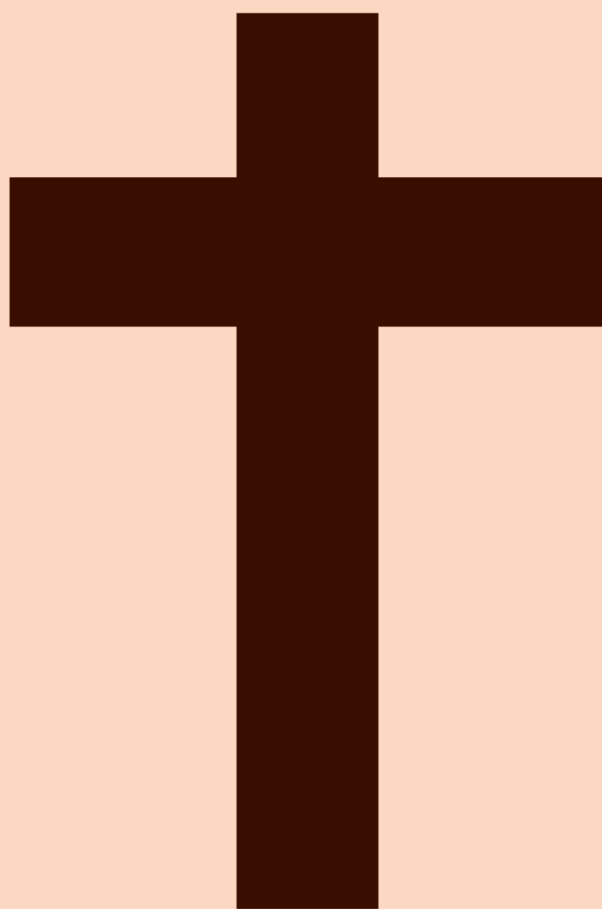

Ritonõpo Omiry

New Testament in Apalaí (BR:apy:Apalaí)

Ritonõpo Omiry
New Testament in Apalaí (BR:apy:Apalaí)

copyright © 1986 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Apalaí

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 1986, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Apalaí

© 1986, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-21

Contents

MATEU	1
MAKU	65
RUKA	100
JOÃO	168
ATOS	210
ROMANOS	257
1 KORÍTIU	283
2 KORÍTIU	309
KARAXIA	326
EPEZU	335
PIRIFO	344
KOROXI	351
1 TESARONIKA	358
2 TESARONIKA	363
1 TIMOTEU	366
2 TIMOTEU	373
TITU	378
PIREMÕ	381
EPEREU	383
TIAKU	403
1 PETURU	410
2 PETURU	418
1 JOÃO	423
2 JOÃO	429
3 JOÃO	430
JUTA	431
APOKARIPXI	433

Mateu Nymeroypyry sero Jezu poko

Sero pape tymerose Mateu a. Jezu poetory kynexine ynororo. Apitoryme erohketyme kynexine kowenu poetoryme, tineru apoiry poko kowenu tinerũme.

Tynymeroypyryae Jezu ytoytopõpyry poko kuurutorỹko mana sero nono po. Jezu nyrihpyry poko kuurutorỹko roropa mana, aomihpyry poko, enara.

Kuesẽkõme imehxo Jezu exiry poko kuamorepatorỹko mana kure rokẽ Jezu ritohme kyya xine.

Jezu ekyrỹpyã esety poko

(Ruk 3.23-28)

¹ Sẽ nase Jezu Kyrixtu enurutopõpyry poko. Tawi paryme Jezu kynexine. Aparão paryme roropa Tawi kynexine.

² Aparão mokyro Izake zummy.

Izake mokyro Jako zummy.

Jako mokyro Juta zummy, Juta akorõ tõ maro.

³ Juta mokyro Pereze zummy, Zera zummy roropa.

Jẽkõ Tamara kynexine.

Pereze mokyro Ezerõ zummy.

Ezerõ roropa Arão zummy.

⁴ Arão mokyro Aminatape zummy.

Aminatape mokyro Nasõ zummy.

Nasõ mokyro Saramõ zummy.

⁵ Saramõ mokyro Poaze zummy.

Poaze eny Raape kynexine.

Poaze mokyro Opete zummy.

Opete eny Ruti kynexine.

Opete mokyro Jese zummy.

⁶ Jese mokyro tuisa Tawi zummy.

Tawi mokyro Saromão zummy.

Saromão eny mokyro Uria pytỹpyry.

⁷ Saromão mokyro Ropoão zummy.

Ropoão mokyro Apia zummy.

Apia mokyro Aza zummy.

⁸ Aza mokyro Josapa zummy.

Josapa mokyro Jorão zummy.

Jorão mokyro Uzia zummy.

⁹ Uzia mokyro Jotão zummy.

Jotão mokyro Akazi zummy.

Akazi mokyro Ezekia zummy.

¹⁰ Ezekia mokyro Manase zummy.

Manase mokyro Amõ zummy.

Amõ mokyro Josia zummy.

¹¹ Josia mokyro Jekonia zummy, Jekonia akorõ tõ maro.

Mame morara ahtao soutatu tõ tooehse Papironia poe Izyraeu to poremãkapose. Tuhke totapase eya xine. Toto akoĩpyry tarose eya xine Papironia pona.

¹² Morarame tarose tahtao xine Jekonia toemũkuase moroto Saratieume.

Saratieu mokyro Zoropapeu zummy.

¹³ Zoropapeu mokyro Apiuti zummy.

Apiuti mokyro Eriakĩ zummy.

Eriakĩ mokyro Azoro zummy.

¹⁴ Azoro mokyro Satoke zумы.

Satoke mokyro Akĩ zумы.

Akĩ mokyro Eriuti zумы.

¹⁵ Eriuti mokyro Ereaza zумы.

Ereaza mokyro Matã zумы.

Matã mokyro Jako zумы.

¹⁶ Jako mokyro Joze zумы.

Joze mokyro Maria nio, Jezu ã nio.

Jezu mokyro Kyrixtu, Kuesẽkomo.

¹⁷ Morara exiryke Aparão tã toemũkuase. Imũkuru tã roropa toemũkuase. Ipakõ roropa toemũkuase. Morara exiryke Aparão poe tãtakenahtose toto 14me Tawi enurupõpyry pona. Ë xia ropa, Tawi poe Izyraeu tã arotopõpyry pona Papironia pona, morararo toemũkuase ropa toto 14me. Morotoino Izyraeu to arotopõpyry poe Ritonõpo nymenekahpyry enurupõpyry pona 14me toemũkuase ropa toto.

Jezu Kyrixtu enurupõpyry

(Ruk 2.1-7)

¹⁸ Mame ynara Jezu Kyrixtu enurupõpyry kynexine. Maria Jezu eny tymenekase Joze a typytyme repe. Yrome oximarõ exipitopyra ro tahtao xine poetoẽme toehse nohpo Ritonõpo zuzenu poe. ¹⁹ Mame mokyro Joze zae exikety kynexine. Nohpo poetoẽme eneryke tyya iniome se pyra toehse ynororo repe. Yrome jarao Maria hxirory se pyra kynexine. Morara exiryke tõsenetupuhse irumekary poko. Tokare pyra rokẽ irumekary se toehse ynororo repe. ²⁰ Mame moro poko aemynyhmaryhtaõ ro taosenehkase ynororo Ritonõpo a. Ynara tykase Ritonõpo nenyokyhpyry aosenety eya,

—Aimo Joze, Tawi paryme mase. Etako pahne, torẽtyke pyra exiko Maria poetoẽme exiry poko. Mokyro apoiko opytyme. Ritonõpo zuzenu poe poetoẽme mã ynororo. ²¹ Enurũko mana orutuame. Mame Jezume mokyro esehpãko mase. Ynara exiryke, typoetory tã kurãkãko mana. Toto rypyry korokãko roropa mana. Morara exiryke Jezume esehpãko mase, tykase sã mokyro Ritonõpo nenyokyhpyry Joze a aosenety.

²² Morara toehse emero Ritonõpo omihpyryae ro. Pake ynara tykase Ritonõpo exiryke urutono a,

²³ “Nohpo mã poetoẽme exĩko, orutua maro exipitopyra ro tahtao.

Mame enurũko mana orutuame.

Mame esety Emanueume exĩko,”

tykase ynororo Ritonõpo poe pake. (“Emanueu,” kary, “Ritonõpo kymaro xine mana,” kary epereu omiryae.)

²⁴ Morarame typakase ropa tahtao Ritonõpo nenyokyhpyry omipona toehse ynororo. Maria tapoise eya typytyme. ²⁵ Yrome typyty maro pyra kynexine aporo aenururu ponãmero. Mame tonuruse ahtaõ Jezume tosehapse eya.

2

Jezu enese aehtyã xixi tũtatoh wino

¹ Mame Jezu tonuruse Berẽ po, Jutea rãnaõ pata po, Erote Jutea tuisaryme ahtaõ. Mame te rokẽme orutua kã toytose Jerusarẽ pona. Xixi tũtatoh wino esarykõ kynexine. Xirikuato poko atamorepaketõ kynexine. Mame ynara tykase toto Jerusarẽpõkomo a,

² —Otoko hko enurusenã nae? Juteu to tuisaryme aenuruhpyry nae? Ikyryry ynanenease xirikuato, tõnuhse ahtaõ xixi tũtatoh wino. Moro eneryke yna a aenururu waro toehse yna. Moro xirikuato tokahmase yna a. Morara exiryke mokyro enese ynanoehno xiaro kure tyritohme, tykase toto Jerusarẽpõkomo a.

³ Mame mokaro xirikuato ekahmahpõkõ omiry etaryke tyya xine tutuisarykõ turuse toto a, Erote turuse. Mame toto omiry etaryke tyya torẽtyke toehse Erote imepỹ tuisa se pyra toexiryke tymyakãme. Morararo Jerusarẽpõkõ emero torẽtyke toehse toto. ⁴ Mame

Erote a Ritonõpo maro oturuketõ tykohmase tyya, tamuximãkomo, Moeze omihpyry poko imehnõ amorepananõ roropa.

—Otoko Ritonõpo nymenekahpyry enurũko nae Kuesẽkõme? tykase Erote, tõturu-
pose eya xine.

⁵ —Berẽ po Jutea rãnaõ po, tykase toto. Ynara tymerose exiryke urutono a pake Ritonõpo poe,

⁶ “Etatoko pahne Jutea rãnaõpõkomo, Berẽpõkomo,
tuisame hkopyra osekarõko matose.

Pata pitiko rokẽ oesarykõ ekarõko roropa matose repe.

Yrome oesao xine, tuisa konõto enurũko mana.

Izyraeu tõ esẽme exũko mã ynororo,”

ãko Ritonõpo poe urutõ nymerohpyry, tykase toto Erote a.

⁷ Morarame Erote a xirikuato ekahmahpõkõ tykohmase tyya toto maro tõturutohme tokare pyra. Mame tõturupose eya xine xirikuato onuhtopõpyry poko,

—Otara ahtao xirikuato menepitoatohse? tykase ynororo. ⁸ Mame zuaro toehse tahtao taropose toto eya Berẽ pona.

—Ytotoko Berẽ pona. Enurusenã zupitatoko. Mame mokyro tonese oya xine ahtao, meramatatose ropa aporo juruse. Ywy roropa jytory se ase kure tyrise, tykase Erote eya xine repe. (Ajohpe morara tykase ynororo poeto etapary se toexiryke.)

⁹ Mame morara kary etaryke tyya xine toytose toto. Toytorykohtao xirikuato tonese ropa eya xine, mororo inenehpyrykõ ro xixi tũtatoh wino, aosenepohpyry ro. Mame toto esemazupurume xirikuato toytose poeto pitiko esary pona. Mame totypohse epozakoxi.

¹⁰ Tãkye toehse toto yronymyryme xirikuato eneryke tyya xine. ¹¹ Mame tapyi taka toytose toto. Moro tao enurusenã tonese eya xine tyse enao, Maria enao. Mame tosekumurukõ po typorohse toto Jezu êpataka, “Kure mase imehxo,” katohme tyya xine eya. Mame typakarãkõ ae tynekarorykõ touse eya xine ekarotohme eya. Uuru, ixtaratu, imepỹ ixtaratu roropa, enara touse kehko eya xine tynekarorykõme eya.

¹² Mame tõsenetykõ Ritonõpo omiry totase eya xine.

—Ytopyry ropa ehtoko Erote a, tykase eya xine aosenetykomo. Morara exiryke imepỹ osema ae rokẽ toytose ropa toto, tosaka xine.

Aepatopõpyrykõ Ejitu pona

¹³ Morarame toytose ropa xirikuato ekahmahpõkõ ahtao, Ritonõpo nenyokyhpyry tõsenepose sã Joze a aosenety. Ynara tykase sã ynororo Joze a,

—Owõko, poeto aroko jẽ maro. Epatoko Ejitu pona. Mame moroto rokẽ mehtatose aporo. Turuse ropa ya awahtao xine rokẽ moehtatose ropa. Poeto pitiko mireremã zupũko Erote mana etapatohme repe, tykase sã Ritonõpo nenyokyhpyry Joze a aosenety.

¹⁴ Morara exiryke towõse Joze. Mororomero toytose toto koko. Poeto tarose eya jẽ maro Ejitu pona. ¹⁵ Mame moroto toehse toto, Erote orikyry ponãmero.

Morara toehse zae Ritonõpo omihpyry exiryke. Pake Ritonõpo poe ynara tykase urutono, “Ejitu poe umũkuru enehpõko ropa ase,” tykase pake ynororo.

Poetohiti etapatopõpyry poko Erote a

¹⁶ Morarame mokaro a tonekunohtopõpyry poko tutuarõtase tahtao, tyekĩtapãse Erote. Xirikuato ekahmahpõkõ zehno toehse. Mame soutatu to taropose eya Berẽ pona poeto pisarara mireremãkõ etapatohme. Emero porehme totapapose toto orutua komo, inenyoytyamo a. Tyse suhsuru poko ro exiketõ tonahkapose eya Jezu enurutopõpyry poko tutuarõtase toexiryke xixi tũtatoh wino aehtyamo a turuse toexiryke. Morara exiryke emero totapapose toh eya, Berẽpõkõ poenomo, Berẽ zomyẽkõ poenomo roropa. Enara totapapose toh Erote a.

¹⁷ Zae morara tykase Jeremia pake Ritonõpo poe,

¹⁸ “Panaikato osetãko mana Rama po.

Tuhke xitaketõ osetãko mana,
typoenõkõ hnamõnanomo.

Rakeu tō roropa xitāko mana.

Kitakehpyra toh mana, toorihse typoenōkō exiryke,”
tykase Jeremia pake.

Aehtopōpyrykō ropa Ejitu poe

¹⁹ Morarame Erote toorihse ahtao Ritonōpo nenyokyhpyry toytose Joze a, Ejitu poro Joze ahtao. Mame ynara tykase sã aosenety,

²⁰ —Owōko ropa. Poeto aroko ropa jē maro Izyraeu tō esaka ropa. Mokaro poetohti etapary se aehtyã toorihse toh mana emero porehme, tykase sã Ritonōpo nenyokyhpyry Joze osenety.

²¹ Morarame Joze towōse ropa. Poeto tarose jē maro Izyraeu to esaka ropa.

²² Mame Erote mūkuhpyry esety Akerau. Mokyro kynexine Jutea esemy. Tummyakāme toehse kynexine. Mokyro ekary etaryke tyya, Jutea pona toytory se pyra Joze toehse. Mame Ritonōpo a taosenehkase ropa. Mame aomi poe toytose Joze Karirea pona. ²³ Mame Nazare pona toytose roropa toto, Karirea rānaō pona. Moroto ke ehse toh rahkene, Ritonōpo omihpyryae ro. Pake ynara tykase urutō kō Ritonōpo poe inymenekahpyry poko, “Nazarepōme exīko mana,” tykase.

3

João ahno ĕpurihkane nurutatopōpyry

(Mak 1.1-8; Ruk 3.1-18; Jo 1.19-28)

¹ Morarame Nazare po Jezu ahtao ro João ahno ĕpurihkane toytose. Imehnō tamorepapatose eya Ritonōpo omiry poko moroto, ahno esao pyra, Jutea po. ² Ynara tykase ynororo eya xine,

—Oorypyrykō irumekatoko. Emynyhmatoko oorypyrykō poko pyra oehtohkō poko. Ritonōpo nymenekahpyry oehsasaka mana, Kuesēkomo, tykase ynororo eya xine.

³ João oepyry poko tōturuse Izaja ekepyry. Pake Ritonōpo poe urutōme kynexine ynororo. Ynara tykase ynororo,

“Opore mokyro oturūko mana ahno esao pyra.

Ynara āko mā ynororo,

‘Kuesēkō Ritonōpo poe oehsasaka mana.

Naeroro esemary tyritoko.

Oesēkōme enetupuhoko.

Oorypyrykō ikorokapotoko topohme aytotohme okurohtaka xine, āko mana,”

tykase Izaja pake João poko.

⁴ João zupony kameru hpoty rokē kynexine. (Kawaru sã konōto kameru zumo exiry. Ihpoty yrawa ekasē samo.) Mame zamareary okyno pihpyry kynexine. Zoty wexixi panō kynexine. Ano zēni aukurume kynexine. ⁵ Mame Jerusarēpōkō tooehse João a aomiry etase. Juteapōkō roropa tooehse toto eya. Joatāo ehpiōkō roropa tooehse toto eya. ⁶ Morarame tyrypyrykō tokarose tyya xine ahtao Ritonōpo omipona toehtohkōme tōpurihkase toto Joatāo kuaka João a.

⁷ Morarame parixeu tō roropa toytose João a satuseu tō maro. (Parixeu tō imehnō amorepananō roropa kynexine Moeze omihpyry poko. Satuseu to roropa morararo imehnō amorepananōme kynexine Moeze omihpyry poko repe. Yrome satuseu tō ahno ĕsemākary ropa poko onenetupuhpyra toh kynexine.) Mokaro toytose João a osēpurihkaposē roropa repe. Yrome toto eneryke tyya orēpyra sã turuse toto João a. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Okoi tō mā apoto kurūke epāko toto. Mokaro sã matose. Ritonōpo kurūke epāko matose repe, ozehno xine aexiry enetuputyryke oya xine. ⁸ Oorypyrykō rumekary se awahtao xine kure ehtoko. Kure imehnō tyritoko oorypyrykō rumekatopōpyry oya xine waro imehnō ehtohme roropa. ⁹ Ynara kara ehtoko roropa, “Kytamurukō Aparāo ekepyry Ritonōpo poetoryme imehxo kynexine. Iparyme yna exiryke Ritonōpo

poetoryme ynanase,” kara ehtoko. “Ritonõpo poetoryme yna exiryke yna onuãnohpyra Ritonõpo mana yna rypyry poko,” kara roropa ehtoko. Etatoko pahne, senohne topu tõkehko tyriry se Ritonõpo ahtao Aparão pakomotyãme tyriko mana tyriry waro toexiryke. ¹⁰ Ritonõpo tupito esẽme sã mana. Popyra eperytakety sahkãko sã mana tytapemã ke, ipahtohme apoto htaka. Moro sã matose, popyra exikety samo, eperytapỹ samo, oorypyrykõ onurumekara awahtao xine, tykase João eya xine. ¹¹ —Mame oorypyrykõ rumekaryhtao oya xine oẽpurihkatorỹko ase nakuaka, imehnõ tuarõtanohtohme oorypyrykõ rumekatopõpyry poko oya xine. Mame okomino imepỹ oehnõko mana. Mokyro tooehse ahtao Ritonõpo zuzenu ekarõko oya xine mana. Yrome oorypyrykõ onurumekara awahtao xine awãnohtorỹko mana. Tuisame roropa mana. Ywy tuisame pyra ase ipunaka. ¹² Mame ynara sã exiko kypoko xine mana. Arexi poko erohkety sã exiko mana. Arexi poko erohkety arexi apõko mana. Moromeĩpo ipũmãko mana ẽ pihpyry ohpahtohme arexi kurã apiakatohme tyya. Mame arexi kurã rokẽ ẽmãko mana ẽ aka. Ikurãkãko mã ipoko erohkety mana. Yrome ẽ pihpyry wỹnãko mana ipahtohme apoto htaka. Moro sã Kuesẽkõ kuapiakatorỹko mana. Mame iiryryrymãkõ emãko mana ezehpy htaka, tykase João eya xine.

Jezu ẽpurihkatopõpyry

(Mak 1.9-11; Ruk 3.21-22)

¹³ Morarame Jezu toytose rahkene Karirea poe Joatão mõpozakoxi. Toytose ynororo João a osẽpurihkapose eya. ¹⁴ Yrome Jezu ẽpurihkary se pyra João kynexine. Ynara tykase ynororo Jezu a,

—Kurehxo jẽpurihkary oya. Oty katoth ya oehnõko mah osẽpurihkapose? tykase João Jezu a.

¹⁵ Yrome ynara tykase Jezu eya,

—Jomipona rokẽ exiko. Morara awahtao Ritonõpo omipona exiko sytase, tykase. Morara karyke tyya Jezu omipona toehse João.

¹⁶ Jezu tõpurihkase eya. Mame towõse ropa ahtao nakuae, kapu toepiakase samo. Mame Ritonõpo zuzenu tyhtose utukuimo panono Jezu pona. Moro tonese João a.

¹⁷ Mame omi totase kaino. Ynara tykase,

—Umükuru nymyry mose. Ipyno ase. Tãkye ase roropa ipoko, tykase.

4

Jezu kuhtopõpyry joroko tamuru a

(Mak 1.12-13; Ruk 4.1-13)

¹ Morarame ahno esaka pyra Jezu tarose Ritonõpo zuzenu a ikuhpotohme joroko tamuru a. ² Mame moroto tuhke Jezu otuhyra tõmehse, 40me. Morarame tomitapãse ynororo. ³ Mame porẽ, joroko tamuru tooehse eya. Ynara tykase ynororo Jezu a,

—Ritonõpo mükurume awahtao senohne topu tyriko ourume, tykase.

⁴ —Arypyra, tykase Jezu eya. —Ynara tymerose Ritonõpo omiryne, “Wyi kure repe. Yrome wyi poko rokẽ awahtao xine orihnõko matose. Mãpyra Ritonõpo omipona awahtao xine ipunaka orihpỹme exiko matose,” ãko Ritonõpo omiry, tykase Jezu eya.

⁵ Morarame pata kurã pona Jezu tarose joroko tamuru a, Jerusarẽ pona. Morotona Ritonõpo maro oturutoh pona Jezu tarose eya, kaetokõ pona, tapyi mypatarãnaka.

⁶ Mame ynara tykase ynororo Jezu a,

—Ritonõpo mükuru nymyryne awahtao epukako sero poe nono pona, ynara tymerose exiryke Ritonõpo omiryne,

“Ypoetory tõ aropõko ase, kapuaõkomo ãpoineme, osetapara oehtohme, opupuru roropa osetapara topu pona ehtohme,”

me tymerose mana, tykase joroko tamuru Jezu a.

⁷ Yrome ynara tykase Jezu eya,

—Arypyra. Ynara ãko Ritonõpo omiry roropa, “Oesẽkõme Ritonõpo exiryke, onukuhpyra ehtoko ipunaka,” ãko Ritonõpo omiry, tykase Jezu.

⁸ Morarame Jezu tarose ropa joroko tamuru a ypy ěmory pona. Moro poe typatary tō kurā tonepose eya, tuisa tōkehko. ⁹ Ynara tykase ynororo eya,

—Sero nonopōkō patary tuhke nae ase kurākomo. Tytaōke kurā ke roropa mana. Emero ekarōko ase oya oesekumuru pó typorohse jēpataka awahtao, “Kure mase. Imehxo mase,” katohme ya, tykase joroko tamuru Jezu a.

¹⁰ Yrome ynara tykase Jezu,

—Ytoko ropa taroino. Kurumekako joroko tamuru, ynara tymerose exiryke Ritonōpo omiryne, “Ywy rokē kure kyritoko, oesēkōme jexiryke. Jomipona rokē ehtoko,” āko Ritonōpo omiry, tykase Jezu joroko tamuru a.

¹¹ Morara exiryke Jezu turumekase ropa joroko tamuru a. Mame Ritonōpo nenyohyā toytose eya, akorehmase.

Imehnō amorepapatary Jezu a Karirea po

(Mak 1.14-15; Ruk 4.14-15)

¹² Moromeīpo João tōmapose āpuruhyry taka juteu tō tuisary a. Mame moro poko Jezu turuse imehno a. Mame morara kary totase tyya ahtao, toesyryhmase ropa ynororo Karirea pona ropa. ¹³ Yrome okynā pyra kynexine Nazare po. Toytose ynororo Kapanaū pona, ikuhpo ehpiokoxi, Karirea ehpiokoxi. Zepurō pata moe pyra kynexine. Napatari pata moe pyra roropa kynexine. ¹⁴ Ritonōpo omihpyryae ro morotona toytose Jezu, ynara tymerose exiryke Izaja a Ritonōpo omiryne,

¹⁵ “Zepurōpōkomo, Napataripōkō roropa, tuna konōto ehpiōkōme matose, Joatāo mōpoe.

Karirea apatarykō esety.

Juteutōkara esary oesarykōme roropa mana.

¹⁶ Ritonōpo waro pyra exiketōme matose.

Yrome Ritonōpo nymenekahpyry ezuru sã exīko oya xine mana.

Orihketōme matose tyrypyhyke oexirykōke.

Yrome Ritonōpo nymenekahpyry oya xine ytōko mana.

Otuarōtanohtoryko mana,”

me tymerose pake Izaja a.

¹⁷ Morarame imehnō tamorepapatose Jezu a Ritonōpo poko. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Oorypyrykō irumekatoko. Ritonōpo enetupuhtoko oesēkōme nymyry, tykase.

Imehnō eahmatopōpyry Jezu a tymaro toto ytotohme

(Mak 1.16-20; Ruk 5.1-11)

¹⁸ Morarame Jezu toytose Karirea ehpiokuroko, ikuhpo ehpiokuroko. Moroto kana anŷnanō tonese eya, asakoro. Ximāo Peturu kynexine takorō maro Ātare maro. Kana anŷnōko toh kynexine tarāpa ke. ¹⁹ Morarame ynara tykase Jezu eya xine,

—Ymaro ehmaropa. Tyoro āmorepatoryko ase, imehnō amorepatohme oya xine, jomipona toto ehtohme, tykase Jezu eya xine.

²⁰ Axī tarāpa turumekase eya xine Jezu maro toytotohkōme.

²¹ Mame toesyryhmase Jezu ahtao, imehnō tonese ropa eya, Tiaku tomo, João maro. Zepeteu poenō tō kynexine. Tykānarykō ao toh kynexine, tohpikē ao. Tumykō maro toh kynexine Zepeteu maro. Tarāpa poko erohnōko toh kynexine. Tykohmase tahtao xine

²² axī tykānarykō tynomose tumykō maro, Jezu maro toytotohkōme.

Imehnō amorepatopōpyry Jezu a, kurākōkara kurākatopōpyry roropa eya

(Ruk 6.17-19)

²³ Morarame Karirea poro toytoryme Jezu a imehnō tamorepase eya. Toto atamorepatoh tao tamorepase toto eya Ritonōpo omiry kurā poko, toto esēme Ritonōpo exiry poko, enara. Mame tuhke kurākōkara tukurākase ropa eya. ²⁴ Mame Jezu tokātose eya xine. Xiriapōkō Jezu poko tutuarōtase roropa. Morarame eya xine kurākōkara tuhke tonehse Jezu a ikurākatohme. Jorokohpākō roropa tonehse toto a epuepukaketomo

te, ytoytopyra exiketõ roropa tonehse eya xine. Morarame emero tukurākase ropa Jezu a toto. ²⁵ Morarame imeimehnõpõkomo a Jezu tokahmase, imoihmākomo a. Karireapõkomo a tokahmase te, Omame osetoro patapõkomo a te, Jerusarēpõkomo a te, Juteapõkomo a te, Joatão mõpoēkomo a roropa Jezu tokahmase, enara.

5

*Jezu nurutatopõpyry ypy po
(Ruk 6.20-23)*

¹ Morarame imoihmākõ eneryke tyya Jezu tõnuhse ypy pona. Mame typorohse ynororo ahtao ipoetory tõ toytose eya. ² Mame tamorepase toto eya. Ynara tykase eya xine,

³—Täkye exīko mã ynara kananomo,
“Jamoreme kure ehtoh riry waro pyra ase repe. Yrome Ritonõpo omipona jexiry se ase,” kananõ mã

täkye exīko Ritonõpo poetoryme toexirykõke.

Amarokõ roropa morara karyhtao oya xine, täkye exīko matose

Ritonõpo poetoryme oexirykõke roropa.

⁴—Oxitarykohtao oorypyrykõ poko oorypyrykõ rumekary se oexirykõke,
täkye exīko ropa matose.

Ritonõpo poe xitara exīko ropa matose.

⁵—Oyamene se pyra awahtao xine

täkye exīko ropa matose.

Ritonõpo nekarory esēme exīko matose.

⁶—Ritonõpo omipona se awahtao xine yronymyryme

täkye exīko matose Ritonõpo poe.

Zae ehtoh ekarõko roropa Ritonõpo mana oya xine.

⁷—Imehnõ pyno awahtao xine

täkye exīko matose, opyno xine roropa Ritonõpo exiryke.

⁸—Kure ehtoh se awahtao xine okurohtao xine

täkye exīko matose, Ritonõpo enēko roropa matose.

⁹—Oxiehno exiketõ oxiehno pyra tyripose ropa oya xine ahtao

täkye exīko matose.

“Ypoenõme matose,” äko Ritonõpo oya xine mana.

¹⁰—Ritonõpo omipona awahtao xine kokoro rokene,

mame kure oexirykõ pokoino tyryhmase awahtao xine imehnomo a

täkye rokē ehtoko.

Ohtomarykõ toanahtose oya xine ahtao Ritonõpo esary oesarykõme exīko mana.

¹¹—Täkye ehtoko opoihtorykohtao imehnomo a, ooryhmarykohtao roropa eya xine. Onetāparykohtao roropa imehnomo a täkye ehtoko ypoetoryme oexirykõke.

¹² Atäkyematoko. Ynara exiryke, oepehpyrykõ kurā tukurākase Ritonõpo a tynekaryme oya xine kapu ao. Ooryhmarykõ sã pake urutõkõ tyryhmase imehnomo a.

Sautu ehtoh samo, saerehkane sã roropa

(Mak 9.50; Ruk 14.34-35)

¹³—Sautu kure tõsē sauhpatohme. Kure roropa mana tõsē onymotanohtopyra mana. Yrome sãme pyra toehse ahtao oty katohme kure? Arypyra, typahsēme rokene, popyra toehse exiryke. Moro sã matose sero nonopõkõ emeporyme rokene sautu samo, zae awahtao xine. Yrome zae pyra toehse awahtao xine popỹ sautu sã matose, zae pyra oexirykõke. Typahsēme rokē sã matose.

¹⁴—Imehnõ amorepatoko ypoko, toto tuarõtatohme ypoko. Morara awahtao xine saerehkane sã matose sero nono po. Pata konõto kaetokõ po tyrise ahtao jarao osenēko mana. Moro sã matose. Juaro awahtao xine zae oehthkõ enēko imehnõ mana. ¹⁵ Onokyhxo hna kasana ke nãparina etapurũko saerehkara ehtohme? Arypyra,

anapurupyra. Esaka rokē tyrīko mana saerehkatohme tytapyī tao. Morara ahtao kure osenuhmāko mā toto tapyitaōkomo. ¹⁶ Moro saaro kure ehtoko imehnō neneryme jenetuputyryke oya xine. Mame kure oexirykō eneryke tyya xine Ritonōpo kapuaō enetupuhnōko toh mana. Ynororo rokē okurākahpōme enetupuhnōko mā toto.

Imehnō amorepary poko Moeze omihpyry poko

¹⁷ —Ynara kara ehtoko okurohtao xine, “Jezu tooehse Moeze nymerohpyry rumekapose kyya xine,” kara ehtoko. “Ritonōpo poe urutōkō namorepatopōpyry omipona pyra ehtoko,” kara ase oya xine. Toto namorepatopōpyry rumekapory se pyra ase oya xine. Pake tōturuse toto Ritonōpo poe. Toto omihpyryae ro oepyase. Toto omihpyryae ro emero tyrīko ase, zae ehtoh Ritonōpo a waro oehtohkōme, atatahmākara rokē oehtohkōme Ritonōpo poko. ¹⁸ Etatoko pahne, kapu nae ro ahtao, nono roropa nae ro ahtao enahpyra Ritonōpo nymeropohpyry Moeze tomo a. Inymeropohpyryae ro emero exīko mana nono enahtoh ponāmero, kapu enahtoh ponāmero roropa. ¹⁹ Morara exiryke toiro pitiko aomipona pyra toehse awahtao xine, imehnō tamorepase oya xine ahtao roropa asā xine toto ehtohme, Ritonōpo poetory amorepaneme nymyry pyra matose. Morara awahtao xine ime pyra roropa matose Ritonōpo a. Māpyra aomipona awahtao xine yronymyryme, imehnō amoreparyhtao roropa oya xine, aomipona toto ehtohme orēpyrahxo exīko matose Ritonōpo poe. Kure oritorỹko roropa Ritonōpo mana, tykase Jezu eya xine. ²⁰ —Etatoko pahne, parixeu tō Ritonōpo omiry omipona sā toh mā repe. Yrome aomipona nymyry pyra mā toto. Mokaro saaro Moeze omihpyry poko amorepatōkō mana. Yrome mokaro sā rokē awahtao xine omōpyra matose Ritonōpo esaka. Zae awahtao xine rokē omōnōko matose Ritonōpo esaka.

Imehnō zehno ehtoh poko

²¹ —Ynara tykase Moeze atamurukomo a, “Imehnō onetapara ehtoko. Imepỹ totapase oya xine ahtao aarotorỹko toh mana terekatu a oetapapotohkōme roropa,” tykase Moeze Ritonōpo poe. ²² Yrome ywy oya xine ynara āko ase, imehnō zehno awahtao xine okurohtao xine toto etapāko sā matose. Morara awahtao xine awānohtorỹko Ritonōpo mana. Imepyny a, “Popyra rokē mase,” karyhtao oya xine kure oekarorykomo terekatu a. Imepyny a, “Rowohpe mase,” karyhtao oya xine kure apotoimo htaka aaroporykomo. Morara exiryke omi rypyry poko pyra ehtoko ipunaka. ²³ Mame onekarorykō tonehse oya xine ahtao Ritonōpo maro oturutoh taka Ritonōpo a ekarotohme, onekaropyra ehtoko aporo imepỹ ozehno xine exiry waro awahtao xine. ²⁴ Oturutatoko aporo ozehnoto komo a. Zae pyra oehtopōpyrykō ekarotoko eya ozehno xine pyra aehtohme ropa. Moromeīpo ytotoko ropa Ritonōpo maro oturutoh taka ropa onekarorykō ekarotohme eya.

²⁵ —Axīke azahkuru toehse awahtao xine osenetupuhtoko. Ekorokapotoko roropa axiny Ritonōpo ēpataka ytopyry ro awahtao xine. Sero nono pó imepỹ aarorykō se ahtao terekatu a mokyro maro kure oturutoko aaropyra xine ahtao ro terekatu a. Mame otarāme aaropyra xine ekurehnōko mana kure tōturuse imaro oexirykōke. Māpyra popyra tōturuse awahtao xine imaro terekatu a arotorỹko mana. Ohxirotorỹko roropa mana. Morarame terekatu roropa oekarotorỹko mana soutatu a, oēmapotohkōme āpuruhpyry taka. ²⁶ Moro taka tomōse awahtao xine, etatoko pahne, okynā matose moro ao, terekatu nepehmapory epehmāko matose emero porehme.

Imehnō nohpo poko ehtoh poko

²⁷ —Moeze omihpyry ynara āko, “Imehnō nohpory poko pyra ehtoko. Imehnō nio tō poko pyra ehtoko,” āko. Moro tymeropose Ritonōpo a pake. ²⁸ Yrome ynara āko ase oya xine, nohpo eneryhtao oya xine, ipoko openetarykohtao, pake iirypyryme toehse matose imaro se toehse oexirykōke okurohtao xine. Popyra moro Ritonōpo a mana. ²⁹ Tomeseke ehtoko ōsenetupuhtohkō poko zae rokē ōsenetupuhtohkōme, zae rokē oehtohkōme roropa, iirypyryme pyra oehtohkōme. Oenurukō pokoino iirypyryme awahtao xine, oenurukō toutoko, ipahtohme. Kurehxo oya xine exiry oenurukō oupory

oorypyrykō rumekatohme, amarokō omōtohme Ritonōpo esaka. Popyrahxo mā oya xine ōmomyrykō apotoimo htaka. ³⁰ Mame oemarykō pokoino iirypyryme awahtao xine, ihkohtoko. Ematoko. Kurehxo mā oya xine toiro oemarykō tuhkohse ahtao, oorypyrykō rumekatohme oya xine ōmōtohkōme Ritonōpo esaka. Popyrahxo mā ōmomyrykō apotoimo htaka.

Typyty rumekary poko inio a
(*Mat 19.9; Mak 10.11-12; Ruk 16.18*)

³¹ —Pakatokō omihpyry waro roropa matose nohpo rumekary poko. Ynara tykase toto, “Opyxiäkō rumekary se awahtao xine pape imerotoko, opyxiäkō rumekary poko oya xine,” tykase toto pake. ³² Yrome ynara āko ase oya xine, opyxiäkō rumekaryhtao oya xine imehnō poko pyra ynororo ahtao mokyro rīko matose iirypyryme. Imepỹ pytyme toehse ynororo ahtao iirypyryme exīko mana. Morararo imepỹ orutua imaro toehse ahtao, iirypyryme exīko roropa ynororo opokoino xine.

Tōmipona ehtoh poko

³³ —Ynara totase oya xine pakatokō omihpyry, “Ritonōpo riryhtao oya xine oenenekōme imehnō onenekunohpyra ehtoko,” kary totase oya xine. ³⁴ Yrome ywy ynara āko ase oya xine, Ritonōpo onesehtopyra ehtoko oenenekōme. Kapu onykohmara ehtoko roropa oenenekōme Ritonōpo esaryme exiryke. ³⁵ Nono onyripyra ehtoko roropa oenenekōme Ritonōpo pupuru esaryme exiryke. Jerusarē onesehtopyra ehtoko roropa oenenekōme tuisa konōto esaryme exiryke. ³⁶ Oupuhpyrykō onyripyra ehtoko roropa oenenekōme oupuhpyrykō tyorōmary waro pyra oexirykōke. Oūsetykō karimutume ahtao xinukutume tyriry waro pyra matose. Xinukutume ahtao karimutume tyriry waro pyra roropa matose. ³⁷ Naeroro, “Ÿ,” kahtoko rokene. “Arypyra,” kahtoko roropa. Māpyra morohne tymotyēkase oya xine ahtao ryhtāko matose. Ajoajohpe exīko matose joroko tamuru omi poe.

Emỹpopyra exiry poko
(*Ruk 6.29-30*)

³⁸ —Ynara totase oya xine pakatokō omihpyry, “Imepỹ tonukase oya xine ahtao oenukatorỹko roropa mā toto emetakāme. Morararo, imepỹ zery tytahkase oya xine ahtao ozerykō roropa oūko toh mana,” me totase oya xine. ³⁹ Yrome ynara āko ase oya xine, tyryhmase awahtao xine, oryhmahpōkō onyryhmara ehtoko, onemetakāmara ehtoko. Oēpatapihmorykohtao osēpatapihmopotoko rokene osetatoro. ⁴⁰ Mame imepỹ ometỹkō apoiry se ahtao ometỹkō kurā ekarotoko eya. ⁴¹ Morarame soutatu ynara karyhtao oya xine, “Sē ipuimako morotona kuakorehmako,” karyhtao oya xine, mokyro akorehmatoko itamurumehxo. ⁴² Mame imepyny a ynara karyhtao oya xine okyryrykō poko, “Sē se ase,” karyhtao oya xine ekarotoko eya. Mame imepyny a, “Sē se ywy axītao rokene,” karyhtao oya xine, ekarotoko roropa eya.

Nupunato kuepekōkara enery poko kyya xine
(*Ruk 6.27-28,32-36*)

⁴³ —Ynara kary roropa totase oya xine pakatokō omihpyryme, “Oekyrykō pyno ehtoko. Yrome oekyrykō kara pyno hkopyra ehtoko,” katopōpyry totase oya xine. ⁴⁴ Yrome ywy ynara āko ase oya xine, oekyrykōkara pyno roropa ehtoko. Ooryhmarykohtao eya xine oturutoko toto poko Ritonōpo a, ⁴⁵ Omy kapuaō poenōme oehtohkōme. Ynara exiryke, xixime tyriko Ritonōpo mana iirypyrymākō pona, kurākō pona roropa enara. Morararo konopo enehpōko Ritonōpo mana kurākō pona, iirypyrymākō pona roropa, enara. ⁴⁶ Oekyrykō pyno rokē awahtao xine oty kara Ritonōpo mana. Moro pokoino oepehmara xine Ritonōpo mana kurā ke. Iirypyrymākō morararo, tyekyrykō pyno toh mana. Oepekō kara pyno ehtoko roropa. ⁴⁷ Mame oekyrykō rokē omiroryhtao oya xine oepekō maro, otāto kure Ritonōpo rīko matou morara awahtao xine? Ritonōpo waro pyra exiketō morararo, tyekyrykō maro kure oturūko toh mana.

⁴⁸ —Omykõ kapuaõ kure nymyry mana. Imehnõ pyno mana. Morara exiryke, ipoenõme oexirykõke, isã ehtoko, imehnõ pyno ehtoko, tykase Jezu typoetory tomo a.

6

Imehnõ akorehmary poko kyya xine

¹ —Ritonõpo eahmaryhtao oya xine imehnõ rãnao rokẽ pyra eahmatoko. Imehnõ neneryme rokẽ Ritonõpo eahmaryhtao oya xine otarãme, “Kure mase,” äko oenenanõkõ mã repe. Yrome tynekarory kurã onekaropyra Ritonõpo oya xine mana. “Pake topehmase sã matose ahno tomo a,” äko Ritonõpo oya xine mana.

² —Morara exiryke tymõkomokākara akorehmaryhtao oya xine tokare pyra sã rokẽ akorehmatoko toto. Ajohpākõ sã pyra ehtoko. Ajohpākõ tymõkomokākara akorehmāko tonesẽme rokẽ mã toto, oximõtohtao roropa imehnõ zuromatohme tyya xine repe. “To! Kure mase,” kary etary se toexirykõke imehnomo a morara äko mã toto. Etatoko pahne, mokaro kure exiry topehmase pake. Onepehmazomopyra kurã ke Ritonõpo ekurehnõko mana. ³ Imehnõ akorehmaryhtao oya xine tokare pyra akorehmatoko toto. ⁴ Mame zuaro pyra imehnõ mana. Yrome Omykõ kapuaõ oenetyrõko mana. Imeĩpo kurã ke oepematorõko mana, tykase Jezu eya xine.

*Ritonõpo maro kuotururukomo
(Ruk 11.2-4)*

⁵ —Mame Ritonõpo maro õtururukohtao ajohpākõ sã pyra ehtoko. Xikihme owõnõko mokaro mana, oximõmākõ rãnao, jarao roropa osema tao tõturutohkõme Ritonõpo maro repe. Etatoko pahne, mokaro pake topehmase sã mã toto. ⁶ Mame Ritonõpo maro õtururukõ se awahtao xine ynara rokẽ ehtoko. Oesaka xine omõtoko, nyhtoh taka. Apurutoko roropa, õturutohkõme Omykõ kapuaõ maro. Ritonõpo onenepyra matose repe, yrome oenetyrõko ynororo mana. Mame kurākõ ekarõko oya xine mana, kure oenetyrõke toiroro awahtao xine.

⁷ —Morarame õtururukohtao Ritonõpo maro otomose oturupyra ehtoko. Ritonõpo waro pyra exiketõ sã pyra ehtoko. Mokaro ynara äko, “Otarãme otomose kuotururukohtao kuetatorõko Ritonõpo mana,” äko toh mã repe. ⁸ Naeroro mokaro sã pyra ehtoko. Ritonõpo omykõme exiryke emero zuaro mana. Ise oehtohkõ waro roropa mana onekaropopyra ro awahtao xine. ⁹ Imaro õtururukohtao, ynara kahtoko eya, “Papa kapuaõno, kure oriry se ynanase.

¹⁰ Emero oenetyputyry se ynanase.

Yna akorehmako sero nono po,
õmipona yna ehtohme ipunaka,
õmipona kapuaõkõ ehtoh samo.

¹¹ Seroae yna zoty ekaroko yna a.

¹² Yna rypyry roropa ikorokako Papa,
yna ryhmahpõkõ rypyry korokapory sã yna a.

¹³ Yna ewomako, iirypyryme yna onyripyra joroko tamuru ehtohme,”
kahtoko Ritonõpo a.

¹⁴ —Ynara exiryke, popyra orirykohtao imehnomo a, yrome mokaro rypyry korokaporyhtao oya xine Ritonõpo a, oorypyrykõ roropa korokāko Ritonõpo mana. Popyra orihpõkõ zehno pyra awahtao xine ozehno xine pyra roropa Ritonõpo mana. ¹⁵ Yrome imehnõ rypyry korokapory se pyra awahtao xine, oorypyrykõ onykorokara ekurehnõko Omykõ kapuaõ mana.

Amotyryae rokẽ kuotururukomo Ritonõpo poko kuehtohkõme

¹⁶ —Mame Ritonõpo maro õtururukohtao yronymyryme otuhpyra ehtoko aporo. Osekātopyra roropa ehtoko otuhpyra oexirykõ poko. Ajohpe emynymaketõ sã pyra ehtoko. Otuhpyra mã toto Ritonõpo maro tõturutohkõme repe imehnõ neneryme rokene, otuhpyra toexirykõ waro imehnõ ehtohme. Etatoko pahne, pake topehmase

sã mokaro, imehnomo a enetopõpyrykõ ke rokene. ¹⁷ Yrome otuhpyra awahtao xine osëkurikatoko ro. Oüsetykõ ekurinatoko ro. ¹⁸ Morara awahtao xine imehnõ oenetupuhpyra xine mana otuhpyra oexirykõ poko. Omykõ rokẽ zuaro mana. Onenepyra matose repe, yrome ynororo oenetyrõko mana. Morarame emero eneryke tyya kurãkõ ekarõko oya xine mana tãkye oehtohkõme.

Tymõkomokã sã kuehtohkõme kapu ao
(Ruk 12.33-34)

¹⁹ —Ritonõpo nekarory kurã se ehtoko. Sero nono po tuhke tineru tõkehko anãnonohpyra ehtoko. Tãnonohse oya xine ahtao ryhtãko mana ahkyrixtãko. Nuko tõkehko roropa iiryhmãko mana. Omato roropa ematonanohnõko mana. ²⁰ Kurehxo Ritonõpo a omõkomorykõ kurãkapory oya xine kapu aka. Moero mã omõkomorykõ mã ahkyrixtara. Moroto nuko onenahpyra mana. Omato roropa onematonanohpyra mana moero ahtao. ²¹ Senohne poko omõkomorykõ poko rokẽ õsenetuputyrykohtao taro se rokẽ exiko matose. Yrome kure Ritonõpo maro ehtoh poko õsenetuputyrykohtao myaro oytorykõ se exiko matose.

Saereme sã ehtoh poko kukurohtao xine
(Ruk 11.34-36)

²² —Kuokokõ ezurume sã kuenurukõ mana. Kure oenurukõ ahtao, saereme osenuhmãko matose. Zae ehtoh poko õsenetuputyrykohtao saerehkane ao sã matose. ²³ Yrome oenurukõ popyra toehse ahtao osenuhmara exiko matose. Xinukutume sã oya xine exiko mana. Moro saaro oorypyrykõ poko openetarykohtao xinukutume sã exiko okurohtao xine mana. Kurãkõ enetupuhnõko matose popyra. Popỹ enetupuhnõko matose kure samo. Enara.

Tosëke kuehtohkõ poko, Ritonõpo ke rokene
(Ruk 16.13; 12.22-31)

²⁴ —Asakoro tosëke exiry tupime mana. Ynara exiryke toirõ pyno awahtao xine imepỹ se hkopyra exiko matose mokyro pokoino. Mokyro maro oerokurukõke imepỹ maro oerokurukõ se pyra roropa exiko matose. Morararo Ritonõpo poetoryme awahtao xine tyorõ onyripyra matose oesëkõme, Ritonõpo poetoryme oexirykõke.

²⁵ —Morara exiryke ynara ãko ase oya xine, torëtyke pyra ehtoko aryppya oehtohkõ poko, õtykõ se oehtohkõ poko roropa õkurukõ se oehtohkõ poko roropa, enara. Ometỹkõ poko roropa torëtyke pyra ehtoko. Ritonõpo poe taro matose sero nono po. Õtykõ motye kuhse matose Ritonõpo a. Ometỹkõ motye kuhse roropa õkokõ mana eya. ²⁶ Etatoko pahne, torõ tõ ytoytõko rokene. Tỹkyryrykõ anarykara toto. Tynapyrykõ onëmara roropa mã toto ã aka ikurãkatohme. Omykõ kapuaõ toto pyno mana. Yrome torõ tõ motye kuhse opyno xine Ritonõpo mana. ²⁷ Torëtyke awahtao xine oorikyrykõ poko, orihnõko ro matose. Oorikyrykõ se pyra matose repe, yrome orihnõko ro matose. Naeroro oty katohme pyra mã torëtyke exino.

²⁸ —Kamisa poko torëtyke pyra ehtoko roropa. Onahpoty ekuru enetoko. Erohpyra onahpoty ekuru mana kamisa riry poko, tupõ riry poko, enara. ²⁹ Yrome kure potu mã ekuru, Saromão zuponỹpyry kurã motye kuhse kure ona ekuru mana. ³⁰ Ritonõpo ona rihpõ mokyro. Axĩ onahpoty ahtanohpõko mana, ahtanohpory se tahtao. Yrome axĩ orihnõko ropa mana onahpoty. Axĩ roropa enahnõko mana apoto ke tyahkase ahtao. Morararo oupõkõ riry tupime pyra Ritonõpo a. Onahpoty pyno toexiry motye opyno xine toexiryke pitiko rokẽ tonetuputyryhtao oya xine. ³¹ Morara exiryke torëtyke pyra ehtoko. Ynara kara ehtoko, “Onokyhxo keh joh ekarõko nae?” kara ehtoko. “Onokyhxo keh johme nae?” kara roropa ehtoko. “Onokyhxo keh jokuru enehnõko roropa nahe?” kara ehtoko. “Oty ke roropa ymetỹ epekahnõko hano?” kara roropa ehtoko. Oserëtykyro pyra ehtoko morohne poko. Tuenikaro rokẽ ehtoko. ³² Otytyko poko penetãko Ritonõpo waro pyra exiketõ roropa mana. Yrome Ritonõpo awaro xine mana. Omise oexirykõ waro mana. ³³ Morara exiryke osemazuhme Ritonõpo poko openetatoko oesëkõme

aehtohme, aomipona oehtohkōme roropa yronymyryme, morara se Ritonōpo exiryke. Mame senohne emero ekarōko oya xine mana. ³⁴ Morara exiryke, torētyke pyra ehtoko. “Otarā exīko nae kokoro?” kara ehtoko. Ritonōpo opynanohtorŷko mana kokoro rokene. Naeroro oehtohkō onymotyēkara ehtoko. Torētyke pyra ehtoko. Enara.

7

*Imehnō onekaropyra ehtoko popyra**(Ruk 6.37-38,41-42)*

¹ —Imehnō onykerekeremara ehtoko okerekeremara xine roropa Ritonōpo ehtohme. ² Ynara exiryke imehnō pokōnopyryhtao oya xine, opokōnohtorŷko roropa Ritonōpo mana, imehnō pokōnopyry sā oya xine. Kure imehnō riryhtao oya xine, kure oritorŷko roropa Ritonōpo mana. Yrome popyra toto riryhtao oya xine, popyra oritorŷko roropa Ritonōpo mana. ³ Otarāme imepŷ mā iirypyryme pitiko rokē repe. Wewe akumuru pitiko enuru ao exikety sā mana. Yrome oorypyrykō pitiko rokē pyra mana, wewe konōto onu ao exikety sā mana. Morara awahtao xine imehnō rypyry enēko rokē matose. Yrome oorypyrykō onenepyra amarokomo. ⁴ Imehnō kerekeremaryhtao oya xine otarāme ynara āko matose eya xine, “Wewe akumuru pitiko moro oenuru ao. Ouxi,” āko matose repe. Yrome oenurukō ao roropa wewe konōto exiry waro pyra matose. ⁵ Onekunohto rokē matose. Osemazuhme aporo wewe konōto toutoko oenurukō ae. Moromeīpo kure osenuhmāko matose. Imepŷ enuru ae wewe akumuru oūko ropa matose kure ōsenuhmarykōke. Moro saaro osemazuhme oorypyrykō irumekatoko. Moromeīpo kurehxo imehnō akorehmāko matose, iirypyrykō rumekapory poko. Enara.

⁶ —Ritonōpo nekarohpyry kurā onekaropyra ehtoko etary se pyra exiketomo a. Kaikuxi sā rokē mā toto. Naeroro eya xine onekaropyra ehtoko ozehno xine toto exiryino, ooryhmarykōino roropa eya xine. Poinokoimo sā roropa mā toto. Kasuru kurā onekaropyra sytatose poinokoimo a. Tokarose eya xine ahtao onenahpyra mā toto itūtūmāko rokē mā toto ise pyra toexirykōke. Morararo Ritonōpo omiry ekaroryhtao ise pyra exiketomo a ahnikatohme rokē mā apoīko toto. Naeroro ise pyra exiketomo a otuhparo pyra ehtoko toiparo rokē ākītarykōino.

*Ekaropotoko, zupitoko, ikohmatoko**(Ruk 11.9-13)*

⁷ —Oturukehpyra ehtoko Ritonōpo a. Ekaropotoko eya. Mame onekaropohpyrykō ekarōko mā oya xine. Axī pyra onekaropohpyrykō ekaroryhtao penekehpyra ehtoko. Otyro zupine sā oturukehpyra ehtoko. Moromeīpo kurākō ekarōko Ritonōpo mā oya xine. Etapuruhmakapone sā ehtoko. Moromeīpo etapuruhmakāko mana. ⁸ Ynara exiryke kurākō ekaroporyhtao Ritonōpo a ekarōko oya xine mana. Ise oehtohkō zupiryhtao oya xine ekarōko oya xine mana. Āpuruhpyry etapuruhmakaporyhtao oya xine etapuruhmakāko roropa mana. ⁹ Typoenōkamo, etatoko pahne. Opoenōkomo a, “Wyi se ase,” karyhtao oya xine topu onekaropyra matose eya xine. ¹⁰ “Papa, omise ase,” karyhtao oya xine, okoi onekaropyra matose eya xine. ¹¹ Iirypyryme matose repe, yrome kurākō ekarory waro matose opoenōkomo a. Kure kuhse mā Papa kapuaono. Naeroro otyro kurā ekarōko oya xine mana ekaroporyhtao eya.

¹² —Imehnomo a kure orirykō se matose. Naeroro imehnō roropa kure tyritoko kure orirykō se oehtohkō samo. Morara awahtao xine Moeze omihpyry omipona roropa matose. Ritonōpo poe urutōkō omihpyry omipona roropa matose.

*Omōtoḥ pitiko**(Ruk 13.24)*

¹³ —Asakoro osema sā kuosenetupuhtohkō mana. Ritonōpo omipona ehtoh osema pitiko ae ytotoḥ sā mana, tupimā ae ytotoḥ samo. Yrome moro ae rokē ytotoḥ. Ynara exiryke Ritonōpo osenetuputyry ae pyra awahtao xine tyoro ae ytoketō sā matose, zumo ae ytoketō samo. Moro ae ytoketō mā etuarimaketō esaka ytōko. Tuhke roropa moro ae

ytokeťo mana. ¹⁴ Yrome zumōkara ae ytokeťo orihpỹme exīko mǎ toto. Tuhke hkopyra moro ae ytokeťo mana.

Epery zoko kure ehtoh waro sytatose epery eneryke kyya xine
(Ruk 6.43-44)

¹⁵ —Tomeseke ehtoko ajoajohpākō poko. Oenekunopyrykō se mǎ toto Ritonōpo esaka omōpyra oehtohkōme.

“Urutōme ase Ritonōpo poe,” āko toh mǎ repe. Yrome ajohpe rokē mǎ toto. Toto eneryke kaneru sǎ kure toto ekarōko matose repe. Yrome ikurohtao xine kaikuxi tamuru sǎ imehnō ryhmary se mǎ toto. Imehnō mōkomory apoiry se roropa mǎ toto. ¹⁶ Ajohpe toto exiry waro exīko matose toto rypyry eneryke oya xine. Otyro sǎ mǎ toto. Omoxino zoko mamaome eperytara mana. Morararo ātaryka zoko mǎ parurume eperytara mana. Toperyme rokē eperytāko mana. ¹⁷ Kure otyro zoko ahtao kure eperytāko mana. Mǎpyra popyra zoko ahtao, popyra eperytāko roropa mana. ¹⁸ Otyro zoko kure ahtao popỹ ke eperytara mana. Morararo otyro zoko popyra ahtao kurǎ ke eperytara mana. ¹⁹ Mame otyro zoko popyra ahtao akohnōko mǎ toto popyra eperytaryke. Apoto htaka ipahnōko mǎ toto. ²⁰ Morohne saaro mǎ ajohpe exiketomo. Ajohpe toto exiry waro exīko matose toto rypyry eneryke oya xine.

“Awaro xine exipitopyra ase,” kary poko
(Ruk 13.25-27)

²¹ —“Jesēme mase Jezu,” kananō mǎ ypoetoryme exīko Papa kapuaō omipona toto ahtao. Yrome, “Yna esēme mase, yna esēme mase,” kananō mǎ ypoetoryme pyra mǎ toto Papa kapuaō omipona pyra toto ahtao. Ritonōpo esaka ytopyra aomipona pyra exiketō mana. ²² Mame sero nonopōkō apiakatoh toehse ahtao tuhke ynara āko ya mǎ toto, “Tamuxi Jezu, yna esēme mase. Ōmi poe Ritonōpo omiry ynanekaroase imehnomo a. Ōmi poe roropa joroko tō ynanutūtanohpoase imehnō ae. Kurākōkara ynanukurākase roropa ōmi poe,” āko toh mǎ repe ya. ²³ Mame ynara āko ase eya xine, “Awaro xine pyra ase ipunaka. Ytotoko taroino. Oorypyrykō poko rokē matose,” āko ase eya xine.

Tapyi rihpōkō asakoro mana
(Ruk 6.47-49)

²⁴ —Morara exiryke jomiry etaryhtao oya xine, jomipona awahtao xine roropa, tuaro exīko matose. Imepỹ tuaro exikety sǎ matose. Tuaro exikety a tytapyĩ tamose tūporemǎ po. ²⁵ Mame konopo toehse itamurume. Tuna tukumase. Mame tyryrykane konōto toehse, jamihme tapyi pokona toehse. Yrome tapyi onemara, kure tyrise exiryke tūporē po.

²⁶ —Yrome jomiry etananō jomipona pyra toehse ahtao tuenikaro sǎ exīko toh mana. Imepỹ tuaro pyra exikety sǎ roropa exīko toh mana. Tytapyĩ tyrise eya isawǎ po repe. ²⁷ Mame konopo toehse itamurume. Tuna tukumase roropa. Mame itapyĩ tomase tyryrykane a nakuaka. Tuna a tarose tapyi, tykase Jezu eya xine.

Orēpyra Jezu ehtopōpyry

²⁸ Morarame tōturukehse Jezu ahtao tōsenuruhkase toto tamorepatopōpyrykō poko Jezu a. ²⁹ Moeze omihpyry poko amorepatōkō sǎ pyra Jezu namorepatoh kynexine, tuaro toexiryke.

8

Ipũ imotahpyry kurākatopōpyry ropa poko Jezu a
(Mak 1.40-45; Ruk 5.12-16)

¹ Morarame Jezu tyhtose ropa ypy poe. Mame imoihmākō toytose imaro. ² Mame imepỹ toytose tupũ motaryke eya. Tosekumuru po typorohse Jezu ēpataka. Ynara tykase eya,

—Jukurākary se awahtao jukurākary waro mase, tykase eya.

³ Mame tomary ke Jezu a tapose.

—ÿ, okurākary se ropa ase. Kure exiko ropa, tykase eya. Mame axī mokyro pū totyhse ropa. ⁴ Mame ynara tykase Jezu eya,

—Etako ke, topoh rokē ytoko aporo Ritonōpo maro oturukety a. Osekātopyra exiko aporo. Eya rokē osenepota. Moromeīpo Moeze omihpyry omi poe onekarory pitiko ekarota eya jahkatohme, okurākatopōpyry ropa waro imehnō ehtohme, tykase Jezu eya.

Sajetu poetory kurākatopōpyry ropa Jezu a
(Ruk 7.1-10)

⁵ Morarame Jezu toytose Kapanau pona. Eporehkasasaka tahtao tōseporyse toto romano maro, sajētumā maro. Ynara tykase ynororo Jezu a,

—Kuakorehmako, ajohpāme samo. ⁶ Ypoetory kure pyra ipunaka mana, ytapyītaono. Ytoytopyra toehse ynororo. Tohrame rokē mana. Takarah āko mana itamurume, tykase ynororo Jezu a.

⁷ —ÿ, tykase Jezu. —Ytōko ase amaro atapyī taka ikurākase, tykase eya.

⁸ Yrome ynara tykase ynororo Jezu a,

—Arypyra, kure mase. Popyra rokē ase. Typatakēme pyra roropa ase. Ytopyra exiko ytapyī taka. Ōmiry ke rokē ypoetory kurākary waro mase. ⁹ Ywy roropa tosēke ase, Kapitāo tomo. Typoetoke roropa ase, soutatu tomo. “Ytoko,” karyhtao ya soutatu tomo a, ytōko mā toto. Mame imepyny a, “Osehko,” karyhtao ya oehnōko mana. Ypoetory a roropa, “Senohne tyriko,” karyhtao ya, tyripohpyry rīko mā toto. Moro saaro mase. Ōmiry ke kurākōkara kurākary ropa waro mase, tykase ynororo Jezu a.

¹⁰ —To! tykase Jezu morara kary etaryke tyya. Mame ynara tykase Jezu imoihmākomo a,

—Etatoko pahne, mose juteukara. Yrome jenetupuhnōko nase yronymyryme. Ipanō onenepitopyra ywy taro juteu tō rānao. ¹¹ Etatoko pahne, tuhkākō mā oehnōko xixi tūtatoh wino, xixi porohtoh wino roropa Ritonōpo esaka. Aparāo tō maro otuhnōko mā toto, Izake maro, Jako maro, enara. ¹² Yrome tuhkākō toahmase roropa repe. Yrome omōpyra mā toto Ritonōpo esaka. Xinukutumao rokē exīko mā toto tōmase toexirykōke. Moro ao xitāko rokē mā toto. Atarypōko rokē mā toto. Kui kui āko mā toto tātaryporykōke. ¹³ Mame ynara tykase Jezu sajētu a,

—Ytoko ropa atapyī taka. Tonetupuhse oya jexiryke opoetory nekurāka ropa.

Mame toytose ropa ynororo tytapyī taka. Mame typoetory tonese eya. Pake toekurākase ropa kynexine Jezu omi poe.

Kurākōkara kurākatopōpyry ropa Jezu a
(Mak 1.29-34; Ruk 4.38-41)

¹⁴ Morarame Jezu toytose ropa Peturu tapyī taka. Moroto Peturu merenoty tonese Jezu a kure pyra. Oxirohnōko kynexine, tohrame. ¹⁵ Mame tomary ke mokyro tapose Jezu a. Axī kynoxirohkehne ynororo. Mame kynowōne ropa tonahsē rise, Jezu napyry rise.

¹⁶ Morarame kokonie pukuro jorokohpākō tonehse tuhke imehnomo a, Jezu a. Mame tōmiry ke joroko tō tutūtanohpose ropa eya mokaro ae. Kurākōkara, tukurākase ropa eya porehme. ¹⁷ Morohne tyrise Jezu a pake urutō omihpyryae ro, Izaja omihpyryae ro. Ynara tymerose Izaja a pake, “Tamoreme kure pyra kuehtohkō kurākāko mana. Tamoreme kukurākatorŷko roropa mana,” tykase pake Izaja Ritonōpo nymenekahpyry poko. Morara katopōpyryae ro kurākōkara tukurākase ropa Jezu a.

Jezu maro toexiry se aehtyamo
(Ruk 9.57-62)

¹⁸ Mame imoihmākō eneryke tyya, ynara tykase Jezu typoetory tomo a,

—Ehmaropa ikuhpo mōpozakoxi, tykase. ¹⁹ Mame Moeze omihpyry poko imehnō amorepane tooehse Jezu a oturuse. Ynara tykase ynororo,

—Jytory se ase amaro emero rokē pata pona, atamorepary se jexiryke. Orumekary se pyra roropa ase jūme, tykase ynororo.

²⁰ Yrome ynara tykase Jezu eya,

—Oetuarimary zuno pyra hma ymahro? Onokyro tō tosake mana. Torō tō roropa, tosake mana. Yrome Kapu ae Ayhtohpyry tytapyike pyra mana, tosake pyra taro, tykase Jezu eya.

²¹ Imepỹ Jezu maro atamorepakety kynexine. Ynara tykase ynororo Jezu a,

—Ajohpāme sā ytoxi aporo papa tapyĩ taka. Tāhpome toehse mā ynororo. Mame toorihse ynororo ahtao oehnōko ropa ase, tonēse ahtao roropa amaro jytotohme, tykase ynororo Jezu a.

²² Yrome ynara tykase Jezu eya,

—Toipe orihñōko exino mana. Mame toorihse ahtao imehnō zonēñōko mana epēpyry tomo. Yrome omoro rokē eropa ymaro, tykase Jezu eya.

Tyryrykane mynyhpākatopōpyry poko Jezu a

(Mak 4.35-41; Ruk 8.22-25)

²³ Morarame Jezu kynotyryne kanawaka. Mame ipoetory tō roropa tōtyrise imaro.

²⁴ Mame okynā pyra tyryrykane konōto tooehse itamurume, ikuhpo akuotyryhtao eya xine. Mame poh tykase roropa itamurume kanawa pona. Jezu kanawao kynexine, nyhnōko. ²⁵ Mame Jezu a axĩ ipoetory tō toytose. Mame tōpakase Jezu eya xine.

—Jezu, yna ipynohko. Nerỹko sytatose, tykase toto.

²⁶ —Oty katoñ oserehnōko matou? tykase Jezu eya xine. —Jenetupuhpyra ro hmatou? tykase eya xine Jezu. Mame towōse ynororo. Ynara tykase tyryrykane a, pohkane a roropa,

—Omynyhpāko. Tyryry kara exiko, tykase. Mame axĩ tyryry kara toehse. Poh kara roropa toehse. Mynytyme konōto rokē toehse.

²⁷ Mame imarōkō tōsenuruhkase,

—To! tykase toto. —Imehxo mose nase. Tyryrykane aomipona nymynyhpāno. Pohkane roropa nymynyhpāno aomi poe tykase toto.

Jorokohpākō kurākatopōpyry poko Jezu a

(Mak 5.1-20; Ruk 8.26-39)

²⁸ Morarame tuna ehpiokoxi Jezu toeporehkase, ikuhpo ehpiokoxi. Moroto Katarapōkō esary kynexine. Mame okepy esary poe asakoro jorokohpākō toytose Jezu a. Zehnoto kō kynexine. Mokaro eneryke tyya xine, imehnō tōserehse. Ytopyra toehse toto moro esemary ae. ²⁹ Mame kui tykase toto jorokohpākomo Jezu eneryke tyya xine.

—Oty kase moehno Ritonōpo mūkuru? Yna htomase moehno? Atapiakatoħpo pyra ro nase, tykase toto Jezu a.

³⁰ Mame moe pyra poinokoimo tō kynexine. Tuhke toħ kynexine otuhnōko. ³¹ Ynara tykase joroko tō Jezu a,

—Yna aroporyhtao oya, poinokoimo aka yna aropoko, tykase toto Jezu a.

³² Mame,

—Ytotoko, tykase Jezu eya xine. Morara exiryke toytose toto ahno ae poinokoimo aka. Mame poinokoimo tō tururume toytose ypy poe ikuhpo kuaka. Moro kuaka tyneryse toto.

³³ Mame poinokoimo erasēpyā toytose pata pona tururume. Moroto tōturuse toto imehnō netaryme. Tynenehpyrykō tokarose imoihmākomo a. Ahno ae joroko tō tūtatopōpyry poko turuse toto. ³⁴ Morara exiryke patapōkō tuhke toytose Jezu enese. Mame Jezu tonese tyya xine ahtao,

—Ytoko ropa taroino yna esae ajohpāme samo, tykase toto eya.

Pakaihkapỹ kurākatopōpyry Jezu a

(Mak 2.1-12; Ruk 5.17-26)

¹ Mame Jezu kynotyryne ropa kanawaka. Mame ikuhpo akuohne ropa. Tosaka toytose ropa, pata pona. ² Mame pakaihkapỹ tonehse imehnomo a etueh tapoe. Jezu jamitunuru waro toexirykõke, Ritonõpo mükurume Jezu tonetupuhse tyya xine exiryke kurākara tarose eya xine. Mame toto a tonetuputyry eneryke tyya, ynara tykase Jezu ytoytopyny a,

—Enaromyra exiko aimo. Oorypyry korokāko ropa ase, tykase Jezu eya.

³ Mame morara kary etaryke tyya xine ynara tykase Moeze nymerohpyry poko amorepatõkomo,

—Mose zae pyra mana, Ritonõpo poehnõko rokẽ mana, tykase toto Jezu poko.

⁴ Yrome mokaro a typoihtory waro Jezu kynexine. Morara exiryke ynara tykase ynororo,

—Juaro pyra oexirykõke ykerekere māko matose okurohtao xine. ⁵ Ynara kary mā tupime pyra Ritonõpo a, yrome oya xine tupime mana, “Aimo, oorypyry korokāko ase,” kary tupime oya xine mana, ynara kary roropa, “Owõko ropa ytoytoko,” kary. Morara kary tupime oya xine mana ahnome rokẽ oexirykõke. ⁶ Yrome ya asakororo tupime pyra mana Kapu ae Ayhtohpyryme jexiryke. Iirypyrymākõ rypyry korokary waro ase. Naeroro yjamitunuru enepõko ase oya xine. Mose kurākāko ropa ase onenerykõme iirypyry korokary waro jexiry waro oehtohkõme, tykase Jezu eya xine. Mame ynara tykase ynororo ytoytopyny a,

—Owõko ropa. Awāty anỹko. Ytoko ropa atapyĩ taka, tykase Jezu ytoytopynỹpo a.

⁷ Mame mokyro towõse ropa axiny. Toytose ropa ynororo tytapyĩ taka kure toehse ropa toexiryke. ⁸ Mame moro eneryke tyya xine tõserehse toto.

—To! kure mase Ritonõpo, ajamitunuru tokarose oya exiryke ahno a, tykase toto. —Morara exiryke kurākara tukurākase ropa eya, tykase toto Jezu poko.

*Rewi eahmatopõpyry Jezu a tymaro aytotohme
(Mak 2.13-17; Ruk 5.27-32)*

⁹ Morotoino Jezu toytose ropa. Mame toytose tahtao Mateu tonese eya. Kohrame ynororo kowenu tineru apoitoh tao. Erohkety kynexine kowenu poetoryme. Tineru apoine kynexine imehnõ wino, ekarotohme kowenu a, kowenu tinerũme.

—Ymaro eropa, tykase Jezu eya.

Mame axĩ towõse Mateu. Jezu maro toytose. ¹⁰ Mame toytose Jezu Mateu tapyĩ taka otuhse. Moroto tuhke Mateu epe tõ kynexine, kowenu tinerũ apoinanomo. Tuhke iirypyrymākõ roropa toytose Jezu a. Moroto ynororo kynexine otuhnõko typoetory tõ maro meza po. ¹¹ Mame iirypyrymākõ maro Jezu eneryke tyya xine ynara tykase parixeu tõ Jezu poetory tomo a,

—Oty katoh oesẽkõ otuhnõko nah iirypyrymākõ mahro, kowenu tinerũ poko erohketõ mahro? tykase toto, tõturupose Jezu poetory tomo a.

¹² Mame toto omiry totase tyya ahtao toto ezuhne Jezu. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Kure awahtao xine opi warõ se pyra matose. Yrome kure pyra awahtao xine ise matose. ¹³ Ritonõpo omiry poko otuarõtatoke. Ynara āko Ritonõpo omiry, “Onekarorykõ ya kure repe, kaneru tõkehko. Yrome imehnõ pyno oexirykõ se nymyry ase,” āko Ritonõpo omiry. Moro enetuputyryhtao oya xine, joehtopõpyry poko enetupuhnõko roropa matose. Kapu ae tyhtose ywy. Kure exiketõ poko hkopyra ase. Yrome iirypyryme exiketõ pyno ehse oepyase, Ritonõpo poetoryme toto ehtohme, tykase Jezu parixeu tomo a.

*Amotyryae rokẽ otuhtoh poko
(Mak 2.18-22; Ruk 5.33-39)*

¹⁴ Mame João poetory toytose Jezu a oturupose. João kynexine ahno ĕpurihkane. Mame ynara tykase ipoetory tõ Jezu a,

—Oty katoh opoetory tō otuhnōko kokoro rokē nae? Yna reh amotyryae rokē otuhnōko ynanase Ritonōpo maro yna otururuke. Morararo parixeu tō amotyryae rokē otuhnōko mā toto kokoro rokē pyra, tykase João poetory tomo.

¹⁵ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Amotyryae rokē otuhnōko matose oemynyhmarykōke. Yrome ypoetory tō ymaro toexirykōke emynyhmara mā toto, tākye rokē toexirykōke. Toorihse jahtao rokē emynyhmāko ypoetory tō mana. Amotyryae rokē roropa mā otuhnōko toto toemynyhmarykōke, toorihse jexiryke, tykase Jezu eya xine.

¹⁶ —Upo pakato toexihkase ahtao kamisa kasenato ke pyra ipanō ke rokē ixixīnōko ropa sytatose. Kamisa kasenato ke typitahmase ahtao exihkāko ropa mana itamurumehxo. (Moro saaro atamurukō omihpyry maro jomiry toximase oya xine ahtao popyra mana. Atae pyra mā jomiry atamurukō omihpyry maro.) ¹⁷ Morararo eukuru ēme okyno pihpyry tyrise ahtao. Mame eukuru tyrisenā onyripyra sytatose pakato ētypyry aka. Pakato ētypyry aka tyrise eukuru kasenato ahtao ehmōko mana pakato ētypyryme exiryke. Mame eukuru ekuānōko mana atahnikāko. Eukuru ē roropa atahnikāko. Māpyra eukuru ē tyrisenā aka eukuru tyrisenā tyrise ahtao atahnikara mana asakororo eukuru, eny, enara. (Moro saaro ynekarohpyry ēme matose tyrisenā sā toehse oexirykōke,) tykase Jezu eya xine.

*Jairu ytotoopōpyry Jezu a; Jezu zupō apotopōpyry nohpo a
(Mak 5.21-43; Ruk 8.40-56)*

¹⁸ Morara karyhtao ro orutua toytose eya juteu tō tamuxiry. Typorohse ynororo Jezu ēpataka tosekumuru po. Ynara tykase eya,

—Jēxiry reh norihno seromaroro. Morara exiryke eropa ymaro ikurākatohme ropa oya, ēsemākapotohme ropa, tykase Jezu a ynororo.

¹⁹ Morarame Jezu toytose imaro. Ipoetory tō roropa toytose.

²⁰ Moroto imoihmākō maro imepỹ nohpo kynexine kurākara. 12me jeimamyry taropose eya kure pyra toexiry poko, munume rokē ynororo. Mame kýtone ynororo Jezu mykapo. Zupō ehpiry rokē tytemuhmase eya. ²¹ Ynara tykase ynororo tukurohtao, “Zupō rokē tytemuhmase ya ahtao ekurākāko ropa ase,” tykase ynororo tukurohtao kurākara.

²² Mame zupō tytemuhmase eya rahkene. Mame Jezu kynosenuhmane tỹkakoxi, tupō tytemuhmase exiryke. Ynara tykase ynororo,

—Enaromyra exiko kuku. Tonetupuhse oya jexiryke tukurākase ropa mase, tykase Jezu eya. Axī toekurākase ropa ynororo. Kure toehse ropa.

²³ Morarame Jezu toytose juteu tō tamuxiry tapyī taka. Moroto tuhke ahno tonese eya, rue etonanomo te, xitaketō roropa tonese eya, enara. ²⁴ Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Otūtatoko taroino emero porehme. Mose orihpyra mana, nyhnōko rokene, tykase Jezu eya xine.

Yrome typoihtopitose eya xine. ²⁵ Mame tutūtase ropa toto emero porehme. Mame toto esahpokoxi Jezu kynomōne aorikyhpyry anỹse ropa emary poko. Mame tōsemāse ropa rahkene. ²⁶ Morarame mokyro ēsemākapotopōpyry ropa tokātose eya xine.

Tonurākara kurākatopōpyry ropa poko Jezu a

²⁷ Morotoino Jezu kýtone ropa. Aytoryhtao tokahmase tonurākara a. Asakoro kynexine tonurākara. Mokaro a Jezu tokahmase. Ynara tykase toto,

—Tawi parỹpyry mase. Yna pyno exiko Tawi parỹpyry, tykase toto opore.

²⁸ Mame tapyi taka Jezu tomōse ahtao, mokaro toytose eya, tonurākara. Ynara tykase Jezu eya xine,

—Okurākary ropa waro hmatohu ya? Jenetupuhnōko matohu? tykase Jezu eya xine.

—Ỹ, zuaro ynanase, ynakurākary waro mase. Enetupuhnōko ynanase, tykase toto eya.

²⁹ Morarame toto enuru apone Jezu tomary ke. Ynara kynako eya xine,

—Jenetuputyryke oya xine, okurākatorỹko ropa ase, tykase Jezu eya xine.

³⁰ Mame toto enuru tukurākase ropa eya. Kure tōsenuhmase ropa toto. Mame turuse toto Jezu a. Ynara tykase,

—Etatoko pahne, imehnō onurupyra ehtoko okurākatopōpyrykō ropa poko, tykase Jezu eya xine.

³¹ Yrome aomipona pyra toh kynexine. Toytose tahtao xine Jezu tokātose eya xine emero pata punero.

Tomirēkara kurākatopōpyry poko

³² Morarame toytose ropa toto ahtao, jorokohpā tonehse imehnomo a. Tomirēkara kynexine jorokohpano. ³³ Mame joroko tutūtanohpose ahtao Jezu a, sekere tykase ropa ynororo. Mame tōsenuruhkase toto, jorokohpā tukurākase ropa exiryke eya.

—To! serara onenepitopyra sytatose Izyraeu tō esao, tykase toto.

³⁴ Yrome ynara tykase parixeu tō ipoko,

—Joroko tamuru poe rokē jamihme mana. Joroko tamuru poe rokē joroko tō tūtanohpōko ropa mana ahno ae, tykase toto Jezu poko, ajohpe rokene.

Nupunato imoihmākō enetopōpyry poko Jezu a

³⁵ Morarame pata tō poro toytose Jezu. Morotōkō tamorepase eya. Toto atamorepatoh tao tamorepase toto eya Ritonōpo omiry kurā poko, toto esēme Ritonōpo exiry poko, enara. Mame emero tukurākase ropa toh eya. ³⁶ Mame imoihmākō eneryke tyya toto pyno toehse ynororo yronymyryme, torētyke toto exiryke. Turumekase sã roropa toexirykōke, kaneru tō samo, tosēkākara samo. ³⁷ Morara exiryke ynara tykase Jezu typoetory tomo a,

—Tupito konōto sero ahtao arexi toehkehse sã mana. Erohketō se rokē esē mana epery anŷtohme. Ritonōpo tupime sã moxiã enēko ase. Toehkehse sã mã toto. Morara exiryke erohketō se nase, toto amorepatohme tōmiry poko, typoetoryme toto ehtohme.

³⁸ Naeroro oturutoko tupito esemy a, Ritonōpo a, tōmiry poko imehnō amorepananō enehpotohme, tarōkō amorepatohme, ipoetoryme toto ehtohme, tykase Jezu eya xine.

10

Jezu nymenekatyã imehnō amorepananōme, 12mākomo

(Mak 3.13-19; Ruk 6.12-16)

¹ Mame 12mākō kohmane Jezu tyya.

—Yjमितunuru ekarōko ase oya xine, joroko tō tūtanohpotohme ahno ae, kurākōkara kurākatohme roropa, tykase ynororo eya xine. ² Mokaro 12mākō ynara kynexine, Ximão te, zakorony Ātare roropa. Ximão esety akorō Peturu kynexine. Tiaku roropa kynexine zakorō roropa João. Zepeteu mūkuru Tiaku tō kynexine, João maro. ³ Firipe roropa kynexine Patoromeu te, Tome te, Mateu roropa. Kowenu tinerū apoiry poko aerokuhpyry Mateu kynexine. Imepŷ Tiaku roropa Aupeu mūkuru kynexine te, Tateu te, ⁴ tyoro Ximão roropa romano kowenu myakāmary poko aerokuhpyry kynexine te, Juta Ixikariote roropa. Juta mokyro Jezu ewokahpono. Enara kynexine toto.

Typoetory tō aropotopōpyry poko Jezu a, 12mākomo

(Mak 6.7-13; Ruk 9.1-6)

⁵ Mokaro taropose Jezu a, imeimehnō pata poro, morotōkō amorepatohme eya xine Ritonōpo omiry poko. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Ytopyry ehtoko, juteutōkara esaka. Samariapōkō esaka ytopyry ehtoko roropa.

⁶ Izyraeu tomo a rokē ytotoko. Tytahse sã mokaro mana kaneru tō samo, tosēkō onenetupuhpyra toexirykōke. Inymeropohpyry omipona pyra roropa mã toto. ⁷ Morara exiryke Ritonōpo omiry poko amorepatatoko toto. Ynara kaxitatoko eya xine, “Oesēkō moe pyra mana. Enetupuhtoko oesēkōme nymyry,” kaxitatoko eya xine.

⁸ Kurākōkara mukurākapotatose roropa. Aorihtyã mēsemākapotatose roropa. Ipū imotatyã mukurākapotatose roropa. Joroko tō mutūtanohpotatose roropa jorokohpākō

ae. Topehke pyra yjमितunuru tapoise oya xine. Morara exiryke imehnō akorehmata-toko, topehke pyra roropa. ⁹ Tineru anaropyra ehtoko, uuru, parata, tineru pisarara roropa anaropyra ehtoko. ¹⁰ Pakara tōkehko anaropyra ehtoko roropa, oytorykohtao. Asakoro oupōkō anaropyra ehtoko roropa. Toiro rokē arotoko oupōkomo, sapatu imepỹ anaropyra ehtoko roropa. Tymyxike pyra roropa ytotoko. Morara awahtao xine otuhse okohmarykohtao tyya xine otuhtoko imaro xine, oerohtamitukōme samo, tykase Jezu eya xine.

¹¹ —Mame imepỹ pata pona toytose awahtao xine imepỹ eneryhtao oya xine, mokyro oepekōme tyritoko. Mame eya toahmase awahtao xine, imaro ytotoko itapyĩ taka. Mame moroto rokē ehtoko, oytotohkō ropa ponāmero. ¹² Mame itapyĩ taka tomōse awahtao xine, “Oehno kene,” kahtoko. “Opyno xine Ritonōpo mana. Naeroro torētyke pyra ehtoko,” kahtoko eya xine, tapyitaōkomo a. ¹³ Mame morotaōkō kure oya xine ahtao moroto rokē toto maro mehtatose. Yrome ose pyra toto ahtao mytotatose ropa moro tae. ¹⁴ Mame otarāme imepỹ tapyitaōkō toitoine ose xine pyra exīko mana. Otarāme patapōkō toitoine roropa tymarōme ose xine pyra toh mana ōmiryko etary se pyra toexirykōke. Morara ahtao mytotatose ropa moro tae. Mame asātajākō mysasakatatose mokaro neneryme, tyrypyrykō poko enetupuhtohme eya xine. ¹⁵ Etatoko pahne, kurākō apiakaryhtao mokaro wānohnōko Ritonōpo mana. Sotomapōkō wānohnōko roropa mana. Komorapōkō roropa wānohnōko mana. Yrome mokaro kuhse wānohnōko mana, tyrypyrykō rumekary se pyra toto exihpyryme, tykase Jezu eya xine.

Ritonōpo poetory ryhmary poko
(Mak 13.9-13; Ruk 21.12-17)

¹⁶ —Etatoko pahne kaneru tō esē sā ase. Kaneru tō sā matose. Aaropotorỹko ase kaikuxi tō rānaka samo seropōkō esaka. Onokyro tuaro exiry sā tuaro ehtoko. Yrome utukuimo imehnō zehno pyra exiry sā imehnō zehno pyra ehtoko. ¹⁷ Tuaro ehtoko. Ozehno xine exiketō mā āpoitorỹko mana. Mame aarotorỹko mā toto terekatu tomo a. Oximōtohtao opipohtorỹko mā toto. ¹⁸ Kowenatu a aarotorỹko mā toto, tuisa konōto a roropa, ypoetoryme oexirykōke. Mame Ritonōpo omiry kurā poko toto zurūko matose. Juteutōkara zurūko roropa matose. ¹⁹ Mame aarorykohtao terekatu a ohxirotokōme, oserehpyra ehtoko. Torētyke pyra ehtoko ezukurukō poko oya xine. “Otarā āko hano jyhxyryhtao? Otāto toto ezuhnōko hano?” kara ehtoko. Toto maro awahtao xine, Ritonōpo ākorehmatorỹko mana toto ezukuru poko. ²⁰ Morarame ōmiryko ke toto onezuhpyra matose. Ritonōpo zuzenu nekarohpyry ke rokē toto ezuhnōko matose.

²¹ —Morarame orutua kō takorō tō ewokāko toh mana ekarotohme terekatu tomo a, aorihmapotohme. Turuikō ekarōko roropa mā toto terekatu tomo a, aorihmapotohme. Jūkō typoenō ewokāko roropa mā toto. Imehnō roropa tumyko zehno exīko. Toto orihmapōko mā toto. ²² Mame emero porehme ozehno xine exīko mā toto ypoetoryme oexirykōke. Yrome ooryhmatopōpyrykō eanahtoryhtao oya xine, jurumekara roropa awahtao xine oorikyrykō ponāmero, opynanohtorỹko ase. ²³ Morara exiryke ooryhmarykohtao toiro pata po imepỹ pona ytotoko. Etatoko pahne, emero Izyraeu patarypōkō anamorepara ro awahtao xine Kapu ae Ayhtohpyry oehnōko ropa mana, tykase Jezu eya xine.

²⁴ —Atamorepaketō tuisame hkopyra mana. Yrome amorepanekō tuisamehxo mana. Morararo erohketō tuisame hkopyra mana. Yrome esēkō tuisame mana. ²⁵ Morara exiryke āmorepanekō sā toehse awahtao xine tākye ehtoko, oesēkō sā toehse oexirykōke. Yrome tapyi esē esehatoryhtao imehnomo a joroko esety ae morararo oesehtotorỹko toh mana jorokome. Popyra kuhse oesehtotorỹko toh mana, tykase Jezu typoetory tomo a.

Imehnō zuno pyra ehtoh poko
(Ruk 12.2-7)

²⁶ Ynara tykase roropa Jezu typoetory tomo a,

—Imehnõ zuno pyra ehtoko. Emero zonětyä enepõko ropa Ritonõpo mana. Emero putiputi katopõpyry roropa zumakãko roropa mana. ²⁷ Ynekarohpyry roropa oya xine koko oxime rokě kuahtao xine, moro ekarõko ropa matose saereme toehse ropa ahtao imoihmãkõ netaryme. ²⁸ Imehnõ zuno pyra ehtoko. Kuokokõ etapary waro toh mã repe, yrome kuzenukõ etapary waro pyra mã toto. Ritonõpo zuno rokě ehtoko. Kuokokõ etapary waro mã ynororo. Kuzenukõ emary waro roropa mana apotoimo htaka, tykase Jezu typoetory tomo a. ²⁹ —Torõ pitiko epekatyryhtao oya xine typyne pyra oya xine mana. Yrome toiro pitiko torõ orikyryhtao zuaro Ritonõpo mana. Torõ pitiko orikyry se Ritonõpo ahtao rokě orihnõko mana. Yrome torõ pitiko motye kuhse opyno xine Ritonõpo mana. Morara exiryke oorikyrykõ se pyra Ritonõpo ahtao orihpyra matose. ³⁰ Awaro xine Ritonõpo mana ipunaka. Oūsetykõ tuhke exiry waro roropa mana. ³¹ Morara exiryke oserehpyra ehtoko. Torõ pitiko motye kuhse opyno xine Ritonõpo mana, tykase Jezu typoetory tomo a.

Ihxiyra Jezu poetoryme tõsekarory poko
(Ruk 12.8-9)

³² Mame ynara tykase Jezu typoetory tomo a,

—“Jezu poetoryme ase,” karyhtao oya xine imehnõ netaryme, morararo ase, “Mose ypoetoryme,” äko ase opoko xine Papa kapuaõ netaryme. ³³ Yrome ihxipÿke awahtao xine ypoko, “Jezu waro pyra ase,” karyhtao roropa oya xine imehnõ netaryme, morararo ase, “Mose waro pyra ase,” äko ase opoko xine Ritonõpo kapuaõ netaryme, tykase Jezu.

Seropõkõ apiakatohme sã Jezu oehtopõpyry
(Ruk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ —Ynara kara ehtoko, “Jezu tooehse osepeme kuehtohkõme porehme,” kara ehtoko ypoko. Moro pokona pyra oepyase. Yrome iirypyrymãkõ rypyry korokapose oepyase, iirypyrykõ rumekapose roropa toehse ywy. Yrome tyyrypyrykõ rumekary se pyra exiketõ mã yzehno exiko mã toto. Ypoetory zehno roropa exiko mã toto. ³⁵ Ý, tooehse ywy sero nono pona orutua kõ tumykõ maro oxiehno toto ehtohme te, nohpo tõ tysekõ maro oxiehno toto ehtohme, tymerenotykõ maro roropa oxiehno toto ehtohme te, ³⁶ orutua kõ roropa, tyekyry tõ maro oxiehno toto ehtohme roropa yronymyryme.

³⁷ —Morarame ymotye omykõ se awahtao xine asa maro, ypoetoryme nymyry pyra matose. Morararo opoenõkõ se awahtao xine, oëxirykõ omükurukõ roropa, yrome yse hkopyra awahtao xine, ypoetoryme nymyry pyra matose, tykase Jezu. ³⁸ —Morarame oorikyrykõino ymaro se pyra awahtao xine, ypoetoryme nymyry pyra matose. ³⁹ Morararo oorikyrykõ kurüke jurumekaryhtao oya xine orihnõko rokě matose. Yrome oorikyrykõ zuno pyra awahtao xine, jomipona se rokě awahtao xine orihpÿme exiko matose jüme, tykase Jezu eya xine.

Kure zae exiketõ riko Ritonõpo mana
(Mak 9.41)

⁴⁰ —Mame oeahmarykohtao imehnomo a tytapyikõ taka, jeahmãko sã toh mã roropa. Morarame jeahmaryhtao eya xine, kure jyriryhtao roropa eya xine, Ritonõpo kapuaõ eahmãko roropa mã toto, eya tonehpose jexiryke tarona. ⁴¹ Morarame kure Ritonõpo omiry ekaronanõ riryhtao oya xine, Ritonõpo poetoryme toto exiryke kure oritorÿko roropa Ritonõpo mana, kure toto riryke oya xine. Zae exiketõ kure riryhtao oya xine, zae toto exiryke, kure oritorÿko roropa Ritonõpo mana.

⁴² —Etatoko pahne, kure ypoetory tõ riryhtao imehnomo a, toto ohparyhtao tuna kuenimã ke, tuisame pyra ypoetory ahtao ro, kure toto epehmãko Ritonõpo mana, ypoetory ohpatamitume, tykase Jezu typoetory tomo a.

¹ Morarame morohne poko turukehse tahtao xine toytose toto 12mākomo, tyotyorō pata tō pona. Mame Jezu roropa toytose tyorō pata tō pona imehnō amorepase Ritonōpo omiry poko.

² Mame João kynexine āpuruhpyry tao, ahno ēpurihkane. Moro tao tahtao Jezu ekary totase eya. Morarame typoetory tō aropone Jezu a, toto oturupotohme. ³ Mame tooehse tahtao xine ynara tykase toto Jezu a,

—Onokyh koh mano? João oturutopōpyry mahno? “Okomino oehnōko mana ŷkapo,” katopōpyry mahno? Ynorome pyra awahtao imepŷ eraximāko ynanah? tykase toto tōturupose Jezu a.

⁴ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Ytotoko ropa, João zurutatoko ynyrihpyry poko, onetahpyrykō poko, onenehpyrykō poko, enara. ⁵ Ynara enēko matose, tonurākara kure osenuhmāko ropa mana. Ytoytopynŷpo tō kure ytoytōko ropa mana. Xikihxikihme ytoytōko mā toto. Ipū imotatyā kure exīko ropa mana. Otato pyra aehtyā otato exīko ropa mana. Aorihtyā tō ēsemānōko ropa mana. Te, kure Ritonōpo ehtoh waro pyra exiketō tuarōtāko mā toto Ritonōpo omiry poko, enara. ⁶ Morara exiryke tākye kuhse matose exīko jenetupuhkehpyra awahtao xine, tykase Jezu eya xine.

⁷ Morarame João poetory tō toytose ropa tosēkomo a. Mame ynara tykase Jezu imoihmākomo a João poko,

—João a toytose awahtao xine ahno esaka pyra, onoky enery se oexirykōke mytoatose? Poremākety kananaru sā exikety eneseh mytoatohtose? Arypyra, poremāpyra exikety monexiano. ⁸ Upo kurā ao exikety enese mytoatohtose? Arypyra, upo kurā ao exiketō pata konōto rānao osesarīko. Tapyi kurātao nyhnōko toto. ⁹ Morara exiryke kahtoko ya. Onoky enese mytoatose? Urutō Ritonōpo poe enese mytoatose? Etatoko pahne. Ritonōpo poe urutō nymyry meneatose. Urutō imehxo exikety meneatose. ¹⁰ Ynara exiryke, João poko ynara tymerose pake Ritonōpo omiryne Tumūkuru a, “Mokyro jomiry arōko mana. Urutōme mana. Osemazuhme mokyro aropōko ase imehnō zurutohme oytory poko eya xine,” tykase ynororo Tumūkuru a. Morara tymerose pake Ritonōpo omiryne. ¹¹ Etatoko pahne, João ahno ēpurihkane imehnō motye mana. Imehnō aenurutyā sero nono po mokaro motye João mana. Yrome Ritonōpo enetuputyryhtao oya xine oesēkōme tuisame pyra awahtao xine ro João motye matose, João omihpyry motye Ritonōpo nekarohpyry oya xine exiryke. ¹² João oturutopōpyry poe tuhkākō Ritonōpo poetoryne se mā toto. Orēpyra sā aomipona se mā toto. ¹³ Pakatokō urutōkō Ritonōpo poe tōturuse tuisame Ritonōpo exiry poko imeīpo. Morararo Moeze nymerohpyry roropa tōturuse tuisame Ritonōpo exiry poko imeīpo. ¹⁴ Ynara tykase roropa toto, “Eria oehnōko mana tarōkō zuruse,” tykase toto. Toto omihpyry enetuputyry se awahtao xine. João oepyry poko oturūko toh kynexine. ¹⁵ Otato awahtao xine etāko matose.

¹⁶ —Onokā sā seropōkō nae? Poetohti sā mā toto, osemeikaketō samo osepekahtoh tao. Osezuhnōko mā toto imehnō poetohti maro. Ynara āko mā toto, ¹⁷ “Rue tō ynanetono onetarykōme watohme repe. Yrome wara matose. Mame aorihtyā poko xitaketō ixtary ynanukuhno roropa repe. Yrome xitara matose. Oty se hmatou?” āko poetohti mana. Mokaro sā seropōkō mana. ¹⁸ Ynara exiryke, João tooehse oya xine. Amotyryae rokē tōtuhse ynororo. Uwa eukuru onēpyra roropa kynexine. Mame ynara tykase imehnō ipoko, “Mokyro jorokohpe mana,” tykase toto ipoko. ¹⁹ Mame Kapu ae Ayhtohpyry tooehse roropa oya xine. Orēpyra otuhnōko ynororo. Jehnahpyry ēnōko roropa mana. Morarame ynara āko matose ipoko, “Enetoko ke. Tōtukuru poko emotyēkāko mana. Jehnahpyry ēnōko roropa mana itamurume. Kowenu tinerū poko erohketō xihpyry epeme roropa mana. Iiryryymākō epeme roropa mana,” āko matose ypoko. Yrome Ritonōpo poe João tyoro nexiase. Ritonōpo poe ro roropa tyoro ase. Tuaro Ritonōpo exiry enetupuhnōko matose. Zae aexiry enetupuhnōko roropa matose, aomipona imehnō exiry eneryke oya xine, tykase Jezu eya xine.

*Jezu onenetupuhpyra patatõpõkõ ehtopõpyry poko
(Ruk 10.13-15)*

²⁰ Morarame juteu tõ patarypõkõ tyhxiropitose Jezu a tyrypyrykõ rumekary se pyra toto exiryke. Tuhke Jezu jamitunuru tonese eya xine repe. Yrome tyrypyrykõ onurumekara tokurehse toto. Naeroro ynara tykase ynororo eya xine,

²¹ —Jetũ myhẽ exiko mã oya xine taroino Korazipõkomo, oya xine roropa Petesaitapõkomo. Jetũ mã oya xine exiko myhene. Awãnohtorõko Ritonõpo mana. Yjamitunuru meneatose repe apatarykõ rãnao. Yrome jenetupuhpyra amarokomo. Oorypyrykõ onurumekara roropa matose. Onenehpyrykõ tonese ahtao Tiropõkomo a Xitõpõkomo a roropa, tyrypyrykõ turumekase eya xine exiry pake. Saku risẽ tyrise eya xine exiry tupõkõme. Oruno roropa tyrise eya xine exiry tokokõ pokona, tyrypyrykõ rumekary se toto exiry enetupuhpotohme imehnomo a. ²² Etatoko pahne, kurãkõ apiakatohpo awãnohtorõko Ritonõpo mana. Tiropõkõ wãnohnõko roropa mana. Xitõpõkõ roropa wãnohnõko mana. Yrome mokaro wãnohpyry motye awãnohtorõko Ritonõpo mana, tykase Jezu eya xine. ²³ —Amarokõ roropa Kapanaupõkomo, imehxo se matosehxo, oerypyrykõ se oexirykõke repe. Yrome apahtorõko Ritonõpo mana apotoimo htaka. Ynara exiryke, yjamitunuru tonese oya xine repe. Yrome oorypyrykõ onurumekara matose. Jenetupuhpyra roropa matose oesẽkõme. Morohne tonese ahtao Sotomapõkomo a zahpyra ro toh exiry, ipatarykõ zahpyra roropa exiry. Tyrypyrykõ onurumekara toto exiryke tyahse Sotomapõkomo ipatarykõ maro. ²⁴ Etatoko pahne, kurãkõ apiakatohpo Sotomapõkõ wãnohnõko Ritonõpo mana. Yrome itamurumehxo awãnohtorõko mana, tykase Jezu eya xine.

*Osehtoko ya oserematohme
(Ruk 10.21-22)*

²⁵ Morarame ynara tykase Jezu Tummy a,

—Papa kapuaono, kapuaõkõ esẽme mase. Sero nonopõkõ esẽme roropa mase. Kure mase Papa tuaro pyra exiketõ amoreparyke oya õsenetupuhtoh poko. Opoe zuarohxo exiko toh mana. Tuaro exiketõ motye exiko toh mana. Atamorepaketõ motye roropa tuaro exiko toh mana. Opoe roropa tuaro exiketõ zuaro pyra toehse ropa mana. ²⁶ Amoreme morohne tyrise oya Papa, tyriry se oexiryke, tykase Jezu Tummy a.

²⁷ Ynara tykase roropa Jezu eya xine,

—Emero Papa kynekarone ya. Ritonõpo mükuru waro pyra matose repe. Papa rokẽ juaro mana. Papa waro pyra roropa matose. Ywy imükurume jexiryke zuaro ase. Ynymenekatyãmo a roropa Papa enepõko ase zuaro toto ehtohme.

²⁸ —Osehtoko ya totaehse awahtao xine, typenekehse roropa awahtao xine oorypyrykõ poko. Omoxinety puimary sã oorypyrykõ mana. Yrome ywy etaehpyra oritorõko ase. Oeremapotorõko roropa ase. ²⁹ Ymaro ytoytotoko jekahmananõme sã ehtoko, ypoko aemyhtyã samo, omoxinety puimananõ samo. Ymaro atamorepatoko zae ehtoh poko, kure jexiryke, imehnõ pyno jexiryke roropa. Mame oseremãko matose okurohtao xine. ³⁰ Oerohmanohporykõ ya tupime pyra mana oya xine. Jomipona oexirykõ zohzohme exikety puimary sã oya xine mana, tykase Jezu eya xine.

12

*Oserematoh esẽme Jezu ehtoh poko
(Mak 2.23-28; Ruk 6.1-5)*

¹ Morara kaxipo tyya Jezu kýtone typoetory tõ maro, tupito rãnakuroko. Osere-matohae kýtone. Mame omise toexirykõke ipoetory tomo a arexi panõ tytyhkase tynapyrykõme. Toipe juteu tõ pake. “Ematonanohnõko mase,” kara toto imepỹ tupi po tonahsẽ apoiryhtao omise exikety a enahtohme. ² Morarame arexi panõ tyhkary eneryke tyya xine ynara tykase parixeu tõ Jezu a,

—Eneko ke, azahkuru opoetory tō mana. Moeze omihpyry omipona pyra toto arexi tyhkaryke eya xine oserematohae. Erohnōko toto, tykase toto Jezu a.

³ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Pape imerohpyry onenepitopyra ro hmatohu Tawi poko typoetory tō maro, omise toto ehtopōpyry poko? (Kytamurukōme Tawi kynexine. Tuisame roropa kynexine.)

⁴ Mame Ritonōpo maro oturutoh taka tomōse ynororo typoetory tō maro. Wyi tonese eya xine. Imehnō nekarohpyry kynexine Ritonōpo zurume. Moro onenahpopyry kynexine Moeze omihpyryae ro. Arāo pakō zurume rokē kynexine repe. Yrome moro tonahse Tawi tomo a. (Mame moro enahxīpo Tawi tomo a, “Popyry matose,” kara Ritonōpo kynexine eya xine.) ⁵ Tyoro roropa onenepitopyra ro matohu Moeze omihpyry? Emero oserematohae tynekarory etapananō mā Moeze omihpyry omipona pyra exīko, Ritonōpo maro oturutoh tao toerokurukōke. Yrome toto onyhxiropyra Ritonōpo mana. ⁶ Etatoko pahne, ime jehtoh Ritonōpo maro oturutoh motye kuhse mana. ⁷ Otarāme Ritonōpo omiry waro pyra matose. Ynara tymerose, “Oekykō kaneru tō etaparyhtao oya xine onekarorykōme ya, kure mā repe. Yrome imehnō pyno awahtao xine moro kure kuhse ya mana,” me tymerose Ritonōpo omiry. Moro tonetupuhse oya xine ahtao yna onyhxiropyra oexirykō mana, azahkuru pyra yna exiryke. ⁸ Kapu ae Ayhtohpyry oserematoh esēme mana. Ywy ase oserematoh esemy, tykase Jezu eya xine.

Aosemahmirihmahpyry kurākatopōpyry ropa poko

(Mak 3.1-6; Ruk 6.6-11)

⁹ Morotoino Jezu toytose ropa juteu tō atamorepatoh taka. ¹⁰ Moroto orutua kynexine, aosemahmirihmahpyry. Imehnō roropa moroto kynexine Jezu eraximāko, ihxirory se toexirykōke. Iirypyryme Jezu enery se toh kynexine repe. Morara exiryke ynara tykase toto,

—Otara āko Ritonōpo nymeropohpyry nah? Zae sytatou ynara ahtao, kurākōkara kurākary ropa ahtao kyya xine oserematohae? tykase toto Jezu a.

¹¹ Morarame ynara tykase Jezu eya xine,

—Kaneru esēme awahtao xine, mame oserematohae oekykō toepukase ahtao oramā aka, ytopyry hmatohu oekykō anỹse ropa oramā ae? kynako Jezu kynoturupone eya xine. ¹² Kaneru tō kure Ritonōpo a. Ipyno mana. Yrome kaneru motye kuhse opyno xine mana. Naeroro azahkuru matose imehnō akorehmary se pyra awahtao xine. Moeze omihpyry omipona sytatose imehnō akorehmaryhtao kyya xine oserematohae ro, tykase Jezu eya xine.

¹³ Mame ynara tykase ynororo kurākara a,

—Oemary itopohmako, tykase.

Mame tomary tytopohmase kurākara a. Axī kure toehse ropa osetato ro. ¹⁴ Mame parixeu tō toytose morotoino oximōme oturuse Jezu etapatohme tyya xine repe.

—Setapatone. Otāto etapāko sytatou? tykase toto.

Ritonōpo nymenekahpyry poko typoetoryme

¹⁵ Mame moro poko Jezu tutuarōtase tahtao toytose morotoino imepỹ pona. Mame imoihmākō imaro toytose. Mame kurākōkara tukurākase ropa eya. Emero porehme tukurākase ropa eya toto. ¹⁶ Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Jekātopyra ke ehtoko, tykase Jezu eya xine. ¹⁷ Izaja omihpyryae ro morara tykase Jezu. Ynara tykase Izaja pake Ritonōpo omiry,

¹⁸ “Mose ypoetoryme mana, āko Ritonōpo.

Tymenekase ya mana.

Ipyno ase roropa yronymyryme.

Yzamaro roropa mana.

Juzenu ekarōko ase eya

zae jomiry ehtoh poko sero nonopōkō amorepatohme emero porehme.

¹⁹ Imehnō oneonezuhpyra mana.

Opore oturupyra roropa mana.

Osemataõkõ netaryme opore oturupyra mana.

²⁰ Pitiko zemime ahtao onezehkapopyra ynororo mana,
amoriry etahkasẽ anaorihmapopyra mana tomeseke.

Tyyrypyrykõke iporemãtyã pitiko zemime exikety sã mana.

Mokaro pynanohnõko mana.

Etuarimaketõ pynanohnõko roropa mana

pitiko rokẽ enetuputyryhtao ro eya xine.

Toto zehno pyra exiko mana.

Toto akorehmãko roropa mana itamurumehxo tonetupuhtohme toto a.

Orẽpyra exikehpyra ynororo mana.

Zae pyra ehtoh enahkapõko roropa mana.

²¹ Mame tosẽkõme mokyro enetupuhnõko seropõkõ mana emero porehme,”
tykase Izaja pake Ritonõpo omiryne.

Peuzepu poko

(Mak 3.20-30; Ruk 11.14-23)

²² Morarame orutua enehne toto Jezu a, tonurẽkara, tomirẽkara, enara. Jorokohpe roropa kynexine. Mame mokyro tukurãkase ropa Jezu a. Joroko roropa tutũtanohpose eya, enara. Mame kynosenuhmane ropa rahkene. Sekere tykase roropa ynororo.

²³ Mame tõsenuruhkase imoihmãkomo.

—To! otarãme Tawi parỹpyry nymyryme nase, tykase toto.

²⁴ Mame morara kary totase tyya xine ahtao ynara tykase parixeu tomo,

—Mokyro mã Peuzepu poe rokẽ jamihme mana. Naeroro joroko tõ tũtanohpõko ropa mana ahno ae, tykase toto ajohpe. Peuzepu joroko tamuru esety akorony.

²⁵ Toto osenetupuhtoh waro Jezu kynexine. Morara exiryke ynara kynako eya xine,

—Pata tamurupõkõ oxiehno ahtao atatapoiko toto. Mame okynã pyra osenahkãko mã toto. Morararo pata pitiko ahtao. Moropõkõ atatapoiryhtao osenahkãko mã toto. Tapyitaõkõ roropa tyekyry zehno ahtao osenahkãko mã toto. ²⁶ Morararo joroko tõ tãtapiakase ahtao, oxiehno roropa toto ahtao okynã pyra osenahkãko mã toto. ²⁷ “Joroko tamuru poe joroko tõ tũtanohpõko mokyro mana,” ãko matose ypoko repe. Naeroro oturupoxi oya xine. Onoky poe roropa joroko tõ tũtanohpõko ropa opoetory tõ nahe? Joroko tamuru poe joroko tõ tũtanohpõko toh nae? Arypyra. Morararo joroko tamuru tyjamitunuru onekaropyra ya mana. Opoetory tõ eneryke oya xine azahkuru oexirykõ enetupuhnõko matose. ²⁸ Joroko tamuru poe pyra ase. Ritonõpo zuzenu poe joroko tõ tũtanohpõko ropa ase. Moro eneryke oya xine tuaro exiko matose. Emero esẽme Ritonõpo exiry waro exiko matose. Tarona roropa tooehse ynororo mana oya xine.

²⁹ —Etatoko pahne, mõkomo arory se omato ahtao imepỹ tapyĩ tae tapyi esẽ myhnõko aporo. Mame tymyhse esẽ ahtao, imõkomory arõko mana.

³⁰ —Ypyno pyra awahtao xine yzehno matose. Jakorehmara awahtao xine imehnõ enepyry poko ya, toto aropõko rokẽ matose ywinoino. Jakorekehkãko matose. ³¹ Morara exiryke ynara ãko ase oya xine, oorypyrykõ porehme korokary waro ase. Iiryppyryme õmirykõ toehse ahtao moro korokary waro roropa ase. Toiro rokẽ onykorokara ase. Ritonõpo zuzenu kerekeremaryhtao oya xine moro oorypyrykõ onykorokara ase ekurehnõko. Onykorokara Ritonõpo roropa ekurehnõko mana, Tuzenu tounohse oya xine exiryke. ³² Kapu ae Ayhtohpyry kerekeremaryhtao oya xine, moromeipo oorypyrykõ rumekary se ropa awahtao xine, moro korokãko ropa Ritonõpo mana. Yrome Ritonõpo zuzenu tounohse oya xine ahtao moro oorypyrykõ onykorokara Ritonõpo mana ekurehnõko. Seromaroro onykorokara mana. Imeipo onykorokara roropa mana jũme, tykase Jezu eya xine.

Otyro zoko epery

(Ruk 6.43-45)

³³ —Otyro zoko kure ahtao kure eperytäko mana. Yrome ätaryka htao rokē tarykase ahtao popyrahme sã eperytäko mana. Eperytara roropa mana. Morara exiryke epery eneryke otyro zoko kure exiry enetupuhnōko sytatose. Morohne saaro ahno, kure toto exiry eneryhtao tyya xine kure toto omiry etaryhtao roropa tyya xine kure toto exiry enetupuhnōko imehnō mana. Mäpyra popyra toto exiry eneryhtao iirypyryme toto ehtoh enetupuhnōko imehnō mana. ³⁴ Okoi sã matose. Iirypyryme matose ipunaka. Morara exiryke õmirykō iirypyryme roropa mana. Iirypyryme okurohtao xine oexirykōke, ajoajohpe õmirykō mana. ³⁵ Kure awahtao xine kure osenetupuhnōko matose okurohtao xine. Mame õmirykō roropa kure exīko. Mäpyra popyra awahtao xine popyra roropa osenetupuhnōko matose okurohtao xine. Õmirykō popyra roropa exīko mana enara.

³⁶ —Etatoko pahne, kurākō apiakatohpō õmihpyrykō xihpyry poko oturupōko oya xine Ritonōpo mana. Imehnō kerekerematopōpyry poko roropa oya xine oturupōko mana. ³⁷ Morarame õmihpyrykō ekarōko ropa oya xine mana. Otarāme kure omihpyrykō kynexine. Otarāme popyra kynexine. Kure õmihpyrykō ahtao, “Kure matose,” äko mana. Yrome popyra õmihpyrykō ahtao awānohtorýko Ritonōpo mana, tykase Jezu eya xine.

Jezu jamitunuru enery se parixeu tō ehtopōpyry
(Mak 8.11-12; Ruk 11.29-32)

³⁸ Morarame parixeu tō toytose Jezu a, Moeze omihpyry poko amorepatōkō maro. Ynara tykase toto,

—Jezu, ajamitunuru enery se ynanase, tykase toto Jezu a.

³⁹ Yrome ynara tykase Jezu eya xine,

—Popyra matose, Ritonōpo omipona pyra oexirykōke ipunaka, “Ajamitunuru enepoko yna a, oenetupuhtohme yna a,” karyke oya xine. Yjamitunuru onenepopyra ase oya xine. Toiro rokē enepōko ase oya xine. Jona ehtopōpyry panō enepōko ase oya xine. (Ritonōpo poe urutōme Jona kynexine pake.) ⁴⁰ Mame kanaimo a tonahse ynororo. Oseruao tōmehse ynororo zuakuru ao. Mokyro ehtopōpyry sã mã Kapu ae Ayhtohpyry. Oseruao ãmehnōko mana, aorihtyã esao. ⁴¹ Etatoko pahne, kurākō apiakatohpō, Niniwepōkō Ritonōpo ãpataka exīko mã toto. Amarokō roropa oximōme Ritonōpo ãpataka exīko matose imaro xine. Mame Niniwepōkō ohxirotorýko mã toto oorypyrykō poko. Ynara exiryke, Jona omiry etaryke tyya xine tyrypyrykō turumekase eya xine. Ritonōpo omiry omipona se kynexine toto. Etatoko pahne, Jona motye ase taro amaro xine. Jomiry etäko matose repe. Yrome jomipona pyra matose, tykase Jezu eya xine. ⁴² —Kurākō apiakatohpō ikurenaëkō tuisary ohxirotorýko roropa mana, nohpō. Mya toytose ynororo Saromão omiry etase, tuarohxo Saromão exiryke tuisamehxo exiryke roropa. Yrome Saromão motye kuhse exikety nase amaro xine. Oty katoh jomipona pyra hmatou? tykase Jezu eya xine.

Joroko aepyry ropa tunurumekahpyry a ropa
(Ruk 11.24-26)

⁴³ Ynara tykase ropa Jezu,

—Joroko otarāme tütäko mã repe ahno ae. Mame xiaxiake ytōko ynororo. Imepý zupīko mã ynororo tosaryme repe. Yrome onenepyra tahtao ⁴⁴ ynara äko mã otarāme tyya rokene, “Ytōko ropa ase jesahpyry aka ropa, unurumekahpyry aka ropa,” äko. Mame tunurumekahpyry a ytōko ropa mana. Kure enēko ropa ikurohtao mana. Taōke pyra, tutumehse samo, saereme potu enēko ropa mana. ⁴⁵ Naeroro omōpyra aporo, eramãko ropa mana imehnō joroko pokona, tymarōme toto ehtohme moro tao. Popyrahxo exiketō imaro oehnōko mana, 7me, osesarise mokyro ahno aka. Mame mokyro itamurumehxo jorokohpe exīko mana. Osemazuhme toehtopōpyry motye popyra exīko mana. Mokyro ehtoh sã exīko popyra exiketō mã seromaroro, tykase Jezu eya xine.

Jezu eny, zakorō tō maro
(Mak 3.31-35; Ruk 8.19-21)

⁴⁶ Morarame toto zururuhtao ro, Jezu ẽ kynoehne zakorō tō maro. Jezu maro tōtururu se toh kynexine repe. Yrome omōpyra toh kynexine tapyi taka. Jarānao rokē toh kynexine. ⁴⁷ Morara exiryke ynara tykase imepỹ Jezu a,

—Etako ke, asa mokyro noehno, ākorō tō maro. Tōtururu se mā toto amaro, tykase ynororo Jezu a.

⁴⁸ Morarame ynara tykase Jezu,

—Onoky koh mokyro aja? Onokah koh mokaro jakorō tomo? tykase Jezu eya.

⁴⁹ Mame typoetory tō enepone toto a,

—Moxiā enetoko. Moxiā ajame nase toehse, jakorō tōme nase toehse. ⁵⁰ Emero Papa kapuaō omipona exiketō mā jakorōme exīko, woryxiryme exīko roropa, ajame roropa exīko, tykase Jezu eya xine.

13

Otyro puhturu arykane
(Mak 4.1-9; Ruk 8.4-8)

¹ Morarame kohmāpyra ahtao ro tapyi tae kýtone ropa Jezu ikuhpo ehpikoxi. Moroto kỹporohne ikuhpo ehpio, imehnō amorepatohme tyya. ² Morarame imoihmākō tooehse tyya ahtao kynotyryne kanawaka. Mame typorohse ynororo kanawaka. Mokaro moroto tuna ehpio, imoihmākomo. ³ Mame Ritonōpo enetupuhthome tamorepase toto eya itamurume. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Tupito arykase toytose orutua. ⁴ Mame otyro puhturu typahse eya ahtatohme repe. Mame ipuhturu toepukase osema tao. Mame tẽ pitiko tykase ahtao torō pitiko tyhtose ipuhturu enahse. ⁵ Mame ipuhturu toepukase roropa topuxikiri htaka. Moro puhturu tahtase repe okynahkopyra, nonome hkopyra exiryke topuxikirihpe sã exiryke. ⁶ Morarame xixi tōnuhse ahtao jetũ toehse ahtao otyro pisarara tyahkase xixi a, tymise pyra ro exiryke, nono pyra exiryke. Topuxikiri htaka ipapyhpyry tonahse. Toorihse emero porehme. ⁷ Morarame ipuhturu typahse ropa ātaryka htaka. Moroto tahtase repe. Yrome ātaryka a toise. Mame toorihse roropa. ⁸ Mame ipuhturu typahse ahtao, nono kurã pona toepukase roropa. Tahtase. Kure toperytase roropa tuhke, nono kure exiryke.

⁹ —Naeroro etatoko. Otato awahtao xine Ritonōpo enetupuhnōko matose, tykase Jezu eya xine.

Oty katoh osenetupuhpotoh ke rokē tamorepase toto
(Mak 4.10-12; Ruk 8.9-10)

¹⁰ Morarame ipoetory tō toytose Jezu a ekaropose,

—Oty katoh mokaro amorepãko ma osenetupuhpỹ ke, tupimã ke? tykase toto, tōturupose.

¹¹ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Oesēkōme Ritonōpo exiry poko āmorepatorỹko ase. Yrome mokaro tuaro pyra ro mana. ¹² Ynara exiryke zuarohxo exiketō amorepãkohxo Ritonōpo mana tuarohxo toto ehtohme. Yrome tuaro hkopyra exiketō tamorepatopōpyrykō poko wenikehnōko mana zuaro pyra toexirykōke. ¹³ Mokaro oseosenuhmãko toh mā repe. Yrome onenetupuhpyra mā toto. Jomiry etãko toh mā repe. Yrome otuenikehkãko mā toto. Morara exiryke tupimãkō poko rokē toto amorepãko ase. ¹⁴ Izaja omihpyryae ro mā mokaro toehse. Ynara tykase Izaja pake,

“Etãko matose repe, yrome onetara matose.

Oseosenuhmãko roropa matose repe. Yrome onenepyra sã matose.

¹⁵ Tūpore sã oupuhpyrykō exiryke onenetupuhpyra matose,

apanarykō ipanapuruhpyry sã exiryke,
oenurukō pimỹmã sã exiryke roropa.

Oenurukō pimỹmã sã onyripyra awahtao xine kure osenuhmakety sã mehtory.
Apanarykō ipanapuruhpyry sã pyra oexirykohtao kure jomiry metatory,
oesëkōme wenetupuhatory roropa.

Mame oesëkōme jenetuputyryhtao oya xine,
tukurākase mehtory ya, āko Ritonōpo,”
tykase Izaja pake.

¹⁶ —Naeroro tākye matose, tykase Jezu typoetory tomo a, —kure õsenuhmarykōke oenurukō ke, kure otato oexirykōke roropa tykase eya xine. ¹⁷ —Etatoko pahne, urutōkō onenehpyrykō enery se toh kynexine repe, tuhke Ritonōpo omihpyry omipona aehtyã roropa. Yrome onenepyra tokurehse toto. Onetahpyrykō etary se roropa toh kynexine repe. Yrome onetara tokurehse roropa toto.

Jezu namorepatopõpyry poko
(Mak 4.13-20; Ruk 8.11-15)

¹⁸ —Etatoko pahne, āmorepatorỹko ase ynekarohpyry poko, otyro puhturu arykatopõpyry poko. ¹⁹ Ritonōpo omiry etananõ nae. Toto esëme Ritonōpo exiry poko etãko toh mã repe. Yrome onenetupuhpyra toto. Mame onenetupuhpyra toto exiryke, joroko tamuru axĩ oehnōko, Ritonōpo omiry poko wenikehkapose ikurohtaka xine. Mokaro osema sã mã toto ikurohtao xine, āko ywy. Ritonōpo omiry otyro puhturu sã mana. Mame mokaro tũpore sã exiryke ikurohtao xine, Ritonōpo omiry ahtara sã toto kurohtao mana. ²⁰ Imehnõ topuxikirihipã sã mã toto ikurohtao xine. Ritonōpo omiry etaryhtao axĩ tākye exĩko repe. Ritonōpo omiry se exĩko toh mã repe. ²¹ Yrome mya, ikurohtaka xine omõpyra sã Ritonōpo omiry mana. Jarao exikety sã rokẽ aomiry mana. Morara exiryke toetuarimarykohtao axĩ Ritonōpo omiry rumekãko ropa mã toto. Tyryhmarykohtao roropa imehnomo a Ritonōpo omipona toexirykō axĩ irumekãko ropa mã toto. ²² Imehnõ Ritonōpo omiry etananõ ātarykahmã sã mã toto ikurohtao xine. Esëkōme Ritonōpo exiry poko etãko toh mã repe. Yrome torëtyke mã toto senohne poko, otyro tõkehko poko. Mõkomo poko typenetarykōke Ritonōpo omiry se hkopyra exĩko mã toto. Mame Ritonōpo omipona yronymyryme pyra mã toto. Mãsa rokẽ mã toto. Irumekãko ropa toh mana. ²³ Mame imehnõ Ritonōpo omiry etananõ mã nono kurã sã mã toto tukurohtao xine. Tosëkōme Ritonōpo exiry enetupuhnōko mã toto. Aomipona exĩko mã toto yronymyryme. Mame imehnõ akorehmãko mã toto Ritonōpo omipona toto ehtohme roropa, tuhke, pitiko rokẽ pyra, tykase Jezu typoetory tomo a.

Ātaryka poko turuse toto, osenetupuhpotohme

²⁴ Morarame typoetory tamorepase ropa Jezu a. Ynara tykase ynororo eya xine, —Ritonōpo emero esëme mana. Imepỹ sã roropa mana, tupito esë samo. Mokyro a tutupi tarykapose otyro puhturu kurã ke. ²⁵ Mame tarykase emero ahtao, koko, emero tynyhse ahtao, imepỹ tooehse epe kara. Eya ātaryka puhturu tarykase roropa, tupito rãnao, tiriiku rãnao roropa. Mame toepase ropa ynororo. ²⁶ Morarame okynã pyra otyro tahtase. Mame toperytapitose. Yrome ātaryka roropa tahtase. ²⁷ Mame tupito esemy a toytose ipoetory tomo. Ynara tykase toto tupito esemy a, “Otyro puhturu kurã marykase otupi po. Yrome otokoino ātaryka itamurume tahtase nahe?” tykase toto, tõturupose.

²⁸ —“Otarãme jepetõkara a tarykase mana,” tykase ynororo.

—“Yna ytory se hma ātaryka mukase ropa?” tykase toto, tõturupose.

²⁹ —“Arypyra. Ātaryka mukase oytorykohtao seromaroro, otarãme tiriiku roropa mukãko matose. ³⁰ Morara exiryke ah moroto rokẽ nexĩ aporo, ātaryka htao rokẽ aporo tiriiku exitãne. Morarame toehkehse tiriiku ahtao ātaryka mukananõ aropõko ase. Ynara āko ase erohketomo a, ‘Ātaryka imukatatoko aporo ipahtohme apoto htaka, jahkatohme. Moromeĩpo tiriiku isahkatatoko ã aka tyritohme,’ āko ase eya xine,” āko mã tupito esemy eya xine, tykase Jezu typoetory tomo a.

*Moxitatu puhturu**(Mak 4.30-32; Ruk 13.18-19)*

³¹ Morarame typoetory tō tamorepase ropa Jezu a, imepỹ poko ropa. Ynara tykase ynororo,

—Ritonõpo kuesëkõme exiry otyro puhturu pisarara ahtary sã mana, moxitatu puhturu ahtary samo. Moxitatu puhturu pisarara repe. ³² Mame moro tarykase ahtao tupito pona ëxihtãko mana. Ahtãko roropa mana. Zumo exiko mana. Mame tamorihase ahtao wewe konõto sã exiko mana. Mame torõ tō oehnõko osesarise amoriry htaka, tykase Jezu.

*Pou porutatopo**(Ruk 13.20-21)*

³³ Mame imepỹ ke ropa typoetory tō tamorepase Jezu a. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Ritonõpo enetuputyryhtao oesëkõme, otyorõmatorỹko mana. Aomiponahxo exiko matose yronomyryme. Tiriiku risë sã Ritonõpo omiry okurohtao xine mana. Moro pou risë zoxie ahtao tiriiku maro emero porutãko. Poume exiko tokyise ahtao. Moro sã exiko Ritonõpo omiry okurohtao xine mana, tykase Jezu eya xine.

*Tõsenetupuhtoh ke toto turuse**(Mak 4.33-34)*

³⁴ Morarame tupimã ke rokë imoihmãkõ tamorepase Jezu a. Toto esëme Ritonõpo exiry poko toto tamorepase eya. Ynara sã oesëkõme Ritonõpo enetuputyryhtao oya xine, kakehpyra roropa Jezu kynexine toto a. ³⁵ Morarame urutõkõ omihpyryae ro Jezu kynexine. Ynara kynexine urutõkõ omihpyry pake,

“Osenetupuhtoh ke toto amorepãko ase,

tyorõ poko toto zurũko ase.

Moro poko zuaro exipitopyra mã toto

moinoro, sero nono ritopõpyry poe ro.

Yrome morohne poko toto amorepãko ase,”

tykase urutõkõ pake Ritonõpo omiryryme.

Typoetory amorepatopõpyry ropa poko Jezu a

³⁶ Morarame imoihmãkõ turumekase Jezu a. Tomõse tapyi taka. Mame ipoetory tō toytose eya, oturupose.

—Oty poko moturu ãtaryka poko? Tupito poko yna amorepako ropa, tykase toto Jezu a.

³⁷ Ynara tykase Jezu,

—Mokyro otyro puhturu kurã arykaneme sã Kapu ae Ayhtohpyry mana. ³⁸ Mame utupime sã seropõkõ esary mana. Mame otyro puhturu kurã sã mokaro tosëkõme Ritonõpo enetupuhnanomo. Yrome ãtarykahmã sã mã mokaro joroko tamuru poetory tomo, joroko tō omipona exiketomo, enara. ³⁹ Mame epekara mokyro, ãtaryka arykaneme, joroko tamuru. Mame otyro epery toehkehse ahtao esë isahkãko mana kurãkõ apiakatohme. Moro saaro seropõkõ apiakãko Ritonõpo mana. Mame mokaro ãtaryka mukananõ sã Ritonõpo nenyohyã mana. ⁴⁰ Mame ãtaryka mukãko sã mã toto ipahtohme apoto htaka. Moro sã exiko kurãkõ apiakatoh po mana sero etyhpyry po.

⁴¹ Morara ahtao Kapu ae Ayhtohpyry tynenyohyã aropõko mana. Imehnõ iirypyryryme tyripohpõkõ enehpõko mana. Iirypyrymãkõ enehpõko roropa mana oximõme. ⁴² Mame toto pah nõko apotoimo htaka. Moroto toh mã xitãko. Kui kui ãko rokë mã toto atarypõko. ⁴³ Mame Ritonõpo poetory nymyry Ritonõpo maro exiko. Tumykõ maro tuisamehxo exiko mã toto. Tãkye roropa exiko mã toto. Etatoko pahne, typanare awahtao xine otato ehtoko, tykase Jezu eya xine.

Typyne exikety nono aka zonemyhpyry

⁴⁴ —Ritonõpo enetuputyry oya xine oesëkõme ynara sã roropa mana. Typyne exikety sã mana nono aka zonemyhpyry samo imepỹ tupi po. Mame moro typyne exikety tonese

ahtao tokare pyra ytōko mokyro, typyne exikety enene mana. Tytapyĩ ekarōko mana, tutupi tōkehko ekamōko roropa mana tineru apoitohme tyya. Mame moro tineru ke tupito epe Kahnōko mana t̄ypenery maro. Moro sã oesēkōme Ritonōpo enetuputyry oya xine mana, tykase Jezu eya xine.

Kasuruimo kurano

⁴⁵ —Tyorō sã roropa oesēkōme Ritonōpo enetuputyry oya xine mana. Kasuru kurã epekahne sã mana. ⁴⁶ Mame kurã kasuru eneryhtao tyya moro poko rokē penetāko mana. Mame emero tymōkomory ekamōko mana, t̄ypenery epekahtohme tyya. Moro sã m̄ã Ritonōpo enetuputyry oya xine oesēkōme, tykase Jezu eya xine. —Senohne emero se hkopyra exīko matose, Ritonōpo maro rokē oehtohkōme, tykase Jezu eya xine.

Tarāpa konōto

⁴⁷ —Tyorō sã roropa, oesēkōme Ritonōpo enetuputyry oya xine mana. Kana anymyry sã mana ikuhpo kua, tarāpa konōto ke. Mame tarāpa tomase ahtao kana itamurume an̄ynōko an̄ynanō mana, kana osehta. ⁴⁸ Morarame typehse ahtao tarāpa arōko m̄ã toto, kana an̄ynanomo tuna ehpioksi, iputokatohme. Mame kana apiakāko m̄ã toto. Kurākō kurākāko m̄ã toto ē aka. Yrome popyra exiketō pahnōko m̄ã toto. ⁴⁹ Moro saaro exīko sero enatryhtao mana. Ritonōpo nenyohyã ytōko mana pohnō apiakatohme kurāko htae. ⁵⁰ Morarame pohnō pahnōko m̄ã toto apotoimo htaka. Moroto xitāko m̄ã toto. Kui kui āko roropa m̄ã toto, tykase Jezu eya xine.

Zae atamorepatopōpyry kasenato, pakatokō roropa

⁵¹ —Menetupuhtou āmoreparykō ya? tykase Jezu eya xine.

—ÿ, tykase toto.

⁵² Ynara tykase ropa Jezu,

—Moeze omihpyry waro exiketō ypoetoryme toehse ahtao, tapyi esē sã exīko m̄ã toto. Tymōkomory esary wino tykyryry oūko ropa tapyi esē mana, pakatokomo te, kasenatokomo, enara. Moro saaro Moeze omihpyry waro exiketō Ritonōpo enetuputyryhtao tyya xine tosēkōme. Ikurohtao xine aosenetupuhtohkō tuhke mana, kasenatokomo, pakatokomo, enara, tykase Jezu eya xine.

Jezu enetuputyry se pyra Nazarepōkō ehtopōpyry

(Mak 6.1-6; Ruk 4.16-30)

⁵³ Morarame Jezu tōturukehse ahtao morohne poko, toytose ropa moro tae. ⁵⁴ Morarame tosaka ropa toytose. Morarame morotōkō atamorepatoh tao tamorepase toto eya. Mame Jezu etananō ynara tykase,

—To! otokoino tuaro toehse nae? tykase toto. —Onoky poe roropa jamihme toehse mose nae? tykase roropa toto. Tōsenuruhkase toto. ⁵⁵ —Wewe poko erohkety mūkurume mose nahe? Ynoro mosero. Maria roropa jē mokyro. Zakorō tō roropa waro sytatose, Tiaku, Joze, Ximão, Juta, ynara toh mana. ⁵⁶ Aoryxiry tō taro roropa mana. Yrome otokoino tuaro toehse nae? tykase toto. ⁵⁷ Jezu enetuputyry se pyra toh kynexine jekyry waro toexirykōke. Yrome Ritonōpo mūkurume onenetupuhpyra toh kynexine. Morara exiryke ynara tykase Jezu eya xine,

—Urutō omiry etāko imehnō mana, imehnō pata poro aytoryhtao. Yrome itapyĩtaōkō aomiry onetara m̄ã toto. Jekyry tō roropa aomiry onetara m̄ã toto. Ipatarypōkō aomiry onetara roropa mana, tykase Jezu toto a.

⁵⁸ Mame tyjमितunuru onenepopyra Jezu kynekurehne moroto aporo. Kurākōkara onukurākara roropa kynexine moroto onenetupuhpyra toto exiryke.

¹ Morarame Jezu poko ahno oturutopõpyry totase Erote a. Karirea rãnaõkõ tuisaryme kynexine ynororo. ² Ynara tykase Erote Jezu poko,

—João ahno ãpurihkane mokyro. Tõsemãse ropa mana, tykase typoetory tomo a. — Morara exiryke jamihme toehse ynororo. Kurãkõkara kurãkãko ropa mana, tykase.

³ Osemazuhme, orihpyra ro ahtao, João tapoipose Erote a. Mame tymyhse ahtao tõmapose eya ãpuruhpyry taka. João zehno pyra Erote kynexine repe. Mame takorõ typykase eya tpytyme Erote a. Mame Erotia omi poe João zehno toehse ynororo, takorõ pytõpyry omi poe. ⁴ Ynara kakehpyra João exiryke, “Åkorõ pyty asapoino opytyme, mokyro apoiryhtao oya opytyme iirypyryme exiko mase,” kakehpyra João exiryke Erote a. ⁵ Morara exiryke João etapary se toehse ynororo. Yrome juteu tõ zuno toexiryke onetapara kynexine aporo. “Urutõ João mokyro Ritonõpo poe,” karyke juteu tomo a.

⁶ Morarame João ãpuruhpyry tao ro ahtao Erote aniwesario nae kynexine. Tuhkãkõ toahmase eya eukuru ãtohme, watohme, enara. Moroto Erotia ãxiry tuase imoihmãkõ neneryme. Erote epe tõ neneryme roropa tuase ynororo. Mame Erote zamaro Erotia ãxiry kynexine. ⁷ Morara exiryke ynara tykase eya ynororo,

—Oty se nymyry hma ya? Õpenery ekarõko ase oya emero porehme, tykase Erote nohpo a, Erotia ãxiry a.

⁸ Mame tyse maro tõturuxõpo ynara tykase ynororo,

—Seromaroro toiro se rokẽ ase oya. João, ahno ãpurihkane zupuhpyry se ase, paratu ao, tykase ynororo eya.

⁹ Morara kary etaryke tyya Erote toemynyhmasse yronomyryme. Yrome, “Õpenery ekarõko ase oya,” tykase toexiryke imoihmãkõ netaryme, soutatu tõ taropose eya, João zupuhpyry kohtohme eya xine. ¹⁰ Morara exiryke João zupuhpyry tuhkehse soutatu tomo a, ãpuruhpyry tao ahtao ro. ¹¹ Mame paratu ao zupuhpyry tonehse eya xine ekarotohme nohpo a. Mame mokyro a zupuhpyry tokarose tyse a. ¹² Morarame ipoetohpyã tooehse, João ekepyry poko. Mame tonẽse ahtao eya xine, toytose toto Jezu a, Jezu zuruse.

*Imoihmãkõ otuhmatopõpyry Jezu a 5.000mãkomo
(Mak 6.30-44; Ruk 9.10-17; Jo 6.1-14)*

¹³ Morarame João etapatopõpyry totase Jezu a ahtao toytose ynororo imepõ pona. Kanawae toytose ahno esaka pyra, toiroro toehtohme repe. Yrome Jezu ytory poko tuaro ahno toehse ahtao, tosae xine toytose toto. Jezu mykapo toytose toto, pupu po. ¹⁴ Mame towõse ropa Jezu ahtao kanawae imoihmãkõ tonese eya. Toenupunase ynororo toto poko yronomyryme. Mame kurãkõkara tukurãkase ropa eya.

¹⁵ Morarame kokonie pukuro ipoetory tõ toytose Jezu a. Ynara tykase toto,

—Pake nykohmãno. Ahno esao pyra sytatose taro. Moxiã aropoko ropa pata tõ pona tynapyrykõ epekahtohme eya xine, tykase toh repe eya.

¹⁶ —Oty katohme? tykase Jezu. —Toto anaropyra ase. Otuhtoh rokẽ ekarotoko eya xine toto otuhtohme, tykase Jezu eya xine.

¹⁷ —Wyi pitiko rokẽ nae ynanase, 5me rokene. Kana roropa asakoro rokene, tykase toto.

¹⁸ —Enehtoko ya, tykase Jezu eya xine.

¹⁹ Mame imoihmãkõ typorohkapose Jezu a, onahpoty htaka kure exiryke moroto. Mame wyi apoiryhtao Jezu a, kana maro, tõsenuhmasse kapu aka. Ynara tykase ynororo,

—Kure mase Papa kapuaono, tykase Jezu. Mame wyi tytohtohkase eya typoetory tomo a ekarotohme. Tuhke wyi toehse emahpo, tõsẽ roropa. Mame imoihmãkomo a wyi tokarose eya xine tõsẽ maro. ²⁰ Mame tõtuhse toto emero porehme. Tuesapare toehse toto. Mame tõsẽ akoõpyry tanõse ropa eya xine, Jezu poetory tomo a. Ruto pehme kynexine 12me, wyi akoõpyry maro, tõsẽ akoõpyry maro, enara. ²¹ Mokaro imoihmãkõ tuhke kynexine. Tuhke toto exiry 5.000me kynexine, orutua kõ rokene. Nohpo tõ roropa tuhke kynexine, poetohti tõ roropa. Enara.

Tuna poro Jezu ytotopōpyry
(Mak 6.45-52; Jo 6.16-21)

²² Morarame typoetory taropose ropa Jezu a, kanawae toto ytotohme osemazuhme, ikuhpo akuohtohme toto a, imoihmākō osekazumary se Jezu exiryke tyya. ²³ Morarame tōsekazumakehse imoihmākō ahtao tōnuhse Jezu toiroro ypy ēmory pona, oturuse Tummy maro. Mame tykohmāse ahtao, Jezu moroto ro kynexine, toiroro, ypy ēmory po. ²⁴ Ikuhpo rānao ipoetory tō kynexine. Pohkane konōto jamihme toehse kanawa pokona tyryrykane jamihme exiryke. ²⁵ Morarame kuratiri etapitory zano Jezu kýtone eya xine tuna poro. ²⁶ Morarame tuna poro Jezu ytory eneryke tyya xine ipoetory tō tōserehse. Tunōmase eya xine.

—Ahno akuaryhpyry mokyro oehnōko, tykase toto. Tonaroxirykōke tykohtase roropa toto, tōserehse yronymyryme toexirykōke.

²⁷ Yrome ynara tykase Jezu eya xine,

—Juno pyra ehtoko. Ywy ase Jezu. Enaromyra ehtoko, tykase eya xine.

²⁸ Morara kary etaryke tyya xine ynara tykase Peturu,

—Jezume awahtao amaro kuaroko jytotohme tuna poro, tykase Peturu.

²⁹ —Osehko, tykase Jezu eya.

Morarame towōse Peturu kanawae tuna poro toytotohme Jezu a. ³⁰ Yrome pohkane konōto eneryke tyya enaromyke toehse ynororo. Axī tyneryse tuna kuaka.

—Jezu kuakorehmako, tykase Peturu.

³¹ Axī tomary ke Peturu tapoise Jezu a.

—Yronymyryme pyra jenetupuhnōko mase. Oty katoh jenetupuhpyra make? tykase Jezu eya, Peturu a.

³² Mame kanawaka tōtyrise Jezu Peturu maro. Mame axī sapararahkane sapararah tykakehse. Tymynyhpāse ropa. ³³ Mame mynyhme toehse ipoetory tomo. Jezu eahmary poko rokē toh kynexine, tukurohtao xine.

—To! Ritonōpo mūkurume nymyry mase. Kure mase, tykase toto.

Kurākōkara kurākatopōpyry ropa Jezu a Kenezare po
(Mak 6.53-56)

³⁴ Mame ikuhpo takuohse rahkene eya xine. Mame toeporehkase toto Kenezare pona.

³⁵ Morarame Jezu eneryke tonetupuhse morotōkomo a, Kenezarepōkomo a. Morara exiryke morotōkō kurākōkara tonehpose eya xine Jezu a toto arotohme. Ynara tykase toto Jezu a,

³⁶ —Ah oupō ehpiry apō toto kurākōkara, ajohpāme samo, tykase toto Jezu a, tuhākomo. Mame Jezu zupony tytemuhmase ahtao kurākōkara a, toekurākase ropa toto, emero porehme.

15

Juteu tamuru tō namorepatopōpyry
(Mak 7.1-13)

¹ Mame Jerusarē poe parixeu tō toytose Jezu a, Moeze omihpyry poko imehnō amorepananō maro. Mame ynara tykase toto eya,

² —Oty katoh kytamurukō omipona pyra opoetory tō nae? “Osemahxīpo rokē otuhtoko zae oehtohkōme,” katopōpyry tuenikehse toto, tykase toto Jezu a.

³ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Atamurukō omihpyry poko rokē matose. Ritonōpo omiry poko tuenikaroro sā matose. Naeroro aomipona pyra matose. ⁴ Ynara tymerose Ritonōpo omiry, “Kure omykō tyritoko. Kure asakō tyritoko roropa,” me tymerose. Ynara roropa tymerose Ritonōpo omiry, “Tummy eunopyryhtao imepyny a, tyse roropa eunopyryhtao, mokyro etapapotoko aorihtohme, tumykō eunopyryke eya,” me tymerose Ritonōpo omiry.

⁵ Yrome Ritonōpo omiry tyorōmāko matose. Azahkuru imehnō amorepāko roropa matose. Ynara āko matose eya xine, “Týkyryneke awahtao xine omykō akorehmatohme

repe, asakō maro. Yrome ekarory se pyra awahtao xine eya xine, ynara kahtoko eya xine, 'Jomihpyryae senohne Ritonōpo kyryryme rokē mana,' kahtoko eya xine," āko matose imehnomo a, tumykō pyno se pyra exiketomo a. ⁶ "Morara karyke oya xine, ōkyryrykō anapoipyra ōmykō mana," āko matose imehnō amorepāko. Ritonōpo omipona pyra matose morara awahtao xine. Ōmirykō ke rokē Ritonōpo omiry myakāmāko matose. ⁷ Ajohpe rokē matose. Zae Izaja omihpyry kynexine. Ynara tymerose eya Ritonōpo omiryryme opoko xine,

⁸ "Ōmirykō ke rokē kure jyrīko matose.

Yrome okurohtao xine ymaro pyra matose ipunaka.

⁹ Toiparo rokē kure jyrīko matose, jomipona pyra awahtao xine.

Jomiry tytyorōmase oya xine. Tymyakāmase roropa oya xine ōmirykō ke.

Morara exiryke ōmirykō etary se hkopyra ase,"

tykase Izaja pake opoko xine, tykase Jezu eya xine.

Iirypyryme ehtoh poko

(Mak 7.14-23)

¹⁰ Morarame imoihmākō tykohmase Jezu a. Ynara tykase eya xine,

—Etatoko pahne. Enetupuhtoko roropa. ¹¹ Oty pokoino, ahno iirypyryme exīko nahe? Otuhtoh pokoino iirypyryme exīko? Arypyra, tonahsē enahnōko repe, yrome moro pokoino pyra iirypyryme matose exīko. Yrome ōmirykō xihpyry pokoino ōsenetupuh-tohkō xihpyry pokoino roropa iirypyryme exīko matose okurohtao xine, iirypyryme oexirykōke, tykase Jezu toto a.

¹² Morarame Jezu a toytose ipoetory tomo zuruse. Ynara tykase toto eya,

—Tohne nexī toto, ōmiry etaryke tyya xine. Tuarō makene? tykase toto Jezu a.

¹³ Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Zae pyra toto ahtao Papa kapuaō narykahpyryme pyra sã mã toto. Popyra mã toto, ātarykahmã samo. Imeīpo ātaryka mukapōko Ritonōpo mana ātarykahme exiryke. ¹⁴ Ah moroto rokē mokaro nexīno tonurākara sã toexirykōke. Tonurākara osenuhmara mana. Mokaro sã mã mokaro Ritonōpo namorepatopōpyry onenetupuhpyra toexirykōke. Mame tonurākara asakoro tātarykohtao epukāko mã toto oramã aka tonure pyra toexirykōke, tykase Jezu eya xine.

¹⁵ Ynara tykase Peturu,

—Yna amorepako ropā moro poko, anamorepatopōpyry poko, tykase.

¹⁶ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Tuarō pyra ro matohu? Mokaro saaro matose. ¹⁷ Etatoko pahne. Kynapyrykō enapyryhtao kyya xine, kýtaka xine omōnōko mana, kuwakurukō aka roropa, enara. Mame okynã pyra tütāko ropā mana tuekase ahtao. Yrome kynapyrykō iirypyryme kyripyra xine mana. ¹⁸ Kuosenetupuh-tohkō xihpyry poe oturūko sytatose. Mame moro pokoino iirypyrymehxo exīko sytatose. ¹⁹ Iirypyryme awahtao xine okurohtao xine oorypyrykō poko penetāko matose. Morarame oorypyrykō poko openetarykohtao imehnō etapāko matose. Te, imehnō nohpo tō poko exīko matose. Imeimehnō ryhmary se exīko roropa matose. Ematonāko matose. Ajoajohpe exīko matose. Imehnō kerekeremāko roropa matose. ²⁰ Morohne poko awahtao xine, popyra exīko matose, iirypyryme, enara. Yrome osemahpyra awahtao xine ōtukurukohtao oty me popyra? Morohne iirypyryme kyripyra xine mana, tykase Jezu eya xine.

Jezu enetupuhtopōpyry nohpo a

(Mak 7.24-30)

²¹ Morotoino Jezu toytose ropā Tiro pata pūtokoxi, Xitō pata pūtokoxi roropa. ²² Mame nohpo toytose Jezu a, Kanaãpono. Moroto esary kynexine nohpo esary. Morara exiryke tosae toytose ynororo Jezu enese.

—Tawi parỹpyryme mase. Morara exiryke oehno oya. Yna pyno exiko ajohpāme samo. Jēxiry jorokohpe mana. Etuarimāko mana yronymyryme, tykase nohpo Jezu a.

²³ Yrome onetapỹ sã toehse Jezu aporo. Mame Jezu poetory toytose eya.

—Mose xihpyry aropoko ropa. Kuekahmatorỹko kahpyry mana. Panaikato roropa mana, tykase Jezu a toto.

²⁴ Mame ynara tykase Jezu nohpo a,

—Tonehpose ywy tarona Izyraeu tã pakõ pokoino. Kaneru sã toehse mã toto. Tytahse sã mã toto. Tosẽkõ waro pyra toehse roropa mã toto, tykase Jezu eya.

²⁵ Morara kary etaryke tyya tosekumuru po typorohse nohpo Jezu myhtokoxi.

—Kuakorehmako ajohpãme samo, tykase ynororo eya.

²⁶ Ynara tykase Jezu eya,

—Popyra poeto napyry ekarory kaikuxi a omise poeto ahtao, tykase Jezu nohpo a.

²⁷ Mame ynara tykase nohpo eya,

—Ajohpe pyra mase. Juteu tã ekyme sã ynanase juteume pyra yna exiryke. Yrome toto eky sã tãsẽ akumuru eraximãko ynanase, toto zoh akoĩpyry eraximãko, tykase nohpo Jezu a.

²⁸ Morara kary etaryke tyya ynara tykase Jezu eya,

—To! Kuenetupuhno yronomyryme. Tonetupuhse jexiryke oya, ãkorehmãko ase, tykase Jezu eya. Mame axĩ mokyro ãxiry toekurãkase ropa, morara karyke rokẽ Jezu a.

Tuhkãkõ kurãkatopõpyry ropa Jezu a

²⁹ Morotoino Jezu toytose ropa ikuhpo Karirea ehpikuroko. Mame ypy taunuhmase tyya ahtao typorohse nono pona. ³⁰ Mame imoihmãkõ toytose eya. Tymaro xine ytoytohnõ tarose kurãkõkara, jaxiry kurãkara te, tonurãkara te, jaxiry osetokye exiketomo te, sekere kahnomo te. Imehnõ kurãkara roropa tarose toto a Jezu myhtokoxi. Mame kurãkõkara tukurãkase ropa eya moroto. ³¹ Mame tãsenuruhkase imoihmãkomo kurãkõkara kurãkary ropa eneryke tyya xine. Sekere kapynỹpo tã sekere tykase ropa. Jaxiry osetokye exiketõ osepune toehse ropa jaxiry, toekurãkase ropa. Te, ytoytopynỹpo roropa toekurãkase ropa. Xikihxikihme toytose ropa, te. Tonure pyra aexihpyry roropa toekurãkase ropa. Kure tãsenuhmase ropa. Mame,

—Kure Ritonõpo mana, Izyraeu tã esẽme, tykase toto imoihmãkomo.

Imoihmãkõ otuhmatopõpyry Jezu a 4.000mãkomo (Mak 8.1-10)

³² Morarame Jezu a typoetory tã tykohmase tyya. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Emynyhmãko ase moxiã poko, imoihmãkõ poko, toto pyno jexiryke. Oseruao tãmehse toto ymaro toexirykõ poko. Mame seromaroro tynahke pyra toehse toto. Toto aropory se ropa ase repe. Yrome toto anautuhmara jahtao toto aropory se pyra ase, aepukarykõino, jamihme pyra toto exiryke, omise toto exiryke, tykase Jezu typoetory tomo a.

³³ Ynara tykase ipoetory tomo,

—Yrome ahno esary kara sero taro. Otokoino moxiã napyry rĩko sytatohu? tykase ipoetory tomo, tãturupose Jezu a.

³⁴ —Otãto wyi nae matou? tykase Jezu toto a.

—7me rokene, tykase toto. —Kana roropa nae ynanase tuhke pyra, tykase toto.

³⁵ Mame imoihmãkõ typorohkapose Jezu a nono pona. ³⁶ Mame wyi tapoise eya kana maro.

—Kure mase Papa, senohne onekarohpyry, tykase. Morarame wyi tohtohkane typoetory tomo a ekarotohme, ekamotohme imoihmãkomo a. Morararo kana apiakane Jezu typoetory tomo a ekarotohme, ekamotohme imoihmãkomo a. ³⁷ Mame tãtuhse toto emero porehme. Tuesapare toh toehse. Mame wyi akoĩpyry tanỹse ropa eya xine, tãsẽ akoĩpyry maro. Ipoetory tomo a tanỹse 7me ruto pehme. ³⁸ Mame imoihmãkõ tuhke exiry 4.000me kynexine orutua kã rokene. Nohpo tã roropa tuhke kynexine. Poetohiti tuhke roropa kynexine.

³⁹ Morarame imoihmākō taropose ropa tyaa ahtao kynotyryne ropa ynororo, kanawaka. Mame kýtone ropa Makatã pona.

16

Jezu jamitunuru enery se parixeu tō ehtopõpyry

(Mak 8.11-13; Ruk 12.54-56)

¹ Mame parixeu tō toytose Jezu a, satuseu tō maro. Azahkuru Jezu enery se toh kynexine, ihxirotohme repe. Morara exiryke ynara tykase toto Jezu a,

—Ritonõpo poe nymyry awahtao ajamitunuru enepoko yna a, ynaneneryme, tykase toto. ² Yrome ynara tykase Jezu eya xine,

—Kokonie pukuro kapu enēko matose. Mame kamirarame kapu eneryhtao oya xine ynara āko matose, “Kure kokoro exiko mana. Konopo oehpyra kokoro,” āko matose. ³ Yrome pakeimo kapu kamirarame eneryhtao oya xine, “Konopo oehnōko seroae,” āko matose. Tuaro matose. Kapu eneryhtao oya xine konopo oepyyry poko enetupuhnōko matose repe. Yrome Ritonõpo mūkuru oepyyry poko, tuaro pyra sã matose. Kurākō apiakatoh poko, onenetupuhpyra roropa matose. ⁴ Amarokō iirypyyryme matose. Ritonõpo omipona pyra roropa matose. “Ajamitunuru enepoko yna a. Enery se ynanase,” āko matose ya repe. Arypyra, yjamitunuru onenepopyra ase oya xine. Toiro rokē yjamitunuru enepōko ase oya xine. Jona ehtopõpyry sã enepōko ase oya xine, tykase Jezu eya xine.

Mame turumekase ropa toto Jezu a. Toytose ropa imepỹ pona ropa.

Pou porutatoh sã parixeu tō ehtopõpyry

(Mak 8.14-21)

⁵ Ikuhpo mõpozakoxi tãtakuhse ropa typoetory tō maro. Yrome wyi anaropyra tokurehse toto, tuenikehse toexirykõke. ⁶ Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Tuaro ehtoko. Pou porutatoh sã parixeu tō namoreparý tō mana, satuseu tō namoreparý tō roropa, tykase.

⁷ Mame morara kary etaryke tyaa xine tõturuse ipoetory tō oseya rokene. Ynara tykase toto,

—Morara tykase Jezu wyi onenepyyra tokurehse kuexirykõke tuenikehse kuexirykõke, tykase toto oxime rokene.

⁸ Yrome typoetory tō otururu waro Jezu kynexine. Morara exiryke ynara tykase eya xine,

—Oty katoh wyi pyra oexirykõ poko oturũko matou? Jenetupuhpyra ro rukuh matohu, tykase Jezu eya xine. ⁹ —Tuaro pyra ro rukuh matohu? Pake hkopyra imoihmākō autuhmapoase onenerykõme. 5me rokē wyi pitiko nae mexiatose. Yrome tytohtokase ahtao ya tuhke toehse. Mame imoihmākō tõtuhse, 5.000 motye. Mame tõtuhkehse toto ahtao, otãto ruto pehme manymyatohse ropa wyi akoĩpyry, tõsē inamatyã maro?

¹⁰ Moromeĩpo 4.000mākō autuhmapoase ropa. 7me rokē wyi pitiko nae nexiase. Morarame otãto ruto mypehkatose, wyi akoĩpyry ke? tykase Jezu eya xine. ¹¹ —Jomiry onetara sã matose. Wyi poko pyra oturũko akene. Tuaro ehtoko parixeu tō namoreparý poko, satuseu tō namoreparý poko roropa, ykano. Kure osekarõko toh mã repe tyrypyrykõ poko ro tahtao xine.

¹² Morarame tuaro toehse ropa toto Jezu poetory tomo. Wyi poko tomeseke toto ehtoh poko toto anamorepara Jezu kynexine. Yrome parixeu tō namorepatoh poko, satuseu tō namorepatoh poko roropa turuse toto Jezu a. Moro poko tutuarõtase ropa toto.

Peturu nurutopõpyry Jezu poko

(Mak 8.27-30; Ruk 9.18-21)

¹³ Morotoino typoetory tō maro toytose Jezu Sezarea Piripo pütokoxi. Mame Jezu tõturuse typoetory tō maro. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Kapu ae Ayhtohpyry ase. Yrome onoky nymyry keh jekarõko tarõkõ nae? tykase, tõturupose eya xine.

¹⁴ —Joãome oekarõko mã toto ahno ãpurihkaneme, tykase toto. —Imehnõ Eriame oekarõko roropa mã toto. Imehnõ roropa Jeremiamme oekarõko roropa mã toto. Imehnõ otarãme urutõme Ritonõpo poe oekarõko mã toto, tykase Jezu poetyory tõ eya.

¹⁵ —Amarokõke, onokyme roropa jekarõko matou? tykase Jezu eya xine, typoetyory tomo a.

¹⁶ Ynara tykase Ximão Peturu eya,

—Ritonõpo nymenekahpyryme mase, iirypyrymãkõ kurãkaneme. Ritonõpo mûkुरूme nymyry mase, tykase Peturu eya.

¹⁷ Ynara tykase Jezu eya,

—ÿ zaerohxo rukuh ma Ximão, João mûkuru. Juaro oexiry imehnõ poe pyra mana. Imehnõ namorepatopõpyry poe pyra mase juaro. Papa kapuaõ poe juaro toehse mase. ¹⁸ Juaro oehtoh mekaro ya. Naeroro awaro jehtoh ekaroxi oya. Oesety, “Peturu,” kary, “Topu pitiko,” kary. Topu onytyorõmara imehnõ mana. Moro saaro jenetuputyry oya onytyorõmara imehnõ mã exiko, yronymyryme jenetuputyryke oya. Morarame asã emero ypoetyory tõ orõpyra tyrõko ase, yronymyryme jenetuputyryhtao eya xine. Mame orõpyra exikehpyra mã toto toorikyrykõ ponãmero, tykase Jezu eya. ¹⁹ —Tapyi erase sã exiko roropa mase. Tapyi esẽ ytoryhtao soroto ekarõko erase a mana. Moro saaro tosẽkõme Ritonõpo enetupuhnanõ esẽme orõko ase. Morara toehse awahtao ypoe imehnõ zurõko mase toto esẽme samo. Mame, “Senohne poko pyra sehtone,” karyhtao oya sero nono po, Ritonõpo poe morara exiko matose, ipoko pyra. Yrome, “Senohne kure tyryry kyya xine,” karyhtao oya sero nono po, Ritonõpo poe morohne tyrõko matose.

²⁰ Mame ynara tykase Jezu typoetyory tomo a,

—Onekaropyra ehtoko imehnomo a Ritonõpo nymenekahpyryme jehtoh poko, seropõkõ kurãkaneme, tykase.

Toorikyry poko Jezu oturutopõpyry

(Mak 8.31–9.1; Ruk 9.22–27)

²¹ Morotoino typoetyory zurupitone Jezu toorikyry poko. Ynara tykase ynororo,

—Jerusarẽ pona ytõko ase Ritonõpo omi poe. Moroto jahtao yryhmãko juteu tõ esẽ mana, Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tõ roropa, Moeze omihpyry poko imehnõ amorepananõ roropa. Mame jetapapõko mã toto. Yrome oseruao tõmehse ahtao õsemãnõko ropa ase, tykase Jezu eya xine.

²² Morarame imehnõ myhtoino Jezu tarose Peturu a zurutohme takorony a tõturutoh samo. Ynara tykase ynororo,

—Morara kara exiko Jezu. Ritonõpo sãtã oetapapopyra mana. Orihpyra sãtã mase, tykase Peturu eya.

²³ Yrome toeramase Jezu Peturu a. Ynara tykase ynororo eya,

—Mynyhme exiko! Joroko tamuru sã mase. Jakorekehkãko mase. ãmoreme rokẽ morohne poko osenetupuhnõko mase ahnome oexiryke. Yrome Ritonõpo poe pyra õsenetupuhtoh mana, tykase Jezu Peturu a.

²⁴ Mame ynara tykase Jezu typoetyory tomo a,

—Ymaro oytorykõ se awahtao xine openetatohkõ irumekatoko. Oorikyrykõ ymaro enetupuhtoko oorypyrykõ poko. Mame ymaro rokẽ ehmaropa, tykase ynororo.

²⁵ —Osepyno awahtao xine orihnõko ro matose. Yrome ypoetyoryme awahtao xine oorikyrykõ zuno pyra matose. Jomipona roropa awahtao xine orihpõyme exiko matose, enara. ²⁶ Otara ãko matou senohne emero omõkomorykõme toehse ahtao oorikyrykõ ke rokẽ epehmatohme? Arypyra, toiparo rokẽ morohne esẽme exiko matose, oorikyrykõ ke epehmãko matose. Onykenãpara roropa ekurehnõko matose. Morararo orihpyra oehtohkõ onepehmara mã omõkomorykomo. Otinerükõ roropa ipune pyra mana, tykase Jezu eya xine. ²⁷ —Kapu ae Ayhtohpyry ase sero nono pona. Imeõpo orõpyra oehnõko ropa ase tuisamehxo Papa jamitunuru maro, Papa nenyohityã maro roropa. Morara ahtao seropõkõ epehmãko ase, emero porehme, toto nyrihpyry epehpyryme. ²⁸ Etatoko

pahne, toitoine matose Kapu ae Ayhtohpyry enēko. Tuisame aexiry enēko matose orihpyra ro awahtao xine, tykase Jezu eya xine.

17

*Jezu maro Moeze ehtopōpyry Eria maro
(Mak 9.2-13; Ruk 9.28-36)*

¹ Morarame 6me tōmehse ahtao typoetory tarose Jezu a oseruao rokene. Kaetokō pona tarose toto, ypy pona. Peturu tō tarose eya, Peturu, Tiaku, João, enara. ² Mame tanyhtase ynororo, saeremā sā toehse ynororo toto neneryme. Ēmyty zemimā sā toehse, xixi samo. Zupō roropa karimutume toehse, saerehkane samo toto neneryme. ³ Mame Jezu maro Moeze tō tonese eya xine, Eria maro. Oturūko toh kynexine Jezu maro. ⁴ Mame ynara tykase Peturu Jezu a,

—Jezu, kure sytatose taro. Ise awahtao tapyi pitiko amoxi oseruao, axītao rokene, toiro atapyīme, toiro Moeze tapyīme, toiro Eria tapyīme, enara ehtohme, tykase Peturu.

⁵ Yrome autururuhtao ro akurū tooehse, putokane. Mame omi totase toto a akuru htae. Ynara tykase,

—Umūkuru nymyry mosero, umūkuru kurano, yzamaro exikety. Mose omiry etatoko, tykase omi kaino.

⁶ Mame Ritonōpo omiry etaryke tyya xine tōserehse Jezu poetory tomo. Nono pona toepukase toto pohme. ⁷ Mame typoetory tomo a toytose Jezu. Tapose toto eya.

—Ōwōtoko ropa ty. Oserehpyra ehtoko, tykase Jezu eya xine.

⁸ Morara exiryke tōsenuhmase ropa toh repe. Yrome mokaro onenepyra ropa toh kynexine. Jezu rokē tonese eya xine.

⁹ Mame toto yhtory ropahātao ypy poe ynara tykase Jezu typoetory tomo a,

—Imehnō onurupyra ehtoko aporo onenepyrkō poko. Tōsemāse ropa jahtao rokē imehnō zurutoko, tykase Jezu eya xine.

¹⁰ Mame ynara tykase toto Jezu a,

—Oty katoh ynara āko Moeze omihpyry poko amorepatōkō nae, “Eria oehnōko mana osemazuhme,” āko? tykase toto, tōturupose Jezu a. Mame ynara tykase Jezu eya xine,

¹¹ —Zae ro mā toto, Eria oepyrō poko osemazuhme, seropōkō tuarōtanohpose kapu ae aepyhpyry poko, tykase Jezu eya xine. ¹² —Yrome ynara āko ase oya xine, Eria tooehse mana pake. Yrome onenetupuhpyra seropōkō nexiase. Tyryhmase ynororo eya xine. Mokyro ryhmatopōpyry sā Kapu ae Ayhtohpyry roropa ryhmāko mā toto, tykase Jezu typoetory tomo a.

¹³ Mame morara kary etaryke tyya xine tonetupuhse toto a. João ahno ĕpurihkane poko Jezu otururu tonetupuhse eya xine.

*Poeto kurākatopōpyry ropa poko Jezu a
(Mak 9.14-29; Ruk 9.37-43a)*

¹⁴ Morarame imoihmākomo a toytose ropa toto. Mame orutua toytose Jezu a. Tosekumuru po typorohse ynororo Jezu ĕpataka. ¹⁵ Ynara tykase ynororo Jezu a,

—Ajohpāme sā umūkuru poko oenupunakohxo. Epuepukāko mana. Tuhke toepukase ynororo apoto htaka, tuna kuaka, enara. ¹⁶ Mose enehno opoetory tomo a repe. Yrome onukurākasaromepyra toh kynako, tykase ynororo Jezu a.

¹⁷ Ynara tykase Jezu eya,

—Onenetupuhpyra ro matose azahkuru oexirykōke. Okynā amaro xine ywy repe, yrome jenetupuhpyra ro matose. Typenekehse ywy opoko xine. Omūkuru enehko ya, tykase Jezu. ¹⁸ Mame zae joroko tutūtanothpose ropa Jezu a. Joroko tutūtase ahtao mokyro ae kure toehse ropa mōtoino rokene, joroko ke taōkemỹpo.

¹⁹ Morarame imoihmākō maro pyra Jezu ahtao ipoetory tō toytose eya.

—Oty katoh yna omi poe joroko tūtara ropa kynako? tykase toto Jezu a.

²⁰ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Pitiko rokē jenetuputyryke oya xine tūtara joroko kynako, òmipona xine pyra kynako. Etatoko pahne, jenetuputyry oya xine pitiko repe, moxitatu puhturu sã repe. Yrome jenetuputyryhtao oya xine, ynara ãko matose sero ypy netaryme, “Ytoko esyryhmako mõtona,” ãko matose. Mame òmi poe xine esyryhmãko mana. Emero tyriry waro exiko matose. ²¹ Yrome yronomyryme òtururukohtao rokē Ritonõpo maro otuhpyra roropa awahtao xine òtururukohtao, morara awahtao xine rokē mokarohne tütanohpõko ropa matose. Mãpyra yronomyryme oturupyra awahtao xine Ritonõpo a joroko tõ onutütanohpopyra ropa matose, tykase Jezu typoetory tomo a.

Toorikyry poko Jezu oturutopõpyry
(Mak 9.30-32; Ruk 9.43b-45)

²² Morarame Karirea po tõximõse ropa toto, Jezu maro ipoetory tomo. Mame ynara tykase Jezu typoetory tomo a,

—Kapu ae Ayhtohpyry ekarõko mã toto imehnomo a. ²³ Jetapãko mã toto. Yrome oseruao tõmehse ahtao jësemãkapõko ropa Ritonõpo mana, tykase.

Mame toemynyhmase toto, ipoetory tomo, yronomyryme.

Tineru pitiko ekarory poko Ritonõpo maro oturutoh tinerũme

²⁴ Morarame Jezu toytose Kapanau pona typoetory tõ maro. Mame moroto tineru apoine toytose Peturu a tineru pitiko apoitohme Ritonõpo maro oturutoh tinerũme. Toipe juteu tomo, emero jeimamyryae tineru pitiko epehmãko tineru apoine a Ritonõpo maro oturutoh kurãkatohme. Mame ynara tykase tineru apoine Peturu a.

—Ritonõpo maro oturutoh kurãkatoh epehmãko oesëkõ nae? tykase, tõturupose eya.

²⁵ —ÿ, tykase Peturu. —Epehmãko mana.

Mame tapyi taka tomõse ahtao ynara tykase Jezu Peturu a,

—Ximão, otara ãko ma? Onokãkomo a tineru epehmapõko seropõkõ tuisary tõ nae, tyekyry tomo a, imehnomo a? tykase Jezu, tõturupose.

²⁶ —Imehnomo a, tykase Peturu. Ynara tykase Jezu,

—Morara ahtao jekyry onepehmara mana. Imükuru tõ roropa onepehmara mana. Ritonõpo mükurume ase. Naeroro ya tineru onepehmapopyra mã toto, tykase. ²⁷ —Yrome tohne mokaro riry se pyra sytatose. Morara exiryke kana anÿse ytoko ikuhpo kuaka. Mame osemazuhme kana tanÿse oya ahtao, itaka eneko. Tineru enëko mase itao. Moro tineru aroko tineru apoine a, Ritonõpo maro oturutoh tinerũme, onekaroryme ynekaroryme, enara, tykase Jezu eya.

18

Tuisame ehtoh poko

(Mak 9.33-37; Ruk 9.46-48)

¹ Morarame ipoetory tõ tooehse Jezu a ekaropose,

—Onoky tuisamehxo exiko nae Ritonõpo esao? tykase toto tõturupose.

² Mokaro omiry etaryke Jezu a poeto tykohmase tyya. Xikihme tyrise eya mokaro neneryme. ³ Mame ynara tykase ynororo eya xine,

—Etatoko pahne, etyorõmara awahtao xine omõsaromepyra matose Ritonõpo esaka. Yrome oetyorõmarykohtao, poeto pitiko sã toehse awahtao xine, omõnõko matose Ritonõpo esaka, tykase. ⁴ —Imehnõ poetoryme sã toehse awahtao xine, mose poeto samo, imehxo exiko ropa matose Ritonõpo esao. ⁵ Mame jomi poe, poeto pitiko mose panõ pyno awahtao xine, ypyno roropa matose, tykase Jezu.

Imehnõ kukuru poko iirypyryme aehtohkõme

(Mak 9.42-48; Ruk 17.1-2)

⁶ —Yrome poeto pitiko jenetupuhpitoryhtao tosëme. Mame mokyro tyoro amoreparyhatao oya xine urumekatohme ropa eya popyra matose ipunaka. Awãnohtoryko roropa Ritonõpo mana. Kurehxo oya xine exiry topu konõto mykyry opymyrykõ ae onerymapotohkõme tuna kurohtaka, poeto pitiko onenekunohpyra ro awahtao xine. Popyrahxo oya

xine exīko poeto pitiko tonekunohse oya xine ahtao. Awānohtorỹko Ritonōpo mana.
⁷ Sero nono po iirypyryme imehnō riponanō nae. Urumekapōko mā toto oya xine, oorypyrykō poko rokē oehtohkōme. Toipe toh mā repe. Yrome mokaro wānohnōko itamurume Ritonōpo mana, tykase Jezu eya xine.

⁸ —Oemarykō pokoino urumekary se awahtao xine ihkohtoko ipahtohme. Morararo opupurukomo. Opupurukō pokoino urumekary se awahtao xine ihkohtoko ipahtohme. Kurehxo Ritonōpo esaka ōmomyrykō etone tomahke. Popyra mā oya xine apotoimo htaka ōmomyrykō osetato ro oemarykō exiryke, ezeppy htaka. Kurehxo roropa oya xine Ritonōpo esaka ōmomyrykō etone tupuhke awahtao xine. Popyra mā oya xine apotoimo htaka ōmomyrykō opupurukō osetato exiryke. ⁹ Oenurukomo a urumekaporyhtao toutoko ipahtohme. Kurehxo oya xine Ritonōpo esaka ōmomyrykō etone tonure awahtao xine. Popyra mā oya xine ōmomyrykō apotoimo htaka osetato ro tonure awahtao xine, tykase Jezu eya xine.

*Kaneru mūkuru itatyhpyry
 (Ruk 15.3-7)*

¹⁰ —Tomeseke ehtoko, “Poeto kahpyry,” kara ehtoko poeto pitiko poko. Ritonōpo nenyohyā poeto pitiko akorehmāko mā toto. Etatoko pahne, mokaro torēnase Ritonōpo ēpataka toytorykō poko. Papa kapuaō ēpataka toytorykō poko, tykase Jezu. ¹¹ (Kapu ae Ayhtohpyry tooehse sero pona, iirypyrymākō pynanohse. Itahtyā sā iirypyrymākō mana.)

¹² —Etatoko pahne, tuhke tokyke kaneru esē mana. 100me eky tō mā otarāme. Mame otara āko nae toiro toky tytahse ahtao? Ynara āko mā otarāme, “Jeky tō nomōko ase aporo taro ona po, toto otukuruhtao,” āko mana. Mame ytōko mā ynororo, itatyhpyry zupise ropa. ¹³ Mame toky tonese ropa ahtao tākye exīko ropa mana itatyhpyry tonese ropa tyya exiryke. Yrome imoihmākō enery poko tākye hkopyra mana tahpyra toto exiryke. ¹⁴ Moro saaro Omy kapuaō mana. Poeto pitiko otuenikary se pyra mā ipunaka. Toto pynanopyry se ynororo mane tymaro toto ehtohme, tykase Jezu eya xine.

Ākorō akorehmary poko iirypyryme toehse ahtao

¹⁵ —Mame imepỹ iirypyryme toehse ahtao, ytoko eya oturuse, iirypyry poko. Tokare pyra oturutoko eya aporo, toiroro imaro. Mame ōmiry etaryhtao eya, tyrypyry rumekaryhtao roropa eya oepeme exīko ropa mana. Ākorōme roropa exīko mana. ¹⁶ Yrome ōmiry etary se pyra ahtao, amaro imepỹ aroko, otarāme toiro otarāme asakoro, ōmiry etaneme, ākorehmaneme roropa. “Asakoro ahtao ipune, oseruao ahtao roropa ipune,” āko Ritonōpo omiry. ¹⁷ Yrome ōmirykō etary se pyra ahtao ypoetory tō zurutoko, oximōme toto ahtao. Mame oximōmākō omiry etary se pyra ahtao, azahkuru nymyry mokyro mana. Tyrypyry rumekary se pyra mana. Naeroro ypoetoryme pyra mana, tykase Jezu eya xine.

Otytyko popyra ekarory poko

¹⁸ —Etatoko pahne, otytyko popyra ekaroryhtao oya xine iirypyryme exiryke, morararo ekarōko Ritonōpo mana iirypyryme ro. Yrome otytyko poko kure iirypyryme pyra ekaroryhtao oya xine morararo iirypyryme pyra ekarōko Ritonōpo mana, tykase Jezu eya xine.

¹⁹ —Tyoro roropa, atae awahtao xine ōtururukohtao Ritonōpo a sero nono po ōmirykō etāko Ritonōpo mana. Mame ise oehtohkō rīko Papa kapuaō mana. ²⁰ Oximōme toehse awahtao xine ypoko, jomiry poko roropa, amaro xine ase, tuhke pyra awahtao xine ro, otarāme asakoro rokē awahtao xine, otarāme oseruao, amaro xine ro ase.

Imehnō rypyry poko wenikehtohme ropa

²¹ Morarame Peturu toytose Jezu a ekaropose. Ynara tykase ynororo eya.

—Tuisa, oturupose oehno oya. Otarāme imepỹ yryhmāko mana. Ykerekerehmāko mana. Yzehno exīko mana. Mame osepeme se ropa exīko mana ajoajohpe toehxīpo.

“Yzehno pyra exiko ajohpāme samo,” āko ya mana. “Ÿ, oty kara hnae,” āko ywy eya. “Moro poko wenikehnōko ase, oorypyry poko.” Mame wāto ropa pixo ajoajohpe exīko ropa mana. Moromeīpo oehnōko ropa mana jepeme toehtohme ropa. Otāto kure morara rypyry korokary ototomose, 7me? tykase Peturu, tōturupose.

²² —Arypyra, tykase Jezu eya. —7me imepỹ rypyry a tuenikehse awahtao kure repe. Yrome tuhke rokē azahkuru toehse oya imepỹ ahtao, mame tyrypyry rumekary se ropa toehse ahtao ekurākako ropa imaro, ekuhpỹme, tykase Jezu eya. ²³ —Ynara exiryke, oesēkōme Ritonōpo exiry ynara sã mana, pata konōto esē samo. Mokyro typoetory tomo a epehmapory se toehse, pata esemy. “Ytinerũ epehmapōko ase ypoetory tomo a emero porehme,” tykase ynororo. ²⁴ Mame okynā pyra toiro ipoetory tonehse eya xine pata esē ēpataka, tuhke tineru onepehmara ro exikety kynexine, miriāo motye. ²⁵ Yrome tytineruke pyra kynexine ynororo. Morara exiryke onepehmara kynexine. Naeroro ynara tykase esemy, “Mose ekarotoko imehnō namotome aehtohme tineru apoitohme epehpyryme, ynororo, ipyty, ipoenomo, imōkomory. Emero porehme ekarotoko tineru apoitohme jepehmatohme ropa,” tykase ynororo pata esemy. ²⁶ Mame tosekumuru po typorohse mokyro tosē ēpataka. Ynara tykase, “Atarypopyra exiko ypoko ajohpāme samo. Oepehmāko ro ase emero porehme,” tykase ynororo eya.

²⁷ —Mame nupunato typoetory tonese pata esemy a. Typynanohse ropa eya. Ynara tykase ynororo typoetory a, “Ywy roro epehmāko ase. Ytoko ropa. ‘Onepehmara rohxo hano,’ kara exiko,” tykase typoetory a pata esemy. ²⁸ Mame mokyro tutūtase ropa tākye, onepehmapopyra tosē toehse exiryke. Yrome toytory ropahatao imepỹ tonese eya, topehmara exikety roropa tonese. Mame ynara tykase ynororo eya, “Otara ahtao jepehmāko mah?” tykase eya rahkene. Tuhke pyra inepehmary kynexine repe, pitiko rokene. Yrome esenary poko tapoise eya topehmara exiryke. Tosenakorōkorōmase eya epehpyry sato a jehno toehse toexiryke. “Axīke kuepehmako emero porehme,” tykase ynororo eya.

²⁹ —Mame tosekumuru po typorohse mokyro, mokyro ēpataka. Ynara tykase ynororo eya, “Jesenakorōkorōmara exiko. Kurumekako ropa ajohpāme samo. Oepehmāko ro ase emero,” tykase ynororo eya.

³⁰ —Yrome mokyro omiry onetapỹ sã toehse, jehno toexiryke. Eya tōmapose āpuruhpyry taka topehmara exiryke. ³¹ Mame moro eneryke tyya xine imehnō erohketō tākye pyra toehse. Tosēkō zuruse toytose toto, pata esē zuruse. Emero tynenehpyrykō tokarose eya. ³² Mame toto omiry etaryke tyya typoetory xihpyry tonehpose ropa tyya. Ynara tykase ynororo eya, “Ypoetory kahpyry mase. Tuhke tineru onepehmara mexiase ya, miriāo motye. Yrome, ywy roro epehmāko ase, ase oya repe. ‘Onepehmara rohxo hano,’ kara ke exiko, ase oya repe. ³³ Naeroro kure imehnō pyno roropa oexiry, opyno jehtopōpyry samo,” tykase pata esemy typoetory a.

³⁴ —Morarame typoetory zehno toehse ynororo yronymyryme. Āpuruhpyry taka tōmapose eya, aetuarimatohme topehmara exiryke roropa, moro epehmatohme emero porehme, tykase Jezu.

³⁵ —Mokyro saaro Papa kapuaō mana. Otuarimapotorỹko mana emero porehme imehnō rypyry poko oweniketyrykō se pyra awahtao xine okurohtao xine, tykase Jezu eya xine.

19

Typyxiākō rumekary poko iniokomo a (Mak 10.1-12)

¹ Morarame moro poko tōturukehse Jezu ahtao Karirea poe kýtone ropa juteu tō esaka ropa Jutea pona, Joatāo mōpozakoxi. ² Imoihmākō imaro toytose. Mame tukurākase ropa toto eya moroto.

³ Morarame parixeu tō toytose eya oturupose. Azahkuru aexiry enery se toh kynexine repe, ihxirotohme repe. Morara exiryke ynara tykase toto eya,

—Zaero sytatou kypyxiäkō rumekaryhtao kyaa xine kuamoreme xine irumekary se toehse kuahtao xihne? Otara āko Ritonōpo nae morara exinohtaho? tykase toto.

⁴ Ynara tykase Jezu,

—Ritonōpo omiry onysekeremara ro matou? Ynara tymerose pake, “Emero tyrise ahtao Ritonōpo a, orutua tyrise eya nohpo maro.” ⁵ Mame ynara tykase ynororo, “Naeroro orutua tumy rumekāko mana, tyse rumekāko roropa mana tyyty maro rokē toehtohme. Mame mokaro asakoro toiro pū sā exīko mana, tyyty maro rokene,” tykase Ritonōpo toto poko. ⁶ Naeroro osetyoro pyra mā toto. Osepūme rokē mā toto tyyty maro. Oximaro tyripose Ritonōpo a exiryke oxirumekara toh mana, tykase Jezu toto a.

⁷ Ynara tykase parixeu tō eya,

—Morara ahtao oty katohme Moeze a pape tymeropose? Ynara tykase ynororo pake, “Opyty rumekary se awahtao xine pape imerotoko moro poko. Mame pape ke rokē opyt̄pyry kō aropoko ropa owinoino xine.” Morara tymerose Moeze a pake, tykase toto Jezu a.

⁸ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Oupuhpyrykō tūpore exiryke morara tymerose Moeze a. Ritonōpo omiry onenē-tupuhpyra oexirykōke. Yrome osemazuhme emero tyriryhtao Ritonōpo a, opyxiäkō rumekapory se pyra Ritonōpo kynexine. ⁹ Etatoko pahne opyxiäkō kure rokē ahtao oya xine, imehnō orutua poko pyra roropa ynororo ahtao, mame irumekaryhtao oya xine, imep̄y apoitohme oya xine opyty myakāme, popyra matose ipunaka. Iirypyryme matose, tykase Jezu eya xine.

¹⁰ Ynara tykase ipoetory tomo,

—Morara ahtao kurehxo pytara kuexirykomo, tykase toto.

¹¹ —Ÿ, tykase Jezu. —Otarāme kurehxo oya xine pytara oexirykomo. Yrome toitoine rokē Ritonōpo poe pytara matose, emero pyra, tykase eya xine. ¹² —Oxisā pyra matose. Tyytary se pyra exiketō nae tomukase toexirykōke. Imehnō toipe moinoro tonuru-topōpyrykō poero tyytarykō se pyra mā toto. Imehnō roropa Ritonōpo enetuputyryke tyaa xine tutuisarykōme pytara mā toto Ritonōpo poko rokē toehtohkōme. Moro waro awahtao xine otato ehtoko, tykase Jezu eya xine.

Kure poetohti ritopōpyry poko Jezu a

(Mak 10.13-16; Ruk 18.15-17)

¹³ Morarame imehnomo a typoenōkō tonehse Jezu a, zupuhpyrykō apotohme eya. Typoenōkō poko Jezu otururu etary se roropa toh kynexine Ritonōpo a. Mame toto eneryke tyaa xine Jezu poetory tomo a turuse toto Jezu onerekohmara toto ehtohme.

¹⁴ Yrome toto omiry etaryke tyaa ynara tykase Jezu,

—Ah poetohti noehno ya. Asaropotou ropa kehne. Poetohti a roropa tosary ekarōko Ritonōpo mana, toto esaryme, tykase Jezu toto a.

¹⁵ Mame tomary tyrise poetohti zuhpokoxi. Morotoino toytose ropa ynororo imep̄y pona.

Tymōkomoke itamurume nuasemā ehtopōpyry

(Mak 10.17-31; Ruk 18.18-30)

¹⁶ Mame orutua toytose eya, amorepatōme Jezu enetuputyryke tyaa. Ynara tykase ynororo,

—Tamuxi, otara āko hano kure jehtohme, jūme orihp̄yme jehtohme? tykase.

¹⁷ Ynara tykase Jezu eya,

—Oty katohme kure ehtoh poko ekaropōko ma ya? Toiro rokē kure exikety mana. Orihp̄yme oexiry se awahtao Ritonōpo nymeropohpyry omipona exiko, tykase Jezu eya.

¹⁸ —Oty moro Ritonōpo nymeropohpyry? tykase, tōturupose eya. Ynara tykase Jezu,

—Imehnō onetapara ehtoko. Imehnō nohpo poko pyra ehtoko. Ematonara ehtoko. Onekunohto pyra ehtoko. ¹⁹ Kure rokē omykō tyritoko, asakō roropa kure rokē tyritoko. Te, imehnō pyno ehtoko osepyno oexirykō samo, tykase Jezu eya.

²⁰ —Moinoro ywy morohne omipona ase toehse poetome ro jahtao, tykase ynororo. —Yrome oty riry se ropa ke hano kure nymyry jehtohme? tykase.

²¹ Ynara tykase Jezu eya,

—Kure nymyry se awahtao omōkomory ekamota emero porehme tineru poko. Mame otinerū ekarota tymōkomokākara a. Morara awahtao tymōkomoke exiko ropa mase Ritonōpo esao, tykase Jezu eya. —Mame tokamose oya emero ahtao moehtase ropa ya, ymaro oytotohme, tykase Jezu eya.

²² Morara kary etaryke tyya toeramase ropa ynororo. Toemynyhmase yronymyryme tuhke tymōkomoke toexiryke.

²³ Morarame ynara tykase Jezu typoetory tomo a.

—Etatoko pahne, tupime kuhse tymōkomokā omomyry Ritonōpo esaka. Tytinerū pyno toexirykōke, tosēme Ritonōpo onenetupuhpyra mā toto, tykase Jezu eya xine. ²⁴ —Etatoko pahne, kameru kawaru sā konōto. Jawi eutary pitiko sā mana. Morara exiryke kameru jawi eutary aka omōpyra, ipune pyra exiryke. Moro saaro tymōkomokā omōpyra mā toto Ritonōpo esaka, tosēkōme Ritonōpo onyripyra toexirykōke, tykase Jezu eya xine.

²⁵ Morara kary etaryke tyya xine,

—To! tykase toto, Jezu poetory tomo. —Morara ahtao onokākō Ritonōpo poetoryme exiko nahe? tykase toto, tōturupose eya.

²⁶ Tonese toto Jezu a. Mame ynara tykase ropa ynororo eya xine,

—Āmoreme xine omōpyra matose Ritonōpo esaka. Yrome Ritonōpo typoetoryme orirykō waro mana, emero tyriry waro Ritonōpo exiryke, tykase Jezu eya xine.

²⁷ Mame ynara tykase Peturu,

—Etako pahne, emero turumekase yna a, amaro yna ytotohme, oty apoiko ynana imeipo? tykase ynororo Jezu a.

²⁸ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Etatoko pahne, Kapu ae Ayhtohpyry tuisa konōtome toehse ahtao porohnōko mana tapō pona. Morara ahtao amarokō roropa tuisame exiko matose ymaro, Izyraeu tō esēme. Mame āpōkō pona porohnōko matose zae pyra exiketō apiakananōme, tykase Jezu typoetory tomo a. ²⁹ —Morararo emero jomipona exiketō tytapyikō turumekase ahtao tyya xine, takorōkō turumekase ahtao te, toryxirykō turumekase ahtao, tumykō turumekase ahtao, tysekō roropa turumekase ahtao, typoenō turumekase ahtao, tosarykō roropa turumekase tyya xine ahtao ypokoino, jomipona ehtohme roropa, tuhke kuhse apoiko ropa mā toto. Mame orihpyme exiko roropa mā toto jūme, tykase Jezu eya xine. ³⁰ —Mame tuisamehxo exiketō tuhke tuisame pyra exiko mana. Morararo tuisame pyra exiketō tuhke tuisame exiko mana, enara, tykase Jezu toto a.

20

Tupito poko erohketō ehtopōpyry

¹ Mame ynara tykase roropa Jezu,

—Ritonōpo enetuputyry oya xine oesēkōme tyoro sā roropa mana. Tupito esē sā mana, uwa arykahpyry esē samo. Pakeimo mokyro toytose, erohketō eahmase tutupi poko toto erohtohme.

² —“Oepehmatorỹko ase. Oerohtamitukō ekarōko ase toiro tineru,” tykase ynororo eya xine. Mame taropose toto eya tutupi pona, arohtohkōme. ³ Mame toytose ropa ynororo pata rānaka ropa osepekahtoh taka ropa xixi tōnuhsehxo ahtao. Mame imehnō roropa tonese eya tehme rokē toto. ⁴ “Erohtatoko utupi pona ynarykahpyry uwa pokona. Oepehmatorỹko ase,” tykase ynororo eya xine.

⁵ —Morara exiryke toytose roropa toto tupito pona. Mame tāxiahtao toytose ropa ynororo imehnō erohpyra exiketō rohmanohpose ropa tutupi poko. Morara tyrise ropa eya xixi tywykahme ahtao. ⁶ Mame xixi ituperyme exisasaka ahtao toytose ropa ynororo pata rānaka ropa. Erohpyra exiketō tonese ropa eya, “Oty katoh tehme rokē kohmānōko matou?” tykase ynororo toto a, tōturupose.

⁷—“ÿ, toerohtohke pyra yna exiryke,” tykase toto eya. “Tyrohmanohponeke pyra yna exiryke roropa,” tykase toto. Ynara tykase tupito esemy eya xine, “Morara ahtao ytotoko utupi pona. Erohtatoko,” tykase ynororo eya xine.

⁸—Morarame tykohmāse ahtao tupito esemy a typoetory tykohmase tyya, “Erohketō ikohmako, toto epehmatohme oya,” tykase ynororo. “Ynara epehmako toto. Okomino aerohtyā epehmako osemazuhme. Mame osemazuhme aerohtyā okomino epehmako,” tykase tupito esemy typoetory a.

⁹—Morarame okomino aerohtyā tooehse ahtao topehmase toto eya xine toiro ěmepyryae erohtamitu ke. ¹⁰ Mame osemazuhme aerohtyā tooehse ahtao topehpyrykō poko tōsenetupuhse toto. “Otarāme itamurumehxo yna epehmāko mana,” tykase toh repe tukurohtao xine. Yrome morararo topehmase toto, mokaro epehmatopōpyry saaro. ¹¹ Mame toerohtamitukō tapoise tyya xine ahtao, tupito esē tykerekere mapitose toto a. ¹² “Oty katoh oxisā kuepehmatorŷko nae? Okomino aerohtyā toiro pitiko rokē toerohse toh repe. Yrome morararo topehmase toto,” tykase toto. “Kymarokō toerohsehxo itamurume repe. Toiparo rokē xixi tyrohse kyya xine. Mokaro saaro topehmase kymarokomo,” tykase toto.

¹³—Toiro tykerekere mane a ynara tykase tupito esemy, “Etako pahne jepe, oenekunohpyra xine reh ahse. ‘Toiro ěmepyry oerohtamitukō ekarōko ase,’ ykā puh oya xine. Mame, ‘ÿ, morara ahtao kure,’ mykatou ya. ¹⁴ Morara exiryke oepehpyrykō apoitatoko atapyŷkō taka oytotohkōme ropa. Moxiā toahmase ya okomino, toto erohtohme roropa. Yrome toto epehpyry morararo oepehmatopōpyrykō saaro. ¹⁵ Morara jahtao zaero ase. Ytinerū ekarory se jahtao ekarōko ase, ytinerūme exiryke. Imehnō zumoxike hmatohu toto epehmaryke ya, eya xine ytinerū ekaroryke ya?” tykase eya tupito esemy, tykase Jezu eya xine.

¹⁶ Morarame ynara tykase ropa Jezu,

—Moro saaro otuisarykōme Ritonōpo enetuputyryhtao oya xine. Tuhke etyhpyryme Ritonōpo enetupuhnanō tuisamehxo exīko mā toto. Tuhke tuisame aehtyā tuisame pyra exīko roropa mā toto, tykase Jezu toto a.

*Toorikyry poko Jezu oturutopōpyry ropa
(Mak 10.32-34; Ruk 18.31-34)*

¹⁷ Mame Jezu toytoryhtao osemāe Jerusarē pona, typoetory tō maro tōturuse, toiroro tahtao, 12mākō maro rokē tahtao. ¹⁸ Ynara tykase ynororo eya xine,

—Etatoko pahne, Jerusarē pona ytōko sytatose. Moroto Kapu ae Ayhtohpyry ekarōko mā toto Ritonōpo maro oturuketō tuisary tomo a, Moeze omihpyry poko imehnō amorepananomo a, enara. Jetapapory se exīko mā toto oximōme. ¹⁹ Mame jekarōko mā toto imehnomo a, juteutōkara a. Mame tounohse jahtao eya xine, ypiypipohnōko mā toto. Mame wewe pokona jexixihmapōko mā toto. Orihnōko ase. Yrome oseruao tōmehse ahtao jēsemākapōko ropa Papa mana, tykase Jezu eya xine.

*Jĕkō nekaropotopōpyry
(Mak 10.35-45)*

²⁰ Mame Zepeteu mūkuru ě toytose Jezu a tumūkuru tō maro asakoro. Tupue toehse ynororo Jezu ěpataka. Mame ynara tykase eya,

—Ohpetu se hano ajohpāme samo, tykase.

²¹—Oty se hma? tykase Jezu eya.

—Moxiā umūkuru tō asakoro tuisame tyriko toto, amaro, tuisa konōtome toehse awahtao, toiro āpotunuru wino, toiro opoozery wino, enara, tykase nohpō eya.

²² Mame ynara tykase Jezu eya,

—Onekaropohpyry waro pyra matose, jokuru ě sasaka ase. Jokuru enyry se roropa matohu? tykase Jezu eya xine.

—ÿ, tykase toto, —enyry se ynanase, tykase toto.

²³ Toorikyry poko morara tykase Jezu toto a repe. Yrome onenetupuhpyra toh kynexine. “Jokuru enyry se hmatou?” tykase eya xine repe. Yrome, “Oorikyrykō se hmatou,” āko kynexine toto a repe. Morarame ynara tykase ropa Jezu eya xine,

—Jokuru ēnōko matose repe. Yrome ymaro tuisame exiketō onymenekara ase. Papa kapuaō nymenekatyā rokē ymaro tuisame exīko mā toto, tykase Jezu toto a.

²⁴ Mame mokaro omihpyry totase tyya xine ahtao, Zepeteu poenō zehno toehse toto, Jezu poetory tō 10mākomo. ²⁵ Mame typoetory tykohmase tyya. Ynara tykase Jezu eya xine,

—Etatoko pahne, seropōkō tuisaryme tahtao xine, tōmipona imehnō rīko mā toto. Typoetoryme imehnō rīko roropa mā toto. Mame typoetory arōpōko mā toto. Imehnō enehpōko mā toto, enara. ²⁶ Yrome amarokō tyoro exīko matose. Tuisamehxo se awahtao xine imehnō poetoryme sā ehtoko. Imehnō akorehmatoko, tykase Jezu typoetory tomo a. ²⁷ —Imehnō esēme se awahtao xine, toto namotome sā ehtoko, ²⁸ Kapu ae Ayhtohpyry ehtoh saaro. Kapu ae tooehse ywy xiaro, sero nono pona. Typoetoke pyra sā ywy. Takorehmaneke pyra roropa. Yrome ākorehmase xine oepyase. Orihse roropa oepyase oorypyrykō epehmatohme. Ritonōpo poenōme oehtohkōme, tykase Jezu eya xine.

Tonurākara kurākatopōpyry ropa asakoro

(Mak 10.46-52; Ruk 18.35-43)

²⁹ Morarame Jeriko poe tutūtase toto ahtao, Jezu tokahmase imoihmākomo a.

³⁰ Morarame osema ehpio tonurākara kynexine asakoro. Typorohse rokē toto osema ehpio. Mame Jezu ytory totase tyya xine ahtao, tykohmase toto a,

—Tamuxi! Tawi parỹpyry, yna pyno exiko, tykase toto.

³¹ Yrome turuse toto imoihmākomo a,

—Mynyhme ehtoko, tykase toto eya xine. Yrome itamurumehxo tykohmase toto a,

—Tamuxi! Tawi parỹpyry, yna pyno exiko, tykase toto.

³² Morarame totypohse Jezu toto zurutohme. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Oty se hmatou ya, tykase tōturupose eya xine.

³³ —Tonure se ropa ynanase, tykase toto eya.

³⁴ Mame toto pyno Jezu kynexine. Toto enuru apone. Axī tōsenuhmase ropa toto, tonurāmōpotōkara. Mame Jezu tokahmase eya xine.

21

Jerusarē pona Jezu ytotoptōpyry

(Mak 11.1-11; Ruk 19.28-40; Jo 12.12-19)

¹ Morarame toytose toto ahtao Jerusarē pona, Pehpaje pona toeporehkase toto, ypy Oriwera ākataka. Mame typoetory taropose Jezu a asakoro, osemazuhme toto ytotohme.

² Ynara tykase eya xine,

—Mō pata pona ytotoke. Moroto jumētu mana tymyhse, tumūkuru maro. Mymyh-pokatatose toto. Mame enehnōko matose xiaro ya. ³ Mame, “Oty katoh jumētu poko matou?” karyhtao imehnomo a, ynara kahtoko eya xine, “Tuisa ise kynako,” kahtoko. Mame ekarōko toh mā oya xine, tykase Jezu eya xine.

⁴ Morara toehse urutō omihpyryae ro. Ynara tykase urutō pake,

⁵ “Xiāopōkō zurutoko. Ynara kahtoko eya xine,

‘Oesēkō ytōko oya xine mana.

Tuisa imehxo exikety sā pyra mana.

Jumētu po ytoytōko mana, zumōkara po.

Jumētu mūkuru po ytōko mana,’ kahtoko.”

Morara tymerose pake urutono a.

⁶ Morara exiryke Jezu omi poe toytose ipoetory. Emero tyrise toto a. ⁷ Jumētu tonehse eya xine imūkuru maro ro. Mame tupōkō tyrise eya xine jumētu mypatarānaka, epona Jezu porohtohme. ⁸ Mame tupōkō tyrise roropa osema taka imoihmākomo a

osema emeporyme, eporo Jezu ytotohme. Marariary panõ roropa tapukase tuhkākomo a, osema taka tyritohme, kure Jezu ritohme eya xine. ⁹ Mame kui kui tykase toto imoihmākomo tākye toexirykōke, osemazuhme ytoketomo Jezu mykapo ytoketomo, enara. Ynara tykase toto,

—Kure Tawi parýpyry mana. Kure mose tyriko Ritonõpo, õmi poe aepyhpyryme aexiryke. Kure Ritonõpo mana, imehxo, tykase toto.

¹⁰ Mame Jerusarẽ pona toeporehkase Jezu ahtao panaikato rokẽ toh kynexine, osetato pyra omi.

—Onoky keh mokyro? tykase imehnomo.

¹¹ —Tamuxi mokyro, urutono, Jezu Nazarepono, Karirea rãnaono, tykase imehnomo, imoihmākomo.

*Ritonõpo maro oturutoh taka Jezu ytotoþpyry
(Mak 11.15-19; Ruk 19.45-48; Jo 2.13-22)*

¹² Morarame Ritonõpo maro oturutoh taka toytose Jezu. Moro tae osepekahketõ tutütanoþpose ropa eya okyno ekamonanõ maro. Tineru emetakamananõ tinerü typahþose roropa eya apõ poe. Meza tõ roropa tõtorimase eya. Parutopuruimo ekamonanõ apõ tõ tõtorimase roropa eya. ¹³ Mame ynara tykase ynororo eya xine,

—Ynara tymerose Ritonõpo omiryne, “Ritonõpo maro oturutohme exiko nase sero,” me tymerose repe. Yrome imaro oturutoh tyorõmãko matose, imehnõ tinerü ematonanohme oya xine, tykase Jezu eya xine.

¹⁴ Morarame tonurãkara toytose Jezu a moro taka, jaxiry osetokye exiketõ maro. Mame tukurãkase ropa toto Jezu a. ¹⁵ Mame tohne toehse Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tomo, Moeze omihpyry poko imehnõ amorepananõ maro. Kurãkõkara kurãkaryke ropa Jezu a tohne toehse toto. Poetohti omiry etaryke roropa tyya xine tohne toehse toto, ynara karyke poetohti a, “Kure nymyry Tawi parýpyry mana,” karyke toto a. Morara kary etaryke tyya xine tohne toehse toto Moeze omihpyry poko amorepatõkomo, Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tõ maro.

¹⁶ Morara exiryke ynara tykase toh Jezu a,

—Moxiã omiry onetara hmahno? tykase toto Jezu a.

—ÿ, etãko ase, tykase Jezu eya xine. —Ritonõpo omiry onysekeremara ro hmatohu sero poko? Ynara ãko Ritonõpo omiry, “Poetohti tamoreþase ya, enurusenãkõ maro, ‘Kure mase,’ katohme toto a ya. Zae roropa mã toto,” ãko Ritonõpo omiry.

¹⁷ Morarame turumekase ropa toto Jezu a. Morotoino toytose ynororo pata poe, Petania pona ropa. Moroto toiro kynẽmehne.

*Epery zoko orihmapotopõpyry Jezu a
(Mak 11.12-14,20-24)*

¹⁸ Yrokokoro pakeimo toytory ropa ahtao Jerusarẽ pona ropa tomitapãse kynexine. ¹⁹ Mame otyro zoko tonese osema ehþio. Yrome toytose tahtao eponaro, epery onenepyra tokurehse. Zary rokẽ tonese. Morara exiryke ynara tykase Jezu,

—Jũme eperytara ropa mase, tykase. Mame morara tykase Jezu exiryke otyro zoko taremãse axiny.

²⁰ Moro eneryke tyya xine Jezu poetory tõ tõsenuruhkase.

—To! Otãto otyro zoko axi taremãse? tykase toto.

²¹ Ynara tykase Jezu eya xine.

—Etatoko pahne, jenetuputyryhtao yronymyryme oya xine nyryhpyry panõ riko roropa matose. “Nary rokene,” kara awahtao xine roropa, nyryhpyry motye tyriko roropa matose. Ypy a ynara karyhtao oya xine, “Onuhko, tuna konõto kuaka oepukatohme,” karyhtao oya xine, moro kuaka epukãko mana. ²² Jenetuputyryhtao oya xine, onekaropohpyrykõ ekarõko Ritonõpo mã oya xine, õtururukohtao imaro, tykase Jezu eya xine.

Onoky omi poe Jezu ehtopõpyry
(Mak 11.27-33; Ruk 20.1-8)

²³ Morarame Jezu toytose ropa Ritonõpo maro oturutoh taka. Mame imehnõ amoreparyhtao eya Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tõ toytose eya, juteu tamuxiry tõ maro. Ynara tykase toto,

—Onoky omi poe senohne riko mahno? tykase toto tõturupose.

²⁴ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Ywy roropa oturupõko ase oya xine. Jezukuruhntao oya xine ywy roropa ourutorỹko ase senohne rihpõ poko. ²⁵ Onoky omi poe ahno tõpurihkase João a? Ritonõpo omi poe, ahno omi poe? Kuezuhtoko, tykase Jezu eya xine.

Mame tõsezusezuhse rokẽ toto, oxime rokene.

—Otarã äko sytatou? “Ritonõpo poe,” karyhtao kyya xine ynara kuezutorỹko mana, “Oty katoh João omiry onenetupuhpyra matohu?” äko kyya xine mana otarãme.

²⁶ Yrome, “Ahno omi poe rokene,” karyhtao kyya xine, imoihmãkõ kyzehno xine exiko mã toto. Urutõme Ritonõpo poe João tonetupuhse eya xine exiryke, tykase toto oxime rokene.

²⁷ Morara exiryke ynara tykase toto Jezu a,

—Zuaro pyra ynanase, tykase toto.

Ynara tykase Jezu eya xine,

—Morara ahtao ywy roropa jenehpohpõ onekaropyra ase oya xine, tykase.

Orutua mükuru tõ poko

²⁸ —Etatoko pahne. Orutua kynexine tumükue asakoro. Mame ynara tykase ynororo tumükuru a, osemazuhme aenuruhpyry a, “Aimo erohta tupito poko,” tykase.

²⁹ —“Arypyra, akĩme ase. Jytory se pyra ase,” tykase ynororo aporo.

—Moromeĩpo tõsenetupuhse ropa ynororo. Tupito pona toytose rahkene erohse.

³⁰ Morarame zakorony a toytose roropa jükomo. Morararo tykase ropa ynororo eya, “ÿ, ytõko ase papa,” tykase imükuru eya repe. Yrome ytoppyra tokurehse ynororo. ³¹ Morara ahtao onoky tumy omipona kynexine? tykase Jezu eya xine.

—Mokyro osemazuhme aenuruhpyry, tykase toto.

—ÿ, tykase Jezu. —Etatoko pahne, iirypyrymãkõ omõnõko mã toto Ritonõpo esaka, kowenu tinerũ poko erohketomo, orutua kõ poko aehtyã roropa. Tosẽkõme Ritonõpo enetuputyryke tyya xine omõnõko mã toto, tyyrypyrykõ turumekase exiryke roropa tyya xine. Yrome amarokõ otarãme etyhpyryme omõnõko matose enetuputyryhtao oya xine. Otarãme omõpyra matose ekurehnõko onenetupuhpyra oexirykõke. ³² Ynara exiryke, João ahno õpurihkane toytose oya xine repe, ãmorepase xine, Ritonõpo omipona oehtohkõme repe. Yrome aomiry zae exiry onenetupuhpyra mexiatose. Mokaro a rokẽ iirypyryme aehtyamo a rokẽ tonetupuhse ywy. Ritonõpo omipona toehse mã toto. Mame mokaro tonese oya xine repe. Yrome oorypyrykõ onurumekara mexiatose. João omiry omipona pyra mexiatose, tykase Jezu eya xine.

Popyra tupito poko erohketõ poko
(Mak 12.1-12; Ruk 20.9-19)

³³ —Ë imepỹ poko ropa, Ritonõpo enetupuhtohme, tykase Jezu. —Orutua kynexine tupito esemy. Mame uwa zoko tarykase eya tuhke. Apuru tyrise roropa eya tutupi zomye. Mame eutary tahkase eya uwa eukuru euhkatohme. Tapyi tyrise roropa eya kaetoko exikety. Mame axĩtao rokẽ tutupi tokarose imehnomo a tineru rokẽ apoitohme tyya imepỹ pona toytotohme roropa. ³⁴ Morarame uwa eperytatohpo toehse ahtao typoetory imehnõ taropose eya tutupi erase tomo a, epery zokonaka apoitohme toto a. ³⁵ Yrome mokaro tapoise tupito erase tomo a. Toiro typipohse eya xine itamurume. Toiro totapase eya xine. Imepỹ pona topu tomase roropa eya xine. ³⁶ Mame typoetory imehnõ taropose ropa eya tuhkehxo. Yrome mokaro tyyryhmase roropa tupito erase tomo a. ³⁷ Mame etyhpyryme tumükuru taropose eya rahkene. “Umükuru zuno toh

exīko mana umūkurume aexiryke,” tykase ynororo repe. ³⁸ Yrome imūkuru tonese tyya xine ahtao ynara tykase tupito erase tō oseya rokene, “Tupito esē mūkuru mosero. Setapatone. Mame tupito esēme exīko sytatose,” tykase toto.

³⁹ —Morara exiryke imūkuru tapoise eya xine. Mame tarose tyya xine ahtao tupito poe totapase eya xine rahkene.

⁴⁰ —Morarame tupito esē tooehse ropa ahtao, otara āko hna mokaro a, tupito erase tomo a? tykase, Jezu a tōturupose eya xine.

⁴¹ —Mokaro xityā etapāko sātā mana, tykase toto. —Morarame tutupi ekarōko imehnomo a mana kurākomo a, tutupi eraseme toto ehtohme. Zae uwa epery apiakāko mā toto toperytase ahtao, tykase toto.

⁴² Ynara tykase Jezu eya xine,

—Ritonōpo omiry onysekeremara ro matou? Ynara tymerose mana,

“Tapyi risē sā mokyro mana,
tapyi rinanō nurumekahpyry samo.
‘Popyra sero nase,’ tykase toh repe.

Yrome tapyi nikapuru apoihtyme toehse
kure exiryke, tūpore,
jamihme tapyi ehtohme.

Morara tyrise Kuesēkomo a.

Morara exiryke kure mana.

Kyzamaro xine mana,”

me tymerose Ritonōpo omiryyme.

⁴³ —Ynara kary se roropa ase oya xine, tōmipona orirykō se Ritonōpo kynexine repe. Yrome aomipona pyra oexirykōke tynekarohpyry oya xine puxihkāko ropa mana imehnomo a ekarotohme ropa. Mame mokaro zae exīko mā toto, Ritonōpo omipona exīko. ⁴⁴ Ritonōpo nymenekahpyryyme ase. Yzehno awahtao xine etuarimāko matose topu pona aepukahpyry samo. Yrome ozehno xine jahtao popyrahxo oya xine mana ipunaka. Etuarimakehpyra exīko matose. Topu konōto nutūmahpyry sā roropa matose exīko, tykase Jezu.

⁴⁵ Morarame typoko xine Jezu otururu tonetupuhse parixeu tomo a, Ritonōpo maro oturuketō tuisary tō maro. ⁴⁶ Morara exiryke Jezu apoipory se toh kynexine soutatu tomo a. Yrome imoihmākō zuno toexirykōke anapoipyra tokurehse toto urutōme Jezu ekaroryke imoihmākomo a.

22

Otuhtoh konōto ritopōpyry tuisa mūkuru pytatohme (Ruk 14.15-24)

¹ Mame enetupuhtohke toto amorepane ropa Jezu. ² Ynara tykase ynororo,

—Ritonōpo enetuputyry oesēkōme ynara sā mana. Pata konōto esē sā mana. Mame otuhtoh konōto tyrise eya tumūkuru erēnatohme. ³ Mame typoetory tō taropose eya imehnō eahmatohme toto a, otuhtoh konōto pona toto oehtohme. Yrome otuhtoh konōto pona toytorykō se pyra toehse toto. ⁴ Morara exiryke imehnō typoetory tō taropose ropa eya toto eahmatohme ropa, “Ynara kaxitatoko eya xine, ‘Otuhtoh konōto esē oeraximatoryko rokē mana. Pui konōto totapase eya, pui poenō maro. Tōsē itamurume nae mana. Morara exiryke ehmaropa. Imūkuru erēnary enetokose,’ kaxitoko” tykase typoetory tomo a ynororo. Mame toytose toh rahkene toto eahmase ropa repe.

⁵ —Yrome mokaro eahmatyā tuenikaro rokē toh kynexine. Toerohtoh poko rokē torētyke toh kynexine. Toiro tutupi pona toytose. Imepy osepekahtoh taka toytose. ⁶ Imehnomo a ipoetory tapoise. Typipohse eya xine. Totapase roropa toto eya xine. ⁷ Morara exiryke pata konōto esē toto zehno toehse. Soutatu tō taropose eya typoetory tō mŷpotohme, toto etapahpōkō etapatohme, toto esary zahkapotohme

roropa. ⁸ Morarame typoetory tykohmase ropa tyya, “Emero tōtyhkase tōsē tōkehko. Yrome otuhketō pyra rokē nase. Mokaro yneahmatyā popyra rokē mā toto. ⁹ Morara exiryke ytotoko osema taka. Emero rokē imehnō eahmatatoko xiaro toto oehtohme otuhtoh konōto pona,” tykase ynororo.

¹⁰ —Morara exiryke toytose toto osema konōto taka. Mame emero tonehse eya xine, kurākomo, ajoajohpe exiketomo emero rokene. Tapyi konōto typehse ahno ke. ¹¹ Mame pata konōto esē toytose tytapyī konōto taka tyneahmatyā enese. Mame moro tao toiro orutua tonese eya tupoke kurā ke pyra, erēnato ke tupoke pyra. ¹² Mokyro eneryke tyya ynara tykase eya, “Jepe otāto moehno xiaro kurā ke pyra tupoke?” tykase ynororo tōturupose tuisa konōto. Yrome onezuhpyra tokurehse ynororo. ¹³ Mame ynara tykase tuisa konōto typoetory tomo a, “Mose imyhtoko emary poko ipupuru poko, enara. Mame ematoko jarānaka, xinukutumā aka. Tykohmāse rahkene. Moroto xitāko mana, kui kui āko roropa mana,” tykase pata konōto esemy.

¹⁴ Ynara tykase Jezu etyhpyryme,

—Tuhke toahmase toh mana, Ritonōpo poetoryme toto ehtohme repe. Yrome tuhke hkopyra tymenekase mana Ritonōpo a, tykase Jezu eya xine.

Kowenu tinerū epehmary poko

(Mak 12.13-17; Ruk 20.20-26)

¹⁵ Morarame parixeu tō toytose oximōme rokē tōturutohkōme. Jezu a tōturuporykō se toh kynexine iporemākapotohme tyya xine, ihxirotohme repe. ¹⁶ Mame typoetory tō taropose eya xine Jezu a, Erote epe tō maro. Ynara tykase toto Jezu a,

—Zae rokē yna amorepāko mase. Awaro ynanase. Ritonōpo omiry poko yna amorepāko mase. Torētyke pyra roropa mase opoko. Okerekeremaryhtao imehnomo a oty kara mase. Oenery poko roropa imehnomo a oty kara mase. ¹⁷ Morara exiryke yna zuruko ōsenetupuhtoh poko. Ritonōpo omiry tyoro mana. Romano kowenu omiry tyoro roropa mana. Morara exiryke ynatinerū ekaroryhtao romano kowenu tinerūme Ritonōpo omipona ro ynanah? tykase toto tōturupose.

¹⁸ Moro ke Jezu poremākapory se toh kynexine. Yrome ynara tykase Jezu eya xine,

—Ajohpe matose. Oty kato yporemākapory se hmatohu? ¹⁹ Romano kowenu epehmatoh enehko ya tineru pitiko, tykase.

Mame tineru tarose eya xine ahtao Jezu a, ²⁰ ynara tykase ynororo eya xine,

—Onoky ekuhsē roropa mosehro? Onoky esety roropa mosehro? tykase tōturupose eya xine.

—Seza mosero, romano tō esemy, tykase toto.

²¹ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Morara ahtao Seza kyryry ekarotoko eya. Yrome Ritonōpo kyryry ekarotoko Ritonōpo a, tykase.

²² Mame morara kary etaryke tyya xine toemynyhmase toto. Mame Jezu turumekase ropa eya xine. Toytose ropa toto.

Aorihtyā ēsemākapory ropa poko

(Mak 12.18-27; Ruk 20.27-40)

²³ Morarame moro ēmepyrayae ro satuseu tō toytose Jezu a. Satuseu tō mokaro aorihtyā ēsemamyry ropa poko onenetupuhpynomo. Ynara tykase toto Jezu a,

²⁴ —Moeze namorepatopōpyry ynara āko mana, “Orutua toorihse ahtao typoenōke pyra ahtao, ah zakorōnōpyry ipytōpyry apoino tpytyme, imūkuatohme aorihtyā mūkurume,” tykase Moeze nymerohpyry. ²⁵ Mame orutua kynexine takorōke 6me. Atapona 7me toh kynexine. Mame osemazuhme aenuruhpyry tpytase. Yrome tumūkie pyra ro tahtao toorihse ynororo. Mame ipytōpyry tapoise ropa zakoronōpyry a, tamuximehxo exikety a. ²⁶ Yrome morararo tumūkie pyra ro tahtao toorihse mokyro. Morararo īkaponato. Morararo emero porehme, atapona 7me. ²⁷ Mame etyhpyryme nohpo

toorihse roropa. ²⁸ Morara exiryke ěsemākatohpo onoky pytyme exīko mokyro nae, 7mākō pytypyryme toehse aexiryke? tykase toto tōturupose.

²⁹ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Azahkuru matose Ritonōpo nymeropohpyry waro pyra oexirykōke, ijamitunuru waro pyra roropa oexirykōke. ³⁰ Aorihtyā tōsemākapose ropa ahtao Ritonōpo nenyohyā sã exīko mã toto. Orutua kō nohpo tō maro pytara mã toto. Niotara roropa mã toto. ³¹ Mame aorihtyā ěsemākapory ropa poko Ritonōpo omiry onysekeremara ro matou? Ynara tykase Ritonōpo, ³² “Ywy ase Aparão esemy, Izake esē roropa, Jako esemy enara,” tykase. “Aparão tō esemypyryme ase,” kara kynexine ynororo. Oty katohme? Ynara exiryke, imeīpo toto ekepyry ěsemānōko ropa mana. Seromaroro zuzenukō Ritonōpo maro mana. Isene exiketō esēme Ritonōpo mana. Aorihtyā ekepyā esēme rokē pyra mana, tykase Jezu satuseu tomo a.

³³ Mame Jezu omiry etaryke tyya xine tōsenuruhkase imoihmākomo, tuaro Jezu exiryke.

Ritonōpo omipona ehtoh poko
(Mak 12.28-34; Ruk 10.25-28)

³⁴ Morara kary etaryke tyya xine satuseu tō tymynyhpāse. Moro poko totase ahtao parixeu tomo a, tōximōse ropa toto Jezu maro. ³⁵ Toiro parixeu Moeze omihpyry poko imehnō amorepaneme kynexine. Jezu poremākapory se kynexine. Morara exiryke tupimā poko tōturupose eya. ³⁶ Ynara tykase Jezu a,

—Ritonōpo nymeropohpyry Moeze a tuhke mana. Yrome toiro moro kurehxo ahtao oty kurehxo inymeropohpyry omipona kuehtohkōme? tykase parixeu tōturupose Jezu a.

³⁷ Ynara tykase Jezu eya,

—Ritonōpo oesēkōme mana. Morara exiryke ipyno ehtoko yronymyryme. Ise ehtoko okurohtao xine, oorikyrykō ponāmero. Kure rokē tyritoko ōsenetupuhtohkōae. Oemynyhmarykohtao ro ipyno ehtoko. ³⁸ Morara awahtao xine kure matose Ritonōpo a. ³⁹ Mame zakorō isã roropa mana. Ynara āko, “Imehnō pyno ehtoko, osepyno oexirykō samo,” āko. ⁴⁰ Asakororo moro omipona awahtao xine, Moeze omihpyry omipona matose ipunaka. Urutōkō omihpyry omipona roropa matose, tykase Jezu eya.

Onoky parypyryme Ritonōpo nymenekahpyry nae kukurākanekomo?
(Mak 12.35-37; Ruk 20.41-44)

⁴¹ Morarame parixeu tō tōximōse ahtao ynara tykase Jezu eya xine,

⁴² —Otara āko matou Ritonōpo nymenekahpyry poko? Onoky parypyryme nae? tykase ynororo tōturupose eya xine.

—Tawi parypyryme mana, tykase toto.

⁴³ Ynara tykase Jezu,

—Tawi parypyryme ynororo ahtao oty katohme, “Jesemy,” tykase Tawi ipoko Ritonōpo zuzenu poe? Ynara tykase Tawi pake, ⁴⁴ “Ritonōpo tōturuse jesē maro. ‘Oporohko seino japotunuru wino. Ozehno exiketō rīko ase opoetorytōme,’ tykase Ritonōpo.” Morara tymerose Tawi a. ⁴⁵ Naeroro Tawi a tosēme mokyro tokarose ahtao otāto Tawi parypyryme roropa ynororo nae Ritonōpo nymenekahpyry? tykase Jezu eya xine.

⁴⁶ Yrome Jezu ezukuru waro pyra toh kynexine emero porehme. Morara exiryke tōturuporykō se pyra toehse toto.

23

Osenekunohpopyra ehtoko parixeu tomo a
(Mak 12.38-39; Ruk 11.43-46; 20.45-46)

¹ Morarame Jezu tōturuse imoihmākō netaryme typoetory tō netaryme roropa.

² Ynara tykase ynororo,

—Moeze omihpyry poko āmorepatōkō mokaro repe, parixeu tō roropa. Ritonōpo omiry poko āmorepatōryko toh mā repe. ³ Morara exiryke toto omiry omipona ehtoko. Āmorepatōpyrykō roropa omipona ehtoko. Yrome toto nyrihpyry ony-poenohpyra ehtoko, aomirykō sā pyra inyriyrykō exiryke. ⁴ Imehnō tuarimapōko mā toto yronymyryme. Yrome toto anakorehmara mā toto ipunaka. ⁵ Kure sā osenepōko toh mā repe. Ritonōpo omiry aroarōko mā toto imehnō neneryme kure toexirykō enetohme imehnomo a repe. Upo kurā ke, otupohtōko roropa mā toto kure toexirykō enetupuhthome roropa imehnomo a repe. ⁶ Tamuximehxo exiketō esaka porohnōko mā toto oximōme tohse toto ahtao otuhtoh konōto pona. Epehtoh kurā se rokē mā toto tapōkōme Ritonōpo maro oturutoh tao. ⁷ Ynara kary etary se roropa mā toto, “Moehno tuisa? Amorepatō mase. Imehxo exikety mase imehnō motye,” kary etary se mā toto os-epakahtoh tao, ahno imoity htao, enara. ⁸ Yrome, “Amorepatōme mase,” kamexipopyra ehtoko imehnomo a. Atakorōmākō sā rokē matose. Toiro rokē āmorepanekō nymyry mana, Ritonōpo. ⁹ Naeroro sero nono po imehnō onyripyra omykōme ehtoko roropa. Toiro rokē omykōme nymyry mana, Papa kapuaono. ¹⁰ Tuisame pyra ehtoko roropa, toiro otuisarykōme nymyry aexiryke, Ritonōpo nymenekahpyry. ¹¹ Tuisame se awahtao xine imehnō poetoryme sā ehtoko. Imehnō akorehmatoko. ¹² Tuisamehxo orirykohtao imehnō poetoryme sā oritorỹko ropā Ritonōpo mana. Yrome imehnō akorehmaneme awahtao xine tuisamehxo oritorỹko Ritonōpo mana, tykase Jezu.

Popyra mā onekunohtōkomo

(Mak 12.40; Ruk 11.39-42,44,52; 20.47)

¹³ Ynara tykase Jezu parixeu tomo a, Moeze omihpyry poko imehnō amorepananomo a roropa,

—Jetuhxo exīko oya xine mana kurākō apiakaryhtao Ritonōpo a. Ajohpe oexirykōke jetuhxo awānohtorỹko Ritonōpo mana. Ritonōpo esary apurūko sā matose. Imehnō amorepariyhtao oya xine tyoro sā toto amorepāko matose onenetupuhpyra toto ehtohme. Ōmomyrykō se pyra matose Ritonōpo esaka. Mame imehnō Ritonōpo enetuputyry se toto ahtao toto akorekehkāko matose Ritonōpo onenetupuhpyra toto ehtohme tosēkōme.

¹⁴ (—Morara exiryke jetuhxo exīko oya xine mana. Moeze omihpyry poko imehnō amorepananōme matose. Parixeu tōme matose roropa. Yrome ajohpe rokē matose. Pytỹpo tō enekunohnōko matose toto mōkomory ematonanohtohme oya xine, itapyīkō apoitohme roropa oya xine. Mame imehnō netaryme oturūko matose itamurume Ritonōpo a samo. Morara exiryke awānohtorỹko Ritonōpo mana itamurumehxo.)

¹⁵ —Parixeume matose. Imehnō amorepananōme roropa matose Moeze omihpyry poko. Yrome oya xine jetuhxo exīko mana ipunaka ajohpe oexirykōke. Tuna konōto akuohnōko matose. Pata tamuru poro roropa ytoytōko matose imepỹ tyorōmatohme oya xine asā xine aehtohme. Mame tōtyhkase awahtao xine mokyro amorepariy poko omoty xine exīko mana orēpyra tyrypyry poko. Mokyro emāko roropa Ritonōpo mana apotoimo htaka asā xine.

¹⁶ —Jetuhxo oya xine exīko mana. Imehnō amorepaneme osekarōko matose. Otāto imehnō amorepaneme osekarōko matou kure ehtoh waro pyra awahtao xine? Imehnō amorepāko matose ajoajohpe toto ehtohme. Ynara āko matose imehnō amorepāko, “Ritonōpo maro oturutoh poko ōtururukohtao ajohpe pyra oekarotohkōme repe, oty kara ajohpe tohse awahtao xine. Iiryryryme pyra matose. Yrome uuru risē poko ōturu-rukohtao ajohpe pyra oekarotohkōme Ritonōpo maro oturutoh tao exikety poko ōturu-rukohtao, morara ahtao ajohpe pyra ehtoko ipunaka iiryryryme pyra oehtohkōme,” āko matose imehnō amorepāko. ¹⁷ Azahkuru matose morara karyhtao oya xine. Oty kurehxo Ritonōpo a? Uuru risemy? Tymaro oturutopo? Ritonōpo poe asakororo kure Ritonōpo kyryryme exiryke. ¹⁸ Ynara āko roropa matose imehnō amorepāko azahkuru, “Tokarosē zahkatoh apō poko ōtururukohtao ajohpe pyra oehtohkōme repe oty kara ajohpe tohse awahtao xine. Iiryryryme pyra matose. Yrome tyahkasē poko ōtururukohtao ajohpe

pyra oekarotohkōme, ajohpe pyra ehtoko ipunaka iirypyryme oexirykōino,” āko matose repe imehnō amorepāko. ¹⁹ Azahkuru rokē matose morara karyhta oya xine. Oty kurehxo nae Ritonōpo a? Onekarorykō zahkatoh apony, onyahkarykomo? Onekarorykō riryhta oya xine jahkatoh pona kure exīko mana Ritonōpo a. Morara exiryke asakororo kure mana. ²⁰ Naeroro onekarorykō zahkatoh apō poko otururukohta onyahkarykō poko roropa oturūko matose. ²¹ Morararo Ritonōpo maro oturutoh poko otururukohta Ritonōpo poko oturūko roropa matose moro tao Ritonōpo exiryke. ²² Morararo kapu poko otururukohta Ritonōpo porohtoh poko oturūko matose Ritonōpo esaryme kapu exiryke. Ritonōpo poko roropa oturūko matose, moroto Ritonōpo exiryke.

²³ —Jetuhxo exīko mā oya xine parixeu tomo, Moeze omihpyry poko amorepatōkomo imehnō tonekunohse oya xine exiryke. Aixi nae awahtao xine omame porehme, toiro ekarōko matose Ritonōpo a, otyro tōkehko, omōkomorykō roropa. Moro poko zae matose repe, yrome āmorepatopōpyrykō poko Ritonōpo omiry poko, moro omipona pyra matose. Zae ehtoh poko ehtoko. Imehnō pyno ehtoko. Kure rokē ehtoko. Ritonōpo omipona ehtoko. Morara awahtao xine kure matose Ritonōpo a. Morara awahtao xine omōkomorykō zokonaka ekarory kure roropa mana eya. ²⁴ Azahkuru rokē imehnō amorepananōme matose. Tuna ēne sā matose. Xikuromā pisarara ahpīko mana. Erere pisarara anŷnōko roropa mana, xikuromā pitiko onēpyra toehtohme repe. Yrome xikuromā konōto tuna kua ahtao oty kara ynororo, ēnōko rokē mana xikuromā konōto maro. Mokyro sā matose. Azamaro pyra imehnō ehtoh poko torētyke matose. Yrome oorypyrykō konōto poko oty kara matose.

²⁵ —Jetunety ke itamurume awānohtorŷko Ritonōpo mana. Imehnō amorepaneme matose repe Moeze omihpyry poko. Parixeume roropa matose. Yrome ajohpe rokē matose. Eukuru ētoh kurikane sā matose paratu tōkehko. Apoitoh rokē kurikāko mā ynororo, jarao rokene. Yrome zao onukurikara mana. Mokyro sā matose. Okurohtao xine pehme matose oorypyrykō ke, onematonanohtyākō ke, imehnō poko openetatohkō ke, enara. ²⁶ Tuaro pyra matose parixeu tomo. Oorypyrykō rumekaryhta oya xine okorokatohkōme Ritonōpo a, kure oritorŷko ropā Ritonōpo mana okurohtao xine. Mame kure exīko matose iirypyryme pyra.

²⁷ —Itamurumehxo awānohtorŷko Ritonōpo mana, parixeu tomo, Moeze omihpyry poko amorepatōkō roropa, ajohpe oexirykōke. Tonohse aorihtyā ekepyry ē ahtao karimutumā ke kure sā exīko repe. Moro sā matose ajohpe oexirykōke. Kure oenatorŷko imehnō mā repe. Yrome okurohtao xine aorikyhyry tō zonētyā sā matose. Nuriame matose oorypyrykōke. ²⁸ Morara awahtao xine kure oekarotorŷko imehnō mā repe. Yrome okurohtao xine iirypyryme matose ajoajohpe oexirykōke.

*Toto wānohnōko Ritonōpo mana
(Ruk 11.47-51)*

²⁹ —Jetuhxo exikety ke awānohtorŷko Ritonōpo mana Moeze omihpyry poko amorepatōkomo, parixeu tō roropa, ajohpe oexirykōke. Otonētoh kurā rīko matose, Ritonōpo poe urutōkō zonētohme. Kurākō ekepyry esary rīko roropa matose. Kurā ke otonētoh zonohnōko matose kurākō poko wenikehpyra oehtohkōme repe. ³⁰ Ynara āko roropa matose, “Pake yna tamuru ehtopōpyry sā pyra ynanase. Ritonōpo poe urutōkō onetapara ynanase ynatamuru sā pyra,” āko matose repe. ³¹ Atamurukō rypyry poko zuaro matose. Eya xine urutōkō etapatopōpyry waro matose. Yrome toto pakōme matose. ³² Toto sā roropa matose, oorypyrykō poko rokē oexirykōke. ³³ Okoi sā matose, orihmatōkō samo. Oeparykō se exīko matose repe awānohtohkō kurūke. Yrome āpiakatorŷko Ritonōpo mana apotoimo htaka oemapotohkōme. ³⁴ Mame etatoko pahne, urutōkō aropōko ase oya xine, tuaro exiketomo, āmorepanekomo. Mame toitoine toto etapāko matose. Imehnō exixihmapōko matose wewe pokona. Toitoine toto pipohnōko matose ōximōtohkō tao. Imehnō aroaropōko roropa matose apatarykō poe. ³⁵ Morara exiryke awānohtorŷko Ritonōpo mana kurākō etapatamitume oya xine, emero porehme,

Apeu etapatopõpyry poe Zakaria etapatopõpyry pona. Mokyro Parakia mükuru kynexine. Mokyro totapase oya xine Ritonõpo maro oturutoh myhto, onekarorykõ zahkatoh apõ wino. ³⁶ Etatoko pahne, mokaro etapatamitume sã awãnohtorykõ Ritonõpo mana.

Jerusarëpõkõ pyno Jezu ehtopõpyry

(Ruk 13.34-35)

³⁷ —Jerusarëpõkõmo, urutõkõ Ritonõpo poe etapananõme matose. Topu emananõme matose Ritonõpo naropotyã pona oya xine. Tuhke rokë oeahmarykõ se exiase repe. Oewomarykõ se roropa exiase repe kuratiri nohpory a typoenõ ewomary samo taporiry zopikoxi. Yrome yse pyra mexiatose. ³⁸ Naeroro Ritonõpo maro oturutoh tytaõke pyra exiko mana apatarykõ po. Patãpome exiko oesarykõ mana. ³⁹ Etatoko pahne, taroino jenepyra ropa matose. Imeipo jenëko ropa matose. Ynara karyhtao oya xine, “Kure mose nase. Ritonõpo poe oehketyme ynororo,” karyhtao ypoko oya xine, tykase Jezu eya xine.

24

“Ritonõpo maro oturutoh tykararahse exiko” katopõpyry

(Mak 13.1-2; Ruk 21.5-6)

¹ Morarame Jezu toytose ropa ahtao Ritonõpo maro oturutoh tae ynara tykase ipoetory tõ eya,

—Eneko ke Jezu, sero tapyi Ritonõpo maro oturutoh topu risë kurano, tykase toto.

² —ÿ, repe, tykase Jezu. —Etatoko pahne, senohne topu risë etohtohkãko mana, emero porehme, tykase Jezu eya xine.

“Etuarimãko matose, ooryhmatorykõ roropa imehnõ mana,” katopõpyry

(Mak 13.3-13; Ruk 21.7-19)

³ Morarame ppy pona toytose toto, Oriwera pona. Morotona typorohse Jezu. Mame oximõme rokë tahtao xine ynara tykase ipoetory tõ eya,

—Yna zuruko Jezu, otara ahtao morohne epahnõko nae? Otara ooeypyry ropa enetupuhnõko roropa ynanah? Kurãkõ apiakatoh enetupuhtohme roropa yna a? tykase toto tõturupose.

⁴ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Tomeseke ehtoko osenekunohpopyra oehthokõme. ⁵ Ynara exiryke, tuhke ytõko oya xine mana. “Ywy ase Ritonõpo nymenekahpyry,” ãko mã imehnomo a toh repe. Tuhkãkõ enekunohnõko mã toto. ⁶ Mame imehnõ atatapoiry poko etãko matose ameke hkopyra, amekehxo roropa. Yrome etatoko pahne, torëtyke pyra ehtoko sero nono enahkary poko. Oty kara ehtoko. Ynara exiko mana, atatapoiko seropõkõ mana. Yrome sero nono onenahkapopyra ro Ritonõpo mana. ⁷ Toiro patapõkõ mã imepỹ pata pona ytõko morotõkõ etapase. Tuisa konõto poetory tõ mã ytõko imepỹ tuisa poetory etapase roropa. Mame tomirykõke tuhke orihnõko mã toto tynahke pyra toexirykõke. Nono kywyhkywyh ãko mana tuhke pata tamuru punero. ⁸ Morara toehse ahtao etuarimapitõko exino, poeto ã enurupitory samo.

⁹ —Mame ãpoitorykõ imehnõ mana oẽmapotohkõme ãpuruhpyry taka ypoetoryme oexirykõke. Oryhmatorykõ mã toto oetapatorykõ roropa mã toto. Tuhkãkõ ozehno xine exiko mana, ypoetoryme oexirykõke, jomipona oexirykõke. ¹⁰ Morara ahtao toetuarimarykõ kurũke tuhke jurumekãko mã toto. Tuhke roropa osewokãko mã toto. Tope tõ ewokãko mã toto. Tope tõ zehno exiko roropa mã toto. ¹¹ Mame morara ahtao ajohpe urutõkõ tuhke exiko mã toto. Imoihmãkõ enekunopyry se exiko mã toto. ¹² Tuhkehxo tyrypyrykõ poko exiko mã toto, seropõkõmo. Mame mokaro pokoino ypoetory tõ roropa penekehnõko mã toto ypoko. Yronomyryme hkopyra yse exiko mã toto. ¹³ Yrome ypoetory tõ jomipona toexirykõ poko penekehpyra tahtao xine, kurãkõ apiakatoh po toto pynanohnõko ase. ¹⁴ Mame pata tõ poro jomiry kurã arõko ypoetory tõ mana. Imehnõ amorepãko mã toto Ritonõpo enetupuhtohme eya xine tosëkõme. Emero

pata tō poro ytōko mā toto emero patapōkō amorepase ypoko. Moromeīpo kurākō apiakatoh exīko mana.

Ahno nyrihpyry xihpyry
(Mak 13.14-23; Ruk 21.20-24)

¹⁵ —Pake Tanieu a tymerose iirypyrymākō nyrihpyry xihpyry poko. Mame Tanieu omihpyryae ro iirypyrymākō nyrihpyry xihpyry enēko matose Ritonōpo esao. (Moro poko enetupuhtoko. Tuaro ehtoko.) ¹⁶ Jutea po awahtao xine morara aexiryhtao epatoko ypy tō pona, orihpyra oehtohkōme. ¹⁷ Atapyīkō mypatarānao awahtao xine morara aexiryhtao omōkomorykō poko pyra ehtoko. Topohme rokē mepatatose. ¹⁸ Tupito po awahtao xine roropa mepatatose roropa. Upo enehse ytopyra ehtoko atapyīkō taka. Mepatatose rokē axiny. ¹⁹ Morara aexiryhtao itamurumehxo etuarimāko matose nohpo tomo, poetoēme awahtao xine, typoenōke pisarara awahtao xine roropa. ²⁰ Oturutoko Ritonōpo a konopome pyra ehtohme oeparykohtao. Oserematohae ro epāko matose. ²¹ Ynara exiryke etuarimāko matose itamurume. Moro oetuarimatohkō panō onenepitopyra seropōkō mana sero nono ritopōpyry poe ro. Moro oetuarimatohkō panō onenezomopyra roropa exīko seropōkō mana. ²² Yrome Ritonōpo poe tuhke pyra ēmehnōko matose oetuarimarykō poko. Tuhke tōmehse awahtao xine oetuarimarykō poko oenahtory roropa. Yrome tynymenekatyā pokoino tuhke hkopyra oēmehkapotorīko Ritonōpo mana otuarimanohpotohkōme.

²³ —Morarame oya xine ynara karyhtao, “Enetoko ke, mokyro Ritonōpo nymenekahpyryme mana,” karyhtao imehnomo a oya xine ajohpe rokē toh mana morara karyhtao eya xine. Ynara karyhtao roropa ajohpe rokē toh mana, “Mokyro roropa ynororo,” karyhtao eya xine imepī poko ajohpe rokē mā toto. ²⁴ Tuhke ajohpākō oehnōko mana, Ritonōpo nymenekahpyryme osekārōko toh mā repe. Tuhke roropa Ritonōpo poe urutōkōme osekārōko toh mā repe. Ajoajohpe rokē toh mana. Jamihme sā osekārōko toh mā repe. Otarāme kurākōkara kurākāko ropa toh mā repe imehnō enekunohtohme rokē tyaa xine. Ritonōpo poetory enekunopyry se roropa toh mā repe. ²⁵ Etatoko pahne, seromaroro ourutorīko ase morohne exipyra ahtao ro.

²⁶ —Morarame ynara āko imehnō mā oya xine, “Enetatoko mokyro, ahno esao pyra mana. Ritonōpo nenehpohpyry mokyro,” āko toh mā repe. Morotona ytopyra ehtoko. Mame ynara karyhtao roropa oya xine, “Enetoko ke, taro nase. Tōtonēse rokene,” karyhtao oya xine ajohpe rokē toh mana. ²⁷ Kapu ae Ayhtohpyry oepyyry ropa nenenehkane sā exīko mana. Nenenehkane ahtao kapu zopikoko saereh āko mana emero tonesēme, xixi tūtatoh wino exikety sā xixi omōtoh pona. Moro saaro Kapu ae Ayhtohpyry oepyyry ropa exīko mana, emero ahno neneryme.

²⁸ —Okyno ekepyry ahtao axī kurumu tōkehko ipokona porohnōko mana.

Kapu ae Ayhtohpyry oepyyry ropa poko
(Mak 13.24-27; Ruk 21.25-28)

²⁹ —Mame toetuarimakehse awahtao xine okynā pyra xixi ezehnōko mana. Nuno roropa saereh kara exīko mana. Xirikuato ohpahnōko kapu poe kapuaōkō esyryhmaryke tosae xine, jamihme exiketō tosae xine esyryhmaryke. ³⁰ Morarame Kapu ae Ayhtohpyry oepyyry ropa enēko tarōkō mana. Mame patapōkō xitāko mana emero porehme. Kapu ae Ayhtohpyry oepyyry ropa eneryke tyaa xine xitāko mā toto. Oehnōko mana akuru htoko. Jamihme kuhse oehnōko ropa mana kapu ae. Emoro motye tuisamehxo oehnōko ropa mana, emero esēme toexiryke. ³¹ Mame rue konōto etōko mana. Opore osetokety etōko mana. Mame tynenyohityā aropōko Ritonōpo mana sero nono poro tynymenekatyā enehtohme tyaa emero pata tō poe.

Wasasa etary poko enetupuhtoh poko
(Mak 13.28-31; Ruk 21.29-33)

³² —Mame wasasa tōkehko waro matose. Wasasa etaryhtao oya xine jeimamyry enetupuhnōko matose. ³³ Moro saaro oryhtatopōpyrykō eneryhtao oya xine tuaro

exīko matose. Joepyry ropa okynā pyra exiry waro exīko matose. ³⁴ Etatoko pahne, ynekarohpyry oya xine emero osenēko mana. Mame morohne enenanō toitoine orihpyra exīko toh mana joepyry ropa ponāmero. ³⁵ Kapu enahnōko mana. Sero nono roropa enahnōko mā repe. Yrome jomiry jūme enahp̄yme exīko mana.

*“Joepyry ropa waro pyra imehnō mana emero porehme,” katopōpyry
(Mak 13.32-37; Ruk 17.26-30,34-36)*

³⁶ —Kapu ae jyhtory ropa waro pyra sero nonopōkō mana. Ritonōpo nenyoh̄tyā zuaro pyra roropa mana. Ywy roropa zuaro pyra ase. Papa kapuaō rokē zuaro mana. ³⁷ Kapu ae jyhtory ropa Noe ehtopōpyry s̄a exīko mana. ³⁸ Sero onynerymapopyra ro Ritonōpo ahtao tōtuhse sero nonopōkomo. Eukuru tōse eya xine. Typytase toto. Tyniotase roropa toto Noe omōtoḥ pona kanawa konōto aka. ³⁹ Zuaro pyra toto ahtao tuna tukumase. Tynerymapose toto emero porehme. Moro s̄a mā Kapu ae Ayhtohpyry oepyry ropa ahtao. ⁴⁰ Morara ahtao tupito poko erohnōko orutua kō asakoro. Mame toiro rokē ytōko mana. Yrome imaronōpo moroto rokē oxinomōko mana. ⁴¹ Nohpo tō roropa erohnōko mā toto oximōme tonahsē riry poko. Toiro rokē ytōko mana. Yrome imaronōpo oxinomōko mana. ⁴² Morara exiryke tuaro ehtoko. Oesēkō oepyry ropa waro pyra oexirykōke. ⁴³ Etatoko pahne, omato oepyry poko zuaro tapyi esē ahtao nyhpyra mana, tytapyī taka omōpyra omato ehtohme, tymōkomory onematonanohpyra roropa omato ehtohme. ⁴⁴ Morara exiryke mokyro s̄a ehtoko kokoro rokene. Tuaro pyra awahtao xine otarāme, “Seroae oehpyra mana,” āko matose zuaro pyra oexirykōke. Morara ahtao otarāme Kapu ae Ayhtohpyry oehnōko ropa mā rahkene.

*Tuisa poetory zae exikety, zae pyra exikety roropa
(Ruk 12.41-48)*

⁴⁵ —Naeroro Ritonōpo poetoryme nymyry matou? Tuaro exiketyme matou? Etatoko pahne, tuisa konōto kynexine typoetoke exikety. Morarame imep̄y pona toytory se toexiryke typoetory toiro tyrise eya imehnō eraseme. “Ypoetory otuhmanohponeme mase jesahpyo,” tykase ynororo eya. ⁴⁶ Morarame okynahtao oehnōko ropa mana typoetory tō enese. Mame typoetory erase zae ahtao, t̄akye exīko mana tooehse ropa tahtao. ⁴⁷ T̄akye exīko roropa erase mana. Mame jūme mokyro riko tymōkomory eraseme mana. ⁴⁸ Yrome ajoajohpe mokyro toehse ahtao tosē esahpyo, ynara āko mā ynororo otarāme oseya rokene, “Otarāme jesē oehpyra ropa mana. Okynahxo ynororo,” āko otarāme mā oseya rokene. ⁴⁹ Mame tosē poetory pipohnōko mana. Tope tō maro rokē otuhnōko roropa mana. Eukuru ēnōko et̄yketō maro. ⁵⁰ Mame mokyro esē oehnōko ropa mana ynara karyhtao ro eya, “Jesē seroae oehpyra mana,” karyhtao ro eya oehnōko mana. Tuaro pyra ynororo ahtao esē oehnōko mana. ⁵¹ Mame tooehse tahtao typoetory kahpyry wānohnōko mana. Jehno toexiryke iiryhmāko roropa mana. Imehnō ajoajohp̄ākō maro mokyro emāko mana. Moroto xitāko ynororo, kui kui āko. Enara.

25

Oryximākō 10mākomo

¹ Ynara tykase Jezu,

—Morarame kurākō apiakatoh po Kapu ae Ayhtohpyry oehnōko ropa mana. Mame ynara s̄a exīko mana pytatoh s̄a exīko mana. Pytatoh ke mana. Mame morotona s̄a nohpo tō eahmāko, omame porehme oryximākomo. Mame tynāparinākō apoīko mā toto pytakety eraximatohme s̄a tyya xine. ² Mame 5mākō tuaro pyrahme s̄a mana. Imehnō 5mākō tuaro mana. ³ Mame mokaro tuaro pyra exiketō tynāparinākō arōko s̄a mā toto. Yrome oriu anaropyra mā toto. ⁴ Mame mokaro tuaro exiketō tynāparinākō maro tynāparinākō aryry arōko s̄a mā toto ē ao pehme. ⁵ Mame mokyro pytakety ohkynā s̄a mana oehpopyra. Morarame ohkynā toehse ahtao wetukene nohpo tō exīko mana. Nyhnōko mā toto.

⁶ —Morarame onoa toehse ahtao sekere kary etäko mā toto. “Mokyro erēnakety oehnōko mana. Ehmaropa. Mokyro senetatosē,” āko sā mā toto.

⁷ —Axī pakāko ropa sā mā toto 10mākomo. Mame tynāparinākō zukāko mā toto.
⁸ Ynara āko sā tuaro pyra exiketō mana, “Oriu pitiko ekaroko yna a taryse pyra yna nāparina nase,” āko sā mā toto.

⁹ —“Arypyra,” āko tuaro exiketō mana. “Oriu ekaroryhtao oya xine ipune pyra exīko mana. Epekahtatoko osepekahtoh taka anāparinākō aryhtotohme,” āko toh mā eya xine.

¹⁰ —Morara kary etaryke tyya xine ytōko mā toto 5mākomo, tuaro pyra exiketomo, oriu epekahse repe. Mame erēnakety oehnōko sā koko toto esahpyo mana. Morarame imaro ytōko toh mā tuaro exiketō rokene, 5mākō rokene. Tapyi taka omōnōko mā toto erēnatoh taka, otuhtoh konōto pona. Mame tapyi apurūko sā erēnatoh aporesemyry mana.

¹¹ —Mame okynahtao tuaro pyra exiketō oehnōko roropa mā toh repe. “Ynanomōxi. Ynanomōxi,” āko mā toto. Kohtāko toh mā repe.

¹² —Yrome, “Awaro pyra ase,” āko mā ynororo eya xine.

¹³ Mame ynara tykase Jezu eya xine etyhpymy,

—Morara exiryke tomeseke ehtoko, mokaro sā pyra oehtohkōme, tuaro pyra exiketō sā pyra oehtohkōme. Emero tyritoko Kapu ae Ayhtohpyry oepiry ropa eraximaryme, aepiry ropa waro pyra oexirykōke, tykase Jezu eya xine.

Pata esē poetory tomo, 3mākomo

(Ruk 19.11-27)

¹⁴ Ynara tykase roropa ynororo,

—Ynara sā exīko Kapu ae Ayhtohpyry oepiry ropahtao mana. Orutua ehtopōpyry sā exīko mana. Mame tytapyī tae toytory se toehse ynororo imepỹ pona. Morara exiryke typoetory tykohmase tyya tymōkomory eraseme toto ritohme. ¹⁵ Mame emese kure exiketō a tytinerū 5 miriāome tokarose eya. Imepyny a 2 miriāome tokarose eya. Etyhpymymano a toiro miriāome tokarose eya. Mame toytose ynororo rahkene. ¹⁶ Mame mokyro 5 miriāo apoihpō toytose erohse tytinerū poko, emākapotohme. Okynahtao imepỹ 5 miriāo tapoise ropa eya, 10 miriāome atapona. ¹⁷ Morararo, asakoro miriāo apoihpono. Tytinerū tomākapose eya, imepỹ asakoro miriāo tapoise ropa eya. ¹⁸ Yrome mokyro toiro miriāo rokē apoihpō toytose. Nono tahkase eya zonētohme. Mame tošē tinerū tyrise eya moro aka. Tonēse eya. Tukurākase rokē eya.

¹⁹ —Morarame okynahtao esēkō tooehse ropa tytinerū apoise ropa. ²⁰ Mame mokyro 5 miriāo apoihpō tooehse osemazuhme tytinerū ekarose ropa tosemy a. Ynara tykase ynororo eya, “Eneko ke, 5 miriāo mekarose ya. Imepỹ 5 miriāo apoise ropa. Seny, otinerū rahkene, 10 miriāome,” tykase.

²¹ —“Kure myriase rahkene. Ypoetory zae rokē exikety mase,” tykase esemy. “Zae mexiase ymōkomory poko pitiko rokē ahtao. Morara exiryke tuhkehxo ekarōko ase oya. Omōko jesaka. Tākye exiko ymaro,” tykase ynororo.

²² —Morarame ipoetory akorō tooehse, asakoro miriāo apoihpono. Mame ynara tykase ynororo tosemy a, “Asakoro miriāo mekarose ya. Eneko ke imepỹ asakoro miriāo apoise ropa, ipoko jerokuruke,” tykase ynororo.

²³ —Ynara tykase esemy, “Kure mase. Erohketyme nymyry mase. Zae mexiase ymōkomory poko, pitiko rokē ahtao. Morara exiryke tuhkehxo ekarōko ase oya. Omōko jesaka tākye oehtohme ymaro,” tykase ynororo eya.

²⁴ —Morarame ipoetory etyhpymā tooehse roropa, toiro miriāo apoihpono. Ynara tykase ynororo tosemy a, “Tuisa, otinerū ukurākase ymotye kuhse tuaro oexiry waro jexiryke. Orēpyra mase. Imehnō narykatyā epery apoīko mase, anarykara awahtao ro.
²⁵ Naeroro oono jexiryke otinerū ukurākase nono aka. Seny, otinerunu,” tykase ynororo eya.

²⁶ —“To! Popyra mase. Akīme rokē mexiase,” tykase esē eya. “Imehnō narykatyā epery apoiry se jexiry waro mexiase. Otyro puhturu anarykara jahtao imeīpo epery

apoiry ya waro roropa mexiase. ²⁷ Naeroro oty katohme ytinerū onekaropyra mexiahse tineru poko erohketō esemy a. Morara ahtao tomāse pohto ytinerū exiry,” tykase ynororo typoetory a.

Mame imehnomo a ynara tykase esemy, ²⁸ “Mose wino ytinerū apoitoko, ekarotohme ropa 10 miriāo esemy a. ²⁹ Ynara exiryke, tykyryryke exiketomo a itamurumehxo ekarōko ase ykyryry poko toerohse exiryke, tuhkehxo tymōkomoke aehtohme. Yrome imepyny tymōkomoke pyra ahtao ewinoino ikyryry ipuxihkāko ropa ase erohpyra exiryke. ³⁰ Mose ypoetory oty me kure hnae? Ematoko jarānaka, ikohmamyhpyry panō aka. Moroto xitāko mana, kui kui āko roropa mana,” tykase ynororo.

Seropōkō apiakatoh poko sero etyhpury po

³¹ —Mokyro sā Kapu ae Ayhtohpyry omipona pyra aexihpyry exīko mana. Tuisa konōtome exīko Kapu ae Ayhtohpyry mana. Ritonōpo nenyohyā maro porohnōko mana typorohtoh pona. ³² Mame ēpataka oximōnōko seropōkō emero porehme mana. Mame toto apiakāko mana kaneru tō esemy a toky apiakary samo. Xia kaneru tomo, mya poti tomo. Mokaro apiakary sā typoetory apiakāko mana. ³³ Mame tapotunuru wino tynymenekatyā rīko ynororo mana, typoetory me nymyry toto exiryke, tymaro toto ehtohme. Yrome imehnō typoozery wino tyrīko mana typoetory me pyra toto exiryke. ³⁴ Morarame ynara āko mā typoetory tomo a, “Osehtoko. Kure matose. Papa nymenekatyā me matose. Osehtoko xiaro jesaka. Oesarykōme jesary tyrise ya moimoro, senohne ritopōpyry poe ro, nono ritopōpyry poe ro. ³⁵ Ynara exiryke, omise exiase. Mame tōsē mekaratose ya. Tuna se exiase. Mame tuna mekaratose ya jokurume. Katonōme exiase. Mame atapyīkō taka weahmatose. ³⁶ Tupoke pyra exiase. Mame upo mekaratose ya jupōme. Kure pyra exiase. Mame ypyno mexiatose. Āpuruhpyry tao exiase. Mame āpuruhpyry taka mytoatose jenese ymaro oturuse,” āko mā ynororo eya xine.

³⁷ —Morarame ynara āko ipoetory tō eya, “Tuisa, otokohxohko omise awahtao tōsē ynanekaroase oya? Otara ahtao roropahxohko tuna se awahtao tuna ynanekaroase oya ōkurume? ³⁸ Otara ahtao roropa katonōme awahtao yna tapyī taka yna oeahmase? Otara ahtao roropa tupoke pyra awahtao oupō ynanekaroase oya? ³⁹ Otara ahtao kure pyra mexiase? Otara ahtao roropa āpuruhpyry tao awahtao oenese ynanytoahse?”

⁴⁰ —Mame ynara āko mā tuisa konōto oya xine, “Etatoko pahne, ypoetory tō jako rōtōme mana. Mame jakorō tō etuarimaketō, kure tyrise oya xine ahtao, kure kyriatose roropa,” āko ynororo oya xine mana.

⁴¹ —Mame imoihmākomo a roropa typoozery wino exiketomo a roropa ynara āko mana, “Mya ytotoke. Ritonōpo ozehno xine mana. Apotoimo htaka ytōko matose. Moro apotoimo tyrise Ritonōpo a joroko tamuru wānohtohme, inenyohyā wānohtohme roropa, enara. ⁴² Omise jahtao jotuhmara myhe mexiatose. Tuna se jahtao roropa tuna onekaropyra mexiatose. ⁴³ Katonōme jahtao roropa ypoko enupunara mexiatose. Tupoke pyra jahtao jupō onekaropyra mexiatose. Kure pyra jahtao, āpuruhpyry tao jahtao roropa enupunara myhe mexiatose ypoko,” āko mana.

⁴⁴ —Morara kary etaryke tyya xine ynara āko mā toto eya, “Otara ahtaohxo ke yna oenease roropa omise? Otara ahtao roropa tuna se mexiase? Otara ahtao roropa katonōme mexiase? Otara ahtao roropa tupoke pyra mexiase? Otara ahtao kure pyra roropa mexiase? Otara ahtao āpuruhpyry tao roropa mexiase? Otara ahtao ākorehmara ynanexiahse?” āko mā toto, ekaropōko.

⁴⁵ —Morarame ynara āko tuisa konōto eya xine mana, “Etatoko pahne, imehnō poko enupunara mexiatosene, aetuarimarykohtao. Toto pyno pyra mexiatosene. Toto anakorehmara roropa mexiatosene. Morara exiryke, jakorehmara mexiatosene,” āko ynororo eya xine mana.

⁴⁶ —Morarame mokaro aropōko mana, apotoimo htaka, jūme toto etuarimatohme. Yrome mokaro rokē kurākō jūme orihpyme exīko toh mana Ritonōpo maro, tykase ynororo eya xine.

26

*Juteu tō atamorepatopōpyry Jezu apoiry poko**(Mak 14.1-2; Ruk 22.1-2; Jo 11.45-53)*

¹ Morarame moro poko, imoihmākō tamorepakehse ahtao Jezu a, ynara tykase ynororo typoetory tomo a,

² —Zuaro matose. Asakoro tōmehse ahtao otuhtoh konōto exīko mana, Paxikoame. Mame Kapu ae Ayhtohpyry apoiko mā toto. Wewe pokona exixihmapōko mā toto, tykase Jezu.

³ Morarame Ritonōpo maro oturuketō tuisary tō tōximōse juteu tō tamuxiry tō maro. Kaipa tapyi konōto nae kynexine. Morara exiryke moro taka tōximōse toto. Ritonōpo maro oturuketō tamuxiry Kaipa kynexine. ⁴ Mame tātamorepase toto Jezu apoiry poko tyya xine. Tokare pyra Jezu apoiry se toh kynexine repe, etapapotohme tyya xine.

⁵ Ynara tykase toto,

—Setapapotone. Yrome otuhtoh konōto po ahtao popyra mana. Imoihmākō kyzehno xine exīko mana, tykase toto.

*Jezu popatopōpyry poko Petania po**(Mak 14.3-9; Jo 12.1-8)*

⁶ Morarame Jezu Petania po kynexine, Ximāo tapyi tao. Ximāo ipū imotahpyrỹpyry kynexine. ⁷ Mame mokyro tapyi tao Jezu ahtao nohpo toytose eya. Ixtaratu kurā tarose nohpo a Jezu popatohme. Topu kurā risē ao ixtaratu kynexine, arapaxturu risē ao. Ixtaratu ke pehme topu risē kynexine. Mame ixtaratu ē tuhkohse nohpo a Jezu zuhpokoxi tyritohme Jezu otukuruhtao. Moro ixtaratu tyrise eya Jezu zupuhpyry pona emero. ⁸ Mame moro eneryke tyya xine Jezu poetory tō tohne toehse.

—Oty katoh ixtaratu ahnikāko rokē mose nae? tykase toto tōturupose. ⁹ —Moro ixtaratu tokamose ahtao osepekahtoh tao tuhke tineru apoiry ekarotohme ropa tymōkomokākara a, tykase toto.

¹⁰ Mokaro a nohpo kerekeremary waro Jezu kynexine. Morara exiryke ynara tykase ynororo eya xine,

—Oty katoh mose nohpo kerekeremāko matou? Mose nyrihpyry juhpokoxi kure potu nase ya. ¹¹ Tymōkomokākara mā enahpyra amaro xine. Yrome okynā pyra ase amaro xine. Orihnōko ase. ¹² Morara exiryke joko pomano orihpyra ro jahtao, toorihse jahtao jonētohpo jekepyry pomatoh kuhno. ¹³ Etatoko pahne, emero pata tō poro jomiry poko imehnō amoreparyhtao oya xine mose nyrihpyry mā mya otuotuhponamāko mana. Mame oesahpyo xine roropa morararo mana, otuotuhponamāko mana, wenikehpyra oehtohkōme jūme sē ritopōpyry poko ypokona, tykase Jezu eya xine.

*Jezu ewokatopōpyry poko Juta a**(Mak 14.10-11; Ruk 22.3-6)*

¹⁴ Morarame moroto 12mākō kynexine. Toiro esety Juta Ixikariote kynexine. Mokyro toytose Ritonōpo maro oturuketō tuisary tomo a. ¹⁵ Ynara tykase ynororo toto a,

—Otāto tineru pixo ekarōko matou ya Jezu ekaroryhtao oya xine? tykase ynororo.

Morara kary etaryke tyya xine tineru tokarose eya. 30me tineru tokarose eya.

¹⁶ Moromeīpo Jezu ekarory se toehse Juta eya xine. Morara exiryke tātamorepase ynororo Jezu ekarory poko Jezu ewokary se toexiryke.

*Paxikoe Jezu otuhtopōpyry typoetory tō maro**(Mak 14.12-21; Ruk 22.7-14,21-23; Jo 13.21-30)*

¹⁷ Mame otuhtoh konōto toehse Paxikoame. Moro otuhtoh konōto esety akorō wyi pipahmā ohtopo. Ynara tykase Jezu poetory tō eya,

—Otoko otuhtoh ripōko mah yna a, Paxikoame? tykase toto eya.

¹⁸ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Pata pona oytorykohtao orutua enēko matose. Ynara kahtoko eya, “Yna amorepane ynara nykā oya, ‘Jytotohpo toehse nase. Morara exiryke ypoetory tō maro Paxikoae otuhnōko ynanase atapyī tao,’ ” kaxiko eya, tykase Jezu typoetory tomo a.

¹⁹ Mame toytose toto Jezu omi poe otuhtoh ritohme Paxikoame.

²⁰ Morarame tykohmāse ahtao typorohse Jezu typoetory tō maro, 12mākō maro, otuhse. ²¹ Mame tōtukurukohtao ynara tykase Jezu eya xine,

—Etatoko pahne, taro toiro ohtaōkō jewokāko mana, tykase ynororo typoetory tomo a.

²² Morara kary etaryke tyya xine toemynyhmase ipoetory tomo. Mame tōturupose toto, atatakominno.

—Onoky? Ywy? tykase toto tōturupose.

²³ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Mose jewokāko nase, ymaro paratu aka wyihpane, tykase ynororo. ²⁴ —Etatoko pahne, Ritonōpo nymeropohpyryae ro orihnōko ase, Ritonōpo omi poe ro. Yrome jetuhxo exīko mā jewokahpono a. Etuarimākohxo mana jewokatamitume. Kurehxo eya exiry enurupyra tokurehse ynororo ahtao. Morara ahtao etuarimara exiry, tykase Jezu typoetory tomo a.

²⁵ Mame ynara tykase Jutu, Jezu ewokahpono,

—Ypoko moturu pāna? tykase, tōturupose.

—ÿ, tykase Jezu eya.

Jezu orihtoh poko wenikehpyra ehtoh poko

(Mak 14.22-26; Ruk 22.15-20; 1 Kor 11.23-25)

²⁶ Mame tōtukurukohtao ro wyi tapoise Jezu a.

—Kure mase Papa. Yna zuru seny onekarohpyry yna a, tykase. Mame wyi tytohtohkase eya typoetory tō punero ekarotohme. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Seny, apoitoko enahtohme oya xine. Upū sero, tykase.

²⁷ Morarame eukuru apoine roropa. Tōturuse ropa Ritonōpo a,

—Kure mase, tykase. Mame typoetory tomo a eukuru tokarose roropa.

—Seny, ētoko, emero porehme. ²⁸ Umunurume sā nase sero. Umunuru kuānōko ase tuhke iirypyrymākō kurākatohme. Umunuru ekuamyryhtao tuhke Ritonōpo poetoryme exīko mā toto jūmāme. ²⁹ Etatoko pahne, uwa eukuru onēzomopyra ase orihpyra ro jahtao. Tyoro ēnōko ase euhkasenano Ritonōpo esao rokene, tykase Jezu eya xine.

³⁰ Morarame toremiase toto Ritonōpo kure exiry poko. Mame toytose toto moro tae ypy pona, Oriwera pona.

Peturu zurutopōpyry Jezu a

(Mak 14.27-31; Ruk 22.31-34; Jo 13.36-38)

³¹ Morarame ynara tykase Jezu typoetory tomo a,

—Sero kohmamyryae ro epāko matose. Jurumekāko matose. Ynara tymerose exiryke Ritonōpo omiryne sero poko, “Kaneru tō esē etapapōko Ritonōpo mana, ekypyā atahpahnōko mana. Sapparahme exīko mā toto,” me tymerose Ritonōpo omiryne.

³² Yrome tōsemāse ropa jahtao, Karirea pona ytōko ase osemazuhme. Moroto jenēko ropa matose, tykase Jezu.

³³ Ynara tykase Peturu Jezu a,

—Orumekara ase jūme. Imehnō orumekāko mā repe emero. Yrome ywy orumekara ase jorikyry ponāmero, tykase Peturu eya.

³⁴ Yrome ynara tykase Jezu Peturu a,

—Etako pahne, sero kohmamyry ae kuratiri etara ro ahtao, “Jezu waro pyra ase, Jezu waro pyra ase,” āko mase oseruao, tykase Jezu eya.

³⁵ Ynara tykase ropa Peturu Jezu a,

—“Awaro pyra ase,” kara ase jūme. Amaro ro jetapary se imehnō ahtao morara kara ase. “Jezu waro pyra ase,” kara ase, tykase Peturu.

Morararo tykase imehnō ipoetory tō emero eya.

*Jezu oturutopõpyry Tummy maro Ketysemane po
(Mak 14.32-42; Ruk 22.39-46)*

³⁶ Morarame toytose Jezu typoetory tõ maro Ketysemane pona. Ynara tykase ynororo typoetory tomo a,

—Taro ehtoko aporo. Mõtona pixo ytoxi aporo Papa maro oturutã aporo, tykase ynororo. ³⁷ Mame tymaro Peturu tarose eya Zepeteu mükuru tõ maro asakoro. Morarame tomuhtapãse Jezu, toemynyhmasse yronymyryme. ³⁸ Ynara tykase ynororo typoetory tomo a,

—Emuhtapãnõko ase yronymyryme. Morara exiryke taro rokẽ ehtoko aporo, toto eneneme, tykase Jezu eya xine.

³⁹ Mame mya pitiko toytose Jezu. Nono pona typorohse ynororo tõpotapoe. Mame ynara tykase ynororo Tummy a,

—Papa kapuaono, emero ritõme mase. Emero zuaro roropa mase. Jorikyry se pyra ase repe. Yrome jorikyry se awahtao õmipona se rokẽ ase, tykase.

⁴⁰ Mame toytose ropa Jezu typoetory tomo a, oseruaõkomo a. Nyhnõko toh kynexine. Mame ynara tykase ynororo Peturu a,

—Owetükõ oneahtopyra matokene? ⁴¹ Nyhpyra ehtoko. Oturutoko Ritonõpo maro oenekunohpyra xine joroko tamuru ehtohme. Õnykyrykõ se pyra matose repe. Yrome jamihme pyra matose, tykase Jezu eya xine.

⁴² Morarame toytose ropa Jezu oturuse ropa Tummy maro,

—Jorikyry se awahtao õmipona se rokẽ ase, tykase ynororo. ⁴³ Mame toeramase ropa ynororo typoetory tomo a. Nyhnõko rokẽ toh kynexine tuetükõ oneahtopyra toexirykõke.

⁴⁴ Mame mya roropa toytose Jezu toiroro oturuse ropa Tummy maro. Osemazuhme tõ-turutopõpyry saaro tõturuse ropa ynororo. ⁴⁵ Mame toeramase ropa ynororo typoetory tomo a. Ynara tykase ynororo,

—Nyhnõko ro matohu? Oseremãko matohu? Enetoko ke. Kapu ae Ayhtohpyry ewokatohpo toehse nase. Seromaroro iirypyrymãkomo a osekarõko mana. ⁴⁶ Owõtoko. Ehmaropa, jewokane enetokose, tykase ynororo.

*Jezu apoitopõpyry juteu tomo a
(Mak 14.43-50; Ruk 22.47-53; Jo 18.3-12)*

⁴⁷ Mame Jezu otururuhtao ro Juta toytose eya, 12mãkõ maronõpo kynexine. Tymaro tuhkãkõ tarose, ajoajohpãkomo, tytapemake exiketomo, tykparuke exiketõ roropa. Juteu tõ tuisary naropotyã tõ kynexine. Ritonõpo maro oturuketõ tuisary naropotyã roropa kynexine. ⁴⁸ Mame eporehkara ro tahtao xine ynara tykase Jezu ewokary se exikety tymarõkomo a, “Etatoko pahne, Jezu maro rokẽ oturũko ase. Eahmãko sã ase, ipohnõko ase. Moro eneryhtao oya xine enetupuhnõko matose. Jezu mokyro. Apoitoko,” tykase Juta eya xine.

⁴⁹ Morarame Jezu a toytose ynororo topohme. Ynara tykase ynororo Jezu a,

—Oehno kã tuisa, tykase taomirose eya. Toahmase roropa eya.

⁵⁰ —Oty kase moehno jepe? Axĩ ke openetatoh poko exiko, tykase Jezu eya.

Mame Jezu tapoise eya xine arotõhme. ⁵¹ Mame Jezu marono a imepỹ tysahkase tytapemã ke. Ritonõpo maro oturuketõ tuisary namoto tysahkase eya. Ipanary rokẽ tysahkase eya. ⁵² Yrome ynara tykase Jezu eya,

—Atapemã tyriko ropa ã aka. Imehnõ tuose oya xine ahtao owotorỹko roropa mã toto. ⁵³ Tuaro pyra ro matohu? Jakorehmananõ se jahtao ekaropory Papa kapuaono a. Mame tuhke kuhse tynenyohntyã enehpory ya jewomananõme. ⁵⁴ Yrome morara ahtao Ritonõpo omipona pyra exiry. Morohne urutõkõ nurutopõpyryae ro mana.

⁵⁵ Mame ynara tykase Jezu imoihmãkomo a,

—Oty katõhme tytapemake moehtou? Tykparuke roropa moehtou? Japoiry se matose zehnoto apoiry samo. Yrome kokoro rokẽ yporotyasene Ritonõpo maro oturutõh

tao. Kokoro rokē amorepato exiasene roropa. Oty katoh pake ro japoipyra mexiatose?
⁵⁶ Yrome serohne exīko mana urutōkō omihpyryae ro, tykase Jezu eya xine.

Morarama ipoetory tō toepase toto. Jezu turumekase eya xine.

Tamuxi tō ēpataka Jezu ehtopōpyry

(Mak 14.53-65; Ruk 22.54-55,63-71; Jo 18.12-14,19-24)

⁵⁷ Morarama Jezu tarose eya xine apoihpōkomo a Ritonōpo maro oturuketō tuisary tapyī taka. Mokyro esety Kaipa kynexine. Kaipa tapyī tao tōximōse juteu tō tamuxiry kynexine, Moeze omihpyry poko imehnō amorepananō maro. ⁵⁸ Ameke rokē Peturu ytōko kynexine toto ekahmāko Ritonōpo maro oturuketō tuisary tapyī taka. Jarao rokē Peturu kynexine aporo eraximāko rokene. Mame jarakapyhpyry aka tomōse ynororo. Soutatu tō maro typorohse ynororo eraximase rokene, Jezu orikyry enese. ⁵⁹ Mame Jezu hxironanō tupise juteu tō tamuxiry tomo a, Ritonōpo maro oturuketō tuisary tomo a roropa. Jezu etapapory se toh kynexine repe. ⁶⁰ Yrome Jezu hxironanō nymyry pyra kynexine. Tuhkākomo a tukuhse repe. Ihxirory se toh kynexine repe. Yrome ajohpe rokē toh kynexine. Morarama etyhpymy orutua tooehse asakoro. ⁶¹ Ynara tykase toto Jezu poko,

—Ynara nase mose ynanetaryme, “Ritonōpo maro oturutoh kararapyry waro ase. Mame imyakā rīko ropa ase oseruao rokē tōmehse ahtao,” nase mosero, tykase toto Jezu poko.

⁶² Mame mokaro omiry etaryke tyya ynara tykase Ritonōpo maro oturuketō tuisary Jezu a,

—Moxiā ohxirōko nase. Otara āko hmah moxiā ezuhnōko? tykase ynororo. ⁶³ Yrome mynyhme rokē Jezu kynexine. Morara exiryke ynara tykase ropa Ritonōpo maro oturuketō tuisary eya,

—Ritonōpo kapuaō kuenetoryko mana. Awānohnōko mana zae pyra j Zukuruhtao oya. Morara exiryke zae yna zuruko. Ritonōpo nymenekahpyry hmahno? Yna kurākaneme? Ritonōpo mūkuru nymyry mahno, tykase ynororo tōturupose.

⁶⁴ —Ywy ase, tykase Jezu. —Yrome etatoko pahne, moromeīpo jenēko ropa matose tuisamehxo jahtao, Papa kapuaō maro. Akuru htoko joepyry ropa enēko matose, tykase ynororo.

⁶⁵ Morara kary etaryke tyya tupō tyxihxihkase Ritonōpo maro oturuketō tuisary a.

—Epo hnae, tykase ynororo. —Epyrypāko rokē mose mana. Ritonōpo mūkurume osekarōko mana. Popyra mose nase ipunaka. Imehnō se pyra sytatose mose hxironeme. Seromaroro aomiry kahpyry metatou. ⁶⁶ Otara āko matou? tykase ynororo.

Ynara tykase toto,

—Iiryppyryme mana. Taorihmaposēme mana, tykase toto.

⁶⁷ Mame ituh tykase toto Jezu ēmyty pona. Typitypipohse roropa toto a. Mame tomarykōke Jezu totapase tyya xine ahtao, ⁶⁸ ynara tykase toto,

—Yna zuruko Ritonōpo nymenekahpyryme awahtao. Onoky opipohno? tykase toto.

“Jezu waro pyra ase,” katopōpyry poko Peturu a

(Mak 14.66-72; Ruk 22.56-62; Jo 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Jarao ro Peturu kynexine, tapyī mykae. Mame morotona toytose Ritonōpo maro oturuketō tuisary namoto, nohpo. Ynara tykase ynororo Peturu a,

—Omororo roropa Jezu maro makene, Karireapō maro, tykase.

⁷⁰ —Arypyra, tykase Peturu toto netaryme. —Otara āko hmahno? Zuaro pyra sātā ase, tykase Peturu. ⁷¹ Mame toytose ropa Peturu jarakapyhpyry eutary aka ropa. Moroto tonese ropa ynororo imepỹ nohpo a. Ynara tykase ynororo orutua kō netaryme,

—Mose roropa Jezu maro nexiase, Nazarepō maro, tykase ynororo.

⁷² —Ajohpe mase, tykase ropa Peturu. —Mokyro waro pyra sātā ase, tykase ropa ynororo.

⁷³ Morarama okynā pitiko ahtao, orutua kō roropa toytose Peturu a.

—Ajohpe pyra, mokyro marōme roropa mase, tykase toto. —Ōmiry etaryke yna a oenetupuhnōko ynanase, tykase toto.

⁷⁴ Mame ynara tykase Peturu eya xine,

—Juānohnōko Ritonōpo mana ajohpe jahtao. Mokyro waro pyra sātā ase, tykase.

Mame morara karyhtao ro kuratiri totase eya. ⁷⁵ Mame tutuarōtase ropa ynororo Jezu omihpyry poko. Ynara katopōpyry poko, “Kuratiri onetara ro awahtao, ‘Jezu waro pyra ase. Jezu waro pyra ase,’ āko mase oseruao,” katopōpyry poko.

Mame tutūtase ropa Peturu. Tyxitase ynororo yronymyryme.

27

Pirato ēpataka Jezu arotopōpyry

(Mak 15.1; Ruk 23.1-2; Jo 18.28-32)

¹ Morarame tōmehse ahtao Ritonōpo maro oturuketō tuisary tō tōturuse juteu tō tamuximehxo exiketō maro Jezu etapary poko tyya xine. Oximōme tōturuse toto Jezu etapary poko etapapory se toexirykōke. ² Mame Jezu tymyhse tyya xine ahtao keti ke, tarose eya xine Pirato a. Kowenatume Pirato kynexine.

Juta osesenatopōpyry poko

(At 1.16-19)

³ Morarame Juta moroto kynexine, Jezu ewokahpono. Jezu etapapory mokaro a waro toehse tahtao toetyorōmary se ropa toehse ynororo repe. Morara exiryke tineru tarose ropa eya Ritonōpo maro oturuketō tuisary tomo a, juteu tō tuisary tomo a roropa. 30me tineru kynexine.

⁴ —Irypyryme ase ahno kurā towokase ya exiryke. Mokyro orihmapory se pyra ase, tykase ynororo eya xine repe. Yrome oty kara toh kynexine.

—Kū omorohko, tykase rokē toto eya.

⁵ Mame moro tineru typhapose rokē Juta a moro taka, Ritonōpo maro oturutoh taka. Mame toytose ynororo toiroro osesenāse.

⁶ Mame moro tineru tanỹse ropa ahtao Ritonōpo maro oturuketō tuisary tomo a ynara tykase toto,

—Sē tineru ahno etapapotamitume nase. Morara exiryke oty rīko sytatou ipoko? Moeze omihpyry omi poe sē onyripyra sytatose Ritonōpo maro oturutoh tinerū maro, tykase toto. ⁷ Morarame oximaro tōtururukohtao tupito topekahse eya xine moro tineru ke. Oripo rihpō esahpyry moro kynexine. Mame katonō ekepyry orihsē zonētohme moro tyrise eya xine. ⁸ Morara exiryke tupito tosehapse toto a Munuhpāme, topekahse exiryke Jezu ewokatamitu ke.

⁹ Morara toehse urutō omihpyryae ro, Jeremia omihpyryae ro. Ynara tykase ynororo pake Ritonōpo omiryryme, “Tineru tapoise eya xine, 30me, Izyraeu tō nekarohpyry, mokyro epehpyryme, mokyro ewokatamitume. ¹⁰ Yrome moro ke tupito topekahse eya xine, oripo rihpō esahpyry topekahse eya xine. Ritonōpo nurutopōpyryae ro,” me tymerose pake Jeremia a.

Jezu oturupotopōpyry Pirato a

(Mak 15.2-5; Ruk 23.3-5; Jo 18.33-38)

¹¹ Morarame Jezu kowenatu ēpataka tooehse ahtao ynara tykase kowenatu eya,

—Juteu tō tuisary mahno? tykase tōturupose.

—Ỹ, ywy ase, tykase Jezu. ¹² Yrome tyhxirory onezuhpyra Jezu toehse tyhxirose tahtao Ritonōpo maro oturuketō tuisary tomo a juteu tō esamo a roropa.

¹³ Morara exiryke ynara tykase Pirato eya,

—Mokaro omiry onetara hma? Ohxirōko toh mana, tykase.

¹⁴ Yrome onezuhzomopyra Jezu toehse ipunaka. Moro eneryke tyya kynosenu-ruhkanē kowenatu tozuhzomopyra Jezu exiryke.

*Jezu ekarotopõpyry aorihtohme**(Mak 15.6-15; Ruk 23.13-25; Jo 18.39-19.16)*

¹⁵ Morarame äpuruþpyry tao tuhke ãmapotyã kynexine. Otuhtoh konõto po rokẽ toirõ tütanoþposene kowenu tuisary. Imoihmãkõ nymenekahpyry rokẽ tütanoþposene Paxikoapo. ¹⁶ Morarame äpuruþpyrytaõ kynexine, esety Parapa. Mokyro waro kynexine imoihmãkomo. ¹⁷ Morarame imoihmãkõ tooehse ahtao ynara tykase Pirato eya xine,

—Onoky sehxo matou? Onoky tütanoþpõko ropa matou ya äpuruþpyry tae? Parapa se matohu? Jezu Kyrixtu se hmatou? Onoky sehxo hmatou orihpyra aehtohme? tykase ynororo eya xine. ¹⁸ Tuaro Pirato kynexine. Jezu zumoxike toexirykõke Jezu tapoise juteu tõ tamuxiry tomo a aorihmapotohme. Moro waro Pirato kynexine.

¹⁹ Morarame kowenatu porohtoh po typorohse Pirato ahtao pape taropose ipyty a ineneryme,

—Mokyro onyryhmapopyra exiko kurãme aexiryke. Ipoko osenehse jẽmehno, tykase ynororo tynio a.

²⁰ Morarame imoihmãkõ tutuarõtanohse Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tomo a, juteu tõ tuisary tomo a roropa. Morara exiryke Parapa tokaropose Pirato a orihpyra aehtohme, Jezu rokẽ orihmapotohme. ²¹ Yrome ynara tykase kowenatu eya xine,

—Onoky tütanoþpory se ropa hmatou orihpyra ehtohme? tykase ropa ynororo eya xine.

—Parapa, tykase toto.

²² —Morara ahtao oty riko ywy Jezu Kyrixtu poko? tykase ropa ynororo eya xine.

—Wewe pokona exixihmapoko, tykase toto oximõme.

²³ Ynara tykase Pirato,

—Oty pokoino? Oty iirypyryme nae? tykase tõturupose ynororo.

Mame tykohtase rokẽ imoihmãkomo,

—Wewe pokona exixihmapoko, tykase toto.

²⁴ Mame mokaro ajoajohpe exiry eneryke tyya, tuna tapoise Pirato a tõsemahtohme imoihmãkõ neneryme. Ynara tykase ynororo,

—Ywy ahtao mose anaorihmapopyra exiry zae se jexiryke. Mose etapary zae pyra ya mana iirypyryme pyra exiryke. Etapary se awahtao xine amarokohko, tykase ynororo eya xine.

²⁵ Mame ynara tykase imoihmãkõ eya,

—ÿ, awãnoþpyra Ritonõpo mana mose etapary poko. Yna rokẽ wãnohnõko Ritonõpo mana, yna poenõ roropa wãnohnõko mana, tykase imoihmãkõ Pirato a.

²⁶ Morara kary etaryke tyya Parapa tokarose eya xine, orihpyra aehtohme. Yrome Jezu typipohpose eya soutatu tomo a. Mame tokarose ynororo rahkẽ wewe pokona exixihmapotohme.

*Jezu eunohtopõpyry poko soutatu tomo a**(Mak 15.16-20; Jo 19.2-3)*

²⁷ Morarame Pirato poetory a Jezu tarose, soutatu tomo a, kowenatu tapyĩ taka, emekase aporo. Moro tao Jezu zomye tõximõse toto, soutatu tomo. ²⁸ Mame Jezu tupokase eya xine kamiraramã ke zupohtotohme ropa tyya xine. ²⁹ Mame parimã sã tyriþpyry omoxino risẽ tyrise zupuþpyry pokona. Mara pitiko tyrise eya xine emahpokoxi tuisame sã Jezu ekarotohme tyya xine. Mame Jezu ãpataka typorohse toto tosekumurukõ po eunohtohme rokẽ tyya xine. Mame ynara tykase toto eya,

—Tuisa, juteu tõ esẽme mase, tykase toto.

³⁰ Mame ituh tykase toto epona, totakurukõ xihpyry ke. Mame mara pitiko tapoise ropa eya xine ipipohtohme tyya xine zupuþpyry pokona. ³¹ Mame Jezu tounohkehse tyya xine ahtao upo kurã touse ropa eya xine. Zupõ ke ro tupohtose ropa eya xine. Mame tarose eya xine rahkene wewe pokona exixihmatohme.

*Exixihmatopõpyry poko wewe pokona**(Mak 15.21-32; Ruk 23.26-43; Jo 19.17-27)*

³² Morarame aytorykohtao orutua tonese eya xine. Xirenepõ mokyro kynexine. Mokyro tapoise eya xine wewe arotohme eya, Jezu exixihmatoh arotohme. ³³ Morarame Jezu exixihmatoh pona toeporehkase toto, Koukota pona. “Upuhpõpo esary,” Koukota kary. ³⁴ Mame kaxiri panõ tokarose eya. Toximase kynexine itunety ke. Morara exiryke tukuhse tyya ahtao ise pyra Jezu kynexine.

³⁵ Mame wewe pokona toxixihmase Jezu rahkene. Mame zuponÿpyry tapiakase toto a tupõkõme. Topu pisarara ke upo esë tymenekase eya xine. ³⁶ Morarame typorohse toto osenuhmase rokene. ³⁷ Morarame Jezu zuhpokoxi ynara tymerose kynexine wewe pokona,

—Jezu mose juteu tõ tuisary, katoh tymerose kynexine. ³⁸ Morarame omatokõ toxixihmase roropa Jezu maro asakoro. Toiro toxixihmase Jezu apotunuru wino. Zakorõ toxixihmase ipoozery wino, enara.

³⁹ Morarame Jezu tounohse osemæ ytoketomo a.

⁴⁰ —Ehë, otoko ahtao Ritonõpo maro oturutoh kararahnõko mahno? Otoko ahtao imyakãmãko ropa mah oseruao rokë tõmehse ahtao? Moro waro awahtao oenupunako roropa. Ritonõpo mûkurume awahtao osepynanohko roropa. Eropa, wewe poe oyhtoko ropa, tykase toto.

⁴¹ Morararo Jezu tounohse Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tomo a, Moeze omihpyry poko imehnõ amorepananomo a, juteu tõ esamo a roropa enara.

⁴² —Imehnõ typynanohse eya repe. Yrome tõsepynanopyry waro pyra mana. Izyraeu tuisaryme tõsekarose ynororo. Ah nyhtono wewe poe. Ayhtory eneryhtao kyya xine enetupuhnõko sytatose. ⁴³ Tosëme Ritonõpo tonetupuhse eya. Ritonõpo mûkurume tõsekarose roropa ynororo. Naeroro seraximatone. Otarãme Ritonõpo ipynanopyry se exiiko mana, nary rokene, tykase toto.

⁴⁴ Morararo Jezu tounohse imaro exixihmatyamo a.

Aorihpõpyry

(Mak 15.33-41; Ruk 23.44-49; Jo 19.28-30)

⁴⁵ Morarame täxiahtao tyarumãkapose Ritonõpo a pata tõ punero. Mame xixi tyhtosehxo ahtao, 3 orame ahtao tõmehse ropa. ⁴⁶ Morarame 3 orame ahtao kui tykase Jezu opore. Ynara tykase ynororo,

—Eri, Eri, rema sapahtani, tykase. Morara kary, “Ritonõpo kapuaono, oty katoh kurumekano?” kary Tummy a.

⁴⁷ Morarame morotõkõ Jezu kui kary etaryke tyya xine ynara tykase toto,

—Metatou, Eria kohmãko mana, tykase toto.

⁴⁸ Mokyro toiro tururume toytose, kaxiri panõ enehse, jehnahpyry enehse. Mame mauru panõ tyrise eya mara pisarara pokona, tuhpasëme. Eukuru aka moro tyrise tyya ahtao tanÿse Jezu mytaka tyritohme, isuhmatohme eya.

⁴⁹ Mame imehnõ ynara tykase,

—Seraximatone. Otarãme Eria oepyry enëko sytatose, ipynanohse, tykase toto.

⁵⁰ Mame kui tykase ropa Jezu ahtao komih tykakehse. Kynorihne.

⁵¹ Morarame apurutoh toexihkase Ritonõpo maro oturutoh tao. Kamisa risë toexihkase kaino zuhkurenaka. Nono roropa kywyhkywyh tykase. Topu konõto roropa toehmose kehko. ⁵² Aorikyhyry tõ ekepyry esary roropa toëtakase. Ritonõpo poetory ekepyry tõsemãse ropa tuhke. ⁵³ Tonëtopõpyrykõ poe toytose toto. Morarame tõsemãse ropa Jezu ahtao Jerusarë pona toytose toto. Moroto tonese toto tuhkãkomo a.

⁵⁴ Morarame soutatu tõ esë moroto kynexine, typoetory tõ maro. Jezu enëko toh kynexine aorikyry eraximãko. Nono kywyhkywyh kary tõkehko eneryke tyya tõserehse ynororo itamurume. Ynara tykase ynororo,

—Ajohpe pyra ro rukuh nexiahse. Mose Ritonõpo mûkurume nymyry nexiahse, tykase ynororo.

⁵⁵ Mame nohpo tō moroto kynexine tuhke amekino rokē enēko. Orihpyra ro Jezu ahtao toytose toto imaro Karirea poe. Takorehmase roropa eya xine Jezu. ⁵⁶ Mokaro esetykō Maria Matarena, imepỹ Maria roropa Tiaku tō eny Joze maro. Zepeteu mūkuru ē roropa moroto kynexine.

Jezu ekepyry zonētopōpyry

(Mak 15.42-47; Ruk 23.50-56; Jo 19.38-42)

⁵⁷ Mame kokonie pukuro Arimateapō toeporehkase. Esety kynexine Joze. Tymōkomoke exikety kynexine ynororo. Jezu poetoryme roropa kynexine. ⁵⁸ Pirato a toytose ynororo Jezu ekepyry ekaropose. Mame aomiry etaryke tyya typoetory tomo a Jezu ekepyry tonehpose tyya, Joze a ekarotohme, zonētohme. ⁵⁹ Naeroro Jezu ekepyry tarose eya, jōtotohme tyya kamisa ke, karimutumā ke, epekahsenā ke. ⁶⁰ Mame tykyryry aka okepy tōmase, topu eutary risē aka. Pake hkopyra moro eutary tahkapose eya topu konōto aka. Morarame moro aka Jezu ekepyry tōmase ahtao tyya, topu parihmā ke okepy ē tapuruse eya. Mame toytose ropa ynororo. ⁶¹ Maria Matarena moroto kynexine imepỹ Maria maro. Kohrame rokē toh kynexine zonētopōpyry enēko rokē toh kynexine.

Zonētopōpyry erase ritopōpyry

⁶² Yrokoko parixeu tō toytose Pirato a Ritonōpo maro oturuketō tuisary tō maro juteu tō oserematohae. ⁶³ Mame ynara tykase toto eya,

—Etako pahne tuisa, mokyro onekunohto nexiase. Orihpyra ro tahtao ynara nase ynanetaryme, “Oseruao tōmehse ahtao ēsemānōko ropa ase,” nase ynororo ynane-taryme. ⁶⁴ Morara exiryke soutatu tō aropoko mokyro ekepyry zonētopōpyry eraxi-matohme. Soutatu tō pyra ahtao otarāme ipoetohpyā ytōko ekepyry ematonanohse. Otarāme imehnō zurūko mā toto. Ynara āko mā toto, “Ÿ, tōsemāse ropa mana,” āko mā toto. Mame morara kary etaryke tyya xine tuhkākō osenekunohnōko mā toto. Popyrahxo exīko mā yna a, tykase toto.

⁶⁵ —Tyritoko, tykase Pirato eya xine. —Zonētopōpyry erase tō tyritoko, tykase ynororo.

⁶⁶ Naeroro toytose toto. Azawa panō tyrise eya xine okepy ē apuhtohme, Jezu ekepyry ematonanopyryino imehnomo a. Mame soutatu tō tyrise moroto eya xine okepy ē eraseme.

28

Ēsemātopōpyry ropa

(Mak 16.1-10; Ruk 24.1-12; Jo 20.1-10)

¹ Mame oserematoh tykohmāse. Mame nomīko ěmepyrayae nohpo tō toytose ekepyry zonētopōpyry enese. Maria Matarena imepỹ Maria maro toytose toto. ² Mame tuaro pyra toto ahtao nono kywyhkywyh tykase jamihme. Mame Ritonōpo nenyokyhpyry tyhtose kapu ae. Jezu ekepyry ětypyry apurutoh tysyryhmase ropa eya. Mame epona typorohse ynororo topu pona. ³ Mokyro eneryhtao nenenehkane sā ezuru kynexine. Zupō roropa karimutume potu kynexine. ⁴ Mame soutatu tō tōserehse itamurume. Tykytyky tykase toto. Mame aorihtyā sā toehse toto. Nono pona toepukase toto.

⁵ Morarame ynara tykase Ritonōpo nenyokyhpyry nohpo tomo a,

—Oserehpyra ehtoko. Jezu zupīko hmatou wewe pokona exixihmahpyry? Zuaro ase. ⁶ Arypyra reh taro nahse. Tōsemāse ropa mana tōmihpyryae ro. Enetoko ke se ao. Esahpyry rokē moro. ⁷ Axī sā ke ytotoke. Ipoetory tō zurutatoko ropa. “Tōsemāse ropa mana. Seromaroro Karirea pona ytōko mana osemazuhme. Moroto enēko ropa matose,” kaxitatoko eya xine, enara rokene. Wenikehpyra ke ehtoko. Jomihpyry ke ekarotoko, tykase Ritonōpo nenyokyhpyry eya xine.

⁸ Morara kary etaryke tyya xine axī toytose toto okepy esahpyry poe. Oserehnōko ro toh kynexine. Yrome tākye kuhse toh kynexine. Tururume toytose toto Jezu poetory tō zuruse. ⁹ Morarame tōseporyse toto Jezu maro.

—Torëtyke pyra ehtoko, tykase Jezu eya xine. Mame eya toytose toto. Ipupuru tapoise toto a.

—Kure mase Tamuxi. Ritonõpo nymenekahpyryme mase. Yna esëme mase, tykase toto.

¹⁰ —Oserehpyra ehtoko, tykase Jezu eya xine. —Ytotoko jakorõ tõ zurutatoko. Enyohtatoko Karirea pona toto ytotohme. Moroto oseparatorõko ropa sytatose toto maro, tykase Jezu eya xine.

Zonëtopõpyry erase nurutopõpyry

¹¹ Morarame nohpo tõ toytose ahtao soutatu tõ roropa toytose okepy esahpyry poe pata pona ropa. Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tõ zuruse toytose toto tynenehpyrykõ poko emero porehme. ¹² Mame Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tõximõse toto juteu tõ tuisary tõ maro tõturutohkome tynyrirykõ poko. Morarame tineru tokarose eya xine soutatu tomo a, pitiko rokë pyra. ¹³ Ynara tykase toto soutatu tomo a,

—Ynara rokë kahtoko imehnomo a, “Ipoetohpyry tomo a ekepyry tomatonanohse tynyhse yna ahtao,” kaxitoko, tykase ynaroro soutatu tomo a. ¹⁴ —Morarame moro poko kowenatu tutuarõtase tahtao imaro oturũko ynanase ozehno xine pyra aehtohme. Morara exiryke torëtyke pyra ehtoko. Yna omipona rokë ehtoko, tykase toto.

¹⁵ Naeroro soutatu tomo a tineru tapoise. Mokaro omihpyry omipona rokë toehse toto. Naeroro seroae ro morara ãko ro juteu tõ mana, “Jezu ekepyry tomatonanohse ipoetohpyry tomo a,” ãko ro toh mana.

Typoetory tomo a Jezu osenepotopõpyry ropa

(Mak 16.14-18; Ruk 24.36-49; Jo 20.19-23; At 1.6-8)

¹⁶ Morarame Jezu poetory tõ toytose Karirea pona, 11mãkomo. Mame ypy pona toeporehkase toto Jezu omipona. ¹⁷ Morarame Jezu tonese moroto eya xine. Mokyro eneryke tyya xine,

—Kure mase, Ritonõpo nymenekahpyryme mase, yna esëme, tykase toto. Yrome toitoine onenetupuhpyra ro toh kynexine. ¹⁸ Morarame typoetory tomo a Jezu toytose tahtao ynara tykase ynororo,

—Emero esëme toehse ase Ritonõpo poe. Kapuaõkõ esëme ase, sero nonopõkõ esëme roropa ase. ¹⁹ Morara exiryke ytotoko emero pata tõ pona. Emero patapõkõ amorepatatoko jomipona toto ehtohme, ypoetoryme toto ehtohme. Mame ëpurihkatoko toto Papa kapuaõ omi poe, Imũkuru omi poe, Zuzenu omi poe, enara. ²⁰ Amorepatoko toto emero jomipona toto ehtohme, ãmorepatopõpyrykõ omipona toto ehtohme. Etatoko pahne, amaro xine ase jũme joepyry ropa ponãmero, tykase Jezu eya xine. Enara.

Maku Zurutopõpyry sero Jezu poko

Sero pape tymerose João Maku a. Toerohse ynororo omi kurã ekarory poko Jezu poko. Tyekyry maro toytose ynororo Panape maro tuhke pata tõ poro, imehnõ amorepase Jezu poko. Peturu maro tãtamorepase ynororo. Naeroro Peturu namorepahpyry tymerose eya pape pokona Jezu nyrihpyry poko.

Sero pape ao kuamorepatorỹko mana Ritonõpo mükurume nymyry Jezu exiry poko. Jamihme kuhse Jezu mana kuakorehmarykõ poko, ãko mana.

João ahno ãpurihkane nurutopõpyry

(Mat 3.1-12; Ruk 3.1-18; Jo 1.19-28)

¹ Sero nase omi kurano Jezu Kyrixtu Ritonõpo mükuru poko. ² Apitoryme ynara tymerose Izaja a Ritonõpo omi poe,

“‘Eneko ke ynaropohpyry,’ ãko Ritonõpo mana.

‘Ytõko mã osemazuhme, oesemary kurãkase.’

³ Opore oturũko mana ona po.

Ynara ãko ynororo mana,

‘Kuesẽkõ esemary tyritoko.

Esemary esemahtotoko sorohme,’ ãko mana,”

katoh tymerose Izaja a pake.

⁴ Morarame mokyro João toeporehkase ona pona ahno esaka pyra, ahno ãpurihkaneme. Mame ynara tykase ynororo,

—Ise awahtao xine oẽpurihkatorỹko ase, Ritonõpo a okurãkatohkõme, oorypyrykõ korokatohme. Yrome oẽpurihkarykõ se pyra ase oorypyrykõ rumekary se pyra awahtao xine, tykase ynororo. ⁵ Morarame emero toytose toto eya, mokã Juteapõkomo, Jerusarẽpõkomo emero. Mame tõpurihkase toto eya Joatão kuaka.

—Popyra ase. Iirypyryme ase, tykase toto tyrypyrykõ tokarose irumekatohme. Morara exiryke tõpurihkase toto João a. ⁶ Mame João zupony okyno hpoty risẽ kynexine kameru hpoty. Imety earyme roropa kynexine okyno pihpyry. Wexixi rokẽ zohme, ano zeni roropa aukurume kynexine. ⁷ Mame ynara tykase João,

—Okomino imepỹ oehnõko mana. Orẽpyra mokyro mana. Imehxo mokyro mana. Ihxitapãnõko ase eponaro toehse jahtao, isãtajã poko jahtao roropa. ⁸ Amarokõ tõpurihkase ya nakuaka repe, yrome mokyro Ritonõpo zuzenu ekarõko mana oya xine, tykase ynororo.

Jezu ãpurihkatopõpyry

(Mat 3.13-17; Ruk 3.21-22; 4.1-13)

⁹ Morarame Jezu tooehse Nazare poe, Karirea poe. Karirea pata tamuru kynexine. Mame Jezu tõpurihkase João a Joatão kuaka. ¹⁰ Towõse ropa ahtao tuna ehpiokoxi, kapu tonese eya xine toepiakase. Mame Ritonõpo zuzenu tyhtose utukuimo panono. Jezu zuhpokoxi typorohse. ¹¹ Morarame Ritonõpo omiry totase eya xine kaino,

—Umükuru nymyry mase, osehxo ywy rahkene. Yzamaro mase, tykase kaino omi inetarykõme.

Jezu kuhtopõpyry joroko tamuru a

(Mat 4.1-11; Ruk 4.1-13)

¹² Morarame tarose Jezu ahno esaka pyra Ritonõpo zuzenu a. ¹³ Moero tuhke tõmehse ynororo 40me.

Mame joroko tamuru tooehse eya. Jezu riry se iirypyryme kynexine repe. Yrome kure rokẽ kynexine ynororo. Onokyro esao rokẽ kynexine moroto.

Morarame Ritonõpo nenyohyã tooehse kapu ae. Jezu takorehmase eya xine rahkene.

Imehnō amorepapatopōpyry Jezu a Karirea po
(Mat 4.12-22; Ruk 4.14-15; 5.1-11)

¹⁴ Morarame āpuruhpyry taka João tōmapose ahtao Erote a, Jezu toytose ropa Karirea pona. Ritonōpo omiry poko imehnō amorepase toytose ynororo.

¹⁵ —Ritonōpo emero se typoetoryme. Seromaroro ah oesēkōme nexino. Oorypyrykō irumekatoko. Aomipona ehtoko, tykase ynororo morotōkomo a.

¹⁶ Morarame toytoryhtao Karirea ikuhpo ehpiuroko Ximāo Peturu enene Jezu, zakorō maro, Ātare maro. Tarāpa emāko toh kynexine nakuaka, kana anŷnōko, kana anŷnanōme toexirykōke.

¹⁷ —Kana anŷnōko matou? Ehmaropa ymaro. Āmorepatorŷko ase imehnō amorepatohme oya xine jenetupuhtohme eya xine, tykase ynororo eya xine.

¹⁸ Mame axī tarāpa tynomose eya xine Jezu maro toytotohkōme. Jezu tokahmase eya xine rahkene.

¹⁹ Morarame moino pitiko Zepeteu mūkuru enene, Tiaku, João, enara. Kanawao toh kynexine. ²⁰ Tarāpa tuīpokary poko toh kynexine. Mame toto eahmane. Mame tumykō tynomose eya xine. Zepeteu tynomose kanawao, ipoetory tō maro. Jezu maro toytose toto.

Jorokohpe aexihpyry poko
(Ruk 4.31-37)

²¹ Morarame Kapanaū pona toytose toto. Mame juteu to oserematohae toto oturutoh taka Jezu tomōse mokaro amorepatohme tyya. ²² Mame tōsenuruhkase toto Jezu omiry etaryke tyya xine.

—To! Orēpyra amorepato mose nase. Moeze omihpyry poko amorepatōkō sā pyra nase. Orēpyra nase, tykase toto. ²³ Morarame jorokohpā tooehse morotona. Toto atamorepatoh taka tomōse ynororo. Ynara tykase ynororo opore,

²⁴ —Oty se hma Jezu, Nazarepohno? Yna enahkapory se hmahno? Awaro ase. Ritonōpo mūkurume oexiry waro ase. Inenehpohpyry kurāme mase, tykase jorokohpā Jezu a opore.

²⁵ Mame joroko tyenonohse eya,

—Mynyhme exiko. Otūtako ropa mokyro ae. Jūme irumekako ropa, tykase Jezu eya.

²⁶ Morarame jorokohpā tōsētorimase. Kui tykase ynororo opore. Morarame tutūtase ropa joroko mokyro ae. ²⁷ Mame tōsenuruhkase morotaōkō emero.

—Enēko matose tyoro inamorepatary. Orēpyra mana. Joroko tō tūtanohpory ropa waro roropa ynororo, tykase toto oxime rokene.

²⁸ Morarame Jezu tokātose moerōkomo a Karireapōkomo a.

Peturu merenoty kurākatopōpyry ropa poko Jezu a
(Mat 8.14-15; Ruk 4.38-39)

²⁹ Morarame juteu tō atamorepatoh tae tutūtase ropa ynororo. Mame Ximāo Ātare maro tytapyīkō taka toytose toto, Tiaku, João, Jezu, enara. ³⁰ Mame Ximāo merenoty kure pyra kynexine oxirohnōko. Tohrame kynexine. Jezu turuse eya xine,

—Kure pyra mose mana, tykase toto eya. ³¹ Morarame kurākara anŷne ropa tomary ke. Axī tōxirohkehse ropa ynororo. Towōse ropa ynororo. Mame tautuhmase toto mokyro a, kuranōpokara a.

Kurākōkara kurākatopōpyry ropa Jezu a
(Mat 8.16-17; Ruk 4.40-41)

³² Mame kokonie pukuro kurākōkara tarose imehnomo a tuhke Jezu a, toto kurākatohme ropa. Jorokohpākō roropa tarose eya xine. ³³ Kapanaūpōkō roropa tooehse tuhke imoihme. Tapyi eutary pota taka tōximōse toto. ³⁴ Mame kurākōkara tukurākase ropa eya, tuhke. Joroko to tutūtanohtohpose roropa eya mokaro ae. Joroko a sekerekamexipopyra kynexine ynororo, “Awaro ynanase,” karyke eya xine.

Karirea po Jezu ehtopõpyry
(Ruk 4.42-44)

³⁵ Morarame kuratiri etaryhtao towõse ropa Jezu. Tokare pyra toytose ynororo ahno esaka pyra oturuse Ritonõpo maro. ³⁶ Mame okomino Ximão a tokahmase tymarõkõ maro. ³⁷ Mame Jezu tonese ropa tyya xine ahtao ynara tykase toto eya,

—Emero oupiko toh mana, tykase toto eya.

³⁸ Morarame ynara tykase Jezu eya xine,

—Ehmaropa tyorõ pata pona, morotõkõ amorepase Ritonõpo omiry poko. Moro poko oepyase, tykase Jezu.

³⁹ Morarame kÿkÿtone Karirea poro Ritonõpo omiry ekarory poko juteu tõ atamorepa-tohtonõ takuroko. Joroko to tutütanohpose roropa ahno ae eya.

Ipũ imotahpyry kurãkatopõpyry Jezu a
(Mat 8.1-4; Ruk 5.12-16)

⁴⁰ Morarame tupũ motaryke toytose imepyny Jezu a toetuarimaryke. Tosekumuru po typorohse ynororo Jezu ãpataka.

—Ajohpãme sã ynara ãko ase oya, kukurãkako ropa ukurãkary se awahtao. Imepÿ tukurãkase oya exiryke oya tuaro oehno, tykase ynororo Jezu a.

⁴¹ Mame nupunato mokyro eneryke tyya tapose tomary ke.

⁴² —ÿ, okurãkãko ropa ase, tykase Jezu eya. Axĩ ipũ totyhse ropa. Kure ropa toehse ynororo. ⁴³ Morarame ynara tykase Jezu tunukurãkahpyry a,

⁴⁴ —Osekãtopyry ke exiko. Topohme rokẽ ytoko Ritonõpo maro oturukety a. Osenepota eya. Moeze nekaropohpyry ekarota eya, kure rokẽ oehtohme, imehnõ tuarõtatohme roropa okurãkatopõpyry ropa poko, tykase ynororo eya repe.

⁴⁵ Yrome toytory ropahntao tokãtose eya itamurume. Emero tõsekãtose rahkene. Morara exiryke Jezu tokare ytoytosaromepyra toehse pata tõ pona. Ahno esao pyra rokẽ ynororo ehse. Mame patapõkõ tuhke toytose eya.

2

Pakaihkapÿ kurãkatopõpyry ropa Jezu a
(Mat 9.1-8; Ruk 5.17-26)

¹ Morotoino toytose ropa Jezu Kapanau pona. Mame imehnõ tõturuse ipoko. Ynara tykase toto,

—Tooehse ropa Jezu mana tytapyĩ taka, tykase toto ipoko. ² Mame morotona tooehse toto imoihme. Tapyi typehkase eya xine. Tapyi eutary pota tao tõximõse toto. Morarame tamorepase toto Jezu a Ritonõpo omiry poko. ³ Morarame pakaihkapÿ tonehse imehnomo a Jezu a ikurãkatohme ropa. Asakoropane kynexine enehnanomo. ⁴ Yrome omõsaromepyra toh kynexine ahno tuhke exiryke. Morarame tapyi mypatarãnaka tõnuhse toto. Tapyi tytiapose eya xine Jezu etonie. Mame kurãkara tonyhtose eya xine moro ae etueh maro Jezu myhtokoxi.

⁵ —Kurãkatõ mokyro, tykase toto tukurohtao xine. Mame toto kurohtao tonetuputyry waro Jezu kynexine. Mame ynara tykase ynororo kurãkara a,

—Aimo, oorypyry korokãko ase, tykase ynororo eya.

⁶ Moroto Moeze nymerohpyry poko amorepatõkõ kynexine, typorohse. Tohne toehse toto Jezu omiry etaryke tyya xine.

⁷ —To! Morara kary popyra mana. Ritonõpo poenohnõko rokẽ mose mana. Ritonõpo rokẽ popÿ rypyry korokary waro mana, tykase toto. Jezu kerekeremãko toh kynexine tukurohtao xine.

⁸ Yrome Jezu tuaro kynexine. Tykerekeremary tonetupuhse eya.

—Oty katoh ykerekeremãko matou okurohtao xihne? tykase ynororo eya xine. — Ywy ase Kapu ae Ayhtohpyry. ⁹ Iirypyrymãkõ rypyry korokary waro ase. Kurãkõkara kurãkary waro roropa ase. ¹⁰ Naeroro mose kurãkãko ropa ase, iirypyrymãkõ rypyry korokary waro jexiry waro oehtohkõme, tykase ynororo eya xine.

Mame ynara tykase pakaihkapyny a ynororo,

¹¹ —Tukurākase ropa mase. Owōko ropa. Oetueh aroko ropa atapyī taka, tykase ynororo eya.

¹² Mame kuranōpokara towōse ropa totueh tapoe. Totueh tarose ropa eya. Mame tutūtase ropa ynororo tapyi tae imoihmākō neneryme. Mame tōsenuruhkase toto.

—To! tykase toto. —Kure Ritonōpo imehtiko. Mosero panō onenepitopyra sytatose, tykase toto.

Rewi eahmatopōpyry Jezu a tymaro aytotohme

(*Mat 9.9-13; Ruk 5.27-32*)

¹³ Morarame tutūtase ropa Jezu. Ikuhpo ehpikoxi toytose ynororo. Moroto ahno imoihme Jezu zomye toehse toto. Mame tamorepase toto eya. ¹⁴ Morarame mōpozakoxi toytose tahtao Rewi tonese eya, Aupeu mūkuru. Kohrame ynororo kynexine kowenu tinerū apoitoh tao.

—Ymaro eropa, ypoetoryme, tykase Jezu eya.

Mame toytose ynororo imaro. ¹⁵ Morarame Rewi tapyi taka toytose Jezu. Typorohse ynororo meza myhtokoxi. Tuhke kowenu tinerū apoinanō moroto kynexine. Mokaro maro, Jezu typorohse. Ipoetory tō roropa imaro typorohse. Iirypyrymākō roropa moroto kynexine tuhke. ¹⁶ Morarame moroto Moeze nymerohpyry poko amorepatōkō kynexine, parixeu tō maro. Jezu otukuru tonese toto a iirypyrymākō maro, kowenu tinerū apoinanō maro. Ynara tykase toto Jezu poetory tomo a,

—Oty katoh oesēkō otuhnōko hnae kowenu tinerū apoinanō maro iirypyrymākō maro? tykase toto tōturupose.

¹⁷ Morarame toto omiry totase Jezu a. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Kurākō topinopyry se pyra mā toto, kure toexirykōke. Kurākōkara rokē topinopyrykō se mā toto. Morararo kurākō kurākase pyra oepyase. Iirypyrymākō rokē kurākase oepyase, Ritonōpo omipona toto ehtohme, tykase Jezu eya xine.

Amotyryae rokē otuhtoh poko

(*Mat 9.14-17; Ruk 5.33-39*)

¹⁸ Morarame João poetory tō amotyryae rokē otuhse toto Ritonōpo maro tōtururukōke. Parixeu tō roropa amotyryae roropa otuhse toto juteu tamuru omipona toehtohkōme. Morarame imehnō toytose Jezu a oturupose. Ynara tykase toto eya,

—João poetory tō amotyryae rokē otuhnōko. Parixeu poetory tō roropa otuhnōko amotyryae rokene. Oty kahtohme hkoh opoetory tō rokē tuenikaroro otuhnōko nae kokoro rokene? tykase toto, tōturupose Jezu a.

¹⁹ Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Toipe tosēkō maro toexirykōke, ymaro toexirykōke tuenikaroro rokē otuhnōko nase toto. ²⁰ Imēīpo mā emynyhmāko mā toto tymaro xine pyra toehse jahtao. Morara ahtao rokē amotyryae rokē otuhnōko mā toto toemynyhmarykōke, tykase Jezu eya xine.

²¹ —Upo pakato toexihkase ahtao, kamisa kasenato ke pyra, ipanō ke rokē ixixīnōko ropa sytatose. Kamisa kasenato ke typitahmase ahtao exihkāko ropa mana itamurumehxo. (Naeroro atamurukō omihpyry maro jomiry onoximara ehtoko. Atae pyra mā jomiry atamurukō omihpyry maro.) ²² Morararo eukuru ěme okyno pihpyry tyrise ahtao. Mame eukuru tyrisenā onyripyra sytatose pakato ětypyry aka. Tyrise eukuru kasenato zaka ahtao ehmōko mana pakatome exiryke. Mame eukuru ekuānōko mana atahnikāko. Eukuru ě roropa atahnikāko. Māpyra eukuru ě tyrisenā aka eukuru tyrisenā tyrise ahtao atahnikara mana asakororo eukuru, eny, enara. (Moro sā ynekarohpyry ěme matose tyrisenā sā toehse awahtao xine,) tykase Jezu eya xine.

Oserematoh esēme Jezu ehtoh poko

(*Mat 12.1-8; Ruk 6.1-5*)

²³ Morarame oserematohae Jezu toytose tupito rānakuroko, typoetory tō maro. Tiriiku rānaka toytorykohtao ipoetory tomo a tiriiku tytahkase omise toexirykōke.

Toipe juteu tō pake. “Ematonanohnōko mase,” kara toto imepỹ tupi po tonahsẽ apoiryhtao omise exikety a enahtohme. ²⁴ Moro eneryke tyya xine ynara tykase parixeu tō Jezu a,

—Eneko ke! Oty katohmehko moxiã tiriiku poko erohnōko nae? Popyra mana. Pake Ritonōpo omi poe ynara tymerose Moeze a pape pokona, “Erohpyra ehtoko oserematohae,” me tymerose pake, tykase parixeu tomo.

²⁵ Morarame Jezu a tozuhse toto. Ynara tykase ynororo,

—Pape imerohpyry onenepitopyra hmatou Tawi ehtopōpyry poko, typoetory tō maro omise toto ahtao? ²⁶ Ritonōpo maro oturutoh taka tomōse ynororo typoetory to maro Ritonōpo zuru pokona. Apiata moro tapyi eraseme kynexine. Ritonōpo nukurākapohpyry rokẽ kynexine, tymaro oturuketō zurume. Moro tohse Tawi a omise toexiryke. Tawi Ritonōpo maro oturuketō maro pyra kynexine repe. Yrome moro wyi tohse eya. Tymarōkō tupase roropa eya. (Mame moro wyi enahxīpo Tawi tomo a, “Popyra matose,” kara Ritonōpo kynexine eya xine. Morara ahtao oty katoh ypoetory tō hxirōko matou?) ²⁷ Mame ynara tykase Jezu parixeu tomo a,

—Oserematoh tyrise Ritonōpo a kuoserematohkōme. Yrome sero nonopōkō tyrise eya oserematohme rokẽ pyra. ²⁸ Ywy ase oserematoh esẽme, oserematoh rihpōme jexiryke, Kapu ae Ayhtohpyryme jexiryke, tykase Jezu eya xine.

3

Aosemahmirihmahpyry kurākatopōpyry ropa poko

(*Mat 12.9-14; Ruk 6.6-11*)

¹ Morotoino juteu tō atamorepatoh taka Jezu toytose ropa. Moroto aosemahmirihmahpyry kynexine. ² Morarame parixeu tō Jezu enẽko toh kynexine aehxirotohme repe.

—Otarāme kurākara kurākāko ropa mana oserematohae, tykase toto. ³ Mame Jezu tōturuse aosemahmirihmahpyry a. Ynara tykase ynororo eya,

⁴ —Aimo, osehko irānaka, tykase eya. Mame tonenanomo a ynara tykase ynororo,

—Oty kurehxo oya xine oserematohae nae? Kure ehtopo? Popyra ehtopo? Oty oya xine kurehxo oserematohae nae? Kurākara kurākatoh ropa? Imepỹ etapatopo? Oty pake tyripose oserematohae Moeze a Ritonōpo omi poe? tykase Jezu, tōturupose eya xine.

Yrome onezuhpyra toh kynexine. ⁵ Mame tākye pyra Jezu tōsenuhmase. Tomyẽkō tonese eya. Tohne roropa kynexine tohse otato pyra toto exiryke. Mame kurākara a ynara tykase ynororo,

—Oemary anỹko, tykase eya ynororo. Mame tātaporamase ynororo. Emary osepune tohse ropa. ⁶ Morarame parixeu tō tutūtase ropa moro tae. Morarame tōximōse toto, Erote epe tō maro, Jezu poko tōturutohkōme, Jezu etapary se toexirykōke.

Imoihmākō poko ikuhpo ehpio

⁷ Morotoino toytose ropa Jezu typoetory tō maro ikuhpo pona, Karirea pona. Mame tokahmase ynororo imoihmākomo a Karireapōkomo a, Juteapōkomo a, ⁸ Jerusarēpōkomo a, Itumeapōkomo a, Joatāo moinōkomo a, Tiropōkomo a, Xitōpōkomo a, enara. Tokahmase ynororo imoihmākomo a. ⁹ Inukurākatary enery se toexirykōke toytose toto, tuhke tukurākase kurākōkara eya exiryke. ¹⁰ Morara exiryke epuepurohmāko toh kynexine kurākōkara Jezu apotohme tyya xine. Mame kanawa tohpikẽ tonehpose typoetory tomo a tōtyritohme, tykorōmaryino imoihmākomo a. ¹¹ Morarame jorokohpākō Jezu eneryhtao, toepukase toto ēpataka,

—Ritonōpo mūkuru nymyry mase, tykase toto. Kui tykase roropa toto.

¹² Mame turuse toto Jezu a.

—Jekaropyra ehtoko, tykase ynororo eya xine.

Orutua kō menekatoopōpyry Jezu a 12me tymaro toto ytotohme

(*Mat 10.1-4; Ruk 6.12-16*)

¹³ Morarame toytose ynororo ppy pona. Tÿpenery tō rokē tarose eya. ¹⁴ Moroto tymenekase toto eya 12me tymaro toto ytotohme.

—Amarokō tymenekase ya ymaro oytotohkōme, tykase ynororo eya xine. — Ynenyokyrime roropa matose exīko Ritonōpo omiry ekarotohme imehno a. ¹⁵ Yjमितunuru ekarōko ase oya xine joroko to tūtanohpotohme oya xine imehnō ae, tykase ynororo eya xine.

¹⁶ Ynara toh kynexine, Ximāo. Mokyro tosehpase ropa Peturume Jezu a. ¹⁷ Zepeteu poenō kynexine. Tiaku, João, enara toh kynexine. Konomerume tosehpase roropa toto Jezu a. ¹⁸ Imehnō roropa moroto kynexine, Ātare, Firipe, Patoromeu, Mateu, Tome, Tiaku. Aupeu mūkuru kynexine ynororo, Tateu maro, imepÿ Ximāo roropa. Juteu tō esary pynoto kynexine ynororo te, ¹⁹ Juta Ixikariote. Tosē ewokaḥpō ynoro kynexine. Enara tymenekase toh kynexine Jezu a typoetoryme.

Peuzepu poko

(Mat 12.22-32; Ruk 11.14-23; 12.10)

²⁰ Morarame Jezu toytose ropa ahtao tytapyī taka tuhke ahno moroto kynexine tōximōse. Morara exiryke otuḥpyra kynexine ynororo. ²¹ Mame morara aexiry totase epe tomo a. Morara exiryke tooehse toto morotona Jezu poko.

—Otarāme rowotāko mana, tykase toto ipoko repe.

²² Morarame Moeze omihpyry warōkō, Jerusarē poe aehtyā ynara tykase toto ipoko, —Jorokohpe mana, Peuzepuhpe, tykase toto Jezu poko. (Peuzepu joroko tamuru esety akorony.)

—Joroko tamuru poe joroko tō tūtanohpōko mana ahno ae, tykase imehnō roropa ipoko.

²³ Morarame Jezu a imoihmākō tykohmase tyya, toto amorepatohme. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Otātohxō joroko tō na etūtanohpōko ropa nah oxime? Imepÿ joroko onutūtanohposaromepyra imepÿ joroko mana ynaroḥnōme toexirykōke. ²⁴ Morararo pata tamurupōkō oseosetaparyhtaō, osenahkāko rokē mā toto. ²⁵ Tapyitaōkō roropa osetaparyhtaō, osenahkāko rokē toto. ²⁶ Morararo joroko tamuru joroko tō maro osetaparyhtaō okynā pyra osenahkāko mā toto oxime toexirykōke.

²⁷ —Etatoko pahne, jamitu tapyī taka omōsaromepyra imepÿ mana ematonase, ešē jamihme exiryke. Yrome tapyi ešē tymyhse ahtao rokē, imōkomory ematonanohno mana ešē tymyhse exiryke sā rokene. (Morararo joroko tamuru tymyhse ahtao rokē joroko tō tūtāko ropa sā mana.)

²⁸ —Ynara kary se ase oya xine, emero oorypyrykō korokāko Ritonōpo mana. ²⁹ Tykerekematopōpyry korokāko roropa mana. Toiro rokē onykorokara ekurehnōko mana. Tuzenu kerekematopōpyry onykorokara mana jūme. Ehxirokeḥpyra Zuzenu kerekemahpōkō mana. Etuarimakeḥpyra roropa toh mana jūme.

³⁰ Morara tykase Jezu typoko, “Jorokohpe nase,” tykase mokaro exiryke.

Jezu eny, zakorō tomo, enara

(Mat 12.46-50; Ruk 8.19-21)

³¹ Morarame Jezu ē tooehse zakorō tō maro. Jezu maro tōtururu se toh kynexine repe. Yrome omōpyra toh kynexine tapyi taka. Jarānao rokē toh kynexine. ³² Jezu zomye ahno typorohse kynexine imoihme. Ynara tykase toto eya,

—Asa oya kynako. Moky reh oeraximāko jarānao, ākorō tō maro, tykase toto eya.

³³ Yrome ynara tykase Jezu eya xine, —Onoky aja mokyro? Onokā jakorō tō mokaro? tykase. ³⁴ Tomyēkō eneryme ynara tykase ynororo,

—Tarōkō ajame toh mana, jakorō tōme roropa mā toto. ³⁵ Ynara exiryke, Ritonōpo omipona exiketō wekyryme mā toto, jakorōme, worryxiryme, ajame, enara, tykase ynororo eya xine.

4

Otyro puhturu arykane
(*Mat 13.1-9; Ruk 8.4-8*)

¹ Morotoino tamorepase ropa toto Jezu a ikuhpo ehpio. Ahno imoihme exiryke tōtyrise ynororo kanawa tohpikē aka. Typorohse ynororo kanawa aka. ² Moroto ahno tuhke tuna ehpio. Mame Ritonōpo omiry enetupuhtoh poko tamorepase toto eya. Ynara tykase ynororo,

³ —Etatoko pahne, otyro puhturu arykane toytose. Sapararahme ipuhturu pahne sã mana ahtatohme. ⁴ Osema taka ipuhturu ohpahñōko roropa sã mana. Moroto torō tō enahnōko sã mana osema tao exiryke. ⁵ Topuxikiri htaka roropa ohpahñōko sã ipuhturu mana. Moroto ēxihtãko sã mã repe, nono pitiko nae exiryke. ⁶ Yrome xixi tutūtase ahtao, axī aremãñōko mana. Orihnōko ropa axiny. Tymise pitiko toehse repe. Yrome ahtara ekurehnōko mana. ⁷ Mame ātaryka htaka roropa ipuhturu ohpahñōko sã roropa mana. Morararo ātarykahmã eīko. Ahtara ekurehnōko roropa mana ātaryka htao toexiryke. ⁸ Mame nono kurã pona ohpahñōko roropa ipuhturu mana. Moroto ahtãko kure mana otyro zamaro nono exiryke. Kure ekutãko mana. Kure eperytãko roropa mana. Tuhke eperytãko mana, tykase Jezu eya xine.

⁹ Morarame ynara tykase ynororo eya xine,

—Otatohxo awahtao xine menetupuhtory, metatory roropa, tykase Jezu eya xine.

Jezu namorepatopōpyry poko
(*Mat 13.10-17; Ruk 8.9-10*)

¹⁰ Moromeīpo ipoetory tō tōturupose Jezu a ahno amereh tykase ahtao. Ynara tykase toto,

—Oty poko hkoh moturuno ynanetaryme? Onenetupuhpyrahme sã ynanakene, tykase toto, tōturupose.

¹¹ —Arypyra, Ritonōpo omiry poko oturūko akene oya xine, Ritonōpo enetupuhtohme oya xine oesēkōme. Ynekarohpyry tupime mã onenetupuhpynomo a. ¹² Naeroro, “Etãko toh mã repe. Yrome jomiry onenetupuhpyra mã toto.

Enēko roropa mã toto. Yrome zuaro pyra sã mã toto,

tyrypyrykō onurumekara toexirykōke,

Ritonōpo a tyrypyrykō onykorokapopyra roropa toexirykōke,

tykase Jezu typoetory tomo a.

Otyro puhturu arykatopōpyry poko amorepary poko
(*Mat 13.18-23; Ruk 8.11-15*)

¹³ Morarame typoetory tō turuse eya. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Āmorepatopōpyrykō onenetupuhpyra ro oexirykō popyra mana. Sē onenetupuhpyra awahtao xine, imepỹ ke āmoreparykohtao roropa morararo onenetupuhpyra matose.

¹⁴ —Mokyro tỹkyryry puhturu arykane poko sã oturuno. Mokyro sã mã imepyny, Ritonōpo omiry poko urutono. ¹⁵ Mame moro osema taka aohpahtyã sã Ritonōpo omiry etananō mã repe. Mame joroko tamuru oehnōko axiny, Ritonōpo omiry enahse ikurohtaka xine. ¹⁶ Morararo mokaro imehnomo, Ritonōpo omiry etãko roropa toh mã repe. Yrome topuxikiri htaka aohpahtyã sã mokaro mana. Ritonōpo omiry etãko toh mã repe. Atãkyemãko roropa toh mã repe. ¹⁷ Yrome mitara Ritonōpo omiry mã ikurohtao xine ekurehnōko. Ahtara ekurehnōko roropa mana. Morotoino okynã pitiko toehse ahtao, tyhtomarykohtao, tykerekeremarykohtao roropa Ritonōpo omiry pokoino, poremãñōko toh mã rahkene. Urumekãko toh mana. ¹⁸ Mame tyoro roropa ātaryka htaka aohpahtyamo. Moro sã Ritonōpo omiry etananō kurohtao ātaryka samo. Ritonōpo omiry etãko toh mã repe. ¹⁹ Yrome torētyke rokē toto tyorō poko, tytineruke se rokē toehtohkō poko, tymōkomoke se toehtohkō poko roropa. Ritonōpo omiry emãpyra ikurohtao xine, ekurehnōko ātaryka htaka aohpahtyã samo. ²⁰ Yrome mokaro mã nono

kurã pona arykahpyry samo. Ritonõpo omiry etaryhtao tyya xine jamaro toh mana. Emãnõko roropa ikurohtao xine mana, aomipona toto exiryke. Ehmataõtãko sã roropa ikurohtao xine mana. Mãsa rokẽ pyra Ritonõpo omipona exiko toh mana, tykase Jezu eya xine.

Saerehkatoh poko
(Ruk 8.16-18)

²¹ Morarame ynara tykase ropa Jezu eya xine,

—Kasana mitaka nãparina onyripyra exino mana. Zara zopikoxi onyripyra roropa exino mana. Esaka rokẽ tyriko exino mana saerehkatohme. Emero zeipõko mana.

²² Moro sã emero zonëtyã enepõko ropa Ritonõpo mana. Emero enepynÿpotõ enepõko ropa mana. ²³ Otato awahtao xine menetupuhatory, tykase ynororo eya xine.

²⁴ Morarame tõturuse ropa ynororo,

—Jomiry etãko matose repe, jomipona ehtoko. Otato awahtao xine atamorepãko matose kure, tuhkehxo apoiko matose. ²⁵ Morararo otato awahtao xine, itamurumehxo otuarõtanohtoryko Ritonõpo mana. Yrome otato pyra awahtao xine, ãmorepatopõpyrykõ poko wenikehnõko matose emero porehme.

Otyro puhturu ahtary poko

²⁶ Morarame ynara tykase ropa Jezu,

—Ritonõpo tuisame exiry otyro puhturu arykane sã mana. Mame otyro puhturu arykãko sã mana tupito pona. ²⁷ Mame tuenikaroro exiko mana. Okynã pixo toehse ahtao ipuhturu ãxihtãko mana, ahtãko roropa mana onenepyra ahtao. ²⁸ Nono rokẽ ãxihtanohpõko mana. Morarame ekutãko mana. Mame eperytãko mã rahkene. ²⁹ Mame otyro toehkehse ahtao tupito esë atarypokety sã tuhme tahkãko mana, isapakamyryke.

Moxitatu puhturu ehtopõpyry poko
(Mat 13.31-32,34; Ruk 13.18-19)

³⁰ —Moro sã matose Ritonõpo tupime. Oty sã ropa Ritonõpo tuisame exiry? ³¹ Otyro sã mana. Moxitatu samo. Ipuhturu pisarara repe. ³² Yrome tarykase ahtao ahtãko zumo. Amorihtãko. Torõ to esaryme amoriry exiko mana.

³³ Mame tuhke turuse toto, “Ynara sã Ritonõpo tuisame exiry,” katoth poko turuse toto enetupuhthome eya xine. ³⁴ Imoihmãkõ maro tahtao enetupuhthoh rokẽ tokarose eya. Mame typoetory maro tahtao enetupuhthoh poko tutuarõmase ropa toto.

Tyryrykane mynyhpãkatopõpyry poko Jezu a
(Mat 8.23-27; Ruk 8.22-25)

³⁵ Morarame tykohmãse ahtao,

—Ehmaropa ikuhpo mõpozakoxi, tykase Jezu typoetory tomo a. ³⁶ Morarame imoihmãkõ enyokryhtao tyya xine tõtyrise toto kanawaka, Jezu arothome kanawae. Imepÿ kanawa roropa ãkapo toytose. ³⁷ Morarame tyryry tykase itamurume. Tyryry karyhtao saporarah tykase pohkane kanawa pokona. Kanawa nerymary se toehse pohkane. ³⁸ Jezu nyhnõko kynexine kanawa ätykyo. Zupuhpyry tapõke kynexine.

—Tuisa, yna pyno pyra hma? Nerÿko reh sytatothse, tykase toto eya.

³⁹ Mame typakase ropa Jezu. Tyryrykane tymynyhpãkapose eya,

—Omynyhpãko, pohkara exiko, tykase Jezu. Mame tyryry tykakehse, mynytyme konõto rokẽ toehse. ⁴⁰ Mame ynara tykase typoetory tomo a,

—Oty katoth oserehnõko matou? Jenetupuhpyra ro hmatohu? tykase ynororo eya xine.

⁴¹ —To! tykase toto tyya xine tõsenuruhkase toto,

—Mosehxo reh imehxo nahse. Tyryrykane mynyhpãkapono, pohkane roropa mynyhpãkapono, tykase toto oseya rokene.

5

*Jorokohpã kurãkatopõpyry poko Jezu a**(Mat 8.28-34; Ruk 8.26-39)*

¹ Morarame toeporehkase toto Keraza pona, ikuhpo mõpozakoxi. ² Morarame kanawae Jezu towõse. Mame mokyro jorokohpã tooehse okepõpo tõ poe. ³ Moroto okepõpo tõ po esary kynexine. Pake mokyro jorokohpã emyhpopyra ehse. ⁴ Osemazuhme tymytymyhse repe keti ke. Yrome tymyhtoh kurimene risẽ tamohmohse eya.

—Sukurematatose, tykase imehnõ repe. Yrome onukuremasaromepyra toh kynexine. ⁵ Nyhpyra ehse ynororo. Okepõpo tõ poro ytoytose ynororo ypy poro. Kui kakehpyra ehse, topu ke tõtokotokose roropa ynororo. ⁶ Morarame Jezu eneryke tyya, moe ahtao ro tururume toytose ynororo eya. Tosekumuru po typorohse ynororo Jezu õpataka. ⁷ Opore ynara tykase,

—Oty se hma Jezu ya? Ritonõpo kapuaõ mükuru mase, imehxo exikety mükuru. Ajohpãme sã josanumara ke exiko, tykase ynororo opore.

⁸ Osemazuhme Jezu ynara tykase exiryke,

—Mose ae otõtako ropa joroko kahpyry, tykase Jezu exiryke.

⁹ Mame,

—Onoky oesety? tykase ropa Jezu eya.

—Ekuhpõyme yna esety nase, tuhke yna exiryke, tykase ynororo Jezu a.

¹⁰ —Yna onenyohpyra exiko mya, tykase jorokohpã Jezu a.

¹¹ Mame moroto tuhke poinokoimo kynexine otyro õtuhkãko ypy õmory po.

¹² —Yna enyohko yna omõtõhme poinokoimo aka. Ah ynanomõxi, tykase toto otuhparo Jezu a.

¹³ Morarame torekohmaryke tonyohse toto Jezu a. Orutua ae tutõtase ropa toto. Poinokoimo aka tomõse toto, joroko tomo. Morarame tururume toytose toto poinokoimo emero porehme. Tyhtose toto ypy õmory poe nakuaka. Tyneryse toto emero. Asakoro miume tyneryse poinokoimo.

¹⁴ Mame inahpahpõkõ toepase patapõkõ zuruse, pata moinõkõ zuruse roropa. ¹⁵ Morarame tuhke panatase tooehse toto Jezu a osenuhmase. Jorokohpanõpo tonese toto a typorohse. Upo tamuruse eya. Zae oturũko kynexine Jezu maro. Mame tõserehse toto. ¹⁶ Morarame morotõkõ ynara tykase toto mokyro enese aehtyamo a,

—Mose jorokohpanõpo. Joroko tõ tũtanohpo ropa Jezu, tuhke zae. Mame tyneryse poinokoimo tõ emero, tykase toto mokaro a oehsenãkomo a. ¹⁷ Morarame Jezu a ynara tykase poinokoimo esamõpyamo,

—Ytoko ropa oesaka, tykase toto. Otuhparo tonyohse ropa Jezu eya xine tosae xine.

¹⁸ Morarame kanawaka Jezu aotyryhtao, mokyro jorokohpanõpo tõturuse imaro,

—Tuisa, amaro ytoxi ajohpãme samo, tykase ynororo eya repe.

¹⁹ —Arypyra. Atapyĩ taka rokẽ ytoko ropa. Oepe tõ maro oturuta. Kure ke oturuko okurãkatopõpyry ropa poko, opyno jexiry poko roropa, ypoetoryme oexiry poko, enara, tykase Jezu eya.

²⁰ Morarame toytose ropa jorokohpanõpo pata konõto poro, Tekapori poro. Moroto tõturuse ynororo, tukurãkatopõpyry ropa poko. Mame emero tãtãkyemase toto, “Emese kure Jezu mana,” tykase toto.

*Jairu ytõtopõpyry Jezu a**(Mat 9.18-19; Ruk 8.40-42)*

²¹ Morarame tãtakuohse ropa Jezu kanawae mõpozakoxi. Ahno imoihme tooehse ropa eya morotona, ikuhpo ehpiokoxi. ²² Morarame juteu tõ atamorepatoh esẽ tooehse, esety Jairu. Jezu pupuru myhtokoxi typorohse ynororo.

²³ —Tuisa kuakorehmako ajohpãme samo. Jẽxiry orihnõko mana. Ymaro eropa ajohpãme samo. Oemary tyrikose epona aekurãkatõhme ropa, orihpyra aehtõhme, tykase ynororo eya.

²⁴ Mame imaro toytose Jezu. Yrome ahno imoihmākō Jezu maro toytose. Ytopyra sā kynexine tuhke ahno exiryke.

Jezu zupō apotopōpyry nohpo a
(*Mat 9.20-22; Ruk 8.43-48*)

²⁵ Morarame nohpo moroto kynexine munuimohpano. Pakero kure pyra toehse ynororo. 12me jeimamyry taropose kure pyra toexiry poko rokene. ²⁶ Toanahtose eya itamurume. Tuhke opi warōkomo a tukupse roropa repe, yrome epona pyra, kure pyra itamurume exiryke. Tytinerukehse rokene. ²⁷ Jezu ekary totase tyya exiryke, ĩkapo toytose ynororo tuhkākō rātakuroko.

²⁸ —Jezu zupō temuhmaryhtao rokē ya ekurākāko ropa ase, tykase ynororo tukurohtao. ²⁹ Morarame zupō tytemuhmase eya. Axī imunuru tymynyhpāse, kure toehse ropa ynororo. Mame toekurākary ropa waro toehse ynororo. ³⁰ Jezu roropa tunukurākahpyry waro kynexine. Tōsenuhmase ynororo t̄ykakoxi.

—Onoky jupō temuhmano? tykase ynororo.

³¹ Morarame ipoetory tomo a tozuhse. Ynara tykase toto,

—Imoihmākō enēko mase. Epurohpurohmāko rokē toh mana. Oty katoh, “Onoky ytemuhmano?” āko mahno? tykase toh Jezu a repe.

³² Yrome Jezu tōsenuhmase ropa t̄ykakoxi tytemuhmahpō enetohme. ³³ Mame mokyro tōserehse. Tykytyky tykase ynororo tukurākase ropa toexiryke. Jezu ěpataka tooehse. Tosekumuru po typorohse. Emero kure turuse inukurākahpyry a. ³⁴ Morarame ynara tykase Jezu,

—Kuku, jupō mytemuhmano okurākatohme. Kuenetupuhno. Morara exiryke kure ytoko ropa. Tukurākase ropa mase, tykase Jezu eya.

Jairu ěxiry ěsemākatopōpyry ropa Jezu a
(*Mat 9.23-26; Ruk 8.49-56*)

³⁵ Morara karyrohtao Jairu tapyĩ tae tooehse toto.

—Oěxiry norihno. Amorepatō onerekohmara exiko, tykase toto aorikyhpory zummy a.

³⁶ Yrome mokaro otururu totase Jezu a,

—Oserehpyra exiko. Ākorehmary enetupuhko ya, tykase Jezu aorikyhpory zummy a.

³⁷ Morarame typoetory tō rokē tarose eya, Peturu, Tiaku, João, enara rokene. Tiaku akorō João kynexine. ³⁸ Morarame toeporehkase toto Jairu tapyĩ taka. Tuhke ahno moroto kynexine xitaketomo, aorikyhpory hnamonanomo, enara. ³⁹ Morarame tapyi taka tomomyryhtao ynara tykase ynororo eya xine,

—Oty katoh panaikato matou, xitāko? Xitara ehtoko. Mose orihpyra nase. Nyhnōko rokē nase, tykase Jezu eya xine.

⁴⁰ Morarame tounohse eya xine. Mame emero Jezu a tutūtanohpose ropa toto tapyi tae. Jū maro rokē tomōse toto, jummy, jeny, typoetory tō oseruao. Enara toh tomōse aorikyhpory enese. ⁴¹ Morarame emary tapoise Jezu a.

—Tarita kumi, tykase ynororo aomiry ae. “Orymo, owōko ropa,” katopo.

⁴² Morara kaxīpo sā rokē tōsemāse ropa ynororo. Toytoytose ropa ynororo toehsehxo exiryke. 12me ikonopory nae kynexine ynororo. Tākye toehse ropa jū tomo.

⁴³ Morarame ynara tykase Jezu eya xine,

—Jekātopyra ke ehtoko, tykase Jezu eya xine. —Mose kure autuhmatoko, tykase roropa ynororo.

6

Jezu ehtopōpyry Nazare po
(*Mat 13.53-58; Ruk 4.16-30*)

¹ Morotoino Jezu toytose ropa tosaka, Nazare pona, typoetory tō maro. ² Mame juteu tō atamorepatoh taka toytose ynororo oserematohae, ahno amorepatohme tyya. Mame aomiry etananō ynara tykase toto ipoko,

—Otokoino mose tutuarõtase nae? Onoky poe tuaro nae? Onoky poe roropa kurākōkara kurākāko roropa nae? tykase toto.

³—Yrome Jezu waro sytatose. Wewe poko erohkety mosero, Maria mūkuru. Zakorō tō moxiamo, Tiaku, Joze, Juta, Ximão, enara. Aoryxiry tō kymaro xine roropa mana, tykase toto ipoko.

Morara exiryke aomiry etary se pyra toh kynexine. ⁴Mame ynara tykase Jezu eya xine, —Ritonōpo poe urutōkō se imehnō mā repe. Yrome esarypōkō ise pyra mā toto. Jekyry to roropa ise pyra. Itapyītaōkō roropa ise pyra, tykase Jezu eya xine.

⁵Naeroro inukurākatyā kynexine moroto tuhke pyra. Toitoine rokē kurākōkara tapose eya toto ekurākatohme ropa.

⁶—To! Jenetupuhpyrahme sā tarōkō nase, tykase ynororo tyya rokene.

Typoetory tō aropotopōpyry Jezu a, 12mākomo
(Mat 10.5-15; Ruk 9.1-6)

Moraramē pata pisararākō pona toytose ynororo imehnō amorepase. ⁷Mame typoetory tō tykohmase tyya 12me, toto enyohtohme. Asasakoro rokē tonyohse toto eya. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Joroko tō itūtanohtopotatoko ropa ahno ae Ritonōpo omi poe. ⁸Otyro anaropyra ke ytotoko. Tymyxike rokē ytotoko. Wyi anaropyra ke ytotoko, saku tineru eny tytineruke pyra, enara ke ytotoko, tynaroke pyra. ⁹Asapatūkō rokē amurutoko, toiro rokē kamisa amurutoko.

¹⁰—Mame pata pona tooehse awahtao xine, “Jepe, ytapyī taka onyhtokose. Ymaro matose otuhnōko,” karyhtao rokē eya xine imaro xine mytotatose. Moroto rokē mehtatose imepŷ pona oytorykō ponāmero. ¹¹Mame imehnō typataka xine oytorykō se pyra toto ahtao, ōmirykō etary se pyra roropa toto ahtao mepuhsasakatatose oytorykō ropahatao inenerykōme turumekarykō oya xine enetupuhtohme eya xine, tykase Jezu typoetory tō turuse.

¹²Moraramē toytose toto Ritonōpo omiry poko imehnō amorepase.

—Oorypyrykō irumekatoko emero porehme, tykase toto imehnō amoreparyme tyya xine. ¹³Joroko tō tutūtanohtopose roropa eya xine tuhke. Kurākōkara tukurākase roropa eya xine. Zupuhpyrykō pona ikasery panō tyrise eya xine toto kurākatohme ropa.

João ahno ěpurihkane zuhkatopōpyry
(Mat 14.1-12; Ruk 9.7-9)

¹⁴Moraramē Erote a morohne totase, Jezu tōsekātose exiryke emero pata tō punero. Ynara tykase toto toitoine Jezu poko,

—Mokyro ahno ěpurihkahpono. Tōsemāse ropa mana toorihxīpo. Morara exiryke imehnō kurākāko mana, tykase toto ipoko.

¹⁵Mame imehnō ynara tykase,

—Mokyro Eria, tykase toto. Imehnō roropa ynara tykase,

—Mokyro Ritonōpo poe urutono, pake ahtao Ritonōpo poe urutonōpo panō mokyro, tykase toh repe ipoko.

¹⁶Mame morara kary etaryke tyya ynara tykase Erote,

—Arypyra. Otarāme João zuhkahpyry tōsemāse ropa mana, tykase ynororo, João tuhkapose tyya exiryke.

¹⁷Āpuruhpyry taka tōmapose kynexine pake eya Erotia omi poe, takorō Firipe pyty omi poe. Takorō pyty maro torēnase ynororo tōseporyxīpo. ¹⁸Morara exiryke João tōturuse eya repe,

—Ākorō pyty maro torēnase awahtao popyra mase, tykase ynororo eya repe.

¹⁹Morara exiryke Erotia João zehno toehse yronomyryme. ²⁰Yrome João etapapory se pyra Erote kynexine zuno toexiryke, kure exiryke, otyro kara João exiryke. Morara exiryke ipynoto sā kynexine. João omiry etaryhtao tyya toepohnohse repe, yrome otara se sā rokē toehse ynororo.

²¹ Zomory João omiry etary se toehse ynororo. Morarame Erote aniwesario toehse. Tope tō toahmase eya, tuisa tomo, pata esamo, Karireapōkomo, enara, toto otuhtohme tymaro. ²² Erotia ēxiry roropa tooehse morotona wase. Mokyro eneryke tyya xine tākye toehse morotōkomo, Erote, tyneahmatyā maro zua kure exiryke. Tuakehse ahtao ynara tykase Erote nohpo a,

—Oturupoko ya ōpenery se awahtao. Otytyko se awahtao ekarōko ase oya. ²³ Jesary apiakāko ase irānakuroko oya ekarotohme. Māpyra jomihpyry omipona pyra tokurehse jahtao, ah Ritonōpo juānohno, tykase ynororo eya.

²⁴ Mame morara kary etaxīpo tyya toytose nohpo oturupose tyse a,

—Oty se ākohxo ke ha aja Erote a, tykase ynororo tōturupose tyse a. Mame ynara tykase jeny eya,

—“Ahno ēpurihkane zupuhpyry se rokē ase,” kaxiko eya, tykase jeny tōxiry a.

²⁵ Mame toytose ropa Erote a ynororo.

—Ahno ēpurihkane zupuhpyry se rokē ase paratu ao, tykase ynororo eya.

²⁶ Moro etaryke tyya sekese pyrah tykase Erote, João zuhkapory se pyra toexiryke. Tātasamase ynororo repe. Yrome tōmihpyry poko tutuarōtase ynororo. “Ōpenery ekarōko ase oya. Jesary apiakāko ase irānakuroko oya ekarotohme,” katopōpyry poko tutuarōtase ynororo. Katonō tō netaryme morara tykase toexiryke roropa, ²⁷ João zuhkane tonyohse eya āpuruhpyry taka. ²⁸ Zupuhpyry tonehse toto a paratu ao ekarotohme nohpo a. Mokyro a tarose tyse a rahkene. ²⁹ Morarame João poetohpyry tomo a ekary totase tyya xine ahtao ekepyry poko tooehse toto zonētohme tyya xine.

Imoihmākō otuhmatopōpyry Jezu a, 5.000mākomo

(Mat 14.13-21; Ruk 9.10-17; Jo 6.1-14)

³⁰ Morarame Jezu nenyohyā tooehse ropa toto. Emero toerohtopōpyrykō poko tōturuse ropa toto, imehnō amorepatopōpyry poko roropa tyya xine. ³¹ Morarame ahno imoihme kynexine moroto. Oehnōko morotona toh kynexine. Oseosesahpokoxi āko toh kynexine. Jezu otukuhtome toh kynexine typoetory tō maro. Morara exiryke ynara tykase Jezu typoetory tomo a,

—Ehmaropa tokare pyra. Soserematatose, tykase Jezu typoetory tomo a.

³² Mame toytose toto ahno esaka pyra kanawae. ³³ Yrome tonese ynororo tuhkākomo a aytoryhtao. Morara exiryke tutuarōtase toto. Zuapōmase toh toytose tururume pata tō poe, tuna ehpiukuroko. ³⁴ Morarame towomyryhtao kanawae ahno imoity tonese eya. Toenupunase ynororo toto poko okyno tō sã toto exiryke, tosēkākara samo. Morara exiryke tamorepase toto eya itamurume. ³⁵ Morarame kokonie pukuro toehse ahtao ipoetory tō tooehse eya. Ynara tykase toto Jezu a,

—Ahno esary kara sero. Moxiā aropoko ropa pata tō pona. Kohmānōko nase.

³⁶ Tynapyrykō epekahtohme aropoko toto, tykase toh repe.

³⁷ Yrome Jezu a tozuhse toto,

—Autuhmatoko toto, tykase ynororo eya xine.

—Oty ke? tykase toto. —Yna ytory se hma wyi epekahse? Tineru 200mā ke wyi topekahse ahtao ipune pyra mana, ahno tuhke exiryke, tykase toto tosēkomo a.

³⁸ —Otāto wyi nahe? Enetoko keh aporo, tykase ynororo eya xine.

Mame toytose toto enese.

—Omame wyi pisarara nae nase. Kana roropa asakoro nae nase, tykase toto eya.

³⁹ Morarame typorohkapose toto atakenaka ona hpoty htaka. ⁴⁰ Typorohse toto emero. ⁴¹ Mame wyi tapoise tyya ahtao kana maro, kakoxi tōsenuhmase ynororo,

—Kure mase Papa, tykase ynororo. Moromeīpo wyi tytohtohkase eya typoetory a ekarotohme imoihmākomo a ekarotohme. Kana roropa tapiakase eya emero toto zopatohme. ⁴² Tōtuhse toto tuesapare toh toehse rahkene, emero. ⁴³ Mame tōsē akoīpyry tanỹse ropa eya xine, 12me ruto pehme wyi akoīpyry maro. ⁴⁴ Mokaro autuhtyā orutua kō rokē ahtao, tuhke exiry 5.000me kynexine toto.

Tuna poro Jezu ytotoöpöpyry
(*Mat 14.22-33; Jo 6.15-21*)

⁴⁵ Morarame typoetory tō tyripose ropa kanawaka, osemazuhme toto atakuohtohme mōpozakoxi, Petesaita pona. Jezu moroto ro kynexine. Imoihmākō osekazumary tyya eraximāko kynexine. ⁴⁶ Morarame tōsekazumakehse toto ahtao toytose Jezu ypy pona oturuse Tummy maro, Ritonōpo maro. ⁴⁷ Mame tykohmāse ahtao, ipoetory tō tuna rānao toh kynexine. Jezu rokē toiroro kynexine ipū po. ⁴⁸ Mame typoetory tō tonese eya, koehāko toto etuarimāko. Tyryrykane konōto toto ytohtome kynexine. Mame kuratiri etapitory zano, toytose ynororo typoetory tomo a. Tuna poro toytose ynororo. Kanawa kuroko toytory se kynexine repe.

⁴⁹ Yrome ipoetory tomo a tunōmase tuna poro ayatory eneryke tyya xine.

—Ahno akuaryhpyry mokyro, tykase toto, tykohkohtase. ⁵⁰ Eya xine Jezu tonese. Tōserehse toto emero. Yrome eya xine ynara tykase Jezu,

—Juno pyra ehtoko. Ywy ase. Enaromyra ehtoko, tykase eya xine ynororo.

⁵¹ Mame kanawaka tōtyrise ropa ynororo. Mame tyryrykane tymynyhpākapose. Moro eneryke tyya xine tōsenuruhkase toto ipoetory tō itamurume onenetupuhpyra ro toexirykōke. ⁵² Wyi emākapotopōpyry poko eya tuenikehse toto, onenetupuhpyra ro toexirykōke.

Kurākōkara kurākatopōpyry ropa Jezu a Kenezare po
(*Mat 14.34-36*)

⁵³ Morarame tātakuohse toh rahkene Kenezare pona Jezu maro. Kanawa tymyhse eya xine. ⁵⁴ Mame aowomyryhtao Jezu tonetupuhse imehnomo a. ⁵⁵ Tururume toytose toto kurākōkara enehse. Toto etueh tapo tonehse toto a Jezu a toto kurākatohme ropa. Emero rokē kurākōkara tukurākase ropa eya. ⁵⁶ Mame pata tō poro toytose Jezu, pata pisarara poro, pata konōto tō poro. Emero rokē pata tō poro ayatoryhtao kurākōkara tonehse imehnomo a puroro pona,

—Ajojhāme sā oupō ehpiry ytemuhmaxi, tykase toto Jezu a. Mame zupō tytemuhmase ahtao tyya xine toekurākase ropa toto emero.

7

Juteu tamuru tō namorepatopōpyry
(*Mat 15.1-9*)

¹ Morarame parixeu tō toytose Jerusarē poe Moeze omihpyry poko amorepatōkō maro Jezu enese. ² Mame Jezu poetory tō tonese eya xine. Osemahpyra otuhnōko toh kynexine. Parixeu tō omihpyry omipona pyra sā toh kynexine.

³ Mokaro parixeu tō, tytamurukō omihpyry poe, tōsemahse tahtao xine rokē otuhnōko toto. Morararo imehnō emahpōko roropa toto. ⁴ Toehse ropa osepekahtoh poe tahtao xine otuhpyra ehse toto osemahpyra tahtao xine. Tynepekahtyākō kurikase roropa toto. Tuhke juteu tō namorepatoh ehse roropa kaneku kurikary poko, oripo tōkehko kurikary poko kurimene risē tōkehko kurikary poko. Morohne poko juteu tō namorepatoh ehse.

⁵ Mame tōturupose toto Jezu a, ynara tykase toto,

—Oty katoh koh opoetory tō putu pyra rokē nae? Osemahpyra rokē otuhnōko toto, tykase toto Jezu a.

⁶ Mame Jezu a tozuhse toto,

—Ajoajohpākōme matose. Zae Izaja opoko xine kynoturune. Ynara tykase ynororo, “Ōmirykō ke rokē kure jyriko matose.

Yrome okurohtao xine ymaro pyra matose ipunaka.

⁷ Toiparo rokē kure jyriko matose, jomipona pyra awahtao xine.

Jomiry tytyrōmase oya xine.

Tymyakāmase roropa oya xine ōmirykō ke.

Morara exiryke ōmirykō etary se hkopyra ase,”
tykase Izaja pake opoko xine, tykase Jezu eya xine.

⁸ —Ritonõpo nyriphopyry onyripyra matose. Atamurukõ omipona rokẽ matose.

⁹ —Ritonõpo nyriphopyry myakãmãko matose atamurukõ namorepatopõpyry ke.

¹⁰ Ynara Moeze nekarohpyry Ritonõpo omi poe, “Omykõ poko oenupunatoko, asakõ poko roropa oenupunatoko. Taorihmaposẽme rokẽ tumykõ kerekeremananõ mã kure,” tykase Moeze nymerohpyry. ¹¹ Yrome ynara matose Ritonõpo omiry tyorõmãko. Ynara ãko matose imehnomo a, “Omykomo a otyro ekarory se pyra awahtao xine, ynara kahtoko rokẽ eya xine, ‘Otyro pyra ase,’ kaxitoko rokẽ eya xine. ‘Nae ase repe, ynekarory rokẽ Ritonõpo a,’ kaxitoko omykomo a,” ãko matose imehnõ amorepãko. ¹² Oty katoht tumykõ poko aenupunahtome matou morara ãko? ¹³ Imehnomo a Ritonõpo omiry etahtome matose morara ãko. Atamurukõ namorepatopõpyry ke rokẽ Ritonõpo omiry tyorõmãko matose. Morara matose tyrõko, tykase Jezu eya xine.

Iirypyryme ehtoh poko

(Mat 15.10-20)

¹⁴ Morarame imoihmãkõ tykohmase ropa tyya. Ynara tykase ynororo eya xine, —Kuetatoko emero, otato oehtohkõme. ¹⁵ Otyro iirypyryme ahno onyripyra mana. Yrome tukurohtao iirypyryme ahno ahtao rokẽ mã iirypyryme samo. ¹⁶ (Åmoreparykõ waro se awahtao xine, otato ehtoko, tykase ynororo eya xine.)

¹⁷ Mame ahno turumekase ropa eya. Mame tapyi taka tomõse ahtao, ipoetory tõ tõturupose Jezu a tamorepatopõpyrykõ poko. ¹⁸ Mame tozuhse toto eya,

—Amarokõ roropa onenetupuhpyra matou? Etatoko pahne, emero otyro enapyryhtao oya xine iirypyryme rito pyra mana. ¹⁹ Waku aka rokẽ tykyrysã omõnõko mana. Yrome kuzenukõ aka omõpyra mana. Mame wekanohtao tütãko ropa mana, tykase ynororo.

(Morara exiryke emero tõsẽ kure Jezu omi poe.)

²⁰ Morarame tõturuse ropa ynororo eya xine. Ynara tykase ynororo,

—Okurohtao xine popyra awahtao xine iirypyryme exiko matose. ²¹ Ynara exiryke, tukurohtao xine iirypyryme epohnohketõ popyra exiko roropa mana. Ematonãko te, karimotãko te, imehnõ pyty poko exiko te, ²² imehnõ mõkomory poko typenetarykõ poko te, imehnõ ryhmary poko te, imehnõ enekunopyry poko te, typenetatoh xihpyry poko te, imehnõ zumoxike exiry poko te, imehnõ kerekeremary poko te, tõsenetaonopyry poko te, ajoajohpe toexirykõ poko, enara. ²³ Morohne tütãko mã okurohtae xine. Naeroro iirypyryme exiko matose, okurohtao xine popyra oepohnopyrykõke, tykase Jezu eya xine.

Jezu enetupuhpõpyry nohpo a

(Mat 15.21-28)

²⁴ Morotoino toytose ropa ynororo Tiro ehpikoxi, Xitõ ehpikoxi roropa. Mame tapyi taka tomõse ynororo tokare pyra repe. Yrome otõnõsaromepyra kynexine ynororo.

²⁵ Morarame nohpo tooehse Jezu a. Tosekumuru po typorohse ynororo nono pona, Jezu õpataka, Jezu ekary totase tyya exiryke. ²⁶ Mokyro nohpo õxiry jorokohpe kynexine. Juteukara kynexine ynororo, Xiro Penixiapõ kynexine,

—Joroko itütanohpoko ropa jõxiry ae, ajohpãme samo, tykase ynororo Jezu a.

²⁷ Morarame Jezu a tozuhse,

—Ah poetohti tõ osemazuhme notuhno. Popyra mã kaikuxi zopary poetohti zoh ke, poetohti otuhpyra ro ahtao, tykase ynororo nohpo a.

²⁸ —Ajohpe pyra mase Tamuxi. Kaikuxi sõ ynanase katohto. Morara exiryke poetohti napyry akumuru eraximãko sõ ynanase, tykase, nohpo a tozuhse.

²⁹ Mame tõturuse ropa Jezu eya,

—Kure kuezuhno kuku. Morara tykase oexiryke ytoko ropa atapyi taka. Oõxiry ae joroko tutütanohpõse ropa mana, tykase Jezu eya.

³⁰ Mame tytapyi taka toytose ropa nohpo. Tõxiry tonese, tohrame nyhtoh po. Pake joroko tutütanohpõse ropa zae.

*Typanar*ẽkara pusopusome aomiry aexihpyry kurãkatopõpyry ropa

³¹ Morarame toytose ropa Jezu Tiro ehpioino Xitō poro, Karirea kuaka, ikuhpo kuaka. Tekapori rānakuroko toytose ynororo, omame porehme pata rānakuroko. ³² Mame Jezu a typanarē kara tonehse imehnomo a. Pusopusome roropa tomire kynexine,

—Mose apoko ajohpāme samo, aekurākatohme ropa, tykase toto Jezu a. ³³ Morarame kurākara arone myahxo. Morarame tomary tōmase ipanary aka. Ituh tykase roropa ynororo. Moromeīpo inuru tytemuhmase tomary ke. ³⁴ Mame kakoxi tōsenuhmase ynororo. Pusuh tykase. Mame ynara tykase ynororo kurākara a,

—Otato exiko, tykase eya.

³⁵ Mame otato toehse ropa kuranōpokara. Pusopusome pyra roropa aomiry toehse. Kure ropa toehse ynororo.

³⁶ —Jekātopyra ehtoko, tykase Jezu imoihmākomo a repe. Yrome itamurume tokātose toto a. ³⁷ Tōsenuruhkase toto emero.

—To! Emero Jezu nukurākatyā kure. Typanaremŷpokara otato ropa toehse. Pusopusome tomiremŷpo aomiry kure toehse ropa, tykase toto tōsenuruhkase.

8

Imoihmākō otuhmatopōpyry Jezu a 4.000mākomo (Mat 15.32-39)

¹ Morotoino imoihmākō tōximōse ropa. Mame tohke pyra toexirykōke otuhpyra toto. Mame Jezu a typoetory tykohmase tyya. Ynara tykase ynororo toto a,

² —Imoihmākō pynanohnōko ase ymaro oseruao tohke pyra tynyhse toto exiryke.

³ Toto aropory ropahtao ya itapyīkō taka etuarimāko mā toto tynahke pyra toexirykōke. Moino tooehse toto tarona.

⁴ Mame ipoetory tomo a tozuhse,

—Otātohxo ke imoihmākō otuhmāko sytatou osepekahtoh pyra ahtao? tykase toto.

⁵ Mame ynara tykase ynororo,

—Otāto wyi nae matou? tykase.

—7me rokene, tykase toto.

⁶ Morarame imoihmākō typorohkapose Jezu a nono pona. Mame wyi tapoise eya. Mame, “Kure mase Papa,” kaxīpo Ritonōpo a, wyi tytohtohkase rahke eya. Typoetory tomo a tokarose ekarotohme imoihmākō otuhtohme. ⁷ Mame kana inunōkara roropa nae kynexine tuhke pyra.

—Papa, kure mase, tykase ropa ynororo. Morara kaxīpo tyya typoetory tomo a tapiakapose kana imoihmākō zohme. ⁸ Mame tōtuhse toto tuesapare. Mame zohkō akoīpyry tanŷse ropa eya xine, 7me ruto pehme. ⁹ Mokaro tōsē ōnyhpōkō tuhke exiry 4.000me exisasaka kynexine.

Morarame imoihmākō tonyohse ropa eya. ¹⁰ Moromeīpo kanawaka tōtyrise ynororo, typoetory tō maro. Toytose toto Taumanuta pona.

Jezu jamitunuru enery se parixeu tō ehtopōpyry (Mat 16.1-4)

¹¹ Morarame parixeu tō tooehse Jezu a. Sekere tykase toto Jezu a. Jezu nukurākatary enery se roropa toh kynexine repe, zuaro toehtohkōme. ¹² Yrome Jezu typoihtose eya xine. Morara exiryke pusuh tykase ynororo moe toko. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Unukurākatary enery se matose repe, yrome onenepopyra ase oya xine, tykase Jezu eya xine.

¹³ Mame tynomose ropa toto Jezu a. Kanawaka tōtyrise ropa toytotohme mōpozakoxi.

Otyro porutatoh sā parixeu tō ehtopōpyry (Mat 16.5-12)

¹⁴ Morarame ipoetory tō turukō poko tuenikehse toto. Toiro wyi pitiko rokē kanawao kynexine. ¹⁵ Morarame ynara tykase Jezu typoetory tomo a,

—Tomeseke ehtoko parixeu tō poko Erote tō poko roropa. Otyro porutatoh sā mā toto.

¹⁶ —Otara ãko hkoh Jezu nae? Otarãme wyi pyra kuexirykõke, tykase toto oxime rokene.

¹⁷ Yrome mokaro etaryke tyya ynara tykase Jezu eya xine,

—Oty katoh wyi poko oseosezuhnõko matou wyi pyra oexirykõ poko? Jomiry onenetupuhpyra ro matou? Oty katoh tũpore sã oupuhpyrykõ nae? ¹⁸ Tonure amarokõ repe yrome onetõkara sã matose. Typanare roropa amarokõ repe yrome otato pyra amarokomo. Æmorepatopõpyrykõ poko wenikehnõko matose. ¹⁹ 5mã wyi tytohtohkase ya, 5.000mãkõ otuhmatohme. Mame otãto tonahsẽ akoĩpyry manymyatose ruto pehme? tykase Jezu eya xine.

—12me ruto pehme, tykase toto.

²⁰ —Moro ke roropa 7me wyi ahtao 4.000mãkõ otuhmatohme, otãto manymyatose tonahsẽ akoĩpyamo? tykase ynororo, tõturupose eya xine.

—7me ruto pehme, tykase toto eya.

²¹ —Moro poko onenetupuhpyra ro matou? tykase Jezu eya xine.

Tonurẽkara kurãkatopõpyry Jezu a Petesaita po

²² Morarame Petesaita pona toytose toto. Mame ahno a tonurẽkara tonehse Jezu a, —Ajohpãme sã mose apoko, tykase toto. ²³ Mame Jezu a kurãkara tarose ameke emary poko pata ehpikoxi. Ituh tykase ynororo enuru pona. Mame enuru tapose eya, —Osenuhmãko ma? tykase, tokaropose eya.

²⁴ Mame mokyro tõsenuhmase repe,

—Ahno tõ enẽko ase repe. Yrome wewe panõ rokẽ ytoytõko nase, tykase ynororo eya.

²⁵ Mame enuru tapose ropa Jezu a. Mokyro kure toehse ropa. Kure tõsenuhmase ropa ynororo rahkene.

²⁶ —Atapyĩ taka topohme ytoko ropa. Pata pona ke ytopyry exiko, tykase Jezu tonuremỹpokara a.

Peturu nurutopõpyry Jezu poko

(Mat 16.13-20; Ruk 9.18-21)

²⁷ Morarame Jezu mya toytose typoetory tõ maro imehnõ pata pona, Sezarea Piripopõ pona. Osemae toytorykohtao Jezu tõturuse, —Onokyme ha ahno a? tykase.

²⁸ Ipoetory tomo a tozuhse,

—Ahno ěpurihkane Joãome oekarõko mã toto. Imehnomo, “Eria,” ãko. Imehnomo, “Ritonõpo omi poe urutono,” ãko, tykase ipoetory tomo.

²⁹ Tõturupose ropa Jezu eya xine,

—Yrome oya xine ke? Onokyme ha oya xine? tykase ynororo.

Mame Peturu a tozuhse,

—Ritonõpo nymenekahpyry mase sero nonopõkõ kurãkaneme, tykase ynororo eya.

³⁰ —Jekaro pyra ke ehtoko! tykase Jezu typoetory tomo a.

Toorikyry poko Jezu oturutopõpyry, tõsemamyry ropa poko roropa

(Mat 16.21-28; Ruk 9.22-27)

³¹ Mame typoetory tõ maro tõturuse Jezu,

—Kapu ae Ayhtohpyry ase. Yrome tuhke rokẽ urumekãko mã toto, oesẽkomo, Ritonõpo maro oturuketomo, Moeze omihpyry warõkomo, enara. Utuarimapõko mã toto. Jorihmãko mã toto. Yrome oseruao tõmehse ahtao ěsemãnõko ropa ase, tykase ynororo.

³² Zae tõturuse ynororo eya xine. Mame Peturu a tarose ynororo mya zupokatohme repe. ³³ Mame Jezu toeramase tỹkakoxi typoetory enetohme. Peturu turuse ropa eya. Ynara tykase ynororo eya,

—Mynyhme exiko! Joroko tamuru sã mase. Jakorekehkãko mase. Æmoreme rokẽ morohne poko osenetupuhnõko mase ahnome oexiryke. Ritonõpo poe pyra õsenetupuhtoh mana, tykase Jezu Peturu a.

³⁴ Mame emero imoihmākō tykohmase tyya typoetory maro.

—Jenetuputyryhtao oya xine oesēkōme jomipona ehtoko. “Ywy roro nyryry menekāko ase,” kara ehtoko. Ymaro oorikyrykō enetupuhtoko oorypyrykō poko. Ymaro rokē ehmaropa. ³⁵ Toetuarimary kurūke ypoetoryme se pyra exiketō mā ytopyra mā toto Ritonōpo esaka toorihse tahtao xine. Yrome torētyke pyra exiketō mā typenetatohkō poko jomipona se toexirykōke, toetuarimarykohtao ro, mokaro ytōko mā toto Ritonōpo esaka. Owōnōko ropa mā toto.

³⁶ —Otātōhxo kure emero porehme apoiryhtao oya, oorikyry ke rokē epehmatohme? ³⁷ Omōkomorykō ke matose orihpyra oehtohkō onepehmarā ekurehnōko. ³⁸ Ihxipŷke awahtao xine ypoko jomihpyry poko roropa apatao xine oepe tō iirypyryme exiketō maro, ywy roropa ihxipŷke exiko ase opoko xine jyhtory ropahntao kapu ae Ritonōpo nenyohŷtŷ kurākō maro, tykase Jezu eya xine.

9

¹ Moromeīpo ynara tykase ropa Jezu,

—Otuarōtatoko. Toitoinē matose orihpyra ro awahtao xine Ritonōpo tuisame exiry enēko, tykase Jezu eya xine.

Jezu maro Moeze ehtopōpyry Eria maro
(*Mat 17.1-13; Ruk 9.28-36*)

² Morarame 6me tōmehse ahtao, typoetory tō tarose ypy kae tokō pona. Peturu te, Tiaku te, João, enara toh tarose eya. Moroto tanyhtase ynororo. ³ Zupō saereme toehse, karimutume konōto toehse, emero ikurikasenā motye toehse, karimutume kuhse. ⁴ Morarame Eria tō tooehse Moeze maro, pake Ritonōpo omi poe urutonōpo tomo. Mame toto neneryme Jezu maro oturūko toh kynexine. ⁵ Morarame toto eneryke tyya ynara tykase Peturu,

—Jezu, kure reh taro sytatohse. Tapyi pitiko ynanamoxi oseruao axītao rokene, toiro atapyīme, toiro Moeze tapyīme, toiro roropa Eria tapyīme, enara ehtohme, tykase ynororo eya.

⁶ Tōserehse toexiryke morara tykase Peturu. ⁷ Mame Jezu tō otururuhtao ro akurū tooehse.

—Umūkuru nymyry mosero, Umūkuru kurano. Mose omiry etatoko, tykase Ritonōpo akuru htae.

⁸ Morarame,

—ŷkae enexi ropa, tykase toh repe. Toto esahpyry pona rokē tōsenuhmase toto. Jezu rokē moroto, toto esahpyry po.

⁹ Morarame tyhtorykō ropahntao ypy poe ynara tykase Jezu typoetory tomo a,

—Kapu ae Ayhtohpyry ase. Ajohpāme sã ynaenetopōpyry oya xine onekātopyra ehtoko aporo. Jorihxīpo tōsemāse ropa jahtao rokē mekarotatose, tykase ynororo typoetory tomo a. ¹⁰ Morara exiryke onekātopyra tokurehse toto. Oxime rokē tōturuse toto.

—Otara nykā hkoty, “Jorihxīpo tōsemāse ropa jahtao rokē mekarotatose,” nykano, tykase toto oxime rokene. ¹¹ Morarame tōturupose ropa toto Jezu a,

—Oty katoh Moeze omihpyry warōkō ynara āko nae, “Eria osemazuhme oehnōko mana. Okomino Ritonōpo nymenekahpyry,” āko toh nae? tykase toto Jezu a.

¹²⁻¹³ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Ajohpe pyra. Oehnōko osemazuhme mana imehnō tuarōtanohpotohme Ritonōpo poko, toto a Ritonōpo enetupuhtohme repe. Yrome Eria tooehse. Mame taosanumase toto a iirymary se toexirykōke. Ritonōpo omi poe urutō nymerohpyryae ro tyhtomase eya xine. Etatoko pahne. Oty katohme roropa ynara āko Ritonōpo omihpyry, “Kapu ae Ayhtohpyry etuarimāko mana itamurume. Irumekāko roropa mā toto” āko Ritonōpo omiry nae? tykase Jezu eya xine.

*Poeto kurākatopōpyry ropa Jezu a
(Mat 17.14-21; Ruk 9.37-43)*

¹⁴ Morarame tyhtose ropa tahtao, typoetory tō maro, imoihmākō tonese. Moeze omihpyry warōkō maro oseosezuhnōko toh kynexine. ¹⁵ Mame Jezu tonese tyya xine ahtao tātākyemase toto imoihmākomo. Eya toytose toto axiny, aomikase. ¹⁶ Mame Jezu tōturupose eya xine,

—Oty poko oseosezuhnōko matokene mokaro maro? tykase Jezu eya xine.

¹⁷ Toirono a Jezu tozuhse,

—Umūkuru enehno oya repe jorokohpe exiryke. Tunurēkara sã roropa mana.

¹⁸ Ayaytoryhtao emapōko mã joroko nono pona. Mame akuakurotāko mana. Taryhtaryh āko mana. Etoetopohmāko roropa mana. “Joroko itūtanohpoko ropa,” yka repe opoetory tomo a. Yrome onutūtanohpasaromepyra toh kynako, tykase ynororo Jezu a.

¹⁹ Morarame ynara tykase Jezu eya xine,

—Otara ahtao jenetupuhnōko matou? Amaro xine ase repe āmorepatorỹko. Okynã amaro xine ywy repe. Yrome jomiry onenetupuhpyra ro amarokomo. Omūkuru enehna xiaro yneneryme, tykase Jezu eya xine.

²⁰ Mokyro tarose toto a Jezu neneryme. Jezu eneryke tyya mokyro tytotytopohmapose joroko a. Toepukase ynororo nono pona. Tōsētoritorimase. Takutakurotase roropa ynororo.

²¹ —Pake serara nah? tykase Jezu kurākara zummy a.

—Pake moirono nase serara, pitiko ro tahtao. ²² Tuhke rokē apoto htaka tomapose nase joroko a. Nakuaka roropa tomapose aorihthome repe. Ikurākary waro awahtao umūkuru ikurākako, yna pyno awahtao, tykase jorokohpã zummy Jezu a.

²³ Ynara tykase Jezu eya,

—Enetuputyryhtao oya emero riry waro ase Ritonōpo poe. Wenenetupuhko pahne, tykase Jezu jorokohpã zummy a.

²⁴ Morara kary etaryke tyya tosenakūnuhse,

—Enetupuhnōko ase! Wakorehmako oenetupuhtohme nymyry ya, tykase ynororo tyxitaryme.

²⁵ Morarame imoihmākō atanonopyryke tymyhtokoxi, ynara tykase Jezu joroko a,

—Tunurēkara mase joroko, typanare pyra roropa mase. Mose ae otūtako ropa jūme, tykase ynororo.

²⁶ Kui tykase joroko tykytyky tykamexipose tutūtaryme. Mame aorikyhpory sã toehse ynororo joroko esahpyo. Moro eneryke tyya xine,

—Norihno hro, tykase imoihmākomo. ²⁷ Mame tanỹse ropa Jezu a tomary ke. Towōse ropa. ²⁸ Morarame tapyi taka tomōse ahtao, ipoetory tō tōturupose Jezu a,

—Oty katohme joroko tūtara kynako yna omipohna? tykase toto Jezu a.

²⁹ Ynara tykase Jezu,

—Joroko tō tūtara oturupyra awahtao xine Ritonōpo a. Morara exiryke tūtara kynako, tykase.

*Tōturuse ropa toorikyry poko, tōsemamyry ropa poko, enara
(Mat 17.22-23; Ruk 9.43-45)*

³⁰ Morotoino toytose toto Karirea rānakuroko. Tokare pyra toytory se Jezu typoetory amorepatohme. ³¹ Mame ynara tykase ynororo typoetory tomo a,

—Kapu ae Ayhtohpyry ase. Yrome jewokāko toh mana ahno a jorihmapotohme. Mame taorihmapose jahtao ēsemānōko ropa ase oseruao tōmehse ahtao, tykase Jezu typoetory tomo a.

³² Zuaro pyra sã ipoetory tō kynexine. Yrome oturupopyra toh kynexine aomihpyry poko tyhxirorykōino.

*Tuisamehxo ehtoh poko
(Mat 18.1-5; Ruk 9.46-48)*

³³ Morarame Kapanau pona toytose toto. Tapyi taka tomomyryhtao tōturupose typoetory tomo a Jezu,

—Oty poko moturutou osemae? tykase toto a ynororo.

³⁴ Yrome onezuhpyra toh kynexine, tōsezusezuhse toexirykōke tamuxime toehtohkō poko. ³⁵ Mame typorohse tahtao typoetory tō tykohmase tyya, 12mākomo.

—Tuisame se oexirykō se awahtao xine imehnō akorehmatoko, tykase Jezu eya xine.

³⁶ Mame poeto pitiko tyrise eya toto rānaka, xikihme. Mame tonaka tyrise eya eahmatohme. Ynara tykase ynororo,

³⁷ —Poeto pyno awahtao xine ypoetoryme aexiryke ypyno roropa matose. Morararo ypyno awahtao xine ywy ro rokē kara pyno matose. Ritonōpo maro roropa yna pyno matose, jenehpohpōme Ritonōpo exiryke, tykase ynororo eya xine.

Kyzejno xine pyra exiketō mā kuakorehmanekōme

(Ruk 9.49-50)

³⁸ Mame ynara tykase João,

—Jezu, imepỹ ynanenease joroko tō tūtanohpōko oesety poe. Morara kamexipoppyra ynanexiase eya kymaro xine pyra aexiryke, tykase ynororo repe.

³⁹ Yrome ynara tykase Jezu eya,

—Ah joroko tō tūtanohpo ropa jesety poe. Imepỹ kurākary waro tahtao jesety poe kure ymaro mana. Ykerekere mara mana. ⁴⁰ Imehnō kyzejno xine pyra ahtao kuakorehmatorỹko mana. ⁴¹ Etatoko pahne, imepỹ tuna ekaroryhtao ōkurukōme ypoetoryme oexirykōke epehmary poko wenikehpyra Ritonōpo mana.

Popyra kyyrypyrykō exiry poko

(Mat 18.6-9; Ruk 17.1-2)

⁴² —Yrome imepyny a jenetupuhkehporihtao poetohti a jomiry enetupuhpitoryhtao eya xine, kurehxo mokyro pymyry ae topu konōto mykyry, ematohme nakuaka inerytohme. Ahtao poetohti onenekunohpyra mana. ⁴³ Mame oemarykomo a popyra orirykohtao osemahkatoko! Kurehxo oya xine etone tomahke awahtao xine Ritonōpo esaka omōnōko matose. Popyrahxo oya xine oemarykō osetato ahtao apotoimo htaka rokē omōnōko matose, ezehpỹ htaka. ⁴⁴ Moroto moromoro poenō enahpyra mana. Apoto roropa ezehpỹra mana. ⁴⁵ Opupurukō roropa popyra etone ahtao epuhkatoko! Kurehxo oya xine Ritonōpo esaka ōmomyrykō etone tupuhke pyra. Popyrahxo oya xine mā osetato opupurukō ahtao apotoimo htaka rokē ytōko matose. ⁴⁶ Moroto moromoro poenō enahpyra mana. Apoto roropa ezehpỹra mana. ⁴⁷ Morararo oenurukō etone popyra ahtao toutoko! Kurehxo oya xine mā Ritonōpo esaka ōmomyrykō etone tonure awahtao xine. Popyrahxo oya xine mā osetato tonure awahtao xine apotoimo htaka rokē ytōko matose. ⁴⁸ Moroto moromoro poenō enahpyra mana. Apoto roropa ezehpỹra mana.

⁴⁹ —Apoto ke uuru zahkāko exino mana zemimehxo aehtohme. Moro sā oetuarimarykō ke kurehxo exīko matose, Ritonōpo omiponahxo. Morararo tōsē sautu maro ahtao, tompore exīko. Moro saaro oetuarimarykohtao tomporehxo sā exīko matose Ritonōpo a. ⁵⁰ Sautu sāme ahtao kure rahkene. Yrome sāme pyra toehse ahtao otyme kure? Arypyra. Typahsēme rokē mana. Amarokō ke? Sautu kurā sā ehtoko. Kure ehtoko imehnō maro. Oseosezuhpyra ehtoko roropa, tykase Jezu eya xine.

10

Typyxiākō rumekary poko

(Mat 19.1-12; Ruk 16.18)

¹ Morotoino Jezu toytose ropa Jutea pona, Joatāo mōpozakoxi. Moroto ahtao ahno imoihmākō toytose eya. Mame tamorepase ropa toto eya. Toipe ynororo ehse amorepato.

² Morarame parixeu tō tooehse Jezu kuhse.

—Kurehxo hna Ritonōpo a orutua a typyty rumekary? tykase toto eya.

³ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Otara āko hna Moeze omihpyry moro poko? tykase, tōturupose ynororo eya xine.

⁴ —Moeze omihpyry ynara āko, “Ah pape merono tyyty rumekary poko, tyyty a ekarotohme. Moromeīpo ah tyyty rumekano,” āko, tykase toto eya.

⁵ Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Zehnotokōme oexirykōke moro tymerose Moeze a repe. ⁶ Yrome emero tyrikehse ahtao Ritonōpo a, ynara tykase ynororo, “Orutua tyrise ya nohpo maro. ⁷ Naeroro orutua tumy rumekāko mana, tyse rumekāko roropa mana tyyty maro rokē toehthome. ⁸ Mame mokaro asakoro toiro pū sā exīko mana, tyyty maro rokene,” tykase Ritonōpo toto poko. Naeroro asakoro pūme pyra sā toh mana. Toiro pūme rokē mā toto tyyty maro. ⁹ Oximaro tyripose Ritonōpo a exiryke, ah oxirumekara toh nexino, tykase Jezu eya xine.

¹⁰ Morarame tapyi tao ahtao ipoetory tō tōturupose ropa moro poko. ¹¹ Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Imepỹ nohpo maro oerēnatohme opyxiākō rumekaryhtao oya xine iirypyryme matose. ¹² Morararo nohpo imepỹ maro torēnatohme tynio rumekaryhtao eya, morararo exīko mana iirypyrymāme rokene, tykase Jezu eya xine.

*Kure poeto tō riry poko Jezu a
(Mat 19.13-15; Ruk 18.15-17)*

¹³ Mame typoenōkō tonehse nohpo tomo a Jezu a, toto eahmatohme. Yrome ipoetory opore tōturuse nohpo tomo a. ¹⁴ Autururukō etaryke tyya tohne toehse Jezu typoetory tō poko.

—Ah poetohti noehno ya toeipyrykō se toto ahtao. Toto anaropopyra ehtoko ywinoino. Moxiaropākō Ritonōpo esaka ytōko mana, tosēkōme axī enetuputyryke eya xine. ¹⁵ Etatoko ke. Ritonōpo enetuputyryhtao oya xine oesēkōme poetohti saaro, omōnōko matose Ritonōpo esaka. Māpyra onenetupuhpyra awahtao xine omōpyra matose Ritonōpo esaka ekurehnōko, tykase Jezu. ¹⁶ Morara kaxīpo poetohti tapoise Jezu a eahmatohme. Zupuhpyrykō pona tomary tyrise eya kure rokē toto ripotohme Ritonōpo a.

—Kure rokē oripotoryko ase Papa kapuaono a, tykase ynororo eya xine.

*Tymōkomoke itamurume exikety
(Mat 19.16-30; Ruk 18.18-30)*

¹⁷ Morarame aytory ropahao, orutua toytose tururume eya. Tosekumuru po ty-porohse ynororo Jezu ēpataka.

—Tamuxi, kure amorepatō mase. Naeroro ekaropoxi oya. Oty rīko ha Ritonōpo neneryme imaro jehtohme jūme, toorihse jahtao? tykase ynororo Jezu a.

¹⁸ —Oty katoh “Kure mase,” mykā ya? Ritonōpo rokē kure mana. ¹⁹ Ritonōpo omiry waro mase. Aomiry tymerose Moeze a, “Imehnō nohpo poko pyra ehtoko. Imehnō onetapara roropa ehtoko. Omatome pyra ehtoko. Imehnō onenekunohpyra ehtoko. Ajoajohpe pyra ehtoko. Kure asakō tyritoko. Omykō roropa kure tyritoko,” āko Ritonōpo omiry, tykase Jezu eya.

²⁰ Mame mokyro a tozuhse,

—Moino ro ase Ritonōpo omipona ypoetoae ro, tykase ynororo eya.

²¹ Mame mokyro pyno toexiryke Jezu ynara tykase eya,

—Toiro mase onyripyra ro. Ytoko, omōkomory emero ekamota tineru apoitohme oya. Moromeīpo otinerū ekaroko tymōkomokākara a. Imeīpo osehko ropa xiaro, ymaro oytotohme. Morara ahtao tymōkomoke exīko ropa mase Ritonōpo esao, tykase eya Jezu.

²² Morarame akye pyra toehse ynororo. Tymōkomory mynyhmory toytose ropa ynororo, tymōkomoke itamurume toexiryke. ²³ Mame tỹkakoxi tōsenuhmase Jezu. Ynara tykase typoetory tomo a ynororo,

—Tuhke pyra tymōkomokā Ritonōpo poetyryme exīko mana, tykase ynororo.

²⁴ Mame morara kary etaryke tyya xine ipoetory tō toemynyhmasē itamurume. Mame ynara tykase ropa Jezu,

—Etatoko pahne, tuhke tytinerukā Ritonōpo onenetupuhpyra tosēkōme torētyke toexirykōke tytinerūkō poko. ²⁵ Kameru kawaru sã konōto. Jawi eutary pitiko nae. Kameru jawi eutary aka omōpyra mana ipune pyra exiryke. Moro saaro tuhke tymōkomokā omōpyra Ritonōpo esaka mana, tosēkōme Ritonōpo onyripyra toexirykōke.

²⁶ Mame toepohnohse toto morara kary etaryke tyya xine.

—To! Morara ahtao, onoky Ritonōpo poetoryme exiko na? Ekurehnōko rokē exino, tykase toto oxime rokene.

²⁷ Mokaro etaryke tyya ynara tykase Jezu,

—Āmoreme xine matose omōpyra Ritonōpo esaka. Yrome Ritonōpo typoetoryme orirykō waro mana, tykase Jezu eya xine.

²⁸ Morarame ynara tykase Peturu,

—Etako ke, emero ynanurumekase amaro yna ytotohme, tykase Peturu.

²⁹ Mame Jezu a tozuhse,

—Etako pahne, emero turumekase oya xine ahtao jomi poe, atapyiny te, ākorōkomo, oryxirykomo, asakomo, omykomo, opoenōkomo otupikomo, emero turumekase oya xine ahtao ³⁰ imotye ekarōko ropa mā Ritonōpo, atapyikomo, ākorōkomo, oryxirykomo, asakomo, opoenōkomo, otupikomo emero. Yrome etuarimāko roropa matose sero nono po. Moromeipo Ritonōpo esao orihpyra matose jūme. ³¹ Mame tuhke tuisāpo tō tuisame pyra exiko Ritonōpo esao. Tuhke tuisāpo kara roropa tuisame exiko Ritonōpo esao, tykase Jezu eya xine.

Jezu oturutopōpyry ropa toorikyry poko

(Mat 20.17-19; Ruk 18.31-34)

³² Morarame toytose toto Jerusarē esemary ae, Jezu osemazuhme, ipoetory tō ikapo. Emynyhmāko toh kynexine. Imehnō roropa imaro ytoketō enaromyke sã ytōko toh kynexine.

Mame typoetory tō 12mākō turuse ropa eya totapary poko.

³³ —Etatoko pahne, Jerusarē pona ytōko sytatose. Kapu ae Ayhtohpyry ase. Yrome Ritonōpo maro oturuketō tuisary tō jewokāko mana. Moeze omihpyry warōkō roropa jewokāko jorihmapotohme ahno a juteutōkara a. ³⁴ Jeunohnōko mā toto, jetakurōko. Ypipohnōko roropa mā toto. Moromeipo jorihmapōko mā toto rahkene. Yrome oseruao tōmehse jahtao ēsemānōko ropa ase, tykase Jezu eya xine.

Tiaku tō nekaropotopōpyry João maro

(Mat 20.20-28)

³⁵ Morarame Tiaku tō toytose Jezu a João maro, oturupose. Ynara tykase toto eya,

—Tamuxi, ynaporotyry se pyra hma opūtokozi? tykase toto eya.

³⁶ —Oty katohme? tykase Jezu eya xine.

³⁷ —Arypyra, ynaporotyry se ynanase opūtokozi tuisa konōtome toehse awahtao, toiro āpotunuru wino, toiro opoozery wino, ākorehmaneme yna ehtohme, tykase toh repe eya.

³⁸ Yrome ynara tykase Jezu eya xine,

—Ōtururukō waro pyra matose. Oetuarimarykō se hmatou ysahmo? Orikyrykō se roropa hmatou ymahro? tykase ynororo eya xine.

³⁹ —Ise ynanase, tykase toto eya. Yrome ynara tykase Jezu eya xine,

—Ypokoino etuarimāko matose. Orihnōko roropa matose. ⁴⁰ Yrome ywy tuisame oripyra xine ase. Ywy kara ase oporohkapotorỹko ymyhtokozi. Ritonōpo nymenekahpyry rokē mā porohnōko ymyhtokozi, tykase Jezu eya xine.

⁴¹ Morara kary etaryke tyya xine imehnō mokaro zehno toehse Jezu poetyory tomo, 10mākomo. ⁴² Morarame typoetyory tō tykohmase tyya tōturutohme toto a. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Ahno waro matose. Ahno tuisame ahtao imehnō rohmanohpōko rokē mana. Tuisame exiryke tynamotoke toto. ⁴³ Yrome amarokō tyoro. Imehxo oexirykō se awahtao xine imehnō akorehmatoko. ⁴⁴ Tuisame oexirykō se awahtao xine, imehnō namotome ehtoko. ⁴⁵ Kapu ae Ayhtohpyry ase. Imehnō namotomase pyra aepyhpyry ase. Emero rokē akorehmatōme aepyhpyry ase. Orihse roropa oepyase emero pohnō kurākatohme roropa, tykase ynororo eya xine.

*Patimeu kurākatopōpyry ropa poko Jezu a, tonurēkara
(Mat 20.29-34; Ruk 18.35-43)*

⁴⁶ Morarame Jeriko pona toytose toto. Morotoino pata poe toytose ropa toto, typoetyory tō maro, tuhkākō maro. Moroto tonurēkara kynexine Patimeu, Timeu mūkuru. Typorohse ynororo osema ehpio tineru eraximase. ⁴⁷ Morarame Jezu Nazarepō oepyry ekary totase tyya ahtao tykohmase eya.

—Jezu, Tawi parỹpyry, ypyno myhē exiko, tykase ynororo opore.

⁴⁸ —Mynyhme exiko, tykase toto eya imoihmākomo. Yrome tykohmase oporehxo ynororo.

—Tawi parỹpyry, ypyno myhē exiko, tykase ropa ynororo opore.

⁴⁹ Morarame Jezu totypohse osema tao.

—Moky enehpoko xiaro, tykase ynororo eya xine. Mame tonurēkara tykohmase eya xine,

—Enaromyra exiko. Owōko. Jezu oya kynako, tykase toto eya.

⁵⁰ Mame tupō xihpyry tomase eya. Towōse ynororo. Jezu a toytose.

⁵¹ —Oty se hma ya, tykase Jezu eya.

—Ritonōpo mūkuru nymyry mase. Josenuhmary se ropa ase, tykase eya.

⁵² Mame Jezu a tozuhse,

—Ytoko. Tonetupuhse oya jexiryke okurākāko ropa ase.

Axī tonure toehse ropa ynororo. Mame Jezu maro toytose ynororo osemae.

11

*Jerusarē pona Jezu ytotoopōpyry
(Mat 21.1-11; Ruk 19.28-40; Jo 12.12-19)*

¹ Morarame eporehkasasaka toh kynexine Jerusarē pona. Oriwera ākataka toeporehcase toto. Atameke pyra pata tō kynexine Pehpaje, Petania ypy Oriwera maro. Mame typoetyory tō tonyohse Jezu a asakoro.

² —Mō pata pona ytotoke. Morotona toeporehcase awahtao xine jumētu mūkuru enēko matose, tymyhse. Ahno anaropitopỹ enēko matose. Mypokatatose enehtohme xiaro ya. ³ Mame, “Oty kahtohko arōko matou?” karyhtao imehnomo a, ynara kaxitoko eya xine. “Arypyra, arōko rokē ynanase. ‘Enehta aporo,’ tykase tuisa exiryke yna a. Axītao rokē arōko ynanase. Enehnōko ropa ynanase,” kahtoko eya xine, tykase Jezu typoetyory tomo a.

⁴ Morarame toytose toto. Jumētu mūkuru tonese eya xine rahkene, tapyi eutary pota tao, osema ehpio. Mame tymyhpokase eya xine ahtao,

⁵ —Oty katoh jumētu mūkuru myhpokāko matou? tykase imehnō eya xine, tōturupose.

⁶ Mame tosēkō omihpyry tokarose eya xine.

—Ahtao arotoko, tykase toto eya xine. ⁷ Mame jumētu mūkuru tarose rahke eya xine Jezu a. Morarame tupōkō tyrise toto a jumētu mypatarānaka Jezu porohtohme epona.

⁸ Imoihmākomo a roropa tupōkō tyrise osema taka. Marariary panō tapukase roropa eya xine osemae tyritohme, eporo jumētu ytotohme. ⁹ Mame emero tātākyemase toto, osemazuhme ytoketomo, okomino ytoketō roropa. Ynara tykase toto,

—Kure Ritonõpo mana. Imehxo reh nahse Ritonõpo omi poe aepyhpyry. ¹⁰ Kuesëkõme exiko mana, tuisa konõtome, pake tuisame Tawi ehtopõpyry samo. Ahtao kure rahkene. Kure Ritonõpo, imehxo! tykase toto tãkye toexirykõke.

¹¹ Morarame Jerusarë pona toeporehkase toto. Ritonõpo maro oturutoh taka axi rokë tomõse Jezu osenuhmase rokene. Tykohmãse exiryke toytose ropa ynororo Petania pona typoetory tõ maro, 12mãkõ maro.

Epery zoko orihmapotopõpyry Jezu a
(Mat 21.18-19)

¹² Yro kokoro Petania poe toytory ropahntao omise Jezu kynexine. ¹³ Amekeino tykyrysã tonese eya. Wikeira tonese atarÿkara ro. Mame toytose ynororo wikeira epery enahse repe. Yrome topere pyra kynexine zary rokene, takehse exiryke.

¹⁴ —Taroino oepery onenahpyra exiko exino mana, jũme, tykase Jezu tykyrysamo a. Morara kary totase ipoetory tomo a.

Ritonõpo maro oturutoh taka Jezu ytotopõpyry
(Mat 21.12-17; Ruk 19.45-48; Jo 2.13-22)

¹⁵ Morarame Jerusarë pona toeporehkase rahkene. Ritonõpo maro oturutoh taka tomõse Jezu. Moro tae osepekahketõ tutütanohpose ropa eya okyno ekamonanõ maro. Tineru emetakamananõ meza tõtorimase roropa eya. Parutopuruimo ekamonanõ apõ tõtorimaposse roropa eya. ¹⁶ Otyro anaropopyra Ritonõpo maro oturutoh takuroko kynexine ynororo.

¹⁷ Morarame tamorepase toto eya. Ynara tykase ynororo,

—Ynara tymerose Ritonõpo omiryne, “Emero ahno ytapyĩ esehtõko Ritonõpo maro oturutohme,” me tymerose. Yrome ityorõmãko matose omato kõ tapyĩme ehtohme, tykase Jezu eya xine.

¹⁸ Morarame Jezu otururu totase Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tomo a, Moeze omihpyry warõkõ maro. Jezu etapary se toehse toto zumoxike toexirykõke, emero Jezu poko imehnõ atãkyemary eneryke tyya xine.

¹⁹ Mame tykohmãse ahtao typoetory maro Jezu toytose ropa pata poe.

Epery zoko orihmapotopõpyry enetupuhtopõpyry
(Mat 21.20-22)

²⁰ Morarame yrokokoro pakeimo toytorykohtao ynara katopõpyry Jezu a tonese eya xine, “Oepery onenahpyra exiko exino mana jũme” katopõpyry tonese eya xine. ²¹ Pake toorihse tonese eya xine. Mame wenikehpyra Peturu kynexine moro katopõpyry poko eya.

—Jezu eneko ke! Moro anaorihmapohpyry pake toorihse, tykase Peturu eya.

²² Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Wenikehpyra ehtoko. Ritonõpo enetuputyryhtao oya xine, ²³ mo ypy aroporyhtao oya xine tuna konõto kuaka aepukatohme, “Epukãko hna reh,” kara ehtoko okurohtao xine. Mame tuna konõto kuaka Ritonõpo omi poe epukãko mana. Ritonõpo rokë enetupuhtoko okurohtao xine. ²⁴ Morara exiryke ynara ãko ase oya xine, Ritonõpo maro õtururukohtao õpenerykõ poko, inekarory enetupuhtoko. Mame õpenerykõ ekarõko oya xine mana. ²⁵ Mame õtururukohtao Ritonõpo a imehnõ zehno pyra ehtoko. Zae pyra toto ehtopõpyry poko tuenikaro rokë ehtoko, Omykõ kapuaõ ozehno xine pyra ehtohme roropa, oorypyrykõ korokatohme roropa eya. ²⁶ Mãpyra imehnõ rypyry poko tuenikaroro pyra awahtao xine, Omykõ kapuaõ roropa oorypyrykõ onykorokara mana, tykase Jezu eya xine.

Onoky omi poe Jezu ehtopõpyry
(Mat 21.23-27; Ruk 20.1-8)

²⁷ Morarame toeporehkase toto Jerusarë pona. Jezu ytoytoryhtao Ritonõpo maro oturutoh tao, morotõkõ toytose eya oturuse, Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tomo, Moeze omihpyry warõkomo, juteu tõ tamuximãkomo, enara. Ynara tykase toto eya,

²⁸—Onoky omi poe senohne rīko mah? Onokyh, “Ikyryko,” nykā oya? tykase toto Jezu a.

²⁹ Mame Jezu a tozuhse toto,

—Ywy roropa oturupōko ase oya xine. Zae jezikuruhtao oya xine senohne kyrypone ekarōko ase oya xine. ³⁰ Kaxitoko kuezuhstoko. Onoky omi poe roropa ahno ēpurihkane João? Ritonōpo omi poe, ahno omi poe? tykase Jezu eya xine.

³¹ Mame tōturuse toto oxime rokene,

—“Ritonōpo omi poe ahno ēpurihkane João,” karyhtao kyya xine, ynara āko mā Jezu kuezuhstōryko, “Morara ahtao oty katohme João omiry onenetupuhpyra matou?” āko mā kyya xine. ³² Yrome, “Ahno rokē omi poe ahno ēpurihkane João,” karyhtao kyya xine imoihmākō kyzehno xine exīko mana, urutōme nymyry João Ritonōpo omi poe ekaroryke eya xine, tykase toto oxime rokene. ³³ Morara exiryke Jezu tozuhse toto a,

—Kū, zuaro pyra reh ynanahse, tykase toto Jezu a.

—Morara ahtao roropa senohne kyrypone onekaropyra ase roropa, tykase Jezu eya xine.

12

Popyra mokaro tupito poko erohketō ehtopōpyry (Mat 21.33-46; Ruk 20.9-19)

¹ Morarame Ritonōpo namorepatoh poko tōturuse ropa ynororo. Ynara tykase ynororo,

—Imepỹ orutua a otyro tarykase eya, uwa tomo, tupito pona. Mame tapuruse tupito eya. Nono tahkase eya pēkame uwa euhkatoh ritohme tyya. Tapyi tamose roropa eya kaetoko, emero enetohme. Morarame tutupi emero tokarose eya erohketomo a.

² Mame toytose ynororo imepỹ pona. Moromeīpo uwa toehse ahtao typoetory taropose eya mokaro a, uwa epery apiakase, enehtohme tyya. ³ Mame inaropohpyry tapoise tupito poko erohketomo a. Typipohse ynororo eya xine. Tynaroke pyra taropose ropa eya xine. ⁴ Morarame imepỹ typoetory taropose ropa eya repe. Mame tuhtātāmase ropa tupito poko erohketomo a taosanumase itamurume eya xine. ⁵ Mame imepỹ inaropohpyry totapase roropa eya xine. Morararo tuhke inaropotyā tyhtomase eya xine ipoetory tomo. Totapase roropa tuhke inaropotyamo tupito poko erohketomo a.

⁶ Mame uwa esē poetory toiro rokē nae kynexine, imūkuru rokene, ipynu rokene. Morara ahtao ro tumūkuru taropose eya. “Otarāme mā toto kure umūkuru rīko, umūkurume exiryke,” tykase esē repe. Mame taropose tumūkuru. ⁷ Yrome mokyro eneryke tyya xine ynara tykase tupito poko erohketomo, “To! Uwa esē mūkuru mokyro tumy myakāme. Setapatone uwa esary kutupikōme ehtohme,” tykase toto oxime rokene.

⁸ —Imūkuru tapoise eya xine rahkene. Totapase eya xine. Ekepyry tomase tupito ehpiKOxi eya xine.

⁹ —Naeroro otara āko uwa esē nae tumūkuru etapatopōpyry ekary totase tyya ahtao? Ytōko mā rahkene mokaro etapase. Mame imehnomo a uwa esary ekarōko mana, tykase Jezu totananomo a. ¹⁰ —Ritonōpo omiry onenepyra ro matou? Meneatose ro. Ynara tymerose eya,

“Tapyi rinanō nurumekahpyry, ‘Wewe popyra,’ karyke eya xine,
mororo tyrise ropa tapyi nikapuru apoihtyme,
kure exiryke tūpore, jamihme tapyi ehtohme.

¹¹ Ritonōpo nyrihpyry moro. Kure mana.

Kyzamaro xine mana,”

me tymerose Ritonōpo omiry, tykase Jezu eya xine.

¹² Morarame Jezu turutopōpyry typoko xine tonetupuhse toto a, uwa esary poko erohketō sã toexirykōke. Naeroro Jezu apoiry se toehse toto ēmatohme repe. Yrome tuhkākō zuno toexirykōke anapoipyra tokurehse toto.

Kowenu tinerū epehmary poko (Mat 22.15-22; Ruk 20.20-26)

¹³ Morarame parixeu tō taropose Erote epe tō maro, Jezu omiry azahkuru etatohme ihxirotohme tyya xine repe. ¹⁴ Mame toytose toto Jezu a. Ynara tykase toto eya,

—Amorepatō mase. Awaro ynanase. Ajohpe pyra mase ipunaka. Imehnō zuno pyra roropa mase. Tuisame ahtao, tuisame pyra ahtao, oxisā rokē mā toh oya. Zae Ritonōpo omiry poko amorepatō mase. Yrome kure kowenu tinerū epehmary yna a? Kure onepehmara yna exiry? Oty kurehxo? tykase toto eya, tōturupose.

¹⁵ Yrome Jezu tuaro kynexine, ajoajohpe toto exiry waro.

—Oty katohme jenekunopyry se hmatou? Tineru puhturu enehta. Enexi aporo, tykase ynoro eya xine.

¹⁶ Toiro tonehse toto a. Morarame ynara tykase Jezu eya xine,

—Onoky ekuhtopōpyry mokyro ipoko? Onoky esety roropa ipoko? tykase ynoro eya xine.

—Kowenu tuisary mokyro, tykase toto.

¹⁷ Morarame ynara tykase Jezu eya xine,

—Morara ahtao kowenu kyryry ekarotoko ropa kowenu tuisary a. Morararo Ritonōpo kyryry ekarotoko Ritonōpo a, tykase Jezu eya xine.

Morarame toepohnohse toto Jezu otururu etaryke tyya xine.

Aorihtyā ēsemākapory ropa poko

(*Mat 22.23-33; Ruk 20.27-40*)

¹⁸ Morarame satuseu tō toytose Jezu a. (Mokaro ynara kananō kynexine, “Toorihse kuahtao xine jūme ēsemāpyra ropa sytatose,” kananō kynexine.) Mame Jezu a ynara tykase toto,

¹⁹ —Amorepatōme mase. Etako pahne, Moeze nymerohpyry ynara āko, “Orutua toorihse ahtao tumūkue pyra ro ahtao, kure ipytōpyry maro zakoronōpyry a erēnanopyry aemūkuatohme aorikyhyry mūkurume samo,” me tymerose Moeze a.

²⁰ Ynara kynexine orutua komo. 7me kynexine. Esemazupurukō torēnase nohpo maro. Yrome emūkuara ro tahtao toorihse ynoro. ²¹ Okomino zakoronōpyry ikaponato imaro torēnase, turui pytōpyry maro. Yrome morararo emūkuara ro tahtao toorihse roropa ynoro. ²² Mame ikaponato mokyro ro saaro toorihse. Morara rokē emūkuara tokurehse toto. Mame porehme toorihse toto emūkuara ro tahtao xine. Etyhpyrykōme nohpo roropa toorihse. ²³ Imeīpo aorihtyā ēsemamyry ropahatao, onoky pytyme na nohpo exīko? 7me imaro torēnase exiryke, tykase, tōturupose toto Jezu a.

²⁴ Morarame Jezu a tozuhse toto,

—Azahkuru matose, Ritonōpo omiry waro pyra oexirykōke, ijamitunuru waro pyra roropa oexirykōke. ²⁵ Aorihtyā tō ēsemākary ropahatao pytara exino mana, niotara roropa nohpo tomo, enara. Ritonōpo nenyohyā sā rokē exīko mā exino. ²⁶ Aorihtyā ēsemamyry ropa poko Moeze omihpyry onenepitopyra ro hmatou? tykase Jezu eya xine. —Moeze a Ritonōpo tōturuse pika myhto. Ynara tykase ynoro, “Aparão esēme ase, Aparão te, Izake te, Jako te, enara ase toto esēme,” tykase Ritonōpo Moeze a aorihtyā poko. ²⁷ “Aorihtyā esēme ase,” kara Ritonōpo kynexine Moeze a aēsemātyā ropa esēme toexiryke. Azahkuru rokē matose, “Ahno ēsemāpyra ropa mana,” karyhtao oya xine, tykase Jezu eya xine.

Zae ehtoh poko Ritonōpo omipona

(*Mat 22.34-40; Ruk 10.25-28*)

²⁸ Morarame Moeze omihpyry warō tooehse, mokaro oseosezukuru etase. Jezu a toto ezukuru kure etaryke tyya ynara tykase ynoro Jezu a,

—Ritonōpo poe Moeze nymerohpyry tuhke nae, aomipona kuehtohkōme. Morara exiryke oty riry kurehxo nae Ritonōpo a? tykase ynoro tōturupose Jezu a.

²⁹ Ynara tykase Jezu eya,

—Ynara kure Ritonōpo a, “Etatoko pahne, Izyraeu tomo. Toiro rokē Ritonōpo nae. Ynoro rokē oesēkōme mana. ³⁰ Morara exiryke ipyno ehtoko ipunaka. Oesēkōme

tyritoko okurohtaka xine. Imehxo tyritoko õmirykö ke. Kure rokẽ tyritoko õsenetupuh-tohkõ ae oorikyrykö ponãmero.”³¹ Ynara katoh roropa kure Ritonõpo a mana, “Osepyno oexirykö sã imehnõ pyno ehtoko,” katoh kure roropa Ritonõpo a mana. Morara katoh asakoro kure Ritonõpo a mana, tykase Jezu eya xine.

³² Mame ynara tykase ynororo Jezu a,

—Zae amorepatõ mase. Ajohpe pyra mase. Toiro rokẽ Ritonõpo mana. Imepỹ pyra mana. ³³ Ipyno kuexirykohtao ipunaka kure mana. Kuesëköme tyriryhtao kyya xine kukurohtao xine, kure rokẽ Ritonõpo riryhtao kyya xine kuosenetupuhtokõke kuorikyrykö ponãmero. Mame osepyno kuexirykö sã imehnõ pyno kuahtao xine zae exiiko sytatose. Naeroro moro asakoro omipona kuexirykö kure kuhse mana, kaneru zahkary motye, tykase ynororo Jezu a.

³⁴ Azazahkuru pyra tozuhse eya Jezu. Morara exiryke ynara tykase Jezu eya,

—Ritonõpo enetupuhsasaka mase. Ipoetoryme exisasaka roropa mase, tykase Jezu eya.

Mame morara kary etaryke tyya xine, imehnõ Jezu a tõturuporykö se pyra toehse toto.

Ritonõpo nymenekahpyry ehtoh poko

(Mat 22.41-46; Ruk 20.41-44)

³⁵ Morarame toto amoreparyhtao ro Ritonõpo maro oturutoh tao ynara tykase Jezu eya xine,

—Oty katohme Moeze omihpyry warõkö ynara äko Ritonõpo nymenekahpyry poka nae, “Tawi parỹpyry mokyro,” äko? Yrome Ritonõpo nymenekahpyryme ynororo. Naeroro otãtohxõ Tawi parỹpyryme nah? ³⁶ Ynara tykase Tawi Ritonõpo zuzenu omi poe,

“Ritonõpo tõturuse jesë maro,

‘Oporohko seino japotunuru wino.

Ozehno exiketõ riko ase opoetory tõme,’ tykase Ritonõpo,”

me tymerose Tawi a pake Ritonõpo omiryne. ³⁷ Tosëme tosehtose ahtao Tawi a, otãto iparỹpyryme nah? tykase Jezu eya xine tõturupose.

Osenekunohpopyra ehtoko zae pyra amorepatõkomo a

(Mat 23.1-36; Ruk 20.45-47)

Mame tãkye toehse toto imoihmãkomo morara kary etaryke tyya xine. ³⁸ Morarame ynara tykase Jezu imoihmãkomo a,

—Tomeseke ehtoko Moeze omihpyry warõkö poka. Upo kurã ke otupohtõko mã toto, ynara kary etatohme imehnomo a, “Moehno amorepatono,” kary etatohme imehnomo a osepekahtoh tao. ³⁹ Epehtoh kurã se rokẽ toto tapõköme Ritonõpo maro oturutoh tao. Tuisa apõ se roropa mã toto tapõköme otuhtoh konõto ahtao. ⁴⁰ Morarame pytỹpo tõ enekunohnõko mã toto. Ematonanohnõko roropa mã toto. Moromeiõpo oturũko sã mã toto Ritonõpo maro yronymyryne, imehnõ enekunohtohme tyya xine. Itamurumehxo toto wãnohnõko Ritonõpo mana, tykase ynororo eya xine.

Pytỹpo nekarohpyry

(Ruk 21.1-4)

⁴¹ Morarame Jezu typorohse tineru ã etonie tineru ãmary enetohme tyya, imehnomo a tineru ã aka, Ritonõpo tinerũme. Tuhke tymõkomokamo a tytinerũkö tõmase repe pitiko rokẽ pyra. ⁴² Mame okomino pytỹpo a tytinerũ tõmase roropa. Tymõkomokëkara kynexine. Tineru puhturu rokẽ tõmase eya ã aka, asakoro rokene. ⁴³ Moro eneryke tyya typoetory tõ tykohmase Jezu a. Ynara tykase ynororo,

—Moky hkoh pytỹpo enetoko. Ajohpe pyra imehnõ nekarohpyry motye tineru tokarose eya Ritonõpo a. ⁴⁴ Mokaro a zokonaka rokẽ tytinerũkö tokarose. Yrome mose nohpo a emero tytinerũ tokarose, tykase Jezu eya xine.

13

Jezu oturutopõpyry Ritonõpo maro oturutoh kararahtoh poko
(Mat 24.1-2; Ruk 21.5-6)

¹ Morarame Ritonõpo maro oturutoh tae tutütase ropa tahtao xine, tapyi tõ tonepose ipoetory a topu risemy,

—Tamuxi eneko ke, tapyi pohtomo, topu kurã ke rokẽ tyrise, tykase ynororo eya. Yrome ynara tykase Jezu eya,

² —Tapyi kure mã repe. Yrome tã pixo rokẽ mana etohtohkãko mana emero, tykase Jezu eya xine.

Etuarimatoh poko, ooryhmarykõ poko roropa
(Mat 24.3-14; Ruk 21.7-19)

³ Morarame ypy pona Jezu tõnuhse, Oriwera pona. Typorohse ynororo moroto ypy po. Ritonõpo maro oturutoh enẽko kynexine. Mame Peturu tõ toytose eya oturupose, Peturu, Tiaku, João, Ātare, enara. Ynara tykase toto Jezu a,

⁴ —Otara ahtao hkoh senohne etohtohkãko nae? tykase ynaroro tapyi tõ poko. —Yna zuruko aetohtohkary poko. Otara ahtao aetohtohkary enepitõko ynanah? tykase toto Jezu a tõturupose.

⁵ Morarame Jezu a tozuhse toto,

—Tomese ke ehtoko oenekunohpyra xine imehnõ ehtohme. ⁶ Tuhke oehnõko jesetyae osesehtoketõ mana. “Kyrixtu ase, Ritonõpo nymenekahpyry,” ãko toh mã repe. Tuhkãkõ enekunohnõko toh mana. ⁷ Mame oxiehnokõ osetapary etãko matose. Mokaro ekary etaryhtao torëtyke pyra ehtoko sero nono enahkary poko. Morara exiko mã repe. Yrome nono onenahkapopyra ro Ritonõpo mana. ⁸ Mame ahno tõ osetapãko mã toto. Pata konõtopõkõ roropa imehnõ etapãko mana. Mame nono kywyhkywyh ãko roropa mana tuhke pata tamuru punero. Tõsẽ penery rohnõko roropa mã toto. Morara toehse ahtao etuarimapitõko exino mana poeto ã enurupitory samo.

⁹ —Naeroro tomeseke ehtoko. Aarotorỹko imehnõ mana terekatu ãpataka. Opipohotorỹko roropa imehnõ mana wewe ke atamorepatoh tao. Kowenu ãpataka aarotorỹko roropa toh mana, tuisa konõto ãpataka roropa, ypokoino. Mame moroto awahtao xine zurutoko toto Ritonõpo omiry kurã poko zuaro toto ehtohme. ¹⁰ Emero pata tamuru po toto zurũko matose jomiry poko. (Mame tosëkõme jenetuputyryhtao eya xine, tyrypyrykõ rumekaryhtao roropa eya xine Ritonõpo poetoryme exiko toh mana.)

¹¹ Morarame terekatu a tarose awahtao xine oẽmapotohkõme, torëtyke pyra ehtoko. “Otara ãko hano,” kara ehtoko. Moroto awahtao xine Ritonõpo zuzenu nekarohpyry rokẽ ekarotoko morotõkomo a. Āmoreme xine pyra oturũko matose, Ritonõpo zuzenu poe. ¹² Morarame orutua kõ takorõ tõ ewokãko toh mana ekarotohme terekatu tomo a, aorihmapotohme. Imehnõ tumükuru ewokãko roropa mã toto. Imehnõ roropa tumykõ zehno exiko. Aorihmapõko roropa mã toto. ¹³ Mame emero porehme ozehno xine exiko mã toto ypoetoryme oexirykõke. Yrome oryhatopõpyrykõ eanahtoryhtao oya xine, jurumekara roropa awahtao xine oorikyrykõ ponãmero opynanohtorỹko ase.

Ahno nyrihpyry xihpyry
(Mat 24.15-28; Ruk 21.20-24)

¹⁴ —Mame Tanieu Ritonõpo omi poe urutõme kynexine pake. (Morara exiryke inymerohpyry enetoko kure enetupuhtohme oya xine.) Ynara ãko Tanieu nymerohpyry, “Ahno nyrihpyry xihpyry eneryhtao oya xine kohrame, Ritonõpo maro oturutoh tao tuarõtãko matose,” ãko Tanieu nymerohpyry. Morara toehse ahtao ah Juteapõkõ nepã toto ypy tõ pona, orihpyra toehtohkõme. ¹⁵ Zara tao awahtao xine, epatoko omõkomorykõ poko pyra. ¹⁶ Tupito po awahtao xine, ytopyra ropa ehtoko oupõkõ pokona. Topohme rokẽ mepatatose. ¹⁷ Amarakõ roropa nohpo tomo, poetoẽme awahtao xine myhene. Etuarimãko matose oeparykohtao poeto pitiko enurusenã maro. ¹⁸ Oturutoko Ritonõpo a morara exipyra ehtohme ikonoporyae popyra exiryke ipunaka.

¹⁹ Morara toehse ahtao tōsē penery rohnōko mā toto, tyrohsē zetunuru rohnōko roropa mā toto. Moro panō onenepitopyra sytatose, moinoro nono ritopōpyry poe Ritonōpo a. Moromeīpo moro panō onenezomopyra sytatose exīko. ²⁰ Tuhke pyra ěmepyyry morara tyriko Ritonōpo mana. Ritonōpo hnao emero enatyry. Yrome tynymenekatyā pokoino tuhke pyra emehkapōko mā Ritonōpo.

²¹ —Morarame oururukohtao imehnomo a, “Enetoko ke. Ritonōpo nymenekahpyry mokyro,” āko toh mā repe oya xine. ²² Morara exiryke osenekunohpopyra ehtoko. “Ritonōpo nymenekahpyry ase,” kananō mā oehnōko, osesehtoketomo, ajohpākomo. Kurākara anŷpōko ropa toh mā repe. Pyaxime roropa toh mā repe. Ypoenohnōko mā toh repe. Imehnō enekunopyry se mā toh repe. Ypoetory tō enekunopyry se roropa mā toto. ²³ Morara exiryke jomiry etatoko tuaro oehtohkōme, osenekunohpopyra oehtohkōme, tykase Jezu eya xine.

Kapu ae Ayhtohpyry oepyyry ropa
(*Mat 24.29-31; Ruk 21.25-28*)

²⁴ —Morara toehkehse ahtao xixi ezehnōko mana. Nuno osenepyyra exīko. ²⁵ Xirikuato tō epukāko kapu poe kapu kywyhkywyh karyke, kapu esā esyryhmaryke. ²⁶ Morarame emero porehme jenēko mā toto, Kapu ae Ayhtohpyryme jexiryke. Akuru ae jyhtory enēko. Saerehkane sā jenēko toh mana. Jamihme mā jyhtory exīko. ²⁷ Mame Ritonōpo namoto tō enyohnōko ase ynymenekatyā enehtohme emero pata tō poe, moino nono etyhpuyry poe, kapu etyhpuyry poe roropa, enara.

Wasasa poko jeimamyry enetuputyry sā joepyyry ropa enetuputyry
(*Mat 24.32-35; Ruk 21.29-33*)

²⁸ —Mame wasasa tōkehko waro matose. Toto etaryhtao jeimamyry enetupuhnōko matose. ²⁹ Moro saaro ourutopōpyrykō poko ya tuaro ehtoko. “Oehsasaka ropa mana,” kaxitoko ypoko. Axī oehnōko ropa ase, tykase Jezu eya xine. ³⁰ —Etatoko pahne, ynekarohpyry oya xine emero osenēko mana. Mame morohne enenanō toitoine orihpyry exīko toh mana joepyyry ropa ponāmero. ³¹ Kapu enahnōko mana. Sero nono roropa enahnōko mā repe. Yrome jomiry jūme enahpŷme exīko mana, tykase Jezu.

Otāto ahtao? Zuario pyra seropōkō mana
(*Mat 24.36-44*)

³² —Joepyyry ropa waro pyra matose. Ritonōpo nenyohatyā zuaro pyra roropa mana. Ywy roropa zuaro pyra ase. Papa rokē zuaro mana. ³³ Tuarō sā rokē ehtoko. Kueraximatoko, joepyyry ropa waro pyra oexirykōke, tykase Jezu eya xine. ³⁴ —Tapyi esē samo. Mame toytoryhtao tytapyī tae typoetory rīko tytapyī eraseme mana, erohketō rohmanohpotohme. Toiro tapyi eutary erase rīko roropa mana tooepyyry ropa eraximatohme eya. ³⁵ Mokaro sā rokē weraximatoko joepyyry ropa waro pyra oexirykōke. Otārāme ikohmamyryme oehnōko ropa ase. Otārāme onoa. Otārāme kuratiri etaryhtao. Otārāme pakeimo. ³⁶ Tokare pyra joepyyry ropa mana. Jeraximara awahtao xine ehxirōko matose joepyyry ropahtao. ³⁷ Ourutopōpyrykō ya ekarōko roropa ase imehnomo a. Joepyyry ropa imomohtoko, tykase Jezu eya xine.

14

Tātamorepase toto Jezu apoiry poko
(*Mat 26.1-5; Ruk 22.1-2; Jo 11.45-53*)

¹ Morarame asakoro ěmepyyry se ro kynexine Paxikoa ritohme otuhtoh konōto, wyi pipahmā ritohme roropa. Moroto Jezu apoiry se toh kynexine Ritonōpo maro oturuketō tuisary tomo, Moeze omihpyry warōkomo, enara. Omatome apoiry se toh kynexine repe, etapatohme repe. ² Ynara tykase toto oxime,

—Otuhtohatao Jezu anapoipyra sehtone ahno tuhke exiryke. Otārāme kyzehno xine exīko toh mana, tykase toto.

Jezu ehtopõpyry poko Petania po
(Mat 26.6-13; Jo 12.1-8)

³ Morarame Petania po Jezu kynexine Ximão tapyi tao. Ximão mokyro ipū imotah-pyrõpyry. Meza po otuhnõko toh kynexine. Mame nohpo a ixtaratu tonehse Jezu a topu kurã risẽ ao, arapaxturu risẽ ao. Ixtaratu esety naatu. Mame ixtaratu ẽ tuhkohse eya Jezu zūsety popatohme. ⁴ Morarame enenanõ oseyã rokẽ tõturuse toto, ixtaratu poko zumoxike toexirykõke,

—Oty katohme mose ixtaratu ahnikãko rokẽ nae? ⁵ Tokamosẽme ahtao, tuhke tineru atapoiry tymõkomokãkara a ekarotohme, tykase toto. Nohpo tykerekereemase eya xine.

⁶ Yrome Jezu a tozuhse,

—Oty katoh mose kerekereemãko matou ixtaratu pokoino? Inykyryhpyry kure ya. ⁷ Tymõkomokãkara mã enahpyra amaro xine. Mokã akorehmary se awahtao xine akorehmatoko toto. Yrome ywy okynã pyra ase amaro xine. ⁸ Ixtaratu nae toexiryke, jūsety popano tamoreme. Joko popano orihpyra ro jexiryke, toorihse jahtao joko zonẽtohme. ⁹ Etatoko pahne, emero pata tõ poro jomiry poko imehnõ amoreparyhtao oya xine mose nyrihpyry poko roropa oturũko matose. Mame oesahpyo xine roropa mose poko oturũko imehnõ mana wenikehpyra ehtohme jūme inyrihpyry poko, tykase Jezu eya xine.

Jezu ewokary se Juta ehtopõpyry poko
(Mat 26.14-16; Ruk 22.3-6)

¹⁰ Morarame Juta Ixikariote Jezu poetoryme kynexine repe. Mame toytose ynororo Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tomo a Jezu ewokase. ¹¹ Mame aomiry etaryke tyya xine tãkye toehse toto.

—Oepehmãko reh ynanahse, tykase toto Juta a. Naeroro toytose ropa ynororo. Tãtamorepase itamurume Jezu ewokatoh poko tyya.

Paxikoa otuhtopõpyry Jezu a typoetory tõ maro
(Mat 26.17-25; Ruk 22.7-14,21-23; Jo 13.21-30)

¹² Morotoino wyi pipahmã ohpitotoh ae, kaneru mükuru wotoh ae roropa Paxikoa tõsẽme, tõturupose Jezu a ipoetory tomo,

—Aza ytõko ynana tõsẽ etapase? tykase toto.

¹³ Mame typoetory tõ tonyohse Jezu a asakoro,

—Ytotoko pata pona. Moroto orutua enẽko matose, tuna puimane enẽko.

¹⁴ Mekahmatatose kene. Mame tapyi taka aomomyryhtao ynara kahtoko tapyi esemy a, “Otoko amorepatato esary nahe Paxikoa autuhtohpo, typoetory mahro?” kahtoko eya.

¹⁵ Mame tapyi tyarake enepõko mã oya xine. Emero nae exikety, meza te, epehtopo, apoto esary roropa, enara exikety. Moro tao tõsẽ ikyrytoko kuotuhtohkõme, tykase Jezu eya xine.

¹⁶ Morarame toytose toh rahkene pata pona. Mame tonese rahkene eya xine Jezu oturutopõpyamo. Morarame tõsẽ tykyryse eya xine rahkene.

¹⁷ Morarame kokonie pukuro Jezu toytose rahkene otuhse typoetory tõ maro. ¹⁸ Toto otukuruhtao ro Jezu a turuse toto,

—Etatoko pahne, taro ypoetory toiro jewokãko mana, ymaro otuhkety, tykase ynororo.

¹⁹ Mame tãkye pyra ipoetory tõ toehse morara kary etaryke tyya xine.

—Onoky? Ywy? tykase toto tõturupose atatakominõ. Mame tozuhse toto Jezu a,

²⁰ —Arypyra. Toiro mana, wyihpãko paratu aka ymaro, tykase ynororo eya xine.

²¹ —Kapu ae Ayhtohpyry ase. Ritonõpo nekarotopõpyryae ro orihnõko ase. Yrome etuarimãko mã jewokahpono, irohnõko. Enurupyra ahtao kurehxo eya exiry, etuarimara exiry, tykase Jezu eya xine.

Otuhtoh moro Jezu orihtopõpyry poko wenikehpyra ehtohme
(Mat 26.26-30; Ruk 22.15-20; 1 Kor 11.23-25)

²² Morarame tötukuruhntao ro wyi tapoise Jezu a. Mame Ritonõpo a ynara tykase ynororo,

—Yna zuru seny onekarohpyry yna a. Kure mase Papa Ritonõpo, tykase ynororo. Mame morara kaxiipo tyya wyi tytohtohkase eya typoetory punero ekarotohme.

—Apoitoko, upū sero, tykase ynororo eya xine.

²³ Morararo eukuru tapoise eya. Mame töturuse ropa Ritonõpo a,

—Uwa eukuru onekarohpyry seny. Kure mase Papa Ritonõpo, tykase. Morarame eukuru ekarone typoetory tō punero. Tōse toto a emero.

²⁴ —Umunuru seny. Umunuru kuānōko ase tuhke iirypyrymākō kurākatohme. Umunuru ekuamyryhtao tuhkākō Ritonõpo poetoryme exīko mana. ²⁵ Etatoko pahne, uwa eukuru onēpyra ropa ywy, orihpyra ro jahtao. Tyoro ěnōko ase, euhkasenano, Ritonõpo esao rokene, tykase Jezu eya xine. ²⁶ Morarame Ritonõpo omiryae toremiase toto. Morarame eremiakexiipo toytose toto ypy pona, Oriwera pona.

Peturu zurutopōpyry Jezu a

(Mat 26.31-35; Ruk 22.31-34; Jo 13.36-38)

²⁷ Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Urumekāko matose emero, ynara tymerose exiryke Ritonõpo omiryeme, “Esēkō etapāko ase. Mame ekỹpyā atahpahñōko mana,” me tymerose. ²⁸ Yrome tōsemāse ropa jahtao ytōko ase osemazuhme Karirea pona, awapo xine. Moroto jenēko ropa matose, tykase eya xine Jezu.

²⁹ Mame Peturu a tozuhse,

—Emero orumekāko toh mā repe, yrome ywy orumekara ase, tykase Peturu eya.

³⁰ Mame Jezu a tozuhse ynororo,

—Etako pahne, sero kohmamyryae kuratiri etara ro asakoro ahtao poremānōko mase. Oseruao mase, “Jezu waro pyra ase,” āko mase. ³¹ Mame opore Peturu a tozuhse,

—Jorikyry ponāmero orumekara ase, tykase ynororo Jezu a.

Morara tykase imehnō Jezu poetory tō roropa emero.

Jezu oturutopōpyry Tummy maro Ketysemane po

(Mat 26.36-46; Ruk 22.39-46)

³² Morarame toeporehkase toto Ketysemane pona.

—Oporohtoko taro. Ytōko ase aporo Papa maro oturuse, tykase Jezu typoetory tomo a.

³³ Morarame Peturu tō rokē tarose eya, Peturu, Tiaku, João, enara rokene. Morarame tomuhtapāse ynororo toemynyhmaryke yronymyryme.

³⁴ —Samū āko ase itamura, jorikyry ponāmero tykase ynororo. —Morara exiryke taro ehtoko. Kueraximatoko, tykase Jezu tynarotyamo a.

³⁵ Mame mya pitiko toytose ynororo porohse nono pona Tummy maro oturuse, etuarimara toehtohme.

³⁶ —Papa Ritonõpo jamihme mase. Emero Ritō mase. Jorikyry se pyra ase repe. Yrome jorikyry se awahtao orihñōko ase. Ōmipona se rokē ase, tykase ynororo Tummy a.

³⁷ Morarame toytose ropa Jezu typoetory tō tynyhse ahtao. Mame ynara tykase ynororo Ximāo Peturu a,

—Ximāo, nyhnōko mah? Toiro pixo eraximary se pyra hma ymahro? ³⁸ Nyhpyra ehtoko. Oturutokohxo ty Ritonõpo maro oenekunohpyra xine joroko tamuru ehtohme. Onykyrykō se pyra matose repe. Yrome jamihme pyra matose.

³⁹ Morarame myaro ropa toeramase Jezu oturuse ropa Ritonõpo maro, osemazuhme töturutopōpyry saaro. ⁴⁰ Morotoino typoetory a toytose ropa. Nyhnōko rokē toh kynexine tuetūkō jamitunurume pyra toexirykōke. Toehxirose toh kynexine. Morara exiryke onezuhpyra toh kynexine.

⁴¹ Morotoino oseruao toeramatoh toehse ahtao ynara tykase Jezu typoetory tomo a,

—Nyhñoko ro matou? Nyhpyra ehtoko imeïpo onyhtohkõme. Seromaroro jewokãko toh mana, yzehnotokomo. ⁴² Apakatoko! Ehmaropa! Jewokane enetokose. Mosero ro jewokãko mana, tykase Jezu typoetory tomo a.

Jezu apoitopõpyry juteu tomo a

(Mat 26.47-56; Ruk 22.47-53; Jo 18.3-12)

⁴³ Morarame Jezu oturuhtao ro Juta tooehse eya. 12me toto ehtoh mokyro kynexine ewokane. Imaro tooehse imehnõ roropa tapema ke tomahpõke. Kaparu ke roropa tomahpõke toh kynexine. Ritonõpo maro oturuketõ tuisary nenyohyã mokaro kynexine, Moeze omihpyry warõkõ nenyohyã maro, juteu tõ tuisary nenyohyã maro. ⁴⁴ Mame eporehkara ro tahtao xine ynara tykase Jezu ewokary se exikety tymarõkomo a, “Etatoko pahne, Jezu maro rokẽ oturũko ase. Eahmãko sã ase. Ipohnõko ase. Moro eneryhtao oya xine enetupuhnõko matose. Jezu mokyro. Apoitoko,” tykase Juta eya xine.

⁴⁵ Mame tooehse ynororo topohme Jezu a.

—Tamuxi, taro hma? tykase eya. Mame toahmase. ⁴⁶ Morarame Jezu tapoise eya xine. ⁴⁷ Toiro Jezu marono a tytapemã tanÿse. Ritonõpo maro oturuketõ tuisary namoto rokẽ tapurose. Typanasahkase rokene. ⁴⁸ Morarame Jezu tõturuse eya xine,

—Omatome pyra ase. Oty katohme tykaparuke moehtou japoise tytapemake roropa? ⁴⁹ Kokoro rokẽ amorepato exiasene Ritonõpo maro oturutoh tao. Oty katoh moroto jah-tao japoipyra mexiatose? Seromaroro rokẽ tokoh japoise mexitou Ritonõpo omihpyryae ro japoïko matose, tykase Jezu eya xine.

⁵⁰ Mame Jezu turumekase ipoetory tomo a. Toepase toto.

⁵¹ Moroto nuasemã kynexine Jezu maro, tymetyke rokene. Mokyro apoiry se toehse toh repe. ⁵² Yrome toepase ynororo tymetyke pyra, enara.

Tamuxi tõ ãpataka Jezu ehtopõpyry

(Mat 26.57-68; Ruk 22.54-55; Jo 18.13-14,19-24)

⁵³ Morotoino Jezu tarose eya xine, Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tapyĩ taka. Moroto kynexine Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tomo, juteu tõ tamuxiry tomo, Moeze omihpyry warõkomo, enara toh kynexine moroto oximõme.

⁵⁴ Morarame Peturu toto mykapo toytose Ritonõpo maro oturuketõ tuisary esaka. Jarakapyhpyry aka tomõse ynororo. Soutatu tõ maro typorohse ynororo osüse apoto myhtokoxi. ⁵⁵ Mame tapyi tao Jezu hxironanõ zupïko toh kynexine Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tomo, Jezu orihmapory se toexirykõke. Yrome onenepyra tokurehse toto. ⁵⁶ Tuhkãkomo a tyhxirose repe, yrome tõsezusezuhse rokẽ toto.

⁵⁷ Morarame orutua kõ xikihme toehse Jezu hxirotohme repe. Ynara tykase toto,

⁵⁸ —Ynara nase mose ynanetaryme, “Ritonõpo maro oturutoh seny, ahno nyrihpyry. Ikararahñoko ase. Mame oseruao rokẽ tõmehse ahtao imyakã rïko ase, ahno nyriy sã pyra, nyriyime ro,” nase mose ynanetaryme, tykase toto.

⁵⁹ Yrome tõsezusezuhse rokẽ toto.

⁶⁰ Mame Ritonõpo maro oturuketõ tuisary xikihme toehse toto rãnaka. Ynara tykase ynororo Jezu a,

—Moxiã onezuhpyra hma ohxiroryke toto a? tykase eya.

⁶¹ Yrome mynyhme rokẽ Jezu kynexine. Onezuhpyra kynekurehne. Mame ynara tykase ropa ynororo eya,

—Ritonõpo nymenekahpyry mahno? Imũkurume roropa mahno? tykase ynororo eya tõturupose.

⁶² Mame Jezu a tozuhse,

—Ywy ase. Moromeïpo jenẽko matose, typorohse jahtao tuisame Ritonõpo maro. Joepyry ropa enẽko roropa matose akuru htoko, tykase Jezu eya.

⁶³ Mame morara kary etaryke tyya tupõ tyxihkase eya. Ynara tykase ynororo,

—Epo mana. Tyorõ se pyra sytatose ihxironeme. ⁶⁴ Mose metatou? Popyra nase. “Ritonõpo mükuru ase,” nykano. Otara ãko matou ipoko taroino? tykase ynororo tõturuPOSE.

—Popyra nase, tykase toto. —Aorihmapoko hkoty, tykase toh emero.

⁶⁵ Totatotakurose eya xine. Mame ěmyty tapuruse soutatu tomo a kamisa ke ipipohtohme tyya xine. Moromeĩpo tõturuPOSE toto,

—Onoky opipohno? Esehtoko, tykase toto Jezu a ipiipihxĩpo tyya xine.

*“Jezu waro pyra ase,” katopõpyry Peturu a
(Mat 26.69-75; Ruk 22.56-62; Jo 18.15-18,25-27)*

⁶⁶ Morarame jarao ro Peturu kynexine tapyi mykae osũnõko. ⁶⁷ Mame morotona toytose nohpo. Ritonõpo maro oturuketõ tuisary namoto kynexine ynororo. Peturu eneryke tyya ausumyryhtao, ynara tykase ynororo,

—Omororopa Jezu maro mexiase, Nazarepõ maro, tykase eya.

⁶⁸ Yrome Peturu a tozuhse,

—Onoky? Ywy? Arypyra. Zuaro pyra ase. Otara ãko mah? Onenetupuhpyra ase ipunaka, tykase Peturu eya.

Mame tutõtase ropa Peturu tapyi eutary pota taka. Mame kuratiri totase eya. ⁶⁹ Mame imepỹ nohpo a tonese ropa. Imehnomo a ynara tykase ynororo,

—Mose roropa imarono, tykase.

⁷⁰ —Ajohpe, tykase Peturu.

Moromeĩpo imehnõ osenuhmaketõ tõturuPOSE Peturu a. Ynara tykase toto,

—Ajohpe pyra, omoro roropa imarõ mexiase. Yna onenekunohpyra mase Karireapõme oexiryke, tykase toto eya.

⁷¹ Mame opore tozuhse Peturu a toto,

—Juãnohnõko mã Ritonõpo ajohpe jahtao. Mokyro waro pyra sãtãse, tykase ynororo eya xine.

⁷² Mame kuratiri totazomose ropa. Mame Jezu a turutopõpyry poko tutuarõtase ynororo. “Kuratiri etara ro asakoro ahtao, ‘Jezu waro pyra ase, Jezu waro pyra ase,’ ãko mase oseruao,” katopõpyry poko tutuarõtase Peturu. Mame toehxirose ynororo yronomyryme. Tyxitase roropa ynororo.

15

Pirato ěpataka Jezu ehtopõpyry

(Mat 27.1-2,11-14; Ruk 23.1-5; Jo 18.28-38)

¹ Morarame ěmepyrime tõximõse toto Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tomo te, juteu tamuru tõ maro te, Moeze omihpyry warõkõ maro, enara. Pata esã maro tõturuPOSE toto tynyryrykõ waro toehtohkõme. Mame Jezu tymyhPOSE toto a, arotohme kowenu tuisary a, Pirato a. ² Mame Pirato tõturuPOSE Jezu a,

—Juteu tõ tuisary hmahno? tykase ynororo eya.

—ÿ, ywy ase, tykase Jezu. ³ Mame Jezu tyhxirose tuhke Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tomo a. ⁴ Naeroro Pirato tõturuZomopose ropa eya,

—Oty katohtoto onezuhpyra mah ohxiroryke toto a? tykase eya Pirato.

⁵ Yrome onezuhzomopyra Jezu kynexine. Morara kaxĩpo tyya Pirato toemynyhmase tozuhzomopyra Jezu exiryke.

Jezu ekarotopõpyry aorihmapotohme

(Mat 27.15-26; Ruk 23.13-25; Jo 18.39-19.16)

⁶ Morarame āpuruhpury tao tuhke ěmapotyã kynexine. Mame otuhtoh konõto ae toine emapotyã tũtanohposene kowenu, jeimamyry punero, imoihmãkõ omi poe.

⁷ Kowenu zehno aehtyã roropa tõmapose kynexine āpuruhpury taka, ahno etapahpõkomo. Toiro esety Parapa kynexine. ⁸ Imyhpokary poko oturuPOSE tõximõse imoihmãkõ ahtao Pirato ěpataka, ⁹ ynara tykase Pirato eya xine, tõturuPOSE,

—Juteu tō tuisary myhpokapory se hmatou ya? tykase ynororo eya xine. ¹⁰ Tuaro kynexine ynororo. Jezu tapoise Ritonōpo maro oturuketō tuisary tomo a ekarotohme eya zumoxike toexirykōke. Moro waro Pirato kynexine.

¹¹ Mame Ritonōpo maro oturuketō tuisary omi poe Parapa tūtanohpory se toehse imoihmākomo. ¹² Morarame tōturupose ropa Pirato eya xine,

—Otara mokyro juteu tō tuisary ripōko hano? tykase ynororo eya xine repe.

¹³ Opore tozuhse ynororo eya xine. Kui tykase toto,

—Wewe pokona exixihmapoko! tykase toto.

¹⁴ —Oty katohme? Azahkuru pyra mana. Iirypyryme pyra roropa mana, tykase Pirato eya xine.

Oporehxo tozuhse ynororo eya xine. Kui tykase rokē toto,

—Wewe pokona exixihmapoko! tykase toto.

¹⁵ Mame imoihmākō ākyemapory se Pirato exiryke, Parapa tutūtanohpose ropa eya. Mame Jezu typipohpose Pirato a. Moromeīpo tokarose ynororo soutatu tomo a aorihmapotohme.

Jezu eunohtopōpyry soutatu tomo a
(*Mat 27.27-31; Jo 19.2-3*)

¹⁶ Morarame Jezu tarose soutatu tomo a jarakapyhpyry aka, (kowenatu tapyī kurā taka). Moro taka roropa imehnō soutatu tō toahmase. Tuhke oximōme toehse toto.

¹⁷ Mame Jezu tupohtose eya xine ezuezumā ke. Parimā sā tyrihpyry omoxino tyrise roropa eya xine Jezu zuhpokoxi. ¹⁸ Morarame taomikase eya xine.

—Moehno tamuxi. Juteu tō tuisaryme exikehpyra mase, tykase toto Jezu a.

¹⁹ Tymerehtātāmase toto a zupuhpyry pokona wewe pitiko ke. Ituh tykase toto Jezu pona. Mame ēpataka tosekumurukō po typorohse toto. Atahmākāko rokē toh kynexine.

²⁰ Morotoino ihtomakehxīpo tupokase ropa eya xine. Ezuezumā touse ropa eya xine. Zupō ro tamurupose ropa eya xine. Morarame tarose rahkene eya xine wewe pokona exixihmatohme.

Exixihmatopōpyry wewe pokona
(*Mat 27.32-44; Ruk 23.26-43; Jo 19.17-27*)

²¹ Mame imepŷ tapoise eya xine, wewe arotohme eya, exixihmatoh arotohme. Mokyro esety Ximāo kynexine. Tupito poe pata pona ytōko kynexine repe. Xirenepō kynexine. Ipoenō Arexātere kynexine Rupo maro. Mame wewe tarose eya, Jezu exixihmatopo, soutatu tō naropohpyry. ²² Mame Jezu tarose eya Koukota pona. (Upuhpōpo esary, “Koukota,” kary.) ²³ Morarame uwa epery ke Jezu tauhpase repe, toximase mira maro, karapa sā itūnety maro. Yrome onēpyra kynexine ynororo. ²⁴ Mame wewe pokona toxixihmase rahkene. Mame zuponŷpyry tapiakase eya xine, tupōkōme. Topu pisarara tomase eya xine upo apoitohme tyya xine. ²⁵ Xixi tōnuhsehxo ahtao Jezu toxixihmase wewe pokona eya xine. ²⁶ Morarame ynara tymerose Jezu exixihmatoh pokona, “Juteu tō tuisary mosero,” katoh tymerose ipokona. ²⁷ Morarame omato tō toxixihmase roropa Jezu maro, asakoro, apotunuru wino, ipoozery wino, enara. ²⁸ (Pake Ritonōpo nymeropohpyryae ro Jezu poko, “Pohnō maro zuanohpōko toto,” katopōpyryae ro.)

²⁹ Morarame tōsenuhnuhmase osemāe ytoketomo. Jezu tounohse eya xine. Ynara tykase toto,

—Ehē! Otara ahtao Ritonōpo maro oturutoh kararahnōko mah? Otara ahtao imyakāmāko ropa mah oseruao tōmehse ahtao? ³⁰ Moro waro awahtao oenupunako roropa. Eropa, wewe poe oyhtoko ropa! tykase toto.

³¹ Mame Ritonōpo maro oturuketō tuisary a roropa Jezu tounohse, Moeze omihpyry warōkomo a roropa. Ynara tykase toto,

—Imehnō poko toenupunase ynororo repe. Oty katoh tōsepynanopyry waro pyra nae?

³² Ekuhko ke, oyhtoko ropa morotoino. Ritonōpo nymenekahpyryme awahtao oyhtoko

ropa, juteu tō tuisaryme awahtao. Tyhtose ropa awahtao oenetupuhnōko ynanase, tykase toto eya.

Morarame imaro exixihmatyamo a roropa tounohse ynororo.

Jezu orihtopōpyry

(Mat 27.45-56; Ruk 23.44-49; Jo 19.28-30)

³³ Morarame tāxiahtao tyarumākaposē Ritonōpo a pata tō punero. Mame xixi tyhtosehxo ahtao tōmehse ropa. ³⁴ Morarame opore Jezu tykohtase. Ynara tykase ynororo,

—Eroi, Eroi, rema sapahtani, tykase. Tōmiryae morara kary ynara katopo, “Ritonōpo, Ritonōpo oty katohme kurumekano?” katopo.

³⁵ Mame enenanō ikui etaryke tyya xine, ynara tykase toto,

—Etatoko ke! Eria kohmāko mana, tykase toto. ³⁶ Mame imepỹ axĩ tururume toytose mauru panō zumyhkase ikatainety aka. Wewe pitiko pokona tyrise eya Jezu ohpatohme.

—Seraximatone. Senetone. Otarāme Eria oehnōko mana mose ouse wewe poe, tykase toto, tōturuse.

³⁷ Morarame Jezu kui tykazomose ahtao komih tykakehse. Toorihse rahkene.

³⁸ Morara ahtao āpuruhpyry toexihkase Ritonōpo maro oturutoh tao, kamisa risemy. Kaino toexihkase zuhkurenaka. ³⁹ Moraramē soutatu tō esē Jezu ēpataka kynexine. Jezu a komihkakepyry eneryke tyya ynara tykase ynororo,

—Ajohpe pyra ro rukuh Ritonōpo mūkurume nexiahse, tykase ynororo.

⁴⁰ Moraramē nohpo tō moroto kynexine amekino rokē enēko, Maria Matarena te, Sarome te, Maria Tiaku eny, enara toh kynexine. Tiaku, Joze, enara mokyro poenō kynexine. ⁴¹ Mokaro a Jezu tokahmase akorehmase orihpyra ro ahtao, Karirea poro ahtao. Tuhke roropa nohpo tō moroto kynexine, ytoketomo Jezu maro Jerusarē pona.

Zonētopōpyry

(Mat 27.57-61; Ruk 23.50-56; Jo 19.38-42)

⁴² Moraramē kokonie pukuro otuhtoh riryhtao, oseremato pyra ro ahtao roropa Joze a tunōkase Pirato. ⁴³ Eya toytose Jezu ekepyry ekaropose. Joze Arimateapō kynexine, imehnō tuisaryme exikety kynexine. Ritonōpo omipona exikety roropa kynexine.

⁴⁴ Mame Pirato a tozuhse,

—Ajohpe pyra rukuh norihno? tykase ynororo. Soutatu tō esē tonehpose tyya tōturupotohme Jezu orihtopōpyry waro toehtohme. ⁴⁵ Mame turuse tahtao eya Jezu orihtopōpyry waro toehse Pirato.

—Ekepyry arotoko, tykase ynororo Joze a. ⁴⁶ Moraramē kamisa karimutumā topekahse eya Jezu ekepyry zōtotohme. Touse ahtao wewe poe tyōtose eya topu eutary risē aka tyritohme. Moraramē topu parihmā ke okepy ē tapuruse eya. ⁴⁷ Mame Jezu ēmary tonese nohpo tomo a Maria Matarena a, Maria a roropa Joze eny. Enara toh kynexine enenanomo.

16

Ēsemātopōpyry ropa

(Mat 28.1-8; Ruk 24.1-12; Jo 20.1-10)

¹ Morotoino oseremato tōtyhkase ahtao ixtaratu topekahse toto a okepy popatohme, Maria Matarena a, Sarome a, Maria Tiaku eny a. Enara ixtaratu epekatyhpōkō kynexine.

² Pakeimo yrokokoro toytose toto okepy enese, xixi tūtara ro ahtao. ³ Toytorykohtao tōturuse toto,

—Otarahxo koh topu sryhmāko sytano? tykase toto, (zumo topu exiryke).

⁴ Mame toeporehkase tahtao xine topu tysryhmase tonese eya xine okepy apuru.

⁵ Mame okepy ē aka tomōse toto. Moro tao nuasemā tonese eya xine, typorohse tapotunuru wino, karimutumā ke tupoke.

⁶ Mame tōserehse toto. Mokyro a turuse nohpo tomo. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Oserehpyra ehtoko. Jezu zupīko matou, Nazarepono, exixihmahpyry? tykase mokyro eya xine. —Něsemāno ropa. Nowōno ropa. Taro aryropyra mana, esahpyry rokē taro mana. Enetoko pahne. ⁷ Morara exiryke ytotoko. Jezu poetory tō zurutatoko. Peturu roropa kē zurutoko. Jezu ytōko mana osemazuhme Karirea pona. Moroto eporỹko matose inekarotopōpyryae ro, tykase mokyro nohpo tomo a.

⁸ Morarame tutūtase ropa toto. Okepy esahpyry poe toepase toto. Tōmikehse toto enaromỹke toexirykōke.

Aosenepotopōpyry ropa
(*Mat 28.9-10; Jo 20.11-18*)

⁹ Morarame pakeimo nomīkoae tōsemāse ropa tahtao Jezu kynosenepone ropa Maria Matarena a. Mokyro jorokohpanōpo kynexine. Pake Jezu a joroko tō tutūtanohpose ropa zae, 7me. ¹⁰ Mame toytose ynororo Jezu omihpyry ekarose ipoetory tomo a. Xitāko ro toh kynexine. ¹¹ Mame ynara tykase ynororo eya xine,

—Jezu něsemāno ropa! Eneno, tykase ynororo eya xine. Yrome,

—Ajohpe mase, tykase toto eya. Aomiry onenetupuhpyra toh kynexine.

Typoetory tomo a Jezu osenepotopōpyry, 2mākomo a
(*Ruk 24.13-35*)

¹² Moromeīpo tōsenepose rahkene Jezu typoetory tomo a, 2mākomo a, osemāe toto ytoryhtao. Yrome onenetupuhpyra toh kynexine aporo. Tyorōme tokarose eya xine.

¹³ Morarame Jezu tonetupuhse tyya xine ahtao toytose ropa toto Jerusarē pona imehnō zurse tynenehpyrykō poko. Yrome,

—Ajohpe matose, tykase toto, morotōkomo eya xine.

11mākomo a Jezu osenepotopōpyry
(*Mat 28.16-20; Ruk 24.36-49; Jo 20.19-23; At 1.6-8*)

¹⁴ Morotoino typoetory tomo a Jezu tōsenepose rahkene, 11mākomo a, toto otukuruh-tao. Orēpyra tōturupose,

—Oty katohme axī jenetupuhpyra matou? Oty katoh, “Ajohpe rokene,” āko matou jěsemātopōpyry ropa poko? tykase Jezu eya xine.

¹⁵ Morarame typoetory tō taropose eya,

—Ytotoko emero pata tō punero. Jomiry ekarotatoko emero ahno a.

¹⁶ Jenetuputyryhtao eya xine tosēkōme Ritonōpo poetoryme exīko mā toto, tōpurihkase ahtao. Yrome jenetuputyry se pyra toto ahtao, Ritonōpo roropa toto se pyra exīko mana, apotoimo htaka rokē toto aropōko mana. ¹⁷ Yrome jenetuputyryhtao toto jamihtanohpōko Ritonōpo mana. Joroko tō tūtanohpōko toto jesety poe. Imehnō omiry ae oturūko roropa mā toto. ¹⁸ Okoi tō apoiryhtao eya xine toto onesekara mana. Orihmatō enyryhtao eya xine orihpyra toh mana. Tomary ke kurākōkara apōko toto aekurākatohme ropa.

Jezu arotopōpyry kakoxi kapu aka
(*Ruk 24.50-53; At 1.9-11*)

¹⁹ Morarame tōturukehse tahtao Jezu tōnuhse rahkene kapu aka. Mame typorohse ynororo Ritonōpo apotunuru wino. ²⁰ Morarame Jezu poetory tō toytose Ritonōpo omiry ekarose emero pata tō poro. Mame typoetory tō maro toerohse Jezu. Tyjamihtanohse toto eya tōmiry ekarotohme eya xine, kurākōkara kurākatohme roropa eya xine. Enara.

Ruka Zurutopõpyry sero Jezu poko

Sero pape tymerose Ruka a. Opi warõme kynexine ynororo. Tuhke pata tõ poro toytose ynororo Ritonõpo nymenekahpyry maro Pauru maro.

Tynymerohpyryae kuamorepatorõko mana Jezu ytoytõpõpyry poko sero nono po, Jezu nyrihpyry poko, imoihmäkõ amorepatõpõpyry poko roropa eya, enara.

Kuamorepatorõko roropa Ruka urutõme Jezu ehtõpõpyry poko Ritonõpo poe. Sero nonõpõme Jezu kynexine kysã xine. Naeroro kypynopyrykõ se mana. Kukurãkarykõ se roropa mana. Morohne poko kuamorepatorõko Ruka mana.

¹ Ynymerohpyry moro oneneryme, jepe kurã mase Teopiro.

Imehnomo a Jezu ehtõpõpyry poko tymerose pape pokona. ² Imehnõ omiry etaryke tyya xine tutuarõtase toto, Jezu enehpõkõ omiry etaryke tyya xine. Apitoryme Jezu maro aehtyã omiry etaryke tyya xine, pape pokona morohne tymerose eya xine. ³ Naeroro, Teopiro, morohne poko tãtamorepase jexiryke emero porehme, pape merõko ase oneneryme, zuaro oehtõhme, ⁴ ãmorepatõpõpyry zae ehtõh waro oehtõhme.

Sõ nase Kapirieu oturutõpõpyry poko João enurutõh poko

⁵ Teopiro, osemazuhme imerõko ase Zakaria poko, ipyty poko roropa, enara.

Pake Erote Juteapõkõ tuisaryme kynexine. Zakaria roropa Ritonõpo maro oturuketyme kynexine. Apia parõpyryme kynexine roropa. Emero Apia pakomotyã Ritonõpo maro oturuketyme toh kynexine. Zakaria pyty Izapeu kynexine, Arão parõpyry kynexine. ⁶ Mokaro oxipytyme toh kynexine. Ritonõpo a kure rokẽ toh kynexine. Ritonõpo omipona toh kynexine roropa ipunaka, inymeropõhpyry omipona roropa toh kynexine. ⁷ Morarame tumükue pyra toh kynexine emũkuasaromepyra Izapeu exiryke. Kunumixime toehse nohpo, tamuxime roropa inio. Enara toh kynexine.

⁸ Morarame Ritonõpo maro oturutoh tao toerohtõh poko Zakaria kynexine, Ritonõpo maro oturuketyme toexiryke. Toerõhse ynororo, Apia parõpyry tõ maro. ⁹ Morarame Zakaria tymenekase toto a Ritonõpo maro oturutoh kurã taka omõketyme, ixtaratu panõ zahkatõhme roropa apõ pona tõturutohme Ritonõpo maro. Toipe toto, torõnase moro poko. Naeroro tomõse Zakaria moro taka oturuse. ¹⁰ Moro myhto oximõmãkõ oturũko roropa toh kynexine Ritonõpo a ixtaratu panõ zatyryhtao. ¹¹ Morarame Ritonõpo nenyokyhpyry toepõrehkase. Tõsenepõse eya. Xikihme kynexine ixtaratu zahkatõh apotunuru wino. ¹² Mokyro eneryke Zakaria a kynõserehne. Kynenarõxitapane roropa ynororo. ¹³ Yrome ynara tykase Ritonõpo nenyokyhpyry eya,

—Enaromyra exiko, Zakaria. Õturutõpõpyry totase Ritonõpo a mana, poeto poko. Morara exiryke opyty poetoõme exiko mana. Enurũko mana, orutuame. Morara exiryke Joãome esehpako. ¹⁴ Tãkye exiko matose mokyro enurusẽ poko. Imehnõ roropa tuhkãkõ tãkye exiko mã toto. ¹⁵ Imehxo mokyro enẽko Ritonõpo mana. Naeroro eukuru jehnahpyry onõpyra monehtane. Ritonõpo zuzenu imaro exiko mana aenurutõpõpyry poe ro. ¹⁶ Tuhkãkõ Izyraeu tõ Ritonõpo poko enetupuhpõko ropa mana, toto esẽme enetupuhpõko ropa mana aomipona toto ehtõhme. ¹⁷ Osemazuhme ytoytõko mana Kuesõkõ oehtãne. Orõpyra roropa exiko mana. Ritonõpo zuzenu imaro, urutõ Eria maro ehtõpõpyry saaro. Aomiry etaryke tyya xine typoenõke exiketõ mã typoenõ tõ maro oxiehno pyra exiko ropa mã toto. Aomiry etaryke roropa tyya xine Ritonõpo omipona pyra exiketõ mã tyrypyrykõ se pyra exiko mã toto. Zae toexirykõ se rokẽ exiko mã toto. Aomiry etaryke tyya xine Kuesõkõ poetory to tosõkõ oepyyry eraximapitõko mã toto, tykase Ritonõpo nenyokyhpyry eya.

¹⁸ Yrome ynara tykase Zakaria Ritonõpo nenyokyhpyry a,

—Emũkuãkohxo nary ke hano? Oty rikõhxo hko hmã oenetupuhtõhme ya? Tamuxime reh toehse ahse. Kunumixime roropa kuh ypyty mah, emũkuapõyme, tykase Zakaria eya.

¹⁹ Mame ynara tykase Ritonõpo nenyokyhpyry Zakaria a,
 —Ywy ase Kapirieu, Ritonõpo êpataka exikihmakety ase. Eya tonyohse ywy ouru-
 tohme, tõmiry kurã ekarotohme oya repe. ²⁰ Yrome jomiry ajohpã sã menetupuhno.
 Emero tyrïko Ritonõpo mana jomihpyryae ro. Onenetupuhpyra oexiryke tõmire pyra
 exïko mase ipunaka. Mynyhme rokẽ mase exïko omükuru enurutoh ponãmero, tykase
 Ritonõpo nenyokyhpyry eya.

²¹ Morarame oximõmãkõ Zakaria eraximãko toh kynexine. Osenetupuhnõko toto,
 —Oty pokohkoh okynã nae, Ritonõpo maro oturutoh tao? tykase toto oxime
 rokene. ²² Morarame tutütase ropa tahtao, toto anaomiropyra kynexine, tõmikehse
 toexiryke. Mame Ritonõpo maro oturutoh tao Ritonõpo nenyokyhpyry enetopõpyry eya
 tonetupuhse eya xine. Mame tõmikehse toexiryke tomary ke rokẽ mokaro turuse ropa
 Ritonõpo nenyokyhpyry oehtopõpyry poko.

²³ Morarame toerohtoh poko tõtyhkase tahtao Ritonõpo maro oturutoh tao, toytose
 ropa ynororo tytapyĩ taka. ²⁴ Moromeïpo ipyty Izapeu poetoẽme toehse. 5me nuno
 taropose eya tütara tytapyĩ tae. ²⁵ Ynara tykase ynororo,

—Kure Ritonõpo jyrïko ropa mana. Ihxipýke exiase. Jemũkuatohpopyra kunumixime
 toehse. Yrome jehtopõpyry tymyakãmase tãkye jehtohme poetoẽme jexiryke, tykase
 tyya rokene.

Sẽ nase Kapirieu oturutohpyry pokoJezu enurutoh poko

²⁶ Morarame 6me nuno Izapeu tuesapare ahtao Kapirieu tonyohse ropa Ritonõpo
 a, Nazare pona, Karirea rãnaka. ²⁷ Nohpo zurutohme tonyohse mokyro Ritonõpo
 nenyokyhpyry, orutua kõ poko exipitopý zurutohme oryxí. Mokyro esety Maria
 kynexine. Joze nerenanopyry kynexine. Tawi parýpyryme kynexine Joze. ²⁸ Morarame
 nohpo a toytose Ritonõpo nenyokyhpyry.

—Oehno kene! tykase. —Oserehpyra ke exiko orymo. Kuesëkõ amaro mana, kure rokẽ
 oriry se mana. Opyno mana, tykase ynororo eya.

²⁹ Mame Ritonõpo nenyokyhpyry eneryke tyya, aomiry etaryke roropa tyya torëtyke
 toehse Maria. Toemynyhmasẽ. “Otara nyka hko hmose?” tykase tukurohtao. ³⁰ Ynara
 tykase Ritonõpo nenyokyhpyry eya,

—Enaromyra exiko, Maria. Opynanohnõko Ritonõpo mana. ³¹ Poetoẽme exïko mase.
 Emũkuãko mase orutuame. Jezume ke mesehpatase. ³² Tuisamehxo exïko mana.
 Ritonõpo mükuru imehxo exiketyme esehtõko imehnõ mana. Emero esẽme tyripõko
 roropa Kuesëkõ Ritonõpo mana. Tytamuru Tawi ehtopõpyry sã exïko mana. ³³ Jako
 pakomotyã tuisaryme roropa exïko mana jümãme. Toto esẽme exikehpyra mana, tykase
 Kapirieu eya.

³⁴ —To! tykase Maria eya. —Orutua kõ poko exipitopyra ase. Otãto keh morara exïko
 nae? tykase, toemynyhmasẽ.

³⁵ Ynara tykase Ritonõpo nenyokyhpyry eya ropa,

—Ritonõpo zuzenu oehnõko mana oya. Ijamitunuru poe emũkuãko mase. Morara
 exiryke, “Kurã nymyry mosero,” ãko imehnõ mana. Ritonõpo mükurume esehpãko mã
 toto. ³⁶ Etako ke, oekyry Izapeu kunumixime mã repe. Emũkuapitopyra mã repe. Yrome
 emũkuãko mana. Poetoẽme ynororo toehse 6me nuno, ³⁷ emero tyriry waro Ritonõpo
 exiryke, tykase.

³⁸ Ynara tykase Maria,

—Kuesëkõ poetoryme ase. Tõmihpyryae ro ah morara jyrino. Tyriry se tahtao tyrïko
 mana, tykase ynororo. Mame Ritonõpo nenyokyhpyry toytose ropa.

Sẽ nase Maria ytotopõpyry poko Izapeu enese

³⁹ Moromeïpo Maria tãtakimase. Mame toytose Juteapõ pona, ypy tõ rãnaõ pona.
⁴⁰ Morarame toeporehkase tahtao, Zakaria tapyĩ taka tomõse. Izapeu taomirose eya.

⁴¹ Mame Maria omiry totase tyya ahtao, imükuru zuakuru ao pau pau tykase. Mame
 Izapeu kurohtaka Ritonõpo zuzenu tomõse. ⁴² Opore ynara tykase Izapeu eya,

—Kurāme mase tyrise, imehnō nohpo motye, Ritonōpo mūkuru ěme oexiryke. Kurāme tyrise roropa omūkuru mana, awakuruao. ⁴³ Opoetoryme rokē sā ywy, Kuesēkō ěme oexiryke. Kure Ritonōpo ya, tooehse roropa xiaro ya oexiryke. ⁴⁴ Taomirose oya jahtao umūkuru pau pau nykano tākye exiryke. ⁴⁵ Kuesēkō omiry totase oya. Zae aomiry ehtoh tonetupuhse roropa oya. Morara exiryke tākye mase. Tōmihpyryae ro tyrīko Ritonōpo mana emero, tykase Izapeu.

Sē nase Maria eremiatopōpyry poko

⁴⁶ Mame toremiase Maria Ritonōpo netaryme,
—Etakure ase eremiāko.

Imehxo mā jesemy, Ritonōpo.

Ynororo rokē kure mana, āko ase ukurohtao.

⁴⁷ Tākye kuhse ase Ritonōpo poko,
ypynanohname aexiryke. Ypyno mana.

⁴⁸ Typoetory tonese kure Ritonōpo a imepyra jahtao ro.

Taroino emero ynara āko toh mā ypoko.

“Mokyro nohpo kure kuhse tyrise Ritonōpo a,” āko mā toto ypoko.

⁴⁹ Jamihme Ritonōpo mana. Tuhke jakorehmase.

Kurāme nymyry mana.

⁵⁰ Imehnō pyno roropa Ritonōpo mana.

Tōmipona exiketō pyno kuhse mana.

Pakatokō pyno kynexine.

Seromatokō pyno roropa mana.

Moromeīpo ypakomotyā pyno exikehpyra mana.

Mya otuotuhponāmāko mana.

⁵¹ Tyjमितunuru enepōko mana.

“Kure ase, imehnō motye,” kananō tahpahpose eya imehxo se toto exiryke.

⁵² Ahno tō tuisary tuisame pyra tyripose ropa eya.

Jamihme exiketō tuisame pyra tyripose ropa eya.

Yrome, “Tuisame pyra ase. Ime pyra ase,” kananō tuisame tyrise eya.

⁵³ Omise exiketō tautuhmase kurā ke.

Yrome tymōkomokā tonyohse ropa eya tymōkomoke pyra ropa, tomahpōke pyra roropa.

⁵⁴ Yrome typoetory tō Izyraeu tō typynanohse eya tōmihpyryae ro,

pake morara katopōpyryae ro kytamurukomo a.

⁵⁵ Kytamuru ekepyry Aparāo typynanohse roropa eya.

Ipakomotyamo typynanohse eya roropa jūme,

tykase Maria.

⁵⁶ Morarame 3me nuno taropose Maria a moroto Izapeu maro. Morotoino toytose ropa ynororo tytapyī taka ropa.

Sē nase João enurutopōpyry poko

⁵⁷ Morarame Izapeu toxietūtose ahtao tonuruse ynororo orutuame. Tākye toehse toto, jekyry tomo. ⁵⁸ Epe tō roropa tākye toehse.

—Aimo eny kure tyrise, takorehmase Ritonōpo a, tykase toto.

⁵⁹ Mame 8me tōmehse ahtao poeto aīpotapihpyry sahkase tooehse jekyry tomo, “Mose Ritonōpo poetoryme,” katohme. Mame Zakariame esehpary se toh kynexine repe, jū esetyae ro, repe. ⁶⁰ Yrome,

—Na, arypyra, tykase jeny. —Joāome ro esety mana, tykase.

⁶¹ Mame ynara tykase toto eya,

—Oty katohme? Oekyry to htao Joāome tosehke pyra mā toto ipunaka, tykase toto eya. ⁶² Morarame tomary ke tōturupose toto a jumy a,

—Onokyme mose esehpāko sytatou? tykase toto.

⁶³ Mame pape tapoise tyya ahtao ynara tymerose jumy a,

—Joãome mose esety, tykase ynororo.

—To! tykase toto, tõsenuruhkase toto. ⁶⁴ Morarame axĩ toekurãkase ropa ynororo. Taomitanohpose ropa.

—Kure Ritonõpo mana, tykase ynororo. ⁶⁵ Moro eneryke tyya xine tonaroxitapãse toto morotõkomo, jekyry tomo, emero. João enurutopõpyry tokãtose eya xine ypy tõ poro, Jutea po. ⁶⁶ Morarame morohne etahpõkõ morohne poko tõsenetupuhse toto yronomyryme. Ynara tykase toto poeto poko,

—Otara mokyro exĩko nah? Orẽpyra exiketyme mã otarãme, tykase toto, Ritonõpo jamitunuru imaro ehtoh waro toexirykõke.

Zakaria eremiatoh poko nase sero

⁶⁷ Morarame Zakaria maro toehse Ritonõpo zuzenu yronomyryme, poeto zũ maro. Ynara tykase ynororo Ritonõpo zuzenu poe, imeĩpo aehtoh poko,

⁶⁸ —“Kure mase,” sykatone Ritonõpo a,
“Yna esẽme mase, Izyraeu esẽme!” sykatone eya.

Typoetory tõ akorehmatohme tooehse ynororo iirypyrykõ korokatohme, toto myhpokatohme ropa samo.

⁶⁹ Kypynanohnekõ enehpone kyaa xine.

Orẽpyra exikety mokyro.
Tawi parỹpyryme ynororo.

⁷⁰ Ynara tykase Ritonõpo pake, typoetory tõ omihpyryae,

⁷¹ “Opynohtorỹko ase opoko xine pyra ozehnotokõ ehtohme.

Jamihme ozehnotokõ ahtao ro opynanohtorỹko ase oryhmara xine toto ehtohme.

⁷² Kure oritorỹko ase.

Iirypyryme ro awahtao xine ro awãnohpyra xine ase,” tykase kytamurukomo a. Morara katopõpyry poko wenikehpyra mana.

Tõmihpyryae ro mana.

⁷³ Morara tykase Ritonõpo kytamurukõ Aparão a,

“Ekurehpyra ase.

⁷⁴ Opynanohtorỹko ase ozehnotokõ opoko xine pyra ehtohme.

Ekurehpyra ase,” tykase ynororo.

“Åkorehmatorỹko ase, imehnõ zuno pyra oehtohkõme jomiry poko awahtao xine,” tykase.

⁷⁵ “Åkorehmatorỹko ase kure oehtohkõme

zae rokẽ oehtohkõme yneneryme, oorikyrykõ ponãmero,” tykase Ritonõpo Aparão a,

tykase Zakaria toremiaryme.

⁷⁶ Mame tumũkuru a ynara tykase Zakaria,

—Aimo, Ritonõpo poe urutõme exĩko mase, Kuesẽkõ imehxo exikety poe.

Osemazuhme sã ytõko mase Kuesẽkõ esemary akorokaneme samo,

ipoetory tõ tuarõtatohme tosẽkõ oehtoh poko.

⁷⁷ Toto zuruneme ytõko mase,

iirypyrykõ korokary poko Ritonõpo a ipynanohtohkõme.

⁷⁸ Ynara exiryke, kypyno xine Ritonõpo mana,

iirypyryme ro kuahtao xine, poeto pitiko pyno jũkõ ehtoh samo.

Naeroro xixi õmepyyry sã mokyro Kypynanohnekõ oehnõko mana.

⁷⁹ Saereh ãko xixi kapu ae emero pona, sero nono pona.

Moro saaro mã Kypynanohnekomo.

Emero kuenetorỹko mana.

Toorikyrykõ zuno exiketõ pynanohnõko roropa mana.

Enaromyra toto rĩko ropa mana, torẽtyke pyra toto rĩko roropa mana,

tykase Zakaria tumũkuru a.

⁸⁰ Morarame kure imūkuru tuātase. Zumo tuātase. Yronymyryme Ritonōpo omipona toehse roropa ynororo. Mame ahno esao pyra ehse ynororo ytopyra ro tahtao Izyraeu tō amorepase.

2

Sē nase Jezu enurutopōpyry poko

(*Mat 1.18-25*)

¹ Morarame Seza Aukuxtu tuisa konōtome kynexine, emero pata tō esēme. Mame pape tymerose eya emero patapōkō neneryme. Taropose eya pata tō punero. Ynara tykase, —Atamurukō enurutopōpyry pona ytotoke ropa emero porehme, oesetykō meropotohme ypapē pokona, tykase ynororo tymerose pape pokona. ² Moro poko onukuhtopyra ro tahtao pape tymerose eya, tuhke typoetory exiry waro toehtohme. Typoetory kuhtoh tymeropose eya, Xireniu kowenatume ahtao Xiria po. Xiria nono esety. ³ Naeroro ahno emero toytose tytamurukō enurutopōpyry pona, tosetykō meropose tuisa papē pokona.

⁴ Joze roropa toytose Nazare poe, Karirea poe. Nazare Karirea rānaō kynexine. Toytose ynororo Berē pona, Jutea rānaka. Morotona toytose Tawi enurutopōpyry pona Tawi parỹpyryme toexiryke. ⁵ Tosetykō meropose toytose ynororo tynerenanopyry maro, Maria maro. Poetoēme ynororo, Ritonōpo mūkuru ēme. Enurusasaka toehse. ⁶ Morarame Berē pona toehse tahtao xine, tōxietūtōpitose rahkene. Tonuruse rahkene moroto. ⁷ Aemūkuapitory kynexine orutuame. Ahno eky tapyī tao tonuruse ynororo katonō nyhtoh pehme exiryke. Mame tumūkuru tātose jeny a kamisa ke. Pui napyry ē aka tyrise eya inyhmatohme tosake pyra toexirykōke.

Sero Ritonōpo nenyohyā osenepotopōpyrykaneru erase tomo a

⁸ Morarame kaneru erase tō Berē ehpio kynexine. Tokykō enery poko tōmehse toto, moroto ona po. ⁹ Moroto toto ahtao Ritonōpo nenyokyhpyry tōsenepose eya xine. Ritonōpo ezuru a tyeipose toto. Epona xine saereh tykase kaino. Saereme potu toehse. Syh tykase toto. Tōserehse toto saerehkane eneryke tyya xine. ¹⁰ Yrome ynara tykase Ritonōpo nenyokyhpyry eya xine,

—Oserehpyra ke ehtoko. Omi kurā ekarose oehno oya xine, tākye oehtohkōme. Imehnō roropa tākye exīko mana porehme. ¹¹ Sero koko tao nenuruno, opynanohnekomo. Atamurukō Tawi enurutopōpyry po nenuruno. Ritonōpo nymenekahpyry Kyrixtu mokyro. Kuesēkōme inymenekahpyry. ¹² Mame mosero poko enetupuhnōko matose, ynara eneryhtao oya xine. Enurusenā enēko matose kamisa ke tātose. Tohrame mana pui nahpatoh tao. Ourutoryko ase ipoko enese oytotohkōme, tykase eya xine ynororo.

¹³ Mame mōtoino rokē kapuaōkō imehnō tōsenepose eya xine. Ritonōpo nenyokyhpyry tomo. Morarame toremiase toto, kapuaōkomo, Ritonōpo kure exiry poko. Ynara tykase toto toremiase,

¹⁴—Kure kuhse mase Ritonōpo, kapuaono.

Nonopōkō torētyke pyra riponeme mase.

Kure rokē toto riponeme mase roropa, tykase toto toremiarykohtao, kapuaōkomo.

¹⁵ Morarame toremiaxīpo xine tōnuhse ropa toto tosaka xine kapu aka. Mame ynara tykase kaneru erase tomo tyya xine rokene,

—Ehmaropa ty Perē pona. Poeto senetatose, Ritonōpo nekarohpyry, tykase toto.

¹⁶ Morarame toytose toto axiny, poeto enurusenā enese. Mame toeporehkase toto. Tonese eya xine pui tō nahpatoh tao. Moroto roropa jeny tynio maro. ¹⁷ Mame mokyro tonese tyya xine ahtao, tākye toehse toto. Morarame toytose ropa toto. Ritonōpo nenyohyā oturutopōpyry tokarose eya xine emero netaryme. Poeto enurusē roropa tokarose eya xine. ¹⁸ Morarame kaneru tō erase omiry etaryke tyya xine, tōsenuruhkase toto emero porehme.

—To! ajohpe pyra roh nexiahse, tykase toto. ¹⁹ Morarame mokaro omihpyry poko wenikehpyra Maria kynexine. Morohne poko tōsenetupuhse ynororo. ²⁰ Morarame toytose ropa kaneru erase tomo. Toytorykō ropahntao toremiase toto. Ynara tykase toto Ritonōpo a,

—Kure kuhse mase, Ritonōpo. Imehxo mase, tykase toto, toremiarykohtao. Tākye toehse toto tynenehpyrykō poko, tynetahpyrykō poko roropa, Ritonōpo nenyokyhpyry omiry zae toehse exiryke.

Sero nase Jezu esehpatopōpyry poko

²¹ Pake, “Jezume esehpako,” tykase Ritonōpo nenyokyhpyry Maria a, emūkuapitopyra ro ahtao. Morara exiryke 8me tōmehse ahtao tosehphase Jezume, esehpatopōpyryae ro. Jaī potapihpyry tysahkaposē jūmane a tytamurukō omi poe.

Sero nase Jezu ekarotopōpyry poko Ritonōpo a

²²⁻²³ Morarame 40me aenurutopōpyry tōmehse ahtao, Jezu tarose jūmane a. Jerusarē pona toytose toto tpyty maro. Jezu tarose enepotohme Ritonōpo maro oturuketomo a Moeze omihpyryae ro. Ynara tymeropose pake Ritonōpo a, “Orutuame tonuruse ahtao, osemazuhme ahtao, umūkurume mā exīko,” tykase. Morara exiryke Jezu tarose Jerusarē pona, ekarotohme Ritonōpo a, imaro oturutoh taka, “Mose omūkurume nase,” katohme eya. ²⁴ Naeroro asakoro utukuimo tarose eya xine tynekarorykōme Ritonōpo a, Ritonōpo nymeropohpyry omipona toehtohkōme. Ynara tymeropose Ritonōpo a pake, “Orutua osemazupu tonuruse ahtao, oeky ekaroko ymaro oturukety a, ekarotohme ya, asakoro utukuimo. Arypyra ahtao, imepỹ utukuimo panō ekaroko,” tykase pake.

Sero nase Ximeão oturutopōpyry poko

²⁵ Moroto kynexine orutua Jerusarē po. Mokyro esety Ximeão. Ritonōpo zuzenu imaro kynexine. Kure ynororo, Ritonōpo omipona roropa. Izyraeu tō pynanohne eraximāko kynexine, Kyrixtu eraximāko, Izyraeu tō kurākary enery se toexiryke orihpyra ro tahtao. ²⁶ Pake ro ynara tykase Ritonōpo zuzenu eya, “Orihpyra mase aporo. Ynymenekahpyry enēko mase aporo, Kyrixtu enēko. Imeīpo orihñōko mase,” tykase eya. Morara katopōpyry tonetupuhse Ximeão a, “Orihpyra ase, Ritonōpo nyenekahpyry onenepyra ro jahtao,” tykase ynororo tukurohtao. ²⁷ Mame Ritonōpo zuzenu poe toytose ynororo Ritonōpo maro oturutoh taka. Moroto ynororo ahtao jē tō tooehse. Tumūkuru Jezu tonehse. Moeze omihpyry poe tynekarory ekarose toytose toto. Mame Jezu tonesē eya jē enao. ²⁸ Mame tapoise eya. Ynara tykase ynororo Ritonōpo a,
—Kure rukukuh Ritonōpo nae.

²⁹⁻³⁰ Seromaroro ōmihpyryae ro onenehpyry enēko ase rahkene, orihpyra ro jahtao. Amonohkara mase.

Jenuru ke nymyry onenehpyry enēko ase,
seropōkō pynanohneme.

Morara exiryke tākye ase.

Torētyke pyra exi rahkene jorikyry poko.

³¹ Ōsenetupuhpyryae ro mosero tonehpose oya emero tonesēme.

³² Tozurē sā exīko mā mose.

Juteutōkara amorepāko roropa mana zae toto osenetupuhtohme,
kure toto ehtohme roropa.

Izyraeu tō roropa imehxo tyrīko toh mana,
tykase Ximeão Ritonōpo a.

³³ Mame morara kary etaryke tyya xine tōsenuruhkase toto, Joze jē maro.

³⁴⁻³⁵ Morarame ynara tykase Ximeão,

—Papa kapuaono, kure rokē moxiā tyriko, tykase ynororo. Mame ynara tykase ynororo Maria a,

—Pake mose poeto tymenekase Ritonōpo a. Yrome tuhkākō Izyraeu tō ise pyra exīko toh mana ipunaka. Naeroro toto enahkapōko Ritonōpo mana. Imeīpo omoro roropa

atasamãko mase. Okurohtao jetũ exĩko mase tapema ke tuohpyry samo, tykase Ximeão Maria a. —Yrome tuhkãkõ ise exĩko mã toto. Tãkye exĩko mã toto ipoko. Mose pokoino toemynyhmatohkõ toh mana, tykase Ximeão Maria a.

Ana ehtopõpyry poko sero

³⁶ Moroto roropa toehse kunumiximano, esety Ana, Panueu êxihpyry. Azee parỹpyry roropa kynexine. Ritonõpo omiry ekaroneme roropa kynexine. Pytỹpome roropa ynororo. Apitoryme tyniotase. Yrome 7me jeimamyry toehse ahtao toorihse inio. ³⁷ Mame 84me ikonopory taropose eya. Ritonõpo maro oturutoh onurumekara toehse, saereme, koko, enara. Kure Ritonõpo tyrise eya. Amotyryae rokẽ otuhnõko roropa kynexine tõtururuke Ritonõpo maro. ³⁸ Morarame toeporehkase ynororo. Moroto poeto tonese eya jẽ maro,

—Kure rukukuh na Ritonõpo, tykase ynororo. Poeto poko tõturuse roropa ynororo Jerusarẽpõkõ pynanohne eraximananõ netaryme.

Nazare pona aytotopõpyry poko sero

³⁹ Moromeĩpo tõtýhkaxĩpo xine toytose ropa toto tosaka xine, Ritonõpo nymeropohpyry poe tynekarohpyrykõ ekaroxĩpo. Toytose ropa toto Nazare pona, Karirea rãnaka ropa. ⁴⁰ Mame imũkuru tuãtase, tomesetase roropa. Jamihme roropa toehse ynororo. Tutuarõtase roropa. Otupipyra toehse. Ritonõpo tymaro exiryke, kure tyrise eya.

Jezu ehtopõpyry sero Ritonõpo maro oturutoh tao

⁴¹ Mame jeimamyry punero Maria tõ ytosene Jerusarẽ pona, Paxikoa otuhtopõpo ritohme tyya xine. (Paxikoa kary Ejitu poe Izryaeu tõ oehtopõpyry poko wenikehpyra ehtoh poko.) ⁴² Mame 12me tyeimãse ahtao tyse maro toytose Jezu Jerusarẽ pona, otuhtopõpo ritohme ropa tyya xine. Ytosene toto. ⁴³ Morarame otuhtopõpo riry poko tõtýhkase tahtao xine toytose ropa toto, tosaka xine. Jezu rokẽ tamoreme tõxinomopose moroto Jerusarẽ po. Tuarõ pyra jẽ tõ kynexine. ⁴⁴ Tumũkuru toytose ropa tyekyry maro tokarose repe. Morarame kokonie pukuro Jezu tupise jẽ tomo a repe jekyry to htao repe. Yrome arypyra kynexine. ⁴⁵ Mame onenepyra tokurehse toexirykõke, toeramase ropa toto mya roropa zupise Jerusarẽ pona ropa. ⁴⁶ Mame oseruao tõmehse moroto zupiry poko rokene. Mame tonese ropa eya xine Ritonõpo maro oturutoh tao. Amorepatõkõ maro typorohse ynororo. Aomirykõ etãko roropa kynexine. Eya xine oturupõko roropa kynexine. ⁴⁷ Morarame mokaro Jezu omiry etahpõkõ tõsenuruhkase toto ipoko, tuaro Jezu exiryke, otupipyra autururuke. ⁴⁸ Jẽ roropa tynio maro tõsenuruhkase toto Jezu eneryke ropa. To! tykase toto. Mame ynara tykase jẽ eya,

—Aimo, oty katohme yna a motupipoase? Kupiasehxo reh omy mahro. Ynanoserepyasehxo reh opoko, oupiry poko, tykase jeny eya.

⁴⁹ Mame tyse tozuhse eya. Ynara tykase,

—Aja, oty katohme kupiatohse? Papa maro oturutoh tao se jexiryke ytopyra exiase, jotururu se jexiryke taro, tykase Jezu. ⁵⁰ Yrome aomiry onenetupuhpyra toto jeny tynio maro.

⁵¹ Morotoino Jezu toytose ropa imaro xine Nazare pona. Mame tyse tõ omiry tymoise rahkẽ eya. Morarame tumũkuru omiry jũme tukurãkase tukurohtaka jeny a. ⁵² Morarame Jezu tuãtase rahkene. Jamihme toehse. Tutuarõtase. Ritonõpo zamaro toehse. Ahno roropa zamaro toehse. Kure Ritonõpo a, kure imehnomo a roropa. Enara.

3

João omihpyry sero

(*Mat 3.1-12; Mak 1.1-8; Jo 1.19-28*)

¹⁻² Mame Ritonõpo tõturuse João a, Zakaria mũkuru a, ahno esao pyra ynororo ahtao. —Jomiry ekarokõ zuaro pyra exiketomo a, tykase Ritonõpo eya.

Morara tykase Ritonõpo João a Tiperiu Seza Romapõkõ tuisaryme ahtao, 15me tyeimãkapose eya tuisa konõtome. Morarame ahtao ro Pirato roropa Juteu tõ tuisaryme

toehse. Te, Erote roropa Karireapõkõ tuisaryme kynexine. Te, irui Firipe Itureapõkõ tuisaryme roropa toehse, Taronitepõkõ tuisaryme roropa, enara. Te, Risania Apirene tõ tuisaryme roropa kynexine. Te, Anasa, Kaipa maro Ritonõpo maro oturuketõ tuisaryme roropa toehse toto. Morara toehse ahtao Ritonõpo omiry totase João a.
³ Mame Joatão poro toytoytoise João, kokoro rokẽ oturuse ahno tõ maro. Ynara tykase ynororo,

—Oorypyrykõ irumekatoko oẽpurihkatohkõme. Oorypyrykõ turumekase oya xine ahtao okorokatorỹko Ritonõpo mana, tykase João toytoytooryhtao Joatão poro. ⁴ Izaja ekepyry nymerohpyryae ro João toehse. Pake Ritonõpo poe urutõme Izaja. Ynara tymerose eya João poko pake Ritonõpo omiry ty papẽ pokona,
 “Opore mokyro oturũko mana, ahno esao pyra.

Ynara ãko mana,

‘Kuesẽkõ oehsasaka mana.

Naeroro topohme osema tyritoko.

Esemahtotoko.

⁵ Jakanamã apurutoko osepune ehtohme,

ypy tõkehko inonõtoto roropa osepune ehtohme.

Ijome exikety osema ahtao topohme tyritoko.

Osema akorokapỹ akorokatoko roropa osepune osema ehtohme.

⁶ Morarame kypyno xine Ritonõpo ehtoh enẽko imehnõ mana,

Ritonõpo nymenekahpyry enẽko, kypynanohnekomo, ãko mana,”

me tymerose Izaja ekepyry a pake.

⁷ Morarame tuhkãkõ toytoise João a osẽpurihkapose. Yrome ynara tykase João eya xine,

—Iiryppyryme matose. Oty katohme Ritonõpo zuno pyra matou? Oorypyrykõ onurumekara ro matose. Ritonõpo ozehno xine ro mana. Awãnohtorỹko mana.

⁸ Oorypyrykõ irumekatoko. Kure ehtoko, iiryppyryme pyra, oorypyrykõ turumekase oya xine exiry waro imehnõ ehtohme. Ynara kara ehtoko roropa, “Tuisamehxo Aparão ekepyry kynexine. Naeroro kuãnohpyra xine Ritonõpo mana, Aparão pakomotyãme kuexirykõke,” kara ehtoko. Ynara ãko ase oya xine, Aparão pakomotyãme senohne topu tõkehko riry waro Ritonõpo mana. Ise tahtao tyryry, tykase João eya xine. ⁹ —Wewe sã matose toperẽ samo. Tomeseke ehtoko. Imepỹ oehnõko mana, wywy ke wewe mity poro akohtohme, eperytara ahtao, apoto htaka ipahtohme, tykase eya xine. —Moro saaro tõmipona pyra awahtao xine awãnohtorỹko Ritonõpo mana, seromaroro, wewe toperẽkara sã awahtao xine, tykase João eya xine.

¹⁰ Morara kary etaryke tyya xine ynara tykase toh eya,

—Morara ahtao oty poko ynanah yna onuãnohpyra Ritonõpo ehtohme? tykase toto tõturupose.

¹¹ Ynara tykase João eya xine,

—Imehnõ pyno ehtoko. Asakoro oupõkõ ahtao, toiro ekarotoko aryryra exiketomo a. Anapyrykõ roropa apiakatoko tynahkãkara napyryme, tykase eya xine.

¹² Morarame kowenu tinerũ poko erohketõ tooehse roropa João a tõsẽpurihkapotohkõme repe. Ynara tykase toto, tõturupose eya,

—Yna ke? otara ãkohxo ynanah yna rypyry rumekary waro oehtohme? tykase toto.

¹³ Mame ynara tykase João eya xine,

—Ynara rokẽ ehtoko, zae rokẽ tineru apoitoko kowenu tinerũme. Onymotyẽkara ehtoko. Aomipona ehtoko, tykase eya xine.

¹⁴ Mame soutatu tõ tõturupose roropa eya. Ynara tykase toto,

—Yna ke? Otara ãko ynanah rorohpa? tykase toto. Ynara tykase João eya xine,

—Amarokomo? Ynara rokẽ ehtoko. Imehnõ onyryhmara ehtoko. Ajohpe pyra ehtoko imehnõ hxiroryhtao roropa oya xine. Osetaehkara ehtoko oerohtamitukõ apoitoh poko oya xine, tykase eya xine.

¹⁵ Mame Ritonõpo poe typynanohnekõ eraximãko toh kynexine. Naeroro João omiry etaryke tyya xine tõsenetupuhpitose toto João poko.

—Otarãme Ritonõpo nymenekahpyry mose kypynanohnekõme, tykase toto João poko repe. ¹⁶ Naeroro ynara tykase João eya xine,

—Arypyra, ywy kara, nakuaka rokẽ oẽpurihkatorỹko ase. Yrome imepỹ oehnõko mana ymotye kuhse exikety. Tuisamehxo mokyro exiryke isãtajã onymyhpokara ase, ihxike jexiryke, ymotye aexiryke. Mame Ritonõpo zuzenu kurã ekarõko oya xine mana. Otuarimapotorỹko mana zae oehtohkõme. ¹⁷ Arexi tõkehko tohmane sã Ritonõpo mana. Arexi kurã kurãkãko esẽ mana tytapyĩ taka. Ipihpyrỹpyry pahnõko mana apoto htaka. Moro saaro Ritonõpo kuapiakatorỹko mana. Tõmipona exiketõ menekãko mana tõmipona pyra exiketoh tae, tõmipona exiketõ jũme tymaro ehtohme. Yrome tõmipona pyra exiketõ pahnõko mana, apoto htaka, ezeppy htaka, tykase João eya xine.

¹⁸ Mame orẽpyra João tõturuse toto maro. Omi kurã tokarose eya xine, tyrypyrykõ rumekatohme eya xine. ¹⁹ Imeĩpo João tõmapose Erote a ãpuruhpyry taka. Mokyro kynexine Karireapõkõ tuisaryme. Ynara kakehpyra João ehse eya, “Orui pyty poko pyra exiko,” kakehpyra, turui pyty poko aexiryke. Mokyro nohpo esety kynexine Erotia. Moro rokẽ kara poko kynexine tyrypyry imepỹ poko roropa kynexine. ²⁰ Morarame tyekitapãse Erote tyhxirose toexiryke João a. Tyrypyry tymotyẽkase eya ãpuruhpyry taka João tõmapose exiryke tyya.

Jezu ãpurihkatopõpyry poko

(Mat 3.13-17; Mak 1.9-11)

²¹ Mame ahno tõ tõpurihkakehse ahtao João a, Jezu roropa tõpurihkase eya. Moromeĩpo Tummy maro autururuhtao kapu toepiakase. ²² Morotoino Ritonõpo zuzenu tyhtose Jezu pona. Utukuimo panõ tõsenepose. Morotoino kapu poe ynara tykase Ritonõpo,

—Umũkurume nymyry mase, opyno ase ipunaka. Tãkye ase opoko, tykase kaino.

Sero nase Jezu ekyry tõ ekepyã poko

(Mat 1.1-17)

²³ Morarame 30me tyeimãse ahtao toerohpitose Jezu, imehnõ amoreparý poko. Joze mũkurume tokarose ynororo imehnomo a repe.

Joze mokyro Eri mũkuru.

²⁴ Eri mokyro Matate mũkuru.

Matate mokyro Rewi mũkuru.

Rewimokyro Mauki mũkuru.

Mauki mokyro Janai mũkuru.

Janai mokyro Joze mũkuru.

²⁵ Joze mokyro Matatia mũkuru.

Matatia mokyro Amoxi mũkuru.

Amoxi mokyro Naũ mũkuru.

Naũ mokyro Exiri mũkuru.

Exiri mokyro Nakai mũkuru.

²⁶ Nakai mokyro Maate mũkuru.

Maate mokyro Matatia mũkuru.

Matatia mokyro Semei mũkuru.

Semei mokyro Joze mũkuru.

Joze mokyro Jota mũkuru.

²⁷ Jota mokyro Joanã mũkuru.

Joanã mokyro Reza mũkuru.

Reza mokyro Zoropapeu mũkuru.

Zoropapeu mokyro Saratieu mũkuru.

Saratieu mokyro Neri mũkuru.

- ²⁸ Neri mokyro Meuki mūkuru.
 Meuki mokyro Ati mūkuru.
 Ati mokyro Kozā mūkuru.
 Kozā mokyro Eumatāo mūkuru.
 Eumatāo mokyro Ere mūkuru.
- ²⁹ Ere mokyro Jozue mūkuru.
 Jozue mokyro Erieze mūkuru.
 Erieze mokyro Jorī mūkuru.
 Jorī mokyro Matate mūkuru.
 Matate mokyro Rewi mūkuru.
- ³⁰ Rewi mokyro Ximeāo mūkuru.
 Ximeāo mokyro Juta mūkuru.
 Juta mokyro Joze mūkuru.
 Joze mokyro Jonā mūkuru.
 Jonā mokyro Eriakī mūkuru.
- ³¹ Eriakī mokyro Merea mūkuru.
 Merea mokyro Mena mūkuru.
 Mena mokyro Matata mūkuru.
 Matata mokyro Natā mūkuru.
 Natā mokyro Tawi mūkuru.
- ³² Tawi mokyro Jese mūkuru.
 Jese mokyro Opete mūkuru.
 Opete mokyro Poaze mūkuru.
 Poaze mokyro Sara mūkuru.
 Sara mokyro Nasō mūkuru.
- ³³ Nasō mokyro Aminatape mūkuru.
 Aminatape mokyro Atimī mūkuru.
 Atimī mokyro Ani mūkuru.
 Ani mokyro Ezerō mūkuru.
 Ezerō mokyro Pereze mūkuru.
 Pereze mokyro Juta mūkuru.
- ³⁴ Juta mokyro Jako mūkuru.
 Jako mokyro Izake mūkuru.
 Izake mokyro Aparāo mūkuru.
 Aparāo mokyro Tera mūkuru.
 Tera mokyro Nakoa mūkuru.
- ³⁵ Nakoa mokyro Seruke mūkuru.
 Seruke mokyro Rakau mūkuru.
 Rakau mokyro Pareke mūkuru.
 Pareke mokyro Epea mūkuru.
 Epea mokyro Sara mūkuru.
- ³⁶ Sara mokyro Kainā mūkuru.
 Kainā mokyro Apaxati mūkuru.
 Apaxati mokyro Sem mūkuru.
 Sem mokyro Noe mūkuru.
 Noe mokyro Rameke mūkuru.
- ³⁷ Rameke mokyro Metuzarē mūkuru.
 Metuzarē mokyro Enoke mūkuru.
 Enoke mokyro Jarete mūkuru.
 Jarete mokyro Marareu mūkuru.
 Marareu mokyro Kainā mūkuru.
- ³⁸ Kainā mokyro Enoxī mūkuru.

Enoxi mokyro Sete mūkuru.
Sete mokyro Atão mūkuru.
Atão mokyro Ritonõpo mūkuru.

4

Sero nase Jezu kuhtopõpyry pokoko joroko tamuru a
(*Mat 4.1-11; Mak 1.12-13*)

¹ Mame Jezu maro Ritonõpo zuzenu kynexine yronymyryme. Ijamitunuru imaro kynexine. Jezu tarose eya ahno esaka pyra Joatão mõpozakoxi. ² Moroto Jezu tukuhpitose joroko tamuru a. 40me ãmepyry taropose iirypyryme aehtohme repe. Otuhpyra roropa Jezu toehse. Morarame 40me tõmehse ahtao, tomitapãse ynororo.

³ Mame ynara tykase joroko tamuru eya,
—Ritonõpo mūkurume awahtao, senohne topu anyhtanohpoko ourume, tykase eya.

⁴ Mame Jezu a tozuhse. Ynara tykase eya,
—Arypyra. Ynara tymerose Ritonõpo omiry, “Wyi enapyryhtao rokẽ isene exizomopyra kuzenukõ mana. Yrome Ritonõpo omipona kuahtao xine orihzomopõme exiiko sytatose,” ãko Ritonõpo omiry, tykase Jezu eya.

⁵ Morotoino joroko tamuru a tarose ynororo ypy pona. Moro poe ahno tõ emero axĩ tonepose eya, pata tõkehko roropa tonepose eya. Ynara tykase eya,

⁶ —Eneko ke. Moxiã emero opoetoryme ekarõko ase pata tõkehko maro, tykase. —Ykyryry sero kehko repe ya ekarotyamo. Yrome ise exiketomo a ekarory se jahtao ekarõko ase. ⁷ Morara exiryke emero ekarõko ase oya opoetoryme toto ehtohme, oesekumuru po typorohse awahtao jẽpataka, “Kure mase, imehxo mase,” katohme ya, tykase eya joroko tamuru ajohpe rokene.

⁸ Morarame ynara tykase Jezu eya,
—Arypyra. Ynara ãko Ritonõpo omiry, “Oesẽkõ rokẽ eahmatoko, Ritonõpo. Aomipona rokẽ ehtoko roropa,” ãko Ritonõpo omiry, tykase Jezu joroko tamuru a.

⁹ Morotoino Jerusarẽ pona tarose ropa Jezu eya. Morotona Ritonõpo maro oturutoh pona tarose eya, kaetokõ pona, tapyi mypatarãnaka. Ynara tykase ynororo eya,

—Ritonõpo mūkurume awahtao, sero poe epukako nono pona. ¹⁰ Ynara tymerose exiryke Ritonõpo omiry, “Tynenyohityã arõpõko Ritonõpo mana oewomatohme,” me tymerose. ¹¹ Ynara roropa, “Tomarykõ ke ãpoiko toto opupuru osetapara ehtohme topu pona,” me tymerose roropa, tykase joroko tamuru Jezu a.

¹² Morarame Jezu a tozuhse. Ynara tykase,
—Arypyra. Ynara ãko Ritonõpo omiry, “Oesẽkõme Ritonõpo exiryke onukuhpyra ehtoko ipunaka,” ãko, tykase Jezu eya.

¹³ Mame tokurehse joroko tamuru Jezu kukuru pokoko. Iirypyryme onyripyra tokurehse ynororo. Mame toytose rokẽ aporo.

Jezu a imehnõ amorepapatopõpyry sero Karirea po
(*Mat 4.12-17; Mak 1.14-15*)

¹⁴ Morotoino toytose ropa Jezu Karirea rãnaka ropa. Imaro Ritonõpo zuzenu jami-tunuru kynexine. Morarame Jezu pokoko tokãtose Karireapõkomo a pata tõ punero, imehnõ kurãkatopõpyry pokoko eya. ¹⁵ Jutea tõ atamorepatoh tao tamorepase toto eya.

—To! Kure rukukuh mose amorepato nahe? tykase toto, Jezu etananõ emero.

Jezu ehtopõpyry pokoko Nazare po
(*Mat 13.53-58; Mak 6.1-6*)

¹⁶ Morotoino Nazare pona toytose ropa Jezu, tuãtatopõpyry pona ropa. Mame oserematohae toytose ynororo atamorepatoh taka. Torẽnase ytose ynororo moro taka. Mame moro tao xikihme toehse Jezu Ritonõpo omiry sekerematohme imehnõ netaryme.

¹⁷ Mame Izaja nymerohpyry tokarose imepyny a isekerematohme eya. Mame pape tytiapose eya ahtao, tynymenekahpyry tysekeremase eya, ynara tykase,

- ¹⁸ “Kuesēkō Ritonōpo zuzenu ymaro mana,
 tymenekase jexiryke eya imehnō amorepaneme,
 etuarimaketō amorepaneme, tōmiry kurā poko.
 ‘Totapuruhmakase ropa matose,’ kase tonehpose ywy āpuruhpyrytaōkō sā exiketomo a.
 ‘Tonure ropa matose,’ kase tonehpose roropa ywy tonurākara a.
 Ataosanumaketō osanumakehpose ropa tooehse ywy.
¹⁹ Tonehpose roropa ywy ynara kase ipoetory tomo a, ‘Seroae opynanohtorỹko Ritonōpo
 mana,’ ”
 tykase Jezu, Izaja nymerohpyry tysekeremase eya.
²⁰ Morotoino pape totapuruse ropa eya isekeremaxīpo. Mame tokarose ropa orutua
 a, atamorepatoh erase akorehmane a. Mame typorohse ropa ynororo kohrame. Mame
 tonese eya xine tỹme. ²¹ Mame tōturupitose eya xine. Ynara tykase,
 –Seromaroro sero ynysekeremahpyry ypoko kynako. Onetahpyrykō morararo ypoko
 kynako, tykase Jezu eya xine.
²² Mame tōsenuruhkase toto,
 –To! Mose nysekeremahpyry hxo reh kure kynako, tykase. Imehnō roropa ynara
 tykase,
 –Joze mūkuruhxo tā mosero roropa, tykase toto.
²³ Mame ynara tykase Jezu eya xine,
 –Ynara katopōpyryae ro matose ynara āko ya, “Opi warōme awahtao āmoreme os-
 epinohko,” katopōpyryae ro, morara āko matose ya. “Kapanaū po Ritonōpo jamitunuru
 tonepose oya imehnō neneryme. Moro sā tyriko taro, oesary nymyry po,” āko roropa
 matose ya, tykase Jezu eya xine.
²⁴ –Yrome ynara āko ase oya xine, urutōkō eahmāko imehnō mā repe. Yrome
 esarypōkō mā oneahmara mā toto. (Ritonōpo omiry ekarone omiry etary se pyra
 imarōkō mana.) ²⁵ Etatoko pahne, zae rokē ynara āko ase oya xine. Pake Eria maro tuhke
 pytỹpo tō kynexine Izyraeu tomo, konopo oehpyra toehse ahtao. Oseruao jeimamyry
 motye taropose konopo oehpyra. Moromeīpo tỹkyryneke pyra toehse toto Izyraeu tō
 esary po. Tuhke pytỹpo tō toetuarimase. ²⁶ Yrome eya xine Eria onenyohpyra Ritonōpo
 kynexine. Imepỹ pytỹpo a rokē tonyohse, Saretapono a rokē tonyohse ynororo Ritonōpo
 a, akorehmase. Juteukara a tonyohse ynororo Xitō rānaōpono a. ²⁷ Mame tuhke roropa
 ipū imotatyā moroto Izyraeu tomo Eriseu maro. Yrome toto onukurākara tokurehse
 Eriseu. Naamā rokē tukurākase eya. Xiriapō roropa mokyro kynexine juteukara, tykase
 Jezu eya xine.
²⁸ Morarame morara kary etaryke tyya xine tyekītapāse toto, atamorepatohāōkomo.
²⁹ Towōse roropa toto. Jezu tapoise eya xine. Tarose roropa pata poe eya xine kaetoko
 exikety jakanamāka Jezu ematohme repe tyya xine. Japery epoe kynexine pata. Moro
 poe Jezu emapory se toh kynexine repe. ³⁰ Yrome imoihmākō rātakuroko toytose ropa
 Jezu. Mame toytose ropa rahkene. Enara.

Jorokohpā kurākatopōpyry ropa poko
 (Mak 1.21-28)

- ³¹ Morotoino Kapanaū pona toytose Jezu, Karirea rānaka. Moroto ahno tamorepase
 eya oserematohae rokene. ³² Mame tōsenuruhkase toto Jezu omiry etaryke tyya xine.
 Orēpyra tamorepase toexirykōke eya.
 –Zae mose omiry, tykase toto. ³³ Moro tao atamorepatoh tao jorokohpe exikety
 kynexine. Tykohkohtase ynororo opore, jorokohpe toexiryke.
³⁴ –Jezu Nazarepono, oty se hma yna a? Oty kase moehno? Yna enahkapose? Yna
 irumekako. Awaro ase. Ritonōpo mūkurume oexiry waro ase. Inenehpohpyry kurā
 mase, tykase jorokohpā Jezu a.
³⁵ Mame ynara tykase Jezu joroko a,

—Mynyhme rokē exiko. Mose ae otūtako ropa, tykase eya. Mame mokyro jorokohpā tomapose joroko a nono pona repe. Yrome onyryhmara. Moromeīpo tutūtase ropa rahkene mokyro ae. Morarame toekurākase ropa.

³⁶ Mame tōsenuruhkase toto, morotaōkō emero. Ynara tykase toto oseya,

—Otāto puhko keh mose omiry nae? Joroko tō tūtanohpōko ropa nae, tōmiry ke rokene. Orēpyra toexiryke, aomiry jamihme nase, tykase toto. ³⁷ Mame Jezu tokātose eya xine pata tō punero, Karirea zomye, enara.

Sero nase kurākōkara kurākatopōpyry ropa poko Jezu a

(Mat 8.14-17; Mak 1.29-34)

³⁸ Morotoino atamorepatoh tae toytose ropa Jezu Ximāo tapyī taka. Ximāo merenoty oxirohnōko kynexine itamurume. Mokyro kure pyra exiry tokarose Jezu a imarōkomo a.

—Mokyro ikurākako ropa, tykase toto. ³⁹ Mame Jezu toytose mokyro enese. Mame tōmiry ke oxirohno tymynyhpākapose ropa eya. Axī towōse ropa ynororo tōxirohkehse ropa toexiryke. Mame tautuhmase ropa Jezu tomo kuranōpokara a.

⁴⁰ Morarame kokonie pukuro imehno a tope tō tonehse, kurākōkara tonehse ikurākatohme ropa Jezu a. Mame tomary tyrise toto pona ahtao, emero tukurākase ropa toto eya. ⁴¹ Joroko tō roropa tutūtanohpose ropa eya mokaro ae. Mame joroko tō tykohtase tutūtarykōme. Ynara tykase toto,

—Ritonōpo mūkurume mase, tykase toto. Jezu waro toto, Ritonōpo nymenekahpyryme. Morara exiryke tymynyhpākapose toto Jezu a Ritonōpo mūkurume toehtoh ekarory se pyra eya xine toexiryke.

Sero Jezu enetupuhtopōpyry Juteapōkomo a

(Mak 1.35-39)

⁴² Mame ěmepyryme pata poe Jezu toytose toiroro toehtohme tapyi pyra exikety pona. Morarame ahno tomo a tupise ynororo. Mame toporyse ropa tyya xine ahtao, turumekarykō se pyra toh kynexine Jezu a. ⁴³ Yrome ynara tykase Jezu eya xine,

—Ritonōpo omiry kurā poko imehnō patapōkō amorepary se ase, tuisame aehtoh poko. Morara kase Ritonōpo jenehpoase, tykase Jezu eya xine.

⁴⁴ Naeroro pata tō poro toytose ynororo imehnō amorepase, toto atamorepatohntonō takuroko. Jutea nonory poro toytose ynororo, enara.

5

Jezu a typoetory eahmatopōpyry tymaro toto ehtohme

(Mat 4.18-22; Mak 1.16-20)

¹ Morarame Kenezare ikuhpo esety kynexine. Moro ehpio Jezu kynexine, imehnō amorepāko Ritonōpo omiry poko. Ahno tuhke kynexine. Epuropurohmāko toh kynexine, Jezu omiry etary se toexirykōke. ² Mame asakoro kanawa tonese eya nakuatao tymyhse. Tykānarykō tynomose kana anŷnanomo a. Tarāpa kurikāko toh kynexine.

³ Morarame kanawaka tōtyrise Jezu, Ximāo kānary aka,

—Kanawa isyryhmako pitiko irānakahme samo, tykase Jezu Ximāo a. Mame typorohse ynororo kanawao. Mame ahno tō tamorepase eya kanawao tahtao.

⁴ Mame tamorepakehse tyya ahtao ynara tykase Ximāo a,

—Kanawa isyryhmakohme sā irānaka kana anŷtohme, tykase ynororo eya. Mame tisyryhmase irānaka. Mame,

—Atarāpākō ematoko kana anŷtohme, tykase ropa Jezu eya.

⁵ Mame ynara tykase Ximāo eya,

—Ŷ toerohse yna itamurume repe. Kana anŷse yna nēmehno repe. Yrome ananŷpyra yna nekurehno, tykase ynororo eya. —Yrome omorohko. Ōmi poe tarāpa emāko ropa ase, tykase Ximāo eya. ⁶ Morarame tarāpa tō tomase ropa eya xine. Kuhxo, tuhke kana tapoise. Tarāpa kararahpoīse rokē toehse, tuhke kana exiryke. ⁷ Morara exiryke imepŷ

tykohmase, kanawa enehtohme eya xine kanawa pehme exiryke. Mame kanawa tonehse rahkene. Asakoro typehkase kehko kana ke eya xine. Neryise rokē toehse toto, kanawa tō pehme exiryke. ⁸ Yrome moro eneryke Ximão Peturu a tosekumuru po typorohse ynororo Jezu ěpataka imehxo Jezu enetuputyryke tyya. Ynara tykase ynororo Jezu a,

—Tamuxi, amekehme sã exiko ypoko. Popyra ase, iirypyryme, tykase ynororo.

⁹ Tōsenuruhkase toto tuhke kana eneryke tyya xine. ¹⁰ Morararo Ximão marōkomo, Tiaku tomo João maro, atakorōmākomo, Zepeteu poenomo. Mokaro tōsenuruhkase roropa. Mame ynara tykase Jezu Ximão a,

—Enaromyra exiko. Seromaroro kana poko oerohtoh rumekāko mase. Taroino jomiry ekarory poko rokē erohnōko mase. Imehnō ahno akorehmāko mase Ritonōpo poko toto osetupuhtohme, tykase Jezu eya.

—ÿ, tykase Ximão.

¹¹ Morarame tykãnarykō tyryhkase eya xine ehpiKOxi ropa. Emero tynomose eya xine, Jezu maro toytotohkōme.

Ipũ imotahpyry kurãkatopõpyry ropa poko Jezu a
(*Mat 8.1-4; Mak 1.40-45*)

¹² Morarame pata pona tooehse Jezu. Moroto ipũ imotahpyry kynexine. Morarame Jezu eneryhtao tōpatapoe toehse ynororo Jezu ěpataka. Ynara tykase ynororo Jezu a,

—Tamuxi, ajohpãme sã ukurãkary se awahtao kukurãkako ropa, tykase.

¹³ Mame Jezu a tomary tyrise epona. Ynara tykase eya,

—ÿ, okurãkary se ase. Tukurãkase ropa mase, tykase eya Jezu. Morara kaxĩpo sã rokē toekurãkase ropa ynororo ipũ imotahpyry. ¹⁴ Mame ynara tykase Jezu eya,

—Osekãtopyry ke exiko. Okurãkatopõpyry ropa onekaropyra exiko imehnomo a. Topohme rokē ytoko Ritonōpo maro oturutoh taka. Osenepota Ritonōpo maro oturukety a, okurãkatopõpyry ropa enetohme eya. Morotoino onekarory ekarota eya, Moeze nymerohpyry omi poe, imehnō tuarõtatohme okurãkatopõpyry ropa poko, tykase Jezu eya.

¹⁵ Yrome Jezu poko totase toto a moropōkō punero. Mame tuhke ahno tooehse eya aomiry etase. Tuhke roropa kurãkōkara tooehse ekurãkapose ropa eya. ¹⁶ Morarame ytosene Jezu ahno esaka pyra, Tummy maro oturuse toiroro.

Pakaihkapỹ kurãkatopõpyry ropa poko Jezu a
(*Mat 9.1-8; Mak 2.1-12*)

¹⁷ Morarame tyorō ěmepyryae ahno amorepãko Jezu kynexine. Parixeu tō roropa moroto kynexine typorohse, Moeze nymerohpyry poko amorepatōkō maro. Imepỹpōkō kynexine mokaro, Karirea rãnaõpōkomo, Jutea rãnaõpōkō roropa, Jerusarẽpōkō roropa. Ynara toh kynexine. Morotohno toh tōximõse kynexine. Ritonōpo jamitunuru Jezu maro kynexine. Naeroro kurãkōkara kurãkaneme kynexine. ¹⁸ Morarame pakaihkapỹ tonehse imehnomo a otuato tapo. Tapyi taka kurãkara arory se toh kynexine Jezu ěpataka repe. ¹⁹ Yrome omõsaromepyra toh kynexine ahno tuhke exiryke. Tapyi mypatarãnaka rokē tōnuhse toto. Kurãkara roropa taunuhmase eya xine. Morarame tapyi mypatarãnao typiapose eya xine Jezu etonie. Mame otuato tapo ro tonyhtose kurãkara rahkene eya xine, ahno rãnaka, Jezu ěpataka. ²⁰ Ynara Jezu tuaro toehse,

—Moxiã juaro, Papa mũkurume jexiry enetupuhnōko mã toto, tykase tyya rokene. Ritonōpo mũkurume aexiry tonetupuhse eya xine. Moro eneryke tyya, ynara tykase Jezu kurãkara a,

—Aimo, oorypyry korokãko ase, tykase eya.

²¹ Yrome morara kary etaryke tyya xine ynara tykase Moeze nymerohpyry poko amorepatōkomo, parixeu tō maro,

—Onokyhxo keh mosero Ritonōpo poenohnōko. Imepỹ rypyry korokasaromepyra sytatose ahnome rokē kuexirykōke. Ritonōpo poenohnōko mana, tykase. —Ritonōpo rokē ahno rypyry korokary waro mana, tykase toto oseya rokene.

²² Mame aosenetupuhtohkō waro Jezu kynexine. Ynara tykase eya xine,
 —Oty katohme ykerekere māko matou okurohtao xine? ²³ Oty kary tupime hkopyra oya xine nahe? Ynara kary, “Oorypyry tykorokase mana,” kary te, ynara kary roropa, “Owōko, xikihxikihme ytoytoko,” kary roropa. Oty kary tupime pyra oya xine nahe?
²⁴ Asakororo tupime pyra ya. Ahno rypyry korokary waro ase Ritonōpo poe Kapu ae Ayhtohpyryme jexiryke. Moro poko otuarōtanohtorŷko ase, tykase Jezu eya xine. Mame ynara tykase Jezu ytoytopyny a,

—Owōko. Oetueh anŷko. Atapyī taka ytoko ropa, tykase Jezu eya.

²⁵ Mame axī towōse ropa ytoytopynŷpo oximōmākō neneryme. Mame totueh tanŷse eya, tytapyī taka toytotohme ropa.

—Kure nymyry mase Ritonōpo, tykase ynororo toytoryme ropa. ²⁶ Mame morotōkō tōsenuruhkase.

—To! Mosero panō onenepitopyra reh sytatose, tykase toto. Enaromŷke toh toehse.

—Kure nymyry mase Ritonōpo, tykase roropa toto. —Ritonōpo jamitunuru kurā senetou seromaroro, tykase toto.

*Typoetryme Rewi eahmatopōpyry poko Jezu a
 (Mat 9.9-13; Mak 2.13-17)*

²⁷ Morotoino toytose ropa Jezu. Mame kowenu tinerū apoine tonese eya. Mokyro esety kynexine Rewi. Tineru apoitohtao kynexine kohrame. Morarame ynara tykase Jezu eya,

—Ymaro eropa, tykase Jezu. ²⁸ Morara kary etaryke tyya towōse Rewi. Emero tynomose eya jūme Jezu maro toytotohme.

²⁹ Morarame tytapyī tao otuhtoh konōto tyripose Rewi a Jezu otuhtohme. Tuhke kowenu tinerū apoinanō roropa tooehse otuhse imaro xine. Imehnō roropa morotona tooehse otuhtoh pona. ³⁰ Morarame Jezu poetory tō tykerekere mase parixeu tomo a, Moeze nymerohpyry poko amorepatōkomo a roropa. Ynara tykase toto,

—Oty katohme otuhnōko matou eukuru roropa ēnōko, kowenu tinerū apoinanō maro, iirypyrymākō maro? tykase toto.

³¹ Yrome Jezu a tozuhse ynaroro. Ynara tykase,

—Kurākō topinopyrykō se pyra mā toto. Kurākōkara rokē topinopyry se mana.

³² Moro saaro tooehse ywy, kurākō eahmase pyra, zae exiketō eahmase pyra. Iirypyrymākō eahmase oepyase, ynara katohme eya xine, “Oorypyrykō irumekatoko,” kase oepyase, tykase Jezu eya xine.

*Otuhyra ehtoh poko amorepatoh poko Jezu a
 (Mat 9.14-17; Mak 2.18-22)*

³³ Moromeīpo ynara tykase toto Jezu a ikerekere matohme,

—João poetory Ritonōpo maro otururuhtao otuhyra toto, kurehxo Ritonōpo maro tōturutohkōme. Morararo parixeu poetory tomo otuhyra toto. Otātome opoetry tō rokē emero otuhnōko, eukuru ēnōko? tykase Jezu a toto.

³⁴ Morarame Jezu a tozuhse toto, ynara tykase eya xine,

—Ypoetry tō emero otuhnōko tymaro xine jexiryke, tykase. —Ywy pytakety sã rokē ase. Erēnatoh toehse ahtao pytakety epe tō mā tuenikaro rokē otuhnōko, eukuru ēnōko. Tākye roropa toto, pytakety maro toexirykōke, topekō maro toexirykōke. ³⁵ Morarame imeīpo pytakety arōko imehnō mana. Morara ahtao rokē pytakety epe tō mā otuhyra exīko mā toto toemynyhmarykōke. Morararo ypoetry tō tymaro xine pyra jahtao otuhyra mā toto, typoe xine rokene, tykase Jezu eya xine.

³⁶ Morarame osenetupuhtoh tokarose eya xine Jezu a. Ynara tykase ynororo,

—Upo kurā onyxihkara sytatose upo pakato pitahmatohme. Upo kurā xihkaryhtao upo pakato pitahmatohme, upo kurā ahnikāko sytatose. Upo pakato pitahmāko sytatose mōpāme rokene. ³⁷ Morararo uwa eukuru tyrisenā onyripyra sytatose ē pakato aka. Ē pakato aka uwa eukuru tyrisenā riryhtao, ixihkāko mana eukuru jehnahpyry ke. Mame

eukuru ekuānōko, atahnikāko. Ētyppyry roropa popyra exīko mana. ³⁸ Māpyra eukuru ě tyrisenā aka eukuru tyrisenā tarykase ahtao atahnikara mana. ³⁹ Morararo eukuru jehnahpyry ěnanomo. Jehnahpyry ěxīpo eukuru tyrisenā se hkopyra mā toto. “Eukuru pakato kurehxo,” āko toh mana. (Morararo atamurukō omihpyry se rokē awahtao xine jomiry se pyra matose,) tykase Jezu eya xine.

6

Oserematoh esēme Jezu ehtoh poko

(Mat 12.1-8; Mak 2.23-28)

¹ Morarame tupito pona toytose Jezu oserematohae, typoetory tō maro. Mame arexi panō typohse ipoetory tomo a. Tamixihse eya xine ihmomikatohme. Tonahse roropa eya xine. ² Yrome ynara tykase parixeu tomo eya xine.

—Oty katohme erohnōko matou? Moeze nymerohpyry omipona pyra matose, “Oserematohae erohpyra ehtoko,” katopōpyry omipona pyra matose, tykase toto Jezu a. (Ipihpyry amixikyryhtao erohtoh sā parixeu tomo a kynexine. Morara exiryke Jezu tō popyra sā tokarose eya xine.)

³ Morarame Jezu a tozuhse ynaroro,

—Tawi tō ehtopōpyry poko onysekeremara roh matou? Mokyro omise toehse, typoetory tō maro. ⁴ Mame Ritonōpo maro oturutoh taka tomōse ynororo typoetory tō maro. Wyi tonese eya xine. Imehnō nekarohpyry kynexine Ritonōpo zurume. Moro onenahpopyra kynexine Moeze omihpyryae ro. Arāo pakō zurume rokē kynexine repe. Yrome moro tonahse Tawi tomo a. (Mame moro enahxīpo Tawi tomo a, “Popyra matose,” kara Ritonōpo kynexine eya xine.)

⁵ —Ywy ase oserematoh esēme oserematoh rihpōme jexiryke, Kapu ae Ayhtohpyryme jexiryke, tykase Jezu eya xine.

Aosemahmirihmahpyry kurākatopōpyry ropa poko Jezu a

(Mat 12.9-14; Mak 3.1-6)

⁶ Morarame imepỹ oserematohae ropa tomōse Jezu atamorepatoh taka imehnō amorepase. Morarame ahno tooehse Jezu a, apotunuru wino aosemahmirihmahpyry. ⁷ Moro tao Moeze nymerohpyry poko amorepatōkō kynexine parixeu tō maro. Ahno kurākary enery se toh kynexine Jezu a oserematohae. “Mokyro popyra mana. Moeze nymerohpyry omipona pyra mana,” kary se toh kynexine. Morara exiryke toraximase eya xine, Jezu hxirotohme tyya xine. ⁸ Yrome toto osenetupuhtoh waro Jezu kynexine. Ynara tykase Jezu aosemahmirihmahpyry a,

—Osehko xiaro yna rātaka, tykase eya.

Mame towōse ynororo. Toytose ahno rātaka. ⁹ Morarame ynara tykase Jezu eya xine,

—Kuezuhtoko. Oty riry kure kyya xine oserematohae Moeze nymerohpyry omipona kuahtao xine, ahno kurākary, imehnō ryhmary? Oty riry kure kyya xine, imehnō poko kuenupunarykomo, imehnō enahkary? tykase Jezu eya xine.

¹⁰ Morarame tỹkakoxi tōsenuhmase Jezu. Ynara tykase ynororo aosemahmirihmahpyry a,

—Oemary enuhmako xiaro, tykase eya.

Morarame tātaporamase eya. Kure ropa toehse ynororo. ¹¹ Mame moro eneryke tyya xine tyekītapāse toto yronymyryme. Tōximōse toto oturutohme Jezu ryhmary poko tyya xine.

12mākō menekatopōpyry poko Jezu a

(Mat 10.1-4; Mak 3.13-19)

¹² Morarame Jezu toytose ypy pona Tummy maro oturuse. Moroto tōmehse ynororo tōtururu poko Tummy maro, Ritonōpo maro. ¹³ Morarame tōmehse ahtao, tymarōkō tykohmase tyya. Mame 12me tymenekase eya tynenyokyryme.

—Jomi poe ytoytōko matose jomiry ekarose pata tō punero, tykase ynororo eya xine.
¹⁴ Mame ynara inymenekatyā kynexine. Ximāo, mokyro tosehapse ropa Peturume Jezu a. Zakorō roropa tymenekase Ātare, Tiaku te, João roropa te, Firipe te, Patoromeu roropa tymenekase te, ¹⁵ Mateu te, Tome te, Tiaku, Aupeu mūkuru kynexine te, Ximāo imepyny, Juteu tō esary pynoto te. ¹⁶ Juta, Tiaku mūkuru ynororo kynexine te, Juta Ixikariote roropa. Jezu ewokaneme kynexine ynororo. Enara tymenekase toto Jezu a.

Ahno amorepatopōpyry poko, ikurākatopōpyry poko
 (Mat 4.23-25)

¹⁷ Morarame pyy poe tyhtose ropa Jezu 12mākō maro. Mame jakuraramā pona tooehse tahtao totypohse ynororo typoetory tō maro. Imoihme ipoetory tō kynexine. Imehnō roropa tuhke tooehse morotona Jutea nonorypōkomo, Jerusarēpōkō roropa. Tuna konōto ehpiōkō tooehse roropa Tiropōkomo, Xitōpōkomo, enara tooehse toto morotona.
¹⁸ Jezu omiry etase tooehse toto. Kurākōkara ekurākapose roropa tooehse toto. Joroko tō nyryhmatyā roropa tooehse ekurākapose roropa. Morarame tukurākase ropa toto eya. ¹⁹ Jezu temuhmary se toh toehse, emero, toekurākapotohkōme eya, ijamitunuru enetuputyryke tyya xine. Mame toekurākase ropa toto. Enara.

Tākye ehtoh poko, emynyhmatoh poko roropa
 (Mat 5.1-12)

²⁰ Morarame typoetory tō tonese Jezu a. Ynara tykase ynororo eya xine,
 —Tākye matose, tymōkomokākara.

Ritonōpo oesēkōme enetuputyryke oya xine tākye exīko matose.

²¹ —Tākye roropa matose omise exiketomo.

Imeīpo otuhnōko matose. Tuesapare exīko roropa matose.

—Amarokō roropa xitaketomo, tākye ehtoko.

Imeīpo exianāko ropa matose.

²² —Tākye matose ozehno xine imehnō ahtao Kapu ae Ayhtohpyry poetoryme oexirykōke. Orumekatorỹko imehnō mā repe, opoihtotorỹko roropa toh mā repe, onetāpatorỹko roropa mā toto ypokoino. ²³ Tākye rokē ehtoko morara ahtao, itamurume kurā tukurākase exiryke kapu ao Papa esao, okyryrykōme. Ozehno xine toto ehtoh sā urutōkō zehno itamuru tō kynexine roropa pake, Ritonōpo omiry poko imehnō amoreparyhtao eya xine, tykase Jezu eya xine.

²⁴ —Naeroro tomeseke ehtoko tymōkomoke exiketomo.

Atākyemāko matose seromaroro tymōkomoke oexirykōke repe, oepehpyrykō oemarykō po toehse exiryke.

Yrome imeīpo atasamāko myhē matose.

²⁵ —Atākyemāko matose repe, Tuesapare exiketomo. Imeīpo atasamāko ropa matose.

Emitapānōko roropa matose.

—Amarokō roropa exianaketomo, imeīpo atasamāko ropa matose,
 ihnamōko matose, xitāko.

²⁶ —Tomeseke ehtoko imehnomo a oeahmarykohtao oenekunohpyra xine toto ehtohme. Ynara exiryke, pake oeahmarykō sā urutō kō toahmase roropa azahkuru exiketomo a oxisā toexirykōke, tykase Jezu eya xine.

Ozehnotokō pyno ehtoko
 (Mat 5.38-48; 7.12)

²⁷ Morarame ynara tykase Jezu totananomo a,

—Ose xine pyra exiketō pyno ehtoko. Kure rokē ozehnotokō tyritoko roropa. ²⁸ Kure rokē okerekeremananō tyripotoko Ritonōpo a. Oturutoko Ritonōpo a ohtomananōkō poko roropa kure toto ritohme roropa. ²⁹ Mame imepyny a oēpatapihmorykohtao, osetoro osēpatapihmopotoko eya. Oupōkō tapoise ahtao imepyny a, ometỹkō roropa ekarotoko eya. ³⁰ “Okyryrykō se ase,” karyhtao imehnomo a oya xine, ekarotoko rokē eya xine. Mame okyryrykō tarose axītao rokē ahtao imehnomo a moro onupuxihkara

ropa ehtoko. ³¹ Kure rokē orirykō se matose imehnomo a. Naeroro imehnō kure rokē tyritoko roropa, kure orirykō se oehtohkō sā imehnomo a.

³² —Morarame opyno exiketō se rokē awahtao xine, popyra matose. Kure oripyra xine Ritonōpo mana opyno exiketō se rokē awahtao xine. Pohñō mā morararo. Typyno xine exiketō se rokē mā toto, typyno xine exiketō kara se pyra mā toto. ³³ Morararo kure orinanōkō rokē riryhtao kure oya xine, popyra matose. Kure oripyra xine Ritonōpo mana morara awahtao xine. Iirypyrymākō morararo, kure tyrinanōkō rokē maro kure mā toto. ³⁴ Morararo omōkomory ekarōko matose imehnomo a axītao rokene, toto waro oexirykōke. Ekarōko ropa oya xine, “Ise ropa ase,” karyhtao oya xine. Morara awahtao xine oty katohme, “Kure ase,” āko matou? Popynō morararo omomyke pyra mā toto tymōkomorykō ekarory ropa waro toexirykōke. ³⁵ Morara exiryke ynara rokē ehtoko, asatokōkara pyno ehtoko. Kure rokē tyritoko toto. Ākorehmara xine exiketō roropa akorehmatoko. Morara awahtao xine kurā ekarōko Ritonōpo oya xine mana itamurume, imeīpo kapu ao. Mame Ritonōpo imehxo exikety poenōme exīko matose, kure Ritonōpo exiryke, “Kure mase,” kara exiketomo a roropa, iirypyrymākomo a roropa. ³⁶ Mame imehnō poko oenupunatoko, Omykō kapuaō samo, opoko xine aenupunatoh sā roropa oenupunatoko imehnō poko, tykase Jezu eya xine.

Imehnō apiakary poko

(Mat 7.1-5)

³⁷ —Imehnō onekaropyra ehtoko popyra, popyra oekaropyra xine Ritonōpo ehtohme roropa. Imehnō onyxiropyra ehtoko ohxiropyra xine Ritonōpo ehtohme roropa. Imehnomo a oryhatopōpyrykō poko awamekaro xine ro kē ehtoko. Morarame oorypyrykō korokāko Ritonōpo mana. ³⁸ Imehnomo a okyryrykō ekarotoko itamurume. Mame oya xine kure toehtoh ekarōko mā Ritonōpo roropa onekarohpyrykō saaro. Moro motyēkāko kuhse Ritonōpo mana. Oemarykō pehkāko mana onekarohpyrykō saaro imehnomo a. Moro saaro ekarōko ropa Ritonōpo oya xine mana, tykase.

³⁹ Morarame ynara tykase ropa Jezu eya xine, enetupuhtohme eya xine,

—Otāto tonurēkara tysā exikety arōko hnae? Arypyra, tysā exikety aroryhtao tonurēkara a epukāko rokē toh mana oramā etonie toytotyrykohtao. ⁴⁰ Morarame tamorepanekō onymotyēkara mā toto. Tātamorepakehse tahtao xine tamorepanekō sā exīko toh mana, tykase.

⁴¹ —Otarāme imepỹ mā iirypyryme pitiko rokē repe. Wewe akumuru pitiko enuru ao exikety sā mana. Yrome oorypyrykō pitiko rokē pyra mana, wewe konōto onu ao exikety sā mana. Morara awahtao xine imehnō rypyry enēko rokē matose. Yrome oorypyrykō onenepyra amarokomo. ⁴² Imehnō kerekeremaryhtao oya xine otarāme ynara āko matose eya xine, “Wewe akumuru pitiko moro oenuru ao. Ouxi,” āko matose repe. Yrome oenurukō ao roropa wewe konōto exiry waro pyra matose. Onekunohto rokē matose. Osemazuhme aporo wewe konōto toutoko oenurukō ae. Moromeīpo kurehxo enēko matose. Imepỹ enuru ae wewe akumuru oūko ropa matose kure ōsenuhmarykōke. Moro saaro osemazuhme oorypyrykō irumekatoko. Moromeīpo kurehxo imehnō akorehmāko matose, iirypyrykō rumekapory poko, enara, tykase Jezu eya xine.

Otyro eperytatoh poko sā amorepatopōpyry sero

(Mat 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ Morarame ynara tykase Jezu roropa,

—Morarame otyro zoko kurā eperytara mana xihpyryme. Morararo ātaryka xihpyry kurāme eperytara mana. ⁴⁴ Morarame topere eneryhtao kyaa xine otyro zoko enetupuhnōko sytatose. Ynara exiryke murukuhja epery exipyra mana omoxino eperyme. Morararo oroxi roropa exipyra mana pōnoko eperyme. ⁴⁵ Kure awahtao xine kure osetupuhnōko matose okurohtao xine. Mame ōmirykō roropa kure exīko. Māpyra

popyra awahtao xine popyra roropa osenetupuhnõko matose okurohtao xine. Õmirykõ popyra roropa exiko mana, enara.

Tapyi riry poko sã amorepatopõpyry sero
(Mat 7.24-27)

⁴⁶ Morarame ynara tykase ropa Jezu eya xine,

—Oty katohme hkoh ynara äko matou ya, “Jesẽme mase. Jesẽme mase,” äko matose repe ya, yrome jomipona pyra matose. ⁴⁷ Jomiry etaryhtao oya xine, jomipona awahtao xine roropa, tuaro exiko matose. Imepỹ tuaro exikety sã matose. ⁴⁸ Tuaro exikety a tytapyĩ tamose tũporẽ po. Mame konopo tooehse itamurume. Tuna tukumase. Mame tyryrykane konõto tooehse, jamihme tapyi pokona tooehse. Yrome tapyi onemara kure tyrise exiryke tũporẽ po. ⁴⁹ Yrome jomiry etananõ jomipona pyra toehse ahtao tuaro pyra exiketõme mã toto. Imepỹ tuaro pyra exikety sã roropa exiko mã toto. Tytapyĩ tyrise eya isawã po repe. Mame konopo tooehse itamurume. Tuna tukumase roropa. Mame itapyĩ tomase tyryrykane a nakuaka. Mame tuna a tarose tapyi, tykase Jezu eya xine.

7

Sajõtu poetory kurãkatopõpyry poko Jezu a
(Mat 8.5-13)

¹ Morarame morohne poko mokaro amorepakehxõpo Jezu toytose ropa Kapanau pona. Moroto soutatu esẽ kynexine, sajõtu. Ipoetory tõ 100me kynexine, soutatu tomo. Romanome kynexine ynororo, juteukara. ² Inamoto kure pyra toehse. Ìpyno pohto rokẽ pyra kynexine. Orihsasaka toehse ynororo. ³ Mame Jezu ekary totase ahtao sajõtu a, imehnõ tonyohse eya Jezu enehtohme. Juteu tamuxiry tõ tonyohse eya mokyro kurãkatohme. ⁴ Mame Jezu a toytose tahtao xine, ynara tykase toto eya,

—Oenehse ynanoehno Sajõtu omi poe, inamoto kurãkatohme ropa oya. Oytory kure yna a ynororo kure yna a exiryke. Yna pyno mana, ⁵ Juteu tõ pyno. Atamorepatoh tyripose roropa eya yna atamorepatohme. Morara exiryke kyryh kaxiko, aomipona, tykase toto Jezu a.

⁶ Naeroro toto maro toytose Jezu. Mame moe hkopyra toehse ahtao tope tõ tonyohse ropa sajõtu a, Jezu maro toto oturutohme ropa. Morarame tõsõpatakãmase toto. Ynara tykase toto Jezu a, sajõtu omihpyry tokarose eya xine,

—Oserekohmara exiko ytapyi taka ooepyry poko. Tuisa konõto kara ase nykã rehne. ⁷ Ime pyra roropa ase. Naeroro ytopyra roropa ase oya ihxipỹke jexiryke, nykã rehne. Õmiry ke rokẽ ypoetory ikurãkako aekurãkatohme ropa, nykã rehne. ⁸ Ywy roropa tosẽke ase, typoetoke roropa ase soutatu tõ ke, “Ytoko,” karyhtao ya, ytõko ypoetory mana, jomipona. “Osehko,” karyhtao imepyny a, oehnõko roropa mã ya. “Enara tyriko,” karyhtao ya, tyriko mã toh roropa jomipona. Moro saaro mase õmiry ke kurãkõkara kurãkary ropa waro mase, nykã reh sajõtu, tykase nenyohyã Jezu a.

⁹ Mame morara kary totase ahtao Jezu a,

—To! tykase. Tõsenuruhkase. Mame tymarõkomo a toeramase ynororo, ynara tykase eya xine,

—Tonetupuhse ywy mokyro a yronomyryme. Juteukara mokyro repe yrome jenetupuhno. Mokyro panõ onenepitopyra reahse Izyraeu to htao. Morara exiryke inamoto kurãkãko ropa ase, tykase eya xine Jezu.

¹⁰ Mame mokyro poetory tõ toytose ropa, tosõkõ tapyi taka. Moro tao kuranõpokara kure ropa tonese eya xine, toekurãkase ropa, Jezu omiry ke rokene. Enara.

Pytõpo mükuru õsemãkatopõpyry ropa poko Jezu a

¹¹ Moromeõpo imepỹ pata pona toytose Jezu Naĩ pona, typoetory tõ maro. Tuhkãkõ roropa toytose Jezu maro. ¹² Mame pata apuru eutary pota tao tooehse tahtao xine ekepyry aronanõ tonese eya xine. Pytõpo mükuru kynexine aorikyhyry, toirõ kynexine imükuru. Mame tuhke patapõkõ mokyro maro toehse, pytõpo maro zonemyry enese.

¹³ Morarame mokaro eneryke tyya samũ tykase Jezu tukurohtao. Toenupunase roropa ynororo pyt̄ypo poko. Ynara tykase eya,

—Xitara exiko, tykase eya Jezu.

¹⁴ Morarame toytose ynororo, ekepyry ẽ apose. Mame aronanõ totypohse ahtao ynara tykase Jezu, aorikyhp̄yry a,

—Aimo owõko ty, tykase eya.

¹⁵ Mame s̄epe towõse ynororo. Mame tõmitase ropa ynororo. Mame Jezu a tyn̄semãkahpyry ropa tokarose ropa jeny a. ¹⁶ Moro eneryke tyya xine tõsenuruhkase toto. Kure Ritonõpo tyrise eya xine. Ynara tykase toto,

—Kure kuhse mase, Ritonõpo. Ritonõpo omiry poko urutõ imehxo exikety kymaro xine mana. Kypynanohse xine Ritonõpo tooehse, tykase toto.

¹⁷ Morarame Jezu tokãtose eya xine Juteu tõ patary punero, imehnõ patapõkõ punero, enara.

*João a typoetory tõ enyohtopõpyry pokoJezu maro toto oturutohme
(Mat 11.2-19)*

¹⁸ João poetory tomo a Jezu ehtopõpyry tokarose ropa tosẽkomo a. Mame asakoro typoetory tõ tykohmase ropa tyya. ¹⁹ Mame toto enyohne ropa toto oturupotohme ropa Jezu a. Ynara tykase João, eya xine,

—Ynara kahtoko Jezu a, “Ritonõpo nymenekahpyry eraximãko ynanase. Ynoro hmahno? Ynorome pyra awahtao, imep̄y eraximãko ynanah?” kahtoko ke Jezu a, tykase João tynenyohyamo a.

²⁰ Morarame tooehse toto Jezu a. Ynara tykase eya,

—Ahno ẽpurihkahpõ yna enyohno oya yna oturupotohme oya. Omoro toko hma, “Oehnõko mana,” katopõpyry João a. Ynorome pyra awahtao imep̄y eraximãko ynanah? tykase toto Jezu a.

²¹ Morarame mokaro morotona toytose ahtao tuhke kurãkõkara kurãkãko Jezu kynexine. Inyrokurukõ roropa tymynyhpãkapose ropa eya. Jorokohpãkõ roropa kure ropa tyripose eya. Tonurãkara roropa tonutanohpose ropa eya. ²² Morarame ynara tykase Jezu João nenyohyamo a,

—João a ytotoko ropa. Zurutatoko ynyrihp̄yry poko, onetahpyrykõ poko, onenehp̄yrykõ poko, enara. Ynara enẽko matose, tonurãkara kure osenuhmãko ropa mana. Ytoytopyn̄ypõtõ kure ytoytõko ropa mana. Xikihxikihme ytoytõko mã toto. Ipũ imotatyã kure exiko ropa mana. Otato pyra aehtyã otato exiko ropa mana. Aorihtyã ẽsemãnõko ropa mã toto. Te, kure Ritonõpo ehtoh waro pyra exiketõ tuarõtãko mã toto Ritonõpo omiry poko, enara. ²³ Mame tãkye kuhse matose exiko jenetupuhkehpyra awahtao xine, poremp̄yra awahtao xine, kahtoko João a, tykase Jezu eya xine.

Sero Jezu oturupõpyry João poko

²⁴ Mame João nenyohyã toytose ropa toto ahtao, ynara tykase Jezu imoihmãkomo a João poko.

—João maro mytoatose ahno esaka pyra. Oty enesehxo mytoatose morotona. Pyrouimo panõ tyryrykane naronarory enese mytoatose repe? Orutua jamitu kara enese mytoatose? ²⁵ Onoky enese mytoatose? Kurãke autupohtohpyry eneseh mytoatose? Yrome kurãke autupohtotyã tapyi kurã tao rokẽ mã toto, pata esã tapyi tao roropa mã toto. ²⁶ Kuurutoko. Onoky enese mytoatose? Ritonõpo omiry poko urutõ enese mytoatohse? “ÿ,” kahtoko, kuezuhoko. Ynara ãko ase oya xine, Ritonõpo omiry poko urutõ motye exikety kuhse tonese oya xine, João mokyro. ²⁷ Etatoko ke, mokyro poko ynara tymerose Ritonõpo omiryme, “Ynenyokyhp̄yry mosero, ãko Ritonõpo. Osemazuhme mosero aropõko ase oesemary rineme samo. Imehnõ tuarõtahneme mana,” katopõpyry Ritonõpo a tymerose mokyro poko, tykase Jezu.

²⁸ —Ynara āko ase oya xine, ahnome aenurutyā motye João mana, ahno ěpurihkahpono. Emero motye mana. Yrome Ritonōpo poenōme aenurutyā mā imepyra ro tahtao xine João motye ro toh mana, tykase Jezu eya xine.

²⁹ Tuhkākomo a totase Jezu omiry, kowenu tinerū apoinanomo a roropa totase.

—Zae Ritonōpo mana, tykase toto. Pake João omiry etahpōkō kynexine. Ritonōpo omipona toehse toto. Tōsēpurihkaposē roropa toto João a tonetupuhse tyya xine exiryke. ³⁰ Yrome parixeu tō Ritonōpo omipona se pyra toh kynexine, Moeze nymerohpyry poko amorepatōkō maro. Pake João a ytopyra toh kynexine osēpurihkaposē.

³¹ Morarame ynara tykase Jezu eya xine,

—Oty sã seromatokomo? Izyraeu tomo? Onoky sã roropa matou? ³² Ynara sã matose. Poetohti sã matose osepekahtoh tao. Kohrame exiketō sã matose. Ynara āko toto poetohti tomo oxime rokē kohkohtāko, “Ynaneto rue repe onetarykōme. Yrome wara matokene. Mame ynanyhnamō roropa repe onetarykōme. Yrome onyhnamopyra matokene. Oty se keh matou?” āko toto oseya rokene. ³³ Mokaro sã matose. Ynara exiryke, João, ahno ěpurihkaneme tooehse oya xine repe. Toitoine otuhpyra kynexine tōtururu poko Ritonōpo maro, jehnahpyry roropa onēpyra kynexine. Yrome amarokō ynara tykase ipoko, “Jorokohpe mokyro,” matose ipoko. ³⁴ Morarame Kapu ae Ayhtohpyry tooehse roropa oya xine. Tōtuhse ynororo. Eukuru tōse roropa eya. Yrome ynara matose ipoko, “Enetoko ke, moky kahpyry autukurujano, eukuru ěne, kowenu tinerū apoinanō epeme, iirypyrymākō epeme roropa,” matose ipoko roropa. ³⁵ Yrome Ritonōpo omipona se exiketō mā tuaro Ritonōpo ehtoh enetupuhnōko. Zae aehtoh enetupuhnōko roropa mā toto.

Sero Jezu otuhtopōpyry poko parixeu tapyĩ tao

³⁶ Morarame Jezu toahmase parixeu a tytapyĩ taka aytotohme otuhse. Parixeu esety Ximão kynexine. Mame itapyĩ taka toytose Jezu. Mame typorohse kohrame otuhtoh pona. ³⁷ Moro pata po nohpo kynexine, iirypyrymano, orutua kō poko exikety. Morarame, “Jezu toytose parixeu tapyĩ taka otuhse,” kary totase tyya ahtao, parixeu tapyĩ taka toytose roropa ynororo. Mame ixtaratu typyne exikety tarose eya topu risē ao, arapaxturu ao. ³⁸ Mame Jezu mykakoxi typorohse ynororo, eponaro. Tyxitase ynororo, tyrypyry rumekary se toexiryke. Tonakuru ke Jezu pupuru tysūsūmase eya. Moromeīpo tūsety ke ipupuru tykorokase ropa eya tyxitakehxīpo. Typohse roropa ipupuru pona eya. Ixtaratu ke roropa typopase roropa eya, eahmaryme tyya, ipyno toexiryke. ³⁹ Moro eneryke tyya, ynara tykase Jezu kohmahpono, parixeu tukurohtao,

—Mose Ritonōpo poe urutōme nymyry ahtao, nohpo tupupuru poko exikety enetuputyry. Iirypyryme mose nohpo ehtoh waro exiry, tykase ynororo tukurohtao rokene.

⁴⁰ Morarame ynara tykase Jezu Ximão a,

—Ximão, jotururu se ase amaro, tykase.

—Oty poko? tykase. —Kaxiko, kuuruko, tykase Ximão Jezu a. Mame ynara tykase Jezu,

⁴¹ —Asakoro orutua kō kynexine, tosēkō tinerū apoihpōkomo. Toiro orutua a tineru tapoise 500 miume. Imepyny a 50 miume rokē tapoise. ⁴² Morarame tynapoihpyrykō epehmary se ropa toh toehse repe. Yrome tosēkō onepehmasaromepyra toh kynexine asakororo, tytineruke pyra toexirykōke. Moro eneryke tyya toenupunase toto poko esēkomo. Ynara tykase ynororo, “Otara kara ywyroro moro epehmāko ase onepehmara oehtohkōme,” tykase typoetory tomo a esēkomo.

—Ximão, morara ahtao onoky tokoh tosē sehxo nae? tykase Jezu, tōturupose parixeu a.

⁴³ Mame ynara tykase Ximão,

—Otarāme mokyro, tuhkehxo tineru apoihpono. Mokyro tosē sehxo mana, tykase Ximão. Ynara tykase Jezu eya,

—Zae mase morara karyke oya.

⁴⁴ Morarame nohpo a toeramase Jezu. Ynara tykase ynororo Ximão a,

—Mose nohpo enēko mase. Atapyĩ taka oehno. Yrome jepuhkurikatoh onekaropyra makē ya. Mose nohpo rokē upupuru kurikano tonakuru ke. Tūsety ke upupuru tykorokase roropa eya. ⁴⁵ Tomōse atapyĩ taka jahtao ypohpyra roropa makene. Yrome mose nohpo jeahmakehpyra mana upupuru pona. ⁴⁶ Jūsety anahpara roropa makene tyloxinē ke. Mose nohpo rokē upupuru popano ixtaratu ke. ⁴⁷ Morara exiryke ynara āko ase oya, mose ypoko toenupunatohke otuarōtanohtorỹko mana tyrypyry tuhke korokatopōpyry poko ya. Imepỹ mā pitiko tyrypyry tykorokase ahtao, morararo pitiko rokē ypoko enupunāko mana, tykase Jezu parixeu a.

⁴⁸ Morarame ynara tykase Jezu nohpo a,

—Oorypyry ykorokano, tykase.

⁴⁹ Mame imehnō otuhketō ynara tykase toto oseya rokene,

—Onoky mosero iiryrypyry korokane? tykase toto.

⁵⁰ Mame ynara tykase Jezu nohpo a,

—Tonetupuhse oya jexiryke typynanohse mase. Ytoko ropa. Torētyke pyra exiko, tykase Jezu eya.

8

Sē nase nohpo tō ytotoopōpyry poko Jezu maro

¹ Moromeĩpo Jezu toytose pata tō poro Ritonōpo omiry kurā poko imehnō amorepase. Toto esēme Ritonōpo exiry poko tamorepase toto eya. Ipoetory tō roropa 12mākō toytose imaro. ² Nohpo tō roropa toytose imaro inukurākatyamo, jorokohpanōpo tomo, kuranōpotōkara, enara toytose toto. Toiro esety Maria kynexine, mokyro esety akorō Matarena kynexine. Mokyro ae 7me joroko tō tutūtanohpose ropa pake Jezu a. ³ Joana roropa imaro toytose, Erote poetory esē pyty. Tuisamehxo kynexine inio, esety Kuza. Te, Suzana roropa toytose. Imehnō nohpo tō roropa tuhke toytose Jezu maro. Mokaro toenupunase Jezu poko. Ipoetory tō poko roropa toenupunase toto. Tymōkomorykō tapiakase eya xine, ekarotohme Jezu tomo a. Zotyko tahnose eya xine, enara.

Sē nase ipuhturu pahne poko sā ahtatohme

(Mat 13.1-9; Mak 4.1-9)

⁴ Morarame imehnō oehkehpyra ehse Jezu a, imeimehnō pata tōpōkomo. Morarame imoihme toehse toto ahtao tamorepase toto Jezu a. Ynara tykase ynororo eya xine, enetupuhtohme toto a.

⁵ —Orutua toytose otyro puhturu pahse, ahtatohme. Mame ipuhturu papyryhtao eya tupito po ipuhturu toepukase roropa osema tao. Moro tutūmase ahno a. Torō tomo a roropa tonahse. ⁶ Mame ipapyryhtao, topuxikiri htaka toepukase roropa, ipuhturu. Moro tōxihtase axī repe. Yrome tare māse ropa tuna pyra exiryke nono ao. ⁷ Mame ipapyryhtao ro ipuhturu toepukase roropa ātaryka htaka. Moro tahtase repe yrome ātaryka a toise. ⁸ Morarame nono kurā pona toepukase ipuhturu. Moroto kure tahtase, toperytase roropa. Tuhke toperytase, enara.

Mame etyhpyryme ynara tykase Jezu,

—Typanare awahtao xine etāko matose, tykase Jezu eya xine.

Typoetory tō tuarōtanohtopōpyry pokootyry puhturu arykahpō poko

(Mat 13.10-23; Mak 4.10-20)

⁹ Morotoino ynara tykase ipoetory tō Jezu a,

—Oty poko hko moturuno moro poko samo? tykase toto eya. ¹⁰ Mame Jezu a tozuhse toto. Ynara tykase,

—Kuesēkōme Ritonōpo ehtoh poko zuaro exīko matose enetuputyryke oya xine. Yrome imehnō amorepāko ase tupimā ke rokene, enetupuhtohme eya xine repe. Yrome onenetupuhpyra toh mana. Etatohme roropa eya xine repe. Yrome onenetupuhpyra mā toto, tykase Jezu eya xine.

¹¹ Mame ynara tykase ropa Jezu eya xine,

—Ynekarohpyry otyro puhturu papyry poko ynara mana, ipuhturu sã Ritonõpo omiry mana. ¹² Mame ipuhturu aepukahpyry osema taka sã Ritonõpo omiry etananõ repe. Mame joroko tamuru oehnõko mana Ritonõpo omiry apoitohme ropa ikurohtaka xine, aomipona pyra toto ehtohme, osepynanohpopyra Ritonõpo a toto ehtohme. ¹³ Mame ipuhturu aepukahpyry topuxikiri htaka, imehnõ Ritonõpo omiry etananõ samo. Mame omi kurã etaryke tyya xine tãkye exiko toh mã repe. Yrome toto kurohtaka aomiry omõpyra samo. Axãtao rokẽ enetupuhnõko toh mã repe. Yrome toetuarimarykohtao axi poremanõko ropa mã toto. ¹⁴ Morararo imepỹ ipuhturu toepukase ahtao ataryka htaka, moro sã Ritonõpo omiry etananõ mã repe. Mame torẽtyke toexirykõke tymõkomoke se roropa, typenetarykõ poko roropa. Morohne mã Ritonõpo omiry eiko, ataryka samo. Eperytara sã mã toto tukurohtao xine, ekurehnõko. ¹⁵ Mãpyra ipuhturu aepukahpyry nono kurã pona, moro sã Ritonõpo omiry etananõ mana. Kure Ritonõpo omiry etãko toto. Wenikehpyra roropa exiko toto. Aomipona roropa toh exiko. Penekehpyra roropa toh mana. Aomiry ekarõko imehnomo a enetupuhpotohme. Mame enetupuhporyhtao eya xine eperytãko sã mã toto, tykase Jezu eya xine.

*Oezurukõ ononẽpyra ehtoko katopõpyry poko Jezu a
(Mak 4.21-25)*

¹⁶ Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Nãparina pitiko saerehkane zukaxiõpo onyripyra sytatose mukuxi mitaka. Onyripyra sytatose epehtoh zopikoxi roropa. Jarao rokẽ tyriõko sytatose kae, apõ pona saerehka-tohme, oehketõ zeipotohme, toto osenuhmatohme roropa, tykase ynororo. ¹⁷ —Emero zonetyã zumakãko mana aryhnaka tyripõko Ritonõpo mana. Emero etapuruhpyry etapuruhmakãko roropa mana jarao ehtohme, tykase Jezu eya xine.

¹⁸ —Naeroro tuaro ehtoko, tomeseke roropa ehtoko onetahpyrykõ poko. Nae exiketõ tuhkehxo apoiko. Yrome arypyra exiketõ icyryrykõ ipuxihkãko emahpoe xine. Morararo kure jomiry etaryhtao oya xine tuhkehxo enetupuhnõko matose. Yrome jomiry kure onetara awahtao xine jomiry poko wenikehnõko matose, tykase Jezu eya xine.

*Jezu õ ytotoõpyry poko Jezu enesezakorõ tõ maro
(Mat 12.46-50; Mak 3.31-35)*

¹⁹ Mame Jezu õ toytose Jezu enese repe zakorõ tõ maro. Yrome ytopyra tokurehse ynaroro, ahno imoihme exiryke. ²⁰ Mame imepỹ ynara tykase Jezu a,

—Asa noehno moky akorõ tõ maro. Mokã jarãnao. Tõturu se mã toto amaro, tykase.

²¹ Morarame ynara tykase Jezu eya xine,

—Ritonõpo omiry etananõ mã aomipona roropa exiketõ mã mokaro mã ajame exiko jakorõ tõme roropa, tykase Jezu eya xine.

*Tyryrykane mynyhpãkatopõpyry poko Jezu a
(Mat 8.23-27; Mak 4.35-41)*

²² Morarame imepỹ emepyræ kanawaka tõtyrise Jezu typoetory tõ maro. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Ehmaropa ikuhpo mõpozakoxi, tykase eya xine. Mame toytose toto. ²³ Mame toytorykohtao tynyhse Jezu kanawao. Morarame tyryrykane konõto tooehse ypy poe ikuhpo pona. Pohkane konõto toehse. Kanawa nerymary se pohkane toehse. Mame enaromyke toehse toto tyneryrykõ poko. ²⁴ Morara exiryke axi Jezu tõpakase ropa eya xine. Ynara tykase toto,

—Jezu, Jezu, nerỹko reh sytatohse, tykase toto. Mame Jezu towõse ropa. Tõmiry ke tyryrykane tymynyhpãkapose eya, pohkane roropa tymynyhpãkapose. Mynytyme tuna toehse ipunaka. ²⁵ Mame ynara tykase ynororo typoetory tomo a,

—Otoko ahtao keh jenetupuhnõko matou? tykase Jezu eya xine.

Tõsenuruhkase toto. Enaromyke roropa toh toehse. Ynara tykase toto oseya rokene,

—Onoky keh mosero? Tõmiry ke rokẽ tyryrykane mynyhpãkapone, pohkane roropa aomi poe tymynyhpãse, tykase toto oseya rokene.

Joroko tûtanohtopotõpyry poko orutua ae Jezu a
(*Mat 8.28-34; Mak 5.1-20*)

²⁶ Morotoino toeporehkase toto Keraza pona, Karirea mõpozakoxi. ²⁷ Morarame towõse ropa tahtao ikuhpo ehpikoxi ahno toporyse eya, moro patapono. Jorokohpe ynororo kynexine moinoro. Pake ro tupõ turumekase eya, tytapyĩ tao nyhpyra roropa ynororo, okepy zonẽtoh po ehse ynororo. ²⁸ Mame Jezu eneryke tyya kui tykase ynororo. Jezu õpataka toepukase. Mame ynara tykase ynororo opore,

—Jezu, Ritonõpo kapuaõ mükuru mase, imehxo exikety mükuru. Oty se hma ya? Juãnohpyra exiko ajohpãme samo. Utuarimapopyra exiko roropa, tykase joroko ahnoaono Jezu a. ²⁹ Morara tykase ynororo Jezu a tutütanohtopyry ropa waro toexiryke eya. Tuhke rokẽ tynaõmahpyry tomatomase joroko a õpuruhpyry tao ahtao ro. Ketu ke tymyhse ynororo repe emary poko ipupuru poko, enara. Yrome ketu tamohmohse eya, joroko a taropose ahtao ahno esaka pyra.

³⁰ Morarame ynara tykase Jezu eya,

—Onoky nah tã oesety?

—Ekuhpõme yna esety nase, tykase, tozuhse eya, tuhke joroko tõ tomõse exiryke zaka.

³¹ Morarame ynara tykase toto tãtaryporykõke Jezu a,

—Yna onenyohpyra exiko apotoimo htaka, tykase toto Jezu a.

³² Moroto poinokoimo tõ kynexine, otuhnõko, ypy po. Mame ynara tykase joroko tõ Jezu a,

—Ynanytoxi poinokoimo aka, ajohpãme samo, tykase toto Jezu a. Morarame Jezu a taropose toto. ³³ Tynaõmahpyrykõ ae tutütase tahtao xine toytose toh rahkene poinokoimo tõ aka. Mame poinokoimo tõ tururume toytose toto. Ypy õmory poe tohpahse toto ikuhpo kuaka. Tyneryse toto.

³⁴ Moro eneryke poinokoimo tõ erasõpyã toepase toto pata pona. Toytose tahtao xine, imehnõ turuse eya xine, apetaõkomo, patapõkomo, emero turuse eya xine. ³⁵ Mame patapõkõ toytose osenuhmase Jezu a. Toeporehkase tahtao xine, jorokohpanõpo tonese eya xine Jezu maro. Typorohse kynexine Jezu pupuru myhto. Tupoke ropa toehse kynexine. Kure osenetupuhnõko ropa kynexine. Moro eneryke tyya xine tõserehse toto. ³⁶ Mame oehsenãkõ turuse roropa eya xine. Joroko tõ tûtanohtopotõpyry ropa poko turuse eya xine. ³⁷ Morarame Kerazapõkomo a Jezu taropose ropa, enaromõke toexirykõke. Morara exiryke Jezu tõtyrise ropa kanawa aka.

³⁸ —Amaro ytoxi, ajohpãme samo, tykase jorokohpanõpo Jezu a.

Yrome tonyohse ropa ynororo Jezu a,

—Arypyra, atapyĩ taka ytoko ropa. ³⁹ Atapyĩtaõkõ zuruko okurãkatopotõpyry ropa poko Ritonõpo a, opyno aexiry poko roropa, tykase Jezu eya.

Mame toeramase ropa ynororo. Tukurãkatopotõpyry ropa poko Jezu a tokarose eya patapõkomo a emero. Mame Jezu tõ tãtakuohse ropa.

Jairu õxiry õsemãkatopotõpyry ropa poko Jezu a
(*Mat 9.18-26; Mak 5.21-43*)

⁴⁰ Mame toeporehkase ropa Jezu ahtao Karirea pona, tãkye toehse imoihmãkomo, toraximase tyya xine exiryke. ⁴¹ Morarame imepõ orutua tooehse. Mokyro esety kynexine Jairu. Juteu tõ atamorepatoh esõme kynexine. Mame Jezu õpataka typorohse ynororo. Ynara tykase ynororo Jezu a,

—Eropa ytapõĩ taka ajohpãme samo. ⁴² Jõxiry itamurume kure pyra mana. Orihnõko mana, tykase ynororo Jezu a. Õxiry 12me jeimamyry nae kynexine, toirono.

Morarame imaro Jezu toytose ahtao imoihmãkomo a tapurupose, tuhke ahno exiryke. ⁴³ Mame toto rãtaka nohpo toytose, munuimohpano. 12me jeimamyry taropose eya kure pyra toexiry poko rokene. Tytinerukehse roropa ynororo, topity poko tytinerõ

tonahkase eya. Morararo kynexine pohtohkara ro. Topinopyry pona pyra kynexine.
⁴⁴ Mame mokyro tooehse Jezu mykapo zupõ ehpiry temuhmase. Mame tytemuhmase eya ahtao axĩ tumũkehse ynororo. Toekurākase ropa ynororo, tytemuhmase zupõ tyya exiryke.

⁴⁵ —Onoky keh ytemuhmano? tykase Jezu eya xine.

—Arypyra, tykase toto eya. Mame ynara tykase Peturu,

—Tuhke nase ahno epuepurohmāko. Otarāme moxiaro kynako oexiehtonanomo,

⁴⁶ —Arypyra, tykase Jezu. —Kurākara ytemuhmano. Zuarõ exino nekurāka ropa ynororo yjमितunuru poe, tykase Jezu. ⁴⁷ Morara kary etaryke tyya tōsenetupuhse nohpo,

—To! Tuarõ rukuh Jezu nahe. Tytemuhmatopõpyry warõ ya, tykase nohpo tukuroh-
 taõ rokene. Mame tooehse eya. Tykytyky tykase ynororo. Enaromỹke tooehse. Jezu myhtokoxi typorohse ynororo nono pona. Tōsekarõse ynororo imoihmākõ netaryme. Ynara tykase ynororo,

—Pakero munuimohpe exiase. Morara exiryke oupõ ytemuhmano. Axĩ umũkehno, tykase nohpo Jezu a. ⁴⁸ Morarame ynara tykase Jezu eya,

—Kuku, tonetupuhse jexiryke oya tukurākase ropa mase. Naeroro oserehpyra exiko. Kure rokẽ ytoko ropa, tykase Jezu eya.

⁴⁹ Mame nohpo marõ autururuhtaõ ro ahno tooehse Jairu tapyĩ tae. Ynara tykase toto Jairu a,

—Oẽxiry norihno, tykase toto Jairu a. —Kuamorepanekõ erekohmakehko, tykase.

⁵⁰ Yrome autururukõ totase Jezu a. Ynara tykase ynororo Jairu a,

—Oserehpyra exiko. Wenetupuhko hkoty. Kure exiko ropa oẽxiry mana toorihxĩpo, tykase Jezu eya.

⁵¹ Mame itapyĩ taka toeporehkase tahtaõ tymaro imehnõ anaomõnohpopyra kynexine. Peturu tõ rokẽ tymaro tarõse eya, Peturu, João, Tiaku, poeto zumy, jeny, mokaro rokẽ tarõse tapyi taka. ⁵² Emero tyhnamose tapyitaõkomo a. Kui tykase rorõpa toto. Yrome ynara tykase Jezu eya xine,

—Xitara ehtoko. Orihpyra nase. Nyhnõko rokẽ nase, tykase ynororo.

⁵³ Yrome Jezu tounohse eya xine, aorikyhpyry warõ toexirykõke. ⁵⁴ Mame aorikyhpyry emary tapõise Jezu a. Ynara tykase ynororo opore eya,

—Orymo, owõko ropa ty, tykase eya. ⁵⁵ Morara kaxĩpo sã rokẽ Jezu a tōsemākase ropa aorikyhpyry. Towõse ropa ynororo. Morarame,

—Autuhmatoko ropa, tykase Jezu eya xine. ⁵⁶ Mame tōsenuruhkase jumy jẽ marõ. Mame ynara tykase Jezu jẽ tomo a,

—Mose oẽxirykõ ěsemākatopõpyry ropa onekātopyra ehtoko, tykase Jezu eya xine. Enara.

9

Sẽ nase 12mākõ enyohtopõpyry poko Jezu a
 (Mat 10.5-15; Mak 6.7-13)

¹ Morarame Jezu a tynamorepatyã tykohmase tyya 12mākomo. Mame tyjमितunuru tokarõse eya xine orẽpyra toto ehtõhme, joroko tõ tũtanohpory poko, kurākõkara kurākary poko, enara. Toto tyripose orẽpyra. ² Mame imehnõ amorepatõhme tonyohse toto eya, tosẽkõme Ritonõpo enetupuhtõhme imehnomo a, kurākõkara kurākatõhme rorõpa eya xine. ³ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Omõkomorykõ anaropyra ehtoko. Omyxirykõ anaropyra ehtoko, apakarākõ rorõpa. Ourukomo, otinerũkõ rorõpa anaropyra ehtoko. Oupõkõ akorõ rorõpa anaropyra ehtoko. ⁴ Mame imepỹ tapyĩ taka õmomyrykohtaõ moroto rokẽ ehtoko. Ōnyhtoko moro tao oytotohkõ ropa ponãmero. ⁵ Mame õmirykõ etary se pyra toto ahtao, opyno xine

pyra toto ahtao roropa, esae xine ytotoko ropa. Mame oytorykō ropahatao epuhsasakato, toto neneryme, “Ritonōpo awānohtoryko mana, aomiry se pyra oexirykōke,” katohme sã oya xine inetarykōme. Mame imepỹ pata pona ytotoko, tykase Jezu eya xine.

⁶ Morarame toytose toto pata tō punero Ritonōpo omiry kurã poko imehnō amorepase. Kurākōkara tukurākase roropa eya xine.

Sẽ nase Erote oserekohmatopōpyry poko Jezu poko
(*Mat 14.1-12; Mak 6.14-29*)

⁷ Mame Erote Karirea rãnaōkō tuisaryme kynexine. Morarame emero Jezu nyrytyã ekarory totase eya. Morara exiryke tōsetaehkase. Torētyke toehse ynororo, ynara karyke imehnomo a Jezu poko,

—João ahno ĕpurihkahpō tōsemãse ropa mana, kary etaryke tyya.

⁸ —Arypyra, tykase imehnomo. —Eria ekepyry mokyro tōsemãse ropa mana, tykase toto. Jezu poko imehnō roropa ynara tykase,

—Arypyra, pake Ritonōpo poko urutonōpo ekepyry mokyro, tōsemãse ropa mana, tykase toto Jezu poko. ⁹ Yrome ynara tykase Erote,

—João tuhkapose ya, onoky keh mokyro osekãtokety. Tuaro pyra reahse, tykase. Mame Jezu enery se toehse ynororo rahkene.

Sero nase 5.000mãkō otuhmapotopōpyry poko Jezu a
(*Mat 14.13-21; Mak 6.30-44; Jo 6.1-14*)

¹⁰ Mame inenyohtyã tooehse ropa Jezu a. Emero tynyrytyãkō tokarose ropa eya xine. Morarame tymaro typoetory tō tarose Jezu a tokare pyra Petesaita pona. ¹¹ Yrome imoihmãkō tuaro toehse Jezu ytory poko. Tokahmase eya xine. Mame toporyse ropa toto a ahtao, toto anaropopyra ropa kynexine. Tamorepase toto eya, toto esẽme Ritonōpo ehtoh poko. Kurākōkara tukurākase roropa eya.

¹² Mame xixi tyerukumãse ahtao 12mãkō toytose Jezu a. Ynara tykase toto eya, —Imoihmãkō enyohko ropa mõtohne toto ytothme ahno esaka ropa. Moero tahtao xine otuhnōko mã toto. Nyhnōko roropa mã toto. Ahno esary kara taro, tapyi pyra, tykase toto.

¹³ Morarame Jezu a tozuhse typoetory. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Amarokō ro inahpatoko, tykase eya xine.

Mame ynara tykase toto,

—Otarahxo? 5me rokẽ wyi nae ynanase, kana roropa asakoro rokẽ inunō kara. Morara exiryke otara ãkohxo ynanah? Yna ytory se hma moxiã zuru epekahse? tykase toto Jezu a.

¹⁴ Mame ynara tykase, Jezu a tozuhse,

—Arypyra, iporohkapoko toto. Oseosetyoro tyriplotoko toto, 50me rokẽ tuhke toto exiry tyriplotoko, tykase Jezu eya xine. Moroto 5.000me orutua kō kynexine tuhke exiry.

¹⁵ Morarame ahno tō typorohkapose eya xine emero. ¹⁶ Mame wyi tapoise Jezu a 5me. Kana roropa tapoise eya asakoro. Morarame kakoxi tōsenuhmase,

—Kure mase Papa kapuaono, tykase ynororo. Moromeĩpo wyi tytohtohkase eya kana maro. Morotoino tokarose typoetory tomo a, imoihmãkomo a ekarotohme ropa eya xine. ¹⁷ Mame tōtuhse toh rahkene. Tuesapare roropa toh toehse. Mame akoĩpyry tanỹse roropa eya xine. 12me ruto typehkase akoĩpyry ke. Enara pitikono emãkaposemy tyamene xine autuhtohkōme. Imeĩpo taropose ropa toto esaka xine.

“Kyrixtu mase,” katopōpyry sero Peturu a
(*Mat 16.13-19; Mak 8.27-29*)

¹⁸ Morarame toiroro Jezu kynexine oturũko Tummy maro. Mame ipoetory tō 12mãkō kýtone eya. Mame tōturupose eya xine,

—Onokyme imoihmãkō jekarōko nae? tykase ynororo typoetory tomo a.

¹⁹ Mame ynara tykase toto eya,

—Otarāme Joāome oekarōko toh mana, ahno ĕpurihkahpōme. Imehnō roropa otarāme Eriame oekarōko toto. Imehnō roropa otarāme pake Ritonōpo poe urutonōpo ĕsemākasēme ropa oekarōko toh mā otarāme, tykase toto Jezu a.

²⁰ Morarame eya xine Jezu tōturupozomose ropa. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Amarokō ke? Onokyme roropa jekarōko matohu? tykase eya xine.

Mame Peturu a tozuhse,

—Ritonōpo nymenekahpyry mase yna pynanohneme, tykase Peturu eya.

²¹ Mame Jezu a tymnyhpkapose toto. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Imehnomo a moro onekaropyra ropa ehtoko, tykase eya xine.

Toorihtoh poko ekarotopōpyry sero Jezu a

(Mat 16.20-28; Mak 8.30-9.1)

²² Mame ynara tykase ropa ynororo typoetory tomo a,

—Kapu ae Ayhtohpyry htomāko mā lzyraeu tō tamuxiry tomo. Tutuisarykōme yse pyra exīko mā toto. Jetapary se exīko mā toto, Ritonōpo maro oturuketō tuisary tō maro, Moeze nymerohpyry poko amorepatōkō maro roropa. Mame jexixihmapōko toh mana jorihmapōko. Yrome moromeīpo oseruao tōmehse jahtao ĕsemānōko ropa ase, tykase eya xine.

²³ Moromeīpo ynara tykase ropa Jezu imoihmākomo a,

—Ymarōme oexirykō se awahtao xine, ypoē oehtohkō rokē poko ehtoko. Opoē xine oehtohkō irumekatoko. Kokoro rokē oorikyrykō enetupuhtoko oorypyrykō poko, ymarōme oehtohkōme, tykase. ²⁴—Māpyra opoē xine oehtohkō poko rokē awahtao xine, orihnōko matose. Ymarōme pyra exīko matose. Yrome ypokoino oorikyrykohtao ymaro exīko matose jūme. ²⁵ Otyme kure oerokurukō mōkomo apoiry poko rokene? Otyme kure imōkomoryje oexirykomo oorikyrykohtao? Arypyra. Oorikyrykohtao ākorehmara xine moro mana omōkomohpyrykomo. Ritonōpo pūtome pyra exīko matose jūme. Moro poko rokē kuh osenetupuhnōko matohse. Yrome Ritonōpo omiry apoiry poko osenetupuhpyra amarokomo. ²⁶ Etatoko pahne, ihxipŷke awahtao xine ypoko, jomiry poko roropa ihxipŷke awahtao xine, Kapu ae Ayhtohpyry roropa ihxipŷke exīko opoko xine mana, tuisamehxo tooepyry ropahntao Tummy kurā esae, Ritonōpo nenyohŷtā kurākō maro tooepyry ropahntao, tykase Jezu eya xine. ²⁷—Sero poko wenikehpyra ehtoko. Ynara āko ase oya xine, kymaro xine exiketō toitoine orihpyra ro tahtao xine, Ritonōpo tuisame ehtoh enēko toto, tykase Jezu eya xine.

Moeze maro Eria maro Jezu ehtopōpyry sero

(Mat 17.1-8; Mak 9.2-8)

²⁸ Morarame 8me tynhse ahtao Peturu tō tarose Jezu a ypy pona, Joāo maro, Tiaku maro. Tarose toto eya oturuse Ritonōpo maro. ²⁹ Morarame autururuhtao ro ĕmyty tytyrōtase. Zupō roropa karimutume toehse, saereh tykase. ³⁰ Morara toehse ahtao asakoro orutua kō tōsenepose eya xine. Mame Jezu maro tōturupitose toto. Ynara toh kynexine, Moeze, Eria, enara, pakatokomo. ³¹ Morararo toh kynexine saereh āko roropa. Morarame tōturuse toto Jezu maro aorikyry poko, aetuarimary poko, enara, Jerusarē po. Aorikyry se Ritonōpo exiry poko tōturuse toto. ³² Yrome Peturu tō tynhse kynexine tyrōnaka xine. Mame typakase ropa toto ahtao, Jezu saereme exiry tonese eya xine. Asakorōkō roropa tonese eya xine, Jezu maro. ³³ Mame mokaro asakorōkō onuhpitoryhtao ropa, ynara tykase Peturu Jezu a,

—Pāna, kure taro kuexirykomo. Tapyi ynanamoxi, oseruao, axītao rokene, toiro atapyīme, toiro Moeze tapyīme, toiro Eria tapyīme, enara ynanamoxi, tykase Peturu. Morara tykase ynororo onenetupuhpyra toexiryke moro poko.

³⁴ Mame Peturu otururuhtao ro akurū tooehse toto poro. Mame akurū eneryke tyya xine enaromŷke toehse Peturu tomo. ³⁵ Morarame omi totase akuru htae. Ynara tykase,

—Umūkuru nymyry mose ynymenekahpyry. Morara exiryke aomiry etatoko, tykase Ritonōpo.

³⁶ Morarame omi tymynyhpāse ahtao, Jezu rokē tonese eya xine. Mynyhme rokē toh toehse. Tynenehpyrykō poko oturupyra toh toehse roropa imehnomo a.

Joroko tūtanohpotopōpyry ropa poko poeto ae Jezu a
(Mat 17.14-18; Mak 9.14-29)

³⁷ Morarame tōmehse ahtao ypy poe tyhtose ropa toto. Morarame tuhkākomo a Jezu toporyse ropa. ³⁸ Toto rātao toehse ahno. Jamihme Jezu tykohmase mokyro a. Ynara tykase,

—Tamuxi, umūkuru eneko ajohpāme samo. Ipyno ase toirō myhe exiryke. ³⁹ Joroko mose apoīko mana. Mōtoino rokē kui āko mose nase. Mame akyakyhnōko roropa nase. Akuakurotāko roropa nase itary ae. Iryhmāko joroko mana. Onurumekara roropa mana. ⁴⁰ Opoetory tomo a oturu repe itūtanohpotohme ropa repe. Yrome onutūtanohpopyry toh nekurehno, tykase Jezu a ynororo.

⁴¹ Mame Jezu a tozuhse. Ynara tykase ynororo,

—Tō! Otara ahtaohxo keh jenetupuhnōko matou? Jenetupuhpyra ro rukuh matou, popyra oexirykōke. Amaro xine ywy repe. Yrome jenetupuhpyra ro amarokomo. Typenekehse ywy opoko xine, tykase. Mame ynara tykase ynororo jumy a,

—Omūkuru enehko ya, tykase.

⁴² Mame jumy a tonehse ahtao, joroko a tomapose ropa nono pona. Takurotanohpose roropa eya. Mame ynara tykase Jezu joroko a,

—Otūtako ropa joroko, tykase Jezu. Mame tutūtase ropa rahkene. Tukurākase ropa poeto eya. Morotoino jumy a tokarose ropa eya. ⁴³ Morarame tōsenuruhkase morotōkō emero Ritonōpo jamitunuru eneryke tyya xine.

Jezu oturutopōpyry poko toorikyry poko
(Mat 17.22-23; Mak 9.30-32)

Mame mokaro osenuruhkaryhtao ro tōturuse ropa Jezu typoetory tomo a,

⁴⁴ —Wenikehpyra mehtatose sero jomihpyry poko, Kapu ae Ayhtohpyry ekarōko mā toto jehno exiketomo a, tykase Jezu eya xine typoko. ⁴⁵ Morarame aomiry onenetupuhpyra toh kynexine tonēse sā exiryke eya xine.

—Oty kary se mose nae? tykase toto oseya rokene. Yrome eya, “Oty kary se hko hmano?” kara toh kynexine, ihxipŷke toexirykōke.

“Onoky imehxo nae, tuisamehxo?” katopōpyry poko sero
(Mat 18.1-5; Mak 9.33-37)

⁴⁶ Morarame oseya toh tōturuse 12mākomo,

—Onokākō imehxo nae taro, tuisamehxo? tykase toto, typoko xine rokene. ⁴⁷ Yrome toto otururu waro Jezu kynexine. Morara exiryke poeto tapoise eya tupūtokoxi tynyriryme. ⁴⁸ Mame ynara tykase ynororo eya xine,

—Mose poeto poko oenupunarykohtao ypokoino ypoko enupunāko roropa matose. Morararo ypoko oenupunarykohtao jenehpohpō poko enupunāko roropa matose. Ynara exiryke, tuisamākōkara poko roropa oenupunarykohtao tuisamehxo matose exīko.

Tymarō onyhxiropyra Jezu ehtopōpyry poko
(Mak 9.38-40)

⁴⁹ Morarame ynara tykase João Jezu a,

—Imepŷ ynanenease. Joroko tūtanohpōko ropa nexiase ahno ae oesety poe. Morara kamexipopyra ynanexiase eya kymaro xine pyra aexiryke, tykase João Jezu a. ⁵⁰ Mame ynara tykase Jezu João tomo a,

—Arypyra, “Ipoko pyra exiko,” kara ehtoko imehnomo a. Kyzehno xine pyra exiketō kymaro xine mana. Ākorekehkara xine imehnō ahtao ākorehmatorŷko mā toto, tykase Jezu eya xine.

Apoto enehpory se João tō ehtopōpyry poko

⁵¹ Morarame kapu aka ropa ytosasaka ropa tahtao, toytory se ropa toehse Jezu Jerusarē pona. ⁵² Mame osemazuhme typoetory tō tonyohse eya, tuapo. Mame toytose toto Samaria pata pona. Moroto osa tokaropose eya xine Jezu nyhtohme repe. ⁵³ Yrome morotōkō osa ekarory se pyra Jezu a toh kynexine Jerusarē pona aytory eneryke tyya xine. (Mame moro tokarose ropa Jezu a, nyhtoh onekaropyra toto ehtopōpyry.)

⁵⁴ Morara exiryke ynara tykase João tomo, Tiaku maro Jezu a,

—Otarāme, kure oya apoto kohmary yna a kapu ae, moxiā enahkapotohme, pake ehtopōpyry samo, Eria a apoto kohmatopōpyry samo, tykase toto Jezu a.

⁵⁵ Mame toeramase Jezu toto ēpataka. Toto zehno roropa toehse ynororo morara kary etaryke tyya.

—Ritonōpo zuzenu poe pyra matose morara āko. ⁵⁶ Ahno enahkase pyra tooehse ywy Ritonōpo nymenekahpyryme. Toto pynanohse rokē tooehse ywy, tykase Jezu eya xine. Mame imepỹ pata pona toytose toto.

Jezu maro toexiry se exiketō ehtopōpyry poko

(Mat 8.18-22)

⁵⁷ Morarame osema tao Jezu ahtao typoetory tō maro ynara tykase imepỹ Jezu a,

—Jytory se ase amaro emero rokē pata pona. Orumekary se pyra roropa ase jūme, tykase ynororo Jezu a.

⁵⁸ Yrome ynara tykase Jezu eya,

—Oytory se hmah ymahro? Onokyro tō tosake mana. Torō tō roropa tymỹke mana. Māpyra Kapu ae Ayhtohpyry tosake pyra mana, tykase Jezu eya. —Oytory se roh mah ymahro? tykase eya. ⁵⁹ Mame imepyny a ynara tykase Jezu,

—Ymaro eropa ypoetoryme, tykase ynororo eya.

Yrome ynara tykase ynororo,

—Ajohpāme sã ytoxi aporo papa tapyĩ taka. Tāhpome toehse papa mana. Mame toorihse ahtao zonēnōko ase. Moromeĩpo oehnōko ropa ase amaro jytotohme, tykase ynororo Jezu a.

Mame ynara tykase Jezu eya,

⁶⁰ —Ah imehnō omy ekepyry zonēno toto. Eropa hkoty ymaro imehnō amorepatohme kuesēkōme Ritonōpo ehtoh poko, tykase Jezu eya.

⁶¹ Morarame imepỹ ynara tykase Jezu a,

—Ywy kuhse amaro ytōko ano. Apo ke aporo osekazumatã aporo wekyry tomo a, tykase ynororo eya.

⁶² Yrome ynara tykase Jezu eya,

—Etako pahne, ijoiyome kanawa arōko āpuine mana tỹkakoxi tōsenuhmaryke. Mokyro sã mase. Ymaro se mase repe, emero rokē poko penetãko mase roropa. Morara awahtao Ritonōpo maro se nymyry pyra mase, tykase Jezu eya.

10

Sero nase 72mākō enyohtopōpyry poko Jezu a

¹ Morarame orutua kō tymenekase Jezu a, 72mākomo tōmiry ekarotohme imehnomo a. Morarame asasakorone rokē tonyohse toto eya, tuapo pata tō punero. ² Ynara tykase ynororo eya xine,

—Oenyohtrỹko ase jomiry ekarotohme imehnomo a, tupito esē typoetory tō enyokyry samo. Tupito konōto po tiriiku ahpirātyã sã Ritonōpo omiry onetapitopynō mana, sero nono po. Yrome tuhke pyra Ritonōpo omiry ekaronanō nae. Naeroro oturutoko Ritonōpo a, “Papa kapuaono tuhke ōmiry ekaronanō enyohko ōmiry ekarotohme imehnomo a,” kahtoko eya. ³ Mame ytotoko. Tomeseke ehtoko roropa. Oty katohme? Oenyohtrỹko ase kaneru mūkuru enyokyry sã kaikuxi to htaka. Ytoytōko matose ozehno exiketo htakuroko. ⁴ Tineru ē anaropyra ehtoko, pakara tōkehko sapatu roropa anaropyra ehtoko amaro xine. Mame etypohpyra ehtoko ōturutohkōme imehnō maro osema tao. Topohme ytotoko. ⁵ Morarame tapyi taka ōmomyrykō se awahtao xine,

ynara kahtoko tytapyikemy a, “Taro hmatou? Kure pāna matou repe,” kahtoko. “Opyno xine Ritonōpo mana,” kahtoko roropa morotaōkomo a. ⁶ Mame tapyi ešē ajoajohpāme pyra ahtao, ōmiryō etary se exīko mana. Yrome ajoajohpe exiketyme ahtao, ōmiryō etary se pyra ynororo ahtao eramatoko ropa rokene. ⁷ Yrome ōmiryō etary se ahtao moroto rokē ehtoko. Otuhtoko, eukuru ētoko, enara, owohparykohtao eya xine. Moro ōtuhtohkō oepehpyrykōme sā mana, jomiry ekaroryke oya xine. Ihximyra ehtoko ōtukurukō poko. Ynara exiryke, erohketō toerohtamitukō apoiry zae mana. Estryhmara ehtoko morotoino imehnō tapyī taka.

⁸ —Mame emero rokē pata pona oytorykohtao, “Otuhtokose,” karyhtao oya xine, motuhtatose rokene. ⁹ Kurākōkara nae moro pata po ahtao, ikurākapotoko ropa toto Ritonōpo a. Ynara kahtoko roropa eya xine, “Ritonōpo omiry ekarōko ynanase oya xine enetupuhthome oya xine oesēkōme. Ameke pyra Ritonōpo tuisame ehtoh mana oya xine,” kahtoko eya xine. ¹⁰ Morarame imepỹ pata pona toytose awahtao xine, yrome ōmiryō omipona pyra toto ahtao, osema taka mytotatose ropa. Ynara kahtoko eya xine, ¹¹ “Oesaryō nonory nosejihno yna pupuru rary pokona. Naeroro isasakāko ropa ynanase otuarōtatohkōme awānopyryō poko Ritonōpo a. Yrome wenikehpyra ehtoko, Ritonōpo omiry tooehse oya xine mana. Oesēkōme enetupuhthome oya xine repe. Yrome ise pyra matose,” kahtoko eya xine, tykase Jezu eya xine.

¹² —Ynara āko ase oya xine. Ajohpe pyra, kurākō apiakaryhtao Ritonōpo a moro patapōkō wānohnōkohxo Ritonōpo mana, Sotomapōkō wānopyry motye. Sotomapōkō pynohxo Ritonōpo exīko mana, tykase Jezu toto enyokryme tyya.

*Pata tōpōkō Jezu onetupuhpyra ehtopōpyry poko
(Mat 11.20-24)*

¹³ Mame ynara tykase ropa Jezu,

—Jetū myhē exīko mā oya xine taroino Korazīpōkomo, oya xine roropa Pete-saitapōkomo. Jetū mā oya xine exīko myhene. Awānohtoryō Ritonōpo mana. Yjami-tunuru meneatose repe apataryō rānao. Yrome jenetupuhpyra matose. Oorypyryō onurumekara roropa matose. Onenehpyryō tonese ahtao Tiropōkomo a Xitōpōkomo a roropa, tyrypyryō turumekase eya xine exiry pake. Saku risē tyrise eya xine exiry tupōkōme. Oruno roropa tyrise eya xine exiry tokokō pokona, tyrypyryō rumekary se toto exiry enetupuhpotohme imehnomo a. ¹⁴ Etatoko pahne, kurākō apiakatohpō awānohtoryō Ritonōpo mana. Tiropōkō wānohnōko roropa mana. Xitōpōkō roropa wānohnōko mana. Yrome mokaro wānopyry motye awānohtoryō Ritonōpo mana, tykase Jezu eya xine. ¹⁵ —Amarokō roropa Kapanaūpōkomo, epyrypāko matose imehxo oexiryō poko repe. Yrome osenekunohnōko rokē matose. Imeīpo oematoryō Ritonōpo mana apotoimo htaka, tykase Jezu eya xine.

¹⁶ Mame ynara tykase Jezu typoetory tomo a,

—Ōmiryō etahpōkō jomiry etāko roropa toh mana. Morararo ose xine pyra exiketō yse pyra roropa toh mana. Jenehpohpō se pyra roropa toh mana, yse pyra toehtohkō samo. (Ytotoko rahkene. Jomiry ekarotatoko emero pata tō punero, tykase Jezu eya xine.)

—Ÿ, tykase toto. Mame toytose toh rahkene omi kurā ekarose.)

Sē nase 72mākō eramatopōpyry ropa poko

¹⁷ Mame mokaro 72mākō tooehse ropa toto. Tākye toh toehse ropa. Ynara tykase toto Jezu a,

—Joroko tō roropa ynanutūtanohpoase ropa ahno ae. “Jezu omi poe otūtatoko ropa,” tykase ahtao rokē yna a nutūtase ropa toto, tykase toto Jezu a.

¹⁸ Yrome ynara tykase Jezu eya xine,

—Ÿ, joroko tamuru mokyro. Aepukary enene nenenehkane samo, kapu ae. ¹⁹ Etatoko pahne, yjami-tunuru ekarōko ase oya xine. Orēpyra oritoryō ase. Mame okoi tūmaryhtao oya xine, mynoto roropa tūmaryhtao oya xine ōsanumara xine toh mana. Joroko

tamuru motyēkāko matose, ypoē oexirykōke. ²⁰ Etatoko pahne, ōmirykō poe joroko tō tutūtase ropa ahtao ahno ae kure mana. Yrome moro poko rokē pyra atākyematoko. Ritonōpo poenōme oexirykō poko atākyematokohxo yronomyryme. Oesetykō tymerose pape pokona Ritonōpo esao. Moro poko atākyematoko, tykase Jezu eya xine.

Jezu ākyematopōpyry poko
(Mat 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Mame Jezu tātākyemase yronomyryme Ritonōpo zuzenu poe. Ynara tykase ynororo Tummy a,

—Papa kapuaono, kapuaōkō esēme mase. Sero nonopōkō esēme roropa mase. Kure mase Papa tuaro pyra exiketō amoreparyke oya ōsenetupuhtoh poko. Opoe zuarohxo exīko toh mana. Tuaro exiketō motye exīko toh mana. Atamorepaketō motye roropa tuaro exīko toh mana. Opoe roropa tuaro exiketō zuaro pyra toehse ropa mana. Āmoreme morohne tyrise oya Papa, tyriry se oexiryke, tykase Jezu Tummy a.

²² Mame ynara tykase roropa Jezu eya xine,

—Emero Papa kynekarone ya. Ritonōpo mūkuru waro pyra matose repe. Papa rokē juaro mana. Papa waro pyra roropa matose. Ywy imūkurume jexiryke zuaro ase. Ynymenekatyamo a roropa Papa enepōko ase zuaro toto ehtohme, tykase Jezu eya xine.

²³ Mame toeramase ropa Jezu typoetory tomo a. Ynara tykase ynororo eya xine.

—Tākye ehtoko onenehpyrykō poko. ²⁴ Ynara āko ase oya xine, tuhke Ritonōpo omiry poko urutōkō pake, tuisa tō roropa onenerykō enery se toh kynexine repe. Onetarykō etary se roropa toh kynexine repe. Yrome onetara tokurehse toto. Onenepyra roropa tokurehse toto, tykase Jezu eya xine.

Imepỹ akorehmatopōpyry poko Samariapono a

²⁵ Morarame Moeze nymerohpyry poko amorepatō tooehse Jezu a tōturupotohme. Ynara tykase ynororo, Jezu kuhnōko rokē kynexine,

—O tara ākohxo ke hano orihpyra jehtohme jūme, Ritonōpo maro jehtohme? tykase ynororo eya,

²⁶ Mame ynara tykase Jezu eya,

—O tara āko Ritonōpo nymeropohpyry nah? Oty enetupuhnōko hma? tykase Jezu eya.

²⁷ Mame tozuhse ropa Jezu eya. Ynara tykase ynororo,

—Ynara enetupuhnōko ase, Ritonōpo pyno ehtoko ipunaka. Yronomyryme ipyno ehtoko okurohtao xine oorikyrykō ponāmero. Kure rokē tyritoko ōsenetupuhtohkō ae. Oemynyhmarykohtao ipyno ehtoko ipunaka. Mame osepyno oehtohkō sā imehnō pyno ehtoko, katohtono waro ase, tykase ynororo Jezu a.

²⁸ —Ÿ, tuaro oehtoh zae. Moro omipona awahtao, orihpyra exīko mase, jūme, Ritonōpo maro, tykase Jezu eya.

²⁹ Mame mokyro, Moeze nymerohpyry poko amorepatō, imehnō pyno ehtoh poko ekaropory se toehse. Ynara tykase ynororo Jezu a,

—Onokākō mokaro ipyno jehtopo? tykase ynororo Jezu a.

³⁰ Mame Jezu a tozuhse. Ynara tykase ynororo eya aosenetupuhtohme,

—Ahno toytose Jerusarē poe Jeriko pona. Juteu mokyro. Morarame osemae aytoryhtao omato komo a tapoise ynororo. Imōkomory roropa tarose eya xine. Totatotapase roropa ynororo eya xine. Mame moroto ro turumekase eya xine orihsasaka ahtao. ³¹ Moromeīpo Ritonōpo maro oturukety toytose moro osemae. Mame mokyro etaetapahpyry tonese eya. “Tee, jam,” tykase rokē ynororo. Zomye rokē toytose ynororo. Enupunara myhehxo ipoko. Osema ehpiuroko rokē toytose. ³² Morarame imepỹ roropa toytose moro osemae. Ritonōpo maro oturutoh tao erohkety kynexine ynororo. Morararo ikuroko rokē toytose ynororo. Enupunara myhē ipoko. ³³ Mame imepỹ roropa moro osemae toytose roropa. Samariapō kynexine. Toipe Samariapōkō maro juteu tō oxise pyra toto. Yrome mokyro toenupunase etaetapahpyry poko.

³⁴ Eya toytose ynororo. Tonaka tanỹse eya. Etaetapōpyry tyszereseremase opi ke

eya. Tyõtose roropa eya. Morarame toky pona mokyro tyrise eya, jumêtu pona. Mame tapyi taka tarose eya ahno nyhtoh taka. Mame kure mokyro tyripose eya tapyi esemy a. ³⁵ Morarame yrokoro toytory ropahätao, tineru tokarose eya, tapyi esemy a. Ynara tykase ynororo eya, “Mose pyno exiko,” tykase ynororo tapyi esemy a. “Tooehse ropa jahtao, oepehmäko ropa ase onepekahtyã epehmäko ropa ase,” tykase mokyro Samariapono tapyi esemy a. Mame ynara tykase Jezu Moeze nymerohpyry poko amorepatono a.

³⁶ —Etaetapahpyry tonese oseruaõkomo a repe. Yrome onoky rokê akorehmaneme nexiahse? tykase Jezu Moeze nymerohpyry poko amorepatono a. Mame eya tozuhse,

³⁷ —Mokyro rokene, ipyno aexihpyry rokene, tykase ynororo eya.

Mame ynara tykase Jezu eya,

—Naeroro ytoko. Mokyro sä imehnõ pyno exiko, tykase eya Jezu. Mame toytose ropa ynororo Jezu maro ehxïpo.

Jezu ytotoþpyry poko Maata tõ tapyĩ taka

³⁸ Mame Jezu toytose typoetory tõ maro. Toeporehkase toto pata pona. Moroto nohpo kynexine esety Maata. Mokyro a toahmase toto tytapyĩ taka toto ytotohme. Moroto ehse to aporo. ³⁹ Mame Maata akorõ moroto kynexine esety Maria. Mame Jezu otururu etary se kynexine ipunaka. Morara exiryke Jezu myhtokoxi typorohse ynororo. ⁴⁰ Maata rokê kynexine tÿpokõnohke. Tonahsẽ riry poko kynexine. Mame Jezu a toytose ynororo. Ynara tykase eya, takorõ takorehmara exiryke,

—Pihpi, ypoko oenupunary se pyra mahno? Eneko ke, jakorõ jakorehmara nase. Ajohpãme sä wakorehmapoko aporo eya, tykase Maata Jezu a repe.

⁴¹ Mame Jezu a tozuhse ynororo. Ynara tykase eya,

—Xihxi, torëtyke mase senohne poko, otyro riry poko. ⁴² Toiro se rokê matose enetupuhtohme. Senohne irumekako aporo, jomiry etatohme oya, ãkorõ samo. Zae ehtoh tymenekase eya. Naeroro anaropopyra ase aporo ywinoino, tykase Jezu eya.

11

Ritonõpo maro õtururu poko amorepatoh sero

(Mat 6.9-13; 7.7-11)

¹ Morarame Ritonõpo maro oturũko Jezu kynexine. Mame tõturukehse ahtao ynara tykase ipoetory eya,

—João a typoetory tõ tamorepase Ritonõpo maro oturutoh poko. Morara se ase. Yna amorepako Ritonõpo a yna oturutoh poko, tykase ynororo Jezu a.

² Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Ritonõpo maro õtururukohtao ynara kahtoko,

“Papa kapuaono, kure mase.

Yna akorehmako kure rokê oritohme yna a,

yna esẽme oenetupuhtohme roropa yna a.

³ Yna nykyryry ekaroko yna a kokoro rokene.

⁴ Yna rypyry ikorokako ropa imehnõ rypyry korokapotoh sä yna a oya.

Moromeïpo wenikehnõko mase yna rypyry poko

imehnõ rypyry poko yna wenikehtoh samo.

Joroko tamuru a yna onukuhpopyra exiko,”

kaxitoko Ritonõpo a, tykase Jezu eya xine.

⁵ Mame ynara tykase ropa Jezu typoetory tomo a, tõturutoh poko Ritonõpo maro,

—Ynara ãko ase oya xine õsenetupuhtohkõme rokene. Otarãme omoro wyi epekatyry se mase onoa. Morara exiryke oepe tapyĩ taka ytõko mase. Ynara ãko mase eya otarãme, “Jepe, wyi se pitiko hano ajohpãme samo, oseruao rokene nae awahtao rokene. ⁶ Wekyry noehno ya, imepÿpono. Morara exiryke autuhmary se ake repe. Yrome wyi pyra jexiryke anautuhmara jekurehno. Naeroro oya oehno wyi epekahse repe.”

⁷ —Morarame tytapyi tae oezuñõko oepe mana. Ynara ãko otarãme mana, “Jerekohmara exiko. Tapuruse nase tapyi. Nyhnõko ynanase. Ypoenõ jowomyhtome nase xitãko. Owõpyra ase,” ãko mã repe, tykase Jezu.

⁸ —Morarame otarãme otuhparo, “Ise, ise,” ãko mase. Morara ahtao otara exiko hnae moromeiþo? Etatoko pahne, oepe owõnõko mana wyi ekarose oya. Yrome oepeme toexiry pokoino pyra owõnõko mana, orõpyra torekohmaryke oya õpenery ekarotohme oya, otuhparo oexiryke. Morara exiryke sã rokẽ owõnõko mana, tykase Jezu eya xine.

⁹ —Naeroro ynara ãko ase oya xine, moro saaro ekaropotoko Ritonõpo a. Mame ekarõko oya xine mana. Onupirykõ ekaropotoko Ritonõpo a. Mame onupirykõ waro exiko matose. Tapyi tapuruse ahtao roropa ikohmatoko. Mame esẽ apuruhmakãko mana. Moro saaro tahxime õtururukohtao Ritonõpo a, oezuhtoryko mana. ¹⁰ Ynara exiryke ekaroponanõ tynekaropohpyrykõ apoiko mana. Zupinanõ tunupihpyrykõ enẽko ropa mã toto. Tapyi taka tomomyry se exiketõ ikohmaryhtao, tapyi apuruhmakãko mã toto. Omõnõko roropa mã toto. ¹¹ Morararo ynara karyhtao omũkuru a oya xine, “Papa, omise ase,” karyhtao oya xine, okoi onekaropyra matose eya. ¹² “Papa kuratirihmo se ano,” karyhtao roropa oya xine, mynoto onekaropyra matose omũkurukomo a. ¹³ Iirypyryme matose repe, yrome otyro kurãkõ rokẽ ekarõko matose opoenõkomo a. Amarokõ motye kuhse Papa kapuaono. Tuzenu kurã ekarõko oya xine mana ekaroporyhtao oya xine, tykase Jezu eya xine.

Peuzepu tũtanohpotopõpyry poko ahno ae
(*Mat 12.22-30; Mak 3.20-27*)

¹⁴ Morarame joroko tutũtanohpose ropa Jezu a tomirẽkara ae. Mame joroko tutũtase ropa zae ahtao, jorokohpanõpo tõmitase ropa. Moro eneryke tyya xine tõsenuruhkase toto imoihmãkomo. ¹⁵ Yrome toitoine ynara tykase toto,

—Peuzepu omi poe rokẽ joroko tõ tũtanohpõko ropa mana, joroko tamuru omi poe. (Peuzepu, joroko tamuru esety akorony.)

¹⁶ Morarame imehnõ Jezu kukuru se toehse. Ynara tykase toto eya,

—Ajamitunuru enepoko yna a amaro Ritonõpo ehtoh waro yna ehtohme, tykase toto.

¹⁷ Yrome aosenetupuhtohkõ waro Jezu kynexine. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Pata tamurupõkõ osetaparyhtao osenahkãko rokẽ toh mana. Morararo tyekyry maro oxiehno toehse ahtao osenahkãko rokẽ tapyitaõkõ mana. Atahpahñõko toto saporarahme exiko toto oxiehno toexirykõke. ¹⁸ Moro saaro joroko tamuru typoetory maro oxime tõsetaparykohtao osetetaka, osenahkãko rokẽ toto. Ynara ãko matose ya, “ÿ, Peuzepu omi poe joroko tõ tũtanohpõko mose mana,” ãko matose ypoko. ¹⁹ Morara jahtao, Peuzepu omi poe joroko tõ tũtanohporyhtao ya, opoetorykõ ke? Onoky omi poe roropa joroko tõ tũtanohpõko toh nahe? tykase Jezu eya xine. —Yrome opoetorykõ tyoro rokẽ otuarõtanohtoryko mana zae pyra oehtohkõ poko. ²⁰ Arypyra, Ritonõpo jamitunuru poe joroko tõ tũtanohpõko ase ahno ae. Moro eneryke oya xine tuarõtãko matose Ritonõpo oesẽkõme exiry poko.

²¹ —Mame tapyi esẽ tomahpo typyre ahtao ynara ãko mã ynororo, “Orõpyra ase typyreke jexiryke imehnõ omõpyra mana ytapyi taka ymõkomory poko,” ãko mã ynororo.

²² Yrome jamihmehxo exikety tooehse ahtao iporemãkãko mana ipyre roropa apoiko mana. Mame ipyre apoixiþo imõkomohpyry arõko mana, apiakatohme typoetory tomo a. (Moro saaro joroko tamuru, tymyhse sã ya. Jamihme pyra roropa mã tyripose ya, tymyhse ya exiryke.)

²³ —Ymarõkõme pyra awahtao xine, yzehno matose, jakorehmara awahtao xine roropa, jakorekehkãko matose, tykase Jezu eya xine.

Sẽ nase joroko omõtopõpyry ropa poko
(*Mat 12.43-45*)

²⁴ Mame tõturuse ropa Jezu. Ynara tykase ynororo,

—Joroko tutūtase ropa tahtao ahno ae ytoytōko mana nono poro, tosary imep̄y zup̄iko. Mame onenep̄yra tahtao, ynara āko mā tyya rokene, “Ytōko ropa ase jesahpyry aka ropa, unurumekahpyry aka ropa, ahno aka” āko mana. ²⁵ Mame ytōko ropa mana, toshahpyry pona ropa. Morarame kure toshahpyry enēko ropa mana ahno kurohtao. Tapyi s̄a ahno kurohtao mana tutumehse s̄a zao. Saereme potu enēko mana. Mame omōpyra mā aporo. ²⁶ Ytōko rokē mā aporo joroko imehnō enehse tymarōme toto ehtohme. Mame popyrahxo exiketō enehnōko mana, 7me osesarise mokyro aka. Mame itamurumehxo jorokohpe exīko mokyro mana. Osemazuhme toehtopōpyry motye kuhse exīko mana.

Tākye nymyry ehtoh poko

²⁷ Morarame morara kary etaryke tyya ynara tykase nohpo tuhkākohtae,

—Tākye kuhse asa mana, oenurumahpono, isuhsuru onenyhpyry, tykase nohpo eya.

²⁸ Mame mokyro tozuhse Jezu a. Ynara tykase,

—Amaroko hkotano. Tākye exīko matose Ritonōpo omiry etaryhtao oya xine, aomipona toehse roropa awahtao xine, tykase Jezu eya.

Ahno hxirotōh poko kurākō apiakatohpo

(Mat 12.38-42)

²⁹ Morarame imoihmākō toehse ahtao Jezu a, ynara tykase ropa Jezu eya xine,

—Popyra matose ipunaka juteu tomo. “Ajamitunuru enepoko yna a oenetupuhtohme yna a,” āko matose repe ya. Yrome yjamitunuru onenepopyra ase oya xine. Toiro poko rokē āmorepator̄yko ase, Jona ehtopōpyry poko. ³⁰ Jona tonahse aporo kanaimo konōto a. Oseruao tynyhse Jona kanaimo wakuru ao. Imeīpo tuamise ropa ynororo kanaimo a nono pona. Mame ipoko tutuarōtase Niniwepōkomo. Tonetupuhse toto a, “Ritonōpo nenehpohpyryme mose nase,” tykase toto ipoko. Moro saaro Ritonōpo jenyokyase oya xine. Ywy ase Kapu ae Ayhtohpyry. ³¹ Morararo Saapa tuisary kynexine nohpo, ikurenaēkō tuisary. Imeīpo ohxirotor̄yko ynororo mana seropōkō apiakatohpo Ritonōpo ēpataka. Ynara exiryke, mya toytose ynororo pake Saromāo otururu kurā etase. Yrome Saromāo motye kuhse ywy. Taro ase amaro xine. Yrome jomiry etary se hkopyra matose. ³² Morararo kurākō apiakatohpo Niniwepōkō ohxirotor̄yko mā toto seropōkomo, Ritonōpo neneryme. Jona omiry totase tyya xine ahtao tyrypyrykō turumekase eya xine. Mokaro mā ohxirotor̄yko. Ynara exiryke, taro ase amaro xine. Jona motye kuhse ase. Yrome jomipona se pyra matose, tykase Jezu eya xine.

S̄e nase ahno enuru poko

(Mat 5.15; 6.22-23)

³³ —Mame nāparina zukaxīpo ononēpyra sytatose. Onyripyra sytatose apipa notaka. Aryhnaka rokē tyrīko sytatose apō pona omōketō zeipotohme tyrīko sytatose. ³⁴ Kuenurukō nāparina ezuru s̄a mana. Kure oenurukō ahtao kure s̄a osenuhmāko matose, saereme s̄a oya xine exiryke. Yrome oenurukō popyra ahtao, osenuhmara matose. Xinukutume s̄a oya xine exīko mana oenurukō popyra exiryke. ³⁵ Morara exiryke tomeseke ehtoko. Onenetuputyhpyrykō onurumekara oehtohkōme. Turumekase oya xine ahtao xinukutumā s̄a exīko ropa matose okurohtao xine. ³⁶ Yrome okurohtao xine saereme ahtao xinukutume pyra roropa mā okurohtao xine, kure enetupuhnōko matose. Mame nāparina kurā s̄a saereh āko mana okurohtao xine, tykase Jezu eya xine.

Parixeu tō zurutopōpyry poko Jezu a

(Mat 23.1-36; Mak 12.38-40)

³⁷ Mame tōturukehse Jezu ahtao, parixeu a toahmase tytapyi taka autuhtohme. Mame toytose ynororo itapyi taka, otuhse. Mame osemahpyra ro typorohse ynororo otuhtoh pona. ³⁸ (Juteu tō osemahnōko itamurume tōtuhtoh to Moeze omihpyry poe.) Mame ynara tykase parixeu tyya rokene,

—Teel! Osemahpyra mosero nah otuhnõko, tykase parixeu tukurohtao rokene.
³⁹ Mame ynara tykase Jezu eya,

—Parixeu tō matose. Ynara exiketō matose. Akasanarykō akurihnõko matose ñpary rokene, paratu tōkehko maro. Yrome zao nymyry anakurihpyra sã matose. Xikurome mã ipunaka. Moro sã okurohtao xine mana, xikurome. Oyamene se matose. Iirypyryme matose. ⁴⁰ Onenetupuhpyra matose. Õkokō rihpõme Ritonõpo mana. Okurohtao xine tyrihpõme roropa mana. ⁴¹ Morara exiryke omõkomory apiakako ekarotohme etuarimaketomo a. Imehnõ pyno roropa ehtoko. Morara awahtao xine tãkye exiko Ritonõpo mana opoko xine. Okurohtao xine ikurikãko roropa mana.

⁴² —Jetuhxo exiko matose parixeu tomo. Ynara exiryke, okyryrykō omame porehme ahtao apiakãko matose. Toiro ekarõko matose Ritonõpo a repe. Anarykahpyrykō roropa otyro tōkehko apiakãko matose. Emero apiakãko matose zokonaka pitiko onekarorykõme Ritonõpo a. Yrome zae pyra ro matose. Imehnõ ryhmãko ro matose. Ritonõpo pyno pyra roropa matose. Morohne okyryrykō tapiakase oya xine ahtao, kure roropa mã repe imehnõ pyno awahtao xine roropa, Ritonõpo pyno roropa awahtao xine.

⁴³ —Jetuhxo exiko matose parixeu tomo. Ynara exiryke, Ritonõpo maro oturutoh tao imehxo se rokẽ oexirykõke. Osepekahtoh taka oytorykohtao, “Kure mase,” kary etary se oexirykõke.

⁴⁴ —Jetuhxo exiko matose! Ynara exiryke, okepy zonẽtopõpyry sã matose. Moroto ro imehnõ ytoytõko tuenikaro rokene, tuaro pyra toexirykõke. Moro saaro kure oehtohkõ enepõko matose repe, yrome popyra ro matose, tykase Jezu eya xine.

⁴⁵ Morara kary etaryke tyya, ynara tykase Moeze omihpyry waro exikety Jezu a,

—Morara karyhtao oya, yna hxirõko roropa mase, tykase ynororo.

⁴⁶ Mame ynara tykase Jezu eya,

—Jetuhxo exiko matose roropa Moeze omihpyry waro exiketomo, imehnõ osanumaryke oya xine. Tupime eya xine anaosanumatatohkomo. Ynara ãko matose, “Moeze omihpyry omipona ehtoko,” ãko matose repe. Yrome amarokõ ke? Aomipona pyra matose. Ourutopõpyrykō omipona pyra matose. ⁴⁷ Jetuhxo exiko matose, otonẽtoh kurã riko matose repe, Ritonõpo poko urutonõpo tō zonẽtohme. Yrome mokaro urutonõpo tō totapase atamurukomo a. ⁴⁸ Atamurukomo a Ritonõpo poko urutonõpo tō etapatopõpyrykō kure ekarõko matose. Ynara exiryke, atamurukomo a totapase toto. Yrome oya xine roropa toto zonẽtoh tyrise. ⁴⁹ Morara exiryke ynara tymerose Ritonõpo omiryryme, zae mana, “Jomiry poko urutõkõ enyohnõko ase eya xine. Mame toitoine toto etapãko toh mana. Toitoine toto htomãko roropa toh mana,” ãko Ritonõpo omiry. ⁵⁰ Naeroro awãnohtorõko Ritonõpo mana, urutõkõ etapatamitume. Moinoro nono ritopõpyry poe ro urutõkõ totapase. Mokaro etapatamitume awãnohtorõko Ritonõpo mana. ⁵¹ Apeu etapatopõpyry poe tuhke urutõkõ totapase. Zakaria roropa totapase. Ritonõpo maro oturutoh myhto totapase ynororo, kaneru zahkatoh myhto. Ajohpe pyra, mokaro etapatamitu epehpyryme awãnohtorõko Ritonõpo mana seropõkomo.

⁵² —Jetuhxo exiko matose Moeze omihpyry poko amorepatõkomo. Ynara exiryke, imehnõ enekunohnõko matose, zae omi waro pyra toto ehtohme. Zae omi enetuputyry se pyra matose. Mame imehnõ roropa akorekehkãko matose. Onenetupuhpyra toto ehtohme, tykase Jezu eya xine.

⁵³ Mame moro tae toytose ropa Jezu ahtao parixeu tō tyekõtãpãse, Moeze omihpyry warõkõ maro. Jezu tokahmase toto a tõturupotohkõme, ihxirotohme repe.

⁵⁴ Auturutopõpyry poko Jezu hxirory se toh kynexine repe.

12

Sẽ nase ajohpe ehtoh poko

(*Mat 10.26-27*)

¹ Mame tuhkãkõ tõximõse. Epuhtütümãko toh kynexine tuhke toexirykõke. Mame ynara tykase Jezu typoetory tomo a,

—Tomeseke ehtoko parixeu tō ajohpe ehtoh poko. Pou porutatoh sã ajohpe toto exiry mana. Kure osekaroõko toh mã repe iirypyryme toto ahtao. ² Yrome emero apurutyã aryhnaka exiko ropa mana. Emero zonetyã roropa zumakapõko ropa mana. ³ Mame totase pyra õturutopõpyrykõ emero atahpahnõko mana jarao exiko mana. Morararo moe rokẽ oturũko matose repe apuruhpyry tao, puti putime rokẽ repe. Yrome moromeĩpo õmihpyrykõ otumakãko mana, tykase Jezu eya xine.

*“Ritonõpo zuno ehtoko,” katopõpyry sero Jezu a
(Mat 10.28-31)*

⁴ Mame ynara tykase Jezu,

—Ynara ãko ase oya xine wekyry tomo, oetapanekõ zuno pyra ehtoko. Oetapatorỹko rokẽ mana. Yrome ouzenukõ onetapara mana. ⁵ Toiro rokẽ zuno ehtoko, Ritonõpo rokẽ zuno. Oetapaxĩpo xine oemarykõ waro mana apotoimo htaka. Naeroro mokyro rokẽ zuno ehtoko.

⁶ —Mame 5me torõ pisarara epehpyry pitiko rokene. Otarãme tuhke pyra tineru puhturu rokene. Yrome torõ pisarara toiro ahtao ro wenikehpyra Ritonõpo mana ipoko. ⁷ Morararo õüsetykõ tuhke exiry waro Ritonõpo mana. Naeroro oserehpyra ehtoko. Torõ pisarara pyno toehtoh motye kuhse opyno xine Ritonõpo mana, tykase Jezu eya xine.

*Ihiximyra Jezu poko ehtoh poko sero
(Mat 10.32-33; 12.32; 10.19-20)*

⁸ Mame ynara tykase Jezu typoetory tomo a,

—Ynara karyhtao oya xine imehnõ netaryme, “Ywy ase, Jezu poetoryme ase,” karyhtao oya xine, morararo ase, “Mose ypoetoryme mana,” ãko ase opoko xine Ritonõpo nenyohityã netaryme. ⁹ Yrome ihxipỹke awahtao xine ypoko, “Jezu poetory kara ase,” karyhtao roropa oya xine imehnõ netaryme, morararo ase, “Mokyro ypoetoryme pyra mana,” ãko ase opoko xine Ritonõpo nenyohityã netaryme.

¹⁰ —Mame Kapu ae Ayhtohpyry kerekeremaryhtao oya xine, yrome oorypyrykõ tokarose ropa oya xine ahtao Ritonõpo a, moro korokãko ropa Ritonõpo mana. Yrome Ritonõpo zuzenu kerekeremaryhtao oya xine onykorokara mã Ritonõpo ekurehnõko ipunaka.

¹¹ —Mame juteu tō atamorepatoh taka aarorykohtao, ohxirotokõme pata esẽ tomo a te, kowenu poetory tomo a roropa, torẽtyke pyra ehtoko ezuhthokõ poko oya xine. “Otara ãko ke hano?” kara ehtoko roropa. ¹² Ynara exiryke, Ritonõpo zuzenu ãkorehmatorỹko mana ezukurukõ poko moro tao awahtao xine, tykase Jezu eya xine.

Sero tymõkomokẽ ehtopõpyry poko

¹³ Mame ynara tykase ahno rãnaono Jezu a,

—Amorepatono, oturuko awihwi a Papa ekepyry mõkomohpyry apiakatohme eya zokonaka ekarotohme ya, tykase ynororo Jezu a.

¹⁴ Yrome ynara tykase Jezu eya,

—Arypyra, moro pokõ kara ase. Omõkomorykõ apiakane kara ase, tykase Jezu eya.

¹⁵ Ynara tykase ropa Jezu totananomo a,

—Etatoko kure. Tuario ehtoko, õpynukõme rokẽ pyra tyritoko. Ynara exiryke, toipãme rokẽ omõkomorykõ mana. Yrome ãkorehmara xine mana oytorykohtao Papa esaka, tykase Jezu eya xine.

¹⁶ Mame ynara tykase ropa Jezu eya xine toto osenetupuhtohme,

—Tupito konõto esẽ narykapohpyry toperytase itamurume. ¹⁷ Mame ynara tykase ynororo tukurohtao rokene, “Oty riko hxo ke hano? Tosake pyrahxo hnae ynapyry tomo,” tykase ynororo. ¹⁸ “Ytapyĩ tō kararahpõko ropa ase zumo tyritohme ropa ynapyry esaryme, ymõkomory esary maro. ¹⁹ Mame ynara ãko ase ya rokene, ohkato ke senohne nae toehse hano. Ymõkomory enahpỹme nase. Ynapyry tõkehko enahpỹme nase tuhke jeimamyry aropõko ase. Oseremãko roropa ase. Otuhnõko potu ase. Eukuru ãnõko roropa ase, tãkye rokẽ ase,” ãko mana tymõkomokemy tyya rokene. ²⁰ Mame

ynara tykase Ritonōpo eya, “Oepyrpary hmoro. Seroae ro orihnōko mase. Mame onoky omōkomohpyry esēme exīko nae? Onoky onukurākatyā esēme exīko nae? Imehnō ōkyryrpyry esēme exīko mana,” tykase Ritonōpo eya. Mame toorihse ynororo, tykase Jezu eya xine.

²¹ Mame etyhpyryme ynara tykase Jezu,

—Moro sã exīko mã mōkomo ānonohnanō rokē tymōkomorykōme. Tymōkomoke ynaroro repe, yrome Ritonōpo a tymōkomoke pyra sã mã toto, omomŷke toexirykōke, tykase Jezu eya xine.

Ritonōpo enetuputyry poko sero nase

(Mat 6.25-34)

²² Mame ynara tykase Jezu typoetory tomo a,

—Naeroro ynara āko ase oya xine, ōtykō poko torētyke pyra ehtoko. Anapyrykō poko roropa torētyke pyra ehtoko. Oupōkō poko roropa torētyke pyra ehtoko. Tupoke pyra oehtohkō poko torētyke pyra ehtoko. ²³ Ynara exiryke, kure kuehtohkō mã tonahsã motye kuhse, tōsē motye kuhse mana. Morararo upo motye kuhse kuokokō mana, tykase Jezu. ²⁴ —Torō poko enetupuhtoko. Tynapyrykō anarykara toto. Onypohpyra roropa mã toto. Ē onyripyra roropa mã toto. Tynapyrykō onukurākara roropa mã toto. Yrome toto nahpāko Ritonōpo mana. Mame amarokō torō motye kuhse matose. Opyno xine ipunaka Ritonōpo mana, tykase Jezu eya xine. ²⁵⁻²⁶ —Osenetupuhtoko. Toiparo rokē senohne poko torētyke matose. Otara tyrīko matou okynã orihpopyra oehtohkōme. Torētyke oehtohkōke okynã orihpopyra exīko matou? Arypyra. Ritonōpo rokē okynã orihpopyra ehtoh waro mana. Naeroro oty katohme torētyke matou emero poko? Toiparo rokē torētyke matose. ²⁷ Ona ekuru enetatoko. Tamoreme ahtāko mana. Erohpyra mana. Ekarākara roropa mana. Tamoreme rokē kure exīko mana. Yrome ynara āko ase oya xine, Saromāo tupoke kurã ke kynexine. Tytineruke roropa kynexine. Yrome Saromāo zupō kure exiry motye kuhse ona ekuru mana. Kure kuhse mana. ²⁸ Onahpoty rineme roropa Ritonōpo mana. Okynã pyra onahpoty mana. Naero mã repe seromaroro. Yrome yrokokoro pake tonahse. Zahnōko roropa mana apoto ke, xixi ke, enara. Otytyko ekuru typyne pyra mana. Yrome Ritonōpo ipyno ro mana. Morohne pyno exiry motye kuhse Ritonōpo opyno xine exiry mana. Naeroro ōpenerykō ekarōko oya xine mana. Morara exiryke, “Nary rokene,” kara ehtoko kure Ritonōpo ehtoh poko. Enetupuhtoko Ritonōpo opyno xine exiry. ²⁹ Morara exiryke torētyke pyra ehtoko tōsē poko, eukuru poko roropa. Tonahsã poko roropa torētyke pyra ehtoko. ³⁰ Morohne poko torētyke imehnō mana, Ritonōpo waro pyra exiketomo. Morohne se oexirykō waro Omykō kapuaō mana. ³¹ Yrome osemazuhme Ritonōpo enetupuhtoko oesēkōme. Mame morohne ekarōko oya xine mana.

Tymōkomoke ehtoh poko Ritonōpo esao

(Mat 6.19-21)

³² —Enaromyra ehtoko ypoenomo. Tuhke pyra matose Ritonōpo enetupuhnanomo. Yrome imeīpo ahno esēme oehtohkō ekarōko mã oya xine Omykō kapuaono. ³³ Morara exiryke omōkomorykō ekamotoko tineru apoitohme. Mame moro tineru ekarotoko etuarimaketomo a. Ekaroryhtao okyryrykō tuhke exīko mã kapu ao. Moroto okyryrykō kurākāko Ritonōpo mana. Enahpyra moero mana Ritonōpo esao. Moero mã omato pyra ipunaka, nuko pyra roropa mana, enahne pyra mã moero. ³⁴ Morarame omōkomorykō kurākaryhtao kapu ao oya xine morotona oytorykō se exīko matose. (Yrome sero nono po rokē omōkomorykō tomākase oya xine ahtao sero nono po se rokē exīko matose. Ritonōpo poko nymyry onenetupuhpyra matose.)

“Tuarō ehtoko,” katopōpyry sero Jezu a

³⁵⁻³⁶ Mame ynara tykase Jezu,

—Joepyry ropa eraximatoko, tosēkō eraximary sã ahno poetory tomo a. Mokaro saaro kueraximatoko. Mokaro esē toytose erēnatoh enese. Typoetory tō tynomose

tytapyĩ tao. Aepyry ropa eraximãko toto itapyĩ tao. Nãparina roropa nae ezurukõme. Mame tõtuhxĩpo oehnõko ropa mana tytapyĩ taka. Mame isekere etaryhtao axĩ tapyi apuruhmakãko ipoetory tõ mana. ³⁷ Mame tãkye exĩko mã toto tosẽkõ toraximase tyya xine exiryke. Nyhpyra toh toehse tosẽkõ eraximary poko. Morara exiryke tãkye exĩko mã toto. Etatoko pahne, typoetory tõ porohkapõko mana toto otuhtohme. “Otuh-tokose,” ãko mana. Mame typoetory tõ otuhmapõko mana. ³⁸ Tãkye toh exĩko mana. Otarãme esẽkõ oehnõko ropa onoa. Otarãme ãmepyrime oehnõko ropa mana. Yrome oserehnohpyra tosẽkõ eraximary poko. Moroto ro eraximãko toto. Morara exiryke tãkye mã toto. ³⁹ Omato oepyrory waro tapyi esẽ ahtao, tytapyĩ taka omato anamonohpopyra aexiry mana, tymõkomory onematonanohpopyra toehthohme. ⁴⁰ Amarokõ roropa tuaro ehtoko. Kapu ae Ayhtohpyry oehnõko ropa mana. Aepyry ropa oneraximara awahtao xine ro oehnõko ropa mana, tykase Jezu eya xine.

Peturu oturutopõpyry sero Jezu maro
(Mat 24.45-51)

⁴¹ Mame ynara tykase Peturu Jezu a,
—Yna a rokẽ morara ãko mah? Emero rokẽ netaryme roropa morara ãko mah? tykase Peturu, tõturupose Jezu a.

⁴² Mame ynara tykase Jezu eya,
—Onoky emese kure nahe tosẽ mõkomory poko? Emese kure exikety rokẽ rĩko tytapyĩ eraseme mana. Typoetory tõ otuhmaponeme tyrĩko mana. ⁴³ Mame zae rokẽ exiketyme ahtao tãkye mokyro exĩko mana, tytapyikẽ tooehse ropa ahtao. ⁴⁴ Ajohpe pyra tymõkomory eraseme mokyro rĩko mana, imehxo. ⁴⁵ Yrome ynara karyhtao tyya rokene, “Jesẽ mã okynã oehpopyra mana,” karyhtao tyya rokene, mame ipoetory tõ htomãko mana orutua komo, nohpo tomo, enara toto htomãko mana. Mame otuhnõko mã ynororo eukuru ãnõko. Etõnõko roropa mana. ⁴⁶ Mame mokyro esẽ oehnõko ropa mana, tuenikaroro typoetory ahtao. Aepyry ropa onenetupuhpyra ynororo. Mame mokyro kahpyry pipohnõko mana, ajoajohpe toehse exiryke. Imehnõ iirypyrymãkõ maro tyripõko mana, tykase Jezu Peturu tomo a.

⁴⁷ —Mame tosẽkõ omiry waro ro tahtao xine, yrome aomipona pyra toto ahtao, toto wãnohnõkohxo esẽkõ mana, yronymyryme, tõmipona pyra toehse toto exiryke. ⁴⁸ Morararo imehnomo. Tuenikaroro rokẽ popyra toehthokõ poko tosẽkõ omihpyry waro pyra toexirykõke, mokaro wãnohnõko roropa mã esẽkomo pitiko rokene. Ynara exiryke, itamurume tokarose ahtao typoetory a mokyro wino itamurume ise ropa mã esemy. Tuhke tokarose eya exiryke tuhke ise ropa mã eya esemy, tykase Jezu eya xine.

“Apiakatõme tooehse ywy,” katopõpyry sero Jezu a
(Mat 10.34-36)

⁴⁹ Mame ynara tykase Jezu eya xine,
—Apoto zukase sã tooehse ywy sero nonopõkõ rypyry zahkatohme samo. Seromaroro tukase ahtao tãkye kuhse exiry. ⁵⁰ Ëpurihkety ãpurityry sã zue aka. Mokyro sã ytõko ase jetuarimatoth pona. Itamurume etuarimãko ase. Samũ ãko ase. Typenekehse ase jetuarimatepyry eraximary poko. ⁵¹ “Mokyro noepyase sero nono pona emero osepeme ehtohme,” ãko matose repe ypoko. Arypyra. Nae jomiry enetupuhnanomo. Nae roropa jomiry onenetupuhpynomo. Osepeme pyra toto ypokoino. ⁵² Taroino 5me exiketõ tapyitaõkõ atapiakãko toh mana. Eshymara toh exĩko mana. 2me exiketõ 3me exiketõ esymara exĩko mã toto. 3me exiketõ 2me exiketõ esymara exĩko roropa mã toto ypokoino. ⁵³ Mame tumũkue exiketõ mã typoenõ onesyymara roropa mã exĩko. Tumykõ onesyymara roropa ipoenõ exĩko mana. Tõxike exiketõ mã tõxirykõ onesyymara roropa exĩko mã toto. Tysekõ onesyymara roropa ãxirykõ exĩko mana. Typatũke exiketõ roropa mã typatũkõ onesyymara exĩko roropa mã toto. Tymerenohke exiketõ roropa mã tymerenotykõ onesyymara exĩko mã toto. Oxiekyryme pyra sã exĩko mã toto, tykase Jezu eya xine.

“Tuaro ehtoko,” katopõpyry sero Jezu a
(Mat 16.2-3)

⁵⁴ Mame ynara tykase ropa Jezu tuhkākomo a,

—Akurū eneryhtao oya xine xixi omōtoh wino, ynara enetupuhnōko matose, “Konopo oehnōko mana,” āko matose. Moromeīpo konopo oehnōko mā rahkene. ⁵⁵ Mame tyryrykane eneryhtao ikurenaino, ynara āko matose, “To! Moro esahpyo ke onāku-tanohto mana zū karyke,” āko matose. Moromeīpo xixi jetū exīko mā rahkene. ⁵⁶ Mame ajohpākō sā matose. Morohne eneryhtao oya xine tuaro sā matose. Morararo Ritonōpo jenyohne tarona ōsenuruhkatohkō ritohme onenerykōme repe. Yrome onenetupuh-pyra matose ypoko, tykase Jezu eya xine.

“Axī oxiehno pyra ehtoko ropa,” katopõpyry sero Jezu a
(Mat 5.25-26)

⁵⁷ Ynara tykase ropa Jezu eya xine,

—Oty katohme āmoreme xine zae ehtoh poko pyra matou? ⁵⁸ Ozehnotokō aarorykō se ahtao terekatu ēpataka, axī ekurākatoko ropa ozehnotokō maro, osema tao ro awahtao xine, terekatu a aaropyra xine ro toto ahtao, soutatu tomo a oekaropyra xine toto ehtohme, oēmapopyra xine toto ehtohme roropa āpuruhpyry taka. ⁵⁹ Etatoko pahne, āpuruhpyry taka tomōse awahtao xine, tūtara ropa matose emero onepehmara ro awahtao xine, tykase Jezu eya xine.

13

“Oorypyrykō irumekatoko,” katopõpyry sero Jezu a

¹ Mame morotōkomo a Jezu turuse Karireapōkō etapatopõpyry poko Pirato a, kowenu poetory a.

—Tynekarorykō ekaroryhtao ro Ritonōpo a, totapase toto Pirato a, tykase toto, tokarose. ² Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Otara āko hmatou mokaro poko? Imehnō Karireapōkō motye iirypyryme nexiase toto? Morara exiryke moro emetakāme taorihmapose toh nae? tykase Jezu eya xine, tōturupose. ³ —Arypyra. Ynara āko ase oya xine. Amarokō roropa oorypyrykō onurumekara awahtao xine, mokaro sā orihnōko matose, tykase Jezu eya xine. ⁴ —Mokaro roropa ke, Xiroepōkomo? Otara āko roropa hmatou 18mākō pona tapyi epukatopõpyry poko? Jerusarēpōkō motye roropa iirypyryme nexiase toto? ⁵ Arypyra. Ynara āko ase oya xine, amarokō roropa emynyhmara awahtao xine oorypyrykō poko, oorypyrykō onurumekara awahtao xine, mokaro saaro orihnōko matose, tykase Jezu eya xine.

Sero nase topere pyra otyro zoko ehtopõpyry poko

⁶ Mame ynara tykase Jezu, enetupuhtohme eya xine,

—Ahno tupinao mā wikeira zoko kynexine. Mame esē toytose epery pohse repe. Yrome arypyra kynexine topere pyra ipunaka. ⁷ Morara exiryke ynara tykase tupito esē typoetory a, “Etako pahne, oseruao tyeimāse ywy otyro eperytary eraximary poko repe. Yrome eperytara ro nase. Akohko,” tykase esemy. “Popyra nase. Toipāme rokē mā taro,” tykase esemy erase a. ⁸ Yrome ynara tykase erase eya, “Apoaporo, toiro rokē jeimamyry eraximako aporo. Ahkaxi aporo oeky ety ritohme imyhtokoxi. ⁹ Moro tyrise ahtao, otarāme eperytāko mana. Toperytase kure ahtao, anakohpyra ase. Yrome eperytara ro ahtao makohpotase rahkene,” tykase ynororo tupito esemy a, tykase Jezu eya xine.

Tupue aexihpyry kurākatopõpyry sero Jezu a

¹⁰ Mame Jezu a tamorepase toto juteu atamorepatoh tao oserematohae. ¹¹ Moroto nohpo kynexine tupue aexihpyry 18me ikonopory taropose eya kure pyra. Joroko poe morara toehse ynororo jūme tupue. Xikihme owõpyra toehse ynororo. ¹² Mame mokyro eneryke tyya, Jezu a tykohmase. Ynara tykase ynororo eya,

—Xihxi, okurākāko ropa ase seromaroro, tykase Jezu eya. ¹³ Mame Jezu a tomary ke tapose ahtao, axī xikihme toehse ropa ynororo. Mame,

—Kure mase Ritonōpo, tykase ynororo, tukurākase ropa toexiryke.

¹⁴ Mame juteu atamorepatoh esemy tyekītapāse oserematohae nohpo tukurākase ropa exiryke Jezu a. Ynara tykase ynororo morotōkomo a,

—6me ěmepyr̄y nae erohtohme. Moro ae rokē osehtoko ekurākapose ropa. Yrome oserematohae oehpyra ehtoko, tykase ynororo, eya xine.

¹⁵ Mame ynara tykase Jezu eya,

—Oty katohme popyra oya xine nohpo kurākary ropa nae oserematohae? Ajoajohpe rokē matose. Yrome amarokō otātome oekykō myhpokāko matou oserematohae, pui, kawaru roropa, tuna pona toto arotohme, aohpatohkōme oya xine? ¹⁶ Mose Aparāo paryme nase. Mose tymyhse nexiase joroko tamuru a. ¹⁸me ikonopory taropose eya kure pyra toexiry poko. Oty katohme mose onymyhpokapopyra sã matou oserematohae? tykase Jezu eya xine.

¹⁷ Mame morara kary etary ke tyya xine, Jezu zehnotokō toehxirose. Yrome tãkye toehse toh kynexine imoihmākomo, kure Jezu nukurākahpyry eneryke tyya xine.

Moxitatu puhturu poko sero

(Mat 13.31-32; Mak 4.30-32)

¹⁸ Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Tyoro sã Ritonōpo kuesĕkōme exiry. Ynara sã mana enetupuhtohme rokene.

¹⁹ Moxitatu puhturu ke mana pitiko. Mame tarykase ahtao tupito pona, ahtãko mana. Mame tamorihtase ahtao wewe konōto sã exiko mana. Torō tō esaryme roropa exiko. Osesariko torō tō mana, amoriry htaka. Moro sã mã kuesĕkōme Ritonōpo enetuputyry kyya xine, tykase Jezu eya xine.

Tiriiku risĕ porutatoh poko

(Mat 13.33)

²⁰ Mame ynara tykase ropa Jezu,

—Tyoro sã roropa kuesĕkōme Ritonōpo enetuputyry mana. ²¹ Otyro porutatoh sã mana nohpo a toximase ahtao tiriiku maro. Mame emero porutãko mana, tykase Jezu eya xine. (Moro sã emero patapōkō etãko toh mana. Ritonōpo kuesĕkōme exiry poko etãko toh mana.)

Omōtoh pitiko poko sero

(Mat 7.13-14,21-23)

²² Mame pata tō poro Jezu toytose. Pata konōto tō poro, pata pisarara poro roropa toytose. Imehnō amorepãko kynexine toytoryme Jerusarĕ pona. ²³ Mame ynara tykase imepyny Jezu a,

—Tuhke pyra rokē ipynanohnōko Ritonōpo nahe? tykase, tōturupose.

²⁴ Mame tozuhse Jezu a, ynara tykase,

—Ritonōpo esary eutary omōtoh pitiko samo. Ikuhtoko pahne. Omōtoko eutary pitiko aka. Ynara exiryke, tuhkãkō tomomyry se exiko mã repe. Yrome omōsaromepyra toh mana.

²⁵ —Mame tapyi esĕ tapyi apurũko mana. Moromeĩpo tooehse awahtao xine tapyi myhtokoxi, sekere ãko matose. Ynara ãko matose, “Apuruhmakako yna omōtohme,” ãko matose repe. Mame ynara ãko oezuhtorỹko mana, “Awaro pyra xine ase. Ozeino moehtou?” ãko mana. ²⁶ Mame ynara ãko matose eya, “Ynanotuhnehxo puhko amaro. Eukuru ynanĕne amaro roropa. Yna roropa mamorepane yna esao awahtao,” ãko matose repe. ²⁷ Yrome ynara ãko ropa mã oya xine, “Awaro xine pyra ase. Oty kase moehtou? Ytotoko ropa kehne. Oorypyrykō poko rokē mexiatosene,” ãko mã ynororo. ²⁸ Mame Ritonōpo esaōkō enĕko matose, Aparāo, Izake, Jako. Imehnō urutonōpo tō enĕko roropa matose. Xitãko yronomyryme matose. Kuikui ãko matose mokaro eneryke oya xine, Ritonōpo esaka omōpyra oexirykōke. ²⁹ Mame imehnō enĕko matose. Oehnōko toto

xixi tūtatoh wino, xixi omōtoh wino, ikurenaino, inikahpoino, enara oehnōko toh mana. Mame porohnōko mā toto otuhtohme Ritonōpo esao. Yrome amarokō ke? Aaropotoryko rokē mana. ³⁰ Mame tuhke tuisāpo tō kara tuisame exīko mana moero. Tuhke tuisamehxo aehtyā roropa tuisame pyra exīko mana moero, tykase Jezu eya xine.

Jerusarēpōkō pyno Jezu ehtopōpyry sero
(*Mat 23.27-39*)

³¹ Morara ahtao Jezu otururuhtao parixeu tō tooehse eya. Ynara tykase toh eya,
—Ytoko ropa taroino imepỹ pona, Erote oetapāko mana, tykase toto.

³² Mame ynara tykase Jezu eya xine,
—Arypyra. Ytopyra ase. Orihnōko ase Ritonōpo poe rokene. Erote oenekunohtoryko rokē mana. Kaikuxi ituhtaō sā mana. Ytotoko ropa. Ynara kaxitatoko eya, “Oseruao jemepyry se rokē ase taro oesao xine. Seroae joroko tō tūtanohpōko ropa ase aporo. Kurākōkara kurākāko roropa ase. Kokoro morararo erohnōko ase. Mame yrokokoro otyhkāko ase, nykano,” kaxitatoko eya, tykase Jezu eya xine.

³³ —Mame jytojytory se ro ase sero osema ae Jerusarē pona, seroae, kokoro, mokokoro, enara. Oesao xine orihpyra ase. Jerusarē po rokē orihnōko ase, tykase Jezu eya xine.

³⁴ Mame ynara tykase ropa,
—Jerusarēpōkomo, Ritonōpo poko urutōkō etapananōme matose. Topu emananōme matose Ritonōpo naropotyā pona, oya xine aropotyā pona. Tuhke rokē oeahmarykō se exiase repe. Oewomarykō se roropa exiase repe kuratiri nohpory a typoenō ewomary samo taporiry zopikoxi. Yrome yse pyra mexiatose. ³⁵ Taroino oesarykō patāpome exīko mana. Etatoko pahne, taroino jenezomopyra matose aporo. Ynara katoh pona rokē jenēko ropa matose, “Kure rokē mose tyriko, Ritonōpo. Ōmiry poe aepyhpyry mosero,” katoh pona rokē jenēko ropa matose, tykase Jezu eya xine.

14

Kurākara kurākatopōpyry ropa poko Jezu a

¹ Mame parixeu tapyī taka toytose Jezu otuhse, oserematohae. Moroto imehnō parixeu tō roropa kynexine. Jezu enēko tỹme toh kynexine. ² Mame imepỹ tooehse Jezu a, jaxiry jaohpyry, apory jaohpyry. Mokyro tooehse Jezu a. Mame Jezu enēko toh kynexine. Kurākara kurākaryhtao, popyra ekarōko toh kynexine, oserematohae kurākara kurākaryke eya. ³ Mame ynara tykase Jezu Moeze omihpyry poko amorepatōkomo a, parixeu tomo a roropa,

—Moeze nymerohpyry omi poe oty riry kure nae oserematohae? Kurākōkara kurākary ropa? Kurākōkara onukurākara ropa ehtopo? Oty kure nae? tykase Jezu eya xine.

—Tee, tykase rokē toto.

⁴ Onezuhpyra toehse toto. Mame kurākara Jezu a tapoise. Mame tukurākase ropa eya. Mame tonyohse ropa eya. ⁵ Mame ynara tykase eya xine ynororo,

—Tumūkue awahtao xine omūkurukō toepukase ahtao tuna eutary aka oserematohae ananỹpyra ropa mehtory? Arypyra, axī anỹnōko matose. Oekykō roropa ke? Tuna eutary aka toepukase ahtao oserematohae mokyro ananỹpyra roropa mehtory osere-matohae ro? Arypyra, mokyro anỹnōko roropa matose axiny, tykase Jezu eya xine.

⁶ Mame morara kary etaryke tyya xine,

—Tee, tykase rokē toto. Onezuhpyra ropa toehse toto.

Imehnō motye se pyra ehtoh poko sero

⁷ Mame imehnō tosarykō kurā menekāko toh kynexine tosarykōme, otuhtoh po. Mokaro eneryke tyya ynara tykase Jezu eya xine, toto amorepatohme,

⁸ —Pytakety autuhtoh pona toahmase awahtao xine epehtoh kurā pona porohpyra ehtoko. Otarāme okomino imehxo exikety oehnōko mana, otuhse. ⁹ Mame esē mā oehnōko oya xine. Ynara āko mā oya xine, “Mose esary taro. Esyryhmako,” āko mā oya

xine esemy. Mame ehxirōko matose, imepỹ pona porohnōko ropa matose etyhpyry pona myhene. ¹⁰ Yrome toahmase awahtao xine otuhtoh pona, ytotoko. Mame ehpiō pona rokē oporohtoko epoehtoh pona, imākōkara esary pona. Morarame otarāme oeahmahpō oehnōko mana. Ynara āko mā oya xine, “Xiaro osehko, sē pona, epehtoh kurā pona,” āko mā oya xine. Mame kure oexirykō enēko imehnō mana emero porehme, tykase Jezu eya xine. ¹¹ —Ynara exiryke, tuisamehxo oexirykohtao āmoreme xine, tuisame pyra oritorỹko Ritonōpo mana. Yrome imehnō motye oexirykō se pyra awahtao xine tuisamehxo oritorỹko mā Ritonōpo, tykase Jezu eya xine.

¹² Mame ynara tykase ropa Jezu toahmahpono a,

—Otuhtoh tyrise oya ahtao oepe tō rokē kara eahmako. Oekyry tō rokē kara roropa, tymōkomoke exiketō rokē kara roropa. Mokaro rokē eahmaryhtao oya emetakāmāko mā toto. Mame toahmase awahtao eya xine pake topehmase omoro, kure oehstopōpyry tometakāmase exiryke eya xine. ¹³ Otuhtoh tyrise ahtao oya tymōkomoke pyra exiketō eahmako, kurākōkara roropa, ytoypyra exiketō roropa te, tonurākara roropa, enara. ¹⁴ Morara awahtao kure orīko mā Ritonōpo, oepemmara tokurehse ynaroro exiryke, onemetakāmara tokurehse toto exiryke roropa. Kurā ekarōko mā Ritonōpo oya. Kurākō ēsemākatohpo ropa tyya oepemāko mā Ritonōpo, tykase Jezu eya.

Otuhtoh konōto poko sero
(Mat 22.1-10)

¹⁵ Mame morara kary etaryke tyya toiro Jezu marō ynara tykase Jezu a otuhtoh po,
—Tākye exīko mā toto Ritonōpo maro otuhtoh konōto po exiketomo, tykase ynororo.

¹⁶ Mame ynara tykase Jezu eya,

—Etako pahne, imepỹ orutua otuhtoh konōto riry se toehse. Mame tuhkākō toahmase eya toto oehtohme otuhtoh pona. ¹⁷ Morarame otuhtoh konōto tōtyhkase ahtao emero, typoetory tonyohse tyneahmatyā kohmatohme repe. Ynara tykase toto, “Ehmaropa rahkene otuhse. Otuhtoh notyhkano,” tykase toh repe.

¹⁸ —Yrome ineahmatyā ytopyra tokurehse toto, tỹpokōke toexirykōke emero porehme. Ynara tykase toiro orutua otuhtoh aporesemyry nenyokyhpyry a, “Arypyra, ytopyra ase. Tupito epekatyase. Jytory se ase utupi enese. Ajohpāme sã kyryh kara ekurehnōko ase,” tykase ynororo eya.

¹⁹ —Mame ynara tykase imepyny, “Ytopyra ase, ajohpāme samo. Pui epekatyase omame osetato erohketomo. Mokaro kuhse ytōko ase. Morara exiryke sã rokē oekahmapỹ sã ase,” tykase ynororo eya.

²⁰ —Mame imepyny a roropa, “Eropa!” tykase repe. “Arypyra, ytopyra ase. Seromaroro ypytano. Morara exiryke ytosaromepyra ase,” tykase ynororo eya.

²¹ —Mame tosemy a toytose ropa ipoetory, turuse ropa eya. Morara exiryke tohne toehse otuhtoh rihpono, tymoipyra mokaro tokurehse exiryke. Ynara tykase ynororo typoetory a, “Axī ytoko pata poro osema tō ae. Etuarimaketō ke enehko xiaro ymoipynỹpo tō myakāme. Emero enehko toto. Tymōkomokākara roropa enehko, ytoypyra exiketomo, tonurākara, ātakamatyamo. Emero rokē enehko toto,” tykase ynororo typoetory a.

²² Mame aporesē omipona toytose ipoetory. Mame tooehse ropa tahtao, ynara tykase ynororo otuhtoh esemy a, “Ōmipona akene. Enehno toto. Kyryh nykā toto, etuarimaketomo. Yrome pehme pyra ro atapyĩ nase. Naero osa. Naero tōsemy,” tykase ipoetory eya.

²³ Mame ynara tykazomose aporesemy eya, “Ytozomoko ropa pata zomye osema tō ae imehnō enehtohme oya, pehme ytapyĩ ehtohme,” tykase ropa aporesemy typoetory a. ²⁴ “Ajohpe pyra ase. Mokā osemazuhme yneahmatyā ymaro otuhpyra ekurehnōko mā toto,” tykase ynororo, otuhtoh esemy, tykase Jezu eya xine. Mame toesyryhmase ropa ynororo parixeu tapyĩ tae, toto amorepaxīpo.

Tupime Jezu poetoryme ehtoh poko sero
(Mat 10.37-38)

²⁵ Mame ahno imoihme Jezu maro ytōko kynexine. Mame toeramase Jezu toto ēpataka, toto amorepatohme. Ynara tykase ynororo eya xine,

²⁶ —Ypoetoryme oexirykō se matose repe. Yrome omykō pyno oehtohkō motye pyra ypyno pyra awahtao xine, ypoetoryme exipyra ekurehnōko matose. Morararo asakō pyno, opyxiākō pyno, opoenōkō pyno, ākorōkō pyno, ooryxirykō pyno, oruikō pyno, mokaro pyno oehtohkō motye ypyno awahtao xine ypoetoryme exīko matose. Osepyno oehtohkō motye roropa ypyno awahtao xine ypoetoryme exīko matose, tykase Jezu eya xine. ²⁷ —Mame Ritonōpo zamarō poko rokē ehtoko, ypoetoryme oehtohkōme. Oorikyrykō kurūke jomipona se hkopyra awahtao xine ypoetoryme exipyra ekurehnōko matose, tykase Jezu eya xine. ²⁸ Mame ynara tykase ropa ynororo eya xine,

—Tapyi kaetokō riry se awahtao xine osemazuhme osetupuhkō aporo tyritoh poko ipune otinerūkō waro oehtohkōme. ²⁹ Osetupuhpyra awahtao xine, otinerūkō ipune pyra ahtao, tapyi nepuru xikihmāko rokē matose. Otyhkara ekurehnōko matose. Mame onyrihpyrykō eunohnōko imehnō mana. ³⁰ Ynara āko opoko xine mā toto. “To! Mokyro a tapyi tyrise zokonaka rokene. Yrome otyhkara tokurehse ynororo,” āko mā toto opoko xine oeunohtorŷko mā toto. Naeroro tapyi riry se awahtao xine otinerūkō ikuhtoko aporo osemazuhme. Moro saaro ypoetoryme oexirykō se awahtao xine osetupuhkō aporo, “Serara hano jetuarimary zuno Jezu poetoryme jahtao?” kahtoko aporo, tykase Jezu eya xine.

³¹ —Morararo mā pata esemy typoetoke exikety tuhke 10.000me ipoetory tomo, soutatu tomo. Mame imepŷ oehnōko mana eya esary pynanohse, tosaryme. Mokyro mā oehnōko tuhke typoetoke 20.000me, soutatu tomo. Mame osemazuhme aporo pata esē porohnōko mana tōsetupuhkōme aporo orēpyra toexiry poko porempyra toehtohme. ³² Mame mokyro maro tōsetaparykō se pyra tahtao, typoetory tō arōpōko mana moe roro ahtao, kure toto oturutohme toto maro, toto ekurematohme.

³³ —Morararo, ypoetoryme oexirykō se awahtao xine, emero okyryrykō pyno pyra ehtoko, tykase Jezu eya xine.

Sautu papyry poko popyra toehse ahtao
(Mat 5.13; Mak 9.50)

³⁴ —Kure sautu mā repe. Yrome sāme pyra toehse ahtao oty katohme kure? ³⁵ Arypyra, popyra mana. Tupito pona tyrise ahtao popyra mana. Pui ety htaka roropa tyrise ahtao, morararo popyra mana ipunaka. Typahsēme rokē kure mana. (Morararo Ritonōpo poetoryme awahtao xine, yrome opoe xine rokē oyoytorykohtao, otara exīko matou. Arypyra, typahsēme rokē matose.) Mame typanare awahtao xine etāko matose, tykase Jezu eya xine.

15

Kaneru tahtopōpyry poko sero
(Mat 18.12-14; 1 Pe 2.25)

¹ Mame Jezu a toytose tuhke kowenu tinerū apoinanomo, pohnō maro, aomiry etary se toexirykōke. ² Morarame parixeu tomo a Jezu tykerekerehemase mokaro eneryke tyya xine. Moeze omihpyry warōkomo a roropa tykerekerehemase Jezu. Ynara tykase toto Jezu poko.

—Popynō se rokē mokyro nah. Imaro xine otuhnōko roropa mana, tykase toto Jezu poko. ³ Morara exiryke ynara tykase Jezu eya xine, aosenetupuhkōme typoko,

⁴ —Etatoko pahne, kaneru esē mana. Mame tuhke mā kaneru, 100me mana. Mame kaneru otuenikāko mana toiro. Mame esē zupīko mana. Imehnō nomōko mana, 99mākō nomōko aporo mokyro zupitohme tyya. Toiro itatyhpyry zupīko ropa mana eporyry ropa ponāmero. ⁵ Mame tonese ropa ahtao, tākye exīko ropa mana. Enehnōko ropa mana tymota po. ⁶ Mame tytapyī taka tooehse ropa tahtao tope tō kohmāko mana, tyekyry

tõ maro roropa. Ynara äko mã eya xine ynororo, “Ene ropa jeky. Täkye sehtone jeky enetopõpyry ropa poko,” äko mã ynororo eya xine.

⁷ —Etatoko pahne, toiro tyrypyry poko aexihpyry mokyro kaneru itatyhpyry sã mana. Mame kuräkõ poko täkye Ritonõpo mã repe. Mame toiro popÿ tosẽme Ritonõpo enetuputyryhtao, tyrypyry turumekase ahtao roropa eya täkye kuhse Ritonõpo exiko mana. Imarõkõ roropa täkye exiko toh mana, tykase Jezu eya xine.

Tineru otuenikatopõpyry poko sero

⁸ Mame ynara tykase ropa Jezu,

—Otarãme nohpo nae tytinerukemy. 10me itinerũ nae parata risemy, typynemy, parihmãkomo. Mame toiro itinerũ tõtuenikase repe. Mame oty tyrise eya otarãme? Nãparina tukase eya. Tytapyĩ tutumehse eya tytinerũ zupitohme. Kure tupise eya otyro akoko. ⁹ Mame tytinerũ tonese ropa tyya ahtao, tyekyry tõ tykohmase tyya tope tõ maro. Ynara tykase ynororo eya xine, “Täkye exi ropa ynemapohpyry tonese ropa ya exiryke. Morara exiryke täkye sehtone,” tykase ynororo.

¹⁰ —Ynara äko ase oya xine. Morararo Ritonõpo nenyohyã atäkyemãko mã toto toiro iirypyryme exikety a tyrypyry rumekary ropahtao, tykase Jezu eya xine.

Sẽ nase tummy rumekahpõ poko

¹¹ Mame tõturuse ropa Jezu eya xine aosenetupuhtohkõme Ritonõpo poko. Ynara tykase ynororo,

—Orutua kynexine tumükue asakoro. ¹² Morarame akomihpyry ynara tykase tummy a, “Papa,” tykase. “Jũme rokẽ kymõkomohtoko orihpyra ro awahtao,” tykase ynororo tummy a.

—Mame jũkomo a tymõkomory tapiakase typoenõ mõkomoryme asakororo. Typyne exiketõ tokarose eya xine. ¹³ Morarame tuhke pyra tõmehse ahtao tummy nekarotyã tokamose ropa imükuru a, akomihpyry a. Tineru tapoise eya moro epehpyryme. Mame typenekehse ynororo tummy maro toexiry poko. Morara exiryke typatary poe toytose ynororo mya imepÿ pata pona. Pore toeporehkase ynororo. Moero tytinerũ tahnikase eya, tÿpenery tomo a rokẽ tokarose, typenetatohtonõ poko tahnikase tytinerũ eya.

¹⁴ —Mame okynã pyra itinerũ tonahse. Moromeĩpo konopo toehkehse moroto. Morarame wãto pixo morotõkõ tynahkehse toto. Mokyro tynahkehse roropa tytinerukehse toexiryke. ¹⁵ Morara exiryke toerohtoh tupise eya. Imepÿ poetoryme toerohtohpitoise ynororo. Ahno eky nahpaneme toehse, poinokoimo nahpaneme. ¹⁶ Mame omise toehse ipunaka. Poinokoimo napyry enapyry se toehse repe tomiryke. Yrome morotõkõ anautuhmara myhẽ toehse. ¹⁷ Morarame ynara tõsenetupuhse ynororo, “Papa typoetoke tuhke. Tynahke roropa tuhke. Atahnikãko roropa toto napyry. Yrome ywy taro, jemiryke rokẽ myhẽ orihnõko ase,” tykase ynororo tukurohtao rokene. ¹⁸ “Morara exiryke ytõko ropa ase papa esaka mya roropa. Ynara äko ase papa a, ‘Oehno ropa kẽ papa. Iirypyryme rokẽ ase oya, Ritonõpo a, enara. ¹⁹ Omükurume pyra ase otarãme, popyra jexiryke. Morara exiryke opoetoryme rokẽ kyriko rahkene,’ äko ase papa a,” tykase tukurohtao ynororo. ²⁰ Morotoino toytose ropa ynororo tummy a ropa.

—Mame amekeino tumükuru tonese jũ a ahtao, nupunato tonese tumükuru. Tururume toytose ynororo tumükuru eahmase. ²¹ Morarame ynara tykase imükuru, “Papa, oehno ropa. Iirypyryme rokẽ ase Ritonõpo a, oya, enara. Otarãme omükuru kara ase, popyra jexiryke,” tykase imükuru tummy a. “Arypyra, umükuru ro mase,” tykase jummy eya.

²² —Mame ynara tykase jummy typoetory tomo a, “Axĩ umükuru zupõ enehtoko, kurano, amurutohme eya,” tykase. “Omahtao roropa ke õmatoko emary aka. Sapatu roropa ekarotoko eya. ²³ Pui mükuru ikasetahpyry enehtoko etapatohme, otuhtoh konõto ritohme, täkye kuehtohkõme,” tykase jummy typoetory tomo a. ²⁴ “Ynara exiryke, umükuru aorikyhpyry sã monexiano. Mame aẽsemamyhpyry sã toehse ropa nase.

Itatyhpyry sã roropa monexiano. Mame seromaroro aosenepohpyry ropa sã nase,” tykase jumy. Morara exiryke tãkye toehse ropa toto. Tõtuhse toto. Tãtãkyemase toto.

²⁵ —Morarame irui kynexine, tupito po. Morarame tooehse ropa tahtao tapyi myhtokoxi, rue totase eya, waketõ roropa totase eya. ²⁶ Mame tumy poetory tykohmase tyya tõturupotohme, “Otara ãko hkoh moxiã nae?” tykase ynororo tõturupose eya.

²⁷ —Mame tozuhse eya, “Arypyra, ãkorõ noehno ropa. Morara exiryke pui mükuru kurã totapapose omy a kure tooehse ropa tumükuru exiryke,” tykase ynororo eya.

²⁸ —Mame tohne toehse irui ipunaka. Tapyi taka tomomyry se pyra toehse. Morarame jũ toytose eya imaro tõturutohme. “Oty katohme koh omõpyra mano tapyi taka? Aimo, omõko,” tykase jumy eya. ²⁹ “Etako pahne papa,” tykase tumy a. “Tuhke jeimamyry taropose ya amaro jexiry poko. Opoetoryme roropa toerohse ywy. Õmiry onymoikehpyra roropa ase. Yrome poti mükuru onetapara mexiasene tãkye jehtohme jepe tõ maro. ³⁰ Yrome mokyro omükuru kahpyry omõkomory eya pake tahnikase. Nohpo tõ poko rokẽ tonahkase eya. Mame tooehse ropa ynororo ahtao pui mükuru kurã totapapose oya otuhtoh ritohme ipoko. Naeroro samũ, ãko ase papa,” tykase imükuru tumy a.

³¹ —Mame ynara tykase jũ eya, “Aimo, etako pahne. Ymaro mase jũme. Mame ymõkomory omõkomoryme mana, emero porehme. ³² Yrome ãkorony aorikyhpyry sã monexiano amerehme. Mame aẽsemamyhpyry ropa sã noehno ropa. Itatyhpyry sã roropa monexiano. Mame seromaroro aosenepohpyry ropa sã nase. Naeroro otuhtoh konõto yripono tãkye kuehtohkõme,” tykase jumy eya. Morara tykase Jesu eya xine.

16

Mõkomo erase tuaro ehtopõpyry poko sero

¹ Mame ynara tykase ropa Jesu typoetory tomo a,

—Tymõkomokẽ kynexine. Typoetoke kynexine roropa ynororo. Mame typoetory tyrise eya tymõkomory eraseme. Yrome tosẽ enekunohnõko kynexine. Itinerũ apoiko kynexine tytinerũme. Mame imehnomo a turuse ropa esemy. Ynara tykase toto eya, “Opoetory reh oenekunohnõko mahna,” tykase toto. ² Mame typoetory tykohmase tyya. Ynara tykase ynororo eya, “Otara ãko hkoh opoko toh nahe. Ymõkomory ahnikary poko oya? Ymõkomory eraseme pyra exiko ropa mase. Naeroro ymõkomory papẽ ikurãkako enepotohme ya, emero porehme, oytotohme ropa,” tykase tymõkomokemy typoetory a. “ÿ,” tykase ynororo. Mame toytose ropa ynororo.

³ —Mame toemynyhmase ipoetory yronymyryme tukurohtao. Ynara tykase ynororo tyya rokene, “Jesẽ poetoryme pyra exiko ase. Naeroro otara exiko hano taroino? Oty pokohxo ke erohnõko hano taroino? Jemary ke jerokuru waro pyra ase. Imehnomo a tineru ekaropory poko ihxipỹke roropa ase. ⁴ Ynara ãko ase topeke jehtohme toerohtohke pyra jahtao, tytapyikõ taka jahmatohme roropa eya xine,” tykase ynororo tyya rokene.

⁵ —Mame tosẽ mõkomory apoihpõkõ tykohmase tyya onepehmara ro exiketomo. Ynara tykase ynororo osemazupu a, “Otãtoh jesẽ mõkomory oemahpo nahe?” tykase eya.

⁶ —“100me tãpoo nae ase tõsẽ aitopo, oriu,” tykase eya. Mame ynara tykase mõkomo erase eya, “Seny, apapeny. Oporohko aporo. 50me tãpoome rokẽ imeroko,” tykase ynororo eya, zokonaka rokẽ tyripose.

⁷ —Mame imepyny a roropa ynara tykase ynororo, “Otãtoh jesẽ mõkomory nahe owino?” tykase. “Miume saku nae ase tiriiku rokene,” tykase eya. Mame ynara tykase mõkomo erase eya, “Ynara imeroko apapẽ pokona, 800me rokẽ imeroko,” tykase ynororo eya.

⁸ —Mame zae pyra aehtopõpyry waro toehse esemy. Osenekunohpopyra toehse. Ynara tykase ynororo typoetory a, “To, orẽpyrahxo reh mahse opyno sã mokaro

ehtohme. Zae pyra mase repe. Yrome tuaro mase,” tykase typoetory a. Moro poko töturukehxīpo eya xine, ynara tykase ropa Jezu,

—Ritonõpo onenetupuhpynõ orëpyrahxo tÿpokonopyrykõ poko tuarohxo mã toto. Ritonõpo poetory tõ tuaro hkopyra sã mã toto tÿpokonopyrykõ poko te, Ritonõpo enetuputyry poko tyya xine, enara. ⁹ Ynara tykase ropa Jezu eya xine,

—Omõkomorykõ ke imehnõ akorehmatoko oepekõme toto ehtohme Ritonõpo waro toto ehtohme roropa. Mame toorihse awahtao xine oseparatorÿko ropa matose imaro xine, jÿmãme Ritonõpo esao, tykase Jezu eya xine. ¹⁰ —Zae rokẽ awahtao xine mõkomo pitiko eraseme awahtao xine, morararo matose zae ro matose tuhkã poko eraseme toehse awahtao xine. Morararo zae pyra awahtao xine tuhke pyra mõkomo eraseme awahtao xine, zae pyra ro matose exiko tuhkãkõ poko eraseme toehse awahtao xine. ¹¹ Morararo tineru poko zae pyra awahtao xine sero nono po, ahnikãko rokẽ matose. Imeipõ kurã onekaropyra Ritonõpo oya xine mana. ¹² Tomeseke pyra awahtao xine imepÿ mõkomory poko, oya xine mõkomo onekaropyra mã Ritonõpo omõkomorykõme.

¹³ —Asakoro tosẽke exiry tupime mana. Ynara exiryke, toirõ pyno awahtao xine imepÿ se hkopyra exiko matose mokyro pokoino. Mokyro maro oerokurukõke imepÿ maro oerokurukõ se pyra roropa exiko matose. Morararo Ritonõpo poetoryme awahtao xine tyorõ onyripyra matose oesëkõme, Ritonõpo poetoryme oexirykõke, tykase Jezu eya xine.

Jezu namorepatopõpyry

(Mat 11.12-13; 5.31-32; Mak 10.11-12)

¹⁴ Mame parixeu tomo a Jezu omiry totase. Mõkomo satokõ ynaroro, tineru roropa se ynaroro. Naeroro Jezu typoihtose eya xine. ¹⁵ Morara exiryke ynara tykase Jezu eya xine,

—Amarokõ kure oexirykõ enepõko matose imehnomo a repe. Yrome Ritonõpo oenotorÿko okurohtao xine mana. Onyriyãkõ kure oya xine mã repe. Yrome Ritonõpo a popyra mana.

¹⁶ —Pake kuekyrykõ ekepyã toytoytose Moeze nymerohpyry poe. Urutonõpo tõ omi poe roropa toytoytose toto. Moromeipõ João, ahno ëpurihkane tooehse. Mame ynara tykase João, “Emero ahno esẽme exiko mã Ritonõpo,” tykase João. Seromaroro morararo Ritonõpo omiry ekaronanõ moro poko mã ekarõko. Tuhke ahno moro poko mã etãko toto. Ritonõpo riry se toto tosëkõme.

¹⁷ —Moeze nymerohpyry kure ro mana. Moromeipõ otarãme kapu enahnõko mana. Sero nono enahnõko ropa mã otarãme. Yrome Moeze nymerohpyry onenahkapopyra mana, zae rokẽ exiryke Ritonõpo poe.

¹⁸ —Mame orutua tpyty rumekaryhtao imepÿ nohpo maro toehtohme, iirypyryme exiko mana imepÿ nohpo poko exiryke. Popyra Ritonõpo a mana. Morararo tynio rumekahpõ maro ipytaryhtao iirypyryme exiko mana imepÿ pyty poko toexiryke, tykase Jezu eya xine.

Sero Razaru ehtopõpyry poko tymõkomokẽ maro

¹⁹ Mame ynara tykase ropa Jezu eya xine,

—Tymõkomoke exikety kynexine tupoke kurã ke. Typynehxo exikety zupõ kynexine. Itamurume tohke kurã ke kynexine roropa, tõkuke roropa. ²⁰ Mame imepÿ moroto roropa kynexine tymõkomokẽkara, esety Razaru. Orukoimohpe kynexine ynororo. Ëmepyry pune Razaru anarokehpyra imehnõ kynexine tymõkomokẽ tapyi pota taka.

²¹ Tymõkomokẽ napyry akumuru se rokẽ kynexine, tynapyryme. Mame erukoimory tometomese kaikuxi tomo a. Toetuarimase ynororo pitiko rokẽ pyra. ²² Mame mokyro tymõkomokẽkara toorihse. Aparão pÿtokoxi zuzenu tarose Ritonõpo nenyohityamo a, otuhtoh konõto pona kapu aka. Morarame tymõkomokẽ toorihse roropa. Ekepyry tonẽse nono aka jekyrÿpyamo a. Zuzenu toytose popynõ esaka etuarimatoh pona.

²³ Mame samũ tykase ynororo myhene, popÿno esao tahtao. Mame kakoxi tõsenuhmase ynororo ahtao, moero Aparão tonese eya, Razaru roropa tonese, Aparão maro. ²⁴ Mokaro

eneryke tyya opore tykohtase ynororo, “Tam, Aparão, nupunato kueneko myhene. Razaru enehpoko xiaro ya. Tuna enehpoko eya ajohpãme samo ypotapihpyry piuka ãko nase apoto ke,” tykase ynororo.

²⁵ —Mame Aparão a tozuhse. Ynara tykase ynororo eya, “Kuku, oehpõpyry poko enetupuhko. Orihpyra ro awahtao itamurume mõkomo kurã tapoise oya. Yrome Razaru aryryra, ehtomase myhẽ rokene. Ixihpyryme toehtoh rokẽ tapoise eya. Yrome seromaroro taro nase ymaro atãkyemãko. Mãpyra mase etuarimãko seromaroro. ²⁶ Oya xine ytotoh pyra nase, jakaname konõto. Morara exiryke oya xine ytopyra mã tarõkomo. Morararo tarona oehpyra matose,” tykase Aparão eya.

²⁷ —Mame ynara tykase tymõkomokemỹpo Aparão a, “ÿ, Tam, ajohpãme sã Razaru enyohko papa tapyi taka. ²⁸ Moroto mã jakorõ tomo, 5me orihpyra ro mã toto. Toto zurupoko Razaru a oehpyra toto ehtohme tarona etuarimatoh pona,” tykase tymõkomokemỹpo eya.

²⁹ —Mame ynara tykase Aparão, “ãkorõ tõ Moeze nymerohpyry nae. Ritonõpo poe urutõkõ omihpyry nae roropa mã toto, ituarõtatohkõme. Ah mokaro omihpyry etã toto, ãkorõ tomo,” tykase Aparão eya.

³⁰ —“Aryryra, Tam. Onetara mã toto. Yrome imepỹ tõsemãkapose ropa ahtao orihxõpo, mame mokyro toytose ahtao eya xine axi tyryrypyhpyrykõ rumekãko mã toto,” tykase ynororo Aparão a.

³¹ —Mame ynara tykase Aparão, “Aryryra. Moeze tõ omihpyry omipona pyra toto ahtao, Ritonõpo poe urutõkõ omihpyry omipona pyra roropa toto ahtao, morararo mã toto turuse tahtao xine ãsemãkapohpyry ropa a. Aomipona pyra toto exiry mana,” tykase Aparão eya, tykase Jezu eya xine. Enara.

17

Iiryryymãkõ poko

(Mat 18.6-7,21-22; Mak 9.42)

¹ Mame ynara tykase Jezu typoetory tomo a,

—Iiryryryme ripotõkõ nae. Enahpỹme mã toto. Yrome mokyro, iiryryryme imehnõ rihpõ wãnohnõko Ritonõpo mana yronymyryme. ² Kurehxo eya exiry topu konõto tymyhse ahtao ipymyry pokona inerymapotohme zue aka, popyra mã exiko eya imepỹ iiryryryme tyripose ahtao eya. Jenetupuhnanõ iiryryryme tyripose ahtao eya. Mokyro wãnohnõko Ritonõpo mana ipunaka. ³ Tuarõ ehtoko!

—ãkorõkõ tyryryryry poko amaro toehse ahtao zurutoko tuaro aehtohme. Mame tyryryryry rumekary se tahtao, “Popyra akene amaro,” karyhtao eya, ynara kahtoko eya, “ÿ, oorypyry a wenikehnõko ase rahkene,” kahtoko eya. ⁴ Morarame tyryryryry poko ropa ehxõpo aytory ropahntao oya xine 7me, moro ãmepyryae ro, “Popyra ase iiryryryryme amaro,” karyhtao eya ynara kahtoko rokẽ eya, “ÿ, oty kara, Ritonõpo rokẽ ikorokãko mana. Wenikehnõko ase taroino moro poko,” kahtoko rokẽ eya, tykase Jezu eya xine.

Ritonõpo enetuputyry poko

⁵ Mame ynara tykase 12mãkõ Jezu a,

—Yna akorehmako yronymyrymehxo Ritonõpo enetupuhtohme yna a, tykase toto.

⁶ Ynara tykase esẽkõ eya xine,

—Ritonõpo omiry enetuputyryhtao oya xine pitiko rokẽ repe, onekaropohpyrykõ ekarõko Ritonõpo mana. Ynara karyhtao oya xine sero oroxi panõ a, “Otoutko omity maro tuna konõto kuaka atarykata ropa,” karyhtao oya xine, õmipona xine otoũko mana, tykase Jezu eya xine.

Sero Ritonõpo poetoryme ehtoh poko

⁷ —Otarã ãko typoetokã typoetory a erohkehõpo tooehse ropa ahtao tapyi taka? Otarãme ipoetory itupi poko toerohse. Otarãme kaneru tõ nahpary poko toerohse. Mame tapyi taka tooehse ahtao otarã ãko hna typoetory a? “Otuhkose aporo!” ãko

nah eya? Arypyra. ⁸ Ynara āko rokē eya, “Joh tyriko aporo. Tahnose ahtao enehko ya wyi maro,” āko mana. “Eukuru enehko roropa,” āko mana. “Tōtuhkehse jahtao otuhnōko mase. Eukuru ēnōko, enara,” āko mā eya. ⁹ “Kure mase,” karahme sā typoetokā typoetory a. ¹⁰ Morararo matose. Ritonōpo omipona emero tyrise oya xine ahtao, ynara kahtoko eya, “Opoetoryme rokē ase. Mōpāme rokē ōmipona exiasene,” kahtoko. Epyrypara ehtoko kure oeh̄topōpyrykō poko, tykase Jezu eya xine.

Sē nase 10me ipū imotatyā poko

¹¹ Mame Jerusarē pona Jezu ytoryhtao, Samaria eh̄pikuroko toytose ynororo, Karirea eh̄pikuroko, enara. ¹² Mame pata pitiko pona toeporehkase ahtao tōseporyse Jezu ipū imotatyā maro, 10me. Amekeino rokē tōsenuhmase toto torukoimorykohxike. ¹³ Mame Jezu tykohmase tyya xine. Ynara tykase toto,

—Nupunato yna eneko myhene, tykase toto.

¹⁴ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Ÿ, nupunato oenetyr̄ko ase. Ytotoko Ritonōpo maro oturuketomo a. Osenepotato eya xine, okurākato pōpyrykō enetupuh̄tohme eya xine, tykase Jezu ipū imotatyamo a.

Morarame toytorykohtao, kure toehse ropa toto, ipū imoimotahpyry pyra. ¹⁵ Mame toekurākary ropa eneryke tyya, toirō toeramase ropa Jezu a.

—Kure Ritonōpo mana, tykase ynororo opore. ¹⁶ Jezu ēpataka typorohse ynororo nono pona,

—Kure mase, tykase ynororo Jezu a, kure toehse ropa toexiryke. Samariapō kynexine ynororo. ¹⁷ Mame ynara tykase Jezu,

—10me orutua kō tukurākase ropa. Otokoh mokaro nahe, 9mākohmo? tykase Jezu eya.

¹⁸ —Mose rokē, juteukara rokē noehno ropa, “Kure mase Ritonōpo,” kase, tykase Jezu.

¹⁹ Mame ynara tykase ynororo ipū imotahpyrypyry a,

—Owōko. Ytoko ropa. Ritonōpo enetuputyryke oya tukurākase ropa mase, tykase Jezu eya.

Tuisa konōtome Ritonōpo ehtoh poko

(Mat 24.23-28,37-41)

²⁰ Ynara tykase parixeu tō Jezu a,

—Otātahtao Kuesēkōme toexiry enepōko Ritonōpo nah? tykase toto. Ynara tykase Jezu eya xine,

—Kuesēkōme Ritonōpo ehtoh osenepyra mana. ²¹ Morara exiryke ynara kara imehnō mana, “Enetoko ke moro yro,” kara mā toto. “Yrorohxo rukuh moro,” kara roropa mā toto, tuisame Ritonōpo ehtoh okurohtao xine exiryke, tykase Jezu eya xine.

²² Mame ynara tykase Jezu typoetory tomo a,

—Okynā pixo Kapu ae Ayhtohpyry enery se exīko matose yronomyryme. Yrome onenepyra matose. ²³ Morarame ynara āko imehnō mā repe ypoko, “Moroto Kapu ae Ayhtohpyry mana,” āko reh mā toto. “Taro mana,” āko roropa imehnō mana. Yrome morara karyhtao oya xine aomipona xine pyra ehtoko. ²⁴ Saereh āko mā nenenehkane, xixi tūtatoh wino xixi porohtoh pona. Moro sā mā Kapu ae Ayhtohpyry oehnōko ropa mana. Emero enēko exino mana. ²⁵ Yrome osemazuhme aporo osanume exīko ynororo mana. Etuarimāko itamurume mana. Mame tosēkōme ise pyra roropa exīko seromatokō mana. ²⁶ Pakatokō ehtopōpyry sā Noe orihpyra ahtao ro, moro sā exīko tarōkō mana, Kapu ae Ayhtohpyry oeh̄sasaka ropa ahtao. ²⁷ Tōtukurukō poko rokē toh kynexine, eukuru enyry poko roropa. Typytarykō poko toh kynexine, tyniotarykō poko roropa kanawaka Noe tō otyriry ponāmero. Morarame tuna kumary ke tyneryse toto, emero porehme. ²⁸ Moro saaro kynexine Ro ehtopōpyry roropa. Tōtukurukō poko rokē toh kynexine. Eukuru enyry poko roropa toh kynexine. Tōsepekatorykō poko, mōkomo ekamory poko roropa toh kynexine. Tupito pomory poko, tapyi amory poko roropa toh kynexine. ²⁹ Morara kynexine Ro ehtopōpyry pake. Morotoino Ro toesyryhmase ahtao,

apoto toepukase kapu ae sautu panõ maro moropõkõ zahkatohme emero. ³⁰ Moro saaro exiko mã seropõkomo Kapu ae Ayhtohpyry oehtoh ropa toehse ahtao, tykase Jezu.

³¹ —Morara ahtao tapyi mypatarãnao awahtao xine tapyi taka omõpyra ehtoko omõkomorykõ poko. Morararo tupito po awahtao xine eramara ropa ehtoko atapyikõ taka omõkomorykõ poko. ³² Ro pytypyry ehtopõpyry poko wenikehpyra ehtoko. (Toeramary se ropa kynexine ynororo repe tunurumekahpyry pona ropa repe. Mame topume tanyhtase ynororo. Sautume roropa toehse.) ³³ Morarame tõsepynanopyry poko exiketõ orihnõko mã toto. Yrome Ritonõpo omipona exiketõ õsemãnõko ropa mã toto. ³⁴ Etatoko pahne, joepyry ropahntao koko ahtao, asakoro orutua kõ nyhnõko tynyhtohkõ po. Mame toiro arõko mã Ritonõpo. Tõmipona exikety rokẽ arõko mana. Imarõ nomõko mana. ³⁵ Morararo asakoro nohpo tõ erohketõ ahtao, tonahsẽ riry poko toto erokuruhtao toiro arõko Ritonõpo mana. Imarõ nomõko mana. ³⁶ Asakoro orutua kõ tupito po ahtao, toiro arõko mã Ritonõpo. Imarõ nomõko mana, tykase Jezu eya xine.

³⁷ Morarame ynara tykase ipoetory tõ Jezu a,

—Otoko morara exiko nahe? tykase toto. Ynara tykase Jezu eya xine,

—Imotahpyry ahtao, morotona ayra tõkehko oximõnõko mana, tykase Jezu eya xine. (Morararo Ritonõpo oehnõko mana iirypyrymãkõ wãnohse.)

18

Terekatu a pytyõpo ytotopõpyry poko

¹ Mame typoetory tõ tamorepase Jezu a toto osenetupuhtohme tõtururukõ poko Ritonõpo maro. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Ritonõpo maro oturukehpyra ehtoko. Penekehpyra ehtoko õtururukõ poko Ritonõpo a, tykase ynororo eya xine.

² —Etatoko pahne, terekatu kynexine pata konõto po, zae pyra exikety. Ritonõpo omipona pyra exikety kynexine. Imehnõ pyno pyra roropa kynexine. ³ Morarame moro pata po pytyõpo kynexine aosanumase morotõkomo. Kokoro rokẽ ytosene oturuse terekatu a takorehmatohme repe. Ynara tykase ynororo eya, “Kuakorehmako ajohpãme samo. Josanumary imõypoko,” tykase pytyõpo terekatu a.

⁴ —Osemazuhme pytyõpo akorehmary se pyra terekatu kynexine repe. Yrome kokoro rokẽ toytose pytyõpo oturuse. Mame okynã ahtao ynara tykase ynororo tyya rokene, “Ritonõpo zuno pyra ase. Imehnõ pyno pyra ase roropa repe. ⁵ Yrome jerekohmaryke pytyõpo a, akorehmãko ase. Imõypõko ase tahxime jerekohmaryino, yporemãkaporyino roropa eya,” tykase ynororo tukurohtao, tykase Jezu eya xine.

⁶ Mame ynara tykase ropa Jezu eya xine,

—Mokyro terekatu omihpyry metatou? Zae pyra kynexine. Nohpo akorehmary se pyra. Yrome imeipõ takorehmase. ⁷ Mokyro motye kuhse mã Ritonõpo. Tynymenekatyã omiry etãko mana. Toto mõypõko roropa mana kokoro rokẽ toto otururu ke tyya, pakeimo, koko, enara. Ekurehpyra mana typoetory akorehmary poko. ⁸ Axĩ toto mõypõko mana. Yrome Kapu ae Ayhtohpyry oepyry ropahntao oty enõko na taro nono po. Tõmipona exiketõ tuhke enõko nah? Arypyra otarãme.

Parixeu ehtopõpyry poko kowenu tinerũ pakoerohkety maro

⁹ Morarame, “Kure ase, imehnõ sã pyra,” kananõ amorepary se toehse Jezu. Ynara tykase ynororo eya xine, aosenetupuhtohkõme,

¹⁰ —Orutua kõ toytose asakoro, oturuse Ritonõpo maro oturutoh taka. Toiro parixeu kynexine. Imaro kowenu tinerũ poko erohkety kynexine. ¹¹ Mame towõse xikihme parixeu toiroro tõturutohme Ritonõpo a. Ynara tykase ynororo, “Kure mase, Ritonõpo, yamene se pyra jexiryke. Ajohpe pyra ase. Nohpo tõ poko pyra roropa ase, imehnõ iirypyrymãkõ sã pyra ase. Mose kowenu tinerũ poko erohkety iirypyryme mana. Tãkye ase isã pyra jexiryke. ¹² Toitoinẽ otuhpyra ase jotururuke oya. Emero ynapiihpyry

apiakāko ase, omame porehme ahtao, toiro ekarotohme oya,” tykase parixeu, epyrypāko kure toexiry poko.

¹³ —Mame mokyro, kowenu tinerū poko erohkety ameke rokē toexikihmase Ritonōpo maro oturutohme. Kakoxi osenuhmara kynexine Ritonōpo ēpataka, popyra toexiry enetuputyryke tyya. Toepurotōtōmase ynororo toemynyhmaryke. Ynara tykase ynororo, “Ritonōpo, iirypyryme rokē ase, nupunato kueneko myhene,” tykase ynororo.

¹⁴ —Etatoko pahne, tykase Jezu eya xine. —Mokyro rypyry rokē tykorokase Ritonōpo a tōsekarose exiryke eya. Yrome parixeu rypyry onykorokara toehse Ritonōpo. Ynara exiryke, “Kurehxo ywy, imehnō sā pyra,” kananō poremākapōko Ritonōpo mana. Yrome, “Popyra ase,” kananō kurākāko rokē Ritonōpo mana. Orēpyra tyrīko roropa mana, tykase Jezu eya xine.

*Sero kure poetohti riry poko Jezu a
(Mat 19.13-15; Mak 10.13-16)*

¹⁵ Morarame typoenōkō tonehse jēkomo a, jūkomo a roropa Jezu a, onao ro exiketomo, toto apoitohme eya, kure toto ripotohme Ritonōpo a. Mame mokaro eneryke tyya xine, ynara tykase Jezu poetory tomo,

—Oty kase moehtou Jezu erekohmase totaehse ro ahtao? Ytotoko ropa, tykase toto.

¹⁶ Yrome Jezu a poetohti tykohmase tyya. Ynara tykase ynororo typotory tomo a,

—Ah poetohti noehno ya, tooepyrykō se toexirykōke oehnōko mā toto. Toto anaropopyra ropa ehtoko ywinoino. Axī Ritonōpo enetupuhnōko mā toto tosēkōme, poetohtime ro toexirykōke. ¹⁷ Etatoko pahne, Ritonōpo enetuputyryhtao oya xine poetohti a Ritonōpo enetuputyry saaro, omōnōko matose Ritonōpo esaka. Māpyra onenetupuhpyra awahtao xine omōpyra matose Ritonōpo esaka, tykase Jezu eya xine.

*Tymōkomoke aexihpyry poko sero
(Mat 19.16-30; Mak 10.17-31)*

¹⁸ Morarame juteu tamuxiry tooehse Jezu a oturupose. Ynara tykase ynororo, —Amorepatō kurā mase. Naeroro oturupōko ase oya. Oty rīko ha Ritonōpo maro jehtohme jūme, toorihse jahtao? tykase ynororo Jezu a.

¹⁹ Ynara tykase Jezu eya,

—Oty katoh, “Kurā mase,” myka ya? Kurākō nymyry pyra taro nase. Ritonōpo rokē mā kure. ²⁰ Inymeropohpyry Moeze a moro waro mase. “Imehnō nohpo poko pyra ehtoko te, imehnō onetapara ehtoko te, ematonara ehtoko te, onekunohto pyra ehtoko, kure omykō tyritoko te, asakō roropa kure tyritoko,” katoh waro mase, tykase Jezu eya.

²¹ Mame ynara tykase ynororo Jezu a,

—Moinoro poetome jehtopōpyry poe ro emero Moeze omihpyry tymoise ya, tykase.

²² Mame morara kary etaryke tyya ynara tykase Jezu eya,

—Toiro ise ro mase. Omōkomory emero ekamoko, tineru apoitohme oya. Mame otinerū ekaroko tymōkomokākara a, etuarimaketomo a, enara. Morara tyrise oya ahtao tymōkomoke exīko mase Ritonōpo esao kapu ao. Moromeīpo osehko ropa ya ymaro oytotohme, ypoetoryme oehotohme, tykase Jezu eya. ²³ Yrome morara kary etaryke tyya, “Teh,” tykase ynororo. Toemynyhmase yronymyryme tymōkomoke itamurume toexiryke.

²⁴ Mame aemynyhmary eneryke tyya ynara tykase Jezu,

—Tupime kuhse tymōkomokamo a Ritonōpo enetuputyry tosēkōme. ²⁵ Kameru kawaru sā konōto. Jawi eutary pitiko kuhse. Jawi eutary aka kameru omōpyra mana. Moro saaro tymōkomokā omōpyra mā toto Ritonōpo esaka tosēkōme Ritonōpo onyripyra toexirykōke, tykase Jezu.

²⁶ Ynara tykase aomiry etananomo,

—Morara ahtao otara Ritonōpo esaka omōnōko ynanah, jūme imaro yna ehtohme? tykase toto, tōturupose Jezu a.

²⁷ —ÿ, ãmoreme xine ro osepynanohsaromepyra matose. Yrome Ritonõpo opy-nanopyrykõ waro mana, tykase Jezu eya xine.

²⁸ Mame ynara tykase Peturu,

—Etako pahne, yna tapyĩ tõ turumekase yna a amaro yna ytotohme, tykase.

²⁹ —ÿ, tykase Jezu eya xine, —tuaro ehtoko. Atapyĩkõ rumekaryhtao oya xine te, opyxiãkomo te, ãkorõ tomo, omykomo te, opoenõkõ roropa, mokaro rumekaryhtao oya xine oesẽkõme Ritonõpo enetuputyryke oya xine, ³⁰ mokarohne motye apoĩko ropa matose sero nono po ro. Mame imeĩpo orihpõyme exĩko roropa matose jũmãme, tykase Jezu eya xine.

Toorikyry poko Jezu oturutopõpyry sero

(Mat 20.17-19; Mak 10.32-34)

³¹ Mame Jezu a imoihmãkohtae typoetory tõ tykohmase tyya 12mãkomo, tõturutohme toto maro. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Etatoko pahne, ytõko sytatose Jerusarẽ pona. Moroto Kapu ae Ayhtohpyry ryhmãko mã toto. Ritonõpo poe urutõkõ nymerohpyryae ro, ihtomãko mã toto. Katopõpyryae ro emero exĩko mã seromaroro. ³² Jekarõko mã toto juteutõkara a. Ypoihtõko mokaro mana. Yhtomãko roropa mã toto. Ypona ituh ãko mã toto. ³³ Ypiypipohnõko mã toto. Moromeĩpo jetapãko toh mã rahkene. Yrome oseruao tõmehse ahtao ãsemãnõko ropa ase, tykase Jezu.

³⁴ Yrome morara katopõpyry onenetupuhpyra Jezu poetory tõ kynexine. Jarao pyra Jezu nurutatoh kynexine eya xine. Ihtomary poko onenetupuhpyra toh kynexine.

Sero tonurẽkara kurãkatopõpyry poko

(Mat 20.29-34; Mak 10.46-52)

³⁵ Morarame Jezu ytoryhtao Jeriko pona, moro osema tao tonurẽkara kynexine, kohrame osema ehpio. Tineru eraximary poko kynexine repe. ³⁶ Mame tuhkãkõ ytory etaryhtao tõturupose ynororo,

—Oty kase hkoh imoihmãkõ ytõko nae? tykase.

³⁷ —Mokyro Jezu Nazarepõ okuroko ytõko mana, tykase toto eya.

³⁸ Morara kary etaryke tyya tykohtapitose tonurẽkara,

—Jezu, Tawi parõpyry, nupunato myhẽ kueneko, tykase ynororo.

³⁹ Osemazuhme imynyhpãkapory se ytoketõ kynexine repe,

—Ajoajohpe pyra exiko. Mynyhme exiko, tykase toto eya. Yrome jamihmehxo tykohtase ynororo,

—Tawi parõpyry, ypyno exiko! tykase ynororo.

⁴⁰ Mame totypohse Jezu osema tao morara kary etaryke tyya.

—Moky enehtatoko ya, tykase. Ameke pyra toehse tonurẽkara ahtao, ynara tykase Jezu eya,

⁴¹ —Oty se hma ya? tykase eya.

—Josenuhmary se ropa ase, tykase ynororo.

⁴² Ynara tykase Jezu eya,

—Osenuhmako ropa. Tonetupuhse jexiryke oya tukurãkase ropa mase, tykase.

⁴³ Axĩ tõsenuhmapitose ropa ynororo. Mame Jezu tokahmase eya, kure Ritonõpo ekarõko tonure ropa toehse toexiryke. Mame moro eneryke tyya xine, imoihmãkomo a roropa kure Ritonõpo tokarose.

—Kure kuhse Ritonõpo mana, tykase toto.

19

Jezu maro Zakeu ehtopõpyry poko

¹ Mame Jeriko pona toytose Jezu. Pata rãnakuroko ytõko kynexine. ² Mame moro pata po kowenu tinerũ poko erohkety kynexine, orutua, esety Zakeu. Tytinerukẽ kynexine ynororo. Kowenu tinerũ poko erohketõ tuisaryme roropa kynexine. ³ Mame Jezu enery

se toehse ynororo repe. Yrome onenesaromepyra kynexine, ahno imoihme exiryke, kae pyra pixo toexiryke. ⁴ Morara exiryke Jezu onenepyra tokurehse toexiryke, osemazuhme toytose ynororo tururume, Jezu wapõmase. Wewe pona tõnuhse ynororo, Jezu enetohme tyya aepyryhtao. ⁵ Morarame wewe zopikoxi tooehse Jezu ahtao kakoxi tõsenuhmase ynororo Zakeu enetohme tyya. Ynara tykase ynororo Zakeu a,

—Zakeu, oyhtoko axiny. Atapyĩ taka jytory se ase, tykase Jezu eya.

⁶ Morara kary etaryke tyya, axĩ tyhtose ropa. Tãkye toehse ynororo tomiroryke Jezu a. Mame tytapyĩ taka toytose Jezu maro. ⁷ Morarame Zakeu maro Jezu eneryke tyya xine tykerekermase imoihmãkomo a. Ynara tykase toto oseya rokene,

—Oty katoh omato maro ytõko mose nae? tykase toto.

⁸ Mame towõse xikihme Zakeu tytapyĩ tao. Ynara tykase ynororo Jezu a, —Etako pahne, yyrypyry rumekary se ase. Ymõkomory apiakãko ase, ekarotohme tymõkomokãkara a. Pake imehnõ tinerũ ematonanopyasene. Yrome seromaroro ynematonanopyhpyry motye ekarõko ropa ase eya xine, asasakoropane ekarõko ropa ase eya xine, tykase Zakeu Jezu a.

⁹ Morara kary etaryke tyya ynara tykase Jezu eya,

—Seroae Ritonõpo opynanohno. Imũkurume mexino. Aparão paryme nymyry mase.

¹⁰ Morara exiryke Kapu ae Ayhtohpyry tooehse tarona, iiryryymãkõ menekase, toto pynanohtohme, tykase Jezu Zakeu a.

*Typoetory tomo a uuru ekarotopõpyryỹme toto ehtohme ipoko
(Mat 25.14-30)*

¹¹ Mame Jezu omiry etãko imoihmãkõ kynexine, Zakeu a autururu etãko. Mame, “Axĩ tuisa konõtome Ritonõpo osenepõko mana,” tykase toh repe, moe pyra Jerusarẽ toehse exiryke. ¹² Mokaro osenetuputyry waro toehse Jezu. Naeroro ynara tykase ynororo eya xine toto osenetupuhtohme,

—Pata esẽ kynexine. Pata tamuru pona toytory se kynexine, moẽ pona, tuisamehxo toehtohme. Mame tuisamehxo toehse tahtao tooehtohme ropa, tosaka ropa. ¹³ Mame ytosasaka tahtao typoetory tõ tykohmase tyya 10mãkomo. Tytinerũ tokarose toitoine eya xine uuru risemy. Toiro ahtao toiro tokarose eya xine ipoko erohtohme. Ynara tykase ynororo eya xine, “Sero tineru ke ikuhko, itamurumehxo apoitohme ytinerũme, joepyry ropa ponãmero,” tykase eya xine. Mame toytose rahkene.

¹⁴ —Morarame imehnõ ipataõkõ tosẽkõme ise pyra toh kynexine. Zehno toh kynexine. Ahno tonyohse eya xine ïkapo, ynara katohme, “Mose se pyra ynanase yna esẽme,” katohme repe.

¹⁵ —Morarame pata tamuru esẽme imehxo toehse ynororo. Moromeĩpo toytose ropa ynororo tosaka ropa. Mame typoetory tõ tykohmase tyya, ytinerũ apoihpõkomo 10mãkomo. “Otãto ytinerũ tomãse nae, ypoetory tõ emahpo,” tykase tyya rokene. ¹⁶ Mame osemazupu tooehse. Ynara tykase ynororo tosemy a, “Seny, onekarohpyry tomãse jemahpo. Toiro kynexine uuru risemy. 10me apoiase ropa,” tykase ynororo eya.

¹⁷ —“Emese kure mase,” tykase esemy eya. “Kure mase ypoetoryme. Tymoise oya jexiryke pitiko rokẽ ynekarohpyry poko itamurumehxo ekarõko ase oya. 10me pata esẽme orĩko ase,” tykase eya esemy.

¹⁸ —Morarame ïkapo roropa tooehse imepyny. Ynara tykase ynororo tosemy a, “Onekarohpyry ke uuru risẽ toiro, tuhkehxo apoiase omame etone uuru risemy,” tykase ynororo eya.

¹⁹ —Ynara tykase esemy eya, “Kure omame etone pata esẽme orĩko ase,” tykase.

²⁰ —Mame imepỹ tooehse. Ynara tykase ynororo tosemy a, “Seny, onekarohpyry ro uuru risemy. Tukurãkase ya kamisa muahtaka. ²¹ Ouno jexiryke onemyase, tykaripãse oexiryke, jamihme õmiry exiryke. Onyrihpyry kara apoĩko mase, anarykahpyry kara epery apoĩko roropa mase,” tykase ynororo eya.

²² —Ynara tykase esẽ eya, “Popyra mase. Õmihpyryae ro orĩko ase pohnõ esaka. Juaro mase. Jamihme jomiry exiry waro. Ynyrihpyry kara apoiry ya waro roropa mase.

Ynarykahpyry kara epery apoiry ya waro roropa mase. ²³ Morara exiryke oty katoh ytinerū onekaropyra mexihne tineru poko erohketō esemy a. Morara ahtao ytinerū tomāse exiry repe,” tykase eya esemy.

²⁴ —Mame ynara tykase tymyhtōkomo a, “Uuru apoitoko mose wino ekarotohme mokyro a, 10me uuru esemy a,” tykase.

²⁵ —Ynara tykase toto eya, “Yrome nae ynororo 10me,” tykase toto.

²⁶ —“Etatoko pahne,” tykase esēkomo. “Itamurume nae exikety ahtao itamurumehxo eya ekarōko imehnō mana. Yrome arypyra exiketyme ahtao ikyryry akoīpyry puxihkāko ropa imehnō mana ewinoino. ²⁷ Mame seromaroro moxiā yzehnotokomo, tosēkōme jexiry satokōkara, enehko toto xiaro ya. Etapatoko toto yneneryme,” tykase esēkomo, tykase Jezu eya xine.

Jezu ytotoṗopyry poko Jerusarē pona

(Mat 21.1-11; Mak 11.1-11; Jo 12.12-19)

²⁸ Morarame Jezu tōturukehse. Mame tymarōkō esemazupurume toytose Jerusarē pona. ²⁹ Mame Pehpaje pata moe pyra ahtao Petania pata moe pyra roropa kynexine. Moroto typorohse Jezu ypy Oriwera myhtokoxi. Mame typoetory asakoro tonyohse eya osemazuhme toto ytotohme. ³⁰ Ynara tykase ynororo eya xine,

—Ytotoko mō pata pona. Mame pata pona oytorykohtao, jumētu mūkuru enēko matose tymyhse, ahno anaropitopyny. Mokyro imyhpokatoko enehtohme xiaro.

³¹ Mame ynara karyhtao imehno a, “Oty katohme imyhpokāko matou?” karyhtao oya xine, ynara kahtoko eya xine, “Tuisa ise kynako,” kahtoko.

³² Mame inenyohtyā toytose. Emero tonese eya xine, Jezu nekarotopōpyryae ro.

³³ Mame jumētu mūkuru t̄ypokase eya xine ahtao, ynara tykase esē tomo,

—Oty katohme yna eky myhpokāko matou? tykase toto.

³⁴ —ÿ, yna esē ise kynako, tykase toto.

—ÿ, arotoko, tykase eya xine ynororo. ³⁵ Mame Jezu a tonehse eya xine. Mame tupōkō tyrise eya xine jumētu mūkuru mypatarānaka. Epona Jezu tyrise eya xine rahkene. ³⁶ Mame aytorykohtao tupōkō tyrise eya xine osema taka eporo Jezu ytotohme, tuisamehxo Jezu enetuputyryke tyya xine.

³⁷ Morarame Jerusarē ameke pyra toehse ahtao ypy Oriwera poe osema yhtoryhtao imoihmākō ynara tykapitose,

—Kure mase Ritonōpo, tykase. Tātākyemase toto. Opore toremiase toto Ritonōpo nyrihpyry eneryke tyya xine.

³⁸ —Kure yna tuisaryme tyriko, Ritonōpo. Kuesēkō omi poe aepyhpyry ynororo. Torētyke pyra ehtoko, kapuaōkomo. Kure rokē Ritonōpo syritone, tykase toto.

³⁹ Mame tōturuse parixeu tomo Jezu a. Imoihmākō maro toh kynexine. Ynara tykase toto,

—Tamuxi, opoetory tō imynyhpākapoko, tykase toto Jezu a.

⁴⁰ Mame Jezu a tozuhse toto,

—Etatoko pahne, mynyhme moxiā toehse ahtao, axī topu tō jomikary, tykase ynororo eya xine.

Jezu xitatopōpyry poko Jerusarēpōkō poko

⁴¹ Mame ameke pyra Jerusarē toehse ahtao pata tonese Jezu a. Eneryke tyxitase epōkō poko, tuhkākō Jerusarēpōkō Ritonōpo omipona pyra exiryke. ⁴² Ynara tykase ynororo toemynyhmaryme,

—Jerusarēpōkomo, jenehpoase Ritonōpo oya xine kure oripotohkōme repe. Moro poko otuarōtanohporykō se ase repe. Yrome jomiry etary se pyra matose. Morara exiryke ekurehnōko rokē matose. ⁴³ Imeīpo ozehnotokō oehnōko oya xine mana. Oesarykō apurūko mā toto. Nono rīko toh mana oesarykō zomye kaetokohxo tūtara oehtohkōme, osemae ytopyra oehtohkōme roropa, epara oehtohkōme. ⁴⁴ Tuhke ozehnotokō exīko mana ōmye xine. Oryhmator̄yko mā toto. Oesaōkō ryhmāko roropa

mã toto emero porehme atapyĩtaõkõ maro. Oesarykõ pahnõko mã toto. Topu risẽme tapyi ahtao, topu pahnõko roropa mã toto. Oya xine jenehpoase Ritonõpo repe, typoko ourutohkõme repe. Yrome yse pyra matose. Morara exiryke oryhmatoryko mã toto. Osepynanohpyra matose emero porehme, tykase Jezu Jerusarẽpõkõ poko.

“Ritonõpo maro oturutoh sero,” katopõpyry Jezu a
(*Mat 21.12-17; Mak 11.15-19; Jo 2.13-22*)

⁴⁵ Mame Ritonõpo maro oturutoh taka toytose Jezu. Tomõse tahtao tokykõ ekamonanõ tutütanohpose ropa eya moro tae. ⁴⁶ Ynara tykase ynororo eya xine, —Ynara mã Ritonõpo nymeropohpyry. “Ytapyĩ ymaro oturutoh moro.” Yrome omato tõ otonõtõhme tyrise oya xine mana, omato esaryme, tykase Jezu eya xine.

⁴⁷ Mame kokoro rokẽ morotaõkõ tamorepase Jezu a, Ritonõpo maro oturutoh tao. Mame Jezu zehno toehse Ritonõpo maro oturuketomo, juteu tõ tamuxiry tõ roropa. Moeze omihpyry warõkõ roropa Jezu zehno toehse. Mame Jezu etapary se toehse toh, repe. ⁴⁸ Yrome Jezu omiry etary se imoihmãkõ exiryke, onetapara toehse toh aporo.

20

“Onoky omi poe urutõme mah?” katopõpyryjuteu tomo a
(*Mat 21.23-27; Mak 11.27-33*)

¹ Morarame Ritonõpo maro oturutoh tao Jezu kynexine, morotaõkõ amorepãko Ritonõpo omiry kurã poko. Mame Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tõ tooehse eya Moeze omihpyry warõkõ maro, tamuximãkõ maro. ² Ynara tykase toh eya,

—Onoky omi poe moxiã amorepãko mah? tykase toto. —Onoky omi poe mokaro maropose ropa sero tapyi tahe, tokykõ ekamonanomo? Yna zuruko, tykase toto Jezu a.

³ Ynara tozuhse toto Jezu a,

—Morararo toiro joturupory se ase oya xine. Kuezuhtoko aporo. ⁴ Onoky omi poe ahno tõpurihkase João a? Ritonõpo omi poe? Ahno rokẽ omi poe? Kuezuhtoko, tykase Jezu eya xine.

⁵ Mame oxime rokẽ tõturuse toto. Ynara tykase toto,

—Otara ãkohxo keh sytatou? “Ritonõpo omi poe João toehse,” karyhtao kyaa xine ynara ãko mana, “Morara ahtao oty katohme aomiry onenetupuhpyra matou?” ãko mã kyaa xine. ⁶ Mãpyra, “Ahno omi poe rokẽ kynexine,” karyhtao kyaa xine, kuetapatoryko mã imoihmãkomo, Ritonõpo omi poe urutõme João ekaroryke eya xine, tykase toto oseya rokene. ⁷ Naeroro ynara tozuhse eya xine,

—Zuaro pyra ynanase. Onoky omi poe João toehse otarãme? tykase rokẽ toto Jezu a.

⁸ Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Morararo ase onekaropyra ase oya xine onoky omi poe morara ãko ha, tykase Jezu eya xine.

Uwa esary esã ehtopõpyry poko
(*Mat 21.33-46; Mak 12.1-12*)

⁹ Mame Jezu tõturuse typoko, toto osenetupuhtõhme Ritonõpo omi poe toexiry poko. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Tutupi po uwa tarykase ahno a. Morotoino tutupi tokarose imehnomo a eraseme toto ehtõhme epery apiakatõhme tyaa. Morotoino myã toytose ynororo. Moroto ehse. Moroto ehse. Moroto ehse. Okynã moroto ehse. ¹⁰ Mame uwa epery ahpirãsasaka ahtao typoetory tonyohse eya tutupi pona ropa, erase zurutohme uwa epery apiakatõhme. Mame ipoetory toytose morotona, pore, tupito pona. Yrome mokyro eneryhtao tyaa xine typipohse eya xine. Mame tonyohse ropa rokẽ eya xine. Uwa epery anaropopyra tokurehse toto. Tomahpõke pyra taropose ropa ynororo eya xine. ¹¹ Moromeĩpo typoetory imepỹ tonyohse ropa uwa esemy a. “Utupi pona ytoko. Uwa epery enehtha jokurume,” tykase typoetory a repe. Mame toytose ynororo. Yrome morararo mokyro typipohse roropa eya xine. Tyryhmase roropa eya xine. Mame tonyohse ropa eya

xine tomahpōke pyra. ¹² Moromeīpo typoetory imepỹ tonyohse ropa esemy a. Mokyro roropa tyryhmase erase tomo a pitiko rokē pyra. Mame tomapose eya xine tupito poe. ¹³ Mame ynara tykase tupito esemy tyya rokene, “Otarā ākohxo ke hano? Otarāme umūkuru nymyry enyohnōko ase. Ipyno ase ipunaka. Mame umūkuru eneryhtao eya xine otarāme zuno exīko mā toto. Aomipona exīko roropa mā toto,” tykase ynororo rahkene.

¹⁴—Morarame tumūkuru tonyohse eya rahkene, tutupi pona. Toytose ynororo. Mame toeporehkase, pore. Yrome mokyro eneryhtao tupito erase tomo a, ynara tykase toto oseya rokene, “Moky kuesēkō mūkuru. Setapatone imōkomohpyry apoitohme kyya xine. Itupi roropa kutupikōme ehtohme,” tykase toto.

¹⁵—Mame tomase ynororo eya xine tupito poe. Morarame totapase ipunaka eya xine. Toorihse roropa ynororo, tykase Jezu eya xine.

—Morara exiryke oty rīko otarāme nae tupito esemy tutupi erase tō maro? tykase Jezu, tōturupose. ¹⁶ Arypyra, tutupi pona ytōko mana. Erase tō etapāko mana. Mame mokaro ajoajohpākō enahkaxīpo, imehnomo a tutupi ekarōko mana eraseme toto ehtohme, tykase Jezu eya xine.

Morara kary etaryke tyya xine ynara tykase toto,

—Ko! Morara tokoh tyrīko na Ritonōpo?

¹⁷ Mokaro eneryhtao ro ynara tykase Jezu,

—Morara exiryke ynara tymerose ypoko Ritonōpo omiryne,

“Moro topu turumekase tapyi rinanomo a.

‘Popyra mana,’ tykase toto oseya.

Typahse roropa eya xine repe.

Yrome inypapyhpyrykō tapoise ropa eya xine kurāme kuhse exiryke.

Ipoē rokē tapyi jamihme mana,”

me tymerose Ritonōpo omiryne. ¹⁸ Naeroro moro topu pona aepukahpyry osexiōko mana. Yrome moro topu epukaryhtao ahno pona, mokyro akurihmōko mana. (Ywy topu pahsē sā rokē ase. Tuhkākō jenetuputyry se pyra. Popỹme sā jekarōko mā toto. Morara exiryke etuarimāko mā toto sero nono po. Mame sero etyhpyrypo toto enahkapōko Ritonōpo mana. Jūme etuarimaketōme exīko mā toto, tykase Jezu eya xine.)

Jezu kuhtopōpyry kowenu epehmary poko

(Mat 22.15-22; Mak 12.13-17)

¹⁹ Morara kary etaryke tyya xine, Jezu apoiry se toehse toto, Moeze omihpyry warōkomo, Ritonōpo maro oturuketō tuisary tō maro. Typoko xine Jezu oturuto waro toh kynexine. Naeroro Jezu ryhmary se toehse toto. Yrome imoihmākō kurūke anapoipyra tokurehse toto. ²⁰ Naeroro Jezu apoitoh eraximāko rokē toh kynexine. Enenanō topehmase eya xine Jezu enekunohtohme repe.

—Kure sā oturutoko imaro. Oturupoko roropa eya. Mame yronymyryme aomiry etatoko. Otarāme azahkuru ynororo mana. Otarāme kowenu kerekeremāko mana. Morara ahtao kowenatu a ekarōko sytatose. Kowenatu omi poē rokē etapāko sytatose, tykase toto Jezu poko. ²¹ Morara exiryke enenanō toytose Jezu ekahmase. Ynara tykase toto Jezu a,

—Amorepatō mase, zae rokē yna amoreparyke oya. Imehnō zuno pyra mase. Ritonōpo omiry zae ekarōko mase imehnomo a, tykase toto. Kure sā tōturuse toto eya repe.

²²—Toiro ekaropory se ynanase oya. Ynara āko romano tomo, “Otinērūkō apiakatoko ekarotohme yna tuisary konōto a, Seza a, āko toto. Yrome oty zae na oya? Yna tinerū epehmary Seza a?” Onepehmarā yna exiry? Oty zae oya nae? tykase toto, tōturupose Jezu a. ²³ Yrome ajoajohpe toto exiry waro Jezu kynexine. “Ukuhnōko matose,” tykase ynororo tyya rokene.

²⁴—Tineru enepotoko ya, tykase eya xine.

—Seny, tykase toh tonepose.

Mame ynara tykase Jezu,

—Onoky ekuhtopōpyry ipoko nah? Onoky esety roropa tymerose ipoko nah? tykase, tōturupose eya xine.

Ynara tykase toto,

—Romano tuisary konōto mose, Seza, tykase toto.

²⁵ Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Seza kyryry ekarotoko Seza a. Yrome Ritonōpo kyryry ekarotoko Ritonōpo a, tykase Jezu eya xine.

²⁶ Mame aomiry onezuhpyra toehse toto zae rokē exiryke. Jezu onyhxiropyra tokurehse toto imoihmākō rānaka. Onyporemākapopyra tokurehse toto. Naeroro mynyhme rokē toehse toto tōsenuruhkarykōke.

—To! tykase rokē toto.

Aorihtyā ēsemamyry ropa poko sero

(Mat 22.23-33; Mak 12.18-27)

²⁷ Morarame satuseu tō tooehse Jezu a. Juteu tō mokaro. Ynara āko mā toto azahkuru, “Aorihtyā ēsemāpyra ropa mana. Orihnōko rokene,” āko toh mā repe. Ynara tykase toto Jezu a,

²⁸ —Amorepatō mase. Etako pahne. Ynara tymerose Moeze a Ritonōpo poe, “Orutua toorihse ahtao tumūkue pyra ro ahtao, kure zakorōnỹpyry a ipytỹpyry apoiry tpytyme, emūkuatohme, turuĩpyry poenōme, aorihtyā myakāme toto ehtohme,” me tymerose, tykase toto.

²⁹ —Etako pahne, 7mākō kynexine atakorōmākomo. Morarame osemazupu tpytase. Morotoino toorihse tumūkue pyra ro tahtao. ³⁰ Mame ĩkaponato a turui pytỹpyry tapoise eya tpytyme. Mame toorihse roropa ynororo emūkuara ro tahtao. ³¹ Mame ĩkaponato a turui pytỹpyry tapoise roropa. Toorihse roropa ynororo emūkuara ro tahtao roropa. Morararo 7mākomo, tumūkue pyra toorihse toto. ³² Mame etyhpyryme toorihse nohpo roropa, ipytỹpyrykomo. ³³ Naeroro aorihtyā ēsemākatoh po onoky pytyme exīko mokyro nohpo nae 7mākō pytyme toehse exiryke, tykase toto Jezu a.

³⁴ Morarame Jezu a tozuhse toto, ynara tykase,

—Serōkō pytāko mā toto, niotāko roropa mā toto. ³⁵ Yrome tyrypyrykō rumekahpōkō ēsemākapōko ropa Ritonōpo mana jūme tymaro toto ehtohme. Mame pyta-zomopyra kapu ao toh mana. Morararo nohpo tō niotazomopyra mā toto. ³⁶ Ritonōpo nenyohntyā sā orihzomopyra exīko mā toto ēsemākapotyamo. Ritonōpo poenōme mā toto, tōsemāse ropa toexirykōke orihxīpo. ³⁷ Azahkuru matose ynara karyhtao oya xine, “Aorihtyā ēsemāpyra ropa mana, orihnōko rokē mā toto,” karyhtao oya xine azahkuru matose. Ēsemānōko ropa toh mana. Moeze a roropa tutuarōtanohpose aorihtyā ēsemamyry ropa poko. Pika zatyry poko ekaroryhtao ynara tymerose eya, “Ritonōpo Aparāo esēme mana, Izake esēme roropa, Jako esēme roropa,” tykase Moeze, mokaro poko aorihtyā poko. ³⁸ Aorihtyā ekepyry esēme rokē pyra Ritonōpo mana. Isene exiketō esēme roropa mana. Morara exiryke aorihtyā ēsemamyry ropa enetupuhnōko sytatose. Ritonōpo a emero isene mā toto, tykase Jezu eya xine.

³⁹ Morarame ynara tykase Moeze omihpyry warōkō Jezu a,

—Emese kure kuezuhou. Ajohpe pyra mase, tykase toto.

⁴⁰ Typenekehse toto Jezu ekaropory poko orēpyra Jezu exiryke. Mynyhme rokē toehse toto.

Ritonōpo nymenekahpyry Tawi parỹpyrymeehtoh poko

(Mat 22.41-46; Mak 12.35-37)

⁴¹ Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Oty katohme ynara āko matou, “Tawi parỹpyryme mā Ritonōpo nymenekahpyry,” āko matou? ⁴² Ynara tymerose exiryke Tawi a eremiatoh tymerose ahtao eya,

“Ynara tykase Ritonōpo Jesemy a,

‘Oporohko seino, japotunuru wino.

⁴³ Ozehnotokō esēme orīko ase.

Opupuru apõme sã oepe tõ kara rïko ase, tykase Ritonõpo,” me tymerose Tawi a. ⁴⁴ Morara exiryke, “Jesemy,” karyke Tawi a Ritonõpo nymenekahpyry poko, otara Tawi parÿpyryme exiry? tykase Jezu eya xine.

“Tomeseke ehtoko Moeze omihpyry warõkõ poko,” katopõpyry Jezu a (Mat 23.1-36; Mak 12.38-40)

⁴⁵ Ynara tykase Jezu typoetory tomo a, 12mãkomo a emero toto netaryme,

⁴⁶ —Tomeseke ehtoko Moeze omihpyry warõkõ oenekunohpyra xine ehtohme. Toepyryparykõ se mã toto typoko xine. Toytorykõ se toh mana upo kurã ao. Pata rãnao tahtao xine, “Taro mah Tam?” kary etary se toh mana. Ritonõpo maro oturutoh tao imehxo exiketõ apõ po rokẽ porohnõko mã toto. Morararo otuhtoh konõto htaho kurã rokẽ apoïko mã toto tosarykõme. ⁴⁷ Pytÿpo tõ mõkomory apoïko roropa mã toto tykyryrykõme, itapyïkõ apoïko roropa mã toto, iniokõ toorihse ahtao. Mame okynã sã oturũko toh mã repe Ritonõpo a imehnõ neneryme, “Kure moxiamo,” kary etatohme typoko xine imehnomo a. Yrome imeïpo itamurumehxo toto wãnohnõko Ritonõpo mana apotoimo htaka toto pahnoõko mana, tykase Jezu eya xine.

21

Sero pytÿpo nekarohpyry poko Ritonõpo a (Mak 12.41-44)

¹ Morarame tõsenuhmase Jezu tÿkakoxi. Tineru ã tonese eya kaxo konõto Ritonõpo maro oturutoh tao. Mame tytineruke exiketõ tineru emãko kynexine kaxo aka tynekarorykõme Ritonõpo a, pitiko rokẽ pyra. Moro tonese Jezu a. ² Morarame pytÿpo roropa tonese eya. Tymõkomokẽkara kynexine ipunaka. Tineru puhturu rokẽ tõmase eya kaxo aka, asakoro rokene. ³ Moro eneryke tyya ynara tykase Jezu,

—Tuarõ ehtoko, mose pytÿpo nekarohpyry mokaro nekarohpyry motye kuhse kynako. ⁴ Mokaro nekarohpyry ynara kynako. Tymõkomorykõ wino zokonaka rokẽ tokarose eya xine. Yrome tytinerũ emero tokarose mose pytÿpo a, tykase Jezu.

Jerusarẽ enahkary poko (Mat 24.1-2; Mak 13.1-2)

⁵ Morarame Ritonõpo maro oturutoh poko oturũko Jezu poetory tõ kynexine,

—Tapyi kurã sero. Emese kure tyrise, topu kurã ke roropa. Ahno nekarotyã ke topehmase pitiko rokẽ pyra, tykase toto tapyi poko. Mame ynara tykase Jezu eya xine,

⁶ —Sero onenerykõ pahnoõko ropa imehnõ mana topu risemy. Emero topu pahnoõko, oxioxirehpo onyrizomopyra ehtohme, tykase Jezu eya xine.

⁷ Mame ynara tykase toto eya,

—Tamuxi, otara ahtao morara exïko nae? Oty eneryke yna a enetupuhnõko ynanah, sero papyry ameke hkopyra toehse ahtao? tykase toto Jezu a.

⁸ Morarame ynara tykase Jezu eya xine,

—Tuarõ ehtoko osenekunohpopyra oehtohkõme. Tuhkãkõ oehnõko oya xine mana, jesety ke osesehtõko toh mã repe, “Kyrixtu ase, Ritonõpo nymenekahpyry ase”, ãko toh mã repe. “Oesẽkõ tooehse ropa mana,” ãko toh mã repe. Ajohpe rokẽ mokaro omiry ehtoh enetupuhtoko. Toto maro pyra ehtoko. ⁹ Tuhke patapõkõ oxiehno exïko toh mana imepÿ patapõkõ maro. Otuotuõko mã toto. Yrome morohne poko etaryhtao, enaromyra ehtoko sero nono enahkary poko. Morohne exïko mã repe yrome sero nono okynahxo enahpyra ro mana, tykase Jezu eya xine.

¹⁰ Ynara tykase roropa ynororo,

—Pata tamuru poe soutatu tõ ytõko imepÿ pata esẽ poremãkapose. Imoihmãkõ imepÿ pona ytõko morotõkõ etapase roropa. ¹¹ Nono jamihme kywyh kywyh ãko roropa mana. Imehnõ emitapãnoõko mã toto. Enaroxitapãnoõko roropa mã toto. Tyrohsẽ konõto roropa exïko. Kapu pokona tuarõtatoh exïko. Oserehtoh roropa exïko mana.

¹² —Mame morohne exipyrao ahtao äpoitorÿko toh mana. Ohtomotorÿko roropa mã toto. Juteu tã porohtoh taka aarotorÿko mã toto ohxirotokõme oëmapotokõme äpuruhpyry taka. Oekarotorÿko toh mana tuisa konõto tomo a, kowenu tomo a roropa, jomipona oexirykõke. ¹³ Moroto awahtao xine tuaro ehtoko. Jomiry kurã ekarotohme imehno a moroto matose. ¹⁴ Yrome, “Oty kara,” kahtoko okurohtao xine, “Otara äko ywy?” kara ehtoko toto ezuhtho poko. ¹⁵ Toto ezuhtho ekarõko ase oya xine. Tuaro oritorÿko roropa ase zae rokẽ ozehnotokõ ezuhtho oya xine. Oezuhyra xine exiko toh mana. ¹⁶ Mame äpuruhpyry taka oematorÿko mã toto omykomo, asakõ roropa, oruikõ roropa, äkorõkõ roropa, oekyrykõ roropa, oepekõ roropa. Ozehno xine exiko mã toto. Toitoino oetapatorÿko roropa mã toto. ¹⁷ Ozehno xine exiko mã toto ymarõme oexirykõke. ¹⁸ Yrome oewokõme ase. Opyno xine ase. Amaro xine exiko ase jüme. Oüsetykõ epukara mana. Onemapopyra Ritonõpo ahtao epukara mana. ¹⁹ Ätasamarykohtao ro poremäpyra awahtao xine, Ritonõpo kure exiry eraximaryhtao roropa oya xine, opynanohtorÿko Ritonõpo mana.

Jerusarë enahkapory enetuputyry poko

(Mat 24.15-21; Mak 13.14-19)

²⁰ —Mame soutatu tomo a Jerusarë tomyehmase ahtao, enetupuhnõko matose. Okynã pyra Jerusarë enahkary poko enetupuhnõko matose. ²¹ Morara ahtao Juteapõkomo, kurehxo oeparykõ ypy tã pona axiny. Jerusarëpõkomo, kurehxo otütarykõ pata poe. Pata ehpiõkomo, ytopyra ropa ehtoko pata pona. ²² Morara ahtao morotõkõ wãnohnõko Ritonõpo mana, tynymeropohpyryae ro. ²³ Myhë matose poetoëme exiketomo, tusuhsu ke tumükurukõ ohpananõ roropa. Etuarimãko matose. Etuarimãko myhene tarõkõ itamurume. Opoenõkõ etuarimary enõko roropa matose. Sero nonopõkõ wãnohnõko roropa mã Ritonõpo. ²⁴ Toto etapãko imehnõ mana. Typoetoryme opoenõkõ apoiko roropa imehnõ mana toto arotohme emero pata tã punero. Morarame Jerusarëpõkõ enahkapõko Ritonõpo waro pyra exiketõ mana. Ipatarykõ maro toto enahkapõko mana. Mame Ritonõpo a toto tuarimakehporyhtao, toto tuarimakehpõko mana. Enara.

“Kapu ae Ayhtohpyry mã oehnõko ropa,” katopõpyry Jezu a

(Mat 24.29-31; Mak 13.24-27)

²⁵ —Morarame tyorõ sã mã exiko xixi, nuno, xirikuato roropa, tuarõtatohme, enetupuhpotohme. Mame popÿ eneryke tyya xine oserehnõko mã toto, pata tã punero, tytyorõtase xixi tã exiryke. “Otara exiko taroino nae?” kary poko rokẽ mã exiko toto. Sõkane sã panaikato tuna konõto exiko. Poh äko konõto mana. Morohne zuno exiko mã toto. ²⁶ Xirikuato tã tosary hnaka esyryhmãko kehko. Mame tykytyky äko mã toto. Morohne eneryke tyya xine poremänõko mã toto pata tã punero, popÿ eneryke rokẽ tyya xine. ²⁷ Mame Kapu ae Ayhtohpyry enõko toh mana, aepyryhtao akuru htoko. Tuisamehxo oehnõko mana, tyjमितunuru maro, saereh äko roropa mana. ²⁸ Morohne exipitoryhtao owõtatoxe xikihme. Mosenuhmatatose kakoxi opynanohnekõ oehsasaka exiryke, tykase Jezu eya xine.

Otyro zoko kutuarõtatohkõme roropa mana

(Mat 24.32-35; Mak 13.28-31)

²⁹ Morarame toto osenetupuhtoh tokarose eya xine. Ynara tykase Jezu eya xine, —Enetupuhtoko eperytakety poko, wikeira poko, emero rokẽ otyro zoko poko roropa. ³⁰ Zary arÿtaryhtao, ikonopotary enetupuhnõko matose. ³¹ Moro saaro mã serohne oryhatopõpyrykõ eneryhtao oya xine. Ynara enetupuhnõko matose, okynã pyra mã Ritonõpo emero esëme exiko. Moro enetupuhnõko matose, tykase Jezu eya xine.

³² —Etatoko pahne, seromatokõ orihpyra ro exiketõ enahpyra ahtao ro emero exiko ynekarohpyryae ro mana. ³³ Kapu enahnõko mana nono roropa. Yrome jomiry enahpÿme mana, jümãme, tykase Jezu eya xine.

“Joepyry ropa eraximatoko,” katopõpyry poko Jezu a

³⁴ Mame etyhpymy ynara tykase Jezu,
 –Joeypyry ropa eraximatoko. Ōtuhtohkō poko onymotyēkara ehtoko. Ōkurukō enyry poko roropa emotyēkara ehtoko. Torētyke pyra ehtoko omōkomorykō poko. Joeypyry ropa eraximatoko osenuruhkara oehthokōme joeypyry ropahatao. ³⁵ Tuenikaroro awahatao xine osenuruhkāko matose joeypyry ropa eneryke oya xine. Onokyro tomōse ahtao tapuru aka, mokyro sā exiko matose. Epara matose exiko, emero nonopōkomo. ³⁶ Naeroro joeypyry ropa eraximatoko. Kokoro rokē oturutoko Ritonōpo maro, porempyryra oehthokōme serara tooehse ahtao. Mame ehxiropyra matose Kapu ae Ayhtohpyry ēpataka oytorykohtao, tykase Jezu eya xine.

³⁷ Morarame Ritonōpo maro oturutoh tao toto amorepary poko kohmāse Jezu. Moromeīpo ytose ynororo ypy pona, Oriwera pona. ³⁸ Mame ēmepymy oehse ropa ynororo Ritonōpo maro oturutoh taka, tuhkākō amorepase ropa.

22

Jezu zehno exiketō toemynyhmase toto

(Mat 26.1-5; Mak 14.1-2; Jo 11.45-53)

¹ Mame otuhtoh konōto ameke pyra toehse, epozakuroko Ritonōpo nenyokyhpyry ytotoöpopyry kuhtopo. Moro otuhtoh konōto esety Paxikoa. Esety akorō wyi porutapynypome kynexine. ² Morarame Jezu etapary tupise eya xine, Ritonōpo maro oturuketō tuisary tomo a, Moeze omihpyry warōkomo a roropa. Imoihmākō zuno toexirykōke onetapara toh kynexine.

Jezu ewokary se Juta ehtopōpyry

(Mat 26.14-16; Mak 14.10-11)

³ Mame joroko tamuru tomōse Juta kurohtaka. Juta esety akorō Ixikariote kynexine. Jezu poetory tō maro kynexine repe 12mākō maro. ⁴ Morarame toytose ynororo oturuse Ritonōpo maro oturuketō tuisary tomo a, Ritonōpo maro oturutoh erase tomo a roropa. Ynara tykase ynororo eya xine,

–Jezu apoiry se awahatao xine ekarōko ase oya xine, tykase ynororo eya xine. ⁵ Tākye toehse toto morara kary etaryke tyya xine.

–Ÿ, kure oepehmāko reh ynanahse, tykase toto.

⁶ –Kure, tykase Juta eya xine. Morarame toytose ropa ynororo. Jezu ewokary poko tātamorepase ynororo. Tokare pyra Jezu ekarory se kynexine zuaro pyra imoihmākō ehtohme repe.

Paxikoa Jezu otuhtopōpyry typoetory tō maro

(Mat 26.17-25; Mak 14.12-21; Jo 13.21-30)

⁷ Morarame Paxikoa tooehse ahtao juteu tō mā wyi porutapỹ rokē ohnōko mā toto. Kaneru mükuru roropa ōnōko mā toto, toipe. ⁸ Morara exiryke Paxikoa tōmehse ahtao, Peturu tō tonyohse Jezu a, João maro, pata pona toto ytotohme. Ynara tykase ynororo eya xine,

–Paxikoa otuhtoh tyritatoko, kuotuhtokōme, tykase ynororo eya xine.

⁹ –Otoko tyriko ynanah? tykase toto.

¹⁰ Ynara tykase Jezu eya xine,

–Etatoko pahne, pata pona oytorykohtao oseporỹko matose tuna puimane maro, orutua. Mokyro ekahmatoko tapyi taka. ¹¹ Mame ynara kahtoko tapyi esemy a, “Ynara āko yna amorepane oya, ‘Otoko Paxikoa otuhtoh esary nah yna otuhtohme, ypoetory tō maro?’ ” kahtoko eya. ¹² Mame osa konōto enepōko mā oya xine, tyarake, tytaōke, tōse apony, epehtopo, enara. Moroto kuotuhtokō tyritoko, tykase eya xine Jezu.

¹³ Mame toytose toto. Mame emero tonese eya xine Jezu omihpyryae ro. Mame otuhtoh tyrise eya xine rahkene.

Kuesēkō otuhtopōpyry poko

(Mat 26.26-30; Mak 14.22-26; 1 Kor 11.23-25)

¹⁴ Morarame tösē tahnose ahtao Jezu typorohse tapō pona typoetory tō maro, 12mākō maro. ¹⁵ Ynara tykase ynororo eya xine,

—Yronymyryme sero otuhtoh amaro xine jotukuru se exiase, epozakuroko Ritonōpo nenyokyhpyry ytotopōpyry poko oseahmatohme amaro xine, etuarimara ro jahtao.

¹⁶ Etatoko pahne, sero otuhtoh po otuhzomopyra ase sero po amaro xine. Yrome moe Ritonōpo esao, otuhnōko ropa ase emero esēme toehse Ritonōpo ahtao, tykase Jezu toto a.

¹⁷ Morarame kasana tapoise eya, uwa eukuru eny. Mame ynara tykase ynororo Ritonōpo a,

—Kure mase Ritonōpo, tykase. Mame typoetory tomo a ynara tykase ynororo,

—Sero, uwa eukuru. Ētoko, opune xine ro. ¹⁸ Etatoko pahne, taroino uwa eukuru onēzomopyra ase taro. Ritonōpo emero esēme toehse ahtao rokē ěnōko ropa ase, tykase.

¹⁹ Mame wyi tapoise eya. Ynara tykase,

—Kure mase Papa kapuaono, tykase. Mame wyi tytohtohkase eya, typoetory tomo a ekarotohme. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Sero upūme nase. Orihnōko ase oemetakākōme. Sero enapyryhtao oya xine osetupuhntoko jorikyry poko, tykase ynororo eya xine. ²⁰ Morararo otuhkehxpō kasana tokarose eya xine. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Sero uwa eukuru enyryhtao oya xine osetupuhnōko matose imeīpo umunuru kuātopōpyry poko ya. Taroino oorypyrykō korokākō Ritonōpo mana umunuru ke. Sero Ritonōpo omiry kasenato, tykase Jezu eya xine. ²¹ —Naeroro osenuhmatoko. Jewokane mose, ymaro otuhnōko nase. Jekarōko mana yzehno exiketomo a. ²² Kapu ae Ayhtohpyry ase. Orihnōko ase Ritonōpo omihpyryae ro. Yrome mose rokē myhe jewokahpō etuarimāko mana.

²³ Morara kary etaryke tyya xine tōturuse toto oseya rokene,

—Onokyh koh Kuesēkō ewokāko nae? tykase toto oseya rokene.

Tuisamehxo ehtoh poko sero

²⁴ Morarame oseosezuhnōko Jezu poetory tō kynexine imehxo toexirykō poko, tuisamehxo se toexirykōke. ²⁵ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Seropōkō tuisary tō tōmipona imehnō rīko mā toto. Morarame, “Kure matose, yna epeme matose,” kamexipory se mā toto, tōmipona xine aehtyamo a imoihmākomo a. ²⁶ Yrome amarokō mokaro sā pyra matose. Tuisame sehxo awahtao xine imehnō maro atakorōme sā ehtoko. Toto omipona roropa ehtoko. Toto esēme se awahtao xine akorehmatoko toto. ²⁷ Onoky tuisamehxo oya xine nae? Otuhkety? Tösē rine? Mokyro otuhkety tuisamehxo mana. Yrome ywy amaro xine jahtao tösē rine sā ase, ākorehmanekōme.

²⁸ —Morarame urumekara mexiatose jetuarimaryhtao. ²⁹ Naeroro Ritonōpo tuisame jyritypōpyry saaro tuisame oritorỹko roropa ase ymaro tuisame oehtohkōme. ³⁰ Morarame emero esēme toehse jahtao ymaro otuhnōko matose Ritonōpo esao. Mame ymaro tuisa apō pona porohnōko matose sero nonopōkō apiakatohme. Ritonōpo omipona pyra exiketomo a ynara āko matose, “Iiryryryme matose Ritonōpo a,” āko matose. Yrome aomipona exiketomo a, “Iiryryryme pyra matose Ritonōpo a,” āko matose. Morara āko roropa matose Izyraeu mūkuru tō pakomotyamo a.

Peturu maro Jezu oturutopōpyry poko sero

(Mat 26.31-35; Mak 14.27-31; Jo 13.36-38)

³¹ —Ximāo, tykase Jezu Ximāo Peturu a. —Etako pahne! Ynara tykase sā joroko tamuru opoko, “Ximāo kuhnōko ase iiryryryme aehtohme,” tykase sā repe, jurumekapory se toexiryke oya. “Īkuhko toto, ypoetory tō emero,” ase eya repe. ³² Yrome opoko oturuase Papa kapuaō maro jenetupuhkehpyra oehtohme. Mame ya tooehse ropa awahtao moxiā ākorō tō ijamihtanohko ropa, yronymyryme jenetupuhthohme eya xine, tykase Jezu eya.

³³ Ynara tykase Peturu eya,

—Yna esēme mase. Orumekara ase. Opyno exikehpyra roropa ase jūme. Āpuruhipyry taka aaroryhtao, amaro ytōko ase āpuruhipyry taka. Totapase awahtao eya xine jorikyry se ase amaro, tykase Peturu Jezu a, repe.

³⁴—Etako pahne Peturu, kuratiri etararo ahtao seroae, “Jezu waro pyra ase! Jezu waro pyra ase!” āko mase oseruao, tykase Jezu eya.

Pakara arory poko, tineru eny, tapema, enara

³⁵ Mame ynara tykase Jezu 12mākomo a,

—Osemazuhme oenyokyrykohtao ya tineru anaropyra mexiatose. Saku te, sātaja roropa anaropyra mexiatose. Oty se ro mexiatose etuarimara oehtohkōme?

—Arypyra, tykase toto.

³⁶—Yrome seromaroro etatoko pahne, tykase Jezu eya xine. —Tineru ē nae awahtao xine, saku roropa, arotatoko amaro xine. Tapema nae ahtao arotatoko. Arypyra ahtao, oupōkō ekamotoko tapema epekahtohme, tykase Jezu eya xine. ³⁷—Etatoko pahne, ynara katopōpyry zae mana. Ypoko ynara tymerose Ritonōpo omiryne pake, “Popỹ sã mokyro rīko pohnō mana,” me tymerose. Morara katopōpyry anamonohpyra mana, tykase Jezu eya xine.

³⁸ Ynara tykase Jezu a ipoetory tomo,

—Eneko ke. Seny, asakoro tapema, tykase toto.

—Epo mana, tykase rokē Jezu eya xine.

Jezu oturutopōpyry Tummy maro

(Mat 26.36-46; Mak 14.32-42)

³⁹ Morotoino pata poe toytose ynororo ypy pona, Oriwera pona. Toipe Jezu ypy Oriwera pona ytosenē oturuse Tummy maro. Mame imaro toytose ipoetory tomo.

⁴⁰ Morarame morotona toeporehkase tahtao xine ynara tykase Jezu typoetory tomo a, —Oturutoko Ritonōpo a oorypyrykō poko oripopyra xine joroko tamuru ehtohme, tykase.

⁴¹ Morotoino toytose ynororo myahme sã pitiko toiroro toehtohme. Tosekumuru po typorohse tōturutohme Tummy a. ⁴² Ynara tykase ynororo,

—Papa kapuaono, ypynanopyry waro mase, orihpyra jehtohme. Jorikyry se pyra ase. Zuaro mase. Yrome ōmipona se rokē ase. Naeroro jorikyry se awahtao, oty kara ase, tykase Jezu Tummy a. ⁴³ Mame Ritonōpo nenyokyhpyry kapu ae tyhtose Jezu jamihtanohtohme. ⁴⁴ Morarame samū tykase Jezu tukurohtao. Yronymyrymehxo tōturuse Ritonōpo a ynororo. Munume tonākutase ynororo toemynyhmaryke. Pitah tykase enākuru nono pona.

⁴⁵ Mame tōturukehxīpo, towōse ropa ynororo xikihme. Typoetory tomo a toytose ynororo. Nyhnōko toh kynexine toemynyhmarykōke. ⁴⁶ Ynara tykase ynororo eya xine,

—Oty katohme nyhnōko matou? Apakatoko ropa sahxo ty! Oturutoko roropa Ritonōpo a, oorypyrykō poko pyra oehtohkōme, tykase Jezu eya xine.

Sē nase Jezu apoitopōpyry poko

(Mat 26.47-56; Mak 14.43-50; Jo 18.3-11)

⁴⁷ Morarame autururuhtao ro, tuhkākō tooehse morotona. Juta tooehse esemazupurukōme Jezu enepotohme eya xine. 12mākō maronōpo Juta kynexine. Mame Jezu a toytose ynororo eahmase repe. ⁴⁸ Yrome ynara tykase Jezu eya,

—Juta, Ritonōpo nymenekahpyryme ase. Oty katoh jeahmāko mah jewokatohme rokene? Yzehnotokomo a jenepotohme rokē mase, tykase. Onezuhpyra Juta toehse.

⁴⁹ Morarame tosēkō apoiry waro toehse tahtao xine ynara tykase Jezu a ipoetory tomo, —Moxiã akohnōko ynanah? tykase toto. ⁵⁰ Mame tytapemā ke imepỹ takohse Jezu poetory a, toiro. Ritonōpo maro oturuketō tuisary namoto typanasahkase eya.

⁵¹ —Epo hnae, tykase Jezu eya xine. Mame ipanary tapose eya. Kure totyhse ropa axiny.

⁵² Mame ynara tykase Jezu Juta marōkomo a, Ritonōpo maro oturuketō tuisary tomo a, Ritonōpo maro oturutoh erase tō maro, tamuximākō maro roropa,

—Oty kase moehtou? Japoiry se mexitou omato apoiry samo? Tytapemake matose, tykaparuke roropa. ⁵³ Kokoro rokē amaro xine exiase Ritonōpo maro oturutoh tao. Moro tao jahtao japoipyra mexiatose. Sero kohmamyryae rokē japoiko matose tykohmāse exiryke. Iirypyrymākō esē oesēkōme mana, joroko tamuru. Oesēkōme aexiryke aomipona matose, tykase Jezu eya xine.

*“Jezu waro pyra ase,” katopōpyry Peturu a
(Mat 26.57-58,69-75; Mak 14.53-54,66-72; Jo 18.12-18,25-27)*

⁵⁴ Mame Jezu tapoise eya xine rahkene. Tarose roropa eya xine Ritonōpo maro oturuketō tuisary tapyī taka. Ameke rokē Peturu a tokahmase toto. ⁵⁵ Mame apoto tukase kynexine tapyi myhto, apuruhpyry rānao. Moro apoto zomye kohrame toehse toto. Peturu roropa toto maro kohrame toehse. ⁵⁶ Mame apoto pūto Peturu tonese nohpo a. Ynara tykase ynororo,

—Mose roropa Jezu maro nexiase, tykase.

⁵⁷ —Atahmākara exiko. Mokyro waro pyra ase, tykase Peturu eya.

⁵⁸ Moromeīpo orutua a tonese Peturu.

—Omoromase Jezu poetoryme roropa, tykase ynororo eya.

—Arypyra, ywy kara. Ipoetoryme pyra ase, tykase Peturu.

⁵⁹ Morarame okynā pitiko ahtao imepỹ roropa orēpyra tōturuse Peturu maro.

—Ajohpe pyra. Jezu maronōpome mase, Karireapōme oexiryke, tykase.

⁶⁰ Yrome ynara tykase Peturu,

—Otara āko mahno? Zuaro pyra reh ahse, tykase Peturu eya.

Mame autururuhtao ro kuratiri totase eya. ⁶¹ Mame toeramase Jezu. Tỹkakoxi tōsenuhmase. Peturu tonese eya. Mame tosē omihpyry poko wenikehpyra toehse Peturu, “Kuratiri etara ro ahtao seroae, ‘Mose waro pyra ase. Mose waro pyra ase,’ āko mase oseruao,” katopōpyry poko wenikehpyra toehse. ⁶² Mame moro tae tutūtase ropa Peturu. Itamura tyhxitapāse ynororo tōmihpyry poko, “Jezu waro pyra ase. Epeme pyra ase,” katopōpyry poko tyya. Mame tyxitase ynororo yronymyryme.

*Jezu pipohpōpyry apoihpōkomo a
(Mat 26.59-66; Mak 14.65)*

⁶³ Mame Jezu tounohse apoihpōkomo a. Typipohse roropa eya xine. ⁶⁴ Mame kamisa ke tōpuruse eya xine. Typipohse roropa eya xine.

—Onoky opipohnōko nae? Kaxiko, tykase toto, atahmākāko. ⁶⁵ Xihpyryme aomirykō toehse. Iirypyryme tōturuse toto eya.

*Jezu ehtopōpyry juteu tamuxiry tō ēpataka
(Mat 26.59-66; Mak 14.55-64; Jo 18.19-24)*

⁶⁶ Mame tōmehse ahtao, juteu tō tamuxiry tō tōximōse, Ritonōpo maro oturuketō tuisary tō maro, Moeze omihpyry poko amorepatōkō maro. Mame Jezu tarose oximōtoh taka. ⁶⁷ Ynara tykase toto,

—Kaxiko yna a. Ritonōpo nymenekahpyryme mahno? tykase toto.

Yrome ynara tykase Jezu eya xine,

—“Y ynoro ase,” karyhtao ya, “Ajohpe mase,” āko rokē matose ya. ⁶⁸ Mame oya xine joturuporyhtao, jezuhpyra roropa mehtory. ⁶⁹ Yrome taroino Kapu ae Ayhtohpyry porohnōko mana Ritonōpo apotunuru wino. Emero motye jamihme Ritonōpo omiry mana. Jomiry roropa isaaro jamihme mana, tykase Jezu eya xine.

⁷⁰ —Morara ahtao Ritonōpo mūkurume mahno? tykase toto, tōturupose.

—Zae matose jenetupuhnōko. Ywy ase, tykase Jezu.

⁷¹ —Epo hnae! tykase toto. —Imepỹ ihxirone se pyra sytatose. Kyya xine ro aomiry totase. Morara nykā ynororo kynetarykōme, tykase toto.

23

*Jezu arotopõpyry Pirato a**(Mat 27.1-2,11-14; Mak 15.1-5; Jo 18.28-38)*

¹ Morarame oximõmäkõ towõse ropa. Jezu tarose eya xine Pirato a ekarotohme.

² Mame Jezu tyhxirose eya xine. Ynara tykase toto,

—Mose yna ekyry enekunohnõko mana. Azahkuru toto amorepãko mana. Ynara nase, “Tineru onekaropyra ehtoko sero pata tamuru esemy a, Seza a,” nase mosero, tykase toto ajohpe rokene. “Ritonõpo nymenekahpyryme ase, oesëkõme ase,” nase roropa ynororo, tykase toto Pirato a. ³ Mame ynara tykase Pirato Jezu a,

—Juteu tõ tuisary mahno? tykase.

—ÿ, ywy ase, tykase Jezu.

⁴ Morarame ynara tykase Pirato Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tomo a, tuhkãkomo a roropa,

—Mose hxirory se pyra ase azahkuru pyra exiryke ya, tykase.

⁵ Yrome orëpyrahxo ynara tykase toto eya,

—Azahkuru opoetory tõ amorepãko mã mosero, tykase toto ajohpe rokene. —Karirea po imoihmãkõ tamorepapatose eya, kutuisarykõ omipona pyra toto ehtohme, Seza omipona pyra toto ehtohme. Seromaroro tarona tooehse rahkene. Azahkuru ro toto amorepase tooehse ynororo tarona.

Jezu arotopõpyry Erote ëpataka

⁶ Morara kary etaryke tyya ynara tykase Pirato,

—Karireapoh mosehro? tykase, tokaropose eya xine.

⁷ Mame Erote nonorypõ Jezu exiry waro toehse Pirato ahtao Jezu tonyohse eya Erote a, Jerusarë pona Erote tooehse exiryke. ⁸ Mame Jezu tarose eya xine Erote a. Mame Jezu eneryke tyya täkye toehse Erote. Moinoro Jezu enery se kynexine, ipoko totase exiryke. Ijamitunuru enery se ynororo. Kurãkara kurãkary ropa enery se ynororo repe.

⁹ Tuhke tõtutupose ynororo Jezu a repe. Yrome onezuhpyra tokurehse ynororo. ¹⁰ Mame Jezu tyhxirose Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tomo a, Moeze omihpyry warõkomo a roropa. ¹¹ Mame Jezu tounohse Erote tomo a, soutatu tõ maro. Tãtahmãkase ipoko roropa toto. Mame tuisa konõto zupõ ke sã tupohtose eya xine. Mame Jezu taropose ropa eya xine Pirato a ropa. ¹² Moro ëmepyræ ro osepeme toehse Pirato Erote maro. Osemazuhme aporo, oxiehno toh kynexine.

¹³ Morarame Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tõ tykohmapose Pirato a, juteu tõ tuisary tõ roropa, oximõme oturutohme. ¹⁴ Ynara tykase ynororo eya xine,

—Mose menehtou ya. Imoihmãkõ enekunohnõko mana, mykatou ya. Morohne poko ekaropõ eya onetarykõme. Iirypyryme pyra mana ya. Ipoko õturutopõpyrykõ poko pyra nexiase. ¹⁵ Erote roropa onyhxiropyra kynako. Morara exiryke xiaro ropa tonehpose ropa ynororo. Azahkuru pyra exiryke anaorihmapopyra ase ipunaka. Ya aorihmapory zae pyra mana. ¹⁶ Morara exiryke ipipohpõko rokë ase aporo. Mame aropõko ropa ase tosaka aytotohme, tykase Pirato repe.

¹⁷⁻¹⁸ Yrome imoihmãkõ tykohtase opore. Ynara tykase toto,

—Arypyra! Etapapoko! Parapa rokë itütanohpoko ropa, tykase toto. (Toipe kynexine kowenu omi poe otuhtoh konõto ahtao rokë toirõ äpuruhyrytaõ tütanohpõse rokë Pirato, tosaka aytotohme ropa.)

¹⁹ Parapa tapuruse kynexine oxiehno imehnõ riryke eya, kowenu esemy myakãmary se exiryke. Imehnõ totapase roropa eya.

²⁰ Mame Jezu myhpokary se toehse Pirato repe. Naeroro tõtupose imoihmãkomo a.

²¹ Yrome orëpyra tozuhse toto a. Ynara tykase toto,

—Wewe pokona rokē exixihmapoko! Wewe pokona exixihmapoko! tykase toto opore tōmitase toto.

²²—Oty katohme morara āko matou? Otara tykase ynororo oya xine? Iirypyryme pyra nase ya, totapasēme pyra. Ipipohkehxiōpō soutatu tomo a aropōko ropa ase aytotohme ropa esaka, tykase Pirato. Moro saaro tōturuse ropa ynororo oseruao.

²³Yrome opore tōmitase toto imoihmākomo. Ynara tykase toto,

—Wewe pokona exixihmapoko, tykase rokē toto. Morara exiryke orēpyra imoihmākō omiry exiryke,

—Amarokohko, tykase Pirato, otuhparo toto exiryke. ²⁴—Amarokō omi poe mose exixihmapōko ase, tykase Pirato imoihmākomo a. ²⁵Mame mokyro ipenehpyrykō tutūtanohpose ropa eya. Mokyro imoihmākō oxietū anŷpohpō kynexine kowenu tuisary myakāmatoh poko. Ahno etapahpō roropa kynexine ynororo. Imoihmākō omi poe mokyro tutūtanohpose āpuruhpyry tae tosaka aytotohme ropa. Jezu rokē tokarose eya soutatu tomo a exixihmapotohme eya xine.

*Jezu exixihmatopōpyry wewe pokona
(Mat 27.32-44; Mak 15.21-32; Jo 19.17-27)*

²⁶Morotoino Jezu tarose eya xine. Mame toytorykohtao tōseporyse toto imepŷ maro. Esety Ximāo kynexine. Xirenepō mokyro kynexine. Ytōko kynexine pata pona repe tupito poe. Mame mokyro tapoise toto a. Wewe taropose eya xine, Jezu exixihmatopo. Mame tarose eya Jezu mykapo.

²⁷Mame tuhke toh kynexine Jezu ekahmāko. Nohpo tō roropa kynexine xitāko, Jezu hnamōko toytorykohtao. ²⁸Mame Jezu toeramase tōturutohme eya xine. Nuh tykase ynororo. Ynara tykase eya xine,

—Xihxi tomo, Jerusarēpōkomo, opoko xine rokē oxitatoko. Ypoko xitara ehtoko. Opoenōkō poko roropa oxitatoko. Oty katohme? Arypyra. ²⁹Etatoko pahne! Moromeīpo etuarimāko matose. Ynara āko matose, “Ohkato nohpo tomo emūkuapitopyra ahtao, poetoēme exipitopyra ahtao roropa. Ohkato mā tusuhsuke exipitopyra exiketō roropa,” āko matose. Oty katohme? Arypyra. Tupime opoenōkō etuarimary eneryke oya xine. ³⁰Morara ahtao tuhkākō toorikyry se exīko mā toto toetuarimarykōke. Ynara āko mā toto ypy tomo a, “Yna pona epukatoko yna etapatohme. Yna zonētoko yna enahkatohme,” āko mā toto ypy tomo a repe. ³¹Morara āko mā toto seromaroro, tupito zatyry samo akohsenā wewe zatyry samo. Orihkone wewe ahtao ro zahpyrahme sā tupito mana. Imeīpo, wewe toorihse ahtao itamurumehxo zahnōko mana. Moro sā mā tarōkō exīko imeīpo, tykase Jezu xitaketomo a.

³²Mame kowenu omipona pyra aehtyā tarose eya xine, asakoro, Jezu maro exixihmatohme. ³³Mame ypy pona toeporehkase toto ahtao, Jezu toxixihmase eya xine wewe risē pokona. Moro ypy esety Opuhpōpo kynexine. Mokaro roropa toxixihmapose eya xine omato komo kowenu omipona pyra aehtyamo. Toiro Jezu apotunuru wino kynexine, toiro ipoozery wino roropa kynexine.

³⁴Mame ynara tykase Jezu Ritonōpo a toxixihmaponanō poko,

—Papa, moxiā onuānohpyra exiko yryhmatopōpyry epehpyryme. Tuaro pyra rokē mā toto tynyryrykō poko, tykase ynororo.

Mame Jezu zuponŷpyry tapoise eya xine tupōkōme. Topu pisarara tomase eya xine upo apoitohme tyya xine. ³⁵Mame tuhkākō totypohse tōsenuhmatohkōme. Mame Jezu tounohse eya xine, juteu tō tuisary tomo a. Ynara tykase toto,

—Imehnō typynanohse eya. Seromaroro osepynanohnōko roropa mana Kyrixtume tahtao, Ritonōpo nymenekahpyryme tahtao, tykase toto tounohse eya xine.

³⁶Mame soutatu tomo a roropa tounohse. Toytose toto eya kaxiri panō ke aohpatohme, jehnahpyry ke. ³⁷Ynara tykase toto eya,

—Juteu tuisaryme awahtao, osepynanohko, tykase soutatu tō Jezu a.

³⁸ Mame ynara tymerose pape kynexine, “Mose, juteu tō tuisary.” Enara tymerose kynexine kyreku omiryae te, ratī omiryae roropa, epereu omiryae, enara. Mame tyrise Jezu epozakoxi emero neneryme.

³⁹ Mame toiro omato a exixihmahpyry a roropa Jezu tounohse. Ynara tykase ynororo Jezu a,

—Ritonōpo nymenekahpyryme awahtao osepynanohko. Oyhtoko ropa moro poe, yna roropa touko ropa, tykase ynororo eya.

⁴⁰ Yrome morara kary etaryke tyya ynara tykase imepyny exixihmahtozōpyry,
—Ritonōpo zuno pyra hma? Oxisā kymoro toxixihmapose mose maro. ⁴¹ Zae tuānohse sytase kyyrypyry epehpyryme. Yrome mose tyyrypyhpyke pyra mana, tykase eya.

⁴² Mame Jezu a ynara tykase ynororo,

—Ypoko wenikehpyra exiko Jezu, tuisame toehse awahtao, tykase ynororo eya.

⁴³ Ynara tykase Jezu eya,

—Etako pahne, seroae ro ymaro exīko mase pata kurā po, tykase Jezu eya.

Sē nase Jezu orihtopōpyry poko

(*Mat 27.45-56; Mak 15.33-41; Jo 19.28-30*)

⁴⁴ Mame kynyarumane tāxiahtao okynahxo. Xixi tywykahme ahtao tōmehse ropa.

⁴⁵ Mame Ritonōpo esary apuru toexihkase, Ritonōpo maro oturutoh tao. Kamisa risē toexihkase irānakuroko. ⁴⁶ Mame opore Jezu tōturuse Ritonōpo a. Ynara tykase ynororo,

—Papa, kueneko. Orihnōko ase ōmi poe. Oya juzenu ekarōko ase, tykase ynororo.

Morara kaxīpo sa rokē toorihse ynororo. ⁴⁷ Mame Jezu orihtopōpyry eneryke tyya soutatu tō esē ynara tykase,

—To! Kure mase Ritonōpo. Imehnō motye kuhse mase, tykase. —Mose kure nexiase ipunaka. Tyyrypyhpyke pyra nexiase, tykase ynororo.

⁴⁸ Morarame Jezu orihxīpo, exixihmary enehpōkō toytose ropa tosaka xine. Toepurotōtōmase toto toytorykō ropahntao, samū karyke tukurohtao xine. ⁴⁹ Mame imaronōpo tō ameke rokē osenuhmāko toh kynexine. Nohpo tō roropa, Karirea poe Jezu ekahmahpōkomo, amekeino rokē osenuhmāko roropa toh kynexine.

Jezu zonētopōpyry sero

(*Mat 27.57-61; Mak 15.42-47; Jo 19.38-42*)

⁵⁰⁻⁵¹ Morarame Joze toytose Pirato a. Arimateapō Joze kynexine juteu patarypono. Orutua kurā kynexine, zae exikety roropa. Tuisame Ritonōpo ehtoh eraximāko kynexine. Juteu tō tuisaryme ynororo kynexine. Tuisamākō maro toerohse roropa ynororo kynexine. Yrome toto maro atae pyra kynexine. Imehnō emero Jezu exixihmapory se kynexine. Yrome Jezu exixihmapory se pyra kynexine ynororo. ⁵² Mame toytose ynororo Pirato a Jezu ekepyry ekaropose.

—Jezu ekepyry ouxi wewe poe, tykase ynororo eya.

—Ŷ, touta ropa, tykase eya Pirato. Mame toytose ynororo rahkene touse ropa.

⁵³ Mame typorohkase eya. Mame kamisa ke tyōtose. Topu oramāka Jezu ekepyry tōmase eya. Moro aka imepỹ ekepyry zonēpitopyra kynexine. ⁵⁴ Sextafeirae morara toehse. Kohmāsasaka kynexine. 6 orame toehse ahtao oserematohpo toehse kynexine juteu tomo a.

⁵⁵ Mame nohpo tō Jezu maro aehtyā Karirea poe Joze maro toytose zonētoh enese. Jezu ekepyry tonese roropa eya xine moro ao. ⁵⁶ Mame toytose ropa toto tapyi taka ropa ixtaratu tōkehko zoximase Jezu ekepyry pona tyritohme imeīpo.

Mame tōseremase toto oserematohae Moeze omihpyryme ro.

24

Jezu ēsemātopōpyry ropa poko

(*Mat 28.1-10; Mak 16.1-8; Jo 20.1-10*)

¹ Morarame nomīkome tōmehse ahtao pakeimo nohpo tō toytose ropa zonētopōpyry pona. Tynyrihpyrykō typoxinē tarose eya xine Jezu ekepyry popatohme tyya xine.

Mame toeporehkase toto Jezu zonētopōpyry pona. ² Mame zonētopōpyry apuru topu tysyryhmase tonese eya xine. ³ Naeroro tomōse toto. Yrome tosēkō Jezu ekepyry onenepyra tokurehse toto.

⁴ —Otarah koh nexiase? tykase toto oseya rokene. Mame tuaro pyra toto ahtao ro, mōtoino rokē asakoro orutua kō tōsenepose eya xine. Zupōkō karimutume kynexine. Saereh āko sã kynexine. ⁵ Tōserehse toto mokaro eneryke tyya xine. Tupueh tykase toto nono pokoxi. Mame ynara tykase mokaro eya xine,

—Oty katoh aēsemamyhpyry ropa zupīko matohu zonētopōpyry ao? tykase toto. ⁶ —Taro pyra mana. Tōsemāse ropa mana. Aomihpyry poko wenikehpyra ehtoko. Karirea poro tahtao ynara nase ynororo onetarykōme, ⁷ “Ritonōpo poe Kapu ae Ayhtohpyry ekarōko mā toto iirypyrymākomo a. Wewe pokona exixihmāko mā toto. Morarame ēsemānōko ropa mana oseruao tōmehse ahtao,” nase ynororo oya xine, tykase toto eya xine.

⁸ Mame moro poko tuaroh tykase toto Jezu omihpyry poko. ⁹ Zonētopōpyry poe toytose ropa toto. Emero tynenehpyrykō poko tokarose eya xine 11mākomo a, imarōkomo a roropa. ¹⁰ Maria Matarena a turuse toto emero, Joana a roropa, Maria a roropa Tiaku eny a. Imehnō nohpo tomo a roropa Jezu poetory tō turuse tynenehpyrykō poko. ¹¹ Yrome,

—Ajohpe matose, tykase rokē toto, zae aomirykō ehtoh onenetupuhpyra toexirykōke. ¹² Mame Peturu towōse. Tururume toytose ynororo zonētopōpyry pona. Toeporehkase tahtao tupueh tykase zaka tōsenuhmatohme. Kamisāpo karimutumā rokē tonese eya, Jezu pyra. Morotoino toytose ropa tosaka. Tynenehpyry poko toemynyhmase ynororo yronymyryme.

—O tara toehse Jezu ekepyry nae? tykase ynororo tyya rokene.

Sē nase Emausopōkō poko

(Mak 16.12-13)

¹³ Mame moro ēmepyrayae ro Jezu poetory asakoro ytōko kynexine Emauso pata esemary ae. Emauso Jerusarē poe moe exiry 10 kirometurume kynexine. ¹⁴ Oturūko toh kynexine tynenehpyrykō poko, tynetahpyrykō poko roropa. ¹⁵ Mame autururukohtao ro Jezu toytose eya xine toto maro toytotohme. ¹⁶ Enēko ro toh kynexine repe, ahnome rokē ekarōko toh kynexine, imehnōme rokene. ¹⁷ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Oty poko oturūko matou? Oseosezuhnōko oytorykōme? tykase ynororo eya xine. Emytykō akye pyra kynexine.

Mame totypohse toto, toemynyhmarykōke. ¹⁸ Mame Kereopa a Jezu tozuhse. Ynara tykase ynororo,

—Ko! Jerusarēpōkō emero zuaro senohne ehtopōpyry poko. Otarāme omoro rokē mase zuaro pyra Jerusarēpōkō nyrihpyry poko, tykase ynororo Jezu a.

¹⁹ —O tara? tykase ynororo. Mame ynara tykase toto eya,

—Jezu Nazarepō poko oturūko ynanase. Ritonōpo poe urutōme nexiase. Orēpyra aomiry nexiase Ritonōpo a, ahno a, enara. Orēpyra inyrytyā roropa nexiase. ²⁰ Yrome Ritonōpo maro oturuketō tuisary tomo a taorihmapose. Yna tuisary tomo a roropa wewe pokona toxixihmapose ynororo. Toorihse. ²¹ Izyraeu esēme ynanekaroase repe. Yrome mokyro orihtopōpyry poe oseruao tōmehse. ²² Mame yna marōkō nohpo tō yna erehno tōmirykō ke. Toytose toto pakeimo zonētopōpyry pona. ²³ Yrome ekepyry onenepyra tokurehse toto. Mame tooehse ropa tahtao xine, “Ritonōpo nenyoyhtyā ynaneneno,” nykā toto. “Tōsemāse ropa mana, nykā toto Ritonōpo nenyoyhtyā yna a,” nykā nohpo tō yna a. ²⁴ Mame yna marōkō toytose zonētopōpyry pona. Nohpo omihpyryae ro emero tonese eya xine. Yrome ekepyry onenepyra tokurehse toto, tykase toto.

²⁵ Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Tuarō pyra ro rukukuh matohu ipunaka. Oupuhpyrykō tūpore mana. Okynā urutōkō omihpyry zae ehtoh onenetupuhpyra matohu. ²⁶ Zae nexiase Ritonōpo a tynymenekahpyry etuarimary aporo aorikyry roropa. Zae roropa aunukuru mana kapu aka emero esēme ehtohme Ritonōpo maro, tykase Jezu eya xine. ²⁷ Mame

Moeze omihpyry poko, urutōkō omihpyry poko roropa tamorepase toto eya. Typoko tamorepase toto eya Ritonōpo nymeropohpyry poe.

²⁸ Mame eporehkasasaka tahtao xine Emauso pona, ynara tykase Jezu eya xine,

—Ÿ ytōko ase myahxo, tykase. ²⁹ Yrome anaropopyra toehse toto,

—Yna maro exiko. Kohmanōko nase. Ytoto pyra nexino, tykase toto otuhparo eya. Naeroro itapyīkō taka toytose Jezu imaro xine. ³⁰ Morarame typorohse toto ahtao otuhtoh pona, wyi tapoise Jezu a. Mame,

—Kure mase Papa, kaxīpo tyya wyi tytohkase eya ekarotohme eya xine. ³¹ Mame morara kary etaryke tyya xine tonetupuhse ynororo eya xine.

—Tee! Jezu hmosero, tykase toh rahkene. Mame Jezu tōtuenikase ropa mokaro maro toehxīpo. Esahpyry pona rokē tōsenuhmase toto. ³² Mame ynara tykase toto oseya rokene,

—To! Kure rukuh kynako. Sekese sexi ropa aomiry etaryke kyaa. Osemae kuamorepa roropa kuoepyryhtao, Ritonōpo omiry poko, tykase toto.

³³ Mame yroromero axī towōse ropa toto. Mororomero toeramase ropa toto Jerusarē pona. Toeporehkase toto. Moroto 11mākō tonese eya xine imehnō maro. ³⁴ Oturūko toh kynexine,

—Kuesēkō mā tōsemāse ropa rahkene. Tōsenepose Ximāo a, tykase toto asakorōkomo a.

³⁵ Morara kary etaryke tyya xine, tynenehpyrykō tokarose roropa eya xine, tynetahpyrykō roropa, Emauso esemary ae toytotopōpyrykō poko. Mame ynara tykase toto eya xine,

—Jezu waro ynanexi ropa. Wyi apiakaryhtao ynanenetupuhno, tykase toto.

11mākomo a Jezu osenepotopōpyry poko sero

(Mat 28.16-20; Mak 16.14-18; Jo 20.19-23; At 1.6-8)

³⁶ Mame moro poko autururukohtao ro mōtoino rokē tōsenepose esēkomo, Jezu, oximōmākō rānaka.

—Enaromyra ehtoko, tykase ynororo eya xine.

³⁷ Yrome tonaroxitapāse toto. Akuaryhpome tokarose eya xine. ³⁸ Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Oty katohme oserehnōko matou? Oty katoh, “Nary rokene,” āko matou okurohtao xine? Jēsemātopōpyry ropa poko onenetupuhpyra ro matou? ³⁹ Enetoko ke jemary, upupuru roropa. Juotopōpyry eutahpyry seny. Ywy roro ase. Jemary apoitoko juaro oehtohkōme. Akuaryhpo tupūke pyra mana, tyehpyke pyra roropa. Yrome jenēko matose. Tupūke ase, tyehpyke roropa ase, enara, tykase ynororo eya xine.

⁴⁰ Mame morara kaxīpo tomary tonepose eya xine, tupupuru roropa. ⁴¹ Yrome onenetupuhpyra ro toto, tātākyemarykōke itamurume, tōsenuruhkarykōke roropa.

—To! tykase rokē toto. Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Tohke matou? tykase. ⁴² Mame kana ahnohpyry tokarose eya, ano roropa. ⁴³ Moro tapoise Jezu a. Tōse eya toto neneryme.

⁴⁴ Mame ynara tykase Jezu eya xine,

—Senohne poko kuuruatose amaro xine ro jahtao. Ypoko Moeze nymerohpyryae ro emero toehse, Ritonōpo poe urutōkō omihpyryae roropa, Tawi eremiatopōpyryae ro roropa, tykase.

⁴⁵ Mame tutuarōtanohpose toto, Ritonōpo nymeropohpyry enetupuhtohme eya xine. Ynara tykase ynororo eya xine,

⁴⁶ —Ynara tymerose Ritonōpo omiryne, “Ynymenekahpyry ypoe ro etuarimāko mana. Orihnōko mana. Mame ēsemānōko ropa mana oseruao tōmehse ahtao.” ⁴⁷ Aomi poe ro, “Ipoetory tō ytōko imehnō amorepase omi kurā poko emero pata tō punero. ‘Oorypyrykō irumekatoko, eya ikorokatohme,’ āko mā toto. Osemazuhme aporo Jerusarē pó amorepapatōko mā toto.” Morara tymerose Ritonōpo omiryne. ⁴⁸ Morohne tonese oya xine exiryke, imehnō tuarōtanohneme matose ypoko. ⁴⁹ “Orēpyra oritorỹko ase, kurā Zuzenu poe,” tykase Papa oya xine pake. Naeroro kurā Zuzenu enyohnōko ase oya

xine. Yrome taro ehtoko aporo pata po. Papa jamitunuru eraximatoko aporo, tykase Jezu eya xine. (Tyjamihtase awahtao xine imehnõ tuarõtanohnõko matose ypoko.)

Sẽ nase Jezu onuhtopõpyry ropa poko kapu aka

(*Mak 16.19-20; At 1.9-11*)

⁵⁰ Morotoino tarose toto Jezu a pata poe Petania myhtokoxi. Mame toto poko tõturuse ynororo Tummy a,

—Papa, kure rokẽ moxiã tyriko, tykase. ⁵¹ Tõtururuhtao ro tõnuhse toto maroino. Kapu aka toytose. ⁵² Mame ynara tykase toto,

—Kure mase Jezu, Ritonõpo nymenekahpyry mase, tykase toto. Mame toytose ropa toto Jerusarẽ pona. Tãtãkyemase toto. ⁵³ Mame kokoro rokẽ kohmãse toto Ritonõpo maro oturutoh tao.

—Kure mase, Ritonõpo, kakehpyra toh kynexine. Enara.

João Nymeroypyry sero Jezu poko

Sero pape tymerose João a. Jezu poetoryme kynexine ynororo. Apitoryme kana anñneme kynexine. Mame Jezu marõme toehse ynororo. Imehnõ motye ipyno Jezu toehse roropa.

Tynymeroypyryae Jezu ytoytopõpyry poko ekarõko mana sero nono po. Aomihpyry poko ekarõko mana, inyrihpyry poko roropa.

Tynymeroypyryae kuamorepatorỹko mana Jezu enetupuhtohme kyaa xine kuesẽkõme. Oty katohme? Ritonõpo mükuru nymyryme exiryke. Ipoë rokẽ isene exiko sytatose jũme Ritonõpo maro, ãko mana.

¹ Nono onyripitopyra ro Ritonõpo ahtao Jezu Kyrixtu naero ehse. Kuamorepanekõme ynororo Ritonõpo poko. Ritonõpo maro ynororo ehse, Ritonõpomero toexiryke. ² Pakero Ritonõpo maro ehse Kuamorepanekõ Ritonõpo poko. ³ Eya tyripose Ritonõpo a emero porehme. Imepỹ nyrihpyry pyra. Emero porehme inyrytã rokene. ⁴ Typoero isene toehse. Morara exiryke tarona tooehse saerehkaneme samo. Saerehkane saereh ãko. Moro sã tooehse ynororo seropõkõ amorepase Ritonõpo omiry poko, tuaro kuehtohkõme. ⁵ Tuhke ajoajohpãkõ kynexine. Yrome Jezu mynyhpãkaposaromepyra toh kynexine. Ritonõpo omiry poko imehnõ anamorepakehpyra kynexine ynororo.

⁶ Mame Ritonõpo nenyokypyryme mokyro, esety João. ⁷ Kuuruse xine tooehse ynororo saerehkane sã exikety poko. Kuuruse xine tooehse aomiry etatohme kyaa xine, Jezu enetupuhtohme roropa kyaa xine. ⁸ Mokyro nymyry saerehkaneme pyra kynexine repe. Yrome saerehkane poko urutõme ehtohme tymenekase ynororo Ritonõpo a. ⁹ Saerehkane sã mã mokyro, nono pona ayhtohpyry. Kuamorepatorỹko mã emero, Ritonõpo omiry poko.

¹⁰ Ritonõpo poko amorepatõme nymyry mã mokyro nono pona tooehse. Sero nono tyripose eya Ritonõpo a. Yrome seropõkõ tyrihpõkõ onenetupuhpyra toto. ¹¹ Tosaka tooehse ynororo repe, yrome jekyry tã ise pyra. ¹² Yrome toitoine ise toehse toto. Tonetupuhse eya xine. Morara exiryke mokaro tyrise typoenõme Ritonõpo a tonetupuhse eya xine exiryke. ¹³ Moro enetuputyryke kyaa xine Ritonõpo poenõme enurũko sã sytatose, kysekõ ae kuenurutopõpyrykõ pokoino pyra, imehnõ pokoino pyra roropa. Ritonõpo poë rokẽ enurũko sã sytatose, typoenõme kyrirykõ se toexiryke.

¹⁴ Mame mokyro, Ritonõpo poko amorepatõ ahnõme tonuruse. Yna maro ehse ynororo. Kure nymyry aexiry tonese yna a. Iiryppyrymãkõ pyno aexiry tonese yna a. Zae aexiry roropa tonese yna a. Kure rokẽ Tumükuru tyrise Ritonõpo a imehxo aehtohme, Tumükuru nymyryme exiryke.

¹⁵ Ipoko imehnõ turuse João a. Ynara tykase ynororo imoihmãkõ netaryme, —Mose poko kuuruatosene. Ynara asene oya xine, “Imepỹ oehnõko mana okomino imehxo exikety. Ywy ime hkopyra ase, ynororo ime kuhse mana. Osemazuhme jenurune repe. Yrome ynororo osemazuhme nymyry. Enurupyra ro jahtao naero ehse ynororo,” ase oya xine mosero poko, tykase João eya xine.

¹⁶ Kypyno xine ro mana iirypyryme kuahtao xine. Morara exiryke kure kyriatosene. ¹⁷ Ritonõpo nymeropohpyry Moeze a ynara tykase, “Kure rokẽ ehtoko iirypyryme pyra,” tykase. Yrome Jezu Kyrixtu kypyno xine ro mana iirypyryme kuahtao xine ro. Ynoro rokẽ zae kyritorỹko ropa mana. ¹⁸ Ritonõpo onenepitopyra sytatose ipunaka. Toiro rokẽ mã ipoko kuamorepatorỹko. Mokyro Ritonõpo mükurume exikety. Tummy maro exiketyme roropa ynororo mana.

João nekarohpyry

(Mat 3.1-12; Mak 1.1-8; Ruk 3.1-18)

¹⁹ Morarame juteu tomo a typoetory tã tonyohse.

—Ytotoko, oturupotatoko João a, “Onoky nymyry ke hmano?” kaxitatoko eya, tykase toto tynenyokyry tomo a. Inenyoytyäkō Ritonōpo maro oturuketō kynexine, Rewi pakomotyā kynexine, enara. Toto enyokyhpōkō juteu tō kynexine Jerusarēpōkomo, parixeu tomo, enara enyokyhpōkō kynexine. Mame toytose toto oturupose,

—Onoky nymyry ke hmano? tykase toto, juteu tō nenyoytyā João a.

²⁰ Mame João mynyhme pyra toehse. Ynara tykase ynororo, tozuhse toto eya,

—Kyrixtu kara ase. Ritonōpo nymenekahpyry kara ase. Nonopōkō kurākaneme imenekahpyry kara ase, tykase eya xine.

²¹ —Ynorome pyra awahtao onoky ke hma roropa? Eria hmahno? Moepyase ropa toko hro kapu ae? tykase toh eya.

—Arypyra, ynoro kara ase, tykase João eya xine.

—Pakato ro hmahno, urutono? Moepyase ropa toko hro kapu ae? tykase toto eya.

—Arypyra, tykase ynororo eya xine.

²² —Yna zuruko, tykase toto. —Onokyh koh ma roropa? Otara oekary arōko ynanah osekaropyra awahtaho? tykase toto eya.

²³ Mame ynara tykase João eya xine,

—Ritonōpo omiry ekaroneme rokē ase. Imūkuru oehtāne rokē ase urutōme. Oorypyrykō irumekatoko. Kuesēkō oehnōko mana. Morara exiryke oorypyrykō irumekatoko aomiry etatohme oya xine. Morara kynako Izaja ekepyry, Ritonōpo omi poe urutō pake. Moro saaro morara āko roropa ase oya xine, tykase João eya xine.

²⁴ Mame ynara tykase parixeu tō omihpyry arohpōkō João a,

²⁵ —Kyrixtume pyra awahtao oty katohme imehnō ēpurihkāko mah? Eriame pyra awahtao, pake ro urutōme pyra roropa awahtao? tykase toto eya.

²⁶ Mame João a tozuhse toto,

—Nakuaka rokē toto ēpurihkāko ase. Yrome arānao xine imepỹ mana. Mokyro waro pyra matose. ²⁷ Okomino oehnōko mana imehxo exikety ipunaka. Imaro jahtao ihxitapānōko ase kure aexiryke, kure jexiry motye kuhse ynororo, tykase eya xine João.

²⁸ Morara toehse Petania po, Joatāo mōpoe, João a ahno ēpurihkatopōpyry po.

Kaneru mūkuru sã Ritonōpo mūkuru

²⁹ Yrokokoro Jezu oepyry tonese João a. Ynara tykase ynororo,

—Kaneru mūkuru kurā etapāko mā toto Ritonōpo maro oturuketomo. Yrome Ritonōpo nymenekahpyry mosero, kaneru mūkuru sã mose orihnōko mana, nonopōkō rypyry korokatohme. ³⁰ Mosero poko kuuruatosene. Ynara ase, “Imepỹ oehnōko mana okomino, imehxo exikety ipunaka. Osemazuhme jenurune repe. Yrome osemazuhme kuhse ynororo mana. Enurupyra ro jahtao naero ehse ynororo,” ase oya xine mosero poko. ³¹ Pake onenetupuhpyra exiase repe. Ritonōpo mūkurume pyra ekaroase repe. Yrome ahno ēpurihkase oepyase Ritonōpo omi poe, Imūkuru waro Izyraeu tō ehtohme.

—Mame Ritonōpo zuzenu yhtory enease. Ynara nase Ritonōpo ya, ³² “Juzenu yhtory enēko mase orutua pona. Mokyro Juzenu ekaroneme nymyry mana oya xine,” nase mokyro ya, ahno ēpurihkaneme jenyokyhpono. ³³ Mame imeĩpo Ritonōpo zuzenu yhtory kapu ae enease rahkene. Utukuimo panō nyhtoase Jezu pona. ³⁴ Moro enease. Morara exiryke, Ritonōpo mūkuru nymyry mosero, āko ase oya xine, tykase João eya xine.

Jezu poetory tō osemazuhmākomo

³⁵ Yrokokoro João moroto ropa kynexine, typoetory tō maro oseruao kynexine. Ipoetory tō asakoro. ³⁶ Jezu ytory eneryhtao tyya ynara tykase João typoetory tomo a,

—Ritonōpo nymenekahpyry mosero. Kaneru mūkuru sã mose orihnōko mana, nonopōkō rypyry korokatohme, tykase João.

³⁷ Morara kary etaryke João poetory tomo a Jezu tokahmase eya xine. ³⁸ Jezu tōsenuhmase tỹkakoxi toto ēpataka. Tokahmary eneryke tyya ynara tykase Jezu eya xine,

—Oty se hko hmatou? tykase ynororo eya xine, tōturupose.

—Arypyra. Otoko oesary nah? tykase toto Jezu a.

³⁹—Ehmaropa, tykase ynororo. —Senetatosesary, tykase ynororo toto a.

Toytose toto esary enese. Mame 4 orame toytose exiryke, tykohmāse toto Jezu maro.

⁴⁰Toiro Jezu ekahmahpō esety Ātare, Ximāo akorō mokyro Ātare. Ximāo esety akorō Peturu. ⁴¹Axī toytose Ātare turui zuruse,

—Kyrixtu ynaneneno, tykase ynororo eya. (“Kyrixtu,” kary, “Ritonōpo nymenekahpyry, Kukurākanekōme,” kary.) ⁴²Morarame Ximāo tarose zakorony a Jezu enese.

Mame Ximāo eneryhtao ynara tykase Jezu eya,

—Ximāo mase, João mūkuru. Tyoro oesehpāko ase, Peturume, tykase Jezu eya. (“Peturu,” kary, “topu,” kary.)

Firipe tō eahmatopōpyry Natanaeu maro

⁴³Yrokoro Jezu toytose Karirea pona. Firipe toporyse ahtao tarose eya toytotozome.

—Eropa, tykase ynororo eya.

⁴⁴(Firipe patary Petesaita, Firipe te, Ātare te, Peturu, enara. Toto esary moroto kynexine Petesaita.) ⁴⁵Mame Firipe toytose Natanaeu enese. Ynara tykase, eya turuse,

—Mokyro ynanenease Ritonōpo nymenekahpyry. Ipoko tymerose Moeze a pake, Ritonōpo nymeropohpyryme. Ipoko tymerose roropa pake urutōkomo a. Jezu mokyro Joze mūkuru, Nazarepono, tykase Firipe Natanaeu a.

⁴⁶—Naary rokene! Imehxo exikety pyra reh moroto mana Nazaré po, tykase Natanaeu eya.

—Senetase, tykase Firipe. Natanaeu tarose Firipe a.

⁴⁷Natanaeu oepiry eneryhtao tyya, ynara tykase Jezu,

—Izyraeu paryme nymyry mahno, ajoajohpe pyra exikety mahno, tykase eya Jezu.

⁴⁸—Otāto puhkoke juaro mano? tykase Natanaeu Jezu a.

—Pakero oenēko akene, wikeira zopino ro awahtao. Moeroro awahtao oenēko akene okohmara ro Firipe ahtao. Moroto wikeira zopino makene, tykase eya Jezu.

⁴⁹—To! Urutōme mase, tykase Natanaeu eya. —Ritonōpo mūkuru nymyryme mase. Izyraeu tō esēme mase, tykase ynororo Jezu a.

⁵⁰Ynara tykase Jezu eya,

—Kuenetupuhno jomiry pokoino? “Wikeira zopino kueneno,” katopōpyry pokoino? Moro jomihpyry motye kuhse etāko mase, yjemitunuru roropa enēko mase, tykase Jezu Natanaeu a. ⁵¹Ynara tykase ropa Jezu eya xine,

—Ajohpe pyra ase, ywy ase Kapu ae Ayhtohpyry. Imēipo kapu eutary enēko matose totapuruhmakase. Ritonōpo nenyokyry to enēko roropa matose onuhnōko, yhtōko, enara, Kapu ae Ayhtohpyry pona, tykase Jezu eya xine.

2

Imepỹ pytatoh po Kanaa po

¹Morarame asakoro tōmhese ropa ahtao juteu tō pytatoh toehse Kanaa po, Karirea rānao. Jezu ē moroto kynexine. ²Jezu roropa toahmase ipoetory tō maro toto ytotohme myaro. ³Morarame ynara tykase Jezu eny,

—Aimo, pake eukuru nenahno, toto okuru, tykase ynororo tumūkuru a, eukuru tonahse exiryke.

⁴—Aja, tykase Jezu, —Oty katohme ōmipona jyriry se mano? Papa rokē mā tjमितunuru enepopitory waro mā imehno a. Morara exiryke aomipona rokē ase erohnōko, tykase Jezu eya.

⁵Mame tapyi esē poetory tomo a ynara tykase Jezu eny,

—Mose omipona rokē ehtoko, umūkuru omipona, tykase ynororo eya xine.

⁶Toipe juteu tomo, otytyko akurihnōko toto. Osemahnōko roropa toto itamurume. Morara exiryke moroto kynexine otytyko akurihtoh eny topu risemy, 6me, sē rituru pune exiketomo. ⁷Mame,

—Moro aka arykako, tykase Jezu tuna poko, tapyi esē namoto tomo a.

Tuna ẽ typehkase eya xine tuna ke.

⁸—Seromaroro eukuru anỹtoko, ekarotohme erēnatoħ aporesemyry a, tykase Jezu eya xine.

Mame eukuru taropose eya xine rahkene. Uwa eukurume tanyhtanoħpose eya tunāpo. ⁹ Moraramē eukuru tukuhse aporesemy a. Tuarō pyra ynororo tuna risē poko, Jezu nyriħpyry poko. (Mokaro rokē tuaro, tonese tyya xine exiryke.) Morara exiryke aporesemy a erēnakety tykohmase tyya, orutua. ¹⁰ Ynara tykase ynororo eya,

—Oty katoħ sē ke yna anauħpara make apitoryme hro? tykase ynororo pytakety a.

—Seromaroro ke tokoh sero kurā ekamopitōko ma, tykase eya aporesemy.

¹¹ Moro ke Ritonōpo jamitunuru tonepopitose Kanaa po, Karirea rānao. Moroto Ritonōpo mĩkurume toexiry tonepopitose Jezu a. Moraramē ipoetory tomo a tone-tupuhpitose.

¹² Moromeĩpo Kapanau pona toytose toto, Jezu, jeny, zakorō tomo, ipoetory tomo. Enara toħ toytose morotona. Tynyhse toto tuhke pyra moroto.

Ritonōpo maro oturutoh taka Jezu ytotoħpyry

(*Mat 21.12-13; Mak 11.15-17; Ruk 19.45-46*)

¹³ Mame juteu tō otuhtoh konōto ameke pyra aħtao Jezu toytose Jerusarē pona. Otuhtoh konōto esety kynexine Paxikoa. ¹⁴ Mame Ritonōpo maro oturutoh taka toytose taħtao pui ekamonanō tonese eya moro myħto, pui ekamonanomo, kaneru ekamonanomo, parutopuruimo ekamonanō roropa. Enara moroto toto. Tonese Jezu a toto. Mokaro tonese eya eky tō maro. Tineru emetakamananō roropa tonese eya itinerũkō maro tonese eya meza po. ¹⁵ Mokaro pipohtoh tyrise eya apopitu panono. Moro ke emero taropose ropo toto eya. Itinerũkō tuputokapose roropa eya. ¹⁶ Ynara tykase ynororo parutopuruimo ekamonanomo a,

—Oekykō arotoko ropo taroino. Osepekahtoh tapyĩme sero tapyi onyripyra eħtoko. Sē tapyi Papa maro oturutopo. Osepekahtoh kara, sero, tykase Jezu toto a.

¹⁷ Mame moro eneryke tyya Ritonōpo omiħpyry poko tutuarōtase ropo toto, ipoetory tomo. Ynara tymerose aomiryne pake, “Samũ āko ase Papa, amaro oturutoh eneryke ya, amaro oturutoh se nymyry jexiryke,” katoħ tymerose pake. Moro poko tutuarōtase toto Jezu poetory tomo.

¹⁸ Moraramē tōturupose juteu tō tuisary tō Jezu a,

—Onoky omi poe moxiā maropō rohpa taroino? Oty rĩko hma taroino awaro yna eħtoħme? tykase toto eya.

¹⁹ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Sē tapyi kararahnōko matose repe. Yrome oseruao tōmehse aħtao imyakāmāko ropo ase, tykase Jezu eya xine.

²⁰ —Sē tapyi myakāmāko ropo ma oseruao rokē tōmehse aħtao? tykase toto, Jezu a tōturupose. —Tuhke sātā mā jeimamyry taropose sē tapyi riry poko, 46me jeimamyry taropose, tykase toto eya.

²¹ Yrome toorikyry poko rokē oturũko Jezu kynexine. ²² Imeĩpo tōsemāse ropo Jezu aħtao, aorihxĩpo, tutuarōtase ropo ipoetory tomo aomihpyry poko. Zae aeħtopōpyry poko tonetupuhse toto a. Zae Ritonōpo omiħpyry exiry poko tonetupuhse roropa eya xine.

Aħno eħtoħ waro mā Jezu

²³ Mame Jerusarē po ro Jezu aħtao tuhke kurākōkara tukurākase ropo eya. Inukurākatyā tonese otuhtoh konōto pokōkomo a. Morara exiryke Ritonōpo nymenekahpyryme Jezu tonetupuhse eya xine. ²⁴ Yrome Ritonōpo poe toexiry onekaropyra kynexine, emero aħno ajohpanory waro toexiryke. ²⁵ Imeħnomo a tururu se pyra roropa kynexine, aħno kuroħtao zuaro toexiryke.

3

Jezu maro Nikotemu oturutopõpyry

¹ Mame orutua mokyro, esety Nikotemu. Tuisame ynororo kynexine, juteu esême. Parixeume roropa kynexine. ² Koko toytose ynororo oturuse Jezu a. Ynara tykase ynororo,

—Amorepatõme mase. Awaro ynanase. Ritonõpo nenyokypyryme mase yna amorepaneme. Ynara exiryke, Ritonõpo poe pyra awahtao Ritonõpo jamitunuru onenepopyra mexiry yna a, tykase eya Nikotemu.

Ynara tykase Jezu eya,

³ —Zae rokẽ ynara ãko ase oya, enuruzomopyra awahtao xine, Ritonõpo tuisame exiry onenepopyra ekurehnõko matose, tykase Jezu eya.

⁴ —Otãtohxõ orutua konõto enuruzomõko ropa nahe otomose? tykase Nikotemu eya, tõturupose. —Kysekõ wakuru aka omõzomopõme sytatose toehse inũme. Otãtohxõ enurũko ropa yna nah? tykase Nikotemu eya.

⁵ —Zae rokẽ ase ynara ãko oya, tõpurihkase awahtao xine kure repe. Yrome Ritonõpo zuzenu poe oenururukohtao rokẽ Ritonõpo poenõme exiko matose. Morara ahtao rokẽ Ritonõpo esaka omõnõko matose. ⁶ Opũkõ poe ahnome enurũko matose. Yrome Ritonõpo zuzenu poe Ritonõpo poenõme enurũko matose. ⁷ Osenuruhkara exiko jomiry poko, ynara karyhtao, “Oenururu se ropa mase aporo Ritonõpo esaka oytotohme,” kary poko osenuruhkara exiko. ⁸ Tyryrykane ke mana xia xia ke tyryry ãko. Moro etãko mase repe. Yrome, “Ozeino ke oehnõko nae? Aza ytõko nae?” ãko matose zuaro pyra oexirykõke. Moro sã mã Ritonõpo zuzenu poe enuruketomo. Zuaro pyra matose repe yrome Ritonõpo zuzenu poe Ritonõpo poenõme exiko matose, tykase Jezu eya.

⁹ —Otãto keh morohne nae? tykase Nikotemu Jezu a. ¹⁰ Ynara tykase Jezu eya,

—Juteu tõ amorepaneme mase repe. Otãtome serohne waro pyra mahno? tykase Jezu Nikotemu a. ¹¹ —Zae rokẽ ynara ãko ase oya, zuaro jehtoh poko ase ourũko. Josenuhmatopõpyry poko oya ekarõko ase roropa. Yrome jotururu etary se pyra matose. ¹² Ajohpe rokẽ jekarõko mase otarãme senohne poko oururuke ya. Morararo kapuaõkõ poko oururuhtao ajohpe rokẽ jekarõko mase roropa. ¹³ Sero nonopõkõ onuhpitopyra mana kapu aka. Ywy rokẽ ase Kapu ae Ayhtohpyry.

¹⁴ —Pake Moeze a okoi panõ tyrise, Ritonõpo omi poe, metau risemy. Mokyro tanõse eya ona po wewe pokona, okoi nesekatyã neneryme, orihpyra toto ehtohme. Mokyro sã mã Kapu ae Ayhtohpyry anõnõko mã toto wewe pokona, ¹⁵ emero porehme enetupuhthohme, orihpyra toehthokõme jũmãme. ¹⁶ Ritonõpo sero nonopõkõ pyno ipunaka. Morara exiryke Tumũkuru toirõ tonehpose eya, emero porehme jenetupuhthohme tosẽkõme, orihpyra ehtohme, jũme ymaro ehtohme. ¹⁷ Seropõkõ pynanohse Tumũkuru tonehpose Ritonõpo a, apotoimo htaka omõpyra toto ehtohme.

¹⁸ —Ritonõpo mũkuru enetupuhnanõ omõpyra mã toto apotoimo htaka. Mãpyra onenetupuhpynõ omõnõko mã toto apotoimo htaka, onenetupuhpyra toexirykõke. ¹⁹ Oty katohtoto wãnohnõko Ritonõpo nae? Ynara exiryke, Tumũkuru tonehpose eya repe. Yrome tyryrypyrykõ se rokẽ seropõkõ mana. Ritonõpo mũkuru saerehkane sã mana. Yrome saerehkane se hkopyra seropõkõ mana. Xinukutumã se rokẽ toto iirypyryme toexirykõke. ²⁰ Tyryrypyrykõ poko exiketõ Ritonõpo mũkuru se pyra, saeremã pona ytopyra toehthokõ samo, tyryrypyrykõ enepory se pyra toexirykõke. ²¹ Yrome zae rokẽ exiketõ mã oehnõko Ritonõpo mũkuru a, aomipona toto exiry waro imehnõ ehtohme, tykase Jezu Nikotemu a.

Jezu maro João ehtopõpyry

²² Morarame typoetory maro toytose Jezu Jutea pona. Okynã pohto rokẽ kynexine moroto typoetory tõ maro. Moroto typoetory tomo a imehnõ tõpurihkaposẽ morotõkomo.

²³ João roropa imehnõ õpurihkãko kynexine Aenõ po, tuna nae exiryke itamurume. Sarĩ

pata maro Aenō atameke pyra kynexine. Morotōkō toytose João a osēpurihkapose eya.
²⁴ (Omōpyra ro kynexine João āpuruhpyry taka.)

²⁵ Morarame tōsezusezuhse toto, João poetyro tomo juteu maro. Toekurākary poko kure ehtohme Ritonōpo a, tōsezusezuhse toto. ²⁶ Mame João a toytose ipoetyro tō oturupose,

—Wenikehpyra ro hma, oximaro oehtopōpyrykō poko Joatāo mō poe? Mokyro poko moturuase yna a. Mokyro mā imehnō ēpurihkāko. Emero mā ytōko toto eya, tykase toto tosēkomo a.

²⁷ Ynara tykase João eya xine,

—Kure ehtoh anapoipyra sytatose, onekaropyra Ritonōpo ahtao. ²⁸ Jomiry metatose ynara karyhtao ya, “Ritonōpo nymenekahpyry kara ase. Yrome osemazuhme tonehpose ase Ritonōpo a.” ²⁹ Pytaketō kē pytāko mana. Epe tō roropa tākye exīko mana topekō pytaryke. Ywy mokaro sā ase tākye. ³⁰ Imehxo exīko mokyro mana. Ywy ime hkopyra exīko ase. Poremānōko sā ase. Yrome tākye ro ase, tykase João typoetyro tomo a.

Kapu ae Ayhtohpyry

³¹ Mame Kapu ae Ayhtohpyry imehxo mana, emero motye mana. Sero nonopōkō senohne waro rokene. Senohne poko rokē oturūko toto. Yrome Kapu ae Ayhtohpyry mā seropōkō motye mana imehxo. ³² Tynenetyā poko oturūko mana. Tynetatyā poko roropa oturūko mana. Yrome aomiry onetara seropōkō mana. ³³ Aomiry se exiketō rokē imehnō tuarōtanohnōko mana kure Ritonōpo exiry poko. ³⁴ Ritonōpo nenyokyhpyry zae Ritonōpo omiry ekarōko mana, Ritonōpo zuzenu nae toexiryke. ³⁵ Jummy Tumūkuru pyno ipunaka. Morara exiryke emero tokarose eya, emero esēme aehtohme. ³⁶ Ritonōpo mūkuru enetupuhnanō orihpŷme exīko. Jūme Ritonōpo maro exīko mā toto. Yrome aomipona pyra exiketō orihketōme ro mana. Ritonōpo maro exipyra toh ekurehnōko mana. Toto zehno exikehpyra Ritonōpo mana Tumūkuru omipona pyra tokurehse toto exiryke.

4

Jezu a Samariapō nohpo tuarōmatopōpyry

¹ Mame, “João tuapōkase Jezu a ahno ēpurihkary poko. Ipoetyro roropa tomāse,” kary totase roropa parixeu tomo a. ² (Yrome Jezu nymyry toto onēpurihkara. Typoetyro tō a rokē tōpurihkapose toto.) ³ Morara kary totase Jezu a ahtao, Jutea poe toytose Karirea pona ropa. ⁴ Samaria esemary ae toytose ynororo typoetyro tō maro.

⁵ Mame Xika pona toeporehkase toto Samaria rānao moro pata kynexine. Moe pyra tupito, Jako nekarohpyry tumūkuru tupime, Joze tupime. ⁶ Jako tunahpyry moroto kynexine. Mame tāxiahtao toehse ahtao typorohse Jezu. Tuna ē pūtokoxi typorohse ynororo, typenekehse toytory poko toexiryke.

⁷ Morarame nohpo tooehse, Samariapona, tuna anŷse.

—Ajohpāme sā tuna anŷko jokuru, tykase Jezu eya. ⁸ Pata pona toytose ipoetyro tō osemazuhme tonahsē epekahse.

⁹ Mame ynara tykase nohpo Jezu a,

—Juteume mase Samariapō ase. Oty katohme mā tuna ekaropōko ya? tykase nohpo eya. (Toipe juteu tomo tytamurukō omi poe imehnō otuhtopōpyry aka otuhpyra toto.)

¹⁰ Ynara tykase Jezu eya,

—Ritonōpo nekarory onenetupuhpyra mase. Jenetupuhpyra roropa mase. Tone-tupuhse oya jahtao, “Oya hko tuna se ano,” mykary ya. Mame tuna kurā ekarory oya soesoekane panō ekarory oya, orihpyra oehtohme jūme, tykase Jezu nohpo a.

¹¹ —Yrome moe tuna. Tuna puimatoh pyra roropa mase. Otokoinohxo ke morohne rīko ma rokē? ¹² Seny kytamurukō nahkahpyry rokene tuna eny, tykase nohpo eya Jako nahkahpyry poko. —Sero tuna tōse eya, ipoenomo a, eky tomo a, enara. Kytamurukō motye hmahno? tykase nohpo eya, tōturupose.

¹³ Ynara tykase Jezu eya,

—Sê tuna enyryhtao oya ise ropa exiko mase, ¹⁴ Yrome ynekarohpyry enyryhtao oya tuna se pyra ropa mase exiko jume. Ynara exiryke, ynekarohpyry oya soesoekane sã exiko okurohtao mana. Moro pokoino orihpyra exiko matose jume, tykase Jezu eya.

¹⁵ —Ynara ako oya hano, tuna se pitiko oya hano, jume tuna se pyra ropa jehtohme, typenekehse jexiryke tuna puimary poko, tykase nohpo eya.

¹⁶ —Onio ikohmata, tykase Jezu eya. —Imaro osehko ropa, tykase.

¹⁷ —Tynioke pyra reh ahse, tykase, tozuhse eya.

—Ajohpe pyra mase. “Tynioke pyra ase,” mykano. ¹⁸ Oniopyamo 5me turumekase oya. Mokyro onio seromato onio nymyry kara. Ajohpe pyra ro mase, tykase Jezu eya.

¹⁹ —To! Urutome mase Ritonopo poe, tykase nohpo eya morara kary etaryke tyaa.

²⁰ —Toiro joturupory se ase oya. Oty katohme juteu to Jerusare po rokẽ Ritonopo poko atakyemako toh nae? Yna tamuru to sero Samariapokõ mõ ypy pona rokẽ oturuse ytose toto, tykase nohpo Jezu a.

²¹ Ynara tykase Jezu eya,

—Etako pahne, okynã pyra sero Samaria po rokẽ pyra Ritonopo poko atakyemako matose. Jerusare po roropa sero ro saaro exiko mana. ²² Samariapokõ matose. Oneahmahpyrykõ onenetupuhpyra matose. Yrome yna juteu to asã xine pyra. Ritonopo waro ynanase juteu to poe seropokõ kurakane totumakase exiryke. ²³ Okynã pyra Ritonopo zuzenu poe Ritonopo eahmako mã toto, zae Ritonopo omipona se toexirykõke. Mokaro se mã Ritonopo, tõmipona nymyry exiketõ se. ²⁴ Ritonopo mã zuzenume. Morara exiryke ipoko exiketõ Zuzenu poe rokẽ eahmako mã toto. Zae aomipona exiketõ mã eahmako mã toto, tykase Jezu eya.

²⁵ Ynara tykase nohpo eya,

—Ritonopo nymenekahpyry oehnoko mana, Kyrixtu oehnoko. Tooehse ynororo ahtao emero kuamopatorỹko mana, tykase.

²⁶ —Ywy ase Kyrixtu, Ritonopo nymenekahpyry, amaro oturukety, tykase Jezu nohpo a.

²⁷ Morara karyhtao ro eya ipoetory to tooehse ropa. Tosenuruhkase toto jarao Jezu otururu ke nohpo maro. Morarã nohpo amorepane jarao oturukety onenepitopyra toexirykõke, juteu to morara pyra exiryke, nohpo maro jarao oturupyra toto exiryke tytamurukõ poe. Yrome, “Oty se hko makẽ eya?” kara toh kynexine nohpo a. “Oty katohme mose maro oturũko make?” kara roropa toh kynexine Jezu a ipoetory tomo.

²⁸ Morarame tuna ẽ tynomose nohpo a axi toytotohme pata pona, morotokõ zuruse.

²⁹ —Ehmaropa! Ahno senetatose, tykase nohpo. —Jenetupuhno mokyro emero ipunaka. Otarãme Kyrixtu mokyro, Ritonopo nymenekahpyry, tykase morotokomo a ynororo.

³⁰ Morarame tuhke toytose toto nohpo maro Jezu enese.

³¹ Mame,

—Otuhkose, tykase ipoetory to eya. Yrome ynara tykase ynororo tozuhse toto,

³² —Tyoro tynahke ase. Zuaro pyra matose, tykase ynororo eya xine.

³³ Mame tõturuse toto oseya rokene,

—Otokoino tynahke nexino? Otarãme imepỹ inapyry enehno, tykase ipoetory tomo oseya rokene.

³⁴ —Jenyokyhpõ omipona jexiry se rokẽ ase. Moro ke rokẽ otuhnoko ase. Imehnõ tynapyry se ehtoh sã ase jerohtohme ekarohpyry otyhkary se rokẽ ase, tykase Jezu typoetory tomo a. ³⁵ —Ynara ako matose ahno tupi poko, “Okynaro mana. Asakoropane nuno naero tykrysã anỹtohme,” ako matose repe. Yrome ynara ako ase oya xine, sero nonopokõ utupime sã nase. Enetoko ke. Seromaroro oehnoko toto Ritonopo mükuru enetupuhse. Tamorepanekõ se rokẽ toh nase, tykase Jezu typoetory tomo a. ³⁶ —Kure rokẽ ypoetory epehmako ase imehnõ enehtohme ya, orihpyra toto ehtohme jume. Otãto ýkyryryme exiko? Jenetuputyryhtao rokene. Jenetupuhpyra ahtao ýkyryryme exipyra exino. Morarame arykananõ mã tãkye exiko ýkyryry anỹnanõ maro, ipoetory

emamyry eneryke tyya xine, orihpyra toto exiry roropa eneryke tyya xine. ³⁷ Zaero ahno oturutopōpyry ynara karyhtao, “Toiro arykãko, imepỹ anỹnōko.” ³⁸ Kuaroposatose tupito pona oerohotopōpyrykō kara pona, tykyrysã anỹtohme. Imehnō toerohse arykary poko samo. Aerohtopōpyrykō anỹnōko sã matose, tykase Jezu typoetory tomo a.

³⁹ Morarame tuhke Jezu tonetupuhse Samariapōkomo a. Nohpo omi poe tonetupuhse toto a, ynara tykase exiryke, “Jenetupuhno mokyro emero ipunaka. Otarãme Kyrixtu mokyro,” tykase nohpo exiryke. ⁴⁰ Morarame toytose toto Jezu a Samariapōkomo.

—Taro exiko aporo yna maro, tykase toto. Otuhparo toh kynexine tamoreparry se toexirykōke. Morara exiryke asakoro tōmehse Jezu moroto.

⁴¹ Tuhkehxo tonetupuhse morotōkomo a Jezu omiry etaryke tyya xine. ⁴² Ynara tykase toto nohpo a,

—Seromaroro Kyrixtu enetupuhnōko ynanase ōmi poe rokē pyra. Yna a nymyry aomiry totase. Zuaro ynanase. Kukurākanekō nymyry mokyro, tykase toto, Samariapōkomo.

Soutatu mūkuru kurākatopōpyry ropa poko Jezu a

⁴³ Morarame asakoro tōmehse ahtao toytose ropa Jezu Karirea pona. ⁴⁴ Ynara tykase ynororo, “Toipe Ritonōpo poe urutōkō oneahmara toto ipataōkomo. Yrome imehnō pataōkō Ritonōpo poe urutōkō eahmāko toto.” ⁴⁵ Morarame Karirea pona toeporehkase Jezu ahtao taomikase morotōkomo a. Tākye toehse toto Jezu eneryke tyya xine. Pake tonese tyya xine Jerusarē po, otuhtoh konōto pona toytose tahtao xine. Jezu jamitunuru tonese tyya xine exiryke Jezu waro toto. Wenikehpyra toehse toto.

⁴⁶ Mame Kanaa pona toytose ropa Jezu Karirea rãnaō pona uwa eukurume tuna anyhtanohpotopōpyry pona tyya. Moroto kowenu poetory mūkuru kure pyra kynexine Kapanau po. ⁴⁷ Mame, “Jezu tooehse ropa Karirea pona, Jutea poe,” kary etaryke tyya toytose ynororo kurākara zumy Jezu eahmase Kapanau pona aytotohme repe, tumūkuru kurākapotohme ropa, orihsasaka tumūkuru exiryke. ⁴⁸ Ynara tykase Jezu eya,

—Oty katoh jenetupuhpyra matou yjamitunuru onenepyra awahtao xine samo? tykase.

⁴⁹ —Ajohpãme sã ymaro eropa aporo. Umūkuru orihnōko mana, tykase ynororo Jezu a.

⁵⁰ Ynara tykase Jezu eya,

—Ytoko ropa. Omūkuru nekurāka ropa, tykase.

Aomiry zae ehtoh tonetupuhse kowenu poetory a. Toeramase ropa ynororo tosaka ropa. ⁵¹ Mame aytory ropahatao tōsēpatakāmase toto typoetory maro,

—Omūkuru kure ropa nexino, tykase toto, ipoetory tomo.

⁵² —Oty orame ahtao nekurāka ropa? tykase tokaropose jumy a.

—Kokonie, xixi toetokorihmase ahtao, noxirohkehno omūkuru, tykase toto. ⁵³ Moro poko tutuarōtase jumy Jezu omihpyry poko, “Omūkuru kure ropa nexino,” katopōpyryae ro imūkuru tōxirohkehse. Naeroro Jezu tonetupuhse eya tosēme, typoetory tō maro.

⁵⁴ Mokyro kurākary poko, tyjamitunuru tonezomopose ropa Jezu a, Jutea poe tooehse ropa tahtao Karirea pona.

5

Kurākara kurākatopōpyry ropa poko Jezu a

¹ Morarame juteu tomo a otuhtoh konōto tyrise ropa, Ritonōpo poko atākyematohme. Mame Jerusarē pona Jezu toytose. ² Mame moroto kynexine pata tapuremy. Yrome tuhke omōtoh kynexine Jerusarē pona ytoto. Toiro esety kaneru omōtopo. Moro pūto kynexine tuna pēkamã ao, okyokynã kurokuro kara exikety. Omame etone omōtoh kynexine tuna zomye. Tuna tapyĩme roropa kynexine esety Petezata, epereu omiryae.

³ Mame kurākōkara kynexine moroto tapyi tao. Imoihme kynexine zara po rokene, tonurākara te, jaxiry sekunahme exiketomo te, emary pakaihkahnomo, enara toh kynexine moroto imoihme. (Tuna kurokuro kary eraximāko toh kynexine moro ao.

⁴ Okyokynahtao Ritonõpo nenyokyhpyry morotona oehse tuna kurokuro kamexipose. Kurākōkara ehse osemazuhme aepukahpyry rokē kurokuro kane aka mokyro rokē ekurākase ropa.) ⁵ Kurākara kynexine moroto orutua. Tuhke rokē ikonopory taropose eya kure pyra toexiry poko rokene, 38me taropose kurākara a. ⁶ Mokyro tonese ahtao Jezu a okynā kure pyra aexiry tonetupuhse eya. Ynara tykase ynororo eya,

—Aimo oekurākary se ropa hmah? tykase.

⁷ —Ÿ, tykase kurākara, Jezu tozuhse. —Yrome topeke pyra myhē ase, jarone pyra nakuaka kurokuro karyhtao. Jytory se jahtao imepỹ juapōkāko mana, tykase.

⁸ Ynara tykase Jezu eya,

—Owōko ropa hkoty. Awāty anỹko. Ytoytoko ropa, tykase. ⁹ Axī toekurākase ropa mororomero. Tāty tanỹse eya toytotohme ropa.

Oserematohae kynowōne ropa. ¹⁰ Morara exiryke juteu tō tōturupose eya,

—Oty katoh erohnōko mano? Awāty aroarōko mano? Erohtoh kara sero seroae. Ritonõpo nymeropohpyry Moeze a omipona pyra mase, tykase juteu tō esā kuranōpokara a.

¹¹ —Yrome jukurākahpō omi poe jowōno ropa. “Awāty anỹko. Ytoytoko ropa,” tykase exiryke ya, tykase ynororo eya xine, ikurākahpyry ropa.

¹² —Onokyh mokyro awāty anỹpohpō rohpa? tykase toto eya tōturupose.

¹³ Yrome ynororo tukurākahpō waro pyra kynexine, toesyryhmase Jezu exiryke, ahno imoihme moro tao exiryke.

¹⁴ Imeīpo tunukurākahpyry ropa tonese ropa Jezu a Ritonõpo maro oturutoh tao. Ynara tykase ynororo eya,

—Enēko mase. Kure mexi ropa. Morara exiryke oorypyry irumekako, popyra ipunaka oehtoh anapoizomopyra oehtohme, tykase Jezu eya.

¹⁵ Morarame mokyro toytose, Jezu ekarose juteu tomo a.

—Jezu mokyro, ukurākahpō ropa, tykase ynororo eya xine. ¹⁶ Morara exiryke mokaro a Jezu tykerekerepitose, kurākara tukurākase ropa oserematohae eya exiryke. ¹⁷ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Papa kapuaono erohkehpyra mana. Papa saaro ase erohkehpyra, tykase Jezu eya xine.

¹⁸ Morara kary etaryke tyya xine juteu tō esā Jezu etapary se toehse yronomyryme oseremara Jezu exiryke oserematohae, tumyme Ritonõpo tokarose eya exiryke roropa. Morara exiryke Ritonõpo mūkurume aosekaroryke eya Jezu etapapory se toehse juteu tō tuisary tomo.

Tumy omipona Jezu ehtopōpyry

¹⁹ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Ajohpe pyra ase. Toipe Kapu ae Ayhtohpyry Tumy omipona rokē senohne rīko. Tamoreme senohne onykyrypyra mana. Morararo Papa kapuaono erokuru eneryhtao ya isaaro erohnōko ase. Ipoenohnōko ase imūkurume jexiryke. ²⁰ Papa kapuaono Tumūkuru se ipunaka. Morara exiryke tynyriry tō enepōko mā Tumūkuru a, ise toexiryke. Imeīpo Papa mā tyorō enepōko mā ya senohne motye kuhse ōsenuruka-tohkōme. ²¹ Aorihtyā ēsemākaponeme ropa mā Papa kapuaono. Isaaro ase aorihtyā ēsemākaponeme ropa ase. ²² Ritonõpo nymyry seropōkō anapiakara mana. Tumūkuru a rokē toto apiakapōko mana, ²³ emero porehme Imūkuru ime exiry enetupuhthome, Jū ime exiry roropa enetupuhthome eya xine. Imūkuru ime exiry onenetupuhpynō Jū ime exiry onenetupuhpyra roropa toh mana.

²⁴ —Zae rokē ase ynara karyhtao, jomiry etananō mā jenehpohpō enetupuhnōko mā toto. Orihpyra exīko roropa mā toto jūme. Toto onemapopyra Ritonõpo mana apoto htaka. Pakero mā Ritonõpo a typoenōme tyrise toto. Orihpỹme tyrise toto eya, tykase Jezu eya xine. ²⁵ —Mame zae rokē ynara āko ase oya xine, okynā pyra Ritonõpo mūkuru omiry etāko aorihtyā mana. Seromaroro aomiry etapitōko mā toto. Morarame aomiry etaryhtao tyya xine ēsemānōko ropa mā toto. Isene exīko ropa mā

toto. ²⁶ Ritonõpo mã isene exiketõ rihpõme. Isaaro ase Papa poe aorihtyã anÿpõko ropa ase isene aehtohkõme ropa. ²⁷ Papa poe ahno apiakaneme ase, pohnõ apiakaneme roropa ase, kapu ae aepyhpyryme jexiryke.

²⁸ —Osenuruhkara ehtoko jomiry poko. Imeïpo mã aorihtyã tõ êsemãnõko ropa mana emero porehme, jomiry totase exiryke eya xine. ²⁹ Tütãko ropa mã toto okepÿpo tõ esae. Mokaro mã kurãkõ ekepyã isene exiko ropa mana jümãme. Orihpynõme exiko ropa mã toto. Morarame pohnõ êsemãkapõko roropa mana. Yrome apoto konõto htaka toto emapõko mana, jümãme roropa, tykase Jezu eya xine.

Zae Jezu ehtoh poko

³⁰ —Jamoreme ase toto onypokõnohpyra. Ritonõpo omi poe rokẽ toto apiakãko ase. Morara exiryke zae rokẽ ase, jamoreme pyra jexiryke. Jenehpohpõ omi poe rokẽ morohne poko ase erohnõko.

³¹ —Jamoreme rokẽ ypoko otuarõtanothpyra xine ase. Jomi poe rokẽ otuarõtanothpyrykohtao zae pyra jekarõko matose. ³² Yrome imepÿ nae mana ypoko otuarõtanothnekõme Ritonõpo. Inekarohpyry ypoko zae. Moro waro ase. ³³ Imehnõ maroposatose João a oturupose. Kure toto zuruase João zae jexiry poko. ³⁴ Ynara kara ase imehnomo a, “Wekãtotatoko,” kara ase. Ynara kary se rokẽ ase, “João omihpyry zae ypoko,” kary se rokẽ ase oya xine, okurãkarykõ se jexiryke.

³⁵ —Ozeiponekõme sã kynexine João, tororo ãko samo saereh kaneme, otuarõtanothnekõme. Axitaõ rokẽ João se mexiatose ozeiponekõme. ³⁶ Yrome otuarõtanothnekõ nae, João omiry motye. Ritonõpo poe yjमितunuru tonepose ya. Morohne eneryke oya xine Papa nenyokyhpyryme jenetupuhnõko matose. ³⁷ Ritonõpo roropa mã ypoko otuarõtanothtorÿko mana, jenehpohpono. Yrome aomiry onetapitopyra matose. Êmyty onenepitopyra roropa matose. ³⁸ Morara exiryke aomiry pyra matose okurohtao xine, inenehpohpyry onenetupuhpyra oexirykõke. ³⁹ Atamorepãko matose repe Ritonõpo omiry poko orihpyra oehtohkõme repe. Yrome ypoko ro aomiry mana. ⁴⁰ Yrome oopyrykõ se pyra matose ya. Ya oopyrykohtao orihpyra matose exiko rahkene.

⁴¹ —“Kure mase,” kary etary se pyra ase oya xine. ⁴² Yrome awaro xine ase. Ritonõpo se pyra matose yronomyryme okurohtao xine. ⁴³ Ritonõpo omi poe tarona tooehse ywy. Yrome jomipona pyra matose. Imepÿ tooehse tamoreme ahtao, mokyro omipona rokẽ matose. ⁴⁴ Opoko xine rokẽ, “Kure mase,” kary etary se matose imehnomo a. Yrome, “Kure mase,” kary etary se hkopyra matose Ritonõpo a. Morara exiryke Ritonõpo onenetupuhpyra matose. ⁴⁵⁻⁴⁶ “Moeze omihpyry enetupuhnõko ynanase,” ãko matose repe. Yrome Moeze omihpyry mã ypoko ro mana oturũko. Morara exiryke Moeze omihpyry omipona nymyry pyra matose. Opoko xine, “Popyra nase moxiamo,” kara ase Ritonõpo a. Yrome Moeze, “Iiryryryme matose,” ãko oya xine mana aomihpyry omipona pyra oexirykõke. ⁴⁷ Aomihpyry onenetupuhpyra oexirykõke jomiry roropa onenetupuhpyra matose, tykase Jezu eya xine.

6

5.000mãkõ otuhmatopõpyry Jezu a (Mat 14.13-21; Mak 6.30-44; Ruk 9.10-17)

¹ Moromeïpo Jezu toytose ropa Karirea moino akoxi, ikuhpo moino akoxi. Ikuhpo esety akorõ Tiperiati. ² Tokahmase roropa ynororo imoihmãkomo a ijमितunuru tonese tyya xine exiryke, kurãkõkara kurãkary ropa tonese tyya xine exiryke. ³ Morarame ypy taunuhmase Jezu a. Ypy êmory po typorohse ynororo, typoetory tõ maro. ⁴ Okynahkopyra kynexine juteu tõ otuhtoh konõto exitopo, Paxikoa exitopo. ⁵⁻⁶ Mame tÿkakoxi tõsenuhmase Jezu. Tomyẽkõ tonese eya. Imoihmãkõ oepyry tonese roropa eya. Mame ynara tykase Jezu otarãme tyya rokene, “Taroino moxiã otuhmapõko ase. Otarãme yjमितunuru waro pyra Firipe. Ukuhxi pahne. Oturupoxi,” tykase Jezu tyya rokẽ otarãme. Mame ynara tykase ynororo Firipe a,

—Otoko moxiã nykyryry epekahnõko exino nah? Imoihmãkõ napyry? tykase Jezu Firipe a.

⁷ Ynara tykase Firipe Jezu a,

—Kũ. Tuhke tineru se mana moxiã napyry epekahtohme, tuhke toto exiryke, tykase Firipe Jezu a.

⁸ Imepỹ Jezu poetory moroto kynexine, Ximão Peturu akorony, esety Ātare. Ynara tykase ynororo Jezu a,

⁹ —Poeto napyryme rokẽ enepyhpyry seny, 5me tiriiku panõ risẽ pisarara, kana roropa asakoro. Ise awahtao ekarõko ase oya. Moxiã ke, imoihmãkomo? Oty kehxo moxiã atautuhmãko nah? tykase Ātare.

¹⁰ Mame ynara tykase Jezu,

—Imoihmãkõ iporohkapotoko, tykase typoetory tomo a. Mame onahpoty kurã pona typorohkapose toto. Typorohse toto emero porehme. 5.000me toto tuhke aexirykomo, orutua kõ rokene. Nohpo tõ roropa tuhke kynexine. ¹¹ Morarame tiriiku panõ risẽ tapoise Jezu a,

—Kure mase Papa, tykase ynororo. Mame tokamose iporohtyamo a. Tuhke tomãkapose eya. Morararo kana tomãkapose roropa eya. Tõtuhse toto emero porehme. Tuesapare toh toehse. ¹² Tõtuhkehse toto ahtao emero porehme, ynara tykase Jezu typoetory tomo a,

—Moxiã napyry akoĩpyry anỹtoko ropa kana akoĩpyry maro, atahnikara aehtohme, tykase Jezu eya xine. ¹³ Mame 12me ruto tanỹse eya xine tonahsẽ akoĩpyry ke pehme.

¹⁴ Morarame Jezu jamitunuru eneryke tyya xine ynara tykase imoihmãkomo,

—Ajohpe pyra, urutõ nymyry mosero, Ritonõpo nenyokyhpyry sero nono pona. Kyneraximahpyrykõ mosero, tykase toto. ¹⁵ Morarame orẽpyra tutuisarykõme tyriry se imoihmãkõ exiryke toesyryhmase ropa Jezu toiroro ypy pona.

*Tuna po ro Jezu ytotoopõpyry
(Mat 14.22-33; Mak 6.45-52)*

¹⁶ Morotoino kokonie pukuro toehse ahtao ipoetory tõ toytose ikuhpo pona Jezu eraximase repe. ¹⁷ Yrome tykohmãse ahtao, Jezu oehpyra ro kynexine. Morara exiryke kanawaka tõtyrise toto Kapanau pona toytotohkõme. ¹⁸ Okynã pyra tyryrykane konõto toehse. Pohkane konõto toehse roropa. ¹⁹ Koeh tykase toto okynã repe, tyryrykane itamurume exiryke. Morarame ikuhpo rãnao toto ahtao Jezu tonese eya xine. Tuna poro toytotõko kynexine. Tyya xine aepyry eneryke tõserehse toto itamurume.

²⁰ —Oserehpyra ehtoko. Ywy ase Jezu, tykase ynororo eya xine kanawaõkomo a.

²¹ —Otyriko, tykase toto eya. Mame tõtyrise ropa Jezu kanawaka, toto kãnary aka. Mame axĩ toeporehkase ropa toto pata pona, Kapanau pona.

Jezu zupitoh poko imoihmãkomo a

²² Yrokokoro imoihmãkõ moroto ro toh kynexine, Jezu a tonahsẽ emãkapotopõpyry po ro. Tõtuhtopõpyrykõ po roropa toh kynexine. Toemynyhmase toto Jezu poko, aytory onenepyra tokurehse toexirykõke. Ipoetory tõ ytory rokẽ tonese eya xine. ²³ Moroto nakuatao imehnõ kãnary rokẽ tonese eya xine, Tiperiati poe aehtyã kãnary. ²⁴ Mame Jezu onenepyra toexirykõke moro kanawae toytose toto Kapanau pona Jezu enese ropa.

Wyi sã Jezu ehtoh poko orihpỹme imehnõ ehtohme

²⁵ Mame tonese ropa Jezu ahtao, tõturupose toto,

—Otara ahtao hkoh moepyase ropa? tykase toto eya.

²⁶ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Zae rokẽ ourutorỹko ase. Tõtuhse oexirykõke sã rokẽ jupĩko mexiatose, Tuesapare toehse oexirykõke sã rokene. Yrome Ritonõpo poe jexiry onenetupuhpyra matose.

²⁷ Torẽtyke pyra ehtoko tonahsẽ poko. Erohtoko Kapu ae Ayhtohpyry omipona oehtohkõme, orihpyra oehtohkõme jũme. Yjamitunuru enepõko mã Papa oya xine inymenekahpyryme jenetupuhtohme oya xine, tykase Jezu eya xine.

²⁸ Ynara tykase toto, eya tōturupose,

—Oty poko erohnōko ynanahe Ritonōpo omipona yna ehtohme? tykase toto eya.

²⁹ Mame Jezu a tozuhse toto,

—Ynara rokē Ritonōpo nyrohmanohpotoh mana oya xine, tynenehpohpyry rokē enetuputyry se mā oya xine, tykase eya xine Jezu.

³⁰ Ynara tykase toto,

—Oty rīko hmah yna neneryme Ritonōpo jमितunuru enetohme yna a, oenetupuh-tohme yna a. Yna zuru ekaroko kokoro rokene, tykase toto eya. ³¹ —Kytamurukomo a wyi panō tonahse kapu ae enehpohpyry, ahno esao pyra toytoyorykohtao. Ritonōpo omiry ynara āko moro poko, “Toto napyry tonehpose Moeze a kapu ae,” āko, tykase toto Jezu a.

Ynara tykase Jezu eya xine,

³² —Ajohpe pyra ase ynara karyhtao, Moeze nekarohpyry kara kynexine. Papa kapuaō nekarohpyry kynexine. Seromaroro ourukō nymyry ekarory se Ritonōpo mana oya xine. ³³ Ourukōme nymyry mā mokyro Ritonōpo nenehpohpyry kapu ae. Orihpỹme mā oritorỹko jũme, tykase Jezu eya xine.

³⁴ —Moro ekaroko yna a kokoro rokene, tykase toto Jezu a.

³⁵ —Ourukōme nymyry ase, tykase Jezu eya xine. —Ya oopyrykohtao omise pyra exikety sā exīko matose. Tākye rokē exīko matose jenetuputyryhtao oya xine. Tuna se pyra exikety sā exīko matose roropa tākye rokene, tykase ynororo eya xine.

³⁶ —Ynara ase oya xine, jenēko matose repe. Yrome jenetupuhpyra matose ekurehnōko, ase oya xine. ³⁷ Ritonōpo nekaroryme awahtao xine ya jenetupuhnōko matose. Ya oehnōko roropa matose emero porehme. Mame oopyrykohtao ya aaropopyra xine ropa ase jũme. ³⁸ Kapu ae jyhtoase jenehpohpō omipona jehtohme. Jamoreme pyra oepyase. ³⁹ Mame ynara se mā jenehpohpō ya, jenetuputyhpōkō ahpahpory se pyra mā ya. Imeīpo toto ēsemākapory se ropa mā ya emero porehme, aorihtyā tō ēsemākapotoh ropa po. ⁴⁰ Ynara se mā Ritonōpo. Tumūkuru enery se mā roropa imehnomo a enetupuhpotohme eya xine, orihpyra toto ehtohme jũme. Mame toto ēsemākāko ropa ase aorihtyā tō ēsemākapotoh ropa po, tykase Jezu juteu tomo a.

⁴¹ Morarame moro etaryke tyya xine Jezu tykerekemase eya xine, “Ywy ase ourukōme kapu ae aepyhpyry,” kary etaryke tyya xine. ⁴² Morara exiryke ynara tykase toto,

—Jezu mosero, Joze mūkuru. Jũ waro sytatose. Jē waro roropa sytatose. Otara ākohxo ke hnae? “Kapu ae aepyhpyry ase,” āko. Epyrypāko rokē hnae, tykase toto.

⁴³ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Ykerekemara ehtoko. ⁴⁴ Ritonōpo jenetupuhpopyra oya xine ahtao, ya oehpyra matose. Yrome ya oopyrykohtao oēsemākapotoryko ropa ase aorihtyā tō ēsemākapotoh ropa po. ⁴⁵ “Emero ahno amorepāko Ritonōpo mana,” tykase urutōkō pake. —Papa omiry etaryhtao tuaro exīko toto. Mame ya oehnōko toto. ⁴⁶ Yrome Ritonōpo nymyry onenepyra matose, ya rokē tonese.

⁴⁷ —Zae rokē ynara āko ase, jenetupuhnanō mā orihpỹme exīko. ⁴⁸ Ourukōme nymyry ase orihpyra oehtohkōme. ⁴⁹ Kapu ae enehpohpyry tonahse atamurukomo a ona po. Toorihse toto. ⁵⁰ Yrome kapu ae aepyhpyry nymyry tonahse oya xine ahtao orihpyra exīko matose. ⁵¹ Ourukōme nymyry ase, kapu ae aepyhpyryme jexiryke. Upũ enapryryhtao oya xine orihpyra exīko matose jũme. Upũ nase wyi samo, ynekaroryme oya xine, emero porehme, orihpyra oehtohkōme jũme, tykase Jezu eya xine.

⁵² Morara kary etaryke tyya xine tōsezusezuhse toto juteu tō tuisary tomo,

—Otātōhxo ke tupũ ke kuopatoryko hnae? tykase toto, oxime rokē tōturuse toto. (“Upũ tonahse oya xine ahtao,” kary, “Tonetupuhse oya xine jahtao,” katopo.) Yrome moro onenetupuhpyra tokurehse toto.

⁵³ Morara tykase ropa Jezu eya xine,

—Ajohpe pyra kapu ae aytohpypy ase. Upũ onenahpyra awahtao xine orihketõme rokẽ matose. Umunuru roropa onẽpyra awahtao xine orihketõme matose. ⁵⁴ Upũ enapryhta oya xine orihpỹme exiko matose. Umunuru tõse roropa oya xine ahtao oẽsemãkapotorỹko ropa ase aorihyã tõ eşemãkapotoh ropa po. ⁵⁵ Upũ mã tonahsẽme nymyry. Umunuru eukurume nymyry, tõsẽme. ⁵⁶ Upũ tonahse oya xine ahtao umunuru maro ymaro exiko matose. Ywy roropa amaro xine exiko ase okurohtao xine. ⁵⁷ Tamoreme Ritonõpo isene mana. Ijamtunuru poe isene exiko ropa ase, jenehpohpõ jamtunuru poe. Moro saaro matose upũ tonahse oya xine ahtao ypoe isene exiko ropa matose. ⁵⁸ Ywy ase ourukõ nymyry kapu ae aepyhpypy jexiryke. Atamurukõ napyrỹpyry sã pyra ase, nono pona aepukahpyry sã pyra ase. Moro tonahse mokaro a repe. Imeĩpo toorihse toto emero porehme. Yrome upũ tonahse oya xine ahtao orihpyra exiko matose jũme, moro sã pyra jexiryke, tykase ynororo eya xine.

⁵⁹ Morara tykase Jezu eya xine toto amoreparyme, juteu tõ atamorepatoh tao, Kapanau po. (“Upũ tonahse oya xine ahtao,” kary, “Tonetupuhse oya xine jahtao,” katopo. “Umunuru enyryhta oya xine,” kary roropa, “Tonetupuhse oya xine jahtao,” katoh sero. Yrome juteu tõ esã onenetupuhpyra moro poko toh kynexine.)

Jezu omi poe orihpỹme exiko sytatose

⁶⁰ Morara kary etaryke tyya xine ynara tykase ipoetory tomo,
—To! Tupimehxo reh mã kuamorepatohkõ eya. Onetarahme sã reh sytatohse, tykase toto oxime rokene.

⁶¹ Tõmiry poihtory waro Jezu kynexine, kara ro mokaro ahtao eya. Morara exiryke ynara tykase ynororo eya xine,

—Poremã nõko matohu jomiry etaryke oya xine? Poremãpyra ehtoko. ⁶² Poremã nõko kuhse matose jonukuru ropa eneryhta oya xine kapu aka. ⁶³ Ritonõpo zuzenu poe ipoenõme enurũko matose. Opũkõ poe exipyra matose. Ritonõpo zuzenu poe kuamorepatose isene oehthõkõme. ⁶⁴ Yrome toitoine ro matose jenetupuhpyra, tykase. Apitoryme ro tonetupuhpynõ waro Jezu kynexine. Towokane waro roropa kynexine.

⁶⁵ Naeroro ynara tykase ropa Jezu eya xine,
—Morara exiryke morara tykase ywy oya xine, “Papa nekarohpyryme awahtao xine jenetupuhnõko matose. Ya oehnõko roropa matose,” ase, tykase Jezu eya xine.

⁶⁶ Morara kary etaryke tyya xine toeramase ropa toto tuhke, Jezu ekahmahpõkomo.

⁶⁷ —Amarokõ ke? tykase Jezu, tõturupose mokaro a, 12mãkomo a. —Urumekãko roropa hmatohu? tykase eya xine.

⁶⁸ Ynara tykase Ximão Peturu,
—Omorokẽ yna esẽme mase. Onekarohpyry ke rokẽ orihpyra exiko ynanase jũme, tykase eya Peturu. ⁶⁹ —Seromaroro oenetupuhnõko ynanase, awaro yna exiryke. Kure mase ipunaka. Ritonõpo poe mase, tykase Peturu eya.

⁷⁰ Ynara tykase Jezu,
—Tymenekase matose ya 12me. Yrome toiro joroko tamuru omipona exikety, tykase ynororo eya xine.

⁷¹ Juta poko morara tykase Jezu, Ximão Ixikariote mũkuru. 12mãkõ maro kynexine repe. Yrome mokyro towokaneme exiry waro kynexine Jezu.

7

Jezu maro zakorõ tomo

¹ Moromeĩpo Karirea poro Jezu toytoytose. Jutea poro toytory se pyra toehse juteu tõ esã moroto totaparyino. ² Juteu tõ otuhtoh konõto okynahkopyra toehse. Otuhtoh esety Tãtome tyrytyamo. ³ Ynara tykase Jezu akorõ tõ eya,

—Ytoko taroino Jutea pona. Opoetory tomo a ajamtunuru enepota, tykase toto.

⁴ —Oty katoh taro rokẽ otonẽnõko mahno kure oexiry ekãtopory se awahtao? tykase toto, typoihtose eya xine. ⁵ (Zakorõ tõ roropa onenetupuhpyra kynexine.)

⁶ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Jytotohpo pyra ro mana. Oytotohkõ emero rokẽ kure oya xine mana, ⁷ Ritonõpo zehno exiketõ ozehno xine pyra exiryke. Yrome yzehno toh mana. “Iiryppyryme matose popyra ipunaka,” karyke ya eya xine. Moro poko jotururuke mã yzehno toto. ⁸ Otuhtoh pona ytotoke. Ytopyra ase aporo jytotohpo pyra ro exiryke, tykase Jezu eya xine. ⁹ Morarame morara kaxĩpo moroto rokẽ ehse Jezu kynexine Karirea po.

Jezu ytotopõpyry otuhtoh konõto taka

¹⁰ Morotoino zakorõ tõ toytose ahtao Jezu roropa toytose otuhtoh konõto pona, okomino. Tokare pyra toytose ynororo. ¹¹ Morarame otuhtoh konõto po tupise juteu tõ tuisary tomo a repe. Yrome osenepopyra toehse ynororo.

—Otoko nae? tykase toto, tokaropose.

¹² Putiputime tõturuse toto itamurume Jezu poko imoihmãkõ rãtao.

—Kurã mokyro, tykase toto, emero pyra.

—Arypyra, tykase imehnomo. —Onekunohtõ rokẽ mokyro, tykase toto. ¹³ Yrome aryhnaka oturupyra toto, juteu tõ tuisary zuno toexirykõke.

¹⁴ Morarame otuhtoh konõto irãnaka toehse ahtao, Jezu toytose Ritonõpo maro oturutoh taka ahno amorepase. ¹⁵ Aomiry etaryke tyya xine tõsenuruhkase juteu tõ tuisary,

—Otokoino mose amorepato toehse nae? Atamorepatoh taka ytopitopyra mana, tykase toto.

¹⁶ Tozuhse toto Jezu a,

—Jamoreme amorepato pyra ase. Ritonõpo poe rokẽ ãmorepatorỹko ase, eya tonehpose jexiryke. ¹⁷ Ritonõpo omipona exiketõ rokẽ mã jomiry enetupuhnõko mã toto. Ritonõpo poe jomiry ehtoh enetupuhnõko roropa mã toto Ritonõpo omipona se toexirykõke.

¹⁸ —Tamoreme rokẽ oturukety ahtao tõmiry rokẽ eahmãko mana. Yrome tonehpohpõ poe oturukety tonehpohpõ omiry kure tyriko mana. Mokyro ajohpe pyra exikety ipunaka. ¹⁹ Moeze omihpyry nae matose, Ritonõpo nymeropohpyry eya. Yrome aomipona pyra matose. Oty katoh jetapary kuhnõko matou? tykase Jezu eya xine.

²⁰ —Jorokohpe mase, tykase imoihmãkomo. —Onoky oetapary se nahe? tykase toto eya.

²¹ Ynara tykase Jezu,

—Toiro toerohse ywy oserematohae. Ritonõpo jamitunuru enepoase oya xine. Moro poko mosenuruhkatose. ²² Yrome matose Moeze omi poe omũkurukõ aipotapihpyry sahkãko ro 8me aenurutopõpyry tõmehse ahtao. Oserematohae ro oseremara matose. Aipotapihpyry sahkãko matose Moeze omipona oehthõkõme repe. (Osemazuhme nymyry pyra Moeze a aipotapihpyry tysahkapose. Atamurukomo a osemazuhme tysahkapose.) ²³ Oty katohme oserematohae kurãkara kurãkatopõpyry poko ya yzetũ manymyatohse? Morara ahtao yzehno pyra ehtoko. ²⁴ “Popyra mase,” kara ehtoko imehnomo a zae aehtoh waro pyra awahtao xine. Ipũkõ enery poko rokẽ oya xine, “Iiryppyryme mase,” kara ehtoko imehnomo a, tykase Jezu eya xine.

“Mose Ritonõpo nymenekahpyryme nahe?” katopõpyry

²⁵ Morarame Jerusarẽpõkõ ynara tykase,

—Mosero etapary se toh nahe? ²⁶ Enetoko ke totasẽme rokẽ oturũko mana. Yrome imehnõ mã onyhxiropyra. Ajohpe pyra hnah, tuisa tõ mosero enetupuhnõko nah Ritonõpo nymenekahpyryhme? ²⁷ Yrome Ritonõpo nymenekahpyry tooehse ahtao, ozeino oehnõko nae? Aehtoh waro pyra sytatose exiko. Yrome mosero oehthõpõpyry waro sytatose, tykase toto.

²⁸ Morarame toto amoreparyhtao Ritonõpo maro oturutoh tao ynara tykase Jezu opore,

—Juaro nymyry hmatohu? Joehtopöpyry waro roropa hmatou ipunaka? Jamoreme oehpyra exine. Jenehpohpõ mã zae rokẽ exikety mokyro. Yrome zuaro pyra matose.

²⁹ Zuaro ase, Ritonõpo winoino tooehse jexiryke, inenehpohpyryme jexiryke.

³⁰ Morarame Jezu apoiry se toehse toh repe. Yrome anapoipyra toh tokurehse apoitohpo pyra ro exiryke. ³¹ Yrome tuhke tonetupuhse imoihmãkomo a. Ynara tykase toto,

—Ritonõpo nymenekahpyry imepỹ pyra mana. Orẽpyrahxo rukuh mosero nae Ritonõpo jamitunuru nae, tykase toto ipoko.

Soutatu tõ aropotopöpyry Jezu apoise

³² Morarame imehnõ putiputi kary totase parixeu tomo a Jezu enetuputyry poko. Morara kary etaryke tyya xine Ritonõpo maro oturutoh erase tõ taropose eya xine, Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tomo a roropa, taropose toto Jezu apoitohme repe.

³³ Morarame ynara tykase Jezu imoihmãkomo a,

—Okynã pyra ase amaro xine. Esyryhmãko ropa ase Jenehpohpono a. ³⁴ Jupĩko matose. Yrome jenezomopyra matose, jesaka ytosaromepyra oexirykõke, tykase Jezu eya xine.

³⁵ Mame oseyã rokẽ tõturusu toto juteu tomo,

—Azahko ytõko na roropa osenezomopyra toehtohme? Otarãme juteutõkara esaka ytõko mana kuekyrykõ saporarahme exiketõ amorepase. Otarãme juteutõkara amoreparyme ytõko mana, tykase toto oxime rokene. ³⁶ —Ynara nase ynororo, “Jupĩko matose. Yrome jenezomopyra matose. Jesaka ytosaromepyra matose,” nykã kyya xine. Otara ãko hko hnae? tykase toto oseyã rokene.

Iporiry sararakane sã Ritonõpo zuzenu mana

³⁷ Toipe juteu tõ otuhtoh konõto etyhyry yronomyryme. Moroto towõse Jezu xikihme toto zurutohme opore.

—Tuna se awahtao xine osehtoko. Tuna êtokose ya. ³⁸ Ynara tymerose pake sero poko Ritonõpo omiryryme, “Jenetuputyryhtao oya xine iporiry sararakane sã exiko mã okurohtao xine,” tykase Jezu eya xine. (“Tuna êtokose,” kary, “Wenetupuhtokose,” katopo. “Iporiry sararakane sã mã,” kary, “Ritonõpo zuzenu kure,” katopo.) ³⁹ Morara tykase Jezu Tuzenu ekarosasaka Ritonõpo exiryke tonetupuhnanomo a. Tuzenu onekaropitopyra ro Ritonõpo kynexine, Jezu êsemãpyra ro exiryke.

Imoihmãkõ oseosezukuru poko

⁴⁰ Morara kary etaryke imoihmãkomo a ynara tykase toto,

—Urutõ nymyry mosero Ritonõpo poe, tykase toto.

⁴¹ Imehnõ roropa ynara tykase,

—Ritonõpo nymenekahpyry mosero, kukurãkanekõme, tykase.

Yrome imehnõ roropa ynara tykase,

—Ritonõpo nymenekahpyry kara mosero. Ritonõpo nymenekahpyryme ahtao Karirea po pyra enururu. Berẽ po enururu. ⁴² Ynara karyke Ritonõpo a, “Tawĩ paryme enurũko Ritonõpo nymenekahpyry. Berẽ po enurũko mana Juteã rãnao, Tawĩ esaryme Berẽ exiryke,” ãko Ritonõpo omiry, tykase toto. ⁴³ Atae pyra toh toehse Jezu poko. ⁴⁴ Imehnõ Jezu apoiry se toehse repe. Yrome anapoipyra tokurehse toto.

Onenetupuhpyra juteu tõ tuisary ehtopöpyry

⁴⁵ Morarame toytose ropa toto Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tomo a ropa.

—Otoko na? Menehtou? tykase toto tõturusu eya xine.

⁴⁶ —Arypyra. Kure rokẽ aomiry ynanetano. Morara kane onetapitopyra ynanase, tykase erase tomo tonyokyhpõkomo a.

⁴⁷ —To! Oenekunohtou ropa nytãmya? tykase parixeu tomo, morara kary etaryke tyya xine. ⁴⁸ —Oesẽkõme ynanase. Tuarohxo exiketõme ynanase. Mokyro Ritonõpo mũkurume onenetupuhpyra ynanase. Parixeu tõ roropa mã mokyro onenetupuhpyra toto Ritonõpo mũkurume. ⁴⁹ Yrome mokaro rokẽ mã Moeze nymerohpyry omipona pyra

toto. Iirypyryme toto Ritonõpo a. Morara exiryke mã toto wãnohnõko Ritonõpo, tykase toto imoihmãkõ poko.

⁵⁰ Nikotemu mokaro maro kynexine, Jezu a aytohpary koko. Ynara tykase ynororo eya xine,

⁵¹ —Moeze omi poe, “Imehnõ popyra mana,” kara sehtone aomiry onetapitopyra kuahtao xine, iirypyrykõ waro pyra roropa kuahtao xine, tykase eya xine.

⁵² —To, omoro roropa tokoh mã Karireapono? Ritonõpo nymeropohpyry poko atamorepako, zuaro oehtohme. Karirea po mã Ritonõpo poe urutõ mã enurupyra sãtã mana moroto, tykase toto. ⁵³ Morarama tãtahpahse ropa toto tosaka xine ropa.

8

Nohpo apoitopõpyry imehnomo a

¹ Mame ypy pona toytose Jezu, Oriwerahpã pona. ² Sã, yrokokoro toytose ropa ynororo Ritonõpo maro oturutoh taka. Imoihmãkõ tõximõse ahtao Jezu typorohse, toto amorepatohme. ³ Morarama nohpo tonehse parixeu tomo a. Moeze omihpyry poko imehnõ amorepananomo a roropa takorehmase toto. Imepỹ orutua maro osenao ahtao tonese exiryke tonehse toto a Jezu õpataka.

⁴ —Mose imepỹ orutua poko kynako. Tonese yna a osenao toto ahtao. ⁵ Morara ahtao, “Nohpo etapatoko topu ke, aorihtohme,” me tymerose Moeze a kynenerykõme. Yrome otara ãko mahno? tykase toto Jezu a.

⁶ Morara tykase toto Jezu tahkapotohme repe, Jezu hxirotohme. Yrome toto onezuhpyra Jezu kynexine aporo. Nono rokẽ tymerose aporo tomary ke. ⁷ Mokaro otururuhtao ro towõse ropa Jezu. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Epona topu ematoko tyrypyhpyke pyra ipunaka awahtao xine, tykase Jezu eya xine.

⁸ Mame toepuisse ropa Jezu nono pokona imerotohme ropa. ⁹ Morara kary etaryke tyya xine toesyryhmase ropa toto atatakomino emero porehme. Tamuxime exiketõ osemazuhme toesyryhmase toto. Jezu rokẽ moroto, tynomose eya xine, nohpo maro xikihme. ¹⁰ Towõse ropa Jezu. Ynara tykase ynororo nohpo a,

—Ohxironanõ pyra nexi? tykase Jezu nohpo a.

¹¹ —Arypyra, tykase nohpo.

—Morara ahtao ohxiropyra roropa ase. Ytoko ropa. Oorypyry poko pyra ropa ke exiko, tykase Jezu eya.

Saerekatoh sã Jezu exiry sero nono po

¹² Morarama ynara tykase Jezu imoihmãkomo a,

—Emero ezurume ase. Ymaro ytoketõ mã saeremae ytõko toto. Zae rokẽ toh exiko isene roropa toh mana. Xinukutumã htaka ytopyra toh mana, tyrypyrykõ poko pyra toexirykõke, tykase eya xine Jezu.

¹³ Ynara tykase parixeu tomo eya,

—Ãmoreme mase morara ãko opoko. Yna onutuarõtanohpopyra õmiry mana, tykase toto.

¹⁴ —Arypyra, tykase Jezu. —Ypoko jotururuhtao zaero jomiry, joehtopõpyry waro jexiryke, jytory ropa waro roropa jexiryke. Yrome joehtopõpyry waro pyra matose. Jytory ropa waro pyra roropa matose. ¹⁵ Kurã enẽko matose popyrahme samo, popỹ enẽko matose kure samo ahnome rokẽ oexirykõke. Morara exiryke ywy ahno tõ pũ enery poko rokẽ toto anapiakara ase. ¹⁶ Yrome imehnõ apiakaryhtao ya, zae rokẽ toto apiakary ya mana, jamoreme rokẽ pyra jexiryke, Papa jenehpohpõ ymaro exiryke. ¹⁷ Ynara tymerose Moeze omihpyryme, “Asakoro tuarõtanoh tõ ahtao, atae aomirykõ ahtao, zae mã toto.” ¹⁸ Ypoko otuarõtanohtorỹko ase. Papa jenehpohpõ roropa ypoko otuarõtanohtorỹko mana. Atae yna exiryke Papa maro zae rokẽ ynanase, tykase Jezu toto a.

¹⁹ —Otoko omy nae? tykase toto tõturupose eya.

—Juaro pyra matose. Papa waro pyra roropa matose. Juaro awahtao xine, Papa roropa waro oexirykō mana, tykase Jezu eya xine, tozuhse toto eya.

²⁰ Morara tykase Jezu toto amoreparyhtao Ritonōpo maro oturutoh tao, tineru ã esao, ahno nekarohpyry esao. Yrome Jezu anapoipyra tokurehse toto, apoitoh po pyra ro exiryke.

“Ytosaromepyra ymaro matose,” katopōpyry Jezu a

²¹ Morarame ynara tykase ropa Jezu eya xine,

—Ytōko ropa ase. Mame jupīko matose. Yrome oorypyrykō maro orihnōko matose. Ymaro ytosaromepyra matose, tykase eya xine.

²² Morara exiryke tōturuse toto oseya rokene,

—Ynara nykahro, “Ymaro ytosaromepyra matose.” Otarah koh exīko nae? Oseatākāko hnah? tykase toto.

²³ Ynara tykase Jezu,

—Sero nonopōkōme matose, yrome ywy tarōkara ase. Tarōkōme amarokomo, nonopōkomo. Yrome ywy tarōkara ase, kapuaono. ²⁴ Morara exiryke morara yka oya xine, “Oorypyrykō maro orihnōko matose,” ykano oya xine. Orihnōko matose oorypyrykō maro jenetupuhpyra awahtao xine. Ywy ase Ritonōpo nymenekahpyry okurākanekōme, tykase Jezu eya xine.

²⁵ —Onoky keh ma roropa? tykase toto Jezu a.

—Ywy roro ase. Apitorymero aosekarohpyry oya xine, tykase Jezu eya xine. ²⁶ —Tuhke naero ase otuarōtanohtohkomo. Tuhke roropa ohxiroykō se jahtao kyhxirotory, tuhke oorypyrykō exiryke. Yrome ohxiropyra xine ase. Jenehpohpō omiry ekarōko rokē ase oya xine. Zae ynororo, tykase Jezu eya xine.

²⁷ Ritonōpo poko tōturuse Jezu, yrome onenetupuhpyra toto. ²⁸ Morara exiryke ynara tykase Jezu eya xine,

—Kapu ae Ayhtohpyry tanỹse oya xine ahtao wewe pokona jenetupuhnōko matose. Ywy ase Ritonōpo nenehpohpyry okurākanekōme. Morara jahtao jamoreme pyra jerohtopōpyry exiry waro exīko matose. Papa nekarohpyry rokē ekaroase oya xine. Moro waro exīko matose, ynekarohpyry waro. ²⁹ Jenehpohpō ymaro mana. Urumekara mana tōmipona ipunaka jexiryke, tykase Jezu eya xine.

³⁰ Morara kary etaryke tyya xine Jezu tonetupuhse eya xine tuhkākomo a.

Tymyhse exiketō sã matose

³¹ Morarame ynara tykase Jezu tonetuputyhpōkomo a, juteu tomo a,

—Jomipona awahtao xine ypoetoryme nymyry matose. ³² Zae ehtoh waro exīko matose. Mame zae ehtoh waro awahtao xine õsanumanekō poetoryme pyra exīko matose. Yrome zae ehtoh waro pyra awahtao xine õsanumanekō poetoryme ro matose. Onurumekasaromepyra matose, tykase Jezu eya xine.

³³ —Yrome Aparão pakōme ynanase. Osanumatōkō poetoryme exipitopyra ynanase, tykase toto. —Oty kary moro, “Õsanumanekō poetoryme pyra exīko matose,” āko? tykase toto Jezu a, tōturupose.

³⁴ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Oorypyrykō poko awahtao xine tosēke matose, oorypyrykōke rokene. Oorypyrykō namotome sã matose toehse. Oorypyrykō onurumekasaromepyra roropa matose.

³⁵ Toipe namoto. Axītao rokē tytapyikē poenō maro mana, jūme pyra. Tapyi esē poenō sã pyra mana. Māpyra tapyi esē mūkurume ahtao jūme tumykō maro mana. ³⁶ Ritonōpo mūkuru maro toehse awahtao xine, õsanumanekō poetoryme pyra oripotorỹko ropa mana. Ajamihtanohtorỹko roropa mana oorypyrykō poko pyra oehtohkōme. ³⁷ Aparão pakōme oexirykō waro ase. Yrome jetapary se ro matose ãmoreparykō se pyra oexirykōke ya. ³⁸ Papa a jamorepatopōpyry ekarōko ase repe oya xine. Yrome atamurukō omipona rokē matose. Joroko tamuru omipona rokē matose, tykase Jezu eya xine.

³⁹—Aparão yna tamurume mana, tykase toto.

—Aparão paryme awahtao xine mypoenhohtory. Isaaro mehtory. ⁴⁰ Zae ase Ritonõpo omiry ekarõko oya xine. Yrome aomiry se pyra matose. Jetapary se rokẽ matose. Aparão morara pyra ehse. Zae Ritonõpo omipona ynororo ehse, asã xine pyra. ⁴¹ Yrome omykõ poenohnõko matose, joroko tamuru poenohnõko, tykase Jezu eya xine.

—Arypyra, anoryme pyra ynanase. Yna zũ mũkurume rokẽ ynanase, Ritonõpo mũkurume, tykase toto eya.

⁴² Ynara tykase Jezu eya xine,

—Ritonõpo poenõme nymyry awahtao xine ypyno mehtory, Ritonõpo wino tooehse jexiryke. Jamoreme pyra oepyase tarona aomipona jexiryke. ⁴³ Jotururu onenetupuhpyra matose etary se pyra oexirykõke. ⁴⁴ Omykõ mũkurume matose, joroko tamuru mũkurume. Omykõ sã matose. Pake ro oatãkatonõpo mokyro omykomo. Zae pyra ynororo ipunaka, ajohpe rokẽ exiryke. Ajohpe ynororo ahtao, toipe, ajohpãme exiryke. ⁴⁵ Zae rokẽ ase. Morara exiryke jenetupuhpyra matose. ⁴⁶ Jyhxirosaromepyra matose tyrypyhpyke pyra jexiryke. Zae rokẽ ourutorõko ase repe. Yrome zae pyra otarãme jekarõko matose jenetupuhpyra oexirykõke. ⁴⁷ Ritonõpo poenõme awahtao xine aomiry metatory. Yrome aomiry onetara matose ipoenõme pyra oexirykõke, tykase Jezu eya xine.

Aparão ehtopõpyry motye Jezu ehtopo

⁴⁸ Ynara tykase toto Jezu a,

—Ajohpe pyra ynanase opoko, “Samariapõ mase, azahkuru exikety. Joroko omi poe rokẽ urutõme mase,” karyhtao yna a ajohpe pyra ynanase, tykase toto Jezu a.

⁴⁹ —Jorokohpe pyra ase, tykase Jezu. —Papa eanohmãko rokẽ ase. Yrome matose jeunohnõko. ⁵⁰ Kueahnohmatoko, kara ase oya xine repe. Yrome mokyro imepõ jeahnohmapone. Mokyro zae jexiry enetupuhnõko mana. ⁵¹ Zae rokẽ ase ynara karyhtao, “Jomipona awahtao xine orihpyra exiko matose jũme,” karyhtao ya, tykase Jezu eya xine.

⁵² Ynara tykase juteu tõ eya,

—Seromaroro jorokohpe oexiry waro ynanase. Aparão toorihse. Urutõkõ toorihse. Yrome mase ynara ãko, “Jomipona awahtao xine orihpyra exiko matose jũme,” ãko mase. ⁵³ Kytamurukõ Aparão toorihse. Aparão motyehxo reh mahse? Urutõkõ roropa toorihse. Onokyh koh mano? tykase toto tõturupose eya.

⁵⁴ Ynara tykase Jezu,

—Jamoreme rokẽ ase ime jehtoh onekaropyra. Yrome Papa kapuaõ rokẽ mã ime jehtoh ekarõko ya. “Kyrihpõkõ mokyro,” ãko matose repe. ⁵⁵ Yrome mokyro waro pyra matose, onenetupuhpitopyra oexirykõke. Yrome zuaro ase. “Ritonõpo waro pyra ase,” karyhtao ya, ajohpe rokẽ jexiry mana, asã xine. Yrome ywy zuaro. Aomipona roropa ase. ⁵⁶ Atamurukõ tãkye toehse jeneryke. Tonese tyra jexiryke tãtãkyemase toto, tykase Jezu.

⁵⁷ —Yrome mase 50 anome pyra ro mase. Aparão menene? tykase toto tõturupose eya.

⁵⁸ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Aparão enurupyra ro ahtao, nae ro exine, tykase Jezu eya xine.

⁵⁹ Morarame Jezu omiry etaryke tyra xine topu tanõse juteu tomo a Jezu etapatohme. Ajohpe Jezu tokarose eya xine. Morara exiryke topu tanõse eya xine. Yrome kynotonẽne rokẽ ynororo, imoihmãkõ rãnaka. Mame Ritonõpo maro oturutoh tae kunutõtane ropa Jezu.

9

Tonurẽkara kurãkatopõpyry ropa Jezu a

¹ Mame Jezu tõ ytoryhtao orutua tonese tonurẽkara. Tonurutopõpyry poe ro tonure pyra kynexine. ² Morarame ynara tykase Jezu poetory tomo,

—Onoky rypyry poe tonure pyra tonuruse nahe? Tyrypyry poe roh morara tonuruse nahe? Tummy tō rypyry poe morara tonuruse nahe? tykase toh Jezu a, tōturupose.

³ —Arypyra, tykase Jezu. —Irypyrykō poe pyra tonure pyra tonuruse mana. Tonurēkara mosero Ritonōpo jamitunuru enepotohme ro aexihpyry mosero. ⁴⁻⁵ Xixi saereh karyke kuesemarykō waro sytatose. Moro saaro Ritonōpo omiry poko imehnō amorepāko ase zae ehtoh waro toto ehtohme. Toorihse jahtao mā ikohmamyhpyry sā exīko tarōkomo, tamorepaneke pyra toehse toexirykōke, tykase Jezu toto a.

⁶ Morara kaxīpo ituh tykase Jezu nono pona. Orino pitiko tywrywrymase tomary ke totakuru maro. Morarame orino tyrise enuru pona. ⁷ Ynara tykase eya,

—Ytoko. Osēkurikata Xiroe kuaka, ariamā kuaka, tykase. (Aomiryae, “Xiroe,” kary, “Tonyohse,” katopo.) Morarame toytose ynororo. Mame tōsēkurikase. Mame tooehse ropa ynororo kure osenuhmāko ropa rahkene.

⁸ Morarame mokyro waro exiketō moroto kynexine. Tonure pyra ahtao ro tonese eya xine osema tao ro ahtao, tineru pitiko eraximaryhtao ro eya. Ynara tykase toto,

—Mosero puhko tonuremỹpo kara, tykase toto ipoko.

⁹ —Mokyro roh mosero kynenehpyrykō ro, tykase imehnomo. Yrome imehnō ynara tykase,

—Ynoro kara mosero. Ipanō rokē mosero, tykase toto.

—Ynororo ase, tykase, tonuremỹpokara a tozuhse toto.

¹⁰ —Otāto tonure ropa toehse mahno? tykase toto tōturupose eya.

¹¹ Ynara tykase ynororo,

—Orutua orino pitiko tyrise jenuru pona. Mame, “Ytoko, osēkurikata Xiroe kuaka,” tykase exiryke ytono. Morarame tōsēkurikase jahtao jenutā ropa rahkene, tykase toto a.

¹² —Otoko mokyro nae? tykase toto.

—Kū, zuaro pyra ase, tykase tonuremỹpokara eya xine.

Parixeu tō oturupotopōpyry

¹³ Morarame tonuremỹpokara tarose eya xine parixeu tomo a. ¹⁴ Moro ěmepyryae oserematoh kynexine. Moro ěmepyryae orino pitiko tyrise Jezu a tonurēkara enuru kurākatohme ropa. ¹⁵ Morarame tonuremỹpokara a tōturupose parixeu tomo,

—Otāto puhkoke oenutā ropa puhko? tykase toto eya.

—Orino pitiko jenuru pokona tyrise mokyro a. Morara exiryke tōsēkurikase ropa jahtao jenutā ropa samo mokyro poe, tykase ynororo eya xine.

¹⁶ Mame ynara tykase parixeu tomo,

—Mokyro Ritonōpo poe pyra mana, aomipona pyra exiryke. Oseremara mana oserematohae, tykase toto.

Yrome imehnō ynara tykase,

—Irypyrymāme ahtao kurākōkara onukurākara exiry, tykase toto. Atae pyra toto.

¹⁷ Morara exiryke tōturupose ropa parixeu tomo. Ynara tykase toto tonuremỹpokara a,

—Oenuru tukurākase ropa na eya? Morara exiryke oty āko ipoko mah? tykase toto tōturupose.

—Urutō mokyro Ritonōpo poe, tykase ynororo eya xine.

¹⁸ Yrome tonure pyra aexihpyry ajohpe rokē tokarose juteu tomo a. Morara exiryke jū tonehpose jē maro tyya xine tōturupotohkōme eya xine. ¹⁹ Ynara tykase toto eya xine,

—Omūkuru mosehro? Ajohpe pyra moinoro tonure pyra tonuruse nahe? Ahtao otāto tonure ropa toehse nae? tykase toto tōturupose eya xine.

²⁰ Jū tō ynara tykase,

—Yna mūkuru mosero. Tonure pyra tonuruse nase. Moro waro ynanase. ²¹ Yrome otāto toekurākase ropa nahe? Onoky a tukurākase ropa nahe? Kū, zuaro pyra reh ynanahse. Eya ekaropotoko. Poetome pyra toehse ynororo nase. Oezukurukō waro mana, ²² tykase toto eya xine, juteu tō esā zuno toexirykōke. Ynara tykase juteu tō esā exiryke typoetory tomo a, “Jezu enetupuhnōko ase, Ritonōpo nymenekahpyryme

kananõ sutütanohpotone ropa atamorepatoh tae,” tykase toto, atae toexirykõke typoe-tory tõ maro. ²³ Morara exiryke, toto zuno toexirykõke, jũ tõ morara tykase, “Poetome pyra toehse mana. Eya ekaropotoko,” tykase toto.

²⁴ Morarame tonuremÿpokara tykohmase ropa tyya xine. Ynara tykase toto eya,
—Zae rokẽ yna zuruko. Ritonõpo mã oetãko azahkuru awahtao. Morara exiryke zae rokẽ yna zuruko. Mokyro iirypyryme exiry waro sytatose, tykase toto tonuremÿpokara a.

²⁵ Yrome ynara tykase ynororo,
—Iirypyryme aexiry waro pyra ase. Ynara rokẽ zuaro ase, tonure pyra exiase. Yrome seromaroro ase osenuhmãko ropa ipoe, tykase tonuremÿpokara eya xine.

²⁶ —Otara sã ke orino oenuru kurãkatohme ropa? tykase toto tõturupose ropa eya toto.

²⁷ —Kuurutouhxo puhko seromaroro. Yrome jomiry onetara sã matokeh. Oty katoh jomiry etary se ropa hmatou? Otarãme amarokõ roropa ipoetoryme exiko matose, tykase ynororo eya xine.

²⁸ —Arypyra. Omoro mase ipoetoryme. Yna Moeze poetoryme. ²⁹ Ritonõpo tõturuse Moeze a. Moro waro sytatose. Yrome mokyro otokoino tooehse? Zuaro pyra ynanase, tykase toto.

³⁰ —To! Otãto puhkoke zuaro pyra hmatou? Yrome jenuru tukurãkase ropa eya.
³¹ Iirypyrymãkõ omiry onetara Ritonõpo mana. Moro waro sytatose. Yrome tuno exiketõ etãko mana. Tõmipona exiketõ etãko roropa mana, enara rokene. ³² Moinoro sero panõ onenepitopyra sytatose. Tonure pyra aexihpyry kurãkary ropa onenepitopyra sytatose.
³³ Ritonõpo poe pyra tahtao tyjमितunuke pyra exiry, kurãkõkara onukurãkara exiry, tykase tonuremÿpokara eya xine.

³⁴ Yrome ynara tykase toto eya,
—To! Tyyrypyhpyke oenurune. Tuãtase mase iirypyryme ro. Yna anamorepara exiko, tykase toto eya. Morarame atamorepatoh tae tonuremÿpokara tupurohpurohmase toto a oehzomopyra aehtohme.

Tonurãkara sã onenetupuhpynomo

³⁵ Mokyro tütanohpory totase Jezu a ahtao toytose eya. Ynara tykase eya,
—Kapu ae Ayhtohpyry enetupuhnõko mah? tykase Jezu eya.

³⁶ —Onokyh mokyro enetupuhtohme ya? tykase tonuremÿpokara Jezu a.

³⁷ Ynara tykase Jezu eya,
—Meneno. Seromaroro oturũko oya mana, tykase Jezu eya.

³⁸ —ÿ, enetupuhnõko ase, tykase. Tosekumuru po typorohse ynororo Jezu ãpataka, tuisame imehxo enetuputyryke tyya. Morara exiryke tosekumuru po typorohse ynororo Jezu ãpataka tonuremÿpokara.

³⁹ Ynara tykase Jezu,
—Sero po tonurãkara panõkõ nae Ritonõpo omiry waro pyra toexirykõke. Yrome zuaro toexirykõ se toto. Morara exiryke toto kurãkãko ropa ase. Imehnõ nae roropa. Ritonõpo omiry waro ynanase emero porehme, kananõ nae. Yrome aomipona pyra toto. Tonure toh repe tyya xine rokene. Yrome Ritonõpo a tonurepyra sã toto. Morara exiryke toto se pyra mã Ritonõpo, tõmipona pyra toto exiryke, tykase Jezu.

⁴⁰ Morara kary etaryke tyya xine ynara tykase parixeu tomo Jezu a,
—Yna ke. Tonurẽkara sah ynanah? tykase toto tõturupose.

⁴¹ Ynara tykase Jezu eya xine,
—Ynara karyhtao oya xine, “Pitiko rokẽ Ritonõpo omiry waro ynanase. Yrome aomiry waro se ynanase aomipona yna ehtohme,” karyhtao oya xine, iirypyryme pyra oripotory repe. Mãpyra, “Ritonõpo omiry waro ynanase emero porehme,” karyke oya xine iirypyryme ro matose ipunaka Ritonõpo a, tykase Jezu eya xine.

10

Tosaka xine kaneru omomyry sãJezu enetuputyry kyya xine

¹ Mame ynara tykase Jezu,

—Ajohpe pyra ase. Imepỹ mokyro kaneru omõtoho kuroko sã ytõko omato, imepỹ toro tõnuhtohme, moroaõkõ ematonanohtohme tyya. ² Yrome esẽ nymyry mã omõtoho eutary ae rokẽ omõnõko. ³ Āpuruhpyry etapuruhmakãko mã erase, esẽ omõtoho. Tosẽkõ omiry etãko kaneru tõ mana, tosetykõ ae tykohmarykohtao tosẽkomo a. Morara exiryke tosẽkõ ekahmãko mã toto. Esẽkõ rokẽ mã toto tũtanohpõko êkõ ae tymaro toto ytotohme. ⁴ Tutũtase toto ahtao, toto esemazupurume mã esẽkõ exiko mana. Tosẽkõ ekahmãko mã toto, aomiry waro toexirykõke. Īkapo toh ytõko mana. ⁵ Imepỹ onekahmara mã toto. Epãko rokẽ mã toto, aomiry waro pyra toexirykõke.

⁶ Typoetory tõ poko morara tykase Jezu, kaneru tõ poko samo, toto amorepatohme. Yrome kaneru poko rokẽ autururu kynexine onenetupuhpyra toto exiryke.

Kuesẽkõme mã kurã Jezu

⁷ Morara exiryke ynara tykase ropa Jezu,

—Ajohpe pyra ase. Kaneru omõtoho sã ase. Ypoetory tõ ewome ase. Kaneru tõ omato omiry onetara ehtoh sã ypoetory tõ omato omiry onetara mana. ⁸ Mokaro sã mã azahkuru amorepatõkõ omipona pyra mã ypoetory tomo. ⁹ Kaneru omõtoho sã ase. Omõnõko mã toto, kaneru tomo. Toto onyryhmara mã imehnomo. Tũtãko roropa toto otuhse. Morara exiryke moro sã ase õmõtohkõme. Jenetuputyryhtao oya xine opynohtoryõko ase. Oewomatoryõko ase, enara. ¹⁰ Omato oehnõko mana morotaõkõ ematonanohtohse, toto etapase roropa, toto enahkase roropa, enara. Yrome tooehse yw tarona orihpyra ypoetory tõ ehtohme, isene nymyry toto ehtohme.

¹¹ —Toto esẽ ase kurano. Morara exiryke ypoetory tõ pyno ase. Kaneru esẽ ke mana toky tõ pyno. Mokyro sã ase. Jorikyry se pyra ase repe, yrome ypoetory tõ pynuke jorikyry se ase, toto pyno jexiryke, orihpyra toto ehtohme. ¹² Yrome esẽ namoto mã kaneru esẽme nymyry pyra mana. Toto poko erohketyme rokẽ mana tineru apoitohme rokẽ tyya. Yrome kaikuxi oepyyry eneryhtao mã epãko mana. Kaikuxi a toto esekapõko mana. Toto onewomara mana. Toto ahpahpõko rokẽ mana. ¹³ Epãko mã mokyro, toto erasẽpyry, tineru poko rokẽ erohketyme toexiryke, toto pyno nymyry pyra toexiryke. ¹⁴⁻¹⁵ Yrome ypoetory tõ esẽ ase kaneru esẽ kurã samo. Papa waro ase. Juaro roropa Papa mana. Moro saaro ypoetory tõ waro ase. Juaro roropa toh mana, Papa waro jehtoh sã ya. Jorikyry se pyra ase repe, yrome ypoetory tõ pynuke jorikyry se ase toto ewome, orihpyra toto ehtohme. ¹⁶ Kaneru esẽ imehnõ kaneru nae imepỹ po. Moro saaro imehnõ ypoetoryme roropa mana imepỹ po. Toto enehpory se ase ya, jomiry etatohme toto a, ypoetory tõ morohnõme ehtohme tosẽkõ maro, ymaro toto ehtohme.

¹⁷ —Papa kapuaõ mã ypyno, jorikyry se jexiryke aomi poe. Imeĩpo mã jẽsemãkapõko ropa ypyno toexiryke. ¹⁸ Jorikyry se pyra jahtao jetapara mã toto. Yrome ynara tykase Ritonõpo ya, “Orihnõko mase. Moromeĩpo oẽsemãkapõko ropa ase,” nase ya. Morara tykase ya Ritonõpo exiryke aomipona ase, tykase Jezu.

¹⁹ Morara kary etaryke tyya xine tõsezusezuhse toto, juteu tomo, Jezu omiry etaryke tyya xine.

²⁰ —Jorokohpe nase mose. Otarãme rowohpe nase roropa. Oty katoh aomiry etãko matou? tykase toto, imoihmãkomo.

²¹ Yrome ynara tykase imehnomo,

—Jorokohpã omiry mose omiry sã pyra exiry, tyoro. Jorokohpã tonurãkara onukurãkara ropa exiry. Morara pyra nase mosero. Tonurãkara enutanohpõko ropa nase, tykase toto mokaro a.

Tosẽkõme Jezu se pyra juteu tõ kynexine

²² Morarame otuhtoh konõto tyrise ropa eya xine Jerusarẽ po, Ritonõpo maro oturutoh kurikatopõpyry poko wenikehpyra toehtohkõme. ²³ Ikonoporyae kynexine.

Mame Jezu toytose tuisa Saromão namohpyry takuroko, Ritonōpo maro oturutoh tao.
²⁴ Juteu tō esā tōximōse moro taka. Ynara tykase toto Jezu a,

—Oty katoh yna onurupyra mexiase? Morara exiryke zae yna zuruko rahkene. Kyrixtu nymyry mahno? Ritonōpo nymenekahpyry mahno? Ynaneraximahpyry mahno? tykase toto eya tōturupose.

²⁵ Ynara tykase Jezu,

—Pake kuuruatose repe. Yrome jomiry onetara mexiatose jenetupuhpyra oexirykōke. Otuarōtanohpotohkō nae ase yjमितunuru Papa poe. ²⁶ Yrome jenetupuhpyra mexiatose, ypoetoryme pyra oexirykōke. ²⁷ Ypoetory tō rokē waro ase. Jomiry etāko mā toto. Jomipona roropa mā toto. ²⁸ Orihp̄yme toto ripōko ase, jūme orihpyra toto ehtohme. Imep̄y mā toto onupuxihkara ywinoino. ²⁹ Jenetupuhponeme mā Papa ypoetory tomo a. Emero motye Papa mana. Imehnō mā ypoetory tō onupuxihkara Papa winoino. ³⁰ Papa ime exiry ime jexiry samo. Oxisā ynanase.

³¹ Morara kary etaryke tyya xine topu tan̄yse toto a Jezu pona ematohme. ³² Ynara tykase Jezu eya xine,

—Tuhke toerohse ywy. Yjमितunuru enepoase oya xine Papa omi poe. Oty pokoino jetapary se matou? tykase Jezu eya xine.

³³ Ynara tykase juteu tomo,

—Ajमितunuru enepory pokoino pyra oetapary se ynanase. Ritonōpo ime exiry ime oexiry s̄a pyra mana. Ahnome rokē mase. Yrome Ritonōpome osekarōko mase, epyryp̄ako rokē mase, tykase toto eya.

³⁴ Ynara tykase Jezu,

—Sero nase Ritonōpo nymeropohpyry tōmiryyme Moeze a, “Ynymenekatyā matose ypoe urutōme,” katoh sero ahno tomo a, Ritonōpo a tymenekase toto exiryke. ³⁵ Zae rokē Ritonōpo omiry, tyotyrorōtara mana. Zae aexiry waro sytatose. Moroaero imehnō tokarose Ritonōpo a tynymenekatyāme. “Ynymenekatyāme matose,” tykase tōmiry etananomo a. ³⁶ Ywy ase, Papa kapuaō nymentahpyry. Inenehpohpyry roropa ase sero nono pona. Morara exiryke, “Ritonōpo mūkurume ase,” karyhtao ya epyrypara ase Ritonōpo poko. Morara exiryke, “Ritonōpo poko epyryp̄ako mase,” kara ehtoko ya. ³⁷ Ritonōpo omipona pyra jahtao jenetupuhpyra ehtoko. ³⁸ Yrome aomipona ase. Jenetuputyry se pyra awahtao xine yjमितunuru rokē enetupuhtoko, ymaro Papa exiry waro oehtohkōme, Papa maro jexiry waro roropa oehtohkōme, otuarōtatohkōme ypoko, tykase Jezu toto a.

³⁹ Mame Jezu apoiry se toh kynexine repe. Yrome k̄ytone ropa ynororo toto maro ehx̄ipo.

⁴⁰ Joatão mōpozakoxi k̄ytone ahno ēpurihkatopōpyry pona João a. Moroto ke ehse rahkene. ⁴¹ Morarame tuhke toh toytose eya. Ynara tykase toto,

—João kynexine tyjमितunuke pyra. Yrome aomiry kynexine zae mosero poko, tykase toto, juteu tomo, oxime rokene. ⁴² Morarame Jezu tonetupuhse morotōkomo a tosēkōme.

11

Razaru orihtopōpyry

¹ Orutua kynexine, Petaniapono. Esety kynexine Razaru. Aoryxiry tō roropa moroto kynexine. Maria, Maata, enara toh kynexine. ² Mokyro Maria Jezu pupuru kurikahpō kynexine ixtaratu ke. Tūsety ke ikorokahpō roropa kynexine. Mokyro piry kynexine kure pyra. ³ Morara exiryke Jezu a tōmihpyry rokē taropose.

—Oepe reh mā takuruhtase, katoh taropose eya tōmiry.

⁴ Moro totase Jezu a ahtao ynara tykase ynororo typoetory tomo a,

—Mokyro mā takuruhtase toorihthome pyra. Ritonōpo a tyjमितunuru enepotohme rokene, Tumūkuru jमितunuru enepotohme roropa, “Ritonōpo kure, Imūkuru kure,” katohme imehnomo a.

⁵ Maata pyno Jezu kynexine, zakorõ pyno roropa kynexine. Ipirykõ pyno roropa kynexine. Enara kynexine, toto pyno Jezu. ⁶ Razaru kure pyra exiry poko turuse tahtao moroto ro tõmehse Jezu. Asakoro kynõmehne moroto, teh rokene. ⁷ Moromeiõo ynara tykase ynororo typoetory tomo a,

—Ehmaropa Jutea rãnaka Petania pona ropa, tykase Jezu typoetory tomo a.

⁸—Arypyra, pake hkopyra oetapary se nexiase morotõkomo, juteu tõ esamo. Ytopyra exiko morotona, tykase toh repe.

⁹ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Ritonõpo omipona kuahtao xine, “Epo,” kara ro Ritonõpo ahtao orihpyra sytatose. Mãpyra, “Epo,” tykase Ritonõpo ahtao orihnõko sytatose. Morara exiryke ehmaropa jetapatoõpo pyra ro mana. ¹⁰ Xinukutumae sã oytorykohtao osetapãko matose saereme pyra exiryke, tozure pyra oexirykõke, tykase Jezu. ¹¹ Morarame ynara tykase ropa ynororo typoetory tomo a,

—Kuepekõ mã nyhnõko Razaru. Yrome õpakase ropa ytõko ase, tykase Jezu eya xine.

¹² Ynara tykase ipoetory tõ eya,

—Inykyryhtao kure. Ekurãkãko ropa mana, tykase ipoetory tomo Jezu a.

¹³ Yrome Razaru orihtho poko tõturuse Jezu repe. Yrome tynyhse rokẽ tokarose ipoetory tomo a. ¹⁴ Morara exiryke typoetory tomo a ynara tykase ynororo,

—Razaru toorihse mana. ¹⁵ Enese ytopyra exiase aporo. Yrome seromaroro enese ytõko ase rahkene. Seromaroro roropa Ritonõpo jamitunuru enẽko matose jenetupuh-tohme yronomyryme oya xine. Morara ahtao tãkye exiko ase opoko xine. Ehmaropa, senetatose, tykase Jezu tymarõkomo a.

¹⁶ Tome esety akorõ Kamaramanõpo wãtasemy. Ynara tykase ynororo imehnõ Jezu poetory tomo a,

—Tuisa maro ehmaropa imaro kuorihthokõme, tykase ynororo.

Jezu mã aorihtyã õsemãkaponeme ropa

¹⁷ Morarame morotona toeporehkase Jezu, Petania pona. Moroto asakoropane aorikyhpõpyry õmehtopõpyry waro toehse toto, tokarose exiryke imehnomo a. ¹⁸ Atameke pyra Jerusarẽ kynexine Petania maro. ¹⁹ Mame juteu tõ toytose tuhke, Maria tomo a, xitase, ipiry hnamose.

²⁰ Morarame Jezu oepõpyry waro toexiryke, kýtone Maata, õpatakãmase. Maria moroto rokẽ kynexine tytapyĩ tao. ²¹ Ynara tykase Maata Jezu a,

—Taro awahtao otarãme ypiry orihpyra exiry. ²² Yrome zuaro ase, ekaroporyhtao oya emero mã ekarõko Ritonõpo oya, tykase noõpo Jezu a.

²³ —Opiry õsemãnõko ropa mana, tykase Jezu Maata a.

²⁴ —ÿ, zuaro ase. Aorihtyã õsemãkatoh ropa po õsemãkapõko ropa Ritonõpo mana, tykase Maata eya.

²⁵ Ynara tykase Jezu eya,

—Ywy ase õsemãkaponeme ropa. Ypoe rokẽ orihpõme exiko matose. Jenetuputyryhtao toorihse awahtao xine ro õsemãnõko ropa matose. ²⁶ Jenetuputyryhtao orihpõme exiko matose jũme. Moro menetupuhno? tykase Jezu eya.

²⁷ —ÿ, enetupuhnõko ase. Omoro mase Ritonõpo nymenekahpyry ynukurãkaneme. Omoro mase ynaneraximahpyry. Ritonõpo nenehpõpyryme mase sero nono pona, tykase Maata Jezu a.

Tyxitase Jezu

²⁸ Morarame morara kaxiõpo kýtone ropa Maata takorõ kohmase tokare pyra.

—Tuisa kynako oya, tykase takorony a.

²⁹ Morara kary etaryke tyya axi toytose ynororo Jezu enese. ³⁰ (Pata pona eporehkara ro Jezu kynexine. Maata maro tõseporytopõpyrykõ poro kynexine.) ³¹ Morarame xitase aytotoh rokẽ tokarose toto a, juteu tomo a. Morara exiryke Maria tokahmase eya xine. Mokaro Maria emuhkehkananomo, ixity akorehmananõ roropa.

³² Morarame Jezu a toytose tahtao kÿporohne imyhtokoxi xitase,
—Taro awahtao ypiry orihpyra exiry, tykase eya.

³³ Mokyro xitary eneryke tyya, samÿ tykase Jezu tãtasamase tukurohtao. Juteu tã xitary etaryke roropa tyya samÿ tykase ynororo yronomyryme tukurohtao.

³⁴ —Otoko monêtohu? kynako Jezu kynekaropone.

—Seze, kynako toto, nohpo marõkomo eya.

³⁵ Tyxitase Jezu.

³⁶ Morotõkõ ynara tykase,

—Enêko matose. Ipyno yronomyryme nexiase, tykase toto ipoko.

³⁷ Yrome imehnõ ynara tykase,

—Otãtome tonurãkara tukurãkase ropa eya? Oty katohe mose onukurãkara ropa kynako orihpyra ro ahtao? tykase toto ipoko.

Razaru êsemãkapotopõpyry ropa

³⁸ Samÿ tykase Jezu tãtasamase yronomyryme. Morarame toytose ynororo aorikyhpory ekepyry esaka. Ypy onuhtoh po kynexine okepy eny. Apuru kynexine topu risemy.

³⁹ —Apuu isyryhmatoko, kynako Jezu.

Ynara tykase Maata, aorikyhpory oryxiry,

—Otarãme tymotase mana. Asakoropane nêmhno moroto, tykase eya aoryxiry.

⁴⁰ Ynara tykase Jezu eya,

—“Enetuputyryhtao oya, Ritonõpo jamitunuru enêko mase,” ykã puh oya, tykase Jezu eya.

⁴¹ Morarame apuru tisyryhmase toto a. Morarame kakoxi tãsenuhmase Jezu. Ynara tykase ynororo,

—Kure mase Papa kapuaono. Tãkye ase jomiry etaryke oya. ⁴² Kokoro rokê jomiry etãko mase. Moro waro ase. Yrome tarõkõ zuaro ehtohme oturũko ase oya toto netaryme, onenyokyhporyme jenetupuhtohme toto a, tykase Jezu.

⁴³ Morara kaxõpo opore kynomitane Jezu,

—Razaru, osehko moro tae xiaro, tykase Jezu aorikyhpory a.

⁴⁴ Tutũtase ropa ynororo. Emary tyõtyke ro kynexine. Ipupuru roropa tyõtyke ro kynexine. Êmyty tyõtyke ro roropa kynexine.

—Imyhpokatoko ropa aytotohme, tykase Jezu eya xine.

Tãtamorepase toto juteu tomo Jezu etapatohme

(Mat 26.1-5; Mak 14.1-2; Ruk 22.1-2)

⁴⁵ Morarame Maria marõkõ moro eneryke tyya xine Jezu tonetupuhse eya xine, Razaru êsemãkapory ropa eneryke tyya xine. ⁴⁶ Morarame imehnõ toytose parixeu tã zuruse. Jezu ekãtose toytose toto. ⁴⁷ Morara exiryke tãximõse toto parixeu tomo te, Ritonõpo maro oturuketõ tuisary maro. Juteu tã tuisary tã maro. Enara toh kynexine tãximõse.

—Otara ãkohxo sytatohu taroino Jezu poko? Orẽpyra kuhmahko, kurãkõkara kurãkãko kuhmahko. ⁴⁸ “Ah morara rokê nexino,” karyhtao kyya xine, imoihmãkõ mã Jezu enetupuhnõko tutuisarykõme. Morarame romano tuisary tã mã soutatu tã enehpõko mã kyya xine. Ritonõpo maro oturutoh kararahnõko toh mana. Kuaropotorõko roropa toh mana taroino imehnõ poetoryme kuehtohkõme. Mame kytamurukõ omihpyry omipona pyra exõko sytatose, enara, tykase toto.

⁴⁹ Toiro esety Kaipa. Moro jeimamyryae tuisame kynexine Ritonõpo maro oturuketõ tuisaryme. Ynara tykase ynororo juteu tomo a,

—Tuarõ pyra matose. ⁵⁰ Senetupuhtone. Kurehxo toiro orikyry kuewomane kõme, orihpyra kuehtohkõme emero porehme, tykase ynororo. ⁵¹ (Yrome tãmi poe pyra morara tykase. Ritonõpo zuzenu poe rokê morara tykase ynororo Ritonõpo maro oturuketõ tuisaryme toexiryke moro jeimamyryae. Morara exiryke mokaro turuse eya Jezu orikyry poko, juteu tã ewome aorikyry poko. ⁵² Juteu tã ewome rokê pyra emero

Ritonõpo poetory enehpotohme, sapararahme exiketõ enehpotohme, oximõme toto ehtohme roropa, toiro tosêke toto ehtohme.)

⁵³ Morotoino osenetupuhkehpyra toh kynexine, juteu tuisary tomo, Jezu etapary poko tyya xine, etapary se toexirykõke. ⁵⁴ Morara exiryke tokare ytoppyra ropa Jezu toehse juteu to htaka. Mame toytose ropa ynororo ahno htaka. Epyraĩ pona kýtone typoetory tõ maro ehse.

⁵⁵ Morarame juteu tõ otuhtoh konõto ameke pyra toehse. Paxikoa ameke pyra toehse. Morara exiryke Jerusarẽ zomyẽkõ toytopytose toto Jerusarẽ pona. Tyrypyrykõ korokapose kýtone toto otuhtoh konõto ritohto. ⁵⁶ Ritonõpo maro oturutoh taka tõximõse tahtao xine, Jezu tupise eya xine. Ynara tykase toto oseya rokene,

—Otarã ãko matou Jezu poko? Oehnõkohxo hna reh otuhtoh konõto pona? tykase toto. ⁵⁷ Osemazuhme ynara tykase parixeu tõ exiryke Ritonõpo maro oturuketõ tuisary maro, “Jezu eneryhtao oya xine yna zurutoko,” tykase toto tõturuse Jezu apoitohme tyya xine.

12

Jezu ehtopõpyry Petania po

(Mat 26.6-13; Mak 14.3-9)

¹ Morarame tuhke hkopyra rokẽ ãmepyyry ise ro kynexine otuhtoh konõto ritohme, Paxikoa ritohme eya xine. Mame Jezu toytose Petania pona, Razaru esaka, tynẽsemãkapohpyry ropa esaka. ² Morara exiryke autuhtoh tyrise Maria tomo a Jezu otuhtohme. Tõsẽ aroarõko Maata kynexine. Razaru otuhnõko kynexine Jezu maro.

³ Morarame Maria a ixtaratu tapoise typyne exikety, meju riturume exikety, naatu risemy. Jezu pupuru pona tukuãse eya. Ipupuru tykorokase ropa tũsety ke. Typoxine itamurume toehse tapyi tao. ⁴ Juta Ixikariote moroto kynexine. Jezu poetoryme kynexine repe. Jezu ewokaneme roropa ynororo kynexine. Ynara tykase ynororo,

⁵—Kurehxo moro ixtaratu tokamosẽme ahtao exiry. Tuhke tineru atapoiry tokamose ahtao, tymõkomokãkara a ekarotohme, tykase ynororo repe. ⁶ Morara tykase ynororo ajoajohpe toexiryke. Tymõkomokãkara pyno nymyry pyra ynororo kynexine. Jezu poetory tinerũ eraseme kynexine repe. Yrome toitoine toto tinerũ touse tytinerũme.

⁷ Ynara tykase Jezu eya,

—Ah keh nyrino. Jekepyry popatoh kuhnõko mana. ⁸ Tymõkomokãkara nae mosa rokene. Yrome ywy ase okynã pyra taro amaro xine, tykase Jezu eya.

Tãtamorepase toto Razaru etapary poko

⁹ Morarame, “Jezu Petania po mana,” kary totase toto a ahtao, tuhkãkõ toytose Jezu enese. Razaru enese roropa toytose toto, Jezu nẽsemãkapohpyry ropa enese. ¹⁰ Morara exiryke Razaru etapary se toehse toto, Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tomo. ¹¹ Razaru pokoino juteu tõ tuhke tosẽkõ rumekary se toehse, Jezu enetupuhtohme rokẽ tosẽkõme. Morara exiryke Razaru etapary se toehse toto juteu tõ tuisary tomo.

Jerusarẽ pona Jezu ytopyry

(Mat 21.1-11; Mak 11.1-11; Ruk 19.28-40)

¹² Yrokokoro, “Jezu oehnõko mana Jerusarẽ pona,” kary totase imoihmãkomo a, Paxikoa pona ytoketomo a. ¹³ Morara exiryke marariary panõ tysahkase eya xine. Morarame toytose toto Jezu ãpatakãmase. Ynara tykase toto,

—Kure Ritonõpo mana. Kure roropa inenehpohpyry mana. Ritonõpo kapuaono, kure rokẽ Izyraeu tõ tuisary tyriko, tykase toto, tõturuse toytorykõme.

¹⁴ Morarame jumẽtu pitiko tapoise Jezu a. Epona tõtyrise, pake Ritonõpo nymeropohpyry poero. ¹⁵ Ynara tykase Ritonõpo pake, “Emynyhmara ehtoko, Jerusarẽpõkomo.

Okynãpyra oesẽkõ mã oehnõko.

Jumẽtu pitiko po oehnõko mana,”

me tymerose Ritonõpo omiryre pake.

¹⁶ Yrome Jezu poetory kynexine onenetupuhpyra aporo moro poko. Imeïpo tone-tupuhse toto a, tõsemãse ropa Jezu ahtao, tõnuhse ropa ynororo ahtao roropa kakoxi. Emene tutuarõtase ropa toto Ritonõpo omiry poko. Ritonõpo nekarotopõpyryae ro Jezu poko tutuarõtase toto.

¹⁷ Mame Razaru êsemãkatopõpyry ropa enehpõkomo a imehnõ turuse. Imoihmãkõ tutuarõtanohe eya xine. Razaru êsemãkatopõpyry ropa poko Jezu a. ¹⁸ Morara exiryke imoihmãkõ toytose Jezu êpatakãmase, Jezu jamitunuru totase tyya xine exiryke.

¹⁹ Morarame parixeu tõ oseya rokẽ tõturuse toto. Ynara tykase toto,

—Enẽko matose. Sekurehtou. Emero porehme Jezu marõme nexĩ toto, tykase toto imoihmãkõ poko.

Kyreku tõ oehtopõpyry Jezu enese

²⁰ Morarame Jerusarẽ pona ytoketõ maro kyreku tõ toytose Paxikoa pona. Jeimamyry punero ytosene toto, juteu tõ maro. Ritonõpo poko atãkyemase ytosene toto.

²¹ Morarame Firipe a toytose toto. Petesaitapõ Firipe kynexine, Karirea rãnaõpono. Ynara tykase toto Firipe a,

—Pãna, Jezu enery se ynanase. Yna otururu se ynanase imaro, tykase toto Firipe a.

²² Firipe toytose Åtare zuruse aporo. Mame asakororo toytose toto Jezu a,

—Kyreku tõ mã tõtururu se amaro, tykase toto Jezu a. Ynara tykase Jezu eya xine,

²³ —Kapu ae Ayhtohpyry ase. Okynã pyra orihñõko ase. Mame toorihse jahtao êsemãñõko ropa ase. Morarame ime jehtoh enetupuhnõko imehnõ mana, tymyakãkõme toorihse jexiryke. Jêsemãtopõpyry ropa eneryke tyya xine ime jehtoh enetupuhnõko toh mã rahkene. ²⁴ Zae rokẽ ynara ãko ase oya xine, oxinase puhturu ke mã arykara ahtao nono aka, ahtara mã ekurehnõko. Emãpyra roropa mana. Mãpyra tarykase ahtao nono aka ahtãko mana. Emãñõko roropa mana. (Morara tykase Jezu toorikyry poko, tõsemamyry ropa poko roropa, tonetuputyry poko tuhkãkomo a, enara.) ²⁵ —Ynara karyhtao kyya xine, “Osepyno ase. Jetuarimary se pyra ase. Jorikyry se pyra ase roropa. Penetãko ro ase. Morara exiryke jorikyry se pyra ase,” karyhtao kyya xine orihñõko rokẽ sytatose. Mãpyra ynara karyhtao kyya xine, “Utuarimary zuno pyra ase. Jorikyry zuno pyra ase. Ritonõpo omipona se rokẽ ase,” karyhtao kyya xine, orihpyra exĩko sytatose. ²⁶ Ypoetoryme se awahtao xine jomipona ehtoko ymaro oehtohkõme. Jomipona awahtao xine atãkyematohkõ ekarõko mã Papa oya xine.

Toxixihmary poko Jezu oturutopõpyry

²⁷ —Seromaroro emynyhmãko ase yronomyryme. Otara ãko hano? “Papa, jorikyry se pyra ase,” kary se ase repe. Yrome moro poko tooehse ywy kapu ae orihse tarona. ²⁸ Papa kapuaono, ime oexiry enepoko imehnomo a, “Kure mase,” katohme toto a, tykase Jezu.

Mame kaino omi totase toto a,

—Imehxo jehtoh tonepose ya eya xine. Imeïpo enezomopõko ropa ase eya xine, tykase omi kaino.

²⁹ Moro omi etaryke tyya xine ynara tykase imoihmãkomo,

—Konomeru kynako, tykase toto.

Imehnõ ynara tykase,

—Ritonõpo nenyokyhpyry noturuno Jezu a, tykase toto.

³⁰ Yrome ynara tykase Jezu eya xine,

—Moro omi kynako ynetaryme rokẽ pyra. Sekere nykano onetarykõme roropa. Otuarõtatohkõme kynako, tykase eya xine. ³¹ —Okynã pyra iirypyrymãkõ iirypyryme toto exiry enetupuhpõko ase. Okynã pyra Ritonõpo omipona pyra exiketõ esẽkõ poremãkapõko ase, joroko tamuru poremãkapõko. ³² Mame tanÿse jahtao wewe pokona, emero sero nonopõkomo a osenetupuhpõko ase, tykase Jezu eya xine. ³³ (Morara karyke toto a, toto zurune toorikyry poko, wewe pokona toxixihmapory poko.)

³⁴ Mame ynara tykase imoihmãkomo Jezu a,

—Ritonõpo nymeropohpyry Moeze a ynara ãko, “Ritonõpo nymenekahpyry orihpyra mana jũme,” ãko. Yrome omoro ynara ãko, “Kapu ae Ayhtohpyry orihnõko mana,” ãko mase. Onoky Kapu ae Ayhtohpyry na taro? tykase toto tõturupose eya.

³⁵ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Sero nonopõkõ ezurume sã ase. Otuarõtanohnekõme ase, Ritonõpo poko. Pohñõ apiakary poko roropa otuarõtanohtorõko ase apotoimo htaka toto omomyry poko, enara. Okynã pyra ase amaro xine. Kuenetupuhpoko amaro xine ro jahtao omõpyra oehtohkõme apotoimo htaka. Xinukutumae ytoketõ tahnõko rokẽ toh mana, tosemarykõ waro pyra toexirykõke. Mokaro saaro jenetupuhpynõ mana, tuaro pyra samo. Apotoimo htaka toytorykõ onenetupuhpyra toto, jenetupuhpyra toexirykõke. ³⁶ Morara exiryke oezurukõme jexiry enetupuhpoko amaro xine ro jahtao. Ritonõpo poetoryme oehtohkõme, tykase Jezu eya xine.

Onenetupuhpyra juteu tõ ehtopõpyry

Morara kaxõpo toesyryhmase ropa. Tõtonõse tonepyra mokaro ehtohme. ³⁷ Tuhke rokẽ tyjemitunuru tonepose repe eya xine. Yrome onenetupuhpyra tokurehse toto. ³⁸ Morara exiryke zae kynexine urutõ omihpyry pake, Izaja omihpyry. Ynara tykase ynororo,

“Ritonõpo kapuaono, moxiã nase yna omiry onenetupuhpyra nase toto. Ajamitunuru roropa onenetupuhpyra nase toto,” tykase Izaja pake. Zae morara tykase. Zaero aomihpyry mã seromaroro.

³⁹ Morara exiryke Izaja nekarotopõpyryae ro onenetupuhpyra toh toehse. Ynara tykase roropa Izaja pake,

⁴⁰ “Tuaro pyra tyripose Ritonõpo a, zupuhpyrykõ tyripose tũpore roropa Ritonõpo a.

Morara exiryke Ritonõpo jamitunuru eneryhtao ro onenetupuhpyra mã toto.

Aomiry etaryhtao ro onenetupuhpyra mã toto.

Tyrypyrykõ onurumekara roropa toto.

Morarame rokẽ tyripose toto Ritonõpo a.

Tyrypyrykõ onurumekapõme tyripose toto tõmipona pyra toto exihpyryme,”

⁴¹ me tymerose Izaja a pake, Jezu jamitunuru tonese tyya exiryke.

⁴² Morarame tuhke juteu tõ esamo a tonetupuhse. Yrome tynotao xine rokẽ tone-tupuhse eya xine parixeu tõ zuno toexirykõke, atamorepatoh tae tutũtanohporykoino ropa eya xine. ⁴³ “Kure mase,” kary etary se toh kynexine typoko xine parixeu tomo a. Yrome, “Kure mase,” kary etary se hkopyra toh kynexine Ritonõpo a.

Jezu omihpyry kuapiakatorõko mana

⁴⁴ Morarame Jezu ynara tykase ropa opore,

—Jenetuputyryhtao oya xine, yw ro rokẽ kara enetupuhnõko matose. Jenehpohpõ enetupuhnõko roropa matose. ⁴⁵ Jenetuputyhpõkõ mã jenehpohpõ enetupuhnõko roropa mã toto. ⁴⁶ Oepyase xiaro sero nonopõkõ ezurume. ãmorepatorõko ase Ritonõpo omiry poko. Jenetuputyryhtao oya xine oorypyrykõ poko pyra exõko matose. Ixinukuturu htoko ytoketõ sã pyra exõko matose. Saeremae ytoketõ sã rokẽ exõko matose. ⁴⁷ Jomiry etãko matose. Yrome jomipona pyra awahtao xine oemara xine ase. ãpiakase xine pyra oepyase aporo. Okurãkase xine rokẽ oepyase. ⁴⁸ Yse pyra awahtao xine jomiry etary se pyra awahtao xine roropa, ãpiakatorõko mã Ritonõpo aorihtyã tõ õsemãkatoh ropa po tyya, jomipona pyra toehse oexirykõke. ⁴⁹ Jamoreme ourupyra xine ase. Papa kapuaõ nekarohpyry rokẽ ekarõko ase oya xine. ⁵⁰ Inekarohpyry omipona rokẽ awahtao xine orihpyra exõko matose jũme. Moro waro ase. Morara exiryke Papa nekarohpyry rokẽ ekarõko ase oya xine, tykase Jezu imoihmãkomo a.

13

Typoetory pupuru kurikatopõpyry Jezu a

¹ Morarame toiro tynyhse otuhtoh konõto pyra ro. Paxikoa otuhtoh konõto esety. Morarame toytotoh poko tõsenetupuhse Jezu, sero nono rumekary poko tyya. Tummy a toytotoh poko tõsenetupuhse. Moinoro typoetory pyno Jezu kynexine. Toto pyno exikehpyra kynexine, toorikyry ponãmero.

² Morarame kokonie pukuro tõtuhse Jezu typoetory tõ maro. Morarame joroko tamuru nymenekahpyry Juta kynexine, Ximão Ixikariote mükuru. Jezu ewokaneme tymenekase joroko tamuru a. ³ Ritonõpo a tyjamitunuru tokarose Tumükuru a emero porehme. Moro waro Jezu kynexine. Toehtopõpyry Ritonõpo poe waro roropa kynexine. Eya toytotoh ropa waro roropa kynexine. ⁴ Morarame Jezu kynowõne ropa tõtuhkehxiõpo. Mame tupõ touse ropa ahtao kynosekunazõtone ropa tuaja ke. ⁵ Mame eya tuna tarykase ahtao paxia aka, typoetory tõ pupuru tukurikase eya. Tuaja ke tykorokase ropa eya. ⁶ Mame Ximão Peturu a Jezu toytose ahtao, ynara tykase Peturu eya,

—Upupuru kurikãko hma? tykase eya.

⁷ Ynara tykase Jezu eya,

—Ynyriry onenetupuhpyra ro matose. Yrome imeiõpo zuaro exiõko matose, tykase ynororo eya.

⁸ —Upupuru kurikary se pyra ase oya, yna esẽme oexiryke, tykase Peturu eya.

—Yrome opupuru onukurikara jahtao, ypoetoryme pyra mase, tykase Jezu eya.

⁹ Ynara tykase Peturu,

—Upupuru rokẽ kara ikurikako jemary roropa, jupuhpyry roropa, ikurikako emero, tykase Peturu eya.

¹⁰ Ynara tykase Jezu eya,

—Aepytyã sã oexirykõke õkokõ mã kure. Morara exiryke õkokõ kurikary se pyra ase. Opupurukõ rokẽ kurikãko ase. Amarakõ emero aepytyã samo. Toiro mose rokẽ tyyrypyry onurumekara tokurehse nase. Epyptõ saaro nase, tykase Jezu eya xine.

¹¹ Towokane waro toexiryke morara tykase Jezu, “Aepytyã sã matose. Toiro mose tyyrypyry onurumekara tokurehse nase. Epyptõ saaro nase,” tykase Jezu eya xine.

¹² Morarame toto pupuru tukurikakehse ahtao tyya, tupõ tamuruse ropa eya. Meza pona typorohse ropa. Ynara tykase ynororo typoetory tomo a,

—Menetupuhtou ynyrihpyry poko? ¹³ Tuisa, ãko matose. Amorepatono ãko roropa matose ypoko. Zaero matose, oesẽkõme jexiryke, ¹⁴ ãmorepanekõme roropa jexiryke. Yrome anamotokõme sã opupurukõ ukurikano. Ysã ehtoko. Imehnõ pyno ehtoko. Imehnõ akorehmatoko roropa. ¹⁵ Moro yrino onenerykõme. Morara exiryke moro ipoenohoko. ¹⁶ Ymotye pyra matose, ypoetoryme oexirykõke. ¹⁷ Oesẽkõme ase yrome opupurukõ ukurikano, ysã imehnõ akorehmatohme oya xine. Morara ahtao tãkye exiõko matose moro poenopyryhtaõ oya xine.

¹⁸ —Emero opoko xine kara ywy repe. Ynymenekatyã waro ase. Yrome pake Ritonõpo nymeropohpyryae ro jewokaneme toehse, “Mose, ymaro otuhkety jewokaneme toehse,” tykase pake. ¹⁹ Sero poko ourutoryõko ase jewokara ro ahtao. Morarame morara toehse ahtao jenetupuhnõko matose Ritonõpo nymenekahpyryme. Morara exiryke jomihpyry anamonohpyra ase. ²⁰ Zae rokẽ ase ynara karyhtaõ, ynyenykyhpyry pyno awahtaõ xine ypyno roropa matose. Morararo ypyno awahtaõ xine jenehpohpõ pyno roropa matose, tykase Jezu eya xine.

Towokahpõ ekarotopõpyry Jezu a

(*Mat 26.20-25; Mak 14.17-21; Ruk 22.21-23*)

²¹ Morarame tõturukehse tahtaõ samũ tykase ynororo tukurohtaõ. Ynara tykase ynororo,

—Ajohpe pyra, toiro mose jewokãko nase, tykase Jezu eya xine.

²² Tõsenesene toto oxime, owokato waro pyra toexirykõke. ²³ Toiro ipoetory Jezu zamaro exikety. Imaro typorohse kynexine. ²⁴ Tomary ke mokyro tykohmase Peturu a. Ynara tykase ynororo eya,

—Ekaropoko eya, “Onoky ewokaneme nae?” tykase Peturu eya.

²⁵ Eponarohme sã toytose mokyro Jezu a ekaropotohme,

—Onoky mokyro oewokaneme? tykase.

²⁶ Ynara tykase Jezu eya,

—Zupãko ase zuaro oehtohme. Mosero mã jewokãko, tykase Jezu eya.

Morarame wyi panõ tytohkase Jezu a. Tuhpase ahtao tokarose Juta a, Ximão Ixikariote mükuru a. ²⁷ Moro wyi panõ tapoise eya ahtao, Jezu zetũ tanýse eya. Joroko tamuru omipona toehse. Mame ynara tykase Jezu eya,

—Ehe axĩ ke ytoko oerëtykyrÿpyry ekarota jũme rokene oerëtykehtohme, tykase ynororo eya. ²⁸ Yrome imehnõ Jezu maro exiketõ aomiry onenetupuhpyra toto.

²⁹ Tytinerũkõ eraseme Juta exiryke, osepekahse rokẽ tonyohse tokarose eya xine. Tymõkomokãkara a tineru ekarose roropa tonyohse tokarose eya xine.

³⁰ Morarame moro wyi panõ tapoise tyya ahtao tutütase Juta. Tykohmãsehxo ahtao toytose.

“Imehnõ pyno ehtoko,” katopõpyry Jezu a

³¹ Morarame toytose Juta ahtao ynara tykase Jezu,

—Seromaroro Kapu ae Ayhtohpyry imehxo exiry enẽko matose. Ritonõpo imehxo exiry roropa enetupuhnõko matose jeneryke roropa oya xine. ³² Morara exiryke ime jehtoh eneporyke oya xine Ritonõpo a, ime toehtoh roropa enepõko mã oya xine. Seromaroro ime jehtoh enepõko mã oya xine Papa. ³³ Poetohti, okynã pyra ase amaro xine. Jupĩko matose repe. Yrome ymaro ytosaromepyra matose. Oya xine rokẽ pyra morara ãko ase. Juteu tomo a roropa serara ase, “Ymaro ytosaromepyra matose,” ase eya xine. Morara katopõpyry saaro, morara yka oya xine. ³⁴ Mame jomiry kasenato nomõko ase amaro xine. Imehnõ pyno ehtoko. Opyno xine jexiry saaro imehnõ pyno ehtoko, yronymryme. ³⁵ Imehnõ pyno awahtao xine ypoetoryme oexirykõ enetupuhnõko seropõkõ mana emero porehme, tykase Jezu eya xine.

Peturu zurutopõpyry Jezu a

(Mat 26.31-35; Mak 14.27-31; Ruk 22.31-34)

³⁶ —Aza ytõko mah? tykase Ximão Peturu. Ynara tykase Jezu eya,

—Ymaro ytosaromepyra matose seromaroro. Yrome imeĩpo matose ya ytõko, tykase Jezu.

³⁷ —Oty katohme amaro ytoppyra ahno? Orumekary se pyra ase. Jorikyry zuno pyra ase. Imehnõ ynara karyhtao, “Jezu poetoryme awahtao oetapãko ynanase,” karyhtao ya, “Jezu poetoryme ase,” ãko ase, orumekary se pyra jexiryke, tykase Peturu eya.

³⁸ Mame ynara tykase Jezu eya,

—Oorikyry zuno pyrahxo hmah? Jurumekarahxo mahno? Etako pahne, kuratiri onetara ro ahtao, “Jezu waro pyra ase. Ipoetory kara ase,” ãko mase oseruao, tykase Jezu eya.

14

Osemame Jezu Ritonõpo a

¹ Ynara tykase roropa Jezu typoetory tomo a,

—Torëtyke pyra ehtoko jytory poko. Emynyhmara ehtoko. Ritonõpo enetupuhnõko matose. Kuenetupuhtoko roropa. ² Tuhke osa nae Papa esao. Arypyra ahtao morara kara exiry oya xine. Ytõko ase oesarykõ kurãkase. ³ Imeĩpo, oesarykõ otyhkaxĩpo oehnõko ropa ase tarona opoko xine, ymaro aarotohkõme kapu aka. ⁴ Esemary waro matose, tykase Jezu eya xine.

⁵ Ynara tykase Tome,

—Aza ytõko ma? Zuaro pyra ynanase. Oesemary waro pyra roropa ynanase, tykase.

⁶ Ynara tykase Jezu eya,

—Ywy ase oytotohkōme nymyry. Ukuroko ytopyra matose Papa a. Ywy ase zae oriponekō nymyry. Jenetuputyryhtao oya xine ajoajohpe pyra exīko matose. Oēsemākaponekōme roropa ase. Jenetuputyryhtao oya xine orihpỹme exīko matose.

⁷ Seromaroro juaro toehse matose. Papa waro exīko roropa matose. Taroino Papa waro matose, tonetupuhse oya xine exiryke, tykase Jezu toto a.

⁸ Ynara tykase Firipe eya,

—Kumykō enepoko yna a. Enery se rokē ynanase, tykase.

⁹ Ynara tykase Jezu eya,

—Pake ro ase amaro xine, mōtoino rokē pyra. Oty katoh juaro pyra ro mahno Firipe? Juaro awahtao xine Papa kapuaō waro roropa matose. Oxisā ynanase Papa maro. Morara exiryke oty katoh, “Kumykō enepoko yna a,” āko matou? ¹⁰ Onenetupuhpyra ro hma, Firipe? Papa maro ase, ymaro roropa Papa mana. Ywy jomi poe pyra kuuruatose. Yrome Papa poe kuuruatose. Ymaro mana erohnōko. ¹¹ Jomiry enetupuhtoko, ynara karyhtao ya, Papa maro ase, ymaro roropa Papa mana. Jomiry onenetupuhpyra awahtao xine ynyrihpyry enery poko kuenetupuhtoko. ¹² Zae ase ynara karyhtao, jenetuputyryhtao oya xine ynyriry sā tyriko roropa matose. Ynyrihpyry motye roropa tyriko matose toytose jahtao Papa esaka. ¹³ Mame ekaroporyhtao Papa a, emero ekarōko ase oya xine, Papa omi poe ekaroporyhtao, Papa ime exiry enepory se jexiryke oya xine. ¹⁴ Mame ynara karyhtao Ritonōpo a, “Onekarohpyry se rokē ase,” karyhtao oya xine onekaropohpyrykō ekarōko ase oya xine.

“Kurā Zuzenu ekarōko ase oya xine,” katopōpyry Jezu a

¹⁵ —Mame yse awahtao xine āmorepatopōpyrykō ya omipona ehtoko. ¹⁶ Mame ekaroporyhtao ya Ākorehmanekō ekarōko mā Papa oya xine. Tuzenu kurā ekarōko oya xine mana jūme aehtohme amaro xine. ¹⁷ Ritonōpo zuzenu anapoipyra jenetupuhpynomo, onenetupuhpyra toexirykōke, zuaro pyra roropa toexirykōke. Yrome matose Ritonōpo zuzenu waro amaro xine exiryke, isene ro okurohtao xine exiryke.

¹⁸ —Jūme orumekara xine ase. Oya xine oehnōko ropa ase. ¹⁹ Okynā pyra jenetupuhpynō jenekehnōko toh mana. Yrome matose jenēko. Isene jexiryke, isene roropa exīko matose. ²⁰ Morara ahtao Papa maro jexiry waro exīko matose. Moro saaro ymaro matose, amaro xine jexiry saaro.

²¹ —Jomiry se nymyry awahtao xine, jomipona roropa awahtao xine ypyno matose. Morara ahtao opyno xine Papa exīko mana ypyno oexirykōke. Ywy roropa opyno xine exīko ase. Ypoko otuarōtanohoryko ase, tykase Jezu eya xine.

²² Ynara tykase Juta (imepỹ Juta, Ixikariote kara),

—Oty katoh yna rokē tuarōtanohnōko mah? Oty katoh oenetupuhpynō onutuarōtanohpyra mah? tykase Juta.

²³ Ynara tykase Jezu eya,

—Ypyno awahtao xine, jomipona exīko matose. Opyno xine Papa exīko roropa mana. Mame oehnōko ynanase Papa maro oya xine, jūme amaro xine yna ehtohme. ²⁴ Ypyno pyra exiketō jomipona pyra mana. Yrome ywy jomi poe pyra kuuruatose. Papa poe rokē kuuruatose, jenehpohpō omi poe.

²⁵ —Moro poko kuurutou amaro xine jahtao. ²⁶ Papa Tuzenu enehpōko mana ymyakāme Ākorehmanekōme. Āmorepatorỹko mana emero. Ynekarohpyry poko otuarōtanohoryko roropa mana.

²⁷ —Torētyke pyra oripotoryko ase. Torētyke pyra ypoē exīko matose. Jenetupuhpynō poē torētyke pyra exipyra matose. Ypoē rokē torētyke pyra exīko matose. Torētyke pyra ehtoko. Emynyhmara roropa ehtoko. Oserehpyra roropa ehtoko. ²⁸ Jomiry metatou? “Ytōko ase. Yrome oehnōko ropa ase. Jūme orumekara xine ase,” kary metatou ya? Ypyno awahtao xine Papa a jytory poko tākye exīko matose, ymotye Papa exiryke. ²⁹ Moro poko kuurutou seromaroro ytopyra ro jahtao. Morarame

toytose jahtao enetupuhnõko matose. “Sero poko kuuruatosene Jezu,” äko matose. ³⁰ Okynã pyra oturukehnõko ase amaro xine, jenetupuhpynõ tuisary oepyrkye. Yrome jesē kara mokyro. Ypoko pyra roropa mana tyrypyhpyke pyra jexiryke. ³¹ Yrome Papa pyno jexiry enetupuhthome jenetupuhpynomo a, ipyno jexiryke roropa aomipona yronomyryme ase.

—Pa, ehmaropa taroino, tykase Jezu typoetory tomo a.

15

Uwa zoko sã Jezu exiry

¹ Ynara tykase Jezu typoetory tomo a,

—Uwa zoko sã ase. Uwa zoko esēme sã Papa mana. Esēme rokē pyra mana. Ikyryneme roropa mana. ² Amoriry pisarara sã ypoetory tō mana. Eperytapỹ amoriry pisarara ahtao, amorihkãko esē mana, eperytara exiryke. Eperytakety amoriry ahtao epery tō zomye amorisahkãko roropa esē mana kure aehtohme, itamurume eperytatohme. Mokyro sã mã Papa. Tõmipona se exiketõ amorepãko mana, tõmipona ipunaka toto ehtohme. ³ Amarokõ tukurãkase matose eya jomiry totase oya xine exiryke. Uwa amoriry tapopohse ahtao tuhke eperytãko mana. Moro saaro okurãkatorỹko Papa mana, zae tõmipona oehtohkõme. ⁴ Ymarõme ehtoko. Ywy roropa amaro xine exiko ase. Ymarõme pyra awahtao xine zae jomipona exipyra matose. Uwa amorirỹpyry amorihkasē sã exiko matose. Eperytapỹ sã exiko matose roropa.

⁵ —Õkokõme sã ase. Jamoriry sã matose. Ymaro awahtao xine zae jomipona exiko matose. Eperytakety sã exiko matose. Ymaro pyra awahtao xine Ritonõpo zamaro pyra matose. Aomipona pyra oexirykõke eperytapỹ sã exiko matose. ⁶ Uwa amorirỹpyry amorihkasē papyry sã ymaro pyra exiketõ pahnõko mã Papa. Tamorihkase ahtao amorirỹpyry orihnõko mana. Mame iwõnãko toto apoto htaka ematohme jahkatohme. ⁷ Ymaro awahtao xine, jomiry okurohtao xine ahtao roropa emero ekarõko mã Papa ekaroporyhtao oya xine. ⁸ Morarame ypoetoryme nymyry awahtao xine eperytaketõ sã exiko matose, orẽpyra jomipona exiko matose. Mame jomipona awahtao xine ypoetoryme oenetupuhthorỹko imehnõ mana. “Kure Ritonõpo nase. Imehxo nase,” äko mã toto jomipona oexirykõke. ⁹ Papa ypyno exiry saaro opyno xine ase. Morara exiryke opynukõ anahkohpyra ehtoko. ¹⁰ Jomipona awahtao xine opyno xine ase õsepynuporykõke. Moro saaro mã Papa. Tõmipona jexiryke ypyno mana.

¹¹ —Naeroro otuarõtanohtorỹko ase moro poko ypoe rokē tãkye oehtohkõme, tãkye nymyry oehtohkõme. ¹² Ynara äko ase oya xine, imehnõ pyno ehtoko, opyno xine jehtoh samo. ¹³ Tope tō pyno nymyry exikety tope tō ewome mã orihnõko, orihpyra tope tō ehtohme. Moro kure kuhse Papa a. Onymotyẽkara exino. ¹⁴ Jepeme matose jomipona awahtao xine. ¹⁵ Ynamotõme rokē pyra matose. Jepeme nymyry matose. Namoto tosē nyryry waro pyra mana. Yrome amarokõ jepeme matose. Papa nekarohpyry emero ekarõase oya xine. ¹⁶ Onymenekahpyrykõ kara ase. Amarokõ matose ynymenekatyamo. Tymenekase matose ya eperytaketõ sã oehtohkõme, jūmanatome jomipona oehtohkõme. Morarame emero ekarõko mã Papa oya xine jomi poe ekaroporyhtao oya xine. ¹⁷ Naeroro ynara äko rokē ase oya xine, imehnõ pyno ehtoko, äko ase oya xine, tykase Jezu eya xine.

Jezu poetory tō ryhmãko imehnõ mana

¹⁸ —Jenetupuhpynõ ozehno xine toto ahtao, wenikehpyra ehtoko ypoko. Yzehno toh kynexine roropa pake. ¹⁹ Jenetupuhpyra awahtao xine ozehno xine pyra mã toto, topekõme oexirykõke. Yrome tymenekase ya oexirykõke jenetupuhpynõ epeme pyra toehse matose. Morara exiryke ozehno xine toh mana tysã xine pyra toehse oexirykõke. ²⁰ Jomiry poko wenikehpyra ehtoko, “Ymotye pyra matose ypoetoryme oexirykõke.” Yryhmaryhtao imehnomo a oryhmatorykõ roropa mã toto ysaaro. Mãpyra jomipona toto ahtao õmipona xine mã exiko roropa toto. ²¹ Yrome oryhmatorykõ mã toto,

jomipona oexirykōke jenehpohpō waro pyra toexirykōke roropa. ²² Oehpyra jahtao toto onyhxiropyra Ritonōpo exiry toto rypyry poko, iirypyrykō poko toto onurupyra jexiryke roropa. Yrome tooehse jexiryke tutuarōtase toto tyrypyrykō poko. Morara exiryke toto hxirōko mā Papa. ²³ Yzehno exiketō mā Papa zehno roropa mā toto. ²⁴ Māpyra yjमितunuru onenepopitopyra jahtao toto onyhxiropyra Ritonōpo exiry iirypyrykō poko. Mame yjमितunuru enepoase toto a repe tuhke. Yrome onenetupuhpyra toto. Naeroro toto hxirōko Ritonōpo mana. Yjमितunuru enease toto yrome yzehno ro toto. Papa zehno roropa toto. ²⁵ Morara toehse Ritonōpo nymeropohpyryae ro pake Moeze a. Ynara tykase ynororo, “Yzetū tanỹse eya xine epokapỹme,” tykase ynororo.

²⁶ —Ākorehmanekō mā oehnōko, Zuzenu. Zae Ritonōpo ehtoh poko āmorepanekōme mā ynororo. Oehnōko mana Papa winoino. Mokyro enyohnōko ase Papa poe. Morarame ypoko otuarōtanohtorỹko mana. ²⁷ Amarokō roropa ypoko imehnō tuarōtanohnōko matose moimoro ymaro oexirykōke.

16

¹ —Moro poko kuurutou, poremāpyra oehthōkōme. ² Tātamorepatohkō tae otūtanohtopotorỹko ropa imehnō mana. Morarame okynā pyra oetaparykohtao, “Ritonōpo akorehmāko sytatose. Aomi poe toto etapāko sytatose,” āko toh mā repe oetaparykohtao. ³ Oryhmatorỹko mā toto Ritonōpo waro pyra toexirykōke, juaro pyra roropa toexirykōke. ⁴ Yrome moro poko kuurutou oryhmara ro xine toto ahtao. Imeĩpo oryhmartykohtao tuarōtāko matose jomihpyry poko.

Kurā Zuzenu erohtoh poko

—Pake ourupyra xine exiase amaro xine ro jexiryke. ⁵ Mame seromaroro jytyryke ropa ase otuarōtanohtorỹko ase. Jenehpohpono a ytōko ropa ase. “Aza ytōko ma?” kara matose ya. ⁶ Jytyry poko turuse ya oexirykōke emynyhmāko matose. ⁷ Yrome etatoko pahne. Kurehxo jytyry. Ytopyra jahtao Ākorehmanekō oehpyra exiry. Yrome toytose jahtao enehpōko ase oya xine. ⁸ Tooehse ahtao mā sero nonopōkō rypyry zumakapōko mana. Ritonōpo rokē mā iirypyrymākō kurākary waro. Moro poko toto amorepāko mana. Jenetupuhpynō wānopyry poko roropa toto tuarōmāko mana, enara. ⁹ Jenetupuhpyra sero nonopōkō mana. Morara exiryke toto rypyry zumakapōko mana, jenetupuhpyra toto exiryke. ¹⁰ Papa a ytōko ase. Morara exiryke Ritonōpo zuzenu āmorepatorỹko mana iirypyrymākō kurākary poko Ritonōpo a. ¹¹ Pake joroko tamuru tapiakase Ritonōpo a ematohme apotoimo htaka. Morara exiryke Ritonōpo zuzenu otuarōmatorỹko mana pohnō apiakary poko toto papyry poko roropa apotoimo htaka.

¹² —Tuhke ourutohkō nae ase repe. Yrome seromaroro pitiko rokē āmorepatorỹko ase wenikehpyra oehthōkōme, oweniketyrykōino. ¹³ Yrome Zae exikety zuzenu tooehse ahtao otuarōtanohtorỹko mana zae exiry poko emero. Ritonōpo zuzenu mā tamoreme oturupyra mana. Ritonōpo nekarohpyry rokē tyra ekarōko ropa oya xine mana. Ourutorỹko mā aporo morohne poko osemazuhme. Morarame inekarotopōpyryae ro exīko mana. ¹⁴ Imehxo jexiry enetupuhpōko mā oya xine. Jomiry etaryke tyra ekarōko ropa oya xine mana otuarōtatohkōme. ¹⁵ Emero Papa zuaro exiry waro ase. Oxisā ynanase. Morara exiryke morara ykā oya xine, “Ritonōpo zuzenu ynekarohpyry ekarōko ropa mā oya xine,” ykano.

Omuhpe aporo ākyetāko ropa

¹⁶ —Okynā pyra jenekehnōko matose. Yrome okynā pyra jenēko ropa matose, tykase Jezu.

¹⁷ Ynara tykase ipoetory tō oxime rokene,

—Otara exīko na moromeĩpo? “Okynā pyra jenekehnōko matose. Moromeĩpo jenezomōko matose,” āko nae? “Papa a jytyryke ropa,” āko nae? ¹⁸ Oty katohmehkoh morara āko nae? Zuaro pyra sytatose, tykase toto. Oxime rokē toh tōturuse.

¹⁹ Toto otururu waro Jezu kynexine. Morara exiryke ynara tykase ynororo eya xine,

—Ynekarory poko oturupōko matou? “Okynā pyra jenekehnōko matose aporo. Moromeīpo okynā pyra roropa jenēko ropa matose,” kary ya. Moro poko tokoh oturūko matou oxime rokene? ²⁰ Etatoko pahne, yhnamōko matose, yrome jenetupuhpynō tākye exīko toh mana. Emynyhmāko matose aporo. Yrome imeīpo tākye exīko ropa matose jenery ropahtao oya xine. ²¹ Nohpo ke mana enurusasaka tahtao tākye pyra mana aporo samū karyke tyaa. Yrome tonuruse poeto ahtao toetuarimatopōpyry poko axī wenikehnōko ropa mana. Tākye rokē exīko mana poeto eneryke tyaa. ²² Mokyro sã rokē matose. Emynyhmāko matose aporo. Yrome oenatorýko ropa ase. Morarame tākye exīko ropa matose tōsenepose ropa oya xine jexiryke. Morara ahtao imehnō mã omynyhmapopyra xine mana.

²³ —Morarame Ritonōpo zuzenu tooehse ahtao, ya onekaropopyra matose. Etatoko pahne, topohme rokē ekaropōko matose Papa a. Morarame oya xine emero ekarōko mana jomi poe ekaroporyhtao oya xine. ²⁴ Ypoe onekaropopitopyra ro matose Papa a. Ekaropotoko eya, apoitohme oya xine, tākye yronymyryme oehtohkōme.

Tonetupuhpynō esē poremäkaponeme mã Jezu

²⁵ —Osemazuhme tupimã ke kuamorepatose. Okynā pyra morohne ke āmorepakehtoryko ase. Tupimākara ke āmorepatorýko ase Papa poko. ²⁶ Morara ahtao jomi poe ekaropōko matose Papa a. Morara exiryke, “Ekaropōko ase Papa a,” kara exīko ase. Amarokō rokē oturūko matose topohme Papa a, ²⁷ opyno xine Papa exiryke. Ypyno oexirykōke mã opyno xine roropa mã Papa, aepyhpyryme Papa poe tonetupuhse roropa oya xine jexiryke. ²⁸ Papa maro ehxīpo tooehse ywy tarona. Seromaroro ytōko ropa ase taroino Papa a ropa, tykase Jezu typoetory tomo a.

²⁹ Ynara tykase ipoetory tō eya,

—Seromaroro zae rokē yna zurūko mase. Tupimã ke pyra yna muruno. ³⁰ Emero zuaro mase. Seromaroro oenetupuhnōko ynanase. Oturupono se pyra roropa mase, zae rokē tōturuse oexiryke. Morara exiryke Ritonōpo poe aepyhpyryme oenetupuhnōko ynanase, tykase toto eya.

³¹ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Seromaroro menetupuhtou? ³² Yrome okynā pyra matose epāko oesaka xine. Urumekāko matose oenaroxirykōke. Toiroro exīko ase. Yrome toiroro nymyry pyra ase. Papa maro ase. ³³ Morara exiryke kuurutou moro poko, torētyke pyra oehtohkōme, ypoetoryme oexirykōke. Jenetupuhpynō ōsanumatorýko repe. Orēpyra ehtoko. Jenetupuhpynō esē poremäkapōko ase.

17

Jezu oturutopōpyry Tummy maro

¹ Morarame tōturukehse tahtao, kakoxi Jezu tōsenuhmase. Ynara tykase ynororo,

—Papa, seromaroro jorihtohpo toehse nase. Ime jexiry enepoko imehnomo a. Morarame kuakorehmako ime oexiry enepotohme imehnomo a. ² Emero esēme tyripose ywy oya, toto kurākatohme, jenetuputyhpōkō orihpyra ehtohme jūmanatome. ³ Ynara ahtao orihpyra exīko toto, Ritonōpome nymyry oenetuputyryhtao toto a, onehpohpyryme jenetuputyryhtao roropa eya xine. ⁴ Ime oehtoh tonepose ya sero nonopōkomo a. Onyrohmanohpotopōpyry taotyhkanohse ya. ⁵ Papa, nono onyripyra ro awahtao ke amaro ehse ywy. Moro saaro kyriko ropa, amaro ime jehtopōpyry saaro.

⁶ —Seropōkō jenetuputyhpōkō tutuarōtanohpose ya opoko. Opoetoryme toh kynexine. Naeroro mokaro mekarone ya. Ōmipona toh toehse. ⁷ Naeroro tuaro toehse roropa toto onekarohpyry poko. Ya onekarohpyry enetupuhnōko toto onekarohpyryme exiryke. ⁸ Onekarohpyry ya ekaroase eya xine. Totase toto a. Zae enetupuhnōko roropa toto. Amaroine joehtopōpyry waro toto. Onenyokyhpyryme jenetupuhnōko toto.

⁹ —Kure toh tyriko, āko ase oya Papa. Emero jenetupuhpynō poko kara ase. Jenetuputyhpōkō poko rokē morara āko ase, opoetoryme toehse toto exiryke. ¹⁰ Ypoetory

opoetoryme toh mana. Opoetory roropa ypoetoryme toh mana. Morara exiryke ime jexiry enêko imehnõ mana, kypoetory tõ eneryke tyya xine. ¹¹ Seromaroro oya ytõko ase. Sero nono rumekãko ase. Yrome kypoetory tõ sero nono onurumekara toto. Papa kurano, ewomako toto ajamitunuru ke, ya onekarohpyry panõ ke. Opoenõ oximaro osepynotokõme tyriko, kysã toto ehtohme. ¹² Toto maro jahtao towomase toto ya ajamitunuru ke. Jamihme kyriase Papa, toto ewomaneme. Toto onyhtomapopyra exiasene. Mokyro a rokẽ tonetupuhkehse ywy toiro. Tymenekase ynororo apotoimo htaka omõketyme. Pake onekarotopõpyryae ro omõnõko mana apotoimo htaka. ¹³ Seromaroro ytõko ase oya. Morara exiryke morara ãko ase taro ro jahtao, tãkye ypoe toto ehtohme yronymyryme. ¹⁴ Onekarohpyry ekaroase eya xine. Morara exiryke mã toto zehno jenetupuhpynomo, tysã xine pyra toto exiryke, ysã toehse toto exiryke. ¹⁵ “Aroko toto taroino,” kara ase oya Papa. Yrome ewomako toto joroko tamuru toto onyryhmara ehtohme. ¹⁶ Jenetupuhpynõ sã pyra ase. Morararo mã jenetuputyhpõkomo, jenetupuhpynõ sã pyra mã toto. ¹⁷ Opoenõme tyriko toto, õmiry etaryke eya xine, zae õmiry exiryke. ¹⁸ Toto arópõko ase sero nono poro, zae imehnõ amorepatohme toto a, oya jenehpotopõpyry saoro nono pona. ¹⁹ Mokaro pyno jexiryke orihnõko ase, opoetoryme nymyry toto ehtohme.

²⁰ —Toto poko rokẽ pyra oturũko ase oya Papa. Imehnõ poko roropa, imeĩpo opoetoryme exiketõ poko oturũko ase. Kypoetory tõ omiry etaryhtao tyya xine jenetupuhnõko toh mana. ²¹ Ynara ãko ase oya Papa, osepyno tyriko toto, osepyno kuehtoh samo, ypyno oexiry samo, opyno roropa jexiry samo, osepyno roropa toto ehtohme, onenehpohpyryme jenetupuhtohme imehnomo a roropa. ²² Imehxo tyripose toto ya, ime jexiry tonepose oya exiryke eya xine osepyno toto ehtohme osepyno kuexiry samo. ²³ Toto maro ywy, ymaro omoro, oximaro yronymyryme toto ehtohme, onenyokyhpyryme jenetupuhtohme jenetupuhpynomo a, toto pyno oexiry enetupuhtohme roropa eya xine, ypyno oehtoh saoro.

²⁴ —Papa, wenetupuhpoase eya xine. Naeroro toto arory se ase jesaka, imehxo jexiry enepotohme toto a. Ime jehtoh mekaroase ya ypyno oexiryke. Moinoro ypyno omoro, nono onyripitopyra ro kuahtao. ²⁵ Papa kurano, awaro pyra seropõkomo. Yrome awaro ase. Moxiã roropa awaro toehse. Jenehpotopõpyry waro toehse toh oya. ²⁶ Opoko tutuarõtanohtohpose toh ya. Toto tuarõtanohtohpõko ro ywy, ypyno oexiry waro toto ehtohme, asamo ypyno toto ehtohme roropa, jũme toto maro jehtohme, enara, tykase Jezu Tummy netaryme.

18

Jezu apoitopõpyry juteu tomo a

(Mat 26.47-56; Mak 14.43-50; Ruk 22.47-53)

¹ Morarame tõturukehse Jezu ahtao Tummy maro, toytose typoetory tõ maro. Keterõ iporiry mõpozakoxi toytose toto tupito pona. ² Moro waro kynexine Juta Jezu ewokane. Morotona Jezu ytokehpyra ehse typoetory tõ maro rokene. ³ Morara exiryke morotona toytose Juta, tupito pona. Tymaro soutatu tõ tarose Ritonõpo maro oturutoh erase tõ maro. Ritonõpo maro oturuketõ tuisary naropotyã mokaro kynexine, parixeu tõ naropotyã roropa kynexine. Typyreke toytose toto. Tozure roropa toytose toto, koko exiryke. ⁴ Morarame tuaro kynexine Jezu, towokary waro. Toorikyry waro roropa kynexine. Morara exiryke toto êpatakãmase toytose ynororo. Ynara tykase eya xine,

—Onoky zupĩko matou? tykase.

⁵ —Jezu Nazarepono, tykase toto.

—Ywy ha Jezu, tykase ynororo eya xine.

Juta mokaro maro kynexine, Jezu ewokane. ⁶ Morarame, “Ywy ase,” kary etaryke tyya xine myaro ropa toeramase toto. Nono pona toepukase roropa toto. ⁷ Tõturupose ropa Jezu eya xine,

—Onoky zupĩko keh matou? tykase ynororo.

—Jezu Nazarepono, tykase toto.

⁸—Ywy ase Jezu, ykahxo puhko oya xine. Jupiryhtao oya xine, moxiã aropotoko ropa, tykase ynororo eya xine.

⁹ Pake Tummy maro töturuhtao ynara tykase Jezu, “Papa, onekarotyã ya poko ase tomeseke. Toto onyhtomapopyra exiasene,” tykase. (Morara exiryke ynara tykase ynororo Juta tomo a, “Jupiryhtao oya xine, moxiã aropotoko ropa,” tykase Jezu eya xine. Tõmihpyryae ro morara tykase Jezu eya xine.)

¹⁰ Ximão Peturu kynexine tytapemake. Moro tapema ke imepỹ akotyry se kynexine. Jezu ewomary se repe. Yrome Ritonõpo maro oturuketõ tuisary namoto rokẽ typanasahkase eya. Tapurose rokẽ eya. Mokyro ipanakahpyry esety kynexine Mauku.

¹¹ Ynara tykase Jezu,

—Atapemã tyriko ropa ã aka. Osepynoh wekaroh? Osepyno pyra reahse. Papa omipona ase jorikyry ponãmero, tykase Jezu Peturu a.

Jezu arotopõpyry Anasa ãpataka

¹² Morarame Jezu tapoise soutatu tomo a. ¹³ Tymyhse tarose eya xine Anasa ãpataka. Anasa, Kaipa meretamuru kynexine. Kaipa Ritonõpo maro oturuketõ tuisary kynexine.

¹⁴ Mokyro ynara kahpõ kynexine juteu tomo a pake Jezu orikyry poko, “Kurehxo toiro orikyry kuewokõme, orihpyra kuehtohkõme emero porehme,” kahpõ kynexine juteu tomo a.

“Jezu waro pyra ase,” katopõpyry Peturu a

(Mat 26.69-70; Mak 14.66-68; Ruk 22.55-57)

¹⁵ Jezu tokahmase Ximão Peturu tomo a imepỹ Jezu poetory maro. Mokyro, Peturu marõ waro kynexine Ritonõpo maro oturuketõ tuisary. Morara exiryke tomõse ynororo Jezu maro jarakapyhpyry aka, Ritonõpo maro oturuketõ tuisary esaka. ¹⁶ Peturu omõpyra kynexine aporo. Jarakapyhpyry eutary myhto kynexine. Morarame mokyro Ritonõpo maro oturuketõ tuisary zuaro ehtoh kýtone mya roropa Peturu poko. Kynoturune aporo nohpo a, apuru eraximane a. Peturu tonehse tymaro moro taka rahkene.

¹⁷ Ynara tykase nohpo Peturu a,

—Jezu poetoryme pyrah mah? tykase, töturupose.

—Arypyra, tykase Peturu.

¹⁸ Morarame osõtõh tukase soutatu tomo a, kõxikene toexirykõke. Osünõko toh kynexine apoto myhto. Morarame toto a toytose Peturu osüse roropa. Xikihme rokẽ kynexine ynororo.

Ritonõpo maro oturuketõ tuisary ãpataka

(Mat 26.59-66; Mak 14.55-64; Ruk 22.66-71)

¹⁹ Morarame Jezu a töturupose Ritonõpo maro oturuketõ tuisary ipoetory poko, inamorepatopõpyry poko, enara. ²⁰ Ynara tykase Jezu eya,

—Jarao rokẽ uruase toto, amamorepatõh tao, Ritonõpo maro oturutoh tao amorepasene toto, juteu tõ oximõtõh tao, enara. Tonesẽme rokẽ amorepase toto. ²¹ Morara exiryke oty katõh oturupõko mah ya. Jetahpõkomo a ekaropoko ynamorepatopõpyry poko. Jomihpyry waro mã toto, totase tyya xine exiryke, tykase Jezu eya.

²² Morarame Jezu omiry etaryke tyya tõtãmase soutatu a.

—Ritonõpo maro oturuketõ tuisary onypoihtopyra exiko, tykase ynororo Jezu a.

²³ Yrome ynara tykase Jezu eya,

—Azahkuru jahtao, oty azahkuru kynahko? Azahkuru jehtõh ekaroko moxiamo a etatõhme. Yrome zae rokẽ jomiry ahtao jõtãmara exiko, tykase Jezu soutatu a.

²⁴ Morarame Kaipa a Jezu aropone Anasa, tymyhse ro. (Kaipa roropa Ritonõpo maro oturuketõ tuisary kynexine.)

“Jezu waro pyra ase,” katopõpyry ropa Peturu a

(Mat 26.71-75; Mak 14.69-72; Ruk 22.58-62)

²⁵ Peturu osũnõko ro kynexine. Ynara tykase imehnõ eya, tõturupose,
—Mokyro poetoryme pyra hma? tykase toto, tõturupose Peturu a.

—ÿ, Ipoetoryme pyra ase, tykase, Peturu a tozuhse toto.

²⁶ Ritonõpo maro oturuketõ tuisary namoto moroto kynexine. Peturu nypanakahpyry ekyry kynexine. Ynara tykase ynororo Peturu a,

—Omororo make tupito po? tykase.

²⁷ —Arypyra, ywy kara akene, tykase Peturu. Mame kuratiri totase eya.

Pirato ãpataka Jezu ehtopõpyry

(Mat 27.1-2,11-14; Mak 15.1-5; Ruk 23.1-5)

²⁸ Morarame Jezu tarose ropa toto a Kaipa tapyĩ tae kowenu tapyĩ taka. Emehsasaka kynexine. Kowenu tapyĩ taka omõpyra juteu tomo tyryryhpyke toexirykõino, Paxikoa pona tõtuhthõkõme. ²⁹ Morara exiryke tutõtase Pirato, tapyi tae, toto ãpatakãmase. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Oty pokoino mose hxirõko matou? tykase.

³⁰ Ynara tykase juteu tuisary tõ eya,

—Ajoajohpe pyra mosero ahtao, oya onenehpyra ynanexiry, tykase toto.

³¹ Ynara tykase Pirato,

—Amarokõ ikuhtoko atamurukõ nymerohpyry poe, tykase eya xine.

Yrome ynara tykase toto eya,

—Omororo ro ikuhko kowenu omi poe aorihmapotohme. Kowenu omi poe ahno anaorihmaposaromepyra ynanase, tykase toto eya. ³² Morara tykase toto Jezu omihpyryae ro wewe pokona exixihmary poko. “Kapu ae Ayhtohpyry anõnõko mã toto wewe pokona,” katopõpyryae ro eya. Morara tykase juteu tomo, aomihpyryae ro.

³³ Tapyi taka toytose ropa Pirato. Ynara tykase ynororo Jezu a,

—Juteu tõ tuisaryme mahno? kynako kynoturupone Jezu a.

³⁴ Ynara tykase Jezu eya,

—Ãmoreme tokoh morara ãko ma ya? tykase.

³⁵ —Arypyra, ekaropõko rokẽ ase, juteume pyra jexiryke. Oekyry tõ kuh oekarõ ya hko. Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tõ roropa oekarõ toh ya. Otyh mypokõnopyahse? tykase ynororo eya, tõturupose.

³⁶ —Ywy, sero po tuisame pyra ase. Sero po tuisame jahtao ypoetory tõ jewomary, japoipopyra toh exiry juteu tomo a. Tuisame pyra ase taro, tykase Jezu eya.

³⁷ Ynara tykase Pirato,

—Tuisame nymyry mah? tykase.

Ynara tykase Jezu eya,

—Zae morara mykano, tuisame jexiry poko. Moromero tooehse ywy sero nono pona, zae rokẽ imehnõ zurutohme. Zae exiketõ jomiry etãko, emero porehme.

³⁸ —Oty moro zae exiry? tykase Pirato eya.

Jezu ekarotopõpyry aorihmapotohme

(Mat 27.15-31; Mak 15.6-20; Ruk 23.13-25)

Morarame mya roropa tutõtase ropa Pirato. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Kure rokẽ nase ynororo, orihpõme. ³⁹ Yrome toipe matose Paxikoa riryhtao oya xine imenekãko toiro orihpõme ehtohme. Itütanohpõko ropa matose ya orihpyra aehtohme. Mosero se pyra hmatou otuisarykõme, kynako eya xine repe.

⁴⁰ Yrome ise pyra toh kynexine ipunaka.

—Arypyra, ise pyra ynanase. Parapa se rokẽ ynanase, tykase toto Pirato a.

Mokyro Parapa kynexine karimotakehpyry.

19

¹ Morarame Jezu typipohpose Pirato a. ² Mame omoxino risẽ tyrise zuhpokoxi parimã sã tyrihpyry soutatu tomo a, “Tuisame mase,” katohme tyya xine. Eunohtohme rokẽ

tyrise eya xine. Mame upo ke kurã ke tupohtose eya xine roropa. ³ Morarame eya tooehse toto, imehnõ soutatu tõ tooehse.

—Tuisa konõto, juteu tõ tuisary, tykase toto Jezu a, ipoihtõko rokẽ toh kynexine. Morarame tõtãtãmase eya xine tomarykõ ke.

⁴ Morarame Pirato tutütase ropa tapyi tae. Ynara tykase ynororo imoihmãkomo a, —Mokyro enehse ropa ytõko ase onenerykõme. Aorihmapory se pyra ase. Oty pokoinohxo aorihmapõko ha, tykase Pirato eya xine.

⁵ Naeroro tutütase Jezu tuhpõke, omoxino risẽ ke. Tupoke kurã ke roropa kynexine. —Mosero ynoro. Enetoko ke, tykase Pirato eya xine.

⁶ Morarame Jezu eneryke tyya xine ynara tykase toto opore, —Wewe pokona exixihmapoko aorihtohme. Wewe pokona exixihmapoko aorihtohme, tykase toto. Jamihme tõmitase toto.

Ynara tykase Pirato eya xine,

—Amarokõ arotatoko. Exixihmatatoko. Ywy aorikyry se pyra ase repe. Morara exiryke arotoko, tykase eya xine.

⁷ Ynara tykase juteu tomo,

—Yna tamuru omihpyry poe aorikyry se ynanase. Ritonõpo mükurume tõsekarose exiryke aorihmapory se ynanase.

⁸ Morara kary etaryke tyya Pirato tõserehse itamurumehxo mokaro omiry etaryke tyya. ⁹ Kynomõne ropa tapyi taka Jezu a oturupose.

—Oze hmahno? kynako kynoturuzomopone ropa eya.

Yrome onezuhpyra kynexine Jezu. ¹⁰ Ynara tykase Pirato eya tozuhzomopyra exiryke,

—Oty katoh jezuzomopyra mah? Tuisame ase. Otütanohpory se ropa jahtao otütanohpõko ase. Yrome oexixihmapory se jahtao oexixihmapõko ase, tykase ynororo.

¹¹ Ynara tykase Jezu Pirato a,

—Tuisame oehtoh onekaropyra Ritonõpo ahtao, tuisame pyra mexiry. Yrome tuisame oehtoh tokarose Ritonõpo a exiryke sã rokẽ tuisame mase toehse. Mokyro rokẽ hxirõkohxo mã Ritonõpo jekarohpõ oya. Ohxiropyrahko mana, tykase Jezu eya.

¹² Morara kary etaryke tyya Jezu tütanohpory se ropa toehse ynororo ipunaka. Yrome juteu tõ sekere tykase opore,

—Mokyro tütanohpory ropahntao oya Ìperato epeme pyra mase exiko. “Tuisame ase,” kahpõ mã Ìperato epeme pyra mana, tykase toto Jezu poko.

¹³ Morara kary etaryke Jezu tarose ropa eya jarãnaka ropa. Morarame typorohse Pirato, terekatu porohtoh pona. Moro esety Topu risẽ zara (juteu tõ omiryae moro esety Kapata). ¹⁴ Mame tõmehse. Moroae ro kokonie pukuro Paxikoa riko toh kynexine. Ynara tykase Pirato juteu tomo a,

—Mose otuisarykomo, tykase eya xine.

¹⁵ Mame ynara tykase toto eya,

—Etapapoko ty! Etapapoko ty! Wewe pokona exixihmapoko, tykase rokẽ toh Pirato a.

—Otuisarykõ exixihmapory se hmatou, wewe pokohna? tykase eya xine Pirato.

Mame ynara tykase toto eya,

—Toiro tutuisake ynanase. Ìperato rokẽ mã yna tuisaryme, tykase Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tomo Pirato a.

¹⁶ Morarame soutatu tomo a Jezu tokarose rahkene, wewe pokona exixihmatohme eya xine.

Jezu exixihmatopõpyry wewe pokona

(Mat 27.32-44; Mak 15.21-32; Ruk 23.26-43)

Mame Jezu tarose soutatu tomo a rahkene. ¹⁷ Toxixihmatoh tarose roropa eya. Toytose toto ypy pona. Ypy esety Upuhpõpo. (Epereu omiryae moro esety Koukota kynexine.) ¹⁸ Moroto wewe pokona Jezu toxixihmase eya xine. Imehnõ roropa toxixihmase wewe pokona eya xine Jezu maro. Toiro Jezu apotunuru wino toiro ipoozery wino, enara. ¹⁹ Morarame wewe tymerose Pirato a rahkene. Jezu apõ pokona tynymerohpory

tyrise eya emero tonesēme. “Jezu Nazarepono juteu tō tuisary,” me tymerose eya.
²⁰ Moro tonese juteu tomo a tuhke, atameke pyra pata exiryke exixihmatopōpyry a. Oseruao omi kynexine tymerose eya, epereu omiryae, ratina omiryae, kyreku omiryae. Enara kynexine tymerose eya. ²¹ Ynara tykase Ritonōpo maro oturuketō tuisary tomo, juteu tō tuisary tomo,

—Oty katoh juteu tō tuisaryme tymerose oya? Ynara rokē imeroko, “Ywy ase juteu tō tuisary, kahpō mosero,” katoh rokē imeroko morotona, tykase toto eya.

²² Ynara tykase Pirato eya xine,

—Ynymerohpyry onytorōmara ase. Ah morara rokē nexino, tykase eya xine ynororo.

²³ Morarame Jezu toxixihmase ahtao wewe pokona soutatu tomo a, zuponỹpyry tapiakase eya xine tupōkōme. Asakoropane soutatu tō kynexine. Mame upo mosā tapoise roropa eya xine ixixĩpyry, tytororo exikety. ²⁴ Ynara tykase toto,

—Onyxihxihkara sehtone. Topu pisarara rokē sematone upo mosā apoitohme kyya xine, tykase toto. Morara kynako toto pake Ritonōpo nekarotopōpyryae ro, “Juponỹpyry apiakāko toh mana, tupōkōme.

Topu pisarara emāko toh mana juponỹpyry mosā apoitohme tyya xine,” katopōpyryae ro urutōkomo a. Morara tyrise soutatu tomo a rahkene.

²⁵ Moroto kynexine Jezu eny. Exixihmatoh myhto kynexine ynororo typaxiry maro. (Imehnō nohpo tō maro kynexine, Maria maro. Kyropa pyty Maria kynexine.) Maria Matarena roropa, enara toh kynexine moroto. ²⁶ Morarame tyse enene Jezu. Tonuru zamaro exikety enene roropa. Ynara tykase ynororo tyse a,

—Aja omūkurume mose tyriko, tykase tyse a ynororo.

²⁷ Morarame typoetory a ynara tykase roropa ynororo,

—Mose asame tyriko, tykase eya. Morara exiryke Jezu enỹpyry tarose tyya tytapyĩ taka tymarōme aehtohme.

Jezu toorihse rahkene

(*Mat 27.45-56; Mak 15.33-41; Ruk 23.44-49*)

²⁸ Morarame toerohtopōpyry otyhkary waro toehse Jezu. Morara exiryke Ritonōpo omihpyryae ro,

—Tuna se hano, tykase ynororo.

²⁹ Moroto kynexine kasana taōke ikataĩ exikety ke. Morarame mauru panō tyrise wewe pokona, moro eukuru anỹtohme, Jezu ohpatohme. ³⁰ Ēxĩpo,

—Epo. Notyhkano, kynako eya xine toerohtopōpyry poko.

Morarame morara kaxĩpo sã rokē toetywykase zupuhpyry. Kynorihne rahkene.

Jezu ekepyry tuose warata ke soutatu a

³¹ Morarame juteu tō tōturuse Pirato maro. Ynara tykase toto,

—Wewe pokona exixihmatyã etapazomopoko. Jaximorykō zehpyry etapapoko axĩ toto orihtohme, toto outhme ropa wewe poe. Morara se ynanase sextafeirame exiryke. Ahno ekepyry nomory se pyra ynanase wewe poko oserematohme exiryke. Paxikoame exiryke roropa, tykase toto. ³² Morarame soutatu tō toytose wewe pokona exixihmatyã etapazomose jaximorykō pokona, axĩ toto orihtohme. Osemazuhme Jezu maro exixihmatyã jaximorykō pokona totapazomose eya xine. ³³ Morarame Jezu tonese tyya xine ahtao aorikyry tonese eya xine. Morara exiryke jaxiry pokona onetapara toh tokurehse toorihse exiryke. ³⁴ Toiro soutatu a tuose warata ke ikumikyhnyaka. Tuotopōpyry ae munu axĩ tutūtase tuna maro. ³⁵ Moro tonese ya. Morara exiryke moro poko ourutorỹko ase. Zae aehtoh waro yna exiryke, zae jexiry waro roropa ase. Morara exiryke zae rokē nymerohpyry mã moro poko, enetupuhthohme oya xine. ³⁶ Morara kynexine, pake Ritonōpo nymeropohpyryae ro, “Jehpyry onuhmopyra mã toto,” katopōpyryae ro, urutōkomo a, onuhkohpyra toh kynexine. ³⁷ Moro roropa pake Ritonōpo nymeropohpyryae ro, “Tunuwohpyrykō enēko rokē mã toto,” katopōpyryae ro urutōkomo a tunuwohpyrykō tonese rokē eya xine.

Jezu zonētopōpyry

(Mat 27.57-61; Mak 15.42-47; Ruk 23.50-56)

³⁸ Morarame Joze moroto kynexine, Arimateapono. Toytose ynororo Pirato a. Ynara tykase,

—Jezu ekepyry se ase zonētohme, tykase ynororo Pirato a. (Joze Jezu poetoryme kynexine. Yrome juteu tō tuisary zuno toexiryke tokare pyra rokē Jezu poetoryme ynororo kynexine.) Morarame,

—Aroko, tykase Pirato exiryke Jezu ekepyry arone rahkene zonētohme. ³⁹ Mame Joze maro Nikotemu kynexine. Jezu ekepyry arotozome kynexine. Nikotemu mokyro, pake orihpyra ro Jezu ahtao koko aytohyry Jezu enese. Mokyro a tauku panō tarose, 33 kirume. Ixtaratu esety mira, aroe, enara kynexine, inarotyamo. ⁴⁰ Jezu ekepyry zōtone toto kamisa kurā ke. Ixtaratu ke typomase. Typutoputohmase roropa toto a ixtaratu panō ke jōtoryhtao. Toipe juteu tomo morara ehse tokepyrykō zōtōko, ipomāko zonētohme. ⁴¹ Mame moe pyra tupito kynexine Jezu exixihmatopōpyry a. Moroto kynexine zonētopo, topu tyrisenano, moro tupito po. Imepỹ ekepyry zonēpitopyra kynexine moro aka. ⁴² Morarame yrokokoro juteu tō oserematohme exiryke, moe pyra onētoh exiryke roropa, moro aka rokē tonēse eya xine tātaryporykōke.

20

Jezu ěsemātopōpyry ropa

(Mat 28.1-8; Mak 16.1-8; Ruk 24.1-12)

¹ Morarame pakeimo toytose Maria Matarena, xinuxinukutume ro ahtao, nomīkoae, okepy esaka. Morarame okepy apuru tysyryhmase tonese nohpo a topu risemy.

² Morarame moro eneryke tyya toeramase ropa ynororo. Tururume toytose ropa ynororo Ximão Peturu tō zuruse. Peturu maro Jezu zamaro exikety kynexine. Ynara tykase nohpo eya xine,

—Esae Jezu ekepyry tarose kynako imehnomo a. Aza tarose kynako otarāme? tykase ynororo eya xine.

³ Morarame Peturu tō toytose Jezu poetory imepỹ maro tururume, Jezu ekepyry esahpyry enese. ⁴ Asakoro toytose toto tururume. Yrome Peturu tymotyĕkase imarono a. Imarō toeporehkase osemazuhme okepy esahpyry pona. ⁵ Moroto tupueh tykase tahtao kamisa tonese eya, okepy zōtỹpyry, eutahpyry ao. Yrome omōpyra ynororo kynexine. ⁶ Morarame ĩkapo Peturu tooehse. Tomōse ynororo okepy esahpyry aka. Eya tonese okepy zōtỹpyry moro ao. ⁷ Zupuhpyry zōtỹpyry tonese roropa eya. Imyhto tonese eya. Atakahpo kara kynexine. ⁸ Morarame osemazuhme aepyhpyry tomōse roropa. Moro eneryke tyya Jezu ěsemātopōpyry tonetupuhse eya.

—To! Tōsemāse ropa nae, tykase tyya rokene. ⁹ (Ritonōpo omihpyry poko tuarōtara ro toh kynexine Jezu ěsemamyry ropa poko aorihxīpo.) ¹⁰ Morarame toytose ropa toto tytapyĭkō taka.

Tōsenepose ropa Jezu Maria Matarena a

(Mat 28.9-10; Mak 16.9-11)

¹¹ Morarame Maria xitāko kynexine okepy eutahpyry myhto. Morarame tupueh tykase tyxitaryhtao ro. Eutary aka tōsenuhmase. ¹² Morarame Ritonōpo nenyohyā tonese eutary ao, asakoro, upo karimutumā ao toto. Moro tao typorohse toh kynexine, Jezu ekepyry esahpyry pona. Toiro zupuhpyry esahpyry wino, toiro ipupuru esahpyry wino roropa.

¹³ —Xihxi, oty katoh xitāko mah? tykase toto, tōturupose.

Ynara tykase Maria,

—Utuisary tarose imehnomo a. Otarāme aza tarose toto a? Zuaro pyra ase, tykase nohpo eya xine.

¹⁴ Morara kaxīpo toeramase ropa ynororo. Jezu tonese tỹkae xikihme. Yrome imepỹme tokarose nohpo a.

¹⁵ —Oty katoh xitāko mahno? Onoky zupīko mahno? tykase Jezu nohpo a.
Tupito eraseme tokarose nohpo a. Ynara tykase ynororo eya,
—Mokyro tarose oya ahtao kuuruko, zuaro jehtohme, ekepyry enehse ropa jytotohme,
tykase nohpo eya.

¹⁶ —Maria, tykase Jezu eya.

Tōsenuhmase ynororo. Ynara tykase epereu omiryae,
—Raponi, tykase nohpo, (Amorepatono, kary.)

¹⁷ —Apoipoito pyra exiko. Onuhpyra ro ase Papa a. Morara exiryke ytoko. Jakorō tō zuruta ypoko. “Jezu eneno,” kaxita toto a. “Ytōko mā rahkene Tummy a, Kumykomo a, Ritonōpo a, Kyrihpōkomo a,” kaxita, tykase Jezu nohpo a.

¹⁸ Morarame Jezu poetory tomo a toytose.

—Jezu eneno, tykase nohpo toto a.

Morarame Jezu omihpyry tokarose nohpo a, kaxiko katopōpyry tokarose ropa eya xine.

Tōsenepose ropa Jezu tymarōkomo a

(*Mat 28.16-20; Mak 16.14-18; Ruk 24.36-49*)

¹⁹ Morarame tykohmāse ahtao nomīkoae ro tōximōse Jezu poetory tomo tapyi tao. Tapyi eutary tapuruse toto a, juteu tuisary tō zuno toexirykōke.

Morarame Jezu tooehse toto rānaka. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Torētyke pyra ehtoko, tykase eya xine. ²⁰ Morara kaxīpo tomary tonepose eya xine. Tuotopōpyry roropa tonepose eya xine warata eutahpyry tukumikyhny po tonepose eya xine. Tātākyemase toto Jezu eneryke tyya xine. ²¹ Morarame ynara tykase ropa Jezu eya xine,

—Torētyke pyra ehtoko. Morara exiryke jenyohotopōpyry saaro Papa a oenyohotorŷko ase, tykase Jezu eya xine. ²² Morara kaxīpo pū tykase ynororo toto pona. Ynara tykase eya xine,

—Ritonōpo zuzenu ekarōko ase oya xine. Aomipona ehtoko. ²³ Imehnō rypyry tykorokapose oya xine ahtao, toto rypyry korokāko Ritonōpo mana. Yrome iirypyrykō onykorokapopyra awahtao xine Ritonōpo a, iirypyryme ro toh mana, tykase Jezu eya xine.

Tome maro Jezu ehtopōpyry

²⁴ Toiro Jezu poetory moroto pyra kynexine. Tome pyra kynexine. Kamaramanōpo wātasē pyra kynexine, toto rānaka Jezu tooehse ahtao. ²⁵ Morarame Tome tonese ropa tyya xine ahtao,

—Jezu ynaneneno, tykase toh eya repe.

Yrome ynara tykase ynororo,

—Perēku eutahpyry enery se ase emary poko. Jemary onēmara jahtao perēku eutahpyry aka, warata eutahpyry aka roropa, “Ajohpe,” āko ase. Onenetupuhpyra ase. Māpyra jemary tōmase ya ahtao, “Ajohpe pyra ro,” āko ase, tykase ynororo eya xine.

²⁶ Toiro semana taropose ahtao tōximōse ropa Jezu poetory tomo, tapyi tao. Tome roropa toto maro kynexine rahkene. Tapyi tisorotohtose repe. Yrome Jezu tooehse toto rānaka. Ynara tykase eya xine,

—Torētyke pyra ehtoko, tykase ropa eya xine Jezu. ²⁷ Morarame Tome a ynara tykase ynororo,

—Jemary eneko. Oemary tyriko sē aka, perēku eutahpyry aka. Oemary tyriko ukumikyhny aka roropa warata eutahpyry aka. “Ajohpe”, kara exiko jēsemātopōpyry ropa poko. Wenetupuhko, tykase Jezu eya.

²⁸ —Jesē mase. Ritonōpome mase, tykase Tome.

²⁹ Ynara tykase Jezu eya,

—Wenetupuhnohxo rahke? Osenepō puh oya rohke. Imeīpo tākye kuhse imehnō exīko mana jenepyra ro ahtao jenetuputyryke tyya xine, tykase Jezu eya.

Oty katohme sero pape tymerose João a

³⁰ Tuhke rokē tyjमितunuru tonepose Jezu a typoetory tō neneryme. Yrome sero poko onymeropyra ase. ³¹ Ynara rokē tymerose sero poko ya nase, Jezu enetupuhtohme oya xine Ritonōpo nymenekahpyryme kukurākanekōme. Morarame Ritonōpo mūkurume enetuputyryhtao orihpyra exīko matose jūme, katoh rokē tymerose ya.

21

Jezu osenepotopōpyry ropa 7mākomo a

¹ Moromeīpo tōsenepose ropa Jezu typoetory tomo a ikuhpo ehpio, Tiperiati ehpio. Ynara kynexine toto moroto, ² Ximāo Peturu tō oximōme kynexine Tome maro, Natanaeu maro, Zepeteu mūkuru tō maro, imehnō asakoro Jezu poetory tō maro. (Natanaeu Kanaapō kynexine. Karirea rānaōpō kynexine. Tome kamaramanōpo wātasē kynexine). Enara toh kynexine moroto. ³ Morarame ynara tykase Peturu eya xine,

—Urankanase ytōko ase, kana anỹse, tykase toto a.

—Amaro ytōko ynanase, tykase toto eya.

Morarame toytose toto. Kanawaka tōtyrise toto. Moromeīpo toytose toh rahkene. Kana anỹse tōmehse toto. Yrome ananỹpyra tokurehse toto. ⁴ Mame xixi poreh karyhtao Jezu tonese toto a tuna ehpio. Yrome zuaro pyra toh kynexine, ahnome rokē tokarose eya xine. ⁵ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Aimo tomo, onoky manỹtou? tykase toto a.

—Arypyra, kana ananỹpyra ynanekurehno. Toiparo rokē ynanēmehno, tykase toto eya.

⁶ Ynara tykase Jezu eya xine,

—Tarāpa ematoko ropa moino akoxi āpotunurukō wino akoxi, kana anỹtohme oya xine, tykase Jezu eya xine.

Morara exiryke tarāpa tomase ropa eya xine tapotunurukō wino akoxi. Morarame anymyry se ropa toehse toh repe. “Somoky,” ykaxi, tykase toh repe. Tē omoxī toehse kana ke. Itamurume kana exiryke, omoxī toehse.

⁷ Ynara tykase Jezu zamaro exikety Peturu a,

—Kutuisarykō mokyro, tykase. Morara kary etaryke tyya tupō tamuruse ropa Ximāo Peturu a, osemazuhme touse tyya exiryke toerohtohme. Morarame kuhparo tykase Peturu nakuaka, Jezu maro toytotohme. ⁸ Mokaro imehnō Jezu poetory tō kanawae rokē ehpiokoxi ropa toytose toto. Kuremỹme tarose tarāpa eya xine. Tuna ehpiry moe pyra kynexine, otarāme sē meturume rokene. ⁹ Morarame toeporehkase toto ahtao apoto tonese eya xine kana purutopo. Kana tonese epo epurūko wyi maro.

¹⁰ —Ananymyhyrykō enehko xiara, tykase Jezu.

¹¹ Kanawaka toytose Ximāo Peturu kana enehse. Kana moity tarose eya tarāpa ao, soororome, Jezu a ekarotohme. Moroto kana tuhke, 153me tuhke exiry. Yrome tarāpa ekororohpyra.

¹² —Otuhtokose, tykase Jezu eya xine.

“Onokyh mahno?” kary se toh kynexine Jezu a repe. Ihxipỹke toexirykōke kara tokurehse toto, zuaro toexirykōke roropa. ¹³ Morarame wyi tytohtohkase typoetory punero. Morararo kana tokarose eya xine.

¹⁴ Oseruao aehtoh moro kynexine aosenezomopory ropa typoetory tomo a tōsemāxīpo ropa.

Peturu maro Jezu ehtopōpyry

¹⁵ Morarame tōtuhkehxīpo xine ynara tykase Jezu Ximāo Peturu a, (João mūkuru Peturu kynexine).

—Ximāo, moxiā motye ypyno mahno? tykase Jezu.

—Ỹ, opyno jexiry waro mase, tykase Peturu Jezu a.

—Ypyno awahtao ypoetory tō pyno exiko. Kaneru esē toky tō poenō pyno ehtoh sā poetohti pyno exiko, tykase Jezu eya.

¹⁶ Morarame töturupose ropa Jezu,

—Ximão, ypyno mahno? tykase ropa eya.

—ÿ, opyno jexiry waro mase, tykase ropa Peturu.

—Morara awahtao ypoetory tō pyno exiko, kaneru esē toky tō pyno ehtoh sā toto pyno exiko, tykase Jezu eya.

¹⁷ Morarame Jezu töturupose ropa oseruao,

—Ximão ypyno mahno? tykase ropa Jezu eya.

Morarame toemynyhmase Peturu, “Ypyno mahno?” katopōpyry oseruao Jezu a exiryke. Ynara tykase ynororo,

—Jesē mase Jezu. Zuarō mase emero porehme. Opyno jexiry waro mase, tykase Peturu eya.

—Morara ahtao ypoetory tō pyno exiko. Kaneru esē toky tō pyno ehtoh sā ypoetory tō pyno exiko, tykase ynororo Peturu a. ¹⁸ Mame ynara tykase ynororo eya,

—Poetome awahtao āmoreme omety eary mykyry waro mexine, openetatoh pona oy-totohme. Yrome tāhpome toehse awahtao oemary myhnōko imehnō mana aarotohme oytory se pyra oehtoh pona, tykase Jezu eya. ¹⁹ Moro poko Peturu turuse Jezu a aorikyry poko, kure Ritonōpo ehtoh enepory poko roropa imehnomō a. Mame ynara tykase ropa Jezu eya,

—Ymaro eropa. Jomiry ekarokose imehnomō a, tykase eya.

Imepÿ tymarō maro Jezu ehtopōpyry

²⁰ Morarame tÿkakoxi tōsenuhmase Peturu. Jezu enuru zamaro exikety tonese eya. Jezu orihpyra ro ahtao eponaro aexihpyry kynexine Jezu a otuhtoh po. Ynara kahpō kynexine Jezu a, “Onoky mokyro owokatōme,” kahpō kynexine, Jezu orihpyra ro ahtao.

²¹ Mokyro eneryke tyra ynara tykase Peturu Jezu a,

—Mose ke? Otara mosero exiko nae? tykase ynororo töturupose.

²² Ynara tykase Jezu eya,

—Aorikyry se pyra jahtao joeypyry ropa momohnōko mana. Oty katoht oturupōko ma ipohko? Eropa hkoty, tykase Jezu eya.

²³ Morara exiryke moro poko töturuse toto, Jezu poetory tomo,

—Otarāme orihpyra mokyro mana Jezu oeypyry ropa ponāmero, tykase toht repe ipoko. Yrome, “Orihpyra mokyro mana,” kara Jezu toehse. Ynara tykase rokene, “Aorikyry se pyra jahtao joeypyry ropa momohnōko mana,” tykase rokē ynororo.

²⁴ Ywy ase Jezu poetory. Morara exiryke moro poko ymerono onenerykōme. Ynymerohpyry waro matose, zae jexiry waro roropa matose.

Etyhpyry

²⁵ Tuhke rokē Jezu nyrytamo. Tymerose emero ahtao pape pokona, tuhke pape exiry. Otarāme sero nono motye exiry emero arohtopōpyry tymerose ahtao. Sero nono arohtopōpyry merosē pune pyra exiry, emero Jezu nyrytā tymerose ahtao. Enara.

Ritonõpo Omiry Ekarotopõpyry poko sero 12 mākomo a

Sero pape tymerose Ruka a. Toytoytose ynororo Pauru maro pata to punero.

Tynymerohpyryae Jezu poetory tō emātopõpyry poko ekarōko mana sero nono po. Tuhkākomo a Jezu tonetupuhse tosēkōme, juteu tomo a, juteutōkara a, enara.

Ritonõpo zuzenu nyrihpyry kurā ekarōko mana. Toerohse Ritonõpo zuzenu Jezu poetory tō maro, tōnuhse Jezu ahtao kapu aka.

Imehnõ amorepatopõpyry ekarōko mana Ritonõpo omiry poko Peturu tomo a, Pauru a roropa emero pata tō punero.

¹ Ynymerohpyry moro oneneryme jepe Teopiro. Ywy ase Ruka. Apitoryme Jezu poko pape ymeroase oneneryme. Inyrihpyry poko ymeroase, kurākōkara kurākatopõpyry poko eya, imehnõ amorepatopõpyry poko eya roropa, ² aunuhptopõpyry pona rokene kakoxi, kapu aka, enara. Morohne poko ymeroase apitoryme. Mame onuhpyra ro tahtao tōmiry ekaroase typoetory tomo a, tynymenekatyamo a. Takorehmase roropa ynororo Ritonõpo zuzenu a typoetory rohmanohpory poko. ³ Orihxīpo tōsenepose ropa tuhke typoetory tomo a, orihpynỹpo samo. Tuhke tutuarōmatopõpyry tokarose roropa eya xine. 40me ěmepyyry taropose eya tōsenepory poko eya xine, Kuesēkōme Ritonõpo ekarory poko roropa eya xine. ⁴ Morarame tōximōse tahtao typoetory tō maro, toto anaropopyra Jezu kynexine aporo. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Ytoytopyra ehtoko aporo. Taro Jerusarē po Papa nekarory eraximatoko. Zuzenu oepyyry eraximatoko. Moro poko kuuruatose, ⁵ “João oĕpurihkatone tuna kuaka. Yrome tuhke pyra tynyhse awahtao xine, Tuzenu ekarōko mā Papa oya xine,” ase oya xine, tykase Jezu eya xine.

Jezu tōnuhse kapu aka

⁶ Pake ahtao Romapōkō tuisary juteu tō esēme kynexine. Mokyro se pyra juteu tō kynexine, Romapōkō tuisary se pyra tutuisarykōme. Morara exiryke tōximōse tahtao xine Jezu a tōturupose. Ynara tykase toto eya,

—Otāto ahtao tuisa konōtome exīko mahno yna tuisary myakāme? Seromaroro? tykase toto eya.

⁷ Jezu a tozuhse toto,

—Tamoreme rokē tuisame jyrīko Papa mana, ise tahtao. Naeroro zuaro pyra matose onekaropyra oya xine exiryke. ⁸ Yrome tyjamitunuru ekarōko mā Papa oya xine, Tuzenu ekarōko. Morarame ypoko imehnõ tuarōtanohnōko matose Jerusarē po te, Jutea po te, Samaria po te, emero pata to punero, tykase Jezu eya xine.

⁹ Morarame tōnuhse Jezu kapu aka typoetory tō maro ehxīpo. Morarame akuru htaka toehse ahtao tonekehse ipoetory tomo a. ¹⁰ Morarame Jezu poetory tō osenuhmaryhtao ro kakoxi asakoro orutua kō toeporehkase toto rānaka, tupoke karimutumā ke.

¹¹ —Karireapōkomo, oty katohme kakoxi osenuhmāko ro matou, kapu enēko? Mokyro Jezu taroino arohpyry, tysaaro oehnōko ropa mana, kapu aka tōnuhtopõpyry saaro, tykase toh aeporehkatyamo.

Juta myakāmatopõpyry sero

¹² Morarame toytose ropa toto, Jezu poetory tomo, ypy poe, Oriwera poe, Jerusarē pona. Oriwera poe moe pyra moro toto esary kynexine Jerusarē. ¹³ Morarame tapyi taka toytose ropa toto, Peturu tapyi taka. Tōnuhse toto zara taka. Moroto Peturu tytapyikemy. Peturu, Tiaku, João, Ātare, Firipe, Tome, Patoromeu, Mateu, Tiaku Aupeu mūkuru te, Ximāo juteu tō esary pynoto te, Juta Tiaku mūkuru, enara toh tōnuhse zara taka. ¹⁴ Mokaro tehme kynexine Ritonõpo omiry poko rokene. Ritonõpo maro oturūko roropa kynexine nohpo tō maro, Jezu ě maro, Jezu akorō tō maro, enara.

¹⁵ Morarame Jezu poetory rãnao Peturu towõse tõturutohme. Mokaro oximõme 120mãkõ kynexine. Ynara tykase ynororo,

¹⁶—Orutua komo, wekyry tomo, etatoko ke jotururu. Pake Ritonõpo a tymeropose Juta poko, Jezu ewokahpõ poko. Ritonõpo zuzenu omi poe Tawi a tymerose, zuaro Ritonõpo exiryke. Morara exiryke morara toehse Juta. ¹⁷ Kymaro xine Juta nexiase repe. Yna maro nerokuase.

¹⁸ (Yrome tineru tapoise eya tyrypyry emetakãme, Jezu ewokatamitume. Moro tineru ke tupito topekahse eya. Morarame toepukase ynororo tõsesenãxipo. Zuakuru toehmose. Zuahxirirĩ tutütase. Toorihse rahkene. ¹⁹ Moro poko zuaro toh toehse Jerusarẽpõkomo. Morara exiryke tupito tosehapse Munuhpãme. “Akeutama,” ãko aomirykomo.)

²⁰—Ynara tymerose pake Ritonõpo papẽ pokona, Saumo pokona,
“Ah esahpyry patãpome nexino,
imepỹ osesariipyra ehtohme morotona,”
tykase.

—Ynara tymerose roropa,
“Apo imepỹ aorikyhpory myakãme nerohno,”
me tymerose.

²¹—Morara exiryke toiro Jezu marõ symenekatone, kymaro xine Jezu õsemamyry warono, ²² Jezu poko imehnõ amorepatohme kymaro xine. Jezu maro ytoytokety se sytatose õpurihkatopõpyry poe João a, kapu aka aunukuru ponãmero.

²³ Morarame asakoro tymenekase aporo eya xine, Joze Juxitu, (Pasapame roropa tosehke ynororo), Matia maro. ²⁴ Morarame tõturususe toto Ritonõpo a,

—Papa, emero ahno kurohtao enẽko mase. Onoky mymenekano? Yna zuruko onymenekahpyry poko, ²⁵ yna maro aerohtohme Juta myakãme. Iirypyryme Juta toehse exiryke esaka tonyohse ropa mana.

²⁶ Morarame emenekatoh tapoise toto a, Ritonõpo nymenekahpyry waro toehthokõme. Morarame Matia a tapoise tymenekatopo, toerohtohme 11mãkõ maro, 12me toto ehtohme ropa.

2

Ritonõpo zuzenu oehtopõpyry

¹ Morarame oximõme toto ahtao ro juteu tõ otuhtoh konõto toehse, Põtekoxite toehse. Moroto tapyi tao Jezu poetory to kynexine. ² Morarame tyryrykane konõto panõ totase toto a topozakoxi xine. Tyhtose tapyi taka tyryrykane panono. ³ Morarame apoto panõ tõtumakase. Tororo kane pano toepukase tapyitaõkõ pona. ⁴ Morarame morotõkõ aka Ritonõpo zuzenu tomõse. Tytyorõkõ omiryae tõturususe toto Ritonõpo zuzenu poe.

⁵ Moroto Jerusarẽ po juteu tõ kynexine, Ritonõpo omipona exiketõ tuhke. Juteu tõ otuhtoh konõto pokoino, tuhke tosae xine toh toehse, imeimehnõ maro tuhke toh toehse morotona. ⁶ Morarame moro ekary etaryhtao morohnome toytose toto tururume, enese. ⁷ Tõsenuruhkase toto tõmirykõae Jezu poetory otururuke.

—To! Otãto yna omiry waro toehse matou? ⁸ Karireapõkõ amarokõ repe. Yrome yna omiry waro amarokomo! ⁹ Taro ynanase, Paratiapõkomo, Metiapõkomo, Erãpõkomo, Mesopotamiapõkomo, Juteapõkomo, Kapatoxiapõkomo, Põtupõkomo, Aziapõkomo, ¹⁰ Piritiapõkomo, Pãpiriapõkomo, Ejitupõkomo, Xirenepõkomo (Ripiapõ Xirene), Romapõkomo, ¹¹ Arapiapõkomo, enara. Toitoine Kereta poe aehtyã ynanase. Imehnõ Arapia poe aehtyã roropa ynanase. Toitoine juteu tõ ynanase. Toitoine juteu poenopuhpõkõ ynanase. Moxiaro etãko ynanase yna omiryae toto exiryke. Morararo nase moxiãmo tõmirykõme exiryke etãko toto Ritonõpo kypyno xine exiry poko, tykase toto. ¹² Moroto toh kynexine tõsenuruhkarykõ poko. Toepohnohse toto.

—Oty moro? tykase toh tõturususe. ¹³ Yrome imehno a tounohse toto,

—Moxiã aetỹtyã rokene, tykase toto. Toetỹse tokarose toto a.

Peturu zurutopōpyry

- ¹⁴ Morarame Peturu tooehse 11mākō maro. Opore tōturuse imoihmākomo a,
—Etatoko pahne Juteapōkomo, Jerusarēpōkō roropa. ¹⁵ Oty katohme, “Toetýse,” āko matou yna poko? Etýtoh zano pyra nase. Xixi onuhpyra ro nase. Etýpyra ynanase.
- ¹⁶ Yrome pake Ritonōpo nymeropohpyry Joeu a sero poko. Ynara tykase,
¹⁷ “Nono atakurohkary moe pyra ahtao ynara tyrīko ase, āko Ritonōpo.
Juzenu ekarōko ase oya xine.
Morarame omūkuru tō oēxiry tō roropa jomiry ekarōko mana.
Nuasemākomo a osenepōko ase.
Tāhpomākomo a oturūko ase aosenety xine.
- ¹⁸ Ý, ypoetory pona emero Juzenu aropōko ase,
orutua kō pona, nohpo tō pona roropa.
- ¹⁹ Morarame jomiry ekarōko toh mā rahkene.
Tyoro sã tyrīko ywy kapu ao, nono po roropa, ōsenuruhkatohkōme, munu te, apoto te,
orexīto konōto.
- ²⁰ Xixi zarumākapōko ase.
Nuno kamirarame exīko mana munu samo.
Morarame okynã pyra ynymenekahpyry oehnōko ropa mana, tuisamehxo, ěmepyyry
kure moroto ahtao.
- ²¹ Morarame ‘Tuisa oenupunako ypoko,’ karyhtao oya xine ynymenekahpyry a,
enupunãko mā rahkē opoko xine, tykase Ritonōpo,”
me tymerose Joeu a Ritonōpo omi poe.
²² —Etatoko pahne orutua komo, juteu tomo. Jarao nexiase Jezu Nazarepono.
Ritonōpo zamaro ynororo kynexine. Morara exiryke tyjamihtanohpose eya kurākōkara
kurākatohme ropa eya. Zuaro ro matohu? ²³ Pake Ritonōpo zuaro kynexine, Jezu
exixihmapotoh waro. Toxixihmapose oya xine, zehnotokomo a. Moro waro Ritonōpo
kynexine Jezu orihpyra ro ahtao. Yrome, “Ah nexixihmã toto,” tykase Ritonōpo.
²⁴ Mame tōsemākapose ropa ynororo Ritonōpo a. Jūme orihpynýpo sã toehse ropa
ynororo typoremākapory se pyra toexiryke toorihtopōpyry a. ²⁵ Ynara tymerose
kytamurukomo a, Tawi a, Jezu omiryne, Ritonōpo omi poe,
“Papa, kokoro rokē oenēko ase ymaro.
Torētyke pyra ase, yjamihtanohneme oexiryke.
- ²⁶ Tãkye ase opoko. Kure mase Papa.
Oeahmãko ase ypyno oexiryke.
Torētyke pyra ase, jorikyryhtao ro urumekara oexiryke.
- ²⁷ Toorihse jahtao jekepyry onymotanohpopyra mase
omūkuru nymyryne jexiryke.
- ²⁸ Jēsemākapōko ropa mase, orihpýme jehtohme.
Tãkye rokē jyripōko mase oēmyty eneryke ya,”
me tymerose Tawi a Jezu omiryne.
- ²⁹ —Wekyry tomo, topohme oturuxi amaro xine. Pake kytamurukō Tawi toorihse.
Ekepyry tonēse. Ekepyry esary mōto mana seroae ro. ³⁰ Yrome Tawi urutōme kynexine
Ritonōpo zuzenu omi poe. Zuaro ynororo Ritonōpo omi poe, Kyrixtu typaryne exiry
waro. Tuisa konōtome Kyrixtu exiry poko tuaro roropa, tymyakāme aexiry waro.
³¹ Ritonōpo omiry waro Tawi kynexine. Jezu ěsemamyry ropa waro roropa kynexine.
Morara exiryke morara tykase ynororo,
“Zuzenu onynomopyra Ritonōpo mana aorihtyã esao.
Ekepyry motara roropa mana,”
tykase ynororo. ³² Tōsemākapose ropa Jezu Ritonōpo a. Ynanenease. Morara exiryke
ourutorýko ynanase. ³³ Seromaroro Jezu tuisamehxo tyrise Ritonōpo a. Ritonōpo maro
mana. Pake Ritonōpo tōturuse eya, “Juzenu ekarōko ase oya,” tykase Ritonōpo. Mame
Tuzenu tokarose Jezu a rahkene. Morara exiryke senohne enēko matose. Ōmirykōae

Ritonõpo omiry etäko matose. ³⁴ Kapu aka onuhpyra Tawi ekepyry kynexine. Jezu rokē tōnuhse. Ynara tymerose roropa Tawi a,

“Ritonõpo tōturuse Kuesēkomo a,

‘Oporohko seino, japotunuru wino, tuisame oexiryke,

³⁵ oepetōkara ke anamotomatohto ya,’ tykase Ritonõpo Tumūkuru a.”

Morara tymerose Tawi a pake.

³⁶ Izraeu tomo, tuaro ehtoko. Jezu mokyro onexixihmahpyrykomo. Tuisame tyrise ynororo Ritonõpo a Kuesēkōme aehtohme, tykase Peturu eya xine.

³⁷ Morarame toemynyhmase toto Peturu omiry etaryke tyya xine,

—Morara ahtao oty rīko ynanah? tykase toto Peturu tomo a, tōturupose.

³⁸ Peturu a tozuhse toto,

—Oorypyrykō irumekatoko Jezu omipona oehtohkōme. Osēpurihkapotoko Jezu Kyrixtu omi poe, oorypyrykō korokatohme Ritonõpo a. Mame Ritonõpo nekarory apoīko matose. Zuzenu kurā apoīko matose. ³⁹ Ritonõpo mā Tuzenu ekarory se oya xine, opoenomo a, moemoēkō patatōpōkomo a roropa, emero tyneahmatyamo a, tykase Peturu toto a.

⁴⁰ Morarame Peturu toto zurune itamuraume Jezu poko. Otuhparo turuse toto,

—Emero iirypyryme matose. Iirypyryme oexirykō se pyra Ritonõpo mana. Naeroro oorypyrykō irumekatoko awānohpyra xine Ritonõpo ehtohme, tykase Peturu eya xine.

⁴¹ Morarame mokaro a Jezu tonetupuhse Peturu omiry etaryke tyya xine. Tōpurihkase toto Peturu tomo a. Moro ěmepyrayae tuhke tomāse toto Jezu poetoryme, 3.000me.

⁴² Morarame kokoro rokē tōximōse toto Jezu omiry etatohme, Peturu tomo a ekarory etatohme. Kure tōturuse toto. Oximōme tōtuhse toto. Kokoro rokē tōturuse roropa toto Ritonõpo maro.

Jezu poetory oximōme ehtopōpyry poko

⁴³ Morarame emero Ritonõpo zuno toehse toto, Peturu to nukurākatyā eneryke roropa tyya xine, kurākōkara tukurākase ropa exiryke Peturu tomo a. ⁴⁴ Morarame Jezu omipona exiketō oximōme kynexine. Tymōkomorykō tapiakase eya xine imehnō Jezu poetory tomo a. ⁴⁵ Tymōkomorykō tokarose roropa eya xine imehnomo a tineru apoitohme tyya xine, apiakatohme imehnō Jezu poetory tomo a, etuarimara toehtohkōme. ⁴⁶ Kokoro rokē morohnome Ritonõpo tapyī tao toh kynexine aomiry poko. Morarame Ritonõpo tapyī tae xiaxiake tōtuhse toto. Tākye rokē toh kynexine,

⁴⁷ —Ritonõpo kure mana, tykase toto. Tātākyemase toto. Jerusarēpōkomo a tyrypyrykō turumekase Jezu omipona toehtohkōme. Kokoro rokē Jezu poetory tomākaposse Ritonõpo a.

3

Ytoytopy kurākatopōpyry ropa

¹ Morarame Peturu toytose João maro Ritonõpo maro oturutoh taka Ritonõpo maro tōturutohkōme. Xixi tywykahme toehse ahtao toytose toto. ² Mame toytorykohtao, ytoytopy tonese toto a. Moinoro morara tonuruse ynororo ytoytopymero. Kokoro rokē arosene toto onao Ritonõpo tapyī pota taka, tineru apoitohme eya. Moro omōtoh Kurāme tosehapse kynexine. ³ Mokyro a Peturu eneryhtao João maro, toto ytoryhtao, tineru tokaropose eya. ⁴ Mame kurākara tonese tyya xine ahtao ynara tykase Peturu,

—Xiaro kueneko, tykase Peturu.

⁵ Mame tōsenuhmase mokyro. Tineru pitiko eraximane.

⁶ —Tineru pyra ynanase. Yrome tyoro ekarōko ase oya. Owōko. Xikihme exiko. Jezu Kyrixtu okurākāko ropa mana, Nazarepono, tykase Peturu eya.

⁷ Mame kurākara xikihme tanỹse emary poko Peturu a. Ipyrakū toekurākase ropa. ⁸ Pyhsekyh tykase ynororo. Xikihxikihme toytotose ynororo toekurākase ropa toexiryke.

—Kure Ritonõpo mana, tykase ynororo. Peturu tõ maro tomõse ynororo Ritonõpo maro oturutoh taka. Tãtäkyemase ynororo. Pyhsekyhsekyh tykase. ⁹⁻¹⁰ Morotaõkõ tutuarõtase kuranõpokara ytoyory eneryke tyya xine, “Kure Ritonõpo,” kary etaryke roropa tyya xine tutuarõtase toto.

—Mose ytoytopynõpo, tineru eraximahpõ sero pota tão toekurãkase ropa, tykase toto.

¹¹ Tõsenuruhkase toto mokyro eneryke tyya xine. Ritonõpo maro oturutoh taka omõtõh Saromão tapyĩme tosehpase. Moro tão Peturu kynexine João maro. Mokaro onurumekara aekurãkahpyry ropa toehse. Moro taka toytose toto emero, enese.

—To! Kure matose, tykase toh eya xine.

Peturu zurutopõpyry Ritonõpo tapyĩ tao

¹² Morarame morohnome aepyrykõ eneryhtao tyya ynara tykase Peturu,

—Orutua komo, wekyry tomo, serara ekurãkano onenepitopyra hmatou? Jezu rokẽ mose kurãka ropa, yna kara, kypyno xine toexiryke. ¹³ Ritonõpo kytamurukõ esemy, Aparão esemy, Izake te, Jako, enara. Emero Kuesëkõme roropa mana. Mokyro a Tumükuru kuesëkõme tyrise, onurumekahpyrykomo, Jezu, onekarohpyrykomo Pirato a exixihmatohme. Exixihmapory se pyra Pirato repe. ¹⁴ Yrome aomipona pyra oya xine toxixihmase Jezu, tyrypyhpykẽ kara. Inetapatahpyry rokẽ mutütanohpoatose ropa. ¹⁵ Kyrihpõkõ mükuru mexixihmatose repe. Yrome Jumy a tõsemãkase ropa. Moro poko otuarõtanohtoryko ynanase tonese ropa yna a exiryke tõsemãse ropa ahtao. ¹⁶ Mokyro poe mose nekurãka ropa. Mose enẽko matose, Jezu nukurãkahpyry ropa. Tonetupuhse toexiryke Jezu nukurãka ropa, tykase Peturu.

¹⁷ —Wekyry tomo. Awaro xine ase. Jezu exixihmahpõkõ matose, tuaro pyra oexirykõke, oesëkõ maro. ¹⁸ Pake Ritonõpo a tõmiry tymeropose urutõkomo a Jezu poko, aetuarimary poko, aorikyry poko, õsemãkapory ropa poko tyya. Ajohpe pyra ro Ritonõpo nexiase, tykase Peturu mokaro a. ¹⁹ —Oorypyrykõ irumekatoko. Jezu eahmatoko oesëkõme aehtohme, oorypyrykõ korokatohme eya, ²⁰ tãkye oehtohkõme ipoko. Imeĩpo Jezu Kyrixtu enehpõko ropa Ritonõpo mana tarona, Kuesëkõme, tykase Peturu. ²¹ —Kapu ao eraximãko mana tonehpory ropa Tummy a. Tooehse ropa tahtao, kukurãkatorõko ropa mana. Moro poko tymerose pake Ritonõpo poe urutõkomo a. ²² Moeze a ynara tymerose,

“Kuekyrykõ enehpõko mã Ritonõpo, ysamo, ourunekõme.

Aomipona ke ehtoko.

²³ Aomipona pyra exiketõ enahkapõko mã Ritonõpo.”

²⁴ Morara tymerose urutõkomo a pake. Samueu tomo a morara tymerose senohne poko, onenepirykõ poko. ²⁵ Samueu tõ ekepyã pakomotyã matose. Opoko xine kynoturune Ritonõpo atamurukomo a. Ynara tykase ynororo eya xine, “Apary riko ase sero nonopõkõ kurãkaneme,” tykase Ritonõpo Aparão a.

²⁶ —Naeroro Tumükuru enyohne kyya xine Kuesëkõme, kuatãkyematohkõme kyyrypyrykõ korokaryhtao eya, tykase Peturu eya xine.

4

Peturu ehtopõpyry kõseriu ãpataka João maro

¹ Morarame Peturu tõ otururuhtao imoihmãkõ maro, Ritonõpo maro oturuketõ tooehse eya xine, Ritonõpo tapyi esẽ maro, satuseu tõ roropa, enara. Satuseu tomo ahno õsemamyry ropa warõkõkara kynexine. ² Peturu tõ tyenonohse eya xine imoihmãkõ amoreparyke eya xine, “Jezu tõsemãse ropa mana toorihxõpo,” karyke eya xine. ³ Morarame Peturu tõ tapoise toto a. Äpuruhpyry taka tarose eya xine, moro tao toto õmehtohme, tykohmãse exiryke. ⁴ Mame Peturu tõ otururu totase tyya xine exiryke Jezu tonetupuhse imoihmãkomo a tosëkõme. Tuhke Jezu poetoryme toehse toto, 5.000me.

⁵ Mame yrokokoro juteu tõ esã tõximõse Jerusarẽ po, Moeze omihpyry poko amorepatõkõ maro. ⁶ Anasa Ritonõpo maro oturukety kynexine. Imaro tõximõse toto jekyry tõ maro, Kaipa, João, Arexãtere, enara. ⁷ Mokaro ãpataka Peturu tõ tarose toto a.

—Onoky poe ahno kurākāko ropa matou? tykase mokaro eya xine.

⁸ Ritonōpo zuzenu Peturu ao kynexine. Aomi poe Peturu tōturuse,

—Tamuxi tomo, pata esamo, ⁹ oty katoh, “Onoky poe ytoytopynỹpo mukurākatoso rohpa?” āko matou oturupōko yna a? ¹⁰ Jomiry etatoko Izyraeu tomo. Mokyro ynanukurākase ropa Jezu poe. Jezu mokyro Nazarepono, Ritonōpo mūkuru. Onexix-ihmahpyrykō mokyro. Yrome tōsemākase ropa mana Ritonōpo a. Jezu poe mokyro toekurākase ropa mana. ¹¹ Jezu Kyrixtu poko pake tymerose Ritonōpo omiryne. Ynara tymerose urutōkomo a,

“Tapyi rinanomo a wewe turumekase repe.

‘Popyra nase,’ tykase toh repe.

Yrome tapyi nikapuru apoihtyme tyrise ropa,

imepỹ pyra exiryke, jamihme tapyi ehtohme,”

tykase. ¹² Jezu rokē kyyrypyrykō korokaneme mana, toiro. Imepỹ kyyrypyrykō korokane pyra, Jezu rokene, tykase Peturu eya xine.

¹³ Morarame Peturu tō otururu totase tyya xine ahtao, tōturuse toto oxime rokene,

—Otokoino moxiā enaromyra toehse nae? Atamorepara toh nase repe. Yrome Jezu maro monexiā toto atamorepāko. Otarāme morara exiryke zuaro toehse toh mana, Jezu maronōpotōme toexirykōke, tykase toto. Oxime tōturuse toto. ¹⁴ Mame mokyro kuranōpokara eneryke tyya xine toto maro, “Ajohpe matose,” kara toto. ¹⁵ Morarame tosaie xine Peturu tō tutūtanohpose ropa toto a, oxime rokē tōturutohkōme,

¹⁶ —O tara āko sytatou mokaro a Jezu poko toto oturukehtohme? tykase toto, tōturuse oxime rokene. —Kurākara kurākahpō mokaro. Tarōkō emero zuaro mana, Jerusarēpōkomo. “Ajohpe,” kara sytatose ipoko xine. ¹⁷ Jezu poko oturupyra rokē syriptono toto. Senaroximatone toto imehnō onurupyra Jezu poko toto ehtohme, tykase toto.

¹⁸ Morarame tykohmase ropa toto tyya xine,

—Imehnō onurupyra ehtoko Jezu poko, tykase toto. ¹⁹ Yrome ynara tykase Peturu tomo,

—Oty Ritonōpo a kure nae? Ōmipona xine yna exiry, tōmipona yna exiry? ²⁰ Yna a tonese exiryke oturukehpyra ynanase Jezu poko, tykase toto.

²¹ Morarame Peturu tō enaroximary se toh kynexine repe,

—Ytotoko ropa. Awānohtorỹko ynanase imehnō zururuhtao Jezu poko oya xine, tykase aroporykōme ropa toto. Peturu tō wānopyry se toh kynexine repe. Yrome onuānohpyra tokurehse toto, tuhkākō Peturu tō pyno exiryke.

—Kure Ritonōpo mana, āko rokē toh kynexine. ²² Tātākyemase toto, ytoytopynỹpo ikaripamyhpyry tukurākase ropa exiryke.

Jezu poetory tōturuse Ritonōpo marooserehpyra toehtohkōme

²³ Morarame tonyohse ropa toexirykōke Peturu tō toytose ropa João maro, imehnō Jezu poetory tomo a. Juteu tō esā omihpyry tokarose eya xine. ²⁴ Morarame toto omiry etaryke tyya xine tōturuse toto Ritonōpo maro, Jezu poetory tō oximōme. Ynara tykase toto,

—Yna esēme mase Ritonōpo. Kapu rihpō mase, kapu, nono, tuna, tunakuaōkomo, nonopōkomo, emero tyrise oya. ²⁵ Pake moturune yna tamuru a, Tawi a. Ynara tymerose eya ōmiryme Ouzenu poe,

“Oty katoh Izyraeu tō maro imehnō maro yzehno toh nae?

²⁶ Typatakā maro typoetory tō maro Kuesēkō zehno,

Kyrixtu zehno,”

tykase Tawi.

²⁷ —Morararo taro nase Jerusarē po seromaroro, tykase Peturu Ritonōpo a. —Erote tuisame nase. Pōtiu Pirato kowenatumo roropa nase. Mokaro oximōme Romapōkō maro Izyraeu tō maro Omūkuru zehno. ²⁸ Zehnotokō moxiaro Omūkuru exixihmahpōkomo. Morara tyrise eya xine onekarotopōpyryae ro, tuarohxo oexiryke, orēpyrahxo roropa

oexiryke. ²⁹ Seromaroro mokaro eneko Papa kapuaono, yna enaroximary se aehtyamo. Yna akorehmako enaromyra yna ehtohme, òmiry ekarotohme yna a. ³⁰ Kurākōkara ikurākako ropa. Ajamitunuru enepoko ropa Omūkuru kurā pokoino, Jezu pokoino, tykase Peturu Ritonōpo a.

³¹ Morarame tōturukehse toto ahtao, moro tapyi kywyhkywyh tykase. Ritonōpo zuzenu tomōse toto aka. Orēpyra Ritonōpo omiry tokarose eya xine imehnomo a.

Oximōme toto tŷkyryrykō poko

³² Morarame Jezu poetory tō oximōme toehse, omomyke pyra toh kynexine toenupunarykōke imehnō poko. ³³ Orēpyra imehnō turuse eya xine Jezu ěsemamyhpyry ropa poko. Kure rokē toh kynexine oximōme, tākye rokene. Imehnō roropa ipyno xine.

³⁴ Morara exiryke etuarimara toh kynexine emero. Tutupikamo a tutupikō tokarose eya xine Peturu tomo a. Tytapyikamo a roropa tytapyīkō tokarose tineru apoitohme tyya xine, ³⁵ ekarotohme Peturu tomo a, apiakatohme ise exiketomo a etuarimara aehtohkōme.

³⁶ Morarame Joze kynexine, Xiperepono, Rewi pary. Mokyro tosehapse Panapeme, oxiehnokō kurākaneme ropa aexiryke. ³⁷ Mokyro a tutupi tokarose tineru apoitohme tyya. Mame Peturu tomo a tytinerū tokarose emero.

5

Anania tomo Safira maro

¹ Mame imepyny a roropa tutupi tokarose roropa, Anania a tyyty maro. ² Ipyty esety Safira. Emero pyra tytinerūkō tokarose eya xine,

—Seny, yna tupi ehepyry emero, tykase toh ajohpe. Tyyty maro tōturuse toto. “Senekunohne,” tykase toto. ³ Morarame Peturu tōturuse Anania maro,

—Jepe, oty katoh joroko tamuru omipona mahno? Yna enekunopyry se hma repe? Yrome Ritonōpo zuzenu zuaro mana. Otupi ehepyry emero pyra mekarō yna a. Makoinohno otinerūkōme. ⁴ Otupi onekaropyra awahtao xine otupime ro exiry. Tupito ehepyry morararo, otinerūkōme ro exiry. Oty katoh popyra oexirykō se hmatou, yna enekunopyry se? Ajohpe mase Ritonōpo a yna a rokē pyra, tykase Peturu eya.

⁵ Morara kary etaryke tyya nono pona toepukase Anania. Toorihse. Morarame, “Mokyro norihno Ritonōpo poe,” kary etaryke tyya xine tōserehse toto itamurume.

⁶ Mame nuasemākomo a ekepyry tanŷse. Tyōtose, enara. Tarose toto a, zonētohme.

⁷ Morarame tē pitiko tykase ahtao ipytŷpyry tooehse, tuaro pyra. ⁸ Mame Peturu tōturupose nohpo a,

—Moro rokē kynako otupi ehepyry?

—ŷ moro rokē kynako, tykase nohpo.

⁹ Morarame Peturu a tozuhse. Ynara tykase ynororo,

—Oty katoh moturutou onio maro, “Senekunohne,” mykā onio a? Yrome Ritonōpo zuzenu oenetou. Eneko pahne moxiā, onio ekepyry zonemyhpōkō noehno ropa toto tapyi eutary pota taka. Oekepyry arōko roropa toh mana zonētohme, tykase Peturu eya.

¹⁰ Axī toepukase nohpo nono pona. Toorihse. Morarame nuasemākō tooehse ropa ahtao tapyi taka, nohpo orihsē tonese eya xine. Tarose toto a zonētohme inio ekepyry myhtokoxi. ¹¹ Morarame tōserehse Jezu poetory tomo. Mokaro ekary etahpōkō tōserehse roropa toto.

Jamihme tyrise toto Ritonōpo akurākōkara kurākatohme ropa

¹² Kokoro rokē tōximōse toh rahkene Peturu tō maro, Ritonōpo maro oturutouh taka, Saromāo nyrihpyry taka. Mame jamihme tyrise toto Ritonōpo a kurākōkara kurākatohme ropa eya xine. ¹³ Mame imehnō mokaro maro oximōpyra toehse toto, zuno toexirykōke. Yrome kure tōturuse toto ipoko xine. ¹⁴ Mame tuhke Jezu poetory tō toehse, orutua komo, nohpo tomo, enara. Tuhke tomāse toto. ¹⁵ Morarame kurākōkara kurākary ropa eneryke tyya xine tuhke kurākōkara tonehse eya xine etuehkō tapo,

osema taka Peturu zuzenu rokē ytotohme epozakuroko, osemae Peturu ytoryhtao. ¹⁶ Tuhke roropa imeimepỹ pata tō poe tooehse toto Jerusarē pona. Kurākōkara tonehse roropa toto a, jorokohpākō roropa tonehse eya xine. Emero toh tukurākase ropa eya xine.

Peturu tō ryhmatopōpyry

¹⁷ Morarame Ritonōpo maro oturuketō tuisary tō, satuseu to maro Peturu tō zumoxike toehse toto. ¹⁸ Tapoise toto a ěmatohme āpuruhpyry taka. ¹⁹ Yrome Jezu nenyokyhpyry toytose koko āpuruhpyry apuruhmakase ropa. Mokaro tutūtanohpose ropa eya.

²⁰ —Ytotoko Ritonōpo maro oturutoh taka. Oturutatoko mokamo a Jezu poko, Jezu poetoryme toto ehtohme, orihpyra toto ehtohme jūme, tykase Jezu nenyokyhpyry eya xine. ²¹ Morara tykase exiryke toytose toto pakeimo Ritonōpo maro oturutoh taka imehnō amorepase.

Yrome mokaro Ritonōpo maro oturuketō tuisary tymarōkō maro juteu tō tuisary tykohmase tyya xine. Peturu tō enehnanō taropose eya xine āpuruhpyry taka. ²² Morarame toytose toto āpuruhpyry taka. Yrome tynĕmatyākō onenepyra tokurehse toto. Naeroro toytose ropa toto kōseriu a oturuse. Ynara tykase toto eya xine,

²³ —Āpuruhpyry tapuruse kynako. Erase tō rokē moroto kynako. Ynanetapuruhmaka repe. Yrome arypyra toh kynako, tykase toto. ²⁴ Morara kary etaryke tyya xine tōserehse toto, Ritonōpo maro oturuketō tuisary tomo, oturutoh erase tō maro.

—O tara toehse toh nae?

—Kū. Aza rokē nytō toto? tykase toto. ²⁵ Morarame imepỹ tooehse oturuse. Ynara tykase ynororo,

—Mokā mōto, onĕmatyākomo. Oturūko toto Ritonōpo maro oturutoh tao. Imehnō amorepāko mā toto, tykase ynororo eya xine.

²⁶ Morarame soutatu tō esĕ toytose, typoetory tō maro, Peturu tō apoise ropa. Opore pyra tōturuse toto eya xine sekerereme, imehnō kurūke, totaparykō se pyra toexirykōke.

²⁷ Morarame tarose ropa Peturu tomo kōseriu ĕpataka ropa.

²⁸ —Oty katoh imehnō amorepāko matou mokyro poko? Toto anamorepapopyra ynanexiase ipoko oya xine. Seromaroro emero Jerusarĕpōkō tamorepase oya xine. Ynahxirōko roropa matose mokyro exixihmatopōpyry poko, tykase mokyro Ritonōpo maro oturuketō tuisary.

²⁹ Morarame Peturu tomo a tozuhse,

—Ritonōpo omipona se ynanase. Ōmirykō omipona se hkopyra ynanase. ³⁰ Ritonōpo mokyro kytamurukō esemy. Eya Jezu tōsemākase ropa onexixihmahpyrykomo wewe pokona. ³¹ Mame tuisa konōtome tyrise ropa ynororo Ritonōpo a, emero Kuesĕkōme aehtohme. Kypynanohnekō mokyro. Kyyrypyrykō korokary se ynororo. Kyyrypyrykō rumekary se kuahtao xine ikorokāko mana. ³² Naeroro imehnō tuarōmāko ynanase morohne poko. Yna maro Ritonōpo zuzenu mana yna akorehmāko. Tōmipona exiketomo a Tuzenu ekarōko Ritonōpo mana, tykase Peturu.

³³ Mame morara kary etaryke tyya xine tyekītapāse toto. “Setapatone,” tykase toto. ³⁴ Yrome toiro towōse tōturutohme. Parixeume ynororo, esety Kamarieu. Moeze omihpyry poko amorepatōme ynororo. Emero ise roropa toh kynexine. Mokyro a Peturu tō jarānaka taropose aporo. Mame ynara tykase ynororo,

³⁵ —Izyraeu tomo, tomeseke ehtoko mokā poko. ³⁶ Pake imepỹ tamuxime toehse, Teuta. Tuhke auturuhpyry ynororo tuisame toexiry poko. Imehnō roropa toytose imaro, 400mākomo. Yrome totapase ynororo ahtao, tātāhpahse toh emero, aomipona aehtyamo. “Tuisa konōto mokyro,” kara toehse toto. ³⁷ Okomino tyoro, Juta, Karireapono kowenu tineru apoiryhtao ahno a. Tuhke roropa imaro tātānonohse toh repe. Yrome toorihse ynororo ahtao ipoetohpyā toytose ropa toto tosaka xine. ³⁸ Naeroro ourutoryko ase mokā poko pyra oehtohkōme. Ah nytō toto. Ahno omi poe rokē toto ahtao toto namorepatary enahnōko rokē mana. Yrome Ritonōpo omi poe toto ahtao enahpyra

mana imehnõ amorepary eya xine. ³⁹ Morara exiryke tomeseke ehtoko. Typoetory ryhmaryhtao ozehno xine exiko Ritonõpo mana, tykase Kamarieu eya xine.

⁴⁰ —ÿ, tykase toh repe. Yrome Peturu tõ tonehse ropa tyya xine ahtao typipohse toto a.

—Oturupyra ke ehtoko Jezu poko, tykase toh eya xine. Mame tonyohse ropa toto ipipohxipo xine. ⁴¹ Morarame toytorykõ ropahntao kõseriu wino tätäkyemase toto.

—Jezu poetoryme kuexiryke kypipohno toto. Morara exiryke täkye sytase, tykase toto. ⁴² Mame kokoro rokẽ Ritonõpo maro oturutoh tao tõturuse toto Jezu Kyrixtu poko. Imehnõ tapyi tao roropa oturukehpyra toh kynexine.

6

7me Jezu poetory akorehmananomo

¹ Morarame Jezu poetory tõ tuhke tomãse ahtao kyreku tomo a juteu tõ tykerekere-mase.

—Oty katoh juteu tõ pyxiamõpyamo a rokẽ tõsẽ ekarõko toh nae? Kyya xine onekaropyra mã toto, tykase toto. ² Morarame Jezu poetory tõ tonehpose 12mãkomo a tõturutohkõme imaro xine. Ynara tykase Peturu tõ eya xine,

—Popyra Ritonõpo omiry rumekary yna a nase õkyrynehtotohkõme rokene. ³ Morara exiryke imehnõ Jezu poetory tõ akorehmananõ menekãko ynanase, 7me ajoajoh-pãkõkara rokene, Ritonõpo zuzenu omipona yronomyryme exiketomo, toerokurukõ warõkõ roropa. ⁴ Yrome yna kokoro rokẽ Ritonõpo maro oturũko ynanase. Imehnõ amorepãko roropa ynanase aomiry poko, tykase toto.

⁵ Morara kary etaryke tyya xine tätäkyemase toto. Ynara tyrise toto a Jezu poetory tõ akorehmananõme, Exitewão. Ritonõpo zuzenu imaro kynexine. Aomipona yronomyryme exikety ynororo. Ynororo, Firipe, Pyrokoru, Nikanoa, Timão, Parymena, Nikorau, enara. Nikorau juteume aeramahpyry kynexine. Ätiokiapõkõme roropa kynexine. ⁶ Mokaro tooehse Peturu tõ õpataka. Morarame tõtururukohtao Ritonõpo a tomarykõ tyrise zuhpokoxi xine.

⁷ Morarame Ritonõpo omiry totase tuhkãkomo a Jerusarõpõkomo a. Jezu poetory tomãse Jerusarõ po. Tuhke Ritonõpo maro oturuketõ roropa Jezu omipona toehse toto.

Exitewão apoitopõpyry

⁸ Morarame Exitewão Ritonõpo omipona kynexine. Kure kynexine orõpyra roropa Ritonõpo poe. Kurãkõkara kurãkary waro roropa ynororo kynexine. ⁹ Yrome imehnõ moroto kynexine, aomipona se pyra exiketomo. Moino aehtyã mokaro kynexine. Xirene poe, Arexãtyria poe, Xirixia poe, Azia poe, enara tooehse toh kynexine morotona. Tyorõ tao tätamorepase ynaroro. Tõsezusezukurukõ se toh kynexine repe Exitewão maro. ¹⁰ Yrome torõse toto Exitewão maro orõpyrahxo exiryke Ritonõpo zuzenu poe. ¹¹ Morarame imehnõ taomipohtomase eya xine.

—Mose ynanetase Moeze kerekeremãko, Ritonõpo kerekeremãko roropa, tykase toto imehnomo a Exitewão poko ajohpe. ¹² Morara kary etaryke tyya xine juteu tõ tyekĩtapãse. Typatakã maro toytose toto Moeze omihpyry warõkõ maro Exitewão apoise kõseriu a arotõhme. ¹³ Morarame tokarose eya xine rahkene.

—Mose sã tapyi poihtoase, Ritonõpo maro oturutopo. Moeze omihpyry poihtoase roropa. ¹⁴ Ynara nase mose, “Sã tapyi kararahnõko Jezu Nazarepõ mana. Moeze namorepatyã myakãmãko roropa mana,” nase mose, tykase toto Exitewão poko ajohpe rokene. ¹⁵ Morarame mokaro a emero terekatu tõ maro iporohtyamo a Exitewão õmyty tonese, kapu ae Ritonõpo nenyokhyhpyry õmyty samo.

7

Exitewão oturutopõpyry

¹ Morarame Ritonõpo maro oturuketõ tuisary a tõturupose,

—Ajohpe pyra moxiã na? tykase ynororo Exitewão a.

² Ynara tykase Exitewão eya xine,

—Wekyry tomo, kuetatoko, orutua kō roropa. Pake Aparão a Ritonōpo tōsenepose saerehkane panō ezure, Mesopotamia po Aparão ahtao ro Xarã pona ytopyra ro ahtao. ³ Ynara tykase Ritonōpo eya, “Oesary irumekako, oekyry tō roropa. Ymaro eropa. Imepỹ pata enepōko ase oya,” tykase Ritonōpo eya. ⁴ Morarame Kautea turumekase Aparão a Xarã pona toytotohme. Morarame tumy orihxīpo tosary turumekase eya. Tarona tooehse kuesaka xine. ⁵ Ritonōpo onesaripopyra repe. Yrome ynara tykase ynororo eya, “Sero imeīpo ekarōko ase oya oesaryme, oesahpyo apakō esaryme roropa toorihse awahtao,” tykase Ritonōpo Aparão a tumūkue pyra ro ahtao. ⁶ Mame ynara tykase roropa ynororo, “Apakō mā imehnō esaka ytōko osesarise. Moroto 400me zeimānōko mā toto imehnō esao.

⁷ —Morarame apakō tuarimahpōkō wānohnōko ase,” tykase Ritonōpo Aparão a. “Morotoino xiaro oehnōko ropa toh mana jeahmatohme kure,” tykase Ritonōpo Aparão a. ⁸ Morarame Aparão tamorepase Ritonōpo a aipotapihpyry sahkary poko. Ynara tykase ynororo, “Kure rokē oritorỹko ase. Morara exiryke aikōpotapihpyry sahkapōko ase oya xine,” tykase Ritonōpo eya. Morarame Aparão toemūkuase, Izakeme. Mame oma etato irānao ae aenurutopōpyry ahtao, tumūkuru aīpotapihpyry tysahkase eya. Mame tuātase Izake ahtao toemūkuase ynororo Jakome. Mame Jako toemūkuase 12me, kytamurukōme.

⁹ —Morarame kytamurukomo a takorōkō tokarose imehnomo a jehno toexirykōke. Ejitu pona tarose ynororo. Yrome Ritonōpo imaro kynexine. ¹⁰ Toenupunase ipoko. Tutuarimakehpose eya. Morarame Ejitu esē Joze se toehse, tuaro aexiryke. Esety Parao kynexine. Joze kowenatumē tyrise eya tytapyī esēme roropa. ¹¹ Morarame konopo toehkehse Ejitu po, Kanaā po, enara. Toetuarimase toto. ¹² Kytamurukō nykyryry tonahse. Yrome Ejitupōkō nykyryry nae ro kynexine. Morara kary etaryke tyya tumūkuru tō tonyohse Jako a tỹkyryrykō epekahse. ¹³ Morarame toytozomose toto ahtao Joze tōsenepose turui tomo a. Tyekyry tō tonepose Parao a eya. ¹⁴ Morarame, “Kumykō enehtoko xiaro,” tykase Joze turui tomo a. Mame emero morotona toytose toto, 75me. ¹⁵ Morarame kytamurukō toorihse moroto, ¹⁶ Jako, imūkuru tō, enara. Yrome toto ekepyry tarose Xikē patahpyry pona zonētohme, Aparão nepekatyhpyry aka. Emo poenomo a topekahse eya orihpyra ro toto ahtao. Xikē zū Emo kynexine.

¹⁷ —Morarame Aparão pakō toemūkuase Ejitu po. Tuhke toehse toto moroto. Morarame tynekarotopōpyryae ro toto arory se ropa Ritonōpo kynexine esaka xine. ¹⁸ Morarame imepỹ Ejitu tuisaryme toehse, Joze warōkara. ¹⁹ Kytamurukō tonekunohse eya. Tyyryhmase toto eya. Toto zehno toehse ynororo toto emamyryke. Imūkurukō typahpose eya nakuaka. ²⁰ Morarame Moeze tonuruse, poeto kuranoryme. Tummy tapyī tao oseruao rokē nuno taropose eya. ²¹ Mame tapyi tae jeny a tarose ynororo nakuataka. Mame Parao ěxiry a tanỹse ropa tunuātanopyryme tumūkurume. ²² Ejitupōkomo a tamorepase ynororo itamurume. Tōtururu waro toehse. Emese kure toehse roropa ynororo otyro riry poko.

²³ —Morarame Moeze tykaripāse ahtao, 40me jeimamyry taropose ahtao tyekyry tō enese toytose ynororo, Izyraeu tō enese. ²⁴ Morarame tyekyry osanumary tonese tyya ahtao typynohse eya. Ejitupō totapase eya. ²⁵ “Wekyry tō pynohneme jenetupuhnōko toh mana. Ritonōpo nenyokyhpyryme jekarōko toh mana,” tykase Moeze tukurohtao repe. Yrome onenetupuhpyra toh kynexine. ²⁶ Yrokokoro tyekyry enese toytory ropahao, atapapoketō tonese eya. Toto zupokary se kynexine repe. “Aimo, ākorō ananapoipyra exiko. Oxiehno pyra ehtoko,” tykase ynororo eya xine repe.

²⁷ —Yrome ajoajohpano a tupurohmase. “Onoky omi poe upokato mano tuisame awahtao samo? ²⁸ Ejitupō etapahpō mase. Jetapary se roropa hma?” tykase ynororo Moeze a. ²⁹ Morara kary etaryke tyya toepase Moeze Mitiā pona. Toetapyirise moero. Toemūkuase asakoro.

³⁰ —Morarame 40me tyeimāse ahtao moroto, Ritonōpo nenyokypyry tōsenepose Moeze a ona po, Xinai zopino. Xinai moro ypy esety. ³¹ Moroto pika zatyry tonese Moeze a tororo āko. Moro eneryke tyya toemynymase ynororo. “Otāto puhkoke pika ezeypyra nae? Eneta aporo,” tykase ynororo tukurohtao.

—Morarame enese toytose tahtao Ritonōpo omiry totase eya, ameke pyra toehse tahtao. Ynara tykase Ritonōpo eya, ³² “Ritonōpo ase, atamurukō esemy, Aparāo, Izake, Jako. Emero oesēkōme roropa ase,” tykase ynororo eya.

—Morara kary etaryke tyya tykytyky tykase Moeze. Osenuhmara toehse ynororo tōserepyryke. ³³ Morarame ynara tykase Ritonōpo eya, “Asapatū touko jēpataka oehtohme. Onoupyra awahtao orihnōko mase,” tykase ynororo eya.

—Mame morara kary etaryke tyya tysapatū touse eya. Mame ynara tykase Ritonōpo eya, ³⁴ “Ypoetory tō tuarimary enēko ase Ejitupōkomo a. Morara exiryke oehno toto pynohse. Seromaroro aaropōko ase Ejitu pona,” tykase Ritonōpo Moeze a.

³⁵ —Moeze mokyro ro. Apitoryme ise pyra toh kynexine repe tutuisarykōme. “Onoky omi poe upokatō mano tuisame awahtao samo?” tykase toto eya. Yrome mokyro ro tyrise Ritonōpo a toto tuisaryme. Juteu tō pynohneme tyrise ynororo Apotohtaonōpo a. ³⁶ Morarame tarose ropa toto eya Ejitu poe. Tyjमितunuru tonepose roropa eya moroto Ejitu po, typoetory anaropopyra ropa Ejitupōkō exiryke. Tuna purohpokuroko tarose toto eya. Moro tuna esety Tahpiremy. Mame ahno esao pyra 40me ikonopory taropose toto a, Ritonōpo jamitunuru enery poko roropa tyya xine. Tŷkyryneke pyra toto ahtao tŷkyrynehtose toto Ritonōpo a. ³⁷ Mame Moeze ynara tykase Izyraeu tomo a, “Urutō enehpōko Ritonōpo mana, kuekyrykomo, ysā exikety,” tykase Moeze pake tyekyry tomo a. ³⁸ Moeze mokyro Ritonōpo poetory amorepahpono ahno esao pyra. Ritonōpo nenyokypyry maro roropa kynexine ypy po, Xinai po. Imaro tōturuse ynororo moro ypy po kytamurukō netaryme. Eya Ritonōpo omiry tymerose, kyya xine ekarotohme roropa.

³⁹ —Yrome aomipona se pyra kytamurukō kynexine. Tymaro xine ise pyra toh kynexine ipunaka. Ejitu pona ropa toeramarykō se ropa toh kynexine tukurohtao xine. ⁴⁰ Arāo a ynara tykase toto, “Ritō tyriko Ritonōpo myakāme, kuesemazupurukōme aytotohme. Aza rokē nytoase Moeze, kuenepyhōkomo Ejitu poe? Zuario pyra sytatose,” tykase toto. ⁴¹ Moroto tahtao xine pui mūkuru panō tyrise toto a. Morarame kaneru tō totapase eya xine uuru risē ēpataka, “Kure mase,” katohme tyya xine. “Kuesēkōme mosero nase,” tykase toto. Tātākyemase toto tynyrihpyrykō poko. ⁴² Morarame mokaro turumekase Ritonōpo a, “Kuesēkōme sero nase,” kary etaryke tyya. Mame xirikuato tōkehko roropa tyrise eya xine tosēkōme. Ynara tymerose Ritonōpo omiry pake urutōkomo a,
“Izyraeu tomo, oekykō mekarotone ya.

Onekarorykōme oekykō metapatone repe.

Yrome ya pyra mekarotone.

40me ikonopory taropose oya xine oyoytorykohtao ahno hnakuroko.

⁴³ Tapyi pitiko maromarotone kamisa risemy,
ymyakāme onyrihpyrykō tapyīme,
onohpetu tapyīme Moroke tapyīme.

‘Kuesēkōme sero nase,’ matokene mokyro poko.

Rēpā roropa onyrihpyrykō xirikuato panō esēme repe.

Morara oexirykōke aarotorŷko ase mya Papironia pona,”

tykase Ritonōpo eya xine.

⁴⁴ —Kytamurukō maro Ritonōpo tapyī kynexine, okyno pihpyry risemy, ahno esao pyra, typoko toto amorepatohme. Moeze a moro tapyi tyrise Ritonōpo omi poe, imaro tōturuse exiryke. ⁴⁵ Moro tonehse kytamurukomo a xiaro pake tooepyrykohtao. Mame Jozue tō tōsesarise ropa imehnō esahpyry po, taropose morotōkō exiryke Ritonōpo a. Morarame Tawi Izyraeu to tuisaryme toehse. ⁴⁶ Ritonōpo omipona exikety ynororo

kynexine. Tapyi amory se toehse repe Ritonõpo tapyĩme. ⁴⁷ Yrome imũkuru a rokẽ tamose, Saromão a, Ritonõpo tapyĩme.

⁴⁸ —Yrome imehxo Ritonõpo kapuaono. Tapyi tao nyhpyra mana, ahno nyrihpyry tao, tykase Exitewão. —Ynara Ritonõpo nekarohpyry sero pako pake urutonõpo a,

⁴⁹ “Kapu esẽ ase, nono esẽ roropa.

Otãto tapyi amõko matou ytapyĩme?

Tapyi amõko matose repe, yrome upune pyra mana.

⁵⁰ Ywy rokẽ Ritõme ase emero,”

tykase Ritonõpo pake urutono a, tykase Exitewão mokaro a.

Mame ynara tykase roropa eya xine,

⁵¹ —Otato pyra matose, Ritonõpo omipona pyra. Zuzenu okorokarykõ se mã repe. Yrome ise pyra matose. Atamurukõ saaro matose. ⁵² Urutõkõ tyryhmase atamurukomo a emero. “Ritonõpo mũkuru oehnõko mana,” kananõ totapase toto a. Mokaro saaro matose. Mokyro mexixihmatose tooehse ahtao. ⁵³ Ritonõpo a tõmiry tokarose oya xine inenyokhyppyry tomo a repe. Yrome aomipona pyra matose, tykase Exitewão eya xine.

Exitewão etapatopõpyry topu ke

⁵⁴ Morara kary etaryke tyya xine tyekĩtapãse toto. Exitewão ãpataka tyerykõ totose toto a tynyetũkõke. ⁵⁵ Yrome Ritonõpo zuzenu Exitewão maro kynexine. Kakoxi tõsenuhmase tahtao Jezu tonese kapu ao xikihme, Ritonõpo maro. Saerehkane konõto tonese roropa eya Ritonõpo ezurume. ⁵⁶ Morarame ynara tykase ynororo,

—Enetoko ke! Kapu enẽko ase tãtapiakase. Jezu Kyrixtu enẽko ase. Ahnome aexihpyry enẽko xikihme, Ritonõpo maro, tykase ynororo eya xine.

⁵⁷ —Ajojpe mase! tykase toto. Toepanapuruse toto. Axĩ toytose toto tururume Exitewão apoise. ⁵⁸ Pata ehpijoxi tarose toto a topu ke etapatohme. Morarame etapatohme tupõkõ tapoipose nuasemano a. Toto zupõ apoihpõ Sauru kynexine.

⁵⁹ Mame topu ke totaparyhtao ro ynara tykase Exitewão,

—Tuisa Jezu, kuaroko oesaka, tykase rokẽ ynororo. ⁶⁰ Morarame tosekumuru po toepukase tahtao opore tõmitase rahkene,

—Jezu kapuaono moxiã onyhxiropyra exiko jetapary pako, tykase ynororo toorihtohito. Morara kaxĩpo sã rokẽ toorihse ynororo rahkene.

8

Sauru a Jezu poetory ryhmatopõpyry

¹ Morarame Exitewão tomĩnose Sauru a jehno toexiryke. Morarame Exitewão etapaxĩpo Jezu poetory tõ totapazomose moroto ro zehnotokomo a. Morara exiryke tãtahpahse toh emero Jutea pona, Samaria pona, enara. Peturu tõ rokẽ epara kynexine.

² Morarame Ritonõpo omipona exiketomo a Exitewão tyhnamose. Tãtarerekase toto. Ekepyry tarose eya xine zonẽtohme.

³ Mame Sauru toytose Jezu poetory zupise, toto zehno toexiryke. Emero rokẽ tapyĩ taka toytose ynororo toto apoise. Orutua kõ tapoise aporykõ pako, nohpo tõ maro ãpuruhpyry taka ãmatohme.

⁴ Morara exiryke toepase toto. Emero pata tõ poro toytose toto imehnõ zuruse Ritonõpo omiry pako.

Ritonõpo omiry ekarotopõpyry Samaria po

⁵ Morarame Firipe toytose Samaria pona morotõkõ amorepase Jezu Kyrixtu pako.

⁶ Kure Firipe omiry totase imoihmãkomo a. Otato toehse toto kurãkõkara kurãkary ropa eneryke tyya xine. ⁷ Joroko tõ tutũtanohpose ropa eya ahno ae. Joroko tõ tũtary ropahntao toto kurohtae kui tykase toto. Tuhke ytoytopynỹpotõ roropa tukurãkase ropa eya. ⁸ Morara exiryke tãtãkyemase toto morotõkomo, Samariapõkomo.

⁹ Moroto pyaxi kynexine, esety Ximão. Pake tunuhnatase itamurume ynororo Samaria po.

—Pyaxime ase, tykase ynororo repe. ¹⁰ Mokyro omipona toehse toto poetohtimākomo, ikaripātyamo, enara.

—Mokyro jamihme mana Ritonōpo poe, tykase toh repe. ¹¹ Yrome joroko poe uhnato ynororo kynexine, Ritonōpo poe pyra. Pake aepyaximahpyryme aexiryke toytose toto eya enetao. ¹² Yrome Firipe tōturuse eya xine Ritonōpo kuesēkōme exiryke poko. Morarame zae aomiry tonetupuhse toto a. Jezu Kyrixtu poetoryme toehse toto. Tōpurihkase roropa toto Jezu omi poe, orutua komo, nohpo tomo, enara. ¹³ Morarame Ximāo a roropa Jezu tonetupuhse. Morarame Firipe a tōpurihkase tahtao tōpurihkahpō onurumekara toehse ynororo. Kurākōkara kurākary ropa tonese eya. Tōsenuruhkase ynororo pitiko rokē pyra.

¹⁴ Morarame, “Samariapōkomo a Ritonōpo omiry tapoise mana,” kary totase Jezu poetory tomo a, Jerusarēpōkomo a. Naeroro asakoro orutua tonyohse toto morotōkomo a, Peturu, João, enara tonyohse toto. ¹⁵ Morarame Samaria pona tooehse tahtao xine tōturuse toto Ritonōpo a,

—Ouzenu ekaroko moxiamo a ōmiry apoihpōkomo a, tykase toto Ritonōpo a, ¹⁶ Tuzenu onekaropyra ro Ritonōpo exiryke toto a, nakuaka rokē tōpurihkase toto Jezu omi poe. ¹⁷ Morarame tomarykō tyrise ahtao eya xine morotōkō zuhpokoxi, Tuzenu tokarose Ritonōpo a eya xine rahkene.

¹⁸ Morarame moro eneryke tyya tytinerū ekarory se Ximāo toehse Peturu tomo a, toto sã Ritonōpo zuzenu ekaroneme toehtohme repe. ¹⁹ Ynara tykase ynororo eya xine,

—Ritonōpo zuzenu ekaroneme kyritoko, imehnō zuhpokoxi jemary riryhtao ya moxiã aka Ritonōpo zuzenu omōtohme, tykase ynororo Peturu tomo a.

²⁰ Yrome Peturu a tozuhse ynororo. Ynara tykase ynororo,

—Ritonōpo oenyohsasaka mana apotoimo htaka otinerū maro, inekarohpyry epekatyry se oexiryke tineru poko. ²¹ Oesary kara sero taro, tykase Peturu eya. —Ritonōpo omipona pyra oexiryke ipoetoryme pyra mase. ²² Iirypyryme mase okurohtao Ritonōpo a. Moro oorypyry irumekako! Ekorokapoko Ritonōpo a. Otarāme oorypyry korokāko ropa mana, tykase ynororo eya. ²³ —Iirypyryme oexiry waro ase. Itū sã okurohtao mana zumoxike oexiryke. Tymyhse sã roropa mase oorypyry a, tykase Peturu, Ximāo tyenonohse.

²⁴ Mame ynara tykase Ximāo eya xine,

—Ajohpāme sã kaxitoko amarokō ypoko. Oturutoko Ritonōpo a kure rokē jehtohme, juānohpyra Ritonōpo ehtohme, tykase ynororo Peturu tomo a.

²⁵ Morarame imehnō tamorepase Peturu tomo a João maro Ritonōpo omiry poko. Kure rokē turuse toto Jezu poko. Morarame axī pyra toytose ropa toto imehnō amoreparyme pata tō poro, tosaka xine, Jerusarē pona.

Firipe Etiopiapō maro oturutopōpyry

²⁶ Morarame Ritonōpo nenyokyhpyry kapu ae tōturuse Firipe a,

—Ytokose osemāe Jerusarē esema taka, eporehkakety ae oytotohme ona pona, Kaza pona. ²⁷ Mame Firipe toytose moro ae. Moroto orutua tonese eya Etiopiapono. Mokyro Kātase mōkomory esē kynexine. Kātase Etiopiapōkō esē kynexine. Mokyro ipoetory ytōko ropa kynexine Jerusarē poe Ritonōpo omiry poko tātamorepaxīpo. Ritonōpo omipona toehtohme toytose ynororo Jerusarē pona. ²⁸ Morarame Ritonōpo omiry sekeremaryme ytōko ropa kynexine kahosa ae, Izaja nymerohpyry sekeremaryme.

²⁹ Morarame Firipe taropose Ritonōpo zuzenu a,

—Kahosa aka ytoko mose maro oytotohme, tykase ynororo eya. ³⁰ Tururume toytose Firipe kahosa aka. Morarame Izaja nymerohpyry sekeremary totase eya.

—Onysekeremary enetupuhnōko hma? tykase ynororo Etiopiapono a.

³¹ —Arypyra, onenetupuhpyra reahse. Tamorepane ke jahtao enetuputyry. Otyriko. Ymaro eropa, tykase ynororo Firipe a. ³² Ynara Ritonōpo omiry sekeremāko kynexine, “Mokyro tarose kaneru samo, etapatohme.

Kaneru mūkuru tuhpoty sahkaryhtao oty kara.

Mokyro sã oty kara toehse ynororo tyryhmaryhtao.

³³ Mokyro tutuarimanohpose toto a.

Pohnomo a tyhtomase.

Tumũkue pyra ro ahtao taorihmapose eya xine,”

tykase, tysekeremase Firipe ytotozõpyry a.

³⁴ Morarame Etiopiapõ tõturupose Firipe a,

—Onoky poko Izaja nymerohpyry sero? Typoko, imepõ poko? tykase ynororo Firipe a.

³⁵ Mame Firipe tõturuse imaro Ritonõpo omiry poko, inysekeremahpyry poko. Kure turuse eya Jezu poko. ³⁶ Morarame toytorykohtao tuna pona toeporehkase toto.

—Tunahxo mony. Jõpurihkary se pyra hma? tykase mokyro Etiopiapõ Firipe a.

³⁷ —Arypyra, Jezu enetuputyryhtao oya oesẽme oõpurihkãko ase, tykase Firipe eya.

—ÿ, Jezu Kyrixtu enetupuhnõko ase, Ritonõpo mũkuru nymyry mokyro, jesemy, tykase ynororo Firipe a.

³⁸ Mame kahosa totypohkapose eya. Toytose toto nakuaka, Firipe maro. Mokyro Etiopiapõ tõpurihkase eya Jezu omi poe. ³⁹ Morarame towõse ropa nakuae toto ahtao, Firipe tarose ropa Ritonõpo zuzenu a. Onenepyra ropa toehse Etiopiapona. Mame toytoryme ropa tãtãkyemase ynororo. ⁴⁰ Morarame Firipe tonese ropa imehnomo a rokene, Azotu po ahtao. Mame imeimepõ pata tõ poro toytoryhtao Ritonõpo omiry poko tõturuse ynororo morotõkõ netaryme, Sezarea pona toytoryme.

9

Jezu enetupuhtõpyry poko Sauru a

¹ Morarame Jezu poetory tõ zehno ro Sauru kynexine. Toto ryhmary se ro kynexine. Toto etapary se roropa toehse ynororo. ² Naeroro Ritonõpo maro oturuketõ tuisary a toytose ynororo pape meropose. Pape arory se kynexine Tamaxikupõkõ neneryme toto atamorepatoh tao. Moro pape se kynexine Jezu poetory tõ moero ahtao enehtohme ropa tyya, tymyhse, Jerusarẽ pona, orutua komo, nohpo tomo, enara.

³ Yrome aytory rohtao, moe hkopyra Tamaxiku toehse ahtao, mõtoino rokẽ etonie saereh tykase itamurume, kaino kapu ae. ⁴ Nono pona toepukase ynororo. Omi totase roropa eya. Ynara tykase,

—Sauru, Sauru, oty katoh ypoetory tõ ryhmãko mah? Samũ kamexipõko mase ya, tykase.

⁵ —Onoky hma? tykase Sauru tõserehse toexiryke.

—Ywy ase, Jezu, tykase. —Oty katoh yryhmãko mah? ypoetory ryhmãko? ⁶ Owõko ropa hkoty. Ytokose pata pona. Morotona toytose awahtao ypoetory enyohnõko ase oenese. Jomiry ekarõko oya mana, tykase Jezu Sauru a.

⁷ Morarame Sauru marõkõ mynyhme toehse. Omi totase eya xine repe. Yrome oturukety onenepyra toh kynexine. ⁸ Mame Sauru towõse ropa. Yrome põpokah tykase ropa tahtao onetopyra toehse. Emary poko rokẽ tarose imehnomo a Tamaxiku pona. ⁹ Morarame moroto oseruao tõmehse ynororo enutara ro. Otuhpyra roropa kynexine, tuna onõpyra, enara. ¹⁰ Mame Jezu poetory moroto kynexine Tamaxiku po, esety Anania. Mokyro a tõsenepose Jezu aosenety. Ynara tykase sã ynororo,

—Anania, tykase.

—Otara ãko ma Tuisa? tykase ynororo.

¹¹ —Ytokose Topohmã ae Juta tapyĩ taka. Moroto awahtao Sauru ekaropoko Tasupono.

¹² Mokyro mã Ritonõpo maro oturũko. Oenõko roropa mana tõsenety. Oytory enõko oemary rise epona aosenuhmatohme ropa, tykase sã Jezu eya.

¹³ Yrome Anania a tozuhse,

—Tuhke tokare mokyro mana. Opoetory tõ zehnoto mokyro Jerusarẽ po. Toto tyryhmase eya itamurume. ¹⁴ Tarona roropa tonehpose ynororo Ritonõpo maro oturukety a opoetory tõ myhtohme, tykase Anania.

¹⁵ Yrome Jezu ynara tykase sã eya,

—Ytoko jomi poe. Sauru ynymenekahpyry mokyro ypoetoryme. Imeimehnõ pataka ynenyokyryme roropa exiko mana, juteu tõ pataka, juteutõkara pataka, enara, pata esã maro auturutohme ypoko. ¹⁶ Sauru osanumãko toh mana itamurume jomiry poko tamoreparykohtao, jomipona aexiryke. Moro ekarõko ase eya, tykase.

¹⁷ Morarame Anania toytose Juta tapyi taka, Sauru enese. Epona tomary tyrise eya.

—Jepe Sauru, Jezu nosenepoase oya osemae ooepyyryhtao. Mokyro jenehpo oya õsenuhmatohme ropa, Ritonõpo zuzenu ekarotohme oya, tykase Anania.

¹⁸ Axĩ toepukase kana puhturu panõ enuru ae. Moro esahpyo kure ropa toehse ynororo. Tõsenuhmase ropa. Morarame tõpurihkase ynororo rahkene. ¹⁹ Mame tõtuhxipo tyjamihtase ropa ynororo.

Jezu poko Sauru oturutopõpyry Tamaxiku po

Moroto tuhke pyra tõmehse Sauru Jezu poetory tõ maro, Tamaxikupõkõ maro.

²⁰ Morarame juteu tõ oturutoh taka toytose ynororo morotaõkõ amorepase Jezu poko.

—Ritonõpo mükuru nymyry mokyro, tykase ynororo.

²¹ Mame Sauru etaryke tyya xine toemynyhmasse toto.

—Ajohpe pyra mosero Jezu poetory ryhmahpõ Jerusarẽ po? Xiaro noepyase roropa Jezu poetory poko, tymyhse toto arotohme tyya Ritonõpo maro oturukety a ekarotohme, tykase toto, tõturuse oxime rokene.

²² Mame orõpyra tõturuse ynororo Jezu Kyrixtu poko,

—Ritonõpo mükuru nymyry mokyro, tykase ynororo toto amoreparyme. Mame orõpyra Sauru exiryke tõtururukõ tupise toto a, juteu tomo a, Tamaxikupõkomo a.

²³ Morarame tuhke tynyhse ahtao juteu tõ tõturuse Sauru poko,

—Setapatone, tykase toto. ²⁴ Yrome Sauru tuaro. Totapary se exiketõ poko tuaro ynororo. Osema apuru pũto eraximãko toh kynexine, kokoro rokene, koko, saereme, enara, Sauru tũtary eraximãko, apoitohme tyya xine repe. ²⁵ Morara exiryke Jezu poetory tomo a tarose ynororo koko. Tonyhtose eya xine ruto ao, pata apuru poe.

Sauru Jerusarẽ po ehtopõpyry

²⁶ Morarame Jerusarẽ pona Sauru toytose ropa ahtao tõtururu se ynororo Jezu poetory tõ maro. Yrome zuno toh kynexine.

—Otarãme Jezu poetory kara mokyro, tykase toto Sauru poko. ²⁷ Mame Sauru tarose Panape a, Peturu tomo a ekarotohme.

—Mose Jezu poetoryme nase. Kuesõkõ tonese eya Tamaxiku pona toytoryhtao. Imaro tõturuse roropa ynororo. Moromeipo Jezu poko tõturuse ynororo orõpyra samo Tamaxikupõkõ netaryme, tykase Panape toto a. ²⁸ Mame Jezu poetory tõ maro Sauru toytose Jerusarẽ poro. ²⁹ Orõpyra tõturuse ynororo Jezu poko mokaro a, kyreku omiryae exiketomo a. Yrome Sauru zehno toh kynexine. Etapary se toehse toto. ³⁰ Yrome moro etaryke tyya xine Sauru arone toto Jezu poetory tomo Sezarea pona, aropotohme Tasu pona.

³¹ Morarame Jezu poetory tõ onyryhmara toehse imehnõ mana, Jutea po, Karirea po, Samaria po, enara. Eanokõ jamihme toehse ropa Ritonõpo omiry etaryke tyya xine. Tomãse roropa toto. Tuhke toehse toto. Ritonõpo zuzenu ke tõkye toehse toto.

Peturu Rita po ehtopõpyryJope po roropa

³² Morarame Peturu toytose Jezu omipona aehtyã pata punero. Rita pona toytose roropa ynororo. ³³ Moroto pakaihkapõ tonese eya, esety Eneja. Mokyro ytoytopyra roropa kynexine. 8me ikonopory taropose eya tohrame rokene. ³⁴ Morarame Peturu tõturuse eya,

—Eneja, Jezu Kyrixtu okurãkãko ropa mana. Owõko ropa oetueh tapoe, tykase ynororo eya. Axĩ toekurãkase ropa ynororo. ³⁵ Morarame mokyro kurãkary ropa enexipo tyya xine, Jezu poetoryme toehse toto, Ritapõkomo. Morararo Saronapõkõ roropa Jezu poetoryme toehse toto.

³⁶ Morarame Jope po Jezu poetory kynexine roropa, nohpo, esety Tapita, esety akorō Toaka. Mokyro kure kynexine. Tymōkomokākara poko enupunakety kynexine. ³⁷ Mame takuruhtase ynororo. Toorihse rahkene. Mame aorikyhpury ekepyry typyse eya xine ahtao otuato taponā tyrise. Zara taka tarose eya xine. ³⁸ Morarame Rita pona Peturu oehpōpyry waro Jojepōkō kynexine oseponaro moro pata tō exiryke. Mame asakoro tymarōkō taropose Jezu poetory tomo a, Rita pona, Peturu poko, axī aehtohme. ³⁹ Mame Peturu toytose toto maro Jope pona. Zara taka tarose ynororo toto a. Moro tao pyt̄ypo tō kynexine xitāko. Tupōkō tonepose toto a Peturu a, Toaka nyxixityāmo, orihpyra ro ahtao.

⁴⁰ —Ytotoko ropa sero tae mō taka, tykase Peturu pyt̄ypo tomo a. Mame tosekumuru po typorohse ynororo tōturutohme Ritonōpo a. Okepy ēpataka toeramase Peturu. Ynara tykase ynororo,

—Tapita owōko, tykase ynororo. Tōsemāse ropa aorikyhpury. Pīpokah tykase ropa ynororo. Mame Peturu eneryke tyaa sēpe towōse ropa. ⁴¹ Mame tomary tapoipose mokyro a tan̄ytohme ropa. Morarame Jezu poetory tō tykohmase Peturu a pyt̄ypo tō maro, aēsemāse ropa enetohme. ⁴² Morarame aēsemātopōpyry ropa poko tokātose toto morotōkomo a emero pata tō po. Mame tuhke Jezu omipona toehse toto. ⁴³ Moroto Peturu okynā kynexine Jope po, Ximāo tapyī tao, okyno pihpyry poko erohkety tapyī tao.

10

Peturu Koneriu maro ehtopōpyry

¹ Morarame Romano kynexine Sezarea po, esety Koneriu. Soutatu esē kynexine ynororo. 100me ipoetory tō kynexine, soutatu tomo. Itariapōkōme toto esety. ² Mokyro Ritonōpo waro exikety kynexine. Aomipona roropa kynexine tytapyītaōkō maro. Tuhke tytinerū tokarose eya juteu tomo a, tymōkomokākara a. Kokoro rokē Ritonōpo maro tōturuse ynororo. ³ Morarame Koneriu a Ritonōpo nenyokyhpury tonese tōsenety, xixi tywykahme ahtao. Morarame ynara tykase sã ynororo eya,

—Koneriu, tykase.

⁴ —Otara myka? tykase Koneriu Ritonōpo nenyokyhpury a, tōserehse.

—Ōtururu Ritonōpo a totase eya mana. Tymōkomokākara pyno oexiry tonese roropa eya. ⁵ Wenikehpyra ynororo kure oexiry poko. Naeroro opoetory aropoko Jope pona Ximāo enehtohme xiaro. Esety akorō Peturu. ⁶ Tosetyae exikety maro reh mahna, okyno pihpyry rine mahro. Itapyī mā tuna ehpio. Āmorepāko mā mokyro Ritonōpo omiry poko zuaro oehpōpyry tykase Ritonōpo nenyokyhpury Koneriu a. ⁷ Morarame tymaro auturuhpyry toytose ropa ahtao, tynamoto tonehpose tyaa, oseruao soutatu maro, toto a tōturutohme. ⁸ Mame tōsenehtopōpyry poko toto zuruxīpo, tonyohse toto Jope pona.

⁹ Yrokokoro Koneriu poetory moe pyra Jope poko toehse toto ahtao, Peturu tōnuhse tapyi mypatarānaka, tōturutohme Ritonōpo a, tāxiahtao toehse ahtao. ¹⁰ Morarame Peturu tomitapāse. Tōtukuru se repe. Yrome tōsē atahnopyra ro ahtao tōsenehse ynororo Ritonōpo poko. ¹¹ Kapu atapiakary tonese eya. Otuaoto konōto panō tyhtose eary poko Peturu myhtokoxi. ¹² Moro tapo onokyro panō tonese eya, nono po ro ytoketomo, torō tō roropa. ¹³ Morarame ynara tykase Ritonōpo,

—Mokaro etapako ōtyme, tykase Peturu a.

¹⁴ —Onetapara ase. Moinoro ase tōsē rypyry onōpyra ypoetoae ro, tykase Peturu eya.

¹⁵ Morarame sekere tykazomose inetaryme,

—Ōtyme ynekarohpyry poko, “Tōsē rypyryme nase,” kara exiko, tykase. ¹⁶ Mame tōnuhse ropa otuato panono. Morarame tyhtozomose osemazuhme ayhtohpyry saaro. Mame tōnuhse ropa rahkene, jūme, kapu aka.

¹⁷ Morarame Peturu toepohnohse tynenehpyry poko. Aemynyhmary rohtao Koneriu nenyohityā toeporehkase toto.

—Otokohko Ximāo tapyī nae? tykase toto osemataōkomo a.

—Seny, tykase toto.

¹⁸ —Taroh Ximão Peturu nahe? tykase toto tōturupose.

¹⁹ Morarame toepohnopyryhtao ro Ritonōpo zuzenu omiry totase Peturu a,

—Etako pahne, ahno mokaro oupiko. ²⁰ Oyhtoko. Enaromyra exiko. Toto maro ytokose. Ynenehpotyā mokaro, tykase Ritonōpo zuzenu eya. ²¹ Morara kary etaryke tyya Peturu tyhtose ropa zara tae Koneriu nenyohyā omikase.

—Taro ase. Oty kase moehtou? tykase Peturu eya xine.

²² Morarame tōturuse toh eya. Ynara tykase toto,

—Koneriu yna enehpoase tarona, tykase toto. —Kure ynororo, Ritonōpo omipona exikety. Emero juteu tō, “Kure mana,” āko roropa ipoko toh mana. Ritonōpo nenyokhyppyry kapu ae imaro tōturuse, itapyī taka oytotohme, imaro ōturutohme, tykase toto Peturu a.

²³ —Omōtoko tapyi taka, tykase Peturu eya xine. Mame moro tao tynyhse toto.

Yrokokoro toto maro Peturu toytose imehnō Jezu poetory tō maro, Jopepōkō maro.

²⁴ Sā aeporehkatohkomo Sezarea pona. Moroto Koneriu kynexine toto eraximāko, tyekyry tō maro, tope tō maro, Peturu otururu etatohme. ²⁵ Morarame Peturu omomyryhtao tapyi taka, Koneriu tooehse aomikase. Tosekumuru po typorohse ynororo Peturu ēpataka.

—Kure mase. Ritonōpo nenyokhyppyryme mase, tykase ynororo eya. ²⁶ Yrome Peturu a tanỹse ropa ynororo.

—Owōko ropa. Xikihme rokē exiko. Ritonōpo kara ase, ahno rokē ase, apano ro, tykase Peturu eya. ²⁷ Morarame tōtururukōme Koneriu maro tomōse ynororo tapyi taka. Tuhke ahno tonese eya moro tao. ²⁸ Mame tōturuse ynororo eya xine. Ynara tykase,

—Juaro matose. Juteume ase. Imehnō maro juteutōkara maro yna ahtao popyra mana yna a. Itapyīkō taka roropa yna omomyryhtao popyra mana yna tamuru tō omi poe. Yrome Ritonōpo utuarōmase imehnō poko, “Nuriame mose nase,” kara jehtohme. ²⁹ Morara exiryke tykohmase jahtao oya xine kure rokē ezukuase anaropotyamo. Oehno oturuse oya xine. Oty katohme kuenehpoase tarohna? tykase Peturu, tōturupose.

³⁰ Morarame Koneriu a tozuhse,

—Mokokonie otuhypra exiase jotururuke Ritonōpo maro. Tapyi tao exiase. Morarame xixi tywykahme toehse ahtao orutua enease jēpataka, tupoke saerehkane ke. ³¹ Ynara nase sã ya, “Koneriu, ōtururu totase mã Ritonōpo a. Tymōkomokākara pyno oexiry roropa tonese eya mana. Wenikehypra ynororo kure oexiry poko. ³² Naeroro opoetory aropoko Jope pona Ximão enehtohme xiaro. Esety akorō Peturu. Tosety ae exikety tapyī tao mana, okyno pihpyry rine tapyī tao. Tuna ehpio mã itapyīkomo. Tooehse ynororo ahtao oturūko oya xine mana,” nase Ritonōpo nenyokhyppyry ya. ³³ Morara kary etaryke ya ypoetory tō aropoase axī oehtohme. Tãkye ase tooehse oexiryke. Seromaroro taro ynanase Ritonōpo poko. Ōtururu etase moxiã noehno, tykase Koneriu eya.

Peturu oturutopōpyry Koneriu tomo a

³⁴ Morarame Peturu tōturuse eya xine. Ynara tykase,

—Seromaroro zuaro ase. Emero kypyno xine Ritonōpo exiry waro ase, yna rokē kara pyno Ritonōpo mana, tykase Peturu eya xine. ³⁵ —Emero tōmipona exiketō kure Ritonōpo a mana, ajoajohpe pyra toto exiryke, juteu tomo, juteutōkara, enara, tykase Peturu. ³⁶ —Ritonōpo a Izyraeu tō tamorepapose urutōkomo a, Jezu Kyrixtu waro toto ehtohme, zehzehno pyra toto ehtohme. Emero Kuesēkōme Jezu Kyrixtu mana. Moro waro matose. ³⁷ Kuesēkōme aexiry poko João tōturuse ahno ēpurihkaryhtao tyya. Morotoino Jezu poko tutuarōtase toto Karireapōkomo. Juteapōkō roropa tutuarōtase toto. Zuaro matose. ³⁸ Seromaroro amarokō roropa Jezu waro exiko matose, tykase Peturu eya xine. —Ritonōpo a Tuzenu tokarose eya emero zuaro ehtohme. Morarame toytotose ynororo. Ahno poko toenupunase. Joroko nyryhmatyā tukurākase ropa eya, kurākōkara roropa, Ritonōpo imaro exiryke. ³⁹ Jezu waro ynanase, imaro toytose yna

exiryke yna patary poro, Jerusarē poro, enara. Toxixihmase ynororo juteu tomo a wewe pokona, aorihtohme.

⁴⁰ —Yrome Ritonōpo a tōsemākase ropa oseruao tōmehse ahtao. Mame tōsenepose ropa ynororo. ⁴¹ Emero pyra, tunutuarōtanohtyamo a rokē tōsenepose ynororo, yna a rokene, tykase Peturu. ⁴² —Ynanotukuase imaro tōsemāse ropa ynororo ahtao. Mame yna enyokyase āmorepatohkōme typoko, tykase Peturu. —Imeīpo typoetory tō apiakase oehnōko ropa mana iirypyrymākō aropotohme apotoimo htaka. Aorihtyā roropa apiakase oehnōko mana Ritonōpo omi poe. Moro poko ourutohkōme yna enehpoase Jezu xiario. ⁴³ Mokyro poko tymerose Ritonōpo poe urutōkomo a. Enetuputyryhtao oya xine oorypyrykō korokāko mana, tykase Peturu eya xine.

Ritonōpo a Tuzenu ekarotopōpyryjuteutōkara a

⁴⁴ Peturu a toto zuruhtao ro Ritonōpo zuzenu tyhtose. Tōmiry etananō aka tomōse. ⁴⁵ Moroto juteu tō kynexine roropa Peturu marōkomo.

—To! tykase toto. Tōsenuruhkase toto, juteutōkara aka roropa Ritonōpo zuzenu tomōse exiryke. ⁴⁶ Toto aka Ritonōpo zuzenu omomyry tonetupuhse eya xine, imeimehnō omiryae toto otururuke, “Imehxo Ritonōpo mana,” kary etaryke roropa tyya xine. Morarame Peturu tōturuse tymarōkomo a,

⁴⁷ —Sēpurihkatone toto tuna kuaka, kysā xine moxiā aka Ritonōpo zuzenu tomōse exiryke, tykase Peturu eya xine. ⁴⁸ Morarame tōpurihkase toto eya xine Jezu poetoryme toehse toto exiryke.

Morarame,

—Taro exiko aporo yna maro. Oytory se pyra ynanase aporo, tykase toto Peturu a.

11

Peturu oturutopōpyry Jezu poetory tomo aJerusarē po

¹ Morarame, “Juteutōkara a Ritonōpo omiry tapoise mana,” kary totase Jezu poetory tomo a, Juteapōkomo a. ² Morarame Jerusarē pona Peturu toytose ropa ahtao, imaro tōsezusezuhse toto oxime jekyry tomo, juteu tomo.

³ —Oty katoh juteutōkara maro mexiase? Oty katoh roropa imaro xine motukuase? tykase toto Peturu a.

⁴ Mame Peturu a turuse ropa toto emero. Kure turuse toto. Ynara tykase ynororo eya xine,

⁵ —Jope po exiase oturūko Ritonōpo maro. Morarame otuato panō enease josenety. Nyhtoase sã kapu ae yneneryme. Mame typorohse ymyhtokoxi. ⁶ Moro ao onokyro panō enease eeryhpo, kapau, pakira, mūpo, rere, okoi, torō tō panono, enara sã tonese ya. ⁷ Morarame omi etase, “Peturu, moxiā etapako ōtyme,” nase sã ya. ⁸ Yrome ezukuase, “Onetapara ase. Jotytyry tō moxiaro. Moinoro ase toto onōpyra, ypoetoe ro,” ase eya. ⁹ Yrome jezukuase ropa, “Ōty ynekarohpyry poko, ‘Jotytyry tō moxiaro,’ kara exiko,” nase ropa ya. ¹⁰ Morarame nonukuase ropa sã repe, otuato panono. Morarame nyhtoase ropa samo osemazuhme ayhtohpyry panono. Oseruao nyhtoase ropa sã moro. Morarame nonukuase ropa rahkene jūme kapu aka. ¹¹ Morarame ahno neporehkase, oseruao, morotona ytapyī taka, Sezarea poe Koneriu nenyohyamo. ¹² Morarame ynara tykase Ritonōpo zuzenu ya, “Moxiā maro ytoko. Enaromyra exiko,” nase ya. Morara exiryke toto maro ytoase rahkene. Moxiā roropa wekyry aroase ymaro 6me Jopepōkomo Koneriu tapyī taka. ¹³ Morarame tytapyī tao noturuase yna a. Ynara tykase ynororo, “Taro Ritonōpo nenyokhyryry nosenepoase ya. Ynara tykase ynororo ya, ‘Opoetory aropoko Jope pona, Ximāo enehtohme. Esety akorō Peturu. ¹⁴ Mokyro oturūko oya xine mana oorypyrykō korokary poko Ritonōpo a opynanohtohkōme,’ nase Ritonōpo nenyokhyryry ya,” nase Koneriu ya, tykase Peturu eya xine. ¹⁵ —Morarame jotururuhtao ro eya xine Ritonōpo zuzenu tyhtose. Tomōse toto kurohtaka kukurohtaka xine aomōtopōpyry saaro. ¹⁶ Morarame Jezu a yna zurutopōpyry enetuputyase ropa, ynara katopōpyry eya, “João a imehnō tōpurihkasēpo rokē mana. Yrome ywy Ritonōpo

zuzenu ekaroneme exīko ase oya xine,” katopōpyry Jezu a yna a. ¹⁷Juteutōkara a roropa Tuzenu tokarose Ritonōpo a, kyya xine Tuzenu ekarotopōpyry saaro. Morara exiryke zae se rokē exiase Ritonōpo a, tykase Peturu eya xine.

¹⁸Morara kary etaryke tyya xine sekere tykakehse toto. Kure rokē tōturuse ropa toto Ritonōpo poko. Ynara tykase toto,

—Kure Ritonōpo mana. Emero kypyno xine mana. Juteutōkara rypyry korokary se roropa mana, orihpyra toto ehtohme, toorihse toto ahtao toto ěsemākatohme ropa, tykase toto.

Jezu poetory tō Ātiokia po

¹⁹Morarama Exitewāo totapase ahtao Jezu poetory tō atapiaka toepase toto totaparykōke. Mame Ritonōpo omiry ekaroryme toytose toto. Penixia pona toytose toto, Xipere pona, Ātiokia pona, enara. Tyekyry tomo a rokē Ritonōpo omiry tokarose eya xine. ²⁰Mame imehnō Jezu poetory tō kynexine Xiperepōkomo, Xirenepōkō roropa. Tosae xine toytose toto Ātiokia pona. Moroto tōturuse toto juteutōkara a Ritonōpo omiry kurā poko Jezu Kyrixtu poko. ²¹Morarama Ritonōpo zuzenu toto jamihtanohnōko kynexine imehnō zururuhta. Tyyrypyrykō turumekase eya xine Jezu omipona toehtohkōme.

²²Morarama, “Tuhke Jezu poetoryme toehse,” kary totase Jezu poetory tomo a, Jerusarēpōkomo a. Naeroro Panape taropose eya xine Ātiokia pona. ²³Mame toeporehkase tahtao tākye toehse ynororo mokaro eneryke tyya kure rokē tyrise toto exiryke Ritonōpo a. Morarama tōturuse imaro xine ynororo,

—Māsa rokē pyra Ritonōpo enetupuhtoko. Yronymyryme aomipona ehtoko, tykase ynororo eya xine. ²⁴Panape kurā kynexine, Ritonōpo zuzenu nae. Orēpyra aomipona roropa kynexine. Naeroro tuhke morotōkō Jezu poetoryme toehse.

²⁵Morarama Panape toytose Tasu pona, Sauru enehse. ²⁶Takorehmaneme tonehse eya Ātiokia pona. Morarama moroto toiro tyeimāse ynaroro morotōkō amorepary poko. Mame moroto Ātiokia po Jezu poetory tō Kyrixtujaname tosehapse osemazuhme morotōkomo a.

²⁷Morarama Ritonōpo omi poe urutōkō toytose Jerusarē poe Ātiokia pona. ²⁸Tōximōse toto ahtao, Akapu towōse oturuse. Ynara tykase ynororo eya xine Ritonōpo zuzenu poe,

—Okynā pyra konopo oehpyra exīko mana. Tykyrysā ahtara exīko roropa mana emero pata tō punero. Tomirykō ke roropa apotūkehñōko mā toto. Etuarimāko roropa toh mana, tykase Akapu toto a.

Morarama Kyrautiu Seza kowenu tuisaryme toehse ahtao konopo toehkehse rahkene. ²⁹Morarama Jezu poetory tomo a tytinerūkō taropose tope tomo a, Juteapōkomo a, toto a tynapyrykō epekahtohme. ³⁰Mame Ātiokiapōkomo a roropa tytinerūkō taropose, nae toexirykōke. Panape tō taropose eya xine tineru aronanōme, Ritonōpo poko urutōkomo a ekarotohme Jutea po. Mame Panape tō toytose Sauru maro.

12

Jezu poetory ryhmatopōpyry

¹Morarama Erote juteu tō tuisary kynexine. Jezu poetory tō zehno toehse ynororo. Tyyryhmase toto eya. ²Tiaku tuhkase eya, João rui. ³Mame juteu tō tākye toehse. Moro eneryke tyya Peturu roropa tapoipose eya Paxikoe, wyi pipahmā ohtohae. ⁴Morarama Peturu apoixīpo āpuruhyry taka tarose eya. Soutatu tō tyrise roropa eya Peturu eraximaneme. 16me soutatu tō tyrise eya morotona. Peturu arory se kynexine otuhtoh konōto tōtyhkase ahtao, āpuruhyry tae, imoihmākomo a enepotohme repe. ⁵Moroto Peturu kynexine tapuruse āpuruhyry tao. Mame orēpyra Jezu poetory tō tōturuse Ritonōpo a, Peturu tūtatohme ropa.

Peturu tūtatohme ropa poko āpuruhyry tae

⁶ Morarame Peturu enehpory se ropa Erote toehse.

—Kokoro Peturu enehpōko ropa ase soutatu tomo a, tykase ynororo repe. Mame koko Peturu nyhnōko kynexine. Emekū poko osetato ro soutatu tomo a tymyhse kynexine keti ke. Imehnō soutatu tō roropa tapyi eutary pota tao kynexine eraximāko. ⁷ Morarame Peturu tuaro pyra ahtao Ritonōpo nenyokyhpyry toytose eya. Mōtoino rokē saereh tykase āpuruhpyry tao. Peturu tōpakase eya. Tymotatemuhmase eya.

—Owōko axiny, tykase ynororo eya. Mame imyhtopōpyry toemyhpokase ropa.

⁸ —Omety eary imyhzomoko. Asātajā roropa amuruko, tykase ynororo Peturu a. Mame tōtupohtose ropa ynororo rahkene. —Ymaro eropa, tykase ynororo eya.

⁹ Morarame tutūtase ropa Peturu Ritonōpo nenyokyhpyry maro. Yrome tuaro pyra rokē kynexine. Tuamekarō rokene. ¹⁰ Morarame soutatu tō kuroko toytose tahtao xine tapyi apuru myhtokoxi toytose, kurimene konōto myhtokoxi, pata pona toytotohkōme. Morarame moro tamoreme tātapuruhmakase, itūtatohkōme ropa. Mame toytose toto osema atapiakatoh pona. Moroto Peturu turumekase Ritonōpo nenyokyhpyry a.

¹¹ Morarame Peturu tutuarōtase ropa,

—Ritonōpo nenyokyhpyry tokoh jutūtanohno ropa. Ohkato! Erote tomo a jeta-paryino, tykase Peturu tukurohtao.

¹² Morarame toepohnohse tahtao, Peturu toytose Maria tapyi taka, João ē tapyi taka. João esety akorō Maku. Moro tao tuhke ahno oturūko toh kynexine Ritonōpo maro.

¹³ Morarame Peturu tomary ke tahtah tykase ahtao oryximā tooehse tapyi pota taka Peturu enese. Mokyro esety Rote kynexine. ¹⁴ Mame Peturu omiry totase eya repe. Yrome tapyi anapuruhmakara aporo, tākye toehse toexiryke. Toeramase ropa rokē aporo imehnō zuruse,

—Peturu noehno ropa. Tapyi pota tao mana, tykase ynororo.

¹⁵ —Ajohpe, tykase toh repe.

—Ajohpe pyra, moky tapyi pota tao, tykase ynororo.

—Otarāme akuaryhpyry rokē mokyro, tykase toh repe.

¹⁶ Yrome Peturu tahtah tykase ropa. Morotoino tapyi totapuruhmakase tyya xine ahtao, tonese eya xine.

—To! tykase toto tōsenuruhkase.

¹⁷ —Mynyhme ehtoko, tykase Peturu eya xine. Mame turuse toto eya tutūtanoh-potopōpyry ropa poko Ritonōpo a. Morarame morotaōkō tonyohse Peturu a Tiaku tō zuruse tutūtatopōpyry ropa poko. Mame Peturu toytose imepý pona.

¹⁸ Morarame tōmehse ahtao torētyke soutatu tō toehse, zuaro pyra toexirykōke.

—Otāto puhko ke Peturu nutūta ropa? tykase toto. ¹⁹ Peturu tupipose Erote a repe. Yrome onenepyra ropa tokurehse toto. Morara exiryke Erote a Peturu tokaropose soutatu tomo a repe. Mame onekaropyra tokurehse toto ahtao totapapose toh emero Erote a, Peturu eraximahpōkomo.

Moromeīpo Jutea poe toytose ropa Erote Sezarea pona. Moroto tōsesarise ynororo.

Erote orihtopōpyry

²⁰ Morarame Xitōpōkō poko tyekītapāse Erote kynexine, Tiropōkō poko roropa. Morara exiryke tŷkyryry taropokehse eya Xitōpōkomo a, Tiropōkomo a, enara. Morarame topeme Paraxitu tyrise toto a, Erote tapyi esemy. Mame ynara tykase toto eya,

—Kaxiko Erote a, “Tyzehno xine oexiry se pyra Tiropōkō mana Xitōpōkō maro,” kaxiko Erote a, tykase toto Paraxitu a. Tŷkyryrykō se rokē toh kynexine Erote a. Mame tōturuse roropa tōto Erote a.

²¹ Morarame imoihmākō tātānonohse Erote otururu etase. Mame tupō kurā amuruxīpo tapō pona typorohse ynororo tōturutohme mokaro netaryme. Tōturuse rahkene.

²² Mame aomiry etaryke tyya xine tōmitase toto opore,

—Ritonōpome nase, ahnome rokē pyra, tykase toto Erote poko repe. ²³ Morarame mokaro omiry etaryke tyya Erote zehno toehse Ritonōpo. “Arypyra ase Ritonōpo rokē

imehxo mana,” kara exiryke. Naeroro Erote totapase rahkē Ritonōpo nenyokyhpyry a. Moromoro a tuhmokapose. Toorihse.

²⁴ Morarame Ritonōpo omiry tokātose itamurumehxo. Tuhkākō aomipona toehse.

²⁵ Morotoino tineru tokamokehse tyya xine ahtao toytose ropa toto Jerusarē poe tosaka xine, Panape tomo Sauru maro. João roropa tymaro xine tarose morotoino. Esety akorō Maku kynexine.

13

Panape tō ytotoöpöpyry Sauru maro

¹ Mame moroto Ātiokia po Jezu poetory tō maro Ritonōpo omiry poko urutōkō kynexine, amorepatōkomo. Mokaro esety Panape, Ximeão Xinukutumano, Ruxiu, Manaē, Sauru, enara toh kynexine moroto. Ruxiu Xirenepō kynexine. Manaē Erote akorōmane kynexine roropa. ² Morarame oximōme toehse toto. Otuhpyra toh kynexine Ritonōpo maro tōtururukōke. Morarame Ritonōpo zuzenu tōturuse eya xine. Ynara tykase,

—Orutua kō asakoro se ase, Panape, Sauru, enara, ymaro aerohtohkōme, tykase eya xine.

³ Morarame tōtururukohtao ro Ritonōpo maro tomarykō tyrise Sauru tō zuhpokoxi, Panape maro, kure Ritonōpo maro toto ytotohme.

Xipere po Panape tō ehtopöpöpyry

⁴ Morarame Ritonōpo zuzenu a tonyohse tahtao xine, toytose toto Sereuxia pona. Morotoino toytose toto Xipere ahmōtary pona. ⁵ Morotoino toytose toto owōse Saramina pona. Moroto Ritonōpo omiry poko tōturuse toto juteu tō atamorepatoh tao. João Maku roropa imaro xine toytose, toto akorehmaneme imehnō amorepary poko.

⁶ Morarame moro ahmōta poro toytose toto, Papo pona. Moroto pyaxi tonese eya xine, Papo po. Juteu kynexine esety Pajezu. Mokyro popyra sã amorepatō kynexine ajohpe rokene. “Ritonōpo omiry waro ase,” kane ynororo ajohpano. ⁷ Mokyro ahmōta esē epeme kynexine, Sexiu Pauru epeme. Mokyro ahmōta esē tuaro kuhsehxo kynexine. Panape tō tonehpose tyya, Sauru maro, Ritonōpo omiry etary se toexiryke. ⁸ Yrome typanaikase tōmiry ke pyaxi a Ritonōpo omiry onetara aehtohme. Mokyro pyaxi esety akorō Erima. ⁹ Mame Sauru Ritonōpo zuzenu nae kynexine. Sauru esety akorō Pauru. Mame mokyro pyaxi tonese eya akye pyra.

¹⁰ —Oty katoh onekunohto mano? Joroko mūkurume mase. Emero kurākō zehno mase. Popyra oexiry se rokē mase. Oty katoh, “Ritonōpo omiry popyra,” kakehpyra mahno? ¹¹ Seromaroro awānohnōko Ritonōpo mana. Oenukehkapōko mana jūme pyra repe, saereme osenuhmara oehtohme, tykase Sauru eya.

Morarara kaxīpo Sauru a axī tonukehse ynororo. Toytoytose. Tarotarone tupise eya, tātarypose ynororo. ¹² Morarame mokyro aenukepyhpyry eneryke tyya tosēme Ritonōpo tonetupuhse eya, ahmōta esemy a.

—To! Ajohpe pyra, tykase ynororo tutuarōtase. Toemynyhmase roropa ynororo Jezu omiry etaryke tyya.

Ātiokia po Panape tō ehtopöpöpyryPizitiapō po

¹³ Morotoino Pauru tō toytose wapu ae Papo poe Peje pona, Pāpiria pona, enara. Moroto João Maku a toytotozōpyā turumekase. Jerusarē pona toeramase ropa ynororo.

¹⁴ Yrome Pauru tō toytose Peje poe Ātiokia pona, Pizitiapō pona. Morarame juteu tō atamorepatoh taka toytose toto oserematohae. Typorohse toto. ¹⁵ Morarame Moeze nymerohpyry tysekeremase morotōkomo a. Urutōkō nymerohpyry roropa tysekeremase eya xine. Morarame Pauru tō tykohmase morotōkō amorepananomo a. Ynara tykase toto Pauru a,

—Ōtururukō se awahtao xine oturutokose yna atākyematohme, tykase toto.
¹⁶ Morarame Pauru towōse xikihme. Tōsemahxirarahmase ynororo tōturutohme toto netaryme. Ynara tykase ynororo,

—Wekyry tomo, Ritonōpo omipona exiketomo, kuetatoko ke. ¹⁷ Izyraeu tō sytatose. Kuesēkōme Ritonōpo mana. Eya kytamurukō tymenekase typoetoryme. Toenupunase ynororo kytamurukō poko imehnō patao toto ahtao, katonōme Ejitu po toto ahtao, tykase Pauru eya xine. —Morarame Ejitu poe tonehpose toto Ritonōpo a tyjमितunuru enepotohme eya xine. ¹⁸ 40me ikonopory taropose kytamurukomo a Ritonōpo kerekere-
 mary poko ona po, ahno esao pyra, tykase Pauru eya xine. —Mame tōseanahtose rokē ynororo tykerekere-
 mary poko kytamurukomo a. ¹⁹ Morarame tuhke pata tamurupōkō typoremākapose Ritonōpo a. 7me pata tamuru kynexine Kanaā po. Morarame toto patahpyry tapiakase kytamurukomo a tosarykōme.

²⁰ —Morarame terekatu tō tokarose Ritonōpo a kytamurukō tuisaryme. Tuhke ikonopory taropose eya xine 450me, Samueu enurutāne rokene. ²¹ Morarame imepỹ tutuisarykō konōto se toto exiryke, Sauru tokarose Ritonōpo a toto tuisaryme. Kixi mūkuru mokyro, Pēxamī pary. (Mokyro tuisame kynexine okynano. 40me ikonopory taropose eya.) ²² Morotoino mokyro tymyakāmase Ritonōpo a Tawi ke. Ynara tykase Ritonōpo Tawi poko, “Tawi kure mana, Jese mūkuru. Yzamaro mana jomipona exiryke,” tykase Ritonōpo Tawi poko. Mame ynara tykase roropa ynororo Tawi a, ²³ “Izyraeu tō poko enupunaketyme apary rīko ase. Iirypyrykō poe toto anỹneme,” tykase Ritonōpo Tawi a. Morotoino Tawi paryme Jezu tonuruse rahkene. Izyraeu tō pynanohneme tyrise ynororo rahkene tōmihpyryae ro. ²⁴ Yrome Jezu oehsasaka ahtao, João ahno ēpurihkane osemazuhme tooehse Izyraeu tō zuruse, “Oorypyrykō irumekatoko Ritonōpo omipona oehtohkōme. Oorypyrykō rumekary se awahtao xine oēpurihkatorỹko ase,” tykase João eya xine. ²⁵ Morarame tōturukepyry aka ynara tykase ynororo eya xine, “Ritonōpo mūkurume jekarōko matohu? Ynorō kara ase. Okomino oehnōko mā oneraximarykomo, Ritonōpo mūkuru nymyry, Kuesēkō kurano. Imyhtokoxi typorohse jahtao ihxitapānōko ase tuisa konōtome exiryke, Kuesēkōme exiryke,” tykase João eya xine, tykase Pauru eya xine.

²⁶ —Wekyry tomo, Aparāo pakomo, oya xine mā Ritonōpo a tōmiry tonehpose, opynanopyrykō se toexiry poko. Oya xine rokē pyra imehno a roropa tōmipona exiketomo a tōmiry tonehpose, tykase Pauru toto a. ²⁷ —Yrome Jerusarēpōkō Jezu onenetupuhpyra. Tosēkō onenetupuhpyra toto Ritonōpo omiry waro pyra toexirykōke. Oserematohae rokē Ritonōpo omiry sekeremāko toh repe. Yrome Jezu exixihmary se toehse toto. Tosēkōme pyra tokarose eya xine. Moro poko Ritonōpo poe urutōkomo a tymerose Jezu orihmapory poko. Yrome onenetupuhpyra toto. ²⁸ Kure Jezu exiry waro toh kynexine repe. Yrome tōturuse toto Pirato maro, “Jezu exixihmapoko ajohpāme samo,” tykase toto. ²⁹ Morarame Ritonōpo nekarohpyryae ro toxixihmase Jezu eya xine. Morotoino ekepyry touse ropa wewe pokoino, zonētohme topu aka. ³⁰ Yrome Ritonōpo a tōsemākase ropa ynororo. ³¹ Tuhke tōmehse Jezu tōsenepory poko tymaro aytotyamo a Jerusarē pona Karirea poe. Mame imehnō tutuarōtanohse roropa mokaro a Jezu poko.

³² —Mokaro saaro omi kurā poko ourutorỹko ynanase ipoko, aēsemātopōpyry ropa poko. ³³ Ritonōpo nekarohpyryae ro kytamurukomo a, Jezu ēsemāse ropa tonepose yna a, tykase Pauru morotōkomo a. —Ynara Saumo poko tymerose Tawi a pake Ritonōpo omiry,

“Umūkuru nymyry mase. Seroae omyme exino,”

tykase ynororo. Morara tymerose Tawi a Ritonōpo omiry Jezu ēsemamyry ropa poko.

³⁴ —Ynara mā tymerose ropa Ritonōpo omiry Jezu ēsemākary ropa poko orih-
 zomopyra aehtohme,

“‘Apary rīko ase tuisame,’

katopōpyryae ro Tawi a,

ahno esēme orīko ase jūmanatome,”

tykase Ritonõpo Tumükuru a. ³⁵ Imepÿ Saumo poko Tawi ynara tykase, “Omükuru ekepyry onymotanohpopyra mase,” tykase.

³⁶ —Tawi orihpyra ro tahtao Ritonõpo omipona kynexine. Toorihse ahtao ekepyry tonëse. Êsemäpyra ropa tokurehse. Ekepyry tymotase. ³⁷ Yrome Jezu tõsemäkase ropa Jumy a. Ekepyry motara tokurehse. ³⁸ Wekyry tomo, etatoko ke jotururu. Jezu rokë oorypyrykõ korokapõko mã Tummy a, emero. ³⁹ Jezu enetuputyryhtao oya xine oesëkõme okuräkatorÿko Ritonõpo mana. Oorypyrykõ korokãko mana. Moeze nymerohpyry omipona kukuruhtao oya xine oorypyrykõ onykorokara mana. ⁴⁰ Pake Ritonõpo omipona pyra exiketõ toorihse. Naeroro tomeseke ehtoko mokaro sã pyra oehtohkõme. Toto poko ynara tymerose pake Ritonõpo omiry ekaronanomo a,

⁴¹ “Enetoko ke Ritonõpo kerekeremary se exiketomo.

Emynyhmatoko. Orihtoko roropa.

Yjमितunuru enepõko ase oya xine.

Yrome onenetupuhpyra matose.

Yjमितunuru poko ourutorÿko imehnõ mã repe.

Yrome onenetupuhpyra matose,”

me tymerose Ritonõpo omiry, tykase Pauru juteu tomo a, toto amorepatoh tao.

⁴² Morarame tutütase ropa ahtao oturutoh tae toahmase ynororo eya xine zomory auturutohme ropa,

—Mo oserematohae yna amorepako ropa onurutopõpyry samo, tykase toto Pauru a.

⁴³ Mame aytorykõ ropahtao, Pauru tõ tokahmase jekyry tomo a, imehnomo a roropa juteu tõme aehtyamo a. Mokaro turuse Pauru tomo a Panape maro, jüme Ritonõpo omipona toto ehtohme. Täkye tyripose toto eya xine.

⁴⁴ Morarame imepÿ oserematohae moro patapõkõ emero tõximõse toto Ritonõpo omiry etase. ⁴⁵ Mokaro oepyyry eneryke tyya xine Pauru zumoxike juteu tõ toehse. Tykerekeremase ynororo eya xine, typoihtose roropa eya xine imoihmäkõ zururuke eya Ritonõpo poko.

—Oenekunohtorÿko rokë mana, tykase toto. ⁴⁶ Mame Pauru orëpyra toehse Panape maro. Ynara tykase ynororo juteu tomo a,

—Osemazuhme Ritonõpo omiry ynanekaroase oya xine repe. Yrome aomiry se pyra matose, esaka oytorykõ se pyra oexirykõke. Morara exiryke juteutõkara a aomiry ekarõko ynanase, tykase Pauru eya xine. ⁴⁷ —Ritonõpo yna enehpoase tarona moxiaro amorepase. Ynara nase ynororo yna a,

“Aaropotorÿko ase moinõkõ pataka

juteutõkara kurãkaneme oehtohkõme ypoetoryme toto ehtohme,”

nase Ritonõpo yna a, tykase Pauru eya xine.

⁴⁸ Morara kary etaryke tyya xine täkye toehse toto, juteutõkara.

—Kure mã Ritonõpo omiry yna a, tykase toto. Mame Ritonõpo napoihpyry tomo a Jezu tonetupuhse tosëkõme. Ipoetoryme toehse toto.

⁴⁹ Mame Ritonõpo omiry tokãtose toto a emero pata tõ poro. ⁵⁰ Yrome Pauru tykerekeremase juteu tomo a typatakã pyxiã netaryme. Morara exiryke typatakamo a Pauru tõ tonyohse ropa moro pata poe Panape maro jetü ke. ⁵¹ Mame tupupurukõ tysasakase eya xine toytotohkõme ropa, Ritonõpo omiry se pyra morotõkõ exiryke. Mame toytose ropa toto Ikoniü pona. ⁵² Mame Jezu poetory tõ täkye toehse Ätiokiapõkomo Ritonõpo zuzenu tymaro xine exiryke.

14

Ikoniü po Pauru tõ ehtopõpyry

¹ Morarame morara toehse Ikoniü po roropa Ätiokia po Pauru ehtopõpyry saaro. Pauru tõ toytose aporo juteu tõ atamorepatoh taka. Morotaõkõ tamorepase eya xine. Mame tuhke Jezu tonetupuhse eya xine tosëkõme juteu tomo a, juteutõkara a, enara.

² Yrome imehnō Pauru tō zehno toehse, turuse toexirykōke mokaro a juteu tomo a, Jezu onenetupuhpynomo a. ³ Mame Pauru tō okynā kynexine Ikoniū po orēpyra toto zurūko Jezu poko. Mame typoetory tō tyjamihtanohse Jezu a kurākōkara kurākatohme eya xine. Tōmiry etananō, “Ajojhe,” kara toto ehtohme. ⁴ Mame morotōkō tātapiakase osepune. Tuhke patapōkō juteu tō maro kynexine. Imehnō roropa tuhke Pauru tō maro kynexine, enara.

⁵ Morarame morohnome tooehse toto Pauru ryhmary se exiketomo, juteutōkara, juteu tomo, pata esamo, enara. ⁶ Yrome Pauru tō tuaro kynexine. Toepase toto Rixityra pona, Terepe pona roropa Rikaoniapō pona. ⁷ Mame morotōkō Ritonōpo omiry poko tamorepase Pauru tomo a.

Rixityra po Pauru tō ehtopōpyry Terepe po roropa

⁸ Morarame Rixityra po orutua kynexine. Moinoro tonurutopōpyry poero jaxiry ātakamahpyry kynexine. ⁹ Mokyro a Pauru omiry totase kure. ¹⁰ Zae tonetupuhse eya rahkene. Mame Ritonōpo omiry enetuputyry eya eneryke tyya ynara tykase Pauru eya, —Owōko xikihme, tykase eya.

Morarame pyhsekyh tykase ynororo xikihxikihme toytose. ¹¹ Mokyro ekurākasē eneryke tyya xine tōturuse toto oxime tōmiry kōae imoihmākomo. Ynara tykase toto, —Ritō kō noehno kyya xine ahnome, tykase toh repe, Pauru tō poko.

¹² Morarame Panape tosehapse Jupiteme toto a. Pauru roropa tosehapse Mekuriome, ynororo rokē oturuketyme exiryke. ¹³ Morarame pyaxi tooehse Jupite pyaxiry. Pui tonehpose eya jahkatohme pata ehpikoxi tynekarorykōme Pauru tomo a repe. Otyro ekuru roropa tonehse eya xine ekarotohme Pauru tomo a.

¹⁴ Yrome moro eneryke tyya xine tururume toytose ynaroro toto htoko. Tupōkō tyxihxihkase eya xine. Tōmitase ynaroro eya xine,

¹⁵ —Oty katoh pui zahkāko matou? Ahno rokē ynanase, ritō kara. Ritonōpo omiry ekarose ynanoehno oya xine, oorypyrykō rumekatohme oya xine, tykase Pauru tō eya xine. —Ritonōpo omipona rokē oexirykō se ynanase. Ritonōpo mokyro kapu rihpono, nono roropa, tuna roropa, kapuaōkō roropa, nonopōkō roropa, nakuaōkomo, enara. Emero tyrise Ritonōpo a, tykase Pauru eya xine. ¹⁶ —Pake Ritonōpo tōturuse tyya rokene seropōkō poko emero porehme. Ynara tykase ynororo, “Ah tamoreme nexī toto,” tykase Ritonōpo. ¹⁷ Yrome tahxime kynosenepone samo. Tynyrihpyry kurā enepone roropa. Ynororo rokē konopo enehpōko mana kŷkyryrykō ahtatohme, eperytatohme roropa. Kuohkō ekarōko roropa mana tākye kuehtohkōme kutuarōtatohkōme typoko, tykase Pauru Rixityrapōkomo a. ¹⁸ Morara karyke eya kuremŷme pui tō onyahkara toh kynexine.

¹⁹ Morarame juteu tō tooehse Ātiokia poe Ikoniū poe roropa. Tuhkākō maro tātaomihtose toto Pauru etapatohme. Mame topu ke totapase eya xine rahkene. Ekepyry tarose eya xine soororome pata ehpikoxi etapahpōkomo a.

—Toorihse nase, tykase toto. ²⁰ Yrome topoe xikihxikihme Jezu poetory tō ahtao, towōse ropa Pauru. Mame pata pona toytose ropa toto. Mame yrokokoro toytose ropa Pauru, Panape maro Terepe pona.

Pauru tō ytotopōpyry ropa Ātiokia pona

²¹ Morarame Ritonōpo omihpyry kurā tokarose moro patapōkomo a Terepepōkomo a. Turuse toto ahtao Pauru a Jezu poetoryme toehse toto tuhkākomo. Moromeīpo toto tamorepakehse tyya xine ahtao toytose ropa toto Rixityra pona. Morotoino toytose toto Ikoniū pona. Morotoino Ikoniū poe toytose ropa toto Ātiokia pona, Pizitiapō pona. ²² Moroto Jezu poetory tō tyjamihtanohse ropa Pauru tomo a. Turuse roropa toto eya xine jūme Ritonōpo omipona toto ehtohme.

—Jetujetū kuahtao xine Jezu maro ytōko sytatose Ritonōpo esaka, tykase toto Jezu poetory tomo a. ²³ Morarame Jezu poetory tō oximōtoh punero Ritonōpo omiry

poko amorepatōkō tymenekase Pauru tomo a. Mame tōturuse toto Ritonōpo maro. Tōtururukōke Ritonōpo maro otuhpyra toto, amotyryae rokē tōtuhse toto.

—Onymenekatyā ewomako Papa, oenetuputyryke eya xine tosēkōme, tykase toto Ritonōpo a.

²⁴ Morotoino Pizitia enatyry tymakuohse Pauru tomo a Panape maro. Etypohpyra toytose toto Pāpiria pona. ²⁵ Morotoino Peje po Ritonōpo omiry tokarose ropa eya xine. Moromeīpo Ataria nakuataka toytose toto. ²⁶ Moroto tōtyrise toto wapu aka tosaka xine toytotohkōme ropa Ātiokia pona, Xiriapō pona. Moroto ro Pauru ahtao pake, Jezu poetory tō tōturuse Ritonōpo a toto ewomatohme, aomiry poko imehnō amorepase toto tytoryhtao. Morarame aomiry poko toto amorepakehxiipo toeramase ropa toto.

²⁷ Morarame tooehse ropa toto ahtao Jezu poetory tō tānonohpose toto, tōtururukō etatohme eya xine, Ritonōpo zuzenu maro toerohtopōpyrykō poko.

—Tuhke juteutōkara a Jezu tonetupuhse tosēkōme Ritonōpo poe, tykase mokaro Pauru tomo. ²⁸ Morarame okynā toehse toto moroto Jezu poetory tō maro.

15

Jezu poetory oximōme ehtopōpyry Jerusarē po

¹ Morarame imehnō orutua kō toytose Jutea poe Ātiokia pona, Jezu poetory tō amorepase Moeze namorepatopōpyry poko. Ynara tykase toto,

—Jezu poetoryme exisaromepyra matose Moeze omihpyry omipona pyra awahtao xine, onysahkara roropa awahtao xine, tykase toh repe. ² Morarame moro poko tōsezusezuhse Pauru tomo itamurume mokaro maro. Mame Pauru tō taropose morotōkomo a Panape maro Jerusarē pona, Peturu tō maro auturutohkōme imehnō Jezu poetory tō amorepananō maro.

³ Morotoino Jezu poetory tomo a Ātiokiapōkomo a Pauru tō tonyohse. Mame toytose toto pata tō poro, Penixiapō pata poro, Samariapō pata poro roropa, Jezu poetory tō zuruse. Ynara tykase toto eya xine,

—Juteutōkara a Ritonōpo tonetupuhse, tuhkākomo a, tykase toto. Mame morara kary etaryke tyya xine tātākyemase toto. ⁴ Morarame Jerusarē pona toeporehkase toto ahtao, taomikase toto, Peturu tomo a. Mame Peturu tō turuse rahkene Ritonōpo zuzenu maro tynyrihpyrykō poko emero. ⁵ Morarame parixeu tō moroto kynexine, Jezu poetoryme aehtyamo. Pauru otururu etaryhtao tyya xine towōse xikihme toto oturuse. Mame ynara tykase toto,

—Juteutōkara aipotapihpyry sahapōko naryh matou?

—Arypyra, tykase toto.

—Oty katohme? Tysahkase ahtao rokē Jezu poetoryme exīko mā toto, Moeze nymerohpyry omipona toto ahtao roropa, tykase toto Pauru tomo a.

⁶ Morara kary etaryke tyya xine tōximōse toto Peturu tō maro, imehnō Jezu poetory tō amorepananō maro, moro poko tōturutohkōme. ⁷ Morarame tōtururukohtao ro towōse Peturu xikihme tōturutohme ropa toto netaryme. Ynara tykase ynororo,

—Wekyry tomo, pake pitiko Ritonōpo jenyokyase juteutōkara amorepatohme Jezu poko, ipoetoryme toto ehtohme. ⁸ Ritonōpo emero kuosenetupuhtohkō enēko mana. Naeroro mokaro juteutōkara tonetuputyryke eya xine Tuzenu tokarose eya xine, kyaa xine Tuzenu ekarotopōpyry saaro. Toenupunase toto poko kypoko xine toenupunatopōpyry saaro. ⁹ Emero oxisā Ritonōpo kuenetoryko mana juteu tomo, juteutōkara, enara, tykase Peturu eya xine. —Emero kyyrypyrykō korokāko mana, Tumūkuru enetuputyryhtao kyaa xine. ¹⁰ Naeroro oty katoh Moeze omihpyry omipona Jezu poetory tō rīko matohu? Pakatokō Moeze omihpyry omipona pyra toh kynexine. Kymarokō roropa aomihpyry omipona ehsaromepyra sytatose, tykase Peturu eya xine. ¹¹ —Ynara rokē enetupuhnōko ase, Jezu enetuputyryhtao kyaa xine kuesēkōme typoetoryme kyritoriko mana. Morararo juteutōkara, Jezu enetuputyryhtao eya xine ipoetoryme exīko toh mana, Ritonōpo kure kyaa xine exiryke, tykase Peturu eya xine.

¹² Morarame Panape tō otururu etatohme emero tymynyhpāse toto. Mame Pauru tōturuse toto netaryme Ritonōpo zuzenu nyrihpyry kurā poko, kurākōkara kurākatopōpyry poko roropa juteutōkara maro. ¹³ Mame tōturukehse toto ahtao, ynara tykase Tiaku,

—Wekyry tomo, kuetatoko ke. ¹⁴ Ximāo ourutou seromaroro Ritonōpo poe juteutōkara amorepatopōpyry poko tyya. Mokaro poe tymenekase toto Ritonōpo a typoetoryme toto ehtohme. ¹⁵ Moro saaro Ritonōpo poe urutōkō nymerotyā pake. Ynara tymerose eya xine Ritonōpo omiryne,

¹⁶ “Ritonōpo ase. Tuisame Tawi tyrise ya.

Yrome ipakomotyā tutuisake pyra toehse toto.

Tātahpahse toto. Imeīpo toto eahmāko ropa ase

Tawi parýpyry poetoryme toto ehtohme.

Patāpo kurākary ropa sã toto kurākāko ropa ase.

¹⁷ Morarame imehnō jenese oehnōko emero pata tō poe,

juteutōkara roropa, jomipona toto ehtohme,

Umūkuru poetoryme toto ehtohme.

Morara āko Kuesēkō mana,

¹⁸ pake moro poko tuarōtanohpohpono,”
me tymerose pake.

¹⁹ —Naeroro ynara enetupuhnōko ase, juteutōkara Ritonōpo poetoryme se ahtao, toto onēkoropyra sehtone. ²⁰ Pape rokē saropotone inenerykōme tuaro toto ehtohme. Ynara symerotone, “Ahno nyrihpyry Ritonōpo myakāme mokyro zotýpyry onōpyra ehtoko. Oorypyrykō poko pyra roropa ehtoko. Imehnō nohpo tō poko pyra ehtoko. Opyxiākō maro rokē ehtoko. Esenātyā onōpyra ehtoko, munu onenahpyra roropa ehtoko, enara.” Morara rokē symerotone mokaro neneryme, tykase Tiaku eya xine. ²¹ —Ynara exiryke Moeze omihpyry poko amorepatōkō nae emero pata tō punero. Oserematohae rokē Moeze nymerohpyry sekeremāko mā toto juteu tō atamorepatoh tao, tykase Tiaku eya xine.

Peturu tō nymerohpyry juteutōkara neneryme

²² Morarame Jezu poetory tō maro Peturu tō tōximōse tahtao xine orutua kō tymenekase eya xine tynenyokyrykōme Ātiokia pona Pauru tō maro. Juta te, Xira te, enara. Juta esety akorō Pasapa. Mokaro imehxo kynexine tunomamehxo Jezu poetory tō rānao. ²³ Ynara tymerose toto a Ātiokia pona tynaroporykōme,

“Yna nymerohpyry moro. Ynanase Jezu poetory tomo, Jerusarēpōkomo. Ritonōpo omiry poko amorepatōkō ynanase. ‘Kure pāna matou,’ kary se ynanase oya xine, Jezu poetory tomo a, juteutōkara a Ātiokiapōkomo a Xiriapōkomo a, Xirixiapōkomo a, enara.

²⁴ Imehnō orutua kō ytotoopōpyry taroino oerekohmase xine totase yna a. Ynara kary ynanetase, ‘Juteutōkara aikōpotapihpyry sahapōko monexiā toto,’ kary ynanetase. Moeze omipona orirykō se toto exiry ynanetase roropa. Mokaro anaropopyra ynanexiase. Tamoreme xine rokē nytoase toto. ²⁵ Morara exiryke oximōme ynanase ourunanōkō aropotohme myaro yna ekyry kurā maro Panape tō maro oya xine. ²⁶ Osepynotokō kara Panape tomo, Pauru maro. Ritonōpo omiry poko zehnotokō amorepane toto. ²⁷ Morara exiryke Juta tō aropōko ynanase Xira maro ouruse xine senohne poko, ynanymerohpyry poko, zuaro oehthōkōme. ²⁸ Ynara exiryke Ritonōpo zuzenu omi poe oēkororykō se pyra ynanase. Ynara rokē āko ynanase oya xine, ²⁹ Joroko tō zotýpyry onōpyra ke ehtoko. Munu onenahpyra ehtoko. Esenamyhpyry onōpyra roropa ehtoko. Nohpo tō poko pyra ehtoko roropa. Opyxiākō maro rokē ehtoko. Morara awahtao xine iirypyryme pyra matose. Enara.”

Morara tymerose Jerusarēpōkomo a.

³⁰ Mame tonyohse toh rahkene Xira tomo Ātiokia pona, pape arose. Mame moroto Ātiokiapōkō tōximōse ahtao pape tokarose eya xine, Jerusarēpōkō naropohpyry toto neneryme. ³¹ Moro eneryke tyya xine morotōkō tātākyemase toto. ³² Mame Juta tō

tõturusu Jesu poetory tõ maro, urutõkõme toexirykõke Ritonõpo poe. Toto omiry etaryke eanokõ tyjamihtase. ³³ Morotoino tuhkehxo tynyhse tahtao xine,

—Ytõko ropa ynanase, tykase Juta tomo tõsekazumase ropa toto a morotõkomo a.

—Ytõko ropa matou? tykase morotõkomo. —Kure rokẽ ytotoko ropa, tykase toto, toto eramary ropahtao. ³⁴ Yrome moroto rokẽ se Xira toehse aporo.

³⁵ Yrome Pauru tõ tõxinomose moroto Ätiokia po imehnõ amorepãko, Ritonõpo omiry poko. Imaro xine tuhke moroto amorepatõ kynexine Ritonõpo omiry poko imehnõ amorepananomo.

Pauru oxirumekatopõpyry Panape maro

³⁶ Mame tuhkehxo tynyhse moroto tahtao xine, ynara tykase Pauru Panape a,

—Eropa ropa, tykase. —Kuekyry tõ senetase ropa pata tõ poro, Ritonõpo omiry ekarotopõpyry punero kyya, tykase.

³⁷ Mame João Maku arory se Panape kynexine tymaro xine repe. ³⁸ Yrome Pauru mokyro arory se pyra Pãpiria poe toeramase ropa aexiryke, imaro xine toytotõpo zokonaka rokẽ toeramase ropa exiryke. ³⁹ Morarame tõsezusezuhxõpo xine tãtapiakase toto. Mame Panape a Maku tarose toytotozome Xipere pona. ⁴⁰ Morarame Xira tymenekase Pauru a toytotozome. Mame tõturuxõpo xine Ritonõpo a, Pauru tõ Xira maro tonyohse Jesu poetory tomo a. ⁴¹ Morarame toytose toto Xiria poro, Xirixia poro, enara. Jesu poetory tõ eanokõ kynjamihtane Ritonõpo omiry ekaroryke Pauru a inetarykõme.

16

Timoteu ytotopõpyry Pauru tõ maro Xira maro

¹ Morotoino Terepe pona toeporehkase toto, Rixityra pona roropa. Moroto Jesu poetory tonese eya xine esety Timoteu. Jeny juteu kynexine. Jumy juteukara kynexine.

² Mokyro poko kure äko toh kynexine Jesu poetory tomo Rixityrapõkomo, Ikoniupõkõ roropa, enara. ³ Mame Timoteu arory se Pauru kynexine tymaro juteu tõ rãnakuroko. Naeroro tysahkapose ynororo eya, tymaro aytotohme, “Juteukara mose,” karyino ipoko juteu tomo a, jũ waro toto exiryke. ⁴ Morarame pata tõ poro toytorykohtao, Peturu tõ omihpyry tokarose eya xine juteutõkara netaryme aomipona toto ehtohme. ⁵ Mame morara kary etaryke tyya xine Jesu poetory tõ tyjamihtase Ritonõpo omiry enetuputyry poko tyya xine. Tomãse roropa toto ãmepyry punero.

Tyroa po Pauru osenehtopõpyry

⁶ Morarame Piritia poro toytose toto, Karaxia poro, enara, morotõkõ amorepase Ritonõpo omiry poko. Yrome Azia pona toto anaropopyra Ritonõpo zuzenu kynexine.

⁷ Morotoino Mixia po tõtyryhkarykõ se toh kynexine repe Pitinia pona toytotohkõme. Yrome morotona Ritonõpo zuzenu toto anaropopyra kynexine. ⁸ Naeroro Mixia takuohse eya xine. Topohme toytose toto Tyroa nakuataka. ⁹ Morarame Masetoniapõ tonese Pauru a tõsenety. “Osehko xiaro Masetonia pona. Yna akorehmakose,” tykase sã ynororo, Pauru osenety. ¹⁰ Tõsenehxõpo yna aroase Pauru Masetonia pona, Jesu poe tõsenehse toexiryke. Ritonõpo omiry poko toto amorepase yna enyokyase Jesu.

Jezu enetupuhtopõpyry Ritia a Piripo po

¹¹ Morotoino wapu ae ynanytoase Tyroa poe topohme Samotaraxia pona. Yrokokoro Neapori nakuataka ynanotyryhkase. ¹² Morotoino Piripo pona ynanytoase pata konõto pona, Masetoniapõ pona. Moro pata tyrise romano tomo a. Moroto okynahxo ynanexine. ¹³ Morarame oserematohae ynanytoase tuna ehpioksi. “Otarãme Ritonõpo maro oturutõh nae mã moroto juteu tõ atamorepatopo,” ynanase. Mame ynanyporotyase rahkene oturusu morotõkõ maro nohpo tõ maro. ¹⁴ Moroto kamisa kurã ekamone kynexine nohpo, esety Ritia, Tiতিরাপোনো. Ritonõpo omipona exikety ynororo kynexine. Mokyro a Pauru omiry totase, Ritonõpo omiry ekaroryhtao. Jesu tonetupuhse eya tukurohtao. ¹⁵ Morarame tõpurihkase ahtao tyekyry tõ maro yna eahmase tytapyĩ taka yna ytotohme. Ynara tykase ynororo yna a,

—Ritonõpo omipona ajohpe pyra jenetuputyryhtao oya xine ytotoko ytapyĩ taka, kynako yna a, taro oehtohkõme. Morara karyke ynanytone itapyĩ taka.

Āpuruhpyry tao Pauru ehtopõpyry Piripo po

¹⁶ Morarame tuhke pyra tynhse ahtao, yna ytoryhtao Ritonõpo maro oturutoh pona tōsēpatakāmase yna jorokohpā maro, nohpo. Joroko poe oturukety kynexine. Oremime roropa kynexine. Mokyro otyro waro kynexine joroko omi poe. Ipoko tuhke tineru tapoise esamo a ijajohpanory poko. ¹⁷ Pauru tō tokahmase eya. Ynara tykase ynororo opore,

—Moxiã nase Ritonõpo poetoryme, imehxo exikety poetoryme. Kuamorepatorỹko toto Ritonõpo omipona kuehtohkõme, tykase joroko poe ynororo. ¹⁸ Morara kary poko tuhke tōmehse ynororo. Morarame toemynyhmaryke ynara tykase Pauru joroko a,

—Jezu Kyrixtu omi poe aaropõko ropa ase. Zae otūtako ropa, tykase joroko a Pauru. Morara kary etaryke tyya joroko tutūtase ropa zae nohpo ae. ¹⁹ Morara kaxīpo Pauru a, Pauru zehno toehse jorokohpanõpo esamõpyamo, tineru anapoipyra toehse toexirykõke. Mame Pauru tapoise eya xine Xira maro porohtoh taka toto arotohme, typatakamo a ekarotohme. ²⁰ Romano kowenu terekatu tomo a tarose toto eya xine.

—Moxiã juteu tomo. Kuerekohmatorỹko toh nase itamurume. ²¹ Tyoro amorepato toh nase. Aomipona exisaromepyra sytatose, romanome kuexirykõke. Aomipona xine ahtao romano tuisary omipona pyra exīko sytatose, tykase toto. ²² Morara kary etaryke tyya xine imoihmākõ Pauru tō zehno toehse. Toto ryhmary se toehse toto. Mame zupõkõ tyxihxihkase terekatu tomo a. Soutatu tomo a toto typipohpose eya xine. ²³ Mame typipohkehse ahtao āpuruhpyry taka tōmase toto a. Ynara tykase toto āpuruhpyry erase a,

—Tuaro exiko moxiã tūtary ropa ino, tykase toto āpuruhpyry erase a. ²⁴ Morara tykase tyya exiryke mya tarose toto āpuruhpyrytaõ taka. Ipupurukõ roropa tytamunuhpose wewe ke.

²⁵ Mame onoa Pauru tō Xira maro tōturuse toto Ritonõpo maro. Toremiase toto kure rokē Ritonõpo exiry poko. Moro totase imehno a, āpuruhpyrytaõkomo a. ²⁶ Mame tuaro pyra toto ahtao nono kywyhkywyh tykase itamurume. Tapyi āpuruhpyry apõ kywyh tykase. Tapyi apuru tātapuruhmakase kywyh karyke. Itaõkõ toemyhpokase ropa emero. ²⁷ Moro āpuruhpyry erase typakase roropa. Tapyi apuru tātapuruhmakase exiryke puniã tapoise eya tōtuotohme repe. Āpuruhpyrytaõkõ tutūtase ropa tokarose eya. ²⁸ Yrome opore tōmitase Pauru,

—Otuopyra exiko. Taro ynanase emero, tykase Pauru eya.

²⁹ —Saerehkatoh enehko, tykase tapyi erase. Mame tururume toytose ynororo āpuruhpyry taka. Tykytyky tykase, tōserehse. Tosekumuru po typorohse Pauru tō ēpataka ynororo. ³⁰ Jarānaka Pauru tō tarose eya, tōturutohme.

—Oty rīko ha yyrypyry rumekatohme, juānohpyra Ritonõpo ehtohme? tykase ynororo Pauru tomo a.

³¹ —Jezu Kyrixtu rokē enetupuhko, oorypyrykõ korokatohme, ipoetoryme oehtohkõme oekyry tō maro, tykase Pauru eya.

³² Mame Ritonõpo omiry poko tamorepase toto eya xine jekyry tō maro. ³³ Morarame koko Pauru tō pipohpõpyry tukurikase āpuruhpyry erase a. Mame, “Kuēpurihkako,” tykase exiryke, tōpurihkase ynororo eya xine itapyĩtaõkõ maro. ³⁴ Mame tytapyĩ taka tarose toto ahtao tautuhmase toto eya. Tākye toehse ynororo Ritonõpo enetuputyryke tyya tytapyĩtaõkõ maro.

³⁵ Morarame xixi tōnuhse pitiko ahtao soutatu tō taropose terekatu tomo a Pauru tō tūtanohpose ropa repe.

³⁶ Mame ynara tykase āpuruhpyry erase Pauru a,

—Terekatu otūtanohpotoryko ropa mana, soutatu tomo a. Naeroro otūtatoko ropa. Enaromyra ehtoko, tykase ynororo eya xine repe.

³⁷ Yrome Pauru ynara tykase eya xine,

—Jarānao yna pipohno toto kokonie. Karimotaxīpo pyra yna ahtao āpuruhpyry taka yna ēmapō toto. Romanome ynanase. Oty katoh tokare pyra yna tūtanohpōko ropa toh nae? Tūtara ropa sātā ynanase. Toeohse terekatu tō ahtao rokē tūtāko ropa ynanase, tykase toto āpuruhpyry erase a.

³⁸ Morarame soutatu tō toeramase ropa terekatu tomo a, Pauru tō omihpyry ekarose ropa. Pauru tō romanome exiry waro toexirykōke tōserehse toto. ³⁹ Āpuruhpyry taka toytose toto Pauru tō tūtanohpose ropa.

—Oenetupuhpyra xine ynanexiase. Romanome pyra kuekaroatose. Otūtatoko ropa. Ytotoko ropa oesaka xine, tykase toto, tynēmapohpyrykō tūtanohporyme ropa. ⁴⁰ Morarame āpuruhpyry tae Ritia tapyī taka toytose ropa toto. Jezu poetory tō tyjamihtase ropa Pauru tō omiry etaryke tyya xine. Morotoino moro pata poe toytose ropa toto.

17

Tesaronika po Pauru tō ehtopōpyry

¹ Morarame Āpipori pata poro toytose toto, Aporonia pata poro roropa Tesaronika pona. Moroto juteu tō atamorepatoh enene, tapyī. ² Toipe ehse Pauru, oserematohae rokē ytose atamorepatoh taka. Mame oseruao oserematohae toytose ynororo juteu tō maro oturuse Ritonōpo omiry poko. ³ Morotaōkō tamorepase eya Jezu poko. Ynara tykase ynororo,

—Pake tymeropose Kyrixtu poko Ritonōpo a. Ynara tykase ynororo, “Etuarimāko mana. Orihnōko roropa mana. Mame ēsemākāko ropa ase,” tykase Ritonōpo, tymeropose Tumūkuru poko. Jezu Kyrixtu Ritonōpo mūkuru nymyry mokyro. Mokyro ekarōko ase oya xine, tykase Pauru toto a. ⁴ Mame Jezu tonetupuhse toitoine eya xine, kyreku tomo a roropa tuhke, Ritonōpo omipona se exiketomo a. Typatakā pyxiamo a roropa tuhke tonetupuhse eya xine. Pauru tō maro tōximōse toto.

⁵ Yrome imehnō juteu tō Pauru tō zumoxike kynexine. Zehnotokō tykohmase eya xine osemataōkomo Pauru tō ryhmatohme. Mame Jasão tapyī taka toytose toto, Pauru tō apoise repe, imoihmākō rānakuroko toto arotohme. ⁶ Yrome Pauru tō onenepyra tokurehse toto. Naeroro Jasão tapoise eya xine imehnō Jezu poetory tō maro. Tarose toto eya xine pata esamo a toto hxirotohme inetarykōme. Ynara tykase toto,

—Moxiā emero ahno erekohmāko mā toto emero pata tō poro. Seromaroro toeohse toto kuerekohmase xine roropa, tykase toto, Pauru tō zehnotokomo. ⁷ Jasão nenehtyā mokaro tytapyī taka. Emero tuisa omipona pyra exiketō mokaro, “Imepỹ mokyro tuisa konōto, Jezu,” kananō mokaro, tykase toto ajoahjohpākomo, ipoko xine. ⁸ Morara exiryke mokaro zehno typatakā toehse typoetory tō maro, imoihmākō maro. ⁹ Jasão tomo a tōsepehmapose toto āpuruhpyry taka ytopyry toto ehtohme.

—Otinerūkō ekarōko ropa ynanase, Pauru tō tonyohse ropa oya xine ahtao, tykase toto typatakamo, Jasão tomo a.

Perea po Pauru tō ehtopōpyry

¹⁰ Morarame tykohmāse ahtao, Pauru tō Xira maro tonyohse Jezu poetory tomo a, Perea pona toto ytotohme. Morotona toeohse tahtao xine, juteu tō atamorepatoh taka toytose toto. ¹¹ Morotōkō imehnō otururu etary zuno pyra toh kynexine, Tesaronikapōkō sā pyra. Ritonōpo omiry totase eya xine yronomyryme. Kokoro rokē aomiry poko tātamorepase toto zae Pauru omiry ehtoh waro toehtohkōme. ¹² Tuhkākomo a Jezu tonetupuhse tosēkōme, kyreku tomo a, typatakamo a, inohporykomo a roropa. ¹³ Morarame, “Ritonōpo omiry poko Pereapōkō amorepāko Pauru tomo,” kary etaryke tyya xine juteu tō toytose Tesaronika poe, Pereapōkō omipohtomase, Pauru tō zehno toto ehtohme. ¹⁴ Morara exiryke Pauru tonyohse axiny Jezu poetory tomo a, tuna konōto ena. Xira tō rokē moroto tōxinomose Perea po Timoteu maro. ¹⁵ Mame Atena pona toytose Pauru tope tō maro towomananō maro. Morotoino toeramase ropa epe tō ahtao

Perea pona ropa, Pauru omihpyry tarose eya xine Xira tomo a Timoteu maro axĩ toto ytotohme tyya Atena pona.

Atena po Pauru ehtopöpyry

¹⁶ Moroto Pauru kynexine Atena po toto eraximãko. Emynyhmãko sã kynexine Atenapökõ nyrytyã eneryke tyya Ritonõpo myakãme. Ritonõpo waro pyra toexirykõke ahno panõ tyrise eya xine ritõme repe. ¹⁷ Morara exiryke juteu tõ zurune Pauru, toto atamorepatoh tao. Juteutõkara roropa zurune, Ritonõpo waro se exiketomo. Mame kokoro rokẽ osepekahtoh tao morotõkõ zurune roropa. ¹⁸ Mame toitoine Pauru a tooehse toto, tãtamorepary sato komo. Mokaro Epikureu tomo, Zeno tõ roropa. Ynara tykase toto,

—Otarã ãkohxo ke mose nae oturuno warõkara? tykase toto Pauru poko.

Imehnõ ynara tykase roropa ipoko,

—Otarãme tyorõ ritõ poko urutõ mosero, tykase toto, Jezu ãsemamyry ropa poko autururu etaryke tyya xine. ¹⁹ Mame Pauru tarose toto a Areopaku pona, pata esã porohtoh notaka. Morarame ynara tykase toto eya,

—Yna zuruko, õtururu waro yna ehtohme, tykase toto. ²⁰ —Tyoro sã mase amorepato. Sero onetapitopyra reh ynanase. Zuario se ynanase, tykase toto. ²¹ Morotõkõ, Atenapökõ, tykatonomory maro erohpyra sã toh kynexine. Kokoro rokẽ imeimehnõ namorepatopöpyry poko oturũko toh kynexine.

²² Morarame Pauru xikihme toehse Areopaku po, tõturutohme inetarykõme. Ynara tykase ynororo,

—Atenapökõmo, tuhke ahno panõ tyrise oya xine Ritonõpo kuhtohme oya xine repe. ²³ Ritonõpo maro oturutoh zupiryhtao ya, zohme onekarorykõ zahkatoh enease. Ynara enease tymerose ipoko, “Onoky Ritonõpo waro nae?” katoh tymerose ipoko. Ritonõpo eahmãko matose zuaro awahtao xine samo. Mokyro onenetupuhpyra oexirykõke ipoko ourutorỹko ase. ²⁴ Ritonõpo mokyro Kyrihpõkõmo, nono rihpõ roropa. Mokyro kapu esemy. Emero kuesëkõme roropa mana. Naeroro tapyi tao nyhpyra mana, ahno nyrihpyry tao, tykase Pauru toto a. ²⁵ —Kỹkyryrykõ se pyra mã Ritonõpo kuepekõme toehtohme emero nae toexiryke. Emero oseremãko Ritonõpo poe sytatose. Ipo orihpyra sytatose, otuhnõko, ytoytõko, enara. ²⁶ Toiro orutua wino kymarokõ emero tyrise eya ahnome, nono po kuehtohkõme. Kuenurutopöpyrykõ waro Ritonõpo mana, kuesarykõmo, kuorikyrykõmo. Emero zuaro mã Ritonõpo, tykase Pauru toto a. ²⁷ —Tonetuputyry se roropa ynororo oya xine, oesëkõme aehtohme, ameke pyra kyya xine toexiryke. ²⁸ “Ritonõpo poe rokẽ orihpyra sytatose, ytoytõko, oseremãko, enara.” Morara tykase roropa oya xine ãmorepananõkõmo. Ynara tykase toto, “Ritonõpo poenõme sytatose, eya tyrise kuexirykõke,” tykase toto oya xine. ²⁹ Naeroro Ritonõpo poenõme kuahtao xine, kynyrihpyrykõ sã pyra Ritonõpo mana. Uuru risẽ sã pyra, parata risẽ sã pyra, topu risẽ sã pyra, enara. ³⁰ Pake tuaro pyra oexirykõke ohxiropyra xine Ritonõpo kynexine oorypyrykõ poko. Seromaroro emero oorypyrykõ rumekapõko mana emero patapõkõ punero. ³¹ Ritonõpo rokẽ tooepyry ropa waro mana. Tooehse ropa tahtao ahno apiakapõko mana emero tynymenekahpyry a, kurãkõmo, popyry exiketomo, enara. Tyrypyhpyke pyra Tumũkuru exiryke ahno apiakaneme tyrise eya, ajoajohpe pyra tõmipona exiryke. Mokyro tõsemãkase ropa Jumy a toorihse ahtao, ajohpe pyra tõmiry enetupuhpotohme kyya xine, tykase Pauru Atenapökõmo a.

³² Yrome ãsemãkatopöpyry ropa poko tururukohtao Pauru a, tounohse toto a. Yrome imehnõ ynara tykase eya,

—Zomory oetary se ynanase moro poko, tykase toto turunanõkõmo a.

³³ Morotoino Pauru toytose ropa. ³⁴ Aomiry etaryke tyya xine Jezu tonetupuhse orutua komo a tosëkõme. Toiro Areopakupõ kynexine, esety Tionixiu. Nohpo roropa kynexine esety Tamari. Imehnõ roropa toytose Pauru maro.

18

Korīto po Pauru tō ehtopōpyry

¹ Morotoino Atena poe Pauru toytose ropa Korīto pona. ² Moroto juteu kynexine Pōtupono, esety Akira. Moroto oehsenākō kynexine tyyty maro, Itaria poe. Ipyty esety Pirixira. Moro pata poe toesyryhmase toto tonyohse ropa juteu tō exiryke Roma poe tuisa a, Kyrautiu a. Mame Akira tō tapyī taka toytose Pauru, toto enese. ³ Mame okynā kynexine moroto toto maro. Mokaro maro toerohse roropa ynororo serātu riry poko, zuaro toexiryke. ⁴ Mame oserematohae rokē juteu tō amorepase ytosene atamorepatoh taka, kyreku tō maro, toto tuarōtanohpōko Jezu poko.

⁵ Morarame Masetonia poe Xira tō tooehse ahtao Timoteu maro, toerohkehse Pauru serātu riry poko kokoro rokē juteu tō amorepatohme.

—Jezu mokyro Kyrixtu, Ritonōpo mūkuru nymyry, tykase ynororo. ⁶ Mame Pauru zehno toehse juteu tomo. Azahkuru tozuhse eya xine. Naeroro tupō tytohtohmase Pauru a turumekary waro mokaro ehtohme.

—Awānohporykohtao Ritonōpo a, “Oya roro xine,” āko ase, Jezu poko āmoreparykō se jexihpyryme. Taroino juteutōkara a ytōko ase, tykase Pauru eya xine. ⁷ Morara kaxīpo toytose ynororo Tixiu Juxitu tapyī taka. Juteukara mokyro, Ritonōpo omipona exikety. Itapyiny osepona ro kynexine juteu tō atamorepatoh maro. ⁸ Mame Kyrixpu juteu tō atamorepatoh esē kynexine. Jezu tonetupuhse eya tosēme, itapyītaōkō maro. Tuhke morotōkomo a Pauru omiry etaryke tyya xine Jezu tonetupuhse. Mame tōpurihkase toto.

⁹ Morarame Pauru koko tōsenehse. Ynara tykase sã Jezu Pauru osenety,

—Enaromyra exiko. Ypoko oturukehpyra exiko. Poremāpyra exiko. ¹⁰ Amaro jexiryke opoko pyra imehnō mana. Oryhmara mā toto. Tuhke tarōkō ypoetoryme exīko mana, tykase Jezu Pauru osenety. ¹¹ Moroto Pauru okynahxo kynexine toiro jeimamyry zokonaka morotōkō amorepary poko Ritonōpo omiry poko.

¹² Morarame terekatume toehse Kario ahtao Kyrexia po, tōximōse toto juteu tomo Pauru apoise, arotohme terekatu a. ¹³ Ynara tykase toto,

—Mose Ritonōpo poko tyoro sã amorepatō, kuesēkō omipona pyra kuehtohkōme, tykase toh repe.

¹⁴ Tōtururu se Pauru kynexine repe. Yrome Kario ynara tykase juteu tomo a,

—Etatoko pahne juteu tomo, imepỹ totapase ahtao eya ēmary āpuruhpyry taka, ōmipona xine exiry. ¹⁵ Yrome atamurukō omihpyry omipona pyra ahtao oty kara, anapoipyra ase. Morohne poko kary etary se pyra ase, tykase mokyro Kario.

¹⁶ Moro tae mokaro taropose ropa eya. ¹⁷ Morarame Soxitene tapoise kyreku tomo a. Mokyro juteu tō atamorepatoh esē roropa kynexine. Typipohse eya xine terekatu ēpataka, yrome Kario oty kara kynexine.

Ātiokia pona ropa Pauru tō ytōtopōpyry

¹⁸ Moroto ro Pauru tuhke tynyhse. Morotoino tōsekazumaxīpo Jezu poetory tomo a toytose ropa Pauru, wapu ae, Xiria pona. Imaro toytose Pirixira, Akira, enara. (Moroto tūsety tysahkapose ropa Pauru a Sēkerea po. Ajohpe pyra tonetupuhtohme imehnomo a tōturutōpōpyry poko Ritonōpo a.) ¹⁹ Morotoino Epezu pona toytose toto. Moroto tymarōkō tynomose eya Pirixira, Akira, enara. Mame juteu tō atamorepatoh taka Pauru toytose, morotaōkō maro oturuse.

²⁰ —Yna maro taro exiko, tykase toto Pauru a repe. Yrome moroto tuhke tynykyry se pyra kynexine. ²¹ Tōsekazumase ropa ynororo.

—Oehnōko ropa ase oya xine, Ritonōpo a jenyokyry ropahātao, tykase ynororo eya xine.

²² Morotoino toytose ynororo wapu ae Sezarea pona. Morotoino Jerusarē pona toytose. Moroto Jezu poetory tō maro tōturuxīpo Ātiokia pona toytose Xiriapō pona. ²³ Moroto tuhke tynyhse ynororo. Morotoino toytose ropa Karaxia poro, Piritia poro roropa, Jezu poetory tō ākyemaporyme.

Aporu Epezu po ehtopōpyry Korīto po roropa

²⁴ Morarame juteu toytose Epezu pona, esety Aporu. Arexātyria pata po aenuruhpyry kynexine. Kure urutōme exikety ynororo, orēpyra amorepatono Ritonōpo omiry poko.

²⁵ Mokyro tamorepase kure kynexine Ritonōpo omiry poko. Imehnō amorepaneme kynexine tākye samo. João ahno ēpurihkane namorepatopōpyry poe rokē ahno ēpurihkary waro ynororo kynexine. Yrome Ritonōpo zuzenu omomyry waro pyra ro, Jezu poetory aka kynexine. ²⁶ Mokyro tākye sā tōturuse juteu tō atamorepatoh tao. Autururu totase Pirixira tomo a. Morarame tōturukehse ahtao, tarose ynororo eya xine tytapykō taka kurehxo amorepatohme tyya xine. ²⁷ Morotoino Aporu toytory se toehse ahtao Kyrexia pona, takorehmase ynororo Jezu poetory tomo a, Epezupōkomo a. Pape tymerose eya xine, Jezu poetory tō Kyrexia pōkō neneryme. Ynara tykase toto,

—Ah mose amaro xine nexino, oepekōme, tykase toto. Mame toeporehkase ynororo ahtao, Jezu poetory tō takorehmase eya itamurume. Typynanohse toexirykōke Ritonōpo a Jezu tonetupuhse eya xine. ²⁸ Toto takorehmase Aporu a juteu tō poremākaporyke eya toto zururuhtao orēpyra samo. Tutuarōtanohpose toto eya Ritonōpo omiry ekaroryke eya imoihmākō neneryme.

—Jezu mokyro Ritonōpo mūkuru nymyry, Kypynanohnekomo, tykase ynororo eya xine.

19

Pauru Epezu po ehtopōpyry

¹ Morarame Aporu Korīto po ahtao, Pauru toytose osemāe pata tō poro Epezu pona. Moroto Jezu poetory tō tonese eya. ² Mame mokaro a tōturupose Pauru. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Ritonōpo a Tuzenu tokarose oya xihne, Jezu enetuputyryhtao oya xihne? tykase Pauru toto a tōturupose.

—Kū. Tuaro pyra reh ynanahse Ritonōpo zuzenu poko, tykase toto tozuhse Pauru.

³ —Onoky omi poe tōpurihkase matou? tykase Pauru eya xine.

—João namorepatopōpyry poe rokē tōpurihkase yna, tykase toto.

⁴ Ynara tykase Pauru eya xine,

—João omi poe tōpurihkase awahtao xine kure repe, oorypyrykō turumekase oya xine ahtao. Yrome ynara tykase João tuhkākomo a, “Okomino imep̄y oehnōko mana Ritonōpo mūkuru. Mokyro enetupuhtoko oesēkōme,” tykase João, Jezu poko, tykase Pauru eya xine.

⁵ Morarame morara etaryke tyya xine tōsēpurihkaposē ropa toto eya, Jezu Kyrixtu enetuputyryke tyya xine. ⁶ Morarame toto zupuhpyry pona Pauru a tomāry tyrise ahtao, tomōse Ritonōpo zuzenu toto kurohtaka. Tyotyōrōkō omiryae tōturuse toto Ritonōpo zuzenu poe. Ritonōpo omiry poko roropa tōturuse toto. ⁷ Morotōkō tuhke hkopyra kynexine, 12me orutua komo.

⁸ Mame juteu tō atamorepatoh taka Pauru toytose. Orēpyra tōturuse toto a. Oseruao nuno taropose eya toto amorepary poko Ritonōpo tuisame exiry poko. ⁹ Yrome imehnō Pauru omipona pyra kynexine, Jezu enetuputyry se pyra toh kynexine tosēkōme. Pauru namorepatopōpyry Jezu poko typoihtose eya xine tuhkākō netaryme. Morara exiryke mokaro turumekase Pauru a, Jezu poetory tō maro tōturutohme. Mame kokoro rokē tamorepaitose toto Pauru a Tiranu namorepatoh tao. ¹⁰ Moroto asakoro ikonopory taropose Pauru a toto amorepary poko rokenē. Emero morotōkō Aziapōkō tutuarōtase Ritonōpo omiry poko, juteu tomo, juteutōkara, enara.

¹¹ Pauru tyjamihtanohse Ritonōpo a kurākōkara kurākatohme ropa eya. ¹² Morarame Pauru wino kamisa pitiko tarose toto a, upo roropa tarose kurākōkara apotohme, toto kurākatohme ropa. Moro a tukurākase ropa toto Ritonōpo poe. Joroko tō roropa tutūtase ropa zae xine.

Xikiwa mūkuru tomo

¹³ Mame juteu tō kynexine pata tō poro ytoketomo. Pyaxime toh kynexine. Joroko tō tūtanohpory ropa waro sã toh kynexine. Mokaro Pauru poenopyry se kynexine repe. Yrome Jezu waro pyra toh kynexine.

—Joroko tō tūtanohpory waro ynanase ahno ae, tykase toh repe. Mame ynara tykase toto jorokohpano a,

—Joroko, otūtako ropa mokyro ae Jezu omi poe, Pauru nekarohpyry omi poe, tykase toh repe. ¹⁴ Morara tykase Xikiwa poenomo 7mãkomo. Jūkō juteu. Ritonõpo maro oturuketyme kynexine, tamuximehxo exikety.

¹⁵ Yrome joroko a tozuhse toto,

—Jezu waro ase, Pauru roropa. Yrome awaro xine pyra ase, tykase joroko eya xine.

¹⁶ Mokaro pona tarĩnase jorokohpã orẽpyra. Tyryhmase roropa toto itamurume eya. Toepase toto ikurũke tupoke pyra, typitypipokurukõke. ¹⁷ Mame mokaro ryhmatopõpyry poko jorokohpano a tutuarõtase toto, morotõkomo, juteu tomo, kyreku tomo, enara. Tõserehse toto porehme.

—Imehxo Jezu mana, tykase toto. Ajoajohpe Jezu onekaropyra toehse toh rahkene.

¹⁸ Morarame tuhke Jezu enetupuhnanõ tooehse tyrypyrykõ rumekary se toexirykõke.

¹⁹ Tuhke pyaxiamo a roropa tykyryrykõ tonehse, typapẽkõ maro, jahkatohme, imoihmãkõ ahno ãpataka. Atapona pape ehepyrypyry 5 mirião motye tyahkase eya xine.

²⁰ Tuhke Jezu omipona toehse toh kynexine aomiry jamihme exiryke.

Imoity ajoajohpe ehtopõpyry Epezu po

²¹ Morarame pata tō poro Pauru toytory se toehse, Masetonia poro, Kyrexia poro roropa Jerusarẽ pona ropa. Ynara tykase ynororo,

—Jerusarẽ poe Roma pona jytory se ase ipunaka, tykase. ²² Morarame asakoro takorehmananõ taropose eya Masetonia pona Timoteu, Eraxitu, enara. Yrome Pauru moroto kynexine, Azia po, okynã samo.

²³ Morarame Jezu poetory tō zehno toehse morotõkõ kynexine. ²⁴ Moroto orutua kynexine esety Temetyriu. Parata tyrise eya Tiana kuhtohme, “Ritõ mosero,” katohme tyra repe. Moro poko rokẽ tinerutãko toh kynexine, imehnõ parata rinanõ maro.

²⁵ Mokaro tykohmase tyra tõturutohme. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Jepe tomo, sero rokẽ tinerutãko sytatose. ²⁶ Yrome mokyro kahpyry omiry etãko matose. Enẽko roropa matose. Kynyrihpyrykõ rumekapõko mana imoihmãkomo a Epezupõkomo a rokẽ pyra, Aziapõkomo a roropa kynyrihpyrykõ rumekapõko mana, “Ritonõpo kara moxiamo, ahno nyrytyã rokene,” ãko mana kynyrihpyrykõ poko. ²⁷ Morara exiryke tyripokehnõko kyra xine toh mana myhene. Kuesẽkõ tapyĩ, Tiana tapyĩ kurã rumekapõko mana. Ise pyra exiko mã toto porehme. Mame Tiana imehxo exikety orẽnõko mana. Azia patapõkõ ritõkõ pyra exiko mã toto emero, tykase ynororo eya xine.

²⁸ Morara kary etaryke tyra xine tyekĩtapãse toto. Tõmitase toto. Ynara tykase toto,

—Tiana imehxo mana, Epezupõkõ nohpory. Kuesẽkõ mosero, tykase toto.

²⁹ Morarame patapõkõ emero kui kui tykase toto. Imoity ajoajohpe toehse. Kaju tō tapoise eya xine Arixaku maro amopỹ taka toto arotohme axiny. Kaju tō Masetoniapõkõ kynexine, Pauru maro aehtyamo. ³⁰ Mame moro taka Pauru tōmomyry se kynexine repe imoity maro. Yrome anamonohpopyra imarõkõ kynexine. ³¹ Aziapõkõ tuisary Pauru epe tō kynexine. Tynmerohpyrykõ taropose eya xine Pauru neneryme, “Ytopyra exiko imoity htaka,” katopo. ³² Morotaõkõ opore oturũko toh kynexine. Toitoine Pauru tō kerekeremãko kynexine. Imehnõ oturũko roropa tyoro, ajoajohpe sã toexirykõke. Tuhke zuarõkõ kara tooehse roropa morotona. ³³ Morarame Arexãtere tupurohmase juteu tomo a mokaro ãpataka. Toto mynyhpãkapory se kynexine tomary ke tõturutohme repe.

³⁴ Yrome juteume aexiryke autururu etary se pyra toh kynexine. Toepanaike toto. Opore tõturusẽ okynano.

—Tiana imehxo mana, Epezupõkõ nohpory. Ritõme mana, tykase toto.

—Tiana imehxo mana, Epezupõkõ nohpory. Ritõme mana, tykase toto.

³⁵ Morarame pata esē omiry merone tooehse. Imoity tymynyhpākapose tyya ahtao ynara tykase ynororo eya xine,

—Orutua komo, Epezupōkomo, kuetatoko. Tiana tapyī pyno sytatose tarōkōme kuexirykōke. Topu roropa kapu ae aepukahpyry pyno sytatose. Moro waro sytatose porehme, tykase ynororo toto a. ³⁶—Moro poko, “Ajojhe,” kasaromepyra imehnō mana. Morara exiryke mynyhme ehtoko. Ajojohpe pyra ehtoko. ³⁷ Xiaro moxiā menehtou. Yrome Tiana tapyī onyryhmara toh mana. Onypoihtopyra roropa toh mana. ³⁸ Naeroro moxiaro hxirory se Temetyriu tō ahtao, parata rinanō maro, ah ynaroro narō toto terekatu ēpataka. Tuisa konōto omihpyry omipona pyra toehse toto ahtao ihxirōko mā toto. ³⁹ Yrome ōturuporykō se awahtao xine, tuisa omihpyry poko, oturupotoko terekatu tomo a, oximōme toehse toto ahtao. ⁴⁰ Otarāme sero pokoino, ajoajohpe oexirykō pokoino kykerekematorŷko mā toto tuisa netaryme. Morarame otara āko sytatou, tuisa konōto ezuhnōko? tykase ynororo eya xine.

⁴¹ Morara kary etaryke tyya xine toytose ropa toto tytapyīkō taka.

20

Masetonia pona Pauru ytotopōpyry Kyrexia pona roropa

¹ Morarame imoihmākō toytose ropa ahtao, tytapyīkō taka, Jezu poetory tō tykohmase Pauru a toto ākyematohme, tōsekazumatohme roropa. Mame tōsekazumaxīpo toytose ynororo Masetonia pona. ² Masetonia poro toytoryhtao morotōkō Jezu poetory tō tākyemapose eya. Tamorepase roropa toto eya zae ehtoh poko. Morotoino Kyrexia pona toytose ynororo. ³ Moroto oseruao nuno tonahkapose eya. Morotoino Xiria pona toytory se toehse repe. Yrome tapoiry se juteu tō exiryke toeramase ropa ynororo Masetonia pona ropa. ⁴ Imaro toytose toto Sopatoro, (Piro mūkuru kynexine Pereapō mūkuru), Tesaronikapōkō roropa Arixtakū, Sekūtu, enara te, Kaju roropa Terepepono, Timoteu roropa, Aziapōkō roropa Tikiku, Tyropimu, enara. ⁵ Toytose toto osemazuhme Tyroa pona, yna eraximase. ⁶ Mame wyi porutapŷ otyhkaxīpo ynanytoase Piripo poe. ^{5me} tynyhse yna wapu ae yna ytory poko Tyroa pona. Mame moroto ^{7me} ynanynykyase.

Pauru ytokehtopōpyry Tyroa pona

⁷ Morarame oserematoh kohmamyryae, tōximōse yna imehnō Jezu poetory tō maro, Jezu orihtopōpyry poko wenikehpyra ehtoh enahse. Yrokokoro toytotohto oturuse tōmehse Pauru toto maro. ⁸ Tapyi zara tao saereme kynexine yna oximōtoho tao, nāparina ke. ⁹ Moro tao Pauru etananō kynexine. Tapyi eutary pota tao nuasemā kynexine sokohme. Esety Eutiku. Pauru otururu etaryhtao tyya tynyhse ynororo. Mame zara tae toepukase ynororo nono pona. Toorihse. ¹⁰ Yrome Pauru tyhtose tapyi tae. Tosekumuru po typorohse ynororo aepukahpyry anŷtohme ropa tapory pona.

—Oserehpyra ehtoko. Oseremāko ropa nase, tykase Pauru eya xine.

¹¹ Morarame tōnuhse ropa zara taka ahtao, Jezu orihtopōpyry poko wenikehpyra ehtoh tonahse eya xine rahkene. Morarame tōtuhkehse tahtao xine tōturuse ropa Pauru toto netaryme. Mame tōmehse ahtao toytose ynororo rahkene. ¹² Tākye rokē mokaro toehse nuasemā tōsemāse ropa exiryke. Mame itapyī taka tarose ropa toto a.

Tyroa poe Pauru ytotopōpyry Miretu pona

¹³ Morarame wapu ae ynanytoase Asoso pona Pauru eporyse ropa, pupu po rokē toytose exiryke. ¹⁴ Mame Asoso po Pauru tōtyrise roropa. Morotoino Mitirene pona ynanytoase. ¹⁵ Yrokokoro ynanytoase Kioso ahmōtary kuroko topohme. Morotoino yrokokoro Samoso pona ynanytone. Yrokokoro Miretu nakuataka ynanotyryhkase. ¹⁶ Totypotyry se pyra Pauru kynexine Epezu po, okynā se pyra toexiryke moro pata po Azia po. Axī toytory se kynexine ynororo Jerusarē pona, Pētekoxite otuhtoh konōto enery se toexiryke.

Pauru osekazumatopōpyry Jezu poetory tomo aEpezu po

¹⁷ Morarame Miretu po Pauru ahtao imehnō tonyohse eya Epezu pona, Jezu poetory tō tuisary eahmase, tyaa toto ytotohme. ¹⁸ Mame mokaro tooehse ahtao imaro xine tōturuse ynororo tynenehpotyā maro. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Juaro matose. Pake tarona oehne oya xine Jezu poko āmorepase xine. ¹⁹ Oesēkōme jexiry se pyra exiase, ynoro rokē Kuesēkōme exiryke. Jezu omipona pyra oexirykōke roropa yxitase. Itamurume eanahtoase jorihmapory se juteu tō exiryke. ²⁰ Ākorehmarykō se jexiryke yronomyrime erokuase Ritonōpo omiry ekarory poko oya xine, aomipona oehtohkōme. Oximōme awahtao xine kuamorepatose, atapyīkō taka ytokehpyra roropa exiase. ²¹ Oturuase juteu tō maro, juteutōkara maro roropa, tyrypyrykō rumekatohme eya xine Jezu Kyrixtu enetupuhthōme eya xine tosēkōme. ²² Seromaroro Jerusarē pona ytōko ase, Ritonōpo zuzenu a jaroporyke. Yrome zuaro pyra ase, otara jyriko toh mā otarāme, tykase Pauru toto a. ²³ —Jēmapōko toh mana āpuruhipyry taka. Utuarimapōko roropa toh mana. Moro rokē waro ase Ritonōpo zuzenu poe. Morara jurūko toh mā emero pata tō punero. ²⁴ Yrome oserehpyra sā rokē ase. Osepyno pyra ase, jorikyry zuno pyra. Toiro, jerohtoh otyhkary se rokē ase. Jezu Kyrixtu nyrohmanohpotopōpyry otyhkary se ase. Morara exiryke oturūko ase imehnō maro Ritonōpo omiry poko, mokaro kurākatohme Ritonōpo a, tyrypyrykō rumekaryhtao eya xine, Jezu enetuputyryhtao roropa eya xine.

²⁵ —Toytotose ywy Ritonōpo omiry ekarose oya xine, oesēkōme aexiry poko. Taroino jūme jenezomopyra matose sero nono po, tykase Pauru toto a. ²⁶ —Morara exiryke ynara āko ase oya xine, Jezu onenetupuhpyra awahtao xine ehxiropyra ase, ²⁷ Ritonōpo nekaropohpyry tokarose ya emero oya xine exiryke. Onynamara exiase oya xine. ²⁸ Osepyno ehtoko. Jezu enetupuhnanō roropa pyno ehtoko emero, toto esāme oexirykōke Ritonōpo zuzenu poe. Mokaro mā topekahse Jezu a toorikyry ke. ²⁹ Ynara zuaro ase, toytose jahtao oenekunohnanōkō oehnōko mana, Jezu rumekapose oya xine. ³⁰ Amaro xine exīko mā ajoajohpākomo owinoino xine roropa. Āmorepatoryko mā toto tyoro, tymaro xine oytotohkōme. ³¹ Naeroro, tomeseke ehtoko, osenekunohpopyra oehtohkōme. Wenikehpyra ehtoko roropa āmorepatopōpyrykō poko ya. Oseruao jeimamyry kuamorepatose kokoro rokene. Oxixikariase opoko xine.

³² —Seromaroro orumekatoryko sā ase rahkene. Yrome Ritonōpo opyno xine ro mana, tykase Pauru toto a. —Ritonōpo omiry ouzenutanohpotoryko mana, aomipona oehtohkōme. Mame Jezu oepyry ropahntao imaro ytōko matose, emero ipoetory tō maro. ³³ Imehnō mōkomory poko penetara exiase, zupōkō poko, itinerūkō poko roropa. ³⁴ Tuaro matose. Ywy roro erokuase yna nykyryry epekahtohme. ³⁵ Eroukase onenerykōme, ysā oerohtohkōme jamihmākōkara akorehmatohme, rupomākō zuzenu-tanohtohme. Jezu omihpyry a ke wenikehpyra ehtoko. Ynara tykase ynororo, “Kurehxo imehnō akorehmaryhtao oya xine, ākorehmarykohtao imehnomo a kure roropa,” tykase ynororo, tykase Pauru eya xine.

³⁶ Morara tōturukehxīpo tosekumuru po typorohse ynororo, Ritonōpo maro tōturutohme, mokaro maro. ³⁷ Morarame tyxitase toto itamurume. Ipymyry ae tapoise ihnamotohme eya xine aytoryke ropa. ³⁸ Emynyhāko toto itamurume Pauru omiry etaryke tyaa xine. “Taroino jenezomopyra matose sero nono po,” karyke roropa eya. Morarame Pauru maro toytose toto, aytory enese wapu ae.

21

Pauru ytotohpōpyry Jerusarē pona

¹ Morotoino mokaro rumekaxīpo ynanytoase topohme yna ytotohme Koso pona. Yrokokoro Rote pona roropa. Morotoino Patara pona. ² Moroto wapu aka ynanotyriase Penixia pona ytokety aka. Mame ynanytoase rahkene. ³ Morotoino toytose yna. Ahmōta Xipere ynanenease yna poozery wino. Ikuroko ynanytoase Xiria pona. Tiro pona ynanotyryhkase mōkomo nomotohme. ⁴ Jezu poetory tō eneryke yna a moroto

ynanynykyase omazūmykaponatoae. Mame mokaro Ritonōpo zuzenu poe ynara kynako toto,

—Ytopyra exiko Jerusarē pona, kynako toto Pauru a. ⁵ Morotoino ynanytoase ropa. Yna maro nytoase toto pata hnaka typyxiākō maro, typoenōkō maro roropa, enara. Mame tuna ehpio yna esekumuru po ynanyporotyase oturutohme Ritonōpo maro. ⁶ Morotoino tōsekazumase yna ahtao ynanotyriase ropa. Mokaro toeramase ropa toto tytapyīkō taka.

⁷ Mame Tiro poe ynanytoase Pytoremaita pona. Moroto Jezu poetory tō maro toiro ynanynykyase. ⁸ Yrokokoro ynanytoase Pauru maro Sezarea pona, Firipe tapyī taka. Jezu poko urutō ynororo kynexine. Mokyro kynexine pake Peturu tō nymenekahpyry 7mākō maro Jezu poetory tō Jerusarēpōkō akorehmaneme. ⁹ Mokyro ēxiry tō asakoropane kynexine, tyniotary satokōkara. Urutōkō mokaro Ritonōpo poe. ¹⁰ Moroto tuhke tynyhse yna ahtao, imepỹ urutō tooehse Jutea poe, esety Akapu. ¹¹ Mokyro tooehse ahtao tomary tymyhse tyya tupupuru maro Pauru mety eary ke. Ynara tykase ynororo,

—Ynara āko Ritonōpo zuzenu, “Sē sā mā Pauru myhnōko toto, Jerusarēpōkomo, ekarotohme juteutōkara a,” āko, tykase.

¹² Morara kary etaryke yna a ynanoturuase repe Pauru a, ytopyra aehtohme Jerusarē pona. ¹³ Yrome ynara tykase ynororo,

—Oty katoh xitāko matou? Jesenakunuhkapōko matose. Ymykyry zuno pyra ase. Jorikyry zuno pyra roropa ase. Jerusarē pona ytōko ase. Jyhtomaryhtao eya xine Jezu omiry pokoino oty kara ase jesēme aexiryke, tykase ynororo yna a.

¹⁴ Morarame yna omiry etary se pyra Pauru exiryke, ynanurukepyase ynororo.

—Ah nytono Ritonōpo maro, ynanase ipoko.

¹⁵ Morotoino ynanatakīmase Jerusarē pona yna ytotohme. ¹⁶ Yna maro Jezu poetory tō Sezareapōkō nytoase Jerusarē pona. Yna aroase toto tapyi taka, Menasō tapyī taka nyhse. Menasō Xiperepō kynexine. Pake Jezu poetoryme ynororo.

¹⁷ Mame Jezu poetory tō Jerusarēpōkō tātākyemase toto yna eneryke.

Pauru oturutopōpyry Tiaku maro

¹⁸ Yrokokoro ynanytoase Pauru maro Tiaku tō maro oturuse, Jezu poetory tō esā maro. ¹⁹ Taomikase tahtao Pauru tōturuse toto maro, Ritonōpo zuzenu maro toerohtopōpyry poko juteutōkara maro. ²⁰ Mame Pauru omiry etaryke tyya xine tākye toehse toto.

—Kure mase, tykase toto Ritonōpo a. Mame Pauru a ynara tykase toto,

—Etako pahne jepe, tuhke juteu tō roropa Jezu poetoryme toehse. Mokaro emero Ritonōpo nymeropohpyry Moeze a omipona exiketomo. ²¹ Ynara kary totase eya xine opoko, “Pauru ynara juteu tō amorepāko juteutōkara rānao, ‘Moeze omihpyry irumekatoko. Opoenōkō aīpotapihpyry onysahkara ehtoko. Atamurukō namorepatopōpyry irumekatoko,’ āko mana,” katopōpyry totase eya xine opoko. ²² Morara exiryke otara āko sytatou Jezu poetory tomo a oximōme toto oepiryhtao? Ooehstopōpyry ropa waro toehse tahtao xine oehnōko toh mana tarona. ²³ Naeroro ynara kary se ynanase oya. Asakoropane Jezu poetory tō taro mana. Tynekarorykō arōko mā toto Ritonōpo maro oturutoh taka tyrypyrykō korokatopōpyry waro imehnō ehtohme. ²⁴ Mokaro maro ytoko tyrypyrykō korokaponanō maro. Oximerehkapoko roropa imehnō emero awaro ehtohme, opoko, “Ajohpe,” kara toto ehtohme, Ritonōpo nymeropohpyry Moeze a omipona oexiry waro toto ehtohme. ²⁵ Yrome juteutōkara Jezu poetoryme toehse ahtao, “Moeze omihpyry omipona ehtoko roropa,” kara ynanase eya xine. Ynara rokē ynanymeroase inenerykōme, “Joroko tō zotỹpyry poko pyra ke ehtoko. Munu onenahpyra ke ehtoko roropa. Esenamyhpyry roropa onōpyra ehtoko. Imehnō nohpo tō poko pyra roropa ke ehtoko. Opyxiākō maro rokē ehtoko, enara rokene,” me ynanymeroase, tykase Tiaku eya.

²⁶ Morarame mokaro maro asakoropane exiketō maro tōturuse Pauru. Yrokokoro toto maro toytose ynororo tyrypyrykō korokatopōpyry ekarotohme. Ritonōpo maro oturutoh taka tomōse ynororo toto maro, Moeze omihpyry omipona toexiry waro

imehnõ ehtohme. Imeĩpo tuhke pyra tõmehse ahtao tynekarorykõ ekarory se Ritonõpo a toto.

Pauru apoitopõpyry Ritonõpo maro oturutoh tao

²⁷ Morarame oma zū mykaponato kohmāsasaka ahtao, Pauru tonese Ritonõpo maro oturutoh tao juteu tomo a, Aziapõkomo a. Imoihmākõ taomipohtomase eya xine, Pauru zetūtānỹpose eya xine Pauru apoitohme toto a. ²⁸ Ynara tykase toto tõmitase opore,

—Orutua komo, Izyraeu tomo, yna akorehmatoko! Mose imehnõ amorepāko popyra pata tõ poro, tykase toto Pauru poko. —Kypoihtotorỹko mana. Moeze omihpyry kerekeremāko roropa mana, sero pata kurā poihtõko roropa mana. Seromaroro kyreku tõ tonehse eya Ritonõpo maro oturutoh taka, sero tapyi kurā rypyhpyhtose, tykase toh repe. ²⁹ Moro tao Pauru juteukara maro enehpyryme tuaro toh repe. Mokyro esety Tyropimu. Mokyro tonese eya xine pata po Pauru maro. “Mokyro tonehse Pauru a Ritonõpo tapyĩ taka,” tokarose eya xine repe, tõsenekunohse toto.

³⁰ Morara kary etaryke tyya xine patapõkõ emero tyekĩtapāse. Oximõme tooehse toto tururume Pauru apoise. Mame Pauru tutūtānohse soororome apory poko Ritonõpo maro oturutoh tae. Tapyi tysorotohtose roropa eya xine. ³¹ Pitiko Pauru etapāko toh kynexine repe. Yrome imehnõ toytose koroneu zuruse. Ynara tykase toto,

—Jerusārēpõkõ ahno etapāko mǎ toto emero, tykase toto. ³² Morara kary etaryke tyya, axĩ toytose ynororo soutatu tõ maro sajētu tõ maro ahno moity htaka. Mame koroneu tonese tyya xine ahtao soutatu tõ maro Pauru turumekase eya xine. ³³ Mame koroneu a Pauru tymyhpose asakoro keti ke.

—Onoky mosero esety? Oty pokoino jehno matou? Oty tykase ynororo? tykase koroneu mokaro a.

³⁴ Yrome azaazahkuru tõturuse toto eya. Morara exiryke zuaro pyra ynororo kynexine, Pauru ryhmatopõpyry waro pyra. Morara exiryke tytapyĩkõ taka Pauru tarose soutatu tomo a. ³⁵ Zara epyĩ ameke pyra ahtao Pauru tarose tonao xine soutatu tomo a, jehno mokaro exiryke.

³⁶ —Etapako! Etapako! tykase toto soutatu tomo a repe, toto mykapo.

“Ehxiropyra ase,” katopõpyry Pauru a

³⁷ Mame tapyi eutary pota tao tahtao, ynara tykase Pauru koroneu a,

—Amaro oturuxi aporo ajohpāme samo, tykase ynororo eya.

—To! Kyreku omiry waro hmahno? tykase koroneu. ³⁸ —Ejitupõ kara hmahno? Mokyro a tarõkõ oxietũ tanỹpose pake hkopyra. Mame tuhke typyreke exiketõ tarose ahno esaka pyra eya, tykase.

³⁹ Yrome ynara tykase, Pauru a tozuhse,

—Arypyra, juteu ase, Tasu po aenuruhpyry, Xirixiapõ po. Ypatary pitiko pyra mana. Morara exiryke moxiā maro jotururu se ase, tykase ynororo eya.

⁴⁰ —Oturuko, tykase koroneu.

Morarame opyi po Pauru xikihme toehse. Tõsemahxirarahmase toto ěpataka ynororo. Tymynyhpāse toto ahtao tõturupitose Pauru toto netaryme juteu omiryae. Ynara tykase ynororo,

22

¹ —Wekry tomo, kuetatoko pahne. Ehxiropyra ase ynyrihpyry poko ynamorepatyā poko, enara.

² Mame juteu omiryae Pauru otururu etaryke tyya xine tymynyhpāse toh emero. Mame Pauru tõturuse ropa.

³ —Juteu ase, tonuruse ywy Tasu po, Xirixiapõ po. Yrome tuātānohse ywy sero pata po Jerusārē po. Tamorepase ywy Kamariieu a. Zae jamorepane kytamurukõ omihpyry poko. Orēpyra Ritonõpo omipona jexiry se exiase asā xine. ⁴ Jezu poetory zehno exiase roropa. Itapyĩkõ taka ytoase toto apoise, arotohme āpuruhpyry taka, orutua komo, nohpo tomo, enara. Aorihmaporykõ se exiase. ⁵ Ritonõpo maro oturuketõ tuisary zuaro

mana, ajohpe pyra jexiry waro. Mokaro roropa tamuxi tō ajohpe pyra jexiry waro mā toto. Tynyerohpyrykō tokarose ya arotōhme Tamaxikupōkomo a, Jezu poetory enehtohme ropa ya tymyhse, Jerusarē pona, toto ěmapotohme āpuruhpyry taka.

Pauru oturutopōpyry Jezu poetoryme toehtoh poko

⁶—Morarame jytoryhtao Tamaxiku pona, Tamaxiku moe pyra ahtao, tāxiahtao, kaino jetonie saereh nase. ⁷ Nono pona epukase. Omi etase. Ynara nase, “Sauru, Sauru, oty katoh ypoetory tō ryhmāko mah? Samū kamexipōko mase ya,” nase.

⁸—“Onoky hma?” ase eya, oserepyase.

—“Ywy ase Jezu Nazarepono. Oty katoh ypoetory ryhmāko mah?” nase ynororo ya.

⁹—Ymarōkō noserepyase roropa saerehkary eneryke tyya xine. Yrome aomiry onetara toto. ¹⁰ Mame ynara ase, “Oty poko ha?” ase eya.

—“Owōko ropa xikihme,” nase ynororo. “Ytoko Tamaxiku pona. Moero awahtao ypoetory enyohnōko ase āmorepase jomiry poko,” nase ya Jezu.

¹¹—Morarame ezuru a tonukehkase jexiryke, jaroase toto jemary poko, Tamaxiku pona. ¹² Moroto jahtao Anania noepyase ya. Mokyro, Moeze nymerohpyry omipona exikety. Mokyro poko, “Kure,” āko juteu tō emero. ¹³ Mokyro tooehse ahtao ya ynara nase, “Sauru jakorony, oenutako ropa,” nase ya.

—Morara tykase exiryke osenuhmase ropa. Anania enease. ¹⁴ Ynara nase ropa Anania ya, “Ritonōpo, kytamurukō esē, omenekase typoetoryme oehtohme, tōmipona roropa oehtohme, Tumūkuru kurā enepotohme oya, aomiry etapotohme roropa oya. ¹⁵ Imehnō tuarōtanohpōko mase enetopōpyry poko oya, aetatopōpyry poko roropa oya. ¹⁶ Seromaroro oty eraximāko hma osēpurihkapopyra, Ritonōpo a oorypyry korokatohme, Jezu Kyrixtu oesēme ehtohme,” nase Anania ya.

Pauru enyohtopōpyry Jezu ekarotohmejuteutōkara a

¹⁷⁻¹⁸—Morarame tarona tooehse ropa jahtao, jotururuhtao Ritonōpo maro, imaro oturutoh tao, juaroro Jezu enease. Ymaro noturuase. Ynara nase ya, “Axī ke mya ytoko Jerusarē poe. Tarōkō ōmiry etary se pyra exīko toh mana, ypoko ōtururuhtao,” nase Jezu ya.

¹⁹—Yrome ynara ase eya, “Tarōkō juaro nase toto. Opoetory zehnotonōpo ase. Atamorepatoh tae aroase toto āpuruhpyry taka. Zuarō nase tarōkomo. ²⁰ Exitewāo etaparyhtao etapananō maro exiase, zupōkō apoīko. Imehnō tuarōtanopyhpō opoko ynororo kynexine. Tākye exiase mokyro etaparyhtao eya xine,” ase eya.

²¹—Yrome ynara nase ropa ynororo ya, “Ytoko. Aaropōko ase mya juteutōkara a,” nase Jezu ya, tykase Pauru juteu tomo a.

²² Morara kary etaryke tyya xine Pauru zehno toehse ropa toto, “Juteutōkara a aaropōko ase,” kary etaryke tyya xine.

—Mose etapatoko! Popyra nase, tykase juteu tomo soutatu tomo a.

²³ Pauru zetūke tōtupokase toto. Nono ke sapararah tykase roropa toto. ²⁴ Morara exiryke Pauru taropose koroneu a soutatu tō tapyī taka.

—Mose ipipohtoko, tykase ynororo soutatu tomo a repe, orēpyra juteu tō sekere karyke Pauru poko. ²⁵ Yrome tymykyryhtao ynara tykase Pauru sajētu a,

—Romanome jexiryke ypipohpyra exiko kowenu omipona, jyhxiropyra imehnō exiryke terekatu ěpataka, tykase ynororo.

²⁶ Morara tykase exiryke sajētu toytose koroneu a oturuse.

—Onypipohpopyra exiko. Romanome mokyro, tykase ynororo koroneu a.

²⁷ Morarame koroneu toytose Pauru a oturuse.

—Etako pahne, ajohpe pyra romanome mahno? tykase.

—ÿ, romano ase, tykase Pauru eya.

²⁸ Mame koroneu ynara tykase Pauru a,

—Tuhke tineru ekarōase kowenu a romanome jehtohme, tykase ynororo.

—Yrome ywy romanome jenurune, papa romanome exiryke, tykase Pauru eya.

²⁹ Morarame Pauru turumekase toto a. Onypipohpyra tokurehse toto. Mokyro koroneu töserehse, romano tymyhse typoetory a exiryke, ipipohpory se toehse toexiryke roropa. Romano kowenu omiry ynara äko, “Romano onypipohpyra ehtoko,” äko.

Köseriu êpataka Pauru ehtopöpyry

³⁰ Yrokokoro Pauru tymyhpokapose ropa eya. Ritonöpo maro oturuketö tuisary tonehpose tamuximäkö maro töturupotohme eya xine. “Oty pokoino juteu tö mose zehno nae?” katohme eya xine. Mame toto êpataka Pauru tonehse eya auturutohme.

23

¹ Morarame Pauru a mokaro tÿme tonese aporo töturutohto xine eya. Ynara tykase ynororo eya xine,

—Wekry tomo, ajohpe pyra ase. Kokoro rokë Ritonöpo omipona ase, tykase ynororo eya xine.

² —Ajo! İtapihmoko, tykase Anania, Ritonöpo maro oturuketö tuisary. ³ Ynara tykase Pauru eya,

—Onekunohto! Ritonöpo awānohnöko mana morara karyke oya. Ya oturupose oporohno Moeze omihpyry waro oexiryke. Yrome aomihpyry omipona pyra mase, jêpatapihmoporyhtao oya, tykase Pauru eya.

⁴ Mame imarökomo a Pauru tozuhse roropa. Ynara tykase toto eya,

—Oty katoh morara äko mah Ritonöpo maro oturuketö tuisary a? Ipoihtöko sä mase, tykase toto.

⁵ —Wekry tomo, zuaro pyra akene. Ritonöpo maro oturuketö tuisaryme pyra ekarono, tykase Pauru. —Ynara tymerose exiryke Ritonöpo omiry, “Oesëkö kure rokë tyritoko,” äko sero poko nase Ritonöpo omiry, tykase Pauru.

⁶ Mame Pauru tuhkäkö waro toehse. Tuhke satuseu tomo, tuhke roropa parixeu tomo. Naeroro ynara tykase ynororo eya xine opore,

—Wekry tomo, parixeu ase. Papa roropa parixeu kynexine. Seroae terekatu a azahkuru jekaröko matose aorihtyã êsemäkapory ropa enetuputyryke ya, tykase ynororo eya xine.

⁷ Morara kary etaryke tyya xine tösezusezuhse toto, parixeu tomo satuseu tö maro. Parixeu tö Pauru marököme toehse. ⁸ Satuseu tö aorihtyã êsemamyry ropa onenetupuhpynomo, Ritonöpo nenyohyã kapu ae te, zuzenu roropa onenetupuhpynö kynexine. Yrome parixeu tö morohne enetupuhnöko. ⁹ Morarame toepanaikase toto tötururukohtao imoihmäkomo. Mame Moeze omihpyry warökö towöse xikihme töturutohme. Parixeu tö kynexine. Ynara tykase toto,

—Mose azahkuru pyra nase. Otarãme Ritonöpo nenyokhypyry töturuse mã imaro. Morara exiryke jehno pyra sehtone, Ritonöpo poetory zehno pyra, tykase toto.

¹⁰ Mame morotaökö töxienonohse itamurume. Mame Pauru tywyhtywyhmaryhtao eya xine soutatu tö tonyohse koroneu a Pauru arotahme ropa tytapyikö taka.

¹¹ Morarame koko Jezu töturuse Pauru maro. Ynara tykase ynororo eya,

—Täkye exiko Pauru. Jerusarëpökö mutuarötanopyase toh ypoko. Moro saaro Romapökö roropa tuarötanohnöko mase ypoko, tykase Jezu eya.

Pauru etapary se imehnö ehtopöpyry repe

¹² Morarame yrokokoro juteu tö oximöme toehse Pauru etapary se exiketomo.

—Otuhyra sehtone, eukuru onëpyra roropa sehtone Pauru etapatoh ponãmero kyya xine, tykase toto. ¹³ 40me motye Pauru etapary se exiketö kynexine. ¹⁴ Mame toytose toto tytamuxirykomo a, Ritonöpo maro oturuketö tuisary tomo a roropa oturuse. Ynara tykase toto eya xine,

—Otuhyra ynanase, eukuru onëpyra roropa ynanase Pauru etapatoh ponãmero yna a. ¹⁵ Naeroro kokoro koroneu a Pauru enehpoko oya, öturupotohme samo. Ynanase eraximäko etapatohme, tykase toto eya xine, tytamuxirykomo a.

¹⁶ Morara kary totase Pauru patumy a. Mame toytose ynororo soutatu tō tapyī taka Pauru zuruse. ¹⁷ Morarame Pauru a sajētu tykohmase tyya.

—Mose nuasemã arota auturutohme koroneu a, tykase ynororo.

¹⁸ Mame tarose eya. Ynara tykase ynororo koroneu a,

—Mose Pauru nenehpohpyry oturuse amaro, tykase.

¹⁹ Mame emary poko mokyro tarose koroneu a mya, tōtururukō onetara imehnō ehtohme.

—Aimo, oty kary se hma ya? tykase ynororo eya.

²⁰ Ynara tykase ynororo,

—Juteu tō otururu etano. Oya Pauru aropōko toh mana kokoro, kōseriu tomo a, imaro tōturutohkōme ropa. ²¹ Yrome anaropyra exiko. 40me motye etapary se exiketō mana Pauru eraximãko, etapatohme. Otuhpyra, eukuru onēpyra, enara toh mana Pauru etapary se toexirykōke. Seromaroro oehnōko toh mana oturuse amaro, tykase ynororo eya.

²² Mame koroneu a nuasemã taropose ropa,

—Sero onekaropyra ropa exiko imehnomo a, tykase ynororo eya.

Pauru arotopōpyry kowenatu ěpataka

²³ Morarame koroneu a asakoro kapitāo tykohmase tyya. Ynara tykase ynororo eya xine,

—200me soutatu eahmako, Sezarea pona oytotohkōme, 70me kawaru aronanō maro, 200me roropa warata ekomananō maro, tykohmāsehxo ahtao oytotohkōme. ²⁴ Kawaru tō enehpoko Pauru ytotohme epo. Tomeseke arotatoko kowenu terekatu a, Perixi a, ewomatohme eya, tykase.

²⁵ Mame pape tymerose eya aropotohme. Ynara tymerose eya Perixi neneryme,

²⁶ “Ynymerohpyry moro oneneryme. Jepe nymyry mase Perixi. Ywy ase Kyrautiu Rixia. Kure pãna mã repe?”

²⁷ Mokyro Pauru tapoise juteu tomo a, etapatohme repe. Yrome soutatu tomo a towomase, romanome exiryke. ²⁸ Mokyro aroase juteu tō kōseriu ěpataka azahkuru exiry waro jehtohme repe. ²⁹ Yrome axī zuaro toehse ywy. Romano kowenu omihpyry poko mose onyhxiropyra toh nexiase, tytamuxiry tō omihpyry poko rokene. Morara exiryke ěmapory se pyra exiase āpuruhpyry taka. Etapapory se pyra roropa exiase. ³⁰ Mame, ‘Juteu tō mokyro etapary se,’ kary totase ya. Morara exiryke aropoase myaro. Pauru zehnotokō roropa aropōko ase oya, ihxirotohme onetaryme. Enara rokē ynymerohpyry moro oneneryme.

Ywy ase Kyrautiu Rixia.”

³¹ Morarame Pauru tarose soutatu tomo a, koroneu omi poe. Koko tarose toto a Ātipatyri pona. ³² Yrokokoro pupu po rokē ytoketō toeramase ropa tytapyīkō taka. Kawaru po ytoketō rokē Pauru maro toytose. ³³ Mame Sezarea pona toeporehkase toto ahtao pape tokarose eya xine kowenu tuisary a. Pauru roropa tokarose eya xine. ³⁴ Mame pape tonese ahtao kowenu tuisary a Pauru a tōturupose,

—Otypō mahno? tykase.

—Xirixiapō ase, tykase Pauru. Moro waro toehse tahtao ³⁵ ynara tykase ynororo eya,

—Imeīpo okohmãko ase ohxironanō tooehse ahtao, tykase ynororo eya.

Mame tōmapose Pauru eya, Erote tapyinỹpyry kurã taka.

24

Pauru hxirotopōpyry juteu tomo a

¹ Morarame omame etone tynhse ahtao, Ritonōpo maro oturuketō tuisary tooehse, esety Anania, imehnō juteu tō tuisary maro. Kowenu omiry waro exikety tooehse imaro xine Pauru hxirose tuisa konōto netaryme, Perixi netaryme. Mokyro esety Tereturu.

² Morarame Tereturu tykohmase eya xine. Mame Pauru tyhxiropitose eya. Ynara tykase ynororo,

—Tuisamehxo mase kowenatu Perixi. Opoko tãkye ynanase, kure oexiryke. Yna pyno oexiryke eryhmara toto, sero patapõkomo. ³ Ose ynanase Perixi zae oexiryke, juteu tõ pyno roropa oexiryke. Oerohtopõpyry poko tãkye ynanase. ⁴ Tuhke nymyry pyra jotururu se ase oya, openekepyryino. Naeroro ajohpãme sã jomiry etako aporo. ⁵ Mose Pauru ajoajohpano. Imehnõ pata tõ poro ytoytokety mosero. Tyoro amorepatõ mosero, kowenu omipona pyra juteu tõ ehtohme. Nazarepõ poetory esë mosero. ⁶ Ritonõpo tapyi ryhmary se monexiano. Morara exiryke ynanapoiase zuãnohtohme repe, yna tamuru Moeze omihpyry omi poe. ⁷ Yrome koroneu Rixia kahpyry nytoase yna a, soutatu tõ maro ipynohse. ⁸ Morarame yna enehpoase ynororo tarona, õturutohme imaro. Oturupoko pahne eya tuaro oehtohme ihxirotopõpyry poko yna a, tykase Tereturu terekatu a.

⁹—Ajohpe pyra mana, tykase toto, juteu tomo, Tereturu poko.

Pauru osepynohtopõpyry Perixi netaryme

¹⁰ Morarame,

—Oturuko Pauru, tykase tomary ke kowenatu Pauru a. Mame ynara tykase Pauru,

—Tuhke tyeimãse yna tuisaryme oexiryke tãkye rokë ase jotururu etaryke oya.

¹¹ Ekaroporyhtao zuaro exiko mase. ¹² me rokë jynykyase Jerusarë pona joepyryme. Kure Ritonõpo rise oepyase. Tarõkõ mã joehtopõpyry waro. ¹² Ritonõpo maro oturutoh tao imehnõ oneonezuhpyra exiase. Juteu tõ atamorepatohtaõkõ onerekohmara exiase. Osemataõkõ roropa onerekohmara exiase. ¹³ Jyhxiroko toh mã repe. Yrome ehxiropyra ase, azahkuru pyra jexiryke, ajoajohpe pyra jexiryke roropa. ¹⁴ Ynara rokë kary se ase oya ypoko. Ritonõpo omiry seromato pona ase. Sero popyra moxiamo a. “Tyoro,” ãko toto sero poko. Yrome yroro. Ritonõpo enetupuhnõko ase. Aomiry roropa enetupuhnõko ase. Urutõkomo a inymeropohpyry sero, Moeze a inymeropohpyry roropa sero. ¹⁵ Aorihtyã ësemãkary ropa poko enetupuhnõko ase, moxiã samo. Kurãkomo, iirypyrymãkõ roropa ësemãkapõko ropa Ritonõpo mana. ¹⁶ Ritonõpo jenëko mana. Ahno roropa jenëko. Kokoro rokë erohnõko ase iirypyryme pyra jehtohme, tykase ynororo.

¹⁷—Tuhke jeimamyry imehnõ pata tõ poro ytoase. Mame jesaka oepyase ropa, tineru ekarose tytinerukãkara a. Ritonõpo a ynekarory ekaroase roropa. ¹⁸ Naeroro Ritonõpo maro oturutoh tao jenease toto. Yrypyry ykorokapoase Ritonõpo a. Imoity maro pyra exiase toiroro, tehme rokene. ¹⁹ Yrome moroto juteu tõ nexiase, Aziapõkomo. Kurehxo exiry mokaro taro exiryhtao, Ritonõpo maro oturutoh tao jenehpõkomo, jyhxiro se tahtao xine. ²⁰ Ah tarõkõ noturuno azahkuru jehtopõpyry poko. Jenease toto kõseriu ëpataka tarose jahtao. ²¹ Toiro rokë opore oturuase eya xine. Ynara ase, “Seroae terekatu a azahkuru jekarõko matose aorihtyã ësemamyry ropa enetuputyryke ya,” ase eya xine. Opore jotururu azahkuru nexiase otarãme, tykase Pauru.

²² Morara kary etaryke tyya Perixi ynara tykase,

—Zomory oetãko ropa ase, koroneu Rixia tooehse ahtao. Morara ahtao zuaro exiko ase, tykase ynororo eya xine. Perixi Jezu poetory otururu etahpyryme kynexine.

²³ Morarame sajëtu tyrise eya Pauru eraseme.

—Apo epe tõ imaro nexino, akorehmatohme ise tahtao xine, tykase mokyro terekatu.

Pauru oturutoptõpyry Turuxira tõ maro

²⁴ Mame tuhke pyra tynyhse ahtao Perixi tooehse ropa, tyyty maro, Turuxira maro. Juteu nohpory ynororo kynexine. Mame Pauru tonehpose tyya autururu etatohme, Jezu Kyrixtu enetuputyry poko. ²⁵ Morarame Pauru tõturupitose toto netaryme. Ynara tykase ynororo,

—Kure Ritonõpo omipona kuahtao xine, iirypyryme pyra kuahtao xine roropa. Imeïpo kurãkõ apiakãko Ritonõpo mana. Kuãnohtorÿko roropa mana iirypyryme kuahtao xine, tykase Pauru.

—Epo õtururu ya. Zomory ropa tÿpokõke pyra jahtao okohmãko ropa ase, tykase Perixi. Tõserehse ynororo Pauru omiry etaryke tyya.

²⁶ Tineru se roropa Pauru a ynororo, imyhpokatohme ropa repe. Morara exiryke tahxime Pauru tykohmase töturutohme imaro.

²⁷ Morarame asakoro tyeimāse ahtao Poroxiu Pexitu tooehse, Perixi myakāme, kowenu tuisaryme. Mame tyse juteu tō ehtohme, Pauru onymyhpokara ropa Perixi tokurehse.

25

Pauru toytory se aehtopōpyry Seza a

¹ Morarame Pexitu Sezarea pata pona tooehse tahtao, oseruao rokē tynyhse moroto. Morotoino Jerusarē pona toytose ynororo. ² Moroto Ritonōpo maro oturuketō tuisary töturuse eya, imehnō juteu tō tuisary maro Pauru kerekeremāko. Ynara tykase toto Pexitu a,

³ —Ajohpāme sã Pauru enehpoko xiara Jerusarē pona, yna maro auturutohme, tykase toh repe, etapary se toexirykōke osema tao. ⁴ Yrome Pexitu ynara tykase eya xine, —Pauru moroto rokē mana, Sezarea po. Okynã pyra morotona ytōko ropa ase. ⁵ Ehmaropa oytorykō se awahtao xine mokyro hxirose azahkuru aexiry poko, tykase ynororo eya xine.

⁶ Morarame 10me tynyhse ahtao toytose ropa ynororo Sezarea pona. Yrokokoro porohtoh taka typorohse tahtao, Pauru tonehpose tyya. ⁷ Mame Pauru tooehse ahtao Jerusarē poe aehtyã xikihme toehse toto. Itamurume Pauru hxirory se toh repe azahkuru aexiry poko. ⁸ Yrome ynara tykase Pauru eya xine,

—Ehxiropyra ase azahkuru pyra jexiryke. Moeze omihpyry omipona ase ipunaka. Ritonōpo tapyĩ onyJOROKOPARA ase. Kowenu omipona roropa ase, tykase Pauru.

⁹ Yrome topeme juteu tō se Pexitu kynexine. Naeroro ynara tykase ynororo Pauru a, —Oytory se pyra Jerusarē pona mah, moero moxiã oturupotohme ya opoko? tykase.

¹⁰ Yrome Pauru a tozuhse, ynara tykase ynororo,

—Jytory se pyra ase. Taro ase amaro, kowenu terekatume oexiryke. Taro kure jekaropotohme kowenu tapyĩ tao. Juteu tō onyryhmara exiase, zuaro ro mase. ¹¹ Kowenu omipona pyra jahtao, imepỹ totapase ya ahtao jetapary se roropa exiry oya xine. Yrome imehnō onyryhmara jahtao, jekarory se pyra ase eya xine, kowenu omipona jexiryke. Īperatu a kuaropoko, Seza a. Imaro rokē oturuse jytory se ase, tykase Pauru terekatu a.

¹² Mame töturuxĩpo kōseriu tō maro ynara tykase Pexitu Pauru a,

—Seza a oytory se awahtao eya aaropōko ase, tykase.

Pauru ehtopōpyry Akyripa tō ěpatakaPerenixi maro

¹³ Morarame tuhke pyra tynyhse ahtao tuisa Akyripa tō tooehse Sezarea pona, typyty maro, Pexitu maro oturuse. Ipyty esety Perenixi. ¹⁴ Moroto tuhke tynyhse ahtao Pauru tokarose eya. Ynara tykase ynororo eya Pauru poko,

—Orutua mã āpuruħpyry tao, Perixi nynomohpyry. ¹⁵ Jerusarē po jahtao Ritonōpo maro oturuketō tuisary ipoko noturuase ya, juteu tō tamuxiry maro etapapotohme repe. ¹⁶ Yrome ezukuase toto, “Romanome ahtao onetapara ase, oturupyra ro awahtao xine imaro ynetaryme, aosepynohtohme. Imaro soturutatose aporo zuaro jehtohme,” ase eya xine. ¹⁷ Morarame tooehse toto ahtao, yrokokoro yporotyase ekaropotohme. Pauru enehpoase ya. ¹⁸ Yrome mokyro hxiroryhtao tyorō poko tyhxirose eya xine. ¹⁹ Tytamurukō namorepatopōpyry poko rokē noturuase toto. Imepỹ poko roropa, Jezu poko. “Aorikyħpyry mokyro,” nase rokē toto. Yrome, “Oriħpyra, tōsemāse ropa mana,” āko Pauru. ²⁰ Zuaro pyra jexiryke ynara ase Pauru a, “Oytory se pyra hma Jerusarē pona, moroto oturupotohme ropa ynetaryme, ohxirohpōkō maro?” ase eya. ²¹ Yrome, “Seza maro rokē jotururu se ase,” karyke ěmapoase ropa Roma pona aropotohto Aukuxtu Seza pataka, tykase Pexitu.

²² Morarame Akyripa ynara tykase Pexitu a,

—Mokyro otururu etary se ase, tykase Akyripa.

—Kokoro etāko mase, tykase Pexitu eya.

²³ Mame yrokokoro Akyripa tooehse kowenu tapyĩ taka Perenixi maro, kurã ke tupoke, typoetory tō maro, soutatu tuisary tō maro, pata esã roropa maro. Mame Pauru tonehpose Pexitu a. ²⁴ Tooehse ahtao Pexitu tōturuse aporo. Ynara tykase ynororo,

—Tuisa Akyripa, amarokō roropa emero, mose orutua enetoko. Juteu tō nyetunu Jerusarē po jahtao, taro roropa etapary se toh nexiase. ²⁵ Mose kure rokē ya, yrome jehno juteu tō exiryke aropōko ase Roma pona, Aukuxtu Seza maro auturutohme, imaro tōtururu se aexiryke. ²⁶ Yrome otara āko ha, pape poko imerōko, aropotohme Seza neneryme? Naeroro mose enehpono tarona ourutohkōme. Omoro nymyry oturuko imaro, tuisa Akyripa, zuaro jehtohme, pape merotohme ya. ²⁷ Pauru aropory se ase repe, yrome azahkuru aexiry onenetupuhpyra jexiryke anaropopyra ro ase, tykase Pexitu.

26

Pauru oturutopōpyry typoko Akyripa a

¹ Morarame Akyripa tōturuse Pauru a,

—Ōtururu se awahtao oturuko, tykase. Mame Pauru tātaporamase. Ynara tykase ynororo,

² —Tuisa Akyripa, tãkye ase jotururu etary se oexiryke, jyhxirotopōpyry poko juteu tomo a. ³ Tuaro mase juteu tō poko. Kytamurukō namorepatopōpyry waro roropa mase. Naeroro ajohpãme sã penekhepyra exiko jomiry etary poko aporo.

⁴ —Juaro mã juteu tō emero, ypoetoe ro. Wekyry tō maro rokē juātase ypatao, Jerusarē po, enara. ⁵ Juaro exiketō jekarory se ahtao jekarōko mã toto. Parixeu ase, orēpyra Ritonōpo omipona exikety. Kytamurukō omihpyry omipona roropa ase. ⁶ Tarona tonehse ywy jyhxirotohme, Ritonōpo mūkuru enetupuhneme jexiryke. Pake Ritonōpo nekarohpyry enetupuhneme jexiryke roropa. “Umūkuru eraximako,” tykase Ritonōpo pake kytamurukomo a. ⁷ Wekyry tō roropa morararo Ritonōpo nekarory momohnōko toh repe, orihpyra toehtohkōme. Yrome aorihtyã ěsemãkapory ropa enetuputyryke ya jyhxiroory se mã juteu tomo. ⁸ Oty katoh amarokō juteu tō aorihtyã ěsemãkapory ropa Ritonōpo a onenetupuhpyra? tykase Pauru eya xine.

⁹ —Osemazuhme Jezu Nazarepō se pyra exine aporo. Ipoetory ryhmaryhtao imehnomo a tãkye exiase. ¹⁰ Morara exiase Jerusarē po. Tuhke Jezu poetory ěmase āpuruhpyry taka, Ritonōpo maro oturuketō tuisary omi poe. Etaparykohtao, “Mose etapako. Kure etapary oya xine,” akē etapananomo a. ¹¹ Jezu poetory tō ryhmahpō ase atamorepatoh tao, enetupuhkehpyry se jexiryke. Imehnō pata tō pona Jezu poetory ryhmase aytohyry ase, zehno jexiryke, tykase Pauru.

Pauru oturutopōpyry Jezu poetoryme toehtoh poko

¹² —Morarame Tamaxiku pona ytoase Ritonōpo maro oturuketō tuisary a jenyokyryke inymerohpyry arose. ¹³ Osema tao yna ahtao, tãxiahtao saereh nase yna etonie, xixi motye kaino, ypona, ymaro ytoketō pona roropa. ¹⁴ Nono pona toepukase yna porehme. Mame omi etase. Ynara nase ya juteu tō omiryae, “Sauru, Sauru, oty katoh ypoetory ryhmãko mah? Samũ kamexipōko mase ya ypoetory ryhmaryke oya. Eryhmãko mase pui samo tupupuru ryhmane samo, tamoreme suimã pona otuotuokety sã mase,” nase ya. ¹⁵ “Onoky hma?” ase eya. “Ywy ase Jezu. Ypoetory tō onyryhmara exiko! ¹⁶ Owōko ropa. Osenepo oya, otuarōtatohme ypoko, ypoetoryme oehtohme. Imehnō tuarōtanohpōko mase jenetopōpyry poko oya, imeĩpo enepotoh poko roropa oya. ¹⁷ Oewomãko ase oetapary se imehnō ahtao. Imeĩpo juteutōkara pataka aaropōko ase. Moroto awahtao roropa oewomãko ase. ¹⁸ Toto amorepase ytoko ajoajohpe pyra aehtohkōme, joroko tamuru rumekatohme eya xine, Ritonōpo omipona rokē toto ehtohme. Iiryrykō korokãko ase tosēkōme jenetuputyryhtao eya xine. Esarykō ekarōko ase eya xine ypoetory tō maro,” tykase Jezu ya.

Pauru oturutopōpyry toerhtopōpyry poko

¹⁹ —Morara tykase exiryke ya Jezu omipona ase, kapu ae autururu totase ya exiryke. ²⁰ Osemazuhme aporo oturuase Tamaxikupōkomo a, Jerusarēpōkomo a roropa. Mame Juteapōkomo a oturuase. Morotoino ytoase juteutōkara amorepase, iirypyrykō rumekatohme eya xine, Ritonōpo omipona aehtohkōme roropa. ²¹ Morara exiryke juteu tō japoiasē Ritonōpo maro oturutoh tao, jetapatohme repe. ²² Yrome Ritonōpo a jewomaryke jetapara ro toh mana. Imehnō amorepāko ro ase Jezu poko, toto tuarōtatohme. Tuisa tō zurūko ase, tuisa tō kara roropa zurūko. Ritonōpo omiry poko toto tuarōtanohnōko ase, pake Ritonōpo poe urutōkō nekarohpyry saaro. Moeze nekarohpyry saaro roropa. Ynara tykase Moeze tō pake, ²³ “Kyrixtu osanumāko toh mana, exixihmāko. Yrome mā ēsemānōko ropa toorihxīpo, kypyno xine Ritonōpo exiry ekarotohme juteu tomo a, juteutōkara a, enara.”

²⁴ Morara karyke Pauru a, ynara tykase Pexitu opore Pauru a,
—Pauru, rowohpe mase. Tuhke tātamorepase oexiryke, tykase Pexitu eya.

²⁵ Yrome Pauru a tozuhse,
—Rowohpe pyra ase Pexitu tuisa. Zae rokē ase Ritonōpo omiry ekarōko. ²⁶ Akyripa a ynara tykase Pauru,

—Tuisa Akyripa, jomiry metano? Sero poko tuaro mase tokare Jezu exiryke. Morara exiryke ihximyra oturunō oya. ²⁷ Tuisa Akyripa, Ritonōpo poe urutōkō omihpyry enetupuhnōko mah? Zuaro ase. Enetupuhnōko mase, tykase Pauru Akyripa a.

²⁸ Morarame Pauru tozuhse eya. Ynara tykase ynororo,
—Otarāme Jezu poetoryme exīko ase ōmiry etahpyryme, tykase.

²⁹ Morarame Pauru ynara tykase ropa eya,
—Kure ya Jezu Kyrixtu poetoryme awahtao. Emero tarōkō roropa Jezu poetoryme se ase ysā oehtohkōme, yrome imyhpyra rokene, tykase.

³⁰ Morarame Akyripa tō towōse ropa, kowenatu, Perenixi, emero tymarōkō maro. ³¹ Tutūtase toto oturuse oxime,
—Kure rokē mana. Tōmipona aexiryke kowenu onetapapopyra mana. Onēmara roropa mana āpuruhpyry taka, tykase toto ipoko. ³² Morarame Akyripa ynara tykase Pexitu a,

—Mokyro myhpokary ropa, “Seza a kuaropoko,” kara ahtao, tykase ynororo.

27

Wapu ae Pauru ytotoipōpyry Roma pona

¹ Morarame toepohnohse tahtao xine,

—Saropotone Itaria pona, tykase toto. Mame Pauru tokarose Juriu a, imehnō āpuruhpyrytaōkō maro, wapū ae toto arotōhme Itaria pona. Juriu sajētū, Aukuxtu poetory. Pauru maro ynanytoase. ² Morarame moroto Sezarea po ynanotyriase Ataramitiu poe aepyhpyry wapū aka, Azia pona yna ytotohme, Arixtaku maro. Mokyro Tesaronikapono, Masetoniapōpono. ³ Yrokokoro Xitō pona ynanytoase. Juriu noturuase Pauru a,

—Oepe tō maro oexiry se awahtao ytoko, nase, Pauru zuno pyra toexiryke. ⁴ Morotoino ynanytoase ahmōta Xipere kuroko, iratozo ae, tyryrykane jamihme exiryke. ⁵ Morotoino tuna konōto takuohse yna. Xirixia ehpiuroko toytose yna, Pāpiria ehpiuroko roropa Mira pona, Rixiapō pona. ⁶ Moroto sajētū maro imepỹ wapū aka ynanotyriase, Arexātyria poe Itaria pona ytokety aka.

⁷ Moro ae axī pyra ynanytoase Synitu pona tyryrykane popyry exiryke. Saumona kuroko ynanytoase Kereta zomye. ⁸ Morarame ynanytoase wapū ae ehpiuroko, kuremỹme samo, pata pona, kure otyryhkatoh pona. Moro Rasea maro atameke pyra.

⁹ Moroto okyna yna ahtao ytotoh pyra toehse. Naeroro Pauru ynara tykase toto a,

¹⁰ —Ytotoh pyra nase. Kuytorykohtao seromaroro, wapū nerỹko mana. Itamurume mōkomo nerỹko. Ahno roropa orihnōko otarāme, tykase Pauru repe.

¹¹ Yrome mokyro sajētū, wapū esē tō omipona nexiase, Pauru omipona pyra.

¹² Otyryhkatoh moroto popyry exiryke toytorykō se toh kynexine Penixi pona, moroto

toehtohkōme konopo ae, kure moroto exiryke. Tyryry karahko Penixi po, Kereta ahmōta po.

Tyryrykane konōto oehtopōpyry konopo maro

¹³ Naeroro tyryry tykase ropa ahtao,

—Ehmaropa, tykase toto. Etypohkatoh tanÿse ropa toto a wapu ytotohme ahmōta Kereta ehpiuroko. ¹⁴ Yrome okynā pyra tyryrykane tyjamihtase. Tyryrykane esety Euroakirāo. ¹⁵ Moro a wapu tarose axiny.

—Ah kuakuarotou, ynanase. ¹⁶ Ahmōta pitiko kuroko yna ytoryhtao tyryry karahko nexiase. Naeroro ynanerokuase itamurume kanawa anymyry poko wapu aka. ¹⁷ Kanawa tanÿkehse ahtao wapu ynanuahmykyase ehmpopyra aehtohme. Yna aroryke tyryrykane a Ripia ehpiuroki isawā zuno toehse yna. Morara exiryke wera touse yna a, tywerake pyra rokē ytotohme tyryrykane po. ¹⁸ Yrokokoro pohkane a anyanymyryhtao mōkomo nyanypapyase nakuaka yna oserepyryke, wapu tēme hkopyra ehtohme. ¹⁹ Yrokokoro wapu mōkomory nymyry nyanypapyase.

²⁰ Tuhke xixi onenepyra ynanexiase, xirikuato onenepyra roropa, konopo itamurume exiryke tyryrykane maro,

—Orihnōko sytatose, ynanase. Ynanoserepyase.

²¹ Tuhke otuhyra ynanēme pyase. Naeroro Pauru ynara nase yna a,

—Jepe tomo, jomipona awahtao xine Kereta po ro sehtory, mōkomo onypahpyra exiry, wapu kure ro roropa exiry. ²² Yrome seromaroro kuetatoko. Emynyhmara ehtoko. Orihpyra matose. Wapu rokē nerÿko mana. ²³ Morara āko ase Ritonōpo nenyokyhpyry tooehse exiryke koko ya oturuse. Jesēme mana, ipoetoryme ase. ²⁴ Ynara nykā ya, “Pauru, torētyke pyra exiko. Seza a ytōko mase, Roma tuisary a. Oewomāko mā Ritonōpo. Mokaro roropa ewomāko mana opokoino,” nykā inenyokyhpyry ya josenety. ²⁵ Naeroro sekese ehtoko ropa. Ritonōpo enetupuhnōko ase. Ajohpe pyra mana. Kuewomatorÿko mā inenyokyhpyry nekarohpyryae ro. ²⁶ Yrome ahmōta pona kuarotorÿko mā tyryrykane, tykase Pauru yna a.

²⁷ Morarame 14me tynyhse ahtao tyryrykane jamihme ro nexiase. Xiaksiake wapu tarotarose, Metiteraneu tuna ena. Mame onoa wapu poko erohketō ynara nase,

—Otarāme nono moe pyra mana, nase toto. ²⁸ Tuna tukuhse toto a, zueme aexiry waro toehtohkōme. Zueme ro tukuhse eya xine. Moino akoxi pitiko tukuhse ropa toto a, zueme hkopyra. ²⁹ Mame topu a wapu etapary zuno toexirykōke 4me etypohkatoh tomabase toto a, wapu ātykyry wino. Tōturuse toto Ritonōpo a axī aēmehtoh poko. ³⁰ Morarame wapu pokōkō irumekary se toehse. Kanawae toytorykō se toh repe. Kanawa tomabase tuna kuaka toto a, etypohkatoh wapu potyry pokona tyritohme sã repe. Yna enekunopyry se rokē toh kynexine. ³¹ Mame Pauru tōturuse sajētu tomo a, soutatu tō maro,

—Wapu rumekaryhtao moxiame a nerÿko sytatose, tykase ynororo.

³² Morara tykase Pauru exiryke kanawa eary tysahkase soutatu tomo a, kanawa yhtotohme.

³³ Aēme pyryhtao Pauru tōturuse toto a,

—Otuhtokose. Pake oemirykō rohnōko matose, nyhpyra roropa. ³⁴ Morara exiryke otuhtoko, jamihme oehtohkōme ropa. Torētyke pyra ehtoko. Orihpyra matose, tykase eya xine.

³⁵ Morara kaxīpo wyi apoiase ekamotohme. Noturuase Ritonōpo a mokaro netaryme, wyi ekarotohto. Notukuase ynororo yna maro. ³⁶ Morarame sekese ropa ynanexiase, tōtuhse ropa yna exiryke. ³⁷ Wapu ao ynanexiase atapona 276 me. ³⁸ Morarame tōtuhkehse yna ahtao, tiriiku typhase yna a nakuaka, teme hkopyra wapu ehtohme.

Wapu ātohkatorōpyry pohkane a

³⁹ Mame tōmehe ahtao nono waro pyra toh kynexine, wapu poko erohketomo. Iporiry tonese ahtao eya xine moro taka wapu arory se toehse toto, isawāme tuna ehpiuroki exiryke. ⁴⁰ Naeroro etypohkatoh eary tysahkase eya xine emapotohme nakuaka.

Mame āpuitoh myhty tymyhpokase eya xine. Moromeīpo wera konōto taunuhmase ropa eya xine apō pokona, ipotyry wino, tyryrykane a wapu arotohme isawā ehpiKOXI repe. ⁴¹ Yrome isawā pona tyryhse ipotyry wino wapu. Tūpore tyryhse isawā pona. Pohkane konōto a tātohkase wapu.

⁴² —Āpuruhpyrytaōkō setapatone epara toto ehtohme, tykase soutatu tō repe. ⁴³ Yrome Pauru pyno toexiryke onetapapopyra sajētu kynexine. Nakuae tātakuotyry warōkō taropose eya osemazuhme, ahmōta pona toto ytotohme. ⁴⁴ Imehnō taropose roropa eya wewe po wapu epokahkasē po. Emero morara rokē tātakuohse ropa toto iratyhpyry po.

28

Mauta po toto ehtopōpyry

¹ Morarame moroto yna ahtao morotōkō yna zuruase ahmōta esety poko, —Mauta sero, nase toto yna a. ² Kure rokē toh nexiase yna maro. Yna aroase toto tytapyīkō taka. Apoto tukase eya xine yna osūtohme. Konopome exiryke kōxikene ynanexiase. ³ Morarame apotopokō tupuimase Pauru a. Apoto htaka tyryryhtao eya okoi nesekase emary pokona ynaneneryme. ⁴ Morara exiryke ynara tykase morotōkomo, —Otatpō mosero otarāme. Morara exiryke okoi nesekano. Nerypyra kynako repe. Yrome okoi naryme orihnōko mana, nase toto Pauru poko.

⁵ Mame pakapakahnase okoi. Toepukase apoto htaka. Yrome jetū pyra nexiase ipoko. ⁶ Mame Pauru tonese eya xine. Emary zaory eraximāko toh kynexine. Axī aorikyry eraximāko toh repe. Yrome okyna ahtao kure ro Pauru eneryke tyya xine, ynara tykase toto, —To! Otarāme ritō mosero, tykase toh ipoko.

⁷ Moro ahmōta esē esety Pupuriu. Mokyro tapyī moe pyra kynexine. Tytapyī taka yna aroase kure yna ritohme. Moroto ynanynykyase oseruao. ⁸ Mokyro zū kure pyra nexiase, oxirohnōko, pixihtāko, enara. Mokyro enese Pauru nomomyase inyhtoh taka. Mame Ritonōpo a noturuase. Zuhpokoxi tomary riase. Axī nekurākase ropa. ⁹ Moromeīpo moro ahmōtapōkō kurākōkara emero noepyase Pauru a toto tukurākatohkōme ropa. Tukurākase ropa toto eya. ¹⁰ Mame yna ytory ropahtao yna mōkomohtoase toto, mokaro ahmōtapōkomo.

Mauta poe Roma pona toto ytotoptōpyry

¹¹ Morarame moroto wapu kynexine, Arexātyria poe aepyhpyry, ikonopory enatyry eraximāko, ytotoptōpyra konopo ae exiryke. Kamaramanōpo tō esety ae moro wapu esety, Kaxito Poruxime. Morarame ikonopory tonahse ahtao, moro ae ynanytoase. ¹² Xirakuza pona toeporehkase yna. Moroto ynanynykyase oseruao. ¹³ Morotoino ynanytoase ropa tuna konōto ehpiKUROKO Reziu pona. Moroto yna ahtao kure tyryrykane. Yrokokoro ynanytoase Pozuori pona. ¹⁴ Moroto Jezu poetory tō kynexine. Toto maro ynanynykyase oma zū mykaponatoae, toahmase yna exiryke eya xine. Morotoino osema konōto ae ynanytoase ropa Roma pona. ¹⁵ Yna ekary etahpyryme Jezu poetory tomo a, tooehse toto yna enese, moino Roma poe, Apiu oturutoh pona, oseruao osepekahtoh pona roropa. Mokaro eneryhtao Pauru a eano tyjamihtase. Tākye toehse ynororo. Kure tōturuse Ritonōpo poko toto maro.

Roma po Pauru ehtopōpyry

¹⁶ Morarame Roma pona toeporehkase yna ahtao, āpuruhpyrytaōkō ekaroase sajētu tutuisary a. Pauru rokē imepỹ tapyi taka toytose, soutatu maro.

¹⁷ Mame oseruao tynyhse ahtao juteu tamuxiry tō tonehpose Pauru a oximōme imaro xine tōturutohkōme. Ynara tykase ynororo eya xine, —Orutua komo, wekyry tomo, kuetatoko. Kuekyrykō onyenonohpyra exiase Jerusarē po. Kytamurukō omihpyry omipona ase. Yrome ynaroro rokē romano tomo a jekaroase toto jetapatohme repe. ¹⁸ Morarame tōturupose jahtao romano tuisary a jutūtanohpory

se ropa nexiase repe, kowenu jetapapopyra exiryke. ¹⁹ Yrome ymyhpokapory se pyra juteu tō nexiase. Naeroro, “Seza ěpataka jytory se ase,” ase terekatu a. Wekyry tō hxiory se pyra exiase. ²⁰ Morara exiryke kuenehpotou xiaro joturutohme amaro xine. Ritonōpo mā kypyno xine. Kyyrypyrykō korokary se kurā rokē ekarotohme kyaa xine. Moro eraximāko Izyraeu tō poetory mana. Moro enetuputyryke ya tymyhse ase keti ke, tykase Pauru eya xine.

²¹ Ynara tozuhse toto a,

—Pape oehpyra mana, Jerusarĕpōkō nymerohpyry opoko yna neneryme. Moinō oehsenākō mā, “Popyra,” kara roropa opoko. ²² Ōtururu etary se ynanase. Tuhke ahno imehnō patapōkō Jezu poetory poihtōko toto, nase toto Pauru a.

²³ —Mokokoro osehtoko, tykase exiryke, tuhke toytose toto itapyī taka. Mokaro a noturuase Pauru, Ritonōpo ahno esĕme exiry poko, Jezu poko roropa, Moeze tō nymerohpyry poko, imehnō urutōkō nymerohpyry poko roropa. Mokaro zuruse nykohmamyase Pauru. ²⁴ Aomiry etaryke tyaa xine, “Ajohpe pyra,” tykase toto emero pyra, tonetupuhse eya xine exiryke. Yrome imehnō onenetupuhpyra toh tokurehse. ²⁵ Mame toto ytotohto ropa itapyīkō taka Pauru ynara tykase eya xine,

—Ajohpe pyra Izaja tōturuse kytamurukomo a Ritonōpo zuzenu poe. ²⁶ Ynara tykase ynororo,

“Tarōkomo a ytotoko. Ynara kahtoko eya xine,

‘Ritonōpo omiry etāko matose repe, yrome zuaro pyra matose.

Enĕko roropa amarokō repe, yrome onenetupuhpyra matose.

²⁷ Enetuputyry se pyra oexirykōke onenetupuhpyra matose.

Etary se pyra oexirykōke roropa onetara matose.

Enery se pyra oexirykōke onenepyra matose.

Māpyra oorypyrykō rumekary se awahtao xine,

otato apanarykō exiry, jomiry menetupuhpyry roropa.

Morarame meramatory ya, kukurākatory roropa, ‘āko Ritonōpo mana opoko xine,”

tykase Izaja kytamurukomo a.

²⁸ —Morara exiryke etatoko pahne, tōmihpyry aropōko Ritonōpo mā juteutōkara a, toto pynanopyry se toexiry poko toto tuarōtatohme roropa. ²⁹ Morara kary etaryke tyaa xine toytose ropa toto, oxime rokē tōturutohkōme.

³⁰ Moroto Pauru asakoro tyeimāse tytapyī tao. Tākye ynororo kynexine imehnō oepiryke tytapyī taka. ³¹ Tōturuse ynororo toto a Ritonōpo ahno esĕme exiry poko. Enaromyra tamorepase toto eya Jezu Kyrixtu poko, “Mokyro poko oturupyra exiko”, kara morotōkō exiryke.

Pauru Nymerohpyry sero Romapõkõ Neneryme

Sero pape tymerose Pauru a, Ritonõpo nymenekahpyry a imehnõ amorepaneme. Serātu rihpõme Pauru kynexine. Tynymerohpyry sero taropose eya Jezu poetory tõ neneryme, Romapõkõ neneryme.

Tynymerohpyryae kurākõ sā kyrirykõ poko Jezu a ekarõko Pauru mana. Ritonõpo neneryme kurākõme sā kyritorỹko Jezu mana. Kurākõme kuenetoryỹko Ritonõpo mana Jezu orihtopõpyryke kymyakākõme. Toorihtopõpyry ke kyyrypyrykõ topehmase eya. Seromaroro Jezu marõme kuexirykõke kurākõme kuenetoryỹko Ritonõpo mana, Tuzenu kurā āpyineme sā kukurohtao xine exiryke roropa.

¹ Ynymerohpyry moro onenerykõme Romapõkomo. Ywy ase Pauru. Kyrixtu Jezu poetoryme ase. Ritonõpo nymenekahpyryme ase roropa. Toahmase ywy Ritonõpo a omi kurā poko imehnõ amorepatohme Jezu Kyrixtu poko.

² Ynara tykase Ritonõpo pake urutõkomo a, “Omi kurā ekarõko ase oya xine imeĩpo,” tykase Ritonõpo pake urutõkomo a. Moro poko tymerose eya xine Ritonõpo omiryne, ³ Ritonõpo mükuru poko, Kuesëkõ Jezu Kyrixtu poko. Ahnome tonuruse ynororo kynexine, Tawi paryme. ⁴ Ritonõpome roropa kynexine tyyrypyhpyke pyra ipunaka. Tumükurume Jezu Kyrixtu exiry poko kutuarõtanohtone tyjamtunuru ke. Tumükuru ãsemãkapone ropa Ritonõpo aorihxĩpo. ⁵ Tumükuru a typynanohtse jexiryke jerohtoh kurā tokarose Ritonõpo a. Tymenekase ywy eya imehnõ amorepatohme typoko. Kyrixtu akorehmaneme tymenekase ywy, imehnõ patapõkõ eahmatohme ya, Jezu enetupuh-tohme toto a, Jezu omipona roropa toto ehtohme. ⁶ Amarokõ roropa Romapõkomo, toahmase matose Ritonõpo a roropa Jezu Kyrixtu poetoryme oehtohkõme.

⁷ Naeroro sero merõko ase onenerykõme Romapõkomo. Ritonõpo opyno xine ipunaka mana. Morara exiryke toahmase matose ipoetoryme oehtohkõme. Ynara āko ase Ritonõpo a opoko xine, “Romapõkõ kure tyriko Papa. Torëtyke pyra tyriko toto,” āko ase. Morara āko roropa ase Kuesëkomo a, Jezu Kyrixtu a.

“Kure mase Ritonõpo,” katopõpyry

⁸ Jezu Kyrixtu toorihse exiryke kyyrypyrykõ epehpyryme, Ritonõpo ãpataka oturũko ase opoko xine. Tãkye ase opoko xine, “Jezu tonetupuhse Romapõkomo a,” kary etaryke ya. Morara kary etaryke imehnomo a roropa, tuhkãkomo a tãkye ase. “Kure mase Papa. Tãkye ase Romapõkõ poko,” āko ase opoko xine. ⁹ Aomipona se ase yronymyryme. Naeroro aomiry kurā ekarõko ase imehnomo a Imükuru poko. Wenikehpyra ase opoko xine. Wenikehpyra opoko xine jexiry waro Ritonõpo mana. ¹⁰ Imaro jotururuhtao, ynara āko ase, “Papa kapuaono, Romapõkõ enese jytory se ase repe, ajohpãme samo, jaropory se awahtao,” āko ase Ritonõpo a. ¹¹ Yronymyryme jytory se ase oenese xine. Oururukõ se ase Ritonõpo nekarory kurā poko kyya xine Tuzenu maro, orëpyrahxo oehtohkõme. ¹² Satakorehmatone orëpyra kuehtohkõme. Jakorehmãko matose Jezu enetuputyryke oya xine. Åkorehmatorỹko roropa ase Jezu enetuputyryke ya.

¹³ Wekyry tomo, otuarõtanohtporykõ se ase. Tuhke rokë jytory se exiase oenese xine repe. Yrome tuhke takorekehkase roropa ywy jytohtome myaro. Imehnõ eahmary se exiase Kuesëkõ enetupuh-tohme eya xine, moero amaro xine, imehnõ juteutõkara amorepatopõpyry saaro ya Jezu poetoryme toto ehtohme imepỹ pata tõ poro. Moro saaro imehnõ amoreparry se ase amaro xine. ¹⁴ Ynara tykase Jezu ya, “Ypoko emero patapõkõ zuruta,” tykase. Morara exiryke emero zurũko ase. Ituakyry tõ zurũko ase, imehnõ roropa zurũko ase. Åtamorepatyã zurũko ase, atamorepahñõ roropa zurũko ase. Emero toto zurũko ase. “Zuruta toto,” tykase Jezu exiryke ya. ¹⁵ Morara exiryke jytory se ase oya xine Roma pona omi kurā poko Jezu Kyrixtu poko āmorepase xine.

Ritonõpo jamitunuru tonetupuhñanõ kurohtao

¹⁶ Kyrixtu omiry poko ihximyra ase. Kyrixtu omiry enetupuhnanō kurākary waro Ritonōpo mana emero porehme. Juteu tō mā tukurākase osemazuhme tonetupuhse toexiryke eya xine. Seromaroro emero eahmāko Ritonōpo mana ikurākatohme tyya, tonetuputyryke eya xine. ¹⁷ Kyrixtu omiry kutuarōtanohtorŷko mana iirypyrymākō kurākary poko Ritonōpo a, osepune toto ehtohme Ritonōpo kure exiry maro. Jezu enetuputyryhtao kyya xine kukurākatorŷko mana. Ynara tymerose Ritonōpo omiryne, “Iirypyrymākō kurākaryhtao Ritonōpo a, orihpŷme exiko mā toto, tonetupuhse exiryke eya xine.”

Popyra seropōkō exiry poko

¹⁸ Yrome kyyrypyrykō zehno toexiry poko kutuarōtanohtorŷko Ritonōpo mana. Iirypyrymākō wānohnōko Ritonōpo mana iirypyryme toto exiryke. (Iirypyrykomo a Ritonōpo omiry tapuruse exiryke sã roropa onetara imehnō ehtohme.) Morara exiryke toto wānohnōko Ritonōpo mana. ¹⁹ Toehtoh poko ahno tamorepase Ritonōpo a. Morara exiryke Ritonōpo waro se toexirykō se tahtao xine tuaro exiry toto. Yrome tuaro se pyra toto ipunaka. Morara exiryke toto wānohnōko Ritonōpo mana. ²⁰ Sero nono ritopōpyry poero Ritonōpo jamitunuru enahpyra ehtoh waro toh mana. Ritonōpome nymyry aexiry enetupuhnōko toto. Morara Ritonōpo exiry onenepyra toh mā repe yrome tuaro toto. Ritonōpo poko tuaro mā toto inyrytŷa eneryke tyya xine. Morara exiryke, “Ritonōpo poko zuaro pyra exiase,” kasaromepyra mā toto tuaro toehse toexirykōke. ²¹ Ritonōpo waro toh kynexine repe. Yrome kure Kyrihpōkō onyripyra toto. “Kure mase Ritonōpo,” kara roropa toh kynexine. Naeroro aosenetupuhtohkō toiparo rokē toehse roropa. Tuaro pyra toehse ropa toto ipunaka. ²² “Zuaro ase,” āko toh mā repe. Yrome tuaropyra toto ipunaka. ²³ Orihpŷme Ritonōpo mana. Yrome tosēkōme Ritonōpo onyripyra toto. Okyno tō kuhtopōpyry rokē eahmāko mā toto tosēkōme Ritonōpo myakāme. Orihketō kuhtopōpyry eahmāko rokē mā toto. Ahno sã tyrytŷa te, torō tō sã tyrytŷamo, zakare tōkehko sã tyrytŷa roropa. Mokarohne kuhtopōpyry rokē eahmāko mā toto, tosēkōme.

²⁴ Morara exiryke tuaro pyra toto exiryke turumekase toto Ritonōpo a, toto atapotohme rokene, tyrypyrykō poko rokē toto ehtohme rahkene, typenetatohkō poko roropa, enara. Ihximyra toto tyrypyrykō xihpyry poko. Oxirumekara. Tyrypyrykō poko ehse rokē oximōnōko toto. ²⁵ Zae mā Ritonōpo omiry typoko. Yrome ise pyra mā toto. Ajohpe ehtoh ke imyakāmary se rokē mā toto. Ritonōpo Kuesēkō oneahmara mā toto. Ritonōpo omipona pyra mā toto. Inyrytŷa rokē eahmāko mā toto. Ritonōpo eahmary kyya xine kure mana, mosa rokene.

²⁶ Yrome tyrypyrykō poko rokē mā toto. Morara exiryke turumekase toto Ritonōpo a, tyrypyrykō poko rokē toto ehtohme. Nohpo tō roropa musurehpe exiko mā toto, ipenetatohkō tytyorōmase exiryke. Oxipoko rokē exiko mā toto. ²⁷ Morararo orutua komo, typyxiākō maro se pyra mā toto. Tyoro sã imehnō poko penetāko toto, orutua kō oxipoko xihpyryme exiko roropa toto, nohpo tō poko toehtohkō sã oximaro toto imepŷ orutua maro. Naeroro mokaro wānohnōko Ritonōpo mana, iirypyrykō ehepyryme.

²⁸ Ritonōpo poko tuaro toehtopōpyrykō rumekary se toh kynexine. Morara exiryke turumekase ropa toto Ritonōpo a, kurā poko osenetupuhpyra toto ehtohme, tyrypyrykō poko rokē toto ehtohme. ²⁹ Pehme toh mana tyrypyrykō ke. Popyra mā toto te, emero otyro se tykyryrykōme rokene, popyra imehnō riko toto, imehnō zumoxike toto. Imehnō etapāko toto. Imehnō wōko roropa toto. Atapoiiko toto. Imehnō enekunohnōko toto. Oxiehno roropa toto. Iirypyryme toehtohkō poko rokē osekātopōko toto imehno a. ³⁰ Imehnō kerekeremāko toto. Ritonōpo zehno toto. Imehnō roropa riko toto popyra. Epyrypāko toto typoko xine. Orēpyra toexirykō poko osekātopōko toto. Osenetupuhkepyra toto tyrypyrykō poko. Tumykō omipona pyra toto. ³¹ Zae ehtoh waro pyra mā toto. Opehmato pyra mā roropa toto. Imehnō pyno pyra toto. Imehnō poko enupunara mā toto. ³² Ritonōpo omihpyry waro toh repe. Ynara āko Ritonōpo omiry, “Iirypyrymākō apotoimo htaka ytōko toh mana, tyrypyry poko exiketomo,” āko.

Moro waro toh mã repe. Yrome tyrypyrykõ poko ro toto. Onurumekara toto. Popyra kuhse toto. Imehnomo a tyrypyrykõ poko exiketomo a, “Kure mase,” ãko roropa mã toto.

2

Iiryryrymãkõ wãnohnõko Ritonõpo mana

¹Jepe tomo, imehnõ popyra exiry enetupuhnõko matohu? Imepỹ ekaroryhtao popyra oya xine, popyra roropa matose, isaaro oexirykõke. Imepỹ rypyry enetuputyryhtao oya xine, mokyro sã tyrypyhpyke awahtao xine, popyra oehtohkõ waro roropa matose. ²Zae Ritonõpo exiry waro sytatose, iiryryrymãkõ apiakaryhtao eya. Tyrypyry poko exiketõ apiakãko Ritonõpo mana. ³Yrome amarokõ ke? Imehno iiryryrymãkõ sã matose. “Mokaro popyra,” ãko matose repe. Yrome mokaro sã matose, popyra. Naeroro awãnohtoryko roropa Ritonõpo mana. ⁴Tuhke kuãnohpopyra xine mana kyyrypyrykõ poko. Axĩ pyra iiryryrymãkõ wãnohpõko roropa mana, oorypyrykõ rumekary se exiryke oya xine. Opyno xine Ritonõpo mana. Zuario matose repe. Yrome ynara ãko matose, “Kuãnohpyra xine Ritonõpo mana. Naeroro kyyrypyrykõ poko sehtone,” ãko matose. ⁵Yrome onetarahko sã matose, aomipona se pyra oexirykõke. Naeroro awãnohpotorỹkohxo Ritonõpo mana, kurãkõ apiakatoh po. Morara ahtao kyyrypyrykõ zehno Ritonõpo ehtoh enõko sytatose. Zae kuapiakarykõ enõko roropa sytatose. ⁶Kuepehmatorỹko Ritonõpo mana, emero porehme, kyyrypyrykõ ehepyryme. Kurãkõ epehmãko kurã ke. Iiryryrymãkõ epehmãko popỹ ke. ⁷Toitoine matose kure imehnõ riry poko penekhepyra. Morara awahtao xine kure oexirykõ se matose. “Kure mase. Tuisamehxo roropa mase,” kary etary se matose Ritonõpo a. Orihpỹme oexirykõ se roropa matose jũme. Amarokõ rĩko orihpỹme Ritonõpo mana. ⁸Mãpyra imehnõ mã typhenetatohkõ se rokẽ toto. Zae ehtoh rumekãko toto, azahkuru rokẽ toehtohkõme. Mokaro zehno Ritonõpo exĩko mana. Toto wãnohnõko roropa mana. ⁹Mame iiryryrymãkõ etuarimãko, tuãnohse toexirykõke. Jetũ exĩko mã toto, juteu tõ osemazuhme. Mame juteutõkara roropa. ¹⁰Yrome kure imehnõ rihpõkomo a, “Kure mase,” ãko eya xine mana. Kure toto rĩko Ritonõpo mana. Torẽtyke pyra toto rĩko roropa mana, juteu tõ osemazuhme. Mame juteutõkara roropa. ¹¹Zae rokẽ Ritonõpo kuepehmatorỹko mana juteu tomo, juteutõkara, enara.

¹²Juteutõkara typapeke pyra, Ritonõpo nymeropohpyry Moeze a, moro pyra mã toto. Naeroro Ritonõpo omipona pyra mã toto. Orihnõko rokẽ toto, jũme, tyrypyrykõ ehepyryme. Ritonõpo nymeropohpyry waro pyra ro tahtao xine orihnoõko mã toto. Mame juteu tõ mã Ritonõpo nymeropohpyry nae. Yrome aomipona pyra roropa toh mana. Naeroro iiryryrykõ ehepmapõko Ritonõpo mana tynnymeropohpyryae ro eya xine. ¹³Ynara exiryke, Ritonõpo nymeropohpyry etaryhtao rokẽ, etananõ iiryryryme ro mã toto, aomipona pyra toto ahtao. Yrome aomipona toehse toto ahtao, kure toto rĩko Ritonõpo mana. ¹⁴Ritonõpo nymeropohpyry Moeze a, moro waro pyra mã juteutõkara. Yrome tõsenetupuhpõpyrykõ poe rokẽ Ritonõpo omipona toehse mã toto. Tamoreme xine tyrypyrykõ poko osenetupuhnõko mã toto, Ritonõpo nymeropohpyry waro pyra ro toto ahtao. ¹⁵Mame toto nyrytyã eneryke kyaa xine zuaro sytatose, Ritonõpo nymeropohpyry tymerose sã mã ikurohtao xine. Moro waro sytatose, kure toto ehtoh eneryke kyaa xine. Morararo zae ehtoh waro toexirykõke tyrypyrykõ poko toehse toto ahtao ehxirõko mã toto. Kure toto ahtao ehxiropyra mã toto Ritonõpo nymeropohpyry tymerose exiryke sã toto kurohtao. ¹⁶Morohne poko imehnõ amorepãko ase omi kurã poko toto amoreparyhtao ya. Imeĩpo Jezu Kyrixtu kuapiakatorỹko mana Ritonõpo omi poe. Kuosenetupuhpõpyrykõ enõko roropa mana tokare pyra kuosenetupuhpõkõ ahtao ro.

Juteu tõ mã Moeze omihpyry omipona kuhnoõko repe

¹⁷ Amarokō ke, juteu tomo? Moeze nymerohpyry enetuputyryke oya xine, “Ritonōpo nymenekahpyryme ase, typoetoryme,” āko matose. Epyrypāko matose Ritonōpo nymeropohpyry Moeze a waro oexirykōke. Kure matose osekarōko repe. ¹⁸ Tōmipona kuexirykō se Ritonōpo mana. Moro waro matose repe. Inymeropohpyry poko tamorepase oexirykōke zae ehtoh waro matose repe. ¹⁹⁻²⁰ “Zuaro pyra exiketō amorepaneme ase,” āko matose repe. “Atamorepahnō amorepaneme ase te, putupyra exiketō amorepaneme te, zuaro pyra exiketō amorepaneme te, zae ehtoh waro ase emero,” āko matose, Ritonōpo nymeropohpyry nae oexirykōke repe. ²¹ Yrome imehnō amoreparyhatao ro oya xine, oorypyrykō poko ro matose. Imehnomo a ynara āko matose, “Imehnō mōkomory osematonanohtou,” āko matose repe. Yrome ematonanohtou roropa matose. ²² “Imehnō nohpo poko pyra ehtoko,” āko matose. “Imehnō orutua poko pyra ehtoko,” āko roropa matose nohpo tomo a. Yrome nohpo tō poko matou? Mame Ritonōpo myakāme ahno nyrytyā se pyra matose repe. Yrome itapyī tae inyrytyā arōko matose, imaro oturutoh tae. ²³ Ritonōpo nymeropohpyry waro oexirykō poko epyrypāko matose repe, yrome Ritonōpo hxirōko sā matose aomipona pyra awahtao xine. ²⁴ Ynara tymerose Ritonōpo omiryryme, “Iiryryryme oexirykōke juteu tomo, Ritonōpo kerekeremāko juteutōkara mana,” me tymerose.

²⁵ Ritonōpo nymeropohpyry omipona awahtao xine, juteume oehtohkō kure mana. Yrome Ritonōpo nymeropohpyry omipona pyra awahtao xine, oty kure juteume oehtohkō nae? Arypyra, popyra rokē mana. ²⁶ Imehnō juteutōkara repe. Yrome Ritonōpo nymeropohpyry omipona toehse ahtao, typoetoryme mokaro rīko Ritonōpo mana. Juteume exiketō sā exīko mā toto. ²⁷ Naeroro, juteu tōme matose repe, yrome ohxirotorŷko mā juteutōkara, Ritonōpo nymeropohpyry omipona pyra oexirykōke. Ritonōpo omiryry nae matose, tymerose exiryke. Juteume roropa matose. Yrome aomipona pyra matose. Māpyra mokaro juteutōkara Ritonōpo omipona exīko mā toto, juteume pyra tahtao xine. ²⁸ Onokākō juteume nymyry nae? Onokākō Ritonōpo poetoryme nymyry nae? Ritonōpo poetoryme nymyry pyra mā mokaro juteu pū ke rokē exiketomo, jāipotapihpyry isahkatyamo. ²⁹ Yrome juteu tō nymyry mokaro, Ritonōpo poetoryme nymyry exiketomo tukurohtao xine. Tytyorōmase mokaro kurohtao Ritonōpo zuzenu a mana, Moeze nymerohpyry omipona toexirykōke pyra. Mokaro Ritonōpo zamaro mā toto. “Kure mase,” āko Ritonōpo eya xine mana, morara kara ahno ahtao ro.

3

¹ “Morara ahtao oty me kure juteume exiry? Oty me kure roropa aipotapihpyry sahkary?” āko matose otarāme. ² Kure ro nase juteume exiry. Ynara exiryke, tōmihpyry tokarose Ritonōpo a juteu tomo a. ³ Toitoina juteu tō onenetupuhpyra toehse repe. Yrome mokaro sā pyra Ritonōpo mana. Zae exikehpyra mana ipunaka. ⁴ Ritonōpo zae exikehpyra mana. Imehnō ajohpe ahtao ro emero porehme zae ro mana. Ynara tymerose Ritonōpo omiryryme sero poko, “Zae oexiry poko utuarōtanohpōko mase ōtururuhtao.

Kure rokē oehtoh poko zuaro kamexipōko mase imehnomo a ohxiroryhtao,” me tymerose pake.

⁵ Otarāme kyyrypyrykō poko kuahtao xine ro Ritonōpo kure ehtoh enetupuhnōko imehnō mana. Otara āko sytatou morara ahtao? Morara ahtao, “Ritonōpo zae pyra mana kuānopyrykohtao,” āko imepŷ mā otarāme repe. Morara katopōpyry totase ya imehnomo a repe. ⁶ Azahkuru morara kary ipunaka. Ritonōpo zae pyra ahtao, seropōkō apiakasaromepyra exiry.

⁷ “Yrome yrypyry poko jahtao imehnō tuarōtanohpōko ase emero motye kuhse Ritonōpo zae ehtoh poko. Morara ahtao oty katohme juānohtou nae yrypyry poko? ⁸ Naeroro kyyrypyrykō poko sehtone Ritonōpo rokē kure exiry enetohme imehnomo a,” āko otarāme repe. “ŷ, morara āko Pauru,” āko imehnō mā repe, ykerekeremananomo,

yhxirotohme repe. Mokaro wānohnōko Ritonōpo mana, zae rokene, toto rypyry epehpyryme.

Kurākō nymyry pyra sero nono po

⁹ Morarame otarāme ynara āko matose, “Juteume kuexirykōke kurehxo sytatose, juteutōkara kure hkopyra toh mana,” āko otarāme matose repe. Arypyra, pake kuuruatose moro poko. Juteu tō sā juteutōkara mana. Tyyrypyhpyke sytatose oxisamo. Kyyrypyrykō rumekary waro pyra sytatose. ¹⁰ Ynara āko Ritonōpo omiry moro poko, “Sero nono po kurākō pyra mā ipunaka.

Emero porehme tyyrypyhpyke toehse.

¹¹ Zae ehtoh waro exiketō pyra roropa mā ipunaka.

Ritonōpo omipona se exiketō pyra mā ipunaka roropa.

¹² Toeramase ropa toto Ritonōpo winoino.

Ritonōpo waro ehxīpo tyyrypyrykō poko toehse ropa toto, emero porehme.

Kure toehtohkō poko pyra toto, emero porehme.

¹³ Aomirykō onekunohto mana.

Ajohpe xihpyry aomirykō mana, opi orihmatō samo.

Okoi epity sā aomirykō mana.

¹⁴ Imehnō kerekeremāko mā toto tōmirykō xihpyry ke.

¹⁵ Axī imehnō osanumāko toto.

Axī imehnō etapāko roropa toto.

¹⁶ Imeimehnō ryhmāko toto.

Toto tuarimapōko roropa toto.

¹⁷ Kure toexirykō waro pyra toto imehnō maro.

¹⁸ ‘Ritonōpo, tuisa imehxo mase, yna esemy,’ kara mā toto,” me tymerose pake Ritonōpo omiryryme.

¹⁹ Ritonōpo nymeropohpyry omipona se exikety ahtao, mame toiro tyyrypyry poko toehse ropa ahtao, Ritonōpo omipona pyra toehse. Popyra mā ipunaka Ritonōpo a, imehnō iirypyrymākō samo. Ritonōpo ezukuru waro pyra toehse ynororo, tyyrypyhpyke toehse toexiryke. ²⁰ Ekurākasaromepyra sytatose Ritonōpo nymeropohpyry omipona kuehtohkōme. Ritonōpo nymeropohpyry kutuarōtanohtoryko rokē mana kyyrypyrykō poko.

Iirypyrymākō kurākary poko Ritonōpo a

²¹ Yrome seromaroro Ritonōpo a tōsenetupuhtopōpyry tonepose kyaa xine iirypyrymākō kurākary poko tyaa. Tynyeropohpyry omipona kuexirykōke kukurākatoryko Ritonōpo nae? Arypyra ipunaka. Ynara kutuarōtanohtoryko Moeze nymerohpyry mana, imehnō urutōkō nymerotyā roropa, ²² iirypyrymākō kurākāko Ritonōpo mana Jezu Kyrixtu enetuputyryke eya xine. Emero Kyrixtu enetupuhnanō kurākāko Ritonōpo mana, oxisā tyyrypyhpyke kuexirykōke emero porehme. ²³ Kymarokō emero tyyrypyhpyke. Osepune pyra sytatose, Ritonōpo kure exiry maro. ²⁴ Yrome Ritonōpo kypyno xine ipunaka. Morara exiryke enetuputyryhtao kyaa xine kukurākatoryko ropa mana, Jezu Kyrixtu orihtopōpyry ke. Aorikyry ke topekahse sytatose kyhxiropyra xine joroko tamuru ehtohme. ²⁵ Ritonōpo Tumūkuru ekarone aorihthome, iirypyrymākō kurākatohme tyaa, enetuputyryhtao eya xine. Tumūkuru tokarose kure toehtoh poko imehnō tuarōtanohtohme iirypyrymākō kurākaryhtao eya. Osemazuhme aporo kuānohpopyra xine aporo Ritonōpo kynexine kyyrypyrykō poko. ²⁶ Yrome seromaroro kyyrypyrykō epehmapōko Ritonōpo mana. Emypōko mana, zae aehtoh waro imehnō ehtohme, iirypyrymākō kurākaryhtao eya. Morarame Tumūkuru ekaroryke zae toehtoh poko kutuarōtanohtoryko Ritonōpo mana. Iirypyrymākō kurākary poko roropa kutuarōtanohtoryko mana, Jezu enetuputyryke eya xine.

²⁷ Morara ahtao oty poko epyrypäko sytatau? “Ypoe rokē kure jenēko Ritonōpo mana,” äko sytatau? Arypyra. “Ritonōpo nymeropohpyry omipona jehtopōpyryke kure jenēko Ritonōpo mana,” äko roropa sytatau? Arypyra roropa. Aomipona pyra sytatose ipunaka. Enetuputyryke rokē kyaa xine tukuräkase sytatose. ²⁸ Seromaroro zuaro sytatose. Kukuräkatorýko Ritonōpo mana Kyrixtu enetuputyryke rokē kyaa xine, inymeropohpyry omipona kuexirykōke pyra. ²⁹ Juteu tō rokē esēme Ritonōpo nae? Arypyra, juteu tō esēme mana, juteutōkara esēme. Emero esēme mana, enara. ³⁰ Toiro Ritonōpo mana. Juteu tō kuräkāko mana Jezu enetuputyryke eya xine. Morararo juteutōkara kuräkāko Ritonōpo mana tonetuputyryke eya xine roropa. ³¹ Morara ahtao Kyrixtu enetuputyryke kyaa xine Ritonōpo nymeropohpyry rumekāko sytatau? Arypyra, onurumekara sytatose. Jezu enetuputyryhtao kyaa xine, inymeropohpyry omipona kuhse sytatose exīko.

4

Ritonōpo enetupuhtopōpyry Aparão a

¹ Mame otarāme imepý juteu ynara äko, “Morara ahtao otara äko sytatau kytamurukō Aparão poko? Oty pokoino Aparão tukuräkase Ritonōpo a?” äko, ekaropōko otarāme. ² Etatoko pahne, tamoreme kure Aparão toehse ahtao, Ritonōpo nymeropohpyry omipona toexiryke, otarāme kure toexiry poko epyrypany repe. Yrome Ritonōpo netaryme kure toexiry poko epyrypasaromepyra kynexine. ³ Ynara tymerose Ritonōpo omiryne, “Ritonōpo tonetupuhse Aparão a. Naeroro enetuputyryke eya iiryppyry korokane Ritonōpo. Mame kure tonese Ritonōpo a,” äko Ritonōpo omiry. ⁴ Erohketō erohnōko mana. Mame epehpyry apoiko mã toto, toerohtamitukōme. Moro epehpyry perezētime rokē pyra mana, aherohtamitukōme tokarose. ⁵ Yrome iiryppymākō kuräkary ropa Ritonōpo a moro sã pyra mana. Tonetupuhnanomo a, “Kure mase, tukuräkase ropa ya,” äko Ritonōpo mana. Yrome morara kara mana tamoreme kure toehtoh kuhnanomo a. ⁶ Sero poko tymerose Tawi a pake, tãkye exiketō poko iiryppyrykō kuräkary ke Ritonōpo a, tamoreme kure toehtoh onukuhpyra toto ahtao. ⁷ Ynara tymerose Tawi a,

“Tãkye kuhse mokaro mana tyyryppyrykō tykorokase exiryke Ritonōpo a.

Iiryppyrykō onenepyra toehse roropa Ritonōpo mana.

⁸ Morararo tãkye kuhse iiryppyrymanōpo mana, tyyryppyry tykorokase exiryke Kuesēkomo a,” tykase. Moro tymerose pake Tawi a.

⁹ “Tãkye kuhse mokaro,” tykase Tawi juteu tō poko rokē pyra. Juteutōkara roropa morararo mana. Ynara äko ase Ritonōpo omi poe, “Ritonōpo tonetupuhse Aparão a. Naeroro Ritonōpo enetuputyryke eya, tukuräkase Ritonōpo a,” äko. ¹⁰ Otara ahtao Aparão tukuräkase nae? Aīpotapihpyry sahkaxīpo tukuräkase nae Ritonōpo a? Arypyra, onysahkara ro ahtao tukuräkase Ritonōpo a. ¹¹ Imeīpo tyaīpotapihpyry tysahkapose Aparão a, imehnō tuarōtatohme ikuräkatorōpyry poko Ritonōpo a. Ritonōpo enetuputyryke eya, tukuräkase ynororo onysahkara ro ahtao. Naeroro emero Ritonōpo enetupuhnanō tamurume Aparão mana. Juteutōkara roropa tukuräkase mã toto Ritonōpo a tyaīkō potapihpyry onysahkara ahtao ro, Aparão kuräkatorōpyry saaro. ¹² Morararo juteu tomo, Aparão paryme mã toto, jaīkō potapihpyry tysahkase exiryke rokē pyra. Aparão paryme mã toto Ritonōpo enetuputyryke tyya xine, enetupuhtopōpyry saaro Aparão a. Tyaīkō potapihpyry onysahkara ahtao ro tukuräkase toto Ritonōpo a Aparão kuräkatorōpyry saaro.

Ritonōpo nekarory apoiko sytatose enetuputyryhtao kyaa xine

¹³ Ynara tykase Ritonōpo Aparão a, “Seropōkō esēme orīko ase apakō maro, enara,” tykase Ritonōpo Aparão a. Morara tykase Ritonōpo tynymeropohpyry omipona exipitopyra Aparão ahtao. Tosēme Ritonōpo tonetupuhse Aparão a exiryke tukuräkase

exiryke roropa eya, morara tykase Ritonõpo eya. ¹⁴ Kurākõ ekarõko Ritonõpo mana tynmeropohpyry omipona exiketomo a rokẽ pyra. Tynmeropohpyry omipona exiketomo a rokẽ kurākõ ekaroryhtao toiparo rokẽ Jezu senetupuhtory. Toiparo rokẽ roropa, “Kurākõ ekarõko ase oya xine,” tykase Ritonõpo exiry kyaa xine. ¹⁵ Tynmeropohpyry omipona pyra exiketõ wānohnõko Ritonõpo mana. “Jomipona pyra matose,” kara Ritonõpo mana tynmeropohpyry onetapŷnŷpo tomo a, aomiry waro pyra toto exiryke.

¹⁶ Naeroro omomŷke pyra Ritonõpo mana, “Kurākõ ekarõko ase oya jenetuputyryke oya,” tykase ynororo Aparão a. Toipe Ritonõpo mana, tõmihpyryae ro mana. Naeroro kurākõ ekarõko kyaa xine mana emero tonetupuhnanomo a, Aparão a ekarotopõpyry saaro. “Ynmeropohpyry omipona exiketomo a rokẽ kurākõ ekarõko ase,” kara Ritonõpo kynexine. Yrome ynara tykase ynororo, “Jenetupuhnanomo a kurākõ ekarõko ase emero,” tykase ynororo. Naeroro Ritonõpo a kytamurukõme Aparão mana, Ritonõpo enetuputyryke kyaa xine, enetupuhtopõpyry saaro Aparão a. ¹⁷ Ynara tymerose Ritonõpo omiry, “Jomi poe tuhke patapõkõ ynara äko, ‘Kytamurukõme Aparão mana isaaro Ritonõpo enetuputyryke kyaa xine,’ äko,” tykase Ritonõpo Aparão a. Ritonõpo tonetupuhse Aparão a, aorihtyã ěsemākaponeme ropa kynenetupuhne. Tõmiry ke emero tyriry waro exiketyme roropa, kynenetupuhne. ¹⁸ “Apakõ tuhke emänõko mana, ekuhpŷme exiko mã toto,” tykase Ritonõpo Aparão a. “Ypoe tuhke patapõkõ tamurume exiko mase,” tykase. Mame zae Ritonõpo omiry ehtoh tonetupuhse Aparão a. “Tõmihpyryae ro kure jyrĩko Ritonõpo mana,” tykase Aparão tyaa rokene. Yronymyryme tonetupuhse eya. Emũkuasaromepyra tahtao, tähpome toexiryke, toraximase ynororo. “Umũkuru ekarõko ya Ritonõpo mana,” tykase. ¹⁹ Tähpome toehse Aparão, 100me exisasaka jeimamyry taropose eya. “Emũkuasaromepyra ase orihsasaka jexiryke,” tykase Aparão tyaa rokene. “Ypyty Sara roropa kunumixime mana, emũkuasaromepyra ynororo roropa,” tykase tyaa rokene. Yrome Ritonõpo omiry zae ehtoh onenetupuhkehpyra kynexine, emũkuara tahtao ro. ²⁰ Ritonõpo onenetupuhkehpyra kynexine. “Nary rokene,” kara roropa kynexine. “Seropõkõ esẽme orĩko ase, apakõ roropa,” katopõpyry poko Ritonõpo a wenikehpyra kynexine. Ritonõpo enetuputyryke, tyjamihtase Aparão. Mame, “Kure mase,” tykase ynororo Ritonõpo a. ²¹ Ritonõpo jamitunuru poko tonetupuhse Aparão a exiryke, Ritonõpo nekarory apoiry waro kynexine. ²² Morara exiryke roropa Ritonõpo enetuputyryke eya, Aparao kurākane Ritonõpo. Kurãme tyrise ynororo. ²³ Moro tymerose Ritonõpo omiry, “Kunukurākane Ritonõpo. Kurãme tyrise ynororo,” tykase. Moro tymerose Aparão poko rokẽ pyra. ²⁴ Kypoko xine moro tymerose roropa, tukurākase kuexirykõke Ritonõpo a. Kurākõme tyrise sytatose roropa, Kuesẽkõ Jezu ěsemākaphõ enetuputyryke kyaa xine. ²⁵ Tumũkuru tokarose Ritonõpo a aorihtohme kyyrypyrykõ pokoino. Mame tõsemākapose ropa ynororo kukurākatohkõme.

5

Zae kuexirykõ ropa Ritonõpo a

¹ Mame tukurākase kuexirykõke Ritonõpo a, Kuesẽkõ Jezu Kyrixtu enetuputyryke kyaa xine, Ritonõpo epeme sytatose toehse. ² Ipokoino toenupunase kypoko xine Ritonõpo, tonetupuhse kyaa xine exiryke. Ritonõpo maro tuisame kuehtohkõ eraximãko sytatose. Naeroro atäkyemãko sytatose. ³ Kuetuarimarykohtao roropa atäkyemãko sytatose. Ynara exiryke, kuetuarimarykõke kuoseanahtorykõ waro exiko sytatose. ⁴ Mame kuoseanahtorykohtao, “Kure mase,” äko Ritonõpo mã kyaa xine. “Kure mase,” kary Ritonõpo a eraximaryke kyaa xine, penekehpyra sytatose Ritonõpo maro kuehtohkõ eraximary poko kyaa xine. ⁵ Ritonõpo maro kuehtohkõ eraximaryhtao kyaa xine atasamara sytatose, toiparo rokẽ pyra eraximaryke kyaa xine. Ritonõpo imehnõ pyno ipunaka. Kypyno xine roropa mana. Naeroro Tuzenu kurã ekaroase kyaa xine, kukurohtaka xine aomõtohme, imehnõ pyno roropa kuehtohkõme.

⁶ Kuatakorehmarykõ waro pyra ro kuahtao xine, Kyrixtu kynorihne, aorihtohpo toehse ahtao. Tummy omi poe kynorihne iirypyryme kuahtao xine ro. ⁷ Tupime sã kuorikyrykõ kyaa xine mana imepỹ kurã orihpyra ehtohme. Otarãme toitoine toorikyry zuno pyra exikety osekarõko mana orihtohme tope kurã orihpyra ehtohme. ⁸ Yrome moro motye kuhse kypyno xine Ritonõpo ehtoh mana. Iirypyryme ro kuahtao xine Kyrixtu kynorihne kymyakãkõme, orihpyra kuehtohkõme. ⁹ Toorikyry ke kure kyriatose Ritonõpo neneryme. Naeroro kypyno xineho toexiryke jũme kypoko xine enupunãko mana, kyzehno xine pyra Ritonõpo ehtohme. ¹⁰ Pake Ritonõpo zehno ehse kymarokõ repe. Yrome tope tome kyriatose Tumũkuru orikyry ke. Seromaroro Kyrixtu tõsemãse ropa exiryke kyjamihtanohtorỹko mana, tõmipona kuehtohkõme, jũme orihpỹme toexiryke. ¹¹ “Jepe tõ matose,” tykase Ritonõpo kyaa xine. Kuesẽkõ Jezu Kyrixtu Ritonõpo epeme kyriatose, kypyno xine toexiryke, toorihse toexiryke roropa kymyakãkõme. Naeroro atãkyemãko sytatose Ritonõpo epeme toehse kuexirykõke.

Atão poko Kyrixtu poko roropa

¹² Pake, toirõ Atão iirypyryme toehse. Mame mokyro poe tonuruse seropõkõ emero porehme. Ipoenõ emero iirypyryme toehse Ritonõpo a tyrypyhpyke Atão exiryke. “Orihnõko mã iirypyrymãkomo,” tykase Ritonõpo. Naeroro ahno emero orihketõme toehse roropa, tyrypyhpyke toexirykõke, emero porehme. ¹³ Seropõkõ iirypyryme toh kynexine tynmeropohpyry onymeropopyra ro Ritonõpo ahtao Moeze a. Yrome, “iirypyryme matose,” kara Ritonõpo kynexine aporo eya xine, tynmeropory onymeropopyra ahtao ro Moeze a. ¹⁴ Mame Atão ehtopõpyry poe Moeze ehtopõpyry pona orihnõko emero seropõkomo. Atão rypyry sã pyra imehnõ rypyry kynexine otarãme, Atão ehtopõpyry sã pyra toexirykõke, Ritonõpo omipona pyra Atão exiryke. Yrome isaaro toorihse roropa toto.

Mame Atão ehtopõpyry kynexine imepỹ poko enetupuhtohme, kapu ae aepyry enetupuhtohme, oehpyra ro ynororo ahtao. ¹⁵ Tuhkãkõ toorihse Atão rypyry pokoino. Mãpyra Ritonõpo nyrihpyry kure kuhse mana. Kypyno xine kuhse mana. Jamihme roropa mana. Iirypyrymãkõ kurãkãko tuhke, Jezu Kyrixtu pokoino, toorihse exiryke kyyrypyrykõ ehepyryme. ¹⁶ Atão toiro kynexine repe. Yrome ipoenõ, ipakõ roropa emero iirypyryme toehse Ritonõpo a Atão rypyry pokoino. “Iirypyryme matose ya,” tykase Ritonõpo eya xine. Mãpyra Jezu Kyrixtu a tukurãkase ropa mã toto. Seromaroro, “Zae mase ya,” ãko Ritonõpo mana Atão pakomo a Jezu enetuputyryhtaoy eya xine. Atão rypyry toiro repe. Yrome moro pokoino popyra toehse tuhkãkomo. Mãpyra Ritonõpo nekarohpyry ke rokẽ tuhkãkõ tyrypyry poko exiketõ kurãkõme exiko ropa mana. Orihpỹme exiko roropa mana. ¹⁷ Ajohpe pyra mana. Toiro rypyry pokoino orihketõme seropõkõ toehse toirõ poe. Yrome Atão nyrihpyry motye kuhse imepỹ nyrihpyry mana, Jezu Kyrixtu nyrihpyry. Ritonõpo nekarohpyry tapoise kyaa xine ahtao, kukurãkatone ropa. Kure kyritorỹko ropa mana. Mame tuisame exiko sytatose, Jezu Kyrixtu pokoino.

¹⁸ Naeroro Atão Ritonõpo omipona pyra kynexine. Iirypyry pokoino isaaro seropõkõ toehse popyra, emero porehme. Mãpyra Kyrixtu Tummy omipona toexiryke ipunaka toorihpõpyry ke kukurãkatone ropa kyhxiropyra xine joroko tamuru ehtohme, kyyrypyrykõ xihpyry poko pyra kuehtohkõme, orihpỹme kuehtohkõme roropa, enara. ¹⁹ Tuhkãkõ iirypyryme toehse kynexine toiro orutua pokoino, Ritonõpo omipona pyra aehtopõpyry pokoino. Mãpyra Ritonõpo omipona Kyrixtu ehtopõpyryke, toorikyry ke tuhkãkõ tukurãkase ropa eya.

²⁰ Ritonõpo a tynmeropohpyry tokarose Atão pakõ amorepatohme, iirypyryme toehpõkõ waro toto ehtohme. Yrome tyrypyrykõ poko itamurumehxo toehse toto seropõkomo. Orihnõko mã toto emero, iirypyryme toexirykõke. Ritonõpo maro pyra exiko mã toto. Yrome Ritonõpo itamurumehxo seropõkõ pyno mana. ²¹ Naeroro kyyrypyrykõ pokoino orihketõme toehse sytatose. Morara exiryke Tumũkuru Kyrixtu

tonehpose aorihtohme kymyakākōme. Kypyno xine toexiryke kukurākatorŷko mana, orihpŷme kuehtohkōme, jŷme Jezu Kyrixtu kuesĕkō maro kuehtohkōme.

6

Aorikyhpyry sã kyyrypyrykomo a tuaro pyra sehtone

¹ Kurākō onekarokehpyra Ritonōpo mana kyaa xine iiryppyryme kuahtao xine ro. Naeroro otarāme ynara āko imepŷ mana, “Morara ahtao kyyrypyrykō poko ro sehtone, itamurumehxo kypyno xine Ritonōpo ehtoh waro imehnō ehtohme.” ² Arypyra. Morara kara ehtoko. Aorihtyā ekepyry oseremara mana. Mokyro saaro sytatose, kyyrypyrykō poko pyra, Kyrixtu enetuputyryhtao kyaa xine kuesĕkōme. ³ Tōpurihkase kuahtao xine, Jezu Kyrixtu poetoryme kuexirykō waro imehnō ehtohme, kyyrypyrykō turumekase kyaa xine, aorihtyā ekepyry oseremara exiry samo. Moro poko osenetupuhtoko. ⁴ Morarame ipoetoryme tōpurihkase kuahtao xine imaro toorihse sã sytatose. Imaro tonĕse sã roropa sytatose. Kyrixtu kynorihne Tummy omi poe. Moro saaro taroino Jezu Kyrixtu omipona ytoytōko sytatose. Tyjमितunuru poe Tumūkuru ĕsemākaponero pa Ritonōpo. Emero motye kuhse Ritonōpo jamihme mana. Naeroro tyrisenā sã osenetupuhnōko sytatose, Jezu jamitunuru nae kuexirykōke.

⁵ Typoe kynorihne Kyrixtu wewe pokona. Moro saaro kypoe xine ro kyyrypyrykō poko pyra sytatose. Mame tyjमितunuru tokarose Ritonōpo a Tumūkuru a tōsemākapose ropo ahtao eya. Moro saaro Kyrixtu jamitunuru nae sytatose. Kyyrypyrykō turumekase kyaa xine. Kuesĕkō omipona rokĕ sytatose ijमितunuru nae kuexirykōke. ⁶ Osemazuhme kyyrypyrykō poko rokĕ sexiātose. Ipoko exikehpyra sexiātose. Etuarimāko sexiātose. Ahno namoto tosĕ onurumekara. Moro sã kyyrypyrykō onurumekara sexiātose. Irumekary waro pyra sexiātose. Yrome taroino kyyrypyrykō poko pyra rokĕ sytatose. Kumykō omi poe Kyrixtu kynorihne tyjमितunuru ritohme kukurohtaka xine, kyyrypyrykō poko pyra kuehtohkōme. Naeroro pake kuehtopōpyrykō sã pyra sytatose, kyyrypyrykō poko pyra sytatose toehse. ⁷ Toorihse kuahtao xine oseremara sytatose. Moro sã kyyrypyrykō poko pyra sehtone, aorikyhpyry samo. Morara kuahtao xine etuarimara sytatose. Mame, “Zae mase ya,” āko Ritonōpo kyaa xine mana. ⁸ Mame jŷme orihpŷme exĭko sytatose Jezu maro. Typoe ro kynorihne Jezu. Isaaro kypoe xine ro kyyrypyrykō turumekase kyaa xine. Naeroro ynara enetupuhnōko sytatose, jŷme orihpŷme exĭko sytatose Jezu maro. ⁹ Kyrixtu tōsemākapose ropo mana, orihzomopyra aehtohme jŷme. Moro waro sytatose. Aorihmaposaromepyra imehnō mana jŷme. ¹⁰ Kynorihne Jezu kyyrypyrykō eheppyryme. Toiro kynorihne orihzomopyra ehtohme jŷmāme. Seromaroro orihpŷme ropo mana kure rokĕ Ritonōpo maro. ¹¹ Mame wenikehpyra ehtoko. Kyyrypyrykō turumekase kyaa xine. Ipoko pyra toehse sytatose. Taroino Ritonōpo omipona rokĕ ytoytōko sytatose tyrisenā sã kuosenetupuhtohkō toehse exiryke. Kure rokĕ Jezu Kyrixtu maro sytatose.

¹² Epohnohpyra ehtoko oorypyrykō poko, oexirykō poko. “Yrypyry poko ehxi,” kara ehtoko. Iiryppyryme oehtohkō poko penetara ehtoko. Oorypyrykō poko pyra ehtoko ipunaka. ¹³ Tyrypyrykō poko exiketō wānohnōko Ritonōpo mana. Yrome Ritonōpo omipona exiketō kapu aka ytōko mā toto. Osemazuhme aporo oorypyrykō poko mexiātose. Yrome seromaroro Ritonōpo omipona rokĕ ytoytōko matose. Morara exiryke, “Jesĕme mase,” kara ehtoko ipunaka joroko tamuru a. “Ōmi poe yrypyry poko ase,” kara roropa ipunaka eya. Yrome Ritonōpo a rokĕ, “Yna esĕme mase,” kahtoko. “Ajमितunuru ekaroko yna a, zae yna ehtohme, ōmipona,” kahtoko eya. ¹⁴ Oorypyrykō poko pyra ehtoko, Ritonōpo nymeropohpyry Moeze a ohxiropyra xine ehtohme. Ritonōpo namotome rokĕ toehse matose, eya tukurākase oexirykōke.

Kuesĕkō namotome sã zae rokĕ ehtoh poko

¹⁵ Seromaroro tukurākase sytatose Ritonōpo a inymeropohpyry omipona kuexirykōke pyra. Imūkuru orikyry enetuputyryke kyaa xine tukurākase sytatose. Yrome ynara kara

ehtoko, “Ritonõpo nymeropohpyry omipona pyra kuahtao xine ro tukurākase sytatose. Naeroro kyyrypyrykõ poko ro sehtone,” kara ehtoko. ¹⁶ Imepỹ poetoryme oexirykohtao aomipona oehtohkõme, inamotome exiko matose. Mame oesẽkõ onurumekara matose, ipyno oexirykõke. Moro saaro tyrypyrykõ poko exiketõ tyrypyrykõ onurumekara mã toto. Yrome matose Ritonõpo omipona se toehse. Zae exiko roropa matose Ritonõpo maro jũme. Moro poko wenikehpyra ehtoko. ¹⁷ Osemazuhme oorypyrykõ poko mexiatose. Yrome Ritonõpo omiry etaryke oya xine, tonetupuhse oya xine. Ātamorepatopõpyrykõ omipona toehse matose yronymyryme. Moro poko, “Kure mase Papa kapuaono,” āko ase Ritonõpo a. ¹⁸ Tyrypyry poko exiketõ tymyhse sã mã toto. Yrome Ritonõpo jamitunuru tomõse okurohtaka xine, oorypyrykõ poko pyra oehtohkõme. Seromaroro joroko tamuru omipona pyra matose. Ritonõpo omipona rokẽ matose. ¹⁹ Oya xine oturũko ase tarõkõ oturutoh saaro oorypyrykõ rumekary waro pyra oexirykõke, Ritonõpo omipona exiry waro pyra roropa oexirykõke. Osemazuhme oorypyrykõ poko se mexiatose. Zae pyra oehtohkõ poko mexiatose. Popyra oehtohkõ poko mexiatose roropa. Mãpyra seromaroro osekartoko ipunaka Ritonõpo a zae rokẽ oehtohkõme, kure ehtoh poko rokẽ oehtohkõme ineneryme.

²⁰ Oorypyrykõ poko awahtao xine zae oehtohkõ poko pyra mexiatose. ²¹ Morara exiryke otyme kure oya xine oorypyrykõ poko oehtopõpyrykõ nae? Arypyra. Oorypyrykõ poko oehtopõpyrykõ poko ehxirõko matose seromaroro. Tyrypyry poko exiketõ toorihse ahtao, ameke rokẽ exiko mã toto Ritonõpo a jũme, tyrypyrykõ ehepyryme. ²² Yrome seromaroro oorypyrykõ poko pyra oehtohkõme tymyhpokase ropa sã matose, Ritonõpo namotome rokẽ oehtohkõme. Naeroro tõmipona oritorỹko Ritonõpo mana. Mame imeĩpo orihpỹme oritorỹko roropa mana jũme. ²³ Ynara exiryke, kyyrypyrykõ ehepyryme orihnõko sytatose. Yrome Ritonõpo nekarohpyry ke orihpyra sytatose jũme. Jezu Kyrixtu kuesẽkõ marõme exiko sytatose, toorihse exiryke kymyakākõme.

7

Typye exiketõ ehtoh samo

¹ Moeze nymerohpyry mã kuamorepara xine toehse, Jezu Kyrixtu omipona kuexirykõke. Wekyry tomo, ynara waro matose, kowenu omiry sã Ritonõpo nymeropohpyry mana. Aomipona sytatose orihpyra kuahtao xine rokene. Toorihse kuahtao xine aomipona exikehnõko sytatose. ² Niotakety morararo mana. Niotakety tynio maro exiko mana toorihstoh ponãmero. Ritonõpo nymeropohpyry poe ipytyme exiko mana tynio orikyry ponãmero. Yrome toorihse inio ahtao tynioke pyra ropa nohpo exiko mana. Toorihse inio exiryke pytõpome toehse ynororo. ³ Naeroro imepỹ orutua maro mokyro toehse ahtao, orihpyra ro inio ahtao popyra mana. Iiryryryme mana. Yrome toorihse inio ahtao, tynioke pyra toehse ropa mana. Kowenu omihpyryae ro iniotary ropa kure mana. Morararo Ritonõpo nymeropohpyryae ro mana. Iiryryryme pyra mana imepỹ maro iniotary ropahtao, inio toorihse exiryke. ⁴ Wekyry tomo, osemazuhme azahkuru sexiataose. Ynara sosenetuputyatose, “Kure sytatose Ritonõpo a inymeropohpyry omipona kuexirykõke,” sytatose repe. Yrome seromaroro azahkuru kuosenetupuhthõko turumekase kyaa xine, tynio ekepyry rumekatopõpyry sã nohpo a. Ynara enetupuhnõko sytatose, Ritonõpo a tukurākase sytatose inymeropohpyry omipona kuexirykõke pyra. Yrome Jezu orihpõpyry enetuputyryke kyaa xine tukurākase sytatose. Seromaroro aẽsemamyhpyry ropa poetoryme toehse sytatose. Naeroro Jezu omipona ytoytõko sytatose. ⁵ Kypenetatopõpyrykõ xihpyry poko kuahtao xine, kyyrypyrykõ poko ehse kymarokomo. Mame, “Morohne poko pyra ehtoko,” karyke Ritonõpo a, tynymeropohpyryae, itamurumehxo kyyrypyrykõ poko se sexiataose. Yrome kyyrypyrykõ onurumekara kuahtao xine ameke rokẽ exiko sytatose Ritonõpo a toorihse kuahtao xine. ⁶ Moeze nymerohpyry omipona se kuehtopõpyrykõ kymykyrykõ sã kynexine. Yrome Jezu kynorihne kymyakākõme. Morara exiryke seromaroro Ritonõpo

omipona kuexirykõ waro sytatose. Aomipona ytoytõko sytatose Moeze nymerohpyry omipona kuexirykõke pyra. Yrome Ritonõpo zuzenu a kuosenetupuhtohkõ kurākaryke aomipona ytoytõko sytatose.

Moeze nymerohpyry yyrypyry poko jehtoh poko

⁷ Morara ahtao otara āko sytatou Moeze nymerohpyry poko? Popyra Moeze nymerohpyry nae? Arypyra. Yrome Moeze nymerohpyry eneryhtao ya yyrypyry poko zuaro toehse ywy. Ynara tymerose exiryke, “Imehnõ mōkomory poko penetara ehtoko, ipyty poko roropa penetara ehtoko,” karyke Moeze nymerohpyry a morohne poko ypenetary poko zuaro toehse ywy. ⁸ Mame Ritonõpo nymeropohpyry etaryhtao kyaa xine zuaro exīko sytatose. Popyra Ritonõpo a kyyrypyrykõ poko kypenetarykõ mana. Moro waro toehse sytatose repe. Yrome itamurumehxo imehnõ mōkomory poko penetāko sytatose, ipyxiākõ poko penetāko roropa sytatose Ritonõpo nymeropohpyry eneryhtao kyaa xine. Inymeropohpyry waro pyra kuahtao xine rokē iiryryryme ehtoh waro pyra exiry. ⁹ Osemazuhme Ritonõpo nymeropohpyry waro pyra exiase. “Ywy ase kure Ritonõpo a,” tykase ywy repe. Yrome Ritonõpo nymeropohpyry waro toehse jahtao, ynara ase, “Itamurume tyrypyhpyke ase Ritonõpo a,” ase ya rokene. ¹⁰ Mame zuaro toehse ywy juānohtoh poko, yyrypyry epehpyryme ameke rokē Ritonõpo a jexiry poko toorihse jahtao. Moro waro toehse ywy. Ritonõpo a tynymeropohpyry tonehpose orihpỹme kuehtohkõme repe tymaro. Yrome juānopyry poko rokē jamorepase. ¹¹ Azahkuru exiase, “Kure ase Ritonõpo a,” karyhtao ya. Yrome toipe exiase yyrypyry poko. Naeroro osenekunohnõko rokē exiase. Mame Ritonõpo nymeropohpyry waro toehse jahtao, “Iiryryryme ase Ritonõpo a,” ase ya rokene. “Jũme ameke exīko ase Ritonõpo a toorihse jahtao,” ase ya rokene.

¹² Zae Ritonõpo nymeropohpyry mana, “Jomipona ehtoko,” katopõpyry Ritonõpo a zae mana. Kure rokē mana. ¹³ Yrome oty katohme Ritonõpo nymeropohpyry kurā jorihmāko nae? Arypyra. Yyrypyry a rokē taorihmapose ywy. Ritonõpo nymeropohpyry pokoino kyyrypyrykõ popyrahxo exīko ipunaka.

Kure jexiry se jahtao yyrypyry poko ro myhe ase

¹⁴ Ritonõpo nymeropohpyry kure ehtoh waro sytatose, Tuzenu poe tymeropose exiryke. Yrome yyrypyry poko ro ase. Tymyhse sã ase yyrypyry a. ¹⁵ Kure onyrypyra jahtao ynara āko ase ya rokene, “Oty katoh ypenetatoth poko pyra hano?” āko ase. Yrome yyrypyry poko jahtao ynara āko ase, “Oty katoh moro xihpyry poko hano? Ipoko se pyra ase repe yrome ipoko ro ase,” āko ase ya rokene. ¹⁶ Naeroro ise pyra jehtoh poko ro jahtao, Ritonõpo nymeropohpyry zae exiry enetupuhnõko ase. ¹⁷ Naeroro yyrypyry poko se pyra ase repe. Yrome yyrypyry ukurohtao mana. Naeroro popyra jexiryke ukurohtao, yyrypyry poko ase. ¹⁸ Kure jexiry poko se ase repe, yrome kure jexiry waro pyra ase. Naeroro ynara enetupuhnõko ase kure nymyry pyra ase ukurohtao. ¹⁹ Kure jexiry se ase repe, yrome ipoko pyra sã ase. Māpyra popyra jexiry se pyra roropa ase repe yrome ipoko ro ase. ²⁰ Naeroro ise pyra jehtoh poko ro jahtao, ypoe pyra ase yyrypyry poko. Yyrypyry poko ase iiryryryme jexiryke ukurohtao.

²¹ Naeroro ynara enetupuhnõko ase, kure jehtoh poko se jahtao ipoko waro pyra ase iiryryryme jexiryke ukurohtao. ²² Ritonõpo nymeropohpyry omipona se ase yronymyryme repe. ²³ Yrome ynara enetupuhnõko ase, kure jehtoh poko se jahtao ro yyrypyry poko ase, iiryryryme jexiryke ukurohtao. Āpuruhpyrytaõ sã ase. Āpuruhpyrytaono tūtara mana tapuruse exiryke āpuruhpyry tao. Moro saaro kure jexiry poko pyra ase jamihme pyra jexiryke. ²⁴ Emynyhmāko ase yronymyryme. Onoky yjamihtanohnõko nah yyrypyry poko pyra jehtohme, etuarimaketõ esaka ytopyry jehtohme toorihse jahtao? ²⁵ Kuesēkõ Jezu Kyrixtu kypynanohnekõme mana. Emero motye kuhse jamihme mana. Yjamihtanohnõko mana. Naeroro, “Kure mase, Ritonõpo,” āko ase Ritonõpo a.

Taroino Ritonõpo omipona ase yronymyryme. Yrome jamoreme rokē jahtao yyrypyry poko exiry, Jezu Kyrixtu jamitunuru pyra jahtao.

8

Isene kuexirykō poko Ritonōpo zuzenu maro

¹ Morara exiryke seromaroro, “Popyra mase ya,” kara Ritonōpo kyaa xine mana ipunaka Jezu Kyrixtu maro kuexirykōke. Ipoetoryme kuexirykōke kuaropopyra xine mana etuarimaketō esaka. ² Ritonōpo a Tuzenu jamitunuru tokarose kyaa xine kyyrypyrykō poko pyra kuehtohkōme. Morara exiryke Zuzenu kuosenetupuhtohkō kurākāko mana Jezu Kyrixtu maro nymyry kuexirykōke. Naeroro etuarimaketō esaka ytopyra sytatose. ³ Ekurākasaromepyra sexiataose kuamoreme xine Ritonōpo nymeropohpyry omipona pyra kuexirykōke. Zae pyra sexiataose Ritonōpo a emero porehme. Yrome Tumūkuru tonehpose Ritonōpo a sero pona, ahnome ehtohme. Mame kysā xine toehse Imūkuru iiryryrymākō samo. Yrome iiryryryme pyra kynexine. Mame toorikyry ke kyyrypyrykō topehmase eya. Tukurikase roropa kymarokō eya tyjamitunuru ekarotohme kyaa xine, kyyrypyrykō poko pyra kuehtohkōme. ⁴ Tumūkuru tonehpose Ritonōpo a tynmeropohpyry omipona kuehtohkōme. Seromaroro kuamoreme xine pyra ytoytōko sytatose, Ritonōpo jamitunuru nae kuexirykōke. Morara exiryke aomipona sytatose. ⁵ Mame typenetatohkō xihpyry poko exiketō typenetatohkō poko rokē osetupuhnōko mā toto. Yrome Ritonōpo zuzenu omipona exiketō Ritonōpo zuzenu omiry poko osetupuhnōko mā toto. ⁶ Morararo openetatohkō poko rokē ōsetuputyrykohtao jūme etuarimāko matose. Ameke exīko matose Ritonōpo a toorihse awahtao xine. Māpyra kokoro rokē Ritonōpo zuzenu omipona awahtao xine tyrisenā sā ōsetupuhtohkō exīko. Torētyke pyra roropa matose exīko. Mame jūme Ritonōpo maro exīko matose toorihse awahtao xine. ⁷ Naeroro Ritonōpo zehno exīko mā toto, typenetatoh xihpyry poko osetupuhketomo. Ritonōpo nymeropohpyry omipona pyra mā toto. Aomipona exisaromepyra mā toto. ⁸ Typenetatohkō xihpyry poko exiketō Ritonōpo zamaro pyra mā toto.

⁹ Yrome openetatohkō xihpyry poko pyra matose. Ritonōpo zuzenu omipona matose, ajohpe pyra okurohtao xine Ritonōpo zuzenu nae ahtao. Kyrixtu zuzenu pyra exiketō ipoetoryme pyra mā toto. ¹⁰ Yrome Kyrixtu nekarohpyry nae awahtao xine okurohtao xine, Kyrixtu ro okurohtao xine mana. Orihnōko ro ōkokō mā repe, oorypyrykō poko toehse oexirykōke. Yrome Ritonōpo zuzenu oēsemākapotorỹko ropa mana Ritonōpo maro jūme oehthōkōme toorihse ōkokō ahtao. Oēsemākapotorỹko Ritonōpo mana, “Tukurākase mase ya,” tykase oya xine exiryke. ¹¹ Ritonōpo zuzenu a Jezu tōsemākapose ropa toorihse ahtao. Naeroro okurohtao xine Ritonōpo zuzenu ahtao, ōkokō rīko roropa orihpỹme mana, Tuzenu okurohtao xine exiryke.

¹² Wekyry tomo, kure kyritorykō Ritonōpo mana. Morara exiryke kyyrypyrykō poko pyra sehtone. Kypenetatohkō xihpyry poko pyra sehtone. ¹³ Ynara exiryke, openetatohkō xihpyry poko awahtao xine nuriame exīko matose Ritonōpo a. Yrome ynara karyhtao oya xine, “Ritonōpo zuzenu jakorehmaryke, yrypyry poko pyra ase. Kure rokē tyriko ase,” karyhtao oya xine jūme Ritonōpo maro exīko matose, toorihse ōkokō ahtao. ¹⁴ Ritonōpo zuzenu omipona awahtao xine ipoenōme matose. ¹⁵ Tuzenu tonehpose Ritonōpo a kukurohtaka xine. Ritonōpo zuzenu kuenaroximara xine mana. Typoenōme kyritorykō mana. Naeroro Ritonōpo zuzenu poe ynara āko sytatose Ritonōpo a, “Papa, Papa,” āko sytatose. ¹⁶ “Papa,” āko sytatose Ritonōpo a ipoenōme kuexirykō waro kuexirykōke. “Ritonōpo poenōme matose,” āko roropa Ritonōpo zuzenu kyaa xine mana kukurohtao xine. ¹⁷ Mame Ritonōpo poenōme kuexirykōke, ipoetory tomo a inekarotyā kurā apoiko roropa sytatose. Tumūkuru Kyrixtu a inekarotyā apoiko roropa sytatose Kyrixtu maro kuexirykōke. (Mame Ritonōpo se pyra exiketō mā kutuarimapotorykō toto Ritonōpo omipona kuexirykōke.) Mame emero esēme Kyrixtu toehse ahtao tuisame exīko roropa sytatose imaro, kuetuarimarykohtao taro Kyrixtu etuarimatopōpyry samo.

Imeipo kuexirykō poko kure

¹⁸ Taro kuahtao xine etuarimāko sytatose. Yrome imeīpo kure kuhse exīko sytatose. Ritonōpo nekarotyā kyaa xine emero motye kuhse kure mana. Naeroro torētyke pyra sehtone kuetuarimarykohtao. ¹⁹ Ritonōpo nyrytyā emero eraximāko toh mana. “Ypoenō moxiamo,” katoh Ritonōpo a eraximāko mā toto. “Umūkuru sā ipunaka toehse mā toto,” katoh Ritonōpo a eraximāko roropa mā toto. ²⁰ Ritonōpo nyrytyā emero orihñōko mana. Emero tātahnikase. Toorikyrykō se pyra repe. Yrome pake Ritonōpo a tahnikapose toto, iirypyryme toehse Atāo exiryke. “Toiparo rokē ytoytōko mā toto ynyrytyamo,” tykase Ritonōpo. Naeroro kukurākarykō ropa, eraximāko sytatose. Emero Ritonōpo nyrytyā kurākary ropa eraximāko roropa sytatose. ²¹ Imeīpo ipoenō Jezu Kyrixtu panō toehse ahtao ipunaka, tynyrytyā emero kurākāko ropa Ritonōpo mana. Mame tyrisenā toehse emero ahtao orihpýme exīko mana. ²² Ynara enetupuhñōko sytatose, Ritonōpo nyrytyā etuarimāko ro mā toto seromaroro ekurākara ro toexirykōke. Enurusasaka nohpo ehtoh sā, samū āko mā toto. ²³ Omise sytatose, tuna se roropa. Kure pyra exīko sytatose. Etuarimāko. Naeroro samū āko sytatose. Yrome tuzenu tōmapose Ritonōpo a kukurohtaka xine kuamorepatohkōme. “Imeīpo Jezu Kyrixtu sā exīko sytatose ipunaka,” āko kukurohtao xine mana. Naeroro ynara katoh eraximāko sytatose, “Umūkuru sā matose toehse ipunaka,” katoh eraximāko sytatose. Kuokokō kurākary eraximary poko kyaa xine samū āko sytatose kukurohtao xine. ²⁴ Kukurākarykō eraximaryke kyaa xine typynanohse sytatose. Imeīpo kukurākarykō Ritonōpo a enēko sytatose rahkene. Tukurākase kuahtao xine oneraximara exīko sytatose, kurāme toehse kuexirykōke. ²⁵ Yrome kukurākarykō eraximāko ro sytatose onenepyra ro kuexirykōke. Naeroro penekehpyra sytatose kukurākarykō eraximary poko.

²⁶ Morararo Ritonōpo zuzenu oturūko mana Ritonōpo maro kypoko xine. Kuosenetupuhtohkō ekarōko mā Ritonōpo a kuotururukō waro pyrahko kuahtao xine. “Otarā āko hano Ritonōpo a? Oty poko oturupōko hano eya?” āko sytatose. Morara ahtao Ritonōpo zuzenu kukurohtao xine oturūko Ritonōpo maro, tōmiryae rokene. Samū katoh sā Ritonōpo zuzenu omiry mana. ²⁷ Ritonōpo poe oturūko Zuzenu mana Ritonōpo maro ipoetory tō akorehmary poko. Kukurohtao xine enēko Ritonōpo mana. Tuzenu osenetupuhtopōpyry waro roropa mana.

²⁸ Naeroro emero rokē kuetuarimarykohtao ynara zuaro sytatose, erohnōko Ritonōpo kypoko xine mana. Kure rokē kyrytoryky mana, ipyno kuexirykōke, tymenekase roropa kuexirykōke eya tōsenetupuhtopōpyryae ro. ²⁹ Ynara exiryke tynymenekatyā tymarōme tyrise Ritonōpo a Tumūkuru sā kuehtohkōme, tuisamehxo Imūkuru ehtohme imoihmākō jekyry maro. ³⁰ Naeroro tynymenekatyā eahmane Ritonōpo typoetoryme toto ehtohme. Mame tyneahmatyā tukurākase eya. Mame toto kurākaxīpo, ynara tykase eya xine, “Umūkuru sā ipunaka exīko matose,” tykase.

Kypyno xine Ritonōpo exiry poko Jezu Kyrixtu maro

³¹ Morohne poko osenetuputyryhtao ynara āko ase, “Ritonōpo kuakorehmanekōme ahtao, poremanōko rokē kyzehnotokō mana.” ³² Tumūkuru onypynanohpyra Ritonōpo kynexine. Kypynanohtohkōme Tumūkuru tonehpose tarona aorihtohme, orihpyra kuehtohkōme. Kyaa xine Tumūkuru tokarose Ritonōpo a, omomykye pyra toexiryke. Morara Ritonōpo ahtao tynekarory kurā ekarōko roropa kyaa xine mana, emero porehme. ³³ Kypoko xine ynara āko Ritonōpo mana, “Kure nase toto, iirypyrykō tykorokase mana,” āko kypoko xine mana. ³⁴ Naeroro kyhironanōkō poremanōko mā toto. “Iirypyryme matose Ritonōpo a,” kara exīko mā toto Ritonōpo poetory tomo a. Kyyrypyrykō korokatamitume Kyrixtu kynorihne. Tōsemākaposē ropa kuhse Kumykomo a tymaro ehtohme ropa tuisame. Tummy maro kypoko xine oturūko mana, kuakorehmatohkōme. Naeroro ynara kasaromepyra imehnō mana, “Orihñōko matose oorypyrykō ehepyryme,” kasaromepyra imehnō mana kyaa xine. ³⁵ Naeroro seropōkō mā kyzehno xine Kyrixtu onyrisaromepyra mā toto, kypyno xine pyra Kyrixtu ehtohme.

Otarāme kuosanumatorŷko mǎ toto Jezu poetory tō kara. Otarāme kutuarimanohpotoryko mǎ toto. Otarāme kyryhmatorŷko toh mana. Otarāme emitapānōko sytatose. Otarāme tymōkomoke pyra exīko sytatose tymetyke pyra ipunaka. Otarāme tyrohsē apoīko sytatose. Otarāme orihnōko sytatose. Yrome morara ahtao ro kypyno xine exikehpyra Kyrixtu mana. ³⁶ Ynara tymerose Ritonōpo omiryne sero poko, “Opoetoryme yna exiryke oriorihsasaka kohmānōko ynanase.

Kaneru etapasē sā yna rīko imehnō mana.

Popyra rokē yna rīko toh mana,”

me tymerose. ³⁷ Yrome morohne toehse ahtao ro kyporemākapopyra xine mǎ toto. Tākye ro sytatose kuetuarimarykohtao ro Kyrixtu kypyno xine exiryke. ³⁸ Ynara enetupuhnōko ase, senohne emero kyzehno xine Kyrixtu onyripyra mǎ toto kypyno xine pyra aehtohme. Toorihse kuahtao xine kypyno xine ro mana. Orihpyra ro kuahtao xine, morararo kypyno xine ro mana. Ritonōpo nenyohyā Ritonōpo omipona pyra toehse ahtao, kyzehno xine Ritonōpo onyripyra mǎ toto. Joroko tamuru omipona exiketomo, kapuaōkō esēkōme toto ahtao ro kyzehno xine Ritonōpo onyripyra mǎ toto. Seromatokomo te, exipyra ro exiketō roropa kyzehno xine Ritonōpo onyripyra mǎ toto. ³⁹ Kae kuahtao xine kypyno xine ro mana. Nono ao kuahtao xine morararo, kypyno xine mana, Kuesēkō Jezu Kyrixtu enetuputyryke kyra xine. Naeroro Ritonōpo nyriyā emero porehme, kyzehno xine Ritonōpo onyripyra mǎ toto. Kypyno xine exikehpyra Ritonōpo mǎ ipunaka.

9

Ritonōpo poko tynymenekatyā maro

¹ Zae jomiry mana. Kyrixtu enetupuhnōko ase jesēme nymyry. Naeroro ajohpe pyra ase. Jesēme Ritonōpo zuzenu exiryke josenetupuhtoh kurākāko mana zae ehtoh waro jehtohme. Naeroro ajohpe pyra jehtoh waro ase. ² “Emynyhmāko ase yronymyryme wekyry tō poko, juteu tō poko,” āko ase. Samū kakehpyra ase ukurohtao. Wekyry tō nymyry mokaro juteu tomo. ³ Yronymyryme wekyry tomo a Jezu enetupuhpory se ase Ritonōpo a. “Papa kapuaono, ameke kyriko Kyrixtu wino, ise awahtao, jūme jetuarimatohme, wekyry tō kurākatamitume,” kary se ase Ritonōpo a repe. ⁴ Ritonōpo nymenekatyāme mǎ toto. Typoenōme tyrise toto eya, tuisame imehxo toexiry tonepose roropa eya xine. “Okurākatorŷko ase,” tykase Ritonōpo eya xine. Tynymeropohpyry tokarose roropa eya xine. Zae Ritonōpo eahmary waro mǎ toto. Eya xine roropa, “Ynekarory tō ekarōko ase oya xine,” tykase Ritonōpo. ⁵ Aparāo tō pakōme toh mana. Kyrixtu roropa toto ekyryme toehse, ahnومه tonuruse exiryke. “Tuisamehxo mase Ritonōpo. Emero esēme mase. Kure mase,” sykatone eya kokoro rokene. Jūme morara kakehpyra sehtone, enara.

⁶ “Okurākatorŷko ase,” kaxīpo juteu tomo a, “Tōmihpyryae pyra Ritonōpo toehse ropa,” kara ase. Ynara exiryke, Ritonōpo a emero pyra Izyraeu tō tymenekase mǎ toto. Tuhke pyra rokē ipoetoryme mǎ toto. ⁷ Ritonōpo a emero pyra Aparāo poenō typoe-toryme tyrise. Ynara tykase Ritonōpo Aparāo a, “Izake poenō rokē ynymenekatyāme mana apakōme nymyry toto ehtohme,” tykase. ⁸ Morara karyke Ritonōpo a Aparāo pū poe rokē tonuruse exiketō Ritonōpo poenōme pyra mana. Iximaeu tō Ritonōpo poenōme pyra mana. Yrome Ritonōpo omihpyry poe aenurutyā Izake tō typoenōme ekarōko Ritonōpo mana. Aparāo pakōme nymyry toto ekarōko Ritonōpo mana. ⁹ Ynara Ritonōpo omihpyry kynexine Aparāo a, “Imeīpo joehtoh ropa toehse ahtao oehnōko ropa ase. Morarame Sara emūkuāko mana,” tykase.

¹⁰ Mame nae ro enetupuhpotoh mana. Tuhke pyra rokē Ritonōpo nymenekatyā mana. Repeka toemūkuase kamarame, orutuame asakoro. Jūkō toiro, Izake kynexine. ¹¹⁻¹² Yrome toiro Ritonōpo nymenekahpyryme kynexine. Mame tamoreme inymenekahpyry waro imehnō ehtohme, ynara tykase Ritonōpo nohpo a, “Omūkuru osemazuhme aenuruhpyry takorō poetoryme exīko mana,” tykase Ritonōpo. Morara

tykase ynororo enurupyra ro toto ahtao, kure ehtoh poko pyra ro toto ahtao, tyrypyry poko pyra roropa toto ahtao. Naeroro Ritonōpo tōsenetupuhpōpyry poe rokē tymenekase toiro eya, kure toto ehtopōpyry pokoino pyra. ¹³ Ynara tymerose Ritonōpo omiryne, “Jako sehxo ase. Yrome Ezau se hkopyra ase,” tykase. Morara tymerose Ritonōpo omiryne. ¹⁴ “Toiro rokē tymenekase eya imehxo ehtohme. Iruī onymenekara kynexine. Naeroro zae pyra Ritonōpo mana,” āko imehnō mā otarāme. Yrome ajohpe morara kananō mana. ¹⁵ Ynara tykase Ritonōpo Moeze a, “Imehnō se jahtao, toto onuānohpyra ase iiryryrykō poko. Ipyno xine se jahtao toto pynanohnōko ase,” tykase. ¹⁶ Naeroro kypyno xine Ritonōpo mana, “Yna pyno exiko,” karyke pyra kyaa xine. Kypyno xine mana kure kynyryhpyrykō pokoino pyra roropa. Kypyno xine se Ritonōpo exiryke rokē kypyno xine mana. ¹⁷ Ynara tymerose Ritonōpo omiryne, ynara tykase Parao a, “Ynara ehtohme tuisame kyriase, yjamtunuru enepotohme oya imehnomo a, jekātotohme toto a emero pata tō punero,” tykase. ¹⁸ Morara exiryke, imehnō pyno se Ritonōpo ahtao toto pyno mana. Yrome tōmipona pyra exiketomo a ynara āko Ritonōpo mana, “Ah jomipona pyra nexī toto yronymyrymehxo,” āko mana.

Pohnō wānopyry pokototo kurākary poko roropa

¹⁹ Otarāme ynara āko mā imepỹ ya, “Ynara karyhtao Ritonōpo a, ‘Popyra matose ya. Awānohtoryko ase,’ karyhtao eya, zae pyra mana, wānohto rokene. Inyryhpyryme kuexirykōke onytyrōmara sytatose,” āko mā mokyro ya otarāme. ²⁰ Yrome etako pahne jepe, Ritonōpo maro oseosezuhpyra exiko, “Oty katohme serara kyriase?” kara orino tumerime tapuhse ahtao. Tyrihpō onezuhpyra mana. Mokyro, orino apuhne sã Ritonōpo mana kypoko xine. ²¹ Orino apuhne typoe rokē tyriko mana. Mame moro orino ke toiro, asakoro tapuhse riry se tahtao tyriko mā rahkene. Tumeri riry se tahtao oripo roropa, morara tyriko mana. Ynoro rokē zuaro mana.

²² Orino apuhne sã Ritonōpo kynexine, juteu tō pynanohnōko. Typoe rokē toto pynanohnōko kynexine. Iiryryrymākō zehno toexiry enepory se toehse ynororo tyjamtunuru enepotohme imehnomo a. Māpyra tuhke jeimamyry toto onuānohpyra kynexine. Toto onutuarimapopyra kynexine aporo. Imehnō eahmaryhtao typoetoryme toto ehtohme juteu tō onutuarimapopyra kynexine. Tōmipona pyra aexityã onutuarimapopyra roropa kynexine. ²³ Yrome, “Umūkuru enetupuhnanō isã exiko mā toto,” tykase Ritonōpo. Morara exiryke toahmase sytatose eya Jezu enetupuhnohme kyaa xine Kuesēkōme. “Opyno xine ase. Awānopyrykō se pyra ase oorypyrykō poko,” tykase ynororo Tumūkuru enetupuhnanomo a. Kure toexiry enepory se Ritonōpo exiryke morara tykase typyno exiketomo a. ²⁴ Tymenekase sytatose Ritonōpo a typoenōme kuehtohkōme. Toitoinē sytatose juteu tōme. Imehnō sytatose juteutōkara. Yrome kymarokō emero toahmase sytatose Ritonōpo a typoenōme kuehtohkōme. ²⁵ Ynara tymerose Ritonōpo omiryne Ozeia a, “Imehnō kynexine ypoetory tō kara.

Yrome, ‘Ypoetoryme matose,’ āko ase.

Mokaro pyno pyra exine repe.

Yrome eya xine, ‘Opyno xine ase,’ āko ase, toto eahmāko.

²⁶ Morarame moro pata poro, ‘Ypoetory kara matose,’ katopōpyry poro, moro poro toto eahmāko ase.

‘Orihpỹme exikety poenōme matose,’ āko mā imehnō ipoko xine,” tykase. Moro tymerose Ritonōpo omiryne Ozeia a.

²⁷ Ynara tykase Izaja roropa Izyraeu tō poko, “Ikuhpỹme Izyraeu tō toehse ahtao ro isawã samo, tuna konōto ehpikuroko, morara ahtao ro toitoinē rokē mā inypynanohtyãme exiko toto. ²⁸ Okynã pyra seropōkō rypury epehmapōko Kuesēkō mana, axī roropa,” tykase. ²⁹ Ynara tymerose roropa Izaja ekepyry a pake, “Kypoenōkō akoĩpyry onynomopyra Kuesēkō ahtao, Sotomapōkō sã sehtory. Komorapōkō enahtopōpyry sã roropa sehtory, senahtory rokene,” tykase.

Izyraeu tō mā Ritonōpo omiry kurā poko

³⁰ “Oty katohme tuhke juteutōkara Jezu enetupuhnōko, yrome tuhke pyra rokē juteu tō enetupuhnōko nae?” āko matose otarāme. Mokaro juteutōkara kure toehtoikō onupipyra toh nexiase repe. Yrome, “Tukurākase matose,” tykase Ritonōpo eya xine. ³¹ Māpyra juteu tomo a, Ritonōpo nymenekatyamo a Ritonōpo maro kure toehtoikō tupise repe inymeropohpyry omipona toehtoikō poko repe. Yrome, “Kure matose ya,” kara tokurehse Ritonōpo eya xine, inymeropohpyry omipona exisaromepyra toto exiryke. ³² Ritonōpo onenetupuhpyra toexirykōke tokurehse toto. “Zae sytatose Ritonōpo a enetuputyryke kyaa xine,” kara toh nexiase. Azahkuru ynara tokarose eya xine, “Kure ynanase Ritonōpo a inymeropohpyry omipona yna exiryke,” tykase toto azahkuru. Kyrixtu enetuputyry se pyra toh nexiase. Naeroro, “Zae matose ya,” kara tokurehse Ritonōpo eya xine. ³³ Moro poko ynara tymerose Ritonōpo omiryyme, “Etatoko pahne, Xiāo po ypoetory tō esē rīko ase.

Topuimo sã mā mokyro exīko orēpyra.

Yrome ise pyra exīko mā toto, morotōkomo.

Topu pona osetapaketō sã ise pyra exīko mā toto.

Māpyra tosēkōme enetuputyryhtao eya xine atasamara mā toh exīko,” tykase, tymerose.

10

¹ Wekry tomo, juteu tō pynanopyry poko penetāko ywy yronomyryme. Wekry tōme mā toto. Naeroro Ritonōpo maro oturukehpyra ase toto kurākary poko. ² Ritonōpo omipona se yronomyryme toh mā repe, zuaro ase. Yrome Ritonōpo a zae ehtoh waro pyra toh mana. ³ Ritonōpo a tukurākarykō waro pyra toh mana. Naeroro tamoreme xine toekurākarykō zupīko nexiase toto. Zae sytatose Ritonōpo a enetuputyryke rokē kyaa xine, moro enetuputyry se pyra nexiase toto. ⁴ Morarame Kyrixtu mā Ritonōpo nymeropohpyry etyhpyryme mana, kukurākatohkōme. Naeroro Kyrixtu enetupuhnanō emero kurākāko Ritonōpo mana Tumūkuru enetuputyryke eya xine.

Sero nonopōkō pynanopyry se Ritonōpo mana porehme

⁵ Ynara tymerose Moeze a, “Ritonōpo nymeropohpyry omipona awahtao xine ipunaka, oorypyrykō poko pyra roropa awahtao xine moino ro oenurutopōpyrykō poero oorikyrykō ponāmero, morara awahtao xine orihpỹme matose exīko, jūme Ritonōpo maro,” tykase. ⁶ Yrome ynara tymerose roropa eya kukurākarykō poko Ritonōpo enetuputyryke kyaa xine, “Ynara kara ehtoko oseya, ‘Kyrixtu enehpory se sytatose kapu ae kukurākatohkōme,’ kara ehtoko,” me tymerose. Oty katohme? Tooehse exiryke sero pona. ⁷ “Ynara kara ehtoko roropa, ‘Nono ae Kyrixtu senehpotone ropa kukurākatohkōme. Aorikyhpyry tō poe Kyrixtu sēsemākapotone ropa,’ kara ehtoko,” me tymerose. Oty katohme? Tōsemāse ropa exiryke. ⁸ Ynara tymerose roropa Ritonōpo omiryyme, “Zuaro matose zuaro se awahtao xine, kukurākarykō poko Ritonōpo a, aomiry enetuputyryke kyaa xine.” Moro omi totase oya xine. Ynanekaroase oya xine. Ipoko mosenetuputyatose, “Kyrixtu enetupuhtoko,” karyhtao yna a oya xine. Moro omi ekarōko ynanase oya xine. ⁹ Jezu orihxīpo tōsemākapose ropa Ritonōpo a. Moro enetuputyryhtao oya xine imehnō zurūko matose, “Jezu jesēme mana,” āko matose imehno a. Morara awahtao xine opynanohtorỹko Ritonōpo mana. ¹⁰ Ynara exiryke, kukurohtao xine enetuputyryhtao kyaa xine kukurākatorỹko Ritonōpo mana. “Zae mase ya,” āko mana kyaa xine. “Jezu jesēme mana,” karyhtao kyaa xine kypynanohtorỹko Ritonōpo mana. ¹¹ Ynara tymerose Ritonōpo omiryyme, “Jenetuputyryhtao oya xine oesēkōme atasamara matose,” me tymerose Ritonōpo omiryyme. ¹² Ahno poko emero morara āko Ritonōpo mana, oxisã juteu tō exiryke juteutōkara maro. Ritonōpo seropōkō esēme mana, emero porehme. Naeroro tonetupuhnanō akorehmāko mā emero, imaro

autururukohtao. ¹³ Ynara tymerose Ritonõpo omiryne, “ ‘Papa kapuaono, kukurākako,’ kananõ pynanohnõko Ritonõpo mana emero porehme,” āko.

¹⁴ Yrome atakorehmaposaromepyra onenetupuhpyra exiketõ mana. Morararo onenetupuhpyra omi kurā onetapitopyra exiketõ mana. Mame otāto omi kurā etāko toh nae onekaropyra imepỹ ahtao eya xine? ¹⁵ Morararo omi kurā onekaropyra toh mana, ekaronanõ anaropopyra tokurehse ahtao. Ynara tymerose Ritonõpo omiryne sero poko, “Kure kuhse mokaro oepyyr mana. Omi kurā ekaronanõ oepyyr kure kuhse mana,” āko. ¹⁶ Yrome toitoine rokē omi kurā etāko mā toto, emero pyra. Ynara tymerose Izaja a sero poko, “Papa kapuaono, yna omiry onenetupuhpyra mā toto. Tuhke pyra rokē enetupuhnõko mā toto,” tykase. Moro tymerose Izaja a pake. ¹⁷ Naeroro enetupuhnõko mā toto omi kurā etaryhtao. Etāko toh mana Kyrixtu poko tamorepase toto ahtao.

¹⁸ Yrome ynara āko ase oya xine, ajohpe pyra omi kurā onetara toh nae? Totase eya xine rahkene. Ynara tymerose Ritonõpo omiryne moro poko, “Aomirykõ totase eya xine emero pata tō punero.

Toto omihpyry tōsekātose nono etyhpyry punero.”

¹⁹ Ynara āko ropa ase, “Izyraeu tō zuaro pyra nexiahse?” āko ase. Ynara āko Moeze nymerohpyry jezuhnõko,

“Izyraeu tomo, imehnõ zumoxike oritorỹko ase.

Ypoetory tō kara poko ozekītanohtorỹko ase,
zae ehtoh waro pyra exiketõ poko,”

tykase. ²⁰ Orēpyrahxo Izaja kynexine roropa ynara karyhtao Ritonõpo omiryne,

“Tonetupuhse ywy juteutōkara a, jupipynỹpo tomo a.

Tōsenepose ywy roropa eya xine,

‘Yna akorehmako,’ kapynỹpo tomo a,”

tykase Izaja Ritonõpo omiryne. ²¹ Yrome Izyraeu tō poko ynara tykase, “Juteu tō eahmary poko yokohmamyase toto kurākatohme repe. Yrome jomipona pyra rokē nexiase toto. Ymoipyra roropa nexiase toto,” tykase Izaja Ritonõpo omiryne toto poko.

11

Izyraeu tō wānopyry se pyra Ritonõpo mā repe, ipynanopyrykõ se toexiryke

¹ “Typoetory tō juteu tō turumekase Ritonõpo a,” āko matou ya? Arypyra ipunaka. Ywy roropa juteume ase. Aparāo paryme ase. Pēxamī paryme roropa ase. Jurumekara Ritonõpo mana. ² Naeroro tynymenekatyā onurumekara Ritonõpo mana. Apitoryme tymenekase toto typoetoryme toto ehtohme. Ritonõpo omihpyry waro matose moro poko, Izyraeu hxirotopōpyry Eria a, Ritonõpo netaryme. Ynara tykase ynororo, ³ “Ritonõpo, urutōme onenyohyā totapase eya xine. Tynekarorykõ zahkatoh typahpahse roropa eya xine. Ywy ro rokē opoetory akoĩpyryme ase. Mame jetapary kuhñõko roropa mā toto,” tykase Eria pake. ⁴ Morarame ynara tykase Ritonõpo eya, “Omorokē kara. Tuhke jenetupuhnanõ nae ro ase. Seti miume orēpyra exiketõ ypoetory tō nae ro mana. Jenetuputyry tyya xine onurumekara mā toto. Wewe xihpyry, ahno naxikahpyry ēpataka porohpyra mā toto, ‘Kure mase. Yna rihpome mase,’ kara roropa toh mana tynaxikatyākomo a,” tykase Ritonõpo. ⁵ Eria maronõpo tō sã mā juteu tō seromaroro. Toitoine rokē Ritonõpo enetupuhnõko mā toto, seti miumākõ menekatopōpyry sã Ritonõpo a pake. Tuhke pohto rokē Ritonõpo nymenekatyā nae mana. Ipynanopyrykõ se toexiryke, tymenekase toto eya. ⁶ Tymenekase toto eya typoe rokene, ipyno xine toexiryke, kure aexirykōke pyra. Kynyrihpyrykõ kurā pokoino tymenekase kuahtao xine, typoe rokē pyra kymenekarykõ exiry, typoe rokē pyra kypyno xine exiry roropa.

⁷ Etatoko pahne, Izyraeu tō tukurākarykõ se repe zae toehtohkōme Ritonõpo a. Yrome tokurehse toto. Tuhkākōkara rokē tukurākase Ritonõpo a. Tynymenekatyā rokē tukurākase eya. Yrome tukurākatohkõ onenetupuhpyra imoihmākõ kynexine. Naeroro tōmipona pyra exiketõ poko ynara tykase Ritonõpo kynexine, “Ah onenetupuhpyra

nexĩ toto,” tykase. ⁸ Ynara tymerose Ritonõpo omiryne, “Ritonõpo poe otato pyra toehse toto,” tykase. “Onenetupuhpỹme roropa tyrise toto eya,” tykase. “Moro saaro seromaroro Izyraeu pakomotyã onenetupuhpyra mã toto. Etaryhtao eya xine otato pyra mã toto,” tykase. ⁹ Ynara tymerose Tawi a mokaro poko,

“Osenekunohnõko rokẽ mã toto.

Zae pyra osenetupuhnõko mã toto.

Naeroro Papa kapuaono, autukurukohtao ro ituarimapoko toto.

Onokyro apoitoh taka sã ãmapoko toto.

Zuãnohpoko toto iirypyrykõ epehpyryme.

¹⁰ Enurukõ apuruko samo awaro pyra toto ehtohme.

Etuarimaketõme tyriko toto, omoxinety puimananõ samo,”

tykase Tawi Ritonõpo a. Morara tymerose Tawi a Ritonõpo omiryne.

¹¹ Yrome jũme pyra juteu tõ azahkuru osenetupuhnõko mã toto, axĩtao rokene. Jũme pyra toto wãnohnõko roropa Ritonõpo mana. Ritonõpo omipona pyra juteu tõ toehse. Morara exiryke imehnõ typynanohse Ritonõpo a, zumoxike juteu tõ ehtohme. Juteutõkara zumoxike juteu tõ se Ritonõpo kynexine, typynanohse toto exiryke. “Senetupuhtone roropa kypynanohtokõme Ritonõpo a, ãko mã juteu tõ otarãme,” tykase Ritonõpo oseya rokene. ¹² Juteu tõ Ritonõpo omipona pyra toehse. Morara exiryke juteutõkara pynanohnõko Ritonõpo mana seromaroro. Onenetupuhpyra juteu tõ kynexine. Morara exiryke juteutõkara enetupuhnõko seromaroro. Juteutõkara a kurãkõ ekarõko Ritonõpo mana seromaroro tõmipona pyra juteu tõ toehse exiryke. Yrome juteu tomo a enetuputyryhtao ropa itamurumehxo Ritonõpo nekarory apoĩko juteutõkara mana juteu tõ maro.

Juteutõkara kurãkary ropa poko Ritonõpo a

¹³ Oya xine juteutõkara a ynara ãko ase, Ritonõpo nymenekahpyryme ase ãmorepanekõme tõmiry kurã poko. Yronymyryme erohnõko ase ãmoreparykõ poko. Tãkye ase roropa. ¹⁴ Otarãme oumoxike xine wekyry tõ exĩko juteutõkara Ritonõpo enetuputyry eneryke tyya xine. Mame otarãme wekyry tõ mã Ritonõpo enetuputyry se exĩko roropa, juteu tomo. Mame otarãme toto pynanohnõko Jezu mana. ¹⁵ Juteu tõ se pyra toehse Ritonõpo ahtao kure toehse juteutõkara a, tymaro osepeme toto ehtohme. Mãpyra juteu tõ pyno ropa Ritonõpo ahtao kure kuhse exĩko mana. Aorihtyã ãsemamyry ropa sã kure exĩko mana.

¹⁶ Wyi ekyiryhtao, ekyisenã zokonaka kure ahtao tytororo kure exiry enetupuhnõko sytatose. Otyro mity kure ahtao amoriry roropa kure mana. (Moro saaro tonetupuhnanõ osemazuhme Ritonõpo poetoryme toehse ahtao, seromato enetupuhnanõ roropa ipoetoryme exĩko, Aparão ehtopõpyry samo.) ¹⁷ Mame otyro tarykase mana, oriwera. Mame toitoine amoriry tysahkase esemy a. Tymyakãmase toto oriwera ituhtaõ amoriry ke, toto esahpyry po ahtatohme ropa. Moro oriwera amoriry sã juteu tõ mana, isahkatyã samo. Onenetupuhpyra toexirykõke Ritonõpo poenõme pyra toehse toto. Amarokõ juteutõkara, moro ituhtaõ amoriry sã matose. Ritonõpo poenõme matose toehse enetuputyryke oya xine. ¹⁸ Naeroro mokaro, juteu tõ, Ritonõpo onenetupuhpynõ onypoihtopyra ehtoko, “Tee, juteu tõ se pyra Ritonõpo mana. Kymarokõ rokẽ menekase,” kara ehtoko. Amoriry sã rokẽ matose. Zoko sã pyra matose. Mame otyro eukuru yhtopyra mana amoriry wino imity aka. Yrome imity wino onuhnõko mana amoriry aka. Morararo matose. Kure oritorỹko Ritonõpo mana juteu tõ pokoino.

¹⁹ Otarãme ynara ãko matose, “ÿ, amoriry isahkatyã sã juteu tõ tymyakãmase yna ke,” ãko matose otarãme. ²⁰ Ajohpe pyra mana. Amoriry isahkatyã sã juteu tõ turumekase Ritonõpo a onenetupuhpyra toto exiryke. Mame typoenõme amarokõ tyrise eya mokaro esahpyry pona, Kyrixtu enetuputyryke oya xine. Yrome epyrypara ehtoko. “Kymarokõ rokẽ Ritonõpo poenõme sytatose,” kara ehtoko. Tomeseke ehtoko Ritonõpo onenetupuhkehpyra oehtokõme. ²¹ Otyro amoriry sahkary sã juteu tõ

tuãnohse Ritonõpo a onenetupuhpyra toto ahtao. Amarokõ roropa opynanohpyra xine Ritonõpo exiko mana onenetupuhpyra awahtao xine. ²² Moro poko Ritonõpo kure ehtoh enetupuhnõko sytatose. Yrome kyyrypyrykõ zehno exiry poko enetupuhnõko roropa sytatose. Tõmipona pyra exiketõ zehno mana. Yrome opyno xine mana ipyno exikehpyra awahtao xine onenetupuhkehpyra roropa awahtao xine. Naeroro tomeseke ehtoko. Turumekase oya xine ahtao, amoriry sahkary sã awãnohtorÿko roropa Ritonõpo mana. ²³ Morarame juteu tomo a Ritonõpo enetuputyryhtao ropa eya xine, typoenõme toto riko ropa Ritonõpo mana. Isahkahpyry riry ropa esahpyry pona, moro saaro typoenõme juteu tõ riry waro Ritonõpo mana. ²⁴ Amarokõ juteutõkara oriwera amoriry ituhtaõ sã matose. Mame moro ituhtaõ amoriry tysahkase, arykahpyry aka tyritohme, tarykasẽ amoriryme ehtohme. Moro sã matose. Osemazuhme Ritonõpo poetoryme pyra mexiatose. Yrome seromaroro ipoetoryme toehse matose. Mame oriwera amorirÿpyry riry ropa tupime pyra Ritonõpo a. Moro sã juteu tõ riry ropa tupime pyra Ritonõpo a mana typoenõme ropa toto ehtohme. Enetuputyryhtao eya xine typoenõme toto riko ropa Ritonõpo mana.

Emero pynanopyry se Ritonõpo exiry poko

²⁵ Wekyry tomo, Ritonõpo osenetupuhtopõpyry tokare pyra kynexine aporo. Yrome seromaroro tokare toehse rahkene. Naeroro ase aosenetupuhtopõpyry ekarõko oya xine, zuaro oehtohkõme. Ynara mana, axitao rokẽ Ritonõpo enetuputyry se pyra juteu tõ exiko mana. Juteutõkara pynanopyry poko, “Epo,” tykase Ritonõpo ahtao, Kyrixtu tonetupuhse ahtao toto a, morara ahtao enetuputyry se exiko ropa juteu tõ mana. Morohne poko ourutorÿko ase, “Kymarokõ rokẽ tymenekase Ritonõpo a, typoeoryme,” kara oehtohkõme. ²⁶ Moromeïpo juteu tõ emero pynanohnõko Ritonõpo mana. Sero poko ynara tymerose Ritonõpo omiryme, “Opynanohnekõ mã Xiã poe oehnõko mana.

Mame Jako pakomotyã rypyry korokãko mana emero porehme.

²⁷ Morara ãko ase eya xine toto rypyry korokaryhtao ya,”

tykase, tymerose. ²⁸ Omi kurã se pyra juteu tõ toehse emero pyra. Morara exiryke Ritonõpo poetoryme pyra toehse mã toto. Zehno mã toto. Yrome morara toehse mokaro exiryke amarokõ, juteutõkara, Jezu Kyrixtu enetupuhnõko. Yrome moimoro Ritonõpo nymenekatyãme juteu tõ exiryke toto pyno ro mana. “Ypoenõme matose,” tykase Ritonõpo pake Aparão tomo a. Naeroro juteu tõ pyno ro Ritonõpo mana ipunaka. ²⁹ Ritonõpo kure ehtoh onytyorõmara mana. “Mokaro pynanohnõko ase,” karyhtao eya, toto pynanohnõko mã rahkene. “Moxiã menekãko ase ypoenõme toto ehtohme,” karyhtao roropa eya, toto menekãko mã rahkene. ³⁰ Pake hkopyra Ritonõpo onenetupuhpyra mexiatose. Aomipona pyra mexiatose. Seromaroro opynanohtorÿko Ritonõpo mana, aomipona pyra juteu tõ toehse exiryke. ³¹ Moro saaro imeïpo juteu tõ pynanohnõko Ritonõpo mana opyno xine ehtoh sã seromaroro. Toto pynanohnõko Ritonõpo mana tõmipona pyra toto ahtao ro seromaroro. ³² Oxisã toehse juteu tomo juteutõkara maro Ritonõpo a, aomipona pyra toexirykõke. Morara exiryke oxisã toto pynanohnõko roropa Ritonõpo mana.

“Kure mase Ritonõpo,” kary poko

³³ Kure kuhse Ritonõpo mana imehnõ motye emero. Tuarõ kuhse roropa ynororo. Emero ehtoh waro mana. Ritonõpo osenetupuhtoh waro pyra sytatose ipunaka. Ayatory waro pyra roropa sytatose ipunaka. ³⁴ Ynara ãko Ritonõpo omiry sero poko, “Kuesẽkõ osenetupuhtopõpyry waro pyra seropõkõ mã emero.

Ritonõpo anamorepara mã toto ipunaka.

³⁵ Tykyryrykõ onekaropitopyra mã toto Ritonõpo a epehmapotohme ropa eya imeïpo,”

äko. ³⁶ Ynara exiryke, senohne emero tyrise Ritonõpo a. Ritonõpo poe emero toehse mana. “Emero motye kuhse kure mase, Ritonõpo,” katohme eya xine emero tyrise Ritonõpo a. Naeroro, “Kure mase Ritonõpo,” kakehpyra sehtone myarotokorõme.

12

Ritonõpo omipona kuerohthkõ poko

¹ Wekyry tomo, kypyno xine Ritonõpo mã ipunaka. Naeroro osekartoko onekarorykõ kurãme eya. “Taro ase Ritonõpo, õmipona rokẽ jehtohme,” kahtoko eya tãkye aehtohme. Morara awahtao xine zae matose exiko Ritonõpo poko. ² Ritonõpo se pyra exiketõ typenetatohkõ poko rokẽ mã toto. Mokaro ehtoh sã pyra ehtoko. Õsenetupuhtohkõ ikurãkapotoko Ritonõpo a. Õsenetupuhtohkõ tukurãkase ahtao eya, Ritonõpo penetatoh kurã kypoko xine waro exiko matose, tãkye Ritonõpo riry waro exiko roropa matose te, zae ehtoh waro roropa matose exiko.

³ Ritonõpo a tyjमितunuru tokarose ya imehnõ amorepaneme jehtohme. Naeroro ynara äko ase oya xine, kure oehtohkõ poko õsenetuputyrykohtao onymotyẽkara ehtoko. Zae osenetupuhtoko oehtohkõ poko, oerohtohkõ poko, enara, Ritonõpo poe tonetupuhse oya xine exiryke. ⁴ Kuokokõ tuhke typokõke mana. Mame kypokõkõ tuhke tãpokonohke mana. ⁵ Morararo sytatose Jezu Kyrixtu enetupuhnanomo. Tuhke kymarokõ repe. Yrome toiro tokokẽ sã osenetupuhnõko sytatose Kyrixtu maro nymyry kuexirykõke. Mame kuokokõ pokono atakorehmary sã atakorehmãko sytatose kuerohthkõ poko kuahtao xine emero porehme. ⁶ Kypyno xine Ritonõpo mana ipunaka. Naeroro tyjमितunuru tyripose eya kukurohtaka xine tyotyoro kuerohthkõ poko kuehtohkõme Ritonõpo nyrohmanohpotopõpyry poko. Tõmiry poko urutõme Ritonõpo nekarohpyry kyya xine ahtao, moro poko sehtone yronymyryme, Kuesẽkõ enetuputyryke kyya xine. ⁷ Imehnõ akorehmaneme tyrise kuahtao xine Ritonõpo a sakorehmatone toto. Imehnõ amorepaneme tyrise kuahtao xine eya, samorepatone toto. ⁸ Imehnõ typoremãse ahtao Ritonõpo enetuputyry poko, mame jamihme ropa toto riry waro kuahtao xine Ritonõpo poe, syjamihtanohpotone ropa toto. Tãkyryneke kuahtao xine tonahsẽ sekarotone imehnomo a. Kyyamene se pyra sehtone. Imehnõ esẽme awahtao xine, tomeseke ehtoko opoetory tõ poko. Etuarimaketõ akorehmary waro awahtao xine Ritonõpo poe tãkye ehtoko toto akorehmary poko.

⁹ Ajohpe pyra ehtoko imehnõ pyno oexirykõ poko. Oorypyrykõ zehno ehtoko. Zae se rokẽ ehtoko. ¹⁰ Imehnõ Jezu poetory pyno ehtoko oxiekyryme oexirykõke Kyrixtu enetuputyryke oya xine. Kure rokẽ imehnõ tyritoko roropa. ¹¹ Yronymyryme erohtoko. Akime pyra ehtoko. Kuesẽkõ omipona ehtoko yronymyryme. Tãkye ehtoko aomipona oexirykõ poko. ¹² Jezu maro tuhke jeimamyry arõpõko sytatose Ritonõpo esao. Moro poko õsenetuputyrykõ poko tãkye ehtoko. Oetuarimarykohtao eanahtotoko. Oturukehpyra ehtoko Ritonõpo maro. ¹³ Ritonõpo poetory etuarimaryhtao axike akorehmatoko toto õkyryrykõ zokonaka ekarotoko roropa eya xine. Osa ekarotoko katonõ nyhtohme atapykõ tao.

¹⁴ Ritonõpo se pyra exiketomo a ooryhmarykohtao, “Papa, moxiã ituarimapoko,” kara ehtoko Ritonõpo a. Ynara kahtoko, “Papa, moxiã ikurãkako ropa,” kahtoko rokene. ¹⁵ Tãkye exiketõ maro awahtao xine atãkyematoko. Xitaketõ maro awahtao xine toto maro oxitatoko. ¹⁶ Imehnõ Jezu poetory pyno ehtoko emero porehme. Epyrypara ehtoko. “Imehnõ motye kure ase,” kara ehtoko. Osepeme ehtoko tymõkomokãkara maro. “Imehnõ motye tuarohxo ywy,” kara ehtoko roropa.

¹⁷ Popyra orirykohtao imehnomo a emõpopyra ehtoko. Kure ehtoh poko rokẽ ehtoko imehnõ neneryme emero, zae oehtohkõ waro toto ehtohme. ¹⁸ Yronymyryme ehtoko osepeme oehtohkõme imehnõ maro, oxiehno pyra oehtohkõme toto maro, emero porehme. ¹⁹ Wekyry tõme matose opyno xine jexiryke. Emõpopyra ehtoko popyra tyrise awahtao xine imehnomo a. Ritonõpo rokẽ eraximatoko. Imeipo toto wãnohnõko mana, iiryryry zehno toexiryke. Ynara tymerose Ritonõpo omiryryme. “Ywy roro popyra

exiketõ poko emÿpõko ase. Toto epehmãko ase iiryppyrykõ epehpyryme, ãko Kuesëkõ mana,” me tymerose Ritonõpo omiryryme. ²⁰ Yrome ynara ehtoko, Ritonõpo omihpyryae ro. Ynara tymerose, “Ozehno exikety omise ahtao, autuhmatoko. Tuna se ynororo ahtao, auhpatoko. Kure ozehno exikety riryhtao oya xine, otarãme ehxirõko mana ozehno xine toehtopõpyry poko,” ãko. ²¹ Tyyrypyry poko exikety ynara karyhtao oya xine, “Kyyrypyrykõ poko sehtone,” karyhtao oya xine, “Arypyra ipunaka,” kahtoko eya xine. Popyra orirykohtao imehnomo a kure rokë tyritoko toto. Morara awahtao xine orëpyra exiko matose, enara.

13

Kowenu omipona kuehtohkõ poko

¹ Ritonõpo a tyrise kowenu tõ mana. Kowenu poetory tõ roropa Ritonõpo poe tuisame mã toto. Naeroro toto omipona ehtoko emero porehme. ² Kowenu omipona pyra kuahtao xine Ritonõpo nymenekatyã omipona pyra sytatose. Morara exiryke kowenu omipona pyra exiketõ wãnohnõko mã toto. ³ Kowenu poetory zuno pyra kurãkõ mana, yrome popyra exiketõ mã toto zuno. Naeroro tuisa tõ zuno se pyra awahtao xine kure rokë ehtoko. Mame kure rokë awahtao xine, “Zae mase,” ãko mã toto oya xine. ⁴ Ritonõpo poe kowenu poetory tõ mana opynanohtohkõme. Yrome popyra awahtao xine, toto zuno ehtoko. Ritonõpo poe jamihme mã toto popyra exiketõ wãnohtohme. Ritonõpo poe ajoajohpãkõ wãnohnõko mã toto. Popyra exiketõ wãnoypyry zae mã rahkene. ⁵ Morara exiryke kowenu poetory tõ omipona ehtoko. Ozehno xine toto exiryino rokë pyra toto omipona ehtoko. Yrome toto omipona zae exiry waro oexirykõke toto omipona ehtoko.

⁶ Morara exiryke roropa kowenu omi poe, kytinerükõ apiakãko sytatose kowenu tinerüme. Zae aerokurukohtao Ritonõpo nyrohmanohpotoh poko erohnõko kowenu poetory tõ mana. ⁷ Naeroro kowenu nepehmapotyã oya xine epehmatoko. Kure rokë tyritoko toto roropa emero porehme.

Imehnõ maro zae rokë kuexirykõ poko

⁸ Toeparo rokë osepekahpyra ehtoko imehnomo a. Epehmatoko toto. Mame imehnõ pyno exikehpyra ehtoko. Imehnõ pyno awahtao xine Ritonõpo nymeropohpyry omipona matose. ⁹ Ynara tymeropose Ritonõpo a, “Opyty kara nohpo ahtao ipoko pyra ehtoko. Imehnõ onetapara ehtoko. Imehnõ mõkomory onematonanohpyra ehtoko, ïkyryrykõ onematonanohpyra ehtoko roropa. Imehnõ kyryry poko penetara ehtoko roropa.” Mame etyhpyryme ynara tykase Ritonõpo kyra xine, “Imehnõ pyno ehtoko, osepyno oehtohkõ saaro,” tykase. Moro etyhpyry omipona awahtao xine Ritonõpo nymeropohpyry omipona matose ipunaka. ¹⁰ Imehnõ pyno awahtao xine, toto onyhtomara matose. Naeroro imehnõ pyno awahtao xine, Ritonõpo nymeropohpyry omipona matose exiko emero porehme.

¹¹ Etatoko pahne, Jezu oepyry ropa waro matose. Naeroro ipakatyã sã ehtoko. Ritonõpo nymeropohpyry omipona kuahtao xine ipakatyã sã sytatose. Kyrixtu enetupuhpitoryhtao kyra xine okynaro aepyry ropa kynexine. Okyna hkopyra aepyry ropa mana seromaroro. ¹² Kuesëkõ oepyry ropa ãmepyry sã mana. Ëmehsasaka mana okynã pyra Jezu oepyry ropa exiryke. Naeroro kyyrypyrykõ xihpyry surumekatone. Ritonõpo omipona rokë sehtone. Soutatu tõ typyreke mã toto onuopyra imehnõ ehtohme. Mokaro sã sehtone, Kuesëkõ jamitunuru maro sehtone kyyrypyrykõ poko pyra kuehtohkõme. ¹³ Zae rokë sehtone kuomirykõ poko, kynyrirykõ poko roropa, ihximyra kuehtohkõme imehnõ neneryme. Eukuru enyryhtao emotyëkara sehtone. Etÿpyra roropa sehtone. Imehnõ nohpo poko pyra sehtone. Ajoajohpe pyra sehtone. Atatapoipyra sehtone. Imehnõ zumoxike pyra roropa sehtone. ¹⁴ Kypenetatohkõ poko kuahtao xine iiryppyryme exiko sytatose. Naeroro kypenetatohkõ poko pyra sehtone. Yrome Kuesëkõ Jezu Kyrixtu tyjamitunuru ekarõko kyra xine mana soutatu tõ esë pyrou

ekarory samo typoetory tomo a. Naeroro, “Ajamitunuru tyriko yna kurohtaka orēpyra yna ehtohme ōmipona,” kahtoko Kyrixtu a.

14

Popyra imehnō Jezu poetory onyripyra sehtone

¹ Kure rokē ehtoko imehnō Jezu poetory tō maro. Jamihme pyra toto ahtao ro Jezu enetuputyry poko, eahmako toto amaro xine toto ehtohme. Oseosezuhpyra ehtoko toto maro, toto osenetupuhtoh poko. ² Toitoinē Jezu poetory emero otuhnōko. Yrome imehnō mā jamihme hkopyra enetuputyryke tyya xine tōsē onōpyra, tonahsē rokē enahnōko mā toto. ³ Amarokō emero otuhnōko matose. Naeroro, “Popyra mokyro, zuaro pyra rokē mana,” kara ehtoko imep̄y poko, tōsē onōpyra exikety poko. Morararo tonahsē rokē enahneme awahtao xine, “Popyra mokyro,” kara ehtoko imep̄y poko, emero otuhkety poko. Typoetoryme tyrise toto exiryke Ritonōpo a, “Popyra mokyro,” kara ehtoko ipoko xine. ⁴ Zae pyra sytatose imep̄y poetory ekaroryhtao popyra kyaa xine. Ritonōpo omipona mokyro mana. Zae ahtao, Ritonōpo rokē, “Zae mase,” āko eya mana. Yrome azahkuru ahtao, “Azahkuru mase,” āko mana. Tyjamitunuru rīko Kuesēkō mana ikurohtaka zae rokē ehtohme. Naeroro zae rokē exīko mokyro mā rahkene.

⁵ Toitoinē matose ynara āko, “Sero ēmepyry tyoro mana, tia sātume mana,” āko, atākyematohme roropa. Yrome imehnō mā ynara āko, “Emero ēmepyry oxisā ya,” āko mana. Morohne poko osenetupuhtoko otupipyra oehtohkōme. ⁶ Toiro ēmepyry menekaryhtao Jezu poetory a atākyematohme, kure rokē Kuesēkō ritohme moro ēmepyry menekāko mana. Morararo tonahsē enapyryhtao eya kure rokē Kuesēkō ritohme moro enahnōko mana. “Kure mase Ritonōpo, senohne onekarohpyryme mana, ynanapyryme,” karyke eya Ritonōpo a. Imep̄y mā tōsē onōpyra ahtao, kure Kuesēkō ekarōko roropa mana, “Kure mase,” karyke eya roropa Ritonōpo a. ⁷ Kypokoino xine rokē pyra isene sytatose, kypokoino xine rokē pyra orihnōko roropa sytatose. ⁸ Isene kuahtao xine, kure Kuesēkō ritohme kyaa xine isene sytatose. Kuorikyrykohtao, kure Kuesēkō ritohme orihnōko sytatose. Naeroro Kuesēkō poetoryme sytatose orihpyra ro kuahtao xine. Kuorikyrykohtao ipoetoryme ro sytatose. ⁹ Kyrixtu kynorihne. Mame kynēsemāne ropa toorihxīpo orihpyra exiketō esēme ehtohme te, aorihtyā esēme ehtohme roropa. ¹⁰ Amarokō ke? Oty katoh, “Popyra mokyro,” āko matou imep̄y poko? Oty katoh, “Moky xihpyry,” āko roropa matou? Yrome kymarokō emero Ritonōpo ēpataka exīko kuapiakatohkōme eya. ¹¹ Ynara tymerose Ritonōpo omiryne sero poko, “Orihp̄yme ase, āko Kuesēkō mana.

Naeroro seropōkō emero porehme tosekumuru po porohnōko mā toto jēpataka.

‘Ritonōpo mase,’ āko toh mā ya emero porehme,”

tykase, tymerose. ¹² Naeroro kymarokō emero Ritonōpo ezuhnōko sytatose kuehtopōpyrykō poko sero nono po.

Imehnō Jezu poetory azahkuru onyrippyra sehtone

¹³ Morara exiryke imehnō Jezu poetory tō onykerekeremara sehtone. Ynara rokē osenetupuhtoko, zae rokē sehtone imehnō Jezu poetory tō neneryme. Morara kuahtao xine, “Mokyro zae pyra mana,” kara imehnō mana kypoko xine. Māpyra zae pyra ehtoh poko kuahtao xine azahkuru exīko roropa mā toto kuenerykōke. ¹⁴ Kuesēkō Jezu Kyrixtu poe ynara zuaro ase, tōsē onyry iirypyryme pyra mana, ahno naxikahpyry ēpataka tyrise ahtao ro, joroko zohme tokarose ahtao ro imehnomo a ekamotohme ropa imeīpo. Yrome iirypyryme enetuputyryhtao oya xine, morara ahtao iirypyryme oya xine mana. ¹⁵ Imep̄y Jezu poetory zae pyra ehtoh poko tyrise kyaa xine ahtao tōsē onyryke kyaa xine mokyro pyno nymyry pyra sytatose. Toto pyno Kyrixtu exiryke kynorihne toto pynanohtohme. Naeroro toto pyno sehtone roropa. Eya xine popyra moro tōsē onyryhtao kyaa xine, onōpyra sehtone toto maro kuahtao xine. ¹⁶ Otarāme onyripyrykō kure oya xine repe, yrome imehnomo a otarāme popyra mana. Morara ahtao

tomeseke ehtoko imehnõ onyporemākapopyra oehtohkõme roropa. ¹⁷ Ynara exiryke, Kuesëkõme Ritonõpo enetuputyryhtao kyya xine tõsë poko torëtyke pyra sytatose, eukuru tõkehko poko roropa. Yrome kure ehtoh poko enetupuhnõko sytatose te, imehnõ pyno kuehtohkõ poko, tãkye kuehtohkõ poko Ritonõpo zuzenu poe, enara osenetupuhnõko sytatose Ritonõpo enetuputyryhtao kyya xine Kuesëkõme. ¹⁸ Morarame Kyrixtu omipona kuahtao xine Ritonõpo zamaro sytatose exïko, imehnomo a roropa kure sytatose exïko.

¹⁹ Naeroro orëpyra sehtone osepeme kuexirykõ poko imehnõ maro. Satakorehmatone orëpyrahxo kuehtohkõme Kyrixtu enetuputyry poko kyya xine. ²⁰ Ritonõpo nyrihpyry imepÿ kurohtao onyryhmara sehtone azahkuru kuexirykõ poko. Emero rokë onõpopyra ehtoko imehnomo a ise pyra toto ahtao. Emero tõsë kure kuohkõme repe, yrome ahno nyrihpyry zotÿpyryme toehse ahtao joroko zohme, moro onõpyra sehtone imehnõ iirypyryme riporyino. ²¹ Zae sytatose, imehnõ iirypyryme onyripyra kuahtao xine. Otarãme kyya xine tõsë onyry kure, jehnahpyry enyry roropa kure. Yrome imepÿ Jezu poetory a morohne onyry iirypyryme ahtao onõpyra sehtone ipunaka. ²² Emero rokë onyry kure oya xine ahtao moro poko epyrypara ehtoko. Moro poko osenetupuhtoko Ritonõpo neneryme rokene. Mame zae ehtoh waro awahtao xine zae rokë ehtoko. Zae ehtoh poko rokë awahtao xine, tãkye matose exïko. ²³ Yrome, “Nary,” karyhtao oya xine, “Otarãme senohne onyry ya popyra mana,” karyhtao oya xine, mame moro onyryhtao oya xine, popyra matose Ritonõpo a exïko. Zae ehtoh tonetupuhse oya xine repe. Yrome zae ehtoh poko pyra mexiatose. Morara exiryke zae ehtoh enetuputyryhtao oya xine yrome tyorõ poko awahtao xine oorypyrykõ poko matose.

15

Imehnõ Jezu poetory tõ akorehmary pokotãkye toto ehtohme

¹ Orëpyra kuahtao xine Jezu enetuputyry poko, imehnõ jamihme hkopyra exiketõ sakorehmatone, toetuarimarykõ poko poremãpyra toto ehtohme. Kypenetatohkõ poko rokë pyra sehtone. ² Imehnõ Jezu poetory tõ sakorehmatone, orëpyrahxo toto ehtohme Jezu enetuputyry poko, tãkye roropa toto ehtohme. ³ Morararo Kyrixtu kynexine. Typenetatoh poko pyra kynexine. Ynara tymerose Ritonõpo omiry me moro poko, “Okerekerematopõpyry sã opoihtonanomo a, ykerekeremãko mã toto ypoihtõko roropa mã toto,” tykase Jezu Tummy a. ⁴ Emero Ritonõpo omiry tymerose kuamorepatohkõme, kure kuexirykõ eraximatohme roropa kyya xine. Ritonõpo omiry omipona kuahtao xine atãkyemãko sytatose. Kuetuarimarykõ poko penekhepyra roropa sytatose. Kure kuehtohkõ oneraximatehpyra sytatose. ⁵ Ritonõpo poe poremãpyra sytatose kuetuarimarykohtao. Ritonõpo poe atãkyemãko sytatose. Naeroro ynara ãko ase Ritonõpo a opoko xine, “Romapõkõ akorehmako Papa, Omükuru Jezu Kyrixtu sã toto ehtohme ipoenopyry ke eya xine. Morara ahtao oxisã osenetupuhnõko mã toto. ⁶ ‘Kure mase Ritonõpo, Kuesëkõ Jezu Kyrixtu zũ kurã mase,’ ãko mã toto oximõme,” ãko ase Ritonõpo a.

Jezu Kyrixtu poko omi kurã etary poko juteutõkara a

⁷ Mame imehnõ Jezu poetory pyno ehtoko, opyno xine Kyrixtu ehtoh samo. Imehnõ Jezu poetory pyno awahtao xine, “Kure Ritonõpo mã rahkene, ipoetory tõ osepyno exiryke,” ãko mã toto oenerykõke. ⁸ Etatoko pahne, juteu tõ akorehmaneme toehse Kyrixtu, zae Ritonõpo ehtoh waro toto ehtohme. Aparão tõ zurutopõpyryae ro Ritonõpo a tooehse ynororo, ⁹ juteutõkara akorehmatohme roropa, “Kure mase Ritonõpo,” katohme eya xine typynanopyrykõ poko eya. Ynara tymerose Ritonõpo omiry me, “Morara exiryke, ‘Kure mase Ritonõpo,’ ãko ase juteutõkara netaryme.

Eremiãko ase kure oehtoh poko,”

tykase. ¹⁰ Ynara tymerose roropa,

“Atãkyematoko juteutõkara, Ritonõpo nymenekatyã maro (juteu tõ maro),”

tykase. ¹¹ Ynara tymerose roropa Tawi a,

“Kure Kuesëkõ tyritoko juteutõkara.

‘Orëpyra mase Ritonõpo,’ kahtoko eya emero porehme,”
tykase, tymerose. ¹² Ynara roropa tymerose Izaja a,
“Jesi pary enurũko mana.

Orëpyra exĩko mana, juteutõkara esẽme.
Mame mokyro enetuputyryke tyya xine tosëkõme,
kure toexirykõ eraximãko mã toto,”
tykase.

¹³ Ritonõpo poe kure kuehtohkõ eraximãko sytatose. Naeroro ynara ãko ase Ritonõpo a opoko xine, “Papa kapuaono, opoetory tõ åkyemapoko, torëtyke pyra tyriko toto oenetuputyryke eya xine. Mame Ouzenu jamitunuru ke orëpyrahxo tyriko toto, kure toehtohkõ eraximary poko,” ãko ase opoko xine.

Orëpyra Pauru ehtopõpyry poko pape merory poko

¹⁴ Wekyry tomo, ynara osenetupuhnõko ase opoko xine, kure ehtoh poko matose kokoro rokene. Tuarohxo roropa matose. Naeroro imehnõ amorepary waro matose. ¹⁵ Yrome sero pape meroryhtao ya, orëpyra sã ourutorỹko ase wenikehpyra oehtohkõme ynekarohpyry poko. Orëpyra ase, Ritonõpo a tymenekase jexiryke. ¹⁶ Jezu Kyrixtu poetoryme tymenekase ywy juteutõkara amorepatohme. Ritonõpo maro oturukety sã ase erohnõko, juteutõkara amorepary poko Jezu Kyrixtu enetupuhtohme eya xine. Juteutõkara Jezu enetuputyryhtao, Ritonõpo omipona exĩko mã toto. “Imehxo mase, yna esẽ mase,” ãko mã toto Ritonõpo a. Mame morara kary etaryke tyya tãkye Ritonõpo exĩko mana. Mame kure exĩko roropa mã toto Ritonõpo neneryme, aosenetupuhtohkõ tyrise exiryke Ritonõpo zuzenu a. ¹⁷ Jezu Kyrixtu maro jexiryke tãkye rokẽ ase jerohtoh poko, Ritonõpo nyrohmanohpotopõpyry poko ya. ¹⁸ Pake Kyrixtu poe juteutõkara amorepary poko exiase, enetupuhtohme toto a, Ritonõpo omipona toto ehtohme. Aomipona toehse mã toto jomiry etaryke tyya xine te, kure jehtopõpyry eneryke roropa tyya xine. Morara kary poko ihximyra ase. ¹⁹ Ritonõpo jamitunuru eneryke tyya xine te, kurãkõkara kurãkatopõpyry eneryke tyya xine roropa Ritonõpo omipona toehse mã toto, Ritonõpo zuzenu jamitunuru ymaro exiryke. Naeroro jytoryhtao Jerusarẽ poe Iriria pona ynara ase, “Kyrixtu enetuputyryhtao oya xine opynanohtorỹko Ritonõpo mana,” asene imeimehnõ netaryme pata tõ punero. ²⁰ Moinoro omi kurã poko imehnõ amorepary se ase. Kyrixtu poko onetapitopyra exiketõ amorepary se ase toto patary poro, Kyrixtu waro pyra ro toexirykõke. ²¹ Ynara tymerose Ritonõpo omiryne moro poko,

“Zuruhnõ ipoko mã enẽko mã toto.

Onetapitohnõ mã enetupuhnõko mã toto,”
tykase. Naeroro Kyrixtu onetapitopyra exiketõ zurũko ase ipoko.

Toytory se Pauru ehtopõpyry poko Roma pona

²² Moinoro oenese xine jytory se exiase repe. Yrome tokurehse ywy, imehnõ Jezu onetapitopyra exiketõ amoreparyke ro ya omi kurã poko. ²³ Yrome seromaroro jerohtoh taro tõtyhkase. Naeroro oenese xine jytory se ase. ²⁴ Otarãme ytõko ase rahkene oenese xine. Expania pona jytoryhtao oenerykõ se ase. Morarame okynã pitiko amaro xine jahtao, otarãme jakorehmãko matose Expania pona jytotohme. ²⁵ Yrome seromaroro Jerusarẽ pona ytõko ase aporo, Jezu poetory tõ Jerusarëpõkõ akorehmase. Ynara exiryke, ²⁶ Jezu poetory tõ Masetonia po te, Kyrexia po roropa tytinerũkõ ekarory se toehse, pitiko rokẽ pyra, tymõkomokãkara akorehmatohme, Ritonõpo poetory tõ akorehmatohme Jerusarẽ po. Mokaro tinerũ arose ytõko ase Jerusarëpõkomo a ekarotohme. ²⁷ Mokaro Masetoniapõkõ juteutõkara, Kyrexiapõkõ roropa juteutõkara. Jezu tonetupuhse eya xine tamorepase toexirykõke Jerusarëpõkomo a. Naeroro tytinerũkõ ekarory se mã toto juteu tomo a, etuarimaketomo a. Juteutõkara tỹkyryrykõ apiakary kure ya mana juteu tõ akorehmatohme atakorõme toexirykõke. ²⁸ Morarame moro tineru tokarose ya ahtao

eya xine, mokaro nekarohpyry tytororo ekarōko ase juteu tomo a, Jerusarēpōkomo a. Morotoino ytōko ase oenese xine, Expania pona jytoryhtao. ²⁹ Mame oya xine toytose jahtao, ourutorỹko ase itamurume Kyrixtu nyrytā kurā poko. Imehnō motye kure jyrīko ynororo. Moro poko ourutorỹko ase tākye oehtohkōme.

³⁰ Wekyry tomo, Kuesēkō Jezu Kyrixtu tonetupuhse roropa oya xine, imehnō pyno matose roropa Ritonōpo zuzenu nae oexirykōke, āmorepanekōme. Aomipona matose. Naeroro ajohpāme sã otururukohtao Ritonōpo a yronomyryme oturutoko ypoko, orēpyra jehtohme jerohtoh poko. ³¹ “Pauru ewomako Papa, onyhtomara Juteapōkō ehtohme, onetapara ōmipona pyra exiketō ehtohme,” kahtoko Ritonōpo a. “Tākye opoetory tō tyriko Papa, Jerusarēpōkomo. Pauru narohpyry apoiry poko tyya xine, tākye tyriko toto Papa,” kahtoko Ritonōpo a. ³² Mame morararo otururukohtao Ritonōpo a ypoko tākye ase exīko toeporehkase jahtao oya xine, jaropory se Ritonōpo ahtao. Mame kure oturūko sytatose oximaro toehse kuahtao xine. ³³ Jakorō tomo, Ritonōpo poe torētyke pyra sytatose. “Papa kapuaono, Romapōkō pyno exiko. Ewomako toto,” āko ase Ritonōpo a. Naeroro oewomatorỹko mana.

16

Aosekazumatopōpyrykō Pauru a

¹ Kuoryxirykō Pepe aropōko ase oya xine. Jezu poetoryme ynororo. Sēkerea po Jezu poetory tō akorehmaneme mana. ² Naeroro kure mokyro tyritoko, oya xine toytose ahtao. Osa ekarotoko eya atapyīkō tao. Kuesēkō pokoino mokyro tyritoko kure. Toipe Ritonōpo poetoryme kuahtao xine imehnō Jezu poetory rīko sytatose kure. Tuhkākō takorehmase roropa eya. Ywy roropa takorehmase eya tytapyī tao. Naeroro takorehmane se ynororo ahtao akorehmatoko.

³ “Kure pāna matou?” kary se ase Pirixira a, Akira a roropa. Ymaro erohketōme toto exiryke Kyrixtu Jezu erohtoh poko. ⁴ Osepyno pyra toh kynexine. Orikyīse toh kynexine ypynanohtohme. Naeroro, “Kure mase,” kary se ase eya xine. Ywy rokē kara, tuhkākō Jezu poetory tō roropa juteutōkara, “Kure mase,” kary se ynanase toto a. ⁵ “Kure pāna matou?” kary se roropa ase Jezu poetory tomo a oximōme exiketomo a itapyīkō tao.

“Kure pāna mano, jepe Epeneto?” kary se ase Epeneto a. Mokyro osemazupu Kyrixtu enetupuhne moero Azia po. ⁶ “Kure pāna mano Maria?” kary se ase. Yronomyryme mokyro nerokuase ākorehmarykō poko. ⁷ “Kure pāna matou Ātoroniku, Junia maro?” kary se ase. Juteu tō mokaro ysamo. Ymaro āpuruhpyry tao toh nexiase. Mokaro warohxo Peturu tō mana. Jezu poetoryme toehse toto osemazuhme onenetupuhpyra ro jahtao.

⁸ “Kure pāna mā Āpyriato? Opyno ase ipunaka Kuesēkō poetoryme oexiryke. ⁹ Kure pāna mā Upanu?” kary se ase. Yna maro erohketye ynororo, Kyrixtu erohtoh poko. Extaki a roropa, “Kure pāna mā moero? Opyno ase. Jepeme mase,” kary se ase. ¹⁰ “Kure pāna mano Apere?” kary se ase. Kyrixtu onurumekara mokyro ehtopōpyry waro ase. Tuhke tyhtomase ynororo Kyrixtu enetuputyryke eya yrome porempāpyra ynororo. “Kure pāna matou?” kary se ase roropa Arixtopuru tomo a, itapyītaōkō maro. ¹¹ “Kure pāna mā Erotiāo?” kary se ase. Juteume mokyro ysamo. Mokaro a roropa Jezu poetory tō Nasezu tapyītaōkomo a, “Kure pāna matou?” kary se ase roropa mokaro a.

¹² “Kure pāna matou Tyrypena, Tyrypoza roropa?” kary se ase. Erohnōko mā toto Kuesēkō erohtoh poko. Jepe kurano a, Perexiti a, “Kure pāna mano?” kary se ase roropa, erohketye nymyry exiryke Kuesēkō erohtoh poko. ¹³ “Kure pāna matou?” kary se ase Rupo tomo a, jē maro. Erohkety orēpyra nase Kuesēkō erohtoh poko. Jē roropa Tumūkurume sã jyriase kure rokene. ¹⁴ “Kure pāna matou Axīkyrito te, Perekōti te, Eremese te, Pataropa te, Eremasa te, emero Jezu poetory tō amarokō maro. Kure pāna matou?” kary se ase oya xine. ¹⁵ “Kure pāna matou?” kary se ase Piroroku tomo a Juria maro te, Nereu tomo a aoryxiry maro, Orīpa a te, emero Ritonōpo poetory tō roropa imaro xine.

¹⁶ Oseahmatoko atakorõmãkõ sã oexirykõke. “Kure pãna matou?” kary se oya xine Kyrixtu poetory tõ taro, emero porehme.

Tuaro ehtoko azahkuru amorepananõ oenekunopyrykõino

¹⁷ Wekry tomo, ynara kary se ase oya xine. Tomeseke ehtoko tyorõ poko ãmorepanekõ poko. ãmorepatopõpyrykõ tyorõmary se mã toto. Oseosezuhnõko mã toto oxiehno Jezu poetory ritohme. Jezu enetuputyry rumekapory se mã toto imehnomo a. ãmorepatopõpyrykõ rumekapory se mã toto. Naeroro mokaro maro pyra ehtoko.

¹⁸ Morara kananõ mã Kuesëkõ Kyrixtu erohtoh poko pyra mã toto. Typenetatoh poko rokẽ mã toto. Omi kurã ke sã imehnõ enekunohnõko mã toto. Tuaro pyra exiketõ pyryparyke roropa tyya xine toto enekunohnõko mã toto. Naeroro mokaro poko tomeseke ehtoko osenekunohpopyra oehtohkõme. ¹⁹ Omi kurã omipona oehtohkõ poko zuaro imehnõ mana emero. Naeroro tãkye ase opoko xine. Kure ehtoh poko zuaro oexirykõ se ase. Yrome iirypyryme ehtoh poko tuaro pyra oexirykõ se ase. ²⁰ Ritonõpo poe torëtyke pyra sytatose. Okynã pyra joroko tamuru amixihnõko mã Ritonõpo opupurukõ zopikoxi. Ijमितunuru enahkapõko mana ohtomazomopyra xine aehtohme.

Kuesëkõ Jezu kure oritorÿko mana.

²¹ “Kure pãna matou?” kary se Timoteu tõ oya xine. Ymaro erohketyme ynororo. Morararo Ruxiu te, Jasão te, Soxipatoro, enara. “Kure pãna matou?” kary se mã toto oya xine. Juteu tõ mokaro ypanõkomo.

²² Ywy ase, Terexiu, sero pape merone. Ywy roropa, “Kure pãna matou?” kary se ase oya xine, Jezu poetory tomo.

²³ Sero tapyi esë roropa Kaju, “Kure pãna matou?” kary se roropa mana. Itapyi tao Jezu poetory tõ mã oximõnõko. Eraxitu roropa. Sero pata tinerũ eraseme ynororo. “Kure pãna matou?” kary se ynororo oya xine. Kuantu roropa morara kary se roropa oya xine.

²⁴ “Kure rokẽ Romapõkõ tyriko Papa,” ãko ase Kuesëkõ Jezu Kyrixtu a.

“Kure mase Ritonõpo imehxo,” katopõpyry Pauru a

²⁵ “Kure mase Ritonõpo. Emero motye tuisamehxo mase,” sykatone. Ynororo rokẽ orëpyra kyrirykõ waro mana, Jezu enetuputyry poko porempyryra kuehtohkõme. Omi kurã poko imeimehnõ amorepase ytoytoase Jezu Kyrixtu poko. Pake Ritonõpo tõsenetupuh-topõpyry onekaropyra kynexine seropõkomo a. ²⁶ Yrome seromaroro jarao tõsenetupuh-topõpyry tyripose Ritonõpo a. Urutõkõ nymerotyã ae tõsenetupuh-topõpyry poko emero patapõkõ tuarõtanohpõko Ritonõpo mana enetupuh-tohme toto a, tõmipona roropa toto ehtohme.

²⁷ Toiro Ritonõpo mana. Ynororo rokẽ tuaro mana emero porehme. Naeroro, “Kure mase Ritonõpo, emero motye imehxo mase,” kakehpyra sehtone eya, Jezu Kyrixtu tonehpose eya exiryke kyya xine. Enara.

Pauru Nymerohpyry sero Korītopōkō Neneryme

Sero pape tymerose Pauru a. Ritonōpo nymenekahpyryme kynexine ynororo imehnō amorepaneme. Serātu rihpōme Pauru kynexine. Tynymerohpyry sero taropose eya Jezu poetory tō neneryme, Korītopōkō neneryme.

Tynymerohpyryae toto tamorepase eya imehnō motye kure osekaro pyra toto ehtohme, imehnō motye tuaro osekaro pyra toto ehtohme roropa. Toto tamorepase roropa eya tyrypyrykō xihpyry poko pyra toto ehtohme. Typye exiketō turuse eya zae ehtoh poko, pytara ro exiketō roropa turuse eya zae ehtoh poko tuaro toto ehtohme. Toto tamorepase oximōme toto ehtoh poko Ritonōpo poko kure rokē toto ehtohme Ritonōpo a.

¹ Ynanymerohpyry moro onenerykōme Jezu poetory tomo, Korītopōkōmo. Ymaro Soxitene nase sero merory poko. Jakorōme ynororo Jezu enetuputyryke tyya. Ywy ase Pauru. Ritonōpo nymenekahpyryme ase, imehnō amorepaneme, Jezu Kyrixtu poko.

² Ynanymerohpyry moro Korītopōkō neneryme Ritonōpo poetory tō neneryme, Jezu Kyrixtu enetupuhnanō neneryme. Toahmase matose eya tymaro oehtohkōme. Imaro toehse matose, Jezu Kyrixtu a tukurākase oexirykōke, emero Kuesēkō Jezu enetupuhnanō maro, emero pata tō punero.

³ Ynara āko ase Ritonōpo a opoko xine, “Papa kapuaono, kure rokē opoetory tō tyriko. Torētyke pyra tyriko toto,” āko ase. Morara āko ase Jezu Kyrixtu Kuesēkōmo a roropa, enara.

Kyrixtu maro kure kyritoryko Ritonōpo mana

⁴ Kokoro rokē kure oritoryko Ritonōpo mana Tumūkuru Jezu Kyrixtu enetuputyryke oya xine. Naeroro, “Kure mase Papa,” āko ase Ritonōpo a opoko xine. ⁵ Kyrixtu maro oexirykōke emero nae exiketō sã matose. Imaro oexirykōke orēpyra exiko matose omi kurã poko imehnō zururu poko. Otupipyra roropa matose zae ehtoh waro oexirykōke. ⁶ Kyrixtu poko onetahpyrykō tonetupuhse oya xine yronymyryme. Naeroro aomipona matose. ⁷ Emero nae exiketō sã matose, Ritonōpo zuzenu nekarory emero mapoiatose. Jezu Kyrixtu Kuesēkō enehpōko ropa Ritonōpo mana seropōkō neneryme emero. Aepyry ropa eraximaryme oya xine Ritonōpo zuzenu nekarory mapoiatose. ⁸ Kokoro rokē porempyry oritoryko Ritonōpo mana onenetupuhkehpyra oehtohkōme, tyrypyhpyke pyra oehtohkōme Kuesēkō Jezu Kyrixtu oepyry ropahao. ⁹ Zae rokē Ritonōpo mana kyra xine. Eya toahmase matose, Tumūkuru marōme oehtohkōme, Jezu Kyrixtu Kuesēkō epeme oehtohkōme.

“Atapiakāko Jezu poetory tō mana, oty katohme?” katopōpyry

¹⁰⁻¹¹ Wekyry tomo, Kyroe ekyry tō juruase opoko xine, ōsezusezukurukō poko. Naeroro ynara kary se ase oya xine, Kuesēkō Jezu Kyrixtu poetoryme oexirykōke, oseosezupyry ke ehtoko. Osepyno ke ehtoko yronymyryme. Oxisã enetupuhtoko. Oxisã tuaro ehtoko. ¹² Yrome toitoine matose ynara āko, “Pauru maro rokē ase,” āko. Imehnō, “Aporu maro rokē ase,” āko. Imehnō, “Peturu maro rokē ase,” āko roropa. Imehnō, “Kyrixtu maro rokē ase,” āko. Atae pyra matose, oxiehno exiketō samo. ¹³ Mame atae pyra awahao xine Kyrixtu apiakāko sã matose. Ywy Pauru orihpyra exiase wewe poko omyakākōme, oorypyrykō korokatohme. Naeroro, “Pauru poetoryme tōpurihkase ywy,” kara ehtoko. “Kyrixtu poetoryme ase,” kahtoko rokene. Oseosezupyry ehtoko.

¹⁴ Morara exiryke tãkye ase oēpurihkara xine jexihpyry poko. Asakoro rokē tōpurihkase ya, Kyrixtu, Kaju, enara rokene, ¹⁵ “Typoe rokē tōpurihkase toto Pauru a, typoetoryme,” karyino. ¹⁶ Aō, imepỹ roropa tōpurihkase ya, Extepana, jekyry to maro. Imehnō tōpurihkase ya ahtao zuaro pyra ase, tuenikehse. ¹⁷ Kyrixtu a tonyohse ywy ahno ēpurihkatohme pyra. Jenyohne typoko imehnō amorepatohme.

Toto amoreparyhtao ya zuaro exikety omiry sã pyra jomiry nexiase. “To! Pauru emese kure imehnõ amorepary poko,” kamexiporyino. Emese kure jomiry ahtao ynara kara mehtory, “Orẽpyra Jezu Kyrixtu mana. Iirypyrymãkõ kurãkary waro kuhse mana. Toorihse toexiryke kukurãkatorỹko mana,” kara mehtory. “Pauru emese kure mana,” mykatory rokẽ otarãme.

Kyrixtu mokyro, Ritonõpo jamitunuru, ituarõnory, enara

¹⁸ “Kyrixtu toxixihmapose wewe pokona kukurãkatohkõme,” kary poko ynara ãko Ritonõpo nukurãkatyamo, “Tyjamitunuru ke Ritonõpo kukurãkatorỹko mana toorihse Jezu exiryke kymyakãkõme,” ãko mã Ritonõpo nukurãkatyamo. Yrome apotoimo htaka ytoketõ ynara ãko, “Oty katoh toorihse nae? Toiparo rokẽ toorihse,” ãko toto ajohpe rokene. ¹⁹ Moro poko ynara tymerose Ritonõpo omiryne, “Zuaro exiketõ mã tyra xine rokẽ zuaro mã toto.

Yrome zuaro pyra toto ripõko ropa ase.

Seropõkomo a tuarohxo mã toto,

yrome ya zuaro pyra toh mana,”

tykase Ritonõpo pake. ²⁰ Morara exiryke otara ãko zuarohxo exiketõ nae Ritonõpo a? Otara ãko orẽpyra oturuketõ roropa nae? Imehnõ ezuezuhanõ roropa? Otara ãko toh nae Ritonõpo a? Arypyra, “To! Zuarohxo mã toto,” ãko Ritonõpo onenetupuhpynomo sero nonopõkomo. Yrome Ritonõpo a zuaro pyra mã toto ipunaka. “Zae ynanase Ritonõpo a zuarohxo yna exiryke,” ãko toh mã repe. Azahkuru rokẽ morara ãko mã toto.

²¹ “Ajohpanorykomo,” ãko Jezu onenetupuhpynõ mã yna omiry poko Jezu enetuputyry poko. “Zuaro pyra matose,” ãko mã toto yna a. “Toiparo rokẽ Jezu toorihse,” ãko mã toto. Yrome Ritonõpo tuarohxo ipunaka. Morara exiryke Jezu onenetupuhpynõ tuaro pyra tyripose, tamoreme xine Ritonõpo waro exisaromepyra toto ehtohme. Yrome Jezu poko oturunohntao rokẽ iirypyrymãkõ kurãkãko ropa mana, Jezu enetuputyryhtao eya xine. Morara tyripose Ritonõpo a. ²² Ynara ãko juteu tomo, “Ritonõpo jamitunuru enepoko yna a zuaro yna ehtohme. Ritonõpo jamitunuru eneporyhtao yna a, aomipona yna exiry,” ãko juteu tõ repe. Mame juteutõkara ynara ãko roropa, “Zuaro pyra yna ehtoh etary se ynanase. Zuarohxo exiketõ omiry etaryhtao yna a Ritonõpo poe aexiry ynanenetuputyry,” ãko mã kyreku tomo. ²³ Yrome mokaro sã pyra ynanase. Ynara ãko rokẽ ynanase, “Kyrixtu toorihse, okurãkatohkõme, iirypyryme pyra oehtohkõme,” ãko ynanase. Mame morara karyhtao yna a juteu to netaryme tohne exiko mã toto. Morararo morara karyhtao kyreku tõ netaryme, “Ajohpe rokẽ moro,” ãko mã toto. ²⁴ Yrome Ritonõpo nymenekatyamo a, “Kyrixtu toxixihmapose wewe pokona kymyakãkõme,” kary zae mana juteu tomo a, juteutõkara a roropa. Eya xine Jezu Kyrixtu Ritonõpo jamitunuru enepõko mana, kukurãkarykohtao. Eya xine zuaro Ritonõpo mana. Morara exiryke Tumũkuru tyrise iirypyrymãkõ pynanohneme. ²⁵ “Ritonõpo zuaro pyra mana,” ãko onenetupuhpynõ repe. Yrome ahno motye zuaro Ritonõpo mana. “Ritonõpo jamihme pyra mana,” ãko roropa onenetupuhpynõ repe. Yrome emero motye jamihme mana.

²⁶ Wenikehpyra ehtoko wekyry tomo, oehtopõpyrykõ poko onymenekara ro awahtao xine. Tuhke pyra mexiatose, zuaro exiketomo. Tuhke pyra mexiatose tamuximãkomo. Tuhke pyra roropa mexiatose tymõkomo ke exiketomo. ²⁷ “Tuarõ pyra mokaro mana,” ãko onenetupuhpynomo. Yrome mokaro tymenekase Ritonõpo a typoenõme toto ritohme, tuaro exiketõ hxiropotohme. “Tuisame pyra mokaro,” ãko onenetupuhpynõ roropa. Yrome tymenekase roropa Ritonõpo a, toto typoenõme toto ehtohme tamuximãkõ hxiropotohme roropa. ²⁸ “Mokaro xihpyry,” ãko onenetupuhpynomo. “Oty me kure nahe?” ãko. “Typahsẽme rokẽ mokaro,” ãko roropa toh mã repe. Yrome tonetupuhnanõ tymenekase Ritonõpo a onenetupuhpynõ penetatoh jamitunuru enahkapotohme. ²⁹ Morara tyrise Ritonõpo a kure toexirykõ poko epyrypara ahno ehtohme tõpataka. ³⁰ Mãpyra Ritonõpo a typynanohse matose, Jezu Kyrixtu marõme

oehtohkōme. Zuario toehtoh ekarōko kyya xine mana. “Zae matose ya,” āko Ritonōpo kyya xine, Jezu a tukurākase kuexirykōke. Ritonōpo poenōme kure kyriatose. Kukurākatamitukō topehmase eya toorikyry ke rahkene. ³¹ Morara exiryke ynara tymerose Ritonōpo omiryne, “Oepyryparykō se awahtao xine Kuesēkō nyrihpyry poko rokē epyrypatoko,” āko.

2

Kyrixtu exixihmatopōpyry ekarory poko

¹⁻² Wekyry tomo, “Imepỹ poko Korītopōkō anamorepara ase, Jezu Kyrixtu poko rokē toto amorepāko ase,” ase ukurohtao rokene, ytopyra ro jahtao oya xine. Jezu orikyhpyry poko āmoreparykō se nymyry exiase. Naeroro oehsene oya xine jahtao, jomiry tupime pyra nexiase. Jatamorepatopōpyry poko jepyrypary se pyra exiase, “Pauru otyro waro emero,” kara imehnō ehtohme. Ritonōpo osenetupuhtoh ekarory se exiase oya xine. Zae omi ekarory se exiase. Apitoryne aomiry waro pyra exiatose. Yrome seromaroro jarao mana. ³ Morara exiryke oya xine toytose jahtao, zehno exikety omiry sã pyra jomiry nexiase. Tykytyky tykase ywy zuno jehtopōpyryke azahkuru se pyra jexiryke Ritonōpo a. ⁴ Zae omi ekaroase oya xine. Zuario exiketō omiry sã pyra jomiry nexiase. Yrome Ritonōpo jamitunuru ke kuamorepatose. Morarame jomiry etaryke oya xine otuarōtanohpoatose Ritonōpo zuzenu, tyjamitunuru eneporyke oya xine. ⁵ Naeroro Jezu tonetupuhse oya xine, ahno tuarōnory ke pyra, Ritonōpo jamitunuru poe rokē Jezu tonetupuhse oya xine.

Zuario Ritonōpo ehtopo

⁶ Ritonōpo zuzenu omipona exiketō maro zuaro exikety sã oturūko ase. Yrome Jezu onenetupuhpynō zuaro ehtoh sã pyra jomiry mana. Itāhpopātyã zuaro ehtoh sã pyra roropa mana. Axītao rokē itāhpopātyã mana sero nono po. ⁷ Emero motye zuaro Ritonōpo mana. Aomiry ekarōko ase oya xine zuaro oehtohkōme. Pake tokare pyra Ritonōpo osenetupuhtopōpyry kynexine. “Umūkuru enetupuhnanō kurākāko ase aorikyryke toto myakāme. Umūkuru sã exīko mã toto,” tykase Ritonōpo tyya rokene, sero nono onyripyra ro tahtao. Morara katopōpyry tokare pyra kynexine aporo. Seromaroro jarao mã rahkene. ⁸ Yrome Ritonōpo osenetupuhtopōpyry waro pyra seropōkō tuisary tō kynexine. Zuario tahtao xine Kuesēkō onexixihmapopyra toh exiry wewe pokona. Emero motye Kuesēkō kure exiry mana, tuisamehxo exiry, enara. ⁹ Moro poko ynara tymerose Ritonōpo omiryne,

“Tynekarory kurã kurākāko Ritonōpo mana

ekarotohme typyno exiketomo a.

Onenepitopyra seropōkō mana,

onetapitopyra roropa,

onenetupuhpitopyra roropa mã toto Ritonōpo nyrihpyry kurã poko, tynekaroryme typyno exiketomo a,”

me tymerose. ¹⁰ Yrome moro poko kymarokō tutuarōtanohpose Ritonōpo zuzenu a, Ritonōpo nenetuputyhpyry poko. Tuzenu tonehpose kukurohtaka xine zuaro kuehtohkōme. Emero oneto Ritonōpo zuzenu mana. Ritonōpo osenetupuhtoh waro mana zuaro pyra imehnō ahtao ro. ¹¹ Kuosenetuputyrykō waro pyra imehnō mana. Kymarokō rokē zuaro. Moro saaro Ritonōpo zuzenu rokē Ritonōpo osenetuputyry waro mana. ¹² Jezu enetupuhnōko sytatose. Naeroro Jezu onenetupuhpynō zuzenu kukurohtao xine pyra mana. Ritonōpo zuzenu rokē tonehpose Ritonōpo a kukurohtaka xine, kuamorepatohkōme, emero inekarohpyry waro kuehtohkōme.

¹³ Morara exiryke ahno a rokē pyra tamorepase ynanase. Ritonōpo zuzenu a tamorepase ynanase. Naeroro kytamurukō namorepatopōpyry ke pyra imehnō amorepāko ynanase. Ritonōpo zuzenu namorepatopōpyry ke rokē Zuzenu nae exiketō amorepāko ynanase. ¹⁴ Yrome Ritonōpo zuzenu maro pyra exiketō inekarotyã

anapoipyra mā toto onenetupuhpyra toexirykōke. “Otāto tynekarory ekarōko Ritonōpo nae?” āko mā toto. “Oty katohme moro apoīko mokaro nae?” āko roropa toh repe oseya rokene, Ritonōpo zuzenu maro pyra exiketomo. Ynara exiryke, Ritonōpo zuzenu nae exiketō rokē inekarotyā kure exiry enetupuhnōko.¹⁵ Ritonōpo zuzenu nae awahtao xine emero rokē toehse ahtao zae ehtoh enetupuhnōko matose. Mame ōmirykō eunopyry se imehnō ahtao oneunohpyra ekurehnōko mā toto, zae rokē oexirykōke.¹⁶ Ynara tymerose Ritonōpo omiryne.

“Ritonōpo osenetupuhpopyry waro pyra imehnō mana.

Amorepary waro ehsaromepyra roropa mā toto.

Tamorepaneke pyra ynororo mana ipunaka.

Tamoreme zuaro ynororo,”

āko.

Māpyra Kyrixtu poe osenetupuhnōko sytatose, kukurohtao xine Zuzenu exiryke.

3

Ritonōpo poetory tomo

¹ Wekyry tomo, tomeseke sā oturūko ase oya xine, Jezu enetupuhsenā sā oexirykōke, Ritonōpo zuzenu omipona nymyry pyra oexirykōke roropa. Ritonōpo zuzenu maro nymyry awahtao xine tyoro jotururu exiry oya xine. Yrome aomipona pyra oexirykōke Jezu waro pyra exiketō zururu sā ourutorỹko ase.² Poeto pitiko ahtao suhsu ke auhpāko jē mana. Poeto pitiko sā matose Ritonōpo enetuputyry poko. Morara exiryke Ritonōpo omiry tupimākara rokē ekaroase oya xine. Aomiry tupimā onetara mexiatose enetupuhsenā sā oexirykōke. Morararo matose seromaroro. Aomiry tupimā onetara ro matose,³ Jezu onenetupuhpynō sā oexirykōke, Zuzenu maro pyra exiketō samo. Zumoxike matose. Oseosezuhnōko roropa matose. Morara awahtao xine Jezu onenetupuhpynō sā matose, Zuzenu maro pyra exiketō samo. Naeroro tupimā ke āmorepara xine ase.⁴ Ynara āko toitoine matose, “Pauru marōme rokē ase,” āko. Imehnō, “Aporu marōme ase,” āko. Morara karyhtao oya xine oxiehnokō sā matose. Jezu onenetupuhpynō sā matose.

⁵ Yrome tuisame pyra Aporu mana. Tuisame pyra ase roropa. Ritonōpo namotome rokē ynanase, Jezu Kyrixtu poko imehnō amorepananōme. Tamorepase yna a oexirykōke Jezu poetoryne toehse matose. Kuesēkō nyrohmanohpotopōpyry poko rokē erohnōko ynanase, aomipona.⁶ Otyro puhturu arykary sā Kyrixtu ekarory mana. Ywy osemazuhme Kyrixtu ekaroase oya xine. Mame Kyrixtu omiry poko āmoreparykō otyro ehxikary sā mana. Aporu toerohse ŷkapo āmoreparykō poko Kyrixtu omiry poko. Mame otyro ahtanohponeme Ritonōpo mana. (Moro saaro typoetoryne oriatose Ritonōpo. Ritonōpo rokē onenetupuhpynomo a Tumūkuru enetupuhpory waro mana.)⁷ Naeroro Kyrixtu ekaronanō mā ime nymyry pyra mā toto. Aomiry poko imehnō amorepananō roropa ime nymyry pyra mā toto. Ritonōpo rokē ime kuhse mana, ipoe enetupuhnanōme toehse kuexirykōke.⁸ Oxipākō mokaro Kyrixtu ekaronanomo, aomiry poko amorepatō komo, enara. Imeīpo typoetory tō epehmāko Ritonōpo mana, toto erohtamitume. Zae erohketō epehmāko kure mana. Zae pyrahme sā toerohse ahtao pitiko rokē toto epehmāko mana.⁹ Ritonōpo tupi sā matose. Tupito esē tutupi pyno exiry sā opyno xine Ritonōpo mana. Ritonōpo tupi poko erohketō sā ynanase Aporu maro. Āmorepatorỹko ynanase.

Mame tapyi esē tytapyī pynanopyry sā roropa opynanohtorỹko Ritonōpo mana. Itapyī sā matose.¹⁰ Tapyi apō sā Kyrixtu mana. Tapyi apō kure ahtao epukara tapyi mana jamihme exiryke. Moro sā Kyrixtu mana. Morara exiryke Kyrixtu ynanekaroase oya xine enetupuhpohme oya xine apotoimo htaka ytopyry oehtohkōme. Ritonōpo a tyjamitunuru tokarose ya Kyrixtu ekarotohme onenetupuhpitopynomo a. Kyrixtu ekaroryhtao eya xine tapyi apō rīko sā ase. Mame ŷkapo imehnō mā Kyrixtu omiry poko mokaro amorepāko jesahpyo. Mokaro amorepananō mā tapyi amonanō sā mā

toto. Kure m̄a toto, zae imehn̄o amoreparyhtao eya xine. ¹¹ Riton̄o po a Jezu Kyrixtu tonehpose xiaro, sero nono pona. Toiro ynororo, imep̄y pyra. Jezu enetuputyryke rok̄e kyya xine Riton̄o po en̄ome ex̄iko sytatose. Ytopyra sytatose apotoimo htaka. ¹² Imehn̄o amorepanan̄o m̄a tapyi amonan̄o s̄a mana. Toitoin̄e tapyi am̄oko s̄a m̄a toto okyn̄a ehtohme, uuru ke te, parata ke te, topu kur̄a ke roropa s̄a tyriko m̄a toto. Mokaro s̄a matose zae imehn̄o amoreparyhtao oya xine. Yrome imehn̄o m̄a axitaonato s̄a rok̄e tapyi am̄oko m̄a toto, wewe ke te, apuary ke te, paruruary ke, enara. Mokaro s̄a ex̄iko sytatose zae pyra imehn̄o amoreparyhtao kyya xine. ¹³ Mame apoto toehse ahtao tapyi zatyry en̄eko sytatose. Yrome okyn̄a exikety ke tamose ahtao zahpyra mana. Moro saaro Kyrixtu oehtoh ropa po. Kure imehn̄o tamorepase ahtao kyya xine zae toto amorepatop̄opyry kyya xine en̄eko sytatose. Yrome zae pyra imehn̄o tamorepase ahtao kyya xine moro en̄eko roropa sytatose, Kyrixtu oepiry ropahtao. ¹⁴ Mame tapyi zahpyra ahtao tapyi es̄e tytapyike ro ex̄iko mana tozehse apoto ahtao. Mokyro saaro zae imehn̄o amorepanan̄o Riton̄o po nekarory kur̄a apoiko m̄a toto toerohtamituk̄ome. ¹⁵ Yrome jatypyry esemy tytapyike pyra ex̄iko, tyahse exiryke. Mokyro saaro azahkuru imehn̄o amorepanan̄o ehepyry kur̄a anapoipyra m̄a toto. M̄apyra toto pynanohn̄oko otar̄ame Riton̄o po mana apoto htae anymyhpyry samo.

¹⁶ Riton̄o po tapyi s̄a matose, Riton̄o po zuzenu okurohtao xine exiryke. Moro waro matose. ¹⁷ Riton̄o po tapyi karapyryhtao Riton̄o po m̄a tytapyi ryhmahp̄o ryhm̄ako. Kure Riton̄o po tapyi mana. Xihpyryme pyra mana. Kymarok̄o Riton̄o po tapyime sytatose. Naeroro azahkuru am̄orepanan̄o w̄anohn̄oko Riton̄o po mana, tytapyi kur̄a ryhmanan̄o s̄a toto exiryke.

¹⁸ Osenekunohpopyra ehtoko Jezu onenetupuhpynomo a. “Emero zuaro ase,” karyhtao oya xine, moro waro ehtoh irumekatoko, Riton̄o po poe zuaro kuhse oehthk̄ome. ¹⁹ “Zuarohxo ynanase,” āko Jezu onenetupuhpynomo. Yrome Riton̄o po ynara āko eya xine, “Rowohpe matose ipunaka,” āko. Ynara tymerose Riton̄o po omiryke, “‘Zuarohxo ywy,’ kanan̄o m̄a osenekunohn̄oko rokene zuaro toeh̄top̄opyryk̄oke. Otupiko m̄a toto. Tut̄utatohk̄o ropa zupiko s̄a m̄a toto,” āko. ²⁰ Ynara tymerose roropa Riton̄o po omiryke, “‘Otyme kure Riton̄o po a, ynara kanan̄o osenetupuhtoh nahe? ‘Imehn̄o motye zuarohxo ywy,’ kanan̄o osenetupuhtoh otyme kure Riton̄o po a? Arypyra ipunaka,” tymerose. ²¹ Morara exiryke, “Imehn̄o motye zuarohxo yna,” kara ehtoko. Seromaroro emero nae exiket̄ome matose Kyrixtu oes̄ek̄ome exiryke. ²² Ākorehmanek̄ome ase Kyrixtu poe, Apuru roropa te, Peturu roropa. Sero nono t̄okehko tyrise Riton̄o po a oesaryk̄ome. Orihpyra r̄o awahtao xine opyno xine mana. Oorikyrykohtao opyno xine ro mana. Seromaroro opyno xine mana. Opyno xine xikehpyra roropa mana. ²³ Mame Kyrixtu oes̄ek̄ome mana. Kyrixtu es̄eme Riton̄o po mana. Naeroro es̄eme s̄a roropa matose Riton̄o po nyritȳa es̄eme.

4

Kyrixtu akorehmananomo

¹ Kyrixtu akorehmanan̄o pyno ehtoh s̄a yna pyno ehtoko, Riton̄o po omiry ekaronan̄ome yna exiryke. Tokare pyra Riton̄o po osenetupuhtop̄opyry kynexine aporo. Yrome seromaroro t̄osenetupuhtop̄opyry tokarose yna a zuaro yna ehtohme, ekarotohme ropa imehn̄o a. ² Ynara āko typoetoke exikety typoetory tomo a, “Imep̄y omipona pyra ehtoko, jomipona rok̄e ehtoko,” āko. Moro saaro morara āko Riton̄o po t̄omiry ekaronanomo a. T̄omipona toto se ynororo mana. ³ Otara kara ase, “Zae Pauru mana,” karyhtao oya xine. Imehn̄o a roropa, “Zae pyra Pauru mana,” karyhtao, otara kara ase. Imehn̄o popyra onekaropyra ase. “Zae pyra m̄a toto,” kara ase. “Zae pyra ase,” kara ase roropa ypoko. ⁴ Ya zae rok̄e ase. Yrome otar̄ame jukur̄akatop̄opyry Riton̄o po a waro pyra imehn̄o mana zae jehtoh waro jahtao ro. Yrome Kues̄ek̄omo a, “Pauru zae mana,” karyhtao, zae nymyry ase. ⁵ Morara exiryke Kues̄ek̄o oehpyra ro

ahtao, “Popyra matose Ritonōpo a,” kara ehtoko imehnomo a. Imeīpo jūme rokē kuapiakatorỹko Kuesēkō mana, toehse ropa tahtao. Morara ahtao kynyrīhpyrykō enepynỹpo tō zumakapōko mana, kuosenetupuhpōpyrykomo, kypenetatopōpyrykomo, enara. Morarame, “Kure mase ya,” āko Ritonōpo zae exiketomo a.

⁶ Wekyry tomo, opyno xine jexiryke yna poku kuurutou, ypoko, Aporu poku, enara. Āmorepatohkōme kuurutou zae oehtohkōme, Ritonōpo omiry omipona oehtohkōme, imehnō onypyrypara ehtoko. “Mose kure. Mose popyra,” kara ehtoko. Kure rokē ehtoko emero a. ⁷ Oxisā matose imehnō maro Ritonōpo a. Eya imehnō motye pyra matose. Ritonōpo nekarohpyryme okyryrykō mana, emero. Morara exiryke kure oexirykō poku epyrypara ehtoko, Ritonōpo poe rokē kure oexirykōke.

⁸ Otarāme azahkuru matose ynara āko, “Otyro se pyra ynanase, emero nae,” āko matose. “Tymōkomoke ynanase, porehme,” āko roropa matose repe. Yrome azahkuru matose. Tuisame sā matose tuisame pyra yna ahtao, Aporu maro. Tuisame nymyry awahtao xine tākye jexiry, amaro xine tuisame ynanexiry roropa. ⁹ Ynara enetupuhnōko ase, Ritonōpo nymenekatyāme yna ahtao ro imehnō amorepananōme, tuisame pyra ynanase. Imehnō namotome sā rokē ynanase. Orihketōme sā tyrise ynanase, jarao orihmaposē samo emero tonesēme, kapuaōkō neneryme, nonopōkō neneryme, enara. ¹⁰ Kyrixtu onenetupuhpynomo a rowohpe ynanase Kyrixtu enetuputyryke yna a. Māpyra amarokomo Kyrixtu maro oexirykōke tuaro matose toehse. Onenetupuhpynomo a orēnōko ynanase. Yrome amarokō orēpyra matose eya xine. Yna se pyra mā toto. Yrome kure rokē oritorỹko mā toto. ¹¹ Emitapānōko ynanase. Tuna se zehnāko roropa ynanase. Upōpo xihpyryke tōtupohtose ynanase. Typipohse ynanase. Tosake pyra yna exiryke, ytoytōko rokē ynanase pata tō poro. ¹² Erohkehpyra ynanase yronymyryme yna napyry epekahtohme. Imehnomo a typoihtose yna ahtao zae rokē toto ezuhnōko ynanase. Ynahtomaryhtao eanahtōko rokē ynanase. ¹³ Omi xihpyry ke typoihtose yna ahtao kure rokē ezuhnōko ynanase. Typahsēme sā yna ekarōko imehnō mana, itumekyhpyry sā yna rīko mā toto.

¹⁴ Ohxirorykō se pyra ase repe. Morohne ymerono āmorepatohkōme, opyno xine jexiryke, ypoenōme sā oexirykōke. ¹⁵ Āmorepatōkō ikuhpỹme tomāse ahtao ro, Kyrixtu omiry poku toiro rokē omykōme mana. Tamorepase ya oexirykōke Jezu Kyrixtu tonetupuhse oya xine. Morara exiryke omykōme ase, osemazuhme tamorepase ya oexirykōke. ¹⁶ Naeroro ajohpāme sā kypoenohtoko ysā oehtohkōme. ¹⁷ Morara exiryke Timoteu aropōko ase oya xine. Umūkurume mana Kuesēkō enetuputyryke eya. Tymoise roropa ywy eya. Ipyno ase yronymyryme. Otuarōtanohtorỹko ropa mana zae jehtoh poku Kyrixtu Jezu enetuputyryke ya. Imehnō amorepatopōpyry poku roropa ya ourutorỹko mana. “Pata tō punero zae imehnō amorepāko Pauru mana, zae toto ehtohme tysaaro, Jezu poetory to oximōtohtao,” āko oya xine mana.

¹⁸ Toitoinē matose epyrypāko, ytopyra jekaroryke oya xine repe. ¹⁹ Yrome Ritonōpo jaropory se ahtao ytōko ase, okynā pyra, oenese xine. Mokaro otururu waro ase. Yrome amaro xine jahtao ywy roro epyrypaketō nyriry enēko ase. Otarāme Ritonōpo jamitunuru nae mā toto. Otarāme arypyra mā toto. ²⁰ Ritonōpo enetupuhnōko sytatose kuesēkōme. Omihpo rokē kara moro. Ritonōpo jamitunurume mana. ²¹ Oty kurehxo oya xine nae? Oorypyrykō poku ouruse xine jytory kure oya xine nae? Omi kurā ke ouruse xine jytory kure oya xine nae, oeahmase xine? Opyno xine jexiry kure oya xine ahtao oorypyrykō irumekatoko.

5

Typyxiā kuroko nohpo tō poku

¹ “Toiro Korītopō tumy pyty maro toehse mana, Jezu poetoryme tahtao ro,” tykase oehsenā ya. Morara popyra Ritonōpo a. Ritonōpo waro pyra exiketō roropa morara sā ahtao ihxipỹke exiry tyrypyrykō poku. ² Morara awahtao xine toiparo rokē, “Kure ynanase,” āko matose. Epyrypara ehtoko kure oexirykō poku. Emynyhmatoko hkoty

mokyro rypyry poko. Mame mokyro iirypyryme exikety emynyhmara ahtao tyrypyry poko Ritonōpo maro oturutoh taka onēmapopyra ehtoko. Amaro xine ōximōtohkō taka onēmapopyra ehtoko. ³ Ywy ase, ameke repe. Yrome amaro xine ro ase ukurohtao. Pitiko rokē pyra osenetupuhnōko ase roropa opoko xine. “Mokyro popyra Ritonōpo a tyrypyry poko exiryke,” āko ase Jezu Kyrixtu poe. Amaro xine jahtao morararo ykary oya xine. Naeroro mokyro maro oximōpyra ehtoko. ⁴ Mame ōximomyrykohtao Jezu Kyrixtu amaro xine mana. Kokoro rokē kymarō xine mana, kyjamihtanohtorỹko. Ywy roropa amaro xine sã ase josenetuputyryke opoko xine. ⁵ Naeroro Jezu jamitunuru poe mokyro iirypyryme aexihpyry a ynara kahtoko, “Joroko tamuru oesēme mana,” kahtoko eya, tyrypyry xihpyry se pyra aehtohme ropa. Otarāme orihnōko mana. Yrome tyrypyry rumekary ropahatao eya orihpyra ro ahtao ipynanohnōko Ritonōpo mana Kuesēkō oepyry ropahatao.

⁶ Toiparo rokē, “Kure ynanase,” āko matose, zae pyra oexirykōke. Ynara zuaro matose, maxihpe aexihpyry ahtao, toiro rokē repe, yrome tōximōse ahtao imehnō maro morararo exīko mã toto. Moro sã iirypyryme exikety mana. Toiro tyrypyry poko exikety amaro xine ahtao, okynã pyra imehnō mã morararo isa exīko, tyrypyrykō poko. ⁷ Oorypyrykō irumekatoko emero porehme. Oorypyrykō poko pyra awahtao xine iirypyryme pyra matose. Tyrisenã sã matose. Pake kaneru mūkuru totapase juteu tomo a toytorykohtao Ejitu poe. Kaneru mūkuru totapase orihpyra tapyitaōkō ehtohme. Mokyro saaro Jezu toorihse orihpyra kuehtohkōme. Paxikoa riryhtao juteu tomo a, otuhtoh konōtome, atākyemāko mã toto kaneru mūkuru orihtopōpyry poko tytamurukō orihpyra ehtohme. Moro saaro wenikehpyra sehtone roropa Jezu orihtopōpyry poko kymyakākōme, orihpyra kuehtohkōme. ⁸ Jezu kynorihne kymyakākōme, orihpyra kuehtohkōme. Naeroro kyyrypyrykō surumekatone. Kyyrypyrykō poko pyra sehtone. Zae rokē sehtone ipunaka. Imehnō onenekunohpyra sehtone. Morara kuahtao xine atākyemāko sytatose Jezu orihtopōpyry poko, juteu tō atākyematoh saaro kaneru mūkuru etapatopōpyry poko.

⁹ Osemazuhme pape ymeroase onenerykōme ynara katohme oya xine, “Osepeme pyra ehtoko nohpo tō poko exiketō maro, tynio kuroko imehnō orutua poko exiketō maro roropa.” ¹⁰ Ritonōpo waro exipitopyra exiketō poko morara kara akene. Toipe mokaro iirypyryme. Imehnō nohpo poko toto, tyamene se mã toto. Ematonāko roropa mã toto. Joroko tō poko mã toto Ritonōpo myakāme. Mokaro maro se pyra kuahtao xine sero nono rumekary se kuexirykomo. ¹¹ Ynara kary se rokē exiase oya xine, “Jezu poetoryme ase,” kananō mã imehnō nohpo poko ahtao mokaro maro pyra ehtoko. Tyamene se exiketomo te, joroko tō eahmananomo Ritonōpo myakāme te, imehnō kerekeremananomo te, etỹketomo te, imehnō poko enupunara exiketomo, enara. Mokaro maro pyra ehtoko. Otuhthopo porohpyra ehtoko toto maro, kary se exiase oya xine.

¹²⁻¹³ Ritonōpo onenetupuhpyra exiketomo a, “Zae pyra matose,” kara ase. Ritonōpo rokē toto apiakāko mana imeĩpo. Yrome Jezu waro exiketō zae pyra ahtao zae pyra toto ehtoh poko enetupuhtoko. Ynara tymerose exiryke Ritonōpo omiryryme, “Mokyro iirypyryme aexihpyry aropotoko owinoino xine,” me tymerose. Naeroro iirypyryme aexityã aropotoko owinoino xine.

6

Jezu poetory hxirōko terekatu netaryme, oty katohme?

¹ Atakorōme matose Jezu Kyrixtu enetuputyryke oya xine. Oxiehno toehse awahtao xine imepỹ Jezu poetory maro, terekatu a mokyro anaropyra ehtoko Jezu poetory kara a. Kurehxo imepỹ Jezu poetory a oytorykomo zae ehtoh waro oehtohkōme. ² Etatoko pahne, Ritonōpo poetoryme kuexirykōke, sero nono enahkaryhtao Jezu onenetupuhpynō apiakāko sytatose Ritonōpo poe. Tyrypyrykō poko exiketō ekarōko sytatose, zae exiketō ekarōko roropa sytatose. Morara exiryke oxiehno toehse awahtao xine imepỹ Jezu poetory maro zae ehtoh enetupuhtoko. Ataomirotoho ropa āmoreme

xine. ³ Etatoko pahne, Ritonõpo nenyohtyã kapuaõkõ apiakãko roropa sytatose, zae exiketõ ekarõko sytatose, tyyrypyhpyke exiketõ ekarõko roropa sytatose, enara. Morara ahta oxiehno toehse kuahtao xine ro zae ehtoh enetuputyry tupime hkopyra kyaa xine. ⁴ Naeroro oxiehno toehse awahtao xine oty katoh zae ehtoh ekaropõko matou Jezu poetory kara a? ⁵ Ehxiropyra hmatou? Jezu onenetupuhpynomo a oytorykohtao? Toiro tokoh zuaro exikety amaro xine nah? Oxiehno awahtao xine, eya ytotoko zae ehtoh waro oehtohkõme. ⁶ Mame oxienonohnõko matose. Imepỹ Jezu poetory hxirõko matose terekatu tõ ãpataka, Jezu poetory tõ kara a. Zae pyra matose morara awahtao xine.

⁷ Jezu poetory hxiroryhtao oya xine terekatu ãpataka Jezu onenetupuhpynõ sã matose ipunaka. Kurehxo oya xine, “Oty kara,” kary, tyhtomase awahtao xine. Kurehxo tomatonano hse awahtao xine roropa, “Oty kara,” kary oya xine. ⁸ Yrome emỹpõko matose. Imehnõ Jezu poetory ryhmãko matose. Imõkomory ematonano hse matose inarohpyry myakãme Jezu poetoryme toto ahta ro. ⁹ Etatoko pahne, zuaro matose, tyyrypyrykõ poko exiketõ Ritonõpo esaka ytopyra ekurehnõko mana. Osenekunohpyra ehtoko. Imehnõ nohpo poko exiketõ mã omõpyra Ritonõpo esaka ekurehnõko te, imehnõ orutua poko exiketomo te, orutua kõ roropa oxipoko xihpyry exiketomo te, joroko tõ eahmananõ Ritonõpo myakãme omõpyra mã toto. ¹⁰ Omatokomo te, tyamene se exiketomo, etỹketomo te, imehnõ kerekeremananomo, imehnõ ryhmananõ roropa, mokaro mã Ritonõpo nekarory anapoipyra ekurehnõko. Omõpyra mã toto Ritonõpo esaka. ¹¹ Toitoino mokaro sã mexiatose, Jezu onenetupuhpyra ro awahtao xine. Yrome seromaroro Ritonõpo a oorypyrykõ tykorokase mana. Tymenekase matose eya typoenõme oehtohkõme, tõmipona oehtohkõme. “Zae matose ya,” ãko Ritonõpo mana Kuesẽkõ Jezu Kyrixtu enetuputyryke oya xine, Ritonõpo zuzenu kukurohtao xine exiryke roropa.

Kure Ritonõpo riry poko kyaa xine

¹² Otarãme ynara ãko matose ya, “Ywy ase Kyrixtu poetoryme. Naeroro emero ipoko jahtao azahkuru pyra ase,” ãko matose. Ÿ, otarãme azahkuru pyra mase repe. Yrome emero hkopyra kure oya xine mana. Azahkuru pyra ahta ro emero hkopyra ipoko ase yyrypyry a ymykyryino ropa. ¹³ Imepỹ roropa otarãme ynara ãko, “Tonahsẽ nae sytatose ãmatohme waku aka. Tuahke sytatose tonahsẽ omõtohme,” ãko. Ÿ, zae ro mana. Yrome imeĩpo asakoro enahkapõko Ritonõpo mana, kynapyrykomo, kuakurukomo, enara. Kuokokõ tyrise Ritonõpo a kyyrypyrykõ poko pyra kuehtohkõme, imepỹ nohpo poko pyra, imepỹ nio poko pyra, orutua kõ poko pyra, enara. Ritonõpo zuzenu esaryme tyrise sytatose Kuesẽkõ omipona kuehtohkõme. Ritonõpo zuzenu omipona pyra kuahtao xine toiparo rokẽ taro sytatose. ¹⁴ Kuesẽkõ tõsemãkapose ropa Ritonõpo a aorihxĩpo. Moro saaro kymarokõ ãsemãkapõko ropa mana toorihse kuahtao xine. Tyjमितunuru ke kuẽsemãkapotorỹko ropa mana.

¹⁵ Etatoko pahne, Jezu enetupuhnanõme awahtao xine õkokõ Kyrixtu zokome mana ikyryryme toehse oexirykõke. Morara exiryke imepỹ nohpo poko jahtao popyra ase ipunaka, Kyrixtu zoko aroryke ya mokyro poko. Naeroro imepỹ nohpo poko pyra ehtoko ipunaka. ¹⁶ Etatoko pahne, imepỹ nohpo poko tahtao, toiro zoko sã exĩko orutua mana imaro. Ynara tykase Ritonõpo exiryke moro poko, “Mokaro asakoro toiro zoko sã exĩko mã toto,” tykase. ¹⁷ Yrome Kuesẽkõ omipona kuahtao xine toiro sã exĩko sytatose imaro, toiro zuzenu maro exĩko sytatose Kyrixtu zuzenu maro.

¹⁸ Orutua komo, opyty kara maro pyra ehtoko ipunaka. Xihxi tomo, imepỹ nio maro pyra ehtoko ipunaka. Iiryryry nae tyoro. Ipoko ahta otarãme kupũkõ onyryh-mara repe. Yrome imepỹ nohpo poko awahtao xine opũkõ ryhmãko roropa matose. ¹⁹ Wenikehpyra ehtoko, kuokokõ Ritonõpo zuzenu esaryme mana. Kukurohtao xine mã ynoro, kyaa xine tokarose Ritonõpo a exiryke. Naeroro opũkõ esẽme pyra matose. Ritonõpo rokẽ oesẽkõme mana. ²⁰ Oorypyrykõ tykorokase Ritonõpo a. Kyrixtu orihtopõpyry ke oorypyrykõ topehmase eya. Morara exiryke tuaro ehtoko kure rokẽ

oehtohkōme. Morarame kure rokē awahtao xine, “Kure Ritonōpo mana. Emero motye kuhse imehxo mana,” āko onenetupuhpynō mā Ritonōpo poko, kure oehtohkō eneryke tyya xine.

7

Oururukō se ase opytarykō poko, oniotarykō poko, enara

¹ Onymerohpyrykō yneneryme enease. Moro poko ynara mekaroposatose ya, “Yna pytary zae Ritonōpo a nae?” matose.

Etatoko pahne, opytarykō se pyra awahtao xine zae ro matose, nohpo poko pyra awahtao xine ipunaka. ² Yrome tuhke iirypyrymākō nae. Pytara toh repe imehnō pyxiā poko toehtohkōme. Popyra mā toto. Morara exiryke kurehxo ya orutua kō pytary type toto ehtohme. Morararo nohpo tō roropa, iniotarykō kure ya tynioke toto ehtohme emerō. ³ Orutua komo, kure ehtoko opyxiākō maro. Opyty amaro se ahtao imaro exiko. Opyxiākō tymoise oya xine ahtao kure iniome matose. Xihxi tomo, amaro se onio ahtao imaro ehtoko. Oniokō tymoise oya xine ahtao kure matose. ⁴ Xihxi tomo, ōkokō esēme nymyry pyra matose. Tosēke matose, oniokō ke. Morararo orutua komo, ōkokō esēme nymyry pyra matose. Tosēke matose opyxiākō ke. ⁵ Xihxi tomo, oniokomo a, “Amaro se pyra ase,” kara ehtoko. Morararo orutua komo, “Amaro se pyra ase,” kara ehtoko opyxiākomo a. Ynara karyhtao oya xine, “Oximaro pyra sehne aporo,” karyhtao oya xine asakororo, yronymyrymehxo Ritonōpo maro ōtururukō poko oehtohkōme, kure. Tuhke pyra onyhtoko oximaro pyra. Imeīpo oximaro ehtoko ropa imehnō poko penetara oehtohkōme, iirypyryme oripyra xine joroko tamuru ehtohme.

⁶ “Opytatoko kēty,” kara ase, “Oniotatoko kēty,” kara roropa ase, nohpo tomo a. Opytarykō se awahtao xine, opytatoko. Zae matose. Xihxi tomo, oniotarykō se awahtao xine oniotatoko. ⁷ Tākye ase type pyra jehtoh poko. Orutua kō emerō ysā toto ahtao kure ya exiry. Yrome Ritonōpo osenetupuhtoh kypoko xine oxisā pyra mana. Toitoine Ritonōpo poe pytara mā toto. Iirypyryme pyra roropa mā toto. Imehnō Ritonōpo poe ro pytāko mā toto. Tupime otarāme eya xine exiry type pyra toto ahtao. Otarāme tyrypyrykō poko exiry toto. Naeroro kurehxo Ritonōpo a ipytarykomo tyrypyrykō poko pyra toto ehtohme.

⁸ “Pytara ehtoko,” āko ase pytara ro exiketomo a. “Niotara ehtoko,” āko ase niotara ro exiketomo a, pytyōpō tomo a, enara. Kurehxo ya toiroro oexirykomo ysaaro. ⁹ Yrome typenekehse awahtao xine oniotatoko, opytatoko, enara. Kurehxo Ritonōpo a oerēnarykomo, popyra openetarykō poko oexirykomo, tynioke pyra awahtao xine, type pyra roropa awahtao xine, āko ase.

¹⁰⁻¹¹ Tynioke exiketomo, oniokō onurumekara ehtoko. Morara āko ase Kuesēkō omi poe, ypoe rokē pyra. Oniokō rumekaryhtao oya xine imepỹ maro pyra ehtoko. Otarāme oxise exiko ropa matose oniokō maro. Morara ahtao oniokō maro exiko ropa matose. Morararo type exiketomo, opyxiākō onurumekara ehtoko.

¹² Imehnō Jezu poetory tomo a ypoe ro ynara āko ase, Kuesēkō nymeropohpyry kara, “Opyxiākō Jezu onenetupuhpyra ro ahtao, yrome amaro xine se ro toto ahtao, toto onurumekara ehtoko.” ¹³ Morararo matose nohpo tomo. “Oniokō Jezu onenetupuhpyra ro ahtao, yrome amaro xine se ro toto ahtao, toto onurumekara ehtoko.” ¹⁴ Toto onurumekara awahtao xine kure oniokō riko Ritonōpo mana Jezu onenetupuhpyra toto ahtao ro. Kure toto riko Ritonōpo mana opokoino xine amaro xine toto exiryke typyxiākō onurumekara toto exiryke. Morararo kure opyxiākō riko Ritonōpo mana Jezu onenetupuhpyra toto ahtao ro Jezu poetory maro toto exiryke tyniokō onurumekara toto exiryke. Morara pyra ahtao opoenōkō Ritonōpo waro pyra exiketō poenō sā rokē exiry. Yrome kure toto riko Ritonōpo mana, typoetory maro toto exiryke.

¹⁵ Mame oniokō Jezu poetory kara ahtao, mame orumekarykō se toto ahtao, Jezu poetoryme awahtao xine, otara pyra orumekatorỹko mā toto. Opyxiākō Jezu poetoryme pyra ahtao, mame orumekarykō se toto ahtao, Jezu poetoryme oexirykōke, otara

pyra orumekatorỹko m̄a toto. Morarame turumekase awahtao xine opyxiākomo a, oniokomo a roropa Jezu poetoryme awahtao xine tymyhpokase ropa s̄a matose. Naeroro, “Jurumekara exiko,” kara ehtoko oniokomo a, opyxiākomo a roropa. Toto maro oxiehno pyra kuexirykō se Ritonōpo mana. ¹⁶ Naeroro xihxi tomo, oniokō onurumekara ehtoko. Otarāme opokoino xine onio Jezu enetupuhnōko m̄a toto. Orutua komo, opyxiākō onurumekara ehtoko. Otarāme opokoino xine opyxiākō Jezu enetupuhnōko m̄a toto.

Ritonōpo omipona ehtoko

¹⁷ Tyjamitunuru ekarōko Ritonōpo kyaa xine mana orēpyra kuehtohkōme inyrohmanohpotoh poko. Naeroro aomipona ehtoko. Toerohtohke mexiatose Jezu enetuputyryhtao oya xine. Moro erohtoh onurumekara ehtoko. Ipoko erohtoko ro. Morararo Jezu poetory tō amorepāko ase emero pata tō punero. ¹⁸ Tysahkase aexityāme awahtao xine Jezu poetoryme toehse awahtao xine asahkatopōpyry poko torētyke pyra ehtoko. Morara matose isahkara awahtao xine Jezu poetoryme toehse awahtao xine esahkapopyra ehtoko. ¹⁹ “Jomipona nymyry matou?” āko rokē Ritonōpo kyaa xine mana. “Opihpyry mysahkatou?” kara ynororo kyaa xine. “Onysahkara ro matou?” kara roropa mana. ²⁰ Toerohtohke mexiatose okohmarykohtao Ritonōpo a typoetoryme oehthokōme. Morararo ehtoko, oerohtohkō poko erohtoko ro. ²¹ Toitoino mexiatose imepỹ namotome tykohmase awahtao xine Ritonōpo a. Otara kara. Oesēkō poetoryme erohtoko ro. Yrome tokumētasāo apoiry waro awahtao xine apoitoko imepỹ namotome rokē pyra oehthokōme. ²² Namoto tō ytoytōko tamoreme xine pyra. Tosēkō omipona rokē ytoytōko m̄a toto. Yrome namoto tō Jezu poetoryme toehse ahtao namotome pyra s̄a toehse ropa m̄a toto. Kuesēkō omipona rokē toehse m̄a toto. Māpyra namotome pyra awahtao xine Kyrixtu enetuputyryhtao oya xine Kyrixtu namotome toehse matose, oesēkōme toehse aexiryke. ²³ Topehke typynanohse matose Ritonōpo a. Naeroro seropōkō omipona rokē pyra ehtoko. Kyrixtu omipona ehtoko. ²⁴ Wekyry tomo, typynanohse awahtao xine Ritonōpo a aomipona toehse mexiatose. Morararo ehtoko, seromaroro. Aomipona exikehpyra ehtoko. Onurumekara ehtoko Ritonōpo maro awahtao xine.

Niotara ro exiketō zae ehtoh poko, pytȳpo tō roropa

²⁵ Onymerohpyrykō ae mekaroposatose niotara ro exiketō poko, pytara ro exiketō poko roropa. Moro poko jurupyra Kuesēkō nexiase. Naeroro, “Kuesēkō omi poe ourutorỹko ase,” kara ase. Naeroro typynanohse jexiryke, aomipona roropa jexiryke zae ehtoh enetupuhnōko rokē ase.

²⁶ Kyzehnotokō kyhtomatorỹko mana pitiko rokē pyra, Jezu poetory tō kara. Naeroro typye pyra awahtao xine kurehxo ya morara oexirykomo. ²⁷ Typye awahtao xine opyxiākō onurumekara ehtoko. Māpyra typye pyra awahtao xine pytara ehtoko. ²⁸ Opytarykohtao iirypyryme pyra matose. Morararo tyniokēkara niotaryhtao iirypyryme pyra mana. Yrome tupimehxo s̄a exiryke seromaroro morara āko ase, oetuarimarykōino.

²⁹ Wekyry tomo, okynahkopyra Kyrixtu oehnōko ropa mana. Naeroro typye awahtao xine yronymyryme Kyrixtu nyrohmanohpotoh poko ehtoko typyākara samo. ³⁰ Morararo oxixikariketomo, emynyhmara exiketō s̄a ehtoko, tākye exiketō samo. Exianaketomo, atākyemara s̄a emynyhmatoko. Osepekahketōme awahtao xine onepekatyhpyrykō esēme pyra s̄a ehtoko. ³¹ Tymōkomoke exiketyme awahtao xine t̄ypokōke pyra s̄a ehtoko, okynahkopyra sero nono enatyryke.

³² Mōkomo tōkehko apoiry poko oya xine torētyke oexirykō se pyra ase. Typye pyra exiketō Kuesēkō nyrohmanohpotopōpyry a rokē tuaro Kuesēkō ākyemapory se toexirykōke. ³³ Yrome typye exiketō t̄ypokōke exiko toto, mōkomo apoiry poko osetupuhnōko roropa toto typyxiākō ākyemapory se toexirykōke. ³⁴ Asakorō omipona se exiko toh mana. Ritonōpo omipona se, typyxiākō omipona se, enara toh mana. Atapiakāko s̄a toh mana. Yrome tyniokākara Kuesēkō nyrohmanohpotopōpyry a rokē

tuario. Aomipona se rokē mā toto. Tākye rokē tosēkō riry se roropa mā toto. Yrome tynioke exiketō t̄ypokōke exīko, tymōkomorykō apoiry poko osenetupuhnōko, tyniokō ākyemapory se toexirykōke.

³⁵ Morara āko ase ākorehmarykō se jexiryke. Tupimehxo opytarykō riry se pyra ase repe. Zae oexirykō se rokē ase, Ritonōpo omipona, Kuesēkō nyrohmanohpotopōpyry poko oehtohkōme yronymyryme.

³⁶ Asakororo orutua nohpo, enara torēnarykō se toehse tahtao xine, yrome ynara karyhtao eya xine, “Oximaro pyra ekurehnōko sytase,” āko otarāme toh mana. Yrome ynara toto amorepāko ase, otarāme ōpenehpyrykō maro pyra awahtao xine zae pyra exīko matose. Morara exiryke ōpenehpyrykō se ro awahtao xine yronymyryme oerēnarykō kure mana imaro. Iirypyryme pyra matose morara awahtao xine. Kurehxo opytarykomo. ³⁷ Māpyra imep̄y tamoreme tōsenetupuhxīpo t̄ypytary se pyra toehse tahtao, kure roropa mana. Toiroro se rokē tahtao, penetara roropa tahtao nohpo poko, tuaro ynororo, kure roropa ynororo pytara tahtao. ³⁸ Naeroro nohpo maro opytarykohtao kure Ritonōpo a matose. Yrome pytara awahtao xine kurehxo ya matose.

³⁹ Xihxi tomo, tosēke matose oniokō orihpyra ro ahtao. Yrome toorihse oniokō ahtao, oniotary se ropa awahtao xine kure oniotarykō ropa Jezu poetoryme orutua ahtao rokene. ⁴⁰ Yrome ynara enetupuhnōko ase, toorihse oniokō ahtao tākyehxo mehtory niotara ropa awahtao xine. Ritonōpo zuzenu poe morara enetupuhnōko ase. Naeroro jomiry etatoko.

8

Tōsē poko, joroko tō zohme tokarose ahtao

¹ Onymerohpyrykō ae tōsē poko moturupoatose. Joroko tō zohme tōsē rīko imehnō mana. Mame morara tyrixīpo ekamōko mā toto. “Kure mokaro zoh onyry kyaa xine nahe?” mekaropoatose. Moro poko oururukō se ase. “Joroko tō zoty poko tuaro sytatose. Naeroro otara kara sytatose,” katopōpyry oya xine zae ro repe. Yrome tuaro kuexirykō poko kuosenetuputyryhtao epyrypāko sytatose tuaro kuehtohkō poko. Māpyra imehnō pyno kuahtao xine toto akorehmāko sytatose orēpyra toto ehtohme zae ehtoh poko. ² “Zuaro ase,” kananō mā zae ehtoh waro pyra mā toto. ³ Yrome typyno exiketō waro Ritonōpo mana.

⁴ Morarame tōsē rīko imehnō mana joroko zohme. Mame moro tōsē ekamōko mā toto imehnomo a. Otara āko sytatou? “Joroko zot̄ypyry onōpyra sehtone,” āko sytatou? Yrome ritōme pyra joroko tō mana. Ritonōpo myakāme pyra roropa mā toto. Toiro rokē Ritonōpo mana. Moro waro sytatose. ⁵ Sero nonopōkomo a tuhke joroko tō nae ritō s̄a repe. Azahkuru mā toto tuhke ritō kō ekaroryke tyaa xine, kapuaōkomo nonopōkō roropa. ⁶ Yrome kyaa xine toiro rokē Ritonōpo mana, Kumykomo. Emero Rihpōme mokyro mana. Ipoko ehtohme isene sytatose. Toiro roropa Kuesēkō mana, Jezu Kyrixtu. Eya senohne emero tyrise. Ipoe isene sytatose.

⁷ Yrome emero hkopyra Jezu poetory moro waro mana. Torēnase toto joroko tō eahmary poko imehnomo a. Naeroro tōsē onyryhtao tyaa xine seroero, “Joroko zot̄ypyry mosero,” āko mā toto, topekahse ahtao Jezu poetory kara a. Zae ehtoh waro hkopyra mā toto. Iirypyryme osekārōko mā toto joroko zot̄ypyry onyryhtao tyaa xine. ⁸ Yrome kymarokō zae Ritonōpo a tōsē pokoino pyra. Oty kara Ritonōpo tōsē onyryhtao kyaa xine, onōpyra kuahtao xine, enara. Oty kara rokē Ritonōpo morohne poko.

⁹ Otarāme zae oya xine moro tōsē onyry repe. Yrome otarāme imepyny a, Jezu enetupuhpitone a moro tōsē onyry zae pyra mana. Naeroro tomeseke ehtoko Jezu enetupuhpitone tyrypyry poko onyripopyra oehtohkōme. Eya tōsē onyry popyra ahtao moro tōsē onōpyra ehtoko roropa. ¹⁰ “Oty kara,” āko matose joroko zot̄ypyry onyry poko oya xine. “Joroko tō Ritonōpo myakāme pyra mā toto. Zuaro ase,” āko matose. Naeroro omōnōko matose toto tapyī taka. Joroko zot̄ypyry ōnōko matose, awamekaro xine rokene. Morarame zae ehtoh waro hkopyra exikety otarāme oenetyrōko mana.

“Zae ya roropa moro tōsē onyry,” āko mana tyya rokene. Yrome zae pyra ro eya, Ritonōpo myakāme joroko ekaroryke eya. ¹¹ Moro tōsē onyry oya xine eneryke tyya otarāme tōnōko roropa mana. Morarame tōkehse ahtao emynymāko mokyro mana. “Otarāme orihnōko ase iirypyryme jexiryke,” āko mā repe. Yrome mokyro pynuke roropa Kyrixtu kynorihne, orihpyra aehtohme. Ākorōme mana Jezu enetuputyryke eya. Yrome emynymāko mana iirypyryme tyripose oya xine exiryke. ¹² Naeroro mokyro a tōsē onyry zae pyra ahtao, “Otuhkose,” kara ehtoko eya. Morara karyhtao oya xine zae pyra matose. Iirypyryme matose Kyrixtu a, ipoetory takorekehkase oya xine exiryke. ¹³ Iirypyryme imepỹ Jezu poetory riry se pyra ase. Naeroro tōsē onyry ya zae pyra ahtao eya, onōpyra ase ipunaka jūme, iirypyryme wekyry tō riporyino. Morararo ehtoko. Imehnō Jezu poetory iirypyryme onyriropyra ehtoko, enara.

9

Ritonōpo nekarohpyry Pauru aimehnō amorepaneme tymenekase exiryke

¹ Poetome pyra toehse ase tomesetase roropa ywy. Ritonōpo nymenekahpyryme ase. Tumūkuru poko imehnō amorepaneme tymenekase ywy. Ywy roro Jezu enease Kuesēkomo. Aomipona toerohse jexiryke āmoreparykō poko ipoetoryme toehse matose. ² Otarāme imehnomo a Kuesēkō nymenekahpyryme pyra ase repe. Yrome matose jenetupuhnōko Jezu nymenekahpyryme imehnō amorepaneme. Amarokō roropa Korītopōkomo imehnō tuarōtanohneme matose, amorepatōme Jezu nymenekahpyryme jexiry poko. Tuhkākō ynara āko, “Kuesēkō omipona Korītopōkō toehse. Morara exiryke Kyrixtu nymenekahpyryme Pauru enetupuhnōko ase,” āko.

³ Naeroro ykerekeremaryhtao imehnomo a ynara āko hano, “Kyrixtu nymenekahpyryme ase imehnō amorepaneme. ⁴ Zae nase ya tōsē apoiryhtao ya jokuru roropa omi kurā ekarotamitume,” āko ase eya xine. ⁵ Imehnō Kyrixtu nymenekatyā typyxiākō maro ytoytōko pata tō poro Jezu poetoryme toto exiryke. Zae mā toto Ritonōpo a. Kuesēkō akorō morararo typye, Peturu roropa morararo. Mokaro sā jahtao kure jexiry roropa, typye jytoryhtao. ⁶ Imehnō Kyrixtu nenyohatyā erohpyra mā toto tytinerūkō apoiry poko. Omi kurā ekarory poko rokē mā toto. Yrome erohnōko ase jemary ke roropa ytinerū apoiry poko etuarimara jehtohme. Panape roropa ysaaro erohnōko mana. Erohpyra yna ahtao moro poko kure oya xine nae? Ya kure exiry repe. ⁷ Soutatu tō ahtao tineru apoiko mā toto kowenu wino toerohtamitume. Tyoro roropa, tupito esemy, otyro tarykase eya ahtao otyro epery enahnōko ynororo toerohtamitume. Morararo pui esē tomo, suhsu euhkaryhtao suhsu apoiko mā toto tōkurukōme, toky tō pynanohtamitume.

⁸ Moro saaro tineru apoiry kyya xine zae mana imehnō amorepatamitume Ritonōpo omiry poko. Morararo Ritonōpo nymeropohpyry kuamorepatorỹko. ⁹ Ynara tymerose Moeze a, “Oekykō arexi panō puhturu tūtūmāko aepihpykatohme. Morara ahtao ipotyry onymyhpura ehtoko. Ah notuhno aerohtamitume,” tykase. Yrome kuekykō pyno rokē pyra Ritonōpo kynexine. Enetupuhpotohme morara tymerose eya. ¹⁰ Kypyno xine kuhse Ritonōpo mana. Morara exiryke morara tymerose eya. Otyro arykananō mā ynara osenetupuhnōko, “Imeīpo otyro epery apoiko ase ynapyryme,” āko. Morararo mā osenetupuhnōko otyro epery apoinanō roropa. Naeroro toerohtamitukō eraximaryke tyya xine erohnōko mā toto. ¹¹ Toytoytose yna omi kurā ekarory poko oya xine. Otyro puhturu arykane sā ynanexiase tupito arykary pokō samo. Naeroro tineru apoiryhtao yna a ynaerohtamitume, popyra oya xine nae? ¹² Topehke pyra Ritonōpo omiry kurā ynanekaroase oya xine. Tyoro poko ynanerokuase roropa tineru poko.

Ynara kary etary se pyra ynanexiase Jezu onenetupuhpynomo a, “Ritonōpo omiry etary se pyra ase Pauru pokoino, tineru apoiry se rokē Pauru exiryke Ritonōpo omiry ekarotamitume,” kary etary se pyra ynanexiase. ¹³ Etatoko pahne, Ritonōpo maro oturutoh poko erohketō tynapyrykō apoiko mā toto Ritonōpo tapyĩ taka ytoketō wino. Tynekarorykō etapananō tohkō apoiko mā toto imehnō nekarotyamo. ¹⁴ Morararo,

“Ritonōpo omiry poko imehnō amorepananō tynapyrykō apoiryhtao tynamorepatyā wino kure ya mana,” tykase Kuesēkō ya.

¹⁵ Māpyra imehnō tinerū anapoipitopyra exiase. “Epehpyry se ase āmorepatamitukōme,” kapitopyra ase. Morararo moro ynmerohpyry onenerykōme, “Otinerūkō apoiry se ase,” kara ase. Jorikyry se pyra ase repe. Yrome jorikyry motye kuhse imehnō tinerū apoiry se pyra ase omi kurā ekarotamitume. “Pauru tineru se nexiase omi kurā ekarotamitume,” kary etary se pyra ase ipunaka. ¹⁶ Epyrypara ase imehnō amorepary poko ya. “Kure ase imehnō amoreparyke ya omi kurā poko,” kara ase. Kuesēkō omipona rokē ase imehnō amorepāko. Ÿ, etuarimary imehnō anamorepara jahtao Jezu Kyrixtu poko. ¹⁷ Jamoreme jerokuruhtao omi kurā ekarory poko imehnomo a jerohtamitu se jexiry repe. Yrome Ritonōpo omi poe jexiryke jamoreme pyra ase. “Jomiry kurā ekaroko imehnomo a,” tykase Ritonōpo ya exiryke, aomipona rokē ase. ¹⁸ Morara ahtao otoko jepehpyry nae? Arypyra, tineru se pyra ase jerohtamitume. “Zae matose jepehmaryhtao oya xine āmorepatamitukōme,” kara ase jetananomo a. Tākye rokē ase topehke pyra imehnō amorepary poko ya Jezu Kyrixtu poko. Tākye jehtoh jepehpyryme sā ya mana.

¹⁹ Seropō omi poe pyra ase erohnōko. Yrome emero akorehmaneme toehse ywy. Kyrixtu enetupuhpotohme eya xine, ipoetoryme toto ehtohme. ²⁰ Juteutōkara maro jahtao Moeze omihpyry omipona jehtoh poko torētyke pyra ase. Jezu enetuputyryke ya tukurākase jexiryke. Yrome juteu tō amoreparyhtao ya omi kurā poko, toto sā Moeze omihpyry omipona exīko ywy Jezu omiry zehno pyra toto ehtohme. Juteu tomo a Jezu omiry ekaroryhtao ya Moeze omihpyry omipona exīko ase yronymyryme juteu tō saaro, Jezu Kyrixtu enetupuhpotohme eya xine. ²¹ Morararo juteutōkara maro jahtao, mokaro sā Moeze omihpyry poko pyra ase, Jezu Kyrixtu enetupuhpotohme eya xine roropa. Kyrixtu omipona ase. Naeroro Ritonōpo omipona ase roropa. ²² “Jezu Kyrixtu enetuputyry poko ikuhnōko ase,” kananō maro jahtao mokaro sā exīko ase toto akorehmatohme, orēpyrahxo Jezu enetupuhpotohme toto a. Imeimehnō maro jahtao toto sā exīko ywy Jezu Kyrixtu enetupuhpotohme eya xine. Emero rokē poko ase Jezu enetupuhpotohme imehnomo a.

²³ Morohne poko ase omi kurā ekarotohme seropōkomo a. Jezu Kyrixtu ekaroryhtao ya kure jetananō rīko Ritonōpo mana. Kure jyrīko roropa mana. ²⁴ Toipe tururume ytoketō poko ahno, axihxo tururume ytokety waro toehtohkōme. Mame tururume ytoketō tuhke tururume ytōko. Yrome toiro osemazuhme eporehkāko, axihxo exikety rokene. Ynoro rokē epehpyry apoīko mana. Tākye exīko roropa mana. Mokyro sā ehtoko, orēpyra tururume ytokety samo. Jezu Kyrixtu omipona exikehpyra ehtoko. Mame, “Kure mase,” āko Kuesēkō oya xine mana. Morara kary etaryke oya xine tākye kuhse exīko matose, tururume ytokety tākye exiry motye epehpyry apoiryhtao tyra. ²⁵ Toipe tururume ytoketomo. Kokoro rokē tururume ytōko mā toto, orēpyra toehtohkōme, imehnō motye toehtohkōme tururume toytotohkō poko. Mame imehxo exiketyme ahtao, imehxo toehtoh enetupuhpotoh apoīko mana. Moro imehxo toehtoh, enetupuhpotoh axītao rokē repe. Yrome Jezu omipona exiketyme kuahtao xine, axītao rokē pyra Ritonōpo nekarory apoīko sytatose. Jūme imaro exīko sytatose. ²⁶ Wazawazame pyra tururume ytokety ytōko toeporehkatohme osemazuhme. Mokyro saaro ase zae rokē jehtohme Jezu omipona Ritonōpo nekarory apoitohme ya. Tyoro roropa sā ase. Imepỹ poremākapone sā ase. Tomeseke sā ynororo poremāpyra toehtohme. Mokyro saaro ase tomeseke Jezu Kyrixtu omipona jehtohme. ²⁷ Imehnomo a ynara asene, “Zae ehtoko Jezu Kyrixtu omipona,” asene. Morara kaxīpo yyrypyry poko toehse jahtao, ehxirory yronymyryme jomihpyry etahpōkō neneryme. Morara exiryke yyrypyry poko ypenetaryhtao ya ipoko pyra ase. Emero irumekāko ase Jezu Kyrixtu omipona rokē jehtohme, “Popyra mase ya,” kara Jezu ehtohme ya.

¹ Wekyry tomo, osenetupuhtoko kytamurukō poko. Moeze maro toytorykohtao ahno esao pyra toto typynanohse Ritonōpo a. Akurū zopino toh kynexine. Tahpiremā takuohse roropa eya xine. ² Mame tuna konōto akuotyryhtao eya xine, Moeze marōme tōpurihkase toto tuna konōto kuaō, akurū ao, enara. ³ Ritonōpo nenehpohpyry kapu ae tonahse eya xine emero porehme. ⁴ Ritonōpo nekarohpyry tōse roropa eya xine. Topu ae tuna tutūtase, toto okurume. Yrome moro topu Jezu Kyrixtu enetupuhtoh kynexine. Toto maro toytose ynororo. ⁵ Yrome Ritonōpo zamaro pyra tuhkākō kynexine. Morara exiryke toorihse toto ahno esao pyra toytorykohtao. Tōtonēse toto sapararahme ona poro.

⁶ Morara tyripose Ritonōpo a kutuarōtanohpotohkōme, zae ehtoh waro kuehtohkōme. Tyrypyrykō poko typenetase kytamurukomo. Naeroro mokaro sã pyra sehtone, kyyrypyrykō poko penetara sehtone ipunaka. ⁷ Toitoinē kytamurukō joroko tō poko toehse, Ritonōpo omipona pyra. Otuhtoh konōto tyrise eya xine tynyrityākō ēpataka. Tōsemeikase toto ēpataka. Ynara tymerose Ritonōpo omiryyme pake moro poko, “Typorohse toto tynyrityã ēpataka. Tōtuhse toto. Eukuru tōse eya xine roropa. Mame towōse ropa toto watohme,” me tymerose. Mokaro sã pyra sehtone, joroko tō poko pyra sehtone ipunaka. ⁸ Imehnō nohpo poko exiry popyra Ritonōpo a mana. Imehnō orutua poko exiry roropa. Kytamurukō toitoinē nohpo tō poko toehse ahtao tuhkākō toorihse toto, 23 miime toorihse toiro ēmepyryae rokene. Naeroro imehnō pyxiã poko pyra sehtone, imehnō nio tō poko pyra roropa sehtone. ⁹ Kytamurukomo a Ritonōpo tyenonohse. Tykerekerehase toto a. Ynara tykase toto Ritonōpo poko, “Kypyno xine Ritonōpo mana. Kuãnohpyra xine mana iirypyryyme kuahtao xine ro,” tykase toh repe. Mame tyrypyrykō poko toehse ahtao okoi tyripose Ritonōpo a toto esekatohme, tuhke. Naeroro Kuesēkō onyenonohpyra sehtone. ¹⁰ Ritonōpo poko tãtakirimase kytamurukomo. Naeroro taorihmapose toto Ritonōpo nenyokyhpyry a. Toorihse toto. Naeroro Ritonōpo poko atakirimara sehtone.

¹¹ Morara tyripose Ritonōpo a kytamurukomo a pake zuaro kuehtohkōme. Tymerose roropa tōmipona pyra exiketō wãnohtopōpyry poko kutuarōtanohtohkōme, kytamurukō sã pyra kuehtohkōme. Seromaroro sero nono enahsasaka mana. Naeroro pakatokō Ritonōpo omipona pyra ehtopōpyry sã pyra sehtone.

¹² Morara exiryke ynara kara ehtoko, “Iirypyryyme pyra ase orēpyra jexiryke,” kara ehtoko. Ynara rokē kahtoko Ritonōpo a, “Kuakorehmako Papa yyrypyry poko pyra jehtohme,” kahtoko Ritonōpo a. ¹³ Tukahse awahtao xine ynara zuaro matose imehnō roropa morararo tyrypyrykō poko tukuhse mã toto. Yrome jamihmehxo Ritonōpo mana. Tōmihpyryae ro ãkorehmatorỹko mana tukuhse awahtao xine. “Epo nase,” ãko mana. Okuhnekō arōpōko roropa mana owinoino xine. Jamihme pyra awahtao xine ajamihtanohtorỹko mana oorypyrykō poko pyra oehtohkōme. Ajamihtanohtorỹko mana oorypyrykō rumekatohme oya xine.

¹⁴ Naeroro wekyry tomo, joroko tō poko pyra ehtoko ipunaka. ¹⁵ Tuaro exiketōme matose ya. Naeroro zae jomiry ehtoh enetupuhtoko. ¹⁶ Jezu orihtopōpyry poko wenikehpyra kuehtohkōme oximōnōko sytatose. Mame uwa eukuru poko, “Kure mase Papa,” ãko sytatose Ritonōpo a. Ēnōko sytatose emero porehme. Kyyrypyrykō kurikary poko osenetupuhnōko sytatose toxixihmase Jezu exiryke wewe pokona kyyrypyrykō ehepyryyme. Morararo wyi enapyryhtao kyaa xine Kyrixtu orihtopōpyry poko osenetupuhnōko sytatose porehme. Oximaro sytatose Jezu Kyrixtu maro. Tyjamitunuru ekarōko roropa mana kyaa xine. Moro poko osenetupuhnōko sytatose moro wyi enapyryhtao kyaa xine. ¹⁷ Oximōme wyi ohnōko sytatose Jezu orihtopōpyry poko osenetuputyry poko, tuhke kuahtao xine ro. Tuhke kymarokō repe. Yrome Jezu enetuputyryke kyaa xine, aomipona toehse roropa kuexirykōke toiro zokome sã sytatose tupuhpyke Jezu ke, kuesēkōme aexiryke.

¹⁸ Juteu tō poko osenetupuhtoko, Ritonōpo maro oturuketō poko roropa. Tynekarorykō etaparyhtao tyaa xine tynekarorykōme Ritonōpo a, tōnōko roropa toto. (“Ri-

tonõpo poenõme ynanase,” äko osenetupuhnõko toto, moro tõsõ onyryhtao tyya xine.)
¹⁹ Æmoreparykõ se roropa ase joroko poko. “Joroko tõ kure,” äko imehnõ mã repe. Yrome Ritonõpo onymyakãmara mã toto. Joroko tõ eahmananõ azahkuru mana. Ynara osenetupuhnõko mã toto, “Tõsõ ekarõko ase joroko zohme. Naeroro kure ase,” äko toh mã repe. ²⁰ Yrome etatoko pahne, moro tõsõ riryhtao joroko zohme, Ritonõpo a moro onekaropyra matose. Joroko tamuru omi poe moro riko matose. Yrome joroko tõ poko oexirykõ se pyra ase ipunaka. ²¹ Mame Jezu orihtopõpyry enetupuhtoh eukuru enyryhtao oya xine Ritonõpo poenõme oexirykõ poko osenetupuhnõko matose. Naeroro ahno nekarohpyry joroko tõ okurume, moro onõpyra ehtoko ipunaka. Ahno nyrytã õpataka eukuru riryhtao joroko okurume, moro onõpyra ehtoko. Morararo wyi enapyryhtao oya xine Jezu orihtopõpyry poko osenetupuhtohme Ritonõpo poetoryme oehtohkõ poko osenetupuhnõko matose. Naeroro ahno nyrytã zotõpyry onõpyra ehtoko, joroko tamuru omi poe moro zoty tyrise exiryke. ²² Zumoxike Kuesõkõ onyrypyra sehtone. “Orõpyra ase Jezu motye,” karyhtao kyya xine joroko tamuru akorehmaneme exiko sytatose. Mame joroko tamuru akorehmaneme kuahtao xine zumoxike exiko Kuesõkõ kypoko xine mana.

²³ Ynara äko imehnõ mã otarãme, “Emero rokõ poko sytatose Kyrixtu poetoryme kuexirykõke,” äko toh mã repe. “Yrome emero pyra kure kyya xine mana,” äko ase. “Emero poko ase Kyrixtu poetoryme jexiryke,” äko roropa toh mã repe. Yrome emero pyra zae kuehtohkõ poko kuakorehmatorõko mana. ²⁴ Osepyno rokõ pyra ehtoko. Imehnõ pyno ehtoko roropa. Kykyryrykõ poko rokõ kuahtao xine imehnõ motye kuehtohkõme popyra sytatose.

²⁵⁻²⁶ Ynara äko Ritonõpo omiry, “Sero nono Ritonõpo kyryryme mana. Seropõkõ roropa emero porehme Ritonõpo nyrytãme mana,” äko. Naeroro tõsõ apoiryhtao oya xine emero rokõ kure mana. “Otarãme mose popyra Ritonõpo a,” kara ehtoko. “Otarãme mose ahno nyrytã õpataka tyrise joroko zohme,” kara ehtoko roropa. Topekahse oya xine ahtao imehnomo a kure roropa mana.

²⁷ Morarame Jezu poetory kara a oeahmarykohtao tytapyi taka otuhse oytotohkõme, itapyi taka oytorykõ se awahtao xine ytotoke. Mame, “Õty mose,” karyhtao oya xine moro tõsõ poko onekaropopyra ehtoko. “Mose tokarose nae joroko zohme?” kara ehtoko. “Mose onõpyra ase popyra exiryke Ritonõpo a,” kara ehtoko roropa. Otuhtoko rokõ rahkene. ²⁸ Yrome ynara karyhtao rokõ eya xine, “Mose joroko zotõpyry,” karyhtao oya xine, onõpyra ehtoko morara tykase ekarone exiryke, zae ehtoh poko oexirykõ waro toto ehtohme. ²⁹ Amarokõ tõsõ onyry poko, oty kara matose, joroko zotõpyryme ahtao ro. Yrome imehnõ Jezu poetory pokoino onõpyra matose zae pyra moro tõsõ onyry enetuputyryke eya xine. Otarãme ynara ekaropory se matose, “Oty katohme imepõ pokoino tõsõ onõpyra hano? Eya rokõ moro tõsõ onyry popyra mana, joroko zotõpyryme ekaroryke eya. ³⁰ ‘Kure mase Papa. Senohne onekarohpyryme ya,’ äko ase Ritonõpo a. Naeroro oty katoh imehnõ yna kerekeremãko nae tõsõ onyry poko yna a? Ritonõpo nekarohpyryme exiryke, ‘Kure mase,’ tykase ywy,” äko otarãme matose ya.

³¹ Etatoko pahne, emero poko awahtao xine kure Ritonõpo tyritoko. Tõsõ onyryhtao oya xine, kure Ritonõpo ritohme tõtoko. Eukuru enyryhtao oya xine kure Ritonõpo ritohme õtoko. ³² Kure rokõ ehtoko juteu tõ maro, juteutõkara maro, Jezu poetory tõ maro roropa, penekehpyra toto ehtohme Jezu enetuputyry poko. ³³ Ysã ehtoko. Kure ehtoh rokõ kuhnõko ase imehnõ maro emero, toto pyno jexiryke. Osepyno hkopyra ase imehnõ emero kure riry se jexiryke, toto pynanohtohme Kyrixtu a.

11

¹ Naeroro kypoenohtoko ysã oehtohkõme. Ywy roropa Kyrixtu poenohnõko ase.

Nohpo tõ zae ehtoh poko

² Ypoko wenikehpyra matose, ãmorepatopõpyrykõ ya omipona roropa matose. Morara oexirykõ kure mana. ³ Yrome ynara ãmoreparykõ se ase, type exikety typty

esēme mana. Kymarokō emero esēme Kyrixtu mana. Mame Ritonōpo Kyrixtu esēme mana. ⁴ Naeroro oximōme awahtao xine ōtururukō poko Ritonōpo maro, kure orutua kō tyxapeuke pyra oturūko. Orutua komo, Ritonōpo omiry poko imehnō amoreparyhtao oya xine, tyxapeuke pyra toto amorepatoko. Tyxapeuke orutua ahtao Kyrixtu poihtōko sã mana. Popyra mana. ⁵ Yrome nohpo tomo, tuhpōke oturutoko Ritonōpo a oximōme awahtao xine. Imehnō amoreparyhtao roropa oya xine tuhpōke Ritonōpo omiry poko toto amorepatoko. Tuhpōke pyra awahtao xine oniokō hxirōko matose. Tuhpōke pyra awahtao xine ehxirōko roropa matose zūsehkahpyry samo. ⁶ Naeroro tuhpōke se pyra nohpo ahtao, ynara kahtoko eya, “Oūsety isahkapoko roropa,” kahtoko eya. Ynara exiryke, nohpo zūsety tysahkase ahtao aehxirory mana. Naeroro kure tuhpōke nohpo tō ahtao oximōme awahtao xine, ehxiropyra mã toto. ⁷ Yrome orutua kō tyoro. Tuhpōke se pyra orutua komo, tysaaro tyrise exiryke Ritonōpo a. Tōmipona orutua kō ehtohme tyrise toto Ritonōpo a. Yrome nohpo tō tyrise tyniokō omipona ehtohme. ⁸ Orutua riry se Ritonōpo toehse ahtao nohpo wino onyripyra kynexine. Yrome orutua wino nohpo tyrise eya rahkene. ⁹ Orutua tyrise eya nohpo tō pokoino pyra. Yrome nohpo tyrise Ritonōpo a orutua pokoino, orutua akorehmaneme. ¹⁰ Naeroro Jezu poetory tō oximomyryhtao kure nohpo tō tuhpōke ahtao, toto eneryke Ritonōpo nenyohityamo a. Tuhpōke toto ahtao tyniokō omipona toehtohkō poko ituarōtanohpōko mã toto. ¹¹ Kuesēkō maro kuexirykōke toiroro pyra nohpo tō mana. Morararo orutua komo. Toiroro pyra sytatose. Atakorehmãko sytatose zae kuehtohkōme. ¹² Pake ahtao orutua osemazuhme tyrise Ritonōpo a. Mame aoropary zehpyry touse ahtao, nohpo tyrise eya roropa. Seromaroro orutua kō enurūko nohpo ae. Yrome emero porehme Ritonōpo poe mana.

¹³ Kure oya xine nae nohpo tō otururuhtao Ritonōpo maro oximōmãkō rãnao tuhpōke pyra ahtao? Arypyra, popyra mana. ¹⁴ Toipe sytatose. Orutua kō tūsehke mosã ke ahtao popyra kyya xine mana. Epoihtōko sã mokyro mana kyya xine. ¹⁵ Yrome nohpo tō tūsehke mosã ke ahtao kure rokē kyya xine mana. Tūsehke mosã ke ahtao, tuhpōke exikety sã nohpo mana. ¹⁶ Tuhpōke pyra nohpo ahtao autururuhtao Ritonōpo maro oximōmãkō maro popyra mana, ãko ase. Morara ãko ase emero Jezu poetory tomo a emero pata tō po. Morara ãko ase roropa jezujezukuru se exiketomo a.

Kuesēkō orihtopōpyry poko wenikehpyra ehtopo

¹⁷ “Kure rokē matose oximōnōko Ritonōpo poko,” kara ase oya xine. Ōximomyrykohtao atakorehmara matose yronymyrymehxo Jezu enetuputyry poko. Atakorekehkãko rokē matose. Morara popyra ya mana. Naeroro ãmorepatorýko ase zae ehtoh poko ōximomyrykohtao. ¹⁸ Ynara ãko imehnō mana opoko xine, “Korītopōkō tãtapiakase sã mã toto. Oximōnōko ro mã toh repe, yrome oxiehno toto,” ãko. Morara kary ajohpe pyra mana ya. ¹⁹ Otarãme atapiakãko matose zae oehtohkō enetupuhpotohme imehnomo a. ²⁰ Ōximomyrykohtao Kuesēkō orihtopōpyry poko osenetupuhpyra matose. Ōtukurukō poko rokē oximōnōko matose. Oty katohme? ²¹ Ōtukurukohtao toitoine matose emotyēkãko. Naeroro imehnō etyhyryme exiketō otuhpyra ekurehnōko, osemazuhme autuhtyã toemotyēkase exiryke. ²² Morara awahtao xine ōximomyrykohtao azahkuru matose ipunaka. Tytapyike matose. Omise awahtao xine otuhtoko atapyikō tao. Ritonōpo maro oturutoh tao zae rokē otuhtoko. Moro tao tymōkomokãkara onyhxiropyra ehtoko roropa. Azahkuru awahtao xine ōximomyrykohtao, “Kure matose,” kara ase oya xine.

²³ Tamorepase ywy Kuesēkomo a toorihtopōpyry poko wenikehpyra ipoetory tō ehtohme. Morararo kuamorepatose. Ynara ase oya xine, “Kuesēkō Jezu Kyrixtu ewokasasaka ahtao Juta a, wyi apoine. ²⁴ ‘Kure mase Papa kapuaono,’ karyhtao eya, wyi tohkane. Typoetory tomo a ynara tykase ynororo, ‘Sero wyi enapyryhtao oya xine wenikehpyra ehtoko jexixihmapotopōpyry poko wewe pokona. Okurãkatohkōme orihnōko ase,’ tykase. ²⁵ Mame otuhkehxiipo eukuru tapoise Jezu a. Ynara tykase, ‘Seny ōkurukomo. Tōmiry kasenato ekarōko Ritonōpo seropōkomo a jorihtopōpyry pokoino.

Topekahse matose ya umunuru ke. Naeroro sē enyryhtao oya xine jorihtopōpyry poko osenetupuhtoko,' tykase. ²⁶ Naeroro Kuesēkō oehtohito ropa wyi enapyryhtao oya xine, eukuru enyryhtao roropa oya xine, imehnō tuarōtanohpōko matose aorihtopōpyry poko kymyakākōme," ase oya xine.

²⁷ Naeroro zae pyra awahtao xine ohxirotorŷko Ritonōpo mana, Kuesēkō orihtopōpyry poko wenikehpyra ehtoh enapyryhtao oya xine, eukuru enyryhtao roropa oya xine. Iiryryryme oexirykōke ohxirotorŷko Ritonōpo mana, Kuesēkō exixihmahpōkō hxiroyry samo. ²⁸ Morara exiryke ynara osenetupuhtoko aporo, "Zae rokē ytoytōko hano Ritonōpo neneryme?" kahtoko aporo okurohtao xine. Morarame zae awahtao xine rokē Kuesēkō exixihmatopōpyry poko wenikehpyra ehtoh enahtoko, eukuru ētoko, enara. Iiryryryme awahtao xine oorypyrykō ekarotoko Ritonōpo a ikorokatohme. Moromeīpo enahtoko, ētoko, enara. ²⁹ Kuesēkō kynorihne kyyrypyrykō epehmatohme, Ritonōpo poenōme kuehtohkōme. Moro onenetupuhpyra awahtao xine, aorihtopōpyry poko wenikehpyra ehtoh onenahpyra ehtoko, onēpyra roropa ehtoko, enara. Awamekaro xine rokē moro wyi enapyryhtao oya xine, moro eukuru enyryhtao roropa oya xine awānohtorŷko Ritonōpo mana, ajoajohpe Kuesēkō orihtopōpyry poko wenikehpyra ehtoh enapyryke oya xine. ³⁰ Morara exiryke kure pyra toehse matose. Jamihme pyra roropa toehse matose. Toitoine roropa amaro xine aexityā toorihse mana. ³¹ Kuesēkō orihtopōpyry poko wenikehpyra ehtoh enapyry se awahtao xine ynara osenetupuhtoko aporo, "Iiryryryme hano Ritonōpo a?" kahtoko oseyā rokene. Mame tyryrypyhpyke awahtao xine ekarotoko oorypyrykō Ritonōpo a ikorokatohme ropa. Kyyrypyrykō tykorokase ahtao Ritonōpo a, "Popyra matose ya," kara mana kyā xine. Kuānohpopyra xine roropa mana. ³² Yrome, "Popyra matose ya," āko Ritonōpo kyā xine kyyrypyrykō poko kuahtao xine. Kutuarimapotorŷko roropa mana zomory zuaro kuehtohkōme, kyyrypyrykō poko pyra kuehtohkōme. Morara kuamorepatorŷko Ritonōpo mana apotoimo htaka omōpyra kuehtohkōme tōmipona pyra exiketō maro.

³³ Morara exiryke wekyry tomo, Kuesēkō exixihmatopōpyry poko wenikehpyra ehtoh enahtohme ōximomyrykohtao, imehnō Jezu poetory tō oepyry eraximatoko aporo. Mame oximōme toehse emero ahtao otuhtoko. ³⁴ Mame omise ro awahtao xine otuh-tatoko atapyikō taka, ozehno xine Ritonōpo exiryino awānohpopyra Ritonōpo ehtohme roropa. Tuhke mekaropotone. Morohne poko ourutorŷko ase amaro xine toehse jahtao.

12

Ritonōpo zuzenu nekarory poko

¹ Wekyry tomo, ynara matose, "Oty ekarōko Ritonōpo zuzenu nae kyā xihne?" matose pape poko. Naeroro Zuzenu kurā nekarory tō poko ourutorŷko ase, zae zuaro oehtohkōme. ² Jezu poetoryme exipitopyra ro awahtao xine joroko tō eahmary poko mexiatose, Ritonōpo myakāme repe. Yrome opynanopyrykō waro pyra mokaro mana, ritō kuhnanōme rokē toexirykōke. Toto poko oexirykōke kokoro rokē oenekunopyase xine. ³ Yrome seromaroro ynara kananō nae, "Ritonōpo poe ase senohne rīko," kananō nae mana. Yrome Ritonōpo zuzenu poe toto ahtao, "Jezu popyra mana," kara toh mana ipunaka. Ritonōpo zuzenu poe ynara āko mā toto, "Jezu jesēme mana," āko Ritonōpo zuzenu nae exiketō mana. "Kuesēkōme mana," āko mā toto. Imehnō mā morara kasaromepyra mā toto. Moro waro awahtao xine Ritonōpo poe oturuketō nymyry waro matose. Ajohpe exiketō waro roropa matose.

⁴ Tuhke rokē Ritonōpo zuzenu nekarory tō kyā xine mana. Yrome toiro rokē ekarohpō mana. ⁵ Tyotyoro poko tuhke erohnōko sytatose Kuesēkō omipona. Yrome toiro rokē Kuesēkō mana. ⁶ Tyotyorō poko emese kure sytatose orēpyra kuehtohkōme Ritonōpo nyrohmanohpotoh poko. Yrome toiro rokē Ritonōpo mana. Ipoe rokē emese kure sytatose, tyjमितunuru ekaroryke kyā xine, inyrohmanohpotoh poko kuehtohkōme. ⁷ Tyjमितunuru ekarōko Ritonōpo kyā xine mana imehnō Jezu poetory akorehmatohme kyā xine. ⁸ Tyjमितunuru ekarōko toitoine typotory tomo a emese

kure toto ehtohme zae omi ekarory poko imehnomo a. Imehnomo a tyjमितunuru ekarōko mana emese kure toto ehtohme imehnō amorepary poko Ritonōpo omiry poko, zuaro toto ehtohme. ⁹ Imehnomo a tyjमितunuru ekarōko mana yronymyryme Jezu enetupuhthohme eya xine. Imehnomo a tyjमितunuru ekarōko mana kurākōkara kurākatohme eya xine. ¹⁰ Imehnomo a tyjमितunuru ekarōko Ritonōpo zuzenu mana imehxo Ritonōpo ehtoh enepotohme imehnomo a. Imehnomo a tyjमितunuru ekarōko mana tōmiry ekarotohme imehnomo a. Imehnomo a tyjमितunuru ekarōko mana Ritonōpo zuzenu poe exiketō waro toto ehtohme, typoe rokē ytoytoketō waro roropa toto ehtohme. Imehnomo a tyjमितunuru ekarōko mana imehnō omiryae oturutohme. Imehnomo a tyjमितunuru ekarōko mana mokyro zurutopōpyry enetupuhthohme ekarotohme ropa kuomirykōae. ¹¹ Tuhke ekarōko Ritonōpo zuzenu kyya xine mana. Yrome toiro rokē ynororo. Tamoreme ekarory se exiryke tyjमितunuru ekarōko kyya xine mana.

Typokōke tuhke kuokokō mana

¹² Kuokokō tuhke typokōke mana. Moro saaro Kyrixtu enetupuhnanō tuhke mā toto. Yrome toiro zokome sã sytatose Jezu enetuputyryke kyya xine. ¹³ Tuhkākō Jezu Kyrixtu enetupuhnōko mana. Juteu tomo, juteutōkara roropa enetupuhnōko mā toto. Tosēke exiketomo, tosēke pyra exiketō roropa enetupuhnōko mā toto. Enetuputyryke kyya xine tukurākase sytatose Ritonōpo zuzenu a Jezu Kyrixtu zokome sã kuehtohkōme. Ritonōpo jamitunuru nae sytatose Zuzenu kukurohtao xine exiryke.

¹⁴ Ynara exiryke, toiro rokē pyra kuokokō pokō mana. Tuhke typokōke mana. ¹⁵ Kupupurukō ynara kara mana, “Tyoro jexiry se ase. Omame se ase,” kara mana. Pupume ro mana, myaro tokorōmero. ¹⁶ Morararo kypanarykō ynara kara mana, “Onume pyra jexiryke zoko pokōme pyra ase,” kara mana. Kuokokō pokōme ro mana. (Kuokokō pokō mā oxikerekeremara mana Ritonōpo netaryme. Tākye rokē mā kehko toerohtohkō poko.) ¹⁷ Kuokokō tytororo onume rokē ahtao otato pyra sehtory. Morararo paname rokē kuokokō tytororo ahtao eunatara sehtory. ¹⁸ Yrome toiro rokē pyra kuokokō pokō tyrise Ritonōpo a. Tuhke kypokōkō tyrise eya kuokokōme tytororo kuehtohkōme. Morara tyrise kymarokō Ritonōpo a tōsenetupuhthopōpyryae ro. ¹⁹ Toiro rokē kypokōkō ahtao tokoke pyra sehtory. ²⁰ Yrome zoko pokō tuhke tyrise toiro tokoke kuehtohkōme.

²¹ Naeroro kuenurukō ynara kara mana kuemarykomo a, “Ose pyra ase,” kara mana. Kupupurykō ynara kara mana kupupurukomo a, “Ose pyra ase,” kara mana. (Moro saaro, “Mose se pyra ase,” kara sehtone imepỹ Jezu poetory poko Jezu Kyrixtu enetuputyryke kyya xine.) ²² Kuokokō tyrise Ritonōpo a. Kure pyra kuokokō pokō toehse ahtao ise ro sytatose. Oxisã kuokokō pokō jamihme se sytatose. Kuokokō pokō toiro touse ahtao, etuarimãko sytatose otarãme orihnōko sytatose. ²³ Kuokokō pokō xihpyry nae sytatose. Kyya xine xihpyryme mā repe. Yrome ipyno ro sytatose. Ehxirōko sytatose kuokokō pokō jarao tōsenese ahtao, yrome ipyno ro sytatose. ²⁴ Mãpyra kuokokō pokō kure potu kyya xine ahtao, ipoko pyra sytatose kure exiryke. Etatoko pahne, otarãme ehxirōko sytatose xihpyryme kuokokō pokō ahtao repe. Yrome Ritonōpo ehxiropyra mana kypyno xine toexiry poko. Kuokokō pokō emero tyrise eya kuokokōme. ²⁵ Kuokokō pokō tyorō pokona atapiakara mana. Morohno poko rokē mana. Kuokokō pokō tuhke roropa repe. Yrome oximaro erohnōko mā kehko toiro tokoke exiryke. Moro saaro atapiakara sehtone. Kuesēkō omipona rokē sehtone. ²⁶ Mame toiro kuokokō pokō jetũ ahtao, tytororo kuokokō samũ āko mana. Morararo kure rokē kuokokō pokō ahtao tytororo samũ kara mana, toiro kuokokō exiryke. Jezu enetupuhnanō kuokokō sã mā toto. Kuepekō etuarimary eneryhtao kyya xine, emynyhãmko sytatose. Kure kuepekō riryhtao imehnomo a tãkye sytatose kuepekō poko.

²⁷ Kymarokō emero Kyrixtu zoko sã sytatose. Tuhke kuokokō pokō tyrise Ritonōpo a kuokokōme. Tōsenetupuhthopōpyryae ro morara tyrise sytatose. Moro sã kymarokō emero Jezu Kyrixtu zoko sã sytatose. Kyrixtu zoko pokō sã sytatose. ²⁸ Naeroro Kyrixtu

enetupuhnanō tyrise Ritonōpo a imehnō akorehmaneme. Apitoryme ynara tykase ynororo, “Umūkuru poko omi kurā ekaronanōme matose,” tykase. Imehnomo a, “Jomiry poko urutōme matose,” tykase. Imehnomo a, “Jenetupuhnanō amorepaneme matose,” tykase. Imehnomo a, “Yjमितunuru ke ynyripohpyry tyritoko,” tykase. Imehnomo a, “Kurākōkara ikurākatoko ropa,” tykase ynororo. Imehnomo a, “Imehnō akorehmatoko jurumekara toto ehtohme,” tykase. Imehnomo a, “Imehnō esēme ehtoko roropa,” tykase. Imehnomo a, “Imehnō omiryae urutōme ehtoko roropa,” tykase, enara. ²⁹ Emero pyra toitoine rokē Ritonōpo nymenekahpyryme mā toto, Tumūkuru poko imehnō amorepatohme. Toitoine rokē urutōme roropa mā toto. Toitoine rokē amorepatōkōme mā toto. Toitoine rokē Ritonōpo jamitunuru nae mā toto orēpyra inyrohmanohpotoh ritohme. ³⁰ Toitoine rokē kurākōkara kurākāko ropa mā toto. Toitoine rokē roropa imehnō omiryae oturūko mā toto. Toitoine rokē roropa mokaro nurutopōpyry imehnō omiryae ekarōko ropa mā toto kuomirykōae. ³¹ Naeroro Ritonōpo nekarory kurā poko openetatoko.

Yrome tyorō poko ourutorỹko ase seromaroro. Sero kure kuhse mana.

13

Imehnō pyno kuexirykō poko

¹ Otarāme imehnō omiryae jotururu waro ase repe. Otarāme Ritonōpo nenyohtyā omiry waro roropa ase repe. Yrome imehnō pyno pyra jahtao toiparo rokē oturūko ase, panaikato sā rokē jotururu exiry, tātā katoh sā rokene. ² Otarāme Ritonōpo omi poe aomiry ekarōko ase imehnomo a. Otarāme emero poko zuarohxo ase atamorepaketō samo. Otarāme imehnō motye tupimākō waro roropa ase. Otarāme Ritonōpo jamitunuru enetuputyryke ya ypy tō enuēnapory waro roropa ase repe, yrome imehnō pyno pyra jahtao otyme kure hano Ritonōpo a? Arypyra ipunaka. ³ Otarāme ymōkomory emero ekarōko ase tymōkomokākara a. Otarāme, “Oty kara,” āko ase repe joko zahkary se Jezu waro pyra exiketō ahtao Jezu enetuputyry ya waro toto ehtohme. Yrome imehnō pyno pyra jahtao toiparo rokē oxiahkapōko ase. Toiparo rokē ymōkomory ekarōko ase roropa tymōkomokākara a.

⁴ Imehnō pyno jahtao penekehpyra ase kure toto ehtoh eraximary poko. Kure rokē toto rīko ase. Imehnō pyno jahtao zumoxike pyra ase toto poko. Osenñnanohpyra ase. Ypoko oseahmara ase. Epyrypara roropa ase imehnō motye jehtoh poko. ⁵ Imehnō pyno jahtao putu pyra exiketō sā pyra ase. Zae rokē ase. Osepyno rokē pyra ase. Yamene se pyra roropa ase. Axi hkopyra imehnō zehno exīko ase. Eya xine tyryhmase jahtao onemetakāmara ase. ⁶ Imehnō pyno jahtao atākyemara ase tyrypyry poko toehse toto ahtao. Zae toto exiry poko atākyemāko ase. ⁷ Imehnō pyno jahtao penekehpyra ase kure toto ehtoh eraximary poko. “Emero ikurākary waro Ritonōpo mana,” āko ase. “Kure toto riry poko onymomohkehpyra sehtone,” āko. Toto anarypopyra roropa ase, enara.

⁸ Imehnō pyno nymyry jahtao jūme toto pyno ase. Ritonōpo zuzenu poe imehnō amoreparyhtao ya kure repe. Yrome axītao rokē jomihpyry mana. Ritonōpo zuzenu poe imehnō omiryae jotururuhtao, moro roropa axītao rokē mana. Tuaro jahtao roropa tuaro jexiry jūme pyra mana. ⁹ Seromaroro emero pyra, zokonaka rokē zuaro sytatose. Ritonōpo zuzenu poe emero pyra zokonaka rokē imehnō amorepāko sytatose roropa. ¹⁰ Yrome Ritonōpo maro toehse kuahtao xine emero waro exīko sytatose, zokonaka rokē pyra. Emero ekarōko roropa sytatose zokonaka rokē pyra. Zokonaka rokē aehtyā enahketōme mana.

¹¹ Poetome jahtao poeto omiry me jomiry kynexine. Poeto sā tyxitase ywy, toexianase, enara. Poeto sā roropa josenetuputyry kynexine. Yrome seromaroro tuātase jexiryke poetome jehtopōpyry turumekase ya. ¹² Osene xihpyry ae kuosenerykohtao popyra rokē osenēko sytatose. Moro saaro seromaroro pitiko sā rokē Ritonōpo poko enetupuhnōko sytatose. Imeīpo imaro kuahtao xine kure kuhse Ritonōpo enēko sytatose, osēpataka

rahkene. Seromaroro zokonaka rokē zuaro sytatose. Yrome kvaro xine ynororo ipunaka. Imeīpo zuarohxo exīko sytatose roropa, kvaro xine Ritonōpo ehtoh samo.

¹³ Ritonōpo enetupuhnōko sytatose. Imaro kuexirykō momohnōko roropa sytatose. Imehnō pyno sytatose, enara. Kure Ritonōpo enetuputyry kyaa xine kuesēkōme. Kure roropa imaro kuexirykō eraximary kyaa xine. Yrome imehnō pyno kuexirykō kure kuhse mana.

14

Ritonōpo zuzenu nekarory tō poko kyaa xine

¹ Morara exiryke imehnō pyno oexirykō poko openetatoko. Ritonōpo zuzenu nekarory tō se ehtoko yronomyryme. Ritonōpo omiry ekarory se ehtoko imehnomo a. “Ajamitunuru ekaroko ya ōmiry kurā ekarotohme imehnomo a,” kahtoko Ritonōpo a. ² Imepỹ mā tyorō omiryae tōtururuhtao kuurupyra xine mana. Ritonōpo a rokē oturūko mana, moro omi onetara kuexirykōke. Otarāme Ritonōpo zuzenu poe zae oturūko ynororo repe yrome etananō onetara mā toto ipunaka. ³ Yrome Ritonōpo omiry ekarone topohme oturūko imehnō netaryme emero. Kuakorehmatorỹko mana yronomyrymehxo Kuesēkō enetupuhtohme kyaa xine. Kueanokō jamihtanohnōko ropa mana orēpyrahxo kuehtohkōme Ritonōpo omipona. Kuemynyhmatohkō aropōko mana tākye ropa kuehtohkōme. ⁴ Imeimehnō omiryae oturukety atakorehmāko rokē mana. Yrome topohme Ritonōpo omiry ekarone imehnō Jezu poetory akorehmāko emero itamurumehxo enetupuhtohme eya xine.

⁵ Ritonōpo zuzenu poe tyorō omiryae ōtururukohtao tākye pitiko ase. Yrome tākye kuhse ase opoko xine Ritonōpo poe aomiry ekaroryhtao oya xine imehnomo a. Tyoro omiryae urutōkō kure roropa toh mā repe. Yrome imotye kuhse Ritonōpo omiry ekaronanō mana imehnomo a. Tyoro omiryae oururukō se imepỹ ahtao moro omi waro exikety nae ahtao rokē kure mana, aomiry ritohme ropa ōmirykōae. Yrome aomiry waro exikety pyra ahtao toiparo rokē moro omiryae oturūko mokyro mana. ⁶ Wekury tomo ytōko ase oya xine. Amaro xine jahtao tyoro omiryae rokē jotururuhtao ākorehmara xine jexiry onetara oexirykōke. Ritonōpo nenehpohpyry ya ekaroryhtao oya xine ākorehmatorỹko ase. Zuaro jehtoh roropa ekaroryhtao oya xine, ākorehmatorỹko ase. Ritonōpo zuzenu poe oururukohtao ākorehmatorỹko ase. Inamorepatopōpyry roropa ekaroryhtao oya xine ākorehmatorỹko ase.

⁷ Rue tōkehko, kapau zehpyry roropa aoamihtōko sã etone mana. Yrome etory waro pyra exikety ahtao, anaomihtopyra mana etory waro pyra toexiryke. ⁸ Soutatu tō kohmatoh popyrahme sã totose ahtao owōpyra soutatu tō mana. Typyrekō anapoipyra roropa mā toto ekurehnōko. ⁹ Morararo tyorō omiryae rokē imehnō zururuhtao oya xine ōmirykō onetara mana. Onenetupuhpyra roropa mā toto, topohme toto onurupyra oexirykōke. Ōmirykō orexīto sã rokē arypyra exīko. ¹⁰ Kuomirykō toiro rokē pyra mana. Tuhke omi nae seropōkō mana. Oxisã pyra kuomirykō mana. Omi waro exiketomo a rokē moro omi jarao mana. ¹¹ Yrome imepỹ omiry waro pyra kuahtao xine moro omiryae oturuketō moē patapōkōme kyaa xine mana. Morararo kymarokō eya xine, moē patapōkōme sytatose eya xine. ¹² Ritonōpo zuzenu nekarory tō poko penetāko matose. Yrome ijamitunuru ekaropoko orēpyrahxo oehtohkōme imehnō akorehmary poko Jezu enetuputyry poko oya xine.

¹³ Tyoro omiryae ōtururukohtao ynara ekaropotoko Ritonōpo a, “Ajamitunuru ekaroko ya Papa, topohme joturutohme jetananomo a toto omiryae,” kahtoko Ritonōpo a. ¹⁴ Tyoro omiryae jotururuhtao Ritonōpo a josenetupuhtoh poe pyra ase oturūko. Juzenu rokē oturūko Ritonōpo maro. ¹⁵ Naeroro ynara āko ase, Ritonōpo maro oturūko ase juzenu poe roropa repe. Yrome josenetupuhtoh poe roropa oturūko ase Ritonōpo maro. Juzenu poe eremiāko ase Ritonōpo netaryme. Yrome josenetupuhtoh poe roropa eremiāko ase Ritonōpo netaryme. ¹⁶ Oximōme awahtao xine ouzenukō omiryae rokē, “Kure mase Ritonōpo,” karyhtao oya xine amaro xine exiketō, “Ÿ, kure Ritonōpo mā

rahkene,” kasaromepyra mā toto, ōmiryķō onetara toexiryķōke. “Otarā āko mose nae?” āko rokē toto, ōmiryķō waro pyra toto exiryke. ¹⁷ Otarāme ouzenukō omiryae, “Kure mase Ritonōpo,” āko matose repe. Morara kary kure repe. Yrome amaro xine exiketō anakorehmara matose.

¹⁸ Tyotyorōķō omiryae ōtururukō motye oturūko ase. Moro poko tākye ase, “Kure mase, Ritonōpo,” āko ase. ¹⁹ Yrome oximōme jahtao imehnō Jezu poetory tō maro, tyorō omiryae jotururu se pyra ase. Jetananō omiryae rokē jotururu se ase toto amorepatohme. Tyorō omiryae jotururuhtao tuhke omi ekaroryhtao ro onetara etananō mā ipunaka. Yrome jetananō omiryae jotururuhtao kurehxo eya xine mana. Tuhke pyra omi ekaroryhtao ro etāko mā toto. Zuario exīko mā toto.

²⁰ Wekyry tomo, poeto sā pyra ehtoko ōsenetuputyryķō poko. Ÿ, oorypyrykomo a tuaro pyra ehtoko poetohti samo. Yrome ōsenetuputyryķō poko zuātatyā sā ehtoko.

²¹ Ynara tymerose Ritonōpo omiryae,
“Tarōķō zurūko ase, āko Kuesēķō mana.
Tyorō omiryae toto zurūko ase.

Moē patapōķō omiryae toto zurūko ase.

Yrome morara ahtao ro jomiry onetara exīko mā toto,”
me tymerose Ritonōpo omiryae. ²² Naeroro tyorō omiryae oturūko sytatose onenetupuhpynō tuarōtatohme emero motye Ritonōpo jamitunuru ehtoh poko. Yrome topohme Ritonōpo omiry ekarōko sytatose enetupuhnanomo a toto amorepatohme, jarao sā aomiry ehtohme. (Yrome Jezu onenetupuhpynomo a jarao pyra ro Ritonōpo omiry mana, imehnō omiryae rokē ekaroryhtao eya xine.)

²³ Ōximomyrykohtao Jezu poetory tomo, otarāme tyotyorōķō omiryae oturūko matose. Mame otarāme moro taka Jezu poetory kara omōnōko, morara onetapitopyny. “Rowohpe pyrahxo nary keh moxiā nae?” āko mokyro mana opoko xine.

²⁴ Yrome topohme Ritonōpo omiry ekaroryhtao oya xine, tyrypyry poko enetupuhnōko mokyro mana ōmiryķō etaryke tyya. “Jaropōko roropa Ritonōpo mana apotoimo htaka iirypyryme jexiryke eya,” āko mā Jezu onenetupuhpyny, topohme ōmiryķō etaryke tyya.

²⁵ “Kokoro rokē yyrypyry xihpyry poko osenetupuhnōko ase,” āko mokyro mana oya xine. Mame tosekumuru po porohnōko mana Ritonōpo ēpataka, “Kure mase Ritonōpo, emero motye mase imehxo,” katohme Ritonōpo a. “Ajojhe pyra Ritonōpo taro mana, amaro xine,” āko roropa oya xine mana.

Zae oehtohķō poko ōximomyrykohtao Ritonōpo poko

²⁶ Wekyry tomo, zae ehtoh poko āmoreparyķō se ase. Oximōme awahtao xine Ritonōpo poko, atakorehmatoko yronymyrymehxo enetupuhthohme oya xine. Toiro eremiāko Ritonōpo poko. Imepỹ āmorepatorỹko mana. Imepỹ roropa Ritonōpo poe enetupuhpotoh ekarōko mana. Imepỹ roropa Ritonōpo zuzenu poe tyorō omiryae oturūko mana. Imepỹ mā mokyro oturutopōpyry rīko ropa ōmiryķōae ropa zuaro oehtohķōme. Morohne emero Jezu poetory tō akorehmaryhtao kure moro mana. ²⁷ Mame tyorō omiryae tōtururu se exikety nae ahtao, kure asakoro rokē oturūko mā toto. Oseruao ahtao kure roropa mana, tuhke pyra exiryke. Ah toiro noturū aporo. Mame tōtyhkase ynororo ahtao ah imepỹ ropa noturuno, toto omiry waro exikety nae ahtao tyritohme ropa ōmiryķōae, zuaro emero ehtohme. ²⁸ Yrome toto omiry waro exikety pyra ahtao, ōmiryķōae toto omiry rine pyra, ah mynyhme rokē nexī toto oximōtohtao. Ikurohtao xine rokē ah noturū toto, Ritonōpo maro rokene. ²⁹ Mame Ritonōpo poe aomiry ekaronanō asakoro ahtao kure. Ah noturū toto. Oseruao ahtao kure roropa mana. Kure imehnō mā toto omiry etāko emero porehme, zae toto exiry enetupuhthohme tyya xine. ³⁰ Morarame toiro otururuhtao ro otarāme Ritonōpo mā tōmiry ekarōko imepyny a ekarotohme ropa oximōmāķō netaryme. Morara ahtao ah mokyro noturukehno Ritonōpo nekarory mokyro a etatohme oya xine. ³¹ Ritonōpo omiry ekaroryhtao oya xine emero, kure mana, atakomino urutōķō ahtao rokene. Morara awahtao xine zuaro exīko matose, atākyemāko roropa matose, atakorehmāko matose. ³² Ritonōpo zuzenu

poe Ritonōpo omiry nae awahtao xine ekarotohme imehnomo a tuaro ro matose. Ōtururukō se awahtao xine rokē oturūko matose. Ōtururukō se pyra awahtao xine mynyhme rokē matose. ³³ Tākye pyra Ritonōpo mana ajoajohpe typoetory tō ahtao. Yrome zae rokē kuahtao xine kuoximomyrykohtao tākye mana.

Mame emero pata po Jezu poetory tō oximomyryhtao, ³⁴ ah nohpo tō mynyhme rokē nexī toto. Ah nohpo tō oximōmākō onurupyra nexī toto. Ynara āko Moeze nymerohpyry mana, “Nohpo tō onyripyra ehtoko otuisarykōme,” āko. ³⁵ Zae pyra mā nohpo tō ōtururu oximōme awahtao xine Ritonōpo poko. “Otara nykā?” kary se nohpo tō ahtao, ah nekaropō toto tyniokomo a tytapyīkō taka toytose ropa tahtao xine, enara.

³⁶ Zae pyra jomiry oya xine nae? Etatoko pahne, owino xine Ritonōpo omiry exipyra kynexine. Ritonōpo wino toehse. Amarokomo a rokē pyra Ritonōpo omiry tokarose kynexine, nonopōkomo a emero porehme aomiry tokarose kynexine. Naeroro, “Yna rokē Ritonōpo nekarohpyry nymyry nae,” kara ehtoko. ³⁷ Toitoinē matose Ritonōpo omiry ekaronanōme osekarōko. Ritonōpo zuzenu nekarohpyry apoihpome osekarōko roropa matose. Naeroro, “Kuesēkō omi poe morara tymerose Pauru a kuamorepatohkōme,” āko matose. ³⁸ Yrome nymerohpyry omipona se pyra imepỹ ahtao zae pyra mana. Mokyro omiry onetara ehtoko. Aomipona pyra ehtoko roropa.

³⁹ Wekury tomo, ynara kahtoko Ritonōpo a, “Ajamitunuru ekaroko ya Papa, zae ōmiry ekarotohme imehnomo a,” kahtoko. Mame tyorō omiryae tōtururu se imepỹ ahtao, “Tyorō omiryae oturupyra exiko,” kara ehtoko eya. ⁴⁰ Oximōme awahtao xine Ritonōpo poko tuaro sã rokē ehtoko. Zae ehtoh poko rokē ehtoko.

15

Kyrixtu ēsemākapotopōpyry ropa poko

¹ Wekury tomo, omi kurã poko osenetupuhtoko. Ynekarohpyry oya xine omi kurã nexiase Jezu Kyrixtu poko. Tonetupuhse oya xine. Aomipona roropa matose seromaroro. ² Ynekarohpyry oya xine omi kure mana. Kuamorepatosene. Tonetupuhse oya xine exiryke typynanohse matose Ritonōpo a, onurumekara ropa awahtao xine. Yrome turumekase ropa oya xine ahtao toiparo rokē tonetupuhse oya xine exiry.

³ Ynetahpyry Jezu Kyrixtu poko ekaroase oya xine. Imehnō omiry emero motye kuhse kure moro omi mana. Kyrixtu kynorihne kyyrypyrykō epehpyryme, Ritonōpo omihpyryae ro. ⁴ Tonēse oramāka topu aka. Mame tōsemākase ropa Ritonōpo a asakoro tynyhse ahtao orihpỹme ropa aehtohme, Ritonōpo nymeropohpyryae ro. ⁵ Mame tōsemāse ropa tahtao toorihxīpo tōsenepose ropa, Peturu a. Mame tynymenekatyamo a roropa 12mākomo a tōsenepose ropa ynororo. ⁶ Mame tuhkākomo a tymaro ytoy-toketomo a tōsenepose ropa, oximōme toto ahtao. 500 motye toh kynexine. Mokaro tuhke Jezu enenanō orihpyra ro mā toto. Yrome toitoinē mokaro toorihse ropa mā toto. ⁷ Moromeīpo tōsenepose ropa Tiaku a. Mame tynymenekatyamo a tōsenepose ropa oximōme toto ahtao emero.

⁸ Mame mokaro a emero tōsenepose ahtao etyhpyryme ya roropa tōsenepose ynororo, imūkepyhpyry emūkuakepyry etyhpyry sã ase, etyhpyryme ya tōsenepose ynororo exiryke. ⁹ Imehnō Jezu nymenekatyã osemazuhme mā toto, ymotye tuisame mā toto. Etyhpyryme tymenekase ywy Jezu a typoko imehnō amorepatohme. Osemazuhme popyra exiase ipunaka. Jezu poetory tō ryhmase ytoasene. Morara jehtopōpyry poko ehxirōko ase, “Jezu nymenekahpyryme ase,” karyhtao ya. ¹⁰ Itamurume ypyno Ritonōpo kynexine iirypyryme jahtao ro. Mame ypyno toexiryke typoetoryme jyriase. Ymenekase roropa, typoko imehnō amorepatohme. Toiparo rokē pyra typynanohse ywy. Orēpyrahxo toerohse ywy aomipona, imehnō Jezu nymenekatyã motye, emero porehme. Yrome jamoreme pyra ase erohnōko, Ritonōpo yjamihtanohnōko mana kokoro rokene. ¹¹ Omi kurã ekaroase oya xine. Imehnomo a roropa omi kurã tokarose oya xine. Omi kurã ekaronanōme yna exiry oty kara mana. Yrome ynanekarohpyry kure kuhse mana. Moro omi kurã tonetupuhse oya xine rahkene.

Kuēsemākaporykō ropa poko

¹² Ynara āko ynanase imehnō amoreparihtao, “Kyrixtu tōsemākase ropa Ritonōpo a, aorihxīpo,” āko ynanase. Yrome toitoine matose ynara āko, “Aorihtyā onēsemākara Ritonōpo ekurehnōko,” āko matose repe. Oty katohme? ¹³ Aorihtyā onēsemākara ropa Ritonōpo ahtao Kyrixtu roropa ēsemāpyra ropa exiry. ¹⁴ Morara ahtao Kyrixtu onēsemākara Ritonōpo ahtao, toiparo rokē omi kurā ynanekarory oya xine. Toiparo rokē oesēkōme Jezu menetupuhtory roropa. ¹⁵ Morarame ajohpe pyra mokaro ahtao, ajohpe yna omiry exiry. Azahkuru Ritonōpo poko menetupuhtory roropa, ynara karyke yna a, “Kyrixtu tōsemākase ropa Ritonōpo a,” karyke yna a. Ajohpe pyra mokaro ahtao, aorihtyā onēsemākara ropa Ritonōpo ahtao, Kyrixtu roropa onēsemākara Ritonōpo exiry. ¹⁶ Ynara exiryke, aorihtyā ēsemākary ropa waro pyra Ritonōpo ahtao, Kyrixtu roropa onēsemākara ropa exiry. ¹⁷ Morarame Kyrixtu onēsemākara ropa Ritonōpo ahtao toiparo rokē menetupuhtory, iirypyryme ro mehtory. ¹⁸ Kyrixtu onēsemākara ropa Ritonōpo ahtao, Jezu poetory tō aorihtyā onypynanoḥpyra ekuretyry Ritonōpo, etuarimatoh tao rokē exiry toto. ¹⁹ Axītao rokē, sero po kuahtao xine rokē kypyno xine Kyrixtu ahtao, morarame toorihse kuahtao xine kypyno xine pyra Kyrixtu ahtao, imehnō motye tākye pyra sehtory.

²⁰ Yrome mokaro ajohpe rokē mā toto. Kyrixtu tōsemākase ropa Ritonōpo a aorihxīpo, kutuarōtatohkōme, “Imeīpo ypoetory tō emero ēsemākapōko ropa ase,” katoḥ zae ehtoh waro kuehtohkōme. ²¹ Kymarokō emero orihketōme toehse sytatose orutua pokoino, tyrypyry poko toehse exiryke. Morararo kuēsemākapotorykō ropa Ritonōpo mana imepỹ orutua pokoino, kure toexiry poko rokē exikety pokoino. ²² Orihnōko sytatose emero porehme Atāo pakōme kuexirykōke. Mororo saaro Kyrixtu poenōme toehse kuexirykōke kuēsemākapotorykō ropa Ritonōpo mana. ²³ Kymarokō emero ēsemākapōko ropa Ritonōpo mana kuēsemākapotohkō toehse ahtao. Kyrixtu ose-mazuhme tōsemāse ropa. Imeīpo Kyrixtu omipona exiketō ēsemānōko ropa mā toto Kyrixtu oepyry ropahātao. ²⁴ Ritonōpo se pyra exiketō jamitunuru enahkapōko Kyrixtu mana, joroko tōkehko, kowenu tōkehko, tuisa tōkehko roropa. Toto jamitunuru enahkapōko mana. Toto omipona pyra seropōkō rīko roropa mana. Tummy omipona rokē toto rīko mana. “Emero esēme mase Papa. Seropōkō emero ōmipona exīko mana,” āko mā Kyrixtu Ritonōpo a. ²⁵ Mame tuisa konōtome Kyrixtu exīko. Zehno exiketō poremākapōko Ritonōpo mana. Toto jamitunuru enahkapōko roropa mana. Kyrixtu omipona exīko mā toto emero. ²⁶ Kuorikyrykō mā kyzehnotokō sā mana kyya xine. Kyzehnotokō zuno sytatose. Kuorikyrykō zuno roropa sytatose. Emero esēme toehse Ritonōpo ahtao kuorikyrykō enahkapōko roropa mana, orihpỹme kuehtohkōme. ²⁷ Ynara tymerose Ritonōpo omiryryme, “Imehnō jamitunuru enahkapōko Ritonōpo mana Kyrixtu omipona toto ehtohme emero porehme,” āko. Morara karyke Ritonōpo a seropōkō emero jamitunuru enahkapōko mana Kyrixtu omipona rokē toto ehtohme emero. Tyjamitunuru rokē onenahkapopyra mana. ²⁸ Morarame sero nonopōkō Kyrixtu omipona tyrise ahtao Ritonōpo a emero porehme, Kyrixtu osekarōko roropa mana Tummy a. Tumūkuru omipona emero tyrise ahtao Ritonōpo a, ynara āko Imūkuru eya, “Ywy roropa ōmipona rokē ase,” āko Imūkuru Tummy a mana. Mame seropōkō emero esēme exīko Ritonōpo mana, kapuaōkō esēme roropa. Jūme toto esēme exīko mana.

²⁹ Etatoko pahne, aorihtyā onēsemākapopyra Ritonōpo ahtao toiparo rokē osēpurihkapōko matose oepēpyākō myakāme, aorihtyā myakāme. “Aorihtyā onēsemākapopyra Ritonōpo mana,” āko mokaro repe. Ajohpe mā toto. Zae mokaro omiry ahtao toiparo rokē osēpurihkapory toto topēpyā myakāme, jūme toorihse toto exiryke. ³⁰ Aorihtyā onēsemākapopyra Ritonōpo ahtao toiparo rokē oriorihnōko ynanase kokoro rokene. Yrome aorihtyā ēsemākapōko ropa Ritonōpo mana. Naeroro toiparo rokē pyra oriorihnōko sytatose. ³¹ Wekyry tomo, opoko xine tākye ase Jezu Kyrixtu omipona oexirykō poko. Morara āko ase oya xine kokoro rokē orihsasaka jehtoh enetuputyryke ya. ³² Taro Epezu po roropa orikyīse exiase, kaikuxi tamuru maro

atatapoikety samo, yzehnotokō a jezuzekuruhtao. “Ameke pyra jorikyry mana,” ase roropa repe. Morara exiryke otyme kure jorikyry ya aorihtyā onēsemākapopyra ropa Ritonōpo ahtao? Popyra exiry ipunaka. Ynara āko imehnō mā repe. “Okynā pyra orihnōko sytatose, oty kara. Naeroro sotuhtone. Eukuru sētone,” āko onenetupuhpynō mā repe.

³³ Tuario ehtoko osenekunohpopyra oehtohkōme. Tyyrypyrykō poko exiketō maro osepeme kuahtao xine zae ehtoh rumekāko sytatose kyyrypyrykō poko ehtohme roropa, kuepekō saaro. ³⁴ Toitoinē matose Ritonōpo waro pyra. Morara āko ase ohxirotokōme. Ajoajohpe oehtohkō irumekatoko. Zae ehtoh poko osenetupuhpynō. Oorypyrykō poko pyra ehtoko ipunaka.

Kuokokō ēsemamyry ropa poko

³⁵ Otarāme amarokō ynara āko ekaropōko matose ya, “Otarā aorikyhyry ēsemākapōko ropa Ritonōpo nae? Otarā kuokokō exīko nahe?” āko matose roropa. ³⁶ Osenetupuhpynōme sā matose. Otyro puhturu arykāko sytatose nono aka. Morara ahtao rokē ēxihtāko mana, ahtāko mā rahkene. ³⁷ Zoko kara, ipuhturu rokē arykāko sytatose nono aka. Tiriikume ahtao, tiriiku puhturu rokē arykāko sytatose. Oxinase ahtao oxinase puhturu arykāko sytatose. ³⁸ Ritonōpo rokē ipuhturu ēxihtanohpōko mana, otyro zokome ehtohme. Morarame otyro zoko tahtase ahtao ipuhturu sā pyra mana, tyoro.

³⁹ Sero nonopōkō pū oxisā pyra mana. Kupūkō tyoro mana, onokyro pū tyoro roropa mana. Torō tō pū tyoro, kana pū tyoro roropa.

⁴⁰ Morararo kapu ao tyotyoro exiketō nae mana. Sero nono po tyotyoro exiketō nae roropa mana. Kapuaōkō kure potu mā toto. Sero nonopōkō kure potu roropa mā toto, yrome oxisā pyra toto kure exiry. ⁴¹ Xixi kure potu mana. Nuno kure exiry tyoro mana. Xirikuato kure exiry tyoro roropa mana. Xirikuato tō roropa kure exiry oxisā pyra mā kehko.

⁴² Moro saaro exīko kymarokomo kuokokō tōsemākapose ropa ahtao Ritonōpo a. Kuokokō tonēse ahtao motaketyme mana. Yrome tōsemākapose ropa ahtao Ritonōpo a motapỹme exīko mana. ⁴³ Tonēse kuokokō ahtao ixihpyryme mana, jamihme pyra roropa. Yrome tōsemākapose ropa kuahtao xine kure potu kuokokō exīko, jamihme roropa exīko mana. ⁴⁴ Tonēse kuokokō ahtao aorihtyā ekepyryme rokē kuokokō mana. Yrome tōsemākapose ropa kuahtao xine kuokokō tyoro mana. Ritonōpo zuzenu nyrihpyry kuokokōme exīko mana. Sero nono poro kuahtao xine seropō zokome kuokokō mana. Yrome tōsemākapose ropa kuahtao xine Ritonōpo a, kuokokō Ritonōpo zuzenu nyrihpyryme exīko mana. ⁴⁵ Ynara tymerose Ritonōpo omiryryme, “Osemazuhme Atāo tyrise Ritonōpo a isene exiketyme, sero po ytoytoketyryme,” āko. Yrome Atāo myakā seromato, Ritonōpo zuzenu poe imehnō orihpỹme tyriko mana. Atāo myakā esety Jezu Kyrixtu mokyro. ⁴⁶ Osemazuhme kuokokō mā seropō zokome rokē mana. Yrome okynā pitiko ahtao imepỹ zoko ekarōko Ritonōpo kyra xine mana. Ritonōpo zuzenu nyrihpyry ekarōko kyra xine mana kuokokōme. ⁴⁷ Osemazuhme Atāo zoko nono ke tyrise Ritonōpo a. Yrome Atāo myakāme, Jezu Kyrixtu tyhtose kapu ae. ⁴⁸ Sero nonopōkō mā tokoke, nono ke tyrihpyry ke, Atāo samo. Yrome Kyrixtu maro exiketō mā imepỹ zoko apoiko mā toto toorihse tahtao xine. Jezu Kyrixtu zoko panō apoiko mā toto, kapu ae ayhtohpyry zoko panono. ⁴⁹ Seromaroro nono ke tyrihpyry zoko sā kuokokō mana emero porehme. Okynā pyra kapu ae ayhtohpyry zoko sā kuokokō exīko mana, Kyrixtu zoko sā exīko.

⁵⁰ Wekyry tomo, ynara kary se rokē ase oya xine. Kupūkō omōsaromepyra mana Ritonōpo esaka motaketyme kupūkō exiryke. Kuokokō mā motaketyme exiryke Ritonōpo maro exisaromepyra mana.

⁵¹ Yrome etatoko pahne. Ritonōpo osenetupuhpynō sero kypoko xine. Toitoinē kymarokō orihpyra exīko. Kytyrōmatorỹko rokē Ritonōpo mana axiny. ⁵² Axī pimyhkary sā tyoro exīko sytatose, rue panō etoryhtao kapu ao. Moro osetoryhtao aorihtyā ēsemākapōko ropa Ritonōpo mana, jūme orihzomopyra toto ehtohme. Mame

kymarokō emero tyorōmāko mana. ⁵³ Seropōkō zoko orihketyme mana emero porehme. Toorihse ahtao motāko kuokokō mana. Yrome kuokokō tyorōmāko Ritonōpo mana, motapỹme ehtohme, jũme orihzomopyra kuehtohkōme. ⁵⁴ Ynara tymerose Ritonōpo omiryne, “Nonopōkō orihzomopyra exiko mana emero esẽme toehse jahtao,” me tymerose. Aomipona exiko mā toto emero porehme. Orihketō tyorōmāko Ritonōpo mana orihzomopyra toto ehtohme. Tōmihpyryae ro orihpỹme kyritorỹko mana.

⁵⁵ “Naeroro kuorikyrykō zuno pyra sytatose.

Kyyryhmarykō zuno pyra roropa sytatose.”

⁵⁶ Orihnōko sytatose emero porehme tyrypyhpyke kuexirykōke. Kyyrypyrykō poko zuaro sytatose Ritonōpo nymeropohpyry etaryke kyaa xine. ⁵⁷ Yrome kyyrypyrykō korokāko Ritonōpo mana, iirypyryme pyra kuehtohkōme. Kyjamihtanohtorỹko mana kyyrypyrykō poko pyra kuehtohkōme, Kuesēkō Jezu Kyrixtu omipona kuexirykōke. Naeroro, “Kure mase,” sykatone eya.

⁵⁸ Naeroro wekyry tomo, opyno xine ase. Orēpyra ehtoko Kyrixtu enetuputyry poko. Poremāpyra ehtoko roropa. Kuesēkō nyrohmanohpotopōpyry poko erohtoko kokoro rokene. Ritonōpo jamitunuru ke oerokurukohta toiparo rokē pyra matose erohnōko. Moro waro matose.

16

Tineru kurākary poko ekarotohmeimehnō Jezu poetory tomo a

¹ “Yna roropa tineru kurākary se ynanase aropotohme Ritonōpo poetory tomo a, etuarimaketomo a, Juteapōkomo a,” matose ya onymerohpyrykō ae. Etatoko pahne, kure otinerūkō ekarory eya xine. Naeroro otinerūkō ikurākatoko. Morara ase roropa Jezu poetory tomo a, Karaxiapōkomo a. Morara āko roropa ase oya xine. ² Nomīkoae rokē otinerūkō apiakatoko ikurākatohme aporo. Tuhke tineru nae awahtao xine tuhke apiakatoko ikurākatohme. Tuhke hkopyra tineru nae awahtao xine tuhke hkopyra apiakatoko ikurākatohme. Mame anapiakahpyrykō tukurākase ahtao oya xine toeporehkase jahtao, “Axī ke otinerūkō apiakatoko,” kara ase. Jeporehkary oneraximara ehtoko. Seromaroro otinerūkō apiakatoko jeporehkary pune. ³ Morarame oya xine toytose jahtao orutua kō aropōko ase Jerusarē pona. Onymenekatyākō aropōko ase. Pape merōko ase roropa onekarorykō poko Jerusarēpōkō neneryme. Moro pape arōko mā toto otinerūkō maro Jerusarē pona. ⁴ Mame jytory kure ahtao ywy roropa ytōko ase toto maro.

Toytory poko Pauru osetupuhptopōpyry

⁵ Ytoytōko ase Masetonia poro. Mame tōtyhkase jahtao jytoytory poko Masetonia po, oya xine ytōko ase. ⁶ Otarāme okynā se ase amaro xine. Otarāme ikonopory enahkapōko ase. Mame otarāme jakorehmāko matose jytotohme ropa. Aza rokē ytōko ropa ase otarāme? Zuaro pyra ase. ⁷ Axītao rokē se pyra ase amaro xine. Okynā se ase amaro xine, Kuesēkō ise ahtao roropa.

⁸ Yrome eraximary se ase aporo taro Epezu po. Otarāme otuhtoh konōto eraximāko ase aporo, Pētekoxite eraximāko. ⁹ Tuhke nae taro Ritonōpo omiry etary se exiketomo. Naeroro Ritonōpo omiry poko toto amorepāko ase. Yrome tuhke yzehnotokō nae roropa. Jakorekehkāko mā toto, Jezu Kyrixtu ekaroryhtao ya.

¹⁰ Ysā Timoteu roropa erohnōko Kuesēkō omi poe, omi kurā ekarory poko. Naeroro oya xine Timoteu toytose ahtao eahmatoko atapyīkō taka. Ipyno ehtoko roropa amaro xine se aehtohme. ¹¹ Timoteu onypoihtopyra ehtoko nuaseme ro aexiry poko. Aepyry ropa eraximāko ase kuekyrykō maro. Naeroro akorehmatoko kure rokē aehtohme ropa ya. Tymōkomoke pyra anaropopyra ropa ehtoko owinoino xine.

¹² Tuhke rokē ynara asene kuekyrykō a, Aporo a, “Kure ya oytory Korīto pona imehnō Jezu poetory tō maro, Korītopōkō enese,” asene eya. Yrome seromaroro oya xine ytopyry ynororo aporo. Imeīpo tỹpokōke hkopyra tahtao toytory se oya xine mā rahkene.

¹³ Tuaro ehtoko Kyrixtu onurumekapopyra oya xine imehnõ ehtohme. Yronymyryme Kuesëkõ enetupuhtoko. Zehnotokõ zuno pyra ehtoko. Orëpyra ehtoko Ritonõpo omipona. ¹⁴ Oerohtokõ poko awahtao xine imehnõ pyno ehtoko roropa.

¹⁵ Otarāme Extepana tō waro matose ipoenõ maro. Extepana tomo a Jezu tonetupuhse osemazuhme Kyrexia po. Yronymyryme Ritonõpo poetory akorehmāko mā toto. Wekyry tomo, etatoko pahne, ¹⁶ mokaro maro ehtoko. Toto omipona ehtoko roropa. Imehnõ roropa toto maro ahtao, toto sã ahtao roropa, mokaro akorehmatoko roropa, isã oehtokõme Kuesëkõ omipona toto exiryke.

¹⁷ Tākye ase Extepana tō oehtopõpyry poko Potunatu maro, Akaiku maro. Jakorehmāko mā toto oesahpyo xine jakorehmara toehse oexirykõke. ¹⁸ Jeano ākyemāko mā toto, awākyematopõpyrykõ saaro eya xine. Kure mā toto ya. Oya xine roropa kure rokẽ mā toto.

¹⁹ Oeahmarykõ se Jezu poetory tō taro Azia po. “Kure pāna matou?” kary se mā toto oya xine. Akira tō roropa, Pirixira maro, “Kure pāna matou?” kary se mā toto. Morara kary se Jezu poetory tō roropa, Akira tō tapyĩ tao oximõketomo. ²⁰ Jezu poetory tō tarõkõ emero, “Kure pāna matou?” kary se mā toto, oeahmarykõ se mā toto.

Naeroro oseahmatoko oximõme awahtao xine, opyno xine yna ehtoh enetupuhtohme oya xine.

²¹ Sero pape merõko ase jemary ke ro, “Kure pāna matou? Ywy ase Pauru.

²² Kuesëkõ se pyra exiketõ wānohnõko Ritonõpo mana,” āko ase.

“Osehko ropa Jezu,” āko ase, Kuesëkõ oepyyry ropa se jexiryke.

²³ Kure oriporykõ se ase Kuesëkõ Jezu a.

²⁴ Opyno xine ase ipunaka Jezu Kyrixtu tonetupuhse kyya xine exiryke. Enara.

Pauru Nymerohpyry ropa sero Korĩtopõkõ Neneryme

Sero pape tymerose Pauru a. Ritonõpo nymenekahpyryme kynexine ynororo imehnõ amorepaneme. Serātu rihpõme Pauru kynexine. Tynymerohpyry sero taropose eya Jezu poetory tõ neneryme, Korĩtopõkõ neneryme.

Tynymerohpyryae tõmihpyry omipona exiketõ akorehmary se ynororo tãkye toto ehtohme.

Imehnõ zurũko roropa, tykerekerehahpõkõ zurũko enekunohto Pauru ekarotopõpyryke eya xine. Zae rokẽ exikety osekarõko Pauru, imehnõ enekunohto kara ipunaka. Tuhke taosanumase roropa ynororo toto pynanohtohme, toto pyno toexiryke ipunaka.

¹ Ynymerohpyry moro onenerykõme. Ritonõpo poetoryme matose Korĩtopõkõmo, Kyrexiaipõkõ roropa. Ywy ase Pauru, Jezu Kyrixtu nymenekahpyryme typoko imehnõ amorepatohme. Ritonõpo nymenekahpyryme roropa ase. Ymaro kuakorõkõ Timoteu nase.

² “Papa kapuaono, kure rokẽ opoetory tõ tyriko. Torẽtyke pyra tyriko toto,” ãko ase Ritonõpo a opoko xine. Morara ãko ase Kuesẽkõ Jezu Kyrixtu a roropa.

“Kure mase Papa,” ãko Pauru Ritonõpo a

³ “Kure mase Papa,” sykatone Ritonõpo a, Kuesẽkõ Jezu Kyrixtu zumy a. Kypyno xine exikehpyra mana kuetuarimarykohtao ro, Kumykõme nymyry exiryke. Kuakorehmanekõme roropa mana, Ritonõpome toexiryke. ⁴ Yna etuarimaryhtao yna akorehmãko mana. Naeroro imehnõ etuarimaketõ eneryhtao yna a toto akorehmary waro ynanase, yna akorehmatopõpyry saaro Ritonõpo a. ⁵ Kyrixtu etuarimatopõpyry saaro etuarimãko ynanase pitiko rokẽ pyra, imaro yna exiryke, enetuputyryke roropa yna a. Morararo Kyrixtu maro yna exiryke yna akorehmãko mana. ⁶ Yna etuarimaryhtao, ãkorehmatohkõme etuarimãko ynanase. Ritonõpo a okurãkatohkõme roropa etuarimãko ynanase. Takorehmase yna ahtao amarokõ roropa takorehmase matose. Tyjamihtanohpose roropa matose eanahtotohme, penekehpyra roropa oehtohkõme oetuarimarykohtao yna samo, yna etuarimatoh eanahtory sã yna a. ⁷ Naeroro oserehpyra ynanase opoko xine Jezu enetuputyry onurumekara oexirykõke oetuarimarykohtao ro. Ynara zuaro ynanase, yna maro oetuarimarykohtao, yna maro ãkorehmatorỹko Ritonõpo mana, yna akorehmary saaro.

⁸ Jakorõ tomo, wenikehpyra ehtoko yna etuarimatopõpyry poko Azia po. Toetuari-mase itamurume yna exiryke poremamyise ynanexiasene. Yna orikyry eraximãko rokẽ ynanexiasene. ⁹ “Kuorikyry se Ritonõpo mana,” tykase yna repe. Yrome morara tyripose Ritonõpo a ynara kara yna ehtohme, “Orẽpyra ase,” kara yna ehtohme. “Ritonõpo rokẽ orẽpyra mana. Aorihtyã ãsemãkaponeme ropa mana,” katohme rokẽ yna a. ¹⁰ Totatotapase yna ahtao orikyise ynanexiasene. Yrome Ritonõpo a typynanohse ynanexiasene. Yna pynanohnõko ro mana. Naeroro ynoro rokẽ enetupuhnõko ynanase ynapynanohneme. Yna pynanohnõko ropa mana, ¹¹ yna akorehmaryhtao oya xine õtururukohtao eya yna poko. Morarame tuhkãkõ õtururu etaryke tyya yna pynanohnõko ropa Ritonõpo mana. Moromeĩpo tuhkãkõ, “Kure mase Ritonõpo,” ãko, yna pyno exiry eneryke tyya xine.

Pauru a toytotoh tytyrõmase

¹² Tãkye ynanase zuaro yna exiryke zae yna ehtoh poko sero nono po. Amaro xine zae kuhse yna ehtopõpyry poko tãkye ynanase roropa. Topohme yna otururu nexiasene amaro xine, zae se yna exiryke amaro xine. Ritonõpo jमितunuru poe morara ynanexiasene, kypyno xine Ritonõpo exiryke, yna tuarõnory ke pyra. ¹³ Ynanymerohpyry sekeremary waro matose. Enetuputyry waro roropa matose zae pape meroryke yna a, onekunohto pyra. Zae ehtoh enetuputyry se ase oya xine ipunaka. ¹⁴ Seromaroro pohto rokẽ moro

enetupuhnōko matose. Morarame Kuesēkō Jezu tooehse ropa ahtao tākye kuhse exīko matose yna poko. Morararo opoko xine tākye kuhse exīko ynanase.

¹⁵ Zae jehtoh enetuputyry oya xine waro jexiryke osenetuputyase jytory poko oenese xine. Asakoro jytotoh se toehse ywy oya xine repe, ātākyematohkōme Ritonōpo omiry poko āmoreparykō poko. ¹⁶ Masetonia pona jytoryhtao te, joepyry ropahao roropa jytory se exiase oya xine jakorehmapotohme oya xine, Jutea pona jytotohme. ¹⁷ Morotona jytory se jahtao ajoajohpe exiase oya xine? Arypyra. Jytory se toehse jahtao osepyno rokē pyra exiase. Ritonōpo omipona se exiase. Morara ahtao oty katoh, “Ÿ, ytōko ase,” kaxīpo, “Arypyra, ytopyra ase,” ase ropa oya xine? ¹⁸ Arypyra. Zae rokē Ritonōpo mana. Ywy roropa, “Oya xine ytōko ase,” karyhtao oya xine, ajohpe pyra exiase. ¹⁹ Ynara exiryke Jezu Kyrixtu Ritonōpo mūkuru ajohpe pyra mana. Ipoko tamorepase matose Xira a, Timoteu a, ya, enara. Kyryh āko rokē ynororo, Tummy omipona. ²⁰ Ritonōpo a tōmiry tokarose ahtao kyya xine, “Kure oritorŷko ase,” tykase. Moro rīko Jezu mana, emero porehme. Morara exiryke, “Kure mase,” kakehpyra sytatose eya ŷme Jezu Kyrixtu ehtoh poko, imehxo Ritonōpo ehtoh poko, enara. ²¹ Tyjamitunuru ekarōko Ritonōpo yna a mana, zae yna ehtohme Kyrixtu maro. Ritonōpo a tymenekase kuexirykōke ipoetoryme toehse sytatose. ²² Eya ro tosety tymerose sā kypoko xine, tosēke kuehtohkō waro imehnō ehtohme. Tuzenu kurā tokarose roropa kyya xine kukurohtao xine ehtohme, tynekarory poko kutuarōtatohkōme.

²³ Opyno xine jexiryke omynyhmaporykō se pyra jexiryke roropa oya xine ytopyra toehse ywy aporo Korīto pona. Ritonōpo jenēko mana. Ukurohtao enēko mana. Opyno xine jexiryke ytopyra jekuretyase. Moro waro Ritonōpo mana. ²⁴ Ōsenetupuhtohkō tyorōmary se pyra ynanase orēpyra Jezu enetuputyryke oya xine. Yrome ākorehmarykō se ynanase tākye oehtohkōme, emynyhmara oehtohkōme.

2

¹ Naeroro ynara tōsenetupuhse ywy. Zomory oya xine jytoryhtao omynyhmaporykō se pyra ase. ² Tymynyhmapose ya awahtao xine, jākyemara matose ekurehnōko. Amarokō rokē jākyemananōme matose. ³ Naeroro pape ymeroase onenerykōme. Ourutohkō ymeroase oorypyrykō rumekatohme oya xine. Oya xine jytotoh poko emynyhmasē itamurume. Kurehxo jākyemary oya xine. Ynara zuaro ase, tākye jahtao tākye matose roropa. ⁴ Moro pape merory se pyra exiase repe ipunaka. Samū tykase ywy. Yxitase roropa moro meroryhtao. Omynyhmaporykō se pyra exiase repe. Yrome opyno xine jehtoh waro oehtohkōme moro pape ymeroase onenerykōme.

Mokyro iirypyryme aexihpyry rypyry ikorokapotoko ropa

⁵ Mame mokyro poko ymeroase onenerykōme. Tyyrypyry poko toehse exiryke samū tykamexipose okurohtao xine. Samū karahko ase ukurohtao repe. Amarokō samū ākohxo matose okurohtao xine emero exisasaka. Ywy roropa samū tykase poho. ⁶ Mokyro rypyry motyēkary se pyra ase zuānopyry poko. Epo hnae mokyro wānopyry oya xine. ⁷ Seromaroro iirypyry korokatoh toehse. Kure mokyro tyritoko ropa (tyrypyry turumekase eya exiryke), tākye aehtohme ropa Ritonōpo omipona, emynyh-mara aehtohme ropa, porempāpyra aehtohme roropa Jezu enetuputyry poko tyaa. ⁸ Ipyno nymyry oehtohkō poko mokyro ituarōtanohpotoko, ajohpāme samo. ⁹ Zuarō se exiase, “Otarāme jomipona ro mā toto,” tykase ywy opoko xine. Morara exiryke ynymerohpyry aropoase oya xine onenerykōme. ¹⁰ Pake mokyro rypyry pokoino toemynyhmasē ywy. Seromaroro iirypyry korokaporyhtao oya xine, ywy roropa ikorokapōko ase. Opyno xine jexiryke ikorokapōko ase. Kyrixtu neneryme mokyro rypyry korokapōko ase Ritonōpo a, Kyrixtume jahtao samo. ¹¹ Iirypyry korokaporyhtao oya xine oporemākapopyra xine joroko tamuru exīko. Tuaro sehtone ipoko. Kyyrypyrykō poko kyrirykō se ynororo. Moro waro sytatose.

Torētyke Pauru ehtopōpyry poko Tyroa po

¹² Mame toeporehkase jahtao Tyroa pona Ritonōpo omiry kurā poko imehnō amorepase, tuaro toehse ywy. “Taro jerohtoh nase Kuesēkō omi poe,” ase. ¹³ Yrome torētyke exiase kuakorōkō Titu onenepyra jexiryke. “Titu enēko ase taro,” ase repe. (Ymykāme toytose ynoro oenese xine.) Morarame onenepyra jexiryke, “Ytōko ropa ase aporo,” ase morotōkomo a, Masetonia pona jytotohme.

Orēpyra yna ehtoh poko Kyrixtu maro

¹⁴ “Kure mase,” āko ynanase Ritonōpo a. Kyrixtu maro yna exiryke yna arōko sã Ritonōpo mana Kyrixtu mykapo imehnō neneryme, imehxo Kyrixtu ehtoh waro emero ehtohme. Typoxine exikety ytory sã emero esaka yna ytoryhtao Kyrixtu poko imehnō tuarōtanohpōko ynanase. ¹⁵ Ixtaratu kurā typoxine ehtoh sã typoxine sã ynanase Ritonōpo a, Kyrixtu nekaroryme yna exiryke eya. Imehnō tuarōtanohpōko ynanase Kyrixtu maro ehtoh kure exiry poko, enetupuhnanomo, onenetupuhpynomo, enara. Toto tuarōtanohpōko ynanase. ¹⁶ Yrome onenetupuhpynomo a sũ āko sã ynanase orihmatō samo orihketōme toto exiryke, apotoimo htaka ytoketōme toto exiryke. Yrome Kyrixtu enetupuhnanomo a ixtaratu kurā sã yna omiry mana typoxine samo. Toto akorehmāko yna omiry mana orihpỹme toto ehtohme. Yna amoreme pyra moro omi kurā ekarōko ynanase. ¹⁷ Tuhkākō nae tomeseke pyra Ritonōpo nekarohpyry poko. Mōkomo typyne pyra exikety sã aomiry ekarōko mã toto. Yrome mokaro sã pyra ynanase ipunaka. Ritonōpo a tonyohse yna exiryke zae ourutorỹko ynanase ineneryme, Kyrixtu poetoryme yna exiryke.

3

Ritonōpo omiry kasenato omipona kuehtohkō poko

¹ Moinoro zae jehtoh waro matose. Naeroro, “Zae ase. Zae ase,” kary etary poko typenekehse matose otarāme, zae jehtoh waro oexirykōke. Pape enery se pyra roropa matose yna poko. Imehnō ahtao, otarāme pape se mã toto zae toehtohkō ekarotohme tuaro pyra exiketomo a. Kure toehtohkō poko pape meropōko mã toto tope tomo a, tuaro xine pyra exiketō neneryme, “Ajohpe,” kara toto ehtohme typoko xine. Yrome pape meropory se pyra ynanase kure yna ehtoh poko, yna waro oexirykōke. ² Amorepatōme yna ehtoh poko imehnō tuarōtanohneme matose, pape merohpyry samo, imehnō neneryme. Tyrisenã sã toehse oexirykōke zae yna ehtoh enetupuhnōko mã toto. Ritonōpo jamitunuru yna maro ehtoh enetupuhnōko roropa mã toto. Naeroro pape poko morara imerory se pyra ynanase, jũme sã tymerose oexirykōke yna kurohtao. ³ Kyrixtu nymerohpyryme sã matose yna a. Pape merotoh ke pyra, axĩtao rokē pyra roropa, jũme tymerose matose. Ritonōpo zuzenu a tōmiry tymerose okurohtaka xine.

⁴ Morara āko ynanase opoko xine zae Ritonōpo ehtoh enetuputyryke yna a, Kyrixtu enetuputyryke roropa yna a. ⁵ Epyrypara ynanase, “Emese kure ynanase Ritonōpo nyrohmanohpotoh poko,” kara ynanase. Jamihme pyra yna exiryke epyrypara ynanase. Ritonōpo poe rokē inyrohmanohpotoh waro ynanase. ⁶ Ritonōpo rokē yna jamih-tanohnōko mana, tōmiry kasenato omipona yna ehtohme. Inekarohpyry kasenato Moeze nymerohpyry omipona ehtoh sã pyra mana. Tuzenu omipona rokē yna rĩko mana. Moeze nymerohpyry omipona se kuahtao xine ro orihnōko ro sytatose aomipona nymyry pyra kuexirykōke. Yrome Ritonōpo zuzenu kuesēkōme ahtao imaro orihpỹme exĩko sytatose jũme.

⁷ Pake Ritonōpo a tynmerohpyry tokarose ahtao Moeze a, topu risē poko, imehxo toehtoh tonepose roropa eya. Ritonōpo ezuru eneryke Moeze a, ēmyty roropa ezurume toehse saerehkane samo, axĩtao rokē repe tōtururuke Ritonōpo ēpataka. Morarame imehnō Izyraeu tō enuru jetũ toehse Moeze ēmyty eneryke tyya xine, saereme ēmyty toehse exiryke, axĩtao rokē repe. Naeroro tynmerohpyry ekaroryhtao imehxo toeh-tohtoh tonepose Ritonōpo a. Moro inyerohpyry omipona ehsaromepyra kuexirykōke orihketōme toehse sytatose, Ritonōpo maro pyra toehse sytatose. ⁸ Moro motye kuhse

Tuzenu ekaroryhtao kyaa xine orihp̄yme kuehtohkōme imehxo toehto enepōko kyaa xine mana. ⁹ Ritonōpo nekarohpyry apitoryme omipona pyra exiketō taorihmapose toto. Morara ahtao ro, ime Ritonōpo ehtoh tonepose. Yrome moro motye kuhse Ritonōpo imehxo ehtoh enepōko inekarohpyry seromato mana. Kukurākatoryko mana Ritonōpo epeme kuehtohkōme, kyyrypyrykō poko pyra roropa kuehtohkōme. ¹⁰ Ritonōpo nekarohpyry seromato Imūkuru. Imehxo Ritonōpo ehtoh enepōko kuhse mana. Naeroro inekarohpyry pakato ime Ritonōpo ehtoh onenepopyrahme samo. Onenepopyra toehse mā rahkene. ¹¹ Axītao rokē aexihpyry a imehxo Ritonōpo ehtoh tonepose ahtao, moro motye kuhse Ritonōpo nekarohpyry seromato ime Ritonōpo ehtoh enepōko mana jūmāme exiryke.

¹² Mame Ritonōpo nekarohpyry seromato jūme exiry waro yna exiryke orēpyra ynanase. ¹³ Moeze ehtopōpyry sā pyra ynanase. Tōmyty tapuruse eya kamisa ke ezetyry onenepyra Izyraeu tō ehtohme. ¹⁴ Aosenetupuhtohkō tapuruse sā roropa kynexine. Aosenetupuhtohkō tapuruse ro seromaroro Ritonōpo nymeropohpyry sekeremaryhtao eya xine, pake toehtopōpyrykō saaro. Onenetupuhpyra toh mana. Kyrixtu maro toehse kuahtao xine rokē kuosenetupuhtohkō apuruhpyry sā pyra exīko ropa mana. ¹⁵ Yrome aosenetupuhtohkō apuruhpyry saaro mana. Seroae ro Moeze nymerohpyry sekeremaryhtao eya xine aosenetupuhtohkō apuruhpyry saaro mana. ¹⁶ Yrome kuosenetupuhtohkō rīko apuruhpyry sā pyra ropa Kuesēkō mana. Ynara tymerose exiryke Ritonōpo omiryne, “Moeze ēmyty apuru touse ropa Kuesēkō ēpataka toytose ropa Moeze ahtao,” me tymerose. ¹⁷ “Kuesēkō,” kary ya, “Ritonōpo zuzenu,” kary. Ritonōpo zuzenu nae kuahtao xine kuosenetupuhtohkō apuruhpyry sā pyra mana. (Tymyhpokase ropa sā sytatose kyyrypyrykō poko pyra kuehtohkōme.) ¹⁸ Naeroro Kuesēkō maro kuexirykōke osene sā sytatose. Kuesēkō imehxo ehtoh enēko imehnō mana kuēmytykō eneryke tyaa xine. Kuēmytykō anapurupyra roropa sytatose. Mame Kuesēkō maro kuexirykōke isahxo exīko sytatose, Zuzenu erokuruke kukurohtao xine.

4

Ritonōpo nekarory ěme sā ynanase oripo samo

¹ Yna pyno toexiryke yna erohtoh tokarose Ritonōpo a yna a imehnō amorepatohme typoko, tōmiry kurā poko, enara. Naeroro orēpyra ynanase erohnōko. ² Imehnō enekunopyry se pyra ynanase. Ajohpe imehnō anamorepara ynanase Ritonōpo omiry poko. Aomiry onytyorōmara ynanase. Zuaro yna exiryke, zae rokē toto amorepāko ynanase. Ritonōpo omipona se ynanase ipunaka. Ritonōpo neneryme, imehnō neneryme roropa, zae yna ehtoh waro emero ehtohme. ³ Ynanamorepahpyry onenetupuhpyra imehnō ahtao Kyrixtu poetoryme pyra toexirykōke onenetupuhpyra mā toto. ⁴ Onenetupuhpyra mā toto tonekunohse toexirykōke joroko tamuru a. Ritonōpo omipona se pyra toto exiryke toto tuisaryme joroko tamuru mana. Saereme sā Ritonōpo omiry kyaa xine mana enetuputyryhtao kyaa xine. Yrome mokaro tonekunohse exiryke joroko tamuru a tuisamehxo Kyrixtu ehtoh poko zuaro pyra mā toto. Ritonōpo enepōneme Kyrixtu ehtoh poko onenetupuhpyra mā toto ipunaka. ⁵ Tuisame osekropyra ynanase. Jezu Kyrixtu poko rokē imehnō amorepāko ynanase tosēkōme enetupuhtohme eya xine. Ākorehmanekōme rokē ynanase, kure Jezu ritohme. ⁶ Apitoryme xinukutume rokē sero po kynexine. Mame, “Saereme exiko,” tykase Ritonōpo ahtao, saereme toehse. Mokyro, “Saereme exiko,” kahpō, kutuarōtanohtoryko mana tuisame imehxo toexiry poko. Kyrixtu ēmyty enepōko kyaa xine mana. Ēmyty eneryke kyaa xine ime aexiry enetupuhnōko sytatose.

⁷ Yrome kymarokomo oripo sā sytatose, Ritonōpo nekarohpyry ěme sā rokene. Jamihme pyra sytatose orino risēme sā rokene. Naeroro orēpyra kuahtao xine Ritonōpo poe rokē orēpyra sytatose kuamoreme xine pyra. ⁸ Etuarimāko ynanase pitiko rokē pyra, yrome porempāpyra ynanase. Otupīko roropa ynanase, toitoine repe yrome Kuesēkō onenetupuhkepyra ynanase. ⁹ Tuhke yna zehnotokō mā repe. Yrome yna onurumekara

kuepekō mana jūme. (Tyyryhmase yna ahtao ro yronomyryme owōnōko ropa ynanase.) Ritonōpo hnao pake totapase yna exiry. ¹⁰ Kokoro rokē yna ryhmasene toto. Yrome yna orikyry zuno pyra ynanexiase, Jezu maro yna exiryke. Naeroro Jezu jamitunuru poe isene ro ynanase. Moro enetupuhnōko imehnō mana yna eneryke tyya xine. ¹¹ Yna etapary se exikehpyra imehnō mana sero nono po Jezu omiry ekaroryke yna a. Naeroro yna onetapara toto ahtao Jezu jamitunuru enetupuhnōko imehnō mana isene ro yna eneryke tyya xine, orihketōme yna zoko ahtao ro. ¹² Naeroro otarāme imehnō yna etapāko mana, yrome amarokō orihp̄yme exīko Jezu enetuputyryke oya xine.

¹³ Yna orikyryhtao oty kara. Onenetupuhkepyra ynanase urutō sã pake. Ynara tymerose eya, “Zae Ritonōpo omiry ehtoh enetupuhnōko ase. Morara exiryke aomiry ekarōko ase oya xine,” tykase. Moro saaro ynanase zae Ritonōpo omiry enetupuhnōko. Morara exiryke aomiry ekarōko ynanase oya xine. ¹⁴ Kuesēkō Jezu ēsemākahpōme ropa Ritonōpo mana. Moro waro kuexirykōke ynara zuaro sytatose, yna roropa Jezu maro ēsemākapōko Ritonōpo mana amaro xine tosaka kuarotohkōme, tymaro kuehtohkōme. ¹⁵ Naeroro etuarimāko ynanase Jezu Kyrixtu ekarory poko oya xine. Morarame typyno xine Ritonōpo ehtoh enetuputyryhtao imehnomo a tuhkehxo kure Ritonōpo rīko mā toto, “Kure mase Ritonōpo,” āko mā toto. Imehxo Ritonōpo ekarōko mā toto.

Zae ehtoh poko ynanase enetuputyryke yna a

¹⁶ Morara exiryke poremp̄pyra ynanase Ritonōpo omiry ekarory poko. Yna zoko osenahkaryhtao ro, ynakurohtao yna jamihtanohnōko ropa Ritonōpo mana kokoro rokene. ¹⁷ Mame yna etuarimatoht pitiko rokē mana, axītao rokē roropa mana. Yrome toetuarimakehse yna ahtao kurāme exīko ropa ynanase, tuisame roropa exīko ynanase jūme. Yna etuarimatoht motye kuhse yna epehpyry exīko mana. ¹⁸ Serohne poko yna etuarimatoht poko kehko torētyke pyra ynanase. Morohne enēko sytatose. Yrome Ritonōpo nekarohpyry poko sytatose enetupuhnōko. Morohne onenep̄pyra ro kuenurukō mana. Kynenehpyrykō axītao rokē mana. Yrome osenep̄pyra aexityā jūme exikehpyra mana.

5

¹ Tapyi sã axītao rokē kuokokō mana sero nono po. Morarame toorihse kuahtao xine kuekepyrykō rumekāko sytatose. Mame imep̄y kuokokō myakā nae Ritonōpo mana kapu ao. Tynyrihpyry ekarōko kyaa xine mana kytapyikōme, jūme exiketyme. ² Seromaroro pusuh āko sytatose, kuokokō kapuaō peneryke. Typenekehse sã sytatose kupūkō poko sero po. Upo amururu sã kuokokō kapuaōkō se sytatose. ³ Tokoke kapuaō ke kuahtao xine ihximyry sytatose, tymetyke pyra exikety sã pyra sytatose tokoke exikehpyra kuexirykōke, zuzenume rokē exipyra kuexirykōke. ⁴ Sero nono po ro kuahtao xine sero kuokokō ao, samū āko sã sytatose. Kuokokō rumekary se hkopyra sytatose repe. Yrome kuokokō kapuaō se rokē sytatose, jūme sero orihkety myakāmatohme orihp̄yme exiketyme. ⁵ Yna osenetupuhtoh poe rokē pyra morara āko ynanase. Pake tukurākase sytatose Ritonōpo a. Tuzenu tokarose roropa kyaa xine kutuarōtanohpotohkōme tynekarory kurā poko kuokokō kasenato ekarory poko kyaa xine imeīpo. ⁶ Naeroro oserehpyra sytatose zuaro kuexirykōke. Sero kuokokō ao ro kuahtao xine omōpyra sytatose Kuesēkō esaka. ⁷ Naeroro zae ehtoh poko sytatose enetuputyryke kyaa xine onenep̄pyra ro kuahtao xine. ⁸ Oserehpyra sytatose kuorikyrykō poko. Kure roropa kuorikyrykō kyaa xine mana Kuesēkō maro kuehtohkōme. ⁹ Yronomyryme tāk̄ye Ritonōpo riry se sytatose kypoko xine. Aomipona se sytatose sero po, orihpyra kuahtao xine. Moero imaro kuahtao xine aomipona sero sytatose, enara. ¹⁰ Imeīpo kymarokō emero Kyrixtu ēpataka osenepōko sytatose. Kuapiakator̄yko mana kuepehmatohkōme kynyrihpyrykō epehpyryme. Kure rokē kynyrihpyrykō ahtao sero nono po kurā ke kuepehmator̄yko mana. Yrome popyra kuahtao xine sero nono po, kynyrihpyrykō epehpyryme rokē kuepehmator̄yko mana.

Ritonõpo epeme kuexirykõ pokokyrixtu enetuputyryke kyya xine

¹¹ Morara exiryke yna epehmary Ritonõpo a waro yna exiryke zuno ynanase. Naeroro yronymyryme imehnõ amorepãko ynanase, enetupuhtohme eya xine. Toto amorepãko ynanase epehpyry apoitohme pyra. Yna kurohtao enẽko Ritonõpo mana. Kure yna ehtoh waro mana. Zae yna ehtoh waro oehtohkõ se roropa ynanase. ¹² “Zae yna ehtoh enetupuhtoko,” kary se pyra ynanase oya xine. Yrome kure yna ehtoh poko tuaro oexirykõ se ynanase. Åkorehmarykõ se ynanase ihximyrya oehtohkõme yna poko. Mame imehnõ yna kerekeremaryhtao onetarykõme toto ezukuru waro exiko matose. Mokaro epyrypãko mã toto typoko xine kure rokẽ sã toexirykõke imehnõ neneryme. Yrome ikurohtao xine zae pyra mã toto, iirypyryme. ¹³ Rowohpe yna ekarõko toitoine mã repe. Yrome rowohpe yna ahtao ro Ritonõpo omipona ro ynanase. Mame imehnõ ynara åko yna poko, “Tuarohxo mã toto imehnõ enekunopyry poko,” åko repe. Yrome kure oritohkõme erohnõko ynanase åmoreparykõ poko. ¹⁴ Åkorehmarykõ poko erohnõko ynanase kypyno xine Kyrixtu enetuputyryke yna a. Morara exiryke opyno xine roropa ynanase. Ynara enetupuhnõko ynanase, toiro orutua toorihse kymyakãkõme. Naeroro toorihse sã sytatose imaro. ¹⁵ Kynorihne kymyakãkõme kypenetatohkõ poko rokẽ pyra kuehtohkõme. Tõmipona kuehtohkõme kynorihne. Tõsemãse ropa ynororo toorihxipo kure rokẽ kyritohkõme.

¹⁶ Morara exiryke taroino imehnõ ehtoh eneryke rokẽ yna a, “Mokyro kure. Mokyro kure pohto. Mokyro popyra,” karahme sã toehse ynanase. Pake Kyrixtu poko roropa, “Ahnõ rokẽ mokyro,” tykase yna repe. Ahnome rokẽ tokarose yna a. Yrome taroino moro sã pyra enetupuhnõko ynanase. ¹⁷ Kyrixtu poetoryme exinohtao tyrisenã sã sytatose. Kuehtopõpyrykõ xihpyry tonahkase. Kurã ke rokẽ tymyakãmase. ¹⁸ Tope tõme tyrise sytatose Ritonõpo a epeme pyra kuahtao xine ro. Tumükuru Kyrixtu orikyry ke kymyakãkõme tope tome tyrise sytatose eya. Mame imehnõ eahmaneme tyrise ynanase eya, typyno toto ehtohme roropa. ¹⁹ Ynara åko ynanase imehnomo a, “Tope tõme seropõkõ riko Ritonõpo mana Kyrixtu toorihse exiryke toto myakãme. Oorypyrykõ poko ohxirorykõ se pyra Ritonõpo mana. Oorypyrykõ korokãko mana Jezu enetuputyryhtao oya xine. Tope tome oritorỹko mana Kyrixtu toorihse exiryke omyakãkõme,” åko ynanase imehnõ netaryme. Morara katohme tymenekase yna Ritonõpo a.

²⁰ Morara exiryke Kyrixtu poe ourutorỹko ynanase. Ritonõpo poe roropa ourutorỹko ynanase. Oeahmatorỹko ynanase Kyrixtu omi poe. Osekarotoko Ritonõpo a ajohpãme samo, ise pyra awahtao xine ro. Mame typyno oritorỹko mana. ²¹ Tyryryhpyryke pyra Kyrixtu kynexine. Yrome kypyno xine toexiryke kyyrypyrykõ epona tyrise Ritonõpo a. Iirypyryme sã Kyrixtu tyrise Ritonõpo a kukurãkatohkõme kure rokẽ kuehtohkõme, Kyrixtu maro.

6

¹ Erohnõko ynanase Ritonõpo maro. Naeroro ajohpãme sã okurãkatopõpyrykõ Ritonõpo a onurumekara ehtoko. ² Ynara tymerose Ritonõpo omiryryme, “Seroae okurãkarykõ se ase.

‘Yna pyno exiko,’ kary oya xine etãko ase opyno xine jexiryke,” åko. Naeroro etatoko pahne! Seromaroro okurãkarykõ se Ritonõpo mana. Ekurehpyrya ehtoko. Seroae ro enetupuhtoko oesëkõme!

³ Morara katopõpyry ekaroryhtao imehnomo a, zae ehtoh poko se rokẽ ynanase ipunaka, yna onykerekereyhtao toto ehtohme yna erohtoh poko, toto anakorekehkara roropa yna ehtohme. ⁴ Yna tuarimaryhtao eanahtõko ynanase Ritonõpo poetoryme yna ehtoh enetupuhpotohme imehnomo a. Tyryryhmase yna ahtao, tutuarimase yna ahtao, tupime yna erohtoh toehse ahtao roropa, penekehpyrya ynanase. ⁵ Typitypipohse yna, tõmase roropa åpuruhpyry taka. Tyryryhmase yna imoihmãkomo a. Yna erohtoh poko itamurume exiryke typoremãse sã ynanexiase. Okynã nyhpyrya ynanexiase. Tomitapãse

roropa ynanexiase. ⁶ Yna rypyry poko se pyra ynanase ipunaka. Tuaro se ynanase. Penekehpyra se ynanase roropa imehnō riry poko kure. Mame zae yna ehtoh ke Ritonōpo poetoryme yna ehtoh poko imehnō tuarōtanohpōko ynanase. Ritonōpo zuzenu nae ynanase. Imehnō pyno ynanase. ⁷ Imehnō zurūko ynanase zae omi poko Jezu poko. Ritonōpo jamitunuru yna maro ehtoh roropa enepōko ynanase. Zae ynanase Ritonōpo omipona. Naeroro orēpyra imehnomo a ynara āko ynanase, “Oorypyrykō irumekatoko zae oehtohkōme Ritonōpo omipona, yna samo,” āko ynanase. Yna kerekeremanaō nae ahtao osewomāko ynanase. Ynara āko ynanase, “Yna onykerekeremara ehtoko zae yna exiryke,” āko ynanase. ⁸ Toitoinē imehnō yna rīko kure. Yrome oty kara ynanase. Xihpyryme yna tyrise ahtao imehnomo a, oty kara roropa ynanase. Yna poihtoryhtao oty kara ynanase. Yna pyrypyryhtao roropa oty kara ynanase. Onekunohtōkōme yna ekarōko imehnō mā repe. Yrome zae rokē ynanase ipunaka. ⁹ “Onokā mokaro?” āko imehnō mā yna poko. Yna waro pyra sā mā toto. Yrome yna waro mā toto emero. “Otarāme toorihse toto,” āko mā imehnō yna poko. Yrome orihpyra ro ynanase. Yna tuarimapōko imehnō mana. Yrome yna anaorihmapopyra mā toto. ¹⁰ Emynyhmāko ynanase. Yrome tākye exikehpyra ynanase. Tytineruke pyra exiketō sā ynanase. Yrome tuhkākomo a Ritonōpo nekarohpyry kurā ekarōko ynanase tytineruke exiketō motye toto ehtohme Jezu enetuputyryke eya xine. Tymōkomoke pyra sā ynanase. Yrome emero nae ynanase.

¹¹ Jakorō tomo Korītopōkomo, opyno xine ynanase ipunaka. Naeroro zae ourutorỹko ynanase zuaro oehtohkōme opyno xine yna ehtoh poko. ¹² Oty katoh yna rumekāko matou? Opyno xine ro ynanase. Otarāme, “Nary,” āko matose zae yna ehtoh poko zae yna ehtoh waro awahtao xine ro. ¹³ Ypoenō zururu sā ourutorỹko ase. Yna pyno ehtoko opyno xine yna ehtoh samo. Pitiko rokē pyra yna pyno ehtoko.

Tuaro ehtoko zae pyra amorepatō poko

¹⁴ Ritonōpo omipona pyra exiketō maro ytoytopyra ehtoko. Zae pyra exiketō mā zae exiketō maro osepeme ehsaromepyra mā toto. Saeremae ytoketō koko ytoketō maro ytoytopyra mā toto. ¹⁵ Kyrixtu poetory oxisā pyra mā toto joroko tamuru omipona exiketō maro. Jezu enetupuhnanō oxisā pyra mā toto onenetupuhpynō maro. ¹⁶ Ritonōpo maro oturutoh taka ahno naxikahpyry Ritonōpo myakāme anaropyra sytatose ipunaka, Ritonōpo zamaro pyra exiryke. Kymarokō Ritonōpo tapyīme sā sytatose Zuzenu nae kukurohtao xine exiryke. Ynara tykase Ritonōpo moro poko,

“Osesarīko ase ypoetory tō maro,
toto maro jehtohme.

Toto esēme exīko ase.

Ypoetoryme roropa exīko mā toto,”

tykase. ¹⁷ Ynara tykase roropa Kuesēkō kyaa xine tyrypyry onurumekara exiketō poko,

“Mokaro irumekatoko,
toto maro pyra oehtohkōme.

Tyrypyrykō poko exiketō sā pyra ehtoko ipunaka.

Morara awahtao xine oesarykō ekarōko ase oya xine ymaro oehtohkōme.

¹⁸ Omykōme exīko ase.

Umūkurume exīko matose, jēxiryryme roropa,”

tykase Kuesēkō kurano. Morara tymerose urutōkomo a pake Ritonōpo omiryryme.

7

¹ Jakorō tomo, morara tykase Ritonōpo exiryke kyyrypyrykō xihpyry surumekatone porehme. Kyyrypyrykō xihpyry poko osenetupuhpyra sehtone. Ritonōpo zuno sehtone. Kyyrypyrykō sekarotone eya, zae rokē kuehtohkōme.

Tākye Pauru ehtopōpyry poko

² Yna pyno ehtoko ajohpāme samo, okurohtao xine. Yna kerekeremananō omiry onetara ehtoko. Popyra oripopyra xine ynanexiase. Oryhmara xine ynanexiase. Oenekunohpyra xine ynanexiase roropa ipunaka. ³ Morara karyhtao yna a ohxirorykō se pyra ynanase. “Popyra matose ya,” kary se pyra ase roropa. Ynara asene oya xine, “Opyno xine yna exiryke jūme orumekara xine ynanase ynakurohtao, orihpyra ro kuahtao xine, toorihse kuahtao xine, enara,” asene. ⁴ “Nary rokene,” kara ase zae oehtohkō poko. Ritonōpo omipona nymyry oehtohkō waro ase. Opyrypatorŷko ase imehnō netaryme. Jetuarimaryhtao ro porempāpyra ase, tākye kuhse jexiryke opoko xine.

⁵ Masetonia pona toeporehkase yna ahtao torētyke ynanexiase. Tuhke rokē yna ryhmananō nae nexiase. Imehnō tōsezusezuhse yna maro. Oserehnōko roropa ynanexiase. ⁶ Yrome Ritonōpo mā typoremāse exiketō akorehmaneme nymyry mana. Tākye yna riase ropa, Titu oepiryke yna a. ⁷ Titu oepiryke rokē pyra tākye toehse yna. Aomiry etaryke roropa yna a tākye toehse yna. Ynara nase ynororo, “Korītopōkō jākyemase ropa,” nase yna a. “Oenery se roropa mā toto. Emynyhmāko mā toto zae pyra toehtopōpyrykō poko. Oewomarykō se roropa mā toto,” nase ynororo ya. Naeroro, morara kary etary ke ya tākye kuhse toehse ywy.

⁸ Ynymerohpyry eneryke oya xine memynyhmatose, ourutohkō eneryke oya xine repe. Yrome emynyhmara ase moro poko. Moro pape ymeroase onenerykōme omynyhmapotohkōme oorypyrykō xihpyry poko. “Popyra exiase moro pape merotopōpyryke ya,” kara ase. Oemynyhmatopōpyrykō poko etaryke ya jemynyhmary se exiase repe. ⁹ Yrome seromaroro tākye ase, ynymerohpyry aroporyke ya onenerykōme. Oemynyhmatopōpyrykō se pyra exiase repe. Yrome oorypyrykō poko se pyra toehse matose oemynyhmaxīpo xine, ynymerohpyry enexīpo. Moro poko tākye toehse ywy. Ritonōpo omynyhmapoatose oorypyrykō rumekapotohme oya xine. Naeroro zae ro exiase moro pape merotopōpyry poko. ¹⁰ Kuemynyhmarykohtao Ritonōpo poe, kyyrypyrykō rumekary se exīko sytatose. Kytoryōmatorŷko Ritonōpo mana kukurohtao xine, kyyrypyrykō poko pyra kuehtohkōme. Kyyrypyrykō rumekary se kuahtao xine kukurākatorŷko Ritonōpo mana. Mame tukurākase kuahtao xine emynyhmara sytatose. Tākye exīko sytatose. Yrome Ritonōpo se pyra exiketō emynyhmaryhtao, tyyrypyrykō se ro mā toto. Irumekary se pyra mā toto. Mokaro onukurākara Ritonōpo ekurehnōko mana. Jūme Ritonōpo maro pyra exīko mā toto toorihse tahtao xine. ¹¹ Oemynyhmatohkō zae kynexine Ritonōpo a. Axī toemynyhmase amarokomo oorypyrykō poko. Oorypyrykō rumekary se toehse matose. Oorypyrykō poko oehotopōpyrykō poko toehxirose matose. Ipoko ropa oexirykō zuno toehse mexiatose. Yronymyryme kure ehtoh poko se toehse matose. Tyyrypyry poko aexihpyry zehno mexiatose. Mokyro wānopry se mexiatose. Naeroro imehnō tutuarōtanohse zae oehtohkō poko.

¹² Moro pape ymeroase onenerykōme, tyyrypyrykō poko aehtyā kurākapotohme, aosanumahpyry kurākapotohme roropa. Yrome moro motye oweniketyrykō se pyra exiase Ritonōpo a yna pyno oehtohkō poko, opyno xine yna ehtoh poko, enara. ¹³ Naeroro tākye ase yronymyryme yna pyno oehtohkō waro yna exiryke.

Tākye Titu nexiase roropa amaro xine tahtao, kure tyrise exiryke oya xine. Mame tooehse ropa tahtao yna zuruase opoko xine tākye yna ehtohme. Aomiry etaryke yna a opoko xine tākye toehse yna ipunaka. ¹⁴ Ytopitopyra ro Titu ahtao oya xine, ynara ase eya, “Korītopōkō kure orīko mā toto kure toto exiryke,” ase eya. Mame Titu toytose ahtao oya xine, jomihpyryae ro mexiatose. Kure Titu myriatose rahkene. Ajohpe jyripyra mexiatose. Ajohpe jomiry oya xine exipitopyra mana. Zae rokē mana. Morararo jomihpyry Titu a opoko xine zae ro toehse. Naeroro ehxiropyra ase. ¹⁵ Opyno xinehxō Titu mana seromaroro. Wenikehpyra mā ynororo tōmipona oehotopōpyrykō poko. “Kure rokē yriase toto. Tomeseke sā rokē ypoko toh nexiase. Jakorehmary se rokē toh nexiase,”

tykase. ¹⁶ Naeroro tākye ase opoko xine. Īme matose, Ritonōpo omipona. Azahkuru se pyra matose roropa ipunaka.

8

Imehnō Jezu poetory tō akorehmary poko

¹ Jakorō tomo, Jezu poetory tō kure tyrise Ritonōpo a Masetoniapōkomo, toto pyno toexiryke. Moro poko oururukō se ynanase. ² Itamurume toetuarimase toh repe. Yrome tākye ro mā toto. Tymōkomoke pyra toehse toto. Yrome tākye kuhse toexirykōke imehnō Jezu poetory akorehmary se mā toto. Morara exiryke tykyryrykō ekarōko mā toto tymōkomokākara a, tymōkomoke pyra tahtao xine ro. ³ Etatoko pahne, typenatatohkō epekahxīpo rokē tytinerūkō akoīpyry kara tokarose eya xine. Moro motye tokarose eya xine. Tokarosē pyra tahtao xine ro tokarose eya xine, “Ekarotoko kēty,” karyke pyra roropa yna a. Tamoreme xine tykyryrykō tokarose toto a. ⁴ “Ajohpāme sā yna nekarory tineru arotatoko juteu tomo a, Juteapōkomo a, toto akorehmary se yna exiryke,” tykase toto. ⁵ “Otarāme pitiko rokē ekarōko mā toto,” tykase yna repe. Yrome itamurume tokarose eya xine. Osemazuhme tosēkōme Jezu Kyrixtu tonetupuhse eya xine, yronymyryme aomipona toehtohkōme. Mame Ritonōpo poe ro yna omipona se roropa toh nexiase. ⁶ Naeroro tytinerūkō ekarory se toto ehtoh eneryke yna a, opoko xine tōsenetupuhse yna. Titu maro ynanoturuase. Pake ynara tykase Titu oya xine, “Otinerūkō ikurākatoko aropotohme etuarimaketomo a,” tykase Titu oya xine. Naeroro ynara ase Titu a, “Korīto pona ytoko ropa. Korītopōkomo a ynara kaxiko, ‘Kure otinerūkō ekarory seromaroro, etuarimaketomo a aropotohme, ōmihpyrykōae ro, ‘Opyno xine ynanase,’ katohme eya xine,’ kaxiko eya xine,” ase Titu a. ⁷ Imehnō motye kure ehtoh poko zuaro matose. Imehnō motye Jezu enetupuhnōko matose, imehnō zurūko matose Ritonōpo omiry poko. Zae ehtoh warohxo matose, imehnō akorehmary se roropa matose. Imehnō motye yna pyno matose. Naeroro imehnō motye otinerūkō ekarory se ynanase oya xine etuarimaketomo a, tākye oehtohkōme.

⁸ Jomipona orirykō se pyra ase ise pyra awahtao xine. Yrome imehnō tytinerūkō ekaroryke imehnomo a, ourutorỹko ynanase toto sā oehtohkōme. Otinerūkō ekaroryhtao imehnomo a toto pyno nymyry matose Ritonōpo poe. ⁹ Kypyno xine Kuesēkō Jezu Kyrixtu ehtopōpyry waro matose. Emero nae kynexine kapu ao ro tahtao. Yrome kapu ae ayhtoryhtao tymōkomoke pyra sā toehse ynororo. Toetuarimase ynororo kukurākatohkōme tymōkomoke exiketō motye kuehtohkōme.

¹⁰ Ynara kary se ase otinerūkō ekarory poko etuarimaketomo a. Moae ynara matose, “Yna tinerū kurākāko ynanase ekarotohme etuarimaketomo a,” matose. Naeroro ekurehpyra ehtoko otinerūkō ekarory poko seromaroro. Apitoryme otinerūkō ekarory se mexiatose etuarimaketō akorehmatohme. ¹¹ “Kytinerūkō sekarotone etuarimaketomo a,” matose oseya. Tākye mexiatose otinerūkō ekarory poko. Naeroro seromaroro ekurehpyra ehtoko. Tākye ehtoko roropa otinerūkō aropory poko. Oneraximara ehtoko. “Itamurumehxo tineru nae jahtao rokē apiakāko ase zokonaka pixo ekarotohme,” kara ehtoko. Seromaroro otinerūkō tokarosēme mana. Moro ekarotoko. ¹² Tākye awahtao xine otinerūkō ekarory poko, kure mana Ritonōpo a. Itamurume tineru ekaroryhtao kure mana. Pitiko rokē onekarohpyrykō ahtao kure roropa mana Ritonōpo a. Arypyra awahtao xine onekaropopyra Ritonōpo mana.

¹³ Omōkomory enahkapory se pyra ase tuhke tymōkomoke imehnō ehtohme. ¹⁴ Seromaroro tymōkomoke matose pitiko rokē pyra. Mokaro tymōkomokākara etuarimāko mana. Naeroro ajohpāme sā otinerūkō apiakatoko omōkomorykō roropa zokonaka ekarotohme eya xine. Morarame oetuarimarykohtao mokaro roropa tymōkomorykō apiakāko mā toto, ākorehmatohkōme. Morara awahtao xine oxisā exīko matose tymōkomoke. Etuarimaketō pyra exīko mana. ¹⁵ Ynara tymerose Ritonōpo omiryryme, “Mokaro itamurume wyi panō apoihpōkō onymotyēkara toehse toto. Pitiko rokē apoihpōkō nae ro kynexine,”

tykase.

Titu tō poko

¹⁶ Ritonōpo poe opyno xine Titu toehse yna samo. Ākorehmarykō se mana yronomyryme. Naeroro, “Kure mase Papa,” āko ynanase Ritonōpo a. ¹⁷ “Oytory se pyra hma Korīto pona, morotōkō akorehmase?” tykase yna ahtao Titu a, “Ÿ, ytōko ase,” tykase ynororo. Ākorehmarykō se toexiryke tamoreme toytory se toehse ynororo. ¹⁸ Seromaroro ytōko oya xine mana. Imaro imepỹ Jezu poetory aropōko ynanase. Mokyro se tarōkō Jezu poetory tō emero, imehnō amorepary waro kuhse exiryke Ritonōpo omiry poko Jezu Kyrixtu poko. ¹⁹ Tymenekase ynororo Jezu poetory tomo a yna maro aytotohme Jerusarē pona tineru arose. Moro tineru arōko ynanase etuarimaketomo a ekarotohme, toto pyno kuehtohkō waro emero ehtohme. Morarame, “Emero motye mase. Yna esēme mase, imehxo,” āko toto Ritonōpo a.

²⁰ Tuhke tineru arōko ynanase. Tomeseke roropa ynanase ynara kamexipory se pyra yna exiryke, “Moro tineru aroryhtao Pauru tomo a, zokonaka tanỹse eya xine tytinerūkōme,” kamexipory se pyra yna exiryke. Naeroro yna maro imehnō arōko ynanase yna onykerekeremara imehnō ehtohme. ²¹ Zae rokē ynanase Kuesēkō neneryme. Morararo zae se rokē ynanase imehnō neneryme roropa emero porehme.

²² Morara exiryke mokyro kuakorōkō aropōko ynanase Titu tō maro aytotohme oya xine. Tuhke tukuhse ynororo yna a zae aehtoh waro yna ehtohme. Zuarō ynanase. Ÿme mana. Imehnō akorehmary se roropa mana yronomyryme. Imehnō akorehmatohme otinerūkō ekarory se oexirykō enetupuhnōko roropa mana. Naeroro ākorehmarykō se ynororo. ²³ Ymyakāme Titu aropōko ase oya xine. Jytotozome mana. Jakorehmaneme roropa mana. Ymaro erohnōko mana ākorehmarykō poko. Imehnō kuakorōkō imaro ytōko oya xine mana. Jezu poetory tō oximōmākō omi poe ytōko toh mana. Kure Kyrixtu rinanōme mā toto. ²⁴ Toto pyno ehtoko oya xine toytose toto ahtao. Morara awahtao xine Jezu poetory tō emero toto pyno oehtohkō waro exīko mana. “Korītopōkō kure rokē toh nexiase. Yna pyno toh nexiase. Pauru tō omihpyryae ro kure rokē toh nexiase yna a,” āko toh mana opoko xine.

9

Juteapōkō akorehmary poko

¹ “Otinerūkō ekarotoko Jutea pona aropotohme Ritonōpo poetory tō etuarimaketō tinerūme,” kazomory etary se pyra matose otarāme, zuaro oexirykōke. ² Moinoro mokaro akorehmary se oexirykōke. Kypyrypatose Masetoniapōkō netaryme, “Kure mokaro Korītopōkō mana. Mō jeimamyryae ro Juteapōkō akorehmary se toehse toto,” ase eya xine. Mame Ÿme oehtohkō waro tahtao xine tuhkākō tākye toehse. Tytinerūkō ekarory se toehse roropa toh nexiase asā xine. ³ Seromaroro Titu tō aropōko ase oya xine ākorehmatohkōme otinerūkō kurākary poko. “Mō jeimamyryae Korītopōkō tytinerūkō kurākāko mana aropotohme yna a, etuarimaketomo a,” tykase ywy Titu tomo a. Otinerūkō onekaropyra awahtao xine toiparo rokē ytory toto. Azahkuru yna omihpyry exiry roropa opoko xine. ⁴ Imeīpo Masetoniapōkō ymaro aytoryhtao oya xine ehxirōko ynanase opoko xine otinerūkō onukurākara tokurehse awahtao xine. Ehxirōko roropa matose Ÿme oenetuputyrykōke yna a. ⁵ Naeroro Titu tō aropōko ase oya xine osemazuhme ākorehmatohkōme otinerūkō kurākary poko. Ōmihpyrykōae ro ikurākatoko. Morarame toeporehkase jahtao, pake tōtyhkase matose otinerūkō kurākary poko. Morara ahtao ynara enetupuhnōko imehnō mana, “Tamoreme xine Korītopōkō a tytinerūkō tokarose, ekarory se toexirykōke, imehnō omi poe pyra,” āko enetupuhnōko mā toto. (Pitiko rokē ekaroryhtao Ritonōpo a pitiko rokē apoīko ropa matose. Yrome pitiko rokē pyra otinerūkō ekaroryhtao Ritonōpo a pitiko rokē pyra apoīko ropa matose.)

⁶ Tupito po tuhke pyra otyro puhturu arykaryhtao kyaa xine pitiko rokē epery apoīko sytatose. Yrome tuhkehxo arykaryhtao kyaa xine itamurumehxo epery apoīko ropa sytatose. Moro poko osenetupuhtoko. Imehnō akorehmatoko pitiko rokē pyra. ⁷ Āmoreme xine otinerūkō ekarory se awahtao xine ekarotoko. Yrome omomŷke awahtao xine otinerūkō onekaropyra ehtoko. “Ytinerū ekarory se nymyry pyra ase,” karyhtao oya xine onekaropyra ehtoko. Tākye rokē otinerūkō ekaroryhtao oya xine, Ritonōpo zamaro matose. ⁸ Itamurumehxo ekarōko ropa Ritonōpo oya xine mana. Openetatohkō motye ekarōko oya xine mana, tokarosē nae oehtohkōme ekarotohme imehnomo a, kure toto ritohme. ⁹ Ynara tymerose Ritonōpo omiryne, “Pitiko rokē pyra ekarōko Ritonōpo mana tymōkomokākara a toto pyno toexiryke.

Zae rokē roropa ynororo jūme,”

me tymerose pake Ritonōpo omiryne. ¹⁰ Otyro puhturu ekarōko Ritonōpo kyaa xine mana arykatohme. Mame tarykase ahtao otyro ahtanohpōko mana eperytatohme kynapyrykōme. Morararo itamurumehxo ekarōko Ritonōpo oya xine mana. Omōkomorykō emānōko mana imehnō pyno awahtao xine, pitiko rokē pyra omōkomorykō ekaroryhtao oya xine etuarimaketomo a. ¹¹ Morarame tymōkomoke oritorŷko mana tokarosē nae oehtohkōme pitiko rokē pyra. Tytineruke exiketō sā tineru ekarōko matose etuarimaketomo a. Morara exiryke ynara āko tuhkākō mā Ritonōpo a, “Papa, kure mase,” āko. “Opoe Korītopōkomo a tytinerūkō tokarose Pauru tomo a, enehtohme yna a,” āko mā mokaro etuarimaketomo, Juteapōkomo. ¹² Otinerūkō ekaroryhtao oya xine etuarimaketomo a kure matose Ritonōpo poetory akorehmaryke oya xine. Moromeīpo opokoino xine ynara āko mā toto, “Papa kapuaono, imehxo mase. Emero motye kure mase,” āko mā toto Ritonōpo a. ¹³ Mame omomŷke pyra oexirykō eneryke tyaa xine tuaro exīko mā toto zae oexirykō poko, Kyrixtu omipona oexirykō poko. “Papa kapuaono, kure kuhse mase, Korītopōkomo a yna akorehmaryke, imehnō akorehmaryke roropa, enara,” āko mā toto Ritonōpo a. ¹⁴ Morarame oturūko mā toto opoko xine Ritonōpo a, opyno xine toexirykōke. “Papa kapuaono, Korītopōkō pyno exiko. Kure mā toto yna a. Omomŷke pyra toh nexiase yna a, yna pyno toexirykōke. Morara mā toto, toto pyno oexiryke osemazuhme,” āko mā toto Ritonōpo a. ¹⁵ “Kure mase,” sykatone Ritonōpo a. Imehnō motye kypyno xine mana. Tineru ikuhpŷme ahtao, moro motye Ritonōpo nekarohpyry kure kyaa xine mana.

10

Pauru oturutopōpyry zae toehtoh pokoimehnō amorepary poko

¹ Ywy ase Pauru. Oururukō se ase, ykerekereamananomo. Ynara jekarōko matose, “Pauru poremānōko sā mana kymaro xine ahtao. Yrome orēpyra oturūko mana ameke ahtao pape poko rokene,” āko matose. Kypyno xine Kyrixtu exiryke, penekehpyra aexiryke roropa kypoko xine, ² ykerekereмара ehtoko, tohne pyra jehtohme jytoryhtao oya xine. Ynara zuaro ase, yna kerekereamananō zurūko ase orēpyra samo. “Pauru mā Ritonōpo omiry ekarōko toepyrypatohme rokene,” kahpōkō zurūko ase. Imehnō seropōkō sā yna ekarōko mā toto. ³ Sero nono po ro ynanase Ritonōpo onenetupuhpynō maro repe. Yrome mokaro osenetupuhtoh ke pyra yna zehnotokō poremākapōko ynanase. ⁴ Seropōkō jamitunuru ke pyra kyzehnotokō poremākapōko ynanase, Ritonōpo jamitunuru ke rokē toto poremākapōko ynanase. Ritonōpo jamitunuru ke joroko tamuru omipona se exiketō jamitunuru enahkapōko ynanase. Oseosezuhketō omiry zae pyra ahtao toto poremākapōko ynanase roropa. ⁵ Kyrixtu omipona pyra toehse kuahtao xine, aomipona rokē kuosenetupuhtohkō syritone ropa. Mame Ritonōpo enetupuhkepotoh roropa senahkapotone Ritonōpo jamitunuru ke. Kyrixtu omipona rokē kuehtohkōme ipunaka. ⁶ Morarame aomipona toehse nymyry awahtao xine azahkuru exiketō tuarōtanohnōko sytatose. (Zae se pyra ynaroro ahtao toto aropōko sytatose kymaroino xine.)

⁷ Oty katoh imehnō sā rokē jekarōko matou? Ritonōpo nymenekahpyryme pyra jekarōko matose jarao jeneryke rokē oya xine. Yrome amaro xine toiro Kyrixtu poetoryme toexiry waro exikety nae ahtao, mokyro Kyrixtu poetoryme jehtoh enetupuhnōko mana Kyrixtu poetoryme toehtoh saaro. “Kymotye xine kure Pauru osekarōko mana,” āko matose otarāme, ⁸ “Tymenekase ywy Kuesēkomo a āmorepatohkōme,” karyke ya oya xine. Yrome ehxiropyra ase morara karyhtao ya, tymenekase jexiryke Kyrixtu a. Orēpyrahxo Jezu enetupuhpotohme oya xine jaropoase Ritonōpo oya xine oporemākapotohkōme pyra. ⁹ “Ritonōpo nymenekahpyryme osekarōko Pauru, tuno kuehtohkōme repe. Morara exiryke pape tymerose eya kynenerykōme,” kara ehtoko. ¹⁰ Ynara āko matose otarāme, “Orēpyrahxo Pauru kuurutorỹko mana pape ae rokene. Yrome taro kymaro xine tahtao opore pyra mana, jamihme pyra exikety samo. Oty kara aomiry mana,” āko matose otarāme. ¹¹ Etatoko pahne, tooehse jahtao oya xine orēpyra ourutorỹko ase ynymerohpyry samo.

¹² Ynara āko toitoine matose, “Imehxo ynanase,” āko. Morara kananō sā se pyra ase. Oseya rokē imehxo mā toto, tōsenetupuhtohkō poe rokene. “Zae ynanase,” āko toh mā repe, zae pyra tahtao xine ro. Imehxo ynanase, imehnō motye, kara ynanase. ¹³ Ritonōpo yna onenyohpyra ahtao, “Ritonōpo poe ynanase imehnō amorepāko,” kara ynanexiry. Yrome tonyohse yna exiryke Ritonōpo a, aomipona ytoytōko ynanase. Oya xine yna enyokyase Ritonōpo, amaro xine yna erohtohme, tōmiry poko āmorepatohkōme. Morara exiryke Ritonōpo nymenekatyāme osekarōko ynanase onetarykōme. ¹⁴ Oya xine toytose yna ahtao Ritonōpo nyrohmanohpotopōpyry onymotyēkara ynanexiase. Aomipona ynanexiase, tonyohse yna exiryke eya oya xine, āmorepase xine, Ritonōpo omiry poko Jezu Kyrixtu poko. ¹⁵ Yna omipona orirykō se pyra ynanexiase. Ritonōpo omipona se ynanexiase. Imehnomo a roropa tamorepase matose Kyrixtu omiry poko. Naeroro, “Yna a rokē Korītopōkō tamorepase,” kara ynanase. Oty se ynanae opoko xine? Arypyra. Itamurumehxo Ritonōpo omiry enetuputyry se ynanase oya xine. Morara ahtao itamurumehxo Kyrixtu omiry ekarōko imehnomo a sytatose, apatarykō punero, Ritonōpo nyrohmanohpotopōpyryae ro. ¹⁶ Morarame tōtyhkase yna ahtao Ritonōpo omiry ekarory poko apatarykō po, mya ytōko ynanase imepỹ pona Ritonōpo omiry ekarose. Pata tō nae ro, Ritonōpo omiry onetapitopynō esary. Morotona yna ytory se ynanase morotōkō amorepase Ritonōpo omiry poko. Morarame, “Imepỹ namorepatyā kahpyry amorepāko ropa ynanase,” kara ynanase exīko.

¹⁷ Ynara tymerose Ritonōpo omiry, “‘Emese kure ase,’ kara ehtoko. ‘Kuesēkō emese kure mana,’ kahtoko,” āko. ¹⁸ “Kure ase,” karyhtao kyya xine, oty kara. Yrome, “Kure mase,” karyhtao Ritonōpo a kyya xine, kure mā rahkene.

11

Ajohpe imehnō amorepatōkō poko

¹ Rowohpe exiketō sā sytatose, “Kure ase,” karyhtao kyya xine. Naeroro penekehpyra ehtoko jotururu etary poko rowohpe exikety omiry sā jomiry ahtao ro. Kure jehtoh ekarory se pyra ase repe. Yrome jurumekara oehtohkōme ekarōko ase, imehnō ehtoh poko penetara oehtohkōme. ² Torētyke ase opoko xine, torētyke Ritonōpo ehtoh samo opoko xine. Omykōme sā jexiryke torētyke ase. Jēxiryyme sā, orutua maro exipitopỹ sā matose ya. Oewomatorỹko sā ase roropa toirō pytyme sā oehtohkōme. Toiro rokē pyno exikety tynio nymyry pyno exiketyyme mana. Morararo Kyrixtu pyno yronymyryme oehtohkō se ase, imehnō poko pyra oehtohkōme ipunaka. Imēipo oekarorykō se ase Kyrixtu a kurākōme, tyrypyhpyke pyra exiketōme. ³ Torētyke ase opoko xine. Oenekunopyrykō se imehnō exiryke, Kyrixtu rumekatohme ropa oya xine ipyno hkopyra oehtohkōme. Morararo pake Ewa tonekunohse joroko tamuru a omi kurā ke samo. ⁴ Torētyke ase opoko xine oenekunohnanōkō omiry etaryke oya xine. Tyoro Jezu poko ourutorỹko toh mā repe ynanekarohpyry kara. Oty katoh tākye ro matou mokaro omiry etaryhtao oya xine? Ritonōpo zuzenu kara imepỹ zuzenu poko ourutorỹko

onekunohtōkō mana. Tākye matose mokaro etāko. Oty katohme? Ritonōpo omiry kurā myakāmāko roropa mā toto tyorō ke. “Ritonōpo omiry sero,” āko toh mā repe. Ajohpe rokē toto. Oty katoh toto omiry xihpyry zae ekarōko matou?

⁵ Imehnō motye osekarōko mā toto, tuisamehxo. Ritonōpo nenyohyāme kurā osekarōko roropa mā toto. Yrome ymotye pyra mokaro mana. ⁶ Otarāme emese kure hkopyra ase jotururu poko repe. Yrome Ritonōpo omiry warohxo ywy. Ritonōpo waro yna ehtoh waro matose tonese yna exiryke oya xine kokoro rokene emero rokē poko yna ahtao.

⁷ Āmoreparykohtao ya Ritonōpo omiry poko epehpyry anapoipyra exiase āmorepatamitukōme. Ime hkopyra exiase amaro xine imehxo oehthōkōme. Toerohse ywy jemary ke tineru apoitohme ya. Otuisarykōme pyra exiase. Morara jehtopōpyry zae pyra oya xine nae? Zae ro exiase āmoreparykō poko topehke pyra? ⁸ Āmoreparykohtao ya Ritonōpo omiry poko, imehnō Jezu poetory tytinerūkō enehpoase ya. Mokaro tinerū apoiase rokene, topehke pyra āmorepatohkōme. ⁹ Moinoro amaro xine jahtao, “Anapyrykō ekaroko ya ajohpāme samo,” kara exiase oya xine. Jezu poetory tō Masetonia poe tooehse ahtao ise jehtopōpyry tonehse ya emero porehme. Morara exiryke, “Okyryrykō se ase,” kapitopyra exiase oya xine. Morararo ase exīko taroino. Jūme okyryrykō anapoipyra ase. ¹⁰ Kure ya mana. Topehke pyra imehnō amorepary ya Ritonōpo omiry poko Kyrexia patary tō po emero. Zae rokē ase. Ajohpe pyra ase Kyrixtu ukurohtao exiryke. ¹¹ “Yna mōkomory apoiry se pyra Pauru nexiase yna pyno pyra exiryke,” kara ehtoko. Opyno xine ase ipunaka. Morara jehtoh waro Ritonōpo mana.

¹² Jūme ynanase topehke pyra Ritonōpo omiry poko imehnō amorepāko. Naeroro, “Pauru tō sā ynanase,” kasaromepyra mokaro mana, epehpyry apoiryke eya xine toerohtamitukōme. ¹³ Ritonōpo nymenekatyā nymyry kara mokaro. Onekunohto rokē mā toto. Ajohpe rokē Ritonōpo nymenekatyāme osekarōko mā toto. “Ritonōpo poe āmorepatorīko ynanase,” āko toh mā repe. Ipoenohnōko rokē mā toto. ¹⁴ “Otāto mokaro ajohpākō omiry etāko Korītopōkō nae?” kara ase. Tuarō ase. Joroko tamuru toetyorōmary waro mana Ritonōpo nenyokyhpyry sā toehtohme. Saereme exiketyme tanyhtary waro roropa mana kuenekunohtohkōme. ¹⁵ Tosēkō saaro joroko tamuru poetory tanyhtary waro roropa mā toto, kurākō sā toehtohkōme, kuenekunohtohkōme. Imeīpo, sero nono enahkatohpō tynyrihpyrykō epehpyry kahpyry apoīko mā toto. Kuenekunohtamitukōme toto wānohnōko Ritonōpo mana. Zae rokē toto epehmāko mana.

Pauru etuarimatopōpyry poko

¹⁶ “Ajoajohpe sā Pauru mana,” kara ehtoko, āko ropa ase oya xine. Rowohpe jekaroryhtao oya xine jomiry etatoko ro (rowohpā omiry sā jomiry ahtao ro). Mokaro saaro epyrypaxi kure jehtoh poko. ¹⁷ Yrome Kuesēkō poe pyra jepyrypany mana kure jehtoh poko. Jamoreme rokē epyrypāko ase. “Kure rokē sātāse,” karyhtao ya rowohpā sā ase oturūko. ¹⁸ Imehnō mā tuhke kure toehtohkō poko epyrypāko mā toto. Naeroro, kure jehtoh poko epyrypaxi roropa oya xine. ¹⁹ Zuarohxo osekarōko matose repe. Yrome ajoajohpākō omiry poko atākyemāko matose. Zae aomirykō ekarōko roropa matose repe. ²⁰ Imehnō etāko matose oryhpopākarykohtao eya xine tōmipona orirykohtao, oenekunopyrykohtao roropa okyryrykō apoitohme tyya xine, āpururukohtao, putupyra rokē oekarorykohtao, oryhmarykohtao, enara. Morara ahtao mokaro pyno matose. ²¹ “Sekere āko rokē Pauru. Oty kara,” āko matose otuisarykōme osekaropyra jexiryke. Ajohpe pyra. Ihxipīkye ynanexiry mokaro sā toehse yna ahtao.

Yrome toepyrypanykō poko ihximyra imehnō ahtao kure toehtohkō poko, ywy roropa jepyrypany poko ihximyra ase. Rowohpā sā se pyra ase, kure jehtoh ekarory se pyra ase repe. Yrome ekarōko ro ase. ²² “Juteume nymyry ynanase,” āko mā toto, epyrypāko. Morararo juteume ase roropa. “Izyraeu pakōme ynanase,” āko mā toto. Morararo ase. “Aparāo pakōme ynanase,” āko roropa mā toto. Morararo ase. ²³ “Kyrixtu poetoryme erohnōko ynanase,” āko mā toto epyrypāko. Mokaro motye kuhse ywy,

Kyrixtu poetoryme erohnōko ase. Rowohpā sā oturūko ase kure jehtoh poko. Yrome oty kara. Mokaro motye Ritonōpo poe erohnōko ase. Mokaro motye tomōse ywy āpuruhpyry taka. Mokaro motye typitypipohse ywy. Mokaro motye orikyīse exiase. ²⁴(Toipe juteu tomo pohnō pipohnōko toto 40me exisasaka. Moro saaro) juteu tuisary tomo a typitypipohse exiase 40me exisasaka. Typipohzomose ywy 5me. ²⁵Romapōkō soutatu tomo a typitypipohse ywy oseruao. Totapase ywy topu ke imoihmākomo a. Tyneryse ywy oseruao, wapu ae jytoryhtao. Tuna konōto kuaō toiro ēmepyry aropoase, saereme koko, enara. ²⁶Jytojytoryhtao pata tō poro neryīse exiase tuhke, tuna kumaryke te, tyyryhmase ywy zehnotokomo a ytinerū pokoino. Wekyry tō jetapary se toh nexiase juteu tō tuisary. Juteutōkara roropa jetapary se toh nexiase. Pata konōto po toetuarimase ywy, ahno esao pyra roropa. Tuna konōto kuaō toetuarimase ywy. Jepeme nymyry pyra exiketō onekunohtōkō utuarimapoase toto. ²⁷Itamurume erokuase. Etuarimase. Tuhke nyhpyra tōmehse ywy. Tomitapāse roropa ywy. Tuna se toehse roropa ywy. Tohke pyra tykohmāse ywy. Tytapyike pyra toehse ywy, tupoke pyra roropa. Toiro rokē pyra morara exiasene. ²⁸Jaraō rokē pyra etuarimāko ase. Torētyke ase Jezu poetory tō poko emero pata tō po. “Otarāme Jezu pyno ro mā toto. Otarāme aomiry se ro mā toto. Otarāme Ritonōpo zuzenu omipona mā toto,” āko ase osenetupuhnōko. ²⁹Imepỹ Jezu poetory iirypyry a tonekunohse ahtaō emynyhmāko ase roropa ipyno jexiryke. Tyyrypyry poko toehse imepỹ ahtaō samū āko ase ipoko.

³⁰Tuhkākō jamihme pyra jehtoh enēko mana. Naeroro jepyrypary se jahtaō, jamihme jehtoh poko epyrypara ase. Jamihme pyra jehtoh poko rokē epyrypāko ase. ³¹Ritonōpo zae jehtoh waro mana. “Papa kapuaono, imehnō motye kure mase,” kakehpyra sehtone Ritonōpo a, Kuesēkō Jezu zумы a. ³²Pake jamihme pyra jehtoh enepone Ritonōpo ya. Tamaxiku po jahtaō pata esē japoiry se toehse. Soutatu tō tyrise eya pata omōtoh pona, jeraximatohme japoitohme. Mokyro pata esē esety Areta. ³³Yrome jepe tomo a towomase ywy. Pata apuru eutary pitiko ae jenyhtopone toto kataori ae. Morarame epane imepỹ pona. Moro ke jamihme pyra jehtoh enepone Ritonōpo ya.

12

Pauru osenehtopōpyry poko

¹Toiparo rokē epyrypāko ase oya xine kure jehtoh poko. Yrome āko ro ase. Mokaro ajoajohpākō epyrypāko mā toto tōsenehtopōpyrykō poko. Yrome Kuesēkō osenepotopōpyry ekarōko ase oya xine, josenehtopōpyry roropa. ²Pake pohto Ritonōpo maro jotururuhtao tanỹse ywy eya kapu aka, tosaka. 14me jeimamyry taropose moino, janỹtopōpyry poe. (Otarāme juzenu rokē arone kapu moino akoxi. Juzenu enene imepỹ samo. Otarāme josenety ae rokē ytone kapu aka. Zuario pyra ase. Ritonōpo rokē zuaro.) ³Etatoko pahne, jarotopōpyry Ritonōpo a waro rokē ase, typatary kurā pona, kapu aka. (Otarāme juzenu rokē arone. Otarāme ytone josenety rokene. Zuario pyra ase. Ritonōpo rokē zuaro mana.) ⁴Omi kurā etase moero jahtaō. Morara katopōpyry ekarory waro pyra ase ipunaka, seropōkō omiry sā pyra exiryke. Morara katopōpyry kamexipopyra roropa kynexine. ⁵Naeroro morara jehtopōpyry poko epyrypāko ase. Orēpyra jehtopōpyry poko epyrypara ase. Jamihme pyra jehtoh enēko imehnō mana. Moro poko rokē epyrypāko ase. ⁶Jepyryparyhtao emese kure jehtopōpyry poko, “Rowohpā sā mase,” kasaromepyra imehnō mana zae ro jexiryke, ajohpe pyra ōtururukōke ypoko. Yrome morohne poko jepyrypary se pyra ase onetarykōme. Kure jehtopōpyry tonese oya xine. Jomiry roropa totase oya xine. Morohne poko tutuarōtase matose ypoko. Naeroro morohne motyēkary se pyra ase onetarykōme. “To! Kure rukukuh Pauru nae,” kamexipory se pyra jexiryke oya xine.

⁷Kurākō kuhse Ritonōpo a tonepose ya josenety. Morara exiryke imehnō motye kure josekaroryino, kurepyra jyripoase roropa. Ritonōpo poero kurepyra jyripoase joroko tamuru. ⁸Moro poko oturuasene Kuesēkō maro. “Kukurākako ropa, ajohpāme samo,” ase eya. Oseruao morara oturuase Ritonōpo a. ⁹Yrome ynara nase jezukuase, “Okurākara

ase. Yrome opyno ro ase. Amaro exikehpyra ase roropa. Kure jehtoh ekarōko ase oya, yjमितunuru roropa. Tyoro se pyra exīko mase. Jamihme pyra awahtao jamihme pyra oehtoh motye yjमितunuru ekarōko ase oya,” nase ya. Naeroro jamihme pyra jahtao ro tākye ase. Epyrypāko ase jamihme pyra jehtoh poko, Kyrixtu a jewomary enery se jexiryke tyjमितunuru ke. ¹⁰ Tākye ase kokoro rokene, jamihme pyra jahtao ro. Tykerekere mase jahtao tākye ro ase. Jetuarimaryhtao tākye ro ase, taosanumase jahtao tākye ro ase. Morohne emero toehse ahtao Kyrixtu poetoryme jexiryke otara kara, tākye ro ase. Ynara exiryke, jamihme pyra jahtao, jamihme kuhse ase ymaro Kyrixtu exiryke.

Torētyke Pauru ehtopōpyry poko Korītopōkō poko

¹¹ Rowohpā omiry sā epyrypāko ase kure jehtoh poko. Yrome opokoino xine morara āko ase, kure jekaropyra oexirykōke. Kure jehtoh ekarory waro matose imehnomo a repe. Yrome zae pyra jekarōko roropa matose. Otarāme tuisame pyra ase. Yrome mokaro Ritonōpo poe amorepatōkō kuhnanō ymotye pyra roropa mā toto. Oty rīko toh nae ymotye toehtohkōme? Arypyra ipunaka. ¹² Amaro xine jahtao Ritonōpo jamitunuru enepoasene oya xine. Ijamitunuru ke kurākōkara tukurākase ropa ya onenerykōme. Tōsenuruhkase amarokomo Ritonōpo jamitunuru eneryke oya xine. Penekehpyra exiase morohne enepory poko oya xine. Morohne eneryke oya xine Ritonōpo nenyokyhpyryme kuenetuputyatose. Ritonōpo nenyohyā rokē ijमितunuru enepōko mā toto. ¹³ Imehnō patary po jahtao moropōkomo a tykyrysē tokarose ya, nae jehtohme. Yrome amaro xine jahtao, “Ōkyryrykō se ase,” kara exiase. Naeroro oty katohme ynara āko matou? “Pauru otarāme kyse xine hkopyra mana, imehnō sehxo mana,” āko matose, oty katohme? Morara kara ehtoko. Otarāme kurehxo oya xine exiry, “Otinērūkō ekarotoko ya,” karyhtao ya oya xine.

¹⁴ Oya xine ytoase asakoro oenese xine. Seromaroro jytory se ropa ase oya xine. Yrome jytotamitu onepehmapopyra ase oya xine. Otinērūkō se pyra ase. Opyno xine rokē ase Ritonōpo pyno roropa oehtohkōme. Ypoenōme sā matose. Toipe kypoēnōkō mā tumykō onuātano hpyra mā toto. Yrome jūkō typoēnōkō wātano hno kō. ¹⁵ Tākye rokē ase ykyryry ekarory poko oya xine, ytinerū enahkary poko roropa ākorehma-tohkōme. Jorikyry zuno pyra roropa ase opynanohtohkōme, itamurume ākorehmarykō se jexiryke. Opyno xine ase ipunaka. Morara jahtao ro ypyno hkopyra matose.

¹⁶ Otarāme ypoko ynara āko matose emero exisasaka, “Ajohpe pyra tykyryry onepehmapopyra Pauru nexiase,” āko matose. Yrome toiro otarāme ynara āko, “Kuenekunopyrykōke kytinērūkō tapoise eya tytinerūme,” āko otarāme mana. ¹⁷ Oenekunohpitopyra xine exiase. Ynenyohyā aroporyhtao oya xine, oenekunopyatose? Arypyra. ¹⁸ Apitoryme Titu aropoase oya xine, imepỹ Jezu poetory maro. Oty tomatonano hse eya xine omōkomorykomo? Arypyra. Oxisā ynanase Titu maro. Zae se rokē ynanase. Imehnō enekunopyry se pyra ynanase.

¹⁹ Otarāme ynara āko matose, “Pauru tō osewomāko rokē mā toto tyhxirorykoino,” āko matose otarāme repe. Osewomara ynanase. Kyrixtu poe ourutorỹko ynanase Ritonōpo ēpataka kuehtohkōme samo. Wekyry tomo, opyno xine ynanase. Emero poko yna ahtao ākorehmarykō se rokē ynanase. ²⁰ Toeporehkase jahtao oya xine otarāme tytyorōtase matose ya. Otarāme yzamaro oehtopōpyrykō sā pyra oeneterỹko ase. Morararo otarāme azamaro xine jehtopōpyry sā pyra jenēko roropa matose. Otarāme ōseōsezukurukō enēko ase, otumoxike oehtohkō roropa, oxiehno oehtohkō roropa. Otarāme osepyno rokē oeneterỹko ase. Otarāme oxikerekere māko matose, epoihtōko roropa matose osetetaka. Otarāme imehnō motye se rokē oehtohkō enēko ase. Otarāme ajoajohpe oehtohkō enēko roropa ase. Morara awahtao xine tākye pyra exīko ase opoko xine emynyh māko ase. Ourutorỹko ase. Mame emynyh māko matose roropa. ²¹ Oorypyrykō poko mexiatose toiro rokē pyra. Imehnō pyxiā poko exiketō nae amaro xine, imehnō nio poko roropa. Ihximyra matose oorypyrykō poko. Oorypyrykō onurumekara ro matose. Emynyhmara roropa matose oorypyrykō xihpyry poko. Naeroro emynyh māko opoko

xine ase yronomyrme Ritonōpo neneryme. Oya xine jytoryhtao xitāko ase otarāme tyrypyrykō poko exiketō poko. Otarāme amaro xine jahtao yporemākapōko Ritonōpo mana onenerykōme. Moro poko torētyke ase.

13

Tuaro ehtoko, katopōpyry poko Pauru a

¹ Oya xine ytoase oenese xine asakoro. Seromaroro ytōko ropa ase oya xine. Jytory eraximatoko. Ynara tymerose Ritonōpo omiryne, “Imepỹ hxioryhtao toiro rokē ihxirone ahtao aomiry onetara ehtoko. Yrome asakoro enenanō ahtao, oseruao ahtao roropa, atae aomirykō ahtao aomirykō etatoko,” āko. ² Oururukō se ase iiryryrme aexityamo, imehnō roropa emero. Sero poko kuuruatose toytose ropa jahtao oenese xine. Ourutorỹko ropa ase seromaroro amaro xine pyra jahtao, zomory iiryryrymākō wānohpōko ase, toytose jahtao oya xine. Morara jahtao onoky oewomatorỹko nae? ³ Kyrixtu jamitunuru enery se matose ymaro, Kyrixtu ehtoh waro oehtohkōme. Otara kara. Toeporehkase morotona jahtao jenēko matose. Orēpyra jehtoh eneryke oya xine, Kyrixtu poe jehtoh waro exiko matose. Poremāpyra roropa Kyrixtu mana. Orēpyra mana ipunaka. Kokoro rokē tyjamitunuru enepōko oya xine mana. ⁴ Jamihme pyra sã kynexine repe toxixihmapose ahtao wewe pokona aorihthome. Yrome Ritonōpo jamitunuru ke tōsemāse ropa ynororo jūme orihzomopyra ehtohme. Morararo yna Kyrixtu saaro jamihme pyra sã ynanexiase amaro xine repe. Yrome taroino ijamitunuru enepōko ynanase oya xine ākorehmatohkōme.

⁵ Osenetupuhtoko onyrirykō poko zae oehtohkō waro oehtohkōme. Kyrixtu omipona nymyry hmatou? Oseya rokē ynara kahtoko, “Jezu enetupuhnōko nymyry hano?” kahtoko okurohtao xine. Kyrixtu poetoryme nymyry awahtao xine, okurohtao xine Jezu Kyrixtu mana. Okurohtao xine Kyrixtu pyra ahtao ipoetory poenohnōko rokē matose. Morara awahtao xine toiparo rokē ipoetoryme osekarōko matose. ⁶ Toiparo rokē pyra Jezu tonetupuhse yna a. Toiparo rokē pyra Ritonōpo nymenekatyāme osekarōko ynanase imehnō amorepananōme. Moro waro oexirykō se ynanase. ⁷ Opoko xine oturūko ynanase Ritonōpo a ynara āko ynanase, “Papa kapuaono, Korītopōkō akorehmako kokoro rokene tyrypyrykō poko pyra toto ehtohme,” āko ynanase Ritonōpo a. Morara āko ynanase Ritonōpo a ynara kamexipotohme pyra, “Emese kure Pauru tō nexiase Korītopōkō amorepary poko,” kamexipotohme pyra. Zae rokē oexirykō se yna exiryke morara āko ynanase, “Toiparo rokē Korītopōkō tamorepase Pauru tomo a,” karyhtao ro imehnomo a. ⁸ Ritonōpo omiry kurā enahkapory se yna ahtao jamihme pyra ynanexiry. Yrome tōmipona yna ehtohme tyjamitunuru tokarose Ritonōpo a yna a. ⁹ Opoetorykōme sã yna ahtao, tãkye ro ynanase, orēpyra awahtao xine oorypyrykō rumekary poko, Jezu Kyrixtu enetuputyry poko, enara. Tãkye ynanase opoko xine, azahkuru yna ekaroryhtao ro imehnomo a. Naeroro, “Papa kapuaono, ajamitunuru ekaroko Korītopōkomo a tyrypyrykō se pyra exiketōme toto ehtohme,” āko ynanase Ritonōpo a opoko xine. ¹⁰ Ytopyra ro jahtao oya xine sero pape merōko ase onenerykōme. Ourutorỹko ase pape poko axi oorypyrykō rumekatohme oya xine, ourupyra xine jehtohme toeporehkase jahtao. Tyjamitunuru ekarone Kuesēkō ya. Yrome orēpyra oururukō se pyra ase. Tyjamitunuru ekarone ya ākorehmatohkōme, yronomyrymehxo Tuzenu omipona oehtohkōme.

¹¹ Enara rokē ynymerohpory moro, jakorō tomo. Kokoro rokē atamorepatoko zae rokē oehtohkōme Ritonōpo omipona, oorypyrykō xihpyry poko pyra oehtohkōme. Jomihpyry etatoko kure. Oseosezuhpyra ehtoko. Atae ehtoko ōsenetupuhtohkō poko. Imehnō pyno ehtoko. Osepyno ehtoko roropa. Kuamorepatorỹko Ritonōpo mana imehnō pyno kuehtohkōme. Tuaro kukurohtao xine kyritorykō roropa mana kokoro rokene. Amaro xine exikehpyra roropa mana, jūme rahkene.

¹² Oseahmatoko, osepyno kuehtohkō waro emero ehtohme.

“Kure pãna matou,” kary se emero Jezu poetory tō tarōkō oya xine.

¹³ “Kure rokē Korītopōkō tyriko,” āko ase Kuesēkō Jezu Kyrixtu a. “Toto pyno exiko, ajohpāme samo,” āko ase Ritonōpo a. “Toto epeme exiko kokoro rokene,” āko roropa ase Ritonōpo zuzenu a opoko xine. Enara rokene.

Pauru Nymerohpyry sero Karaxiapõkõ Neneryme

Sero pape tymerose Pauru a. Ritonõpo nymenekahpyryme kynexine ynororo imehnõ amorepaneme. Serātu rihpõme Pauru kynexine. Tynymerohpyry sero taropose eya Jezu poetory tõ neneryme, Karaxiapõkõ neneryme.

Tynymerohpyryae toto amorepãko mana osenekunohpopyra toto ehtohme enekunoh-toh komo a. Emero Jezu poetory tõ riry se juteu tõ ehtoh sã mã toh repe. Yrome morara zae pyra mana. Kyjamtunurukõ poe kure ehsaromepyra sytatose Ritonõpo a. Jezu enetuputyryke rokẽ kyya xine kuesëkõme kukurãkatorÿko Ritonõpo mana. Mame Jezu maro kuahtao xine, aosenetupuhtoh kuosenetupuhtohkõme riko mana. Mame zae exiko sytatose Ritonõpo a, ãko mana.

¹⁻² Ynymerohpyry moro onenerykõme. Ywy ase Pauru. Ymaro Jezu poetory tõ nase. “Kure pãna matou?” kary se ynanase oya xine. Amarokõ Jezu poetory tõ matose, Karaxiapõkomo. ãmorepanekõme Jezu Kyrixtu nymenekahpyry ase, ahno nymenekahpyry kara. “Pauru imenekako imehnõ amorepaneme,” kara roropa Ritonõpo kynexine. Ritonõpo mokyro, Jezu ësemãkapohpõ ropa mokyro.

³ Ynara ãko ase Ritonõpo a, “Papa kapuaono, kure rokẽ Karaxiapõkõ tyriko. Torëtyke pyra tyriko toto roropa,” ãko ase opoko xine. Morara ãko ase roropa Jezu Kyrixtu a, Kuesëkomo a.

⁴ Kyrixtu kynorihne. Kynosexixihmapone, kyyrypyrykõ ehepyryme, Tummy omi poe, Ritonõpo omi poe. Osemazuhme kymarokõ tymyhse samo, kyyrypyrykomo a. Morara exiryke Kyrixtu toorihse kÿpokatohkõme ropa. ⁵ Morara exiryke ynara kakehpyra sehtone, “Imehxo Ritonõpo mana,” kakehpyra sehtone.

Toiro rokẽ Kyrixtu omiry mana

⁶ Atsamãko opoko xine ase. Ynara exiryke. Opyno xine Ritonõpo kynexine ipunaka. Morara exiryke Tumükuru tonehpose aorihthome omyakãkõme, oorypyrykõ epehmatohme, jÿme orihpyra oehtohkõme. Yrome axi oeahmahpõkõ rumekãko ropa matose. Imehnõ omiry ke Kyrixtu omiry myakãmãko matose. Morara exiryke atasamãko ase opoko xine. ⁷ Toiro rokẽ Kyrixtu omiry mana. Tyorõ pyra mana. Yrome imehnõ poe matose otupiko. Mokaro mã azahkuru Kyrixtu omiry ekarõko mã toto. Kyrixtu ehtoh azahkuru ekarõko toto. ⁸⁻⁹ Mokaro Kyrixtu omiry azahkuru ekaronanõ pahnõko mã Ritonõpo apotoimo htaka. Yna roropa azahkuru Kyrixtu omiry ekaroryhtao yna a, yna pahnõko roropa mã Ritonõpo. Morararo kapu ae Ritonõpo nenyokhyhpyry ahtao azahkuru Kyrixtu omiry ekaroryhtao mokyro emãko roropa mã Ritonõpo apotoimo htaka. Morara exiryke morara tykase ywy oya xine. Morara kazomõko ropa ase oya xine, zuaro oehtohkõme, azahkuru ãmorepahpõkõ emãko Ritonõpo mana apotoimo htaka, onenetuputyhpyrykõ Kyrixtu omiry tytyorõmase exiryke eya xine.

¹⁰ Imehnomo a, “Kure mase, Pauru,” kary etary se hkopyra ase. Yrome Ritonõpo a, “Kure mase,” kary etary se rokẽ ase. Emero rokẽ imehnõ jepeme ehtoh poko jemynyhmary se pyra ase. Emero rokẽ imehnõ epeme se jehtoh poko jemynyhma yhtao Jezu omipona pyra exiko ase.

Pauru menekatopõpyry poko Kyrixtu a

¹¹ Ynara kary se rokẽ ase oya xine, wekyry tomo, ãmorepatorÿko ase Jezu Kyrixtu poko. Ahno rokẽ omiry kara ekarõko ase oya xine. ¹² Ahno a pyra tamorepase ywy Kyrixtu poko. Jezu Kyrixtu a rokẽ tamorepase ywy, typoko.

¹³ Juaro matose. Pake Jezu poetory tõ osanumase ywy, yronymyryme. Kytamurukõ omihpyry omipona ro jahtao, toto htomase ywy. Toto zupise roropa ywy, toto etapatohme, emero toto enahkatohme. ¹⁴ Ymarõkõ motye exiase Ritonõpo enetuputyry poko,

kytamurukō omihpyry warohxo roropa exiase. Yronomyrymehxo exiase kytamurukō namorepatopōpyry poko.

¹⁵ Mame Ritonōpo a tymenekase ywy, kypyno xine toexiryke. Exipyra ro jahtao waku ao ro jahtao, tymenekase ywy eya, typoetoryme jehtohme. ¹⁶ Morarame imeīpo Tumūkuru tonepose ya, Kyrixtu omiry poko roropa juteutōkara amorepatohme ya, Tumūkuru enetupuhpotohme roropa juteutōkara a. Morara exiryke imehnomo a ytopyra exiase oturupose Jezu poko. ¹⁷ Jerusarē pona ytopyra exiase roropa oturupose, osemazuhme Jezu Kyrixtu nymenekatyamo a, imehnō amorepananōme. Mokaro a ytopyra exiase oturupose. Topoh rokē Arapia pona ytoase. Morotoino Tamaxiku pona ropa ytoase. ¹⁸ Oseruao tyeimāse ahtao Jerusarē pona ytoase ropa, oturupose Peturu a. Asakoro semana imaro exiase, joturupory poko eya. ¹⁹ Imehnō Jezu Kyrixtu nymenekatyā maro pyra exiase. Tiaku maro rokē exiase, Kuesēkō akoronŷpyry maro.

²⁰ Ynymerohpyry sero zae. Ajohpe pyra ase. Ritonōpo mā zuaro. Ajohpe pyra jexiry waro mana.

²¹ Morotoino Jerusarē poe Xiria poro ytoase, Xirixia poro roropa. ²² Myaro toytose jexiryke juaro pyra toehse toto, Jezu poetory tomo, Juteapōkomo. ²³ Imehnō otururu rokē totase eya xine ypoko. “Mokyro Pauru, kyryhmahpōkō imehnō amorepāko mana, Jezu enetupuhthohme toto a. Pake Jezu enetupuhnanō enahkapory satonōpo mokyro,” kary totase eya xine ypoko. ²⁴ Mame morara kary etaryke tyya xine, “Kure mase Ritonōpo, Pauru mapoiase opoetoryme,” tykase toto ypoko.

2

Pauru oximōtopōpyry poko imehnō Jezu nymenekatyā maro

¹ Morarame 14me ikonopory taropose ahtao Jerusarē pona ytoase ropa Panape maro. Titu roropa aroase ymaro. ² Ritonōpo omi poe ytoase. Jezu poetory imehxo exiketomo a oturuse ytoase. Mame oximōme yna ahtao, uruase toto juteutōkara amorepatoh poko ya Kyrixtu omiry poko, zuaro toto ehtohme, zae jehtoh poko zuaro roropa toto ehtohme. Toiparo rokē jerohtopōpyry exiryino ynanoturuase oximōme. ³ Mame jepe Titu kyrekume kynexine, juteume pyra. Yrome jāipotapihpyry onysahkapopyra toh kynexine Jezu poetory imehxo exiketomo. ⁴ Morarame imehnō Jezu poetoryme tōsekarorykō se toh nexiase repe. Yna maro tōximōse toto yna omiry etary se toexirykōke. “Jezu poetory ynanase roropa,” nase toto yna a, ajohpe rokene. Yna maro tōximōse tahtao xine Titu aīpotapihpyry sahapory se nexiase toto, kytamurukō omihpyry omipona yna riry se toexirykōke. Ynara kary se roropa nexiase toto yna a, “Oty katohme kytamurukō omipona pyra matou Jezu tonetupuhse oya xine ahtao?” kary se nexiase toto yna a. “Kytamurukō omipona ahtao rokē kure exīko sytatose,” kary se nexiase toto yna a. ⁵ Yrome mokaro omipona pyra ynanexiase ipunaka. Kyrixtu omiry azahkuru ekarory se pyra yna exiryke, zae rokē ekarory se oya xine yna exiryke. Naeroro mokaro omipona pyra ynanexiase.

⁶ Yrome Peturu tō Jezu poetory imehxo exiketō kynexine. Mokaro yna onytyorōmara nexiase toto. Imehxo exiketō, āko ase. Otarāme ime nymyry pyra nexiase toto. Zuaro pyra ase. Ritonōpo rokē toto waro mana, ikurohtao xine eneryke tyya. Mokaro ytyorōmara nexiase. ⁷ Yrome jenetuputyase toto Ritonōpo nymenekahpyryme, juteutōkara amorepaneme Jezu Kyrixtu omiry poko. Peturu roropa Ritonōpo a tymenekase kynexine juteu tō amorepaneme Jezu Kyrixtu omiry poko. ⁸ Morara exiryke Ritonōpo jamitunuru poe juteutōkara amorepaneme toehse ywy. Peturu ehtoh sā toehse ywy, Ritonōpo jamitunuru poe, Peturu juteu tō amorepaneme toehse exiryke. ⁹⁻¹⁰ Mame Peturu tō jenetuputyase, Peturu, Tiaku, João, enara. Jezu poetory imehxo exiketō mokaro. Ritonōpo poe juteutōkara amorepaneme jenetuputyase toto. Morara exiryke yna emary apoiase toto, Panape maro, tonetupuhse yna erohtoh tyya xine exiryke. “Amarokō juteutōkara amorepananōme matose. Morararo ynanase, juteu tō amorepananōme ynanase,” nase toto yna a. “Yrome juteu tō tymōkomoke pyra exiketō eneryhtao oya

xine, Jezu poetoryme, akorehmatoko toto,” nase toto ya. Yje, toto akorehmāko ynanase, ase eya xine.

Peturu zurutopōpyry Pauru a

¹¹ Moromeīpo Ātiokia pona Peturu tooehse ahtao, tutuarōmase ya jarao, azahkuru exiryke. ¹² Ynara kynexine Peturu. Osemazuhme aporo juteutōkara maro tōtuhse ynororo aporo. Jezu poetory tō maro tōtuhse. Moromeīpo mokaro maro tōtukuru se pyra ropa toehse ynororo, tyhxitapāse toexiryke, Tiaku naropotyā toytose morotona exiryke. Toto hxike toexiryke otuhpyra Peturu toehse, mokaro maro, juteutōkara aīpotapihpyry sahkaŋonanōme Tiaku naropotyā exiryke. Morara exiryke juteutōkara maro otuhpyra toehse Peturu. Morara exiryke moro eneryke ya, Peturu tutuarōtanohse ya moro poko, ajoajohpe toehse exiryke. ¹³ Mame imehnō roropa Jezu poetory tō Peturu sã toehse roropa toto. Juteutōkara maro tōtukurukō se pyra toehse toto, imehnō juteu to hxike toexirykōke. Panape roropa toto eneryke tyhxitapāse. Mokaro saaro toehse. ¹⁴ Mame zae pyra toto exiry tonese ya ahtao, Jezu Kyrixtu omiry omipona pyra roropa tonese ya ahtao, ynara ase Peturu a, “Juteu nymyry mase. Yrome juteu ehtoh sã pyra mexiase. Oty katohme matou juteutōkara riry se juteu tamuru omipona? Kytamurukō omipona Jezu poetory tō onyripyra ehtoko,” ase Peturu a emero totasēme.

Jezu enetuputyryhtao eya xine juteu tō kurākākoRitonōpo mana, juteutōkara morararo

¹⁵ Ajohpe pyra, imehnō iirypyrymākō sã pyra sytatose, juteume tonuruse kuexirykōke. ¹⁶ Yrome Jezu Kyrixtu enetuputyryhtao rokē kyya xine kukurākatorỹko Ritonōpo mana. Naeroro ynara karyhtao kyya xine, “Moeze nymerohpyry omipona ase,” karyhtao kyya xine, ekurākara ekurehnōko sytatose. Morara exiryke Jezu Kyrixtu tonetupuhse kyya xine kukurākapotohkōme Ritonōpo a. Kyrixtu enetuputyryhtao rokē kyya xine, kukurākatorỹko Ritonōpo mana. Moeze nymerohpyry omipona kuexirykōke pyra kukurākatorỹko mana. Ynara exiryke, Moeze nymerohpyry omipona kukuruhtao kyya xine, kukurākara xine Ritonōpo ekurehnōko mana. ¹⁷ Jezu enetuputyryhtao rokē kyya xine kukurākatorỹko Ritonōpo mana. Moeze nymerohpyry omipona pyra ro kuahtao xine kukurākatorỹko mana. Morara kuahtao xine iirypyryme kuexirykō waro sytatose exiko, juteutōkara saaro. Naeroro, “Oty kara mā Kyrixtu iirypyryme kuahtao xine,” āko sytatou? Arypyra, azahkuru rokē sytatose morara karyhtao kyya xine. ¹⁸ Naeroro iirypyryme jehtopōpyry turumekase ya ahtao, mame unurumekahpyry poko toehse ropa jahtao Moeze nymerohpyry omipona pyra roropa exiko ase. ¹⁹ Moeze nymerohpyry omipona jexiry jukurākara mana Ritonōpo a. Moro waro ase Ritonōpo omiry sekeremaryke ya. Moeze nymerohpyry omipona exisaromepyra sytatose. Moeze nymerohpyry omipona kuexirykō kukurākarykohtao Ritonōpo neneryme toiparo rokē Kyrixtu toorihse exiry wewe pokona, tyoro tukurākaneke kuexirykōke Moeze nymerohpyry ke. Yrome Kyrixtu tonetupuhse ya exiryke sã rokē Ritonōpo poetoryme toehse ase, enara rokene. Morohne waro toehse ase. ²⁰ Kyrixtu toorihse kymyakākōme toxixihmapose ahtao wewe pokona. Moro waro toehse jexiryke pake jehtopōpyry turumekase ya. Taroro ase sero nono po. Yrome Kyrixtu ymaro mana. Naeroro Ritonōpo mūkuru enetuputyryke sã rokē ytoytōko ase. Pake jehtopōpyry sã pyra, aomipona toehse ywy. Ypyno toexiryke kynorihne, orihpyra jehtohme. Naeroro aomipona se rokē ase. ²¹ Emero kukurākarykō se Ritonōpo mana. Naeroro, kure jyripyra exiko, kara ase eya. Otarāme amarokō morara āko matose. “Kure jyripyra exiko,” āko matose otarāme Ritonōpo a, Moeze nymerohpyry omipona se oexirykōke. Morara ahtao, toiparo rokē toorihse Jezu exiry. Mātã kuamoreme xine ekurākasaromepyra sytatose. Kyrixtu poe rokē Ritonōpo poenōme exiko sytatose, enara.

¹ Karaxiapōkomo, putupyra rokē matose. Onoky a tytyorōmase matohu? Joroko tamuru poetory a otarāme tonekunohse matose. Jezu Kyrixtu exixihmatopōpyry waro mexiatose repe. Kure kuuruatose moro poko. ² Toiro ekaropōko ropa ase oya xine, otara kaxīpo oya xine Ritonōpo zuzenu tomōse āka xine? Moeze nymerohpyry omipona oehxīpo xine? Arypyra, Jezu Kyrixtu omiry etaryke rokē oya xine, menetuputyatose. Mame tonetupuhse oya xine exiryke Ritonōpo zuzenu tomōse āka xine. ³ Ritonōpo zuzenu poe rokē tonetupuhse oya xine. Ipoē ipoenōme toehse matose. Naeroro oty katohme Moeze nymerohpyry kuhnōko ropa matou seromaroro? Putupyra exiketō sã rokē matose. ⁴ Oryhmarykohtao ro tōseanahtose amarokomo. Āmorepatopōpyrykō onurumekara mexiatose aporo Jezu poetoryme toehse oexirykōke. Otarāme toiparo rokē moseanahtatose. ⁵ Otātōhxo Ritonōpo tyjamitunuru enepōko nah oya xine? Otāto roropahxo Tuzenu ekarōko Ritonōpo na oya xihne? Moeze nymerohpyry omipona oexirykōke pyra Tuzenu ekarōko mana. Tōmiry etaryke rokē oya xine, Jezu Kyrixtu enetuputyryke oya xine roropa, morara exiryke Tuzenu ekarōko Ritonōpo oya xine mana.

⁶ Morararo Aparāo toehse pake. Ynara tymerose pake sero poko Ritonōpo omiryme, “Ritonōpo tonetupuhse eya, tosēme nymyry. Morara exiryke tonetupuhse eya exiryke Ritonōpo roropa kynenene kure,” tykase. ⁷ Enetupuhtoko, Ritonōpo enetupuhnanō mā Aparāo pakōme nymyry Ritonōpo a. ⁸ Pake ro Ritonōpo tuaro ro, juteutōkara kurākary poko tyya. Morara exiryke tōmiry tokarose Aparāo a, Tumūkuru poko, enurupyra ro Kyrixtu ahtao. Ynara tykase eya, “Jenetuputyryke oya emero patapōkō rīko ase kure, juteu tomo, juteutōkara, enara,” tykase Ritonōpo Aparāo a. ⁹ Morara kary etaryke tyya, zae Ritonōpo ehtoh tonetupuhse Aparāo a. Morara exiryke kure tyrise ynororo Ritonōpo a. Morararo emero Ritonōpo enetupuhnanō mana. Kure toto rīko roropa mā Ritonōpo Aparāo kure ritopōpyry saaro.

¹⁰ Imehnō ynara āko, “Toipe ywy kure, Moeze nymerohpyry omipona jexiryke,” āko toh mā repe. Morara kananō mā iirypyryme Ritonōpo a. Ynara tymerose exiryke Ritonōpo omiryme, “Moeze nymerohpyry omipona ehtoko, kokoro rokene. Toiro rokē jomipona pyra awahtao xine iirypyryme ya matose,” me tymerose Ritonōpo omiryme. ¹¹ Morara exiryke emero iirypyryme sytatose, Moeze nymerohpyry omipona pyra toehse kuexirykōke. Moeze nymerohpyry kukuruhtao kyaa xine kukurākara xine Ritonōpo mana. Morara exiryke ynara āko Ritonōpo omiry, “Tonetupuhse oya xine jahtao okurākatorỹko ase. Orihpỹme oritorỹko ase, jenetuputyryke oya xine,” āko kyaa xine Ritonōpo mana. ¹² Moeze nymerohpyry omipona se exiketō ynara āko, “Moeze nymerohpyry omipona ahtao rokē kure exīko sytatose Ritonōpo a,” āko toh mā repe. Yrome Jezu enetupuhnanō morara kara mā toto. Ynara tymerose sero poko Ritonōpo omiryme, “Moeze nymerohpyry omipona exiketō, isene exīko toh ma jūme,” tykase.

¹³ Ynara āko Ritonōpo tōmipona pyra exiketomo a, “iirypyryme ya matose ipunaka,” āko mā eya xine. Yrome Kyrixtu kynorihne kyyrypyrykō epehpyryme. Morara exiryke ynara tykase Ritonōpo Jezu a, “iirypyryme mexī ipunaka wewe pokona toxixihmase oexiryke,” tykase. Yrome kyaa xine morara kara Ritonōpo mana, kyyrypyrykō tapoise sã Jezu a exiryke, kymyakākōme toorihse toexiryke, kure rokē kuehtōhkōme. ¹⁴ “Jenetuputyryke oya emero patapōkō rīko ase kure,” katopōpyryae ro Aparāo a, toxixihmapose Kyrixtu. Mame Kyrixtu toorihse exiryke, oya xine roropa juteutōkara a Tuzenu ekarōko mana, Jezu enetuputyryke oya xine.

Ritonōpo nekarohpyry Aparāo a Moeze nymerohpyry sã pyra

¹⁵ Wekyry tomo ynara āko ase enetupuhtohme oya xine. Pape merory se kuahtao xine kymōkomohpyrykō esē riry poko, kuesetykō merōko sytatose pape pokona. Kuepekō roropa tosety merōko moro pokona. Asakoro esety ahtao imepỹ moro onytyorōmara mana. Moro onypahpyra roropa mana. ¹⁶ Moro sã ynara tykase Ritonōpo Aparāo a, “Kure orīko ase, apary roropa rīko ase kure,” tykase. “Emero apakomo,” kara Ritonōpo kynexine. Yrome toirō poko rokē ipary poko tōturuse Ritonōpo, Kyrixtu

poko rokene. ¹⁷ Ynara āko ase oya xine, osemazuhme tōmiry ekarone Ritonōpo Aparāo a, kukurākarykō poko, tonetuputyry se kyaa xine exiryke. Moromeīpo 430me jeimamyry taropose ahtao tōmiry tymeropose ropa Moeze a. Yrome tynmeropohpyry Moeze a tōturutopōpyry Aparāo a onytyorōmara mana. Onymyakāmara roropa mana. ¹⁸ Ritonōpo nekarory kyaa xine topehke pyra mana. Naeroro ynara kananō azahkuru mana, “Moinoro ase, Moeze nymerohpyry omipona ase. Morara exiryke jephepyryme Ritonōpo nekarory apoīko ase,” kananō mā azahkuru. Epyrypāko rokē mā toto, Aparāo ehtopōpyry sã pyra Ritonōpo onenetupuhpyra toexirykōke. Ritonōpo tonetupuhse tyaa exiryke sã rokē inekarohpyry tapoise Aparāo a, pake, “Morohne ekarōko ase,” tykase Ritonōpo exiryke eya.

¹⁹ Morara ahtao oty katohme Ritonōpo a tōmiry tymeropose Moeze a? Arypyra, moro tymeropose tyrypyrykō enetupuhtohme iirypyryme exiketomo a. Axītao rokē roropa moro tymeropose, Aparāo pary Kyrixtu oehtāne rokene. Morohne poko pake Aparāo turuse Ritonōpo a. Ritonōpo tynmeropohpyry ekarone tynenyohityamo a, ekarotohme Moeze a imerotohme imehnō neneryme. ²⁰ Yrome tōmiry ekaroryhtao Aparāo a, Ritonōpo rokē kynexine. Tynenyohityã maro pyra, takorehmaneke pyra. Enara kynexine, toiroro.

Sē nase Moeze nymerohpyry poko

²¹ Yrome asakoro pyra mana, iirypyrymākō kurākatohtoh asakoro pyra mana. Moeze nymerohpyry omipona kukuruhtao iirypyrymākō onukurākasaromepyra mana. Iirypyrymākō tukurākase ahtao Moeze nymerohpyry kukuru poko, imepỹ onekaropyra Ritonōpo exiry kypynanohtohkōme, kyrypyrykō korokatohme roropa. ²² Ynara tymerose sero poko Ritonōpo omiryryme, “Tymyhse sã seropōkō emero porehme iirypyrymākomo a,” tykase. Naeroro Jezu Kyrixtu enetuputyryhtao kyaa xine kymyhpokatorỹko ropa sã Ritonōpo mana. Emero tynekarory ekarōko roropa mā Ritonōpo kyaa xine Jezu enetuputyryhtao kyaa xine.

²³ Kyrixtu oehpyra ahtao, enetuputyry waro pyra sexiataose. Morara exiryke Moeze nymerohpyry rokē kutuarōtanopyatose zae ehtoh poko. Apurutyã sã sexiataose. Kukurākanekō enetupuhtāne rokē kyaa xine. ²⁴ Poetome sã kuahtao xine kuātanohponekōme sã Moeze nymerohpyry kynexine. Poetohti wātanohne tunuātanopyry to eraseme mana. Moro saaro Moeze nymerohpyry omipona sexiataose, Kyrixtu oehtāne rokene, kukurākase xine. Kyrixtu enetuputyryhtao kyaa xine, kukurākatorỹko mana. ²⁵ Seromaroro Kyrixtu enetupuhnōko sytatose. Kyrixtu enetuputyryhtao kyaa xine poeto sã pyra sytatose. Zuātatyã sã sytatose. Naeroro Moeze nymerohpyry se hkopyra toehse sytatose, kuātanohnekōme pyra toehse exiryke.

²⁶ Seromaroro Ritonōpo poenōme toehse matose, Imūkuru maro, Jezu Kyrixtu enetuputyryke oya xine. ²⁷ Kyrixtu tonetupuhse oya xine exiryke, tōpurihkase matose ipoetoryme oexirykō waro imehnō ehtohme, isã roropa oehtohkōme. ²⁸ Seromaroro juteu tō oxisã Ritonōpo a mana juteutōkara maro. Imehnō namoto tō oxisã roropa mana tamoreme sã erohketō maro. Orutua kō oxisã roropa mana nohpo tō maro. Oxisã matose Ritonōpo a Jezu Kyrixtu maro awahtao xine. ²⁹ Kyrixtu poetoryme oexirykōke, Aparāo pakōme nymyry matose. Mame Ritonōpo nekarory esēme exīko matose Kyrixtu maro, Ritonōpo omihpyryae ro Aparāo a.

4

¹ Toipe ahno tumūkue exikety. Toorihse ahtao imōkomohpyry esēme imūkuhpyry exīko mana, tuātase tahtao rokene. Yrome wātara ro tahtao mā arypyra aporo. Esēme ro mā repe, yrome namoto sã rokē mā aporo. Tummy ekepyry mōkomohpyry poko pyra mā aporo, poetome ro toexiryke. ² Mame tummyke pyra toehse exiryke imepỹ zuātanohnōko mana. Imōkomory eraseme exīko roropa zuātanohne mana. Jū ekepyry omihpyry poe zuātakepyry ponāmero eraseme exīko mana. ³ Mokyro sã sexiataose pake, poetōpo sã rokene. Ritonōpo onenetupuhpynō esēkō omipona rokē sexiataose Kyrixtu

onenetupuhpyra ro kuahtao xine. ⁴ Mame aehtohpo toehse ahtao, Tumükuru tonehpose Ritonõpo a, Kyrixtu tonehpose nohpo mükurume aenurutohme. Juteume roropa aenurutohme. Moeze nymerohpyry omipona toehse roropa ynororo. ⁵ Mame ynara kase kymarokõ Ritonõpo a, “Moeze nymerohpyry omipona exisaromepyra ynanase,” kase kymarokomo. “Otarā zae exiko ynanahē Ritonõpo a?” kase kymarokomo. Yrome ynara āko Kyrixtu kyya xine, “Juzenu ekarõko ase oya xine okurākatohkõme Ritonõpo a. Moeze nymerohpyry omipona oexirykõ se pyra ase. Ritonõpo poenõme oexirykõ se rokẽ ase,” āko Jezu kyya xine.

⁶ Mame Tumükuru zuzenu tonehpose Ritonõpo a kuaka xine, Ritonõpo poenõme kuexirykõ waro kuehtohkõme. “Papa, Papa,” āko mā Zuzenu kukurohtao xine. ⁷ Morara exiryke Ritonõpo poenõme kuehtohkõ waro kuexirykõke namotome pyra sã toehse sytatose, ipoenõme toehse kuexirykõke. Morara exiryke kurā ekarõko Ritonõpo mā kyya xine, typoenõme tyrise eya kuexirykõke.

Torëtyke Pauru ehtopõpyry poko sero Karaxiapõkõ poko

⁸ Apitoryme Ritonõpo waro pyra mexiatosene. Morara exiryke imehnõ omipona mexiatose. Ritonõpo poetoryme pyra mexiatose roropa. ⁹ Seromaroro Ritonõpo waro toehse matose. Awaro xine roropa Ritonõpo mana. Oty katoh irumekary se ropa matou? Oty katoh imepỹ maro oexirykõ se ropa matohu? Oty katoh toto omipona oexirykõ se ropa matohu? ¹⁰ Azahkuru matose ynara āko, “Zae exiko sytatose Ritonõpo a tehme ehtoh riryhtao kyya xine kuropõme pyra ehtohme, nuno etyhyry po, jeimamyry po, ikonopory po roropa, enara,” āko matose repe azahkuru. ¹¹ Torëtyke ase opoko xine, yronomyryme kuamorepatosene repe. Otarāme toiparo rokẽ jakõtase āmoreparykõ poko.

¹² Wekury tomo, ysã oexirykõ se ase, Kyrixtu omipona, asã xine roropa jexiryke. Azahkuru pyra mexiatose ymaro, kure rokẽ mexiatose ymaro. ¹³ Wenikehpyra ro matou? Apitoryme ro Ritonõpo omiry ekarose jytotopõpyry poko oya xine? Kure pyra exiase moroto. Morara exiryke tehme toehse ywy amaro xine. ¹⁴ Mame, “Moky xihpyry, Pauru xihpyry,” kara mexiatose ypoko. Kure pyra jexiry nuriame nexiase repe oya xine. Yrome jenyohpyra ropa mexiatose morotoino. Kure rokẽ kyriatose. Ritonõpo nenyokyhpyry sã kyriatose. Kyrixtu Jezu kure riry sã roropa kure rokẽ ymaro mexiatose. ¹⁵ Tãkye mexiatose ypoko, ypyno oexirykõke, enara. Otara toehse ropa matou tãkye oehxĩpo xine? Opoko xine ynara āko ase, “Oenurukõ ouru waro awahtao xine moutory jenurume ekarotohme,” āko ase opoko xine. ¹⁶ Seromaroro oepekõme pyra toehse hano? Otarāme zae jotururu exiryke.

¹⁷ Mokaro opyno xine sã toh mā repe. Yrome āmorepatohkõ eya xine mā popyra. Ouporykõ se rokẽ toh mā ywinoino. Ypyno oehtopõpyrykõ sã typyno xine oriporykõ se rokẽ toh mana. ¹⁸ Imehnõ pyno kuexirykõ kure. Yrome toto enekunohtohme rokẽ kure sã toto riryhtao, popyra. Amaro xine rokẽ jahtao pyra imehnõ pyno ehtoko. Emero rokẽ, moe jahtao roropa kure ehtoko imehnõ maro. ¹⁹ Poetohti, opoko xine samũ āko ase. Enurusasaka exikety sã ase samũ āko opoko xine. Samũ kakehpyra ase roropa Kyrixtu omipona ipunaka oexirykõ eraximaryke ya. ²⁰ Seromaroro amaro xine jexiry se ase, ipunaka. Jotururu se ase amaro xine okurākarykõ poko Ritonõpo a tãkye jehtohme ropa opoko xine. Torëtyke ase opoko xine.

Sara tõ enetupuhthoh poko sero Akara maro

²¹ Etatoko pahne, Moeze nymerohpyry omipona se exiketomo, tuaro nymyry hmatou? Moeze omihpyry wahro? ²² Ynara tymerose Moeze a Ritonõpo omiryryme. Aparão asakoro tumükue toehse. Toiro inamoto mükurume. Toiro ipyty nymyry mükurume. ²³ Inamoto mükuru tonuruse ahno mükurume rokene, kymarokõ samo. Yrome ipyty rohtakano, Ritonõpo omi poe tonuruse poeto, ynara tykase Ritonõpo exiryke pake, “Opyty emũkuãko mana,” tykase Ritonõpo Aparão a. ²⁴ Moro poko ynara enetupuhnõko sytatose. Nohpo tõ asakoro kynexine. Ritonõpo omihpyry ekarotopõpyry asakoro ehtoh

samo. Osemazuhme tōmiry tokarose Moeze a. Ypy po ahtao tōmiry tokarose eya imerotohme, Xinai po ahtao. Mokaro Moeze nymerohpyry omipona se exiketō Aparão poetory mūkuru sã mana, Akara mūkuru samo. (Ypy Xinai Arapia po mana.)²⁵ Seromaroro ynara kananō nae, “Moeze nymerohpyry omipona sehtone, kure kuehtohkōme Ritonōpo a,” āko toto. Morara kananō mǎ Akara mūkuru sã toto, Iximaeu samo. Mokaro juteu tomo, Jerusarēpōkomo. Akara mūkuru sã mǎ toto.²⁶ Yrome imepỹ pata nae, Jerusarē panō kapu ao. Moro pata kaeno. Moro po toehse sytatose, Aparão pyty mūkuru sã kuexirykōke, Izake samo. Kyyrypyrykō tykorokase Ritonōpo a, tonetupuhse kyya xine exiryke.²⁷ Ynara āko Ritonōpo omiry,

“Kuku, emūkuapitopyra mase repe.

Yrome tǎkye exiko.

Poetoēme exipitopyra mase repe.

Yrome tǎkye exiko.

Onio nurumekahpyryme mase repe.

Yrome emūkuāko mase tuhke.

Imaro exikety motye emūkuāko mase.

Naeroro tuhke opoenō emamyryke tǎkye exiko,”
tykase Ritonōpo. Moro tymerose Izaja a pake.

²⁸ Wekyry tomo, Ritonōpo omi poe Izake tonuruse. Naeroro mokyro saaro matose, tonuruse sã oexirykōke Ritonōpo zuzenu poe.²⁹ Mame mokyro a, ahno poe rokē aenuruhpyry a tounohse Ritonōpo omi poe aenuruhpyry. Moro saaro mǎ seromaroro. Ritonōpo zuzenu poe aenurutyāme kuexirykōke kueunohtorỹko mǎ Moeze nymerohpyry omipona exiketomo.³⁰ Yrome ynara tymerose roropa Ritonōpo omiry, “Anamoto aropoko ropa atapyĩ tae, imūkuru maro. Mokyro mūkuru mǎ omōkomory esēme pyra mana. Opyty nymyry mūkuru rokē mǎ omōkomohpyry esēme exiko,” tykase Ritonōpo Aparão a.³¹ Morara exiryke, wekyry tomo, inamoto mūkurume pyra sã sytatose, ipyty nymyry mūkurume sã sytatose.

5

Orēpyra ehtoko zae oexirykō poko

¹ Tymyhpokase ropa sã sytatose Moeze nymerohpyry poko pyra kuehtohkōme. Kyrixtu kyjamihtanohpoatose kukurākarykohta. Morara exiryke orēpyra ehtoko zae oexirykō poko. Ynara kara ehtoko, “Moeze nymeropohpyry omipona sehtone kure kuehtohkōme Ritonōpo a,” kara ehtoko. Morara karyhta oya xine imykyhpyry saaro matose.² Etatoko pahne, ywy ase Pauru, ynara āko ase oya xine, aipotapihpyry sahkaponanō omipona awahtao xine, “Kyrixtu omipona ase,” āko matose toiparo rokene. Osenekunohnōko rokē matose, āko ase oya xine.³ Morara exiryke otuarōmatorỹko ase. Aipotapihpyry tysahkase oya xine ahtao kure repe, emero Moeze nymerohpyry omipona awahtao xine rokene. Emero pyra aomipona awahtao xine ekurehnōko rokē matose.⁴ Mame ynara karyhta oya xine, “Moeze nymerohpyry omipona jexiryke, kure exiko ase Ritonōpo a,” karyhta oya xine, toiparo rokē kure oehtohkō poko matose. Kyrixtu winoino tōtouse ropa matose. Imaro pyra toehse matose, morara karyke oya xine. Morara awahtao xine Ritonōpo kure oripopyra xine mana.⁵ Yrome kymarokō tyoro. Jezu Kyrixtu enetupuhnōko sytatose. Morara exiryke kukurākatorỹko Ritonōpo mana. Zuzenu kuakorehmatorỹko roropa mana kukurākarykō eraximaryke kyya xine, tonetupuhse kyya xine exiryke.⁶ Kyrixtu Jezu maro kuahtao xine kuaikō potapihpyry tysahkase ahtao, oty kara. Onysahkara ahtao, oty kara roropa mana. Ynara rokē kure Ritonōpo a kyya xine, Jezu Kyrixtu enetuputyry kyya xine. Mame imehnō pyno exiko sytatose, Jezu tonetupuhse exiryke kyya xine.

⁷ Orēpyra mexiatose repe. Onoky omi poe Ritonōpo omipona pyra toehse ropa matou? Oty poe tyoro toehse matou? ⁸ Ritonōpo poe pyra tyoro toehse matose. Eya toahmase matose tōmipona oehtohkōme. ⁹ Pitiko rokē pou porutatoh toximase ahtao tiriiku maro,

porutāko pitiko pyra mana, poume tyrisemy. Moro saaro toiro azahkuru amorepatō amaro xine ahtao azahkuru enetupuhnōko matose emero porehme, pou porutatoh risē sā tiriiku maro. ¹⁰ Yrome awaro xine ase. Kyrixtu Kuesēkō maro oexirykō waro ase. Eramara roropa matose, Kuesēkō omipona oehxīpo xine. Ysā enetupuhnōko rokē matose. Morara exiryke azahkuru āmorepahpōkō wānohnōko Ritonōpo mana. Otarāme imehxo exikety, otarāme ime hkopyra ynororo. Mokyro wānohnōko Ritonōpo mana. Zuario ase.

¹¹ Jakorō tomo, imehnō ynara āko ypoko, “Pauru ynara nase, ‘Aīkō potapihpyry isahkapoko,’ nase Pauru,” āko toto ypoko. Yrome ajohpe rokē toto. Ajohpe pyra moxiā ahtao, yzehno pyra moxiā exiry. Yrome ywy ynara āko, “Jezu exixihmatopōpyry poko tonetupuhse oya xine ahtao rokē, Ritonōpo okurākatorŷko mana,” āko ywy. Morara exiryke yzehno ro toh nase. ¹² Kure ya okonehmanekō esahkaryhtao tamoreme xine. Ah mokaro nose mukā toto tamoreme xine rokene.

¹³ Jakorō tomo, Ritonōpo a tyjamtunuru tokarose oya xine imyhpokatyā sā oehtohkōme. Yrome tuaro ehtoko ajoajohpe pyra oehtohkōme. Ynara kara ehtoko, “Ritonōpo a tyjamtunuru tokarose ya ypenetatoh poko jehtohme,” kara ehtoko. Morara karyhtao oya xine openetatohkō rumekary waro pyra matose. Morara kara ehtoko, Ritonōpo jamitunuru nae oexirykōke, imehnō pyno ehtoko roropa. Morara awahtao xine oxime atakorehmāko matose. ¹⁴ Ynara exiryke, Ritonōpo nymeropohpyry Moeze a ynara katohtonō nae, “Imehnō pyno ehtoko, osepyno oehtohkō samo,” āko. Imehnō pyno awahtao xine pake Moeze nymerohpyry omipona toehse matose. ¹⁵ Yrome imehnō pokōnopyryhtao oya xine, toto kerekeremaryhtao roropa oya xine, osekātō sā matose. Morarame okynā pyra osepyno oehtopōpyrykō enahkapōko matose āmoreme xine.

Kypenetatohkō Ritonōpo zuzenu penetatoh sā pyra tyoro

¹⁶ Ynara āko ase oya xine, Ritonōpo zuzenu oesēkōme tyritoko. Oesēkōme ahtao openetatohkō poko pyra exīko matose, pake oehtopōpyrykō sā pyra exīko matose.

¹⁷ Ynara exiryke, kypenetatohkō Ritonōpo zuzenu penetatoh sā pyra tyoro mana. Ritonōpo zuzenu kurā poe kure oehtohkō se matose. Yrome openetatohkō tyoro. Morara exiryke kure se awahtao xine ro, āmoreme xine kure exisaromepyra matose.

¹⁸ Ritonōpo zuzenu oesēkōme ahtao, ynara kara matose, “Moeze nymerohpyry omipona sehtone, kure kuehtohkōme Ritonōpo a,” kara matose.

¹⁹ Openetatohkō waro matose. Openetatohkō poko awahtao xine iirypyryme matose. Imehnō nohpo poko se matose. Mame oorypyrykō poko awahtao xine, ehxiropyra matose. ²⁰ Ahno nyrihpyry rokē eahmāko matose, Ritonōpo myakāme. Pyaxi poko roropa matose. Oxiehno exīko matose. Atatapoīko matose. Otumoxike exīko matose. Imehnō zehno exīko matose. Oyamene se xine rokē matose, otytyko se. Imehnō kerekeremary poko matose. Moromeīpo oseosezuhnōko rokē matose atae pyra oexirykō poko. ²¹ Imehnō enŷnanohnōko matose. Etŷnōko roropa matose. Oximōnōko matose oorypyrykō poko oehtohkōme. Emero morohne poko matose. Naeroro, tuaro ehtoko, ase oya xine, morohne poko pyra oehtohkōme. Morararo āko ropa ase seromaroro oya xine, wenikehpyra oehtohkōme. Morohne poko awahtao xine omōpyra matose Ritonōpo esaka.

²² Yrome Ritonōpo zuzenu oesēkōme ahtao ynara sā exīko matose, imehnō pyno exīko matose. Atākyemāko matose roropa. Torētyke pyra exīko matose. Penekehpyra roropa matose. Enupunāko matose roropa imehnō poko. Kure rokē imehno a matose. Kuesēkō omipona matose. ²³ Imehnō motye se pyra roropa matose. Osenetupuhnōko matose oorypyrykō poko pyra oehtohkōme. Enara matose Ritonōpo zuzenu oesēkōme ahtao. Morara awahtao xine zae rokē matose, pake Moeze omihpyry omipona toehse roropa matose. ²⁴ Jezu Kyrixtu poenōme oexirykōke oorypyrykō poko oehtopōpyrykō turumekase oya xine. Openetatopōpyrykō roropa oorypyrykō poko turumekase oya xine Kyrixtu jamitunuru poe. ²⁵ Ritonōpo zuzenu jamitunuru nae matose. Morara

exiryke oesëkõme tyritoko aomipona oehtohkõme. ²⁶ Tuisame se pyra ehtoko. Imehnõ onurupyra ehtoko. Imehnõ zumoxike pyra ehtoko roropa, enara.

6

Oenupunatoko imehnõ poko

¹ Jakorõ tomo, imepỹ Jezu poetory tyrypyry poko toehse ahtao, mokyro maro oturutoko. Ritonõpo zuzenu omipona awahtao xine, mokyro maro oturutoko tyrypyry rumekatohme ropa eya. Yrome mokyro onuromara ehtoko. Tuaro ehtoko roropa, oorypyrykõ poko oripopyra xine joroko tamuru ehtohme. ² Oenupunatoko imehnõ poko, toto etuarimary eneryhtao oya xine. Mame akorehmaryhtao oya xine Kyrixtu omipona exiko matose. ³ Yrome ynara kananõ nae, “Tuisamehxo ywy. Morara exiryke imehnõ akorehmary se pyra ase, tuisame jexiryke,” äko repe, ajohpe. Osenekunohnõko rokẽ mã tuisame toexiry poko. ⁴ Osenetupuhtoko ämoreme xine zae oexirykõ poko. Zae nymyry awahtao xine Kuesëkõ nyripohpyry poko, tãkye exiko matose onyrihpyrykõ poko. Mame ynara kara roropa ehtoko, “Ynyrihpyry rokẽ kure. Imehnõ nyrytyã motye,” kara ehtoko onyrihpyrykõ poko. ⁵ Mame akĩme pyra roropa ehtoko emero porehme, oerohtohkõ poko.

⁶ Tamorepase awahtao xine Ritonõpo omiry poko, ämorepanekõ epehmatoko omõkomorykõ ke. Morara awahtao xine toto akorehmãko matose.

⁷ Osenekunohpyra ehtoko. Ritonõpo onenekunohsaromepyra matose. Otyro tarykase oya xine ahtao, mororomero epery apoiko ropa matose. ⁸ Moro saaro oorypyrykõ poko awahtao xine oorypyrykõ epehpyry apoiko ropa matose. Orihnõko matose jũme. Yrome Ritonõpo zuzenu omipona awahtao xine, orihpỹme exiko matose jũme, Ritonõpo zuzenu poe. ⁹ Naeroro penekehpyra sehtone imehnõ riry poko kure. Morarame poremäpyra kuahtao xine kurã apoiko sytatose imeipo. ¹⁰ Morara exiryke imehnõ poko enupunakehpyra sehtone. Jezu poetory tõ poko roropa senupunatone kuhse.

Pauru osekazumatopõpyry

¹¹ Sero etyppyry merõko ase, jemary ke rokene. Inũmehme sã nymerohpyry nase. ¹² Ämorepanekõ mokaro, aikõ potapihpyry sahkapyry satokomo, orẽpyra toexirykõ se toh mã repe. Imehxo toexirykõ se roropa toh mana. Morara exiryke ynara kary se pyra toto, “Jezu Kyrixtu poe rokẽ orihpỹme exiko sytatose, toorihse exiryke kymyakãkõme, kyyrypyrykõ epehpyryme,” kary se pyra toh mana. Oty katohme? Tuhkãkõ morohne kary etary se pyra exiryke. ¹³ Yrome mokaro jaikõ potapihpyry isahkatyã Moeze nymerohpyry omipona pyra ro toh mana. Mame aikõ potapihpyry sahkapyry se toto, imeipo toepyrypyrykõ se toexirykõke. “Yna omiry totase ahtao, tuhke tyaikõ potapihpyry tysahkapose,” kary se rokẽ toto imehnõ netaryme. ¹⁴ Yrome ase epyrypara kure jexiry poko, toiro jatãkyematoh nae exiryke. Jezu Kyrixtu Kuesëkõ exiximatopõpyry poko rokẽ atãkyemãko ase. Ynara exiryke, toorihse Jezu exiryke, josenetupuhtoh tyrisenã sã toehse. Jezu onenetupuhpynõ penetatoh se pyra ase. Morararo Jezu onenetupuhpynõ mã ysã se pyra roropa toto, enara. ¹⁵ Jezu Kyrixtu omipona kuahtao xine, ai potapihpyry tysahkase ahtao, oty kara. Onysahkara ahtao, oty kara roropa. Toiro rokẽ kure. Kuosenetupuhtohkõ tyrisenã sã toehse ahtao, moro mã kure kuhse. ¹⁶ Osenetupuhtohkõ tyrisenã sã mana. Naeroro ynara se ase Ritonõpo a. Opoko xine Ritonõpo enupunary se ase. Torẽtyke pyra oexirykõ se roropa ase Ritonõpo a. Morara se roropa ase emero Ritonõpo poenõ nymyry poko, emero pata tõ po.

¹⁷ Taroino oseosezuhno etary se pyra ase, ai potapihpyry sahkary poko. Upũ poko piũmero nase, jetapatopõpyry topu ke. Ypipohpõpyry otara exipyra ro nase. Jezu epe tõ kara a, typitypipohse ywy. Moro eneryke Jezu poetoryme jenetupuhnõko imehnõ mana.

¹⁸ Jakorõ tomo, ynara äko ase Jezu Kyrixtu kuesëkõmo a, “Karaxiapõkõ pyno exikehpyra exiko,” äko ase. Enara rokene.

Pauru Nymerohpyry sero Epezupõkõ Neneryme

Sero pape tymerose Pauru a. Ritonõpo nymenakahpyryme kynexine ynororo imehnõ amorepaneme. Serātu rihpõme roropa kynexine. Tynymerohpyry sero taropose eya Jezu poetory tõ neneryme, Epezupõkõ neneryme.

Tynymerohpyryae toto amorepãko mana toiro zoko sã Jezu poetory tõ ehtoh poko. Jezu enetuputyryke kyaa xine kuesëkõme zokome toehse sytatose sero nono po. Kuokokõ pyno kuexirykõ sã kypyno xine Kyrixtu mana. Morararo kupuhpyrykõ omipona kuokokõ ehtoh sã Kuesëkõ omipona sytatose sero nono po, äko mana.

¹ Ynymerohpyry moro onenerykõme Epezupõkomo. Ywy ase Pauru, Ritonõpo nymenakahpyry, Kyrixtu Jezu poko imehnõ amorepatohme.

Ritonõpo poetoryme matose, mãsa rokẽ pyra enetuputyryke oya xine ataatahmotao pyra. Ritonõpo poetoryme matose Kyrixtu Jezu enetuputyryke oya xine, Kyrixtu Jezu maro roropa oexirykõke.

² “Papa kapuaono, kure Epezupõkõ tyriko. Torëtyke pyra tyriko toto,” äko ase Ritonõpo a opoko xine. Jezu Kyrixtu Kuesëkomo a roropa, morara äko ase.

Kure kyrirykõ poko Ritonõpo a

³ “Kure mase Papa kapuaono,” sykatone Ritonõpo a, Jezu Kyrixtu kuesëkõ zummy a, kure rokẽ tyrise kuexirykõke, Tumükuru Kyrixtu maro. Mame Tuzenu emero ekarõko kyaa xine mana. Kure kapuaõkõ ritopõpyry sã kure kyritorÿko Ritonõpo mana.

⁴ Sero nono onyripyra ro tahtao, kymenekatone Ritonõpo, typoetoryme kuehtohkõme, Tumükuru Kyrixtu maro kuehtohkõme. Kymenekatone kure kuehtohkõme, iirypyryme pyra tyneneryme. Kypyno xine toexiryke, ⁵ tumükurume kyrirykõ poko tõsenetupuhse Ritonõpo pake Tumükuru orikyry poko. Tumükurume kyritone täkye toehtohme kypoko xine tõsenetupuhstopõpyryae ro. ⁶ Tumükuru pyno Ritonõpo ipunaka repe. Yrome tonehpose eya xiaro kypynanohtohkõme. Topehke pyra tynekarory kurã sã Tumükuru tonehpose aorihtohme. Morara exiryke, “Kure mase Papa. Yna esëme mase imehxo,” sykatone Ritonõpo a.

⁷ Tymyhpokase sã sytatose, kymyakãkõme Kyrixtu toorihse exiryke. Eya kyyrypyrykõ tukurikase roropa mana, tumunuru ke. Morara exiryke imehnõ kypyno xine exiry motye kypyno xine Ritonõpo mana. ⁸ Naeroro kure kyriatosene. Tuaro toexiryke tuaro kyritorÿko roropa mana. ⁹ Pake emero kukuräkarykõ poko tõsenetupuhse Ritonõpo oximõme kuehtohkõme, toiro tosëke kuehtohkõme. Yrome Ritonõpo osetuputyry waro pyra sexiataose. Morarame kutuarõtanohtopone tõsenetupuhstopõpyry poko. ¹⁰ Ynara tykase Ritonõpo, “Emero oximõme toto riko ase Kyrixtu orikyry ke, kapuaõkõ maro, nonopõkõ maro, enara, toto esëme Kyrixtu ehtohme,” tykase Ritonõpo pake. Mame morohne ritothpo toehse ahtao, morohne riko Ritonõpo mana.

¹¹ Emero exiko mana Ritonõpo osetupuhstopõpyryae ro, aomihpyryae ro roropa, enara. Osemazuhme sero nono onyripyra ro tahtao tymenekase kymarokomo ty-poenõme kuehtohkõme, Tumükuru Kyrixtu maro kuehtohkõme. Morarame toemynyhmatopõpyryae ro morara tyrise kymarokõ eya, emero, Ritonõpo a, tõsenetupuhstopõpyryae ro, toemynyhmatopõpyryae ro roropa. Morara tyrise eya. ¹² Naeroro, “Kure mase Ritonõpo, yna esëme imehxo mase,” äko ynanase, osemazuhme Kyrixtu tonetupuhse yna a exiryke, kypynanohtohkõme.

¹³ Morarame amarokomo a roropa kurã omi totase. Morara exiryke Kyrixtu menetuputyatose, Kyrixtu omiry enetuputyryke oya xine. Naeroro typynanohtohse oexirykõke Ritonõpo a, Tuzenu kurã ekarone oya xine tõmihpyryae ro, ipoetoryme oehtohkõ poko otuarõtatohtohkõme. ¹⁴ Ritonõpo zuzenu nae kuahtao xine, zuaro sytatose, Ritonõpo

nekarory typoetory tomo a apoiko sytatose, Zuzenu nae kuexirykōke. Kuakorehmatoryko mana kypyno xine Ritonōpo ehtoh enetuputyry poko, tymyhse exiketō sā pyra kuehtohkōme. Naeroro, “Kure mase Ritonōpo. Yna esēme mase imehxo,” sykatone.

Pauru oturutopōpyry

¹⁵ Mame Kuesēkō Jezu enetuputyry poko oya xine totase ya. Ritonōpo poetory pyno oexirykō roropa totase ya. ¹⁶ Morara exiryke morara kary etaryhtao ya, “Kure mase,” kakehpyra sā ywy Ritonōpo a. Opoko xine oturūko roropa ase, Ritonōpo maro jotururuhtao. ¹⁷ Ynara āko ase Ritonōpo a kuesēkō Jezu Kyrixtu zumy a, “Papa kapuaono, imehxo mase. Morara exiryke Ouzenu a Epezupōkō tuaro tyripoko toto,” āko ase Ritonōpo a, Ritonōpo waro oexirykō se jexiryke. Osenetupuhpōko roropa Ritonōpo mana oya xine. ¹⁸ Ynara āko ase roropa Ritonōpo a, “Epezupōkō amorepako Papa, amaro toexirykō waro toto ehtohme, kure tyrirykō eraximatohme eya xine, onekarotyā waro toto ehtohme, imeīpo ōmihpyryae ro onekarory tō kurā waro roropa toto ehtohme, ¹⁹ jamihme kuhse oexiry waro roropa toto ehtohme,” āko ase. Tyjमितunuru ke kuakorehmatoryko mana kukurohtao xine, enetuputyryke kyya xine. Tyjमितunuru ke ro ²⁰ Tumūkuru ēsemākapone ropa aorihxīpo. Mame tymaro tuisame kynyrine kapu ao. ²¹ Seromaroro Kyrixtu tuisame mana, imehnō kapuaōkō motye emero. Kowenu tōkehko motye mana, tuisa tōkehko roropa motye. Pata esē tō motye roropa mana, sero nono po. Emero motye kuhse mana, jūme roropa mana. ²² Naeroro ehmero esēme Kyrixtu tyrise Ritonōpo a. Mame kynekarone typoetory tomo a, toto esēme aehtohme. Tuisa imehxo exikety ekarone eya xine. ²³ Kyrixtu zokome sā Ritonōpo poetory tō mana. Mame kupuhpyrykō omipona kuokokō exiry sā, moro sā Kyrixtu omipona ipoetory tō mana. Toto kurohtao roropa mana, toto jamihtanohnōko, enara.

2

Kuosenetupuhtohkō tyrisenā sā tyrise ropa

¹ Osemazuhme aporo Ritonōpo enetuputyry se pyra mexiatose, Ritonōpo omipona pyra oexirykōke, tyrypyhpyke rokē oexirykōke. ² Morara oexirykōke Jezu onenetupuhpynō penetatoh poko rokē mexiatose. Joroko tō esē omipona roropa mexiatose, amerehmoākō esemy. Ritonōpo omipona pyra exiketō esē roropa mokyro. ³ Mokaro sā sexiataose, Jezu onenetupuhpynō samo. Kypenetatohkō poko rokē sexiataose. Kyrypyrykō poko roropa sexiataose. Kuosenetupuhtohkōae kypenetatohkō poko sexiataose. Ritonōpo nuānopyryme roropa sexiataose, apotoimo htaka taroposāme roropa sexiataose.

⁴ Yrome Ritonōpo kuānohpopyra xine kynexine, kypoko xine toenupunase toexiryke ipunaka. ⁵ Ritonōpo enetuputyry se pyra ro kuahtao xine, aomipona pyra roropa kuahtao xine, kuosenetupuhtohkō tyrisenā sā tyrise ropa Ritonōpo a, Kyrixtu maro kuehtohkōme. Kure orirykō se Ritonōpo exiryke okurākatone ropa. ⁶ Seromaroro Kyrixtu Jezu maro kuexirykōke, kuosenetupuhtohkō tyrisenā sā tyrise ropa Ritonōpo a mana. Tymaro tuisame kuehtohkōme kapu ao, kuosenetupuhtohkō tyrisenā sā tyrise ropa eya. ⁷ Morara kyriatose Ritonōpo, kure toexiry poko enetupuhpotohme imehnomo a jūme. Imehnō kypyno xine exiry motye kuhse Ritonōpo kypyno xine exiry mana. Morara exiryke kure kyrikehpyra xine kynexine, Kyrixtu Jezu maro kuehtohkōme, enetuputyryke kyya xine. ⁸ Naeroro tamoreme opyno xine Ritonōpo toexiryke typynanohse matose. Okurākatoryko roropa mana kure oexirykō pokoino pyra. Jezu enetuputyryke rokē oya xine okurākatoryko mana. Topkehke pyra, tynekarory kurā sā, Tumūkuru tonehpose aorihthohme, okurākatohkōme. ⁹ Naeroro epyrypasaromepyra matose Ritonōpo poenōme oexirykō poko. Kure oexirykō pokoino pyra tukurākase matose Ritonōpo a. ¹⁰ Ritonōpo kyrihpōkomo. Kyritone Kyrixtu Jezu maro kuehtohkōme kure imehnō ritohme kyya xine. Pake ynara tykase Ritonōpo tyya rokene, “Kyrixtu omipona exiketomo a imehnō riry se ase kure, kokoro rokene,” tykase.

Oximaro kuexirykō poko Kyrixtu Jezu maro

¹¹ Wenikehpyra ehtoko oehtopōpyrykō poko. Juteutōkara matose, morara tonuruse oexirykōke. Amarokō poko, “Tyaikō potapihpyry onysahkahnō mokaro,” āko juteu tō opoko xine. Yrome typoko xine, tysahkase exiketōme, osekarōko toto, tyaikō potapihpyry tysahkase tyya xine exiryke. ¹² Pake Kyrixtu onenetupuhpyra mexiatose. Ritonōpo nymenekatyāme pyra mexiatose, juteume pyra oexirykōke. Pake ynara tykase typoetory tomo a, “Kure rokē oritorỹko ase,” tykase Ritonōpo. Yrome oya xine morara kara kynexine. Taro amarokō repe, nono po. Kyrixtu a okurākarykō oneraximara sã mexiatose. Ritonōpo waro pyra roropa mexiatose. ¹³ Osemazuhme aporo moe sã mexiatose. Yrome Ritonōpo a tonehse ropa matose tyya Jezu Kyrixtu orikyryke. Seromaroro imaro amarokō toehse aomipona toehse oexirykōke. ¹⁴ Toipe juteu tomo, oxiehno toto juteutōkara maro. Moeze nymerohpyry juteu tō apurume sã kynexine, juteutōkara maro pyra toto ehtohme, Moeze nymerohpyry omipona pyra juteutōkara exiryke. Yrome seromaroro moro apuru tykararahse mana Kyrixtu a oximōme toto ehtohme ropa. Toorikyry ke oxiehno pyra tyripose toto eya osepyno toto ehtohme, oxise roropa toto ehtohme. Toorikyry ke oxiehno toto exiry tonahkapse eya. ¹⁵ Ynara tykase Kyrixtu eya xine, “Moeze nymerohpyry omipona oexirykō pokoino pyra okurākatorỹko Ritonōpo mana. Kure oexirykō pokoino pyra roropa,” tykase. Atae pyra toh nexiase repe. Yrome oximōme tyrise toto eya, tyrisenã sã toto ehtohme tymaro, oxiehno pyra toto ehtohme, osepyno rokē toto ehtohme. ¹⁶ Toxixihmatopōpyryke wewe pokona, Kyrixtu a oxiehno toto ehtoh tonahkapse. Wewe poko toorihpōpyry ke oxiehnokō tyrise ropa oxiehno pyra, osepyno toto ehtohme ropa. Tonehse ropa toto eya Ritonōpo a aomipona toto ehtohme. ¹⁷ Naeroro Kyrixtu tooehse āmorepase xine omi kurã poko, oxiehno pyra emero ehtohme Ritonōpo maro. Oya xine tooehse, juteutōkara a. Ameke sã mexiatosene Ritonōpo a. Oya xine tooehse roropa ynororo, juteu tomo a, ameke hkopyra mexiatosene Ritonōpo a. ¹⁸ Naeroro Kyrixtu enetuputyryke kyya xine emero sytatose Kumykō ěpataka ytōko, juteu tomo, imehnomo, enara, toiro Zuzenu omipona kuexirykōke.

¹⁹ Juteutōkara matose. Yrome tyorōpōkōme pyra matose. Katonōme pyra roropa matose Ritonōpo a. Esarypōkōme matose toehse, imehnō Ritonōpo poetory tō maro, Ritonōpo poenōme toehse oexirykōke. ²⁰ Ritonōpo tapyīme sã sytatose. Ynara sã sytatose enetupuhtohme rokene. Tapyi apurume sã matose. Tapyi apuru apōme Ritonōpo nymenekatyã imehnō amorepananōme, Ritonōpo poe urutōkō maro, enara. Yrome tapyi nikapuru apoihtyme sã Kyrixtu Jezu mana. ²¹ Mokyro poe rokē Ritonōpo tapyī jamihme. Ipoe roropa Kuesēkō maro kure exīko sytatose. ²² Amarokō roropa imaro exīko matose Ritonōpo tapyīme, imehnō Jezu poetory tō maro, emero porehme, Ritonōpo zuzenu esaryme.

3

Pauru erohtopōpyry poko juteutōkara poko

¹ Morara exiryke oturūko ase Ritonōpo maro. Ywy ase Pauru, Kyrixtu Jezu nymenekahpyry. Āpuruhyry tao ase. Tomōse ywy ahno tō zururuke ya, juteutōkara kurākary poko Jezu a. Morara exiryke tōmapose ywy āpuruhyry taka. ² Kypyno xine Ritonōpo exiryke tyrohmanohpose ywy eya, ākorehmanekōme jehtohme. Sero poko metatose ro. ³ Ritonōpo osenetupuhtopōpyry tokare pyra kynexine repe. Yrome utuarōtanohpone tōsenetupuhtopōpyry poko. Moro poko pape tymerose ya, onenerykōme. ⁴ Naeroro nymerohpyry moro poko isekeremaryhtao oya xine, enetupuhnōko matose Kyrixtu poko. Ritonōpo osenetupuhtopōpyry waro jehtopōpyry poko enetupuhnōko matose. ⁵ Osemazuhme aporo ahno a tōsenetupuhtopōpyry onekaropyra Ritonōpo kynexine. Yrome seromaroro tynymenekatyã tutuarōtanohpose. Urutōkō roropa tutuarōtanohpose Tuzenu a, tōsenetupuhtopōpyry poko. ⁶ Ynara tykase Ritonōpo pake tyya rokene, “Kure rokē juteutōkara rīko ase juteu tō maro. Ypoenōme exīko mã toto

Kyrixtu omiry enetuputyryke eya xine,” tykase ynororo. “Mame juteu tō juteutōkara maro osepyno exīko toh mana, Jezu Kyrixtu enetuputyryke eya xine. Ynekarory juteu tomo a, moro ekarōko roropa ase juteutōkara a, tykase ynororo pake tyya rokene.

⁷ Kyrixtu omiry poko imehnō amorepaneme jyrine Ritonōpo. Topehke pyra tyjami-tunuru ekarone Ritonōpo ya. Erohnōko ukurohtao mana. ⁸ Jezu poetoryme ase. Tuisame pyra ase repe. Yrome eya jerohtoh tokarose mana, juteutōkara amorepatohme typoko. Imehnō motye kuhse Kyrixtu kypyno xine mana, emero kurā ekaroneme toexiryke. ⁹ Naeroro pake Ritonōpo tōsenetupuhse kukurākaporykō poko Tumūkuru a, juteu tomo, juteutōkara, enara. Moro poko enetupuhpōko ase emero ahno a. Emero ritōme mā Ritonōpo. Tōsenetupuhpōpyry onumakara kynexine aporo. ¹⁰ Seromaroro emero Jezu enetupuhnōko toh mana, juteu tomo, juteutōkara, enara. Moro eneryke tyya xine, ynara āko tuisamākō kapuaōkomo, “To! Emese kure mase Ritonōpo,” āko toh mana moro eneryke tyya xine. ¹¹ Ritonōpo poenōme toehse toto, enetuputyryke tyya xine, pake Ritonōpo osenetupuhpōpyryae ro. Kyrixtu Jezu a Kuesēkomo a typoenōme tyrise sytatose, toorihse toexiryke kuemetakākōme. ¹² Kyrixtu maro kuahtao xine Ritonōpo ēpataka ytōko sytatose. Ihxike pyra roropa sytatose kueanokō tyjamihtanohse exiryke. Imaro oturūko sytatose tonetupuhse kyya xine exiryke. ¹³ Naeroro etuarimāko ase Kyrixtu omiry ekaroryke ya oya xine. Morara exiryke poremāpyra ehtoko jetuarimary etaryhtao oya xine. Kure oripotohkōme Kyrixtu omiry ekaroase oya xine. Kure oripotohkōme roropa tomōse ase āpuruhpyry taka.

Kypyno xine Kyrixtu exiry poko

¹⁴ Ritonōpo emero typoenōme se. Moro poko jemynyhmaryhtao jesekumuru pona porohnōko ase, joturutohme Papa kapuaō ēpataka. ¹⁵ Tonetupuhse kyya xine exiryke emero porehme tumyke exīko sytatose, Kumykōme Ritonōpo exiryke, kapuaōkomo te, nonopōkomo, enara. ¹⁶ Ynara āko ase Ritonōpo a, “Papa kapuaono, imehxo mase. Orēpyra roropa mase. Naeroro ajamitunuru ekaroko Epezupōkomo a, Ouzenu maro orēpyra toto ehtohme tukurohtao xine,” āko ase opoko xine. ¹⁷ “Papa kapuaono, Epezupōkō akorehmako Omūkuru enetuputyry poko, Jezu Kyrixtu osesaritohme ikurohtaka xine. Akorehmako toto imehnō pyno toto ehtohme, yronymyryme,” āko ase. ¹⁸ “Akorehmako toto Papa, tuaro toto ehtohme, emero opoetory tō maro, toto pyno Kyrixtu exiry poko, tuaro toto ehtohme imehnō pyno exiry poko, enara,” āko ase. Kapu zumo exiry sā Kyrixtu kypyno xine exiry mana. Kae exiry sā roropa kypyno xine Kyrixtu exiry mana. Tuna konōto zueme exiry sā roropa kypyno xine exiry roropa mana. Nono zumo exiry sā roropa kypyno xine Kyrixtu exiry mana. “Moro waro tyriko toto,” āko ase Ritonōpo a. ¹⁹ Ÿ, ynara se ase oya xine roropa. Kyrixtu kypyno xine exiry waro se ase oya xine. Mame zuaro awahtao xine itamurume repe, emero waro pyra ro matose. Ynara exiryke, ekuhpŷme sā kypyno xine Kyrixtu exiry mana. Mame Ritonōpo osesariry se ase okurohtaka xine, Ritonōpo a rokē tuaro oehtohkōme kure kuhse Ritonōpo exiryke.

²⁰ Mame tyjamitunuru ke kynekaropohpyrykō motye tyriry waro Ritonōpo mana. Kynenetuputyhpyrykō motye tyriry waro roropa mana, kukurohtaka xine. ²¹ Naeroro eya, “Imehxo mase, Ritonōpo,” sykatone, oximōme Jezu poetory tō maro kuahtao xine. Kyrixtu Jezu maro toehse kuexirykōke. Naeroro morara sykatone kokoro rokene. Kakehpyra sehtone, enara.

4

Oxipoko enupunary poko Jezu poetory tomo a

¹ Morara exiryke, kure kyriatosene Ritonōpo. Naeroro oururukō se ase. Taro ase tymyhse, Kuesēkō omipona jerokuruke. Ynara kary se ase, kure rokē ehtoko, kure oehtohkōme toahmase oexirykōke Ritonōpo a. Morara exiryke kure rokē ehtoko. ² Opoko xine ro epyrypara ehtoko. Opoopore pyra ehtoko imehnō maro. Azamaro pyra exiketō zehno pyra ehtoko. Imehnō pyno oexirykōke akorehmatoko toto. ³ Ritonōpo

zuzenu amaro xine ahtao oxipoko enupunāko matose. Oxipoko toenupunase oexirykōke oximaro exīko matose. Tomeseke ehtoko, oxipoko enupunakehpyra oehtohkōme. ⁴ Morohnome matose toehse, toirō Zuzenu amaro xine exiryke. Toiro rokē eraximāko matose. Jezu Kyrixtu maro jūme orihpỹme oehtohkō eraximāko matose. Moro poko toahmase matose Ritonōpo a. ⁵ Toiro rokē Kuesēkō mana. Toiro tonetupuhse kyya xine kukurākanekōme. Toirō omi poe roropa tōpurihkase sytatose. ⁶ Toiro Ritonōpo mana, Kumykomo. Kuesēkōme roropa mana. Kymaro xine toerohtoh kyrỹko Ritonōpo mana, kukurohtao xine toexiryke.

⁷ Topehke pyra tynekaroryme tyjamtunuru tokarose Kyrixtu a kyya xine. Emero oxisā pyra repe yrome tōsenetupuhpopyrae ro tyjamtunuru tokarose kyya xine. ⁸ Ynara tymerose Kyrixtu poko, Ritonōpo omiryme,

“Tōnukuruhtao kakoxi

tuhkākō tynyporemākapotyā tarose tymaro.

Mame ekarory se toehtohtonō tokarose eya ahno tomo a,”

tykase. ⁹ Otarāme ekaropōko matose, “Oty kary moro tōnuhse?” āko matose otarāme. Ynara mana, osemazuhme Kyrixtu tyhtose aporo, sero nono zopikoxi. ¹⁰ Naeroro Kapu ae ayhtohpyryme ynororo. Kapu aka onuhketyme roropa mana. Kapu moinakoxi toytose ynororo. Emero esēme toehse ynororo, kapuaōkomo, nonopōkomo, enara mǎ esēme toehse ynororo. ¹¹ Eya ekarory se toehtohtonō tokarose ahno tomo a. Tyjami-tunuru tokarose eya xine orēpyra toto ehtohme toerohtohkō poko. Toitoine tymenekase eya, typoko imehnō tuarōtatohme. Imehnō tymenekase roropa eya urutōkōme. Imehnō tyrise roropa eya imeimehnō patapōkō eahmananōme, typoetoryme toto ehtohme. Imehnō tymenekase typoetory tō esēme, imehnō roropa tymenekase imehnō typoetory tō amorepaneme. ¹² Morara tyrise eya emese kure typoetory ehtohme toerohtohkō poko, toto atakorehmatohme Kyrixtu omipona toehtohtōme, Kyrixtu poetory emā-tohme, enara. ¹³ Mame oxisā exīko sytatose, Jezu Kyrixtu enetuputyry poko kyya xine, oxisā roropa exīko sytatose Ritonōpo mūkuru waro kuexirykō poko. Mame tuaro exiketōme exīko sytatose, Kyrixtu tuaro ehtoh samo. ¹⁴ Mame poetome pyra sǎ exīko sytatose. Poetohti ahtao tuaro pyra ro. Imehnō omiry etaryhtao zae ehtoh onenetupuhpyra toto poetome toexirykōke. Onekunohtō omiry etaryhtao eya xine ajohpe toto exiry waro pyra toto, osenekunohpōko rokene. Yrome kymarokō poetome pyra sǎ sytatose toehse, tuaro kuexirykōke. ¹⁵ Naeroro ajoajohpe pyra sehtone kuotururukohtao, imehnō pyno kuexirykōke. Mame Kyrixtu sǎ exīko sytatose. Kupuhpyrykōme mana, kuesēkōme, kutuisarykōme, enara. ¹⁶ Kyrixtu omi poe oximaro ipoetoryme sytatose, toiro kuokokōme samo. Morara exiryke oma tōkehko toiro zokome ehtoh sǎ, moro sǎ atakorehmāko Jezu poetory tō mana, emero porehme. Naeroro kuesēkō omipona kuahtao xine kure rokē sytatose, kuokokō wātāko mana. Moro sǎ atakorehmāko sytatose. Imehnō pyno kuexirykōke, kypyno xine roropa imehnō Jezu poetory tō mana.

Kyrixtu a kuosenetupuhthōkō tyrisenā sǎ ehtoh poko

¹⁷ Naeroro Kuesēkō omi poe ynara kary se ase oya xine, jomipona ehtoko, yronomyryme. Jezu onenetupuhpynō sǎ pyra ehtoko. Toiparo rokē Jezu onenetupuhpynō osenetupuhnōko toh mana. ¹⁸ Tuaro pyra toto ipunaka. Koko ytoytoketō sǎ ytoytōko toto. Isene pyra toto Ritonōpo poe tuaro pyra toexirykōke. Typenetatohkō poko se rokē toto. ¹⁹ Tyyrypyrykō poko tahtao xine ihximyra toto. Tyyrypyrykō poko rokē toto. Popyra toexirykō se rokē toto, ipunaka.

²⁰ Yrome mokaro sǎ pyra matose, Kyrixtu kure ehtoh waro toehse oexirykōke. ²¹ Osemazuhme ipoko metatose. Mame Kyrixtu omiry etaryhtao oya xine, ipoetoryme nymyry toehse matose. Mame ipoetoryme toehse awahtao xine zae oehtohkō poko tamorepase matose imarōme toehse oexirykōke. ²² Naeroro pake Jezu onenetupuhpyra oehtopopyrykō irumekatoko. Āmoreme xine oorypyrykō poko rokē mexiatosene. Moro

onurumekara awahtao xine osenekunohnōko rokē matose oorypyrykō poko openetarykōke. Naeroro oorypyrykō irumekatoko. ²³ Tyrisenā sā ehtoko okurohtao xine, kure ehtoh poko openetatohkō penetatohme, zae ehtoh poko roropa ōsenetupuhtohkō ehtohme, enara. ²⁴ Mame upo kurā amurutoh sā kure oehtohkō amurutoko. Ritonōpo nyrihpyry kurā amurutoko. Moro tamuruse oya xine ahtao Ritonōpo sā oenetarykō imehnō mana, Kyrihpōkō sā kuexirykōke, zae roropa kuexirykōke, kyyrypyrykō poko pyra toehse kuexirykōke, kure rokē kuexirykōke, enara. Ynara kahtoko imehnomo a, “Kuosenetupuhtohkō tyrisenā sā tyrise ahtao, Ritonōpo sā ytoytōko sytatose. Zae rokē ytoytōko sytatose. Aomipona roropa sytatose,” kahtoko.

²⁵ Naeroro ajoajohpe pyra ehtoko. Zae rokē oturutoko imehnō maro, tytororo kuexirykōke Kyrixtu zokome. ²⁶ Imepỹ zehno toehse awahtao xine tomeseke ehtoko, oorypyrykō poko oexirykōino. Imepỹ zehno toehse awahtao xine, axī kure ehtoko ropa imaro, nyhpyra ro awahtao xine. ²⁷ Tomeseke ehtoko, joroko tamuru oenekunohpyra xine ehtohme. Ynara kahtoko eya, “Mya ytoko, yrypyry xihpyry poko jyripopyra exiko,” kahtoko eya. ²⁸ Imepỹ mōkomory tomatonanhse oya xine ahtao onematonananzomopyra ehtoko. Erohtoko tineru apoitohme oya xine, oerohtamitukōme, ōkyryrykō epekahtohme oya xine, tymōkomokākara akorehmatohme roropa oya xine. ²⁹ Omi xihpyry ke imehnō onurupyra ehtoko. Zae rokē imehnō zurutoko, toto akorehmatohme yronymyrymehxo Ritonōpo omipona toto ehtohme. Zae rokē zurutoko toto orēpyrahxo toto ehtohme Kyrixtu omipona, ōmirykō etaxīpo eya xine. ³⁰ Mame Ritonōpo zuzenu kurā anasamapopyra ehtoko. Ritonōpo nekarohpyryme mā oya xine Zuzenu. Typoetoryme oenetusupuhpotorỹko mana imehnomo a. Imeīpo tymyhpokase ropa sā exiko matose. Moro poko otuarōtanohtorỹko mana. ³¹ Tohne oehtopōpyrykō irumekatoko. Oorypyrykō poko openetatohkō roropa irumekatoko. Imehnō zehno oehtohkō roropa irumekatoko. Opore imehnō onurupyra ehtoko. Imehnō onykerek-eremara ehtoko. Imehnō ryhmary se pyra ehtoko. ³² Yrome imehnō pyno ehtoko. Kure toto riry poko osenetupuhtoko. Imehnō rypyry ikorokapotoko Ritonōpo a. Moromeīpo owenikehtoko, “Otara kara,” kahtoko, Ritonōpo a oorypyrykō korokatopōpyry samo, Kyrixtu maro toehse oexirykōke.

5

Saeremae ytoketō sā Jezu poetory tomo

¹ Ritonōpo poenōme oexirykōke, ipoenohotoko. Opyno xine roropa Ritonōpo exiryke ipoenohotoko, isā oehtohkōme. ² Imehnō pyno ehtoko ipunaka. Pake ahtao juteu tamuru tomo a kaneru tō totapase tyrypyrykō korokapotohme Ritonōpo a. Moro saaro tōsekarose Kyrixtu, tynekaroryme Ritonōpo a kyyrypyrykō epehmatohme. Tākye Ritonōpo toehse Jezu orikyry poko. Typoxine exikety sā kynexine eya. Naeroro kypyno xine Kyrixtu ehtoh sā imehnō pyno ehtoko.

³ Ritonōpo poetoryme oexirykōke oorypyrykō poko pyra ehtoko ipunaka. Imehnō nohpo tō poko pyra ehtoko te, imehnō rypyry poko pyra roropa ehtoko, imehnō mōkomory poko penetara ehtoko roropa. Morohne poko oturupyra ehtoko roropa, ipoko ehtoh kara morohne. ⁴ Omi rypyry poko pyra ehtoko, popyra exiryke. Ajoajohpe pyra ehtoko. Imehnō rypyry poko oturunohtao popyra mana ipunaka. Yrome Ritonōpo a, “Kure mase,” kahtoko. Morara kary oya xine kure mana. ⁵ Tuaro ehtoko, imehnō nohpo tō poko exiketō mā omōpyra Kyrixtu maro, Ritonōpo esaka. Enara toh mana omōpyra Ritonōpo esaka. Imehnō rypyry poko exiketō roropa omōpyra mā toto. Te, mōkomo poko penetaketō roropa mā omōpyra. (Mōkomo poko openetarykohtao, Ritonōpo myakāmāko sā matose ahno nyrihpyry ke.)

⁶ Osenekunohpopyra ehtoko ajoajohpākō omiry poko. Morohne poko toto exiryke toto zehno exiko Ritonōpo mana. Toto wānohnōko roropa mana, tōmipona pyra toto exiryke. ⁷ Tyrypyry poko exiketō maro pyra ehtoko. ⁸ Osemazuhme aporo Kyrixtu waro pyra mexiatose. Koko ytoketō sā mexiatose. Yrome Jezu Kuesēkō poetoryme

toehse oexirykōke saeremae ytoketō sã matose. Naeroro zuaro exiketō sã ehtoko, Ritonōpo omipona. ⁹ Saeremae ytoketō sã kuahtao xine, kure imehnō rīko sytatose. Zae ehtoh se exīko roropa sytatose. Imehnō akorehmāko sytatose Kyrixtu omiry omipona toto ehtohme. ¹⁰ Osenetupuhtoko Kuesēkō omiry poko, aomipona oehtohkōme, tãkye Kuesēkō ehtohme opoko xine. ¹¹ Kyrixtu waro pyra exiketō tyrypyry poko rokē toto. Xinukutumae ytoketō sã rokē toto. Naeroro mokaro maro pyra ehtoko. Yrome toto rypyry zumakatoko jarānaka, zurutoko toto zomory zuaro toto ehtohme. ¹² Tokare pyra mokaro tyrypyrykō poko ehtoh poko jotururu se pyra ase popyra ya exiryke. ¹³ Emero rokē saeremāka tonehse ahtao kure enēko sytatose. Iiryryrymākō tonehse ahtao Kyrixtu a iiryryrykō osenēko saeremao samo. ¹⁴ Ynara exiryke, emero tonepose ahtao saereme sã exīko mana, jarao sã exīko. Morara exiryke ynara tymerose Ritonōpo omiry,

“Nyhketomo, apakatoko.

Oësemātoko ropa,

Kyrixtu saerehkatohme opona xine,”

me tymerose. Morara tykase Ritonōpo kuamopatohkōme tyya, tōmipona pyra exiketō kurākary poko tyya. Mame Kyrixtu enetuputyryke tyya xine, saeremae erohketō sã ma exīko toto.

¹⁵ Naeroro tomeseke ehtoko oehtohkō poko. Tuaro pyra exiketō sã pyra ehtoko. Tuaro ehtoko. ¹⁶ Tuaro pyra exiketō maro awahtao xine ekurehpyra ehtoko. Amorepatoko toto Ritonōpo omiry poko, tuhke iiryryrymākō nae exiryke. ¹⁷ Mame tuaro pyra exiketō sã pyra ehtoko. Osenetupuhtoko Kuesēkō omiry poko, aomipona oehtohkōme, Kuesēkō tãkye ehtohme opoko xine.

¹⁸ Etýpyra ehtoko eukuru ke, tahpyra oehtohkōme. Ritonōpo zuzenu a rokē os-ekarotoko, kanawa āpuineme sã aaronēkōme aehtohme. ¹⁹ Oximaro awahtao xine oturutoko oxime Ritonōpo poko. Oeremiatohkō kurā ae roropa Ritonōpo ākyematohme oeremiatoko, oximōme, Ritonōpo netaryme. Tawi omihpyry ae roropa oeremiatoko, Kuesēkō netaryme. Kure mase Ritonōpo, kahtoko okurohtao xine. ²⁰ Kure mase, kakehpyra ehtoko Ritonōpo a. Emero kure oya xine ahtao, “Kure mase,” kahtoko. Emero pyra kure ahtao oya xine roropa, “Kure mase,” kahtoko ro Kumykomo a, Kuesēkō Jezu Kyrixtu enetuputyryke oya xine.

Tynioke exiketomo tyniokō maro

²¹ Imehnō Jezu poetory omipona ehtoko, kure Kyrixtu ritohme oya xine.

²² Nohpo tomo, oniokō omipona ehtoko, kure Kuesēkō riry samo. ²³ Ynara exiryke, tpyty esēme orutua mana, typoetory tō esēme Kyrixtu ehtoh samo. Typoetory tō kurākaneme roropa mana, toto pynanohneme roropa mana. Zokome mã toto. ²⁴ Naeroro Kyrixtu omipona ehtoko yronymyryme. Morararo ehtoko nohpo tomo, oniokō omipona ehtoko.

²⁵ Orutua komo, opyxiäkō pyno ehtoko. Typoetory pyno Kyrixtu ehtoh saaro. Mame typoetory tō pyno toexiryke tamoreme kynorihne, typoetory tō kurākatohme tyya. ²⁶ Kynorihne Ritonōpo omipona enetupuhnanō ehtohme. Tukurikase roropa toto tōmipona toto ehtohme. Otyro kurikary sã kyya xine, moro sã tukurikase toto eya, ²⁷ toto ekarotohme tyya tpytyme kurano, oryxime exikety samo, imeimehnō maro exipitopý samo, atapuro pyra, tunuriake pyra, ipihpyry kure potu, kurā rokē rahkene. ²⁸ Orutua komo, ōkokō pyno oehtohkō sã, opyxiäkō pyno ehtoko. Tpyty pyno orutua ahtao, osepyno roropa mana. ²⁹⁻³⁰ Ynara exiryke, kuokokō pyno sytatose. Kuokokō otuhmāko sytatose, osepyno kuexirykōke. Moro sã Kyrixtu typoetory pyno mana, zokome kuexirykōke. ³¹ Ynara tymerose Ritonōpo omiry, “Naeroro orutua kō tumykō rumekāko, tysekō rumekāko roropa mã toto, tpyxiäkō maro rokē toehtohkōme. Mame mokaro asakoro tpyty maro oximaro exīko toto. Toiro tupūke sã exīko toto,” me tymerose. ³² Zae mã morohne tymerose. Tupime mã enetuputyry repe. Yrome yw moro poe Kyrixtu enetupuhnōko ase, typoetory tō pyno aexiry poko. ³³ Yrome opoko

xine roropa ynara enetupuhnõko ase. Typye exiketyme awahtao xine opyxiãkõ pyno ehtoko osepyno oehtohkõ saaro. Morararo ehtoko nohpo tomo, kure oniokõ tyritoko roropa.

6

Poetohti tumykõ maro ehtoh poko

¹ Poetohti, Jezu poetoryme oexirykõke, omykõ omipona ehtoko. Asakõ omipona ehtoko roropa. Toto omipona awahtao xine zae matose Ritonõpo a. ² Ynara tymerose Ritonõpo omiryne, “Kure omykõ tyritoko. Asakõ roropa kure tyritoko,” tykase. Morara kaxïpo ro tyya, “Oepehmatorÿko ase ³ kure rokẽ oehtohkõme, okynã orihpopyra oehtohkõme oesao xine,” tykase ynororo pake.

⁴ Typoenõkamo opoenõkõ onyhtomara ehtoko, zehno pyra toto ehtohme. Kure rokẽ opoenõkõ zuãtanohtoko, zurutoko roropa, tyrypyrykõ poko pyra toto ehtohme. Amorepatoko toto Ritonõpo omiry poko, aomipona toto ehtohme.

Tosẽke exiketomo tosẽkõ maro

⁵ Tosẽke exiketomo, tomeseke ehtoko oesẽkõ omipona oehtohkõme. Onekunohto pyra roropa ehtoko. Morara awahtao xine Kyrixtu omipona roropa matose. ⁶ Naeroro toto omipona ehtoko, tonesẽme rokẽ pyra, kure oekarotohkõme rokẽ pyra eya xine roropa. Yronymyryme Ritonõpo omipona ehtoko, Kyrixtu poetoryme oexirykõke. ⁷ Ynara kahtoko okurohtao xine, “Mose pokoino rokẽ pyra erohnõko ase. Jesẽ nymyry pokoino erohnõko ase,” kahtoko. Mame tãkye ehtoko roropa oerokurukohtao. ⁸ Wenikehpyra ehtoko roropa kuepehmarykõ poko Kuesẽkomo a. Tosẽke kuahtao xine, tosẽke pyra kuahtao xine roropa, kuerohmitukõ epehmãko Kuesẽkõ mana.

⁹ Typoetokamo, morararo ehtoko, kure rokene, opoetory tomo a. Opoopore pyra ehtoko eya xine. “Awãnohtorÿko ase,” kara ehtoko roropa eya xine. Ynara wenikehpyra ehtoko, opoetory tã maro, Kuesẽkõ kapuaõ poetoryme matose. Eya kymarokõ emero oxisamo. Naeroro oxisã kyritorÿko mana, kure rokene.

Soutatu sã tõsewomatoh ke Jezu poetory tã mana

¹⁰ Morarame nymerohpyry etyhyryme ynara kary se ase oya xine, ajamihtatoko Kuesẽkõ maro oexirykõke. Kuesẽkõ jamitunuru emero jamitunuru motye kuhse. Ijamitunuru roropa kukurohtao xine mana. ¹¹ Mame soutatu tã aosewomatohkõ nae, toto zupõme. Moro saaro Ritonõpo nekarohpyry kyya xine, joroko tamuru kyryhmara xine ehtohme. Naeroro Ritonõpo jamitunuru enetupuhtoko, joroko tamuru tõmipona oripyra xine ehtohme. ¹² Soutatu tã sero nono po ahno apoïko, toto poremãkapotohme. Yrome kymarokõ tyoro samo, Ritonõpo zehnotokõ poremãkapõko sytatose. Iiryryrymãkõ esẽ tã mokaro, ahno kara mokaro, seropõkõ kara, kapuaõkõ mokaro. Jamihme mã toto, tuhke roropa mã toto. ¹³ Naeroro axï Ritonõpo jamitunuru apoitoko, soutatu tomo a tõsewomatohkõ apoitoh samo. Morarame oetuarimarykohtao orẽpyra matose exïko, oryhmarykõ se exiketõ maro ãtãtapoirykohtao. Morarame tãtãtapoikehse awahtao xine, orẽpyra exïko matose.

¹⁴ Moro eraximaryke oya xine zae rokẽ oturutoko. Zae õtururukohtao tymetÿ eary mykyhpõ soutatu sã matose. Kure rokẽ imehnõ tyritoko roropa. Morara awahtao xine soutatu tupuropuru apururu sã matose. ¹⁵ Imehnõ anamorepakehpyra ehtoko Ritonõpo omiry kurã poko, Tumükuru a iiryryrymãkõ kurãkary ropa poko. Morara awahtao xine, soutatu tysapatuke sã matose. ¹⁶ Kuesẽkõ onenetupuhkehpyra ehtoko. Kuesẽkõ enetuputyryhtao oya xine soutatu tomahpõke tõsewomatohke sã matose. Moro ke zehnotokõ pyrẽpyry zukatoh ezehkãko soutatu tã mana onuopyra toehtohme. Mokyro sã roropa matose tukuhse awahtao xine iiryryrymãkõ esemy a. Orẽpyra exïko matose Kuesẽkõ enetuputyryke oya xine. ¹⁷ Soutatu tã tupuhpyrykõ ewomatoh nae. Moro sã matose tukurãkase oexirykõke Jezu Kyrixtu a. Okurãkatopõpyrykõ waro oexirykõ oewomatohkõme mana. Mame typyreke roropa soutatu tã mana.

Morararo Ritonõpo omiry opyrekõme sã mana, Ritonõpo zuzenu nekarohpyry orẽpyra oehtohkõme aomipona. ¹⁸ Morohne poko ehtoko emero õtururukohtao Ritonõpo maro. Oturutoko Ritonõpo a, ãkorehmatohkõme. Emero rokẽ ahtao oturutoko Ritonõpo maro Zuzenu nekarory poko. Naeroro tuaro ehtoko. Poremãpyra ehtoko roropa. Ritonõpo poetory poko oturukehpyra ehtoko. ¹⁹ Ypoko roropa oturutoko Ritonõpo a, tõmiry ekarotohme ya, imehnõ amorepatohme ya, orẽpyra jehtohme toto zururuhtao ya Kyrixtu omiry poko, toto kurãkary poko roropa Ritonõpo osenetupuhpõpyryae ro, enara. ²⁰ Kyrixtu omiry poko imehnõ tuarõtanohne ase, moinoro tymenekase jexiryke Ritonõpo a. ãpuruhpyry tao ro jahtao imehnõ tuarõtanohnõko ro ase. Naeroro oturutoko Ritonõpo a orẽpyra jehtohme. Ynara kahtoko, “Papa, ajamitunuru ekaroko Pauru a orẽpyra ehtohme imehnõ zurutohme Kyrixtu omiry poko,” kahtoko ypoko.

Etyhpyry

²¹ Kuakorõkõ kurã Tikiku yronymyryme Kuesẽkõ omipona roropa mana. Oenese xine ytõko mana, ouruse xine roropa, taro jehtoh poko, tuaro oehtohkõme. ²² Morara exiryke mokyro aropõko ase oya xine, ourutohkõme yna ehtoh poko, tãkye oehtohkõme yna poko.

²³ Ynara ãko ase Ritonõpo a opoko xine, “Papa kapuaono, Epezupõkõ akorehmako, torẽtyke pyra toto ehtohme, imehnõ pyno roropa toto ehtohme, itamurumehxo oenetupuhpõme roropa toto a,” ãko ase. Morara ãko ase roropa Kuesẽkõ Jezu Kyrixtu a. ²⁴ Kure oriporykõ se ase Ritonõpo a, emero Kuesẽkõ Jezu Kyrixtu pyno exiketõ maro, jũme ipyno toehse toto exiryke. Enara rokene.

Pauru Nymerohpyry sero Piripopõkõ Neneryme

Sero pape tymerose Pauru a äpuruhyry tao tahtao Roma po. Ritonõpo nymenekahpyryme kynexine ynororo imehnõ amorepaneme. Tynymerohpyry sero taropose eya Jezu poetory tõ neneryme, Piripopõkõ neneryme.

Tynymerohpyryae, “Kure matose,” äko mana toto nenehpohpyry pokoino, tineru tonehpose eya xine exiryke. Toetuarimaryhtao ro täkye osekarõko Pauru mana. Imehnõ amorepãko ro mana Ritonõpo omiry poko Jezu poko. Atamorepãko ro Pauru Jezu osetupuhtoh riry poko tõsenetupuhtohme, Jezu ehtoh sã toehtohme roropa.

Onenerykõme pape merõko ase, katopõpyry Pauru a

¹ Ynymerohpyry moro onenerykõme, Piripopõkomo. Ritonõpo poetoryme matose. Jezu Kyrixtu omipona exiketõme matose. Ritonõpo omiry ekaronanõ neneryme roropa sero merõko ase, äkorehmananõkõ maro. Ywy ase Pauru. Ymaro Timoteu nase. Jezu Kyrixtu poetoryme ynanase.

² Ynara äko ase Ritonõpo a, Kumykomo a, Kuesëkõ Jezu Kyrixtu a roropa, “Papa, opoetory tõ pyno exiko Piripopõkomo. Torëtyke pyra tyriko toto,” äko ase opoko xine.

Sero Piripopõkõ poko Pauru oturutopõpyry Ritonõpo a

³ Opoko xine josenetuputyryhtao, “Kure mase Papa, Piripopõkõ pyno exikehpyra oexiryke,” äko ase Ritonõpo a. ⁴ Opoko xine jotururuhtao Ritonõpo a täkye kuhse ase oturüko. ⁵ Oty katohme? Arypyra. Moinoro, jytopitoryhtao oesaka xine, kuakorehmatose imehnõ amorepary poko omi kurã poko Jezu Kyrixtu poko. Äko ro matose seromaroro, jakorehmãko ro. ⁶ Naeroro ynara enetupuhnõko ase, okurohtao xine erohnõko mã Ritonõpo. Tyrisenã sã oritorýko mana. Pake toerohpitose ynororo. Erohkehyra mana opoko xine, Jezu Kyrixtu oepyyropa ponãmero. Toehse ropa Jezu ahtao rokë toerohtoh poko otyhkãko mã Ritonõpo. ⁷ Ypyno toexiry sã opyno xine roropa mã Ritonõpo. Opyno xine ase roropa. Jakorehmananõme matose, Ritonõpo nyrohmanohpotoh poko, aomiry zae ehtoh ekarory poko imehnomo a. Ehxiropyra matose äpuruhyry tao jexiry poko. Morararo äpuruhyry tao pyra ro jahtao jakorehmananõme mexiatose, imehnõ amorepary poko omi kurã poko Jezu Kyrixtu poko. ⁸ Etatoko pahne, yronymyryme opyno xine ase, opyno xine Jezu Kyrixtu ehtoh samo. Opyno xine ase tamorepase jexiryke eya opyno xine jehtoh poko. Ajohpe pyra ase morara kary poko ya. Juaro Ritonõpo mana.

⁹ Ynara äko ase Ritonõpo a opoko xine, “Papa, Piripopõkõ akorehmako kokoro rokene itamurumehxo osepyno toto ehtohme. Opoko zuarohxo toto ehtohme akorehmako toto Papa, zae ehtoh menekary waro toto ehtohme roropa, ¹⁰ zae kuhse toexirykõ se toto ehtohme oneneryme,” äko ase Ritonõpo a. Morara awahtao xine tyrypyhyke pyra matose exiko, ohxiropyra xine roropa imehnõ mana Jezu oepyyropahta sero nono pona. ¹¹ Zae ehtoh poko exiko matose, Jezu Kyrixtu a tyjमितunuru tokarose exiryke oya xine. Aomi poe kure Ritonõpo riko matose. Mame, “Emero motye kure mase Ritonõpo,” äko imehnõ mana Ritonõpo a zae oehtohkõ eneryke tyya xine.

Emero motye Kyrixtu kure ya manakatopõpyry Pauru a

¹² Jakorõ tomo, pitiko rokë pyra tyhtomase ywy onenetupuhpynomo a. Yrome enaromyra exiase omi kurã ekarory poko imehnomo a. Mame orëpyra jeneryke, imehnõ Jezu poetory to roropa orëpyra omi kurã ekaropitõko mana. Naeroro tuhkehxo mã Ritonõpo omiry kurã waro exiko Jezu Kyrixtu poko. Moro waro oexirykõ se ase. ¹³ Tarõkõ mã ypoko zuaro toehse, kowenu tuisary tapyĩ erase tõ emero zuaro. Äpuruhyry taka tõmapose ywy, Kyrixtu poetoryme jexiryke. Seza tapyĩtaõkõ roropa emero zuaro mã toto ypoko. ¹⁴ Naeroro ehxiropyra jexiryke omi kurã ekarory poko äpuruhyry tao

jahtao ro, tuhke Kuesêkô omipona exiketô orêpyrahxo exîko mana Kuesêkô enetuputyry poko. Enaromyra mã toto Ritonôpo omiry poko imehnô amorepary poko, kokoro rokene.

¹⁵Toitoino Kyrixtu poko imehnô zurûko mã toto jumoxike toexirykôke, kure tõsekarykô se roropa toexirykôke. Yrome imehnô mã Ritonôpo omiry ekarôko imehnomo a, toto pyno toexirykôke. ¹⁶Ypyno roropa toexirykôke Kyrixtu omiry ekarôko mã toto zae. Ritonôpo omi poe aomiry kurã myakãmary se pyra jexiry enetupuhnôko mã toto. ¹⁷Yrome mokaro jumoxike exiketô mã ajohpe sã rokê Kyrixtu poko imehnô zurûko. Osepyno rokê mã toto. Imehnô zurûko toh mã repe Kyrixtu poko ymotyêkatohme, orêpyrahxo se toexirykôke.

Josanaly se roropa mã toh repe, âpuruhpyry tao jahtao. ¹⁸Otara kara. Tãkye rokê ase Kyrixtu poko imehnô tamorepase ahtao, jumoxike exiketomo a tamorepase toto ahtao, ypyno exiketomo a tamorepase toto ahtao roropa. Tãkye exikehpyra ase tamorepase imehnô ahtao, enara. ¹⁹Jezu Kyrixtu zuzenu ymaro mana. Jakorehmãko mana. Jakorehmãko roropa matose ypoko Ritonôpo a ôtururukôke. Naeroro zuaro ase tûtãko ropa ase âpuruhpyry tae. Morara exiryke tãkye ase. ²⁰Ynara se ase, yronymyryme Kyrixtu omipona se ase. Orêpyra jexiry se ase Ritonôpo nyrohmanohpotopôpyry poko ya, kokoro rokene ekurehpyra jehtohme. Seromaroro kuhse enaromyra se ase. Kure Kyrixtu riry se rokê ase, orihpyra ro jahtao ro, toorihse jahtao ro, enara. ²¹Oty kure ya sero nono po? Emero motye Kyrixtu kure ya mana. Naeroro toorihse jahtao kurehxo exîko ase imaro exikehpyra jexiryke. ²²Yrome orihpyra jahtao erohnôko ro ase. Ritonôpo nyrohmanohpotoh kurã poko ro ase. Orihpyra jahtao imehnô Kyrixtu enetupuhnôko mana jomiry etaryke tyra xine. Morara exiryke imenekary waro pyra ase, jorikyry, orihpyra jexiry, enara. ²³Asakoro kure ya mana. Sero nono rumekary se ase, Kyrixtu maro jehtohme. Morara kurehxo ya repe. ²⁴Yrome oya xine kurehxo orihpyra jexiry aporo âkorehmatohkôme. ²⁵Moro enetupuhnôko ase. Naeroro orihpyra ase aporo amaro xine jehtohme. ãmorepatorÿko ase zuarohxo oehtohkôme, tãkye roropa oehtohkôme Ritonôpo enetuputyry poko oya xine. ²⁶Moraramo tãkye kuhse exîko matose, amaro xine tooehse ropa jahtao kure jexiryke oya xine. “Imehxo mã Jezu Kyrixtu,” âko matose orihpyra jexiryke, imarô oexirykôke.

²⁷Ynara se ase oya xine, zae oehtohkô se ase. Kyrixtu omipona nymyry oexirykô se ase. Moraramo aomipona awahtao xine orêpyra Jezu enetupuhnôko matose. Mame amaro xine jahtao, amaro xine pyra jahtao roropa ynara matose Ritonôpo omipona. Ynara etary se ase opoko xine imehnomo a. “Piripopôkô orêpyra mã toto Ritonôpo omipona. Atakorehmãko roropa mã toto imehnô amorepary poko Kyrixtu enetupuhpotohme eya xine,” âko mã toto ya opoko xine. ²⁸Ozehnotokô zuno pyra ehtoko. Mokaro motye kuhse orêpyra Ritonôpo mana. Naeroro orêpyra rokê ehtoko kokoro rokene. Moraramo enaromyra oexirykô eneryke tyra xine typoremãkaporykô enetupuhnôko mã toto. Apotoimo htaka tyryrykô enetupuhnôko mã toto. Yrome tõmipona se exiketô pynanohnôko Ritonôpo mana. Moro enetupuhnôko roropa mã toto. Naeroro âkorehmatorÿko Ritonôpo mana, porempãpyra oehtohkôme jume imaro oehtohkôme roropa. ²⁹Tymenekase matose Ritonôpo a tõmipona oehtohkôme. Kyrixtu poetoryme matose erohnôko, Kyrixtu enetuputyryke oya xine oesêkôme. Etuarimãko roropa matose ipoetoryme oexirykôke. ³⁰Pake josanalyse yzehnotokomo. Josanaly meneatosene. Moro waro matose. Seromaroro, josanaly mã ro mã toto. Morararo mã toto, ôsanumatorÿko Kyrixtu poetoryme oexirykôke.

2

Penekhepyra Kyrixtu exirykekuakorehmanekôme nymyry toehse

¹Orêpyra matose Kyrixtu poetoryme toehse oexirykôke. Opyno xine toexiryke âkorehmatorÿko Kyrixtu mana torêtyke pyra oehtohkôme. Ritonôpo zuzenu kurã mã ãmorepatorÿko okurohtao xine. Imehnô Jezu poetory riko matose kure. Toto pyno roropa matose. ²Morara exiryke ajohpãme sã oxisã osenetupuhtoko. Oxisã roropa

imehnō pyno ehtoko. Oxisā ōsenetupuhtohkō ahtao jākyemāko matose. ³ “Imehxo ase, imehnō motye,” kara ehtoko. Imehnō motye kure oexirykō poko epyrypara ehtoko. Toto maro oxiekyryme sā ehtoko. Kure tyritoko toto, otuisarykōme samo. ⁴ Osepyno rokē pyra ehtoko. Imehnō akorehmatoko. ⁵ Jezu Kyrixtu osenetupuhtoh sā osenetupuhtoko.

⁶ Moinoro Ritonōpome Jezu Kyrixtu kynexine.

Mame, “Asā tuisame se rokē ase Papa,
ahnome jexiry se pyra ase,” kara ynororo Tummy a.

⁷ Tamoreme tuisame toehtoh turumekase eya seropōme toehtohme
imehnō akorehmaneme roropa toehtohme.

Mame ahnome tonuruse kysā xine ehtohme.

⁸ Mame orēpyra toexiry turumekase Tummy omipona toehtohme ipunaka toorikyry
ponāmero.

Tummy omihpyryae ro Jezu kynorihne.

Wewe axikahpyry pokona toxixihmase, iirypyryme aexihpyry samo.

⁹ Morara exiryke emero motye tuisamehxo Jezu tyrise Ritonōpo a, tymaro aehtohme.

Tuisa esety ke tosehpase roropa ynororo Ritonōpo a ime aexiry enetupuhtohme
imehnomo a emero.

¹⁰ Morara exiryke kure Jezu riry poko

tosekumurukō po porohnōko mā toto kapuaōkō emero te, sero nonopōkomo,
arihtyā roropa.

Emero porohnōko tosekumurukō po mā toto.

¹¹ “Omorō mase yna esēme Jezu Kyrixtu,” āko mā toto imehnō netaryme emero.

“Kure Ritonōpo mana. Kumykōme mana.

Emero motye orēpyra mana,” āko roropa mā toto.

Ritonōpo poetory tō saerehkane sā mā toto

¹² Etatoko pahne wekyry tomo, opyno xine ase. Amaro xine jahtao jomiry mymoitone.
Naeroro moro motye seromaroro jomipona ehtoko amaro xine pyra ro jahtao. Ri-
tonōpo nyrohmanohpotopōpyry poko erohtoko. Tomeseke ehtoko roropa aomipona
oehtohkōme. Ritonōpo zuno ehtoko, “Arypyra,” kara ehtoko eya, opynanohkehpyra
xine aehtohme. ¹³ Ynara exiryke okurohtao xine mā Ritonōpo, ākorehmatorỹko
mana tōmipona se oehtohkōme. Tyjamitunuru ekarōko oya xine mana, tōmipona
oehtohkōme, enara.

¹⁴ Mame emero rokē poko awahtao xine, atakirimara ehtoko. Oseosezuhpyra ehtoko
roropa, ¹⁵ tyrypyhpyke pyra oehtohkōme imehnomo a, okurohtao xine roropa zae
oehtohkō waro oehtohkōme. Iirypyrymākō rānao matose. Ajohpākō rānao sero nono
po matose roropa. Naeroro Ritonōpo poenōme sā ehtoko kure rokē ehtoko. Xirikuato
osenēko koko. Moro saaro matose zae awahtao xine Jezu Kyrixtu omipona iirypyrymākō
rānao awahtao xine, zae oehtohkō enēko mā toto. ¹⁶ Ritonōpo omiry kurā ekarotoko eya
xine, orihpỹme toto ehtohme Jezu enetuputyryke tyra xine. Morara awahtao xine tākye
kuhse ase exīko opoko xine Jezu oepyry ropahatao. Zuarō exīko ase. Jerohtopōpyry amaro
xine toiparo rokē pyra exiry waro exīko ase.

¹⁷ Otarāme okynā pyra jetapāko onenetupuhpynō mana. Yrome jorikyry ynekarō-
ryme mana Ritonōpo a, orēpyra jerohtopōpyryke amaro xine. Yrome otara kara. Tākye
ro ase jorikyryhtao ākorehmatohkōme Jezu enetuputyry poko oya xine. Tākye oexirykō
se ase roropa moro poko. ¹⁸ Tākye oexirykō se ase roropa toorihse jahtao. Emynyhmara
ehtoko ypoko. Tākye ehtoko ysamo.

Timoteu poko Epaporotitu poko roropa

¹⁹ Okynā pyra Timoteu enyokyry se ase oya xine, aropory se Ritonōpo ahtao.
Oenese xine aropory se ase kure oehtohkō ekaropose oya xine, zuaro jehtohme, tākye
jehtohme. ²⁰ Timoteu opyno xine yronymyryme mana ysaaro. Imepỹ pyra mana.
Isā exikety pyra mana. ²¹ Imehnō mā emero toerohtohkō poko rokē osenetupuhnōko

mã toto. Jezu Kyrixtu omiry ekarory poko osetupuhpyra mã toto. Typoko xine rokẽ osetupuhnõko mã toto. ²² Yrome Timoteu mokaro sã pyra mana. Erohketyme nymyry mana. Kure mana, zuaro matose. Ymaro erohnõko mana omi kurã poko imehnõ amorepary poko Jezu poko. Umükurume sã Timoteu nase. Jũme sã ase roropa. ²³ Morara exiryke enyokyry se ase oya xine. Yrome otara exiko hano. Otarãme apuruhpyry tae tũtãko ropa ase zuaro pyra ase. Zuaro jahtao rokẽ enyohnõko ase oya xine ouruse xine. ²⁴ Kuesẽkõ jamitunuru enetupuhnõko ase. Jytory se ase roropa oenese xine. Kuesẽkomo a, “Ytoko,” kary momohnõko rokẽ ase jytotohme.

²⁵ Kuakorõkõ aropõko ropa ase oya xine, Epaporotitu. Pake menehpotone jako-rehmaneme. Ymaro toerohse ynororo omi kurã ekarory poko. Urumekara ro mana. Jepeme nymyry mana. ²⁶ Oenese xine toytory se mana. Toemynyhmase ynororo opoko xine, akuruhtatopõpyry poko totase oya xine exiryke. Ynara tykase ynororo, “Toorihse Epaporotitu mã otarãme, ãko toh mã ypoko,” tykase ynororo. Morara exiryke toemynyhmase ynororo opoko xine. ²⁷ Itamurume kure pyra nexiase. Orikyĩse nexiase. Yrome ipyno Ritonõpo nexiase. Ipyno rokẽ pyra, ypyno roropa nexiase omuhpe jexiryĩno. ²⁸ Morara exiryke yronymyrymehxo Epaporotitu enyokyry se ase oya xine enetohme ropa oya xine. Tãkye matose exiko mokyro eneryke ropa oya xine. Morarame tãkye toehse awahtao xine emynyhmarahko exiko ase roropa. ²⁹ Naeroro mokyro eahmatoko oesaka xine aytotohme. Tãkye ehtoko imaro ãkorõkõme exiryke, Kuesẽkõ poetoryme exiryke. Morara ehtoko emero Epaporotitu panõkomo a. Kure rokẽ tyritoko toto. Morararo ehtoko emero, Jezu poetory tõ maro. Kure rokẽ tyritoko toto. ³⁰ Toorikyry zuno pyra Epaporotitu nexiase. Jakorehmara mexiatose moe oexirykõke. Yrome imepỹ menyokyatose jakorehmatohme eya. Osepyno pyra nexiase. Jakorehmase Kyrixtu omi poe takuruhtary ponãmero.

3

Zae ehtoh poko Ritonõpo a

¹ Morarame jakorõ tomo, atãkyematoko Kuesẽkõ poetoryme oexirykõ poko. Penekehpyra ase morara kary poko ya. Apitoryme morara ymeroase onenerykõme. Oty katohme? Arypyra, ynymerohpyry omipona awahtao xine kure rokẽ exiko matose. ² Tuaro ehtoko. Tomeseke ehtoko popyra ehtoh poko exiketõ poko. Kaikuxi sã oryhmerykõ se rokẽ mã toto. Ynara ãko toto, “Aikõ potapihpyry isahkatoko kure oehtohkõme Ritonõpo a,” ãko mã toto. Opũkõ sahkapyry se toh ma repe. Tuaro ehtoko mokaro poko. Zae pyra exiketõ mokaro. Ynara ãko mã toh repe, “Yna Ritonõpo poenõme toehse yna aĩpotapihpyry tysahkase exiryke,” ãko toh mã repe, azahkuru rokene. ³ Yrome mokaro sã pyra sytatose. Kukurohtao xine tukurãkase kuexirykõke. Ritonõpo zuzenu poe Ritonõpo poko sytatose. Atãkyemãko sytatose Jezu Kyrixtu poetoryme kuexirykõke. Kupũkõ sahkary tõkehko, kuakorehmara xine ipunaka kure kyrirykõ poko Ritonõpo a. Moro waro sytatose. ⁴ Kynyrihpyrykõ poko kure toehse kuahtao xine toiparo rokẽ enetupuhnõko sytatose. Kynyrihpyrykõ kure ahtao Ritonõpo a imehnõ motye kure jexiry, imehnõ motye kure jehtoh poko tukupõ ya exiryke. Tuhke tyrise ya kure jehtohme Ritonõpo a. ⁵ Jenurutopõpyry 8me tõmehse ahtao waĩpotapihpyry tysahkase Ritonõpo poetoryme jekarotohme. Izraeu paryme ase, Pẽxamĩ paryme. Juteume nymyry ase, juteume aja exiryke, Papa roropa. Zae Ritonõpo nymeropohpyry poko tamorepase ywy, parixeume toehse ywy, Moeze nymerohpyry omipona toehse jexiryke. ⁶ Orẽpyra exiase juteu tamuxiry tõ omipona. Toto omiry onurumekara exiase. Yrome azahkuru exiase. Zae sã exiase Ritonõpo a. Morara exiryke Jezu poetory tõ tyryryhmase ya. Zaẽkara sã toh nexiase ya. Mame zae jehtohme Moeze nymerohpyry omipona exiase yronymyryme repe. ⁷ Yrome seromaroro Kyrixtu pyno toehse ywy. Naeroro morohne kure jehtopõpyry kehko emero ipune pyra toehse ya, Kyrixtu rokẽ pyno toehse jexiryke. ⁸ Eya osekarõko ase, jesẽme toehse ynororo exiryke. Aomipona se rokẽ ase ipunaka. Emero motye kure kuhse ynororo ya. Naeroro kure jehtopõpyry

typahse ya emero. Emero turumekase ya aomipona jehtohme. Naeroro Kyrixtu poko ypenetaryke ya emero turumekase ya, typahsême rokê toehse exiryke ya, Kyrixtu apoitohme rokê ya. ⁹ Kyrixtu maro nymyry toehse ywy. Apitoryme, zae ase Ritonôpo a, tamuxi tō omipona jexiryke, tykase ywy repe. Yrome seromaroro ynara zuaro toehse ywy, Kyrixtu enetuputyryke rokê ya tukurākase ywy. Ritonôpo ynara āko, “Tukurākase mase Umūkuru enetuputyryke oya,” āko Ritonôpo ya. ¹⁰ Seromaroro toiro se rokê ase. Kyrixtu omipona se rokê ase. Orēpyra ynororo. Tyjमितunuru ke tōsemāse ropa ynororo toorihxīpo. Naeroro ijमितunuru se ase roropa ukurohtao. Toetuarimase ynororo kypynanohtohkōme Tummy omi poe. Morararo Kyrixtu osanumatopōpyry sã josanalyary se ase imehnō amorepary poko. Tummy omipona toehse ynororo toorikyry ponāmero. Morararo ase Kyrixtu omipona se ase jorikyry ponāmero. ¹¹ Isaaro jēsemākāko ropa Ritonôpo mana toorihse jahtao. Moro se ase. Moro eraximāko ase roropa.

Tururume ytoketō sã, “Kure mase,” katoh poko

¹² Kyrixtu sã toehse ywy, aomipona toehse ywy, kara ase, Jezu sã exipyra ro jexiryke. Kure rokê ase tyrypyhpyke pyra, kara roropa ase. Yrome Kyrixtu a typynanohse ywy tymaro jehtohme. Naeroro aomipona se rokê ase, onurumekara ase. Kure rokê se ase. Morara jehtohme typynanohse ywy Jezu Kyrixtu a. ¹³ Jakorō tomo, kokoro rokê Kyrixtu omipona rokê ase, kara ase imehnomo a. Yrome pake iirypyryme jehtopōpyry poko osenetupuhpyra ase. Moro poko wenikehnōko ase. Taroino Ritonôpo omipona jehtoh poko osenetupuhnōko ase yronomyryme, jūme orihpýme jehtohme imaro. Aomipona se ase jetuarimaryhtao ro. ¹⁴ Tururume ytokety topohme ytōko axiny osema etyhpyry pona, osemazuhme toeporehkatohme, “Kure mase,” kary etatohme tyya. Mokyro sã jexiry se ase. Toiro se rokê ase. Ritonôpo omipona se ase yronomyryme, “Kure mase,” kary etary se jexiryke Ritonôpo a sero etyhpyry po. Mame jūme imaro exīko ase kapu ao toahmase jexiryke Kyrixtu a. Jūme imaro exīko ase Jezu Kyrixtu enetuputyryke ya.

¹⁵ Kyrixtu omipona kuahtao xine zae sytatose. Moro waro matose. Naeroro kokoro rokê aomipona sehtone. Yrome otarāme toitoine matose aomipona se hkopyra. Morara awahtao xine otuarōtanohtorýko Ritonôpo mana zae zuaro oehthokōme. ¹⁶ Aomipona kuahtao xine kure. Pake Ritonôpo nekarotopōpyryae ro sexiatose. Moro saaro sehtone seromaroro aomipona.

¹⁷ Jakorō tomo, zae jehtoh ipoenohoko. Zuaro ehtoko. Ysã Ritonôpo omipona exiketō enetoko yna sã oehthokōme. ¹⁸ Tuhkākō nae zae pyra exiketomo. Mokaro poko kuuruatosene. Ixitary se ase mokaro poko oururukohtao. Kyrixtu zehno exiketōme mã toto. Exiximatopōpyry eunohnōko mã toto. ¹⁹ Typenatatohkō poko se rokê mã toto. Ritonôpo oneahmara mã toto. Ihximyra mã toto tyrypyrykō kahpyry poko. Ipoko epyrypāko mã toto kure ehtoh poko samo. Senohne poko osenetupuhnōko mã toto, onenetupuhpynō penetatoh poko tōkehko osenetupuhnōko mã toto. Naeroro ameke rokê exīko mã toto Ritonôpo a. Etuarimatohtaka omōnōko mã toto. ²⁰ Yrome kuesarykō kapu ao mana Ritonôpo esao. Moro poe Kuesēkō Jezu Kyrixtu oehnōko ropa mana kypynanohnekomo. Tākye rokê sytatose aepyry ropa eraximāko. ²¹ Tyjमितunuru ke Jezu Kyrixtu mã imehnō poremākapory waro emero porehme tōmipona toto ehtohme. Mame tyjमितunuru ke ro kuokokō myakāmāko mana, kurā ke. Sero nono po kuahtao xine jamihme pyra sytatose. Yrome kuokokō myakāmāko kurā ke mana, tokoke kurā ke kuehtohkōme. Orihpýme exīko sytatose jūme.

4

“Osepyno ehtoko,” katopōpyry Pauru a

¹ Morara exiryke jakorō tomo, porempyry ehtoko Kuesēkō omipona oexirykō poko. Opyno xine ase yronomyryme. Oya xine jytory se ase. Tākye ase opoko xine kure oexirykōke ya. Ritonôpo nekarohpyryme matose ya, jerohtamitume matose.

² Ynara āko ase oya Ewotia, oya roropa Sŷtyke, ajohpāme sā oxiehno pyra ehtoko. Osepyno ehtoko atakorōme oexirykōke, Jezu poetoryme oexirykōke. ³ Oya roropa jakorehmane ynara āko ase, mokaro nohpo tō zuruko, Ewotia, Sŷtyke, enara, oxiehno pyra toto ehtohme ropa. Itamuraume toerohse toto ymaro Jezu poko imehnō amorepary poko. Keremēti roropa toerohse ymaro, tuhkākō jakorehmananō maro. Mokaro esetykō tymerose Ritonōpo papē poko nase, jūme Ritonōpo maro toto ehtohme.

⁴ Typynanohse matose Kuesēkomo a tymaro oehtohkōme. Naeroro tākye ehtoko kokoro rokene. Atākyematoko, āko ropa ase oya xine.

⁵ Emero rokē pyno ehtoko, okynā pyra Kuesēkō oehnōko ropa mana. ⁶ Torētyke pyra ehtoko. Emero poko oturutoko Ritonōpo maro. Openetatohkō ekaropotoko eya. Mame, “Kure mase Papa,” kahtoko roropa eya ōtururukohtao. ⁷ Mame torētyke pyra oritorŷko mā Ritonōpo. Otāto? Zuario pyra sytatose repe. Ynororo rokē zuaro torētyke pyra oritohkō poko. Jezu Kyrixtu maro oexirykōke oewomatorŷko mana. Ōsenetupuhtohkō kurākāko ropa mana. Kyrixtu omipona se rokē exīko matose.

⁸ Mame etatoko pahne jakorō tomo, zae ehtoh poko rokē osenetupuhtoko. Zae ehtoh poko te, kure ehtoh poko te, jamihme pyra exiketō pyno exiry poko, kure imehnō riry poko te, iirypyryme pyra ehtoh poko, imehnō pyno ehtoh poko, kure imehnō riry poko, enara. Morohne poko osenetupuhtoko. ⁹ Ya āmorepatopōpyrykō omipona ehtoko. Jomiry ke kuamorepatosene. Zae jehtopōpyry ke roropa kuamorepatosene. Morarame torētyke pyra oritorŷko Ritonōpo mana. Amaro xine exikehpyra roropa mana.

“Kure matose,” katopōpyry Pauru a

¹⁰ Tākye ase ipunaka, Kuesēkō maro jexiryke. Kure mase āko ase eya onenehpohpyrykō poko. Tuhke nuno taropose oya xine repe, yrome seromaroro ypyno oexirykō enepōko ropa matose ya. Pake ypyno mexiatose. Yrome jakorehmasaromepyra mexiatose. Seromaroro onenehpohpyrykō ke jakorehmāko matose. Kure matose. ¹¹ Tuenikehse ypoko oexirykōke emynyhmāko ase, kara ase. Ynara zuaro toehse ywy, emero rokē toehse ahtao torētyke pyra ase. Tākye ro ase tymōkomoke pyra jahtao. ¹² Jetuarimary waro toehse ywy, tymōkomoke pyra jahtao ipunaka. Tymōkomoke toehse ywy roropa pitiko rokē pyra. Naeroro ynara waro toehse ywy, emero rokē toehse jahtao, jetuarimaryhtao roropa, tākye rokē ase. Tuesapare jahtao te, omise jahtao, tuhke tymōkomoke jahtao, tymōkomoke pyra jahtao roropa, tākye rokē ase. ¹³ Kokoro rokē tyjमितunuru ekarōko Kyrixtu ya. Naeroro emero rokē jetuarimaryhtao porempāpyra ase, yjamihtanopyryke Kyrixtu a, tyjमितunuru ke.

¹⁴ Piripopōkomo, kure matose. Toiro rokē pyra otinerūkō mekarootose ya, aryppya jahtao. ¹⁵ Pake jytoryhtao Masetonia poe amarokō rokē toenupunase ypoko. Jezu omiry kurā ekaropitoryhtao ya wakorehmatose. Toiro rokē pyra wakorehmatosene tymōkomoke jahtao, jetuarimaryhtao, enara. Imehnō tuenikaroro rokē toh nexiase. ¹⁶ Toiro rokē pyra Tesaronika po jahtao tineru menehpoatosene ya tytineruke pyra jahtao. ¹⁷ Otinerūkō poko penetara ywy repe. Yrome Ritonōpo nekarory apoiry se ase, oya xine, jakorehmatamitume, otinerūkō tokarose exiryke oya xine ya. ¹⁸ Seromaroro onenehpohpyrykō Epaporotitu a apoi rahkene, porehme. Epo mana. Imotye roropa mana. Onekarohpyrykō ya onekarohpyryme Ritonōpo a mana. Typoxine sā eya mana. Kure Ritonōpo a mana. Jamaro mana. ¹⁹ Morarame emero ise oehtohkō ekarōko roropa Ritonōpo oya xine mana, emero nae toexiryke, tyamene se pyra roropa toexiryke, Jezu Kyrixtu poetoryme oexirykōke. ²⁰ Naeroro, “Kure mase Ritonōpo. Yna zūme mase. Emero motye, imehxo mase,” kakehpyra sehtone, jūme, enara.

Pauru osekazumatopōpyry

²¹ Mame emero Jezu Kyrixtu poetory tomo a, “Kure pāna matou?” kahtoko. Morararo Jezu poetory tō ymarōkō, “Kure pāna matou?” āko oya xine mana. ²² Morararo emero Kyrixtu poetory tō tarōkō mā Seza tapyītaōkō maro, “Kure pāna matou?” āko oya xine.

²³ Mame ynara ãko ase Ritonõpo a imaro jotururuhtao opoko xine, “Kure rokẽ Piripopõkõ tyriko,” ãko ase Kuesẽkõ Jezu Kyrixtu a. Enara.

Pauru Nymeroypyry sero Koroxipõkõ Neneryme

Sero pape tymerose Pauru a äpuruypyry tao tahtao Roma po. Ritonõpo nymenekahpyryme kynexine ynororo imehnõ amorepaneme. Tynymeroypyry sero taropose eya Jezu poetory tõ neneryme, Koroxipõkõ neneryme.

Tynymeroypyryae toto amorepãko mana osenekunohpopyra toto ehtohme enekunohthokomo a. “Jezu kure repe. Yrome Ritonõpo mükuru nymyry pyra mana,” kanaanõ zae pyra mã toto. Ritonõpome nymyry Jezu mana, ekarõko mana. Naeroro tomeseke sehtone enekunohthokõ omipona pyra kuehtohkõme.

Pauru nymeroypyry Koroxipõkõ neneryme

¹ Ynymeroypyry moro onenerykõme. Ywy ase Pauru. Ritonõpo nymenekahpyryme ase, Jezu Kyrixtu poko imehnõ amorepaneme. Taro Timoteu nase ymaro. Kuakorõkõme ynororo Jezu enetuputyryke eya.

² Ritonõpo poetoryme matose, Koroxipõkomo. Wekyryme matose, Kyrixtu enetuputyryke oya xine. Zae roropa matose, Kyrixtu omipona.

Kure rokẽ oriporykõ se ynanase Ritonõpo a, Kumykomo a, ipoe torëtyke pyra oehtohkõme.

“Kure mase Papa kapuaono,” kary poko Ritonõpo a

³ Ynara äko tarõkõ yna a opoko xine, “Koroxipõkõ Jezu Kyrixtu omipona mana yronymyryme. Ritonõpo poetory pyno roropa mã toto ipunaka,” äko toto yna a.

⁴ Naeroro opoko xine yna otururuhtao Ritonõpo maro, “Kure mase Papa kapuaono,” äko ynanase Jezu Kyrixtu Kuesëkõ zummy a. ⁵ Moinoro zae omi etapitotopõpyry poe ro oya xine Jezu Kyrixtu poko, imeïpo Ritonõpo maro kuexirykõ poko metatose. Imaro oehtohkõ momohnõko matose. “Ymaro exïko matose,” katopõpyry Ritonõpo a onytyorõmara mana. Naeroro ipoetory pyno matose. Oesëkõme Jezu enetupuhnõko matose, enara. ⁶ Kure kyritorÿko Ritonõpo mana. Kure imehnõ rïko roropa mana. Morara kary totase oya xine. Morara kary etaryke oya xine zae aehtoh waro matose. Imehnõ amorepãko matose emero pata to poro. Morarame õmirykõ etaryke tyya xine asã xine Ritonõpo enetupuhnõko mã toto. Kure Ritonõpo orirykõ enetupuhthoh sã oya xine enetupuhnõko mã toto. Kure toto rïko Ritonõpo mana. Imaro toehtohkõ momohnõko roropa mã toto. ⁷ Eapura kynexine ãmorepanekomo, kure Ritonõpo orirykõ poko. Mokyro pyno ynanase pitiko rokẽ pyra. Jezu Kyrixtu poetoryme nymyry ynororo. Zae ãmorepatorÿko mana Kyrixtu poko. Äkorehmatorÿko roropa mana yna esahpyo. ⁸ Yna zuruase mokyro opoko xine, “Ritonõpo zuzenu poe imehnõ pyno mã toto yronymyryme,” tykase ynororo opoko xine.

⁹ Naeroro mokyro omiry totase yna a exiryke oturukehpyra ynanase opoko xine Ritonõpo netaryme, “Koroxipõkõ akorehmako Papa typoko xine õsenetupuhthoh waro toto ehtohme. Zae ehtoh poko tuaro tyriko toto popyra ehtoh poko pyra toto ehtohme. Ouzenu a toto amorepapoko Papa,” äko ase Ritonõpo a. ¹⁰ Mame Ritonõpo poe zae ehtoh waro awahtao xine aomipona exïko matose. Ritonõpo zamaro matose exïko. Kure rokẽ imehnõ rïko roropa matose, pohto rokẽ pyra. Mame Ritonõpo warohxo exïko matose. ¹¹ Ynara äko ynanase Ritonõpo a, “Papa kapuaono emero motye orëpyra mase. Emero omiry motye õmiry kure mana. Naeroro Koroxipõkomo a ajamitunuru ekarõko mase jamihme toto ehtohme, penekhepyra roropa toto ehtohme opoko, tãkye toto ehtohme toetuarimarykohtao ro,” äko ynanase. ¹² Saerehkane esëme Ritonõpo mana. Zae exiketõ esëme roropa mana. Ipoetory tõ roropa zae mana. Tynekarory kurã kurãkãko Ritonõpo mana ekarotohme typoetory tomo a. Moro eraximãko sytatose. Naeroro tãkye ehtoko. “Kure mase Papa,” kahtoko. Tukurãkase matose Ritonõpo a tymaro oehtohkõme, imehnõ Jezu poetory tõ maro, tuisame exikety Jezu tooehse ropa

ahtao. ¹³ Tyyrypyrykō poko exiketō esēme joroko tamuru mana. Ipoetory tō iirypyryme mana. Tyyrypyhyke sexiataose roropa. Joroko tamuru omipona sexiataose. Yrome kypynanopyatose ropa Ritonōpo, Tumūkuru poetoryme kuehtohkōme. Tumūkuru pyno ipunaka Ritonōpo mana. ¹⁴ Eya tymyhpokase ropa sã sytatose joroko tamuru poetoryme pyra kuehtohkōme. Kyyrypyrykō topehmase eya toorikyryke kymyakākōme. Kyyrypyrykō tykorokase eya mana zae kuehtohkōme.

Jezu Kyrixtu ehtoh poko, inyrihpyry poko, enara

¹⁵ Ritonōpo osenepyra mana. Morara exiryke Tumūkuru tonehpose eya sero nono pona zuaro kuehtohkōme. Isã Imūkuru mana ipunaka. Apitoryme tonuruse ynororo Ritonōpo mūkurume. Eya emero tyripose Ritonōpo a. Tynyrytã motye kure ynororo Ritonōpo mūkurume toexiryke. ¹⁶ Emero tyrise eya Tummy omi poe, kapuaōkō tyrise eya, xixi, xirikuato tōkehko. Nonopōkō roropa tyrise eya Tummy jamitunuru ke, senohne otyro tōkehko. Osenehnō tyrise roropa eya, joroko tō tuisary, ahno tuisary, pata esã roropa, kutuisarykō roropa, kowenu tō roropa, enara. Emero tyrise eya Kyrixtu omipona ehtohme emero porehme. ¹⁷ Seropōkō pyra ro ahtao Kyrixtu nae ro ehse. Morara exiryke Jezu poe toehse kehko. Jezu hnao kymarokō pyra exiry. Mame Jezu poe ro senohne enahpyra mana. ¹⁸ Kupuhpyrykōme sã Jezu mana Kuesēkōme exiryke. Zokome sã sytatose ipoetoryme kuahtao xine. Jezu poe isene toehse sytatose. Ritonōpo mūkuru imehxo mana. Tōsemāse ropa ynororo toorihxīpo. Tōsemākaposē ropa Ritonōpo a emero motye Jezu ehtohme. Morara exiryke toorihse kuahtao xine ēsemānōko ropa sytatose kure Ritonōpo ritohme jūme. ¹⁹ Tamoreme Tumūkuru poko Ritonōpo tōsenetupuhse, “Umūkuru tuisamehxo tyriko ase ysamo,” tykase Ritonōpo tyra rokene. Naeroro oxisã mā toto, Ritonōpo nymyryme Imūkuru exiryke. ²⁰ Ritonōpo zehno seropōkō kynexine iirypyryme toehse toexirykōke. Toto zehno toehse Ritonōpo roropa. Naeroro ynara tōsenetupuhse Ritonōpo, “Umūkuru emero kurākatōme tyriko ase oxiekyryme sã toto ehtohme ymaro,” tykase. Mame oxiehno pyra tyripose ropa toto eya tyehno pyra roropa, Jezu exiximatopōpyry pokoino wewe pokona. Mame toto zehno pyra toehse Ritonōpo Jezu orihtopōpyryke, nonopōkomo, kapuaōkomo, enara.

²¹ Amarokō roropa Ritonōpo epeme pyra mexiatose. Ise pyra mexiatose ipunaka, oorypyrykō pokoino. Oorypyrykomo a rokē tuaro mexiatose roropa. ²² Yrome seromaroro Tumūkuru orihtopōpyry pokoino ōsenetupuhtohkō tyrisenã sã tyrise ropa Ritonōpo a typyno oehtohkōme, tymaro oehtohkōme roropa, kure oehtohkōme iirypyryme pyra, zae rokē oehtohkōme, enara. ²³ Naeroro āmorepatopōpyrykō onurumekara ehtoko. Orēpyra ehtoko Kuesēkō Jezu enetuputyry poko oya xine. Penekehpyra ehtoko ipoko. Osenekunohpopyra ehtoko ajoajohpākō omiry etaryhtao oya xine. Ritonōpo maro oehtohkō momohnōko matose oesēkōme tonetupuhse oya xine exiryke. Omi kurã etaryke oya xine menetuputyatose. Pake moro omi kurã poko kuamorepatosene. Seromaroro moro omi kurã poko imehnō amorepāko tuhkākō mana emero pata tō poro.

Pauru erohtopōpyry Jezu poetory tō akorehmary poko

²⁴ Tākye ase jetuarimary poko ākorehmatohkōme. Kyrixtu toetuarimase typoetory tō kurākatohme tyra, kukurākatohkōme. Naeroro Kyrixtu akorehmāko sã ase jetuarimaryke ipoetory to kurākary poko. ²⁵ Ritonōpo poe Jezu enetupuhnanō akorehmaneme ase. Eya tyrohmanohpose ywy ākorehmatohkōme. “Jomiry kurã poko imehnō amorepako emero pata tō poro,” tykase ya. ²⁶ Pake Ritonōpo osenetupuhtopōpyry waro pyra seropōkō nexiase. Tuenikaroro rokē toh nexiase Ritonōpo ōsenetupuhtopōpyry poko. Yrome seromaroro tōsenetupuhtopōpyry tokarose rahkene tonetupuhnanomo a. ²⁷ Ynara tōsenetupuhse Ritonōpo, “Juteutōkaramē awahtao xine ro Kyrixtu amaro xine mana. Morara exiryke imaro tuisame exīko matose,” tykase. Moro poko onetapitopyra sexiataose aporo tokare pyra exiryke. Seromaroro moro omi kurã ekarory se mana emero netaryme. ²⁸ Morara exiryke Kyrixtu poko oturukehpyra ynanase emero pata tō po.

Morotōkō amorepāko ynanase. “Tomeseke ehtoko Jezu enetuputyry poko ekurehpyra oehtohkōme. Tokurehse awahtao xine apotoimo htaka ytōko matose,” āko ynanase eya xine. Tuaro exiketō sã toto amorepāko ynanase Kyrixtu poko, ynara kary se yna exiryke Ritonōpo a, “Moxiã orēpyra mã toto Jezu pyno toexirykō poko, aomipona toexirykō poko, enara, Kyrixtu maro toehse toexirykōke,” kary se ynanase Ritonōpo a.²⁹ Naeroro erohnōko ase yronomyryme. Etuarimāko ase roropa repe. Yrome tyjमितunuru ekarōko Kyrixtu ya mana tōmipona jehtohme. Emero motye orēpyra Kyrixtu omiry mana. Mame tyjमितunuru ekaroryke ya imehnō amorepāko ase.

2

¹ Jerohtopōpyry poko oururukō se ase zuaro oehtohkōme. Yronomyryme erokuase ākorehmatohkōme, Raotiseapōkō roropa akorehmatohme, imehnō roropa juaro pyra exiketō akorehmatohme roropa. ² Yronomyryme toerohse ywy toto jamihtanohtohme, Jezu omipona toto ehtohme. Imehnō Jezu poetory pyno toto ehtohme roropa. Itamurumehxo zae omi waro toto exiry se exiase orēpyra toto ehtohme Jezu enetuputyry poko eya xine. Morara ahtao, “Otarāme enetupuhnōko ase,” kara exīko mã toto. “Otarāme aomipona se pyra ase,” kara roropa exīko mã toto. Mame Ritonōpo osenetupuhtopōpyry waro exīko mã toto, Kyrixtu nymyry waro exīko roropa mã toto. Ritonōpo namorepary emero pyra jarao kyya xine mana. ³ Kyrixtu maro kuahtao xine Ritonōpo namorepatoh warohxo exīko sytatose. Tupimākō waro exīko sytatose. Ritonōpo osenetupuhtoh enetupuhnōko sytatose, zae ehtoh enetupuhnōko sytatose, zae pyra ehtoh roropa enetupuhnōko sytatose.

⁴ Naeroro etatoko pahne, osenekunohpopyra ehtoko ajohpākomo a. Otarāme imehnomo a mokaro omiry kure repe, yrome zae pyra mã toto. Ajohpe mã toto oenekunopyrykō se toexirykōke. ⁵ Amaro xine pyra ase taro, yrome opoko xine osenetupuhnōko ase. Tākye ase roropa opoko xine, orēpyra oexirykōke. Atakorehmāko matose orēpyrahxo Kyrixtu enetuputyry poko oya xine. Moro poko tākye kuhse ase.

Kyrixtu maro kuexirykō poko

⁶ Jezu Kyrixtu tonetupuhse oya xine oesēkōme. Naeroro onytyorōmara ehtoko. Aomipona rokē ehtoko, oesēkōme tonetupuhse oya xine exiryke. ⁷ Wewe tymise exikety sã ehtoko. Orēpyra Kyrixtu enetuputyryke oya xine orēpyra aomipona exīko matose. Itamurumehxo enetupuhtoko. Āmorepatopōpyrykō omipona ehtoko. Mame, “Kure mase Papa. Yna pyno mase ipunaka,” kakehpyra ehtoko Ritonōpo a.

⁸ Tomeseke ehtoko typoetoryme oripopyra xine imehnō ehtohme. Otarāme okuh-torýko mã toto ahno namorepatopōpyry ke oenekunohtohkōme repe. Kytamurukō omihpyry poko āmoreparykō se mã toto Ritonōpo se pyra aexityã omihpyry poko roropa repe. Toiparo rokē āmorepatorýko mã toto. Aomirykō omipona pyra ehtoko Kyrixtu poe pyra toto exiryke. ⁹ Ritonōpo Kyrixtu maro oxisã mã toto. Kyrixtu tonuruse ahnome kuamorepatohkōme Ritonōpo poko, aomiry poko, enara. Naeroro Kyrixtu eneryke kyya xine Ritonōpo waro sytatose. ¹⁰ Amarokō roropa Kyrixtu omipona awahtao xine Ritonōpo jamitunuru nae matose. Emero motye tuisamehxo Kyrixtu mana. Tōmiry aronanō tuisary esēme mana, joroko tamuru ime exiry motye roropa mana.

¹¹ Naeroro Kyrixtu a tyjमितunuru tokarose oya xine oorypyrykō poko pyra oehtohkōme, tonetupuhse oya xine exiryke. Tyrisenã sã oriatose opūkō sahkaryke pyra. Ōsenetupuhtohkō tyrisenã sã tyrise exiryke eya oorypyrykō jamitunuru tonahkapose eya rahkene. ¹² Tōpurihkase awahtao xine Kyrixtu omi poe ōsenetupuhtohkō xihpyry tonahkase, oorihthokō samo. Pake oehtopōpyrykō tonēse sã mana aorihtyã ekepyry zonētopōpyry samo. Mame Kyrixtu ěsemākapyry ropa sã Ritonōpo a moro sã ōsenetupuhtohkō tyrisenã sã tyrise ropa Ritonōpo a. Tyrisenã sã matose Ritonōpo jamitunuru enetuputyryke oya xine. ¹³ Osemazuhme toorihse sã mexiatose. Ritonōpo poko pyra mexiatose ipunaka tyrypyhpyke oexirykōke, Ritonōpo nymeropohpyry omipona pyra oexirykōke roropa juteutōkarama oexirykōke. Yrome seromaroro ōsenetupuhtohkō

tyrisenã sã tyrise ropa Ritonõpo a. Tyrisenã sã matose. Kyyrypyrykõ tykorokase ropa Ritonõpo a emero porehme. ¹⁴ Kuamoreme xine Ritonõpo nymeropohpyry omipona exisaromepyra sexiataose ipunaka. Kyyrypyrykõ tymerose sã monexiano Ritonõpo nymeropohpyry maro. Yrome morohne topehmase Jezu a emero porehme toxixihmase ahtao wewe pokona kymyakãkõme. Kyyrypyrykõ tykorokase eya rahkene. ¹⁵ Morararo toorikyryke wewe pokona joroko tamuru jamitunuru tonahkapose eya, tyzehnotokõ esë jamitunuru tonahkapose, tuisa tõ jamitunuru roropa tonahkapose eya, enara. Jarao typoremãkapose toto eya imehnõ neneryme. Mame tõmipona tyrise toto eya typoremãkapose toto tyya exiryke emero neneryme.

¹⁶ Morara exiryke imehnõ omiry se pyra ehtoko. Ynara karyhtao oya xine, “Mokarohne onõpyra ehtoko te, senohne onõpyra ehtoko. Toitoinẽ emepyryae erohpyra ehtoko kuropõme exiryke,” karyhtao. Morara kananõ etary se pyra ehtoko. ¹⁷ Morohne poko sexiataose Kyrixtu oehpyra ahtao ro. Yrome morohne ekuhtoh sã rokẽ kynexine imeiõpo ehtoh poko enetupuhpotohme rokene. Seromaroro Kyrixtu tooehse exiryke morohne poko se pyra toehse sytataose. Kyrixtu omipona se rokẽ sytataose toehse. ¹⁸ Ajohpe exiketõ omiry onetara ehtoko ynara karyhtao eya xine, “Popyra matose yna sã pyra oexirykõke,” karyhtao. Morara kananõ onetara ehtoko. Ynara ãko roropa mã toto otarãme oya xine, “Omotye xine ase. Ritonõpo poe osenetyase,” ãko. “Tõsenepose Ritonõpo nenyokhyry ya. Inenyohyã poetoryme rokẽ sytataose. Seahmatone toto,” ãko roropa mã toto ajohpe rokene. Morara kananõ imehnõ motye osekarõko toh mã repe, tuisamehxo osekarõko roropa toh mã repe. Ajohpe rokẽ mã toto. Tamoreme rokẽ osenetupuhnõko mã toto. ¹⁹ Yrome Kyrixtu Kuesëkõ enetuputyry turumekase ropa eya xine azahkuru toexirykõke. Yrome kupuhpyrykõme sã Kyrixtu mana Kuesëkõme exiryke. Zokome sã sytataose ipoetoryme kuexirykõke. Kuokokõ wãtanohpõko Ritonõpo mana, kyzehpyrykõ maro, kymitykõ maro. Moro saaro kuokokõ wãtanohpory saaro kuakorehmatorykõ Ritonõpo mana orõpyra kuehtohkõme tõmipona, tyrisenã sã kuosenetupuhthõkõ ehtohme roropa.

Kyrixtu maro kuosenetupuhthõkõ tyrisenã samo

²⁰ Kyrixtu poe kuosenetupuhthõkõ xihpyry tonahse mana aorihtyã samo. Tyjami-tunuru tokarose roropa kyya xine Ritonõpo a iirypyrymãkõ esë tõ omiry poko penetara oehthõkõme, joroko tamuru omipona exiketõ omiry poko penetara roropa oehthõkõme. Morara exiryke iirypyrymãkõ esë tõ omiry poko penetara ehtoko. ²¹ Ynara karyhtao eya xine, “Senohne poko pyra ehtoko! Mokarohne onõpyra ehtoko. Morohne anapoipyra ehtoko,” karyhtao eya xine, toto omipona pyra ehtoko. ²² Morohne enahketyme mã kehko. Axĩtao rokẽ mã kehko emero porehme. Morohne ahno omiry me rokẽ mana, ahno namorepatopõpyryme rokẽ roropa mana. ²³ “Tuarohxo mokaro,” ãko imehnõ mã repe. Yrome Ritonõpo nenyohyã ke Ritonõpo myakãmãko mã toto. “Kure mase,” kamexipõko mã toto imehnomo a Ritonõpo nenyohyamo a. Ynara ãko roropa mã toto, “Ime pyra kuexirykõke oturusaromepyra sytataose Ritonõpo a. Inenyohyamo a rokẽ soturutone,” ãko mã toto ajoajohpe sã rokene. Mame tokokõ ryhmãko roropa mã toto. Yrome typenetatohkõ onytyorõmara mã toto. Iirypyryme ro mã toto. Tyrypyrykõ rumekary waro pyra mã toto. (Yrome tyoro matose Kyrixtu maro oexirykõke.)

3

¹ Tõsemãkapose ropa exiketõ sã matose Kyrixtu omipona oexirykõke. Naeroro Ritonõpo nekarory poko openetatoko. Kyrixtu poko openetatoko. Tummy maro Kyrixtu typorohse mana, Tummy saaro tuisame toexiryke. ² Naeroro seropõkõ penetatoh poko osenetupuhpyra ehtoko. Kyrixtu osenetupuhthõkõ sã osenetupuhthõkõ. ³ Ritonõpo maro Kyrixtu oxisã osenetupuhnõko mã toto. Seromaroro toto osenetupuhthõkõ saaro osenetupuhnõko matose Kyrixtu omipona oexirykõke. Moro jarao pyra onenetupuhpynomo a, tonẽse sã eya xine mana. ⁴ Osenetupuhthõkõ tyrisenã sã mana Kyrixtu omipona

oexirykōke. Orihpỹme exīko matose Kyrixtu maro. Mame aepyry ropah̄tao, imaro matose oehnōko. Imaro tuisame exīko matose.

Oehtopōpyrykō tyrisenā samo

⁵ Naeroro oorypyrykō poko pyra ehtoko. Openetatohkō poko pyra ehtoko roropa aorihtyā samo. Imehnō nohpo poko pyra ehtoko. Atahmākara ehtoko nohpo poko ehtoh poko. Imehnō poko penetara ehtoko. Nohpo tomo, orutua kō poko pyra ehtoko roropa. Iiryryryme imehnō riry se pyra ehtoko. Toto poremākapory se pyra ehtoko. Omipona xine xihpyry toto onyripyra ehtoko. Oyamene se xine pyra ehtoko. Kyamene se kuexirykō xihpyryme Ritonōpo a mana. Ritonōpo myakāmāko sã matose openetatohkō ke oyamene se xine awahtao xine. ⁶ Naeroro tōmipona pyra exiketō zehno exīko Ritonōpo mana. Toto wānohnōko mana. ⁷ Amarokō roropa osepeme mexiatose, iiryryrymākō maro. Morara awahtao xine mokaro penetatoh poko openetatose roropa.

⁸ Yrome seromaroro oorypyrykō irumekatoko. Imehnō zehno pyra ehtoko. Imehnō orutua maro oxipoko pyra ehtoko. Ajoajohpe pyra ehtoko roropa. Imehnō oneunohpyra ehtoko. Omi xihpyry poko pyra ehtoko ipunaka. ⁹ Kyrixtu tonetupuhse oya xine ahtao tyrisenā sã ōsenetupuhtohkō exīko ropa mana. Iiryryryme oehtopōpyrykō turumekase oya xine. Naeroro imehnō onenekunohpyra ehtoko. ¹⁰ Tyrisenā sã ōsenetupuhtohkō rīko Ritonōpo mana aomipona awahtao xine. Tōsenetupuhtoh sã kuosenetupuhtohkō rīko Ritonōpo mana. Imeīpo toehtoh poko tuarohxo kyritorykō Ritonōpo mana tysã kuehtohkōme, tuaro roropa kuehtohkōme. ¹¹ Kuosenetupuhtohkō tyrisenā sã toehse ahtao imehnō eneryke kyya xine ynara kara sytatose, juteu tō mokaro, kara sytatose. Juteutōkara mokaro, kara roropa sytatose. Te, mokaro isahkatyāme mã toto, kara sytatose. Onysahkapỹ mokaro, kara roropa sytatose. Atamorepahnō mokaro, kara sytatose. Ituakyry mokaro, kara roropa sytatose. Te, imehnō namoto tō mokaro, kara sytatose. Tamoreme xine erohketō mokaro, kara roropa sytatose. Kyrixtu omipona mã toto. Enetupuhnōko mã toto, āko rokē sytatose imehnō poko.

¹² Ōsenetupuhtohkō tukurākase Ritonōpo a tōmipona toehse oexirykōke. Opyno xine itamurume kynexine omenekatone roropa typoenōme oehtohkōme. Oorypyrykō tykorokase mana. Naeroro imehnō pyno ehtoko. Kure toto riry poko osetupuh̄toko. “Imehnō motye ase kure,” kara ehtoko. Typoenō pyno nohpo ehtoh sã tomeseke ehtoko imehnō maro. Penekehpyra ehtoko roropa imehnō kure ehtoh eraximary poko oya xine. ¹³ Imehnō akorehmatoko, zae toto ehtohme. Imehnō rypyry ikorokapotoko Ritonōpo a. Osetupuh̄pyra ehtoko popyra oritopōpyrykō poko eya xine. Oorypyrykō korokatopōpyry sã Kuesēkomo a toto rypyry ikorokapotoko roropa. ¹⁴ Morara awahtao xine zae matose. Morara awahtao xine imehnō pyno ehtoko roropa. Toto pyno awahtao xine atapiakara matose, otumoxike pyra roropa matose. Kyrixtu poe osetupuhnōko sytatose zae ehtoh poko. Naeroro atapiakara sytatose. ¹⁵ Kure rokē imehnō tyritoko. Torētyke pyra matose exīko Kyrixtu poe. Toahmase matose Ritonōpo a torētyke pyra oehtohkōme, oximaro oehtohkōme toiro zoko samo. Naeroro, “Kure mase,” kakehpyra ehtoko Ritonōpo a. ¹⁶ Kokoro rokē Kyrixtu omipona rokē ehtoko ipunaka. Ipoko osetupuh̄toko okurohtao xine. Zae imehnō amorepatoko Jezu Kyrixtu poko. Zae ehtoh poko ituarōtanohpotoko toto. Oeremiatoko ipoko. “Emero motye tuisame mase Jezu,” kary se awahtao xine, “Omorō rokē mase yna esēme Jezu,” kary se roropa awahtao xine te, tākye awahtao xine okurākātopōpyrykō poko, morohne poko oeremiatoko Ritonōpo netaryme. “Kure mase,” kakehpyra ehtoko roropa okurohtao xine. ¹⁷ Emero rokē ahtao Kuesēkō Jezu omipona ehtoko. Emero poko oturutoko imaro. Imehnō maro ōtururukohtao oturutoko Jezu netaryme samo. Typynanohse oexirykōke Jezu a, “Kure mase Ritonōpo,” kahtoko Kumykō Ritonōpo a.

Jezu poetory zae ehtoh poko imehnō maro

¹⁸ Nohpo tomo, oniokō omipona ehtoko. Jezu poetoryme oexirykōke zae matose oniokō omipona awahtao xine.

¹⁹ Orutua komo opyxiäkō pyno ehtoko. Tohne pyra ehtoko toto maro. Opore toto onurupyra ehtoko.

²⁰ Poetohti, Jezu poetoryme oexirykōke omykō omipona ehtoko. Asakō omipona ehtoko roropa. Morara awahtao xine Kuesēkō zamaro matose.

²¹ Typoenōke exiketomo, opoenōkō anaosanumanohpopyra ehtoko ozehno xine pyra toto ehtohme, toto onyporemākapopyra roropa oehtohkōme.

²² Tosēke exiketomo, oesēkō omipona ehtoko toto neneryme rokē pyra. Kure oekarotohkōme rokē pyra toto omipona ehtoko. Onekunohto pyra roropa ehtoko, Kyrixtu omipona se oexirykōke. ²³ Mame oerokurukō zuno pyra ehtoko. Akīme pyra ehtoko roropa. Seropō poetoryme rokē pyra matose erohnōko. Kuesēkō omi poe roropa matose erohnōko. ²⁴ Kyrixtu Kuesēkōme nymyry mana. Aomipona erohnōko sytatose. Kuesēkō kuepehmatorŷko mana. Zae rokē kuahtao xine zae rokē kuepehmatorŷko mana. ²⁵ Yrome zae pyra toerohse kuahtao xine, moro sā kuepehmatorŷko roropa Ritonōpo mana, kyyrypyrykō epehpyryme, zae Ritonōpo exiryke kypoko xine.

4

¹ Typoetokamo, zae ehtoko opoetry tomo a. Kure rokē tyritoko toto. Tosēke roropa matose kapu ao. Moro poko wenikehpyra ehtoko.

Amorepatyã poko

² Oturukehpyra ehtoko Ritonōpo a. Tuarō ehtoko otururukohtao, “Kure mase,” kakehpyra ehtoko Ritonōpo a. ³ Mame otururukohtao Ritonōpo a, yna poko oturutoko, “Tupime pyra Pauru tō otururu tyriko imehnō amorepatohme ōmiry poko, Kyrixtu orihtopōpyry poko yna myakāme,” kahtoko. Morohne poko imehnō zururuke ya āpuruhyry tao ase seromaroro. ⁴ Yrome zae ro ya mana Kyrixtu poko imehnō amorepary ya. Naeroro ynara kahtoko, “Pauru tō akorehmako Papa, kure imehnō amorepatohme, ōmiry enetupuhtohme eya xine,” kahtoko Ritonōpo a.

⁵ Jezu poetry tō kara maro awahtao xine tuaro ehtoko toto maro, penekehpyra toto ehtohme. Ekurehpyra ehtoko. Etary se toto ahtao zuruko toto Jezu Kyrixtu poko. ⁶ Kure rokē oturutoko imehnō maro zuaro exiketō samo, oetarykō poko penekehpyra toto ehtohme. Mame kure imehnō ezukuru waro exīko matose ekaroporyhtao oya xine, Jezu poko onenetupuhpynō ezukuru waro oehtohkōme roropa.

Aosekazumatopōpyry ropa poko

⁷ Yna akorōme Tikiku mana. Yzamaro mana itamurume. Ÿme erohnōko mana yna maro Kuesēkō poetoryme. Aytoryhtao oya xine ourutorŷko mana ypoko. ⁸ Morara exiryke mokyro aropōko ase oya xine, ātākyematohkōme yna ehtoh poko oururukōke eya. ⁹ Imaro Onezimo ytōko roropa mana. Jezu poetoryme ynororo zae roropa ynororo yronomyryme. Yzamaro mana pitiko rokē pyra. Oekyrykōme mā ynororo. Oya xine toytose tahtao xine ourutorŷko mā toto, taro yna ehtoh poko, porehme.

¹⁰ Arixtakū taro mana, ymaro āpuruhyry tao. “Kure pana matou?” kary se ynororo oya xine. Maku roropa morararo. Maku Panape akonome mana. Otarāme ytōko roropa mana oenese xine. Ynymerohpyry ipoko mapoiatose. “Toytose oya xine ahtao eahmatoko atapyīkō taka aytotohme,” ase, ymeroase onenerykōme. ¹¹ Jozue roropa, “Kure pāna matou?” kary se oya xine mana. Jozue esety akorō Juxitu. Juteu tō mokaro oseruao ro erohnōko mā toto ymaro imehnō amorepary poko Jezu enetuputyry poko, tosēkōme Ritonōpo enetuputyry poko, enara. Jakorehmaryke eya xine tākye ase ipunaka.

¹² Epapura roropa, “Kure pāna matou?” kary se oya xine mana. Mokyro oekyrykōme roropa mana. Jezu Kyrixtu omipona exiketyme roropa mana. Oturukehpyra ynororo yronomyryme Ritonōpo a opoko xine Jezu enetuputyry onurumekara oehtohkōme. “Orēpyra Koroxipōkō tyriko Papa, tuarohxo toto ehtohme zae ehtoh poko. Ōmiry zae ehtoh waro tyriko toto. Ōmipona ipunaka tyriko toto roropa,” āko ynororo

Ritonõpo a opoko xine. ¹³ Epapura erohtopõpyry ekarõko ase oya xine zuaro jexiryke. Yronymyryme toerohse ãkorehmatohkõme, Raotiseapõkõ akorehmatohme roropa, Ijeraporipõkõ roropa. ¹⁴ Ruka roropa, “Kure pãna matou?” kary se nase oya xine, Temaxi roropa. Opi warõme roropa ynororo Ruka. Yna zamaro ynororo pitiko rokẽ pyra.

¹⁵ “Kure pãna matou?” kahtoko Jezu poetory tomo a Raotisea po. Morara kahtoko Nĩpa a imarõkomo a roropa, Jezu poetory tomo a roropa õximomyrykohtao itapyĩ tao. ¹⁶ Sero ynymerohpory tonese oya xine ahtao aropoko ropa Jezu poetory tõ neneryme Raotisea pona. Morararo ynymerohpory, Raotiseapõkõ neneryme isekerematoko roropa taropose ahtao oya xine Raotiseapõkomo a. ¹⁷ Ynara kahtoko Akipu a, “Oerohtoh onurumekara exiko õtyhkary ponãmero, Kuesẽkõ nyrohmanohpotopõpyryme exiryke,” kahtoko.

¹⁸ Jemary ke nymyry sero merõko ase, kure pãna matou? Ywy ase Pauru. Wenikehpyra ehtoko ãpuruhpyry tao jehtoh poko.

Kure rokẽ oriporykõ se ase Ritonõpo a. Enara.

Pauru Nymerohpyry sero Tesaronikapõkõ Neneryme

Sero pape tymerose Pauru a. Ritonõpo nymenekahpyryme kynexine ynororo imehnõ amorepaneme. Tynymerohpyry sero taropose eya Jezu poetory tõ neneryme, Tesaronikapõkõ neneryme. Pitiko rokẽ pyra etuarimãko toh kynexine tosẽkõme Jezu enetuputyryke tyra xine.

Tynymerohpyryae Ritonõpo omipona exiketõ akorehmary se kynexine tãkye toto ehtohme Jezu maro toytorykõ poko. Jezu oepyry ropa poko toto amorepãko roropa kynexine ynororo.

¹Ynanymerohpyry moro onenerykõme. Taro ynanase ywy, Timoteu, Xira, enara. Ywy ase Pauru.

Amarokõ Jezu poetoryme Tesaronika po. Ritonõpo poetoryme matose, Kumykõ poetoryme, Kuesẽkõ Jezu Kyrixtu enetuputyryke oya xine.

Kure rokẽ oriporykõ se ase Ritonõpo a, torẽtyke pyra oriporykõ se roropa ase eya.

Jezu enetupuhtopõpyry Tesaronikapõkomo a

²“Kure mase Ritonõpo,” ãko ynanase opoko xine. Oturukehpyra ynanase opoko xine Ritonõpo a. ³Kuesẽkõ Jezu Kyrixtu enetuputyryke oya xine imehnõ akorehmãko matose. Ritonõpo se oexirykõke, imehnõ pyno roropa oexirykõke erohnõko matose Jezu ekarory poko. Jezu oepyry ropa eraximaryke oya xine aomipona matose. Moro poko oturukehpyra ynanase opoko xine Ritonõpo Kumykõ netaryme. ⁴Ynara zuaro ynanase, Ritonõpo opyno xine mana. Tymenekase eya matose. Typoenõme tyrise eya matose. ⁵Jezu poko oururukohtao yna a yna omiry rokẽ kara nexiase. Yna tyjamihtanohse Kurã Zuzenu a, Jezu poko ourutohkõme. Ajohpe pyra ynanekarohpyry oya xine Jezu poko. Tonetupuhse yna a roropa. Kure ynanexiase amaro xine. Zuaro matose. Tymõkomoke se pyra ynanexiase. ãkorehmarykõ se rokẽ ynanexiase. ⁶Yna typoenohse oya xine, Kuesẽkõ roropa typoenohse. Tyryhmase iirypyrymãkomo a amarokõ repe. Yrome Ritonõpo omiry mapoiatose. Tãtãkyemase amarokomo Kurã Zuzenu poe. ⁷Morarame zae oexirykõ tonese imepõpõkomo a, Jezu poetory tomo a Masetoniapõkomo a Kyrexiapõkomo a, enara. ⁸Ynanekarohpyry Jezu poko tokamose ropa oya xine Masetoniapõkomo a, Kyrexiapõkomo a, emero pata tõ punero. Oturũko toto Ritonõpo enetuputyry poko oya xine. “Mokaro Tesaronikapõkõ orẽpyra Ritonõpo enetupuhnõko mã toto,” ãko toto opoko xine. Morara exiryke oturupyra ynanase opoko xine tuaro toto exiryke. ⁹Imehnõ pata poro ekãtõko toto yna ytotopõpyry poko oya xine. “Kure oseyã toto, Pauru tõ maro Tesaronikapõkomo. Ahno nyrihpyry turumekase toto a, ‘Ritõkõ mokaro,’ kary se pyra toexirykõke, Ritonõpo nymyry omipona toehtohkõme,” ãko mã toto. “Toexiryro mokyro. Zae exikety roropa mokyro. ¹⁰Imũkuru oepyry ropa momohnõko roropa Tesaronikapõkõ mana,” ãko. “‘Kapu ae oehnõko mana. Jezu mokyro õsemãkapohpyry ropa mokyro aorihxĩpo. Kukurãkanekõme mã ynororo, kuãnohpyra xine Ritonõpo ehtohme, emero tyrypyhpykã wãnopyryhtao,’ ãko mã Tesaronikapõkomo,” ãko mã toto opoko xine.

2

Pauru erohtopõpyry Tesaronika po

¹Wekyry tomo, Ritonõpo omiry ekarose ynanytoase oya xine, ãmorepase xine. Ekurehpyra ynanexiase. Tuarõ matose. ²Tutuarimapose yna repe, tyryhmase roropa Piripo po, ytopyra ro yna ahtao oya xine Tesaronika pona. Zuaro matose. Yrome amaro xine orẽpyra ynanexiase Ritonõpo poe. Zae rokẽ ynanoturuase Jezu Kyrixtu poko. Zehnotokõ zuno pyra ynanexiase. ³Zae Jezu poko kuuruatose, azahkuru pyra, iirypyryme pyra, imehnõ enekunopyry se pyra roropa ynanexiase. ⁴“Kure matose,” tykase Ritonõpo yna a. Morara exiryke zae rokẽ oturũko ynanase, aomipona.

Tymenekase yna Ritonõpo a Tumũkuru poko imehnõ zurutohme. Ahno äkyemapory se hkopyra ynanase. Ritonõpo äkyemapory se rokẽ ynanase. Yna kurohtao enẽko mana. ⁵ “Kure matose,” kara ynanexiase oya xine. Imehnõ mã, “Kure mase,” äko oenekunohtohkõme rokene. Mokaro sã pyra ynanexiase. Otinerũkõ apoitohme yna tinerũme, “Kure matose,” kapitopyra ynanexiase. Ritonõpo zuaro mana. ⁶ Åmorepatõ ynanase Ritonõpo poe, Kyrixtu nenyohyãme yna repe. Yrome yna poko, “Kure matose, tuisamehxo,” kamexipory se pyra ynanexiase oya xine. Imehnomo a roropa morara kamexipory se pyra ynanexiase. ⁷ Yrome tomeseke opoko xine ynanexiase, nohpo ehtoh samo, tumũkuru pyno exiry samo. ⁸ Ose xine yna exiryke, Ritonõpo nekarohpyry Jezu poko ekarory se ynanexiase oya xine. Yna etapary zuno pyra ynanexiase Jezu enetupuhpory se yna exiryke, opyno xine yna exiryke roropa. ⁹ Wekry tomo, ýme ynanexiase yna erohtoh poko. Wenikehpyra ro hmatou yna erohtopõpyry poko serãtu ritopõpyry poko yna a. Saereme, koko ynanerokuase õkyryrykõ enahpyra ehtohme, Ritonõpo nekarohpyry Jezu Kyrixtu åmoreparykohtao yna a.

¹⁰ Yna poko imehnõ tuarõtanohtanõme matose. Ritonõpo roropa imehnõ tuarõtanohtanõme yna poko mana. Kure rokẽ amaro xine ynanexiase, iirypyryme pyra. Oenekunohtopyra ynanexiase amaro xine, Jezu poetory tõ maro. ¹¹ Tumũkuẽ tumũkuru zururu sã ourutoryko ynanexiase. ¹² Ajamihtatohkõme ynanoturuase amaro xine, Ritonõpo omipona oehtohkõme. Omuhpe pyra oehtohkõme roropa. “Ritonõpo omipona ipunaka ehtoko tãkye aehtohme opoko xine,” ynanase oya xine. Ourukehpyra xine ynanexiasene. Oeahmanekõme Ritonõpo mana, imaro tuisame oehtohkõme.

¹³ Ritonõpo omiry totase ahtao oya xine yna omi poe, zae menetuputyatose. Ahno omiry rokẽ kara mekaratose. Ritonõpo omiry sero, mekaratose. “Kure mase Ritonõpo. Tesaronikapõkõ akorehmãko mase,” äko ynanase. Ritonõpo omiry nymyry exiryke erohnõko Ritonõpo mana enetupuhnanõ kurohtao. Toto jamihtanohtanõko mana tõmipona toto ehtohme. ¹⁴ Wekry tomo, Jezu poetory tomo a tyhtomarykõ toanahtose Jutea po, tyryhmase tahtao xine juteu tuisary tomo a. Mokaro sã matose toehse, tyhtomase oexirykõke oekyrykomo a. ¹⁵ Mokaro a Jezu Kuesẽkõ toxixihmapose wewe pokona, aorihtohme. Urutõkõ Ritonõpo poe totapase toto a. Yna taropose roropa eya xine, zehnotokõme toexirykõke. Ritonõpo zamaro pyra toto. ¹⁶ Yna akorekehkãko toto, juteutõkara maro yna otururuhtao Jezu poko toto kurãkapory se pyra mã toto Jezu a. Morara exiryke toto rypyry emãnõko. Tomãse rahkene. Seromaroro Ritonõpo toto zehno rahkene, toto wãnohtanõko mana.

Tesaronikapõkõ enery se ropa Pauru

¹⁷ Wekry tomo, omuhpe ynanase opoko xine, okynahxo oenepyra xine yna exiryke. Yrome awaro xine ro ynanase. Oenerykõ se ynanypenekehno. ¹⁸ Tuhke rokẽ yna ytory se ynanexiase oenese xine repe. Ywy roro, Pauru, jytory se exiase repe. Yrome yna akorekehkase joroko tamuru yna ytohtome monexiano. ¹⁹ Mãpyra Jezu oepyrõ ropahntao, opoko xine tãkye exiko ynanase Jezu onenetupuhkehpyra oexirykõke. Ynara äko Jezu yna a, “Kure matose ya. Zae Tesaronikapõkõ mamorepatose,” äko. Morara kary etaryke yna a tãkye kuhse exiko ynanase. ²⁰ Jezu enetuputyryke oya xine tãkye ynanase ynanamorepatyãme oexirykõke. “Kure matose. Zae toto tamorepase oya xine exiryke,” äko Ritonõpo yna a Jezu omipona oexirykõke.

3

¹ Morarame tomuhtapãse yna exiryke ynara tõsenetupuhse ywy, otarãme taro ase Atena po, toiroro, ² kuakorõkõ rokẽ Timoteu aropotohme oya xine, ajamih-tanohtohkõme tõmiry ke. Ritonõpo omi poe erohtetyme ynororo. Jezu poko urutõme roropa ynororo. Jezu enetuputyry poko tõturuse ynororo oya xine, orẽpyrahxo Jezu enetupuhthohme oya xine, ³ porempãpyra oehtohkõme imehnomo a oryhmerykohtao.

Zuaro matose tyryhmase awahtao xine otuarimaporykō waro Ritonōpo mana. Āko-rehmatorỹko roropa mana orēpyrahxo oehtohkōme. ⁴ Amaro xine ro yna ahtao kuuruatose. Kyyryhmatorỹko toh mana, etuarimāko sytatose, ynanase. Mame tuaro matose. Moro saaro toehse ynekarohpyryae ro. ⁵ Morara exiryke Timoteu aropoase okynahxo oenepyra xine jexiryke. Jezu enetuputyry waro oexirykō se jexiryke aropoase Timoteu. “Otarāme tukupose toto joroko tamuru a. Otarāme toto amorepatopōpyry yna a tuenikehkapose joroko tamuru a,” ase opoko xine.

⁶ Seromaroro Timoteu noepyase ropa oenexīpo xine. Turuse eya ywy opoko xine, “Orēpyra toto Jezu enetuputyry poko. Imehnō pyno toehse toto. Wenikehpyra toto kypoko. Omuhpe roropa toto kypoko kysaaro,” tykase Timoteu ya. ⁷ Morara kary etaryke yna a torētyke pyra toehse yna. Etuarimāko ro yna repe. Yrome tākye ynanase, Jezu enetuputyryke oya xine. ⁸ Tākye kuhse ynanase orēpyra Kuesēkō omipona awahtao xine. ⁹ “Kure mase,” kary se rokē ynanase Ritonōpo a tākye ipunaka opoko xine yna exiryke. ¹⁰ Oturukehpyra ynanase Ritonōpo a oenerykō se yna exiryke. “Papa yna aropoko Tesaronikapōkomo a, toto amorepary se ropa yna exiryke. Zuaro pyra toto ahtao zurūko ynanase orēpyra ōmiry enetupuhtohme eya xine,” āko ynanase.

¹¹ “Papa kapuaono, yna aropoko morotona, Tesaronikapōkō enetohme yna a,” āko ynanase Ritonōpo a, Jezu zумы a. Kuesēkōmo a roropa morara āko ynanase. ¹² “Opoetory tō pyno mā Tesaronikapōkomo. Imehnō pyno roropa mā toto. Toto akorehmako Papa, itamurumehxo opoetory to pyno toto ehtohme, imehnō pyno roropa toto ehtohme ipunaka, toto pyno yna ehtoh samo,” āko ynanase Ritonōpo a. ¹³ Morara āko ynanase Ritonōpo a, ajamihtanohtohkōme, aomipona oehtohkōme, tyrypyhpyke pyra roropa oehtohkōme. “Iiryryryme ro mose nase,” kara opoko xine imehnō ehtohme Kumykō ēpataka toehse kuahtao xine, Kuesēkō Jezu oepyry ropahtao typoetory tō maro.

4

Ritonōpo zamaro kuexirykō poko

¹ Wekry tomo, tuhke rokē morara ynanasene oya xine, “Ritonōpo omipona ehtoko, Kuesēkō Jezu poetoryme oexirykōke,” ynanasene oya xine. Ritonōpo zamaro matose aomipona oexirykōke. Seromaroro yronymyrymehxo Kuesēkō omipona ehtoko. ² Yna a āmorepatopōpyrykō waro matose. Kuesēkō Jezu omi poe kuamorepatose. ³ Ritonōpo kure oexirykō se tyrypyhpyke pyra. Orutua komo, nohpo tō poko pyra ehtoko. Opyxiākō maro rokē ehtoko. Nohpo tō roropa orutua kō poko pyra ehtoko. Oniokō maro rokē ehtoko, enara. ⁴ Nuasemākomo etatoko pahne, Jezu poetoryme oexirykōke type awahtao xine kure rokē opyxiākō tyritoko. Ritonōpo waro pyra exiketō sā pyra ehtoko. ⁵ Nae nohpo poko exiketō nohpo tō osanumāko rokene ise ehxīpo. Naeroro mokaro sā pyra ehtoko. Nohpo maro opytary se awahtao xine onymenekahpyrykō pyno nymyry ehtoko, kure rokē oehtohkōme imaro Ritonōpo neneryme, kure roropa oehtohkōme imehnō neneryme. ⁶ Jezu poetoryme oexirykōke, osenekunohpyra ehtoko. Imehnō pyxiā poko pyra ehtoko. Morara kuuruatose pake, “Tomeseke ehtoko. Ritonōpo awānohtorỹko mana imehnō nohpo tō poko awahtao xine,” ynanakene oya xine. ⁷ Kymarokō toahmase Ritonōpo a tyrypyhpyke pyra kuehtohkōme, Jezu sā kure kuehtohkōme. ⁸ Yna a āmorepatopōpyrykō rumekaryhtao oya xine ahno rokē kara rumekāko matose. Ritonōpo rumekāko roropa matose, Tuzenu kurā ekarone rumekāko.

⁹ Imehnō Jezu poetory tō pyno matose Ritonōpo a āmorepatopōpyrykō omipona. Morara exiryke osepyno oexirykō poko pape onymerozomopyra ase. ¹⁰ Emero Jezu poetory tō pyno matose Masetoniapōkomo. Yrome ynara kary se ynanase oya xine, itamurumehxo toto pyno ehtoko, ipyno xine nymyry oehtohkōme. ¹¹ Imehnō apoapoiry poko penetara ehtoko. Imehnō erokuru poko pyra ehtoko. Oerokurukō poko rokē ehtoko etuarimara oehtohkōme. Morara ynanakē pake. ¹² Kure oerokurukohtao ouno xine Jezu poetory tō kara exīko mana. Imehnō nykryryry poko penetara exīko roropa matose, nae oexirykōke.

Kuesëkö oehnöko ropa mana

¹³ Wekyry tomo, tuaro oexirykö se ynanase Jezu poetory orikyry poko, atasamara oehtohköme toto orikyryhtao. Jezu poetory tō kara emynyhmäko itamurume tyekyry tō orikyryhtao Jezu maro toto exiry onenetupuhpyra toexiryköke. Mokaro sã oexirykö se pyra ase. ¹⁴ Ynara enetupuhnöko sytatose, Jezu towöse ropa toorihxipo. Naeroro typoetory ekepyã eşemäkãko ropa Ritonöpo mana. Toto enehpöko ropa mana Jezu maro, Jezu tonetupuhse eya xine exiryke.

¹⁵ Kuesëkö omi poe ynara kary se ynanase oya xine, orihpyra ro kuahtao xine, Kuesëkö oepyryhtao, Jezu poetory ekepyã onuapökara sytatose. Imaro xine onuhnöko sytatose. ¹⁶ Ritonöpo nenyokyhpyry imehxo exikety omitäko mä opore. Ritonöpo rue etöko mana. Mame Kuesëkö yhtöko kapu ae. Aorihtyã emero Kyrixtu enetupuhnanö eşemänöko ropa toh mana. ¹⁷ Mame imaro xine onuhnöko sytatose orihpyra exiketö maro, akuru htaka Kuesëkö eporyse. Imaro exikehpyra sytatose. ¹⁸ Moro waro oexiryköke atäkyematoko Jezu poetory to orikyry poko.

5

Tuaro sehtone Jezu oepyry ropa symomohtone

¹ Wekyry tomo, Jezu oepyry ropa waro matose. Yrome aepyry ropa poko imeröko ase wenikehpyra oehtohköme, tuarohxo roropa oehtohköme. ² Omato oepyry sã, Kuesëkö oepyry mana. Tokare pyra oehnöko mana. ³ Ynara karyhtao eya xine, “Emero kure sytatose,” äko toh mä repe, tuaro pyra toexiryköke. Yrome axi toto etuarimatoh oehnöko mana. Atarypöko mä toto, nohpo oxietütöpitory samo. Toepatohkö zupiko mä toh repe. ⁴ Wekyry tomo, mokaro sã pyra matose tuaro oexiryköke. Oserehpyra matose, omato oepyry sã pyra Jezu oepyry oya xine mana, ⁵ ipoetoryme oexiryköke. Tuaro matose. Tyryrypyhpyke exiketö sã pyra sytatose. ⁶ Morara exiryke tuenikaroro nyhketö sã pyra sehtone. Tuaro sehtone. Jezu oepyry symomohtone. Etÿpyra sehtone, enara. ⁷ Koko nyhnöko toto emero porehme. Koko etÿnöko roropa toto. ⁸ Yrome Ritonöpo poetoryme kuexiryköke tuaro sehtone. Etÿpyra roropa sehtone. Soutatu tomo a pake tupuropuru apuru tyrise. Tupuhpyry apuru roropa tyrise omöpyra pyrou ehtohme. Yrome kymarokö tyoro. Jezu enetupuhnöko sytatose Kuesëköme. Ritonöpo pyno sytatose, imehnö pyno roropa sytatose. Jezu a kypynanopyrykö eraximäko sytatose apoto konöto htaka omöpyra kuehtohköme. ⁹ Kymarokö tymenekase Ritonöpo a kyzehno xine pyra ehtohme. Kypynohtohköme tymenekase sytatose Kuesëkö Jezu Kyrixtu a, toorihse ¹⁰ exiryke kymyakäköme, imaro kuehtohköme, orihpynomo, aorihtyamo, enara ehtohme. ¹¹ Morara exiryke oxijamihtanohtoko. Atakorehmatoko kurehxo Ritonöpo omiry enetupuhtohme. Morara awahtao xine moro saaro atakorehmäko matose.

Pauru nurutopöpyry etyhpyryme

¹² Wekyry tomo, ynara kakehpyra oya xine ynanase, Ritonöpo omiry poko ämorepanekö zuno ehtoko, Ritonöpo nymenekatyãme toto exiryke. Tymenekase Ritonöpo a oesëköme toto ehtohme. Tymenekase roropa toto tömiry poko ämorepaneköme. ¹³ Toto zunöpo rokë pyra ehtoko. Ipyno xine roropa ehtoko, toto erokuru pokoino äkorehmarykö poko. Kure rokë ehtoko, oseosezuhpyra, äko ynanase oya xine.

¹⁴ Wekyry tomo, ynara äko roropa ynanase oya xine. Akime exiketö akinuru irumekapotoko. Iporemätyã ijamihtanohpotoko ropa. Ihxipyke exiketö imehnö zururu poko Jezu enetuputyry poko tyya xine akorehmatoko imehnö zurutohme. Imehnö maro kure ehtoko, sekerereme. ¹⁵ Popyra imehnö oya ahtao, onemetakãmara ehtoko. Kokoro rokë kure ehtoko oseya. Kokoro rokë kure imehnö tyritoko roropa.

¹⁶ Atäkyematoko kokoro rokene. ¹⁷ Oturukehpyra ehtoko Ritonöpo netaryme. ¹⁸ “Kure mase Ritonöpo,” kahtoko eya. Emero popyra ahtao, morara kahtoko ro eya. “Kure

mase,” kakehpyra rokẽ ehtoko. Morara kary etary se Ritonõpo oya xine mana, Kyrixtu Jezu poetoryme oexirykõke.

¹⁹ Tomeseke ehtoko Ritonõpo zuzenu anakorekehkara oehtohkõme. ²⁰ Ritonõpo poe urutõkõ omihpyry oseunohtou. ²¹ Urutõkõ nekarohpyry ikuhtoko zuaro oehtohkõme. Kurã rokẽ imenekatoko aomipona oehtohkõme. ²² Oorypyrykõ irumekatoko porehme, iirypyryme pyra oehtohkõme.

²³ Ynara ãko ynanase Ritonõpo a opoko xine, “Papa kapuaono, torẽtyke pyra yna rine mase. Onukurãkatyã Tesaronikapõkõ ewomako toto, ipunaka, zokokomo, zuzenukomo, aomirykomo, enara. Ipynohko toto iirypyryme pyra toto ehtohme, ehxiropyra toto ehtohme yna esẽ Jezu Kyrixtu oepyry ropahtao,” ãko ynanase Ritonõpo a. ²⁴ Kure mã mokyro Kueahmanekomo. Tõmipona kuehtohkõme kueahmatose. Tamoreme typoetoryme kyritoryko mana. Zae mokyro mana. Tõmihpyry anamonohpyra mana.

²⁵ Wekyry tomo, oturutoko Ritonõpo a yna poko.

²⁶ Jezu poetory tõ zuruko. “Pauru ose xine ro mana ipunaka,” kahtoko eya xine.

²⁷ Ynara ãko ase oya xine Kuesẽkõ omi poe, sero ynymerohpyry isekerematoko imoihmãkõ netaryme Jezu poetory tõ netaryme, ãko ase.

²⁸ “Papa kapuaono, kure rokẽ Tesaronikapõkõ tyriko,” ãko ase Jezu Kyrixtu Kuesẽkomo a opoko xine. Enara.

Pauru Nymerohpyry ropa sero Tesaronikapõkõ Neneryme

Sero pape tymerose Pauru a. Ritonõpo nymenekahpyryme kynexine ynororo imehnõ amorepaneme. Tynymerohpyry sero taropose eya Jezu poetory tõ neneryme, Tesaronikapõkõ neneryme. Pitiko rokẽ pyra etuarimãko toh kynexine tosẽkõme Jezu enetuputyryke tyya xine.

Tynymerohpyryae Ritonõpo omipona exiketõ akorehmary se kynexine tãkye toto ehtohme Jezu maro toytorykõ poko. “Oesẽkõme Jezu enetuputyry poko oya xine onurumekara ehtoko,” ãko eya xine mana. Jezu oepyyry ropa poko kapu ae sero nonopõkõ apiakatohme, amorepãko roropa mana.

¹ Ynanymerohpyry moro onenerykõme. Ywy ase Pauru. Xira te, Timoteu roropa, enara ymaro mana taro.

Amarokõ Jezu poetoryme Tesaronika po. Ritonõpo poetoryme matose, Kumykõ poetoryme Kuesẽkõ Jezu Kyrixtu enetupuhnanõme oexirykõke.

² “Papa, kure rokẽ Tesaronikapõkõ tyripoko. Torëtyke pyra roropa tyripoko toto,” ãko ynanase Ritonõpo a, Kumykomo a, Kuesẽkõ Jezu Kyrixtu a roropa.

Sero nonopõkõ apiakary poko Kuesẽkõ oepyyry ropahtao

³ Wekyry tomo, ynara kakehpyra ynanase Ritonõpo a opoko xine, “Kure mase Ritonõpo,” kakehpyra ynanase. Tãkye yna exiryke opoko xine. Morara ãko ynanase, Jezu enetuputyry emamyryke okurohtao xine. Imehnõ pyno exiko matose ipunaka.

⁴ Morara exiryke opoko xine kure oturũko ynanase Jezu poetory oximõmãkõ netaryme, toanahtose itamurume oya xine exiryke ohtomarykohtao. Yrome onenetupuhkehpyra matose. Oryhmatorỹko pohnõ mã repe. Yrome eanahtõko rokẽ matose.

⁵ Omenekatorỹko Ritonõpo mana tuisame oehtohkõme imaro. Aomipona oexirykõke ohtomatorỹko imehnõ mana. Yrome eanahtõko matose. Õseanahtotopõpyrykõ waro imehnõ ahtao, zae Ritonõpo exiry enetupuhnõko mã toto, kuapiakarykõ poko eya.

⁶ Zae Ritonõpo exiryke ohtomahpõkõ htomãko roropa mana, ohtomatamitukõme.

⁷ Ohtomakehpotorỹko ropa mana toanahtose oya xine exiryke. Yna roropa htomakehpõko mana. Morara tyrĩko mana Kuesẽkõ Jezu oepyyry ropahtao kapu ae tynamoto kapuaõkõ jamihmãkõ maro. Apoto konõto tororokane maro oehnõko mana ⁸ Ritonõpo waro pyra exiketõ wãnohpotohme. Aomipona pyra exiketõ roropa wãnohpõko mana, ynanekarohpyry Kuesẽkõ Jezu poko totase eya xine exiryke. Yrome onenetupuhpyra toto exiryke toto wãnohpõko Ritonõpo mana. ⁹ Toto rypyry emetakãme toto pah nõko mana apoto konõto htaka. Etuarimakehpyra mã toto jũme. Kuesẽkõ esaka ytoppyra toto jũme. Yrome, “Kure Jezu mana,” kakehpyra ipoetory tõ mana eya. Yrome mokaro onenesaromepyra exiko mã toto jũme. ¹⁰ Jezu tooehse ropa ahtao tosẽkõ eahmãko ipoetory tõ mana. “Imehxo mase,” ãko toto, Jezu enetupuhnanomo, Kuesẽkõ kurã eneryke tyya xine, ynanekarohpyry tonetupuhse eya xine exiryke.

¹¹ Morara exiryke oturukehpyra ynanase opoko xine Ritonõpo netaryme, “Papa, Tesaronikapõkõ kure toexirykõ se mana. Akorehmako toto omũkuru nymyry sã toto ehtohme, oya toahmase toto exiryke opoenõme toto ehtohme. Jezu enetupuhnõko toto. Ijamihtanohko toto ýme toto ehtohme õmipona. Akorehmako toto imehnõ akorehmatohme roropa Jezu enetuputyry poko,” ãko ynanase. ¹² Morara awahtao xine imehnõ ynara ãko, “Kure imehxo Jezu nase,” ãko toto oenerykõke. Jezu roropa ynara ãko kyya xine, “Kure matose,” ãko. Toipe Jezu kure rokẽ typoetory tõ rĩko mana. Isaaro roropa Ritonõpo mana.

¹ Wekry tomo, oururukō se ynanase Kuesēkō Jezu Kyrixtu oepiry ropa poko, imaro oximōme kuytorykō poko roropa. ² Oty katox axī osenekunohpōko matou? Osenekunohpopyra ehtoko, “Jezu tooehse ropa, pake,” karyhtao imehnomo a. Emynyh-mara roropa ehtoko. Otarāme morara āko amorepatō mā repe ajohpe rokene. Otarāme, “Morara tykase Pauru nymerohpyry,” āko imepŷ repe. Yrome morara kapitopyra ase. Ajohpākō omiry rokē moro. ³ Tomeseke ehtoko oenekunohpyra xine imehnō ehtohme. Tuaro ehtoko. Ritonōpo zehnotokō osemazuhme oehnōko mana. Iirypyrymā pohto rokē kara oehnōko mana. Ritonōpo nemary mokyro apoto konōto htaka. Iypnanohsaromepyra imehnō mana, jūme. Mokaro tooehse ahtao rokē Jezu oehnōko ropa mana. ⁴ Pyaximehxo osekārōko mokyro mana. “Ritō kō motye ase, oesēkō motye,” āko mā ynororo, “Imehxo mase,” katoxime imehnomo a repe typoko. Porohnōko mana Ritonōpo tapyī tao. “Ritonōpome ase,” āko kahpyry mā repe imehnō enekunohtohme rokene.

⁵ Moro poko oturuase oya xine amaro xine ro jahtao. Tuenikehse matou ynekaroh-pyry poko oya xine? ⁶ Seromaroro mokyro oehpopyra exikety nae. Zuaro matose. Yrome toehthopo toehse ahtao mokyro oehnōko mana iirypyrymā pohto rokē kara. ⁷ Mokyro Ritonōpo omipona pyra imehnō ripone. Imehnō enekunopyry poko erohnōko mana seromaroro, omatome. Yrome imepŷ mokyro akorekehkāko mana, onekunohto akorekehkāko toytotox pona ro. ⁸ Morarame mokyro iirypyrymanōpo pohto rokē kara osenepōko mana. Mame mokyro etapāko Kuesēkō mana. Pū katox ke rokē mokaro enahkāko mana orēpyra tooepyryke. ⁹ Mokyro iirypyrymanōpo joroko tamuru omi poe erohkety. Ijamitunuru joroko tamuru poe. Orēpyra ikyrŷko mana imehnō enuruhkapotoxime, onekunohto ehtohme rokene. ¹⁰ Tyyrypyry ke toto enekunohnōko itamurume tymaro apoto konōto htaka toto ytotoxime. Jezu omiry anapoipyra mā toto, ise pyra toexirykōke. Morara exiryke toto onypnanohpyra ekurehnōko mana. ¹¹ Morara exiryke ynara āko Ritonōpo, “Ah nosenekunohno toto,” āko Ritonōpo toto poko, ajohpākō omipona toto ehtohme. ¹² Morarame toto rypyry emetakāmāko Ritonōpo mana tōmiry onenetupuhpyra toto exiryke, tyyrypyrykō poko rokē tākye toto exiryke.

Tymenekase matose okurākatohkōme

¹³ Wekry tomo, Kuesēkō opyno xine mana. Ritonōpo nymenekatyāme matose moinoro, opynohtohkōme, okurākatohkōme roropa Tuzenu a, aomiry enetuputyryhtao oya xine. Morara exiryke, “Kure mase Ritonōpo,” kary se ynanase kokoro rokene opoko xine. ¹⁴ Ritonōpo oeahmatose, Jezu poko yna a āmoreparykohtao. Oeahmatose tymaro oehthohkōme, “Kuesēkō Jezu Kyrixtu imehxo mana,” karyhtao ipoetory tomo a. ¹⁵ Toahmase oexirykōke poremāpyra ehtoko. Wekry tomo, yna a āmorepatopōpyrykō omipona ehtoko. Yna a ourutopōpyrykō omipona ehtoko, ynanymeroypyry onenerykō omipona ehtoko roropa, enara.

¹⁶ Ynara āko ynanase Kuesēkō Jezu Kyrixtu a Kumykō Ritonōpo a roropa, “Papa, yna pyno mexiase. Yna pyno oexiryke yna eano tyjamihtanohpose oya poremāpyra jūme yna ehtohme. Ooepyry ropa momohnōko ynanase. ¹⁷ Tesaronikapōkō eanokō ijamihtanohko poremāpyra toto ehtohme imehnō akorehmatohme toto a, kure imehnō zurutoxime roropa, enara,” āko ynanase.

3

Oturutoko Ritonōpo a yna akorehmatohme eya

¹ Wekry tomo, ynara kary se ropa ynanase oya xine. Oturutoko Ritonōpo a, “Papa, Pauru tō akorehmako ōmiry ekarory poko eya xine, ekurehpyra ōmiry otuotuhponāmatohme, Jezu poetoryme imehnō ehtohme ōmiry apoiryhtao tyya xine, Tesaronikapōkō sã toto ehtohme ōmiry tapoise ahtao eya xine,” kahtoko. ² Oturutoko Ritonōpo

a yna pynohtohme tapoise yna ahtao pohnomo a, iirypyrymākomo a, tuhke Jezu onenetupuhpynō nae exiryke.

³ Yrome Kuesēkō kurumekara xine mana. Ajamihtanohtorŷko mana, oewomatorŷko joroko tamuru omipona pyra oehtohkōme. ⁴ Tākŷe ynanase awaro xine yna exiryke. Yna omipona exikehpyra matose, Jezu poetoryme oexirykōke.

⁵ Ynara āko ynanase Kuesēkomo a, “Papa kapuaono, Tesaronikapōkō amorepako ose ipunaka toto ehtohme. Akorehmako toto tyhtomarykō eanahtotohme, Kyrixtu a tyhtomary eanahtotopōpyry samo,” āko ynanase.

Erohtoko kene tuenikaroro sã rokene

⁶ Wekyry tomo, Kuesēkō Jezu Kyrixtu omi poe ynara āko ynanase oya xine, akīme exiketō maro osepeme pyra ehtoko, ynanamorepatopōpyry omipona pyra toto ahtao.

⁷ Akīme pyra ynanexiasene amaro xine yna ahtao. Zuarō matose. Yna ehtopōpyry sã ehtoko, akīme pyra. ⁸ Imehnō zuru poko pyra ynanexiase. Topehmase yna a ahtao rokē ynanenapyase. Ynanerokuase, ynanetuarimase koko, saereme, enara, anapyrykō onenahpyra yna ehtohme. ⁹ Topehke pyra yna otukuru amaro xine kure repe, āmorepanekōme yna exiryke. Yrome yna kure exiry enepotohme oya xine topehke rokē ynanotukuasene amaro xine, ŷme oehtohkōme roropa. ¹⁰ Amaro xine yna ahtao ynara ynanase oya xine, toerokuru se pyra exikety anaotuhmanohpopyra ehtoko, onykohmara roropa ehtoko, ynanase.

¹¹ Ynara kary totase yna a exiryke, “Akīme exiketō nae Tesaronikapōkō maro. Erohpyra toto ipunaka, imehnō tapyī to takuroko rokē ytoytōko toto, yrypo poko rokē oturuse.” ¹² Mokaro zurūko ynanase Kuesēkō Jezu Kyrixtu omi poe, “Erohtoko kene tuenikaroro sã rokene, tŷkyryneke oehtohkōme, ōtuhtohkōme,” āko ynanase.

¹³ Wekyry tomo, penekehpyra ehtoko imehnō akorehmary poko. ¹⁴ Yna omipona pyra exikety nae ahtao, sero ynanymerohpyry omipona pyra ahtao, mokaro maro pyra ehtoko, toto hxiropotohme. Otarāme yna omipona exiko ropa toh mana. ¹⁵ “Zehnotokō mokaro,” kara ehtoko toto poko. Oekyrykōme mokaro tyritoko akorehmatohme oya xine yna omipona toto ehtohme ropa.

Pauru nurutopōpyry etyhpyry

¹⁶ Ynara āko ynanase Kuesēkomo a, “Torētyke pyra yna rine mase. Tesaronikapōkō torētyke pyra tyriko toto, kokoro rokene. Toto maro exiko,” āko ynanase.

¹⁷ Ywy ase Pauru. Jesety moro tymerose ya jemary ke rokene. Moro enetupuhtoko ynanymerohpyry. Morara rokē pape aropōko ase onenerykōme.

¹⁸ Ynara āko ase Kuesēkō Jezu Kyrixtu a opoko xine, “Papa, kure rokē Tesaronikapōkō tyriko,” āko ase. Enara rokene.

Pauru Nymeroypyry sero Timoteu Neneryme

Sero pape tymerose Pauru a. Ritonõpo nymenekahpyryme kynexine ynororo imehnõ amorepaneme. Tynymeroypyry sero taropose eya Timoteu neneryme. Pauru maro toytose Timoteu tuhke pata tõ poro. Imeĩpo Jezu poetory amorepaneme toehse ynororo Epezu po.

Tynymeroypyryae Timoteu zurũko mana enekunohtohkõ poko. “Azahkuru imehnõ amorepananõ ahtao amorepakehpoko toto imehnõ onenekunohpyra toto ehtohme.

Zae exiketõ rokẽ imenekako imehnõ amorepananõme,” äko Pauru. “Yronymyryme erohko roropa Ritonõpo nyrohmanohpohpyry ritohme emero porehme,” äko roropa mana.

¹ Ynymeroypyry moro oneneryme Timoteu. Umũkurume mase Jezu omipona oexiryke. Ywy ase Pauru, Jezu Kyrixtu nenyokyhpyry. Imehnõ amorepase tonyohse ywy Ritonõpo a Kukurãkanekomo a roropa, Jezu Kyrixtu a. Aepyry ropa momohnõko sytatose.

² “Kure rokẽ Timoteu tyriko. Ipyno exiko. Torẽtyke pyra tyriko roropa, ajohpãme samo,” äko ase Ritonõpo a, Kumykomo a. Morara äko ase Jezu Kyrixtu a roropa, Kuesẽkomo a.

Tomeseke exiko ajohpãkõ omipona pyra oehtohme

³ Masetonia pona jytoryhtao ynara ase oya, moroto Epezu pó rokẽ exiko, ase oya. Morara äko ropa ase oya seromaroro. Ynara exiryke, onekunohtõkõ nae ohtao xine. Zae pyra imehnõ amorepãko mã toto. Toto mynyhpãkapory se ase oya. ⁴ Pakatokõ omihpyry poko rokẽ mã toto. Aenurutopõpyrykõ poko roropa mã toto. Moro poko oturukehpyra toh repe. Yrome aomirykõ Ritonõpo poko tuarõtanohtopotopyra mana. Naeroro ynara kaxiko eya xine, “Ahno nekarohpyry rokẽ onetara ehtoko, pakatokõ enurutopõpyry tõ poko pyra ehtoko roropa,” kaxiko eya xine. ⁵ Morara kamexipõko ynanase imehnõ pyno toto ehtohme. Otãto imehnõ pyno exiko toh nae? Tyrypyrykõ poko pyra tahtao xine tukurohtao xine, zae ehtoh poko rokẽ tahtao xine roropa imehnõ pyno mã toto. Jezu enetuputyryhtao tosẽkõme roropa imehnõ pyno mã toto. ⁶ Yrome toitoine mokaro a zae ehtoh turumekase. Tahnõko mã toto tõmirykõ poko rokẽ toexirykõke. ⁷ Imehnõ amorepananõme toexirykõ se toh mã repe. Ritonõpo nymeropohpyry poko Moeze a imehnõ amorepary se toh mã repe. “Zae rokẽ amorepatorỹko ase,” äko toh mã repe. Yrome zae pyra imehnõ amorepãko mã toto onenetupuhpyra toexirykõke.

⁸ Kure mã Ritonõpo nymeropohpyry Moeze a. Zae rokẽ ipoko kuahtao xine kure sytatose rahkene. ⁹ Ynara zuaro sytatose. Kurãkõ zupokatohme pyra Moeze a tõmiry tymeropose Ritonõpo a. Yrome aomipona pyra exiketõ rokẽ zupokatohme tymeropose rahkene. Pohnõ mokaro iirypyrymãkomo, tyrypyrykõ poko exiketomo, Ritonõpo kerekeremananomo, jũkõ otapatõkomo jẽkõ roropa, oremimãkomo. Mokaro zurutohme tõmiry tymeropose Ritonõpo a Moeze a. ¹⁰ Imehnõ nohpo poko exiketomo, imehnõ orutua poko exiketõ roropa, imehnõ orutua kõ rokẽ oximaro exiketomo, tynekamorykõme ahno apoinanomo, ajohpãkomo, ajohpe imehnõ hxironanomo, emero Ritonõpo namorepatopõpyry omipona pyra exiketomo. Mokaro popyry exiketomo. Mokaro zupokatohme Moeze nymerohpyry tymeropose Ritonõpo a. ¹¹ Morohne poko imehnõ amorepãko ase Jezu ekaroryhtao ya. Ukurãkane ropa Ritonõpo imehxo Jezu poko ekarotohme imehnomo a.

Tãkye Pauru typynanohse Ritonõpo a exiryke

¹² “Kure mase ya. Kyjamihtanohtopose,” äko ase Jezu Kyrixtu Kuesẽkomo a. Tõmipona exiketyme jenetuputyryke eya tymenekase ywy imehnõ amorepatohme typoko. ¹³ Osemazuhme Jezu kerekeremahpõ ase, ipoetory eunopyhpono, toto ryhmahpono. Yrome juãnohpyra Ritonõpo kynexine onenetupuhpyra jexiryke. Morara

jexiryke nyrihpyry waro pyra exine. ¹⁴ Mame ypyno Kuesëkõ kynexine ipunaka. Kynosenetupuhpone ya. Imehnõ pyno jyripone roropa. Moro sã imehnõ pyno sytatose Jezu Kyrixtu maro kuahtao xine. ¹⁵ Ynara kary zae rokene, Jezu Kyrixtu nono pona tooehse iirypyrymãkõ kurãkatohme. Morara katopõpyry enetuputyry kure. Ywy roropa iirypyryme itamurume aexihpyry ase. ¹⁶⁻¹⁷ Ynara kakehpyra sehtone Ritonõpo a, “Kure mase Ritonõpo imehxo,” kakehpyra sehtone. Pake Kuesëkõme kynexine. Kuesëkõme ro mana. Kuesëkõme exikehpyra roropa mana. Orihpõme mã ynororo. Osenehpyra mana. Toiro mã Ritonõpo, imepõ pyra. Okynã sã kyzehno xine pyra exiketyme ynororo. Iirypyryme itamurume jahtao juãnohpyra Jezu Kyrixtu kynexine. Yrome yzehno pyra kynexine imehnõ tuarõtanohme typoko, enetupuhtohme toto a tosëkõme, jüme orihpyra toto ehtohme.

¹⁸ Aimo, Timoteu, ãmorepãko ase Ritonõpo omipona oehtohme. Pake Jezu poetory esã tõturuse Ritonõpo poe. Ynara tykase toto, “Imehnõ amorepaneme exiko mase,” tykase toto oya. Naeroro toto nekarohpyry poko wenikehpyra exiko orõpyra oehtohme. ¹⁹ Jezu Kyrixtu onenetupuhkehpyra exiko. Oorypyry enetuputyryhtao oya ipoko pyra exiko. Imeneu tõ sã pyra exiko. Tyrypyrykõ enetuputyryhtao tyra xine onurumekara toto. Ipoko ro toehse toto popyra. Morara exiryke Jezu tonetupuhkehse toto a. Ritonõpo omipona pyra toehse toexirykõke. ²⁰ Morara Imeneu, Arexãtere asakoro, “Ah joroko tamuru toto wãnohno, Ritonõpo kerekeremakehtohme sahxo toto a,” ase ipoko xine.

2

Oximõmãkõ Ritonõpo poko

¹ Osemazuhme ynara kary se ase oya, morotõkõ amorepako. Ynara kaxiko eya xine, “Oturutoko Ritonõpo maro, ‘Kuakorehmako Ritonõpo, ajohpãme samo,’ kahtoko,” kaxiko eya xine. “Oturutoko imehnõ poko roropa,” kaxiko eya xine. “Kure mase Papa kapuaono,” kamexipoko roropa eya xine. ² Oturutoko Ritonõpo a tuisa tõ poko, pata esã poko roropa, kure toto ehtohme. Kure toto ahtao, torõtyke pyra sytatose porehme, tehme roropa. Kure ehtoh poko sytatose Ritonõpo neneryme, Kuesëkõ poko osenetupuhnõko roropa sytatose. ³ Tymaro kuotururukõ se mã Ritonõpo. Jamaro sytatose imaro kuotururukohtao. Kukurãkanekõme aexiryke. ⁴ Sero nonopõkõ kurãkary se mã Ritonõpo emero, zae ehtoh waro kuehtohkõme. ⁵ Toiro rokõ Ritonõpo mana. Toiro roropa mã kyyrypyrykõ korokane, kyzehno xine pyra Ritonõpo ehtohme. Mokyro mã Jezu Kyrixtu, ahnõme exikety. ⁶ Toorihse ynororo kukurãkatamitukõ epehmatohme. Jezu oepyyry se Ritonõpo ahtao tooehse ynororo kutuarõtanohse xine. “Emero ahno kurãkary se mã Ritonõpo,” kase tooehse Jezu. ⁷ Morara exiryke ymenekase Ritonõpo jututõkara tuarõtanohme jehtohme. Toto amorepaneme jaropoase, Jezu ekarotohme eya xine, tosëkõme Jezu enetupuhtohme eya xine, zae ehtoh waro toto ehtohme. Morara karyhtao ya ajohpe pyra ase, zae rokõ osekarõko ase.

⁸ Ahno otururu se ase Ritonõpo maro, emero patapõkomo, tyrypyrykõ poko pyra exiketomo, zehno pyra exiketomo, oseosezuhpyra exiketomo, enara.

⁹ Morararo nohpo tomo a kure rokõ zupõkõ amurupoko ihximyra aehtohkõme, imehnõ onyxiropyra roropa aehtohkõme. “Oõsetykõ poko rokõ pyra ehtoko. Kasuru tõkehko poko rokõ pyra ehtoko roropa, oekurãkarykõ poko rokõ pyra ehtoko,” kaxiko nohpo tomo a. ¹⁰ “Yrome imehnõ akorehmatoko. Moro saaro mã Ritonõpo omipona exiketomo,” kaxiko eya xine. ¹¹ “Tehme ehtoko, ãtamoreparykohtao Ritonõpo omipona oehtohkõme,” kaxiko eya xine. ¹² Orutua kõ anamorepapopyra ase nohpo tomo a, ituisarykõme roropa nohpo onyripyra ase. Ah mynyhme sã rokõ nexi toto. ¹³ Ynara exiryke, Atão tyrise osemazuhme Ritonõpo a, okomino Ewa. ¹⁴ Atão onenekunohpyra roropa joroko tamuru kynexine repe. Ipyty rokõ tonekunohse eya. Mame Ritonõpo omipona pyra toehse toto. Naeroro orutua kõ anamorepapopyra ase nohpo tomo

a. ¹⁵ Yrome nohpo tō kurākāko mā Ritonōpo aenururukohtao, tosēkōme Jezu onenetupuhkehpyra toto ahtao, imehnō pyno toto ahtao roropa, tyyrypyrykō rumekaryhtao eya xine, emotyēkara roropa tahtao xine, enara.

3

Jezu poetory esēme exiry poko

¹ Jezu poetory amorepaneme se kuahtao xine kure mana. Zae Jezu poetory amorepanyhtao kyaa xine kure mana. Morara kary ajohpe pyra mana. Imehnomo a, “Jezu poetory amorepaneme jexiry se ase,” karyhtao oya, ynara kaxiko eya xine, ² “Iiryryryme pyra ke ehtoko rorohpa ohxiropyra xine imehnō ehtohme. Jezu poetory amorepaneme oexirykō se awahtao xine, toiro rokē typye ehtoko. Emotyēkara ehtoko. Tuarō ehtoko. Kure rokē ehtoko. Katonō pyno ehtoko. Imehnō amorepaneme kure ehtoko,” kaxiko Jezu poetory amorepaneme se exiketomo a. ³ “Etŷpyra ehtoko. Imehnō onetapara roropa ehtoko. Imehnō pyno ehtoko. Oxiehno pyra ehtoko. Penetara roropa ehtoko tineru poko,” kaxiko Jezu poetory amorepany se exiketomo a. ⁴ “Atapyŷtaōkō esēme nymyry ehtoko. Opoenōkō amorepatoko ōmipona xine toto ehtohme, tuaro roropa toto ehtohme,” kaxiko eya xine. ⁵ Atapyŷtaōkō amorepany waro awahtao xine Ritonōpo poetory amorepany waro exīko matose. Yrome atapyŷtaōkō amorepany waro pyra awahtao xine, Ritonōpo poetory amorepany waro pyra roropa matose. ⁶ Jezu poetoryme exisenā ahtao, mokyro imehnō amorepaneme onyripyra exiko, exisene aexiryke. Imehnō amorepaneme tyrise ahtao otarāme ynara āko mana, “Kure ywy, iiryryryme pyra, mokā sā pyra ase,” āko mana. Morara karyke eya iiryryryme exiko mana. Mame popyra mokyro ekarōko Ritonōpo mana popyra joroko tamuru ekarotopōpyry saaro. ⁷ Imepŷ Jezu poetory amorepane riry se awahtao, kure mokyro ehtoh waro roropa Jezu onenetupuhpynō ahtao, mokyro tyritoko Jezu poetory amorepaneme. “Popyra mokyro,” karyhtao imehnomo a onyripyra ehtoko Jezu poetory tō amorepaneme. Tyrise ahtao otarāme joroko tamuru mokyro poremākapōko mana.

Jezu poetory tō akorehmananōme

⁸ Mokaro saaro imehnō akorehmaneme se awahtao xine zae rokē ehtoko. Ajoajohpe pyra ehtoko. Eukuru zetunuru enyryhtao emotyēkara ehtoko. Imehnō mōkomory poko penetara ehtoko. ⁹ Orēpyra Jezu enetupuhhtoko. Omi kurā kukurohtao xine moro omipona rokē ehtoko, ehxiropyra oehtohkōme. ¹⁰ Tuarō exiketō rokē Jezu poetory tō akorehmaneme tyritoko. Aomipona nymyry toehse ahtao rokē tyriko toto. ¹¹ Ynara kaxiko nohpo tomo a roropa, “Nohpo tomo, mokā saaro ke ehtoko. Kure rokē ehtoko. Imehnō onykerekeremara ke ehtoko. Emotyēkara roropa ke ehtoko. Oniokō pyno rokē ehtoko,” kaxiko eya xine. ¹² Jezu poetory tō akorehmaneme kuahtao xine toiro rokē typye sehtone. Kure rokē kypoēnōkō amorepāko sytatose. Kytapyŷtaōkō roropa amorepāko kuomipona xine toto ehtohme. ¹³ Zae Jezu poetory akorehmananōme ahtao, toerokurukō poko tuisamehxo exīko toto. Mame orēpyra exīko mā toto imehnō amorepany poko Jezu Kyrixtu enetuputyry poko.

Ritonōpo a kutuarōmatopōpyrykomo

¹⁴ Moro, nymerohpyry oneneryme, okynā pyra jytotoh exiryke oenese repe. ¹⁵ Yrome otarāme okynahxo ytopopyra ase. Morara exiryke sē nymerohpyry aropōko ase oya oneneryme, tuaro oehtohme, Ritonōpo poetory tō kure exiry poko Ritonōpo maro oturutoh tao. Ritonōpo zuzenu isene mana typoetory tō kurohtao. Kure kuexirykō eneryhtao imehnomo a Ritonōpo zae exiry enetupuhnōko toto. ¹⁶ Ajohpe pyra nase. Ynara enetupuhnōko sytatose, osemazuhme tuaro pyra Jezu poko sexiataose repe, yrome Ritonōpo kutuarōtanopyatose. Tumūkuru tonehpose ahnome.

Iiryryryme pyra tonepose mokyro Ritonōpo zuzenu a.

Tonese roropa Ritonōpo nenyohatyamo a, kapuaōkomo a.

Tokarose ahno tomo a, juteutōkara a roropa.

Tonetupuhse roropa mokaro a.

Mame imeīpo tarose ropa kynexine ynororo kapu aka.

4

Ajohpe amorepatōkomo

¹ Yrome ynara āko Ritonōpo zuzenu, “Okynā toehse ahtao toitoine tynenetuputyhyrykō rumekāko toto, onekunohtōkō omipona toexirykōke, joroko tō omipona roropa toexirykōke,” āko. ² “Amorepaneme ase,” āko toh mā repe. Ajohpākō mokaro. Omi kurā etaryhtao tyaa xine onetara mā toto. “Oorypyrykō poko pyra ehtoko,” kary etaryhtao tyaa xine onetara mā toto. Tyyrypyrykō poko rokē mā toto. Mame ikurohtao xine jahkahpyry sā toh mana, omi kurā onetara toexirykōke. Onetapỹ sā toto. ³ Ynara āko mā toto, imehnō amorepāko, “Pytara ehtoko. Opytarykohtao popyra,” āko toh mā repe. Tōsē onryry rumekapōko roropa mā toto Ritonōpo omipona pyra. Onokyro tōkehko tyrise Ritonōpo a kuohkōme, tākye kuehtohkōme, “Kure mase,” katohme kyaa xine Ritonōpo a, enetuputyryke kyaa xine aomiry waro kuexirykōke. ⁴ Naeroro Ritonōpo nyrihpyry kuohkōme kure mana emero, “Kure mase Ritonōpo,” karyhtao tōsē apoiryhtao. Naeroro tōsē onryry onurumekara ehtoko. ⁵ Tōsē onryryhtao kyaa xine kure Ritonōpo a, aomiry etaryhtao, kuotururukohtao roropa imaro.

Jezu Kyrixtu poetory kurano

⁶ Morohne poko Jezu poetory tō amoreparyhtao oya, Jezu poetoryme nymyry mase. Tuātanohse sā mase Ritonōpo omiry poko. Orēpyra enetupuhneme mase, āmorepatopōpyry omipona oexiryke. ⁷ Naeroro ahno nekarohpyry rokē irumekako. Toto omiry Ritonōpo omiry poko otuarōtanohpopyra mana. Yrome atamorepako kure oehtohme, Ritonōpo omipona nymyry oehtohme. ⁸ Tururume kuytoryhtao etaehpyra kuehtohme kure pohto rokene. Yrome Jezu poetoryme kuahtao xine ynara āko roropa sytatose, “Kuatamoreparykohtao Ritonōpo omipona kuehtohkōme kure kuhse mana. Seroae Ritonōpo omipona kuahtao xine tākye sytatose, jūme roropa tākye exīko sytatose Ritonōpo esaka kuytorykōke,” āko sytatose. ⁹ Moro kuurutopōpyrykō zae rokē mana. Otato ehtoko yronymyryme. ¹⁰ Morara exiryke ŷme ynanase erohnōko, etuarimāko roropa ynanase ajohpe pyra Ritonōpo enetuputyryke yna a. Orihpỹme jūme ynororo mana. Kukurākanekōme ynororo mana. Enetupuhnanō kurākaneme roropa mana.

¹¹ Morohne poko imehnō amorepako. ¹² Jezu poetoryme oehtoh poko osenepoko imehno a asā toexirykō se toto ehtohme. Ōmiry kure rokē tyriko. Imehnō maro kure rokē exiko. Imehnō pyno exiko. Ritonōpo onenetupuhkepyra exiko. Nohpo tō poko pyra exiko. Ynara rokē exiko, asā imehnō toexiry se toto ehtohme, omoiry se roropa toto ehtohme, “Poetome ro mase. Ōmiry etary se hkopyra sā ase,” kara toto ehtohme. ¹³ Ritonōpo omiry onysekeremakepyra exiko, oximōmākō netaryme jytory ponāmero. Zuruko toto. Amorepako toto Ritonōpo omipona toto ehtohme. ¹⁴ Ritonōpo zuzenu otuarōtanohpoase imehnō amorepatohme. Ekurehpyra exiko toto amorepary poko. Amorepatōme oriase Ritonōpo zuzenu. Tomarykō tyrise Jezu poetory tomo a tamuximākomo a. Ynara tykase toto Ritonōpo poe, “Mose Timoteu imehnō amorepaneme exīko,” tykase toto Ritonōpo poe. Morarame amorepatōme oriase Ritonōpo zuzenu. ¹⁵ Morohne poko exiko kokoro rokene. Moro poko osenetupuhko, tuaro oexiry enetohme imehno a. ¹⁶ Tomeseke exiko zae rokē oehtohme. Orēpyra exiko zae rokē imehnō amorepary poko roropa. Morara awahtao osepynanohnōko mase, oetananō pynanohnōko roropa mase.

5

Jezu poetory pyno exiry poko

¹ Jezu poetory tō tãhpomãkō onyenonohpyra exiko. Zae pyra toehse toto ahtao kure rokẽ zuruko toto. Omy zurutoh sã zuruko toto. Nuasemãkō zuruko ãkorō tō zurutoh samo. ² Nohpo tō zuruko asa zururu samo. Oryximãkō zuruko roropa ooryxiry zururu samo, zae rokene.

³ Kure tyriko pytýpo tomo, pytýpo nymyryme ahtao. ⁴ Yrome pytýpo tumũkue ahtao ipoenomo a tyse pyno se ase. Typake ahtao ipakomo a tynoty pyno se ase roropa. Poetome toto ahtao, toto pyno toehse. Morara exiryke ipoenomo a pytýpo tō pyno se ase. Morara ahtao kure Ritonõpo a. ⁵ Pytýpo tō tyekye pyra ahtao, ipyno sehtone, Ritonõpo nekarory eraximaryhtao rokẽ eya xine, oturukehpyra imaro toto ahtao, saereme, koko, enara. ⁶ Yrome imepỹ pytýpo typenetatoh poko se rokẽ ahtao typoremãse sã Ritonõpo omiry poko mana. ⁷ Morara mokaro amorepako iirypyryme pyra toto ehtohme. ⁸ Imepỹ tyekyry pyno pyra ahtao typoenõ nymyry pyno pyra ahtao Ritonõpo omipona pyra mana. Onenetupuhpỹ motye popyra mana tuaro toexiryke repe yrome aomipona pyra mana.

⁹ Pytýpo esety imeroko oximõmãkō ipyno ehtohme 60me jeimamyry nae ahtao. Esety imeroko iniõpyry toiro rokẽ ahtao. ¹⁰ “Kure rokẽ imehnõ rine mokyro,” karyhtao imehnomo a ipoko, esety imeroko, tumũkuru tō tuãtanohse kure eya ahtao, katonõ nyhtohme tytapyĩ tokarose ahtao eya, Ritonõpo poetory tō pyno toehse ahtao, kurãkara roropa takorehmase eya ahtao. Emero rokẽ kure tyrise eya ahtao esety imeroko pytýpo tō esetykõ maro.

¹¹ Yrome pytýpo esety onymeropyra exiko kunumixime pyra ahtao. Oryxime ahtao otarãme tyniotary se exiko ropa mana. Otarãme typenetaryke Kyrixtu poko penetarahme sã exiko ropa mana. ¹² Morarame azahkuru exiko mana Ritonõpo a tõsekarotopõpyry poko wenikehnõko ropa mana. ¹³ Kunumiximãkara esety tymerose ahtao ipyno oximõmãkō ehtohme otarãme akĩme exiko mã toto. Imeimepỹ tapyĩ takuroko ytoytõko mã toto. Mame ajoajohpe exiko roropa mã toto, kerekeremato, imehnõ rypyry poko rokẽ oturũko. Morara ahtao popyra mana. ¹⁴ Morara exiryke kunumiximãkõkara niotary se ase aemũkuatohkõme, tytapyĩ tao aerohtohme onyhxiropyra imehnõ ehtohme. ¹⁵ Toitoino pytýpo tō joroko tamuru omi poe toeramase ropa. ¹⁶ Jezu poetory tō ekyry pytýpome ahtao ipyno aexirykõ se ase, torẽtyke pyra ipoko oximõmãkō ehtohme. Tyekye pyra ahtao rokẽ oximõmãkomo a pytýpo pyno se ase.

¹⁷ Mame Jezu poetory amorepatõkõ epehmatoko. ¹⁸ Ritonõpo omiry ynara ãko, “Oekykõ inahpatoko ãkorehmarykohtao,” ãko. Ynara ãko roropa Ritonõpo omiry, “Erohketõ epehmatoko aerohtamitume,” ãko. (Morara exiryke kure Jezu poetory amoreparihtao eya xine Ritonõpo omipona toto ehtohme kurehxo epehmatoko toto.)

¹⁹ Jezu poetory amorepane kerekeremary onetara exiko. Yrome iirypyryme toehse ynororo ahtao asakoro enenanõ ahtao aomirykõ etako ihxirory poko. ²⁰ Mame mokyro zuruko emero totasẽme zomory zuaro aehtohme.

²¹ Timoteu, etako pahne, jomipona exiko ipunaka. Ynara kara exiko okurohtao, “Yzamaro exiketõ onupokara ase iirypyry poko. Yzamaro pyra exiketõ rokẽ zupokãko ase,” kara exiko okurohtao. Iirypyryme exiketõ ahtao zae rokẽ zuruko toto. Morara ãko ase Ritonõpo netaryme, Jezu Kyrixtu netaryme roropa, inenyohtyã netaryme roropa kapuaõkõ netaryme. ²² Axĩ pyra imepỹ imenekako Jezu poetory amorepaneme tyritohme. Imehnõ amorepaneme onyripyra exiko iirypyryme ahtao iirypyrymã akorehmaneme oekaroryino. Imehnõ onymoipyra exiko tyryryrykõ poko toto ahtao.

²³ Tuna ãnõko roropa mase. Uwa eukuru jehnahpyry ãnõko mase pitiko rokene awakuru pokoino, kure pyrahme sã oexiryke.

²⁴ Tuãnohsã toitoino enetupuhnõko sytatose axiny, iirypyry jarao exiryke. Okynahxo ahtao tuãnohsãme imehnõ enetupuhnõko sytatose jarao pyra iirypyrykõ exiryke. Morara exiryke axĩpyra imepỹ imenekako Jezu poetory amorepaneme tyritohme. ²⁵ Morararo toitoino ahno kure exiry axĩ enõko sytatose. Yrome tokare pyra ahtao okynahxo ahtao kure toto exiry enetupuhnõko sytatose.

6

¹ Imehnõ namoto mokaro Jezu poetory tomo. Ynara kaxiko eya xine, “Oesëkõ pyno ke ehtoko. Aomipona roropa ke ehtoko, Ritonõpo onykerekeremara imehnõ ehtohme, ãmorepatopõpyry yna a roropa onykerekeremara toto ehtohme,” kaxiko eya xine. ² “Oesëkõ Jezu poetoryme ahtao toto onypoihtopyra ehtoko. Oekyrykõme sã tyritoko. Ýme rokë erohtoko, Ritonõpo omipona roropa aexirykõke, toto pyno Ritonõpo exiryke roropa,” kaxiko eya xine.

Zae pyra amorepananõ namorepary poko

Orëpyra imehnõ amorepako senohne poko. ³ Jezu Kyrixtu omiry zae rokene. Aomipona kuahtao xine kyyrypyrykõ rumekãko sytatose. Imepÿ mã otato pyra ahtao, Jezu omiry myakãmary se mana imepÿ omiry ke. ⁴ Osenetaonohkety rokë mokyro, tuaro pyra exikety. Imehnõ ezuezukuru sato rokë mokyro. Omi poko toto ezuezuhnõko rokë mokyro. Yrome toto ezuezuhtopõpyry pokoino zumoxike exiko mã toto, oxiehno roropa. Oxikerekeremãko toto. Tukurohtao xine imehnõ ekarõko popyra toh repe. ⁵ Moro pokoino ajoajohpãkõ oseosezuhkepyra mana. Tukurohtao xine azahkuru ipunaka. Zae exiry waro pyra toehse ipunaka. Tineru apoiry se mã toto Ritonõpo omipona tohtamitukõme repe.

⁶ Yrome Ritonõpo omipona kuahtao xine, tãkye roropa kuahtao xine inekarohpyry poko, tymõkomoke exikety motye sytatose. “Kure mase,” karyhtao Ritonõpo a kyya xine kure ipunaka mana. ⁷ Tymõkomoke pyra sytatose enurũko. Taroino roropa mõkomo anaropyra sytatose kuorikyrykohtao. ⁸ Naeroro tohke kuahtao xine, tymetyke kuahtao xine roropa tãkye sehtone. ⁹ Yrome tymõkomoke se kuahtao xine, xiaxiake kypenetarykõke joroko tamuru nukuhtatoh taka omõnõko sytatose. Kuesëkõ enetupuhkehnõko sytatose. Kuamoreme xine ryhtãko sytatose. ¹⁰ Tineru poko penetanohtao xiaxiake iirypyry poko exiko sytatose. Tytineruke se toexirykõke toitoine ipoetory tomo a Jezu turumekase. Emynyhãmãko itamurume mã toto. Tukurohtao xine samũ ãko toh mana.

Zae exiry poko Pauru namorepatopõpyry

¹¹ Yrome omoro Ritonõpo poetoryme oexiryke tomeseke mokaro sã pyra oehtohme. Tineru poko openetary irumekako, kure oexiry aroko. Ritonõpo zamaro exiko. Oesëme onenetupuhkepyra exiko. Imehnõ pyno exiko roropa. Penekepyra exiko. Ritonõpo nyrohmanohpotoh poko. Osenetaonohpyra exiko roropa. ¹² Orëpyra exiko Jezu enetuputyry poko oesëme. Ritonõpo omipona rokë exiko orihpyra oehtohme jũme. Typoetoryme tyrise mase eya, kure rokë tõturuse awahtao Jezu Kyrixtu oesëme exiry poko, imoihmãkõ netaryme. ¹³ Ritonõpo emero ritõme mana. Inetaryme Jezu Kyrixtu netaryme roropa ynara ãko ase oya, Timoteu, ¹⁴ Ritonõpo omipona exiko ipunaka, ohxiropyra imehnõ ehtohme, Jezu Kyrixtu Kuesëkõ oepyry ropa punero. Moro saaro Tummy omipona Jezu kynexine Põtiu Pirato ëpataka tarose tahtao. ¹⁵ Jezu enehpotoh toehse ahtao enehpõko ropa Ritonõpo mana. Tuisame imehxo Ritonõpo mana. Kurã mokyro toiro. Tuisamãkõ tuisaryme mana, pata esã esëme roropa mana. ¹⁶ Ynoro rokë orihpÿme mana jũme. Saereme konõto esary mana. Xixi motye reh mahna. Imehnõ eya ytosaromepyra mana. Mokyro onenepitopyra sytatose osenepÿme aexiryke. “Kure mokyro mana. Kuesëkõme mana jũme,” sykatone.

¹⁷ Ynara kaxiko tymõkomokamo a, “Osenetaonohpyra ke ehtoko. Ynara kara ehtoko okurohtao xine, ‘Tãkye exiko ase ytinerũ tomãse ahtao,’ kara ehtoko. Yrome ynara kahtoko rokene, ‘Tãkye rokë ase Ritonõpo poko. Emero ekarõko mã ya,’ kahtoko rokë okurohtao xine,” kaxiko eya xine, amorepako toto. ¹⁸ “Kure ehtoko. Kure roropa imehnõ tyritoko. Imehnõ akorehmatoko. Omomÿke pyra ke ehtoko,” kaxiko eya xine, amorepako toto, ¹⁹ “Tymõkomoke oehtohkõme Ritonõpo esao, aomipona rokë roropa oehtohkõme,” kaxiko eya xine.

²⁰ Timoteu, tomeseke exiko. Ourutopõpyry ya onuenikehkapopyra exiko. Imehnõ otururu irumekako. Ritonõpo waro kamexipopyra mana. “Zuaro exiketõme ynanase,”

ãko toh mã repe ajohpe rokene. Toto oseosezukuruhtao toto onezuhpyra exiko.
²¹ Tõsezusezukurukõ poko toto ahtao tytahse sã toh mana. Tosẽkõme Jezu tone-
tupuhkehse toto a.

“Timoteu tõi pyno exiko,” ãko ase Ritonõpo a opoko xine. Enara rokene.

Pauru Nymerohpyry ropa sero Timoteu Neneryme

Sero pape tymerose Pauru a. Ritonõpo nymenakahpyryme kynexine ynororo imehnõ amorepaneme. Äpuruhyry tao kynexine Roma po. Pauru etapasasaka kynexine. Tynymerohpyry sero taropose eya Timoteu neneryme. Pauru maro toytose Timoteu tuhke pata tõ poro. Imeïpo Jezu poetory amorepaneme toehse ynororo Epezu po.

Tynymerohpyryae Timoteu zurũko toorikyry poko. “Oserehpyra ase jorikyry poko Ritonõpo poko jorikyry zuno pyra jexiryke,” äko mana.

“Imeïpo tuhkãkõ Jezu poetory poenohnõko repe. Yrome Ritonõpo osenetupuhtoh sã pyra osenetupuhnõko mã toto. Zae Ritonõpo ehtoh sã pyra roropa mã toto,” äko mana. “Naeroro yronymyryme erohko Ritonõpo nyrohmanohpohpyry poko, imehnõ Ritonõpo poetoryme ehtohme,” äko mana.

¹ Ywy ase Pauru Jezu Kyrixtu nenyokyhpyry. Pake ynara tykase Ritonõpo, “Kure rokẽ oritorỹko ase, jũme orihpyra oehtohkõme Jezu Kyrixtu maro,” tykase ynororo pake. Morara exiryke tonyohse ywy imehnõ amorepatohme.

² Ynymerohpyry moro oneneryme Timoteu. Umũkuru kurãme mase Jezu Kyrixtu enetuputyryke oya oesẽme.

Ynara äko ase Kumykomo a Ritonõpo a, “Kure rokẽ Timoteu tyriko, ipyno ke exiko, torẽtyke pyra tyriko,” äko ase. Morara äko ase roropa Kuesẽkomo a, Jezu Kyrixtu a.

Kure mase Ritonõpo, katopõpyry

³ Kokoro rokẽ oturũko ase opoko Ritonõpo netaryme. Ynara äko ase, “Kure mase Papa, Timoteu pyno oexiryke,” äko ase koko, saereme, enara. Ritonõpo poko ase. Yrypyry poko pyra ase, tuaro ase. Tam tõ tyrypyrykõ poko pyra toh kynexine tuaro toexirykõke. Mokaro ehtopõpyry sã ase. ⁴ Wenikehpyra jexiryke oxitatopõpyry poko, omuhpe oehtopõpyry poko roropa, oenery se ropa ase ipunaka, tãkye nymyry jehtohme. ⁵ Jezu enetupuhnõko mase oesẽme nymyry. Osenekunohpyra mase. Moro waro ase. Osemazuhme onoty a, Roiti a Jezu tonetupuhse. Asa a roropa tonetupuhse, Eunixi a. Seromaroro oya tonetupuhse rahkene. ⁶ Morara exiryke pape merõko ase oneneryme wenikehpyra oehtohme, mãsa rokẽ pyra oehtohme, imehnõ amorepary poko. Ouhpona jemary tyrise ahtao, Ritonõpo a Tuzenu tokarose oya imehnõ amorepatohme oya. ⁷ Tuzenu ekarone kyya xine, oserehpyra kuehtohkõme, orẽpyra kuehtohkõme, imehnõ pyno kuehtohkõme, zae ehtoh riry waro kuehtohkõme, enara.

⁸ Morara exiryke ehxiropyra exiko õtururuhtao imehnõ maro Jezu poko, Kuesẽkõ poko. Ehxiropyra exiko roropa ypoko. Jezu poetoryme jexiryke japuruase toto. Ysaaro ke exiko. Ynara kaxiko, “Jezu poko imehnõ amorepary se ase. Imehnomo a jutuarimaporhytao eanahtõko ase,” kaxiko. Mame otuarimaporhytao Ritonõpo äkorehmãko mana eanahtotohme oya. ⁹ Kukurãkatone. Kueahmatone roropa typoetoryme kuehtohkõme. Kynyrihyrykõ kurã pokoino pyra, typoe rokẽ kueahmatone kure kyrirykõ se toexiryke. Toenupunase kypoko xine toexiryke Tumũkuru Jezu Kyrixtu enehpory se kynexine kukurãkanekõme, moinoro sero nono onyripyra ro tahtao. ¹⁰ Seromaroro Ritonõpo kure toexiry tonepose kyya xine kukurãkanekõ oepiryke, Jezu Kyrixtu oepiryke. Kuorikyrykõ tonahkapose Jezu a, jũme orihpyra kuehtohkõme, enetuputyryhtao kyya xine. Moro poko tuaro sytatose Jezu enetuputyryke kyya xine.

¹¹ Imehnomo a roropa Jezu enetupuhpotohme tymenekase ywy Ritonõpo a, ipoko toto zurutohme. Ritonõpo nenyokyhpyryme roropa ase, imehnõ amorepatohme, juteutõkara roropa amorepatohme. ¹² Morara exiryke etuarimãko ase. Yrome ase ehxiropyra, Jezu waro jexiryke. Ukurãkaneme enetupuhne. “Jesẽme mase,” ake eya. Morara karyke ya osekarone eya ipunaka ipoetoryme jehtohme. Jewomaneme mana tooepyry ropa ponãmero kapu ae. Moro waro ase. ¹³ Ritonõpo omiry ekaroryhtao ya

otato mexiase. Zae rokẽ oturuase oya. Moro omipona rokẽ exiko imehnõ amorepatohme oya ysaaro. Jezu enetupuhneme oexiryke aomipona rokẽ exiko. Imehnõ pyno ke exiko. Morara sehtone Jezu Kyrixtu poetoryme kuexirykõke. ¹⁴ Ritonõpo a tõmiry tokarose oya, otato oehtohme, etyorõmapopyra imehnomo a oehtohme, zae rokẽ imehnõ amorepatohme oya. Ritonõpo omiry poko awahtao Zuzenu ãkorehmãko mana. Kukurohtao xine mana Ritonõpo zuzenu.

¹⁵ Mokaro Aziapõkõ urumekase ropa. Toto a urumekary waro mase, Pixeru, Emohxine, imehnõ maro urumekahpõkõ mokaro. ¹⁶ Yrome Onexiporu jakorehmane itamurume. Morara exiryke ynara ãko ase Ritonõpo a, “Onexiporu tõ pyno exiko,” ãko ase, jakorehmaneme aexiryke. Ehxiropyra roropa monexiã ymyhtoh poko. ¹⁷ Roma pona tooehse tahtao jupihpõ pohto rokẽ kara mokyro, jenery ropa ponãmero. ¹⁸ Morara exiryke ynara ãko ase Ritonõpo a, “Onexiporu pyno exiko yna Esẽ oepyry ropahtao kapu ae,” ãko ase, takorehmase eya jexiryke Epezu po jahtao. Moro waro mase.

2

Soutatu sã Kuesẽkõ omipona kuexirykõ poko

¹ Morara exiryke aimo orẽpyra exiko. Jezu Kyrixtu ãkorehmãko mana, kypyno xine toexiryke. ² Ynekarohpyry oya Jezu poko metase imehnõ netaryme. Tuhkãkõ netaryme ynekarohpyry metase. Moro ynekarohpyry ekaroko ropa orutua komo a, Ritonõpo omipona exiketomo a, imehnõ amorepananõme toto ehtohme.

³ Oseanahtoko otuarimaporyhtao imehnomo a ysaaro, soutatu saaro roropa, Jezu Kyrixtu poetoryme oexiryke. ⁴ Otuotoh konõto ahtao, soutatu tõ xiaksiake ytopyra, emero irumekãko tosẽkõ omipona rokẽ toehtohkõme. Mokaro saaro kymarokomo. Torẽtyke pyra sehtone tineru apoiry poko, mõkomo apoiry poko roropa, Kuesẽkõ omipona rokẽ kuehtohkõme tãkye aehtohme kypoko xine. ⁵ Morararo orutua kõ atatapoiryhtao imehxo exikety waro ehtohme, tosẽkõ omipona rokẽ ahtao, “Imehxo mokyro mana,” ãko mã toto ipoko. Tosẽkõ omipona pyra ahtao, “Imehxo mokyro,” kara mã toto ipoko. ⁶ Kure tutupi poko erohkety osemazuhme tỹkyryry epery enahnõko, tarykase eya exiryke. Imeĩpo tỹkyryry ekamõko mana imehnomo a. ⁷ Moro poko enetupuhko, ynmerohpyry poko. Morarame Kuesẽkõ otuarõtanohnõko mã rahkene, moro poko oepohnopyryhtao.

⁸ Wenikehpyra ke exiko Jezu Kyrixtu poko. Mokyro rokẽ tõsemãkapose ropa aorihxĩpo. Tawi ekepyry parỹpyryme mana. Morara ãko ase Jezu poko imehnõ amoreparyhtao. ⁹ Moro pokoino etuarimãko ase. Jezu omiry ekaroryke ya popỹ sã tõmapose wyw ãpuruhyry taka. Yrome Ritonõpo omiry anapurupyra mã toto. ¹⁰ Morara exiryke eanahtõko rokẽ ase. Utuarimaporyhtao eanahtõko ase, Ritonõpo nymenekatyã kurãkatohme, kysã toto ehtohme. Kukurãkatorỹko Ritonõpo mana Jezu Kyrixtu poetoryme kuexirykõke. Kure rokẽ exiko sytatose orihpỹme. ¹¹ Ynara katopõpyry kure,

“Imaro kuorikyrykohtao,
imaro orihpỹme exiko sytatose.

¹² Imaro kuetuarimarykohtao,
tuisame exiko sytatose imaro.

Yrome, ‘Jezu waro pyra ase,’ karyhtao kyya xine,
‘Mose waro pyra ase,’ ãko roropa Jezu mana kypoko xine.

¹³ Ajohpe kuahtao xine,
ajohpe pyra ro Jezu mana, kyryhkanemero.

Ynara kara mana, ‘Moky saaro ajohpe exiko ase,’ kara Jezu, ajohpãkarama aexiryke.”

“Kure mase ya,” ãko Ritonõpo aomipona exiketomo a

¹⁴ Moro katopõpyry kure. Jezu poetory tõ moro poko toto onuenikehkapopyra exiko. Amorepako toto. Ynara kaxiko eya xine Kuesẽkõ netaryme, “Oseosezuhpyra ehtoko

omi poko. Oseosezuhnohtao popyra mana. Imehnõ akorekehkãko rokẽ mana,” kaxiko eya xine. ¹⁵ Akĩme pyra erohko Ritonõpo omipona oehtohme, “Kure mase,” katohme Ritonõpo a oya. Azahkuru pyra exiko ehxiropyra oehtohme oerokuru poko. Zae rokẽ imehnõ amorepako Ritonõpo omiry poko. ¹⁶ Ritonõpo waro pyra exiketõ omiry poko pyra exiko, Ritonõpo zamaro pyra toto omiry exiryke. Mokaro omiry etananõ mã iiryryrymehxo exiko toh mana. ¹⁷ Ahno pũ toeposohkase ahtao motapitõko mana jõtopyra exiryke. Moro saaro mokaro omiry, emãnõko mana imehnõ ryhmãko samo. Asakoro mokaro amorepananõ mana Imeneu, Piretu, enara. ¹⁸ Mokaro azahkuru mana. Ritonõpo omiry turumekase eya xine. Ynara ãko toh mã repe, “Aorihtyã tõsemãkakehse Ritonõpo a,” ãko toto, ajohpe rokene. Toitoine azahkuru exikety etaryke tyya xine, osenekunohnõko mã toto. Jezu omipona hkopyra exiko mã toto. ¹⁹ Yrome Ritonõpo nukurãkatyã onyryhmara mana. Ynara tymerose exiryke Ritonõpo omiry, “Kuesẽkõ typoetory to waro mana,” me tymerose. Ynara roropa tymerose, “Kuesẽkõ poetoryme kuahtao xine kyyrypyrykõ rumekãko sytatose,” me tymerose exiryke.

²⁰ Imehxo exiketõ tapyĩ tao oripo tõkehko nae. Typyne exikety nae, uuru risemy, parata risẽ roropa. Typyne pyra exiketõ nae roropa, wewe risemy te, orino apuhsẽ tõkehko, kurãkõ ãme nae, emero rokẽ ãme nae, enara. ²¹ Oripo saaro sytatose. Kyyrypyrykõ rumekaryhtao kyya xine, tukurikase roropa kuahtao xine oripo kurã sã sytatose, typyne exiketõ samo. Kyyrypyrykõ poko pyra exiko sytatose, Kuesẽkõ poetoryme. Kuesẽkõ omi poe kure rokẽ exiko sytatose. Kure tyryry poko rokene. ²² Nuasemãkõ otarãme tyrypyrykõ poko penetãko mã toto. Ipenetarykõ poko pyra exiko. Ynara rokẽ exiko, zae ehtoh poko rokẽ exiko, Jezu enetuputyry poko, imehnõ pyno oexiry poko, kure rokẽ oexiry poko, enara. Moro saaro Ritonõpo maro oturuketomo, kure rokẽ toexirykõ poko toto. Tyrypyry poko pyra toto ipunaka tukurohtao xine. ²³ Yrome imehnõ omiry ãkorehmara mana Ritonõpo onenetupuhpyra aexirykõke. Okynahtao oxiehno imehnõ riko aomirykõ mana. Morara exiryke toto omiry onetara exiko. ²⁴ Jezu poetoryme kuexirykõke oxiehno pyra sehtone. Imehnõ pyno sehtone. Samorepane toto tomeseke. Emỹpopyra roropa sehtone. ²⁵ Imehnõ amoreparyhtao kuomirykõ omipona pyra toto ahtao toto pyno ro sehtone. Otarãme imeĩpo iiryryryme toexirykõ enetupuhnõko mã toto Ritonõpo poe. Otarãme tyrypyrykõ rumekãko ropa toto Jezu omipona toehtohkõme. ²⁶ Otarãme eramãko ropa toh mana joroko tamuru winoino. Inapurutoh tae tütãko ropa toh mana. Otarãme omi kurã omipona pyra aehtyã ekurãkãko ropa toh mana Ritonõpo poe, enara.

3

Jezu oehtasaka ahtao

¹ Tuaro ehtoko, Jezu oehtasaka ahtao tuhke ehtomaketõ exiko mana, Jezu omipona exiketõ poremãkapory se exiketomo. ² Mokaro osepyno rokẽ exiketomo. Imehnõ mõkomory poko penetãko mã toto. Osenetaonohnõko rokẽ mã toto. Ritonõpo kerek-eremãko mã toto, tummykõ omipona pyra exiketomo. Tỹkyryrykõ tokarose ahtao eya xine, “Kure mase,” kara mã toto, Ritonõpo omipona pyra roropa mã toto. ³ Sekerereme pyra exiketõ mokaro, otupokapopyra exiketomo. Imehnõ kerekereamananomo ajoajoh-pãkomo, zehnotokomo, kurãkõ se pyra exiketomo. ⁴ Tope tõ ewokananomo, osepyno pyra exiketomo, osenetaonohketomo, typenetatoh poko rokẽ exiketomo, Ritonõpo a tuaropyra exiketomo. ⁵ “Ritonõpo poetoryme ynanase,” ãko toh mã repe. Yrome Ritonõpo jamitunuru ripory se pyra mã toto tukurohtaka xine. Naeroro mokaro maro pyra ehtoko isã oexirykõino. ⁶ Toitoine mokaro zae pyra imehnõ amorepãko mã toto. Imehnõ tapyĩ takuroko omõnõko mã toto, nohpo to omipohtomase. “Jomipona awahtao xine, ytoppyra matose apoto konõto htaka,” ãko toh mã repe. Mame ataomipohtomapõko mã toto. “Iiryryryme ase,” ãko rokẽ mã toto, yrome tyrypyry rumekary se pyra mã toto. ⁷ Atamorepakehpyra toh mã repe. Yrome zae omi enetupuhsaromepyra mã toto. ⁸ Pake Janexi tõ tõxienonohse Moeze maro, Janexi, Jãpyrexixi. Enara toh kynexine. Zae

Moeze omiry kynexine. Yrome zae omi etary se pyra toh kynexine. Zae omi etapory se pyra roropa toh kynexine. Mokaro saaro serõkomo. Zae pyra imehnõ amorepãko mã toto zae omipona toexirykõ se pyra mã toto. Tukurohtao xine azahkuru rokẽ osetupuhnõko mã toto. Jezu poetory poenohnõko rokẽ mã toto. Yrome Ritonõpo omipona pyra ekurehnõko mã toto. ⁹ Myaro tokoro pyra mã toto. Azahkuru toto exiry enõko imehnõ emero, pake Janexi tõ azahkuru ehtopõpyry samo Jãpyrexixi maro.

Pauru namorepatopõpyry etyhpyry

¹⁰ Yrome ya imehnõ amorepatopõpyry waro toehse mase. Kure jehtopõpyry waro roropa mase. Ritonõpo omipona se jehtopõpyry waro mase, Ritonõpo enetupuhpõpyry ya, sekerereme jehtopõpyry, imehnõ pyno jehtopõpyry, yryhmary eanahtotopõpyry ya, ¹¹ jyhtomatopõpyry, enara. Toetuarimase ywy itamurume Åtiokia po jahtao, Ikoni po, Rixityra po, enara. Jyhtomaryhtao, Ritonõpo ypynopyase. ¹² Morararo emero Jezu Kyrixtu omipona se exiketomo. Imaro se exiketõ osanumãko mã toto aomipona se toto exiryke. ¹³ Yrome iirypyrymãkõ popyrahxo exiko mana, onekunohtõkõ roropa. Imehnõ enekunohnõko mã toto. Osenekunohpõko roropa joroko tamuru a toto. ¹⁴ Yrome tyoro mase. Åmorepahpõkõ waro mase, asa, onoty, ywy, enara. ¹⁵ Opoetoaero kurã poko åtamorepahpyry mase. Pape kurãme exiryke kutuarõtanohtorõko mana, Ritonõpo a typoetoryme kyrirykõ poko, Jezu Kyrixtu tonetupuhse kyya xine ahtao. ¹⁶ Tõmiry tymeropose urutõkomo a Ritonõpo zuzenu omi poe, zae kuamorepapotohkõme, iirypyrymãkõ mynyhmapotohme, azahkuru exiketõ kurãkatohme, kuamorepatohkõme kure ehtoh poko kuehtohkõme. ¹⁷ Tõmiry tymeropose eya typoetory tõ tuaro ehtohme tymõkomoke exiketõ sã kuehtohkõme kure ehtoh poko zuaro kuehtohkõme imehnõ akorehmary waro roropa kuehtohkõme.

4

¹ Jezu oehnõko mana kutuisarykomo. Toehse tahtao kurãkõ apiakãko mana popyno htae emero, aorihtyamo, orihpynomo, enara. Ynara oururu se ase Ritonõpo netaryme, Jezu Kyrixtu Kuesõkõ netaryme roropa. Ynara åko ase oya, ² Ritonõpo omiry ekaroko imehnõ netaryme. Ekurehpyra exiko. Jezu apoiry se toto ahtao, amorepako toto. Apoiry se hkopyra toto ahtao aomiry ekaroko rokẽ toto netaryme. Pohõnõ zuruko tyrypyrykõ poko pyra toto ehtohme. Åkyemapoko toto. Amorepako toto Ritonõpo omiry poko. Penekehpyra ke exiko roropa toto amorepary poko. ³ Imeõpo zae omi etary se pyra exiko mã toto sero nonopõkomo, typenetatohkõ poko rokẽ toehtohkõme. Ajohpãkõ menekãko mã toto tamorepanekõme, tyrypyrykõ poko rokẽ tamorepatohkõme. ⁴ Zae omi rumekãko mã toto ajoajohpãkõ omiry rokẽ etatohme tyya xine. ⁵ Naeroro mokaro sã pyra exiko. Tuaro exiko. Oetuarimaryhtao eanahtoko rokene. Imehnõ zuruko Jezu Kyrixtu poko. Orõpyra exiko Ritonõpo omipona. Imehnõ akorehmako roropa aomipona toto ehtohme.

⁶ Okynahkopyra jorihtoh toehse nase. Yrome torõtyke pyra ase jorikyry poko. ⁷⁻⁸ Tururume ytoketõ ahtao, toiro osemazuhme eporehkãko. Epehpyry apoiko mana, tosõkõ omipona ahtao rokene, osema etyhpyry pona toeporehkase ahtao roropa. Mokaro sã ywy. Poremãpyra exiase. Yrohmanohpotopõpyry poko tõtyhkase ywy. Kuesõkõ onenetupuhkehpyra ase. Naeroro Ritonõpo nekarory kurã jeraximãko mana, kure jehtopõpyry epehpyryme. Moro ekarõko mã Kuesõkõ ya ekarotoh po toehse ahtao. Imehnomo a roropa, emero Kuesõkõ pyno exiketomo a moro ekarõko roropa mana, aepyry ropa eraximananomo a.

Pauru nurutopõpyry

⁹ Timoteu, axi sahxo õpokonopyry aotyhkanohko, oehtohme xiaro ya. ¹⁰ Turumekase Temaxi a jexiryke morara åko ase. Mõkomo poko typenetaryke toytose ynororo Tesaronika pona. Kyresõte toytose roropa Karaxia pona. Titu toytose Taumaxia pona, enara. ¹¹ Ruka rokẽ taro nase ymaro. Maku menehtase amaro oehtozome,

jakorehmaneme aehtohme taro. ¹² Tikiku aropone Epezu pona. ¹³ Ooepiryhtao jupō enehko. Tyroa po Kapo tapyī tão ynomoase. Moro enehko. Ypapē roropa enehko. Okyno pihpyry risē roropa enehko, imeroypyry. Moro se nymyry ase.

¹⁴ Arexātere mokyro metau poko erohkety. Popŷ mokyro, yhtomane. Apo Kuesēkō mokyro wānohno iirypyryme aexirypo. ¹⁵ Akorekehkatō mokyro nexiase Ritonōpo omiry ekaroryhtao yna a. Tōsezusezuhse itamurume ynororo yna maro. Mokyro waro exiko oryhmariyo roropa.

¹⁶ Terekatu ēpataka toehse jahtao josewomatoh myhe upiase. Urumekase toto emero porehme. Yrome ynara āko ase Ritonōpo a ipoko xine, “Papa, iirypyrykō ikorokako ropa,” āko ase. ¹⁷ Mokaro urumekase repe, yrome Kuesēkō ymaro monexiano. Yjamihtanopyase Jezu poko juteutōkara zurutohme. Ypyno Kuesēkō exiryke eatāpyra toh kynexine, riāo pākomo. ¹⁸ Kuesēkō ypynohnōko mana yryhmarihtao pohno a. Mame orēpyra tosaka jarōko mana. Moero mā emero esēme mā ynororo. “Kure Ritonōpo mana, kakehpyra sehtone.” Morara ahtao kure mana.

“Murutase toto,” katopōpyry

¹⁹ Murutase toto Pirixira, Akira, Onexiporu tō roropa, enara. ²⁰ “Pauru opyno xine,” kaxiko eya xine. Eraxitu tōsesarise Korīto po, Tyropimu ynomoase Miretu po, kure pyra exiryke. ²¹ Axī sahxo moehtase konopotara ro ahtao.

“Kuurupotase Timoteu a,” tykase Eupuru. Purutēte, Rino, Kyrautia emero Jezu poetory tō maro. “Opyno ynanase, Timoteu,” āko toh nase.

²² Ynara āko ase Kuesēkomo a Jezu Kyrixtu a, “Timoteu maro exiko. Ipyno exiko,” āko ase. Enara rokene.

Pauru Nymerohpyry sero Titu Neneryme

Sero pape tymerose Pauru a. Ritonōpo nymenekahpyryme kynexine ynororo imehnō amorepaneme. Tynymerohpyry sero taropose eya Titu neneryme. Pauru maro toytose Titu tuhke pata tō poro. Imeīpo Jezu poetory amorepaneme toehse ynororo Kereta po.

Tynymerohpyryae Titu zurūko mana enekunohtohkō poko. “Azahkuru imehnō amorepāko mā toto. Zae Ritonōpo ehtoh sā pyra roropa mā toto,” āko mana. “Naeroro kurākō rokē imenekako imehnō Jezu poetory amorepananōme, imehnō motye os-ekaropyra toto ehtohme oxiehno pyra roropa toto ehtohme,” āko mana.

¹ Ynymerohpyry moro oneneryme Titu. Ywy ase Pauru, Ritonōpo poetory, Jezu Kyrixtu nenyokhyppyry.

Tymenekase ywy Ritonōpo a tynymenekatyā akorehmatohme aomiry enetupuhpotohme eya xine, zae omi kurā poko toto amorepatohme roropa. ² Orihpỹme tymaro kyritoryko Ritonōpo mana. Ajohpākara mokyro Ritonōpo. Pake nono onyripyra ro tahtao ynara tykase ynororo tyya rokene, “Orihpỹme ypoetory tō rīko ase,” tykase. ³ Mame tōmiry enehpory se toehse Ritonōpo ahtao tonehpose eya kyya xine. Tōmiry tokarose roropa ya ekarotohme imehnomo a, ynara katohme eya xine, “‘Umūkuru enetuputyryhtao oya xine, orihpyra oritorỹko ase, jūme,’ kaxiko eya xine,” tykase ya Ritonōpo kukurākanekomo.

⁴ Umūkurume mase Titu, Jezu Kyrixtu tonetupuhse oya exiryke.

Ynara āko ase Ritonōpo a, “Papa, Titu pyno ke exiko. Torētyke pyra tyriko roropa,” āko ase. Jezu Kyrixtu a morara āko roropa ase kukurākanekōme exiryke.

Titu erohtopōpyry Kereta po

⁵ Kynomoase moroto ahmōta po Kereta po, morotōkō akorehmatohme otyhkara ro jexiryke, Jezu poetory amorepatōkō ritohme oya emero pata tō punero. Ynyrohmanohpotopōpyry poko oya wenikehpyra exiko. ⁶ Zae rokē exiketō Jezu poetory amorepaneme tyriko, toiro typye exiketō rokene, Jezu enetupuhnanō ke typoenōke rokene. Ajoajohpe pyra typoenōke exiketō tyriko, tumykō omipona typoenōke roropa. ⁷ Ritonōpo omi poe Jezu poetory amorepananō ahtao imehnō mā toto onyhxiropyra kure rokē toto exiryke. Osenetaonohpyra exiketomo, atakirimahnomo, etýpyra exiketomo, zehzehno pyra exiketomo, tyamene se pyra exiketomo, ⁸ katonō se exiketomo, kurākō maro se exiketomo, emotyēkara exiketomo, zae rokē imehnō rinanomo, Ritonōpo sā se exiketomo kure rokene, akīme pyra exiketomo, ⁹ zae omi onurumekara exiketomo zae exiryke, Jezu namorepatopōpyryme exiryke. Morara tahtao xine imehnō zurūko toh mana, toto akorehmāko zae Ritonōpo omi poe. Azahkuru exiketō namorepatopōpyry enepōko roropa toh mana.

¹⁰ Tuhke ajoajohpākō nae. Juteu tō roropa Jezu enetupuhxīpo toeramase ropa toto. Ipoetohpyryme mā toehse toto. Imehnō amorepāko toto azahkuru rokene. Toto enekunohnōko mā toto. ¹¹ Mokaro imynyhpākapoko imehnō enekunopyryino. Tyekyrykō omipohtomāko toh mana, zae pyra toto amorepāko, tineru apoitohme rokē tyya xine. ¹² Typoko xine ynara tykase imepyny, “Keretapōkō emero ajoajohpe mana osekātō kō samo. Akīme roropa mā toto, tōtukurukō poko emotyēkāko toto,” tykase mokyro Keretapono typoko xine ro imehnō netaryme. ¹³ Mokyro nekarohpyry ajohpe pyra mana. Morara exiryke mokaro zuruko orēpyra samo, māsa rokē pyra Ritonōpo omipona toto ehtohme. ¹⁴ Juteu tamuru tō omihpyry irumekapoko eya xine imeimehnō nyrohmanohpotoh roropa. Zae omi rumekahpōkō nyrohmanohpotoh irumekapoko eya xine. ¹⁵ Kure exiketō mā kure Ritonōpo nyrihpyry ekarōko. Yrome iirypyrymākō mā popyra Ritonōpo nyrihpyry ekarōko zae pyra toexirykōke. Tyrypyrykomo a rokē tuaro mā toto. ¹⁶ Moro saaro imehnomo, “Ritonōpo waro ynanase,” āko toh mā repe. Yrome

kure ehtoh poko pyra mā toto. Popyra ipunaka mā toto Ritonōpo neneryme. Imeimehnō zehno mā toto Ritonōpo omipona pyra. Kure imehnō riry waro pyra mā toto, enara.

2

Zae omi poko

¹ Yrome omoro tyoro, mokaro sā pyra. Zae omi ekaroko Jezu poetory tomo a. Ynara kaxiko eya xine, “Ritonōpo omipona ehtoko,” kaxiko. ² Tāhpomākō zuruko kure toto ehtohme, ajoajohpe pyra, emotyēkara roropa toto ehtohme tōtukurukō poko, māsa rokē pyra Ritonōpo enetupuhtohme toto a, imehnō pyno toto ehtohme, Ritonōpo omipona exiry poko penekhepyra roropa toto ehtohme. ³ Morararo kunumiximākō zuruko kure toto ehtohme Ritonōpo poko exiketō samo, imehnō onykerekeremara toto ehtohme, eukuru jehnahpyry poko penetara toto ehtohme roropa. Zae omi poko imehnō amorepapakō eya xine. ⁴ Oryximākō amorepapakō toto a, tyniokō pyno toto ehtohme, tyoenōkō pyno roropa aehtohkōme, ⁵ Ritonōpo omi poe tuaro toto ehtohme, imehnō orutua poko pyra oryxiā ehtohme, tytapyīkō tao rokē kure toto ehtohme, tyniokō omipona toto ehtohme roropa. Tyniokō omipona pyra Jezu poetory ahtao imehnō ynara āko toto eneryke tyya xine, “Otarāme Ritonōpo omiry se hkopyra mokyro mana,” āko toto ipoko.

⁶ Nuasemākō roropa zuruko ajoajohpe pyra toto ehtohme. ⁷ Titu, kure rokē imehnō tyriko, asā nuasemākō ehtohme. Zae imehnō amorepako Ritonōpo omiry poko. Onekunohtō sā pyra exiko. ⁸ Omi rypyry poko pyra exiko, ohxiropyra imehnō ehtohme. Morara awahtao kyzehnotokō ehxirōko tamoreme xine mana, ohxirory se exiketomo. Kure rokē oexiryke ohxiropyra mā toto.

⁹ Ynara kaxiko namotome exiketomo a, “Oesēkō omipona ehtoko. Kure rokē erohtoko, oseosezuhpyra. ¹⁰ Ematonara ehtoko. Kure rokē erohtoko. Morara awahtao xine ynara āko imehnō oenerykōke, ‘To! Tukurākanekō omipona rukuh mokaro toehse nahe,’ āko mā toto oenerykōke,” kaxiko eya xine.

¹¹ Ritonōpo kuamorepatose kure toexiry poko, kypyno xine toexiryke, emero porehme repe. ¹² Ynara kuamorepatorŷko mana, kyyrypyrykō rumekatohme kyya xine, Jezu poetory tō kara penetatopōpyry rumekatohme roropa kyya xine, zae kuehtohkōme kukurohtao xine, zae roropa imehnō neneryme kuehtohkōme, zae Ritonōpo neneryme kuehtohkōme roropa taro nono po. ¹³ Morara kuexirykō se Ritonōpo mana. Tākye rokē sytatose Kuesēkō oepyry ropa eraximaryke kyya xine. Orēpyra oehnōko ropa mana. “Kure Ritonōpo mana, kukurākanekō imehxo,” āko sytatose emero porehme, Jezu Kyrixtu oepyry ropa eneryke kyya xine. ¹⁴ Mokyro tōsekarose toorihthohme kymyakākōme, kyjamihtanohtohkōme, kyyrypyrykō poko pyra kuehtohkōme, kukurohtao xine kukurikatohkōme roropa, ipoetoryme nymyry kuehtohkōme, māsa rokē pyra aomipona kuehtohkōme.

¹⁵ Moro poko imehnō amorepako. Zuruko toto orēpyra, tyrypyhpyke toehse toto ahtao. Ynara kaxiko eya xine, “Jomi poe rokē pyra ourutorŷko ase, Ritonōpo omi poe ourutorŷko ase,” kaxiko, ynara kara toto ehtohme, “Poetome ro mase. Ōmiry onetara ynanase,” kara toto ehtohme.

3

Kure rokē Jezu poetory exiry poko

¹ Ynara kaxiko roropa Jezu poetory tomo a, “Kowenu omipona ehtoko. Kowenu poetory omipona roropa ehtoko. Kure rokē erohtoko erohse oeahmarykohtao. ² Imehnō onykerekeremara ehtoko. Atatapoipyra roropa ehtoko. Sekerereme ehtoko imehnomo a, kure rokē imehnō ezuhtoko,” kaxiko. ³ Pake ajoajohpākō sā sexiataose, Ritonōpo omipona pyra, popyra rokene. Jezu poetory tō kara penetatoh poko typhenetase kymarokomo, tākye kuexirykō poko roropa typhenetase imehnō zetū poko, imehnō zumoxike ehtoh poko roropa. Imehnō kyzehno xine toh nexiase. Toto zehno ynanexiase

roropa. ⁴ Yrome Ritonõpo kukurãkanekõme mana. Kuamorepatose kypyno xine toexiry poko, kure kyrirykõ se toexiry poko roropa. ⁵ Mame kypynanopyatose kure kuexirykõke pyra. Kypyno xine toexiryke kypynanopyatose iirypyryme ro kuahtao xine. Kurã Zuzenu a kukurikapoatose enurusenã sã ropa kuehtohkõme, kure kuehtohkõme kukurohtao xine. ⁶ Omomyra Ritonõpo toehse. Tuzenu tokarose kyaa xine, toorihse Jezu Kyrixtu exiryke kyyrypyrykõ ehepyryme. ⁷ Tuzenu tokarose kyaa xine zae kuehtohkõme. Kure rokẽ kyritorỹko Ritonõpo mana. “Zae matose,” ãko Ritonõpo mana kyaa xine. “Ymaro aarotorỹko ase orihpyra oehtohkõme jũme,” ãko mana. Morara kary eraximãko sytatose eya. ⁸ Morara kary ajohpe pyra mana.

Morara exiryke orẽpyra exiko moro ekarory poko Ritonõpo enetupuhnanomo a kure rokẽ imehnõ ritohme toto a. Morara ahtao kure sytatose Ritonõpo neneryme, imehnõ neneryme roropa. ⁹ Yrome putupyra exiketõ oseosezukuruhtao anaponuhpyra exiko tytamurukõ esety poko, Moeze omihpyry poko roropa toto oseosezukuruhtao toto anaponuhpyra exiko. Toipãme rokẽ sekere ãko mã toto. ¹⁰ Imehnõ azahkuru Jezu poetory amoreparyhtao zuruko toto osemazuhme aporo. Morotoino amorepazomoko ropa toto. Morarame õmipona pyra toto ahtao imaro xine pyra exiko. ¹¹ Zuarõ mase toto osenekunopyry waro mase. Iirypyryme toto exiry eneryke oya zae pyra toto exiry waro mase.

Pauru nurutopõpyry etyhpyryme

¹² Arytema aropõko ase oya. Arytema pyra ahtao Tikiku aropõko ase aarotohme, Nikopori pona. Moroto exiko ase ikonoporyae. ¹³ Zena makorehmatase, Aporu maro oopyryhtao. Zena, Roma kowenu omiry waro exikety. Akorehmako toto tỹkyryneke toto ehtohme toto ytoryhtao. ¹⁴ Imehnõ akorehmapoko roropa Jezu poetory tomo a etuarimaketõ pyno toto ehtohme, toipãme rokẽ pyra toto ehtohme.

¹⁵ “Kure pãna mã moero,” ãko oya ymarõkomo. Morara ãko roropa ase amarokomo a, yna pyno exiketomo a, Jezu poetory tomo a.

“Papa, Titu tõ pyno exiko,” ãko ase Ritonõpo a. Enara rokene.

Pauru Nymerohpyry sero Piremõ Neneryme

Sero pape tymerose Pauru a. Ritonõpo nymenekahpyryme kynexine ynororo imehnõ amorepaneme. Tope a tynumerohpyry taropose eya, Piremõ neneryme.

Tynumerohpyryae tope zurūko inamoto poko, Onezimu poko. Tosē turumekase eya. Mame Jezu tonetupuhse eya tosēme Pauru omiry etaryke tyya. Naeroro Onezimu azahkuru ehtopõpyry ikorokapoko Ritonõpo a, āko Pauru esemy a. Wenikehko roropa iirypyhpyry poko, āko mana.

¹ Ynymerohpyry moro oneneryme Piremõ. Yna epeme mase, yna akorehmaneme roropa. Ywy ase Pauru, āpuruhyrytaono. Kyrixtu Jezu omipona jexiryke tōmapose ywy āpuruhyry taka.

Ymaro Timoteu nase jakorehmāko serohne merory poko. ² Jezu poetory tō oximõmākō neneryme ynymerohpyry moro, atapyītaōkō neneryme roropa, Apia neneryme roropa. Jezu poetoryme toexiryke yna oryxiryke mana. Arakipu neneryme roropa moro. Soutatume sā ynororo mā ya, yna akorehmaneme exiryke.

³ Ynara āko ase Ritonõpo a opoko xine, “Kure rokē Piremõ tō tyriko Papa. Torētyke pyra tyriko toto,” āko ase. Morara āko ase Kuesēkō Jezu Kyrixtu a roropa.

Imehnõ pyno Piremõ ehtopõpyry poko

⁴ Jotururuhtao Ritonõpo a opoko oturūko ase. “Kure mase, Papa. Kure jakorõ Piremõ riryke oya,” āko ase opoko. ⁵ Ritonõpo poetory pyno oexiry ekātōko imehnõ mana ynanetaryme, Kuesēkō Jezu enetuputyry poko oya ekarōko roropa mā toto. ⁶ Jezu maro mase ytoytōko, tonetupuhse oya exiryke. Morara exiryke ynara āko ase Ritonõpo a, “Papa, Piremõ akorehmako imehnõ zurutohme Jezu enetupuhtopõpyry poko tyya. Amorepako toto oenetuputyry poko, zae Piremõ eneryke tyya xine, Jezu Kyrixtu omipona se toto ehtohme Piremõ samo,” āko ase. ⁷ Opyno ase Piremõ. Jakorõme mase. Yna pyno oexiryke atākyemāko ase, poremāpyra ase roropa. Tuhkākō Ritonõpo poetory tō tākye toehse opokoino, toto pyno oexiryke.

Onezimu akorehmapory poko

⁸ Etako pahne, orēpyra se jahtao, oruime jexiryke Kyrixtu enetuputyry poko, jomi poe zae ehtoh poko exiko, ykary oya repe. ⁹ Yrome opyno jexiryke, ajohpāme sā jomipona exiko, āko rokē ase oya. Ywy ase Pauru. Kyrixtu Jezu nymenekahpyry ase typoko imehnõ zurutohme. Āpuruhyry taka tōmapose ase roropa Jezu pokoino. Morara jahtao ro, ajohpāme sā, āko ase oya. ¹⁰ Naeroro ekaropōko ase oya Onezimu poko. Umūkurume mana Kyrixtu enetuputyryke eya. Āpuruhyry tao jahtao mokyro zūme toehse ywy Kyrixtu ekaroryke eya. ¹¹ Osemazuhme aporo akīme toexiryke opoetohpyryme toehse ynororo. Yrome seromaroro ŷme toehse ropa nase. Ākorehmaneme toehse jakorehmaneme, enara.

¹² Seromaroro mokyro aropōko ropa ase oya. Jeano roropa ytōko mana imaro ipyno jexiryke ipunaka. ¹³ Taro ise ro ase repe, ymaro aehtohme, āpuruhyry tao ro jahtao, jakorehmaneme, oesahpyo. Ritonõpo omiry kurā poko Jezu Kyrixtu poko imehnõ amoreparyke ya āpuruhyry tao ase. ¹⁴ Yrome jamoreme jakorehmapory se pyra ase oya. Jakorehmary se awahtao rokē jakorehmapory se ase oya. Naeroro ekaropōko ase oya ajohpāme samo.

¹⁵ Otarāme Onezimu toepase owinoino osemazuhme. Mame ytōko ropa mana oya, jūme amaro ehtohme rahkene. ¹⁶ Seromaroro namotome rokē pyra mana. Namoto motye kuhse ynororo. Ākorõme toehse mana Kyrixtu enetuputyryke eya. Ipyno yronomyryme ase. Ipynohxo exīko mase roropa opoetoryme exiryke, ākorõme roropa exiryke Kuesēkō enetuputyryke eya.

¹⁷ Naeroro oepeme jexiryke, mokyro eahmako, oya toytose ahtao, jeahmatoh sã oya. ¹⁸ Iirypyryme toehse ynororo ahtao oya, otinerũ tapoise eya ahtao, ya rokẽ epehmapoko ropa. ¹⁹ Ynara imerõko ase jemary ke nymyry. Ywy ase Pauru. Ywy roro oepehmãko ase. Yrome owenikehkapopyra roropa ase. Jepehmara ro mase roropa. Yhnao orihketyme ro mexiry. ²⁰ Naeroro, jakorony, ajohpãme sã jomipona exiko Kuesẽkõ pyno oexiryke. Ahtao jãkyemãko mase. Jakorõme sã mase Kyrixtu enetuputyryke oya.

²¹ Awaro ase. Morara imeroryhtaoy jomipona exiko mase. Jomiry motye tyriko mase. Zuaro ase. ²² Morara awahtao osa ikurãkako jesaryme. Otarãme õmihpyrykõ etaryke Ritonõpo a jaropõko ropa mana oya xine. Moro se ase ipunaka.

Pauru tõ osekazumatopõpyry

²³ “Kure pãna mano,” kary se Epapura oya. ãpuruhpyrytaõme mana ymaro, Jezu Kyrixtu poko imehnõ amoreparyke eya. ²⁴ Morara kary se roropa ymaro erohketõ Jezu omiry poko, Maku, Arixtaku, Temaxi, Ruka, enara.

²⁵ “Kure rokẽ opoetory tõ tyriko Papa,” ãko ase Kuesẽkõ Jezu Kyrixtu a opoko xine. Enara.

Epereu tō Neneryme Imerohpyry sero

Sero pape merohpō waro pyra sytatose. Otarāme Pauru kynexine, otarāme Aporu. Sero pape taropose Jezu enetupuhnanō neneryme, juteu tō neneryme tuhke pata tō punero. Tyorō poko toto amorypyry se toehse imehnō juteu tomo Jezu rumekatohme ropa eya xine, pake toehstopōpyry sã ropa toto eramatohme ropa.

Yrome tynmerohpyryae Ritonōpo omipona exiketō akorehmary se kynexine sero pape merohpono tãkye toto ehtohme Jezu maro toytorykō poko. “Oesēkōme Jezu enetuputyry poko oya xine onurumekara ehtoko oetuarimarykohtao ro,” āko eya xine mana. “Jezu osenetupuhtoh kure kuhse mana, Jezu ehtoh roropa kure kuhse mana. Pake kuehtopōpyrykō motye kure mana,” āko mana.

Ritonōpo mūkuru poko

¹ Pake Ritonōpo kynoturune kytamurukomo a urutōkō ae. Tuhke rokē kynoturune. Urutōkō osenetupuhtoh ae kynoturune. Aosenehtohkō ae roropa kynoturune eya xine. ² Morarame pake hkopyra kynoturune ropa Ritonōpo kyaa xine Tumūkuru ae. Tumūkuru a senohne emero tokarose Ritonōpo a. Ynororo a sero nono tōkehko tyripose eya aporo, seropōkō emero. Mame tymenekase ynororo Ritonōpo a emero esēme ehtohme, sero nonopōkō esēme, kapuaōkō esēme roropa, enara ehtohme. ³ Ime aexiry saerehkane sã mana. Ritonōpo ime exiry saaro ime aexiry mana ipunaka. Mame Ritonōpo ime exiry enepōko mana seropōkomo a. Tyjमितunuru ke tynyrityā onenahkapopyra mana. Morarame seropōkō rypury korokaxīpo kyporohne kapu ao, tuisamehxo, Ritonōpo maro. Emero esēme Ritonōpo mana.

Tynenyohtyā motye Ritonōpo mūkuru ehtoh poko sero

⁴ Tynenyohtyā motye kuhse Tumūkuru tyrise eya. Esety roropa Ritonōpo mūkurume, Tummy wino tapoise eya. Mokyro esety Ritonōpo nenyoyhtyā esety motye mana.

⁵ Tumūkuru a ynara tykase Ritonōpo,

“Umūkurume mase.

Seroae omyme osekarōko ase,”

tykase Ritonōpo Tumūkuru a. Yrome tynenyohtyamo a morara kara kynekurehne. Ynara tykase roropa Tumūkuru poko,

“Jūme ase,

umūkurume mana,”

tykase Ritonōpo Jezu poko. Yrome morara kara kynekurehne tynenyohtyā poko. ⁶ Ynara roropa tykase Ritonōpo Tumūkuru tooehse ahtao sero nono pona,

“Ynenyohtyā emero kure Umūkururu rīko mana.

‘Kure mase, tuisa imehxo,’ āko toh mana,”

tykase Ritonōpo. ⁷ Yrome ynara tykase tynenyohtyā poko,

“Tyryrykane sã ynenyohtyā rīko ase axī toto ytotohme.

Apoto sã roropa ynamoto tō ripōko ase orēpyra toto ehtohme,”

tykase. ⁸ Yrome Tumūkuru poko ynara tymeropose Ritonōpo a,

“Ritonōpome mase.

Tuisame oehtoh exikehpyra mana jūme.

Zae oexiryke ipunaka tuisa kurāme mase.

⁹ Zae ehtoh se mase te, popyra ehtoh zehno roropa mase.

Morarara exiryke kymenekase, tãkye ipunaka oehtohme

imehxo oehtohme roropa, imehnō motye kuhse oehtohme,”

tykase Ritonōpo Tumūkuru a. ¹⁰ Ynara tykase roropa Ritonōpo eya,

“Oya sero nono tyrise apitoryme.

Kapu roropa tyrise oya, oemary ke, tuisame oexiryke.

¹¹ Enahnōko mā onyrityā repe.

Yrome omoro orihpýme mase jũmãme.
Xihpyryme onyrytyã mã exĩko repe upo xityã samo.

¹² Upo sã toto amẽnõko ropa mase, toto myakãmatohme.
Yrome omoro mase etyorõmara.

Tãhpome exipyra mase roropa,”

tykase Ritonõpo Tumũkuru a. ¹³ Ynara tykase roropa Ritonõpo Tumũkuru a,
“Oporohko tãna. Tuisamehxo mexino ymaro.

Ozehnotokõ poremãkapõko ase,
opoetoryme toto rĩko ase roropa,”

tykase Ritonõpo eya. Yrome morara kara kynexine tynenyohtyamo a.

¹⁴ Naeroro kuamoretaxi Ritonõpo nenyoytyã poko. Kapu ae inenyoytyã mokaro.
Tupũke pyra rokẽ mã toto. Toto arõpõko Ritonõpo mana tarõkõ akorehmatohme.
Tynypynanohtyã akorehmase toto arõpõko mana.

2

Kypynanohtokõ kurã poko

¹ Morara exiryke otato sehtone omi kurã totase kyya xine ahtao. Tomeseke sehtone aomipona exikehpyra kuehtokõme. ² Ritonõpo nenyoytyã omihpyry zae kynexine. Zae ehtoh poko tutuarõtanohtose imehnomo. Toto omihpyry omipona pyra exiketõ tuãnohse toto iirypirykõ ehepyryme. ³ Yrome Kuesẽkõ Jezu omiry mokaro omihpyry motye kuhse mana. Otato pyra kuahtao xine kuãnohtorõko mana, ekurehpyra mana. Osemazuhme kypynanohtokõ poko tyya kynoturune. Morarame etananõ roropa kutuarõtanohtopone zae aehtoh poko. ⁴ Ritonõpo roropa zae toehtoh poko kutuarõtanohtopone tyjamitunuru eneporyke, kurãkõkara kurãkary poko, enara. Typoetory tõ tyjamihtanohtose Tuzenu a tyotyõ waro toto ehtohme orẽpyra toto ehtohme imehnõ Jezu poetory akorehmatohme emero porehme. Ise toehtopõpyryae ro tyjamihtanohtose toto eya.

Kyrixtu enurutopõpyry ahnome kypynanohtokõme

⁵ Sero nono tyrisenã tyrise ropa ahtao, seropõkõ esẽme tynenyohtyã onyrypyra Ritonõpo exĩko mana. Moro poko ourutorõko ynanase seromaroro. ⁶ Mãpyra ynara tymerose imepyny a Ritonõpo omiryryme,
“Ritonõpo, pitiko sã ynanase oya repe.

Yrome yna poko osenetupuhnõko mase.

Tuisame pyra ynanase roropa repe.

Yrome yna pyno ro mase.

⁷ Tyrise ynanase oya onenyoytyã ime exiry sã pyra aporo.

Tuisamehxo tyrise roropa ynanase oya, onyrytyã esẽme.

⁸ Ajamitunuru poe emero esẽme tyrise ynanase oya,”

me tymerose imepyny a Ritonõpo omiryryme. Emero esẽme ahno tyrise Ritonõpo a. Naeroro, emero esẽme karyke, emero esẽme toehse toh mã repe. Yrome ahno enẽko sytatose emero esẽme pyra ro. ⁹ Yrome Jezu poko enetupuhnõko sytatose. Axĩtao rokẽ tuisame hkopyra toehse ynororo Ritonõpo nenyoytyã poetoryme samo. Mame Ritonõpo omi poe toorihse ynororo kymyakãkõme, orihpyra kuehtokõme, kypyno xine Ritonõpo exiryke. Mame toorihse exiryke tuisamehxo Jezu tyrise ropa Ritonõpo a. Emero esẽme tyrise eya. ¹⁰ Tuarõ Ritonõpo kynexine Tumũkuru tuarimapory poko. Ynara tykase ynororo Tumũkuru poko, “Toetuarimaryke iirypirykõ kurãkary waro exĩko mana,” tykase. Emero ritõme ynororo. Tynrytyã onenahkapopyra roropa mana. Tuhkãkõ eahmary se ynororo, tyya toto ytotohme typoenõme toto ehtohme, tymaro tuisame toto ehtohme.

¹¹ Kuesemazupurukõme toexiryke kukurãkatorõko mana, kyyrypyrykõ korokãko roropa mana, Kumykõme roropa Jũ ehtohme. Naeroro ihximyra mana tyekyryme kuehtokõ poko. ¹² Ynara tykase ynororo Tummy a,

“Papa onyrihpyry poko jakorõ tõ zurũko ase.

Opoko eremiãko ase,

kure oekarõko ase opoetory tõ maro tõximõse yna ahtao,”

tykase. ¹³ Ynara tykase roropa ynororo, “Ritonõpo, oenetupuhnõko ase,” tykase. “Taro ase ypoenõ maro, moxiã onekarotyã ya,” tykase Jezu.

¹⁴ “Ypoenõ moxiamo,” kynako Jezu kypoko xine. Ahnome kuexirykõke kysã xine Jezu toehse, ahnome, tupũke, tumunure, enara. Ahnome toehse ynororo toorih-tohme, toorikyryke joroko tamuru enahkatohme, kuorikyrykõ esẽme sã joroko tamuru exiryke. ¹⁵ Kuorikyrykõ zuno kuexirykõke tymyhse sã sexiataose. Joroko tamuru namotome sexiataose. Yrome joroko tamuru enahkaryke tyya tymyhpokase ropa sã sytatose eya. ¹⁶ Zuaro sytatose. Ahnome toehse Jezu tynenyohtyã akorehmatohme pyra tyya. Ynara tymerose Ritonõpo omiryne sero poko, “Tooehse ynororo Aparão pakomotyã akorehmatohme rokẽ tyya,” me tymerose Ritonõpo omiryne. ¹⁷ Morara exiryke tupũke exiketyme toehse ynororo, takorõ tõ samo, kymarokõ samo. Kysã xine toehse ynororo zae tõturutohme kypoko xine Ritonõpo a, kypynanohnekõme roropa toehthohme. Ritonõpo omipona toexiryke kyyrypyrykõ korokãko mana kyyrypyrykõ topehmase exiryke tyya. ¹⁸ Tukahse ynororo joroko tamuru a iiryryryme tyritohme repe. Toetuarimase roropa ynororo. Naeroro kuakorehmarykõ waro mana tukuhse kuahtao xine joroko tamuru a.

3

Jezu poko Moeze poko roropa

¹ Wekyry tõme matose. Jezu akorõ tõme sytatose, toahmase Ritonõpo a kuexirykõke ipoetoryme kuehtohkõme. Osenetupuhtoko Kuesẽkõ Jezu poko rokene. Tonehpose Jezu Ritonõpo a tymaro oturuketõ tuisaryme aehtohme, kypoko xine auturutohme Tummy a, tonetupuhtohkõ poko. Ihximyra sytatose roropa Kuesẽkõme Jezu ekarory poko. ² Tymoise Ritonõpo Jezu a kynexine. Tymenekahpõ omipona kynexine, Moeze sã toerohtoh poko. Moeze a roropa tymoise Ritonõpo toerohtoh poko, Ritonõpo poetory tõ poko, Izraeu tõ poko. ³ Yrome Jezu Moeze motye kuhse kynexine, tuisamehxo. Tapyi amone eneryhtao kyya xine, “To! Emese kure mase. Tapyi rine nymyry mase,” ãko sytatose eya. Yrome tapyi a morara kara sytatose. Moro saaro Moeze motye kuhse Jezu mana. ⁴ Mame tapyi rinanõme sytatose. Tuhke tapyi rihpõ nae. Yrome Ritonõpo emero ritõme kuhse mana. Emero tyrise sytatose Ritonõpo a. ⁵ Moeze a Ritonõpo tymoise kynexine ipoetory tõ eraseme sã rokene. Ritonõpo namotome kynexine. Urutõme roropa kynexine Ritonõpo poe. Ritonõpo nekarory poko imeĩpo tõturuse ynororo. ⁶ Yrome Kyrixtu a Ritonõpo tymoise kuhse, Moeze motye kuhse. Tummy omipona kynexine tapyi esẽ nymyry samo, Ritonõpo mũkurume exiryke. Mame Ritonõpo poenõme sytatose oserehpyra kuahtao xine, Kuesẽkõ onenetupuhkehpyra kuahtao xine te, penekehpyra kuahtao xine Kuesẽkõ eraximary poko, enara. Imehnõ motye kuhse Jezu exiryke onenetupuhkehpyra sehtone.

Ritonõpo poetory tõ oserematoh poko sero

⁷ Ynara ãko Ritonõpo zuzenu,

“Seroae Ritonõpo omiry etaryhtao oya xine,

⁸ otato ehtoko. Ekurehpyra ehtoko.

Pake atamurukõ ehtopõpyry sã pyra ehtoko ahno esao pyra toto ahtao.

Ynara tykase toto, ‘Ritonõpo se pyra sytatose Kuesẽkõme. Aomipona pyra sehtone.

Kuãnohpyra xine mana,’ tykase toto.

Onymoipyra toh kynexine.

Tosẽkõ tukuhse eya xine.

⁹ Moroto atamurukõ jukuhne toto, tyehno xine jehtohme.

Yjamtunuru tonese tyya xine ahtao ro jukuhne toto.

¹⁰ Morara exiryke 40me jeimamyry mokaro zehno toehse ywy.

Ynara akene, 'Azahkuru rokē mokaro osenetupuhnōko mana.

Jomipona pyra ekurehnōko mā toto,' akene.

¹¹ Toto zehno exine. Naeroro ynara akene,

'Jesaka omōpyra ekurehnōko mokaro mana.

Jūme omōpyra mā toto jesaka ymaro oserematoh taka,' akene,"

tykase Ritonōpo zuzenu.

¹² Wekury tomo, tomeseke ehtoko oorypyrykō poko oexirykōino okurohtao xine Kuesēkō onenetupuhkehpyra oehthōkōme, Ritonōpo onurumekara roropa oehthōkōme. Jūme orihpŷme Ritonōpo mana. ¹³ Yrome Ritonōpo omipona oehthōkōme atakorehmatoko kokoro rokene. "Taroino jomipona ehtoko," karyhtao Ritonōpo a kyaa xine atakorehmatoko, toiro Jezu poetory osenekunopyryino tyrypyry poko. ¹⁴ Kyixtu maro oxiekyryme sytatose. Osepeme roropa imaro sytatose Ritonōpo onenetupuhkehpyra kuahtao xine, apitoryme Jezu enetupuhpōpyry saaro kyaa xine ipoetoryme toehse kuahtao xine.

¹⁵ Ritonōpo omiryryme ynara tymerose,

"Seroae Ritonōpo omiry etaryhtao oya xine otato ehtoko.

Ekurehpyra ehtoko.

Pake atamurukō ehtopōpyry sā pyra ehtoko.

Ahno esao pyra tahtao xine onymoipyra toh kynexine,"
me tymerose.

¹⁶ Onokākō Ritonōpo omiry etaxīpo otato pyra toehse? Onokākō onymoipyra toehse roropa? Arypyra. Ejitu poe Moeze narotyamo, Moeze ekahmahpōkomo emero.

¹⁷ Onokākō a Ritonōpo zetū tanŷse 40me jeimamyry? Arypyra. liryryrymākomo a jetū tanŷse. Naeroro toorihse toto ona po, ahno esao pyra. ¹⁸ Morarame ynara tykase Ritonōpo, "Jūme ytopyra mā toto ynekarohpyry pona. Oserematoh taka ytopyra ekurehnōko mā toto," tykase. Onokākō poko morara tykase nae? Arypyra. Tymoipyra aehtyā poko morara tykase, tōmipona pyra toto exiryke. ¹⁹ Naeroro ynara enetupuhnōko sytatose, Ritonōpo nekarohpyry pona ytopyra tokurehse toto onenetupuhpyra tokurehse toexirykōke.

4

¹ Zae ro Ritonōpo omihpyry mana kyaa xine. "Oesēkōme jenetuputyryhtao oya xine omōnōko matose jesaka, ymaro oseremāko matose," katopōpyry zae mana. Naeroro tomeseke sehtone, ekurehpyra kuehtōkōme, ynara kara Ritonōpo ehtohme kypoko xine, "Mose omōpyra mana jesaka. Ymaro oseremara mana, ekurehnōko," kara Ritonōpo ehtohme kypoko xine. ² Moro omi kurā totase kyaa xine, mokaro pakatokō saaro. Totase eya xine repe. Yrome otato pyra toh toehse onenetupuhpyra toexirykōke. ³ Yrome kymarokomo, enetupuhnanōme kuexirykōke, Ritonōpo maro exīko sytatose. Imaro oseremāko sytatose, aomihpyryae ro. Ynara tymerose Ritonōpo omiryryme aomipona pyra exiketō poko,
"Toto zehno exine.

Naeroro ynara akene, jesaka omōpyra ekurehnōko mā toto.

Jūme ytopyra mā toto moro pata pona.

Ymaro ytopyra mā toto oserematoh taka."

Morara tymerose Ritonōpo omiryryme pakatokō poko. Moinoro, sero nono ritopōpyry poe ro, arohtoh tōtyhkase roropa. (Tosary taotyhkanohse roropa eya, mokaro esaryme repe tymaro toto ehtohme repe.) ⁴ Mame oma zū etato mykaponato ēmepyyry poko ynara tymerose Ritonōpo omiryryme, "Tōseremase Ritonōpo oma zū etato mykaponato ae, toerohtoh otyhkaxīpo," me tymerose. ⁵ Ynara tymerose roropa moro poko Ritonōpo omiryryme, "Jūme ytopyra mā toto ymaro oserematoh taka," tykase. ⁶ Osemazuhme aomiry etananomo a aomiry totase repe. Yrome Ritonōpo esaka omōpyra tokurehse toto oserematoh taka, onenetupuhpyra toexirykōke. Yrome imehnō mā Ritonōpo

maro exīko. Esaka omōnōko toh mana oseremase. ⁷ “Taroino jomipona ehtoko,” tykase Ritonōpo eya xine repe ayatorykohtao ahno esao pyra. Yrome aomipona pyra tokurehse toto. Morara exiryke tuhke jeimamyry taropose ahtao morara tykase ropa Ritonōpo. Ynara tymerose Tawi a Ritonōpo omiryne, “Taroino jomiry etaryhtao oya xine, jomipona ehtoko.

Ekurehpyra ehtoko,”

tykase.

⁸ (Otarāme imepỹ ynara āko mana, “Jozue ekepyry a Ritonōpo poetory tarose Ritonōpo nekarohpyry pona, oserematoh pona,” āko repe. Yrome zae pyra morara kary.) Ritonōpo esaka nymyry toto anaropyra Jozue kynexine. Ritonōpo oserematoh taka toto anaropyra roropa kynexine. Moro pona tarose toto Jozue a. Yrome Ritonōpo esaka nymyry tarose toto ahtao eya aoserematohkōme, “Taroino jomipona otato ehtoko,” kazomopyra Ritonōpo exiry omōtoh poko. ⁹ Naeroro Ritonōpo nekarory anapoipyra ro ipoetory tō mana, oserematoh nae ro exiryke Ritonōpo maro, Ritonōpo oserematopōpyry saaro pake oma zū etato mykaponato ae. ¹⁰ Esaka tomōse kuahtao xine kuoserematohkōme Ritonōpo maro, kuerohthokō poko pyra exīko sytatose, oseremāko sytatose Ritonōpo saaro, erohkehxīpo Ritonōpo oserematopōpyry saaro. ¹¹ Naeroro ehmaropa Ritonōpo a. Aomipona yronymyryne sehtone imaro kuoserematohkōme.

¹² Ritonōpo omiry isene exikety sā kuamorepatorỹko mana. Emese kure exikety sā roropa mana. Zonētyā enetupuhpōko mana. Osetato taerē rato ahtao omōnōko mǎ etyhp̄pyry pona tōsē worryhtao. Ike tōsē sahsahkāko sytatose roropa. Zehpo osenēko ipū tysahkase ahtao. Moro rato sā Ritonōpo omiry mana. Imotye kuhse mana, osetato taerē exikety motye etaryhtao kyya xine. Kuosenetupuhtokō jarao sā exīko mana kyya xine. Kypenetatohkō roropa jarao sā exīko kyya xine. Zonētyā enetupuhpōko Ritonōpo omiry mana, emero zuaro Ritonōpo exiryke. ¹³ Otonēsaromepyra sytatose kueneypyra xine Ritonōpo ehtohme. Tynyrytyā emero porehme enēko Ritonōpo mana. Kuykuytorykō enēko mana kuosenetupuhtokō roropa enēko mana. Mame imeīpo Ritonōpo ēpataka ytōko sytatose emero porehme. Toiroro Ritonōpo ēpataka oturūko sytatose kynyrityākō poko. Naeroro kytamurukō ehtopōpyry sā pyra sehtone, Ritonōpo onenetupuhpynō ehtopōpyry sā pyra. Aomipona sehtone ekurehpyra kuehtokōme kuomomyrykō poko Ritonōpo esaka.

Ritonōpo maro oturuketō tuisaryme Jezu ehtoh poko

¹⁴ Morarame Jezu Ritonōpo maro oturuketō tuisaryme mana. Kynonuhne kapu aka, Ritonōpo esaka, kypoko xine oturuse Tummy maro, kuakorehmapose xine. Naeroro onenetupuhkehpyra sehtone. Imehnō onurukehpyra sehtone roropa ipoko. ¹⁵ Ritonōpo maro oturuketō tuisaryme mokyro mana, kuakorehmanekomo. Jamihme pyra kuehtokō waro mana ipunaka, kysā xine tukuhse toexiryke joroko tamuru a iirypyryme tyritohme repe. Yrome iirypyryme pyra kynexine ipunaka. ¹⁶ Morara exiryke oserehpyra sehtone. Soturutone Ritonōpo maro, kypyno xine exiryke. Kyyrypyrykō korokāko mana. Kypyno xine toexiryke jamihme kyritorỹko mana, kyyrypyrykō poko kyrirykō se joroko tamuru ahtao.

5

¹ Juteu tō Ritonōpo maro oturuketō tuisary ahnome rokē toh mana, kysā xine. Tymenekase ynaroro oturuketōme Ritonōpo maro imehnō poko, toto zehno pyra Ritonōpo ehtohme. Naeroro tynekarory etapāko toh mana Ritonōpo a ekarotohme ahno rypyry korokapotohme. ² Ahnome rokē toexirykōke kysā xine, putu pyra exiketō zehno pyra toh mana. Azahkuru roropa toto ahtao toto zehno pyra ro toh mana. Nupunato toto enery waro roropa toh mana. ³ Morara exiryke tynekarory etapāko toh mana iirypyrymākō rypyry korokapotohme. Imehnō rypyry rokē kara korokapotohme, tynekarorykō etapāko toh mana. Tyrypyhpyke toexirykōke tyrypyrykō korokapotohme roropa tynekarorykō etapāko toh mana. ⁴ Tamoreme pyra Ritonōpo maro

oturuketõ tuisaryme exïko mã toto. Tuisamehxo toexiry se exikety ahtao exipyra mana. Ritonõpo a tymenekase ahtao rokẽ, imaro oturuketõ tuisaryme exïko mana Arão menekatopõpyry saaro.

⁵ Moro saaro Kyrixtu, Ritonõpo nymenekahpyry tamoreme pyra tooehse. Ritonõpo ynara tykase eya,

“Umũkurume mase.

Seroae omyme jehtoh ekarono,”

tykase ynororo. ⁶ Ynara tymerose roropa Ritonõpo omiryne,

“Omoromase ymaro oturukety jũmãme,

Meukizeteke ehtoh samo,”

tykase ynororo.

⁷ Morarame Jezu sero nono po tahtao, tõtururuhtao samũ tykase Ritonõpo nenyryme. Tãtasamase roropa ynororo yronomyryme. Ipynanopyry waro Jumy, orihpyra aehtohme. Mame typoko epyrypara Jezu exiryke, Tummy omipona roropa exiryke, aomiry totase Ritonõpo a. ⁸ Mame Ritonõpo mũkurume tahtao ro Tummy omipona toehse ipunaka toorikyry ponãmero. ⁹ Morarame toetuarimatopõpyryke kypynanohnekõme toehse ynororo. Jũme typynanohse sytatose eya tõmipona toehse kuexirykõke. ¹⁰ Naeroro oturuketõ tuisaryme tyrise ynororo Ritonõpo a, Meukizeteke ehtopõpyry samo.

Sẽ nase Ritonõpo rumekahpõkõ wãnopyry poko

¹¹ Ritonõpo maro oturuketõ tuisaryme Jezu ehtoh poko tuhke nae ase. Oururukõ se roropa ase repe. Yrome tupime ãmoreparykõ ya, tũpore sã oupuhpyrykõ exiryke. Onenetupuhpyrahme sã matose. ¹² Okynã matose Jezu poetoryme repe. Yrome imehnõ amorepary waro pyra ro matose. ãmorepazomorykõ se matose ãmorepatopõpyrykõ poko ropa pake Jezu enetupuhpõpyry saaro oya xine. Morohne kure repe. Yrome awãtarykõ se roropa matose. Opoko xine ynara enetupuhnõko ase, poeto sã matose. Poeto pitiko suhsu se rokẽ mã toto tõsẽ onyry waro pyra toexirykõke. Mokaro sã matose tupimãkara rokẽ waro oexirykõke. ¹³ Enurusenãkõ zae ehtoh waro pyra mã toto. Zae pyra ehtoh waro pyra roropa mã toto. (Enurusenãkõ sã matose. Zae ehtoh waro pyra matose.) ¹⁴ Kokoro rokẽ Ritonõpo omipona kuahtao xine aomiry waro exïko sytatose. Tupime ehtoh waro roropa exïko sytatose. Morara kuahtao xine tõsẽ õnanõ sã exïko sytatose. Zae ehtoh Ritonõpo a waro exïko sytatose. Zae pyra ehtoh eya roropa waro exïko sytatose.

6

¹ Morara exiryke itamurumehxo satamorepatone Ritonõpo poko, aomipona kuehtohkõme. Osemazuhme tuhke pyra ãmorepatopõpyrykõ kynexine, (6me rokene,) Jezu enetupuhpitoryhtao oya xine. Ynara ãmorepatopõpyrykõ kynexine, oorypyrykõ rumekary poko oya xine te, Ritonõpo enetuputyry poko, ² ahno ãpurihkary poko te, Ritonõpo zuzenu apoiry poko oya xine erohtohme imehnõ Jezu poetory tõ akorehmary poko, aorihtyã ãsemãkapory ropa poko te, kurãkõ apiakatoj poko, enara. ³ Ritonõpo waro toehse awahtao xine morohne poko atamorepatoko osemazuhme. Yrome atamorepatoh nae ro mana. Naeroro Ritonõpo ise ahtao itamurumehxo satamorepatone.

⁴ Mame imepyny a Jezu enetupuhxïpo, turumekase ropa eya ahtao tupime kuhse mana tyyrypyry rumekary ropa eya Jezu enetupuhpõpyry ropa tyra tosẽme. Osemazuhme Jezu tonetupuhse eya xine repe. Ritonõpo poetoryme toehse toto. Ikurohtaka xine tomõse Ritonõpo zuzenu. ⁵ Ritonõpo omiry kure exiry waro toehse mã toto. Ritonõpo jami-tunuru waro toehse roropa mã toto. Emero motye Ritonõpo imehxo exiry tonetupuhse eya xine roropa repe. ⁶ Moromeïpo Kuesẽkõ Kyrixtu enetuputyry turumekase ropa eya xine. Morara exiryke mokaro akorehmasaromepyra imehnõ mana, iiryryrykõ rumekary ropa poko eya xine, Kyrixtu enetuputyry ropa poko eya xine, enara. Tosẽkõme Ritonõpo enetupuhxïpo, turumekase ropa tyra xine ahtao ynara sã mana, Ritonõpo mũkuru

exixihmazomory ropa sã mana wewe pokona onenetupuhpyra ropa toehse toexirykõke. Jarao ihxirory ropa sã mana imehnõ neneryme. Popyra mana ipunaka.

⁷ Otupikõ poko osenetupuhtoko. Konopome ahtao anarykatyãkõ ahtãko mana. Eperytãko mana. Otyro zamaro nono ahtao tãkye exiko matose. Morararo Ritonõpo, tãkye roropa mana tutupi kurã eneryke tyya. ⁸ Yrome otupikõ po ätaryka rokẽ tahtase ahtao, omoxino tõkehko, sairi tõkehko, popyra oya xine mana. Morararo popyra rokẽ tutupi eneryke tyya tutupi zehno exiko Ritonõpo mana. Otarãme ihtomapõko mana. Apoto zukãko mana, jahkapotohme.

⁹ Wekyry tomo, otuarõtanohtorỹko ase opyno xine jexiryke tomeseke oexirykõ se roropa jexiryke. Yrome Jezu poetoryme nymyry oekarotorỹko ynanase. Naeroro tupito kurã sã matose yna a Jezu enetuputyryke oya xine. ¹⁰ Zae rokẽ Ritonõpo äpiakatorỹko mana. Wenikehpyra ynororo oerohtopõpyrykõ poko aomipona. Ipyno oexirykõke imehnõ Jezu poetory takorehmase oya xine. Imehnõ akorehmãko ro matose. ¹¹ Penekehpyra oehtohkõ se ynanase Jezu poetory pyno oexirykõ poko. Ätamoreparykõ se roropa ynanase Ritonõpo poko, zuaro kuhsehxo oehtohkõme. Aomipona oehtohkõ se ynanase oorikyrykõ ponãmero, imaro oehtohkõ ponãmero. Atamorepakehpyra awah-tao xine, aomipona exikehpyra roropa awah-tao xine orẽpyra exiko matose Ritonõpo enetuputyry poko. ¹² Akĩme exiketõ sã pyra ehtoko. Jezu onenetupuhkehpyra ehtoko. Penekehpyra ehtoko roropa openetatohkõ eraximary poko oya xine. Mame Ritonõpo nekarory kurã apoiko matose.

Sẽ nase ajohpe pyra Ritonõpo ehtoh poko

¹³ Mame Aparão a ynara tykase Ritonõpo pake, “Kure orĩko ase,” tykase. Mame ynara tykase roropa, “Jomihpyryae ro kure orĩko ase,” tykase, ajohpe pyra toexiry waro Aparão ehtohme. Mame Ritonõpo motye exikety pyra mana. Ynororo rokẽ imehxo exiketyme mana. Naeroro tamoreme rokẽ zae toehtoh tokarose Aparão a. Ritonõpome toehtoh tokarose eya. ¹⁴ Ynara tykase ynororo Aparão a, “Ekurehpyra ase. Kure rokẽ orĩko ase. Tuhkãkõ ekarõko ase roropa oya apakõme,” tykase Ritonõpo Aparão a. ¹⁵ Morarame toraximase Aparão a, toraximase. Mame penekehpyra toexiryke Ritonõpo nekarohpyry tapoise eya rahkene. ¹⁶ Toipe sytatose. “Ekurehpyra ase,” karyhtao imepyny a kyya xine, ajohpe se pyra kuahtao xine imepỹ imehxo exikety netaryme morara ãko sytatose. Morarame mokyro imehxo exikety pokoino kuomihpyrykõ ae emero tyrĩko sytatose ekurehpyra. Tokurehse kuahtao xine ehxirõko sytatose toipe. Naeroro, “Ekurehpyra ase,” karyhtao imehxo exikety netaryme, oseosezuhpyra exiko sytatose toipe. ¹⁷ Morararo Ritonõpo, “Kure orĩko ase,” tykase tahtao, ekurehpyra mana. Mame ekurehpyra toehtoh poko jũme kutuarõtanohtopotoryko mana. Naeroro, “Ekurehpyra ase. Jomihpyryae ro kure orĩko ase,” tykase ynororo. ¹⁸ “Jomihpyryae ro kure orĩko ase,” tykase toexiryke, “Ekurehpyra ase,” tykase roropa toexiryke, asakoro nae sytatose etyorõmara exiketomo. Ajohpe ehsaromepyra Ritonõpo mana. Naeroro kuewomaneke maro toehse sytatose. Aomiry kurã etaryke kyya xine, oserehpyra sytatose. Kuytorykõ eraximãko sytatose Ritonõpo esaka. Naeroro onurumekara sytatose. ¹⁹ Ritonõpo omihpyryae kuytorykõ eraximãko sytatose Ritonõpo esaka. Aomiry onurumekara sytatose. Oserehpyra sytatose kukurohtao xine. Kuesẽkõ onenetupuhkehpyra sytatose roropa. Imaro Ritonõpo esaka ytõko sytatose. Seromaroro tapurepyra toehse mana. Topohme ytõko sytatose Ritonõpo esaka. ²⁰ Jezu osemazuhme moro taka tomõse kuakorehmatohkõme. Ritonõpo maro oturuketõ tuisaryme imehxo toehse ynororo, kuakorehmanekõme, jũme, Meukizeteke ehtopõpyry samo.

7

Meukizeteke tuisame ehtoh poko

¹ Mame mokyro Meukizeteke. Tuisame ynororo kynexine pake, pata Sarẽ esẽme. Ritonõpo maro oturuketyme roropa kynexine. Emero esẽme imehxo Ritonõpo mana.

Morarame Aparão tyekyry tō puxihkaxīpo zehnotokō wino toeramase ropa, tuisa tō etapaxīpo. Mame tosaka tooepyry ropahatao tōseporoyse Meukizeteke maro. Mame Aparão eneryke tyya ynara tykase ynororo, “Kure orīko Ritonōpo mana. Morara kure ya,” tykase ynororo. ² Mame tymōkomory tapiakase Aparão a tynetapatyā mōkomohpyry. Omame porehme ahtao toiro touse eya ekarotohme Meukizeteke a. “Meukizeteke,” kary, “Tuisa imehxo, Zae exikety,” kary. Sarē esēme esety akorō kynexine. “Sarē,” kary, “Torētyke pyra kyrihpōkō,” kary roropa. ³ Meukizeteke zū poko, jē poko roropa itamuru tō poko roropa onymeropyra tokurehse toto ipunaka. Aenurutopōpyry poko aorikyry poko roropa zuaro pyra sytatose imerohpyry pyra exiryke. Naeroro Ritonōpo mūkuru ehtoh sā kynexine. Ritonōpo maro oturuketyme exikehpyra ynororo jūmāme.

⁴ Etatoko pahne, tuisamehxo Meukizeteke exiry enetupuhtoko. Aparão juteu tō tamuru. Yrome eya ro tynetapatyā mōkomohpyry tapiakase, zokonaka ekarotohme Meukizeteke a, tynekaroryme Ritonōpo a. ⁵ Rewi pakomotyā poko ourutoryko ase. Ritonōpo maro oturuketōme toto ahtao Ritonōpo nymeropohpyry poe ynara āko mā toto imehnō juteu tomo a, “Omōkomorykō apiakatoko zokonaka ekarotohme yna a,” āko mā toto tyekyry tomo a. Aparão pakōme toto ahtao ro, “Zokonaka ekarotoko yna a,” āko mā toto eya xine. ⁶ Yrome Meukizeteke Rewi parypyry kara kynexine. Rewi parypyryme pyra tahtao ro Aparão napiakahpyry apoine. Aparão mokyro, “Kure orīko ase,” katopōpyry etahpō Ritonōpo a. Eya, “Kure orīko Ritonōpo mana. Morara kure ya,” tykase Meukizeteke. ⁷ Zuaro sytatose. Imepyny a Ritonōpo poe, “Kure orīko Ritonōpo mana,” kahpō tuisamehxo mana. “Kure orīko Ritonōpo mana,” katopōpyry etahpō tuisame hkopyra mana. Naeroro Meukizeteke Aparão motye kynexine, tuisamehxo. ⁸ Etatoko pahne, mokaro Ritonōpo maro oturuketō imehnō napiakatyā apoiko mā toto. Kysā xine rokē mā toto, orihketōme roropa mā toto. Māpyra Meukizeteke a Aparão napiakahpyry tapoise ahtao isene exiketyme kynexine. “Mokyro toorihse,” katoh pyra mana Ritonōpo papē poko. ⁹ Naeroro ynara kary se ahtao, “Rewi a roropa Aparão maro ro tymōkomory tapiakase zokonaka ekarotohme Meukizeteke a.” (Rewi pakomotyā mokaro imehnō, juteu tō napiakatyā apoinanomo.) Naeroro tynapiakahpyry ekaroneme roropa Rewi kynexine. ¹⁰ Enurupyra ro tahtao moro tokarose eya, ipuhturume ro tahtao Aparão ao. Itamuru a tymōkomory tapiakase ahtao, eya roropa tymōkomory tapiakase samo. Mame tynapiakahpyry tokarose sā eya Meukizeteke a, āko ase Rewi poko.

¹¹ Rewi pakomotyā tyripose Ritonōpo a Izyraeu tō akorehmatohme, Ritonōpo omipona toto ehtohme. Yrome orēpyra Ritonōpo omipona exipyra tokurehse toto. Morara exiryke imepỹ tyrise Ritonōpo a toto myakāme Kyrixtu rahkene. Mame Kyrixtu tooehse Arão ehtopōpyry sā pyra. Meukizeteke ehtoh sā toehse ynororo. Mame tyjमितunuru rīko mana kukurohtaka xine Ritonōpo omipona kuehtohkōme. ¹² Moeze omihpyry poe Ritonōpo maro oturuketōme Rewi pakomotyā kynexine. Seromaroro imepỹ tyrise Ritonōpo a typoetory tō akorehmaneme Arão pakomotyā myakāme. Morara exiryke Moeze nymerohpyry tyorōmary se toehse. Omi kasenato omipona kuehtohkōme, Jezu omipona kuehtohkōme. ¹³ Kuesēkō Kyrixtu poko ourutoryko ase. Rewi pary kara kynexine. Jekyry tyoro kynexine. Jezu ekery Ritonōpo maro oturuketōme exipitopyra kynexine. ¹⁴ Juta paryme rokē kynenurune Kuesēkō Jezu. Juta pakomotyamo a, “Ritonōpo maro oturuketyme exiko,” kapitopyra Moeze kynexine. Naeroro mokaro Ritonōpo maro oturuketō sā pyra Jezu Kyrixtu kynexine. Tyoro kynexine rahkene.

Ritonōpo maro oturukety kasenato kurā kuhse ehtoh poko

¹⁵ Naeroro tupime pyra ynara enetuputyry, tyoro oturukety Ritonōpo maro toehse, Meukizeteke ehtopōpyry samo. ¹⁶ Ritonōpo maro oturuketyme toehse ynororo ahno omi poe pyra, Rewi parypyryme toehpōpyryke pyra roropa. Yrome tyjमितunuru poe Ritonōpo maro oturuketyme toehse ynororo orihpỹme exiketyme toexiryke jūmāme.

¹⁷ Ynara tymerose Tawi a Ritonōpo omiryryme, “Ymaro oturuketyme nymyry mase, jūme,

Meukizeteke ehtoh samo,” tykase. ¹⁸ Jamihme pyra mokaro kynexine, Moeze nymerohpyry omipona se exiketomo. Zae nymyry ehsaromepyra toh kynexine Ritonōpo neneryme, jamihme pyra toexirykōke. Morara exiryke, “Jomihpyry pakato omipona ehtoko,” kara Ritonōpo toehse. ¹⁹ Moeze nymerohpyry omipona se exiketō kure ehsaromepyra toh kynexine emero. Naeroro māsa rokē typenetatohkō eraximāko toh kynexine. Seromaroro imepỹ tokarose Ritonōpo a kyaa xine kypoko xine oturuketyme Kyrixtu. Imehnō penetatoh motye kuhse kypenetatohkō kure mana. Naeroro orēpyra kypenetatohkō eraximāko sytatose.

Ritonōpo maro oturuketyme kurehxo

²⁰ Ritonōpo omihpyry roropa nae sytatose, “Ekurehpyra ase,” katopōpyry Ritonōpo a Jezu poko. “Ymaro oturuketyme mana, jūmāme,” katopōpyry roropa nae. Morara kapitopyra Ritonōpo imehnō poko, tymaro oturuketōme toehse toto ahtao. ²¹ Yrome Ritonōpo maro oturuketyme toehse Jezu, ynara katopōpyryae ro Ritonōpo a, “Ekurehpyra ase.

Jūme onytyorōmara ase roropa.

Omoro mase ymaro oturuketyme imehnō akorehmatohme jūmanatome,” katopōpyryae ro. ²² Naeroro, “Ekurehpyra ase,” tykase Ritonōpo exiryke tymaro oturuketyme Jezu tyrise ahtao orēpyrahxo Jezu toehse, Tummy omiry kasenato poe. Iirypyrymākō rypyry korokary poko ekurehpyra mana jūme, enetuputyryke eya xine. Morara kure kuhse mana.

Kurehxo Jezu exiry jūme exiryke

²³ Ynara roropa, mokaro Rewi pakō Ritonōpo maro oturuketō tuhke kynexine orihketōme toexirykōke. Toorihse tahtao xine toerohkehse toto. ²⁴ Yrome Jezu jūme isene mana. Naeroro toerohtoh onekaropyra mana imehno a. Jūmāme Tummy maro oturuketyme mana kuakorehmanekōme. ²⁵ Jūmāme toexiryke iirypyrymākō pynanopyry waro mana. Toto oepiryhtao tyaa, Jezu enetuputyryke eya xine toto pynanohnōko Ritonōpo mana. Orihpỹme Jezu exiryke oturukehpyra mana Tummy maro, kure toto riry poko.

Kurehxo Jezu mana, zae ipunaka exiryke

²⁶ Naeroro Jezu kuakorehmanekōme mana. Ritonōpo maro oturukety imehxo mana. Kure mana. Tyrypyhpyke pyra mana ipunaka. Azahkuru pyra mana, enara. Tapiakase mana iirypyrymākō wino. Ritonōpo esaka tōnuhse, kapu moinakoxi. ²⁷ Imehnō Ritonōpo maro oturuketō tuisary sā pyra Jezu mana. Kokoro rokē tynekarory etapary se mokaro mana, tyrypyrykō epehpyryme osemazuhme, imehnō rypyry epehpyryme roropa. Yrome Jezu toiro rokē toorihse. Tynekaroryme tōsekarose Tummy a imehnō rypyry epehpyryme rokene. Jūme inekarohpyry kure, tyoro onekarozomopyra ehtohme. ²⁸ Moeze omihpyry omipona se exiketō mā seropōkō riko typoko xine oturuketōme Ritonōpo maro. Kurākō nymyry kara menekāko mā toto Ritonōpo maro oturuketō tuisaryme. Yrome Moeze maro oturukehxīpo, ynara tykase Ritonōpo Tumūkuru a, “Omoro rokē zae mase ipunaka,” tykase ynororo Tumūkuru a. Morara exiryke, “Ekurehpyra ase, mokaro myakāme orīko ase ymaro oturuketyme jūmāme,” tykase Jezu a ynororo.

8

Jezu Kuakorehmanekomo

¹ Ynara āko rokē ynanase, Takorehmaneke sytatose Ritonōpo maro oturukety ke. Tuisamehxo toehse ynororo. Naeroro Ritonōpo Kuesēkō apotunuru wino typorohse ynororo kapu ao. ² Kypoko xine Tummy zurūko mana, kuakorehmatohkōme. Ritonōpo maro oturuketō imehxo exiketō sā, erohnōko mana. Pake Ritonōpo maro oturuketō toerohse Ritonōpo esary kurā kuhtoh tao. Yrome Jezu erohnōko Ritonōpo tapyĩ kurā tao mana, Ritonōpo nyrihpyry nymyry tao, ahno nyrihpyry kara tao.

³ Ritonõpo maro oturuketõ imehxo exiketõ emero tynekarorykõ etapāko mana, tyne-
tapatyā munuhpyry arotohme Ritonõpo a. Naeroro Kutuisarykõ roropa tynekaroryke
pyra ahtao Ritonõpo maro oturuketyme imehxo exiketyme pyra exiry. ⁴ Sero nono
po tahtao Ritonõpo maro oturuketyme pyra exiry, imehnõ oturuketõ nae exiryke.
Moeze omihpyry omi poe tynekarorykõ etapāko mā toto tynekarorykõme Ritonõpo
a. ⁵ Moeze maro tõturusse Ritonõpo ahtao ypy po kamisa risē tamopose eya. Ikuhtoh
tonepose eya ipoenohthome, tyriy waro ehtohme. Mame Ritonõpo nyriphopyry
risasaka Moeze ahtao tapyime, ynara tykase Ritonõpo eya, “Tomeseke exiko. Ypy po ya
āmorepatopõpyry panõ rokē tyritoko ipunaka,” tykase. ⁶ Typoetory akorehmāko Jezu
kapu ae. Jezu saaro Moeze omi poe Ritonõpo maro oturuketõ typoetory tō akorehmāko
roropa mā toto. Yrome mokaro motye kuhse kuakorehmatorỹko Jezu mana. Tummy
zuruneme nymyry mana kypoko xine. Moeze omihpyry poe Ritonõpo maro oturuketõ
erohtoh motye kuhse Jezu erohtoh mana. Morararo Ritonõpo nymerophopyry Moeze a
motye kuhse Ritonõpo omiry kasene mana Jezu pokoino, “Kure oritorỹko ase,” karyke
Ritonõpo a kyaa xine.

⁷ Ritonõpo omihpyry pakato a tukurākase kuahtao xine kasenato ke onymyakāmara
exiry. ⁸ Yrome typoetory tō tyrypyhpyke ro Ritonõpo a tonese. Ynara tykase,
“Imeĩpo, āko Ritonõpo mana.

Jomiry kasenato ekarõko ase Izyraeu tomo a,
Juta tomo a, enara.

⁹ Jomihpyry ekaroase pake ahtao itamurukomo a.

Poeto zū sā exiase toto maro.

Poeto emary apoiryhtao arotohme, moro sā

Izyraeu tō aroase Ejitu poe.

Yrome jomipona pyra toh kynexine.

Naeroro toto omiry onetara toehse ywy roropa.

¹⁰ Taroino jomiry kasenato ekarõko ase Izyraeu tomo a.

Taroino, āko Ritonõpo mana,

jomiry rīko ase toto kurohtaka.

Toto kurohtao jomiry merõko sā ase

tamoreme sā jomiry waro toto ehtohme,

tamoreme sā jomipona se roropa toto ehtohme.

Mame toto esēme exīko ase.

Ypoetoryme roropa exīko mā toto.

¹¹ Morarame imehnõ tosaõkõ anamorepara mā toto jomiry poko,

zuarõ toto exiryke.

Ynara kara exīko mā toto tosaõkomo a,

‘Kuesēkõ waro ehtoko,’ kara exīko mā toto,

juaro toto exiryke, emero porehme.

Tuisa tō juaro exīko, imepyra exiketõ roropa.

Emerõ juaro exīko mā toto.

¹² Mame toto rypyry korokāko ase, toto onuānohpyra ase exīko.

Iiryryrykõ poko wenikehnõko roropa ase jūme,”

tykase. ¹³ “Jomiry kasenato,” kary ke Ritonõpo a, aomihpyry osemazuhmā pakatome

toehse tymyakāmase eya exiryke. Mame pakatome toehse exiryke, jamihme pyra roropa

toehse mana iiryryrymākõ onukurākara exiryke. Okynā pyra enahnõko mana jūme.

9

Ritonõpo poko kuehtohkõ poko

¹ Ritonõpo omihpyry osemazupu zae Ritonõpo poko exiketõ ripotoh nae kynexine,
zae toto ehtohme Ritonõpo poko toto ahtao. Osa roropa nae kynexine, ahno nyrihpyry,
Ritonõpo poko ehtohme. ² Kamisa risē tyriyse kynexine tapyime. Jaraohme sā kynexine
Ritonõpo esary kurano. Moro tao ezuru apõ kynexine. Wyi apo roropa moro tao

kynexine. Moro po wyi kynexine. Ritonōpo neneryme tyrise kynexine. ³ Mame imepỹ osa kynexine moro tapyi tao. Kamisa risē akorō moino kynexine. Ritonōpo esary kurā kuhse moroto kynexine. ⁴ Moro tao uuru risē kynexine, ixtaratu panō zahkatopo. Ritonōpo omihpyry ã roropa moro tao kynexine. Moro ao, “Ywy ase Ritonōpo, oesēkomo. Jomipona ehtoko ipunaka. Kure rokē ehtoko,” katopo Ritonōpo a moro ao kynexine. Moro kaxo, uuru ke tukurihpase kynexine. Moro kaxo ao roropa uuru risē kynexine otyro ěme kasana sã tyrihpyry, kapu ae Ritonōpo nenehpohpyry Izyraeu tō napyryme. Moro ke pehme uuru risē kynexine. Arão myxihpyry roropa kaxo ao kynexine. Tarỹke kynexine. Topu risē roropa kaxo ao kynexine, pipahme exiketō asakoro. Ipokona tymerose kynexine tōmiry Ritonōpo a. ⁵ Mame moro kaxo po kapuaōkō kuhtoh kynexine. Uuru risē kynexine asakoro kurākomo, Ritonōpo moroto ehtoh enetupuhtohme. Toto aporiry tãtaporamase kynexine asakoro. Moroto iirypyrymãkō zehno pyra Ritonōpo ehtoh enetupuhtoh kynexine toto rypyry korokaxĩpo. Yrome moro poko emero amoreparry se hkopyra ase seromaroro.

⁶ Morohne riry tōtyhkase ahtao Ritonōpo maro oturuketō omōsene toto, Ritonōpo esary kurā taka. Tutūtase ropa toto moro tae toerohkehxĩpo xine. ⁷ Yrome Ritonōpo maro oturukety imehxo exikety rokē tomōse moinakoxi, Ritonōpo esary kurā kuhse taka. Toiro jeimamyry pune omōsene ynororo. Yrome omōpyra exiry munu anaropyra ahtao tymaro, Ritonōpo neneryme, tyrypyry korokapotohme, imehnō rypyry korokapotohme roropa, enara. Ynara exiryke, otarãme tyrypyrykō poko toehse tahtao xine tuaro pyra toh kynexine. ⁸ Morohne ke Ritonōpo zuzenu ynara kuamoreparryko mana, kuesemarykō Ritonōpo a, onenepopyra ro kyaa xine kynexine. Ahno nyrihpyry kamisa risē tapyime Ritonōpo poko ehtohme, moro enahkara ahtao ro kuesemarykō nymyry Ritonōpo a onenepopyra ro kyaa xine kynexine. ⁹ Ikuhtoh rokē kynexine kuamorepatohkōme rokene. Kynekarorykō Ritonōpo a, okyno tōkehko etapasamo kyyrypyrykō onykorokara ekurehnōko. Kukurohtao xine onukurākara kyhxiropyra xine Ritonōpo ehtohme. ¹⁰ Moeze omihpyry poe pakatokō tōsē poko eukuru poko. Toekurikase roropa toto. Jarao rokē morohne poko toh kynexine. Yrome morohne poko pakatokō tyripose Ritonōpo a axĩtao rokene, Kyrixtu oehtãne rokene, (aomiry kasenato ke, kukurãkatohkōme rahkene).

¹¹ Morarame Kyrixtu tooehse Ritonōpo maro oturukety imehxo exikety nymyry. Seromaroro, “Kurãkō ekarōko ase oya xine,” ãko kyaa xine mana. Seropōkō namohpyry tao pyra oturũko Jezu mana Tummy maro kypoko xine. Ahno nyrihpyry motye kuhse Jezu erohtoh mana. Kure kuhse mana. Kapu ao mana. ¹² Morarame Kyrixtu tomōse ahtao Ritonōpo tapyĩ taka, Ritonōpo esaka kurā kuhse taka tomōse ynororo. Yrome okyno munuru maro pyra tomōse. Kaneru tōkehko munuru anaropyra kynexine tynekaroryme Ritonōpo a. Kynorihne toiro, kypynanohtohkōme jũmanatome. ¹³ Pui tōkehko munuru, tynekarotyã zãhsē erunohpyry roropa ahno pona tyritohme kynexine, tyrypyryhpyke exiketō pona, toto rypyry kurikatohme repe. ¹⁴ Morara ahtao enetupuhtoko. Kyrixtu orikyry moro motye kuhse mana. Jũme mana myarotokorome. Tumunuru enepone Tummy a toxihmapose tahtao, tyrypyryhpyke pyra exikety ipunaka. Kyrixtu munuru toekuãse toorihse ahtao. Morara exiryke kukurikatorỹko Ritonōpo mana zae ehtoh waro kuehtohkōme. Kynyrihpyrykō xihpyry korokãko roropa mana Ritonōpo nymyry omipona kuehtohkōme.

¹⁵ Morara exiryke Kyrixtu rokē Ritonōpo omiry kasenato ekaroneme mana kyaa xine. Naeroro kure tyneahmatyã rĩko Ritonōpo mana jũme tōmihpyryae ro. Kyrixtu kynorihne iirypyrymãkō pynanohtohme, orihpyra toto ehtohme tyrypyrykō epehpyryme. Tyrypyrykō poko toh kynexine Ritonōpo omihpyry osemazupu omipona pyra toexirykōke.

¹⁶ Toipe, ahno nymerohpyry nae ahtao tymōkomohpyry apiakatoh poko toorihse tahtao, inymerohpyry omipona pyra mã toto orihpyra ro ahtao. ¹⁷ Ynara exiryke, ahno nymerohpyry tynynomohpyry apiakatoh poko oty kara orihpyra ro ynororo

ahtao. Toorihse ahtao rokẽ inymerohpyry omipona exiko mã toto. ¹⁸ Moro sã Kyrixtu orikyry kuhtoh kynexine. Toky tõ totapase pakato komo a Ritonõpo omihpyry pakato omipona toehtočkõme repe. ¹⁹ Osemazuhme Moeze mokaro zurune emero Ritonõpo nymeropohpyry poko. Mame pui poenõ munuru tapoise eya ahtao tuna maro, pape tysapararahmase, otyro amoriry ke, puxa panõ ke kaneru hpoty ke roropa. Ritonõpo nymeropohpyry tysapararahmase. Oximõmãkõ roropa tysapararahmase puxa panõ ke kaneru hpoty maro. Tahpirẽ kaneru hpoty tõtuose kynexine. Morohne ke toto tysapararahmase eya moro munu ke tuna maro. ²⁰ Ynara tykase Moeze eya xine, “Sero munu Ritonõpo omihpyry zae ehtoh poko kutuarõtanohorõko mana. Taroino Ritonõpo omihpyry omipona ehtoko,” tykase. ²¹ Morararo munu ke Moeze a morohne tysapararahmase, Ritonõpo namopohpyry tytapyĩme, kamisa risemy. Imõkomory maro emero Ritonõpo poko ehtoh tysapararahmase eya. ²² Ajohpe pyra, Ritonõpo omihpyry pakato poe, emero exisasaka tukurãkapose repe munu ke sapararahmary ke. Ahno rypyry roropa onykorokara exiry tokarosẽ onetapara ahtao, enara.

Toorihse toexiryke Kyrixtu kyyrypyrykõ korokãko mana

²³ Morara exiryke, Ritonõpo namopohpyry tytapyĩme sero nono po te, imõkomory tõkehko emero kapuaõkõ kuhtoh tukurãkapose Moeze a, okyno munuru ke isapararahmatopõpyry ke. Yrome kapuaõkõ nymyry toekurãkase imepỹ kurã etaparyke. Mokyro orikyry kurehxo. Okyno orikyry motye kuhse mana. ²⁴ Mame Kyrixtu omõpyra kynexine, ahno nyrihpyry taka, kypoko xine oturuse Tummy maro. Ritonõpo esary kurã kuhtoh taka omõpyra kynexine. Kapu aka rokẽ kynomõne rahkene. Moroto osẽpataka Ritonõpo maro kypoko xine oturũko mana. ²⁵ Juteu tõ poko Ritonõpo maro oturuketõ imehxo exiketõ omõsene toto jeimamyry punero, Ritonõpo esary kurã taka okyno munuru arotahme tyekyrykõ rypyhpyry ehepyryme. Yrome Kyrixtu mokaro sã pyra mana. Ootomose omõpyra mana tõsekarotahme Ritonõpo a. ²⁶ Okyno orikyry sã rokẽ Jezu orikyry ahtao ootomose orikyry, sero nono ritopõpyry poero. Yrome tõsenepose kyaa xine toiro sero nono enahsasaka ahtao kyyrypyrykõ jamitunuru enahkatohme jũme. Moro poko kynorihne kymyakãkõme. ²⁷ Toipe sytatose. Emoro porehme orihnõko sytatose toiro. Moromeĩpo kuapiakatorõko Ritonõpo mana. ²⁸ Morararo Kyrixtu kynorihne toiro, Ritonõpo neneryme, tuhãkõ rypyry korokatohme. Oehnõko ropa mana. Mame tooehse tahtao kyyrypyrykõ onepehmazomopyra mana. Toraximananõ pynanohse rokẽ oehnõko mana.

10

¹ Yrome Moeze nymerohpyry mõpãme rokẽ mana. Kyrixtu nyrihpyry kurã poko enetupuhpotohme rokẽ mana. Imenuru sã roropa mana pape poko, Ritonõpo nekarory kurã poko enetupuhpotohme. Tynekarorykõ etapãko mã toto jeimamyry punero, kakehpyra samo. Yrome morohne ke ekurãkasaromepyra mã toto ekurehnõko, Ritonõpo poko se exiketõ mana. ² Ritonõpo poko exiketõ rypyry tykorokase ahtao, tyrypyrykõ poko ehxiropyra toh toehse exiry repe. Morarame tynekarorykõme okyno tõkehko onetapazomopyra toh exiry, tyrypyrykõ tykorokase exiryke. ³ Yrome jeimamyryae rokẽ tynekarorykõ etapãko mã toto tyrypyrykõ poko tuenikehtohkõme repe. Yrome wenikehpyra mã toto iiryryryme ro toexirykõke. ⁴ Pui tõkehko orikyry ahno rypyry onepehmasaromepyra mana ipunaka.

⁵ Morara exiryke Kyrixtu oehsasaka tahtao sero nono pona, ynara tykase ynororo Tummy a,

“Okyno tõkehko totapasẽ se hkopyra mase.

Ahno nekarotyã oya se pyra mase.

Naeroro joko myriase ahnome jehtohme,

õmipona jehtohme roropa.

⁶ Okyno tõkehko zahkary se hkopyra mase.

Tynekarorykõme oya okyno zahkãko mã toto.

Tytororo jahkâko mã toto tyrypyrykõ ehepyryme repe.

Yrome azamaro hkopyra mana.

⁷ Naeroro moro eneryke ya ynara ase, taro ase Ritonõpo, õmipona jehtohme ipunaka.

Ypoko onymeropohpyryae ro ase,”

tykase Kyrixtu Tummy a. ⁸ Osemazuhme ynara tykase ynororo, “Okyno tõkehko totapasẽ se hkopyra mase. Ahno nekarory se pyra. Okyno tõkehko zatyry tyrypyrykõ ehepyryme, morohne azamaro pyra mana,” tykase ynororo. Morara tykase Kyrixtu, Ritonõpo nymeropohpyryae ro mokarohne totapase ahtao, mokaro nekarory poko Ritonõpo a. ⁹ Mame morara kaxiõpo, ynara tykase roropa ynororo, “Taro ase, Papa, õmipona jehtohme ase ipunaka,” tykase. Naeroro Ritonõpo a pakatokõ okyno etapatoh tonahkase. Tymyakãmase Kyrixtu orikyry ke. ¹⁰ Mame Ritonõpo omipona Jezu Kyrixtu exiryke ipunaka, tukurikase sã sytatose. Kyyrypyrykõ tykorokase mana, tynekaroryme tõsekarose Kyrixtu exiryke toorihthohme. Toorihse toiro, jũme kypynanohtohkõme.

¹¹ Juteu tõ poko Ritonõpo maro oturuketõ erohnõko mana kokoro rokene. Porohpyra mã toto, tynekarorykõ etapazomõko rokẽ toto tuhke. Yrome toto nekarotyã ahno rypyry onykorokara mana. ¹² Tamoreme Kyrixtu kynorihne toiro, ahno rypyry ehepyryme. Inekarohpyry kure kuhse mana jũmãme. Mame tõtyhkase ahtao kÿporohne tuisame imehxo, Ritonõpo apotunuru wino. ¹³ Moroto mana tyzehnotokõ poremakapory eraximãko. Toto poremakapõko Ritonõpo mana. ¹⁴ Kynosekarone toiro toorihthohme. Toorikyryke kukurãkatone jũme, kyyrypyrykõ tykorokase exiryke tyya.

¹⁵ Ritonõpo zuzenu roropa kutuarõtanohtorÿko sero poko mana. Ynara ãko ynororo osemazuhme,

¹⁶ “Imeõpo jomiry kasenato ekarõko ase ypoetory tomo a.

Jomiry merõko ase toto kurohtao zuaro toto ehtohme.

Toto eano pona imerõko ase jomipona se toto ehtohme,”

ãko. ¹⁷ Morarame ynara ãko roropa mana, “Wenikehnõko ase toto rypyry poko. Popyra toto ehtopõpyry poko wenikehnõko ase,” ãko mana. ¹⁸ Naeroro, kyyrypyrykõ tykorokase exiryke, imepÿ totapasẽ se pyra mana, kynekarorykõme, kyyrypyrykõ korokapotohme.

Ehmaropa Ritonõpo ãpataka

¹⁹ Wekyry tomo, kure Ritonõpo a Jezu orihtopõpyry kyyrypyrykõ ehepyryme. Naeroro seromaroro oturõko sytatose topohme Ritonõpo maro kokoro rokene, Jezu nae kuexirykõke. Kuesemarykõme sã Jezu mana Ritonõpo a. ²⁰ Kamisa kuroko ytopyry sytatose. Mokaro juteu tõ pake Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tomõse kamisa kuroko Ritonõpo maro oturuse. Yrome Jezu a toorihtopõpyry ke osema kasenato tyrise. Osemame exikehpyra mana Ritonõpo a kuytotohkõme. ²¹ Naeroro Ritonõpo maro oturukety imehxo exikety nae sytatose, kuakorehmanekõme, Ritonõpo tapyĩ esemy. ²² Naeroro Ritonõpo a ehmaropa oturuse, tukurãkase kuexirykõke eya. Torëtyke pyra sehtone. Onenetupuhkehpyra roropa sehtone eya kuytorykohtao. Osenekunohpopyra sehtone. Moeze a emero tysapararahmase munu ke Ritonõpo tapyĩtaõkomo. Moro saaro Kyrixtu toorihse exiryke tukurikase sã kukurohtao xine mana. Popyra kuehtopõpyrykõ tykorokase roropa eya mana. Tuzenu tokarose roropa kyya xine ikurikatyã sã kuehtohkõme tuna ke. ²³ “Kure oritorÿko ase,” tykase Ritonõpo exiryke, kure typoetory rĩko mana, tõmihpyry onurumekara exiryke. Moro poko imehnõ zuruxiõpo, nary rokene, kara sehtone. Kypynanopyrykõ seraximatone, tõmihpyry omipona Ritonõpo ehtoh enetuputyryke kyya xine. ²⁴ Imehnõ pyno sehtone. Satakorehmatone imehnõ pyno kuehtohkõ poko, kure imehnõ ritohme kyya xine, enara. ²⁵ Toitoino Jezu poetory oximõpyra mã toto. Morara pyra sehtone. Soximõtone Ritonõpo poko. Satakorehmatone. Ritonõpo omipona kuehtohkõ eneryke imehnomo a, aomipona se exiõko roropa mã toto. Yronymyrymehxo Kuesëkõ omipona sehtone, sykatone itamurumehxo oxime, okynahkopyra Kuesëkõ oepyyry ropa enetuputyryke kyya xine.

²⁶ Ynara exiryke, Jezu kynorihne kyyrypyrykō epehpyryme. Kure kuhse Jezu orih-topōpyry kynexine Ritonōpo a. Naeroro imepỹ etapasē se pyra mana. Moro waro toehse sytatose. Naeroro kyyrypyrykō onurumekara kuahtao xine Jezu waro pyra exiketō samo, imepỹ tokarosē pyra mana kyyrypyrykō epehmatohme. ²⁷ Morara exiryke kyyrypyrykō onurumekara kuahtao xine ynara rokē nae sytatose, kuānopyrykō zuno rokē exīko sytatose. Kurākō apiakatothpo kuapiakatorỹko Ritonōpo mana, tyrypyrykō poko exiketō wānohtohpo. Apotoimo konōto htaka tyzehnotokō emāko Ritonōpo mana, toto enahkatohme. ²⁸ Moeze nymerohpyry turumekase ahtao popyra kynexine. Aomipona pyra exiketō totapapose toto popyra aehtohkō tonese exiryke asakorōkomo a. Moeze nymerohpyry omipona pyra aehtyā totapapose toto. Epara toh kynexine. Toto anakorehmara roropa imehnō kynexine. Moeze nymerohpyry turumekase eya xine exiryke totapase toto. ²⁹ Mokaro saaro seromaroro Ritonōpo mūkuru kerekeremano nō nae. Ritonōpo omiry totase eya xine repe, “Umūkuru kynorihne opynanohtohkōme, okurākarykō se toexiryke,” kary totase repe. Yrome, “Oty katoh toorihse Ritonōpo mūkuru nae?” āko mā toto Ritonōpo omiry poihtōko. “Iiryryymākō sã omūkuru kynexine,” āko roropa mā toto Ritonōpo a ajohpe rokene. Ritonōpo zuzenu toto pyno repe. Yrome ipoihtōko rokē mā toto. Morara exiryke yronymyrymehxo mokaro wānohnōko Ritonōpo mana Moeze kerekeremahpōkō wānohtopōpyry motye kuhse, iiryryymehxo toto exiryke Ritonōpo kerekeremary poko. ³⁰ Ritonōpo waro sytatose. Ynara tykase ynororo, “Ywy roro emỹpōko ase. Ywy roro ypoetory tō epehmāko ase,” tykase. Ynara tykase roropa ynororo, “Ypoetory tō apiakāko ase,” tykase Kuesēkomo. ³¹ Iiryryymākō wānopyry mā oahmame pyra mana. Typoihtohpōkō wānohnōko Ritonōpo mana. Oserehnōko mā toto. Epara roropa mā toto imyhtoino. Ynoro rokē mā isene exiketyme jūmanatome.

³² Wekury tomo, wenikehpyra ehtoko oehtopōpyrykō poko. Ritonōpo omiry kurā poko zuaro toehse awahtao xine tuhkākō ozehno xine toh nexiase. Oryhmarykō se toh nexiase. Yrome Kyrixtu onenetupuhkehpyra mexiatose. Poremāpyra mexiatose, eramara ropa mexiatose oorypyrykō poko ropa. ³³ Typoihtose mexiatose. Tyryryhmase roropa ozehnotokomo a tuhkākō neneryme. Imehnō nupunato tonese oya xine tyryryhmase toto ahtao. Toto maro se mexiatose. ³⁴ Imehnō Jezu poetory tō tōmapose ahtao āpuruhyry taka, toto pyno mexiatose. Toto maro mexiatose imehnō neneryme. Mame atapyikō tupuxihkase ahtao imehnomo a omōkomory tōkehko maro meanahtatose. Tākye ro mexiatose Ritonōpo nekarory kurā enetuputyryke oya xine. Omōkomohpyrykō motye kuhse Ritonōpo nekarory oya xine mana. Moro onupuxihkasaromepyra imehnō mana, jūmāme. ³⁵ Naeroro poremāpyra ehtoko. Ritonōpo a ōtururukō onurumekara ehtoko. Orumekara roropa Ritonōpo mana. Kure kuhse oritorỹko mana, imaro ōtururukohtao. ³⁶ Penekehpyra ehtoko Ritonōpo enetuputyry poko oya xine, aomipona oehtohkō poko, enara. Mame inekarotyā apoiko matose. Kure oritorỹko mana, “Kure oritorỹko ase,” katopōpyryae ro. ³⁷ Ynara tymerose Ritonōpo omiry me sero poko, “Okynā pyra oehnōko ropa mana.

Mokyro oehkety oehnōko ropa mā rahkene.

Ekurehpyra mana.

³⁸ Mame ypoetory tō kurākō isene exīko mā toto jūme jenetuputyryke eya xine.

Yrome jurumekary ropahatao toto a, tākye pyra exīko ase toto poko,”

āko Ritonōpo. Moro tymerose pake. ³⁹ Imehnō mā Kuesēkō rumekāko mā toto. Ose-nahkāko toh mana. Māpyra enetuputyryke kyaa xine typynanohse sytatose Ritonōpo a. Kuarotorỹko roropa mana tymaro kuehtohkōme.

¹ Ritonõpo enetuputyryke kyaa xine, kurākō eraximāko sytatose. Ekarōko Ritonõpo mana kyaa xine. Moro waro sytatose enetuputyryke kyaa xine, onenepyra ahtao ro.

² Ritonõpo onenetupuhkehpyra pakatokomo. Naeroro kurākōme tokarose toto Ritonõpo a.

³ Ritonõpo enetuputyryke kyaa xine zuaro sytatose. Senohne, xixi tōkehko xirikuato tōkehko emero tyrise Ritonõpo a, tōmiry ke rokene. Ritonõpo omi poe emero toehse, senohne oseneketō tyrise emero porehme osenepỹ poe.

⁴ Ritonõpo enetuputyryke Apeu a aomipona kynexine. Inekarohpyry Ritonõpo a kure kynexine. Yrome Kaĩ nekarohpyry Ritonõpo zamaro pyra kynexine. Kure Apeu enene Ritonõpo. Inekarohpyry kure tonese eya. Apeu toorihse pake repe. Yrome kutuarōtanohtorỹko ro mana Ritonõpo enetuputyry poko.

⁵ Ritonõpo enetuputyryke Enoke a, orihpyra ynororo tokurehse. Isene ro kyanāyne Ritonõpo kapu aka. Mame ekepyry tupise eya xine repe. Yrome onenepyra ropa tokurehse toto, tanỹse exiryke Ritonõpo a. Ynara tymerose Ritonõpo omiryne Enoke poko, ananỹpyra ynororo ahtao ro, “Ritonõpo zamaro Enoke ehse,” tykase. ⁶ Ritonõpo zamaro ehsaromepyra sytatose onenetupuhpyra kuahtao xine. Ynara exiryke, Ritonõpo ehtoh enetuputyryhtao rokē kyaa xine, imaro oturũko sytatose. Ynara enetuputyryhtao roropa kyaa xine, tōmipona se exiketomo a kurākō ekarōko Ritonõpo mana. Morohne enetuputyryhtao rokē kyaa xine kuomirykō etāko Ritonõpo mana.

⁷ Ritonõpo enetuputyryke Noe a aomiry totase eya. “Seropōkō wānohnōko ase tuna kumaryke, iirypyryme toto exiryke emero porehme,” kary etaryke tyaa, Ritonõpo omipona toehse ynororo, konopo onenepyra tahtao ro. Kanawaimo taxikase eya tohpikē konōto tyritohme. Morarame moro ao tōsepynanohse ynororo tyekyry tō maro. Ritonõpo enetuputyryke tyaa, imehnō iirypyrymākō sã pyra kynexine, Ritonõpo omipona pyra exiketō sã pyra. Naeroro Noe kurāme tonese Ritonõpo a emero tonetupuhnanō maro.

⁸ Ritonõpo enetuputyryke Aparāo a, aomipona toehse ynororo. Tykohmase ahtao Ritonõpo a, imepỹ pona aytotohme, tosae toytose ynororo. Ritonõpo nekarory apoise toytose. Aza ytotohme? Zuaro pyra kynexine. Toytose. Toytose. ⁹ Pore. Toeporehkase, “Sero nono ekarōko ase oya oesaryme apakō maro,” katopōpyry pona. Yrome katonōme sã rokē moroto ehse ynororo. Pui pihpyry ke rokē tytapyike ehse ynororo. Yrome onenetupuhkehpyra kynexine. Morararo Izake te, Jako roropa. Eya xine tōmiry tokarose Ritonõpo a, Aparāo a tōmiry ekarotopōpyry saaro. ¹⁰ Ynara exiryke tyoro pata eraximāko Aparāo kynexine, Ritonõpo osenetupuhtopōpyry te, inyrihpyry roropa, enara. Moro pata mā jũme enahpyra mana kapu ao.

¹¹ Ritonõpo enetuputyryke Aparāo a toemũkuase tãhpome tahtao ro. Ipyty roropa Sara kunumixime toehse ahtao, kynemũkuane, zae Ritonõpo omihpyry ehtoh tone-tupuhse eya exiryke. ¹² Orihsasaka Aparāo kynexine repe. Yrome tuhkākō tamurume toehse ynororo. Ipakō tuhke toehse, xirikuato tuhke exiry sã kapu ao, isawã tuhke exiry sã roropa tuna konōto ehpio.

¹³ Ritonõpo enetuputyryhtao ro mokaro toorihse toto emero. Ritonõpo nekarory anapoipyra tokurehse toto. Amekeino sã rokē Ritonõpo nekarory tonese eya xine tukurohtao xine. Inekarory eraximary poko tãkye toehse toto. Sero nono tosarykōme nymyry pyra exiry waro toh kynexine. “Axitao rokē ynanase taro. Katonōme sã rokē ynanase,” tykase toto jarao, imehnō netaryme. ¹⁴ Morara kananō mā imehnō tuarōtanohpōko toto tosarykō nymyry eraximary poko tyaa xine, tosarykō kapu ao. ¹⁵ Tynynomohpyrykō poko penetara toh kynexine. Toeramary se ropa toto ahtao tynynomohpyrykō pona ropa pake toeramase ropa toh exiry repe. ¹⁶ Yrome imepỹ pata tamuru kurã poku typhenetase toto, Ritonõpo esary poku kapuaō poku. Naeroro, “Kuesēkōme Ritonõpo mana,” karyhtao eya xine, toto poku ihximyra Ritonõpo mana. Pata konōto tyrise roropa eya toto esaryme.

¹⁷ Ritonõpo enetuputyryke tyya, tumükuru etapary se toehse Aparão repe tynekaroryme Ritonõpo a repe. Yrome tõmipona Aparão ehtoh kuhtohme rokẽ morara tyripose Ritonõpo a. Osemazuhme Aparão a Ritonõpo ynara tykase, “Tuhke emãõko mase,” tykase. Morara katohtotase tyya ahtao ro tumükuru toirõ etapary se toehse ynororo tynekaroryme Ritonõpo a. ¹⁸ Osemazuhme ynara tykase roropa Ritonõpo Aparão a, “Izake pakõ tuhke emãõko mana, jomihpyryae ro,” tykase. ¹⁹ Mame tumükuru tuose tyya ahtao Ritonõpo a ãsemãkapory ropa waro Aparão kynexine. Naeroro imükuru aãsemamyhpyry sã ropa toehse aorikyhpyry sã toehse exiryke.

²⁰ Mame Ritonõpo enetuputyryke Izake a, ynara tykase ynororo Jako tomo a Ezau maro, “Kure oritorỹko Ritonõpo mana imeĩpo,” tykase tumükuru tomo a.

²¹ Ritonõpo enetuputyryke Jako a, kure Joze poenõ tyripose Ritonõpo a asakoro, orihsasaka tahtao. Tymyxiry ke tõsexiehtose tahtao, “Kure mase Ritonõpo,” tykase roropa ynororo.

²² Ritonõpo enetuputyryke Joze a, ynara tykase ynororo tyekyry tomo a orihsasaka tahtao, “Imeĩpo aarotorỹko ropa Ritonõpo mana taroino, Ejitu poe. Naeroro yzehpyry marotatose ropa amaro xine, oytorykõ ropahtao. Ekurehpyra ehtoko,” tykase ynororo tyekyry tomo a.

²³ Ritonõpo enetuputyryke Moeze zũ tomo a, tumükuru enurusenã tonẽse eya xine, oseruao nuno, onetapara Ejitupõkõ ehtohme. Nupunato tumükuru tonese eya xine. Mame Ritonõpo jamitunuru enetuputyryke eya xine oserehpyra toh toehse. Tuisa konõto omihpyry omipona pyra toehse toto, tuãnopryrykõ zuno pyra roropa toehse toto.

²⁴ Mame Ritonõpo enetuputyryke Moeze a, tuãtase tahtao Parao õxiry mükurume toehtoh turumekase ropa eya. ²⁵ Toetuarimary sehxo kynexine Ritonõpo poetory tõ maro, Ritonõpo omipona toehtohme. Axãtao rokẽ tyrypyry anusasamã poko se pyra kynexine ipunaka. ²⁶ Kurehxo eya typoihtory imehnomo a Ritonõpo nymenekahpyry marõme toexiryke. Kure hkopyra eya Ejitupõkõ mõkomory apoiry tymõkomoryme. Moinoro Ritonõpo nekarory eneryke tyya, tyorõ se pyra toehse ynororo, imeĩpo Ritonõpo nekarory apoitohme tyya, enetupuhtamitume tyya.

²⁷ Ritonõpo enetuputyryke Moeze a, Ejitu turumekase eya. Zehno tuisa konõto ehtoh zuno pyra kynexine. Poremãpyra roropa kynexine, Ritonõpo osene pyra exikety eneryke sã tyya. ²⁸ Ritonõpo enetuputyryke tyya munu tyripose juteu tomo a tytapyĩkõ omõtoht pota taka. Morarame moro munu eneryke Ritonõpo nenyokyhpyry a juteu tõ osemazuhme aenurutyã onetapara tokurehse. Munu onenepyra ahtao rokẽ tapyi taka tomõse Ritonõpo nenyokyhpyry, osemazuhme aenurutyã etapatohme. Moro õmepyyry Paxikoame tosehapse.

²⁹ Ritonõpo enetuputyryke Izyraeu tomo a tuna konõto takuohse eya xine. Osemame toehse exiryke nono poro toytose toto. Tuna esety Tahpiremy. Morarame Ejitupõkomo a toto poenopyryhtao tyneryse toto tuna ke.

³⁰ Mame Ritonõpo enetuputyryke Izyraeu tomo a, Jeriko zomye toytose toto. 7me tykohmãse toto pata zomye toytorykõ poko. Mame toepukase Jeriko apuru rahkene. ³¹ Raape orutua kõ poko aexihpyry kynexine repe. Yrome Ritonõpo enetuputyryke tyya Jozue nenyohyã towomase eya, Jeriko enese toytose toto ahtao. Naeroro typynanohse roropa ynororo Ritonõpo a. Orihpyra tokurehse ynororo Ritonõpo onenetupuhpynõ totapase ahtao.

³² Ritonõpo enetupuhnanõ nae ro tuhke. Yrome okynã jexiry toto poko oururukohtao emero, Kiteão poko te, Parake te, Sãsão te, Jepete te, Tawi te, Samueu te, imehnõ urutõkõ roropa. ³³ Ritonõpo enetuputyryke tyya xine, imoihmãkõ typoremãkapose eya xine toto maro atapoiiryhtao. Zae ehtoh poko rokẽ toh kynexine. Naeroro Ritonõpo nekarory tapoise eya xine. Kaikuxi tõ mytary tapuruse Ritonõpo a toto onesekara ehtohme.

³⁴ Apotoimo tozehkapose eya xine te, tõsepynanohse roropa toto zehnotokõ toto worry se ahtao. Jamihme pyra toh kynexine repe, yrome jamihme toehse toto. Orẽpyra toehse toto zehnotokõ soutatu maro toto atapoiiryhtao. Mokaro soutatu tõ typoremãkapose

eya xine. ³⁵ Ritonõpo enetuputyryke nohpo tomo a jekyry tõsemāse ropa toorihxīpo xine.

Yrome imehnõ Ritonõpo enetuputyryhtao ro tyhtomase toto, totapase roropa toto. Ritonõpo turumekase ahtao eya xine onetapara toh exiry repe, yrome onurumekara toehse toto. Tõsemākapory ropa enetuputyryke tyya xine Ritonõpo onurumekara toh kynexine. ³⁶ Imehnõ tounohse imehnomo a. Typoihtose toto te. Tūpore exikety ke typitypipohse toto ĩpatarānaka xine jetuhxo ehtohme. Imehnõ tymyhse roropa zehnotokomo a keti ke, āpuruhpyry taka tõmase toto. ³⁷ Topu ke totapase toto. Seroroti ke tuhkohse toto irānakuroko. Warata ke tuose toto. Kaneru pihpyry tamuruse eya xine tupoke pyra toexirykõke. Tytineruke pyra toh kynexine. Tyhtomase te, tyryhmase roropa toto itamurume. ³⁸ Typahsā sā rokē toh kynexine Ritonõpo onenetupuhpynomo a. Yrome Ritonõpo a imehnõ motye kuhse kure toh kynexine. Toytoytose toto, tosake pyra exiketõ samo, ona poro, ahno esao pyra te, ypy tō poro te, oramā aka tomõse toto, nono aka tynyhtohkõme.

³⁹ Tonetuputyryke kurāme tonese toto Ritonõpo a, “Kure matose ya,” tykase Ritonõpo eya xine, “Jenetuputyryke oya xine.” Enetuputyryhtao ro eya xine Ritonõpo nekarory anapoipyra toehse toh aporo. ⁴⁰ Ynara exiryke, imehnõ tonetupuhnanõ eraximary se Ritonõpo kynexine. Kymarokõ eraximāko roropa kynexine mokaro maro inekarory kurā apoitohme kyya xine.

12

Ritonõpo Kumykõ poko

¹ Naeroro tuhkākõ kutuarõtanohtorỹko mana zae Ritonõpo ehtoh poko. Naeroro Jezu enetuputyry poko kuakorekehkatohkõ surumekatone emero porehme. Kyyrypyrykõ omoxinety sā kypoko xine. Tūpore sā kypoko xine roropa mā repe. Morohne surumekatone emero porehme. Tururume ytoketõ sā sehtone. Penekehpyra sehtone Ritonõpo nekarory eraximary poko. Ritonõpo nekarory poko sehtone yronymyryme. ² Osenetupuhkehpyra sehtone Jezu poko. Jezu poe Ritonõpo enetupuhnõko sytatose Kuesēkõme. Osemazuhme kukurākanekõme toehse ynororo. Kuakorehmatorỹko roropa mana tonetupuhkehpyra kuehtohkõme myarotokorõmero. Mame wewe pokona toxixihmapory se pyra kynexine. Tounopyry se pyra roropa kynexine. Yrome porempyry kynexine. Tākye imeĩpo toexiry waro toexiryke, “Oty kara,” tykase toorikyry poko wewe pokona. Seromaroro tuisame imehxo mana Ritonõpo Kutuisarykõ maro. Typorohse mana Ritonõpo maro, Ritonõpo apotunuru wino.

³ Jezu ryhmatopõpyry poko ipohnohtoko rupopāpyra oehtohkõme. Jehnotokomo a tyhxirose ynororo. Yrome toanahtose eya. Penekehpyra roropa ynororo tõseanahatory poko. Naeroro epohnohtoko ipoko etaehpyra oehtohkõme enetuputyry poko, porempyryra oehtohkõme roropa. ⁴ Oorypyrykõ rumekary poko atapoĩko sā matose. Yrome oetapara ro mā toto oorypyrykõ porempapory poko awahtao xine. ⁵ Wenikehpyra ehtoko Ritonõpo omiry kurā poko. Tumūkurume oekarotorỹko Ritonõpo mana. Ynara āko, “Aimo, jomipona exiko jetū oriryhtao ya zomory zuaro oehtohme.

Poremāpyra roropa exiko opore turuse awahtao ya.

⁶ Ynara exiryke, opyno xine jexiryke jetunety ke ākorehmatorỹko ase zae oehtohkõme.

Ypoenõme aehtyā pipohnõko sā roropa ase azahkuru toehse ahtao emero porehme,”

āko. ⁷ Naeroro oryhmorykohtao, oetuarimarykohtao roropa eanahtotoko. Kumykõ āmorepatorỹko mana zae oehtohkõme. Moro enetuputyryke oya xine eanahtotoko. Naeroro oetuarimatohkõ otuarõtanohtorỹko mana opyno xine nymyry Ritonõpo ehtoh poko, imūkurume oehtohkõ poko, enara. Typoenõ tuarimapõko jūkõ mana emero. Typoenõ nymyry amorepāko jūkõ mana, azahkuru toto ahtao, zae toto ehtohme.

⁸ Naeroro ituarimapopyra awahtao xine Ritonõpo a azahkuru toehse awahtao xine,

otarãme imũkurume nymyry pyra matose, anorymã sã rokẽ matose imepỹ mũkurume. Ritonõpo poenõme nymyry pyra matose. ⁹ Kumykomo a, seropono a typipohse kuahtao xine toto zuno sexiataose. Mokaro motye kuhse Kumykõ kapuaono. Naeroro yronymyryme aomipona sehtone, jũme orihpyra kuehtohkõme. ¹⁰ Kumykõ seropõkõ kutuarimanohpotone tuhke pyra jeimamyry, tõsenetupuhtoh poe rokene. Yrome kutuarimapotorỹko Ritonõpo mana kypyno xine toexiryke, zae kuhse kuehtohkõme tysaaro. ¹¹ Kumykomo a tutuarimanohpose kuahtao xine zomory zuaro kuehtohkõme tãkye pyra sã sytatose, emynyhmãko, jetũ exiryke. Yrome imeĩpo tymoise kyya xine ahtao torẽtyke pyra exĩko sytatose, kuetuarimatamitukõme, zae kuexirykõ poko tamorepase kuexirykõke.

Ritonõpo maro ehxĩpo eramara ropa ehtoko

¹² Naeroro imehnõ ijamihtanohpotoko ropa, typoremãse toto ahtao. Jezu enetuputyry poko akorehmatoko toto zae rokẽ toto ehtohme ropa. ¹³ Mame osemãe ytoketõ osemã kurã menekãko mana, topohmano. Mokaro sã zae rokẽ oehtohkõ poko ehtoko. Imehnomo a opoenopyrykohtao zae ehtoh poko rokẽ toh exĩko mana asã xine. Jamihme pyra exiketõ roropa Jezu enetuputyry poko opoenopyrykohtao zae rokẽ exĩko ropa mã toto, oenerykõke.

¹⁴ Imehnõ maro oxiehno pyra ehtoko. Toto pyno ehtoko emero porehme. Osenetupuhtoko kure oehtohkõ poko rokẽ oehtohkõme Ritonõpo maro. Ynara exiryke, tyyrypyrykõ poko exiketõ Kuesẽkõ maro exipyra, ekurehnõko mã toto. ¹⁵ Tomeseke ehtoko Jezu poetory tomo, eramara ropa oehtohkõme Ritonõpo maro ehxĩpo. Toiro toeramãse ropa ahtao itunety zoko sã exĩko mana. Itunety zoko sã ahtao morararo ahtãko mana. Ituro eperytãko roropa mana. Mame tuhkãkõ iirypyryme exĩko itunety zoko sã toehse mokyro exiryke. ¹⁶ Tomeseke ehtoko imehnõ nohpo tõ poko osenetupuhpyra oehtohkõme. Awamekaro xine pyra ehtoko roropa Ritonõpo nekarohpyry poko. Ezau morara kynexine Ritonõpo omipona nymyry se hkopyra kynexine. Osemazuhme aenuruhpyryme toexiryke imehxo ehse, takorõ ruime. Yrome ime toehtoh turumekase ropa eya, tonahsẽ poko typenetase toexiryke. Mame zakorony imehxo toehse. ¹⁷ Moromeĩpo toekurãkapory se ropa toehse repe tumy a. Yrome onukurãkapopyra tokurehse. Tynyrihpyry tyorõmary se toehse roropa repe. Tyxitase roropa ynororo repe. Yrome tynyrihpyry onytyorõmara kynekurehne.

¹⁸ Izyraeu tõ ehtopõpyry sã pyra tooehse matose Ritonõpo a. Toeporehkase mokaro taposẽ pona, ypy Xinaĩ pona. Moro ypy po apoto tororo ãko kynexine. Orexĩto ke xinukutume toehse, ikohmamyhpyry samo, tyryry tykase konõto, enara. ¹⁹ Panaikato kynexine rue samo. Aomiryje roropa kynexine. Moro omiry totase ahtao, “Ajohpãme sã Ritonõpo omiry etary se pyra ynanase,” tykase toto, ²⁰ Ritonõpo omiry etary zuno toehse toexirykõke. Ynara katopõpyry etaryke tyya xine zuno toehse toto, “Sero ypy pona oekykõ anaropopyra ehtoko. Ypy pona toytose toto ahtao, totapasẽme exĩko toh mana. Naeroro etapatoko toto, jesaryme sero exiryke,” katopõpyry etaryke tyya xine zuno toehse toto. ²¹ Moeze roropa enaromỹke toehse moro omi etary ke tyya. Ynara tykase ynororo, “Tykytyky ãko ase, zuno jexiryke,” tykase ynororo.

²² Yrome amarokõ Ritonõpo maro õtururukohtao zuno pyra matose. Tyoro ypy pona toeporehkase sã matose, Xião pona, Ritonõpo pataka, Jerusarẽ kapuaõ pona. Moro pata esẽ orihpỹme exiketyme mana jũme. Moro patapõkõ imoihme mana Ritonõpo nenyohyamo. Tõximõse toto otuhtoh konõto poko. ²³ Ritonõpo poenõ osemazuhme aenurutyã maro oximõnõko matose, tãkye exiketõ maro. Mokaro esety mã tymerose moero kapu ao. Ritonõpo maro toehse matose, kuapiakanekõ maro. Imaro tuhke inukurãkatyã zuzenu mana. Kure kuhse tyrise toto eya. ²⁴ Jezu a tooehse matose, omi kurã kasenato ekarone a. Kukurãkatamitukõ topehmase Jezu a tumunuru ke. Apeu etapatopõpyry poko osenetupuhnõtao emỹpory poko osenetupuhnõko

sytatose. Yrome Jezu orihtopõpyry poko kuosenetuputyrykohtao tyoro osenetupuh-nõko sytatose. Iirypyrymäkõ kuräkary poko osenetupuhnõko sytatose. Naeroro Jezu orihtopõpyry kure kuhse kyya xine mana.

²⁵ Naeroro tomeseke ehtoko. Aomiry onetara exiketõ sä pyra ehtoko. Mokaro, Ritonõpo omihpyry ekarone onetara aehtyã sero nono po, osepynanohpyra tokurehse toto. Morara exiryke kymarokõ roropa mokaro saaro omõnõko sytatose apotoimo htaka, kapu ae ayhtohpyry omiry rumekaryhtao kyya xine. ²⁶ Tõturuse Ritonõpo ahtao sero nono tykytyky tykase. Yrome seromaroro ynara tykase ynororo, “Zomory sero nono rokẽ kara, kapu roropa tykytyky kamexipõko ase, toiro,” tykase. ²⁷ “Toiro,” karyke eya, ynara enetupuhnõko sytatose, senohne emero Ritonõpo nyrytyã tykytyky äko. Enahkãko mana. Morarame tykytyky kapõ rokẽ exiko mana.

²⁸ Naeroro, “Kure mase,” sykatone Ritonõpo a. Tuisame kyritoryko mana tymaro jũme. Inekarohpyry kyya xine enahpõme mana. Naeroro Ritonõpo poko sehtone. “Kure mase,” sykatone eya. Aomipona sehtone, zuno sehtone roropa. ²⁹ Apoto zemimã emero zahkãko mana. Moro sä mã Kyrihpõkomo. Iirypyrymäkõ enahkãko mana ipunaka.

13

“Kure mase,” katoh poko Ritonõpo a

¹ Imehnõ pyno exikehpyra ehtoko, atakorõme oexirykõke, Kyrixtu enetuputyryke oya xine. ² Kure rokẽ katonõ tyritoko atapyikõ tao toto ahtao. Wenikehpyra ehtoko, toitoine imehnomo a Ritonõpo nenyohyã toahmase tytapyikõ taka, tuaro pyra tahtao xine. ³ Wenikehpyra ehtoko roropa Jezu poetory tõ poko äpuruhyry tao toto ahtao. Toto poko emynymatoko äpuruhyry tao oexirykõ samo. Etuarimaketõ poko emynymatoko roropa toto emynymatoh saaro. Toto pyno ehtoko.

⁴ Opytarykõ kure mana. Oniotarykõ kure roropa mana zae awahtao xine, tomeseke roropa awahtao xine imehnõ poko pyra oehtohkõme. Imehnõ poko exiketõ wãnohnõko Ritonõpo mana. Imehnõ pyxiã poko exiketõ roropa wãnohnõko mana.

⁵ Tineru poko penetara ehtoko. Täkye ehtoko Ritonõpo nekarohpyry poko omõkomorykõme. Ynara tykase Ritonõpo, “Amaro xine exikehpyra ase. Jũme orumekara xine ase,” tykase. ⁶ Naeroro oserehpyra sehtone. Ynara sykatone, “Jakorehmaneme Kuesẽkõ mana.

Naeroro oserehpyra ase.

Yryhmananõ zuno pyra ase roropa.”

⁷ Wenikehpyra ehtoko ãmorepahpõkõ ekepyry poko. ãmorepatone toto Ritonõpo omiry poko. Mokaro ehtopõpyry poko osenetupuhtoko, aorihtopõpyrykõ poko roropa. Jezu Kyrixtu enetupuhtopõpyry eya xine ipoenohoko. ⁸ Jezu Kyrixtu onetyorõmara mana. Pake aehtopõpyry saaro Jezu ehtoh mana seromaroro. Morara exikehpyra roropa mana. Naeroro onenetupuhkehpyra sehtone. ⁹ Tomeseke ehtoko osenekunohpopyra oehtohkõme ajohpãkõ namorepatoh ke. Kypyno xine Ritonõpo exiryke kure kyritoryko mana. Moro poko kuosenetuputyrykõ kure, orõpyra kuehtohkõme kukurohtao xine. Yrome orõpyra exipyra sehtone juteu tõ omihpyry poko, “Tõsẽ onõpyra ehtoko,” katopõpyã poko. Morohne omipona exiketõ toiparo rokẽ morohne omipona toehse toto.

¹⁰ Kyyrypyrykõ korokapotoh nae sytatose, Kyrixtu exixihmapotopõpyry. Yrome Moeze omihpyry poe Ritonõpo maro oturuketõ tyoro ikuhnõko mã toto tyrypyrykõ korokatohme. Naeroro mokaro anakorehmara Jezu orihtopõpyry mana, onenetupuhpyra toto exiryke. ¹¹ Mokaro Ritonõpo maro oturuketõ tuisary tõ okyno munuru arosene rokẽ toto Ritonõpo maro oturutoh taka, esary kurã taka, ahno rypyry korokapotohme. Mame tynetapatyãkõ ekepyry arosene rokẽ toto pata myhtokoxi jahkatohme. ¹² Morara exiryke Jezu roropa kynorihne pata myhto. Imunuru toekuãse, kyyrypyrykõ korokatohme. ¹³ Wewe pokona toxixihmapory se pyra kynexine repe, tounopyry se pyra roropa kynexine. Yrome porempõpyra kynexine. “Oty kara,” tykase toorikyry poko. Naeroro kyhxirorykõ zuno pyra sehtone, aomipona kuehtohkõme. ¹⁴ Kuesarykõ axitao rokẽ mã

sero nono po. Imepỹ pata eraximãko sytatose kuesarykõ nymyry kapu ao. ¹⁵ Naeroro, “Kure mase Ritonõpo,” kakehpyra sehtone Ritonõpo a. Morara kary kyaa xine Ritonõpo zamaro mana. Seromaroro okyno onetapara sytatose kynekarorykõme Ritonõpo a. “Kure mase,” ãko rokẽ sytatose, Jezu enetuputyryke kyaa xine kypynanohnekõme. Kuesẽkõme roropa mana, enara. ¹⁶ Kure rokẽ imehnõ tyritoko. Atakorehmatoko roropa. Morara kuexirykõ kynekarorykõme mana Ritonõpo a. Morara kuexirykõ jamaro mana.

¹⁷ Ritonõpo omiry poko ãmorepatõkõ omipona ehtoko. Imoitoko opyno xine toto exiryke Ritonõpo omi poe. Imeĩpo Ritonõpo a osekarõko mã toto toerohtopõpyrykõ poko. Toto omipona awahtao xine tãkye rokẽ erohnõko mã toto. Mãpyra onymoipyra awahtao xine erohnõko ro mã toh repe. Yrome atasamãko mã toto opoko xine. Mame otyme kure morara awahtao xine? Popyra ipunaka mana.

¹⁸ Oturukehpyra ehtoko Ritonõpo a yna poko. Tyryryhpyke pyra ynanase ynakurohtao. Kure ehtoh poko rokẽ yna exiry waro ynanase, zae ehtoh poko se rokẽ yna exiryke. ¹⁹ Ynara ãko ase ajohpãme sã oya xine, “Oturutoko Ritonõpo a ypoko, axihxo jaropotohme eya oenese xine ropa.”

Oturutoh Ritonõpo maro

²⁰ Ritonõpo a Kuesẽkõ Jezu tõsemãkapose ropa aorihxĩpo, Kuesẽkõme imehxo aehtohme, toorihse exiryke kymyakãkõme. Aorikyryke kukurãkatamitukõ topehmase eya, jũme Ritonõpo poenõme kuehtohkõme. ²¹ Ritonõpo poe torẽtyke pyra sytatose. Eya kure oriporykõ se ase. Emero kurã ekaropory se ase oya xine emese kure oehtohkõme aomipona. Mame kukurohtao xine Ritonõpo penetatoh ripory se ase Jezu Kyrixtu a. “Kure Kyrixtu mana,” sykatone kokoro rokene, kakehpyra sehtone, enara.

Pape etyhpyry

²² Wekyry tomo, ynara ãko ase oya xine ajohpãme samo, penekehpyra ehtoko jomiry etary poko. Mytyhse pitiko ynymerohpyry mana. Moro tymerose ya ãkorehmatohkõme, tãkye oehtohkõme, enara. ²³ Zuario oehtohkõ se ase wekyry Timoteu poko. Tutũtanohpose ropa ynororo ãpuruhpyry tae. Okynã pyra aepyryhtao ya, otarãme ymaro oenese ytõko mana.

²⁴ Kure pãna matou? kary se ase ãmorepanekomo a. Emero Ritonõpo poetory tomo a roropa morara kary se ase. Jezu poetory tõ roropa, Itaria poe aehtyã, “Kure pãna matou?” kary se roropa mã toto.

²⁵ Kure oriporykõ se ase Ritonõpo a emero porehme. Enara rokene.

Tiaku Nymeroypyry sero

Sero pape tymerose Tiaku a. Jezu poetory amorepaneme kynexine ynororo Jerusarē po. Jezu akorōme kynexine roropa ynororo. Tynymeroypyry sero taropose eya Jezu enetupuhnanō neneryme juteu tō neneryme emero pata tō po.

Tynymeroypyryae ynara āko mana, “Jezu poetoryme nymyry kuahtao xine Jezu osentupuhtoh sā osenetupuhnōko sytatose, Jezu ehtoh sā exiko roropa sytatose,” āko mana.

¹ Ywy ase Tiaku. Ritonōpo poetory ase. Kuesēkō, Jezu Kyrixtu poetoryme roropa ase. Ynymeroypyry moro onenerykōme. Juteu tō matose. Jezu poetoryme roropa matose. Sapararahme exiketō matose. Imehnō patao exiketō matose. “Kure pana matou repe?” kary se ase oya xine.

Jezu enetuputyry poko kyya xinetuaro kuehtohkō poko, enara

² Wekyry tomo, atākyematoko oetuarimarykohtao. ³ Mame oetuarimarykohtao poremāpyra awahtao xine Jezu enetuputyry poko orēpyra exiko matose. ⁴ Morarame eanahtotoko ekurehpyra oehtohkōme, kure rokē oehtohkōme Ritonōpo a, iirypyryme pyra oehtohkōme roropa eya, “Toiro ise ro mase kure oehtohme nymyry ya,” kara Ritonōpo ehtohme kyya xine. ⁵ Tuaro oexirykō se awahtao xine, Ritonōpo omipona oehtohkō poko ekaropotoko Ritonōpo a. Mame otuarōtanohtoryko mana, ekaroporyhtao oya xine, kutuarōtanohnekōme aexiryke. Kynekaropohpyrykō motyēkāko roropa mana. ⁶ Yrome ekaroporyhtao Ritonōpo a, ijamitunuru enetupuhtoko. “Tuaro jehtoh ekarōko ma otarāme Ritonōpo, nary rokene,” kara ehtoko. “Nary rokene,” karyhtao Ritonōpo poko, oty sā matou? Pohkane sā matose, tyryrykane a pohkane aroarory samo. Moro sā matose, “Nary rokene,” karyhtao oya xine. ⁷⁻⁸ Morara kananō mā, “Zuaro pyra ase,” āko toto, Ritonōpo omipona se pyra toexirykōke. Imehnō omiry etaryhtao tyya xine, ityorōmāko toto. Mokaro sā awahtao xine Kuesēkō ākorehmara xine mana ekurehnōko.

Tymōkomoke pyra exiry, tymōkomoke exiry, enara

⁹ Tymōkomoke pyra awahtao xine tākye ehtoko. Ritonōpo nekarohpyry poko tākye ehtoko. Imeipo imehxo oritoryko Ritonōpo mana ipoenōme oexirykōke. ¹⁰ Tymōkomokamo, atākyematoko roropa tymōkomoke pyra tyripose Ritonōpo a awahtao xine. Ona ekuru ohpapyry sā tymōkomoke exiketō orihnōko mana. ¹¹ Xixi jetū toehse ahtao, otyro anoryko onahpoty roropa anoryko, ekuru ohpahnōko. Axī ona ekurūpyry ixihpyryme exiko ropa. Moro saaro tymōkomoke exiketō orihnōko mana, toto erokuruhtao ro.

Sero nase kukuhtohkō poko

¹² Kuetuarimarykohtao poremāpyra sehtone. Poremāpyra kuahtao xine tākye rokē sehtone. Mame kukuhtopōpyrykō tōtyhkase ahtao, jūme orihpỹme kyritoryko Ritonōpo mana, kuepehpyrykōme, poremāpyra toehse kuexirykōke. Kuesēkō maro exiko sytatose, emero ise exiketō maro. Morara tykase Ritonōpo exiryke tuaro sytatose. ¹³ Oorypyrykomo a toporyse ropa awahtao xine, “Jukuhnōko mā Ritonōpo iirypyryme jehtohme,” kara ehtoko. Ritonōpo imehnō onukuhsaromepyra mana iirypyryme aehtohme. Iirypyryme imehnō onyripopyra roropa Ritonōpo mana, iirypyryme toto ehtohme. ¹⁴ Āmoreme xine iirypyryme exiko matose, oorypyrykō poko openetarykōke. ¹⁵ Oorypyrykō poko openetarykohtao ipoko exiko matose. Morarame rokē exiko matose oorypyrykō pokōme rokene. Mame oorypyrykō poko oexirykōke rokē orihnōko matose. Ritonōpo maro pyra matose exiko.

¹⁶ Jakorō tomo, osenekunohpyra ehtoko. ¹⁷ Emero kurākō Ritonōpo nekarohpyryme mana. Kure nymyry inekarohpyry kyya xine mana. Kapu ezuru Rihpō mokyro. Inyrytā tyoro exiko mana. Yrome etyorōmara mana. Kokoro rokē kurākō ekarōko mā kyya xine.

¹⁸ Tōsenetupuhtopōpyryae ro tytyorōmapose sytatose eya typoenōme, aomiry kurā enetuputyryke kyya xine, imehxo kuehtohkōme, emero tynyrytā esēme kuehtohkōme. Ajohpe pyra aomiry mana.

Aomiry etāko sytatose, otato sehtone

¹⁹ Morara exiryke jakorō tomo, otato sehtone. Opyno xine ase. Axi hkopyra imehnō sezuhtone, axī pyra roropa syekītatone. Moro waro matose. ²⁰ Kuatakirimarykohtao Ritonōpo omipona pyra exīko sytatose. Zae Ritonōpo mana. Aosenetuputyry roropa zae mana. Yrome kymarokō zae pyra sytatose tohne kuahtao xine. Naeroro atakirimara sehtone. ²¹ Morara exiryke oorypyrykō irumekatoko, ajoajohpe oexirykō irumekatoko. Ynara kahtoko okurohtao xine, “Popyra ase yrome yyrypyry rumekary se ase. Ritonōpo omipona se ase,” kahtoko okurohtao xine. Mame okurākatorŷko ropa mana aomiry tonetupuhse oya xine ahtao.

²² Ritonōpo omiry omipona ehtoko. Aomiry etaryhtao oya xine, otato ehtoko. Ynara karyhtao oya xine, “Ritonōpo poetoryme ase, aomiry etaryke ya,” karyhtao oya xine, osenekunohnōko rokē matose. Morara exiryke aomipona roropa ehtoko. ²³ Ritonōpo omiry etāko matose. Mame aomipona pyra awahtao xine, osene ae oseneketō sā matose. Ynara exiryke, tōmytykō osene ae enēko toh repe. ²⁴ Yrome tōsenekehŷipo xine axī tōmytykō enetopōpyry poko wenikehnōko ropa toto. Mokaro sā mā otato pyra exiketomo. Ritonōpo omiry etaxīpo axī wenikehnōko mā toto, tynysekeremahpyrykō poko. ²⁵ Yrome Ritonōpo omiry kurā poko yronymyryme ātamoreparykohtao, aomipona exīko matose. Aomipona awahtao xine orēpyra exīko matose, oorypyrykō poko pyra exīko matose. Wenikehpyra roropa matose ātamorepatopōpyrykō poko. Aomipona rokē ipunaka exīko matose. Morara awahtao xine Ritonōpo kure oritorŷko mana.

²⁶ Omi rypyry onurumekara kuahtao xine toiparo rokē, Ritonōpo enetupuhnōko ase jesēme, āko sytatose. Omi xihpyry onurumekara kuahtao xine osenekunohnōko sytatose. ²⁷ Ynara rokē kure mana Kumykomo a, Ritonōpo a. Tumykākara pyno, pytŷpo tō etuarimaketō pyno kuahtao xine, kyyrypyrykō poko pyra kuahtao xine. Morara kuahtao xine, kure sytatose Ritonōpo a.

2

Oxisā imehnō tyritoko, kure rokene

¹⁻³ Wekyry tomo, Jezu Kyrixtu Kuesēkō kurā enetupuhnanōme oexirykōke oximōnōko matose Ritonōpo omiry poko. Mame imepŷ oehnōko mana tymōkomoke exikety, tynamuruke exikety kurā ke, tomahtaōke roropa exikety, kure exikety ke. Mame mokyro porohkapōko matose kurā pona, epehtoh pona. Ime mokyro enetupuhnōko matose. Mame imehnō roropa oehnōko mana tymōkomokākara. Mame mokaro poko otara āko matou? Otarāme toto onyporohkapopyra kurā pona matose. “Xikihme rokē ehtoko,” āko matose eya xine. Otarāme nono pona rokē toto porohkapōko matose. Zae pyra matose morara awahtao xine. Imehnō oxisā tyritoko, kure rokene. ⁴ Imehnō zupō eneryke oya xine, “Popyra mokyro,” āko matose. Ritonōpo a popyra matose ipunaka morara karyhtao oya xine.

⁵ Jakorō tomo, otato ehtoko. Opoko xine jenupunaryke ynara āko ase oya xine, tymōkomokākara tymenekase Ritonōpo a tonetupuhtohme yronymyryme. Morara toto riryke tymōkomokā sā exīko toh mana. Toto poko ynara tykase Ritonōpo, “Yse exiketō rīko ase tuisame Umūkuru maro,” tykase. ⁶ Yrome tymōkomokākara kure onyripyra matose. Oty katohme? Tymōkomoke exiketō mā otuarimanohpotorŷko mana. Aarotorŷko roropa mā toto terekatu ēpataka. ⁷ Kure kuhse Jezu mana. Ipoetoryme kuekarotorŷko roropa imehnō mana. Yrome mokaro Jezu poetory kerekeremāko mā toto.

⁸ Pake ynara tykase Ritonōpo tosēkōme tonetupuhnanomo a, “Imehnō pyno ehtoko osepyno oehtohkō samo,” tykase. Morara tymerose Ritonōpo omiryryme. Moro omipona awahtao xine kure kuhse matose. ⁹ Yrome imehnō zupō eneryke oya xine, “Popyra

mokyro,” äko matose. Oty katohme? Morara awahtao xine popyra matose ipunaka Ritonõpo a. Iirypyryme ro matose Ritonõpo mã awãnohtorýko mana tõmipona pyra oexirykõke. ¹⁰ Ritonõpo omipona exisasaka awahtao xine popyra ro matose. Toiro aomipona pyra awahtao xine iirypyryme ro matose ipunaka. ¹¹ Ynara tykase Ritonõpo, “Imehnõ nohpo poko pyra ehtoko. Imehnõ orutua kõ poko pyra roropa ehtoko,” tykase Ritonõpo. Ynara tykase roropa ynororo, “Imepý onetapara ehtoko,” tykase. Morara exiryke imehnõ nohpo poko pyra awahtao xine, yrome imepý etaparyhtao roropa, iirypyryme ro matose. Ritonõpo omipona pyra. ¹² Morara exiryke zae rokẽ ehtoko õtururukõ poko, otytyko poko roropa, enara, tuaro oexirykõke. Aomipona pyra awahtao xine awãnohtorýko mana, tõmipona pyra tokurehse oexirykõke. Aomipona awahtao xine orëpyra exiko matose, oorypyrykõ poko pyra exiko matose. ¹³ Imehnõ poko enupunara awahtao xine opoko xine enupunara roropa Ritonõpo exiko mana. Yrome imehnõ poko oenupunarykohtao orëpyra exiko matose. Opoko xine enupunãko roropa Ritonõpo mana. Awãnohpopyra xine mana.

Jezu enetuputyryke kyya xine aomipona sehtone

¹⁴ Wekyry tomo, ynara karyhtao imepyny a oya xine, “Ritonõpo enetupuhnõko ase,” karyhtao, yrome imehnõ kure onyripyra ynororo ahtao, ajohpe rokẽ mana. Ritonõpo poetoryme exipyra ekurehnõko mana. Ekurãkapopyra mana Ritonõpo a. ¹⁵ Imepý Jezu poetory etuarimary eneryhtao oya xine tupoke pyra, tohke pyra roropa. ¹⁶ Mame ynara karyhtao eya, “Torëtyke pyra ytoko. Oxiõtota. Otuhko,” äko matose repe. Yrome tõsẽ onekaropyra, upo roropa onekaropyra. Otãtoke etuarimara exiko nae? Etuarimãko ro. ¹⁷ Morararo Ritonõpo enetuputyryhtao kyya xine, imehnõ riko kure sytatose. Kure imehnõ onyripyra kuahtao xine, ajohpe rokẽ, enetupuhnõko ase, äko sytatose.

¹⁸ Imepý ynara äko kyya xine mã repe, “Enetupuhnõko matose. Ywy kure imehnõ riko ase,” äko mã kyya xine. Mokyro a ynara äko ase, “Otãto imehnõ riryhtao kure onenetupuhpyra hma rorohpa? Popyra imehnõ riry oya eneryke tyya xine Jezu poetoryme pyra oekarõko mã toto. Yrome kure imehnõ riry ya eneryke tyya xine, ipoetoryme jenetupuhnõko mã toto,” äko ase eya. ¹⁹ Toiro Ritonõpo mana. Moro enetuputyryke oya xine Ritonõpo poetoryme oekarõko matose repe. Yrome joroko tõ roropa moro enetupuhnõko Ritonõpo exiry poko. Oserehnõko toto, ekurãkara tokurehse toexirykõke. ²⁰ Tuaro pyra roh matou? “Ritonõpo enetupuhnõko ase,” karyhtao, yrome imehnõ onyripyra kure awahtao xine toiparo rokẽ, “Ritonõpo enetupuhnõko ase,” äko matose, tuaro pyra oexirykõke. ²¹ Kytamurukõ Aparão poko ourutorýko ase tuaro oehtohkõme. Iirypyry tykorokase Ritonõpo a, otato aexiryke. Tumükuru tarose eya etapatohme repe tynekaroryme Ritonõpo a, aomipona toehtohme. ²² Menetupuhtou? Ritonõpo omipona Aparão toehse. Tosẽme Ritonõpo tonetupuhse eya roropa. Morara exiryke, aomipona Aparão exiryke, tonetupuhse eya ipunaka. “Toiro ise ro ase kure oehtohme,” kara Ritonõpo eya. ²³ Zae Ritonõpo omihpyry, ynara katopõpyry, “Ritonõpo tonetupuhse Aparão a. Morara exiryke Ritonõpo enetuputyryke eya kurãme tonese eya,” tykase. Mame, “Jepeme Aparão mana,” tykase roropa Ritonõpo ipoko. ²⁴ Menetupuhtou? Kukurãkatorýko Ritonõpo mana, tõmipona kuahtao xine, enetuputyryhtao kyya xine roropa.

²⁵ Morararo Raape kynexine. Mokyro orutua kõ poko exikety kynexine. Yrome Ritonõpo enetuputyryke tyya, Jozue poetory tõ towomase eya tytapyĩ tao. Mame taropose ropa toto eya tyoro osemãe, onetapara toto ehtohme. Morara exiryke kure mokyro tyrise ropa Ritonõpo a tõmipona toehse exiryke.

²⁶ Tokoke sytatose repe, yrome tuzenuke pyra kuahtao xine orihnõko sytatose. Oty katohme pyra kuokokõ mana, tuzenuke pyra ahtao. Moro saaro Ritonõpo enetuputyryhtao kyya xine, yrome kure imehnõ onyripyra kuahtao xine. Toiparo rokẽ, “Ritonõpo enetupuhnõko ase,” äko sytatose. Osenekunohnõko rokẽ sytatose.

3

Kuomirykō poko

¹ Jakorō tomo, Jezu poetory tō amorepananō mā iirypyryme toehse ahtao, toto wānohnōkohxo Ritonōpo mana. Naeroro tuhke pyra Jezu poetory amorepananōme ehtoko. ² Kymarokō emero azahkuru sytatose. Toitoine rokē pyra. Kuomirykō poko iirypyryme exīko roropa sytatose. Kuomirykō poko iirypyryme pyra kuahtao xine, kure rokē sytatose. Orēpyra sytatose exīko. Kyryryrykō poko pyra roropa sytatose exīko. ³ Kawaru mytaka kurimene pitiko rīko ahno, tōmipona xine kawaru ehtohme. Moro kurimene pitiko rokē repe. Yrome ike kawaru panahmāko mā toto, tōmipona xine toto ytotohme. ⁴ Morararo wapu konōto. Mame tyryrykane konōto wapu arōko, yrome āpuitoh pitiko ke wapu āpuine āpuīko mana, tōmipona wapu ytotohme. ⁵ Morohne sā kunurukō mana, pitiko rokē repe. Yrome epoe tuhke kuomirykō tūtāko mana. Tuhke roropa kuepyrypatohkō tūtāko kunurukō poe.

Enetoko ke apoto pitiko repe yrome emānōko mana. Itu zahkāko mana. Wewe zahkāko roropa itamurume, kōme itu exiryke. ⁶ Moro saaro kunurukō pitiko repe. Yrome kunurukō poe omi rypyry itamurume tūtāko mana. Mame omi xihpyry tūtaryhtao kunurukō poe, kuosenetupuhtohkō roropa iirypyryme exīko mana. Apoto pokō zatyry sā roropa omi xihpyry tūtaryhtao kunurukō poe. Poetome ro kuahtao xine omi rypyry tūtāpitōko mana kunurukō poe. Zumo toehse kuahtao xine omi rypyry tūtāko ro mana kunurukō poe. Apotoimo konōto oepyry sā kyzahkase xine, moro sā kuomirykō mana. ⁷ Mame onokyro erēnanopyry waro sytatose zehno pyra toto ehtohme. Ituhaōkomo nakuaōkō roropa. Toto torēnanohse ahno a zehno pyra toto ehtohme. ⁸ Yrome kunurukō onukuremasaromepyra sytatose kure ehtohme. Kunurukō okoi sā mana, popyra. ⁹ “Kure mase Papa, yna esēme mase,” āko sytatose repe. Yrome kunurukō ke ro imehnō kerekeremāko sytatose, popyra. Tysaaro tyryse sytatose Ritonōpo a. ¹⁰⁻¹² Tuna enatyry wino tuna kurā maro tuna itū exikety oehpyra mana. Morararo tuna inehsāme exikety mā kure exipyra mana. Tyoro poe rokē kurā tūtāko mana. Morararo wikeira toperyme ro rokē eperytāko mana. Imepŷme eperytara mana, irimawame eperytara. Murukuhja roropa toperyme ro rokē eperytāko mana. Tyotyrorōme eperytara mana. Kunurukō toiro repe. Yrome ipoe asakoro tūtāko omi kurano, omi rypyry, enara. Jakorō tomo, morara ahtao popyra mana.

Ritonōpo poe tuaro kuahtao xine

¹³ Metatou? Menetupuhtou? Tonetupuhse oya xine ahtao, kure imehnō tyritoko. Imehnō motye se pyra ehtoko roropa. Morara awahtao xine imehnō ynara āko opoko xine, “Tuarō mose nase,” āko toto opoko xine. ¹⁴ Yrome imehnō zumoxike awahtao xine, imehnō kure riry poko typenekehse awahtao xine, osepyro rokē awahtao xine roropa, popyra matose ipunaka. “Kure ase, imehnō sā pyra,” kara ehtoko. Morara karyhtao oya xine ajohpe rokē matose, iirypyryme ro oexirykōke. ¹⁵ Morara tuaro exiry Ritonōpo poe pyra mana. Seropōkō poe rokē morara tuaro ehtoh mana. Morara awahtao xine, Ritonōpo zuzenu poe pyra tuaro matose. Joroko poe osenetupuhnōko rokē matose. ¹⁶ Imehnō zumoxike awahtao xine te, tuisamehxo oexirykō se awahtao xine roropa, ajoajohpe itamurume exīko matose iirypyryme ipunaka. ¹⁷ Yrome Ritonōpo poe tuaro kuahtao xine osemazuhme kyryryrykō se pyra exīko sytatose. Morarame imehnō poko enupunāko sytatose. Tomeseke roropa exīko sytatose imehnō maro, zae rokē toto ezuhnōko sytatose. Imehnō pyno sytatose, imehnō onyhxiropyra roropa sytatose. Kure rokē imehnō rīko sytatose roropa, osetyoro imehnō onyripyra sytatose. Onekunohtōkō sā pyra roropa sytatose. ¹⁸ Tupito pona otyro puhturu tarykase ahtao kyra xine, otyrome ro emānōko mana. Moro saaro oxiehno pyra exiketō imehnō amoreparyhtao, tuhkākō oxiehno pyra exīko mana.

Iirypyrymākō penetatoh poko awahtao xine

¹ Oty pokoino oseosezuhnōko matou? Oty katoh epokōnohnōko roropa matohu? Openetatohkō pokoino oxiehno matose. Āmoreme xine roropa oxiehno matose. ² Mōkomo poko penetāko matose repe, yrome anapoipyra matose. Morara exiryke imehnō etapary se exīko matose, anapoipyra oekuretyrykōke. Imehnō mōkomory se matose repe. Yrome anapoipyra matose ekurehnōko. Morara exiryke ehtomāko matose. Oseosezuhnōko rokē matose. Openetatohkō anapoipyra matose ekurehnōko, Ritonōpo a onekaropopyra oexirykōke. ³ Mame Ritonōpo a ekaroporyhtao oya xine anapoipyra ro matose, Ritonōpo omipona se pyra oexirykōke, openetatohkō se rokē oexirykōke. Morara awahtao xine azahkuru matose. ⁴ Tyniokō kuroko orutua poko exiketō sā matose, Ritonōpo kuroko oorypyrykō poko oexirykōke. Tuaro pyra hmatohu? Ritonōpo se pyra exiketō epeme awahtao xine, Ritonōpo epeme pyra matose. Morara exiryke iirypyrymākō penetatoh poko awahtao xine Ritonōpo epeme pyra exīko matose. ⁵ Ynara āko Ritonōpo omiry kyaa xine, “Ritonōpo nyrihpyryme sytatose. Yrome orēpyra kypenetatohkō poko sytatose,” āko mā kyaa xine Ritonōpo omiry. “Ajohpe,” kara ehtoko moro poko. ⁶ Yrome Tuzenu ke kyjamihtanohtorŷko Ritonōpo mana kyyrypyrykō poko penetara kuehtohkōme. Ynara tymerose sero poko Ritonōpo omiry, “Imehnō motye se exiketō akorekehkāko Ritonōpo mana, yrome imehnō motye se pyra exiketō rokē poko enupunāko Ritonōpo mana,” āko mā Ritonōpo omiry kyaa xine.

⁷ Morara exiryke osekarotoko Ritonōpo a, “Ose ase jesēme,” kahtoko eya, yrome joroko tamuru a ynara kahtoko, “Jesē kara mase. Morara exiryke ytoko taroino,” kahtoko eya. Morara kary etaryke tyaa epāko joroko tamuru mana. ⁸ Ritonōpo maro se oexirykō se awahtao xine, amaro xine se roropa ynororo mana. Iirypyrymākomo, oorypyrykō irumekatoko, oorypyrykō ikorokapotoko Ritonōpo a. ⁹ Itamurume iirypyryme matose. Morara exiryke oxitatoko yronomyryme. Tākye oorypyrykō poko oehtohkō irumekatoko Ritonōpo neneryme. ¹⁰ “Papa, ywy ase popyra rokene, omipona exisaromepyra ase,” karyhtao kyaa xine Ritonōpo a, tyrisenā sā kyritorŷko Ritonōpo mana, kueanokō jamihtanohnōko roropa mana. Kuakorehmatorŷko roropa mana, tōmipona kuehtohkōme.

Imehnō popyra onekaropyra ehtoko

¹¹ Jakorō tomo, oxikerekeremara ehtoko. Ynara āko Moeze nymerohpyry, “Imehnō pyno ehtoko,” āko mā kyaa xine. Mame imehnō kerekeremaryhtao oya xine, popyra Moeze nymerohpyry ekarōko matose, aomipona pyra oexirykōke. “Moeze nymerohpyry popyra,” kananōme rokē exīko matose. ¹² Ritonōpo a tōmiry tymeropose tōmipona kuehtohkōme. Ynoro rokē kukurākarykō waro mana. Ynoro rokē kuenahkaporykō waro roropa mana. Naeroro, “Mose xihpyryme mana Ritonōpo a,” kara ehtoko imehnō poko. Ritonōpo rokē iirypyryme exiketō waro mana, iirypyryme pyra exiketō waro roropa mana. Naeroro imehnō popyra onekaropyra ehtoko.

“Epyrypara sehtone,” katoh poko

¹³ Etatoko pahne, ynara āko matose otarāme opoe xine rokene, “Ytōko ynanase, mōtohne osepekahse. Toiro jeimamyry arōpōko ynanase yna osepekatyry poko rokene, tineru apoitohme itamurume,” āko matose. Morara kara ehtoko. ¹⁴ Ynara exiryke, yrokokoro otaratyko kuehtohkō onenetupuhpyra sytatose. Kuorikyrykō onenetupuhpyra roropa sytatose. Akurū sā sytatose. Pakeimo ke akurū mana. Mame okynā pigo toehse ahtao akurū osenepyra exīko mana. Moro sā rokē sytatose, akurū samo, axītao rokene. ¹⁵ Ynara rokē kahtoko, “Jorikyry se pyra Ritonōpo ahtao rokē orihpopyra ase, ytoytōko mōtohne. Otyro poko erohnōko ase, ise Ritonōpo ahtao rokene,” kahtoko. ¹⁶ Māpyra, “Ime ase. Jamoreme rokē ase otyro poko, Ritonōpo poe pyra,” karyhtao oya xine, āmoreme xine rokē epyrypāko matose. Morara kary popyra ipunaka mana.

¹⁷ Kure imehnõ riry waro awahtao xine, yrome kure toto onyripyra oekuretyrykohtao, iirypyryme matose Ritonõpo a.

5

“Tomeseke ehtoko,” katoh sero tymõkomoke exiketomo a

¹ Etatoko pahne, itamurume tymõkomoke exiketomo. Seromaroro tymõkomoke matose. Yrome tymõkomoke pyra exiko ropa matose. Etuarimãko rokẽ matose. Naeroro oxiatoko, oetuarimarykõ oepyry poko. ² Omõkomorykõ mã mã pitiko rokẽ mana. Oupõkõ mã mã pitiko rokẽ mã roropa. Ouponỹpyrykõme exiko mana, nuko panõ a tonahse exiryke. ³ Otinerükõ emero kuenitãko mana. Moro eneryke tyya xine ynara ãko imehnõ mana opoko xine, “To, osepyno rokẽ moxiã nah, omomyke rukukuh ipunaka toh nae,” ãko toh mana opoko xine. Mame apoto nyahkahpyry sã samũ ãko matose oetuarimarykohtao. Seromaroro mõkomo tapoise oya xine ãpiakakasaka awahtao xine, yrome, “Ixihpyryme mase ya,” ãko mã Ritonõpo oya xine. ⁴ Yrome opoetrykõ mã okerekerematorỹko mana, zae toerohtopõpyrykõ onepehmara oexirykõke. Otupikõ poko erohketõ xity etãko mã Ritonõpo, zae pyra topehmase toto oya xine exiryke. Kapu esẽ imehxo Ritonõpo mana, sero nono esẽme roropa mana. ⁵ Openetarykõ poko rokẽ tytãhpopãse matose, ãtãkyemarykõ poko roropa oorypyrykõ poko. Okyno nahpãko ahno tupune toto ehtohme toto etapatohme tõsẽme. Mokaro sã matose, tymõkomoke toehse oexirykõke. Taroino etuarimãko matose apotoimo htao. ⁶ Kurãkõ myhxiropoatose. Kurãkõ metapapoatose roropa o sewomara toto ahtao.

Sẽ nase penekhepyra kuehtohkõ poko

⁷ Jakorõ tomo, penekhepyra ehtoko Kuesẽkõ eraximary poko. Aepyry ropa momohnõko matose. Tupito esã mã penekhepyra tỹkyryry epery eraximary poko. Konopo oepyry eraximãko mã toto otyro õxihtatohpo. Imeĩpo tuãtasehxo otyro ahtao konopo oehnõko ropa mana. Konopo oepyry eraximary poko penekhepyra roropa esã mana. ⁸ Mokaro saaro penekhepyra ehtoko Kuesẽkõ oepyry ropa eraximary poko. Oeanokõ ijamihtanohtoko, okynã pyra Jezu oehtoh ropa exiryke.

⁹ Jakorõ tomo, ekerekeremara ehtoko. Imehnõ roropa onykeremara ehtoko, ohxiropyra xine Ritonõpo ehtohme. Etatoko pahne, kuapiakanekõ mã oehnõko mana, imehxo exikety. Oehsasaka mana. Ynororo rokẽ mã iirypyrymãkõ hxirõko mana. ¹⁰ Jakorõ tomo, wenikehpyra ehtoko Ritonõpo poe pake urutõkõ poko. Tutuarimarykõ poko penekhepyra toto. Naeroro kutuarõtanohtorỹko toh mana, tysã xine kuehtohkõme. ¹¹ Tãkye rokẽ toh mana seromaroro, zae rokẽ Ritonõpo omipona toehse toexirykõke orihpyra ro tahtao xine. Toetuarimase toto itamurume Ritonõpo omipona toexirykõke. Yrome onurumekara toto. Morararo toehse Jo. Toetuarimaryhtao penekhepyra toehse ynororo, Ritonõpo a kure tyriropy ropa eraximary poko. Imeĩpo kure Jo tyrise ropa Ritonõpo a tõseanahtose itamurume exiryke. Morara exiryke soseanahtotone ropa. Kypyno xine ipunaka Ritonõpo mana. Kuãnoypyrykõ se pyra roropa mana.

¹² Jakorõ tomo, ãmoreparykõ se ase. Ajoajohpe pyra ehtoko, “Ajoajohpe rokẽ moxiã,” kara imehnõ ehtohme opoko xine. “Ytõko ase ãkorehmase,” tykase awahtao xine imehnomo a, õmihpyrykõ anamonohpyra ehtoko. Ytotoko. Morararo otyro poko ehtoko. Ekarory se pyra awahtao xine, “Ekarory se pyra ase,” kahtoko. Jũme rokẽ imehnõ zurutoko. “Ajoajohpe mokaro,” kara Ritonõpo ehtohme opoko xine, awãnohpyra xine aehtohme roropa.

¹³ Oetuarimarykohtao, oturutoko Ritonõpo a. Sekese awahtao xine oeremiatoko Ritonõpo kure exiry poko. ¹⁴ Kurãkara nae ahtao roropa, Jezu poetry tõ ikohmatoko, tamuximehxo exiketomo, toto oturutohme Ritonõpo a ikurãkatohme ropa. Iksery panõ ke zuhsuhmatoko roropa Kuesẽkõ omi poe. ¹⁵ Mame toto oturutopõpyry poe ekurãkãko ropa kurãkara mana, Jezu enetuputyryke mokaro a. Kuesẽkõ mã mokyro kurãkãko ropa mana. Iirypyryme mokyro ahtao iirypyry korokãko roropa mana. ¹⁶ Morara exiryke

iirypyryme awahtao xine ekarotoko imehnõ netaryme, oorypyrykõ rumekatohme ropa oya xine, ikorokatohme roropa Ritonõpo a. Oturutoko Ritonõpo a imehnõ poko roropa okurãkatohkõme ropa. Mame aomipona exiketõ otururuhtao yronymyryme õmirykõ etãko Ritonõpo mana. Tyjमितunuru ekarõko oya xine mana tõmipona exiketõme oexirykõke. ¹⁷ Eria kysã xine ahnome pake. Mame tõturuse ynororo yronymyryme Ritonõpo a. Ynara tykase ynororo, “Konopo onehpopyra exiko,” tykase. Mame tonehpokehse Ritonõpo a. Oseruao jeimamyry zokonaka konopo oehpyra toehse. ¹⁸ Morarame tõturuse ropa konopo oehtohme ropa. Mame konopo tonehpose ropa Ritonõpo a aomi poe. Ona tukurãkase ropa. Otyro tõkehko tahtase ropa.

¹⁹ Jakorõ tomo, Ritonõpo omipona pyra aexihpyry ropa nae ahtao, mame mokyro akorehmaryhtao oya xine zae enetupuhtohme ropa eya, kure exiko ropa mana. ²⁰ Oya xine mokyro enepyry ropahtao tyrypyry rumekatohme ropa eya ikurãkãko ropa Ritonõpo mana, apotoimo htaka ytopyra aehtohme. Iirypyry korokãko roropa Ritonõpo mana. Mame imehnõ poko enupunaketõme nymyry matose exiko, mokyro takorehmase oya xine exiryke. Enara.

Peturu Nymerohpypy sero

Sero pape tymerose Peturu a. Jezu nymenekahpyryme kynexine ynororo typoetory tō amorepaneme. Apitoryme kana anŷneme kynexine. Imeīpo Jezu poetory amorepaneme toehse ynororo Jerusarē po. Tynymerohpypy sero taropose eya Jezu enetupuhnanō neneryme etuarimaketō neneryme emero pata tō po.

Tynymerohpypyrae ynara āko mana, “Otara kara kuetuarimarykohtao Jezu poetoryme kuahtao xine. Imeīpo atākyemāko sytatose kuetuarimatopōpyrykō pokoino. Kuetuarimarykohtao kuakorehmatorŷko Ritonōpo mana zaehxo kuosenetupuhtohkō ehtohme, zaehxo kuehtohkōme roropa Kuesēkō samo,” āko mana.

¹ Ynymerohpypy moro onenerykōme. Ywy ase Peturu. Jezu Kyrixtu nymenekahpyryme ase omi kurā poko imehnō amorepatohme. Ritonōpo nymenekatyāme matose, typoetoryme oehtohkōme. Tosake pyra exiketō matose. Sappararahme exiketō matose. Pata tō pó matose Pōtu po te, Karaxia po, Kapatoxia po, Azia po, Pitinia po, enara. ² Kumykōme Ritonōpo mana. Tymenekase matose eya kure rokē oehtohkōme iirypyryme pyra. Ritonōpo osenetupuhthopōpyryae ro tymenekase matose eya. “Ypoetory kurāme toto rīko ase,” tykase Ritonōpo tyya rokene. “Umūkuru Jezu Kyrixtu omipona exīko mā toto,” tykase. “Juzenu toto rypyry korokāko mana porehme Umūkuru munuru toekuāse exiryke,” tykase Ritonōpo tyya rokene.

Naeroro, “Papa kapuaono, kure rokē opoetory tō tyriko. Torētyke pyra tyriko toto orēpyrahxo toto ehtohme, imehnō zuno pyra roropa toto ehtohme,” āko ase opoko xine.

Jūme Ritonōpo maro kuehtohkō poko

³ “Emero motye kure mase,” sykatone Ritonōpo a, Kuesēkō Jezu Kyrixtu zumy a. Tumūkuru Jezu Kyrixtu tōsemākapose ropa aorihxīpo, kypyno xine toexiryke. Tyjamitunuru tokarose kyya xine tyrisenā sā kuosenetupuhtohkō ehtohme. Naeroro isene kuexirykō eraximāko sytatose jūme imaro kuehtohkōme. ⁴ Tynekarory kurākāko Ritonōpo mana kapu ao typoenō kyryryme. Orihpyra kuexirykō Ritonōpo nekaroryme mā kyya xine. Ritonōpo nekarory kurā motara mana, xihpyryme exipyra mana, enahpyra mana, enara. ⁵ Tynekarory kyya xine kurākāko Ritonōpo mana, tymaro jūme kuehtohkōme. Tonetupuhse oya xine exiryke oewomatorŷko Ritonōpo mana tyjamitunuru ke. Imeīpo opynanopyrykō enepōko mā Ritonōpo seropōkomo a, sero etyhpypyo tymaro jūme kuehtohkōme.

⁶ Moro poko osenetupuhthoko tākye oehtohkōme. Axītao rokē aporo taro emynyhāmāko matose oetuarimarykōke. Toiro rokē pyra etuarimāko matose. ⁷ Uuru se sytatose pitiko rokē pyra. Axītao rokē uuru repe, enahnōko. Mame uuru zahkāko mā ahno zemīmehxo ehtohme. Moro saaro Jezu enetuputyry kyya xine, uuru motye kuhse kure mana Ritonōpo a. Naeroro uuru zahkary saaro otuarimanohpotoryŷko Ritonōpo mana Jezu onenetupuhkehpyra oexirykō waro toehtohme. Jezu poetoryme awahtao xine oetuarimarykohtao ro Jezu onurumekara matose. Onenetupuhkehpyra roropa matose. Mame Jezu onurumekara awahtao xine, “Kure mase ya,” āko Ritonōpo oya xine mana. Kure oritorŷko roropa mana tymaro, Jezu Kyrixtu oepyyry ropahtao. Jezu sā kure exīko matose. Isā tuisame exīko roropa matose. ⁸ Jezu Kyrixtu onenepitopyra matose yrome ipyno matose. Onenepyyra ro matose seromaroro yrome enetupuhnōko matose. Naeroro atākyemāko matose ipunaka. Ātākyemarykō kapuaōkō tākye exiry sā mana, ekuhpŷme sā mana tākye kuhse oexirykōke. ⁹ Tonetupuhse oya xine exiryke, Ritonōpo a typynanohse matose. Naeroro tākye matose typynanohse oexirykōke Ritonōpo a.

¹⁰ Moro poko tōsenetupuhse pake urutōkomo, “Otāto ke seropōkō pynanohnōko Ritonōpo nae?” tykase toto. Tōturupose roropa toto zuaro se toexirykōke. “Seropōkō pynanohnōko Ritonōpo mana,” tykase toto Zuzenu poe. ¹¹ Kyrixtu zuzenu toto maro kynexine. Kyrixtu tōsekarose eya xine. “Ritonōpo nymenekahpyry etuarimāko mana,”

tykase eya xine. “Mame toetuarimakehse tahtao emero motye tuisamehxo exīko mana imehnō neneryme,” tykase ynororo eya xine. Morara kary etaryke tyya xine, “Onoky poko Kyrixtu zuzenu morara āko nae? Otarah tao etuarimāko nae?” tykase toto oseya rokene. ¹² Tutuarōtanohpose toto Ritonōpo a. Ynara tykase ynororo eya xine, “Imeīpo toorihse awahtao xine rokē ynymenekahpyry tuarimapōko mā toto,” tykase Ritonōpo tōmiry poko urutōkomo a. Tumūkuru poko turuse toto. Mame mokaro pakatokō urutōkō tōturuse Ritonōpo nekarohpyry poko. Seromaroro Ritonōpo zuzenu omi poe moro omi kurā tokarose oya xine āmorepatōkomo a. Tuzenu jamitunuru tonehpose tyya kapu ae. Moro poko tuaro toexirykō se Ritonōpo nenyoh tyā roropa repe kapuaōkomo, zuaro toehtohkōme.

Kure kuehtohkōme tymenekase sytatose

¹³ Morara exiryke ipakatyā sā ehtoko. Tuaro ehtoko. Tākye rokē ehtoko Ritonōpo nekarory eraximary poko. Tynekarory kurā ekarōko kyya xine mana Jezu Kyrixtu oepyyry ropah tao. Aepyyry ropa eraximatoko. Imepỹ poko osenetupuhpyra ehtoko. Ipoko rokē osenetupuhtoko. ¹⁴ Ritonōpo omipona ehtoko. Jezu waro pyra ro awahtao xine oorypyrykō poko rokē mexiatose. Yrome seromaroro oorypyrykō poko pyra ehtoko. ¹⁵ Ritonōpo tyrypyhpyke pyra ipunaka. Kure rokē ynororo. Eya toahmase matose tysā oehtohkōme. Naeroro kure rokē ehtoko emero poko awahtao xine. Tyrisenā sā ōsenetupuhtohkō tyripotoko. Omi xihpyry poko pyra ehtoko roropa. ¹⁶ Ynara āko Ritonōpo mana, “Kure rokē ase. Tyrypyhpyke pyra ase ipunaka. Naeroro ysā ehtoko, oorypyrykō poko pyra ehtoko,” āko.

¹⁷ “Papa,” āko matose, ōtururukohtao Ritonōpo maro. Yrome seropōkō apiakaneme ynororo. Zae kuepehmatorỹko mana kynyrihpyrykō eneryke tyya. Zae exiketō epehmāko mana zae toehtopōpyry epehpyry ke. Yrome tyrypyry poko aexityā epehmāko etuarimatoh ke iiryryrykō epehpyryme. Naeroro aomipona ehtoko sero nono po ro awahtao xine. ¹⁸ Apitoryme awamekaro xine rokē mexiatose oorypyrykō poko, atamurukō ekepyā samo. Yrome topekahse matose Ritonōpo a oehtopōpyrykō xihpyry rumekatohme oya xine. Tineru ke pyra topekahse matose, uuru tōkehko parata roropa, morohne ke pyra topekahse matose. Axītao rokē uuru tōkehko kure mana parata roropa. ¹⁹ Yrome typyne exikety ke kuhse topekahse matose. Kyrixtu orihtopōpyry ke topekahse matose. Imunuru toekuāse. Moro uuru motye kuhse mana. Kaneru mūkuru kurā totapase kytamurukomo a tyrypyrykō korokapotohme Ritonōpo a. Kurākō rokē totapase eya xine. Kurākō kara onetapara toto. Moro saaro Kyrixtu kynorihne tyrypyhpyke pyra aexihpyry ipunaka. ²⁰ Sero nono onyripyra ro tahtao Tumūkuru tymenekase Ritonōpo a seropōkō pynanohneme. Yrome pake pyra Tumūkuru tonehpose rahkene. Jarao tonehpose eya okurākatohkōme. ²¹ Jezu Kyrixtu tōsemākase ropa Ritonōpo a aorihxīpo. Emero motye tuisamehxo tyrise roropa eya. Emero motye kure ynororo. Naeroro Ritonōpo enetupuhnōko matose yronymyryme. Tākye roropa matose Ritonōpo eraximary poko.

²² Tykorokase matose Ritonōpo a aomiry kurā omipona toehse oexirykōke. Iiryryryme pyra matose. Imehnō Jezu poetory pyno nymyry matose. Naeroro imehnō pyno ehtoko yronymyryme, ajohpe rokē pyra. ²³ Apitoryme tonuruse amarokomo omykō poenōme. Yrome omykō seropōkō orihnōko rokē mana. Orihnōko roropa matose. Yrome seromaroro Ritonōpo poenōme tonuruse ropa matose. Orihpỹme Ritonōpo mana jūmāme. Tonuruse ropa matose Ritonōpo poenōme aomiry enetuputyryke oya xine Ritonōpo omiry orihpỹme exiketyme sā mana. Jūme Ritonōpo orihpỹme mana. Naeroro aomiry enahpỹme mana. ²⁴ Ynara tymerose Ritonōpo omiryryme, “Seropōkō onahpoty sā mana.

Toto kure exiry ona ekuru sā roropa mana.

Onahpoty orihnōko, ekuru ohpahnōko.

²⁵ Yrome Ritonōpo omiry jūme mana enahpỹme.”

Moro omi kurã Jezu Kyrixtu poko, ãmorepatopõpyrykomo.

2

Topuimo sã, mokyro orihpÿme exikety

¹ Oorypyrykõ poko pyra ehtoko. Imehnõ zehno oexirykõ irumekatoko. Ajohpe pyra ehtoko. “Kure ehtoko ysamo,” kara ehtoko imehnomo a iirypyryme awahtao xine. Imehnõ zumoxike pyra ehtoko. Imehnõ onykerekeremara ehtoko. ²⁻³ Ynara ãko Ritonõpo omiry roropa, “Opyno xine Oesëkõ mana. Moro waro matose toehse,” ãko. Naeroro Ritonõpo omiry se ehtoko poeto enurusenã samo, suhsu se poeto ehtoh samo, tuãtatohkõme. Iirypyryme pyra aomiry mana. Poeto ã typoenõ ohpãko zuãtatohme. Moro saaro aomiry kure kyritoryko mana kukurohtao xine. Naeroro aomiry poko openetatoko kokoro rokene yronomyrymehxo Jezu enetupuhthoyme oya xine, opynanohtohkõme Ritonõpo a roropa.

⁴ Pake Kuesëkõ tonetupuhse oya xine. Topu sã ynororo etyorõmara. Orihpÿme roropa mã ynororo jÿme. Tapyi riryhtao ahno a topu ke topu menekãko mã toto. Toitoine topu pahnõko toto popyra exiryke eya xine. Moro topu sã, ahno nurumekahpyry sã Kuesëkõ kynexine repe. “Popyra mana,” tykase iirypyrymãkõ ipoko repe. Yrome emero motye kure ynororo Ritonõpo a. Naeroro Ritonõpo nymenekahpyryme mana kypynanohtohkõme. ⁵ Jezu Kyrixtu enetuputyryhtao oya xine opyno xine Ritonõpo mana. Topu risë sã roropa matose jÿme orihpÿme toehse oexirykõke Jezu Kyrixtu pokoino. Topu risë tapyi ahtao, moro sã tytapyÿme oritoryko Ritonõpo mana, Tuzenu esaryme. Erohnõko matose Ritonõpo maro oturuketõ samo. Tukurãkase matose eya, iirypyryme pyra tyrise ropa matose eya. Erohnõko matose Ritonõpo omi poe. Ijamitunuru amaro xine mana. Onekarorykõ eya tãkye Ritonõpo rïko, Jezu Kyrixtu enetuputyryke oya xine. ⁶ Ynara tymerose Ritonõpo omiry,

“Mokyro ynymenekahpyry tapyi rinanõ topu menekary samo,
 typyne exikety menekary samo,
 jamihme tapyi ritoh menekary sã roropa.

Emero esëme mokyro rïko ase.

Emero motye tuisamehxo tyrïko ase.

Mokyro aropõko ase Xião patary panõ pona.

Morarameme mokyro enetupuhnanõ mã atasamara mã toto.

Tãkye rokë exïko mã toto,”

me tymerose. ⁷ Jezu enetupuhnanõko matose. Naeroro oya xine topu typyne exikety sã mana. Yrome onenetupuhpynomo a arypyra, ise pyra toexirykõke. Moro poko ynara tymerose Ritonõpo omiry,

“Tapyi rinanomo a moro topu ipapyhpyry rokë kynexine, popyra exiryke eya xine.

Yrome moro topu kure exikety kynexine jamihme tapyi ritohme exiryke,”

me tymerose. ⁸ Ynara tymerose roropa Ritonõpo omiry,

“Sero topu pona osetapãko toh mana tuhke.

Moro topu pokoino osetapãko mã toto,”

me tymerose. Moro saaro emero esëme Kyrixtu exïko mana tuhkãkõ onenetupuhpyra ahtao ro. Osetapãko sã mã toto aomipona se pyra toexirykõke. Naeroro toto wãnohnõko Ritonõpo mana, tõsenetupuhthopyryae ro.

⁹ Yrome matose mokaro sã pyra. Ritonõpo nymenekatyãme matose. Tuisa konõto poetoryme matose, Ritonõpo maro oturuketõme sã roropa matose. Tukurãkase matose. Ritonõpo poenõme matose. Tymenekase matose, “Ritonõpo kure mana,” katohme imehnomo a, “Emero zuaro Ritonõpo mana,” katohme roropa imehnomo a. Tymenekase matose eya oorypyrykõ poko pyra oehthokõme, kure ehtoh poko rokë oehthokõme tysaaro. ¹⁰ Apitoryme Ritonõpo poetoryme pyra mexiatose, yrome seromaroro ipoetoryme matose. Apitoryme opyno xine Ritonõpo exiry waro pyra mexiatose. Yrome

seromaroro opyno xine Ritonõpo exiry enetupuhnõko matose, typynanohse oexirykõke eya.

Ritonõpo omipona oexirykõ poko

¹¹ Wekyry tomo, opyno xine jexiryke ourutorýko ase. Katonõme sã rokẽ matose sero nono po, tosakãkara samo. Naeroro oorypyrykõ poko penetara ehtoko. Ipoko pyra roropa ehtoko. Zehnotokõ maro atatapoiryhtao, tomeseke pyra ahtao osetapãko. Moro saaro oorypyrykõ poko openetarykohtao iirypyryme exiko matose. ¹² Jezu waro pyra exiketõ okerekeremarykõ se ipunaka. “Tyrypyrykõ poko ro Jezu enetupuhnanõ mana,” ãko mã toto ajohpe. Morara exiryke zae rokẽ ehtoko ipunaka. Morarame, kure oexirykõ eneryke tyya xine, “Zae matose,” ãko rokẽ mã toto. Ohxiropyra xine ekurehnõko toh mana. Morarame, “Emero motye kure mase Ritonõpo,” ãko mã toto, aepyry ropahatao.

¹³ Kuesẽkõ poenõme matose. Naeroro seropõkõ esẽkõ kowenu omipona ehtoko. Sero pata tamuru esẽ omipona ehtoko roropa Jezu onykeremara onenetupuhpynõ ehtohme. ¹⁴ Kowenatu tõ omipona ehtoko roropa, Ritonõpo poe tymenekase toto oesẽkõme. Tosẽkomo a tonehpose toto iirypyrymãkõ wãnohtohme tyya xine, kure rokẽ zae exiketõ ritohme roropa tyya xine. ¹⁵ Okerekeremarykõ se mã repe zae omi waro pyra exiketomo. Yrome zae rokẽ awahtao xine okerekeremasaromepyra mã toto. Morara exiryke zae ehtoh poko rokẽ oexirykõ se Ritonõpo mana. ¹⁶ Tuisa poenõ tumykõ omi poe ytoytõko toto tamoreme xine. Toytotohkõ menekãko mã toto. Moro saaro Jezu enetuputyryhtao oya xine oytotohkõ menekãko matose onyryrykõ roropa menekãko matose. Yrome ynara kara ehtoko, “ÿ jamoreme imenekãko ase,” kara ehtoko oorypyrykõ poko se awahtao xine. Oorypyrykõ poko penetara ehtoko. Omatome oorypyrykõ poko pyra ehtoko roropa. Ritonõpo penetatoh poko rokẽ ehtoko. ¹⁷ Kure imehnõ aomirotoke. Imehnõ Jezu poetory pyno ehtoko, ãkorõkõme toexirykõke. Ritonõpo zuno ehtoko. Oesarykõ esẽ roropa kure rokẽ tyritoko.

Osenetupuhoko Kyrixtu etuarimatopõpyry poko

¹⁸ Tosẽke awahtao xine, oesẽkõ omipona ehtoko. Aomipona ehtoko kure orirykohtao, popyra orirykohtao roropa. Opyno xine toto ahtao aomipona ehtoko, oryhmarykohtao roropa. ¹⁹ Mame oryhmatoryko imehnõ mana Ritonõpo omipona oexirykõke. Yrome oetuarimarykõ Ritonõpo poe exiry waro matose. Mame eanahtoryhtao oya xine kure oritoryko Ritonõpo mana. ²⁰ Oryhmarykohtao oesẽkomo a popyra oehtopõpyry epehpyryme otyme kure oetuarimarykõ eanahtory oya xine nae? Arypyra. Moro poko kurã onekaropyra ekurehnõko Ritonõpo mana. Yrome kure rokẽ awahtao xine, oryhmarykõ eanahtoryhtao oya xine, tãkye exiko Ritonõpo opoko xine mana. Kure oritoryko roropa mana, kure tyryryke oya xine. ²¹ Tymenekase matose Ritonõpo a oetuarimatohkõme roropa Kyrixtu sã oehtohkõme. Osemazuhme Kyrixtu toetuarimase omyakãkõme, okurãkatohkõme, apotoimo htaka ytopyra oehtohkõme. Toetuarimase ynororo iirypyryme pyra tahtao ro. Mame tymenekase matose Ritonõpo a isã oehtohkõme. ²² Tyrypyry poko pyra kynexine ipunaka, ajohpe pyra roropa kynexine. ²³ Typoihtose tahtao onezuhpyra Jezu kynexine, onypoihtopyra roropa kynexine. Toetuarimaryhtao, “Oryhmatoryko Ritonõpo mana oepehpyrykõme, jyryhmatoh epehpyryme,” kara ynororo kynexine. Ynara tykase rokẽ ynororo tyya rokene, “Ritonõpo jewomãko mana. Zae mokaro epehmãko mana inyritopõpyrykõ epehpyryme sero nono po,” tykase Jezu tyya rokene. ²⁴ Kyrixtu iirypyryme pyra, yrome kyyrypyrykõ tapoise sã eya toexixihmapose tahtao wewe pokona. Toorihse ynororo kyyrypyrykõ enahkapotohme. Toorihse tyjamitunuru ekarotohme kyya xine kyyrypyrykõ poko pyra kuehtohkõme. Toorihse ynororo zae kuehtohkõme Ritonõpo a. Tyryryhmase exiryke tukurãkase sytatose eya. Naeroro ãsemãnõko ropa sytatose orihxipo. ²⁵ Kaneru sã mexiatose, itahtyã samo, zae ehtoh waro pyra oexirykõke. Yrome seromaroro tonese ropa sã matose, oesẽkomo a. Eya tonehse ropa matose onurumekara ropa oehtohkõme, opynanohnekõ maro rokẽ oytotohkõme.

3

Tynioke exiketõ poko, typye exiketõ poko roropa

¹ Oururukõ se ase tynioke exiketomo. Oniokõ omipona ehtoko. Otarāme Ritonõpo omiry onenetupuhpynõme oniokõ mana. Yrome kure oehtohkõ eneryke tyya xine enetupuhnõko mǎ toto, toto onurupyra awahtao xine ro. ² Zae nymyry awahtao xine ynara āko oniokõ tyya xine rokene, “Pake ajoajohpe toehtopõpyry sǎ pyra ypyty mana. Kure rokẽ mana, zae rokẽ roropa,” āko mǎ toto. Jezu Kyrixtu enetuputyry se exiko roropa mǎ toto. ³ Ōtonohtohkõ se hkopyra ehtoko õsenepotohkõme imehnomo a. Ōsekurinarykõ poko emotyẽkara roropa ehtoko. Kasuru tõkehko upo typyne exikety amururu se hkopyra ehtoko. ⁴ Oupõkõ kurǎ enahnõko mana. Uuru tõkehko axitao rokẽ mana. Jarao rokẽ kure oehtohkõ Ritonõpo zamaro pyra mana. Yrome zae ehtoh poko awahtao xine okurohtao xine Ritonõpo zamaro matose. Naeroro torẽtyke pyra ehtoko oũsetykõ kurǎkary poko. Okurohtao xine kure ehtoko. Morara awahtao xine kure kuhse matose Ritonõpo a. ⁵ Moro saaro nohpo kurǎ kynexine pake, Ritonõpo enetupuhnanomo. Ritonõpo nekarory kurǎ eraximǎko roropa toh kynexine. Nohpo kuranory tõ kynexine tyniokõ omipona toexirykõke. ⁶ Sara kynexine morararo. Tynio Aparǎo omipona kynexine. “Jesẽme mase,” tykase ynororo eya. Naeroro kure ehtoh poko awahtao xine, Sara sǎ exiko matose imehnõ zuno pyra roropa awahtao xine.

⁷ Amarokõ roropa typye exiketomo, kure opyxiǎkõ tyritoko. Ynara enetupuhtoko, jamihme hkopyra nohpo tõ mana. Naeroro opyxiǎkõ pyno ehtoko. Ritonõpo nekarory apoiry sǎ oya xine, opyxiǎkõ roropa inekarory apoiko mǎ toto. Orihpõyme exiko toh mana. Naeroro opyxiǎkõ pyno ehtoko, porempõpyra oehtohkõme Ritonõpo maro õtururukõ poko.

Kurǎkõ etuarimary poko

⁸ Enahsasaka jomiry nase. Oxisǎ zae ehtoh poko osenetupuhtoko. Oximaro tǎkye ehtoko. Imepõ emynymaryhtao imaro emynymatoko. Imehnõ pyno ehtoko opyno xine roropa toto ehtohme, atakorõmǎkõ samo. Imehnõ akorehmary se ehtoko. “Omotye xine ase, tuisamehxo,” kara ehtoko imehnomo a. ⁹ “Kurǎ rokẽ ekarõko ase oya xine,” tykase Ritonõpo kyya xine tymenekase kuahtao xine. Naeroro oryhmananõkõ onyryhmara ehtoko. Popõ ke pohõnõ onepehmara ehtoko. Okerekeremananõkõ onykereremara ehtoko. Kurǎ ke rokẽ epehmatoko toto. ¹⁰ Ynara tymerose Ritonõpo omiryne,

“Sekese oehtohkõ se awahtao xine,
kure õtyrirykõ se awahtao xine,
omi xihpyry poko pyra ehtoko.

Ajohpe pyra ehtoko roropa.

¹¹ Oorypyrykõ irumekatoko, kure rokẽ oehtohkõme.

Oseozuhpyra ehtoko imehnõ maro.

Tuaro ehtoko oxiehno pyra oehtohkõme.

¹² Ynara exiryke, oenetyrõko Kuesẽkõ mana kure awahtao xine.

Õmirykõ etǎko roropa mana imaro õtururukohtao.

Yrome tyrypyry poko exiketõ zehno mana,”
me tymerose.

¹³ Oryhmara xine imehnõ mana kure ehtoh se rokẽ awahtao xine. ¹⁴ Otarāme ajoajohpǎkõ oryhmatoryko mǎ toto, kure rokẽ awahtao xine. Morara ahtao tǎkye ro matose Ritonõpo poe. Ajoajohpǎkõ zuno pyra ehtoko. Torẽtyke pyra ehtoko oryhmanekõ poko roropa. ¹⁵ Yrome Kyrixtu zuno ehtoko okurohtao xine. Oesẽkõme enetupuhtoko. Aomipona ehtoko roropa. Mame ynara karyhtao imehnomo a oya xine, “Oty katoh Jezu enetupuhnõko mah?” karyhtao oya xine ehxiropyra ehtoko. Kure rokẽ ezuhtoko toto Kyrixtu enetuputyry poko oya xine, kure rokẽ toto ritohme oya xine. ¹⁶ Tomeseke ehtoko zae ehtoh poko rokẽ oehtohkõme. Mame ohxirorykõ se

imehnõ ahtao ekurehnõko rokẽ mã toto. “Kyrixtu poetory roropa tyrypyrykõ poko mana,” kary se toh mã repe. Yrome zae ehtoh poko rokẽ awahtao xine ehxirõko rokẽ ohxironanõ mana. Mynyhme rokẽ exiko mã toto. ¹⁷ Kure oexirykõ poko oetuarimarykõ kure mana, oetuarimarykõ se Ritonõpo ahtao. Yrome oorypyrykõ epehpyryme oetuarimarykõ popyra mana. ¹⁸ Kyrixtu orihtopõpyry poko osenetupuhtoko. Toorihse ynororo kymyakäkõme. Kynorihne kyyrypyrykõ korokatohme. Toiro rokẽ kynorihne orihzomopyra toehtohme. Kure exikety ynororo. Iiryryymäkõ kurâkatohme, kynorihne Ritonõpo a kuarotohkõme. Zoko toxixihmase jehnotokomo a. Yrome tõsemãse ropa ynororo Tuzenu poe. ¹⁹ Morarame toytose Zuzenu rokẽ etuarimatoh taka aorihtyã zuzenu amorepase omi kurã poko. Tapuruse mokaro zuzenu etuarimatoh tao. ²⁰ Ritonõpo omipona pyra tokurehse toh kynexine kanawa konõto riryhtao Noe a. Seropõkõ enahkapory se pyra Ritonõpo kynexine repe. Penekehpyra kynexine repe tõmipona toto eraximary poko. Yrome onenetupuhpyra toh kynexine. Tuhke pyra rokẽ, 8me rokẽ kanawa konõto aka tomõse toto. Mokaro 8me rokẽ typynanohse Ritonõpo a. Tanỹse toto tuna a. ²¹ Moro tuna kuamorepatohkõme kynexine kuẽpurihkarykõ poko. Epyryra sytatose kuẽpurihkarykohtao. Osẽpurihkãko sytatose, typynanohse ywy Ritonõpo a, katohme imehnõ netaryme emero. Zae ase seromaroro Ritonõpo a, ãko sytatose, aomipona rokẽ ase taroino, ãko sytatose kuẽpurihkarykohtao, tõsemãse ropa Jezu Kyrixtu exiryke. ²² Seromaroro Jezu Kyrixtu toytose ropa kapu aka. Ritonõpo maro mana tuisamehxo. Emero kapuaõkõ esẽme mana, tuisamehxo exiketõ esẽme roropa mana, jamihme exiketõ esẽme roropa mana.

4

Tukurãkase exiketomo

¹ Kyrixtu etuarimatopõpyry poko osenetupuhtoko. Toorihse ynororo kymyakäkõme. “Jetuarimary se pyra ase,” kara ynororo kynexine. Naeroro isã sehtone. Yna etuarimary se pyra ynanase, kara sehtone. Jezu etuarimatopõpyry poko kuosenetuputyrykohtao kyyrypyrykõ poko se hkopyra exiko sytatose. ² Moinoro ãmoreme xine oorypyrykõ poko mexiatose. Taroino Ritonõpo omipona ehtoko, kokoro rokene. Oorypyrykõ poko penetara ehtoko. ³ Apitoryme onenetupuhpynõ penetatoh poko mexiatosene. Oorypyrykõ xihpyry poko mexiatosene. Imehnõ nohpo poko mexiatose, etõnõko roropa, nohpo ryhpopãkãko. Emotyẽkãko mexiatosene eukuru poko. Tyorõ poko roropa mexiatosene Ritonõpo myakãme. ⁴ Yrome seromaroro onenetupuhpynõ osenuruhkãko mã opoko xine, imaro xine ytopyra oexirykõke. Toto penetatoh poko se pyra oexirykõke ozehno xine exiko mã toto. Opoihtotorõko mã toto. ⁵ Yrome typoko xine osekarõko mã toto Ritonõpo a kurãkõ apiakatohpo. Seropõkõ epehmary waro Ritonõpo mana inyrihpyrykõ epehpyryme. Kurã ke rokẽ zae exiketõ epehmãko mana. Yrome azahkuru exiketõ aropõko mana etuarimatoh taka. Zae toto epehmãko mana orihpynõpotomo, aorihtyamo, enara. ⁶ Pakatokõ aorihtyã toorihse. Topehmase toto Ritonõpo a inyrihpyrykõ epehpyryme imehnõ emero epehmary samo. Omi kurã tokarose eya xine roropa orihpyra ro toto ahtao. Omi kurã tokarose eya xine Jezu poko isã aẽsemãtohkõme ropa aorihxõpo xine, Ritonõpo maro toto ehtohme.

Emese kure exiketõ poko Ritonõpo nekarory poko

⁷ Sero nono enahsasaka mana. Naeroro eanahtotoko. Zae oehtohkõ poko rokẽ ehtoko. Tuaro ehtoko roropa, kure õtururukõ ehtohme Ritonõpo maro. ⁸ Imehnõ pyno ehtoko yronymyryme. Imehnõ pyno oexirykõ kure kuhse Ritonõpo a. Imehnõ pyno awahtao xine iiryrypyrykõ poko wenikehnõko matose. ⁹ Kure rokẽ atapyõkõ taka ytoketõ tyritoko. Oxikerekeremara ehtoko roropa. ¹⁰ Tynekarory kurã ekarõko Ritonõpo kyya xine mana. Tyotyoro inekarohpyry kyya xine mana. Tapoise kyya xine porehme. Naeroro penekehpyra sehtone Ritonõpo nekarory apoiry poko kyya xine imehnõ akorehmatohme. ¹¹ Imehnõ zururu waro awahtao xine, Ritonõpo omiry poko zurutoko toto. Imehnõ akorehmary waro awahtao xine, Ritonõpo jamitunuru ke toto

akorehmatoko. Morara awahtao xine, “Kure mase Ritonõpo, emero motye kuhse,” äko onenanõkõ mana. “Kure Jezu Kyrixtu mana. Ipoetory tõ roropa kure,” äko mã toto.

“Emero motye kure mase Jezu. Emero motye tuisamehxo mase,” sykatone Jezu Kyrixtu a kokoro rokene.

Jezu poetory tõ etuarimary poko

¹²Wekyry tomo, opyno xine ase. Oetuarimarykõ itamurumehxo toehse ahtao torëtyke pyra ehtoko. “Oty katohme etuarimäko hano, imehnõ etuarimara ahtao?” kara ehtoko oseyä. ¹³Atakorõme matose toehse Kyrixtu maro, oetuarimarykõke. Naeroro atäkyematoko. Imeïpo tuisamehxo toehtoh enepõko Kyrixtu kyä xine mana. Morara ahtao täkye kuhse exiko matose imaro. ¹⁴Opoihtotorÿko onenetupuhpynõ mana Kyrixtu poetoryme oexirykõke. Opoihtorykohtao eyä xine täkye ehtoko. Opoihtorykohtao osenetupuhtoko Ritonõpo zuzenu okurohtao xine exiry poko. Emero motye kure Ritonõpo zuzenu mana. Kukurohtao xine roropa mana. Moro poko osenetupuhtoko. ¹⁵Imehnõ onetapara ehtoko. Imehnõ mõkomory onematonanohpyra ehtoko. Imehnõ onyryhmara ehtoko. Imepÿ ehtoh poko pyra ehtoko. Morohne poko pyra awahtao xine, zae matose otuarimaporykohtao ro imehnomo a. ¹⁶Naeroro Kyrixtu poetoryme oexirykõ pokoino oetuarimarykohtao ehxiropyra ehtoko. “Kure mase Ritonõpo. Täkye ynanase Kyrixtu poenõme ynä exiryke ynä etuarimaryhta ro,” kahtoko Ritonõpo a.

¹⁷Okynä pyra kuepehmatorÿko Ritonõpo mana kynyrihpyrykõ ehepyryme. Kurä ke zae exiketõ epehmäko mana zae toto ehtopõpyry ehepyryme. Yrome tõmipona pyra exiketõ tuarimapõko mana zae pyra toto ehtopõpyry ehepyryme. Osemazuhme typoetory tõ epehmäko mana. Naeroro kuetuarimarykõ motye kuhse tõmiry kurä onenetupuhpynõ tuarimapõko Ritonõpo mana. ¹⁸Ynara tymerose Ritonõpo omiryne, “Zae se exiketõ pynanopyry tupime ro mana.

Yrome Ritonõpo omipona pyra exiketõ pynanopyry tupime kuhse mana.

Typynanopyrykõ poko ekurehnõko mã toto tyrypyry poko exiketõ maro,” äko Ritonõpo omiry. ¹⁹Naeroro oetuarimarykõ se Ritonõpo ahtao opynanohtorÿko roropa mana imeïpo. Naeroro Kuesëkõ opyno xine exiry enetupuhtoko. Zae ehtoko ipunaka. Tõmiry poko opyno xine toexiry poko wenikehpyra ynororo mana. Opyno xine exikehpyra mana.

5

Kaneru esë toky tõ pyno ehtoh sätypoetory tõ pyno Ritonõpo mana

¹Oururukõ se ase tamuximehxo exiketomo, Jezu poetory tõ pynanohneme oexirykõke. Ywy roropa asä xine tamuxime ase Jezu poetoryme. Kyrixtu etuarimatopõpyry poko imehnõ tuarõtanohneme ase tonese yä exiryke. Jenuru ke enene. Imeïpo emero motye kure Kyrixtu ehtoh enepõko Ritonõpo mana imehnomo a emero. Morara ahtao kure Kyrixtu ehtoh enëko ase roropa. ²Tymenekase matose Ritonõpo a typoenõ pyno oehtohkõme. Naeroro kaneru esä tokykõ pyno ehtoh sä Ritonõpo poetory pyno ehtoko. Yronymyryme toto pyno ehtoko, ÿme exiketõ samo. Mäsa rokë pyra toto pyno ehtoko, oerohtamitukõ apoitohme rokë pyra. Toto akorehmary se oexirykõke toto pyno ehtoko Ritonõpo omipona oehtohkõme. ³Ritonõpo poetory amorepaneme awahtao xine toto onynamotomara ehtoko. Zae rokë ehtoko, opoenohkõme eyä xine. ⁴Kyrixtu Kuesëkõ imehxo exiketyme mana. Kaneru pyno exikety sä kypyno xine mana. Aepyry ropahätao, inekarory kurä apoïko matose. Tuisame oritorÿko roropa mana tymaro. Zae oepehmatorÿko roropa mana typoetory tõ pyno oehtohkõ ehepyryme. Seropõkõ tuisary parimä se mã toto, uuru risë se. Moro saaro Jezu nekarory kure oya xine mana, jüme mana enahpyra.

⁵Morararo nuasemäkomo, tamuximehxo exiketõ Jezu poetoryme ahtao toto omipona ehtoko. Imehnõ motye se pyra ehtoko, ynara tymerose exiryke Ritonõpo omiryne, “Imehnõ motye se exiketõ akorekehkäko Ritonõpo mana. Yrome tuisame pyra toexiry

waro exiketõ akorehmãko mana,” me tymerose. ⁶Naeroro imehnõ motye se pyra ehtoko. Emero motye tuisamehxo Ritonõpo mana. Aomipona se rokẽ ehtoko. Tuisame se hkopyra awahtao xine, ise tahtao tuisame oritorỹko mana. ⁷Torẽtyke awahtao xine ynara kahtoko Ritonõpo a, “Papa kapuaono, kuakorehmako, torẽtyke pyra jehtohme,” kahtoko eya. Mame ãkorehmatorỹko mana opyno xine toexiryke.

⁸Tuaro ehtoko, tomeseke roropa ehtoko. Kaikuxi tamuru ytoytory sã ahno esekase, mokyro sã joroko tamuru ytoytõko mana Jezu enetuputyry kyaa xine enahkase. Naeroro tuaro sehtone penekhepyra kuehtohkõme Jezu enetuputyry poko. ⁹Joroko tamuru omipona pyra ehtoko. “Arypyra, õmiry etary se pyra ase,” kahtoko eya kokoro rokene. Penekhepyra ehtoko Jezu Kyrixtu enetuputyry poko oya xine. Imehnõ Jezu poetory tõ mã tuhke pata tõ po etuarimãko roropa toto asã xine. Zuario matose. ¹⁰Axĩtao rokẽ aporo etuarimãko matose. Yrome imehnõ motye kypyno xine Ritonõpo mana. Tymenekase matose eya tysã oehtohkõme kure rokene, Tumũkuru Kyrixtu maro. Kokoro rokẽ oorypyrykõ korokãko ynororo, tyrisenã sã oehtohkõme. ãkorehmatorỹko mana penekhepyra oehtohkõme Jezu Kyrixtu enetuputyry poko oya xine. Orẽpyra oritorỹko mana. Morarame emero motye kure toexiry eneporyhtao tysã oritorỹko roropa mana. Jũme kure ynororo. ¹¹Emero esẽme exĩko ynororo jũme. Emero patapõkõ aomipona exĩko. Naeroro, “Kure mase,” kakehpyra sehtone eya.

Aosekazumatopõpyry

¹²Ynymerohpyry moro, pitiko rokẽ repe, onenerykõme. Ynymerohpyry aropõko ase Xira a. Jakorõme ynororo ya. Moro ynymerohpyry ke ãkorehmarykõ se ase. Kypyno xine Ritonõpo ehtoh poko otuarõtanohporykõ se ase roropa. Ajohpe pyra mana. Zae rokẽ ynororo. Naeroro poremãpyra ehtoko. Aomipona ehtoko.

¹³Jezu poetory tõ Papironiapõkõ asã xine mã toto, tymenekase toto Ritonõpo a. “Kure pãna matou?” kary se mã toto oya xine. Maku morara kary se roropa mana. Umũkurume sã mana. ¹⁴Oseahmatoko osepyno oexirykõ waro emero ehtohme.

Torẽtyke pyra oriporykõ se ase Ritonõpo a. “Papa, torẽtyke pyra opoetory tõ tyriko,” ãko ase opoko xine, Kyrixtu poetoryme oexirykõke. Enara.

Peturu Nymerohpyry ropa sero

Sero pape tymerose Peturu a. Jezu nymenekahpyryme kynexine ynororo typoetory tō amorepaneme. Peturu etapasasaka ahtao tynymerohpyry taropose eya Jezu enetupuhnanō neneryme emero pata tō po.

Tynymerohpyryae ynara āko mana, “Imeīpo tuhkākō Jezu poetory poenohnōko mā repe. Yrome Ritonōpo osenetupuhtoh sā pyra osenetupuhnōko mā toto. Zae Ritonōpo ehtoh sā pyra roropa mā toto,” āko mana. “Naeroro yronymyrymehxo imehnō syritone kure, Ritonōpo osenetupuhtoh sā kuosenetupuhtoh ehtohme,” āko mana.

¹ Ynymerohpyry moro onenerykōme. Ywy ase Ximāo Peturu, Jezu Kyrixtu poetory. Ritonōpo nymenekahpyryme ase, typoko imehnō amorepatohme.

Jezu Kyrixtu enetupuhnanōme matose. Kypynanohnekōme Jezu Kyrixtu mana. Kure Ritonōpo ehtoh sā kure Kuesēkō Jezu Kyrixtu mana. Ipoē menetuputyatose enetuputyry sā yna a. Jezu enetuputyryhtaō kyaa xine tymōkomoke kurā ke exiketō sā sytatose.

² Ritonōpo omipona matose. Kuesēkō Jezu omipona roropa matose. Naeroro, “Papa kapuaono, kure opoetory tō tyriko. Torētyke pyra tyriko toto roropa,” āko ase Ritonōpo a opoko xine.

Kymenekatopōpyrykō poko Ritonōpo a

³ Tymenekase sytatose Ritonōpo a tysā kure kuehtohkōme. Tyjamitunuru tokarose kyaa xine tōmipona kuehtohkōme, kure kuehtohkōme. Tymenekase sytatose eya, tymaro tuisame kuehtohkōme. Kymenekahpō waro kuexirykōke aomipona sytatose.

⁴ Morara exiryke tynekarory kurā tokarose kyaa xine tōmihpyryae ro, kyyrypyrykō xihpyry poko pyra kuehtohkōme. Onenetupuhpynō sā pyra kuehtohkōme tynekarory kurā tokarose kyaa xine, ipenetatoh sā pyra kuosenetupuhtohkō ehtohme, Ritonōpo osenetuputoh sā rokē kuosenetupuhtohkō ehtohme. ⁵ Morara exiryke Jezu enetuputyryke oya xine yronymyryme ehtoko kure ehtoh poko roropa. Mame kure ehtoh poko awahtao xine atakorehmatoko, Ritonōpo nyryry waro oehtohkōme, aomiry waro roropa oehtohkōme. ⁶ Mame Ritonōpo nyryry waro awahtao xine aomiry waro roropa awahtao xine, oorypyrykō poko penetara ehtoko. Penekehpyra ehtoko Jezu poko, ohtomarykohtaō ro imehnomo a. Morarame penekhepyra awahtao xine Jezu enetuputyry poko Ritonōpo osenetupuhtoh sā osenetupuhtoko. ⁷ Mame Ritonōpo osenetupuhtoh sā osenetupuhtohkō ahtao imehnō Jezu poetory pyno ehtoko roropa. Imehnō Jezu poetory pyno awahtao xine imehnō pyno ehtoko roropa. ⁸ Morara ehtoko. Mame morara awahtao xine, ynara āko oenenanōkō mana, “Zae mā toto Kuesēkō Jezu Kyrixtu enetuputyryke eya xine,” āko mā toto. “Pake toehtopōpyrykō sā pyra mā toto Jezu enetuputyryke eya xine,” āko roropa mā toto opoko xine. ⁹ Yrome moro omipona pyra awahtao xine, mya osenuhmara exikety sā matose. Tonurēkara sā roropa matose. Oorypyhpyrykō kurikatopōpyry poko Ritonōpo a oweniketyatose ropa.

¹⁰ Naeroro jakorō tomo, yronymyrymehxo Ritonōpo omipona ehtoko. Yronymyrymehxo ipenetatoh poko ehtoko. Ritonōpo a tymenekase matose jūme typoetoryme oehtohkōme. Naeroro yronymyryme awahtao xine aomipona jūme onurumekara matose. ¹¹ Morarame Ritonōpo omipona oexirykōke, “Ymaro ehtoko,” āko Kuesēkō Jezu Kyrixtu oya xine mana. “Jūme tuisame exiko matose ymaro,” āko mana. “Kure ya mana tuisame oexirykō ymaro,” āko oya xine kypynanohnekō mana.

¹² Pake pitiko omi kurā waro toehse matose. Zae moro omi ehtoh enetupuhnōko matose. Yrome moro omi kurā poko oturukehpyra ase oya xine wenikehpyra oehtohkōme. Moro omi onurumekara ehtoko. ¹³ Orihpyra ro jahtao zae ya jotururu oya xine aomiry kurā poko, wenikehpyra oehtohkōme. ¹⁴ Zuaro ase. Okynahkopyra orihnōko ase, Kuesēkō Jezu Kyrixtu nurutopōpyryae ro. ¹⁵ Naeroro penekhepyra ase morohne merory poko pape pokona wenikehpyra oehtohkōme jūme, toorihse jahtao ro.

Tuisamehxo Kyrixtu ehtopõpyry enetupuhthopõpyry ya

“Kuesëkõ Jezu Kyrixtu oehnõko ropa mana,” asene oya xine. “Tyjमितुनुरु enepõko mana emero neneryme,” asene.

¹⁶ Imehnõ omihpyry etaryke pyra Jezu Kyrixtu Kuesëkõ oepyyry ropa poko otuarõ-tanohpõko ynanase, tuisamehxo aepyyry poko roropa. Yna enuru ke imehxo aexiry ynanenease. ¹⁷ Moroto ynanexiase tuisamehxo ynororo tyrise ahtao Ritonõpo a, Kumykomo a. Omi ynanetase kaino, imehxo exikety omiryne. Ynara nase Tumükuru a ynanetaryme, “Umükuru kurã mase. Yzamaro kuhse mase,” nase ynanetaryme. ¹⁸ Moro omi ynanetase kaino Kuesëkõ Jezu maro yna ahtao ypy po, imehxo toehtoh enepotopõpyry po.

¹⁹ Apitoryme Ritonõpo poe urutõkõ ekepyã omihpyry tonetupuhse yna a. Morarame Ritonõpo omiry etaryke yna a kaino itamurumehxo tonetupuhse yna a. Etatoko pahne, Ritonõpo poe urutõkõ omihpyry poko wenikehpyra ehtoko. Nãparina sã aomihpyrykõ mana. Nãparina saereh åko xinukutume ahtao ãmepyyry pona. ãmehsasaka ahtao Maparukawa enëko sytatose. Moro saaro Jezu Kyrixtu oehnõko ropa mana. Mokyro omihpyry kutuarõtanohtorýko mana Kuesëkõ oehãne. Naeroro aepyyry ropa imomoh-toko. Toehse ynororo ahtao emero motye imehxo aexiry enëko matose. ²⁰ Zuaro ehtoko roropa. Åmoreme xine pyra Ritonõpo poe urutõkõ omihpyry enetupuhnõko matose. ²¹ Typoe xine pyra urutõkõ tõturuse. Ritonõpo zuzenu poe kynoturune toto. Ritonõpo nekarohpyry tokarose eya xine imehnõ netaryme.

2

Ajohpãkõ imehnõ amorepãko

¹ Pake urutõkõ ajohpãkõ toeporehkase juteu tõ rãnaka. Ritonõpo omiry poko amorepatõme tõsekarose toh repe. Ajohpe rokẽ toh kynexine. Mokaro saaro ajohpãkõ eporehkãko mana oesaka xine. Åmorepatorýko toh mã repe azahkuru rokene, ohtomapotohkõme rokene. Kuesëkõ omiry se exiketõ enekunohnõko mã toto. Tosëkõ Jezu enetuputyry se pyra exiko mã toto. Naeroro topohme etuarimatoh taka toto aropõko Ritonõpo mana jũme toto etuarimatohme. ² Morara ahtao ro tuhkãkõ mokaro poenohnõko mana. Tamoreme xine tyyrypyrykõ poko exiko mã toto. Mokaro ehtoh eneryke tyya xine, ynara åko mã toto, “Jezu enetuputyry zae pyra mana. Jezu poetory roropa tyyrypyry poko mã toto onenetupuhpynõ samo,” åko mã toto, ajohpe rokene. ³ Tineru peneryke tyya xine tamoreme xine tõmihpyrykõ ekarõko mã toto. Ajohpe åmorepatorýko mã toto. “Iiryryryme mã toto ya,” tykase Ritonõpo pake mokaro poko. Toto enëko Ritonõpo mana. Tuaro mana. Emero enëko mana. Naeroro toto aropõko mana etuarimatoh taka.

⁴ Tynenyohtyã kapu ae iiryryryme toehse ahtao toto onypynanohpyra Ritonõpo kynekurehne. Tomase rokẽ toto eya etuarimatoh taka. Moroto tapuruse toh mana, keti ke sã tymyhse toto xinukutumao. Imeĩpo seropõkõ epehmãko Ritonõpo mana. Kurã ekarõko mana tõmipona exiketomo a. Yrome tõmipona pyra exiketõ tuarimapõko mana. Moro eraximãko mã toto. ⁵ Pakatokõ roropa iiryryryme toehse ahtao toto onypynanohpyra Ritonõpo tokurehse. Tuãnohse toto eya. Konopo konõto tonehpose eya seropõkõ nerymapotohme, iiryryrymãkõ nerymapotohme. Noe tõ rokẽ typynanohse eya. Zae ehtoh poko imehnõ amorepaneme Noe kynexine. “Oorypyrykõ irumekatoko, okurãkatohkõme Ritonõpo a,” tykase ynororo repe. Noe maro 8mãkõ rokẽ typynanohse Ritonõpo a. ⁶ Morararo Sotomapõkõ kynexine. “Iiryryryme matose,” kase Ritonõpo Sotomapõkomo a, Komorapõkomo a roropa. Apoto ke tonahkapose toto eya. Tyahkapose toto, zuaro imehnõ iiryryrymãkõ ehtohme, “Amarokõ roropa enahkapõko ase,” katohme tyyrypyry rumekary se pyra exiketomo a. ⁷ Ro rokẽ typynanohse. Sotoma poe tarose eya orihpyra ehtohme. Zae Ro kynexine Ritonõpo a. Toemynyhmase itamurume ynororo morotõkõ rypyry xihpyry eneryke tyya. ⁸ Mokyro kure kynexine. Typenekehse ynororo morotõkõ rypyry eneryke tyya. Kokoro rokẽ toto eneryke

tyya toto omiry xihpyry etaryke roropa tyya samũ tykase tukurohtao. ⁹ Typoetory tō pynanopyry waro Kuesēkō mana etuarimara toto ehtohme. Yrome iirypyrymākō tuarimapōko mana. Toto onuãnohkehpyra mana toto ehtopōpyry epehpyryme kurākō apiakatohpo. ¹⁰ Itamurumehxo mokaro tuarimapōko mana, tamoreme xine tyrypyrykō xihpyry poko exiketomo, tōmipona se pyra exiketomo, enara.

Mokaro azahkuru imehnō amorepatōkomo. Ihximyra mā toto tyrypyrykō poko toehtohkō poko. Imehnō motye kure osekarōko mā toto. Ritonōpo poe omi kurā ekaronanō zuno pyra mā toto. Toto zehno rokē mā toto. ¹¹ Mokaro motye Ritonōpo nenyohityā mana. Orēpyrahxo mā toto. Mokaro motye zuarohxo roropa mā toto. Yrome imehnō onyxiropyra mā toto Ritonōpo netaryme. “Popyra rokē mokaro kahpyry yna a,” kara mā toto. Toto onypoihtopyra roropa mā toto. ¹² Onokyro nae tuosēme, tōsēme. Mokaro sã mā mokaro zae pyra imehnō amorepananomo. Ikuremahnō sã ytoytōko mā toto. Emero rokē poihtōko mā toto onenetupuhpyra toexirykōke, tysã xine pyra exiryke. Onokyro etapary sã toto enahkapōko Ritonōpo mana. ¹³ Imehnō ryhmatamitume etuarimāko mā toto. Toto tuarimapōko Ritonōpo mana. Jarao typenetatohkō xihpyry poko toto. Atākyemāko mā toto tyrypyrykō poko rokene. Ehxiropyra mā toto tyrypyrykō poko tahtao xine imehnō neneryme. Jezu orihtopōpyry poko enetupuhtoh poko otukurukohtao, amaro xine otuhnōko mā toto toiparo rokene, tyrypyrykō poko tātākyemarykōke. Imehnō enekunohnōko rokē mā toto kure tōsekarorykōke eya xine. ¹⁴ Nohpo tō eneryhtao tyya xine ipoko xine penetāko mā toto. Penekehpyra mā toto tyrypyrykō xihpyry poko. Māsa rokē Jezu enetupuhnanō enekunohnōko mā toto. Tyamene se xine rokē mā toto. “Otuarimapotorỹko ase,” āko Ritonōpo mā eya xine. Otonēsaromepyra mā toto. Etuarimāko mā toto. ¹⁵ Osema rumekananō tahnōko mana. Moro saaro mokaro zae ehtoh poko typenekehse mā toto. Zae ehtoh turumekase eya xine. Naeroro tytahse sã mā toto. Zae ehtoh waro pyra toehse ropa mā toto. Paraão ehtopōpyry sã toehse toto, Peo mūkuru ehtopōpyry samo. Tineru poko typenetase ynororo. Naeroro iirypyryme toehse ynororo tineru apoitohme tyya tyrypyry epehpyryme. ¹⁶ Yrome Ritonōpo poe jumētu a turuse ynororo, Ritonōpo omipona pyra exiryke. “Ritonōpo omipona exiko,” tykase jumētu tosemy a, aomiryae tošē zurūko. Iirypyry xihpyry rumekapory se ropa Ritonōpo kynexine urutonōpo a repe.

¹⁷ Mokaro mā azahkuru imehnō amorepananō iporiry eutahpyry sã mā toto. Akurū sã roropa tyryrykane a tarose ahtao. Toiparo rokē konopo eraximary sã toiparo rokē zae omi exiry momohnōko matose ewino xine popyra rokē toto exiryke. Osa menekāko Ritonōpo mana toto esaryme xinukutumā konōto ao. ¹⁸ Azahkuru ourutorỹko mā toto tuisamehxo se toexirykōke tyrowotase toexirykōke roropa. “Kure ynanase Ritonōpo a yna rypyry poko tākye yna ahtao ro, nohpo tō poko yna ahtao roropa,” āko toto ajohpe rokene. Morara karyke imehnō enekunohnōko mā toto. Māsa rokē tyrypyrykō rumekary se exiketō enekunohnōko mā toto, tyrypyrykō poko ropa toto ehtohme, pake toehtopōpyrykō saaro. ¹⁹ “Emero rokē ehtoh kure. Kypenetatoh poko kuexirykō kure roropa. Kypynanohtorỹko Ritonōpo mana,” āko toh mā repe. Ajohpe mā toto. Yrome zae ehtoh waro pyra mā toto. Zae ehtoh se kuahtao xine zae ehtoh poko rokē sytatose exīko. Yrome kyyrypyrykō se kuahtao xine, kyyrypyrykō poko exīko sytatose. Naeroro zae ehtoh waro pyra mokaro mana tyrypyrykō se toexirykōke. ²⁰ Toitoinē tyrypyrykō rumekāko mā toto. Jezu zehno exiketō penetatoh rumekāko roropa toto kuesēkō Jezu Kyrixtu omipona toehtohkōme. Kypynanohnekō enetupuhnōko mā toto. Moromeīpo aomiry kurā rumekāko ropa mā toto. Mame tyrypyrykō poko toehse ropa toto ahtao pake toehtopōpyrykō saaro, onenetupuhpnō sã exīko ropa mā toto. Itamurumehxo etuarimāko mā toto pake toehtopōpyrykō motye. Onenetupuhpyra toehtopōpyrykō motye etuarimāko mā toto. ²¹ Zae omi waro pyra ahtao, pitiko rokē etuarimary toto tynyrihpyrykō epehpyryme, toorihse tahtao xine, zuaro pyra exiryke repe. Yrome omi kurā waro toehse mokaro, totase eya xine exiryke. Axītao rokē Ritonōpo omipona toehse toto. Mame turumekase ropa eya xine. Turumekase ropa exiryke itamurume toto

wānohnōko Ritonōpo mana toorihse toto ahtao. Tōmipona pyra toehse toto exiryke toto wānohnōko Ritonōpo mana. ²² Ynara āko sytatose, “Tonarutatopōpyry pona eramāko ropa mā kaikuxi,” āko. Ynara roropa, “Tukurikase ahtao xikuromāka omōnōko ropa poinokoimo,” āko. Morararo mokaro zae omi rumekahpōkomo mokaro sā mā toto, kaikuxi samo, poinokoimo samo, enara.

3

Jezu oepyry ropa poko

¹ Wekyry tomo, ynymerohpyry akorō moro onenerykōme. Asakororo tymerose ya zae ehtoh poko ōsenetupuhtohkōme oya xine, wenikehpyra roropa oehthōkōme, Jezu Kyrixtu oepyry ropa poko. ² Pake Ritonōpo poe urutōkō tōturuse Kuesēkō oepyry ropa poko. Zae aexityā kynexine Ritonōpo poe. Toto omihpyry poko osenetupuhtoko. Seromaroro Kuesēkō nymenekatyamo a roropa tōmiry tokarose kyya xine, kypynanohnekō nymenekatyamo a. ³ Toto omihpyry poko roropa wenikehpyra ehtoko. Sero etyhyry po iirypyrymākō eporehkāko, tyrypyrykō poko penetary poko rokē exiketomo. Opoihtorōyko mā toto. Ynara āko mā toto, ⁴ “Kyrixtu oehnōko ropa mana, nary rokene, ‘Oehnōko ropa ase kapu ae,’ tykase ynororo. Otoko ke na rokē?” āko mā toto. “Kytamurukō toorihse. Senohne onytyorōmara ro mana. Pake ehtopōpyry saaro mana seromaroro,” āko mā toto. ⁵ Yrome ynara wenikehnōko mā toto, tamoreme senohne tyrise Ritonōpo a. Tōmiry ke kapu tyrise eya sero nono roropa. Morarame sero nono tapuhse eya tuna ehpio, tuna kuao, enara. ⁶ Tuna ke roropa nono po aexityā pakatokō tonahkapose eya tuna konōto tukumanohpose ahtao eya. ⁷ Yrome seromaroro Ritonōpo poe ro kapu kehko enahpyra mana. Sero nono roropa enahpyra mana. Imeīpo kapu enahkapōko mana apoto ke. Tōmiry ke sero nono roropa enahkapōko mana. Senohne enahkaporyhtao tyya tōmipona pyra exiketō tuarimapōko mana iirypyrymākomo. Toto enahkapōko mana, enara. Moro waro se pyra mokaro mana.

⁸ Yrome wekyry tomo, wenikehpyra ehtoko, Ritonōpo a toiro ěmepyry tyoro pyra mana miume jeimamyry maro. Oxisā mā kehko Ritonōpo a. ⁹ “Oehnōko ropa ase oya xine,” kase Kuesēkomo. “Ekurehnōko mana,” āko imehnō mā repe. Yrome aepyry ropa poko ekurehpyra mana. Penekehpyra rokē mana oeraximarykō poko, oenahkaporykō se pyra toexiryke, oorypyrykō rumekary oya xine enery se toexiryke. Morara exiryke axī pyra oehnōko ropa mana.

¹⁰ Yrome Kuesēkō oehnōko mana. Tuamekaro rokē tapyi esē ahtao omato oehnōko mana. Moro saaro onenetupuhpynō tuamekaro ahtao Kuesēkō oehnōko ropa mana. Aepyry ropahtao kapu osenepyra exīko mana, panaikato maro. Kapuaōkō xixi tōkehko zahnōko mā kehko, enahnōko mā kehko. Sero nono tōkehko roropa osenepyra exīko mana. ¹¹ Senohne emero enahkapōko Ritonōpo mana. Moro waro matose. Naeroro oorypyrykō poko pyra ehtoko ipunaka. Kokoro rokē Ritonōpo omipona ehtoko. ¹² Tumūkuru Jezu Kyrixtu enehpōko ropa Ritonōpo mana. Aepyry ropa imomohtoko. Aomipona ehtoko axī aehtohme ropa. Aepyry ropahtao kapu zahnōko mana. Enahnōko mana. Xixi tōkehko etunamāko. Iporiry sā exīko axitū itamurume exiryke. ¹³ Yrome Ritonōpo omihpyryae ro kapu tyrisene exīko. Nono roropa myakāmāko mana. Tyrisene nono exīko, kure rokē exiketō esaryme. Moro tyrisene exikety poko penetāko sytatose. Eraximāko sytatose, enara.

¹⁴ Wekyry tomo, Kuesēkō oepyry ropa eraximāko sytatose. Naeroro kure rokē ehtoko. Oorypyrykō poko pyra ehtoko Ritonōpo omipona ehtoko kokoro rokene. Morara awah-tao xine iirypyryme pyra matose exīko eya. Osepeme exīko matose imaro. ¹⁵ Otarāme okynā sā Kuesēkō oehpyra mana imehnō pynanopyry se toexiryke. Penekehpyra mana kypoko xine. Moro eneryke oya xine ynara enetupuhtoko, kypyno xine toexiryke, kukurākarykō se mana. Morararo tymerose kuakorōkō a, Pauru a onenerykōme, tutuarōtanohpose exiryke Ritonōpo a. ¹⁶ Pape tymerose eya Kuesēkō oepyry ropa poko. Toitoinē inymerotyā jarao hkopyra mana. Tupime mā enetuputyry kyya xine. Naeroro

azahkuru rokẽ kuamorepatorỹko zuaro pyra exiketõ mana. Onenetupuhpynõ roropa zae pyra imehnõ amorepãko mana. Ritonõpo omiry tyorõmãko mã toto. Naeroro etuarimatoh taka ytõko mã toto tynyrihpyrykõ eehpyryme.

¹⁷ Wekyry tomo, pohto rokẽ pyra enetupuhnõko matose. Yronymyryme enetupuhnõko matose. Azahkuru imehnõ amorepananõ oepyyry waro matose. Naeroro tuaro ehtoko zae omi onurumekapopyra toto ehtohme oya xine. Ritonõpo omiry se pyra mã toto ipunaka. ¹⁸ Yrome matose atamorepakehpyra ehtoko opyno xine Jezu Kyrixtu exiry poko, Kypynohnekõme aexiry poko, kuesẽkõme aexiry poko, enara. “Emero motye kure mase. Imehxo kuhse mase,” sykatone eya seromaroro. Morara sykatone eya jũme. Enara.

João Nymeroypyry sero

Sero pape tymerose João a. Jezu nymenekahpyryme kynexine ynororo typoetory tō amorepaneme. Tāhpōme toehse tahtao tynymeroypyry sero taropose eya Jezu enetupuhnanō neneryme emero pata tō po.

Tynymeroypyryae ynara āko mana, “Oorypyrykō ononēpyra ehtoko,” āko. Kuamorepatorỹko roropa mana Ritonōpo poetoryme nymyry kuexirykō waro kuehtohkōme. “Imehnō pyno ehtoko zae nymyry oehtohkōme,” āko mana.

Jezu Kyrixtu mǎ Ritonōpo omiryryme

¹Ynanymeroypyry moro onenerykōme tuaro oehtohkōme Jezu Kyrixtu poko. Aomiry enetuputyryhtao kyaa xine orihpỹme exiko sytatose. Pake ahtao nae ro ehse ynororo Tummy maro, nono pyra ro ahtao. Mokyro ynanenease yna enuru ke nymyry. Ynanetase roropa aomiry. Ynanapoiase roropa yna emary ke. ²Mokyro ynanenease tōtumakase ahtao. Morara exiryke oturũko ynanase yna enetopōpyry poko, jũme Ritonōpo marōme kuehtohkō poko roropa. Moro waro toehse ynanase tamorepase eya yna exiryke. ³Yna enetopōpyry poko ourutorỹko ynanase, aomiry etatopōpyry poko roropa ourutorỹko ynanase osepeme kuehtohkōme, Kumykō maro, Imũkuru Jezu Kyrixtu maro. ⁴Morara exiryke sero pape merōko ynanase onenerykōme tǎkye kuehtohkōme ipunaka.

Saerehkane sǎ Ritonōpo mana

⁵Ynara nekaroase Ritonōpo mũkuru yna a, ekarotohme ropa oya xine, “Saerehkane sǎ Ritonōpo mana, xinukutume pyra mǎ ipunaka iirypyryme pyra toexiryke,” nase yna a ekarotohme ropa oya xine. ⁶Morara exiryke ynara kananō mǎ ajohpe rokene, “Ritonōpo epeme ase,” karyhtao eya xine, yrome tyrypyrykō poko ro toto, mokaro mǎ ajohpe rokene morara karyhtao eya xine. Imehnō enekunohnōko rokē mǎ toto. ⁷Mǎpyra saeremao exiketō sǎ kuahtao xine kyyrypyrykō poko pyra sytatose. Morara ahtao osepeme exiko sytatose. Mame Jezu Ritonōpo mũkuru kyyrypyrykō kurikāko mana kukurohtao xine tumunuru ke.

⁸“Tyrypyryhpyke pyra ase,” karyhtao kyaa xine, osenekunohnōko rokē sytatose, morara karyhtao kyaa xine, iirypyryme kuexirykōke kukurohtao xine. ⁹Mǎpyra kyyrypyrykō ekaroryhtao Ritonōpo a kyyrypyrykō korokāko mana. Kure rokē kyritorykō roropa mana kypyno xine toexiryke. Zae roropa ynororo ipunaka. ¹⁰Ynara āko Ritonōpo seropōkomo a, “Emero porehme tyrypyryhpyke matose,” āko. Morara exiryke, “Kure ase. Iirypyryme pyra ase,” karyhtao kyaa xine, “Ajohpe mase Ritonōpo,” āko sǎ sytatose. Morara ahtao aomiry kukurohtao xine pyra mana, morara karyke kyaa xine.

2

Kyrixtu kuakorehmanekomo

¹Onenerykōme pape merōko ase zuaro oehtohkōme, oorypyrykō poko pyra oehtohkōme. Mame iirypyryme toehse kuahtao xine Jezu Kyrixtu kuakorehmatorỹko mana kyyrypyrykō rumekary ropa poko, tyrypyryhpyke pyra toexiryke. Morara exiryke oturũko mana kypoko xine Tummy a. ²Kyrixtu rokē kyyrypyrykō kurikaneme mana. Kyyrypyrykō rokē kara, emero ahno rypyry kurikaneme roropa mana.

³Ritonōpo omiry omipona kuahtao xine tuaro sytatose. Ritonōpo epeme kuexirykō waro sytatose. ⁴Imepỹ Ritonōpo omipona pyra exikety ynara karyhtao eya, “Ritonōpo waro ase,” karyhtao eya ajohpe rokē mana. Zae pyra mǎ ipunaka. Imehnō enekunohnōko rokē mana. ⁵Ritonōpo omipona exiketō mǎ Ritonōpo se yronymyryme. Morara kuahtao xine imaro kuexirykō waro sytatose. ⁶“Ritonōpo ymaro mana,” karyhtao oya xine, Jezu Kyrixtu sǎ ehtoko kure rokene.

“Jezu omipona sehtone,” katopo

⁷ Kuku tomo, pape merōko ase onenerykōme Jezu omipona oehtohkōme. Pakato ro sero onetahpyrykō ro, “Imehnō pyno ehtoko,” katopōpyry poko eya. ⁸ Jezu saerehkane sã mana. Tuarō pyra kuahtao xine ixinukuturu htoko ytoketō sã sytatose. Yrome Jezu tonese yna a. Imehnō pyno aexiry tonese yna a. Morara exiryke tuaro ynanase, saeremao sã toehse ynanase.

⁹ Imepỹ tyekyry zehno exikety ynara karyhtao oya, “Saeremao ase,” karyhtao eya, xinukutumao ro sã mana, tyrypyhpyke exiryke, tyekyry zehno ro toexiryke. ¹⁰ Imehnō poko enupunaketō saeremao sã mana, iirypyryme pyra. Imehnō roropa ipokoino xine iirypyryme pyra exiko mã toto. ¹¹ Yrome imepyny tyekyry zehno exikety xinukutumao ytokety sã mana. Ytoytōko mã repe, yrome tosemary onenepyra sã mana. Xinukutume exiryke osenuhmara mana.

¹² Poetohti, onenerykōme pape merōko ase, oorypyrykō tykorokase Ritonōpo a exiryke, Kyrixtu toorihse exiryke oorypyrykō ehepyryme. Morara exiryke onenerykōme pape merōko ase. ¹³ Onenerykōme roropa pape merōko ase tãpomãkomo. Osemazuhme aexihpyry waro oexirykōke. Onenerykōme roropa pape merōko ase nuasemãkomo, iirypyrymãkō esẽ typoremãkapose oya xine exiryke.

¹⁴ Onenerykōme pape merōko ase poetohti, Kumykō waro oexirykōke. Onenerykōme pape merōko ase tãpomãkomo, osemazuhme aexihpyry waro oexirykōke. Onenerykōme pape merōko ase nuasemãkomo poremãpyra oexirykōke, Ritonōpo omiry orẽpyra okurohtao xine mana, iirypyrymãkō esẽ roropa typoremãkapose oya xine mana.

¹⁵ Jezu onenetupuhpynō penetatoh poko penetara ehtoko, imehnō mōkomory poko roropa penetara ehtoko. Jezu onenetupuhpynō penetatoh poko openetarykohtao Ritonōpo se pyra exiko matose, Jezu onenetupuhpynō penetatoh poko openetarykōke.

¹⁶ Oty poko Jezu onenetupuhpynō nahe? Tyrypyrykō poko rokene. Tonuru zamaro exikety se rokẽ toto. Epyrypãko rokẽ toto. “Imehnō motye ase kure. Imehnō motye ase tỹkyryneke,” äko mã toto, epyrypãko rokene. Morohne mã Ritonōpo poe pyra mana. Morohne mã Jezu onenetupuhpynō poe rokene. ¹⁷ Sero nono enahkãko mana. Epōkō enahkãko roropa mana. Emero toto penetatopōpyry maro toto enahkãko mana. Yrome Ritonōpo omipona exiketō isene exiko toh mana jümãme.

Kyrixtu zehno exikety

¹⁸ Poetohti, sero nono enahsasaka mana. Morara exiryke Kyrixtu zehno exikety oepyry enetupuhnōko matose. Pake totase oya xine aepyry poko. Seromaroro tuhke Kyrixtu zehno exiketō toehse rahkene. Morara exiryke mokaro pokoino enetupuhnōko sytatose sero enahkary poko. ¹⁹ Mokaro Jezu poetory tō kara kynexine. Morara exiryke turumekase eya xine kymarokomo. Jezu poetoryme nymyry toto ahtao, kymaro xine ro toh exiry. Yrome kurumekatone toto, zuaro kuehtohkōme, Jezu poetoryme pyra toto exiry waro kuehtohkōme.

²⁰ Yrome oya xine Ritonōpo zuzenu tokarose Kyrixtu a. Morara exiryke zae ehtoh waro matose. ²¹ Onenerykōme pape merōko ase. “Zae ehtoh waro pyra matose,” kara ase oya xine. Yrome zuaro oexirykōke sã pape merōko ase onenerykōme. Zae ehtoh tyorõtara mana. Zae ehtoh ajohpe exipyra mana ipunaka. Moro waro matose.

²² Ynara kane mã ajohpe rokene, “Ritonōpo nymenekahpyry kara mokyro Jezu,” kananō mã ajohpe rokene. Kyrixtu zehno mã mokaro. Ritonōpo turumekase eya xine. Imūkuru turumekase roropa mã eya xine. ²³ Imūkuru rumekary Ritonōpo rumekary sã roropa mana. Yrome Imūkuru se exiry Ritonōpo se exiry sã roropa mana.

²⁴ Tomeseke ehtoko. ãmorepatopōpyrykō poko wenikehpyra ehtoko. Osemazuhme onetahpyrykō poko wenikehpyra ehtoko. Moro poko wenikehpyra awahtao xine Jezu maro matose jũme Ritonōpo maro. ²⁵ Ynara tykase Kyrixtu kyya xine, “Jenetuputyryhtao oya xine orihpyra exiko matose jũme,” tykase kyya xine.

²⁶ Tuhke nae onekunohtōkomo. Mokaro waro oehtohkōme pape merōko ase onenerykōme. ²⁷ Yrome oya xine Kyrixtu a Tuzenu tokarose. Morara exiryke imepỹ

ãmorepanekõ se pyra matose Kyrixtu zuzenu amaro xine exiryke. Kurã ke rokẽ Kyrixtu zuzenu amorepatõ mana. Zae rokẽ kuamorepatoryõko mana. ãmorepatopyrykõ omipona ehtoko. Kyrixtu onurumekara ehtoko.

²⁸ Poetohti, Jezu onurumekara sehtone, tooehse ropa Jezu ahtao orẽpyra kuehtohkõme, ehxiropyra roropa kuehtohkõme aepyry ropahtao. ²⁹ Kyrixtu kure rokẽ exiry waro matose. Morara exiryke kure rokẽ exiketõ enetupuhnõko sytatose Ritonõpo poenõme.

3

Ritonõpo poenomo

¹ Ritonõpo kyse xine exiry menetupuhtou? Kypyno xine mã ipunaka. Morara exiryke ipoenõme toehse sytatose, typoenõme tyrise kuexirykõke eya. Yrome Ritonõpo waro pyra exiketõ nae sero nono po. Ritonõpo poenõme kuenetupuhpyra xine mokaro mana zuaro pyra toexirykõke. ² Kuku tomo, seromaroro Ritonõpo poenõme sytatose. Otara exiko sytatou imeipo? Ynara rokẽ zuaro sytatose, Kyrixtu tooehse ropa ahtao, isã exiko sytatose ynoro nymyry eneryke kyya xine. ³ Kyrixtu eraximananõ mã tomeseke toh mana tyyrypyrykõ poko pyra toehtohkõme. Kyrixtu sã toehtohkõme, tyyrypyhpyke pyra aexiryke.

⁴ Iiryryryme exiketõ mã Ritonõpo omipona pyra mã toto. Ynara exiryke, aomipona pyra ahtao iiryryryme exino. ⁵ Kyrixtu tooehse kyyrypyrykõ korokase. Tyyrypyhpyke pyra ipunaka ynororo. Zuarõ matose. ⁶ Kyrixtu omipona exiketõ emero porehme tyyrypyry rumekãko. Yrome tyyrypyry rumekary se pyra exiketõ Jezu onenetupuhpyra mana ipunaka, Jezu waro pyra toexirykõke.

⁷ Osenekunohpopyra ehtoko poetohti. Zae kuexirykohtao Kyrixtu sã sytatose, zae rokẽ aexiryke. ⁸ Tyyrypyrykõ onurumekara exiketõ joroko tamuru poetoryme mã toto. Pakero joroko tamuru iiryryryme mana omotae pyra, sero nono ritopyry poero. Morara exiryke Ritonõpo mükuru tooehse, joroko tamuru jamitunuru poremãkapose.

⁹ Ritonõpo poenõme kuahtao xine kyyrypyrykõ poko pyra sytatose, Kumykõ saaro kuexirykõke, kukurohtaka xine tomõse aexiryke. Kyyrypyrykõ poko kyripopyra xine Kumykõ mana. ¹⁰ Ynara Ritonõpo poenõ enetuputyry, Ritonõpo poenõ tyoro, joroko tamuru poenõ tyoro. Zae pyra exinohtao, imehnõ pyno pyra, imehnõ anakorehmara, Ritonõpo poenõme pyra roropa exino.

Imehnõ pyno ehtoko

¹¹ Moinoro Ritonõpo omiry setatone. Ynara ãko, “Imehnõ pyno ehtoko,” ãko. ¹² Kaĩ sã pyra sehtone. Iiryryrymãkõ esẽ poetoryme kynexine. Takorõ totapase eya. Oty katohme takorõ totapase nae eya? Iiryryryme toexiryke. Yrome zakorõ kure rokẽ kynexine.

¹³ Morara exiryke torẽtyke pyra ehtoko Jezu onenetupuhpynõ ozehno xine ahtao. ¹⁴ Osemazuhme orihketõme sehtone. Seromaroro orihpỹme kuexirykõ waro sytatose imehnõ pyno kuexirykõke. Imehnõ pyno pyra exiketõ orihketõme ro mana. ¹⁵ Imepỹ zehno ahtao morararo otapato toehtoh saaro. Otapatõme toexiryke orihketyme roropa mana. Ritonõpo esaka ytopyra mana. ¹⁶ Ynara imehnõ pyno exiry waro sytatose. Kyrixtu tõsekarose kypyno xine toexiryke, kyyrypyrykõ epehpyryme, orihpyra kuehtohkõme. Morara exiryke Jezu ehtopyry sã sehtone. Imehnõ pyno sehtone. Samorepatone toto roropa orihpyra toto ehtohme. ¹⁷ Tymõkomoke kuahtao xine etuarimaketõ poko senupunatone. Enupunara kuahtao xine ajohpe rokẽ sytatose ynara karyhtao, “Ritonõpo se ase yronymyryme,” karyhtao kyya xine. Morara kaxipo etuarimaketõ poko enupunara kuahtao xine ajohpe rokẽ sytatose. Mãpyra etuarimaketõ poko kuenupunarykohtao, ajohpe pyra sytatose. ¹⁸ Poetohti, imehnõ poko senupunatone kuomirykõke rokẽ pyra. Senupunatone kuanokõ maro, kure rokẽ toto ritohme roropa.

Poremãpyra sytatose

¹⁹ Morara kuahtao xine zae omipona kuexirykō waro sytatose. Poremāpyra sytatose Ritonōpo ēpataka kuahtao xine. ²⁰ Kuehxirotopōpyrykō motye mā Ritonōpo nyhxirotary. Yrome iirypyryme pyra kuahtao xine, “Ehxiropyra ehtoko. Ohxiropyra xine ase,” āko Ritonōpo mana, emero zuaro toexiryke. ²¹ Morara exiryke ehxiropyra sytatose Ritonōpo ēpataka kuahtao xine. ²² Emero ekarōko mā Ritonōpo kyaa xine tōmipona kuahtao xine. “Otytyko se ase,” karyhtao kyaa xine, ekarōko mana tyamaro kuexirykōke. ²³ Ynara āko rokē mā Ritonōpo kyaa xine, “Umūkuru Jezu Kyrixtu enetupuhtoko,” āko mana. “Imehnō pyno ehtoko,” āko roropa mana, Kyrixtu namorepatopōpyra saaro. ²⁴ Ritonōpo omipona exiketō imaro mana. Onurumekara roropa Ritonōpo mana. Kymaro xine aexiry waro sytatose Tuzenu tokarose kyaa xine exiryke.

4

Onekunohtō zuzenu poko

¹ Jepe tomo, Ritonōpo zuzenu nae ase kananō mā emero pyra zae mā toto. Morara exiryke toto omiry etatoko aporo. Ynara kahtoko aporo oxime rokene, “Ritonōpo omiry sā hnae?” kahtoko aporo. Ritonōpo omiry sā ahtao Ritonōpo zuzenu nae mā toto. Yrome Ritonōpo omiry sā pyra ahtao Ritonōpo zuzenu pyra mā toto. Tuhke ajoajohpe exiketō ytoytōko urutōme repe. ² Ynara Ritonōpo zuzenu nae exiketō enetupuhnōko matose, “Jezu Kyrixtu, Ritonōpo mūkuru nymyry tonuruse ahnome sero nono po,” kananō rokē mā Ritonōpo zuzenu nae. ³ Yrome moro poko, “Ajohpe,” kananō mā Ritonōpo zuzenu pyra mā toto. Kyrixtu zehno exikety zuzenu rokē nae. Kyrixtu zehno exikety oepyy poko metatose. Seromaroro taro mana sero nono po.

⁴ Yrome oya xine ajoajohpākō typoremākapose Ritonōpo poetoryme oexirykōke. Ritonōpo poe urutōkō poenohnanō typoremākapose oya xine. Toipe Ritonōpo zuzenu okurohtao xine orēpyra mana. Joroko zuzenu motye mana. Jezu onenetupuhpynō kurohtao mā joroko zuzenu rokene. ⁵ Mokaro Ritonōpo poe urutōkō poenohnōko rokē mā toto. Jezu onenetupuhpynō oturutoh poko rokē mā toto. Mame toto etāko mā Jezu onenetupuhpynomo, Jezu onenetupuhpyra toexirykōke. ⁶ Yrome Ritonōpo poetoryme sytatose. Morara exiryke Ritonōpo waro exiketō mā kuomipona xine mā toto. Yrome Ritonōpo poetory tō kara kuomipona xine pyra mā toto. Morara exiryke Ritonōpo zuzenu nae exiketō waro sytatose, zae imehnō amorepāko mā toto. Ajoajohpe exiketō waro roropa sytatose.

Ritonōpo poe imehnō pyno sytatose

⁷ Jepe tomo, imehnō pyno sehtone. Ritonōpo poe sytatose imehnō pyno. Imehnō pyno kuahtao xine Ritonōpo poenōme sytatose. Ritonōpo waro roropa sytatose. ⁸ Ritonōpo imehnō pyno ipunaka. Morara exiryke imehnō pyno pyra exiketō Ritonōpo waro pyra mā toto. ⁹ Ynara kypyno xine toexiry enetupuhpōko kyaa xine Ritonōpo mana. Tumūkuru nymyry tonehpose sero pona orihpyra kuehtohkōme, enetuputyryke kyaa xine. ¹⁰ Ynara sā Ritonōpo kypyno xine exiry, osemazuhme Ritonōpo pyno pyra sehtone. Yrome kypyno xine ro mana. Morara exiryke Tumūkuru tonehpose kukurākanekōme, kyyrypyrykō korokatohme eya.

¹¹ Morara exiryke imehnō pyno sehtone kypyno xine Ritonōpo ehtoh samo. ¹² Ritonōpo onenepitopyra sytatose. Imehnō pyno kuahtao xine Ritonōpo kukurohtao xine mana. Kuakorehmatorỹko mana imehnō pyno kuehtohkō poko.

¹³ Mame Ritonōpo maro kuexirykō waro sytatose. Kukurohtao xine aexiry waro roropa sytatose Tuzenu tokarose kyaa xine exiryke. ¹⁴ Tumūkuru tonehpose Ritonōpo a sero nonopōkō kurākaneme ehtohme. Moro ynanenease. Moro poko imehnō amorepāko ynanase. ¹⁵ “Jezu Ritonōpo mūkurume nymyry mana,” kananō maro Ritonōpo mana. Ritonōpo maro roropa toh mana. ¹⁶ Ritonōpo kypyno xine exiry waro sytatose, moro tonetupuhse kyaa xine exiryke.

Toipe Ritonõpo imehnõ pyno ipunaka. Morara exiryke imehnõ pyno kuahtao xine Ritonõpo maro sytatose. Zuzenu roropa kukurohtao xine mana. ¹⁷ Kyrixtu ehtoh sã toehse sytatose sero nono po. Naeroro kuakorehmatorỹko Ritonõpo mana imehnõ pyno kuehtohkõme, ehxiropyra kuehtohkõme iirypyrymãkõ apiakatohpõ. ¹⁸ Imehnõ pyno kuahtao xine oserehpyra sytatose. Yrome imehnõ pyno pyra kuahtao xine ihxipỹke rokẽ sytatose exiko. “Otarãme Ritonõpo juãnohnõko mana,” ãko sytatose. Morara ahtao tupime mã imehnõ pyno kuehtohkõ exiko, imehnõ pyno pyra toehse kuexirykõke.

¹⁹ Osemazuhme Ritonõpo kypyno xine. Morara exiryke imehnõ pyno sytatose Ritonõpo poe. ²⁰ Ynara kananõ mã, “Ritonõpo poko enupunãko ase,” kananõ mã Jezu poetory zehno ahtao ajohpe rokẽ mã toto. “Ritonõpo pyno ase,” ãko mã toto. Otãto tynenehtorykõ poko enupunãko? Mãkara tynenerykõ poko enupunara mã toto. Morara ahtao Ritonõpo pyno ehsaromepyra mã toto tyekyrykõ poko enupunara toehtohkõ samo. ²¹ Ynara Kyrixtu nekarohpyry kyya xine, “Ritonõpo pyno oexirykõ se awahtao xine, imehnõ pyno ehtoko roropa,” tykase Jezu kyya xine.

5

Jezu onetupuhpynõ poremãkapory poko

¹ Jezu enetupuhnanõ Ritonõpo nymenekahpyryme mã toto typoenõme. Jũ pyno kuahtao xine Imũkuru pyno roropa sytatose. ² Ritonõpo poenõ pyno sytatose. Mokaro pyno kuexirykõ waro sytatose, Ritonõpo se kuexirykõke, aomipona roropa kuexirykõke. ³ Ynara rokẽ Ritonõpo se kuexirykõke, aomipona kuexirykõke. Tupime pyra roropa aomipona kuexirykõ mana. ⁴ Jezu onetupuhpynõ poremãkapory waro Ritonõpo poenõ mana. Ynara rokẽ Jezu onetupuhpynõ poremãkapõko sytatose. Jezu enetuputyryke kyya xine kuakorehmanekõme. ⁵ Onokãkõ Jezu onetupuhpynõ poremãkapõko nae? Jezu Kyrixtu enetupuhnanõ rokene, Ritonõpo mũkurume aexiry enetuputyhpõkõ rokene.

Kutuarõtanohekomo Jezu Kyrixtu poko

⁶ Jezu Kyrixtu tooehse tarona. Orihse tooehse kukurikatohkõme tumunuru ke. Tõsẽpurihkapose roropa nakuaka. Nakuaka rokẽ pyra osẽpurihkapose tooehse, kukurikase xine roropa tooehse tumunuru ke. Moro poko zae Ritonõpo zuzenu kuu-rutorỹko mana zae aexiryke. ⁷ Oseruao nae kutuarõtanohekomo Ritonõpo mũkurume Jezu exiry poko. ⁸ Ritonõpo zuzenu kutuarõtanohtorỹko mana Ritonõpo mũkurume Jezu exiry poko. Jezu õpurihkatopõpyry poko kuemynyhmarykohtao Ritonõpo mũkurume Jezu enetupuhnõko sytatose. Jezu orikyry poko roropa kuemynyhmarykohtao Ritonõpo mũkurume Jezu enetupuhnõko sytatose, enara. Morohne poko tuarõtãko sytatose. ⁹ “Ajohpe,” kara sytatose ahno nekarohpyry poko. Yrome Ritonõpo nekarohpyry imehnõ nekarohpyry motye kuhse zae. Ritonõpo nekarohpyry ynara mana, “Jezu Umũkurume nymyry mana,” ãko. ¹⁰ Naeroro Jezu Ritonõpo mũkurume enetupuhnanõ tuarõtãko toto. Zae toexirykõ waro roropa toto tukurohtao xine. Yrome Ritonõpo onetupuhpynõ ajohpe Ritonõpo ekarõko Ritonõpo omihpyry Tumũkuru poko onetupuhpyra toexirykõke, Jezu Ritonõpo mũkurume nymyry onetupuhpyra toexirykõke. ¹¹ Ynara Ritonõpo nekarohpyry sero. Orihpyra kyritorykõ Ritonõpo mana Tumũkuru enetuputyryke kyya xine. ¹² Ritonõpo mũkuru maro exiketõ orihpyra mã toto. Yrome Ritonõpo mũkuru maro pyra exiketõ orihketõme toto.

Orihpỹme kuexirykõ poko

¹³ Onenerykõme pape merõko ase orihpỹme oehtohkõ waro oehtohkõme, Jezu Ritonõpo mũkuru enetuputyryke oya xine. ¹⁴ Mame kuomirykõ etãko Ritonõpo mana, “Papa, otytyko se ase. Omoro rokẽ zuaro mase. Õmiry omipona se rokẽ ase,” karyhtao kyya xine, kuomirykõ etãko mana. Morara exiryke orẽpyra sytatose Ritonõpo maro kuotururukohtao. ¹⁵ Ritonõpo maro kuotururukohtao kuomirykõ etãko mana. Naeroro,

“Papa, otytyko se ase,” tykase kuahtao xine, tuaro sehtone. Kynekaropohpyrykõ emero ekarõko mã Ritonõpo kyya xine.

¹⁶ Imepỹ Jezu poetory eneryhtao tyyrypyry poko ahtao, oturutoko Ritonõpo a ipoko, ikurãkatohme ropa Ritonõpo a, jũme orihpyra aehtohme. Yrome tyoro kyyrypyrykõ nae orihmapotono. Moro poko exinohtao orihnõko exino jũme. Morara exiryke moro poko exiketõ poko, “Oturutoko Ritonõpo a,” kara ase oya xine. Yrome Jezu poetory tõ tyyrypyry poko toehse ahtao, “Oturutoko,” ãko rokẽ ase oya xine. ¹⁷ Emero kyyrypyrykõ popyra. Yrome nae kyyrypyrykõ orihmapotõ kara.

¹⁸ Ynara zuaro sytatose, Ritonõpo poenõ tyyrypyrykõ poko pyra mã toto. Ritonõpo mũkuru toto ewomãko mana toto onyryhmara joroko tamuru ehtohme.

¹⁹ Ritonõpo poetoryme sytatose. Moro zuaro sytatose. Jezu onenetupuhpynõ mã joroko tamuru poetoryme.

²⁰ Ynara zuaro roropa sytatose, Ritonõpo mũkuru tooehse kyya xine tuaro kuehtohkõme, Ritonõpo waro roropa kuehtohkõme. Ritonõpo nymyry maro sytatose. Imũkuru maro roropa sytatose, Jezu Kyrixtu maro. Mokyro mã Ritonõpome nymyry. maro orihpyra exĩko sytatose jũmãme.

²¹ Poetohti, joroko tõ poko pyra ehtoko. Osenekunohpopyra ehtoko. Enara.

João Nymeroypyry ropa sero

Sero pape tymerose João a. Jezu nymenekahpyryme kynexine ynororo typoetory tō amorepaneme. Tāhpōme toehse tahtao tynymeroypyry sero taropose eya nohpo a ajoajohpākō toahmase eya exiryke tytapyī taka, tamorepananōme.

Tynymeroypyryae ynara āko João mana, “Ajoajohpākō omiry onetara exiko. Toto omipona pyra exiko roropa ipunaka,” āko mana.

¹ Ynymeroypyry moro oneneryme xihxi, opoenō neneryme roropa. Ritonōpo nymenekahpyryme mase. Ywy ase João tamuximehxo exikety.

Opyno xine ase ipunaka. Ywy ro rokē kara, emero Jezu omipona exiketō opyno xine roropa nase. Moro omi zae mana, Jezu omiry. ² Jezu omiry kukurohtao xine exiryke, opyno xine ynanase. Aomiry kukurohtao xine exikehpyra mana, jūmāme.

³ Ynara āko ase Ritonōpo a, “Papa kapuaono, kure rokē yna tyriko. Yna poko oenupunako. Torētyke pyra yna tyriko ōmiry enetupuhtohme yna a, imehnō pyno roropa yna ehtohme,” āko ase. Morara āko ase Jezu Kyrixtu a, Ritonōpo mūkuru nymyry a.

Zae exiry imehnō pyno exiry poko

⁴ Opoenō tō Jezu omipona mā toto, emero pyra repe. Aomipona exiketō waro jexiryke, tākye toehse ywy toto poko, Ritonōpo nekarohpyry omipona toto exiryke. ⁵ Morara exiryke ynara āko ase oya xihxi, imehnō pyno sehtone. Ritonōpo poe sero ymerono oneneryme. Seromato kara sero repe, pakatoro, osemazuhme Ritonōpo nekarohpyry ro, moro ymerono. ⁶ Jomiry metatose apitoryme, ynara katopōpyry ya, “Kure imehnō tyritoko,” katopōpyry metatose ya, Jezu Kyrixtu enetupuhpitoryhtao oya xine. Imehnō kure riryhtao kyya xine, Ritonōpo omipona sytatose.

⁷ Tuhke onekunohtōkō nae ytoytoketomo. “Jezu Kyrixtu tonuruse ahnome,” kara exiketomo. Mokaro mā onekunohto, Kyrixtu zehno exiketomo. ⁸ Tomeseke ehtoko oenekunohpyra xine imehnō ehtohme. Tonekunohse awahtao xine eya xine, yna erohtopōpyry ahnikapōko matose. Yrome oenekunohpyra xine imehnō ahtao, tākye exiko ynanase yna erohtamitu apoiryke yna a Ritonōpo a, emero porehme.

⁹ Jezu Kyrixtu namorepatopōpyry rumekananō mā Ritonōpo poetoryme pyra exiko. Morararo Kyrixtu namorepatopōpyry motyēkananomo. Yrome onurumekara exiketō Kumykō poetoryme mana. Imūkuru nymyry poetoryme roropa mā toto. ¹⁰ Tyorō amorepatō toehse ahtao oya xine, Kyrixtu namorepatopōpyry kara ekarone toehse ahtao, ynara kara ehtoko, “Omōko ytapyī taka,” kara ehtoko eya. “Torētyke pyra exiko, Ritonōpo amaro mana,” kara roropa ehtoko eya. ¹¹ Morara karyhtao oya xine isaaro matose, akorehmaneme roropa matose iirypyry poko.

Aosekazumatopōpyry

¹² Itamurume oururukō se ase repe. Yrome ase pape merory se hkopyra. Okynā pyra jytory se ase myaro. Oximaro kuahtao xine oturūko sytatose tākye kuehtohkōme ipunaka.

¹³ Apaxiry roropa Ritonōpo nymenekahpyryme mana.

“Kure pāna mā repe,” āko nase apaxiry poenomo oya oturupōko toto. Enara rokene.

João Nymeroypyry ropa sero

Sero pape tymerose João a. Jezu nymenekahpyryme kynexine ynororo typoetory tō amorepaneme. Tynymeroypyry sero taropose eya tope a, Kaju a.

Tynymeroypyryae ynara āko mana, “Kure mase imehnō Jezu poetory takorehmase oya exiryke imehnō amorepary poko Jezu enetuputyry poko,” āko mana. Imepỹ poko turuse roropa ynororo, zae pyra exikety poko. “Mokyro Jezu poetory amorepaneme ehxīpo toeramase ropa tyrypyry poko ropa toehtohme. Popyra toehse ropa,” āko mana.

¹ Ynymeroypyry moro oneneryme, konohno Kaju. Opyno ase ipunaka. Ywy ase João tamuxime exikety.

² Konohno, opyno jexiryke opoko oturūko ase Ritonōpo a kure rokē oehtohme akuakuruhtara oehtohme. Orēpyra oexiry waro ase, Ritonōpo omipona oexiry, sekese oexiry, enara. ³ Moino Jezu poetory tō tooehse xiaro. Tokātose omoro kure. Naeroro tākye toehse ywy, “Omi kurā omipona Kaju mā rahkene, pake aehtopōpyry saaro,” tykase toto. ⁴ Toipe ywy, ypoenō Ritonōpo omipona exiry ekary etaryhtao, tākye ase. Ypoenōme sã toehse matose ynamorepatyãme oexirykōke.

Kure Kaju ekarotopōpyry

⁵ Konohno, opyno ase yronymyryme. Orēpyra erohnōko mase, Jezu poetory tō akorehmary poko. Katonōme toto ahtao kure toto rīko ro mase. “Kure Kaju yna riasene,” tykase mokaro, Jezu poetory tomo, amaroino aehtyã xiaro. ⁶ Morara tykase toto, Jezu poetory oximōmākō netaryme taro. Amaroino aytorykō ropahtao imepỹ pona tymōkomoke pyra toto anaropopyra exiko. Otytyko ekaroko eya xine, nae oehtohntonō ekaroko eya xine. Morara awahtao kure mase Ritonōpo a, aomipona toto erokuruke, ⁷ Kyrixtu omiry poko imehnō amorepase toto ytoryke. Ynara exiryke, Jezu poetory tō kara tỹkyryry onekaropyra eya xine. ⁸ Morara exiryke sakorehmatone toto Jezu poetoryme kuexirykōke. Mokaro akorehmaryhtao kyya xine, imaro xine sã imehnō amorepāko sytatose Kyrixtu poko. Kyrixtu omiry ajohpe pyra mana.

Tioterepe, Temetyrio

⁹ Pape meroase inunōkara Jezu poetory tō neneryme. Mahxo Tioterepe toto esēme toexiry se mana. Ynymeroypyry se hkopyra mana. ¹⁰ Jytoryhtao oya xine ourutorỹko ase ipoko. Eya tykerekerehmase yna itamurume, ixihpyryme ipunaka. Ajoajohpe rokē mana. Emero ro mana Jezu poetory tō onynyhmapopyra mana tytapyĩ tao. Imehnomo a toto nyhmaporyhtao, inyhmapohpōkō zehno exīko mana. Toto aropory se roropa mana oximōmākō htae, Jezu poetory tohtae.

¹¹ Konohno, opyno ase. Naeroro iiryryymākō osypoehno, kurākō rokē ipoenohko. Kure imehnō rinanō Ritonōpo poetoryme mā toto. Yrome tyrypyry poko exiketō Ritonōpo onenetupuhpitopyra mā toto.

¹² Imehnō Temetyrio ekātōko kure, zae aexiryke. Yna a roropa mā kure, yna omiry ajohpe pyra roropa. Zuarō matose.

Aosekazumatopōpyry

¹³ Itamurume oururukō se ase repe, yrome pape merory se hkopyra ase roropa. ¹⁴ Okynã pyra jytory se ase oya xine. Moero sytase oturūko, toytose jahtao.

¹⁵ “Torētyke pyra Kaju tō tyriko,” āko ase Ritonōpo a opoko xine. “Sekese rokē tyriko toto,” āko ase opoko xine.

“Kure pãna mano?” kary se oepe tō mana oya. “Kure pãna matou?” kary se roropa ynanase amarōkomo a, yna epe tomo a emerō. Enara rokene.

Juta Nymerohpypy sero

Sero pape tymerose Juta a. Jezu akorōme kynexine ynororo. Tynymerohpypy sero taropose eya Jezu enetupuhnanō neneryme emero pata tō po.

Tynymerohpypyrae ynara āko mana, “Imehnō azahkuru exiketō mynyhpākapoko Jezu poetoryme osekaroryhtao eya xine repe, yrome Jezu sā pyra tyrypyrykō poko ro tahtao xine. ‘Otara kara,’ āko toh mā repe, yrome popyra mā toto ipunaka,” āko mana.

¹Ynymerohpypy moro onenerykōme. Ywy ase Juta, Jezu Kyrixtu poetory. Tiaku akorō ase roropa.

Tymenekase matose Ritonōpo a typoenōme oehtohkōme. Kumykōme nymyry mana. Opyno xine mana ipunaka. Jezu Kyrixtu roropa oewomatorỹko mana popyra oripopyra xine imehnō ehtohme.

²Ynara āko ase Ritonōpo a opoko xine, “Kure rokē opoenō tyriko Papa. Torētyke pyra tyriko toto. Imehnō pyno tyriko roropa toto ipunaka,” āko ase.

Zae pyra amorepatōkō poko, ajohpākō poko

³⁻⁴Wekyry tomo, opyno xine ase. Apitoryme pape merory se exiase kukurākatopōpyrykō poko. Yrome Ritonōpo se pyra exiketō xiaro. Omatome tooehse toto. Ritonōpo omiry kurā Jezu Kyrixtu poko tyorōmāko mā toto. “Kure kyyrypyrykō poko ro kuahtao xine,” āko toh mā repe. Ajohpe rokē mā toto morara karyhtao eya xine. Tyrypyrykō poko toto. Jezu Kyrixtu rumekāko roropa mā toto. Toiro Jezu Kyrixtu mana Kuesēkomo, Kypynanohnekomo. Yrome, “Yna esē kara mokyro,” āko mā toto, ise pyra toexirykōke. Pake mokaro wānopyry poko tymerose Ritonōpo omiryryme.

⁵Morohne waro matose repe. Yrome owenikehkaporykō se ropa ase. Pake Izyraeu pary tō typynanohse Ritonōpo a. Ejitu poe tarose toto eya. Morarame onenetupuhpynō tonahkapose ropa eya. ⁶Wenikehpyra ehtoko roropa Ritonōpo nenyohyā poko. Toitoine mokaro imehxo toexirykō se toehse. “Ritonōpo sā orēpyra sytatose,” tykase toto ajohpe. Ritonōpo ime exiry typoenohse eya xine. Morara exiryke mokaro ēmāko Ritonōpo mana etuarimatoh taka. Ketu ke sā tymyhse mā toto jūme xinukutumao. Tūtara mā toto apiakatoh konōto eraximatohme toto a. Tooehse ropa Jezu ahtao, “Popyra matose ya,” āko mā eya xine. Wenikehpyra ehtoko mokaro poko, Ritonōpo ime exiry poenohnanō poko. ⁷Wenikehpyra ehtoko Sotomapōkō poko, Komorapōkō poko roropa, imehnō pata pitikopōkō poko roropa. Morohne patapōkō popyra toehse tyrypyrykō poko xihpyry, Ritonōpo nenyohyā iirypyrymākō samo. Imehnō nohpo poko toehse toto, imehnō ryhpopākāko roropa. Naeroro Sotomapōkō tuānohse Ritonōpo a. Etuarimāko mā toto jūme apotoimo htao, imehnō zuaro ehtohme iirypyrymākō wānopyry poko Ritonōpo a. Moro poko osenetupuhtoko.

⁸Mokaro oehsenākō oya xine pakatokō sā roropa mā toto. Tōsenehtopōpyrykōae ro tamoreme xine tokokō poe iirypyryme exīko mā toto. Ritonōpo imehxo ehtoh eunohnōko mā toto, aomiry se pyra toexirykōke. Tuisa tō kapuaōkō poihtōko roropa mā toto. ⁹Mokaro sā pyra Mikeu kynexine, Ritonōpo nenyokyhpyry tuisamehxo exikety. Joroko tamuru maro tōsezusezuhse toto Moeze ekepyry poko. “Onoky Moeze ekepyry zonēnōko nae? Ywy,” tykase toto. Yrome joroko tamuru onypoihtopyra Mikeu kynexine. “Xihpyryme mase,” kara tokurehse ynororo. Ynara rokē tykase, “Kuesēkō ourūko mana,” tykase. ¹⁰Yrome mokaro Ritonōpo se pyra exiketō mā imehnō poihtōko mā toto, onenetupuhpyra toexirykōke. Tamoreme tuaro mā toto onokyro samo. Naeroro zuaro toehthōkōke osenahkāko mā toto. ¹¹Imehnō motye etuarimakehpyra toh mana. Kaī ehtopōpyry sā toehse mā toto. Tyrypyry onykorokapopyra tokurehse ynororo. Mame azahkuru kahpyry se rokē toehse toto, tineru apoitohme tyya xine, Paraão ehtopōpyry samo. Ritonōpo omipona pyra toexirykōke, Kora ehtopōpyry samo, osenahkāko mā toto. ¹²Toiparo rokē oximōnōko mā toto amaro xine Jezu orihtopōpyry

poko osetupuhtohme. Kamisa xikuromã sã nuriame mã toto arãnao xine. Eukuru poko emotyẽkãko mã toto. Etýnõko mã toto imehnõ neneryme. Yrome ehxiropyra mã toto. Osepyno rokẽ mã toto. Akurũ sã mã toto konopo pyra ahtao. Tyryrykane a akurũ aroarory sã mã toto. Toiparo rokẽ ytoytõko mã toto. Epery zoko sã roropa mã toto toperere pyra tokurehse ahtao. Kure ehtoh poko pyra mã toto. Wewe orihsẽ sã roropa mã toto imity maro touhpyry samo. ¹³ Pohkane konõto sã roropa mã toto tuna konõto kuaõ samo. Ætaryka arõko pohkane, isawã xikuromãko. Moro sã mokaro rypyry osenẽko. Xirikuato ytoytoketyme toehse ahtao, moro sã mã mokaro exiõko. Toto esary menekãko Ritonõpo mana, mya xinukutumao, jũme toto ehtohme moero.

¹⁴ Pake mokaro poko tõturuse Enoki. Ritonõpo poe urutõme Enoki kynexine. Atão paryme roropa Enoki kynexine. Ynara tykase ynororo, “Enetoko ke Kuesẽkõ oehnõko mana tynenyoytyã tuhkãkõ maro. ¹⁵ Seropõkõ emero apiakase oehnõko mana. Iirypyrymãkõ wãnohnõko roropa mana tõmipona pyra toto exiryke. Toto nyrytyã xihpyry ehepyryme toto wãnohnõko mana. Toto omihpyry xihpyry ehepyryme roropa toto wãnohnõko mana,” tykase Enoki pake Ritonõpo poe.

¹⁶ Mokaro Ritonõpo se pyra exiketõ mã epyrypãko mã toto kokoro rokene kure toexirykõ poko. Imehnõ kerekeremãko kahpyry mã toto. Toto hxirõko roropa mã toto. Typenetatohkõ xihpyry poko rokẽ mã toto. Imehnõ poko epyrypãko roropa mã toto tõmipona toto ritohme.

Tuaro ehtoko, tomeseke ehtoko

¹⁷ Wekury tomo, mokaro sã pyra matose. Pake tamorepase matose Kuesẽkõ Jezu Kyrixtu nymenekatyamo a. ¹⁸ Ynara tykase toto oya xine Kuesẽkõ omi poe, “Imeĩpo sero etyhpury po imehnõ oehnõko oya xine mana. Oeunohtoryõko mã toto. Typenetatohkõ poko rokẽ mã toto. Atahmãkãko roropa mã toto Kyrixtu oepury ropa poko,” tykase. ¹⁹ Mokaro Ritonõpo se pyra exiketõ Jezu poetory tõ oxiehno tyriõko mã toto osepeme pyra toto ehtohme. Ritonõpo zuzenu maro pyra mã toto. Typenetatohkõ poko rokẽ mã toto. Ritonõpo omipona pyra mã toto. ²⁰ Yrome, wekury tomo, Jezu tonetupuhse oya xine oesẽkõme. Itamurumehxo enetupuhtoko seromaroro. Emero motye kure Jezu enetuputyry mana. Ritonõpo zuzenu kyjamihtanohtoryõko mana. Naeroro oturutoko Ritonõpo maro ijamitunuru ke. ²¹ Penekehpyra ehtoko Ritonõpo omipona oexiry poko. Kypyno xine mana ipunaka. Kuesẽkõ Jezu Kyrixtu oepury ropa eraximatoko. Kuarotoryõko mana tosaka tymaro kuehtohkõme jũme.

²² Toitoine Jezu poetory mãsa rokẽ enetupuhnõko mã toto. Ynara kahtoko eya xine, “Mãsa rokẽ pyra, yronomyryme Jezu enetupuhtoko,” kahtoko eya xine. ²³ Toto ipynanohtoko, apotoimo htaka ytopyry toto ehtohme. Apoto htaka aepukahpyry anymyry sã oya xine iirypyrymãkõ ipynanohtoko. Tomeseke roropa ehtoko toto pyro awahtao xine, oorypyrykõ poko pyra oehtohkõme roropa, toto sã pyra oehtohkõme.

Kure Ritonõpo ekarõko

²⁴ Kypynanopyrykõ waro Ritonõpo mana, kyyrypyrykõ poko pyra kuehtohkõme. Kuarotoryõko roropa mana tosaka jũme tymaro kuehtohkõme. Kurãme kyritorõko roropa mana, iirypyryme pyra tãkye kuehtohkõme tymaro, imehxo exikety maro. Morara kure kuhse mana. ²⁵ Ynoro rokẽ Ritonõpome mana. Imepỹ pyra mana. Kukurãkanekõme mana Jezu Kyrixtu tonetupuhse kyya xine exiryke Kuesẽkõme. Naeroro, “Emero motye kure mase,” sykatone eya. “Emero motye tuisamehxo roropa mase. Emero motye õmiry jamihme mana. Yna esẽme imehxo mase,” sykatone eya. “Moino ro morara mexine. Morararo mase seromaroro. Kokoro rokẽ morararo mase exikehpyra jũme,” sykatone eya. Enara.

João Nymeroypyry sero Jezu Nenepotyã poko

Sero pape tymerose João a. Jezu nymenekahpyryme kynexine ynororo typoetory tō amorepaneme. Tãhpõme toehse tahtao tynymeroypyry sero taropose eya Jezu enetupuhnanõ neneryme 7me pata tō po.

Ritonõpo osetupuhntoh turumekapitose eya xine. Naeroro toto zurũko mana tyrypyrykõ poko pyra toto ehtohme.

Etuarimãko toh kynexine pitiko rokẽ pyra. Naeroro toto akorehmary se kynexine tãkye toto ehtohme. Sero nono enatyry poko toto tamorepase eya, Ritonõpo nyripyry poko kehko. “Sero nono enahkapõko Ritonõpo mana imepý nono ritohme ropa imyakãme. Tyorõ rĩko mana, kurano, jũme ehtohme,” ãko mana.

¹ Moro João nymeroypyry, Jezu Kyrixtu nenepotyã poko. Ritonõpo nekarotyã morohne typoetory tō amorepatohme, imeĩpo ehtoh poko, zuaro toto ehtohme. Mame Kyrixtu a morohne poko typoetory tō João a, tutuarõtanohtose tynenyokyhpyry a. ² Mame João a tynenehpyry tokarose emero porehme. Morohne tymerose sero poko, Ritonõpo nekarohpyry, Jezu Kyrixtu namorepatopõpyry, enara. ³ Tãkye exĩko matose sero pape sekeremaneme awahtao xine. Tãkye roropa exĩko matose sã omi etaneme awahtao xine, otato roropa awahtao xine. Ritonõpo poe sero tymerose. Okynahkopyra serohne exĩko mana emero. Ekurehpyra mana.

“Kure pãna matou?” katopõpyry Jezu poetory tomo a

⁴ Ynymeroypyry moro onenerykõme, Jezu poetory tõme matose, 7me patapõkõme matose Azia rãnao. Ywy ase João.

Oturũko ase Ritonõpo a opoko xine. Ritonõpome exikehpyra mana. Moinoro mana. Jũmãme roropa mana. Ynara ãko ase eya opoko xine, “Kure rokẽ opoetory tō tyriko Papa. Torẽtyke pyra tyriko toto,” ãko ase eya. Ritonõpo zuzenu a kure oriporykõ se ase roropa, Ritonõpo apõ epataka exikety a, torẽtyke pyra oehtohkõme. ⁵ Jezu Kyrixtu a roropa kure oriporykõ se ase. Kutuarõtanohtonekõme mana, zae aomiry exiryke. Aẽsemamyhpyry ropa ynororo osemazuhme toorihxĩpo. Imeĩpo kuẽsemãkapotorykõ ropa mana tõsemãtopõpyry ropa saaro. Tuisa tō esẽme mã ynororo.

Kypyno xine roropa mana. Toorikyryke tymyhpokase ropa sã sytatose eya, kyyrypyrykõ poko pyra kuehtohkõme, ⁶ Ritonõpo maro oturuketõme kuehtohkõme Jũ maro oturuketõme, ipoetoryme roropa kuehtohkõme. “Kure Jezu Kyrixtu mana tuisamehxo. Jamihmehxo roropa mana jũme,” sykatone ipoko, enara.

⁷ Enetoko ke! Oehnõko ropa mana akuruhtoko. Emero mã mokyro enẽko, tuohpõkõ roropa. Mame sero nonopõkõ emero epanaikãko mã toto. Xitãko mã toto mokyro eneryke tyya xine. Morara ahtao ro, osehko ropa Jezu, enara.

⁸ “Ywy ase Ame, Zme roropa. Apitorymãme, etyhpyrymãme, enara,” ãko Kuesẽkõ Ritonõpo mana. Emero tyripyry waro exiketyme ynororo. “Ywy ase seromaroro. Pake exiase. Jũme exikehpyra ase roropa,” ãko mana.

Kyrixtu enetopõpyry

⁹ Ywy ase João, oruikomo. Jezu maro etuarimãko ase. Oetuarimãkõ sã ase etuarimãko roropa. Ipoetoryme sytatose, eanahtõko roropa sytatose. Ahmõta pona tonehse ywy ahno a Patimo pona, Ritonõpo omiry ekaryryke ya imehnõ netaryme. Zae ehtoh Jezu namorepahpyry roropa ekaryryke ya tonehse ywy xiaro, apuruhpyry taka samo. ¹⁰ Mame nomĩkoae Ritonõpo poko exiase. Mame Zuzenu tooehse ya. Tuaro pyra jahtao omi totase ya, ykae opore exikety, rue etone samo. ¹¹ Ynara nase,

—Pape imeroko onenery tō poko. Mame onymeroypyry aropoko ypoetory tomo a oximõmãkomo a 7me pata tō poro, toto neneryme, Epezu pona, Eximina pona, Perekamu pona, Tiatira pona, Sarati pona, Pirateupia pona, Raotisea pona, enara.

¹² Mame ŷkakoxi toeramase jahtao juruħpõ enese nāparina to rokẽ enease, setime. Apõpo nexiase kehko. ¹³ Moro rānao orutua nexiase tupoke. Xikihme nexiase. Zupõ mosa nexiase. Ipuuru pona toehse. Ipuropuru zomye zamareary panõ nexiase, uuru risemy. ¹⁴ Zūsety karimutume nexiase, mauru samo, akurū sã roropa karimutume. Enuru zemĩme sã nexiase apoto samo. ¹⁵ Ipuuru zemĩme sã roropa nexiase metau iahkahpyry samo. Metau ikorokahpyry sã seneneme nexiase. Aomiry sõkane konõto sã nexiase. ¹⁶ Mame emahpo xirikuato nexiase setime, apotunuru wino. Ītao ratoimo nexiase, osetato taere exikety. Ĕmyty xixi sã nexiase saereme, tãxiahtao exikety samo.

¹⁷ Mokyro tonese ya ahtao, nono pona epukase imyhtokoxi, ahno ekepyry samo. Mame tapose ywy eya tomary ke apotunuru wino. Ynara nase ya,

—Oserehpyra exiko. Ywy ase Osemazuhme aexihpyry, Etyhpyryme aexihpyry, enara. ¹⁸ Orihpõyme exikety ase. Jorikyase repe. Yrome eneko ke, orihpõyme ase jũme. Orihtoh esẽme ase, aorihityã esẽme roropa. ¹⁹ Naeroro pape imeroko onenery tõ poko, seromaroro ehtoh poko te, imeĩpo ehtoh poko, enara. ²⁰ Zuaro pyra mase repe. Otuarõtanohpõko ase sã xirikuato poko jemahpo setimãkomo, mõ nāparina apõ poko roropa uuru risemy, setimãkomo. Toto ewomananõme mã toto. Nāparina apo moro setimãkõ ypoetory tõ enetupuhtoh moro.

2

Jezu nymeropohpyry Epezupõkõ neneryme

¹ —Naeroro Pape imeroko ynenyokyhpyry neneryme, Epezupõkõ amorepane neneryme. Ynara imeroko,

“Ynara kary se xirikuato apoine, setimãkõ apoine, tomary ke tapotunuru wino. Nāparina apõ rānakuroko ytoytõko roropa ynororo. ² Onyrihpyrykõ waro ase, ŷme oerohpõpyrykõ roropa. Penekehpyra oehpõpyrykõ waro roropa ase. Iirypyrymãkõ rypyry se pyra oexirykõ waro roropa ase. Ynara kananõ mã, ‘Ywy roropa Ritonõpo nymenekahpyry ase imehnõ amorepaneme,’ kananõ zae ehtoh tukuhse oya xine. Ajohpe toto ehtoh waro toehse matose Ritonõpo nymenekatyãme pyra toto exiryke. ³ Penekehpyra matose. Metuarimatose ypoetoryme oexirykõke, porempãpyra roropa matose. ⁴ Yrome toiro ohxirorykõ se ase, ypyno hkopyra matose osemazuhme ypyno oehpõpyrykõ sã pyra matose toehse. ⁵ Wenikehpyra ehtoko ypyno oehpõpyrykõ poko. Oorypyrykõ irumekatoko ropa, osemazuhme ypoko oehpõpyrykõ sã oehpõkõme ropa. Oorypyrykõ onurumekara ro awahtao xine, oehnõko ropa ase oya xine, okyryrykõ syryhmase tosae, nāparina apony. ⁶ Yrome toiro oehpõkõ poko ose xine ro ase, Nikorai poetory tõ se pyra matose ipunaka, ysamo.

⁷ Typanare awahtao xine, Zuzenu nekarohpyry ypoetory to netaryme, moro etatoko. Otato ehtoko.

Porempãpyra awahtao xine orihpõyme oritorõko ase. Ritonõpo esao epery zoko nae. Moro epery enahnanõ mã orihpõyme exiko. Moro epery ekarõko ase oya xine, enara.”

Jezu nymeropohpyry Eximinapõkõ neneryme

⁸ —Imepõ pape imeroko ynenyokyhpyry neneryme, Eximinapõkõ amorepane neneryme. Ynara kaxiko eya,

“Ywy ase osemazuhme aexihpyry, etyhpyryme aexihpyry, enara. Aorikyhpyryme ro ase. Tõsemãse ropa ase. Ynara kary se ase oya xine, ⁹ oetuarimarykõ waro ase. Tymõkomoke pyra oexirykõ waro ase. Yrome tymõkomoke nymyry matose. Okerekeremarykõ waro ase juteuimo tomo a. ‘Juteume ase,’ åko toh mã repe. Yrome juteukara mokaro. Joroko tamuru poetoryme rokẽ toh mana. ¹⁰ Oserehpyra ehtoko oetuarimarykõ poko. Imeĩpo etuarimãko matose otarãme. Etatoko ke, åpuruħpyry taka oẽmapotorõko joroko tamuru mana okuhtohkõme. Etuarimãko matose 10 tiame rokene. Porempãpyra ehtoko jenetuputyry poko oya xine, oorihpõkõ ponãmero. Mame orihpõyme oritorõko ase. Tururume ytoketõ tururume ytõko orẽpyrahxo

toehtohkō enepotohme. Orēpyrahxo exikety parimā apoiko mana orēpyra toehtamitume. Moro sã orihpỹme oehtohkō apoiko matose porempỹpyra awahtao xine jenetuputyry poko.

¹¹ Typanare awahtao xine otato ehtoko. Juzenu nekarohpyry ypoetory tomo a etatoko aomipona oehtohkōme.”

Jezu nymeropohpyry Perekamupōkō neneryme

¹² —Imepỹ pape imeroko ropa ynenyokyhpyry neneryme, ypoetory tō Perekamupōkō amorepane neneryme. Ynara kaxiko eya,

“Tyratoke tỹtao exikety omiry sero. Osetato taere tyratoke omiry sero. ¹³ Oesary waro ase, joroko tamuru apō pũto oesary mana. Zae mase ya. Jenetupuhtopōpyry oya onurumekara mexiase, ypoetory kurã Ātipa totapase ahtao ro. Moroto joroko tamuru esao totapase ynororo. ¹⁴ Yrome ohxirory se ase, tuhke pyra. Paraão namorepahpyry omipona exiketō moroto amaro mã toto. Paraão mokyro Paraki amorepahpō iirypyryme Izyraeu tō riry poko. Ahno naxikatyã Ritonōpo myakãme tyripose eya. Mame mokaro ēpataka tonahsē tyrise eya xine, ‘Kure mase,’ katohme tyya xine ipoko. Moro tonahsē ke Izyraeu tō tautuhmapose eya iirypyryme toto ritohme Ritonōpo a. Nohpo tō poko Izyraeu tō tyripose roropa eya. ¹⁵ Morararo imehnō amaro mã toto, Nikorai poetory namorepahpyry omipona exiketomo. ¹⁶ Naeroro oorypyrykō irumekatoko. Oorypyrykō onurumekara awahtao xine, okynahkopyra oehnōko ase oya xine atatapoise mokaro maro. Ratoimo ke t̃tae tūtakety ke toto akohkohnōko ase.

¹⁷ Typanare awahtao xine Juzenu nekarory ypoetory tomo a omipona ehtoko.

Tyrypyrykō porempãkaponanomo a tonahsē ekarōko ase. Tokare pyra moro ekarōko ase oya xine, pake ynekarohpyry sã kapu ae, Izyraeu tō napyryme. Topu karimutumã ekarōko ase roropa oya xine, tymerose oesetykō esehpasenã ke. Imehnō oesetykō waro pyra mã toto. Esē rokē tosety waro exiko mana.”

Jezu nymeropohpyry Tiatirapōkō neneryme

¹⁸ —Imepỹ pape ropa imeroko ynenyokyhpyry neneryme, ypoetory tō Tiatirapōkō amorepane neneryme. Ynara kaxiko eya,

“Ynara ãko Ritonōpo mũkuru oya xine. Mokyro zemĩme tonure apoto samo, tupuhke roropa metau samo ikorokahpyry as roropa ipupuru. ¹⁹ Onyrihpyrykō waro ase. Imehnō pyno oehtohkō waro roropa ase, t̃me oehtohkō waro ase imehnō akorehmary poko. Penekehpyra roropa matose. Onyrihpyrykō osemazuhme motye kuhse tyrĩko matose seromaroro. ²⁰ Yrome toiro ohxirotorỹko ase, mokyro nohpo xihpyry anaropopyra matose owinoino xine. Mokyro esety Jezapeu. ‘Ritonōpo poe ase urutōme,’ ãko kahpyry ynororo. Ypoetory amorepãko kahpyry mana. Toto enekunohnōko imehnō nohpo to poko toto ehtohme, ahno naxikatyã Ritonōpo myakã napyry poko roropa toto ehtohme. ²¹ Iirypyry rumekatoh toraximase ya repe. Yrome imehnō poko toehtoh rumekary se hkopyra mana. ²² Naeroro otuato tapona mokyro emãko ase. Moroto etuarimãko itamurume mokyro mana ipoko aehtyã maro. Seromaroro mokyro riko ase mokaro maro tyrypyrykō onurumekara toto ahtao. ²³ Ipoenō etapãko roropa ase, ypoetory tō emero zuaro ehtohme, imehnō osetupuhtho waro jehtoh waro toto ehtohme, imehnō penetatoh waro jehtoh waro roropa toto ehtohme. Oepehmatorỹko ase emero porehme onyrihpyrykō epehpyryme.

²⁴ Yrome amarokomo imehnō Tiatirapōkō roropa mokyro namorepahpyry xihpyry omipona pyra matose. Joroko tamuru namorepatoh poko atamorepara mexiatose. Ynara ãko ase oya xine, tyorō onyripopyra ase oya xine. ²⁵ Naeroro anamorepahpyrykō onurumekara ehtoko. Yronomyryme ipoko ehtoko joepyry ropa ponãmero. ²⁶⁻²⁸ Orēpyra awahtao xine, jomipona ipunaka awahtao xine sero etyhpyry pona, tuisame oritorỹko ase tuisame jehtoh sã Papa poe. Ahno esēme oritorỹko ase. Kurimene sã jamihme oritorỹko ase orino apuhsē sã rokē imehnō ehtohme oya xine jamihme

pyra, òmipona xine toto ehtohme. Mame xirikuato ekaròko ase oya xine, Maparukawa ekaròko.

²⁹ Otato awahtao xine Juzenu omipona ehtoko autururuhtao ypoetory tomo a.”

3

Jezu nymeropohpyry Saratipòkò neneryme

¹ —Mame imepÿ pape imeroko ynenyokypyry neneryme, ypoetory tò Saratipòkò amorepane neneryme. Ynara kaxiko eya,

“Ywy ase Tuzenuke exikety, Ritonòpo zuzenu ke, 7mākō ke. Jemahpo xirikuato nae setime. Etatoko pahne onyrykō waro ase, ‘Jezu poenōme mā toto,’ āko imehnō mā opoko xine repe. Yrome toorihse sã matose ya jomipona nymyry pyra oexirykōke. Oturupyra matose ya, jezuhpyra roropa matose. ² Morara oehtohkō popyra ya mana. Ynyrohmanohpotopōpyry poko oya xine erohnōko matose mōpāme rokene. Naeroro ajamihtatoko orēpyrahxo oehtohkōme jūme rokē oorikyrykōino. Ynara enetupuhnōko ase, onyrykō poko awahtao xine Ritonòpo omipona nymyry pyra matose. Zae pyra matose Ritonòpo a. ³ Naeroro āmorepatopōpyrykō poko wenikehpyra ehtoko. Onetahpyrykō poko roropa wenikehpyra ehtoko. Aomipona ehtoko oorypyrykō irumekatoko ropa. Pakara awahtao xine omatome oehnōko ase oya xine. Mame joepyry ropa waro pyra matose exiko. ⁴ Amaro xine nae tuhke pyra, tupoke sã ikurikasenā ke, Saratipòkò roropa. Ymaro ytoytkō mā toto tupoke karimutumā ke, kurāme exiryke. ⁵ Oorypyrykō poremākaponeme awahtao xine karimutumā ke oupohtotorÿko Ritonòpo mana. Oesetykō onymikara roropa typapē poe, orihpÿme exiketō esetykō poe. ‘Ypoetoryme moxiamo,’ āko ase jarao opoko xine, Ritonòpo ēpataka, inenyohtyā netaryme roropa.

⁶ Otato awahtao xine, Juzenu omipona ehtoko otururuhtao ypoetory tomo a.”

Jezu nymeropohpyry Pirateupiapòkò neneryme

⁷ —Jomiry imeroko ynenyokypyry neneryme, ypoetory tò Pirateupiapòkò amorepane neneryme. Ynara kaxiko eya,

“Ynymerohpyry moro onenerykōme. Ywy ase kurāme. Ajohpe pyra ase ipunaka. Tysorotoke ase, Tawi kyryrÿpyry ke. Osa totapuruhmakase ahtao ya moro anapurupyra imehnō mana. Tapuruse ya ahtao anapuruhmakara imehnō mana. ⁸ Onyryrykō waro ase. Ajamitunurukō pitiko rokē repe. Ynamorepatyā omipona matose. Jurumekara matose. Omōtohtotapuruhmakase ya omōtohkōme. Moro anapurupyra imehnō mana. ⁹ Etatoko pahne, mokaro, joroko tamuru poetory ajohpe mā toto. ‘Juteume ynanase,’ āko toh mā repe. Yrome juteutōkara mokaro. Mokaro enehpōko ase oēpataka xine. Tosekumurukō pona porohnōko mā toto, ‘Kure mase,’ katohme oya xine. Opyno xine jehtoh enetupuhnōko mā toto emero. ¹⁰ Jomihpyry poko, ‘Penekehpyra ehtoko,’ katopōpyry omipona oexirykōke oewomatorÿko ase, seropōkō etuarimatoh toehse ahtao. Zae toto ehtoh kuhtohme seropōkō emero etuarimāko mā toto. ¹¹ Okynā pyra oehnōko ropa ase. Tomeseke ehtoko ynekarohpyry poko oya xine, oepehpyrykō onematonanohpyra imehnō ehtohme poremāpyra oehtamitukō onematonanohpyra toto ehtohme. ¹² Poremāpyra awahtao xine oesarykō ekaròko ase oya xine Ritonòpo tapyī tao, jūme Ritonòpo maro oehtohkōme. Opokona xine Ritonòpo esety merōko ase, Ritonòpo esary esety roropa. Jerusarē tyrisenā moro, kapu ae ayhtohpyry Ritonòpo poe. Jesety esehpasenā roropa imerōko ase opokona xine.

¹³ Otato awahtao xine Juzenu omipona ehtoko autururuhtao ypoetory tò netaryme.”

Jezu nymeropohpyry Raotiseapòkò neneryme

¹⁴ —Jomiry imeroko ynenyokypyry neneryme, ypoetory tò amorepane neneryme, Raotiseapòkò amorepane neneryme. Ynara kaxiko eya,

“Jomihpyry moro onenerykōme. Ywy ase Ritonōpo mūkuru. Otuarōtanohnekōme ase, zae exiketyme ase. Ritonōpo nyrytā emero tyrihpōme ase. ¹⁵ Onyrihpyrykō waro ase. Ritonōpo poetoryme osekarōko matose repe, yrome ysā pyra matose. Naeroro eukuru iparumā sā matose ya, yzamaro pyra matose. Kuenimā sā awahtao xine, ypoetoryme osekaropyra awahtao xine kurehxo ya exiry repe jomipona pyra oexirykōke. Axitunety sā awahtao xine jomipona nymyry awahtao xine roropa kurehxo oexirykō ya mā repe. ¹⁶ Yrome iparume sā rokē oexirykōke yzamaro pyra matose. Naeroro orumekatorỹko ropa ase. ¹⁷ Ynara āko matose, ‘Tytineruke ase, tymōkomoke roropa. Emero nae ase,’ āko matose repe. Yrome ya tymōkomoke pyra matose. Etuarimāko matose, tytineruke pyra roropa, tupoke pyra roropa. Tonure pyra roropa matose. ¹⁸ Naeroro etatoko pahne, josenetupuhtoh poko openetatoko. Zae jehtoh poko openetatoko roropa. Ynara exiryke josenetupuhtoh uuru kurā sā mana. Zae jehtoh roropa uuru sā mana kurano. Morara awahtao xine tymōkomokā sā exīko matose kure ōsenetupuhtohkō toehse exiryke, zae oexirykōke roropa. Tupoke karimutumā ke sā exīko roropa matose ihximyra josenetupuhtoh apoiryhtao oya xine, zae jehtoh apoiryhtao roropa oya xine. Enuru epinopyhpyry sā exīko roropa matose, tonurākara sā pyra josenetupuhtoh apoiryhtao oya xine, zae jehtoh apoiryhtao roropa oya xine. Naeroro josenetupuhtoh poko openetatoko, zae jehtoh poko openetatoko roropa. ¹⁹ Imehnō pyno jahtao, toto zurūko ase. Zae pyra toto ahtao toto tuarimapōko roropa ase kure toto ehtohme. Naeroro yronymyryme oorypyrykō irumekatoko. ²⁰ Etatoko pahne, tahtah āko ase jemary ke jomomyry se jexiryke okurohtaka xine. Jomiry etaryhtao oya xine, etapuruhmakaryhtao roropa oya xine omōnōko ase okurohtaka xine. Amaro xine otuhnōko ase. Ymaro roropa otuhnōko matose. ²¹ Oorypyrykō poremākaponeme awahtao xine tuisame oritorỹko ase, japō pona oporohkapōko ase. Morararo joroko tamuru typoremākapose ya exiryke tuisame toehse ywy Papa maro. Imaro porohnōko ase apō pona.

²² Otato awahtao xine Juzenu omipona ehtoko oururukohtao ypoetory tō netaryme, enara.”

4

Ritonōpo enery poko kapu ao

¹ Morarame ywy João osenuhmane ropa kakoxi. Mame omōtohan panō enease totalpuruhmakase, kapu aka omōtohanme. Mame omi totase ropa ya, rue panō ynetahpyry osemazuhme ro. Ynara tykase,

—Osehko xiaro kakoxi. Imeīpo ehtoh enepōko ase oya, tykase.

² Mame Ritonōpo zuzenu japoiasse. Mame osenuhmase ropa. Kapu ao tuisa apō moroto nexiase. Moro po imepỹ nexiase typorohse. ³ Ēmyty zemīme sā nexiase topu zemīmā samo jasape samo, satoniu maro. Tuisa apō zomye okohkuri nexiase sewemā samo ezemerauta samo. ⁴ Moro tuisa apō zomye imehnō apō nexiase 24mākomo, parihmā sā nexiase tuisa apō zomye. Moro po Ritonōpo poetory tō tamuximākō typorohse nexiase, 24me. Upo karimutumā tamuruse toto a. Typarimāke roropa toh nexiase uuru risēke zupuhpyrykō rehpo. ⁵ Mame tuisa apō wino neneneh āko nexiase, panaikato, konomeru konōto roropa, enara. Aritu panōkō setimākō zahnōko nexiase tuisa apō ēpataka. Ritonōpo zuzenu setime exiketō enetupuhtoh nexiase. ⁶ Moroto tuisa apō etonie ikuhpo konōto panō nexiase, kutei akusasamā panono. Akusasame kuhse nexiase.

Tuisa apō myhto isene exiketō nexiase asakoropane. Tonure tuhke toh nexiase, ēmytykō poko, iparykō poko, enara. ⁷ Toiro isene exikety kaikuxi tamuru panō nexiase, riāo panono. Zakorō pui orutua panō nexiase. Imepỹ ahno ēmyty panō nexiase. Imepỹ pianoimo panō nexiase pohpoh āko. ⁸ 6me taporihke toh nexiase. Tonure tuhke toh nexiase aporirykō poko, zopino, epoe, enara. Eremiakehpyra toh nexiase saereme, koko, enara. Ynara nase toto,
“Kurano, kurano, kurano, Kuesēkō Ritonōpo,

Imehxo exiketyme mana.
 Pake exikety ynororo.
 Seromaroro nae ro mana.
 Myarotokoro ynororo jūmanatome,”
 nase toto.

⁹Mame mokaro isene exiketō eremiaryhtao Ritonōpo imehxo ehtoh poko, tuisamehxo aexiry poko, kure aexiry poko, jūmāme aexiry poko ¹⁰mokaro roropa tamuxime exiketō 24mākō nono pona typorohse toto Ritonōpo ēpataka. Tapō po typorohse exikety netaryme, “Kure mase. Jūme orihpŷme mase,” tykase toto eya. Mame typarimākō emāko toh nexiase tuisa konōto apō myhtokoxi. Ynara āko toh nexiase,

¹¹“Yna esē mase Ritonōpo.

Emero rihpōme mase.
 Ritonōpo imehxo mase, āko ynanase oya emero porehme.
 Yna tuisary kurā mase.

Yna esēme roropa mase imehxo.
 Senohne emero tyrise oya okyryryme.
 Tyriry se oexiryke emero toehse mana.
 Isene exiketō roropa toehse,”
 āko toto.

5

Pape moro, amemyhpyry

¹Mame pape enease amemyhpyry tuisa apō po iporotyhpyry emahpo, apotunuru wino. Moro pape tymerose ipoko zao, jarao emero porehme. Tapuhse roropa moro pape nexiase 7me apuhtoh ke. ²Mame Ritonōpo nenyokyhpyry enease, jamihme exikety. Opore roropa aomiry nexiase. Ynara nase,

—Onoky nae imehxo exikety, kure nymyry exikety, sē pape etapuruhmakary waro exikety isekerematohme? tykase.

³Yrome arypyra nexiase. Pape etapuruhmakary waro exikety pyra nexiase kapu ao, sero nono po roropa, aorihtyā zuzenu esao roropa pape enetohme etapuruhmakary waro exikety pyra ipunaka. ⁴Naeroro tyxitase ywy itamurume kurākō pyra exiryke. Pape etapuruhmakary waro exikety pyra, pape enetohme. ⁵Mame juruase tamuxime exikety toiro. Ynara nase,

—Xitara exiko. Eneko ke! Mokyro orēpyra exikety riāo sã exikety, Juta paryme ynororo tuisa Tawi paryme roropa. Imehnō typoremākapose eya. Pape apuru tō 7mākō etapuruhmakary waro mā ynororo, nase ya.

⁶Mame kaneru mūkuru sã enease, xikihme, tuisa apō po, irānao. Zomye isene exiketō asakoropane exiketō nexiase tamuximehxo exiketō maro. Mokyro kaneru mūkuru sã etapahpyryme sã enease. Tyretyke nexiase setime, tonure setime roropa. Ritonōpo zuzenu enetupuhthoh mokaro nexiase. Ritonōpo zuzenu emero pata tō punero. ⁷Mame pape apoise kaneru mūkuru nytoase tapō pō iporotyhpyry emary poe. ⁸Moro pape apoiry eneryke tyya xine mokaro asakoropane isene exiketō typorohse mā toto nono pona, kaneru mūkuru ēpataka, tamuximākō maro. Osekuroko toare exikety rue nae toh nexiase. Kasana panō roropa nae toh nexiase, uuru risemy. Pehme kasana tō nexiase ixtaratu ke. Tymaro typoetory otururu ixtaratu pory sã mana. ⁹Mame tyrisenā eremiatoh tukupse toto a. Ynara nase toto,
 “Kurāme oexiryke moro pape apoiry waro mase.

Etapuruhmakary waro roropa mase toxixihmase oexiryke.
 Oorihtopōpyryke yna mepekatyase Ritonōpo poetoryme yna ehtohme.

Emero ituakyry maro mepekahne emero omiry poe,
 emero ahno maro, emero pata tamuru poe.

¹⁰Opoetoryme yna tyrise oya, Ritonōpo maro oturuketōme yna ehtohme.

Tuisame yna rīko roropa mase imehnō esēme yna ehtohme imeīpo sero nono po,”
 nase toto.

¹¹ Mame enease ropa, Ritonõpo nenyohyã omiry etase roropa. Tuhke toh nexiase sã miu motye, mirião motye roropa. Xikihme toh nexiase, tuisa apõ zomye, mokaro asakoropane isene exiketõ zomye, tamuximãkõ zomye roropa. ¹² Toremiase toto oximõme. Ynara nase toto,

“Kaneru mükuru etapahpyry kure mana.

Tuisamehxo mana, tymõkomoke roropa.

Zuaro mana. Jamihme kuhse roropa mana.

Kure rokẽ oriry se ynanase porehme.

Ritonõpo imehxo mase. Kure mase,”

nase toto.

¹³ Morarame kapuaõkõ omiry etase emero porehme, nonopõkõ omiry maro, aorihtyã ekepyry omiry maro, tuna konõto kuaõkõ omiry maro. Emero Ritonõpo nyrytyã omiry etase. Eremiãko toh nexiase. Ynara nase toto tapõ po iporotyhpary a, kaneru mükuru a roropa.

“Kure mase, tuisamehxo.

Ritonõpo imehxo mase, orẽpyrahxo mase.

Jũme orihpỹme mase,”

nase toto.

¹⁴ —Aõ, tykase mokaro asakoropane isene exiketomo.

Mame tamuxime exiketõ roropa 24mãkõ typorohse toto tõmytykõ pó nono pokoxi, “Kure mase Ritonõpo,” katohme.

6

Pape apuhtopõpyry 1mano

¹ Morarame kaneru mükuru enease. Pape apuhtopõpyry etapuruhmakase ynororo, apitorymano. Mame isene exikety omiry etase toiro, asakoropane aehtoh omiry. Konomeru sã aomiry nexiase. Ynara nase ya,

—Osehko xiaro, nase.

² Mame osenuhmase. Moroto kawaru enease karimutumano. Epo ytokety typyreke nexiase. Eya parimã tokarose roropa uuru risemy orẽpyrahxo exiketyme aexiryke. Mame toytose ynororo kawaru po, imehnõ poremãkapose.

Pape apuhtopõpyry 2mano

³ Morarame pape apuhtopõpyry akorõ etapuruhmakase kaneru mükuru. Mame isene exikety akorõ ynara nase ya,

—Osehko xiaro, nase ya.

⁴ Imepỹ kawaru nutõtase, kamiraramano. Mame mokyro kawaru pó ytokety tyjamihtanohpose, oxiehno seropõkõ ritohme, atatapoitohme, osenahkatohme, enara. Mame tapema konõto tokarose eya.

Pape apuhtopõpyry 3mano

⁵ Morarame pape apuhtopõpyry akorõ ropa etapuruhmakane oseruaono kaneru mükuru. Mame imepỹ tõturuse ropa oturupynỹpo mokaroro asakoropane exiketomo. Ynara nase ya,

—Osehko xiaro osenuhmase, nase ya. Mame enease. Moroto kawaru nexiase, xinukutumano. Mokyro po ytokety omoxinety kuhtoh nae nexiase tomahpo. ⁶ Mame omi etase ropa. Mokaro asakoropane isene exiketõ wino moro omi totase ya. Ynara nase,

—Tiriiku toiro kirume ahtao, epehpyry toiro ãmepyyry erohtamitume mana. Oxinase epehpyry oseruao riturume ahtao, toiro ãmepyyry erohtamitume mana. Yrome ori epehpyry onytyorõmara mana, uwa eukuru epehpyry roropa onytyorõmara mana.

Pape apuhtopõpyry 4mano

⁷ Morarame pape apuhtopõpyry asakoropane exikety etapuruhmakane kaneru mükuru. Mame isene exiketõ asakoropane exiketõ omiry etane etyhpymã omiry,

—Osehko xiaro, kynako ynororo ya.

⁸ Mame osenuhmane. Moroto kawaru kynexine, kapaumano. Mokyro po ytokety nexiase esety Orihtopo. Mokyro tokahmase imepyny a, esety Aorihtyã esary. Mame taropose toto seropõkõ etapatohme emero pyra. Asakoropane ahtao toiro totapasẽme toehse eya xine, tãtatapoirykõ ke te, tomirykõ ke te, tyrohsẽ ke te, esekatohtonõ ke, enara.

Pape apuhtopõpyry 5mano

⁹ Morarame pape apuhtopõpyry omame exikety totapuruhmakase kaneru mükuru a. Mame osenuhmase moroto okyno zahkatoh zopikoxi. Ritonõpo poetory ekepyã zuzenu enease. Ritonõpo omiry poko imehnõ amoreparyke tyya xine totapase toto, yronomyryme Ritonõpo omipona toexirykõke roropa imehnõ tuarõtanohpory poko tyya xine. ¹⁰ Opore ynara nase toto,

—Yna esẽme mase. Orẽpyrahxo exiketyme mase. Kure mase ipunaka. Zae roropa mase. Otãto ise ro nonopõkõ apiakatohme oya nae toto wãnohtohme, yna mÿpotohme oya? nase toto.

¹¹ Mokaro zupõme karimutumã tokarose eya xine. Ynara tykase tozuhse toto,

—Apoaporo, eraximatoko aporo ãkorõkõ oehtãne. Asã xine imehnõ Jezu poetory tõ etapãko roropa mã toto asã xine ro, tykase.

Pape apuhtopõpyry 6mano

¹² Mame pape apuhtopõpyry 6mã totapuruhmakase kaneru mükuru a. Nono kywyhkywyh tykase itamurume. Xixi tyarumãse roropa, kamisa xinukutumã samo topuxiximã samo. Nuno kamirarame toehse, munu samo. ¹³ Xirikuato tõ tohpahse kapu ae nono pona, itu epery ohpapyry samo jamihme tyryrykane ahtao. ¹⁴ Mame osenepyra toehse kapu, pape amemyry samo. Ypy tõ tysyryhmase esae xine, ahmõta tõ roropa esae xine tysyryhmase. ¹⁵ Mame seropõkõ tuisary tõ toepase toto otonõtohme, pata tõ esẽ tõ roropa, soutatu tõ esã roropa, tymõkomoke exiketomo, orẽpyra exiketomo, emero porehme toepase toto, tosẽke exiketomo, tosẽke pyra exiketõ roropa. Tõtonõtohkõme toepase toto eutary aka, topu zopikoxi roropa ypy tõ po. ¹⁶ Kui tykase toto. Tykohtase toto ypy tõ netaryme topu tõ netaryme roropa,

—Epukako yna pona yna zonõtohme, yna onenepyra Ritonõpo ehtohme, tapõ pona iporotyhpory yna onenepyra aehtohme, yna zehno pyra kaneru mükuru ehtohme roropa. ¹⁷ Yna zehno toto ehtoh toehse exiryke poremãnõko rokẽ ynanase, ãko toh kynexine.

7

144.000me Izyraeu tõ poko

¹ Morarame Ritonõpo nenyohyã enease, asakoropane. Sero nono etyhpory po toh nexiase xikihme, asakoropane etyhpory po. Tyryrykane asakoropane tapoise eya xine, tyryry kara ehtohme nono poro, tuna poro, itu poro, enara. ² Morarame Ritonõpo nenyokyhpyry imepÿ enease. Xixi tütatoh wino oehkety. Ritonõpo kyryry ke tomahpõ ke nexiase, Ritonõpo esety merotopo. Opore tykohtase mokyro takorõ tõ netaryme, asakoropane exiketõ netaryme. Nono ryhmananõ mokaro Ritonõpo poe, tuna konõto ryhmananõ roropa. ³ Ynara nase ynororo mokaro netaryme,

—Nono onyryhmara ehtoko aporo, tuna konõto roropa. Kuesẽkõ Ritonõpo esety ynanymeroxi aporo ipoetory tõ pery pokona sẽ ke imerotoh ke, nase ynororo.

⁴ Mame mokaro tuhke exiry tokarose ya, Ritonõpo esety ke ãmyty poko inymerotyã tuhke exiry 144.000me toh nexiase. ⁵ 12.000me toh nexiase Juta pakõme, Ritonõpo esety ke imerotyamo. 12.000me roropa Rupẽ pakõme. 12.000me Kati pakõme. ⁶ 12.000me Azee pakõme, 12.000me Napatari pakõme. 12.000me Manase pakõme. ⁷ 12.000me Ximeão pakõme, 12.000me Rewi pakõme. 12.000me Isakara pakõme. ⁸ 12.000me Zepurõ pakõme, 12.000me Joze pakõme. 12.000me Pẽxamĩ pakõme, enara.

Tuhkãkõ poko roropa

⁹ Morarame osenuhmase ropa. Moroto tuhkākō nexiase. Ikuhpÿme toh nexiase. Emero pata tamuru poe aehtyā nexiase, emero ituakyry tō maro, emero ahno maro, emero omi ae oturuketō maro toh nexiase. Xikihme toh nexiase. Tuisa apō ēpataka, kaneru mūkuru ēpataka roropa. Tupoke karimutumā ke toh nexiase toto emahpo marariary panō nexiase. ¹⁰ Opore tōturuse toto. Ynara tykase,

—Ritonōpo a typynanohse sytatose, tapōpo iporotyhpÿry a. Kaneru mūkuru a roropa tukurākase sytatose, tykase toto.

¹¹ Ritonōpo apō zomye inenyohtyā nexiase, tamuxime exiketō maro, isene exiketō asakoropane exiketō maro. Mame typorohse toto Ritonōpo apō ēpataka ēmytykō nono pokoxi. “Kure mase,” katohme Ritonōpo a. ¹² Ynara nase toto,

—Aō! Kure kuhse mase, Ritonōpo imehxo. Zuarohxo mase. Zae rokē mase. Emero motye tuisamehxo mase. Orēpyra mase. Jamihme roropa mase Ritonōpo. Yna esēme mase jūme, enara.

¹³ Mame ynara nase tamuxime exikety toiro ya,

—Onokākō mokaro, tupoke karimutumā ke? Otokoino toehse roropa toh nae? nase ya.

¹⁴ —Kū, omorohko, zuaro mase, tykase ywy eya.

Mame ynara tykase ynororo ya,

—Moxiā porempāpyra exiketomo. Toanahtose toto a etuarimatoh konōto toehse ahtao. Kaneru mūkuru etapary sã toorihse Ritonōpo mūkuru. Moro enetuputyryke moxiamo a tukurikase toto Ritonōpo a upo kurikary sã kyya xine. ¹⁵ Morara exiryke Ritonōpo apō ēpataka mā toto. Aomipona roropa toh mana imaro oturutoh tao, saereme, koko, enara. Mame toto ewomāko mana, toto onurumekara roropa mana tapōpo iporotyhpÿry. ¹⁶ Emitapāpyra roropa mā toto jūme. Tuna se zehnara roropa mā toto. Toto onyahkara roropa xixi mana. Imepÿ axitunety roropa toto onyahkara mana ¹⁷ mokyro kaneru mūkuru toto esēme exiryke. Tummy apō pó ynororo. Toky tō pyno kaneru esē exiry sã typoetory pynanohnōko mana. Toto arōko sã mokyro mana tuna kurā kuaka, soesoekane kuaka roropa. Mame ixitykō korokāko ropa Ritonōpo mana, xitara ropa toto ehtohme jūme, tykase.

8

Pape apuhtopōpyry 7mano

¹ Mame pape apuhtopōpyry totapuruhmakase kaneru mūkuru a etyhpÿrymano, 7mano. Morarame mynyhme rokē toehse emero kapu ao okynā pitiko, meia orame rokene. ² Mame Ritonōpo nenyohstyā enease 7mākomo. Kokoro rokē Ritonōpo ēpataka toh mana xikihme. Eya xine rue tokarose etotohme.

³ Mame imepÿ Ritonōpo nenyokyhpÿry ixtaratuimo ē nae nexiase uuru risemy, typoxine zahsē eny. Ahno nekarory zahkatoh pona toytose ynororo. Mame ixtaratuimo tokarose eya itamurume zoximatohme Ritonōpo poetory oturutopōpyry maro jahkatohme jahkatoh po tynekaroryme Ritonōpo a. ⁴ Moro ixtaratuimo erexītory tōnuhse Ritonōpo poetory to oturutopōpyry maro, jahkatoh poe, Ritonōpo nenyokyhpÿry emahpoe. ⁵ Mame ixtaratu ētypÿry typehkase mokyro a apoto ke jahkatoh wino. Nono pona tomase eya. Konomeru nexiase panaikato, nenenehkane maro. Nono kywyhkywyh tykase roropa.

Rue 1mano

⁶ Mame Ritonōpo nenyohstyā 7mākō turuēkō anymyase toto etotohme. ⁷ Toiro totose osemazupu a. Mame konopo sã kuenimā tooehse tytopure apoto maro, munu maro. Itamurume tooehse sero nono pona. Mame nono tyahse zokonaka (oseruao ahtao toiro tyahse). Wewe tōkehko tyahse roropa tuhke onahpoty maro (oseruao wewe ahtao toiro tyahse).

Rue 2mano

⁸ Morarame Ritonōpo nenyokyhpyry akorony a turuē totose. Mame ypy konōto zatyry enease. Moro ypy tomase tuna konōto kuaka. Tuna konōto zokonaka munu sā tanyhtase. ⁹ Tuna konōto kuaōkō zokonaka toorihse (oseruao ahtao toiro toorihse). Wapu tō roropa zokonaka tonahkase (oseruao wapu ahtao toiro tonahse).

Rue 3mano

¹⁰ Mame Ritonōpo nenyokyhpyry imepyny a ropa totose rue. Mame xirikuato konōto toepukase jatryhtao ro aritu samo, kaino kapu ae tuna tō kuaka, zupuhpyry tō kuaka roropa. ¹¹ Moro xirikuato esety Itunety nexiase. Morarame tuna zokonaka itū toehse. Ahno tuhke toorihse tuna enyryke tyya xine, popyra toehse tuna exiryke.

Rue 4mano

¹² Mame Ritonōpo nenyokyhpyry imepyny a ropa turuē totose. Mame xixi zokonaka totapase, nuno zokonaka roropa, xirikuato to roropa zokonaka tonahkase (oseruao ahtao toiro tonahkase). Saereme hkopyra toehse toto. Tōmehse ahtao saereme hkopyra toehse, koko morararo xinukutumehxo toehse.

¹³ Morarame pianoimo enease kae, kapu ae aytoryhtao. Ynara nase ynororo, —Myhene! myhene! Itamurumehxo seropōkō mā etuarimāko, mokaro a rue etoryhtao. Oseruao Ritonōpo nenyohyā naero turuēkō etotohme.

9

Rue 5mano

¹ Mame Ritonōpo nenyokyhpyry imepyny a turuē totose. Mame xirikuato aepukahpyry enease kapu ae nono pona. Mame eya soroto tokarose, joroko tō eutary konōto apuru etapuruhmakatopo. ² Mame eya joroko tō eutary totapuruhmakase, eutary konōto. Orexīto tutūtase itamurume apoto konōto erexītory samo. Mame xixi tyarumāse. Kapu roropa xinukutume toehse joroko tō eutary erexītory pokoino. ³ Mame itupary panō tutūtase orexīto maro nono pona. Orēpyra purutōme tyrise toto mynoto samo. ⁴ Otyro tōkehko onyryhmara tyripose toto, onahpoty, wewe tōkehko, ahno tō ryhmatohme toh nexiase. Ritonōpo esety pyra iperykō poko ahtao, mokaro ryhmāko toto itupary panōkō nexiase. ⁵ Ahno anaorihmapopyra toh nexiase, toto poko rokene, 5me nuno aropōko mokaro mana ahno tuarimapory poko. Tupuruse ahtao eya xine moro jetū exiry mynoto nupuruhpyry samo. ⁶ 5me nuno aropōko toto. Morara ahtao toorikyrykō se ahno exīko repe. Yrome orihpyra mā toto.

⁷ Mokaro itupary panō kawaru sā nexiase, typyreke exikety samo, imehnō maro tātatapoiry waro exiketō samo. Typarimāke roropa toh nexiase, uuru panō ke zupuhpyrykō poko. Ēmytykō ahno ēmyty sā nexiase roropa. ⁸ Zūsetykō nohpo zūsety sā nexiase. Jerykō kaikuxi tamuru zery sā nexiase. ⁹ Ipuropurukō tapuruse sā nexiase kurimene risē panō ke. Panaikato tyrise eya xine roropa taporirykō ke, konopo konōto panaikato sā nexiase, ituhtao konopo oepyry samo. ¹⁰ Tarokyrykō poko tunupurutatohke nexiase roropa mynoto panono. Tarokyry ke imehnō ryhmāko mā toto. 5me nuno aropōko roropa toh mana. ¹¹ Tosēke roropa toh mana, Ritonōpo nenyokyhpyry mokyro, joroko tō eutary erase. Mokyro esety epereu omiryae Apatōme mana. Kyreku omiryae Aporiāome mana, (ryhmatō kary).

¹² Toiro tōtyhkase ryhmatō konōto. Taroino asakoro nae ro mana.

Rue 6mano

¹³ Mame Ritonōpo nenyokyhpyry imepyny a turuē totose. Mame omi etase ixtaratuimo zahkatoh poe, etyhpyry asakoropane exikety poe, uuru risē poe, Ritonōpo ēpataka. ¹⁴ Ynara tykase ynororo turuē etohpono a, Ritonōpo nenyokyhpyry a, —Ritonōpo nenyohyā tymyhse mā toto Eupyrati tunary kuaō. Imyhpokata ropa toto, tykase.

¹⁵ Mame tymyhpokase ropa toto. Eraximāko rokē toh nexiase, sero ora eraximāko, sero ēmepyry roropa, sero nuno, sero jeimamyry, enara. Eraximāko toh kynexine

seropōkō etapatohme tyya xine, emero pyra. (Oseruao ahtao toiro totapasēme kynexine.)¹⁶ Morarame kawaru po ytoketō ikuhp̄yme sã kynexine.

—200 miriãome nae toh mana, tykase ya.¹⁷ Mame mokaro enease samo kawaru tomo, epo ytoketomo, enara. Toto puropuru apuru tahpire nexiase apoto samo. Ezuezume roropa nexiase kuzari arokyry samo, seweme roropa arikie zupuhpyry samo. Kawaru zupuhpyry kaikuxi tamuru zupuhpyry sã nexiase rião zupuhpyry samo. Ītae xine apoto tutūtase, orexīto maro, aixi zatyry sã roropa tutūtase, ouna xikyroto.¹⁸ Morara exiryke ahno toorihse tuhke. Oseruao ahtao toiro toorihse, orihmatōme moro apoto exiryke, orexīto maro, aixi zatyry panō maro kawaru tō mytae inutūtanohpohpyrykomo.¹⁹ Mokaro kawaru tō jamitunuru toto mytao mana, toto arokyry ao roropa. Okoi sã toto arokyry mana osekato. Tarokyrykō ke ahno ryhmāko mã toto.

²⁰ Morarame ahno akoīpyry, orihpyra exiketō tynyrihpyrykō onurumekara toh nexiase. Joroko tō omipona exikehpyra toh nexiase. Tynyrihpyrykō Ritonōpo myakāme roropa tyrise eya xine, uuru risemy, parata risē roropa, metau risemy, topu risemy, wewe risemy, enara. Yrome osenuhmara mã toto, otato pyra roropa. Xikihme toytory waro pyra roropa mã toto.²¹ Yrome mokaro tyrypyrykō onurumekara toh nexiase, imehnō etapary poko, joroko tō poko, imehnō nohpo tō poko, imehnō mōkomory ematonanopyry poko, enara.

10

Ritonōpo nenyokyhpyry typapeke aexihpyry

¹ Morarame imep̄y enease Ritonōpo nenyokyhpyry, jamihme exikety. Ayhtory enease kapu ae. Tupoke kynexine akurū ke. Zuhpo okohkuri nexiase roropa. Ēmyty xixi sã nexiase. Jaxiry tororokane sã roropa nexiase, kaetokohxo exiketō sã asakoro.² Emahpo pape pitiko nexiase imerohpyry typiapose. Jaxiry apotunuru wino tuna konōto kua nexiase, jaxiry etato nono pó nexiase.³ Mame opore tykohtase ynororo kaikuxi tamuru omiry samo (rião omiry samo). Mame tozuhse ynororo konomeru tomo a, 7mākomo a, itamurume konomeru takararahkane sã aomiry nexiase roropa.⁴ Mame konomeru tō omiry etaryke ya imerory se exiase repe. Yrome imep̄y omiry etase kaino kapu ae. Ynara nase ya,

—Konomeru tō 7mākō omihpyry onekaropyra exiko, onymeropyra exiko roropa, tykase.

⁵ Mame mokyro, Ritonōpo nenyokyhpyry, tuna konōto po xikihme exikety jaxiry etato nono po exikety, tomary tan̄yse eya kakoxi tapotunuru winono.⁶ Mame tōturuse ynororo Ritonōpo poe. Jūme orihp̄yme exiketyme Ritonōpo mana. Kapu rihpōme ynororo nono rihpōme roropa. Tuna konōto rihpōme roropa ynororo. Emero kapuaōkomo, nonopōkomo tuna konōto kuaōkō roropa rihpōme ynororo. Ynara tykase inenyokyhpyry Ritonōpo poe,

—Epo mana! Okynā pyra toehse mana.⁷ Rue totose ahtao Ritonōpo nenyokyhpyry a, 7mākō etyhpyry a, toepohnohtopōpyryae ro emero tyrīko Ritonōpo mana tōmihpyryae ro typoetory tomo a, urutōkomo a, tykase ynororo.

⁸ Mame omi etase ropa kaino, osemazuhme ynetahpyry ro nexiase. Ynara tykase ynororo ya,

—Pape apoita moky a ipiapohpyry Ritonōpo nenyokyhpyry emahpo mony. Xikihme exikety moky tuna konōto po, nono po, enara, tykase.

⁹ Mame mokyro a Ritonōpo nenyokyhpyry a ytoase pape pitiko ekaropose eya.

—Pape pitiko se hano, ase eya.

—Seny, apoiko. Enahko. Itū sã reh exīko mã awakuru ao. Yrome ōtao mã anusasame exīko ano zeni samo, nase ynororo ya.

¹⁰ Morarame pape pitiko apoiase emahpono. Tonahse ya. Anusasame nexiase ŷtao ahtao. Yrome tonahkehse ya ahtao, itū toehse juakuru ao.¹¹ Mame ynara nase ropa ynororo ya,

—Senohne Ritonõpo nekarohpyry ekaroko ropa imehnomo a tuhkãkõ poko, tuhke pata tamurupõkõ poko, tuhke tyotyoro tõmire exiketõ poko, tuhke pata esã poko roropa, enara, tykase ynororo ya.

11

Tuarõtanoñnanõ asakorõ poko

¹ Morarame mara pisarara tokarose ya mosa ehtoh kuhtohme. Ynara tykase ya,

—Owõko, Ritonõpo maro oturutoh ikuhko, tapyi. Ahno nekarory tõ zahkatoh roropa ikuhko. Ritonõpo poko exiketõ ikuhko roropa morotaõkomo, tuhke toto exiry waro oehtohme. ² Yrome tapyi zomye jarakapyhpyry onukuhpyra exiko, tokarose exiryke Ritonõpo waro pyra exiketomo a. Itũmãko mã toto Ritonõpo esary kurã poro Jerusarẽ poro 42me nuno. ³ Mame jomiry ekaronanõ arõpõko ase, ypoetory asakoro. Sakũpo xixĩse amurũko mã toto. “Emynyhmãko ynanase oorypyrykõ poko,” katohme imehnomo a. Mame Ritonõpo nekarohpyry poko imehnõ zurũko toto tuhke õmepyyry, 1.260me õmepyyry, tykase.

⁴ Mokaro Ritonõpo omiry ekaronanõ mã asakoro oriwera zoko sã mã toto. Nãparina sã roropa mokaro asakoro. Xikihme mã toto Kuesõkõ õpataka, sero nono esõ õpataka. ⁵ Mame mokaro ryhmary kukuruhtao imehnomo a, apoto tũtãko itae xine tyzehnotokõ enahkatohme. Morara mokaro ryhmary kuhnanõ emero oriñnõko toto. ⁶ Ritonõpo poe kapu apururu waro mã toto konopo oehpyra ehtohme, Ritonõpo omiry ekaroryhtao imehnomo a. Ritonõpo poe iporiry riry waro roropa mã toto munume. Ritonõpo poe seropõkõ akuruhtanoñpory waro roropa mã toto, tuhke tyrohsõ ke, kokoro rokene ise toto ahtao.

⁷ Mame Ritonõpo omiry poko tõturukehse toto ahtao, joroko tõ eutary ae tũtãko onokyroimo panõ mokaro asakoro rokõ exiketõ maro tãtatapoitohkõme. Toto poremãkapõko xihpyry mana. Toto etapãko mana. ⁸ Mame osema taka toto ekepyry emãko mana, moro pata konõto po, Kuesõkõ exixihmatopõpyry po. Moro pata tyorõ ke esehtõko toto seromaroro. “Sotoma moro,” ãko toto. “Ejitu,” ãko roropa toto iirypyyryme moro patapõkõ exiryke itamurume. ⁹ Mame mokaro ekepyry enõko mã toto, emero pata tamurupõkomo, ituakyry roropa toto enõko, tyotyoro omiry waro exiketõ roropa, emero ahno toto ekepyry enõko asakoropane õmepyyry zokonaka. Toto ekepyry ononõpopyra roropa mã toto. ¹⁰ Tãkye seropõkõ exiko mokaro orihtopõpyry eneryke tyya xine. Atãkyemãko mã toto. Tynekarorykõ arõpõko mã toto oseya rokene. Mokaro asakoro urutõkõ pokoino toetuarimase toto itamurume seropõkomo. Naeroro atãkyemãko mã toto mokaro ekepyry eneryke tyya xine. ¹¹ Morarame asakoropane zokonaka tõmhese ahtao tõsemãkapose ropa toto Ritonõpo a. Towõse ropa toto. Toto eneryke tyya xine tõserehse itamurume emero porehme. ¹² Morarame omi konõto totase kaino mokaro a, asakoro rokõ exiketomo a. Ynara tykase eya xine,

—Osehtoko xiaro! Õnuhtokose! tykase.

Mame tõnuhse toto kakoxi kapu aka, akuruhtoko imehnõ neneryme porehme. ¹³ Mame morara ahtao nono kywyhkywyh tykase jamihme samo, pata zokonaka tyryhmase. Omame porehme tapyi ahtao toiro toepukase. Ahno roropa totapase nono kywyhkywyh karyke, 7 miume totapase toto. Imehnõ tõserehse itamurume.

—Kure Ritonõpo kapuaõ mana. Imehxo mana. Orõpyrahxo roropa mana, tykase toto.

¹⁴ Asakoro ryhmatõ tonahse repe. Enetoko ke zakorõ ryhmatõ oehsasaka mana.

Rue 7mano, etyhpyrymano

¹⁵ Mame imepõ Ritonõpo nenyokyhpyry rue etone, etyhpyrymano. Mame omi opore exiketõ etase kapu ao. Ynara nase toto,

—Seromaroro Kuesõkõ sero nono esõme toehse rahkene tynymenekahpyry maro. Tuisame exikehpyra mana jũme, nase toto.

¹⁶ Morarame tamuximākō 24mākō tapōkō po typorohse exiketō Ritonōpo ēpataka, tōpatapoe typorohse toto nono pokoxi, “Kure mase,” katohme Ritonōpo a. ¹⁷ Ynara nase toto,

“Yna esēme mase Ritonōpo, imehxo oexiryke.

Seromaroro yna esēme ro mase.

Moinoronato mase yna esē roropa.

Kure mase.

Orēpyra oexiryke imehnō myporemākapoase.

Tuisame toehse mase.

¹⁸ Awaro pyra exiketō ozehno toehse mā toto,

tuānohtohkō toehse exiryke,

aurihtyā apiakatoh toehse exiryke roropa.

Opoetory tō ephmatoh toehse roropa, toto erohtamitume,

urutōkō maro, emero opoetory tō roropa,

tuisamehxo exiketomo, tuisame pyra exiketomo.

Emero ouno exiketō ephmatoh toehse.

Sero nono ryhmananō enahkatoh toehse roropa mana,”
nase toto.

¹⁹ Mame Ritonōpo maro oturutoh kurā totapuruhmakase kapu ao. Ritonōpo nymeropohpyry ē tonese moro tao. Typoetory tō pyno Ritonōpo exiry enetupuhtoh moro. Mame neneneh tykase, takararah tykase, panaikato, konomeru maro. Nono kywyhkywyh tykase, konopo itamurume topu sã xiriri tykase, enara.

12

Nohpo ekahmatopōpyry zakareimo a

¹ Mame enetupuhpotoh konōto toeporehkase kapu ao. Nohpo nexiase. Tupoke xixi ke nexiase. Nuno roropa nexiase ipupuru zopino. Zupuhpyry po parimā nexiase, xirikuato maro 12me. ² Poetoēme nexiase. Enurusasaka nexiase. Kui āko roropa nexiase ynororo jetū toexiryke poeto ke.

³ Mame imepỹ enetupuhpotoh toeporehkase morotona kapu ao. Zakareimo konōto panō nexiase, kamiraramano. Tupuhpyke ynororo 7me nexiase. Tyretyke roropa nexiase 10me. Zupuhpyry tō po parimā panō nexiase emero. ⁴ Xirikuato tarose eya kapu ae tarokyry ke. (Oseruao xirikuato ahtao toiro tarose eya.) Mame xirikuato tō tynarotyã tomase eya nono pona. Nohpo enurukety ēpataka toexikihmase ynororo, aenururu eraximatohme tyya, poeto enahtohme tonuruse ahtao. ⁵ Mame nohpo tonuruse rahkene aimome. Tuisame exiketye ehtohme tonuruse mokyro, orēpyra pata tamuru tō esēme aehtohme. Tyjमितunuru ke tōmipona imehnō rīko mana emero porehme. Mame poeto pitiko typynanohse Ritonōpo a. Tosaka tarose tapō pona. ⁶ Mame nohpo toepase ahno esaka pyra. Mokyro esaryme osa tyrise Ritonōpo a. Moroto ipynanohnōko imehnō mana tuhke ēmepyyry, 1.260me ēmepyyry.

⁷ Mame tātātapoipitose toto kapuaōkomo. Mikeu tō tātātapoise toto zakareimo konōto maro. Typoetoke roropa zakareimo nexiase joroko tō ke. Tātātapoise toto. Mikeu tō poremākapory se roropa nexiase toh repe. Mikeu nexiase Ritonōpo nenyokyhpyryme.

⁸ Morarame zakareimo konōto typoremākapose ipoetory tō maro. Taropose toto kapu ae porehme. ⁹ Zakareimo konōto tomapose kapu ae. Pake mokyro okoime. Esety joroko tamuru, Satanaxi esetye roropa mana. Onekunohto ynororo. Sero nonopōkō tonekunohse eya porehme. Mokyro tomapose kapu ae nono pona, ipoetory tō maro, joroko tō maro.

¹⁰ Morarame omi etase ropa kapu ao, opore exikety. Ynara nase,

—Seromaroro kypynanohtoryko Ritonōpo mana. Seromaroro tyjमितunuru enepōko mana, tuisamehxo toexiryke. Seromaroro inymenekahpyry tuisame toexiry enepōko mana. Ynara exiryke, kuakorōkō hxirone tomase exiryke kapu ae. Ritonōpo ēpataka toto hxirōko nexiase saereme, koko, enara. Mokyro tomase kapu ae. ¹¹ Mokyro

typoremākapose Jezu poetory tomo a toorihse Jezu exiryke toto myakāme. Mokyro typoremākapose eya xine tosēkō zae ehtoh ekarory ke roropa tyya xine imehnomo a. Typoremākapose eya xine, osepyno pyra toehse toexirykōke toorikyrykō ponāmero. ¹² Naeroro atākyematoko kapuaōkomo. Yrome myhene nonopōkomo, tuna konōto kuaōkō roropa, tyhtose joroko tamuru exiryke oya xine. Zekītapānōko roropa mana okynahkopyra tuānopyry ehtoh exiryke. Moro waro toexiryke zekītapānōko mana, nase.

¹³ Morarame nono pona aepukahpyry waro toehse joroko tamuru ahtao nohpo tokahmapitose eya. Enurusenā ē tokahmapitose apoitohme tyya repe. ¹⁴ Mame aporiry asakoro tokarose nohpo a pianoimo aporiry panono, aepatohme tosaka ropa, ahno esaka pyra. Moroto mokyro pynanohnōko Ritonōpo mana, asakoropane jeimamyry zokonaka onyryhmara joroko tamuru ehtohme. ¹⁵ Morarame tuna tutūtanohpose zakareimo konōto a týtāe, itamurume, iporiry konōto samo, nohpo ekahmatohme, zue aka nohpo nerymapotohme repe. ¹⁶ Mame takorehmase nohpo nono a. Toētakase nono tuna omōtohme. Tuna tomōse nono aka, zakareimo konōto mytae itūtahpyry. ¹⁷ Morarame zakareimo konōto tyekītapāse nohpo poko. Toytose ynororo atatapoise ipoenō maro, ipakō maro, emero Ritonōpo omipona exiketō maro, Jezu Kyrixtu namorepahpyry omipona exiketō maro roropa. ¹⁸ Mame isawā po zakareimo konōto. Xikihme toehse tuna konōto ehpio.

13

Onokyroimo asakoro

¹ Imeīpo onokyroimo enease aekuomyryhtao tuna konōto kuae. Tyretyke nexiase omame porehme, tupuhpyke roropa nexiase 7me. Typarimāke iretyry nexiase emero. Ritonōpo zehno nexiase ynororo. Naeroro Ritonōpo esety tymerose eya tupuhpyry tō pokona Ritonōpome tōsekarotohme repe. ² Kaikuxi tamuru sã nexiase mokyro. Ipuuru marixīmo pupuru sã nexiase. Ītary kaikuxi tamuru mytary sã nexiase. Mame zakareimo konōto a tyjamihtanohpose mokyro. Eya tapō tokarose, tuisa konōtome mokyro tyrise eya roropa. ³ Mame mokyro onokyroimo zupuhpyry totapase toiro. Toorihse sã nexiase ipunaka. Yrome toekurākase ropa. Moro eneryke tyya xine tōsenuruhkase sero nonopōkō emero. “To!” tykase toto. “Orēpyra kuhse mose mana,” tykase toto. Aomipona se toehse roropa toto. ⁴ Kure rokē zakareimo konōto tyrise roropa eya xine Ritonōpo myakāme samo, tuisame toehtoh tokarose eya exiryke onokyroimo a, tuisame aehtohme. Ritonōpo myakāme onokyroimo toahmase roropa eya xine. Ynara nase toto, —Imehxo mose mana. Isã pyra imehnō mana. Orēpyra kuhse ynororo. Iporemākapo-nanō pyra mā ipunaka, tykase toto.

⁵ Morarame tōmiase xihpyry mokyro onokyroimo. Yrome onuānohpyra Ritonōpo nexiase aporo. 42me nuno taropose eya tuisame toexiry poko. ⁶ Mame Ritonōpome tōsekaropitose eya, “Ywy ase Ritonōpo,” tykase ynororo. Ritonōpo esety tounohse roropa eya. Esary roropa typoihtose eya. Emero kapuaōkō roropa typoihtose eya. ⁷ Mame Ritonōpo poetory tō tapoitapoise eya. Yrome moky kahpyry onyporemākapopyra Ritonōpo kynexine aporo. Ritonōpo poetory typoremākapose eya. Tuisame toehse roropa ynororo, ituakyry esēme, ahno esēme, emero tyotyoro omiryae exiketō esēme, emero pata tamurupōkō esēme, enara. ⁸ Mame kure rokē mokyro rīko mā toto, emero sero nonopōkomo. “Kure mase. Imehxo mase,” āko mā toto eya. Mokaro esety onymeropyra kynexine Ritonōpo papē pokona. Yrome mokaro, esetykō tymerose exiketō Ritonōpo papē pokona, mokaro kure onokyroimo onyripyra mā toto. “Kure mase,” kara mā toto eya. Moinoro esetykō tymerose Ritonōpo a kaneru mūkuru papē pokona sero nono onyripyra ro ahtao ro. Orihpyme exiketō mokaro jūmanatome Kyrixtu poetoryme toexirykōke, toorihse Kyrixtu exiryke toto myakāme kaneru mūkuru samo.

⁹ “Typanare awahtao xine otato ehtoko. ¹⁰ Tapoisēme awahtao xine tapoisēme ro matose. Tuosēme awahtao xine tuosēme ro matose. Naeroro Ritonōpo poetoryme awahtao xine oseanahtotoko. Penekehpyra ehtoko Ritonōpo enetuputyry poko.”

¹¹ Morarame imep̄y onokyroimo tūtary enease nono ae. Tyretyke nexiase asakoro, kaneru mūkuru retyry samo. Yrome aomiry zakareimo konōto omiry sã nexiase. ¹² Mokyro onokyroimo apitoryme aexihpyry tuisame konōto aexihpyry sã toehse ynororo. Tõmipona sero nonopõkõ tyrise eya emero. Mame onokyroimo osemazupu kure rokẽ tyripose eya xine. “Kure mase imehxo,” kamexipotohme eya xine onokyroimo osemazuhme aexihpyry a, zupuhpyry ikurãkahpyry ropa a. ¹³ Mame tyjमितunuru tonepose eya. Apoto tonehpose eya kapu ae, tuhkãkõ neneryme. ¹⁴ Sero nonopõkõ tonekunohse eya tyjमितunuru eneporyke eya xine. Onokyroimo osemazupu neneryme tyjमितunuru tonepose eya xine. Ynara tykase ynoro eya xine,

—Mose onokyroimo panõ imep̄y tyritoko eahmatohme, “Kure mase,” katohme ipoko, tykase mokyro nono ae itũtahpyry eya xine onokyroimo poko, tapema ke zupuhpyry etapahpyry poko, aekurãkahpyry ropa poko. Kure mokyro ritohme ipanõ tyripose eya xine. ¹⁵ Mame tyrise ahtao tyjमितunuru poe toto nyrihpyry taoseremanohpose eya aomitanohtohme isene aehtohme. Mame isene toehse ynororo, tõturu waro toehse. Imehnõ etapary waro roropa toehse, “Kure mase,” kara toto ahtao tyya. ¹⁶ Mame tosety meropoase onokyroimo, emero ipery pokona emero emary pokona apotunuru wino, enara. Inũnomo, poetohti, tymõkomokamo, tytineruke pyra exiketomo, tosẽke erohketomo, typoetoke exiketomo, emero. ¹⁷ Mokyro nymeropohpyry pyra exiketõ ahtao, mõkomo onepekahpopyra eya xine ynororo, mõkomo onekamopopyra roropa ynororo eya xine.

¹⁸ Tuaro ehtoko. Tuaro awahtao xine enetupuhnõko matose. Mokyro onokyroimo nymerohpyry enetupuhthohme mana, orutua esety poko. Ynara mana 666.

14

Jezu poetory tõ eremiary poko

¹ Mame osenuhmase ropa. Kaneru mūkuru enease ypy Xião po. Imaro nexiase tuhkãkomo, 144.000mãkomo. Typerykõ poko tymerose Ritonõpo esety nexiase, Kaneru mūkuru esety roropa. ² Mame omi etase kaino, kapu ae. Sõkane konōto sã nexiase. Konomeru sã roropa nexiase. Tuhkãkõ eremiaketõ omiry etase. Tuarẽ etory sã nexiase. ³ Osẽpataka nexiase toto Ritonõpo apõ maro, isene exiketõ asakoropane exiketõ maro, tamuximãkõ maro. Tyrisenã eremiatoh poko toremiase toto. Moro eremiatoh waro pyra imehnõ mana. Mokaro rokẽ zuaro, 144.000mãkomo, topekahse toh mokaro Jezu a, seropõkõme ro toto ahtao ro. ⁴ Orutua kõ mokaro, kurãkõme mã toto. Tyrypyrykõ poko pyra mã toto ipunaka Ritonõpo omipona rokẽ toehtohkõme. Naeroro nohpo tõ poko pyra mã toto, typye pyra roropa mã toto. Kaneru mūkuru omipona rokẽ mã toto imep̄y maro toehtohkõme onurumekara mã toto. Topekahse mã toto imehnõ seropõkõ maro pyra toto ehtohme. Tokarose mã toto Ritonõpo a osemazuhme kaneru mūkuru a, enara. ⁵ Toipe mã toto ajohpe pyra. Zae rokẽ mã toto Ritonõpo a.

Ritonõpo nenyokhyppyry oseruao

⁶ Morarame imep̄y Ritonõpo nenyokhyppyry enease aytoryhtao kae kapu kuroko. Omi kurã ekarose nytoase sero nonopõkõ netaryme. Jũme moro omi kurã onytyrõmara mana. Emero pata tamurupõkõ netaryme, emero ituakyry netaryme, emero tyotyoro omiryae exiketõ netaryme, emero pata esẽ poetory tõ netaryme. ⁷ Ynara nase opore,

—Ritonõpo zuno ehtoko, kure rokẽ tyritoko roropa. “Kure mase imehxo,” kahtoko eya, seropõkõ apiakatoh toehse exiryke porehme. Naeroro osekumurukõ po oporohtoko Ritonõpo õpataka, “Kure mase,” katohme eya. Kapu rihpõme ynororo, nono tõkehko rihpõme, tuna konōto roropa iporiry tõkehko emero tyrihpyry mana.

⁸ Mame mokyro apitorymã mykapo imep̄y Ritonõpo nenyokhyppyry tooehse. Ynara nase ynororo,

—To! Tonahkase Papironiapõkõ mana. Pata konõtome nexiase repe. Yrome nohpo sã imeimehnõ poko exikety sã toehse. Eukuru ekamõko mã nohpo emero õtohme.

Tynamokyry ěpōko eya xine mana jehnahpyry, tymaro toto ehtohme. Mokyro sã Papironiapōkō toehse Ritonōpo a, nase.

⁹ Mame mokaro asakoro aehtoh mykapo imepỹ Ritonōpo nenyokyhpyry tooehse. Ynara tykase ynororo,

—Onokyroimo xihpyry omipona awahtao xine, kurãme mokyro ekaroryhtao roropa oya xine mokyro esety meropōko matose operykō pokona. Operykō pokona pyra ahtao oemarykō myparý pokona esety meropōko matose. ¹⁰ Yrome moro sã tyripose oya xine ahtao ozehno xine exiko Ritonōpo mana ipunaka. Onokyroimo poetory wãnohnōko Ritonōpo mana emero, apotoimo htaka, axitunety htaka, tynenyohyã kurã neneryme, kaneru mükuru neneryme roropa. ¹¹ Moro apoto erexitory, toto wãnohtoh erexitory onuhkehpyra exiko mana jume. Etuarimakehpyra mã toto, saereme, koko roropa, onokyroimo kure ekaronanomo, inyrihpyry kahpyry kure ekaronanō roropa, esety merohpōkō roropa typokona xine. Mokaro etuarimakehpyra mã toto, tykase ynororo.

¹² Naeroro oseanahtotoko Ritonōpo poetoryme awahtao xine, aomipona toehse oexirykōke. Jezu onenetupuhkehpyra roropa awahtao xine oseanahtotoko.

¹³ Mame omi etase ropa kapu ao. Ynara nase,

—Ynara imeroko, “Ritonōpo nyrohmanohpotoh poko erohketō toorikyrykohtao tãkye exiko toh mana.”

—Aō, ajohpe pyra, nase, nezukuase Ritonōpo zuzenu. Oseremãko mã toto toerohkehxi po xine. Toerohtamitukō apoiko roropa mã toto, nase Ritonōpo zuzenu.

Otyro epery apoiry sã nonopōkō apiakary mana

¹⁴ Mame osenuhmase ropa. Akurũ enease karimutumano. Moro akurũ po kapu ae ayhtohpyry panō enease typorohse. Typarimãke nexiase uuru risēke zupuhpyry poko. Otyro sahkatoh nexiase emahpo, taere exikety. ¹⁵ Morarame imepỹ Ritonōpo nenyokyhpyry tutütase Ritonōpo maro oturutoh tae. Opore ynara nase ynororo akurũ po iporotyhpyry a,

—Atapemã ke isahkako otyro epery apoitohme oya, isahkatohpo toehse exiryke. Nonopōkō tahpirãse sã mã toto, tykase ynororo.

¹⁶ Morarame tytapemã ke nono po tỹkyryry tysahkase eya, akurũ po iporotyhpyry a. Otyro epery anymyry sã nonopōkō tanỹse eya.

¹⁷ Mame imepỹ Ritonōpo nenyokyhpyry enease. Ritonōpo maro oturutoh tae nutütase, kapu ao, tytapemake roropa taere exikety ke.

¹⁸ Imepỹ Ritonōpo nenyokyhpyry tooehse ahno nekarory zahkatoh poe. Apoto eraseme kynexine. Opore tōturuse ynororo tytapemake exikety a. Ynara tykase ynororo, —Atapemã ke uwa epery isahkako, uwa esary po, nono po, tahpirãse exiryke, tykase.

¹⁹ Naeroro tytapemake exikety a uwa epery tysahkase. Moro epery tomase eya euhkatoh aka, zehno Ritonōpo ehtoh aka. ²⁰ Mame axikaru euhkary sã moro epery touhkase euhkatoh ao, pata myhto. Munu tutütase euhkatoh ae iporiry samo, 320 kirometuru mosa exiry. Zueme exiry asakoro meturu zokonaka.

15

Etuarimatoh konōto otyhkatoh poko

¹ Morarame imepỹ osenuruhkatoh konōto enease kapu ao, Ritonōpo nenyohyã 7mãkō enease 7me tyrohsemyimo maro, etuarimatoh konōto maro. Imehnō wãnohtoh moro etyhpyrymano. Iiryryrymãkō zehno Ritonōpo ehtoh etyhpyry moro.

² Mame osenuhmase ropa. Tuna konōto panō enease kutei samo, otoxie kutei ahtao kamirarame apoto maro. Onokyroimo poremãkaponanō enease roropa. Onokyroimo nyrihpyry poremãkaponanomo, 666 ke tosehke exikety poremãkaponanōme roropa toh nexiase. Xikihme toh nexiase tuna konōto panō ehpio. Osekuroko toare exikety toto emahpo nexiase Ritonōpo nekarotyã eya xine. Etōko toh nexiase. ³ Eremiãko roropa toh nexiase Moeze nymerohpyry ae Ritonōpo poetory nymerohpyry ae. Kaneru mükuru poko eremiãko roropa toh nexiase. Ynara nase toto,

“Papa kapuaono, Ritonõpo imehxo mase.
 Onyrytã kure kuhse mana.
 Orẽpyra mase.
 Pata tamuru esẽ mase. Zae mase.
 Ajohpe pyra mase onyrytã poko.
⁴ Onoky ouno pyra exikety nae nah?
 Arypyra, ouno emero mã toto,
 yna esẽme oexiryke.
 Imehxo oehtoh poko ekãtõko mã toto emero porehme.
 Omoro rokẽ kurãme nymyry mase.
 Pata tamurupõkõ emero oehnõko mã toto,
 ‘Kure mase,’ katohme oya.
 Kure rokẽ orõko mã toto.
 Tosekumuru po porohnõko mã toto oẽpataka,
 kure oexiry eneryke tyya xine, emero patapõkõ punero,”
 tykase toto toremiarykõme.

⁵ Moromeĩpo tyorõ enease ropa kapu ao. Ritonõpo maro oturutoh enease, tapyi. Moro tao kamisa risẽ nexiase, Ritonõpo apõ esaryme. Totapuruhmakase nexiase. ⁶ Mame Ritonõpo maro oturutoh tae tutõtase inenyohtyã 7mãkomo. Imaro xine tyrohsemyimo etuarimatoh konõto etyhpymã nexiase. Upo karimutumã ke tõtupohtose toh nexiase, rino risẽ ke, ikurikahpyry panõ ke. Aozahparakõme uuru risẽ nexiase tymyhse. ⁷ Mame isene exikety toiro nexiase Ritonõpo õpataka, asakoropane exikety. Eya kasanamã tokarose Ritonõpo nenyoyhtyamo a 7mãkomo a. Uuru risẽ tokarose eya xine, 7me. Pehme kasanamã nexiase, iirypyrymãkõ zehno Ritonõpo ehtoh ke. Orihpõyme exiketyme Ritonõpo mana jũme. ⁸ Mame orexõto ke typehkase Ritonõpo maro oturutoh nexiase, Ritonõpo imehxo ehtoh poe, ijamitunuru poe, enara. Moro taka omõsaromepyra imehnõ toehse etuarimatoh konõto etyhpymã exitãne, Ritonõpo nenyoyhtyã 7mãkõ nenehtyã otyhkatãne.

16

Kasanamã pehme zehno Ritonõpo ehtoh ke

¹ Morarame omi konõto etase Ritonõpo maro oturutoh tao. Ynara nase tynenyoyhtyamo a, 7mãkomo a,
 –Ytotoko. Kasanao exikety ikuãtatoko. Zehno jehtoh ikuãtatoko nono pona, nase ynororo.

Kasanamã 1mano

² Naeroro Ritonõpo nenyokyhpyry osemazuhme aexihpyry toytose. Tykyryry tukuãse eya nono pona, kasanaono. Muretano xihpyry toehse onokyroimo kahpyry esety ke typokõke exiketõ pokona, inyrihpyry xihpyry kure ekaronanõ pokona roropa.

Kasanamã 2mano

³ Mame Ritonõpo nenyokyhpyry akorõ a tykasanary tukuãse tuna konõto kuaka. Aorihtyã munuhpyry sã toehse tuna. Tunakuaõkõ kana tõkehko toorihse emero porehme.

Kasanamã 3mano

⁴ Morarame Ritonõpo nenyokyhpyry oseruao aehtopo a tykasanary tukuãse tuna tõkehko kuaka, tuna tõ zupuhpyry kuaka roropa. Munume tanyhtanohpose moro.
⁵ Imepõ Ritonõpo nenyokyhpyry omiry etase, tuna erase omiry etase. Ynara tykase ynororo,

–Zae rokẽ mase. Azahkuru pyra roropa mase ipunaka iirypyrymãkõ wãnopryry poko oya, kure oexiryke. Kure exikehpyra mase, moimoro mase roropa. ⁶ Ritonõpo poetory totapase eya xine. Urutõkõ totapase roropa. Naeroro toto etapãko roropa mase. Zae ro tynyrihpyrykõ epehpyry apoõko mã toto, tykase.

⁷ Mame imepÿ omi etase tynekarory zahkatoh poe. Ynara nase,
—Kuesëkõ Ritonõpo imehxo mase. Ajohpe pyra mase. Zae ro imehnõ apiakãko mase.
Zae ro toto wãnohnõko mase, nase.

Kasanamã 4mano

⁸ Morarame Ritonõpo nenyokyhpyry asakoropane aehtopo a tykasanary tukuãse xixi pona. Ahno tyahkapose xixi a, piukah karyke itamurume. ⁹ Tyahse toto xixi ke piukah karyke. Mame Ritonõpo tykerekereemase eya xine, morohne wãnohtoh esëme Ritonõpo exiryke. Yrome tyrypyrykõ onurumekara toh nexiase. “Kure mase Ritonõpo,” kara toh nexiase roropa.

Kasanamã 5mano

¹⁰ Mame Ritonõpo nenyokyhpyry omame aehtoh a tykasanary tukuãse onokyroimo apõ pona. Tyarumãkapose onokyroimo esao. Kui tykase toto morotõkomo, jetũ toehse toexirykõke. ¹¹ Mame Ritonõpo kapuaõ tykerekereemase eya xine jetũ toexirykõke muretanhpe roropa toexirykõke. Yrome tyrypyrykõ onurumekara ro toh nexiase.

Kasanamã 6mano

¹² Mame Ritonõpo nenyokyhpyry omazũ pona aehtopo a tykasanary tukuãse Eupyrati tunary pona. Moro tuna tãpaise emero porehme, tasarahse, tonore tuna esahpyry toehse. Osemame toehse, xixi tũtatoh wino pata tõ esã esemaryme ehtohme. ¹³ Mame joroko kahpyry enease oseruao. Pororu sã toh nexiase. Tutũtase toto zakareimo konõto mytae, onokyroimo xihpyry mytae ajohpe urutõ mytae, enara tutũtase toto. ¹⁴ Joroko tõ mokaro, joroko tamuru poetory, tyjमितunuru eneponanomo. Nono poro ytõko mã toto oseruaõkomo, tuisa tõ enehse, oximõme toto ehtohme atatapoitohme Ritonõpo imehxo exikety maro iirypyrymãkõ apiakatoh konõto toehse ahtao.

¹⁵ “Etatoko pahne,” ãko Jezu kyya xine, “Jeraximara awahtao xine omato oepyrã sã oehnõko ropa ase zuaro pyra awahtao xine. Tãkye exiko matose tuaro awahtao xine, nyhpyra exikety sã awahtao xine, ãtakimahpyry sã awahtao xine. Morara awahtao xine tupokã sã ytoytõko matose, ehxiropyra roropa matose.”

¹⁶ Morarame nonopõkõ tuisary tonehse joroko tomo a. Oximõme tonehse toto ona pona. Epereu omiryae moro ona esety Amaketõme mana.

Kasanamã 7mano

¹⁷ Mame Ritonõpo nenyokyhpyry a omazũ mykaponato aehtoh a tykasanary tukuãse kakoxi tyryrykane pona. Aomiry opore exikety tõturuse Ritonõpo apõ poe imaro oturutoh tae. Ynara nase,

—Tõtyhkase mana. Nenahno! tykase.

¹⁸ Mame neneneh tykase, panaikato, konomeru, nono kywyhkywyh tykase, enara. Moinoro ahno ritopõpyry poe ro sero nono kywyhkywyh katopõpyry sã pyra kynexine. Jamihme sero nono kywyhkywyh tykase. ¹⁹ Pata konõto tohpahse roropa oseruao. Imehnõ patary tõ tuhke tãtakuhmose emero pata tamuru punero sero nono po. Mame wenikehpyra Ritonõpo nexiase Papironiapõkõ poko. Eukuru zetunuru ãpoase sã eya xine tykasanary ae toto zehno Ritonõpo ehtoh enetupuhtoh moro eukuru nexiase. ²⁰ Ahmõta emero osenepyrã toehse, ypy tõ roropa tonahse. ²¹ Konopo tooehse tytopuke tũpore topu konõto samo, omoxĩ roropa. Toiro topu 45 kiru samo. Kapu ae toepukase ahno pona. Mame Ritonõpo tykerekereemase ahno a moro konopoimo pokoino, popyra eya xine exiryke ipunaka.

17

Orutua kõ poko nohpo ehtopõpyry poko

¹ Mame Ritonõpo nenyokyhpyry toiro tooehse ya, 7mãkõ maro nexiase. Tykasanake kynexine ynororo. Ynara kynako ya,

—Ymaro eropa, musurehpã wãnopyrã enekose. Mokyro musurehpã wãnopyrã enepõko ase oya. Ritonõpo omipona pyra exiketõ enetupuhtoh mokyro. Pata konõtopõkõ mokaro. Tuna tõ pũto typatarykõ tyrise eya xine. ² Seropõkõ tuisary tõ

mokyro poko toehse toto musurehpā poko toehse, nohpo poko exiketō samo. Etŷketō sā ipoko toehse toto sero nonopōkomo, eukuru onēkehpyra exiketō samo, nohpo poko exikehpyra exiketō sā roropa.

³ Mame Ritonōpo zuzenu a tapoise ywy. Inenyokyhpyry jaroase ahno esaka pyra. Moroto nohpo enease typorohse onokyroimo po. Tahpire onokyroimo nexiase. Ipihpyry tymerose kynexine osexihpyry ke Ritonōpo eunohtoh ke. Tupuhpyke kynexine ynororo 7me. Tyretyke roropa kynexine ynororo 10me. ⁴ Tupō tamuruse nohpo a nexiase tahpiremy. Emeporyme uuru risē nae nexiase, topu kurā roropa typyne exiketomo, kasuruimo roropa. Emahpo kasana nae nexiase uuru risemy. Moro kasana pehme nexiase iirypyry ke nuriame exikety ke roropa, typoko imeimehnō ehtopōpyry epehpyry ke. ⁵ Ipery poko esety tymerose nexiase. Moro esety onenetupuhpyra imehnō mana. Ynara mana, “Papiroia konōto. Imeimehnō poko exiketō ēme mana, emero porehme. Tyrypyrykō poko penetaketō ēme roropa mana.” ⁶ Morarame mokyro eneryhtao ya, toetŷse exikety sā tākye nexiase Ritonōpo poetory orihtopōpyry poko, toto etapatopōpyry poko tyya, enara. Jezu onurumekara toto exiryke totapase toto eya.

Mame mokyro eneryke ya osenuruhkase ipunaka.

⁷ —Oty katoH osenuruhkāko hma? tykase Ritonōpo nenyokyhpyry ya. —Ourūko ase mose nohpo poko. Onokyroimo poko roropa, nohpo puimane, tupuhpyke exikety 7me, tyretyke exikety 10me. Mokaro poko ourūko ase. ⁸ Mokyro onokyroimo isene kynexine aporo. Yrome toorihse ropa ynororo. Mame okynā pyra onuhnōko ropa mana amerehmā ae. Ytoytōko ropa mana. Imeīpo Ritonōpo enahkapōko mana. Yrome aytorykohtao ro sero nono po ro osenuruhkāko enenanō mana. Jezu poetory tō kara osenuruhkāko mana. Esetykō pyra mā Ritonōpo papē poko, typapē po onymeropyra Ritonōpo exiryke pake, sero nono riryhtao, orihpŷme exiketō esetykō maro. Osenu-ruhkāko mokaro mana onokyroimo eneryke tyya xine. Isene ehxīpo toorihse ropa ynororo. Yrome ēsemānōko ropa mana.

⁹ —Tuaro ehtoko. Enetupuhtoko. Mokyro zupuhpyry tō 7mākō ypyme mā toto. Moro ypy tō ēmory po mokyro nohpo typorohse mana. Moro ypy tō 7mākō tuisame roropa mā toto. ¹⁰ Omame tuisa tonahse ropa mā toto. Toiro tuisame ro mana. Toiro oehpyra ro mana. Tooehse ahtao okynahkopyra exīko mana. ¹¹ Mame mokyro onokyroimo, orihxīpo tōsemākapose ropa ahtao tuisame 8māme exīko mana. Osemazuhme aporo 7māme nexiase. Imeīpo mokyro enahkapōko Ritonōpo mana.

¹² —Iretyry 10me, onenetyā tuisame roropa mā toto. Exipyra ro mā toh aporo. Yrome kowenu tuisaryme exīko mā toto axītao rokene onokyroimo maro. ¹³ Mokaro 10mākō atae rokē mā toto onokyroimo pyno toexirykō poko. Tyjमितunurukō ekarory se rokē mā toto onokyroimo a, tuisame toexirykō ekarory se eya roropa mā toto. ¹⁴ Kaneru mūkuru maro tātātapoirykō se mā toto. Yrome toto poremākapōko kaneru mūkuru mana, tynymenekatyā maro, tosēkō onurumekara exiketō maro. Kuesēkōme mana, imehnō esā esēme imehxo mana. Seropōkō tuisary tō esēme roropa mana.

¹⁵ Mame ynara nase Ritonōpo nenyokyhpyry ya,

—Moro tuna onenehpyry pona typorohse nohpo kahpyry, moro tuna ahnome mana. Imoihme mā toto. Pata tamurupōkō mokaro. Tytyorōkō omiryae exiketō mokaro. ¹⁶ Morarame iretyry 10mākō onenetyā onokyroimo kyryryme, mokaro mā nohpo zehno exīko, mokyro emero rokē poko aexihpyry zehno exīko mā toto. Mame imōkomory arōko mā toto emero porehme. Tupoke pyra inomōko mā toto. Ipū ōnōko mā toto. Mame jahkāko toh mana enahkatohme. ¹⁷ Ritonōpo poe ipenetatoh rīko mā toto. Ipoe atae mā toto. Tuisame toexirykō ekarōko mā toto onokyroimo a tuisamehxo aehtohme, Ritonōpo omihpyryae ro.

¹⁸ —Mame mokyro nohpo pata konōtome — mana. Sero nonopōkō tuisary tō emero tōmipona tyrise eya, tykase ynororo ya.

18

Papironia pata enatyry poko

¹ Morarame imepỹ Ritonõpo nenyokyhpyry yhtory enease, kapu ae. Tuisamehxo nexiase. Kure aexiry ezurume sã konõto nexiase roropa. Ipoe saereme toehse sero nono emero porehme. ² Opore ynara tykase ynororo,

—Papironiapõkõ tonahse. Ipatarykõ patãpome toehse. Seromaroro joroko tõ esaryme toehse mana, akuaryhpo tõ esaryme rokene, iirypyryme exiketõ esaryme, torõ tõ xihpyry esaryme, enara. ³ Ynara exiryke, Papironiapõkõ nohpo sã mana, imeimehnõ poko exikety samo. Eukuru ekamory sã tõsekarose ynororo imehnõ maro ehtohme. Sero nonopõkõ tuisary tõ ipoko toehse. Seropõkõ mõkomo poko erohketõ tytineruke toehse tymõkomoke roropa Papironiapõkõ pokoino, nohpo poko exiketõ sã typenetatohkõ poko toehse toexirykõke.

⁴ Morarame imepỹ omiry etase kaino kapu ae. Ynara nase,
—Sero pata irumekatoko ypoetory tomo.

Irumekatoko ipunaka.

Mokaro anakorehmara ehtoko iirypyry tõ poko,
awãnohpyra xine Ritonõpo ehtohme.

⁵ Kaetoko sã iirypyrykõ mana, ypy sã konõto.

Naeroro inyrihpyrykõ xihpyry poko wenikehpyra mã Ritonõpo.

⁶ Orihtopõpyrykõ sã eya xine,
morararo mokaro tyritoko emetakãme.

Epehmatoko toto iirypyhpyrykõ epehpyryme,
imotye roropa epehmatoko toto.

Ikasanarykõ ipehkatoko jetunety ke.

Inekarohpyrykõ oya xine jetunety,
moro motye ekarotoko ropa eya xine.

⁷ Ituarimapotoko toto, samũ kamexipotoko eya xine.

Imynyhmapotoko toto, tuisame imehxo tõsekarose toto exiryke.

Emero kurã tapoise eya xine tykyryrykõme.

Nohpo sã mã toto, ynara kane samo,

“Taro ywy tarõkõ esemy.

Pytýpo sã pyra ase.

Emynyhmara jũme ase, samũ kara ase roropa,” kane sã mã toto.

⁸ Morara exiryke toto wãnohtoh exiko mana toiro emepyryae.

Tyrohsẽ exiko mana, etuarimatopo.

Emitapãnõko roropa mã toto.

Esarykõ roropa zahnõko mana,

toto wãnohnõko mana, orẽpyra Ritonõpo exiryke,

nase ya mokyro.

⁹ Morarame seropõkõ tuisary tõ ipoko xine aehtyã xitãko mana. Imaro xine tãkye aexityã pata zatyry eneryke tyya xine xitãko mã toto. Apoto erexitory eneryke tyya xine xitãko mã toto. ¹⁰ Amekeino rokẽ enẽko mã toto, mokaro etuarimatoh zuno toexirykõke.

—Myhene! Myhene! ãko mã toto. —Pata imehxo nexiase repe. Orẽpyra Papiropiapõkõ nexiase repe. Yrome axĩ tonahse myhene, ãko mã toto.

¹¹ Mõkomo ekamonanõ roropa sero nonopõkõ xitãko mana. Mokaro hnamõko mã toto, tymõkomorykõ epekahnanõ pyra toehse exiryke. ¹² Morohne onepekahpyra mã toto, uuru, parata, topu kurã komo, kasuruimo te, kamisa karimutumano te, kamisa kurã ezuezumano, kamisa typyne exikety te, kamisa tahpirẽ roropa, wewe kurano te, erewãti zerỹpyry risemy, wewe kurã risemy, metau risemy, kurimene risemy, topuimo risemy, (mamore risemy). ¹³ Kanera tõkehko onepekahpyra mã toto, tonahsẽ emepory tõkehko, typoxine zahkety azawaimo, ixtaratu panono, ixtaratu, eukuru, oriu, pou risemy te, tsprt tiriiku puhturu roropa, pui tõkehko, kaneru tomo, kawaru tomo, kahho tõkehko, namoto

tõ roropa. Morohne nae toh nexiase tokamosēme repe. Yrome epekahnanõ pyra toehse.

¹⁴ Ynara äko mõkomo ekamonanõ eya xine repe,

—Openetatopõpyrykõ tonahse, omõkomorykomo, otinerũkomo, orõpyra oehtopõpyrykõ roropa, emero tonahse mã jũme. Morohne onenepyra ropa mase jũme, äko mã toto.

¹⁵ Mõkomo ekamonanõ tytineruke toehse tymõkomory ekamory poko moro pata po. Moino osenuhmäko mã toto, mokaro etuarimatoh kurũke, imaro xine toetuarimary se pyra toexirykõke. Xitäko mã toto, mokaro hnamõko.

¹⁶ —Myhene! Pata imehxo nexiase, myhene! Tupoke kurã ke moropõkõ nexiase ezuezumã ke, tahpirẽ ke roropa. Uuru risã ke roropa tynamuruke nexiase toto topu kurã ke roropa typyne exiketõ ke, kasuruimo ke roropa. ¹⁷ Axĩ tymõkomoke pyra toh toehse. Tonahse emero porehme.

Wapu esẽ tõ mã, imaro xine ytoketõ roropa te, wapu poko erohketõ roropa imehnõ erohketõ roropa tuna konõto po amekeino tõsenuhmase toto. ¹⁸ Pata zatyry eneryke tyya xine, orexĩto eneryke roropa tyya xine, yronymyryme tyxitase toto. Ynara tykase toto,

—Pata kurã nexiase. Ipanõ pyra mana, tykase toto.

¹⁹ Nono tomase eya xine tuhpokoxi xine, tyxitarykõke, pata hnamoryke tyya xine.

—Myhene! Pata imehxo nexiase repe! Moro pata po wapu konõto tõ, emero tuna konõto poro ytoketõ tytineruke toehse, tymõkomoke toehse roropa, moro patapõkõ tymõkomoke itamurume exiryke. Yrome axĩ tonahse emero porehme.

²⁰ Atäkyematoko kapuaõkomo, mokaro enatyry poko. Atäkyematoko Ritonõpo poetory tomo, inymenekatyã roropa imehnõ amorepananõme. Ritonõpo poe urutõkõ roropa atäkyematoko. Mokaro tuãnohse eya oryhmatamitukõme.

²¹ Mame Ritonõpo nenyokyhpyry a topu konõto tanỹse, jamihme exikety a. Moro topu zumo exiry saipe konõto sã kynexine. Mame tuna konõto kuaka moro topu tomase eya. Ynara nase,

—Topu tomase ahtao nakuaka axĩ nerỹko mana. Moro saaro axĩ Papironiapõkõ enahnõko mana typatarykõ maro. Jũme osenepyra ropa exĩko mã toto. ²² Rue tõkehko onetara exĩko moroto mã toto. Eremiaketõ roropa onetara mã toto. Erohketõ pyra exĩko roropa mana. Tiriiku apotoh osetara exĩko roropa mã moroto jũme. ²³ Nãparina saerehkara exĩko mana. Niotaketõ omiry pytaketõ omiry roropa osetara moroto exĩko mana. Mõkomo ekamonanõ imehnõ motye orõpyra toh nexiase repe. Pyaxime toehtohkõke imehnõ tonekunohse eya xine, emero patatõpõkomo, nase.

²⁴ Papironiapõkõ tuãnohse kynexine urutõkõ totapase eya xine exiryke, Ritonõpo poetory totapase roropa eya xine, imehnõ totapase roropa sero nonopõkõ eya xine, enara.

19

¹ Moromeĩpo tuhkãkõ omiry panõ etase ropa, opore exikety kapu ao. Ynara nase,

—Kure Ritonõpo mana, kypynanohnekõme mana, tuisame kuhse mana, orõpyra roropa mana. ² Zae mana, kure roropa mana imehnõ apiakary poko. Mokyro nõhpo iirypyryme exikety tuãnohse eya iirypyryme seropõkõ tyrise exiryke eya, toto poko toehse exiryke. Mokaro tuãnohse Ritonõpo a typoetory totapase eya xine exiryke, nase mokyro.

³ Mame opore ynara tykase ropa toto,

—Kure mase Ritonõpo! Moro pata imehxo aexihpyry zahkehpyra mana. Erexĩtory onuhkehpyra roropa mana jũme, tykase toto.

⁴ Mame tamuximãkõ 24mãkõ tosekumurukõ po typorohse toto. Morararo onoky-roimo asakoropane exiketõ tosekumurukõ pó typorohse toto.

—Kure mase, katohme Ritonõpo a. Tapõ po Ritonõpo nexiase.

—Aõ, tykase toto. —Kure mase Ritonõpo, tykase toto.

Kaneru mükuru otuhtoh konõto pytatohme

⁵ Morarame Ritonõpo apõ poe omi etase ropa. Ynara nase,

—“Kure mase Ritonõpo,” kahtoko Kuesëkomo a, ipoetoryme awahtao xine, emero porehme, tuisa tomo, tuisame pyra exiketõ roropa. “Kure mase,” kahtoko Ritonõpo zuno exiketomo, tykase.

⁶ Morarame tuhkäkõ omiry panõ etase ropa, sõkane panõ roropa, konomeru samo. Ynara nase,

—Kure mase Ritonõpo. Yna esëme mase emero porehme. Tuisa imehxo exikety mase.

⁷ Satäkyematone. Soseahmatone roropa, “Kure mase,” sykatone eya ime kuhse aexiryke. Ynara exiryke, kaneru mükuru pytatoh toehse mana. Mame nohpo oryxime exikety tyse exikety oepyry eraximäko mana. Mokyro sã sytatose ekuräkäko Kuesëkõ oepyry ropa eraximatohme. ⁸ Tupõ kurã amurũko nohpo mana, upo karimutume kuhse exikety. Mokyro sã Ritonõpo poe ipoetory tõ kure exiko mana, nase ynororo. (Toto zupõme sã kure toto ehtoh mana.)

⁹ Mame ynara nase Ritonõpo nenyokhyppyry ya,

—Ynara imeroko, täkye exiko mã toto eahmatyamo otuhtoh konõto pona, kaneru mükuru pytatoh pona, tykase ynororo.

Mame ynara tykase ropa,

—Jomihppyry moro zae mana Ritonõpo poe, tykase.

¹⁰ Mame imyhtokoxi typorohse ywy, “Kure mase,” katohme eya repe. Yrome ynara nase ya,

—Arypyra. Asã ywy Ritonõpo namotome rokene. Imehnõ Ritonõpo poetory sã roropa ase. Jezu nekarohppyry zae ehtoh enetupuhnanõme matose. Ritonõpo rokẽ ãpataka oporohtoko, “Kure mase,” katohme eya.

Jezu nekarohppyry zae ehtoh enetuputyryke tyya xine pape tymerose urutõkomo a Ritonõpo poe.

Kawaru po ytokety, karimutumã po

¹¹ Mame kapu etapuruhmakary eneaise. Moroto kawaru karimutumã nexiase. Mokyro kawaru po ytokety esety Kure Exikety. Ajohpäkaramer roropa esety akorony, zae imehnõ apiakaryke eya. Imehnõ poremäkapõko roropa mana. ¹² Enuru zemime sã nexiase, apoto samo. Zupuhppyry po parimã tuhke nexiase, uuru risemy. Esety tymerose ipoko. Yrome ynoro rokẽ moro esety waro kynexine. ¹³ Zupõ munuhpe nexiase porehme. Tosehpase roropa ynororo Ritonõpo omiryke. ¹⁴ Mokyro mykapo tuhkäkõ toytose, kapuaõkomo, soutatu tomo. Kawaru po toytose toto, karimutumã po. Tupoke kurã ke toh nexiase, ikurikasenã sã roropa. ¹⁵ Mame ratoimo taere exikety tutütase sã mokyro mytae. Moro ke patapõkõ poremäkapõko mana. Tyjमितunuru ke tõmipona toto ripõko mana. Kurimene jमितunuru sã orëpyra tõmipona emero tyriko mana. Mame axikaru euhkapory sã axikaru eukuru riryhtao euhkatoh ao, moro sã tõmipona pyra exiketõ wãnohnõko mã Ritonõpo, zehno toehse toexiryke. ¹⁶ Zupõ poko roropa esety tymerose jaxiry poko roropa, “Tuisa tõ tuisary, Esëkõ esemy,” tymerose roropa nexiase.

¹⁷ Morarame xixi ao Ritonõpo nenyokhyppyry eneaise xikihme. Ynara nase opore kurumu tõ netaryme,

—Osehtoko xiaro oximõme õtuhtohkõ konõto pona, Ritonõpo nekarohppyry pona.

¹⁸ Osehtoko xiaro tuisa tõ pũ õse, pirikateru tõ pũ õse, soutatu tõ roropa, kawaru tõkehko, epo ytoketõ maro. Emero ahno pũ õnõko matose tosëke exiketomo, typoetoke exiketomo, imehxo exiketomo, imepyra exiketõ roropa, enara.

¹⁹ Morarame onokyroimo eneaise seropõkõ tuisary tõ maro typoetory tõ soutatu tõ maro. Tõximõse toh nexiase tätapoitohkõme kawaru po ytokety maro ipoetory tõ maro, enara. ²⁰ Morarame onokyroimo tapoise, urutõ ajohpe exikety maro. Mokyro nexiase tyjमितunuru enetaonohnõko onokyroimo ãpataka. Morohne tyjमितunuru enepotopõpyry ke tyya imehnõ tonekunohse eya. Onokyroimo esety ke tymerose exiketõ tonekunohse eya, “Kure mase,” kananõ roropa onokyroimo a. Mame mokyro onokyroimo tomase, urutõ ajohpe exikety maro apotoimo htaka. Orihpõme tomase toto

apotoimo htaka. Ikuhpo sã konõto apotoimo mana, zemĩme roropa mana topu zahkasẽ samo. ²¹ Ipoetorykõ tuose roropa tyratõ ke týtão tyratokemy a, kawaru po ytokety a. Mame mokaro aorihtyã pũ tõse kurumu tomo a. Tuesapare toehse toto.

20

1.000me jeimamyry

¹ Mame Ritonõpo nenyokyhpyry enease ayhtoryhtao kapu ae. Joroko eutary konõto etapuruhmakatoh nae nexiase emahpo soroto panono. Ketõ konõto roropa emahpo nexiase. ² Zakareimo panõ tapoise eya. Okoimo pakato ro nexiase. Mokyro ro joroko tamuru nexiase. Satanaxi esety akorõ roropa. Mokyro tymyhse eya tehme rokẽ aehtohme, miime jeimãtoh ponãmero. ³ Mame Ritonõpo nenyokyhpyry a mokyro tomase joroko eutary konõto aka. Mame joroko eutary konõto tapuruse eya. Tapuhse roropa eya tütara aehtohme, sero patatõpõkõ onenekunohpyra ropa aehtohme. 1.000me jeimamyry taropose ahtao rokẽ mokyro tütanohpõko ropa Ritonõpo mana axĩtao rokene.

⁴ Morarame tuisa tõ apõ enease, epo typorohse exiketõ roropa. Imehnõ apiakananõme toehse toto Ritonõpo poe. Morarame Jezu poetory ekepyry tõ zuzenu enease. Zehnotokõ netapatyã nexiase Ritonõpo omiry poko imehnõ amoreparyke eya xine, Jezu nekarohpyry ekaroryke roropa eya xine. Tosekumuru pona porohpyra exiketõ mokaro onokyroimo õpataka. Inyrihpyry õpataka roropa porohpyra toh nexiase. “Kure mase,” kahnõ roropa mokaro onokyroimo a. Onokyroimo esety onymeropopyra roropa toh nexiase typerykõ pokona, tomarykõ pokona roropa, enara. Naeroro tõsemãse ropa toto tuisame toehse roropa toto Kyrixtu maro, nonopõkõ esẽme, miime jeimãtoh pona. ⁵ Õsemãtoh ropa moro osemazupupo. (Imehnõ aorihtyã mã õsemãpyra aporo. Miime jeimamyry taropose ahtao rokẽ õsemãnoõko ropa mã toto.) ⁶ Yrome tãkye exĩko mã mokaro õsemamyryhtao moro õsemãtoh osemazupupo. Mokaro mã orihpyra ropa exĩko. Omõpyra roropa mã toto apotoimo htaka. Ritonõpo maro oturuketõme mã toto Ritonõpo a Kyrixtu a roropa. Imaro tuisame exĩko mã toto miime jeimãtoh pona.

Joroko tamuru poremãkatopõpyry poko

⁷ Moromeĩpo miime jeimamyry taropose ahtao joroko tamuru tütanohpõko ropa Ritonõpo mana õpuruhpyry tae, ⁸ sero nono pona ayaytotohme ropa. Patatõpõkõ enekunohnõko mana sero nono po emero, Kokipõkomo, Makokipõkõ roropa. Mame toto õnonohpõko joroko tamuru mana toto atatapoitohme. Tuhke toto exiry isawã samo tuna konõto ehpio. ⁹ Atahpahnõko roropa mã toto nono poro. Ritonõpo poetory esary zomye exĩko mã toto. Moro pata nupunato Ritonõpo a. Mame kapu ae apoto emapõko Ritonõpo mana joroko tamuru poetory enahkatohme. ¹⁰ Morarame joroko tamuru mokaro enekunohne emãko mana apotoimo htaka, zemĩme exikety htaka. Moro htaka onokyroimo tomase osemazuhme, urutõ ajohpe exikety maro. Etuarimãko mã toto moro htao saereme, koko. Jũmãme zetũkehpyra mana.

Apiakatoh etyhpyry

¹¹ Morarame tuisa apõ konõto enease, karimutumano. Tapõ po typorohse exikety enease roropa. Ewinoino sero nono toepase samo, kapu roropa toepase samo, osene pyra toehse. ¹² Morarame aorihtyã enease xikihme tuisa apõ õpataka tuisamehxo exiketomo, tuisamãkõkara, enara. Pape tõ typiapose. Imepỹ pape roropa typiapose, jũme Ritonõpo maro exiketõ papeny. Aorihtyã tapiakase eya, toto nyrihpyry enxĩpo emero porehme, tymerose exiryke pape pokona. ¹³ Morarame tuna konõto kuae aorihtyã tutõtase ropa. Nono ae roropa aorihtyã esae tutõtase ropa aorihtyamo. Tapiakase toto emero porehme toto nyrihpyry kure exiry enetupuhxĩpo. ¹⁴ Morarame orihtoh tomase aorihtyã esary maro apotoimo htaka. Ikuhpo sã konõto apotoimo mana. (Moro apotoimo orihtoh akorõme mã moro.) ¹⁵ Morarame mokaro esetykõ pyra ahtao jũme Ritonõpo maro

exiketõ papẽ pokona mokaro emãko mã apotoimo htaka. Ikuhpo sã konõto apotoimo mana, enara.

21

Kapu tyrisenano nono roropa

¹ Morarame kapu enease tyrisenano. Nono roropa tyrisenã enease. Pakatokõ kapu nono maro osenepyra toehse. Tuna konõto pyra nexiase roropa. ² Mame Ritonõpo esary kurã enease, Jerusarẽ tyrisenano. Ayhtory enease kapu ae Ritonõpo poe. Tõtyhkase nexiase tosẽ eraximãko. Niotakety sã nexiase. Niotakety upo kurã amurũko tynio oepyrý eraximatohme. ³ Mame omi etase opore exikety, Ritonõpo apõ poe,

—Seromaroro Ritonõpo esary nonopõkõ maro mana. Toto maro osesarĩko mana. Toto esẽme exĩko mana. ⁴ Toto xity korokãko mana toto enuru ae. Orihpyra ropa exĩko mã toto, emynyhmaro roropa. Xitakehnõko toh mana, samũ kara exĩko pakatokõ tonahse exiryke, tykase.

⁵ Mame ynara nase tapõpo typorohse exikety,

—Seromaroro emero tyrĩko ase tyrisenãme, tykase.

Ynara nase roropa ya,

—Moro imeroko, ajohpe pyra exiryke, zae rokẽ mana, tykase.

⁶ Mame ynara tykase ropa ynororo,

—Tõtyhkase mana. Ywy ase osemazuhme aexihpyry. Etyhpyrymã roropa ase. Tuna se awahtao xine ekarõko ase oya xine, õkurukõme. Soesoekane kuae anõnõko ase õkurukõme orihpõme oehtohkõme. Topehke pyra roropa mana. ⁷ Mame yzehno exikety poremãkaporyhtao oya xine, ynekarohpyry apoĩko matose. Oesẽkõme exĩko ase Ritonõpome jexiryke. Ypoenõme exĩko matose roropa. ⁸ Yrome jomipona pyra exiketõ, imehnõ zuno exiketõ roropa, imehnõ ewokananomo te, imeimehnõ poko exiketõ kahpyry roropa, imehnõ etapananomo te, tyrypyry poko exiketomo te, joroko tõ poko exiketomo te, pyaxi poko exiketõ roropa, Ritonõpo myakãmananomo imepõ ke te, ajohpe exiketõ roropa, mokaro esaryme apotoimo exĩko mana. Zemĩme mana topu zahkatoh samo. Ikuhpo sã konõto roropa mana. Moro orihthoh akorõme mana, nase ya.

Jerusarẽ tyrisenano

⁹ Mame Ritonõpo nenyokyhpyry 7mã toiro toehse ya tykasanake aexihpyry nexiase tyrohsemyimo maro, etuarimatoh konõto maro. Ynara nase ya,

—Ymaro eropa. Niotakety senetase, kaneru mũkuru pyty, nase ya.

¹⁰ Mame yporemãkase ropa Ritonõpo zuzenu. Mame jaroase Ritonõpo nenyokyhpyry ppy õmory pona kaetokõ pona. Mame Jerusarẽ enease, pata kurano ayhtory kapu ae Ritonõpo poe. ¹¹ Saereme nexiase, Ritonõpo ezuru ke. Zemĩme sã nexiase osene tuhkã samo, topu kurã typyne exikety sã roropa, jasape samo, kirixtau samo, akusasame exikety samo. ¹² Apuru konõto nae nexiase, kaetoko roropa. Omõtoh 12me nexiase, 12me omõtoh eraximananõ roropa nexiase, Ritonõpo nenyohyamo. Moro omõtoh 12mãkõ pokona Izyraeu mũkuru tõ esetykõ tymerose 12mãkomo. ¹³ Oseruao omõtoh nexiase xixi tũtatoh wino, oseruao roropa xixi omõtoh wino. Oseruao omõtoh roropa nexiase inikahpoe, oseruao roropa ikurenae. ¹⁴ Moro pata apuru tyrise topu konõto po. 12me topu nexiase. Moro topu pokona tymerose kaneru mũkuru nymenekatyã esetykomo, 12mãkomo.

¹⁵ Mame Ritonõpo nenyokyhpyry, ymaro oturukety, nae nexiase mosa ehtoh kuh-topo, zumo pata ehtoh kuhtohme, omõtopo, apuru, enara ikuhtohme. ¹⁶ Moro pata tahramehme mana, zumo exiry mosa exiry sã mana. Mame pata tukupõ Ritonõpo nenyokyhpyry a tykyryry ke, ikuhtoh ke, pata mosa exiry 2.400 kirometurume nexiase, zumo exiry morararo, kaetoko exiry morararo 2.400 kirometurume nexiase. ¹⁷ Mame pata apuru tukupõ Ritonõpo nenyokyhpyry a. Kaetoko exiry 65 meturume nexiase. Tykyryry ke tukupõ, ahno kyryry sã nexiase. ¹⁸ Moro apuru tyrise topu kurã ke. Jasape ke pata tyrise uuru kurã ke. Kutei sã nexiase akusasame. ¹⁹ Pata apuru apõ

emepory nexiase topu kurākomo typyne exiketomo. Moro pata apuru apõ nymyry topu kurã nexiase jasape. Epo tyoro topu kurã safira nexiase. Jeuraono kausetõnia nexiase. Asakoropane aehtoh ropa ezemerauta nexiase. ²⁰ Omame aehtoh roropa satoniü nexiase. 6me aehtoh roropa saratio nexiase. 7me aehtoh roropa kirizoritu nexiase. 8me aehtoh roropa periro nexiase. 9me aehtoh roropa topazio nexiase. 10me aehtoh roropa kirizoparazu nexiase, 11me aehtoh roropa jasitu nexiase, 12me aehtoh roropa ametixta nexiase. ²¹ Omõtoh apuru 12mãkõ kasuruimo nexiase. Toiro omõtoh apuru toiro kasuruimo nexiase. Moro pata esemary uuru kurã risẽ nexiase. Akusasame nexiase kutei samo.

²² Ritonõpo maro oturutoh pyra moro pata po nexiase Kuesëkõ Ritonõpo moroto exiryke. Ime kuhse exikety ynororo, kaneru mükuru sã exikety imaro roropa mana. ²³ Xixi se pyra moro pata po, nuno se pyra roropa, saereme exiryke, Ritonõpo a tyeipose exiryke, ezurume sã kaneru mükuru exiryke roropa. ²⁴ Morara exiryke saeremae ytoytõko moroto seropõkõ mana. Seropõkõ tuisary tytinerükõ arõko mã toto morotona. Tymõkomorykõ kurã roropa tynekarorykõme morotona arõko mã toto. ²⁵ Pata omõtoh anapurupyra mã toto saereme ahtao. Omõtoh anapurupyra mã toto jüme kohmãpyra exiryke moroto. ²⁶ Mame emero nonopõkõ tykyryrykõ kurã tynekarorykõme morotona arõko mã toto. Tytinerükõ roropa moro pata pona arõko mã toto. ²⁷ Yrome mã nuriame exiketõ omõpyra ipunaka moro pata pona. Iirypyryme exiketõ roropa, ajohpe exiketõ roropa omõpyra mã toto moro pata pona. Mokaro rokẽ, tosetykõ tymerose exiketõ kaneru mükuru papẽ pokona jüme Ritonõpo maro exiketõ esetykõ maro, mokaro rokẽ omõnõko mã toto moro pata pona.

22

Wãto ehtoh enepotopõpyry Jezu a

¹ Morarame Ritonõpo nenyokyhpyry iporiry panõ enepoase ya, orihpyra ehtopo, zemizemikane, akusasame exikety. Moro tuna Ritonõpo apõ poe tütãko mana kaneru mükuru apõ poe. ² Pata esemary konõto rãnakuroko ytõko moro tuna mana. Tuna ehpio asakororo orihpõyme ehtoh epery zoko nexiase. Emero nuno pune eperytãko mã kehko. 12me eperytãko mana toiro jeimamyry aroporyhtao. Zary roropa tuhke patapõkõ kurãkatohme mana. ³ Pohnõ pyra mã moro pata po, Ritonõpo zamaro pyra exiketõ pyra mana.

Ritonõpo apõ moroto mana. Kaneru mükuru apõ roropa mã moro pata po. Mame,
—Kure mase, ãko eya ipoetory tõ mana. ⁴ Ëmyty enẽko mã toto. Toto pery poko Ritonõpo esety tymerose mã roropa. ⁵ Kohmãpyra ropa mã moroto. Nãparina se pyra mã toto, xixi se pyra roropa mã toto Kuesëkõ Ritonõpo a tyeipose exiryke. Mame tuisame exiko mã toto, jüme.

Jezu oepyyry ropa poko

⁶ Morarame ynara tykase Ritonõpo nenyokyhpyry ya,
—Moro omi zae mana. Ajohpe pyra mana. Kuesëkõ Ritonõpo Tuzenu ekaroneme mana urutõkomo a. Tynenyokyhpyry tonehpose typoetory tõ amorepatohme. Okynã pyra morohne onenetyã exiko mã rahkene, tykase ynororo ya.

⁷ —Etatoko pahne, ãko Jezu. Okynã pyra oya xine oehnõko ropa ase. Tãkye exiko matose ynmeropohpyry omipona awahtao xine. Moro pape ynmeropohpyryme mana, ãko mana kyia xine.

⁸ Ywy ase João, morohne etahpono, enehpono, enara. Morarame morohne totakehse ya ahtao tonekehse roropa ya ahtao, nono pona yporotyase jesekumuru po Ritonõpo nenyokyhpyry myhtokoxi, “Kure mase,” katohme eya repe, morohne eya tonepose ya exiryke. ⁹ Yrome ynara nase ya,

—Arypyra! Jeahmara exiko! Ywy roropa Ritonõpo poetoryme ase, asamo. Imehnõ Jezu poetory tõ urutõkõ sõ roropa ase. Emero sero pape omipona exiketõ sõ roropa ase. Ritonõpo rokẽ eahmako, tykase ynororo ya.

¹⁰ Mame ynara tykase ropa ya,

—Ritonõpo poe onymerohpyryme mana, sero pape. Okynã pyra morohne exiko mã emero porehme. Naeroro moro ononẽpyra exiko. ¹¹ Ah tyrypyrykõ poko exiketõ morara rokẽ nexi toto. Ah nuriame exiketõ nuriame rokẽ nexi toto. Yrome ah zae ehtoh se exiketõ zae rokẽ nexi toto. Ah kurãkõ kure rokẽ nexi toto, nase ya Ritonõpo nenyokyhpyry.

¹² —Etatoko pahne! ãko Jezu. —Okynã pyra ase oehnõko ropa. Oephepyrykõ enehnõko ase ymaro onyryhpyrykõ epehpyryme. Popõ rihpõkõ popõ apoiko mã toto. Yrome kurã rihpõkõ kurã rokẽ apoiko mã toto. Ýme jomipona aexityã itamurumehxo epehpyry apoiko mã toto. ¹³ Osemazuhme exine senohne exipyra ahtao ro. Sero tonahse ahtao nae ro ase.

¹⁴ Tãkye matose tupoke ikurikasenã panõ ke oexirykõke. Oorypyrykõ tukurikase ahtao, jũme Ritonõpo maro ehtoh epery enahpõko oya xine Ritonõpo mana. Aarotorõko roropa mana omõtoah ae typataka. ¹⁵ Yrome, tyrypyrykõ poko exiketõ omõpyra mana, joroko poko exiketomo, pyaxime exiketomo, imeimehnõ poko xihpyry exiketomo, imehnõ etapananomo, imehnõ wonanomo, imehnõ orihmaponanomo, ahno nyryhpyry ke Ritonõpo myakãmananomo, ajohpe se exiketomo, ajohpe exiketõ roropa. Mocarohne omõpyra mã toto moro pona.

¹⁶ —Ywy ase Jezu. Ynenyokyhpyry aropoase morohne ekarotohme oya xine tõximõse ypoetory tõ ahtao. Tuisa Tawi paryme ase. Maparukawa enery sõ oya xine ãmehsasaka ahtao, moro sõ jeneryhtao oya xine ãmehnõko sõ matose, tyrisenã sõ exiko matose.

¹⁷ Kurã Zuzenu ynara ãko niotakety maro,

—Osehtoko! ãko toto.

Morara kary etaryhtao oya xine, morararo,

—Osehtoko! kahtoko.

Osehtoko tuna se exiketomo. Topheke pyra ynekarory apoitoko, õkurukõme samo jũme Ritonõpo maro oehtohkõme, emero rokene.

Etyhpyry

¹⁸ Ywy ase João. Ynara kary se ase oya xine, jomihpyry etananomo a, Ritonõpo poe onymerohpyry sekeremananomo a roropa. Tomeseke ehtoko onymerohpyry onymotyẽkara ehtoko. Jomihpyry motyẽkaryhtao oya xine awãnohtorõko roropa mã Ritonõpo tyrohsẽ ke. Ynymerohpyry tyrohsẽ poko, morohne ke awãnohtorõko mana. ¹⁹ Morararo Ritonõpo nekarohpyry myakãmaryhtao oya xine ãpiakatorõko mã Ritonõpo typoetory tõ maro pyra oehtohkõme. Morara ahtao jũme Ritonõpo maro ehtoh epery onenahpyra ekurehnõko matose. Omõpyra roropa matose pata kurã pona. Morohne tymerose ya sero pape poko.

²⁰ Ynara ãko mã morohne poko otuarõtanohnekomo,

—Okynã pyra oehnõko ropa ase, ãko.

Ah noehno ropa. Osehko ropa Tamuxi Jezu, yna esẽme oexiryke.

²¹ “Opoetory tõ pyno exiko Papa, emero porehme,” ãko ase Kuesẽkõ Jezu a opoko xine. Enara.